52453

GAZI ÜNIVERSITESI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

# AHDÎ

# VE

# GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂSI

DOKTORA TEZİ
(İnceleme - Metin)

TezDanışmanı
Prof. Dr. Mustafa İSEN

52453

Hazırlayan
SüleymanSOLMAZ

Ankara-1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
..... ait
.....adlı
çalışma, jürimiz tarafından TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye
Prof. Dr. Mustafa İSEN (Danışman)

Üye

# İÇİNDEKİLER

ÖZET VII
SUMMARY VIII
KISALTMALAR IX
ÖNSÖZ XI
GİRİŞ XIV
A- AHDÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ XIV
B- AHDÎ'NİN ŞÂİRLİĞİ XIX

**I. B Ö L Ü M**
**GÜLŞEN-İ ŞU'ARA'NIN TANITILMASI**

A- AHDÎ'YE GELİNCEYE KADAR TEZKİRECİLİĞİMİZ ve GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ 1
B- GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA DİL VE ÜSLUP 7
C- GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'NIN KAYNAKLARI 17
a-Görüştüğü Şâirler
b-Vasfını İşittiği Şâirler
c-Ahdî'yle Mektuplaşan Şâirler

**II. B Ö L Ü M**
**GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'NIN ÇEŞİTLİ YÖNLERDEN İNCELENMESİ**

**A-GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA ŞÂİRLE İLGİLİ TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER**
**1- BİYOGRAFİK BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER** 24
**I- ŞÂİRİN KİMLİĞİ** 24
1- İSİM, ÜNVAN, LAKAP 24
2- MEKÂN (Şâirin Memleketi,Doğum yeri, Bulunduğu ve Yerleştiği Yerler 27
3- ZAMÂN (Şâirin Hayatına Dair Zaman Belirlemeleri) 33
4- AİLE, SOY ve AKRABALIK 40
**II- SOSYAL, KÜLTÜREL, EKONOMİK DURUM VE İLİŞKİLER** 43
1- ÖĞRENİM VE YETİŞME / İLMÎ DURUM VE SEVİYE 43
2- MESLEK, MEVKİ, GEÇİM DURUMU VE İMKÂNLARI 44
**III- KİŞİLİK YAPISI VE ÖZELLİKLERİ** 51
1- ZİHİN, ZEKÂ, DÜŞÜNME GÜCÜ VE ÖZELLİKLERİ 51
2- MİZÂC VE AHLÂK 52
3- İNANÇ DÜNYASI (Din ve Tasavvuf) 57
4- GENEL OLARAK ŞAHSİYET DEĞERLENDİRMELERİ 60
**2- EDEBÎ KİŞİLİKLE İLGİLİ BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER** 63
**I- YARATILIŞ BAKIMINDAN ŞÂİR** 63
1-GENEL OLARAK YARATILIŞ HALİ VE ÖZELLİKLERİ 63
2-FAALİYET ve FONKSİYONLARINA GÖRE YARATILIŞ HÂLİ VE ÖZELLİKLERİ 72
3-OLAĞANÜSTÜ veya BİLİNMEYENE DAYANDIRILAN TANITMA VE DEĞERLENDİRMELER 74
**II- EDEBÎ KÜLTÜR VE GELENEK BAKIMINDAN ŞÂİR** 75
1-ŞİİRE BAŞLAYIŞ ve YETİŞME 75
2-MAHLAS 76
3-BİLGİ KÜLTÜR ve TECRÜBE 80
4-FASÂHAT ve BELÂGAT 84
5- YABANCI DİL ve EDEBİYATLAR 85

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

6-ÜSTADLIK VE YETİŞTİRİCİLİK 86
7- ÜSLUB 87
8- TAKİP VE İZLEME 89
IV- ESERİ BAKIMINDAN ŞÂİR 90
1- Manâ ve Fikir 92
2- Elfâz ve Edâ 92

**B- GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA ŞİİR İLE İLGİLİ BİLGİ ve DEĞERLENDİRMELER**

âbdâr 96
a'lâ 104
'anberîn 105
'ârifâne 105
'âşıkâne ve rindâne 106
âteş-bâr, derd-nâk, dil-sûz, gam-nâk, pür-sûz, sûz-nâk 112
bârik 111
bedi'î 117
belâgat (-beyân, -disâr, -engîz, meşhûn, -nizâm, -nümûn) 118
belîg-i pâk 119
beyzâ 119
bî-bedel, bî-bahâne, bî-misl ü bî-hemtâ, bî-misâl, bî-nazîr 119
bî-gâye / bî-nihâye 124
bî-gışş 124
bülend 124
cihân-kerd 124
dervişâne 124
dil-âviz 125
dil-cû 127
dil-efrûz 127
dil-firib 127
dil-keş 127
dil-küşâ 128
dil-pesend 128
dil-pezîr 129
du'â-âmiz 129
dürer-bâr 130
emsâl-engîz 131
ferah-fezâ 131
garîb 131
garrâ 132
güher-bâr 135
gül-bîz 136
güzîde 136
hakikat-nümâ 136
hâlet-bahş 137
halâvet-bahş 137
hasb-i hâl 137
hayâl-âmiz, hayâl-engîz, muhayyel, muhayyel-i bî-bedel, muhayyel-i pür-mesel, tahayyül-âmiz, tahayyül-engîz, pür-hayâl 138
hayât (-bahş, -efzâ) 139
hazîn 140
hezl-âmiz 140
hicv-âmiz 140
hoş-âyende 140

hûb 140
huceste-şi'âr 141
kirâm 141
latîf /matbu' 141
letâfet-i güftâr 143
ma'kul 143
mesel 143
mestâne 144
meşhûr 145
mevzûn 146
mihr (-âmiz, -engîz) 146
misâl-âmiz 147
mahabbet (-encâm, -engîz, -iş'âr) 147
mu'ciz-nümâ 147
muhakkıkâne 148
muvahhidâne 148
murassa' 150
musanna' 150
mülemmâ 151
münîf 152
müşk-âsâr 152
müşkin-erkâm 152
nasihat-âmiz/ nesâyih-engîz 153
nâzik 153
nefîs 154
Nevâyî-âyin 155
nezâket-güzâr 155
pâk/ pâkize 155
pesendîde 157
pür-edâ 157
pür-envâr 157
pür-fevâyid 157
pür-me'âl 157
pür-mesel 157
pür-nikât 159
pür-nizâm 161
pür-sürûr 161
ra'nâ 161
rengîn 161
revân 163
safâ-bahş 163
selâset (-eş'âr, -şi'âr, -nümâ) / selîs (-i dilkeş, -i zîbâ) 163
sûd-mend 164
süst 164
şâhâne 164
şâ'irâne 165
şeker (-bâr, -güftâr, -rîz) 165
şerîf 165
şikeste-beste 165
şîrîn 165
tarab (-efzâ, -engîz, -güster, -nâk, -nümâ) 166
tasavvuf-âmiz 167
terzîk 168
zevk-bahş 168

zîbâ 168
zîbende-me'âl 169
SONUÇ 171
KAYNAKÇA 173

## III. BÖLÜM

**TEZKİRENİN NÜSHALARI HAKKINDA BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER** 176

1- NÜSHA TAVSİFLERİ
a- ÜÇ RAVZALILAR 178
b- DÖRT RAVZALILAR 185
2- NÜSHALAR HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRMELER VE ŞECERE TESBİTİ 190
2/a EK: Diğer Tezkirelerde olmayıp da Sadece Gülşen-i Şu'arâ'da yer alan Şairler 194
3- TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ 195
4- ŞECERE TESPİTİ ŞEMASI 196
5- NÜSHALARA GÖRE ŞÂİRLER TABLOSU 197
**IV. BÖLÜM :**
A-METİN 215
B- NÜSHA FARKLARI 615
**V. BÖLÜM: DİZİN** 698
I-ŞAHIS İSİMLERİ 699
II-YER İSİMLERİ 715
III- ESER İSİMLERİ 720

# ÖZET

Gülşen-i Şu'arâ, 16. yüzyılda Anadolu sahasında Bağdatlı şâir ve yazar Ahdî tarafından yazılmış üçüncü şuarâ tezkiresidir. 381 şâiri ihtiva eden bu eserin önemi, içinde yer alan 147 şâirin devletin doğu kesiminden hattâ bazılarının Anadolu dışından olması ve bu şâirler için ilk ve tek kaynak olmasıdır. Bundan başka ilk tertibi ile son tertibi arasında biyografilerin giderek çoğalması da önemli bir hususdur. Ayrıca ilerleyen zamanlarda, bazı biyografilere bir takım yeni bilgilerin eklenmesi (şâirin statüsünün değişmesi, vefat etmiş olması gibi) de eserin önemini artırmaktadır.

Tezimiz Giriş hariç Gülşen-i Şu'arâ'nın dil ve üslubu ve Ahdî'ye Kadar Türk Tezkireciliği, Şâirle ve Şiirle İlgili Bilgi ve Değerlendirmeler, Metin, Nüsha Farkları ve Dizin olmak üzere başlıca beş bölümden meydana gelmiştir. Metin kurulduktan sonra, Nüsha Farkları da hemen arkasında yer aldı.

Giriş bölümünde, Ahdî'nin hayatı ve edebî şahsiyeti üzerinde durulmuştur. I. Bölümde Gülşen-i Şu'arâ'nın dili ve üslubu incelenmiştir. Ayrıca, Ahdî'den önce yazılan tezkireler tanıtılmıştır. Yine bu bölümde üzerinde durduğumuz bir başka mesele de tezkirenin kaynakları olmuştur.

II. Bölümde Gülşen-i Şu'arâ'da tespit ettiğimiz şâir ve şiirle ilgili tavsif ve değerlendirmeleri; III. bölümde ise tezkirenin nüshaları hakkında bilgi ve değerlendirmelere yer verildi. Şecere tespit şeması ile nüshalara göre şiirler tablosu bu değerlendirmelerin akabinde verildi. Tenkitli metin kurulurken kullanılan transkripsiyon alfabesi de bu bölümde yer aldı. IV. Bölüm olan Metin bölümünde ise incelemeye esas aldığımız nüshalardan kurduğumuz metni verdik.

V. Bölüm olan Dizin kısmında ise eserde geçen şahıs, yer ve eser isimleri verilmiştir. Bu bölümde şâirin ismi, lakabı ve mahlası da dizine dâhil edilmiştir.

Eser üzerinde çalışılırken hiçbir nüsha esas alınmamıştır. Ancak, en geniş nüsha olması hasebiyle Fatih Millet Kütüphanesi'nde bulunan Ali Emirî 774 numaralı nüsha önce okunmuş ve diğer nüshalar buna göre değerlendirilmiştir. Şecere tespiti bu aşamadan sonra yapılmıştır. incelemelerimiz sonucunda dört ravzalı nüshalardan Ü, üç ravzalılardan da B, BE, S, W nüshaları karşılaştırmalı metne esas alınmıştır. Metin kurulurken nesir kısımlarında Ahdî'nin üslubu dikkate alınarak Ahdî'nin elinden çıkmış metin yakalanmaya çalışılmıştır. Diğer beş nüshadaki farklar da tezin sonunda Nüsha Farkları Bölümü'nde verilmiştir. Çalışmalarımız sonucunda Ahdî tezkiresinin bu zamana kadar bilinmeyen üç nüshası gün ışığına çıkarılmıştır. Bu nüshalarla birlikte 381 şâirin biyografisi tespit edilmiştir.

## SUMM ARY

Gülşen-i Şu'arâ is a 16 th century work which by Ahdî, a poet and writer who was bom in Baghdad. Gulşen-i Şu'arâ is a bioraphical and ant- hological book about 147 Ottoman poets and some selected works. Of great importance is that most of the poets who were included were from Eastern Anatolia or outside of Anatolia, many of whom are not recorded in any other on Ottoman poets or poetry. Another interesting and significant aspect concerning the book is the numerous revision which the author made. With cach new addition, new information- including additional poems and more current information about the lives of the poets- was added.

This dissertation consists of five chapters: introduction, languauge and style of Gülşen-i Şu'arâ and works till Ahdî critiques about poets and poems, the text, variations and differences of the manuscripts, and an index.

In the introduction, Ahdi's life, his literary personality, and in the first chapter the langu auge and style of Gülşen-i Şu'arâ is presented and analyzed. In addition, some carlier works of the same genre-biographical studies of poets and their worksare presented and these are used as a instrument of comparison and analysis. A comprehensive diagram of the works included in Gülşen-i Şu'arâ is given, and this shows the chronological development of the book. In addition, a list of all poets included in the various editions is given.

In the second chapter, the poets from all variants of Gülşen-i Şu'arâ are classified and information about their lives is given. In the third chapter, information about all of the poems are given and the poems are evalua- tated. In the fourth chapter, after evaluating all versions of the book, a compative text was established and presented. The index includes personal names, place names, titles, and poets' names and their pen names.

While no one version of the manuscript was considered as the " best, " the version found in Fatih Millet Library ( Ali Emiri 774) was used as the principal source of comparasion because it is the largest of all editions. The other versions -four- column works "Ü", and three- column works "B", "BE", "S" and "W" - were used in the comparative text and development of the tree diagram which shows the changes and inter-relationships over time. While only above mentioned variants were used to establish the comparative text, other variational differences are presented in chapter 5.

Lastly, in this research three new manuscripts of Ahdi's Gülşen-i Şu'arâ were found, and the comprehensive total of the poets and their biographies was expanded to 381.

## KISALTMALAR

| | |
|---|---|
| A | : Agah Sırrı Levend Nüshası |
| a. g. e. | : adı geçen eser |
| a. g. m. | : adı geçen makale |
| a. g. t. | : adı geçen tez |
| Ank. | : Ankara |
| AÖ | : Ankara Genel Kitaplığı Adnan Ötüken Nüshası |
| B | : Bayezıd Devlet Kütüphanesi Nüshası |
| BE | : Berlin Nüshası |
| Bkz. | : bakınız |
| C | : cilt |
| cm. | : santimetre |
| D | : İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Nüshası |
| Ens. | : Enstitü |
| F | : Fatih millet Kütüphanesi Ali Emirî Nüshası |
| G.Ü | : Gazi Üniversitesi |
| H. | : Hicrî |
| İ | : İzmir Millî Kütüphanesi Nüshası |
| İ. Ü | : İstanbul Üniversitesi |
| K | : Konya Koyunoğlu Müzesi Nüshası |
| K. S. | : Kaddesallahu Sırrıhu |
| Ktp. | : Kütüphane |
| L | : Londra Nüshası |
| M | : Mısır Kahire Nüshası |
| Mad. | : Maddesi |
| Nu. | : Numara |
| ö | : ölüm |
| P | : Paris Nüshası |
| S | : Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Nüshası |
| T | : Topkapı Müzesi Hazine Nüshası |
| TDVİA | : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansliklopedisi |
| TY | : Türkçe Yazmalar |
| Ü | :İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 2604 numaralı nüsha |
| Ü1 | :İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 3111 numaralı nüsha |
| Ü2 | :İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 9598 numaralı nüsha |

| | |
|---|---|
| Üni. | : Üniversite |
| W | : Viyana Nüshası |
| Y | : Yugoslavya Nimetullah Hafız Nüshası |
| yy. | : yüzyıl |

# ÖNSÖZ

Edebiyat araştırıcısının asıl hedefi, edebiyatın tarihini yazmaktır. Edebiyatın tarihi edebî olayın bizzat kendisi ile başladığına göre, ona ait bütün eserlerin incelenip gün ışığına çıkarılma gereği de ortadadır. Tarih boyunca hiç bir millet bizim kadar çok alfabe değiştirmemiş ya da değişik alfabeler kullanmamıştır. Göktürk, Uygur, Arap, Kril ve nihayet Latin alfabesi... Yıllar itibariyle en çok eser verdiğimiz alfabe, Arap alfabesi dir. Bu alfabeyle oluşturduğumuz eserler, bugün kütüphanelerde, araştırıcısını beklemektedir. İşin bir başka yönü daha vardır, bu eserlerin bir kısmı çeşitli yollarla yurt dışına çıkarılmış ve araştırılıp incelenmesi ancak bulunduğu ülkedeki yetkililerin insafına kalmıştır. Üzerinde çalıştığımız eserin de başına böyle bir iş gelmiştir. İngiltere ve Mısır'da bulunan nüshalarımız bir çok defa müracaat etmemize rağmen elde edilememiştir .

İslâm medeniyeti çerçevesinde oluşan edebiyatımızın bugün incelenip anlaşılması bir çok insan için mümkün değildir. Alfabe değişikliği, kelimelerin eskiliği gibi bazı hususlar sahayı zorlaştırmaktadır. Kendine has zorlukları olan bu sahanın araştırılıp incelenmesi kültür ve edebiyat tarihimize büyük oranda ışık tutacaktır. Bu yüzden biz de bu çalışmamızda 16. yy'a ait bir eseri araştırma konusu olarak seçtik.

Üzerinde çalışılan eser, bir şâirler tezkiresidir. Bilindiği gibi tezkireler, bir devrin edebî ve kültürel faaliyetlerini tek başına içerme hatta temsil etme konumuna sahiptir. Konularını şâirlerin hayatları, şahsiyetleri, edebî faaliyetleri ve bunların eserleri oluşturur. Bu konularda hem bilgi verilmekte, hem yorum ve değerlendirmeler yapılmakta, hem de eserlerden örnekler verilmektedir. Bütün bunların yapılmasındaki amaç bu insanların unutulmamasıdır. Ahdî bunu *kûşe-i nisyân* da kalmamak olarak ifade etmiştir. Tabiidir ki bu yapılırken müellif de kendi hünerlerini göstermek durumundadır. Bu vesile ile kullanılan dil ve üslup biraz sanatlı ve âhenkli olacaktır.

Arapların tabakat geleneğinden edebiyatımıza geçen tezkireciliğin bizdeki modelleri Alî Şir Nevâyî (ölm.1501)'nin **Mecâlisü'n-nefâis** adlı tezkiresi ile Devletşâh (ölm.1507)'ın

**Tezkiretü'ş-şu'arâ** isimli eseridir. Tezkireciliğin edebiyatımızdaki ilk örnekleri on altıncı yüzyılda görülmektedir. Daha doğrusu elde bulunan en eski örnekler bu yüzyıla aittir. Ahdî'den önce Sehî Bey ve Latifî Anadolu'da tezkire yazmışlardır. Bu iki tezkire üzerinde akademik seviyede çalışma yapılmıştır. Gülşen-i Şu'arâ ilk tertip tarihi itibariyle (H.971/M. 1563) Anadolu sahasında yazılmış üçüncü tezkiredir.

Ahdî tezkiresinin önemini içindeki başka kaynaklarda yer almayan şâirler tayin eder. Diğer iki tezkirede olmayıp da bunda yer alan ve devletin doğu kesiminden olan 175 şâir ile Türk tezkirelerinin hiç birinde yer almayan 14 şâir bunun en bariz delilidir. Irak mihver olmak üzere bugünkü İran ve Azerbaycan hatta Buhara'yı içine alan, Suriye ve Mısır'a kadar uzanan bir bölgede yetişmiş bir çok şâir ilk defa Ahdî ile edebiyat dünyamızdaki yerini almıştır. Edebiyat araştırıcıları bilirler ki, biz Fuzûlî'yi, bu şâirin hastalık ve ölümünü, Fuzûlî'nin aynı zamanda şâir olan oğlunu ilk defa Ahdî'den öğreniriz. Yine İstanbullu Tab'î'nin **İstanbul Şehrengizi**'ni, Zamirî'nin **Leylâ vü Mecnûn** mesnevisini, Mecdî'nin **Mecmuatü'n-nezâyiri**'ni ilk olarak Ahdî haber vermektedir. Amacımız bu denli orjinalite taşıyan bu eserin ortaya çıkması, Türk kültür hayatına yeni bir ışık ve soluk getirmesi idi. Bunu yaparken yurt içi ve dışı kütüphanelerde bulunan ve ulaşabildiğimiz 15 nüshadan faydalandık.

Tezimiz giriş hariç, beş bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde Gülşen-i Şu'arâ'nın dil ve üslubu ile Ahdî'den önceki Türk tezkireciliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Gülşen-i Şu'arâ'da tespit ettiğimiz Şâir ve Şiirle İlgili Bilgi ve Değerlendirmeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde Gülşen-i Şu'arâ'nın bilinen nüshaları hakkında bilgi ve değerlendirmeler yer almıştır. Ayrıca bu bölümde şecere tespit şeması ile nüshalara göre şâirlerin bir tablosu verilmiştir. Dördüncü bölümde ise, tezkirenin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Metnin sonuna Nüsha farkları konmuştur. Beşinci bölüm olarak özel isimler (şahıs, yer ve eser) dizini konmuştur.

Metin kurulurken, tespit ettiğimiz nüshalara göre şecere hazırlanmış nüsha kol başları esas alınarak Ahdî'nin kaleminden

çıkmış metinde bulunması gereken her şey hazırladığımız tezkire metnine dahil edilmiştir. Metinde olması gerektiği halde, olmayan kelimeleri [ ] işaretiyle verdik. Meselâ bir örnekten diğerine geçilirken kullanılan ve lehu, diger kelimelerinde bu uygulanmıştır.

Her çalışmanın kendine has güçlükleri vardır. Bu hususlar erbabının malumu olduğundan burada tekrar etmek istemiyoruz. Ancak bu çalışma, adı geçen eser üzerine ilk derli toplu çalışmadır. Bu yüzden bazı hataların olması tabiidir. Bundan başka tezi, kendimiz bilgisayara aktardık. Bazı teknik hususları tam bilemediğimiz için nüsha farkları en sona kaldı. Bu ve benzeri hususlardan dolayı kusurlarımızın bağışlanmasını istirham ediyorum.

1990'dan bu yana sürdürdüğümüz bu mesai sırasında bir çok insandan yardım gördüm. Bunların başında Prof. Dr. Sadık Tural ile Prof. Dr. Mustafa İsen Beyler var. Kendilerine müteşekkir olduğumu burada belirtiyorum. Tezimizde geçen Arapça ibarelerin hallinde yardım eden Mehmet Değirmenci ile Farsça metinlerin çözümünde yardımlarını esirgemeyen Dr. Hicabi Kırlangıç'a da minnettar olduğumu belirtmeliyim. Ayrıca maddi desteklerinden dolayı Türkiye Petrol Vakfı yetkililerine ve çalışmanın çeşitli safhalarında emeği geçen Bilâl Çakıcı'ya da teşekkürlerimi sunuyorum. Bunlardan başka bilgisayarla ilgili her türlü yardımını benden esirgemeyen Abdülkerim Erdoğan ve Ömer Karabay ile dostum Ersin Özaslan'a da aynı duygular içerisinde şükranlarımı belirtmeden geçemeyeceğim.

Ankara 1995 Süleyman SOLMAZ

# GİRİŞ

## A-AHDÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Ahdî, 16. yüzyılda yaşamış bir Osmanlı tezkire yazarı ve şâiridir. Edebiyatımızda Bağdatlı Ahdî olarak bilinen müellifinin bugün elimizde 381 şâiri kapsayan bir tezkiresi ile küçük bir divanı (divançe denilebilir) vardır. Tezkiresi elinizdeki bu çalışmaya kadar incelenmemiş ve yayımlanmamıştır. Şiirleri üzerine de Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu bir makale yayınlamıştır.[1]

Ahdî hakkında bilinenler eserinin baş tarafında, kapalı ifadelerle anlatılanlardan ibarettir. Aşağıda vereceğimiz bilgiler, incelediğimiz nüshalardan çıkarabildiklerimizdir. Bu bilgiler nüshaların incelenmesi neticesinde elde edilmiş olduğu için çok fazla geniş değildir. Hakkında yazılan bilgiler ise, birbirinin kopyası durumundadır. Bunlardan sadece Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'ün Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi(TDVİA)'nin Ahdî maddesinde yazdıkları bir takım yeni bilgiler ve bulgular içermektedir. Kendi tesbitlerimizin dışında Akün'ün verdiği bilgilerden de geniş olarak istifade ettiğimizi burada belirtelim. Hemen şunu da ilave etmek lüzumunu hissediyoruz: Tezkirede yer alan birbiriyle çelişkili ifadeler, zaman zaman, Ö. Faruk Akün'ü de tereddüde düşürmüştür[2]. Bunlardan bir tanesini şöyle tespit edebiliriz. Prof. Dr. Ömer Faruk Akün, Ahdî'nin Temerrüd Ali Paşa( 1550-1552'de Bağdat valisi) ile tanışıklığını adı geçen Paşanın Konya'da valilik yaptığı dönemle irtibatlandırmaktadır. Halbuki Ahdî, Bağdat'tan Paşa ile birlikte Sivas'a geldiklerini bazı nüshalarda (Ü12b ve B 11 b) belirtmektedir.

Ahdî'nin yetişme dönemi Osmanlıların Bağdat'ı fethi dönemine rastlamaktadır ve bu dönem hakkında elde hiçbir bilgi ve belge yoktur. Tezkiresinde de bu konuda herhangi bir ipucu yoktur. Tezkiredeki babası Mevlânâ Şemsî, kardeşleri Rızayî, Murâdî, amcası Hüseynî ve onun oğlu Rindî ve akrabalarından Hürremî ve Zühdî gibi şâirler göz önüne alınırsa, mensuplarının çoğu şiirle yakından ilgilenen bir ailedendir.

---

[1]- Hasibe Mazıoğlu, Ahdî-i Bağdadî ve Şiirleri, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten,** 1978-79 s. 95-150

[2]-Ömer Faruk Akün, Ahdî, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, s. 510.

Tezkirenin mukaddimesinde yer alan Sebeb-i Te'lif kısmında anlaşıldığına göre Ahdî, Hicrî 960(M. 1552 )'ta Hüsrev isimli bir şâirle diyâr-ı Rûm'a gitmek üzere Bağdat'tan yola çıkmıştır. Bir müddet sonra bu arkadaşından ayrılmıştır. Arkadaşıyla nereye kadar gelmiştir, kimlerle görüşmüştür ve hangi yılda arkadaşından ayrılmıştır, bu soruların hiçbirine cevap vermek mümkün değildir. Arkadaşından ayrılması Ahdî'yi bir hayli üzmüştür. Arkadaşıyla birlikte uğradığı yerlerde epeyce faydalı bilgiler öğrendiğini ve aralarında bir ünsiyet oluştuğunu tezkiredeki ifadeden çıkarmak mümkündür. Bu ünsiyetten ötürü Ahdî arkadaşından ayrıldığına üzülmüştür. Ahdî bu ayrılışı, eserde şu beyitle dile getirmiştir:

*Budur devr-i zamânuñ ittifâkı*
*Ki olur her visâlüñ bir firâkı*

Arkadaşından ayrıldıktan sonra nerelere gittiğini, ne yaptığını Ahdî anlatmamaktadır; fakat Anadolu paşası Temerrüd Ali Paşa'nın biyografisinde, Ali Paşa'yla Bağdat'tan birlikte çıktıklarını ve Sivas'a geldiğini, orada adı geçen Paşanın bir çok lütfuna mazhar olduğunu belirtmektedir[3] . Yazarın İstanbul öncesi hayatıyla ilgili tezkirede yer alan tek ipucu budur. Bunlardan başka Adana'da Pîrî Paşa( ö. 970/ 1562)'ya bir kaside sunmuş olması, Pirî Paşa biyografisinde, adı geçen paşanın Adana'daki faaliyetlerine geniş yer vermesi Adana'da da bir müddet kaldığını göstermektedir; fakat bununla ilgili ne yıl, ne de zaman belirtmiştir. Tabiî ki bu faaliyetler adı geçen paşanın 958/ 1551'de Adana'ya üçüncü kez beylerbeyi olduğu dönemle ilgilidir[4].

Ahdî'yi bir anda İstanbul'da görüyoruz. İstanbul müellifimizi, âdetâ, büyülemiştir. Bunu tezkirede şu cümlelerle anlatır: ... *üftân ü hîzân mânend-i gerd-i nâtüvın be-tarîk-ı müsâferet ve sâlik-i râh-ı siyâhat olup pây-i taht-ı sultân-ı kişveristân ve dârü's-saltanate dârâ-yı leşkeş-keş-i İrân u Turân ve şâhen-şâh-ı kitî-penâh dergâhına ya'ni Kostantiniyyeye gelüp gördüm ki bir cây-i şerîf ve me'vâ-yı latîf ki âb u hevâsı hûb ve her cânibde mesiresi mergûb ve ol mekân-ı pür-eşvâk-ı dil-cû cevânân-ı mâh-rûyân ile bir haddede memlûdur ki esvâk u çârşûsından geçilmez. Niteki dil-rübâları vasfında şâ'ri-i hoş-edâ bir*

---

[3] - Bkz. Metin kısmı s.240

[4] -Bkz. Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmânî**, C. II s. 44 Matbaa-i Amire, İst. 1311

*matla'-ı garrâ buyurmışdur ki vird-i zebân-ı âşıkân-ı şeydâdur. Bâkî fermâyed*

*Dil-rübâlarla aceb kesreti var her yoluñ*
*Geçemez hûblarından gönül İstanbuluñ*

*El-hak ta'rifden müberrâ ve tavsifden mu'arrâdur zerre vü şemme mikdârı sitâyişe hiç ihtiyâç yokdur...*[5]

Ahdî, İstanbulda bilgin ve şâirlerin çok olduğunu, bunların tarif ve tavsiflerinin zorluğunu, hatta ne kadar tavsif edilirse edilsin ancak binde bir mesâbesinde kalınacağı kanaatindedir. *Siyâk-ı kelâm mutavvel olmasun diyü muhtasar kılındı* diyerek sözü uzatmak istemediğini de açıkça söyler. Ahdî, uzun bir süre bu şehirde kaldığını şu sözlerle dile getirmiştir. Burada dikkatimizi çeken husus kesinlikle süresinin belirtilmemiş olmasıdır ki bu tezkirede genel üsluba da uygundur (bkz. Dil ve Üslub): *Müddet-i medîd ve ahd-i ba'id bu bende-i müsâfir şehr-i mezbûrda mücâvir olup...*

Bu şehirde büyük âlimlerin hizmetinde olduğunu, ileri gelen devlet adamlarıyla görüştüğünü, şâirlerle, fasîh ve belîg kişilerle biraraya geldiğini, onlarla müzâkere ve müşâ'erede bulunduğunu ve onlardan çok istifade ettiğini tezkirenin önsözünde anlatmaktadır; fakat bu bölümde isim vermemektedir. Ayrıca bu kişilerin sohbetlerine devam ettiğini hatta bunu fırsat u ganimet bildiğini dile getirmiştir. Bu bildirdikleri arasında dikkate değer bir nokta da şudur: Ahdî bu dönemde Anadolu Türkçesini öğrenmiş, bu şivenin darb-ı mesellerine kadar ayrıntılarına vâkıf olmuş ve bu şive ile şiir yazacak seviyeye gelmiştir. Yine bu dönemde Anadolu kazaskeri Pervîz Efendi'den epeyce bir ilgi gördüğünü şu sözlerinden anlıyoruz: *Ol kân-ı mürüvvet ve ma'den-i sehâvet mü'ellif-i tezkîreye enva'-ı ri'âyet ve eltâf-ı bî-gâyet itmeden hâlî degüldür.*

971 (M.1562-63)de vatan sevgisinin gönlünde iyice yer etmesi üzerine İstanbuldan ayrılmıştır. Bunu da *Vatan sevgisi imandandır* düstûru ile desteklemiştir. Ahdî'yi İstanbul'dan ayıran sebep sadece vatana duyduğu özlem değildir. Burc-ı evliyâ olarak vasıflandırdığı Bağdat'ta bulunan büyük meşâyihe olan hasreti de bunda önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca Rûm hûblarının vefâsızlığından da dem vurmaktadır. Bu hususlar Ahdî'yi üzmüş ve İstanbul'dan ayrılmıştır.

---

[5] -Metin kısmı, s.224

İstanbul'dan ayrılırken şâh-zâde-i rûzgâr olarak vasfettiği Sultan Selim'in huzuruna hediye olarak ancak şiirin gidebileceğini şu sözlerle dile getirir: *...ve dahi şâh-zâde-i rûzgâruñ âsitânına be-resm-i tuhfe alup gitmege eş 'âr-ı âbdârdan gayrı bir nesne pây-dâr ve pesendîde-i 'âşıkân-ı hâk-sâr ve makbûl-i ehl-i rûzgâr degüldür.* Bu vesile ile yazdığı eseri şehzâde Selim'e Kütahya'da sunmuştur. Bunu şu kıt'a ile de anlatmıştır:

*Cem' idüp erbâb-ı nazmı itdüm ol sultâna 'arz*
*Âdet olmışdur sunar bende şeh-i devrâna 'arz*

*Hâk-i pâyinden biter maksûdı erbâb-ı dilüñ*
*N'ola sunsa hâk-i pâye Ahdî-i ferzâne 'arz*

Bu eserin Ahdî'ye nasıl bir itibar ve mevki sağladığı bilinmemektedir. Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'ün de belirttiği gibi[6] Ahdî'nin İstanbul dışındaki hayatı hakkında hiçbir bilgi ve belge yoktur; yani İstanbul'a gelmeden önceki hayatı gibi Bağdat'a döndükten sonraki dönemle ilgili bir ipucu yoktur.

Ahdî, Anadolu'da kaldığı süre içerisinde İstanbul dışında bazı şehirlerde de bulunmuştur. Bunu tezkirenin çeşitli yerlerinde özellikle dile getirmektedir. Edirne, Bursa, Dimetoka bu şehirler arasında yer almaktadır. Biz bu hususu Tezkirenin Kaynakları bölümünde Görüştüğü Şâirler bahsinde ele aldığımız için burada tekrar etmeyeceğiz.

İstanbul'dan başka Edirne'nin de Ahdî'nin Osmanlı ülkesinde geçirdiği hayatında önemli bir yeri vardır. Burada Emrî, Mecdî gibi bazı şâirlerle bir araya gelmiş ve malzemesini toplamıştır. Bunların büyük bir kısmında zaman ve süre yoktur. Ancak **Şakayık** mütercimi Mecdî'nin evinde bir yıl kaldığını özellikle belirtmiştir. Tezkiresinde Edirne ili ilgili manzum bir medhiye de vardır[7] .

Ahdî, Bağdat'a döndükten sonra otuz yıl kadar daha yaşamıştır. Ahdî'nin hayatının bu dönemi hakkında da bilgimiz yoktur. Bu esnada boş durmamış, eserini genişletme cihetine gitmiştir. Bu yüzden tezkirenin yazmaları arasında çok büyük ve önemli

---

6 - Ömer Faruk Akün, a.g.m, s. 510.
7 -Bkz. Metin Kısmı, s. 276

İstanbul'dan ayrılırken şâh-zâde-i rûzgâr olarak vasfettiği Sultan Selim'in huzuruna hediye olarak ancak şiirin gidebileceğini şu sözlerle dile getirir: *...ve dahi şâh-zâde-i rûzgâruñ âsitânına be-resm-i tuhfe alup gitmege eş 'âr-ı âbdârdan gayrı bir nesne pây-dâr ve pesendîde-i âşıkân-ı hâk-sâr ve makbûl-i ehl-i rûzgâr degüldür.* Bu vesile ile yazdığı eseri şehzâde Selim'e Kütahya'da sunmuştur. Bunu şu kıt'a ile de anlatmıştır:

*Cem idüp erbâb-ı nazmı itdüm ol sultâna arz*
*Âdet olmışdur sunar bende şeh-i devrâna arz*

*Hâk-i pâyinden biter maksûdı erbâb-ı dilüñ*
*N'ola sunsa hâk-i pâye Ahdî-i ferzâne arz*

Bu eserin Ahdî'ye nasıl bir itibar ve mevki sağladığı bilinmemektedir. Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'ün de belirttiği gibi[6] Ahdî'nin İstanbul dışındaki hayatı hakkında hiçbir bilgi ve belge yoktur; yani İstanbul'a gelmeden önceki hayatı gibi Bağdat'a döndükten sonraki dönemle ilgili bir ipucu yoktur.

Ahdî, Anadolu'da kaldığı süre içerisinde İstanbul dışında bazı şehirlerde de bulunmuştur. Bunu tezkirenin çeşitli yerlerinde özellikle dile getirmektedir. Edirne, Bursa, Dimetoka bu şehirler arasında yer almaktadır. Biz bu hususu Tezkirenin Kaynakları bölümünde Görüştüğü Şâirler bahsinde ele aldığımız için burada tekrar etmeyeceğiz.

İstanbul'dan başka Edirne'nin de Ahdî'nin Osmanlı ülkesinde geçirdiği hayatında önemli bir yeri vardır. Burada Emrî, Mecdî gibi bazı şâirlerle bir araya gelmiş ve malzemesini toplamıştır. Bunların büyük bir kısmında zaman ve süre yoktur. Ancak **Şakayık** mütercimi Mecdî'nin evinde bir yıl kaldığını özellikle belirtmiştir. Tezkiresinde Edirne ili ilgili manzum bir medhiye de vardır[7] .

Ahdî, Bağdat'a döndükten sonra otuz yıl kadar daha yaşamıştır. Ahdî'nin hayatının bu dönemi hakkında da bilgimiz yoktur. Bu esnada boş durmamış, eserini genişletme cihetine gitmiştir. Bu yüzden tezkirenin yazmaları arasında çok büyük ve önemli

---

6 - Ömer Faruk Akün, a.g.m, s. 510.
7 -Bkz. Metin Kısmı, s. 276

## B-AHDÎ'NİN ŞÂİRLİĞİ

Yaşadığı dönemde şiir olarak da tanınan Ahdî'nin şâirliği üzerine bu zamana kadar yapılan tek derli toplu inceleme, daha önce de belirttiğimiz gibi, Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu'na aittir. Mazıoğlu, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'nde bulunan bir yazmadan hareketle Ahdî'nin şâirlik yönünü değerlendirmiştir[17]. Biz bu bölümde bu yazıdan hareket ederek Ahdî'nin tezkiredeki şiirlerini de inceleyeceğiz.

Ahdî, daha önce de bahsettiğimiz gibi Anadolu'ya geldikten sonra Anadolu Türkçesi'ni öğrenmiş ve bu şivede şiir yazacak kadar ilerlemiştir. Bu yüzden Anadolu seyahati sırasında çeşitli meclislerde bulunmuş, bu meclislere edebî mahfel diyebiliriz, bir çok şâire nazire yazmıştır. Nazire yazdığı şâirlerin sayıları bir hayli kabarıktır. Bu şâirleri şöyle sıralayabiliriz: Nişânî Bey, Abdülgani Efendi, Pîr Mehemmed (Azmî) Efendi, Bâkî, Nihânî, Germî Bey, Fikrî Bey, Keşfî Bey, Emrî, Ümîdî, Behiştî, Sânî Beg, Harimî Beg, Refi Çelebi, Zînetî, Sa'yî Çelebi, Sehâbî-i Acem, Sâmî, Şevki Çelebi, Tarzî, Tarîkî, Ârif Çelebi, Âşık Çelebi, Edirneli Izârî, Gınâ'î, Fuzûlî, Kelâmî, Lem'î, Mecdî, Muhitî Efendi, Misâlî, Murâdî-i Acem, Üsküplü Vâlihî ve İstanbullu Vâhî.

Tezkiresinden anlaşıldığı kadarıyla Farsça şiirleri de vardır. Yukarıda saydığımız şâirlerden Nişânî Bey, Sehâbî-i Acem, Tarzî, Fuzûlî, Murâdî-i Acem'e yazdığı nazireler adı geçen şâirlerin Farsça yazdığı şiirlere Farsça nazirelerdir. Ayrıca mukaddime ve hatimede yazdığı bazı şiirleri de Farsça'dır. Bu yüzden Ahdî'nin Türkçe'ye olduğu kadar Farsça'ya da hâkim olduğunu söyleyebiliriz.

Ahdî'nin yazdığı şiirlerde aruz kusuru yoktur. Konuşma dilinden şiire aktardığı atasözü ve deyimler şiirlerine bir canlılık ve âhenk katmıştır. Divan şiirinin geleneğine sâdık kalan Ahdî, Osmanlı Türkçesi'ni en iyi biçimde şiirlerinde kullanmaktadır.

Ahdî, Fuzûlî'den bahsederken oldukça saygılı bir ifade biçimini tercih etmiştir. Bu hemşehrilik gayretinin ötesinde, onun Fuzûlî'yi iyi tanıdığını, şiirlerinde onu örnek aldığını gösteren bir ifade tarzıdır. Mazıoğlu'na göre, Ahdî, Fuzûlî'nin şiirlerini belleğine iyice

---

[17]-Hasibe Mazıoğlu, Ahdî-i Bağdadî ve Şiirleri, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, 1978-79 s.95- 150.

işlemiş ve içine sindirmiştir. Mazıoğlu cümlenin devamında *bu yüzden Fuzûlî'nin şiir atmosferinden kendisini kurtaramadığı zaman bile, aynı mazmunları söylerken yalnızca öykünebilen, taklit düzeyinde kalmış yeteneksiz bir kişi olmadığını gösteriyor... Edebiyatımızda etkisi bu kadar yaygın ve sürekli olan Fuzûlî'ye yazılan nazireler arasında Ahdî'ninkileri başarılı olanlar arasına almanın abartma olamayacağı kanısındayım* diyor.[18] Bu görüşlere katılmamak mümkün değildir. Gerçi Ahdî'nin tezkirede Fuzûlî'nin Farsça bir şiirine bir beyitlik bir naziresi vardır; ancak, Mazıoğlu'nun da işaret ettiği gibi, Emrî'ye yazdığı nazire ve diğer şiirlerindeki hava bunu teyit eder mahiyettedir. Mazıoğlu, adı geçen makalede, Ahdî'nin nazirelerini tam tespit edememiştir. Buna sebep de incelemeye esas aldığı Fatih nüshasında nazire beyitlerin veya şiirlerin başına nazire yazısının eklenmemiş olmasıdır diye düşünüyoruz. Biz bu tip eksiklikleri diğer nüshalarla karşılaştırma sonucu çıkarabildik.

[18] -Mazıoğlu, a. g.m. s. 102

# I. BÖLÜM

# GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'NIN TANITILMASI

## A- AHDÎ'YE GELİNCEYE KADAR TEZKİRECİLİĞİMİZ ve GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ

Belli bir meslekte tanınmış şahsiyetlerin hayat hikayelerini konu edinen edebî tür, biyografidir. İnsanlığın tarihi ile birlikte bu bilim dalı da tarih sahnesinde vardır. Başlangıçta tarih ile içiçe olan biyografi zamanla tarihten ayrılarak bir bilim dalı haline gelmiştir. Gerek doğuda, gerek batıda önemli bir yere sahip olan bu bilim dalı günümüzde de önemini muhafaza etmektedir.

Bir biyografi türü olan tezkireler de Türk edebiyatı içinde oldukça önemli bir tür olarak kabul görmüştür. Tezkire, Osmanlı toplumunda maddî ve manevî bütün kültür unsurlarını meydana getiren her meslekten önemli şahsiyetlerin biyografik biçimde künye yazıcılığını esas alan bir edebî türdür: Tezkiretü'l-evliyâ, Tezkiretü'l-hattatîn, Tezkiretül-mimarân gibi. Hangi sahada kullanılmış olursa olsun hepsinde de amaç aynıdır: Unutulmamak veya unutturmamak... Ama edebiyatımızda tezkire kelimesi asıl kullanım alanını şâirlerin hayat hikayelerini ve şiirlerini anlatan eserlerde bulmuştur. Kısaca tezkire veya tezkiretü'ş-şu'arâ adını taşıyan bu eserlerin Türk edebiyatında sayıları 31'dir[19].

Tezkire Arapça zikr kökünden gelen bir kelime olup anmaya, hatırlamaya vesile olan şey anlamlarına gelir. Bu tür eserlerin yazılma amaçlarını Ahdî'nin *kûşe-i nisyân*da kalmalarını önlemek biçiminde verdiğini burada söylemek gerekir.

Biyografik künye yazıcılığını esas alan bu tür edebiyatımızda belli bir seyir izlemiştir. İslam kültürüne has bir mesele olan tezkireciliğin kökü Arapların tabakat geleneğine dayanır. İslamiyetin ilk dönemlerine kadar uzanan kökeni, hadislerin derlenip toparlanması ve diğer bazı konularda yapılan çalışmalara dayanır. Bu tür, İran kanalıyla edebiyatımıza da girmiştir.[20] XII. yüzyılda İranlı şâir ve düşünür Feridü'd-din Attar, yazdığı **Tezkiretü'l-Evliyâ** isimli eserle tezkire kelimesinin terim manâsının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu eser İslâm dünyasında çok tutulmuştur.[21]

XV.yy.da Alî Şir Nevâyî (tezkiresinin yazılış tarihi 896/m.1491) **Mecâlisü'n-nefâ'is** isimli eseriyle Türk Edebiyatı'nda bu türün ilk örneğini vermiştir. Bu gelenek XX.yy. başlarına kadar devam etmiştir. Bu eser ilk örnek olması ve yazarının bir Türk olması münasebetiyle Anadolu sahasında yapılan ilk çalışmalara modellik de etmiştir.[22] Bu da, o yüzyılda sınır tanınmadığının bir göstergesi kabul edilmelidir.

XVI. yüzyıl biyografi alanında çok değerli eserlerin yazıldığı bir devirdir. Taşköprülüzâde'nin tanınmış şeyh ve ilim adamlarını ve şâirleri içine alan **Şakâıku'n-Nu'mâniyye** adlı eseri yanında sadece şâirlerin hayat ve sanatları hakkında bilgi veren ve adına Tezkiretü'ş-(tezkire-i) Şu'arâ denilen eserlerin en önemlileri bu yüzyılda yazılmıştır[23]. Aşağıda bu eserler hakkında bilgi verilecektir.

---

[19] -Mustafa İsen, Divan Edebiyatı'nda Bir Tür: Tezkireler, **Milli Eğitim Dergisi**, s.90. Ankara, 1989 s.22-26

[20] -Mustafa İsen, a. g. m. s. 22

[21] -Mustafa İsen, a. g. m. s. 23
Ayrıca bkz. Orhan Yavuz, **Tezkiretü'l-Evliyâ**, Kültür Bakanlığı Yay. Ank. 1988, s.26.

[22] -**İslam Ansiklopedisi**, Tarih Mad. C. II, s.785

[23] -Haluk İpekten, Mustafa İsen, XVI. Yüzyıl Divan Edebiyatı, **Türk Dünyası El Kitabı**, C.III, Ankara 1992 (İkinci baskı), s.197.

Tezkire yazarının kendine has bir takım kanaatleri ve değerlendirmeleri vardır. Tezkire önsözlerinde ve bazı biyografilerde bildirildiğine göre, eserlerine aldıkları şâirleri hangi ölçülere göre almışlardır, şâirlik derecesi nedir, tevarüd, intihal, sirka gibi bir takım özellikleri var mıdır, şiir söyleme güçleri ne kadardır; bu soruların cevaplarını ancak yazarın kendi kanaatleri tayin eder. İki tezkire yazarı aynı şâir hakkında değişik hüküm verebilir. Bu, bugün de geçerliliğini koruyan bir husus olup biraz da müelliflerin bakış açılarını ortaya koymaktadır. Bazılarının ölçüsü mutedil iken bazılarının katı olabilir. Bu da eleştirinin ta kendisidir. İşte klasik dönem araştırıcılarına ışık tutacak olan görüş ve değerlendirmeler de bu olmalıdır.

Alî Şir Nevâyî (d.844/1441, ö.906/1501) Türk Edebiyatı'nın öncülerinden sayılmaktadır. Aslen Heratlı olan yazar, Sultan Hüseyin Baykara'nın çocukluktan beri arkadaşı olup, Baykara sultan olunca sarayda nişancılık, divan beyliği gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Bir müddet sonra bu görevleri terk etmiş, tabiri câizse, kendini edebiyata vermiştir.

Nevâyî; Arapça, Farsça ile bu dillerin edebiyatlarına da tam anlamıyla vâkıftır. Dördü Türkçe, biri Farsça beş divanı vardır. Aynı zamanda Türk Edebiyatı'da ilk hamse sahibidir. Ayrıca Türkçe'nin Farsça'dan üstün olduğunu anlatan **Muhâkemetü'l-lügateyn** isimli eseriyle daha o zamanlarda Türkçe'nin edebî dil olması yolundaki gayretlere katkıda bulunmuştur. Yukarıda saydıklarımızın dışında **Mizânü'l-evzân, Mahbubü'l-kulûb, Münşe'at, Nesâimü'l-muhabbe, Nazmü'l-cevâhir, Sirâcü'l-müslimîn, Çihil Hadis, Vakfiyye, Târih-i Enbiyâ ve Hükemâ, Lisanü't-tayr** gibi eserleri de vardır[24].

**Mecâlisü'n-nefâ'is** adını taşıyan tezkiresi Türk Edebiyatında yazılan ilk tezkiredir. XV. yy.da Orta Asya ve İran'da yaşayan birçok şâiri anlatmaktadır. Adı geçen yerlerde yaşayan Türk şâirleri için hemen hemen tek kaynaktır. Tezkirenin tertibi Câmî'nin **Bahâristân**'ı ile Devletşah'ın tezkiresini andırmaktadır.

Eser, her birine *Meclis* adı verilen sekiz bölümden oluşur. Birinci mecliste Nevâyî'den önce yaşamış, meşhûr veya ölmüş şâirler yer alır. İkinci mecliste Nevâyî'nin çocukluğunda şâir olmuş ve ölmüş kişiler vardır. Üçüncü mesliste kendi ile aynı çağda yaşayan şâirler, dördüncü bölümde âlim şâirler, beşinci mecliste bey şâirler, altıncı mecliste Horasan dışında yaşayan şâirler, yedinci mecliste sultan ve şehzâdeler, sekizinci mecliste ise, Sultan Hüseyn Baykara yer almıştır. Toplam 455 şâirden 43 şâir Türk ya da Türkçe şiir yazan Acem şâirlerdir. Bu önemli eser 1908'de Taşkent'te basılmıştır.[25]

Alî Şir Nevâyî'den sonra, Anadolu sahasında, Sehî Bey (ölümü 955/1548) **Heşt Behişt** adlı eseriyle tezkirecilik sahnesine çıkar. Aynı zamanda şâir de olan Sehî Bey, Edirneli'dir. Devşirme olduğu söylenen yazarın asıl adı ve eğitimi hakkında bilgi yoktur. Büyük şâirlerimizden Necatî Bey'le birlikte Manisa'ya gittiği ve şâirin ölümüne kadar beraber olduğu, onun ölümünden sonra Kanûnî'ye divan katibi olduğu ve çeşitli vakıflarda yöneticilik yaptığı bilinmektedir. Tezkiresini Edirne Dârü'l-hadis Medresesi'nde 1538'de yazmıştır.[26] Bu eser üzerine Prof. Dr. Günay Kut bir

---

[24] -Agâh Sırrı Levend, **Alî Şir Nevâî, C.I Hayatı, sanatı ve kişiliği**, TDK. Yay. Ank. 1965, C.II **Divanlar**, Ank. 1966, C.III **Hamseler**, Ank. 1967, C. IV **Divanlarla Hamseler Dışındaki Eserler**, Ank., 1968.

[25] - Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi I**, Ank. 1984 s. 256

[26] - Mustafa İsen, Kültür Tarihimizden Portreler: Sehî Bey, **Millî Eğitim Dergisi**, S.95, s. 48-51

çalışma yapmış ve bu çalışma yurt dışında yayınlanmıştır[27]. Ayrıca Mustafa İsen tezkireyi sadeleştirerek yayınlanmıştır. [28]

Heşt Behişt, Kanûnî'ye sunulmuş olup 8 tabakadan meydana gelmiştir. Sehi Bey, eserin önsözünde Câmî'nin, Devletşâh'ın ve Ali Şir Nevâyî'nin eserlerini incelediğini ve eserini tabaka halinde düzenlediği anlatır.

Heşt Behişt'in tabakaları ise şöyledir: Birinci tabakada Kanûnî Sultan Süleyman, ikinci tabakada şiir yazan Osmanlı şehzâdeleri ve padişahları (6), üçüncü tabakada şiir yazan devlet büyükleri (28), dördüncü tabakada âlim şâirler (17), beşinci tabakada Sehî'den önce yaşamış ve ölmüş şâirler (33), altıncı tabakada Sehi Bey'in gençken tanıdığı fakat şu anda ölmüş şâirler (57), yedinci tabakada Sehî Bey ile çağdaş şâirler (38), sekizinci tabakada ise istikbal vaad eden şâirler (48) olmak üzere toplam 299 şâir vardır. Sehî Bey'in eserinde şâirler hakkında biyografik olarak fazla bilgi yoktur. Şâirlerin hayatları kısaca anlatılmış; şâirlik yönleri kısaca değerlendirilmiş ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Üslûbu oldukça sade olan eserin asıl önemi, Anadolu sahasında yazılmış ilk tezkire olmasıdır.

Anadolu sahasında yazılmış ikinci tezkire Kastamonulu Latifî'nin **Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nüzemâ** adını taşıyan eseridir. 896/1491'de Kastamonu'da doğan Latifî, Fatih dönemi şâirlerinden Hamdi Çelebi'nin oğludur.[29]

Kastamonu'da başladığı öğrenimini İstanbul'da tamamlayan Latifî 953/1546'da eserini bitirmiş ve Kanûnî'ye sunmuştur. İstanbul'da çeşitli görevlerde bulunan müellif, sırasıyla Rodos ve Mısır'da da türlü vazifeler yapmıştır. 990/1582'de Yemen'e giderken bindiği geminin batması sonucu hayatını kaybetmiştir.

Latifî, aynı zamanda şâirdir. Bu özelliği ile Türk Edebiyatı'nda ilk poetika örneği sayılan tezkire mukaddimesini yazmıştır. Şâir/ müteşâir ayırımını ilk yapan odur; verdiği hükümlerde kaydettiği isabet bugün de geçerliğini korumaktadır.

Eser, Mukaddime, Üç fasıl ve Hatime bölümlerinden meydana gelir. Toplam 334 şâiri ihtiva eder. Fasılların tasnifi şöyledir:

Birinci fasıl: Anadolu'da yetişmiş veya Anadolu'ya gelip Rûmîlikle şöhret bulmuş şeyh şâirler (13)

İkinci fasıl: Osmanlı ülkesinde şiir söyleyen şâir sultanlar (7)

Üçüncü fasıl Anadolu'da şiirle şöhret kazanmış şâirler (314) Bunlar alfabetik olarak sıralanmıştır.[30]

Anadolu sahasında yazılan üçüncü tezkire müellifimize ait olup **Tezkire-i Erbâb-ı Safâ** a'nî **Gülşen-i Şu'arâ** adını taşımaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu eser ilk versiyon (tertip) bakımından üçüncü tezkiredir.

Ahdî'nin tek eseri olan Gülşen-i Şu'arâ, bir şairler tezkiresidir. Ahdî, eserinin sebeb-i te'lifinde anlattığına göre 960'ta diyar-ı Ruma gitmek ve başka memleketleri görmek arzusuyla Hüsrev isimli bir arkadaşıyla

---

[27] -**Tezkire-i Sehî**, İst. 1325/ 1905 (Hazırlayan: Günay Kut) Harward 1978

[28] -Mustafa İsen: **Heşt Behişt**, Tercüman 1001 Temel Eser, İst. 1980.

[29] -Rıdvan Canım, **Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratu'n-nüzemâ**, Ata. Üni. Sos. Bil. Ens. Erzurum 1991(basılmamış doktora tezi)

[30] -Rıdvan Canım, a. g. t. s XIX

Bağdat'tan yola koyulmuştur. Bir çok yeri (Sivas, Adana, Konya gibi) gezdikten sonra İran ve Turan padişahının ülkesine yani İstanbul'a gelir. İstanbul Ahdî'yi, âdetâ büyüler. İstanbul onun için tariften müberrâ ve tavsiften muarrâ bir yerdir. Burada padişahın varlığı, âlim ve fâzılların çok oluşu, ayrıca nâzik mizaçlı şâirlerin mevcudiyeti Ahdî'yi bu şehirde uzun süre ikamete mecbur etmiştir. İstanbul'da kaldığı zaman zarfında İstanbul Türkçesini öğrenmiş devrin ileri gelen devlet adamı ve şâirleri ile tanışmış, bilgi ve görgüsünü artırmıştır. 971'de burc-ı evliyâ olarak nitelediği Bağdat'ın hasreti, Rum güzellerinin vefâsızlığı gibi sebeplerden memleketine gitmeye niyetlenmiştir. Dönüş yolu Kütahya üzerinden olacaktır. Kütahya'da ise şehzâde Selim vardır. Sultan Selim'e hediye olarak ancak *âbdâr* şiirlerden oluşmuş bir eserle gidilebilir. Bu yüzden İstanbul'da kaldığı süre içinde temin ettiği bilgileri ve elinden geldiği kadar bir kitap haline getirir ve adını da **Gülşen-i Şu'arâ** koyar. Tabii ki bunu yaparken sadece İstanbul'da topladığı bilgilerle yetinmez. Edirne, Bursa, Dimetoka ve İstanbul'a gelmeden önce uğradığı yerlerdeki şâirleri de eserine alır. Ayrıca Bağdat ve çevresindeki şâirleri de buraya ekler. Eser bu haliyle Mukaddime, sebeb-i te'lif üç ravza ve hatimeden oluşur. Mukaddimede; besmele, hamdele, salveleden sonra eseri niçin yazdığını anlatır. Birinci bölümde dönemin padişahı Kanûnî, onun şehzâdeleri, bazı devlet adamları (13), ikinci bölümde ulemâ ve müderrisler (32), üçüncü bölümde ise alfabetik olarak şâirler yer alır (273). Hatimede ise eserin kusurlarının bağışlanması için temenniler vardır. Ayrıca eserini övdüğü bir şiiri de burada mevcuttur.

Ahdî, eserin ilk tertip tarihinden sonra 30 yıl daha yaşamıştır. Bu müddet zarfında esere bazı tenkitler yönelmiştir. Bunların başında Gelibolulu Âlî'nin acımasız eleştirileri yer alır. Bizim kanaatimize göre, Âlî bu tenkitlerinde biraz haklı, biraz da subjektif davranmıştır. Haklı olduğu yön, gerçekten ilk tertipte Bağdat'tan bazı şâirlerin olmaması (Rûhi ve Tarzî); subjektif olduğu taraf ise, eserin sonraki tertiplerini görmemiş olmasıdır. Daha sonraki tertiplerde, adı geçen şâirler tezkirede yer almıştır. Kanaatimize göre Ahdî, bu otuz yılda boş durmamış ve eserini eleştiriler doğrultusunda genişletmiştir. Bu yüzden ilk tertipile son tertip arasında önemli farklar meydana gelmiştir. Biz, Ahdî'nin bu eseri en az üç kez yazdığını düşünüyoruz. Çünkü, tespitlerimize göre ilk tertibe ait Berlin (BE) ve Topkapı (T) nüshalarında yer alan Nişânî Bey ve Ebul-Fazl Efendi biyografilerinde görülen *"elan kayd-ı hayatta olup"* ibareleri üç ravzalı diğer nüshalarda yoktur. Ayrıca, bu iki biyografide önemli değişiklikler olmuştur. Örnekler çoğalmıştır. Bunlara ilaveten Gelibolulu Âlî ve Keşfî Bey'in biyografilerinde de çok önemli farklar mevcuttur (bkz. Nüsha Farkları). Öyle ki adı geçen şahısların çok kısa olan biyografisi oldukça genişlemiş, üç dört sayfayı bulmuştur. Ayrıca bölümleri değişmiştir. Bunlar önceleri şâirler kısmında yer alırken daha sonra dört bölümlü nüshalarda defterdarlar kısmına aktarılmıştır. Derviş Çelebi de yeri değişen şâirlerden biridir. Bundan başka Sultan Murad, Adlî Efendi, Germî Bey, Fikrî Bey, Harimî Bey, Tarzî (Bağdatlı) üç ravzalı nüshaların ikinci tertibinde yer almıştır. Ayrıca Hakikî, Nihânî, Hatmî, Yümnî Beyler üç bölümlülerde ikinci ravzada yer alırken statülerinin değişmesi yüzünden dört bölümlülerde üçüncü ravzaya kaydırılmıştır. Bütün bu değişikliliklerin sebebi Ahdî'nin ayrıldıktan sonra İstanbul ile irtibatının kesilmemesi ve esere yöneltilen eleştirileri dikkate almasıdır.

Gülşen-i Şu'arâ son tertip itibariyle dört ravzalı bir tezkiredir. Üç ravzalı ikinci tertipten son tertibe geçilirken eserin muhtelif yerlerinde

değişiklikler olmuştur. Mukaddime ve eklenen bölüm bunun en bariz delilidir. Ancak Ahdî, bu değişiklikleri yaparken biraz dikkatsiz görünmektedir. Çünkü dönemin padişahı II. Selim zaman zaman şehzâde, zaman zaman sultan olarak gösterilmektedir. Dört ravzalıların tertip tarzı mukaddime, sebeb-i telif, ravzalar ve hatime-i kelam şeklindedir. Mukaddime ve hatimede Ahdî, ayetler, hadisler, Arapça ve Farsça bazı şiirlerden, kelâm-ı kibarlardan faydalanarak kendi görüş ve düşüncelerini dile getirmiştir. Biyografilerde de aynı tarzı devam ettirmiştir. Hatta bir çok şâire nazireler yazarak kendi şiirlerini de okuyucuya sunmuştur. Ahdî örnekleri seçerken, bilhassa Acem şâirlerde, Farsça şiirlerin yanısıra Tükçe şiir söylemişse onları da vermiştir. Gülşen-i Şu'arâ'da diğer tezkirelere göre Farsça şiir örneği çoktur. Bunun sebebi yazarımızın Farsça'yı çok iyi bilmesi, o bölgede yetişmesi, şâirlerin bir çoğunu tanımasıdır diyebiliriz. Verilen örnekler şöyledir :142 Farsça beyit, 9 Farsça gazel,1 muhammes bir gazel (bkz : Eseri bak. Şâir) .

Toplam 381 şairin yer aldığı tezkirenin muhtevası şöyledir. Birinci ravzada Kanunî, şehzâdeleri ve bazı beyler ile vezirler (17), ikinci ravzada devrin ileri gelen devlet adamları (14), üçüncü ravzada da ulemâ ve müderisler yer alır (25). Dördüncü ravzada ise, alfabetik olarak dönemin şâirleri yer alır(325). Ancak alfabetik sistemde düzensizlikler mevcuttur. Bunun sebebi ise sonradan ilâvelerin yapılmış olmasıdır.

Ahdî eserine aldığı şâirleri seçerken bazı ölçüler kullanmıştır. Bunlardan biri şâirle bizzat görüşmesi, devrin önemli merkezlerinde o şâirin şiirlerini duyması, uzakta olanlarla mektuplaşmasıdır. Âlim, bey, defterdar gibi devlet adamlarından şâir olanlarla yakın ilişkiye girmesi ise ikinci ölçüsüdür diyebiliriz. Dönemin genç ve yetenekli şahsiyetlerine yer verirken genellikle iyimser bir ifade tarzı vardır. Bunun sebebi ise; bizce şair olarak görmediğini eserine almamış olmasıdır.

Eserin yurt içi ve yurt dışında bilinen 19 nüshası mevcuttur. Tezkire henüz basılmamıştır. Edebiyat tarihimiz açısından önemli olan bir eser tezimizle tam anlamıyla gün ışığına çıkmaktadır.

Eseri, Latifî tezkiresine zeyl sayanlar, tezkirenin bütün nüshalarını görmeden karar vermektedirler. Halbuki, bu güne kadar gelen tezkirelerde yer almayan 147 şâirin varlığı bile eserin önemini araştırıcılara vermektedir.

Âşık Çelebi tezkiresi tertip tarihi itibariyle bu eserden sonra yazılmıştır. Zaten Âşık Çelebi de eserine Ahdî'yi şâir olarak almış ve tezkire yazdığını da belirtmiştir.

Âşık Çelebi Tezkiresi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü'de Filiz Kılıç tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır.[31]

---

[31] -Filiz Kılıç, **Meşâ'irü'ş-şu'arâ**, G. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış doktora tezi Ank. 1994.

## B-GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA DİL VE ÜSLUP

Türk nesrinin başlangıcı, Türk dilinin ilk yazılı metinleri olan Yenisey ve Orhun kitabelerine kadar inmektedir. Biz burada esas itibariyle 16. yy. daki Osmanlı nesir anlayışı üzerinde durmak istiyoruz. Bu konuda **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**'nin Divan Nesri[32] maddesinde verilen bilgileri özetle buraya aktarıyoruz:

*Bilindiği gibi İslamiyetin kabul edilmesinden sonra, nesir alanında bir yavaşlama ve gerileme görülmektedir. 15. yy. sonlarına gelindiğinde bu faaliyetin şiire paralel olarak hız kazandığı da bir gerçektir. Arapça ve Farsça'dan yapılan tercümeler bunda önemli bir rol oynamıştır. Bu eserlerin hemen hepsi aydınlatıcı, yol gösterici ve telkin edici amaçlar taşımaktadır. Bu eserlerin konularını ise başlıca din ve tasavvuf, terbiye, ahlâkî değerler oluşturmaktadır. Bunların yanısıra te'lif eserlerin de artık bir ihtiyaca cevap olarak verilmeye başlandığı da gözlenmektedir. Bu dönemde dinî, ahlâkî, tasavvufî, tarihî, ilmî, edebî her alanda te'lif, tercüme veya adapte, bolca eser verilir.*

*Bu gelişim çizgisi içerisinde XV. yy. dan itibaren kısaca, sade ve sanatkârâne diye isimlendirebilecek iki tür nesir ortaya çıkmıştır. Bunlardan sanatkârâne olanına süslü, artistik, edebî nesir gibi isimler de verilmektedir.*

*Arap ve İran edebiyatlarındaki nesrin gelişimi bizim edebiyatımızda XVI. yy.da yankısını bulmuştur. İlk örneklerine Sinan Paşa, Mahmud Paşa(Adnî Bey), Nişanî gibi aynı zamanda birer şâir olan devlet adamlarının yazışmalarında görmek mümkündür.*

*Bu dönem nesrinin en bariz özelliği secidir. Bu bir nevî nesir kafiyesidir. Arka arkaya ritmik bir şekilde değişerek devam edip giden bu kafiyeli söyleyiş, cümleye mûsikîli bir ahenk ve ifade gücü verir. Bu tesir, bir birini, muvazî bir şekil içerisinde kuvvetlendirerek takip eden ve değişen ölçülü cümle ya da cümleciklerle daha da artar. Başta teşbih ve mecazlar gelmek üzere , çeşitli mana ve söz sanatlarının, parlak ve renkli tasvirlerin ihmal edilmeksizin her vesilede bolca kullanılması, bu nesrin özelliklerinden bir diğerini teşkil eder. Bu özelliklerin hemen her üçü de esas itibariyle nesre değil, şiire ait olmakla birlikte , o devrin*

---

[32] -Divan Nesri, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C.II, s.340 Dergah Yayınları, İst. 1977.

*edebî faaliyet ve anlayışına şiirin hâkim bulunması dolayısıyla nesirde de kendini göstermiştir. Yazar, bir taraftan, üslubunu, belirtildiği şekilde ahenkli ve sanatlı yapabilmek, bu vesileyle diğer taraftan sahibi olduğu edebî bilgi ve kültürü de göstermiş olmak için, Arapça ve Farsça bu tür eserlere baş vurmak, dolayısıyla, bu dillerden en duyulmamış ve görülmemiş olanına kadar kelimeler, sözler ve terkipler almak mecburiyetini duyar. Böylece dili, yabancı kelime, terkip ve kaidelerle doldurmuş olur. Türkçemizin kelime ve cümle yapısıyla, söz hazinesini doğrudan doğruya ilgilendiren, daha doğrusu onu bu yönlerde, tabiî gelişiminden ayırıp zorlayan (ve zamanla bozan) bu durum sanatkârâne nesrin dördüncü özelliğini teşkil eder. Bir beşincisi ise, nesir cümleleri arasına, duruma ve manaya uygun olarak, Arapça, Farsça (ve nadiren de olsa Türkçe) beyitler, mısralar, başka manzum parçalar; âyetler, hadisler, Arap atasözleri ve deyimleri, İslâm'ın ve Şark'ın büyüklerine ait sözler, vecizeler serpiştirmeye dayanır.*

*Bütün bu özellikler XVI. yy. nesrinde aynen devam etmiştir.*

Eski Türk nesrini bir başka açıdan ele alan, Prof. Dr. Fahir İz[33] şu şekilde bir tasnif yapmaktadır:

1- Halkın konuştuğu dili esas tutan sade nesir

2-Arap ve Fars sözlüklerinden gelişi güzel her kelimeyi alıp onları bu dillerin gramer kurallarına göre kullanan, buna karşılık Türkçe sözlere pek az yer veren, divan şiirinin lafız san'atlerinden çoğunu benimseyen, secii esas tutan süslü nesir (inşa)

3-Orta nesir

Prof. Dr. Fahir İz, Orta nesir için şunları söylemektedir: *Eski edebiyatın yüksek topluluktan yetişen yazarları çokluk bu orta yolu izlemişlerdir. Bu yazı dili halkın konuşma dilinden epey ayrılmıştır. Yine de sadece lafız san'atleri ile hüner göstermek amacı güdülmemiştir. Yazar, esas olarak anlatmak istediği şeyin peşindedir. Yabancı söz ve tamlama oranı yazardan yazara değişir. Kimi yazarlar arasıra seci' merakına da kapılırlar. Bunun dışında orta nesir eski edebiyatın her türünde çoğunluktadır.*

Bilindiği gibi tezkireler, manzum ve mensur karışık eserlerdir. Nesir kısmı tamamen müellife aittir. Manzum kısımda ise, yazar genellikle, eserine aldığı şâirlerin şiirlerinden örnek verdikten sonra

---

[33] -Fahir İz, **Eski Türk Edebiyatı'nda Nesir**, C.I, s. III, İst. 1964.

yer yer bir fırsatını bularak kendi şiirlerini de esere katmaktadır. Bu söz arasında bir mısra, beyit, kıt'a, mesneviden bir parça, bir tarih beyti ve kıt'ası ya da mevcut şâirlerden birine söylediği nazire biçiminde ortaya çıkmaktadır. Burada nazireyi tezkireciliğin mütemmim cüzü olarak değerlendirmek mümkündür. Tabii bunu daha çok Ahdî'ye has bir durum olarak değerlendirmek daha doğru olur.

Ahdî'nin **Tezkire-i Erbâb-ı Safâ** ya da kısaca **Gülşen-i Şu'arâ** adını taşıyan eseri daha önce ifade edildiği gibi bir mukaddime, dört bölüm ve bir hatimeden oluşmuştur. Mukaddime ve hatimede yukarıda sanatkârâne olarak adlandırılan nesrin özellikleri görülmektedir. Bu bölümlerde müellif, hüner gösterme peşindedir. Dil yer yer ağırlaşmakta; ikili, üçlü terkipler çok kullanılmaktadır. Secileri fazla kullanma gayreti de ayrıca dikkat çekmektedir. Birinci, ikinci ve üçüncü bölümlerde kullanılan dilin belli bir standartı yoktur. Bu bölümlerde yer alan şahısların sosyal statüleri ile ilgili olarak, zaman zaman sanatkârâne nesirde olduğu gibi ağırlaşmakta, zaman zaman da orta ve sade nesrin özelliklerini göstermektedir. Yani bu bölümlerde dilin kullanılış biçimini şâirin sosyal statüsü belirlemektedir. Tezkirenin devrin şâirlerinin alfabetik olarak anlatıldığı dördüncü bölümünde ise, dil sâdedir. Bu sadelik, basitlik manâsına alınmamalıdır; zira burada yazar vermek istediğinin peşindedir. Daha çok orta nesrin özellikleri görülmektedir.

Mukaddime ve hatimede, yoğun olarak, ikili terkipler kullanılmıştır. Bu terkipler, evc-i kudret/ burc-ı rif'at gibi gerek ses, gerek manâ ve gerek vezin bakımından seci olabilecek tarzdadır. Ahdî'nin kullandığı seciler hakkında rasyonel bir bilgi verme imkanı yoktur. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi, biyografiden biyografiye bunların sayısı değişkenlik arz etmektedir. Ahdî bu bölümlerde, yerine göre, üçlü terkiplere de başvurmuştur. Bilhassa başlıklarda Arapça ve Farsça ibareler çok geniş yer tutar. Bu ifade tarzı diğer bölümlerde de aynı olmak şartıyla, duâ cümlelerinde de aynen devam eder.

İlk üç bölümde şâir sultan ve şehzâdeler, beyler, âlimler, defterdarlar anlatılırken kullanılan dil hem ağır hem de saygılı,

mübâlağalı ve yücelticidir. Bu da geleneğe uygundur[34] . Ayrıca hal tercümelerinde şairin doğduğu yer ile mesleği, bulunduğu son durum, şiiri veya diğer eserleri üzerinde bazı tavsifler yapmaktadır. Yapılan bu tavsifler birbirine çok benzemektedir. Şairlerin eserleri üzerinde fazla durmamıştır.

Gülşen-i Şu'arâ'da yer yer konuşma dilinden alınmış ifadeleri görmek mümkündür. Bilhassa, şâirlerden nakledilen anekdot ve nüktelerde bu, açıkça görülmektedir. Usûlî, Enverî, Behiştî, Tâbî-i Büzürg, Cevrî, Sâdık gibi bazı şâirlerde anlatılanlar ve kullanılan ifade tarzı bunun en bâriz delilleridir.

Ahdî, Osmanlı Türkçesi'ni oluşturan üç dilin imkanlarını en iyi şekilde kullanmıştır. Eserin kelime kadrosuna bakıldığı zaman, hiç bir ayırım yapılmaksızın, elsine-i selâseye ait kelimelerin rahatlıkla kullanıldığı açıkça görülecektir. Burada özellikle belirtmemiz gereken bir husus vardır: Türkçe kelimeler, daha çok: fiil, isim-fiil, sıfat-fiil(partisip-ortaç) ve zarf-fiil( gerindium-ulaç) olarak kullanılmıştır. Bunun yanısıra yigrek, gökçek, çok, yok gibi kelimelerin de kullanılmış olduğuna işaret etmek gerekecektir. Tabiidir ki eserde kullanılan Türkçe kelimeler bunlardan ibaret değildir. Ayrıca: irgürmek, kayırmak gibi bugün kullanılmayan arkaik kelimeleri de zaman zaman kullandığını söylemek lazımdır.

Ahdî cümle başlarında: *el-hak, hakkâ ki, hakkâ budur ki, hadd-ı zâtında, âkıbetü'l-emr, âhirü'l-emr, sâbıkan, mukaddemâ, hâliyâ el'an, zîrâki, min-ba'd, ba'd-e'z-zamân* gibi kelimeleri çok sıklıkla kullanmıştır. Bunu devrin dil anlayışına uygun olarak telakki ediyoruz. Yine çok fazla karşılaştığımız *hiç, gûyâ, henüz, şimdi, yine, dahi, gâyet, lâkin, mâ'da, ammâ, çün, çünki* gibi kelimelerin de aynı kategoride değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bunların yanısıra *hadd-ı zâtında, hadd-ı nefsinde* tâbirlerini de cümle başı edâtı olarak kullandığını görüyoruz. Bunlardan başka: o günlerde çok kullanılan bazı âyet, hadis ve kelâm-ı kibarların kullanıldığı cümlelerden sonra *muktezâsınca, fehvâsınca, hükmünce, geregince* gibi cümle bağlayıcıları olarak isimlendirebileceğimiz bağlaçlar da kullanmıştır. Bunun da geleneğe uygun olduğunu düşünüyoruz.

---

34 -Mustafa İsen, XVI. yy. Sonuna Kadar Osmanlılarda Biyografi Geleneği, **Atatürk Üni. Sosyal Bilimler Ens. Dergisi**, Erzurum, 1993 s.41

Ahdî'nin devrin şâirleri hakkındaki kanaatleri genellikle müsbettir. Şâir eğer genç ya da bu vâdide yeni ise veya Ahdî o insanda bir kâbiliyyet görmüş ise o zaman *ümmîddür ki* ile başlayan cümlelerle başarılar temennisini görürüz. Bu tip cümlelerin bir hayli fazla olduğunu da belirtelim. Ayrıca bu hususta Kütahyalı Rahîmî Bey'in iki beytini örnek olarak verdikten sonra söylediği şu sözler, Ahdî'nin kanaatlarını göstermesi açısından kayda değerdir:

*Eş'âr-ı mütekaddimînde bunuñ gibi nesneyi câ'iz görmüşlerdür. Bu gazel-i pür-mesel ol şâ'ir-i bî-bedelüñdür.* [35]

Yine bu meyanda söylememiz gereken bir husus da şudur: Ahdî'nin şair seçiminde titiz bir ölçüsü yoktur. Şiirle az çok uğraşan şahısları eserine almıştır. Bunlar arasında değişik meslek erbabları da vardır. Bilhassa tezkirenin son tertibinde Bağdat ve çevresinden çok sayıda şair eserinde yer almıştır. Bunda Ahdî'nin esere yöneltilen tenkitleri göz önüne alması da söz konusu olabilir. Çünkü tezkirenin hatimesinde yer alan özür beyanı bize bu konuda bir fikir vermektedir [36].

Bir yazar için en zor ifade tarzı menfi (olumsuz) olanı anlatmaktır. Ahdî, bir iki şâirde kullandığı bu ifade tarzını zorlanmadan, ustaca ifade etmiştir. Ahdî, menfi kanaatlerini herkesin menfiliğini ittifakla kabul ettiği şahsiyetler üzerinde yapmıştır. Bu yüzden ifadesinde bir kendinden eminlik söz konusudur. Galatalı Sıyâmî için söylediklerini aşağıya alıyoruz. Burada Ahdî kendine bir mesned de bulmuştur :[37]

*...tabî'at-ı şi'riyyesi bir mertebede su gibi câri vü revândur ki bir gicede beş yüz beyt dimege kâdirdür zîrâ ki sâir erbâb-ı nazm gibi ma'âni bulmaga mukayyed degüldür ve ekser-i şi'ri bî-mânâ vâkı' olmışdur. Ahyânen eger bir beytde ma'nâ bulunsa hiç şüphe vü şâibe yok ki gayr-ı kimseden çalmışdur. Niteki hakkında bir kıt'a-ı rengîn mânend-i dürr-i simîn Sadrî dimişdür. Kıt'a*

*Şâ'irüm diyü alursuñ biregü ma'nîlerin*
*Be Sıyâmî niye ki nefi bu nakkâlligüñ*

---

[35] -Bkz. Metin kısmı, s.404
[36] - Bkz. Metin kısmı, s.613
[37] -Bkz. Metin Kısmı, s.467

*Çeşm-i tâtârını vasf eylemeden cânânuñ*
*Yeg idi saña göreydüñ yine remmâlligüñ*

Nevâlî Çelebi'de de[38] benzer bir ifâde vardır. Erbâb-ı hasedin Nevâli Çelebi hakkında söyledikleri tevârüd iddialarını dile getirdikten sonra, Nevâli Çelebi'nin ne yaptığını yani nasıl bir tevarüd yaptığını söyler ve sonunda *ümmid budur ki ol fâzıl-ı cihân ʿankaribü'z-zamân sâir şuʿarâ-yı suhen-perver gibi kişver-i nazmda hüner-güster ü dilâver-i bahr ü berr olup erbâb-ı hussâd-ı bed-nihâddan âzâd ola maʿânî hisârın feth ü fütûh ide veyâhud böyle şiʿr dimeden tevbe-i nâsûh eyleye* biçiminde iyi dilek ve temennilerle bitirir.

Ahdî, bu tip dilek ve temennilerin dışında, Hınnalızâde Ali Efendi'nin yazdığı bir şiire yönelik bir tenkitte de bulunmuştur[39]. Bunu şu ifadelerle dile getirmiştir: *Râkım-ı hurûfuñ iʿtikadı budur ki eger mısraʿ-ı evvel böyle okunsa evlâ idi.*

Dîn mî bered zi halk be-âşûb u kîn heme

Yine bu hususta Tabʿî Efendi'nin Gelibolulu Zaifî'nin[40] bir beytine yazdığı bir nazireyi beğendiğini şu cümlelerle dile getirmiştir:
*Gelibolıdan olan Za'îfi Beg bu matla'ına ki dimişdür*

*Kıble yiter kûy-i dildârum bana*
*Saña ey Kaʿbe ırakdan merhabâ*

*Çok kimseler cevâb dimişlerdür feemmâ sâbıkü'z-zikr a'lâ intikâl itmişlerdür budur sâkî-i sîm sâk vasfında tâkdür ki*

*Bâde yiter laʿl-i dildârum bana*
*Saña ey sâkî ırakdan merhabâ*

Metinde, bazı kelimelerin imlâsında ikili şekiller vardır: dag/ tag, dursun/ tursun, yoksa /yohsa, akşam /ahşam gibi.

---

38- Bkz. Metin kısmı s. 285
39- Bkz. Metin Kısmı, s.267
40 - Bkz. Metin Kısmı, s. 298

İsimden isim yapım eki olan -lık ekinin zaman zaman büyük ünlü uyumuna uymadığını görüyoruz: sipâhilık gibi.

Diğer taraftan bazı kelimelerin orta hecelerinde ünlü (vokal) düşmesi görülmektedir: anuñçün, anuñla, üzre, burda gibi.

Belirtme durumu (akkuzativ) eki, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -n- ile belirtilmektedir: evsâfın, keyfiyyet-i hâlin, eş'ârın gibi.

Şahıs ve işaret zamirlerinde üçüncü teklik kişi o, ol biçimindedir. Tek başına kullanıldığı zaman ol olan bu kelime çekime girdiğinde a biçimine girmektedir. Çokluk eki olarak da Türkçe kelimelerde -lar/-ler kullanılmaktadır. Bu ekin saygı ve nezaket için de kullanıldığını belirtelim: *mahlas-ı hümâyûnları, mahlas-ı hâlisleri, kendüleri, hasb-i hâlleri, ferzend-i ercmendleri* gibi.

Ahdî, geleneğe uygun olarak, hiç bir zaman *ben* demez. Bunun yerine *râkım-ı hurûf, râkım-ı hurûf-ı tezkire, bu bende-i nâçiz , bu fakîr dervîş* gibi tevazulu ifadeler kullanır.

Ahdî, şahıs ve yer tavsiflerinde *a'nî* ve *ya'nî* kelimelerini çok kullanmıştır. Tavsif için önce söylediklerini bu kelimeleri kullandıktan sonra açıklama cihetine gitmiştir.

Ahdî, bir kişi ile uzun süre beraber olduğunu veya bir kişinin herhangi bir konu üzerinde çok çalıştığını, bir yerde uzun zaman kaldığını *müddet-i medîd ve ahd-i ba'îd* kelimeleriyle ifade etmektedir; müddet-i medîd yerine *amedd-i medîd* kullandığı da olmuştur. Bu ifade tarzında kesinlikle gün, hafta, ay ya da yıl gibi bir zaman sınırlaması yoktur. Bizce bu kelimeler, çokluğu ifade etmek için kullanılmıştır.

Ahdî tezkiresinde çok geçen tabirlerden biri de *ârâste* ve *pîrâste* kelimeleridir. Bu kelimeler zaman zaman sıfat, zaman zaman da hüküm bildiren yüklem(predikat) olarak kullanılmıştır. Mukaddime'den:

*... ravza-i dârü's-selâm-ı Bagdâduñ gül gibi reng ü bûy-ı hüsn-i cemâl ile ârâste nev-cevânlarına ve enva'-ı fazl u kemâl ile pirâste olan pîrân-ı nâtüvânlarına* ... (sıfat) Nişânî Beg: *Eben 'an ceddin ahlâk-ı pesendîde ile âraste ve hilye-i zât-ı şerîfleri evsâf-ı hamîde ile piráste*...(yüklem)

Şâirler hakkında hüküm verirken Ahdî'nin kullandığı bir kelime grubu da *ma'rûf* ve *mevsûf* tur. Ayrıca *meşhûr* ve *makbûl* kelimeleri de sıkça karşılaşılan kelimelerdendir.

Ahdî'nin biyografilerde tekrar ettiği bir kelime grubu da *bî-hadd ü lâ-yu'ad* dır. Genellikle şâirin şiirinin veya diğer hünerlerinin çokluğunu belirtmek bu tabir kullanılmıştır. Gülşen-i Şu'arâ'da tekrar edilen bir diğer kelime de *bir şeyden hâlî olmamak* tır.

Ahdî, anlatımda monotonluğu önlemek maksadıyla Osmanlı Türkçesi'nin imkanlarından faydalanmıştır. Meselâ, bazı şâirlerde *evsâfın gûş itdigümüz* derken bazılarında gûş etmek yerine *işitdigümüz* kelimesini kullanır. Bu özellik, bilhassa, örnek şiire geçilirken kullanılan cümlelerde daha fazla görülmektedir. Yalnız burada nüshalar arasında farklılığın çok fazla olduğu ve bunun müstensihlerin tercihi olabileceği de göz önüne alınmalıdır. Bu cümleleri şöyle sıralayabiliriz: *sebt olundı (oldı), ketb olundı, nakş u nigâr olundı, mestûr olundı, takrir ü tahrir olundı (olur)...* Örnek verme cümleleri bütün şâirlerde yoktur. Yine bu minvalde şâirin doğum yeri belirtilirken kullanılan *mevlid* ve *neşv ü nemâ* tâbirleri de kullanılmıştır.

Ahdî, tezkirecilik daha doğrusu 16. yüzyılın nesir geleneğine uygun olarak, bazı âyet, hadis, kelâm-ı kibar ve atasözlerini iktibas biçiminde eserinde kullanmıştır. Bunu geleneğe uymanın yanısıra kendi sözlerine bir mesned teşkil etmesi açısından da değerlendirmek gerekir.

Tezkirede cümleler, şâirin sosyal statüsü ile ilgili olarak, uzunluk kısalık bakımından değişiklikler gösterir. Aynı biyografi içerisinde uzun ve kısa cümleleri yanyana görmek mümkündür. Bazı biyografilerde çeşitli bağlaçlar ve zarf-fiillerle birbirine bağlanmış bir kaç cümleyi birarada görebiliyoruz. Edirneli Emrî[41] ve Mevlânâ Ahmed Harirî'den[42] aldığımız şu örnekler bunu göstermesi bakımından önemlidir:

Emrî: *Edirnevîdür. Lutf-ı tab' ve safâ-yı zihn ile mevsûf ve fünûn-ı mu'ammâda mahâretle Mir Hüseynî gibi ma'rûf ve kemâl-i tahayyülât birle Şeyh Kemâl Hucendî ve mazmûn-ı belâgat-meşhûn ile Derviş-i Dehkî ve hüsn-i edâ-yı dil-efrûz ile Hasan-ı Dehlevî ve ma'nâ-yı dakîk-i pür-sûz ile Rûmuñ Hüsrevî-i Kendi...*

Mevlânâ Ahmed Harirî: *Turuk-ı tarîkati ma'rifete iletüp ve kemâl-i*

---

[41] -Bkz. Metin Kısmı, s. 309

[42] -Bkz. Metin Kısmı, s. 315

*hakikati şerî'ate irgürüp güzîde-i 'ulemâ-yı 'izâm ve pesendîde-i hükemâ-yı zevi'l-ihtirâm kâşif-i hakâyık-ı müşkilât-ı ma'ânî a'nî Mevlânâ Efdâl-i Isfahânî hıdmetlerinden esâlib-i 'ulûmı kemâhüve hakkıha görüp mütâla'a-i rasîhe hâsıl idüp âsân-sâz-ı her müşkil ve mantık u kelâmda sâhib-edâ ve nikât-ı hey'et ü hendesede bî-hemtâ ve remz ü imâ-ı mu'ammâda bî-karîne-i devrân ve 'aruz ü kâfiyede makbûl-i yârân-ı suhendân ve ma'ânî-i mübhemi kasaid-i mütekaddimîni fikr itmede dûr-bîn ve âvâz-ı hazîn ile tahrîr-i dil-pezîri âteş-endâz-ı dil-i gamgîn ve tab'-ı bülend-i dil-pesendi üç zebân ile nazma mâyil ve hallâl-ı mesâil-i erbâb-ı dildür. Ebyât-ı muhakkikâne-i 'âşıkâne dimeden bigâne degüldür.*

Bu konuda Ahdî'nin her iki şâirle de görüştüğünü eklememiz gerekir. Çünkü nâmını işittiği şâirlerde cümleler yukarıdakilere göre daha kısadır. Meselâ Usûlî[43] hakkında söylediklerine bir göz atalım:

Vardar Yeñicesindendür. *Evsâf-ı hamîdesin gûş itdigümüz şu'arâdandur. Derviş-sıfat ve âdemî-hılkat ve sûret-i zâhirde tahsil-i ma'rifet-i cüz'î vü küllî tahsil itmiş ve zihn-i pâkinde kâbiliyyet eseri oldugı ecilden Mısrda Şeyh İbrâhim Gülşenî hazretlerinüñ hıdmetine vâsıl olup hânkâh-ı şerîflerinde defe'at ile erbâin çıkarup tasfiye-i bâtın kılmışlar. Âhir Rûma avdet idüp geldüginde kendü şehrinde tavattun itmişler...*

Vasfını işittiği şâirlerde hemen hemen bu ifade tarzı hâkimdir ve genelde cümleler kısadır. Görüştüm dediği şâirlerde ise cümleler hem uzun hem de, daha çok, övgü mâhiyetindedir. Bunu yazarın bilgi kaynak- larının fazlalığına bağlayabiliriz.

Ahdî, yüklemi bakımından cümle konusunda isim ve fiil cümlelerinin her ikisini de kullanmıştır. Fiil cümlelerinde, genellikle, yardımcı fiillerle kurulmuş cümleler göze çarpmaktadır. Âni Efendi'nin[44] biyografisini bu yönden inceleyelim:

*Bursalıdur* (İsim cümlesi)

*Kuzât-ı 'izâm ve vâli-i fihâm zümresinden re'y ü tedbîr ile sâhib-'adl ü dâd ve asl ü neseble âlî-nijâd Zirek-zâde* dimekle *ma'rûf ve evsâf-ı hamîde ile mevsûf zât-ı latîfi kemâl-i ma'rifetle ârâste ve zihn-i mustakîmi fehm ü firâsetle pirâste ve kütüb-i mütedâvilede mütâla'a-i*

---

[43] -Bkz. Metin Kısmı, s. 314
[44] -Bkz. Metin Kısmı, s. 315

*pâkı dil-pezîr ve zebân-ı fürsüñ durûb-i emsâli zabtında bî-nazîr ve sanayi'-i şi'rden habîr ve mu'ammâ ve 'aruz ü kâfiye bilmede dilîr ve hâtır-ı deryâ-mü'essiri nazm ü nesr cânibine mâyil ve her birinde geregi gibi kâmil ve tevsen-i tab'ı vâdî-i şi'rde cüst ü çâlâk ve eş'âr-ı 'âşıkânesi sûznâk ve güftâr-ı rindânesi 'uyûbdan pâk ve ser-â-ser hasb-i hâl-i derdnâk vâkı' olmışdur.* (Bağlaçlar ve secilerle yardımcı fiille oluşmuş bir fiil cümlesine bağlanmış isim cümleleri). *Cümlesinden bu gazel-i pür-mesel ol yâr-ı bî-bedelüñdür* (İsim cümlesi). *Kalem-i anber-bîzle nakş u nigâr oldı* (Yardımcı fiille oluşmuş fiil cümlesi).

Gülşen-i Şu'arâ'da cümleler yapı bakımından da değişiklikler gösterir.

Beligî:[45] *Dergâh-ı mu'allâ yeñiçerilerindendür* gibi basit cümlelerin yanında, mukaddimeden aldığımız şu cümlede olduğu gibi ara cümle de kullanmıştır. Buna ki ile bağlı cümle de denilebilir: *...Hicret-i Nebevî nüñ sene sittin ve tis'ami'esinde 'azm-i diyâr-ı Rûm ve cezm-i safâ-yı her merzbûm kılup bir yâr-ı zarîf ve bir şâ'ir-i latîf ile ki mahlas-ı şerîfi remz ü imâ ile bu matla'dan serv-i sehi gibi neşv ü nemâ bulup sâye-güster ve kübk-i hırâmân gibi cilveger olmışdur li-mü'ellifihi mu'ammâ be-Hüsrev*

*Çeşm-i giryânda hayâl-i kaddüñ ey serverân*
*Serv bitmiş arasında cû misâlidür hemân*

*refîk-ı şefîk olup..."*

Bu konuda ikinci örneğimiz Nişânî Bey'in biyografisinden[46] : *Ol zât-ı bî-nazîr âhirü'l-emr hüsn-i ihtiyârıyla ol umûr-ı hatîreden ferâgat eyleyüp evkât-ı bâ-berekâtın takvâ vü tahâretle ta'at-ı Rabbânî ve ibâdât-ı Yezdânîye ki maksûd-ı icâd-ı sakaleyn ve âferiniş-i evveldür dâ'imü'd-dehr sarf itmek üzredür. Tesânîf-i mensûrları bî-hadd ve te'lîf-i manzûmları lâ-yu'addur. Cümlesinden bir gazel-i 'âşıkâne ile bir kaç matla'-ı rindâne ki vird-i zebân-ı bülbülân-ı hoş-gû ve semenberân-ı dil-cû ve gül-ızârân-ı hoş-bûdur sebt olundı.*

Ahdî, bugün şartlı birleşik cümle dediğimiz cümle türünü de kullanmaktadır. Emrî'den aldığımız şu cümle bunu

---

[45] -Bkz. Metin Kısmı, s. 343
[46] -Bkz. Metin Kısmı, s. 246

göstermektedir[47] : *Hakkâ budur ki eger Rûma tarz-ı mu'ammâyı küşâyiş virmese kimse tahsil ü tekmîl idüp ol fende ad çıkarmaz idi ve her bir mu'ammâsınuñ akdinde ve hallinde 'akl-ı 'ukde-küşâ agız açamaz...*

Ahdî, sözdizimi bakımından cümle konusunda bir iki yer haricinde kurallı cümleler kullanmıştır.

Ahdî'nin üslubu konusunda söylemek istediğimiz son sözler yine Ahdî'nin cümleleriyle olacaktır: [48] *Ümmîd-i sâdık ve recâ-yı vâsık oldur ki bu gavvâs-ı deryâ-yı ma'rifetüñ ve bâb-ı şehr-i fazîletinde derbeder olan kem bizâ'etüñ bu resme Gülşen-i Şu'arâ ve Tezkire-i Erbâb-ı Vefâ olan hazef-pâre-i bî-bahânuñ ser-geştân-ı vâdî-i ma'rifet ve kûşe-i nisyân şehr-i muhabbet ve sarrafân-ı bâzâr-ı güher ve cevheriyân-ı çarsû-yı ruh-perver nazm-ı dürer-bârınuñ bir mikdârına ve nesr-i leâlî-âsârınuñ kelimât-ı perîşân-etvârına nâzır oldukda sehv olan elfâzın iltifât-ı bî-nihâyet ve eltâf-ı bî-gâyetlerinden rakam-ı muslih ile ıslah idüp ashâb-ı halâsdan bulup kerem-i vâfirlerinden kalem-i 'afv çekeler.*

Şi'r : İltimâsum bu ki erbâb-ı salâh
Kıla lutf ile hatâsın ıslah

Avn-i Hakk ile bu nâme oldı
Nazm ü nesr ile çü dürr-i meknûn

Yaraşur gûşına dürr itse anuñ
Ahdîyâ her birin erbâb-ı fünûn

Hudâvendâ be-hakk-ı Âl-i Ahmed
Be-nûr-ı pâk-i ashâb-ı Muhammed

Be dest-i herkesi kîn rauza üfted
Aziz ü muhterem kon belki emced

Sonuç olarak diyebiliriz ki Gülşen-i Şu'arâ 16. yüzyılda yazılan diğer tezkireler gibi kendinden önce teşekkül etmiş olan biyografi

---

[47] -Bkz. Metin Kısmı, s. 349
[48] -Bkz. Metin Kısmı, s. 614

geleneğine uygun biçimde yazılmıştır. Yazarının bugünkü Anadolu dışından olması, eserin Anadolu sahası dışına çıkarılması için bir sebep olamaz. Gerek dil ve üslubu gerek ihtiva ettiği şâirler, bu eserin Anadolu sahasında yazılmış bir eser olduğunun en bariz delilidir. Yüzyılın bundan önce yazılan diğer tezkirelerinden hiç bir farkı yoktur; farklı yanı sadece ihtiva ettiği şâirlerdir. Bunun da sebebi bu tip eserlerin müşterek bir medeniyete mensup insanlar tarafından, yine bu kültür ve medeniyetin insanlarını anlatmasıdır.

## C- GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'NIN KAYNAKLARI

Çeşitli tezkirelerden elde edilen bilgilere göre bir tezkire yazarı böyle bir biyografiyi hazırlarken; daha önce bu sahada yazılmış olan tezkirelerden, tezkire dışında kalan mecmua, risale ve değişik meslek alanlarını içine alan diğer tezkire türleri ile şâirlerin kendi eserleri ve şâirle ilgili duyduklarından faydalanmaktadır.

Ahdî eserini yazarken hangi kaynaklardan yararlandığını belirtmemiştir. Ancak, eserin mukaddimesinde[49] şehzâde Selim'in yanına giderken şiirden daha gözel bir hediye götürülemeyeceğini söyledikten sonra şu bilgileri vermektedir: *ol vilâyete azîmet kıldukda hâtır-ı pür-fütûre bu lâyıh ü fâyih oldı ki selâtin-i izâmuñ ve ulemâ-yı fihâmuñ ve sâhib-devletân-ı hûb-cemâlüñ ve 'ayş u nûş itdügüm şîrîn-makâlüñ ve hıdmetlerine irişüp sohbetlerinden müstefîd olan kimesnelerden evsâf-ı hamîdesin gûş kıldugum nikû-hısâlüñ memhâ-emken tetebbu'-ı ahvâl idüp dört ravza tarîkı ile alâ-kadri't-tâke bu bir nîce perîşân evrâka cem kılup TEZKİRE-İ ERBÂB-I SAFÂ a'nî GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ diyü nâm virildi.*

Ahdî, eserinde, yeri geldikçe, kaynakları hakkında bize bilgi vermektedir. Bu vesileyle bazı şâirlerle konuştuğunu, onların eserlerini tetebbu ettiğini, bazılarında ise aralarında hukuk-ı sâbıka bulunduğunu kaydetmiştir. Bir kısım şâirlerde ise evsâfın gûş itdigümüz şu'arâ dandur biçiminde çok genel bir ifade kullanmıştır. Bu bilgileri kimden ve nereden aldığını söylememiştir. Bir kaç şâirde başka bilgiler vermektedir; bazıları ile mektuplaşmış, bazılarının

---

[49] -Bkz. Metin kısmı, s. 226

yakınlarından birinden bazı bilgiler almıştır. Bazılarında ise aralarında dostluğun kardeşlik (uhuvvet) mertebesine vardığını söylemektedir (Refî Çelebi[50] ). Bu şâirlerden şiirlerini istediğinde, bu şâirlerin şiirlerini kendilerinin seçip verdiğini belirtmektedir (Emânî[51], Tarikî[52] ). Emânî'de geçen örneği aşağıda veriyoruz:

*Mahfî olmaya ki râkım-ı hurûf kendülerinden eş'âr-ı dürer-bârların taleb-kâr olduklarında mezkûruñ bu matla'a hayli i'tikâdı olup cem'-i eş'ârından ihtiyâr idüp virmişlerdi. Nezâket-i tab'ları bu matla'uñ rekâketinden rûşen ü mübeyyendür. Sâbıkan diyâr-ı Rûmda ba'zı şu'arâ buña beñzer edâyı câiz görmişlerdür.*

a-Görüştüğü şâirler: Bu maddede önce şâirin adı veya mahlası, sonra da eğer görüştüğü yeri belirtmişse, bu yer parantez içinde verilecektir:

Pîrî Paşa (Adana), Temerrüd Ali Paşa (Sivas), Perviz Efendi, Sürûrî Efendi, Rızâyî Efendi, (Dimetoka, Edirne ve İstanbul) , Emrî Çelebi (Edirne ve Bağdat), Emânî, Behiştî (İstanbul), Cüdâyî, Hamdî-i Bursevî (Bağdat), Hâtemî Beg ( Edirne ve İstanbul), Sâmî, Rûhî Çelebi (Bağdat), Refî Çelebi, Tufeylî (Bağdat), Tarzî (Bağdat), Tarikî (Bağdat), Izârî Çelebi ( Edirne ve İstanbul), Adnî (Bağdat), Ârifî, Fânî (Bağdat), Lutfi-i Acem (Bağdat), Mecdî (İstanbul ve Bursa), Mahfî (İstanbul ve Bursa), Nev'î Çelebi (Edirne ve İstanbul), Vâlihî Çelebi (Edirne ve İstanbul), Visâlî Çelebi (Edirne ve İstanbul).

Ahdî bu şâirlerle nasıl görüştüğünü de anlatır; bir kaç örneği buraya alıyoruz: Temerrüd Ali Paşa:[53] *Sabıkan diyâr-ı Bagdâddan münfasıl oldukda bu bende-i fakîr ol yâr-ı bî-nazîr ile Sivasa gelüp müddet-i medîd hıdmetlerinde olup...* Rızâyî Efendi[54] :*...bu bende-i sergeşte ekser-i evkat Dimetoka ve İstanbul ve Bursada hâk-i pây-i şerîfleri ile müşerref olup dürlü dürlü istifâde idüp nazm-ı dürer-bârların*

---

50-Bkz. Metin kısmı, s. 411
51 -Bkz. Metin kısmı, s. 326
52 -Bkz. Metin kısmı, s. 476
53 -Bkz. Metin Kısmı, s. 242
54- Bkz. Metin Kısmı, s. 276
55-Bkz. Metin Kısmı, s. 309
56-Bkz. Metin Kısmı, s. 551
57- Bkz. Metin Kısmı s. 368

*gûş-ı hûşe güşvâr kılmışdur.* Emrî Çelebi:[55] *Râkım-ı hurûf Edirne ve İstanbulda hıdmetlerine mülâkat idüp sohbet-i hâsları ile merreten ba'de uhrâ müşerref olmak müyesser olmışdur.* Mecdî'de[56] ise görüşmenin ötesinde bir yıl mikdârı evinde kaldığından bahsetmektedir: *Râkım-ı hurûf Edirnede bir yıl mikdârı sa'âdet-hânesinde mütemekkin olmışdur ve İstanbul ve Bursada defe'ât ile mülâkat idüp ekser-i zamân 'alâ rugm-i zamânihi yârâne hemdem ü hem-hâne olmışdur.* Hamdî-i Burusevî:[57] *Âhirü'l-emr seyr ü sefer iderek diyâr-ı Bagdâda gelüp yârân-ı safâ ile ve mü'ellif-i tezkire ile musâhabet idüp keyfiyyet-i hâlinden âgâh olundı.*

Yukarıdaki örneklerin dışında İstanbullu Sıhrî[58] hakkında söyledikleri de şâirin tezkireye alınma sebebini göstermesi bakımından ilgi çekicidir:

*Ümenâ tâifesinden iken sâbıkan diyâr-ı Halebde töhmed-i 'azîme ve bir zâlimüñ zulmüne mukârin düşüp sâf ü bak mâmelekin terâş itmiş. Ol sebeble huzûzât-ı nefsânîden müberrâ ve tekazâ-yı nefs-i zâlimden mu'arrâ olmış. Hikmet bu ki ol rind-i cihân u pür-hurde-dân yine rûz u şeb şevk-i cevânân-ı bî-misâl ve taklîd-i ehl-i hâl itmeden hâlî degüldür. Ve ol vak'a vâkı' oldukda gerdiş-i devr-i gaddâruñ ve âyin-i cevr-i çarh-ı sitem-kâruñ kahrından terk-i kayd-ı dünyevî idüp sermâye-i devlet-i uhrevî içün tecrîd tarîkı ile âsitân-ı 'âlîşân ve ravza-i kuds-âşiyân-ı Hazret-i Gülşenîye kuddise sırruhu yüz sürüp taşfiye-i bâtın itmegi arzu kılmış. óhir yine seyr ü sülûk ile diyâr-ı Rûma gelüp her an erbâb-ı 'ulûma elünden geldügi hıdmeti dirîg itmez ve hemîşe mülâzemet-i cevânân-ı hûb-sûreti eksük komaz. Anuñ içün râkım-ı hurûf-ı tezkîre anları hâdim-i şu'arâ ve zurafâ lakâbıyla mülakkab itmişdür. Erbâb-ı safâ içre bu nâm ile ma'rûf ve hıdmet-i nüdemâda lutf ile mevsûfdur.*

Tufeylî'den[59] aldığımız örnek ise müellifin şâirle irtibatı bakımından ilgi çekici bir örnektir: *Sene elfde Bagdâd beglerbegisi Hızır Paşa ile Bagdâda gelüp yârân-ı safâ ve şu'arâ-yı hûb-edâya mülâkât-ı ferhunde sâ'ât müyesser ü mukadder oldukda mü'ellif-i tezkire ile meveddet ü mahabbeti sâdık üzre musâhabeti küllî olup*

---

[58] -Bkz. Metin Kısmı, s. 434
[59] -Bkz. Metin Kısmı, s. 471

*mezkûruñ zihni mustakîm ve tab'-ı selîme kâdir ve fünûnda mâhir oldugından gayrı 'Acem ü Rum üslûbında a'lâ muferrik cildler peydâ idüp ve tarz-ı vassâllükde bî-hemtâ ve hoş hat kıt'alara rengîn hâşiyeler idici üstâd-ı a'lâ olup ve kendü tasnifinde muhteri'-i zamân ve nahl-bende-i mübdi'-i cihândur.*

Ahdî'nin kaynaklarını tesbit açısından Rum ilinden Tarîkî'de[60] verilen bilgiler de dikkat çekicidir: *Bu gazel mü'ellif-i tezkire ile esnâ-yı musâhabetinde ihtiyâr idüp her birimüz bir gazel-i dürer-bâr bu evrakda nakş u nigâr idüp tahrîr olundı.*

b-Vasfını İşittiği Şâirler : Bu bölümdeki şâirler, genellikle, evsâfın işitdigümüz şu'arâdandur biçiminde bir ifadeyle anlatılmıştır. Fakat kimden duyulduğu asla belirtilmemiştir. Bu bilgileri bilhassa görüştüğü şâirlerden, başka tezkirelerden veya diğer biyografi kaynakları ile edebî mahfellerden aldığını düşünüyoruz. Vasıfları işitilen şâirler şunlardır:

Usûlî, Enverî, Hâfız, Hayretî, Hüsâm Beg, Hısâlî, Riyâzî-i Üskübî, Sıhrî-i Üskübî, Sâfî, Sarfî, Za'ifî, Kudsî, Meşrebî, Mu'idî, Hilâlî ve Yetim Alî Çelebi. Bu şâirler hakkında söylenilenlerden üç örneği buraya alıyoruz:

Hayretî: *Ehl-i timâr tâifesinden evsâfın işitdigümüz şu'arâdandur.* Hâfız: *Âvâzesi hoş-nevâsın ve eş'ârı dil-küşâsın görüp işitdigümüz şu'arâdandur.* Hısâlî: *...nısf-ı evsâfın gûş itdigümüz şu'arâdan ve manzûmâtın gördügümüz fusahâdandur.*

Ahdî, bunlardan başka Ülfetî, 'Ârif Çelebi ve Gafûrî Çelebi adlı şâirlerin hakkında bilgiyi başka birilerinden aldığını söylüyor.

Ülfetî: *Mukaddemâ Bagdâd Beglerbegisi olan Ferhad Paşanun oglı Mehemmed Paşanuñ kethüdâsı Behrâm kethüdâ ile küllî ülfeti olmagın anlardan keyfiyyet-i ahvâline muttali' olup yazıldı.* 'Ârif Çelebi : *Sene tis'a se semânin ve tis'ami'ede ferzend-i ercmendleri 'Ârif-zâde dimekle iştihâr bulan Mustafâ Çavuş sâhib-hoş-emr sultân-ı cihân metâ'-ı Sultân Murâd ile Bagdâda gelüp hıdmetlerine müşerref oldukda vâlid-i erşedlerinüñ nazmın istima' idüp bu tezkireye yazılmasına tâlib oldı. Bu bende dahi tahrîr olınmasını münâsib gördi.* Gafûrî Çelebi: *Sene ihdâ ve tis'in ve tis'ami'enüñ Muharreminde emr-i Sultân Murâd Hân ile ferzend-i dil-bendi ve a'yân u erkânuñ dil-pesendi sâhib-'akl u hoş fakîh*

60- Bkz. Metin kısmı, s. 478

*Mehemmed Çavuş diyâr-ı Bagdâda gelüp bu bende-i nâşâd ile mülâkat idüp evsâf-ı vâlid-i büzürgvârların zebân-ı fasâhatü'l-beyânından ısga kıldum.*

Bu ifadelere benzemese bile Dellâk-zâde Bâkî'de geçen şu ifade tarzı bilginin ikinci elden alındığını göstermesi bakımından önemlidir: *Bu matla' u beyt anuñdur dirler yazıldı.*

c- Ahdî'yle Mektuplaşan Şâirler:

Ahdî, iki şâirle mektuplaştığını ve haklarında söylediği bilgileri ve şiirlerini kendilerinden aldığı mektuplardan elde ettiğini tarihleri ile birlikte bildirmektedir:

Ahmed Paşa (Na'tî): *Musâhabet-i yârâna râgıbdur ki fevâid-i 'ulûmdan ve kavâid-i manzûmdan behrever ve esâlib-i inşâdan bâ-haber tab'-ı latîfi savb-ı şi're âşinâ ve zihn-i derrâki dürretü'n-nazma ve lisân-ı selâsede nazma mâyil eş'âra kâmil ve semt-i gazelde dili kâyil ve peyrev-i merdüm-i efâzıl ve sene hamse ve tis'în ve tis'âmi'ede diyâr-ı Bagdâda bu bende-i nâ-şâde bir mektûb-ı dürer-bâr ile bu gazel-i âbdârları gelüp tezkîre-i erbâb-ı nazma nakş u nigâr oldı.*

Murâdî-i Bagdâdî: *Sabıkan seb'in tis'amiede bir mektub-ı muhabbet-efzûn bu diyâr-ı gurbetde cigeri pür-hûn ve kûşe-i bî-tûşede diger-gûn olan bende-i mahzûne irsâl kılmış.*

Ahdî'nin kaynakları şüphesiz bu kadar değildir. Kendinden önce yazılmış tezkireleri görmemiş, hatta incelememiş olması düşünülemez. Bilakis mesela Latifî tezkiresini gördüğünü, fakat beğenilmediğini eserinde belirtmektedir:[61] *Kastamonıdan ehl-i kalemden üslûb-ı inşâda kendü re'yi ile bî-misl ü bî-hemtâ oldugıçün mukaddemâ tezkire-i şu'arâ yazmışdur. Lakin pesend-i zurafâ ve makbûl-i fuzalâ olmamışdur zîrâ ki çok yirde ta'assub itmişdür.* Verdikleri biyografik bilgiler Latifî ile örtüşmese bile, verilen örneklerden bazılarının benzeşmesi (meselâ, Basirî'den şu iki beyit,

Âşıklarını âh o Mesihâ-dem öldürür
Bu âdem öldürür ki Mesih âdem oldurur

Gerçi kim dirler cihânda 'ârife bir gül yeter

---

[61] -Bkz. Metin Kısmı, s.545

Ârife bir gül yeterse bana yarım gül yeter[62]

Enverî'den iki beyit,

Zülfüñle hatın ilm-i vefâ bahsin ider hep
Biri kara câhil birisi cehl-i mürekkep

İki destüm tolı mey destümi sındurma benüm
Tutalum iki elüm kanda imiş kanı kerem[63]

Fevrî'den bir beyit,

Emvâc-ı kulzüm-i ışk bu nüh-kıbâbe sığmaz
Ehl-i dile ne mahfî deryâ habâbe sığmaz[64]

Firâkî'den üç beyit;

Gülşeninde âlemüñ bu sırra irmez hîç kes
Zağlar âzâde vü bülbül giriftâr-ı kafes

Kanlu yaşum dem-be-dem deryâ gibi eyler hurûş
Bilmezem kandan gelür ya Rab bu kanlu hurûş

Işk pul pul dağ ile zeyn itdi üryân sînemi
Oldum İbrâhim-i Edhemdem Firâkî hırka-pûş[65] )

Latîfî'yi gördüğünün delili sayılabilir.

Kendisinden önce yazıldığı bilinenTaşköprîzâde Ebulhayr İsamüddin Ahmed'in Şakayık(yazılışı 1558)'ını görüp görmediği hususunda ise hiç bir ipucu yoktur. Fakat Şakayık mütercimi Mecdî Efendi ile görüştüğü hatta evinde bir yıl kaldığı göz önüne alınırsa, adı geçen eseri görmemiş olması çok uzak bir ihtimaldir.

Müellifin kaynak belirtmemesi yüzünden tam olarak hangi kaynaklar dan faydalandığını tespit etmek mümkün olamadı.

---

62 -Latîfî'nin beyitleri için bkz. Mustafa İsen, **Latîfî Tezkiresi**, Ank. 1990, s.128
63 -Mustafa İsen, a.g.e., s 161-162
64 -Mustafa İsen, a. g. e. s.175
65-Mustafa İsen a.g.e. s. 179

# II. BÖLÜM

# GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ İLE İLGİLİ MUHTELİF DEĞERLENDİRMELER

# A - GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA ŞÂİR İLE İLGİLİ BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER

## 1- ŞÂİRLE İLGİLİ TESPİT ve DEĞERLENDİRMELER

### A- BİYOGRAFİK BİLGİ ve DEĞERLENDİRMELER

### I- ŞÂİRİN KİMLİĞİ

#### 1- İSİM, ÜNVAN, LAKAP

Amaçları, zamanın şâirleri hakkında çeşitli yönlerden bilgi vermek, böylece onların tanınmalarını, hatırlanmalarını sağlamak ve Ahdî'nin deyişiyle kûşe-i nisyânda kalmalarını önlemek olan tezkirelerin bu yolda yaptıkları ilk iş onların adlarını, sanlarını, lakaplarını veya mahlaslarını vermektir. Diğer tezkirelerde olduğu gibi Gülşen-i Şu'arâ'da da bu yol izlenmiştir. 98 şâirin isim, nam veya meşhûr ya da ma'rûf oldukları isimler tezkirede yer almıştır. 7 şâir de çeşitli sıfatlarla anılmıştır. 277 şâirin isim, ünvan ya da lakapları hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bunda Ahdî'nin Bağdat'tan seyâhat yoluyla İstanbul'a gelmesi, bazı şâirlerin, ki bunların sayısı on yedidir (bkz. Tezkirenin Kaynakları), sadece evsâfını işitmesi, bazı şâirler hakkında başkalarından bilgi alması gibi hususlar rol oynamıştır.

Ahdî, eserinin dördüncü ravzasında şâirleri mahlaslarına göre alfabetik sıralamıştır. Ancak bu sıralamada harf grubu içerisinde düzensizlikler görülmektedir. Meselâ: Emrî, Usûlî ya da Şevkî, Şânî gibi. Birinci, ikinci ve üçüncü ravzalarda ise, daha çok, şâirlerin mevki ve sosyal statülerine göre bir tasnif söz konusudur. İsim, ünvan, lakap ya da meşhûr olunan isimler, genellikle, ilk cümlede ve özellikle memleket, soy-sop ile birlikte ele alınmıştır.

Tezkirede isim olarak tanıtmada görülen birinci şekil, şâirin doğrudan doğruya isminin bir cümlede verilmesi ve bu cümleye secî olacak paralel bir ifadeye dayandırılmasıdır: Ahmed Efendi: *Nâm-ı kirâmı ve ism-i sâmileri Sümmî seyyidü's-sakaleyn oldugı erbâb-ı 'irfân mâbeyninde azharu mine'ş-şemsdür.* Nevâlî Çelebi: *İsm-i şerîfi Nâsûh ve tab'-ı latîfi ma'ânî-i miftâh ile meftûh...* Adlî Efendi: *İsm-i şerîfleri İbrâhim ve tab'-ı münîfleri rast-rev oldukları cihetden mustakîm...* Hakikî Beg: *İsm-i şerîfi Mustafâ ve samîm-i kalbden dil ü cân ile âl-i âbâ...* Zihnî: *İsm-i şerîfi Abdü'd-delil ve hüsn-i hulkı cemîldür.* Zuhûrî: *İsm-i dil-küşâsı Mustafâ ve cân u dilden muhibb-i fukarâ ve hüsn-i rûz-efzûnla feyz-bahş-ı şâh u gedâdur.*

Tezkirede görülen ikinci tanıtma şekli ise, ismin yanısıra doğum yerinin verilmesidir: Âftâbî: *İsm-i a'lâsı Hasan Çelebi ve mevlid-i zibâsı İstanbuldur.* Safâyî Beg: *İsm-i şerîfi Ahmed Çelebi ve mevlid-i latîfi Konyadur,* Rûhî Çelebi: *İsm-i mehmedet-şiârı Mahmûd ve nefs-i*

*Gelibolı vücûd-ı pür-cûdlarına mevlid olup...* Rûhî: *İsmi Mustafâ ve mevlidi İstanbuldur,* Figânî: *İsm-i şerîfi Ramazan ve mevlid-i latîfi Trabzondur.* Hilâlî: *Mevlidi İstanbul ve ismi Ramazandur* Lisânî: *Mevlid-i latîfi Adana ve ism-i şerîfi Ahmed Çelebi..*, Sâmî: *..Kara Hâce ile vilâyet-i Karsa gelüp ol emîr-i şeceât-ı Mısruñ eyyâm-ı rıf'at-encâmında isimleri Hüsam olmagın...* Sabrî: *Ehl-i dîvândan ism-i şerîfi Abdurrahman...*

Ahdî, şâirleri tanıtırken ismin yanısıra **nâm** kelimesini de kullanır: Yümnî Beg: *Mevlid-i latîfleri İstanbul ve nâm-ı şerîfleri Mehemmed Beg dimekle meşhûr...* Âlî Efendi:*...zebân-ı suhen-senc-i eyyâmda Mustafâ nam...* Germî Beg:*...nâm-ı nikû-fercâmı İbrâhim...* Penâhî: *Hz. Mevlânâ Hüdâvendigâra peyveste asl u nesebi ve nâm-ı hucestesi Mustafâ Çelebidür.* Rûhî: *Mezkûr Rûhî Bağdâdda vücûda gelmegin Bagdâdî yad olundı. Nâm-ı vâcibü'l-ihtirâmı Osmân ve zât-ı huceste-kirâmı pesend-i yârân...* Zihnî Beg: *...mevlid-i latîfi Galata ve nâm-ı şerîfi Bâlî Çelebi dimekle ma'rûf ve ahlâk-ı pesendîde ile mevsûfdur.* Harîmî Beg: *Nâm-ı şerîfi İbrâhim ve hulk-ı azîm ile yâr-ı kerîm kimesnedür,* Hâtıfî: *Mevlid-i latîfi Ankara ve nâm-ı şerîfi Abdurrahmandur,* Salahî:*...nâm-ı latîfleri Hüseyn* , Iydî: *Nâmı Bayramdur,* Vecdî: *Mezkûr Vecdî evâil-i hâlinde Vecdî tahallüs itmişler sonra o ma'nâdan şehbâz-ı tab'ı pervâz idüp ve nâmı dahi Abdülkerim olmak münasebetiyle..*, Şerhî: *Nâm-ı ferhundesi sahibân-ı zeyn katında Abdü'l-Hüseyn dinilür,* Âlî:*Mevlid-i şerîfi İstanbul ve nâm-ı latîfi Mustafâ Çelebidür.*

Gülşen-i Şu'arâ'da, şâir tanıtımında isim ve nam kelimelerinden başka, bu anlamda **lakab** ve **elkâb** kelimeleri de kullanılmaktadır. Eflâtûn: *Zebân-ı Fârisîde mahlasları Esirî ve Türkîde Hazânîdür lakin şöhreti Eflatûn dimekle şuyû bulmuşdur aña binâen Eflâtûn lakabıyla sebt olundı,* Beyânî: *A'yân-ı zamân ve müdebbirân-ı cihân içre elkâb-ı huceste-ensâbı Seydî Çelebi diyü meşhûr..*, Hemdemî-i Acem: *...her birinüñ ebyât-ı güzîdesin ve kelimât-ı pesendîdesin bir mertebede ezberlemiş ki erbâb-ı ma'ânî olan zurafâ-yı rûzgâr ol yâr-ı sühendâni Ayaklu Cönk lâkâbıyla ser-efrâz u nâmdâr kılmışlar.*

Gülşen-i Şu'arâ'da, şâirler tanıtılırken tutulan bir yol da, onların meşhûr ya da ma'rûf oldukları isimlerin verilmesidir. *...dimekle ma'rûf, mevsûf, mezkûr* gibi ibârelerle ifadesini bulan bu anlatım şekli, doğrudan doğruya şâirin ünvan veya lakabı sayılabilir. Bu şekilde tanıtılan şâir sayısı 68'dir.

Pîrî Paşa: *Ramazan-zâde diye efvâhda meşhûr ve elsînede mezkûrdur,* Nişânî Beg: *Vâris-i hulk-ı Nebi nikû-hısal Mustafâ Çelebi*

*ibn-i Celâl dimekle ma'rûf...* Mehemmed Çelebi: *Abdülkerim-zâde dimekle ma'rûf.*, Mehemmed Çelebi: *Kara Çelebi dimekle ma'rûf ve meşhûrdur,* Nihânî: *Ravza-i dehrde Durag Çelebi dimekle meşhûr..,* Âlî Efendi: *Ol zât-ı kerimetü's-sıfat Hınnalu-zâde dimekle meşhûr.*

Konuyla ilgili birkaç örneği böylece verdikten sonra, bu şekilde tanıtılan diğer şâirlerin adını veya mahlasını ve parantez içinde de meşhûr olduğu ismi veriyoruz:

Dâ'î Efendi( Mollâ Şemsüddin), Keşfî Beg ( Yunus-zâde muslisi), Ânî Efendi (Zîrek-zâde), Edâyî (Kazzaz Bekir Çelebi), İlâhî (Şeyh-zâde), Penâhî (Acemdür, Üstâz-ı şah kulı nakkâş-ı elvân-ı renk-pâş), Bekâyî (Cimri çinganoglı), Bâkî-i dellâk (Dellâk-zâde), Tâbî-i kûçek( Sûfî-zâde), Sânî Beg (Can Memi), Hubbî Beg (Hayâlî-zâde), Hâyırî (Hâfız-ı şah nazar), Hâletî (Abdullah Çelebi), Hısâlî (Allah Beg), Hüsrevî (Mevlânâ Hüsrevoglı), Hâdimî (Pîr-zâde Hasan), Dânişî Efendi( Süleymanegi-zâde Pîrî Çelebi), Zihnî (Mumcı-zâde Bâlî Çelebi), Rızâyî Efendi( Baba Çelebi, Ebu'l-fezâyil), Rey'î (Derzî-zâde), Rumûzî Çelebi (Vâridâtî Mustafâ Çelebi), Cemâlî(Defterdâr-zâde), Ca'fer ( Zâtî-zâde), Rey'î-i Karahisârî ( Sarı Rey'î), Zârî (Alî Fakih), Semâ'î (Solag-zâde olmagın Solag Hasan), Sırrî Çelebi(Sırrî), Şevki Çelebi( Habib-zâde Ahmed Çelebi), Sâfî (Attar-zâde), Şemsî-i Divâne (Urlı Şemsüddin), Şeydâ (Âşık Çelebinin şeydâsı), Tab'î (İştib-zâde), Tufeylî ( Mollâ Alî), Ârif Çelebi(Fethulllah Çelebi), İlmî-i Bağdâdî (Mollâ Hüseyn Ferahşad), Ulvî Beg (Za'im Alî Çelebi), Ulvî-i İstanbulî (Derzioglı), Mevlânâ Abdülvâhid (Ebû-Bekr-zâde), Âlî (Mustafâ Çelebi), Adnî (Ahmed Çavuş), Ârifî-i İstanbulî (Hüseyn Çelebi), Gafûrî Çelebi (Bahşı-zâde), Fazlî Çelebi (Kara Fazlı), Fikrî Efendi( Mâşî-zâde), Fevzî Çelebi( Davud Paşa Hâcesi), Fedâyî-i Edirnevî (Alî Bâlî), Kâtibî Efendi (Seyyid Alî Çelebi), Kelâmî (Cihân Dede), Kevserî (Sipahi-zâde), Lütfî-i Acem (Mahmûd-ı Hâr), Müdâmî Beg (Sîne Bülbüli Mehemmed Çelebi), Muhyî Çelebi( Acem Fethioglı), Misâlî Çelebi (Hasan Çelebi), Medhî-i İstanbûlî (Haydar-zâde), Nigârî (Nakkaş Haydar), Nâmî Çelebi (Ca'fer Çelebi), Vâlihî Çelebi (Ahmed Çelebi), Vâlihî-i Edirnevî (Kurd-zâde), Vecdî (Hâk-zâde), Hüdâyî Çelebi ( Musallî Çelebi), Hilâlî Çelebi ( Kaşı Hilâl) , Yûsuf (Sîne-çâk)

Ahdî Tezkiresi'nde İsim, Ünvan, Lakap tanıtımında görülen bir başka şekil de, şâirin isminden önce verilen sıfatlarla tanıtmadır:

Pervîz Efendi: *Fuzalâ-yı zamânuñ hûşmendi a'nî Perviz Efendi,* Sâlih Efendi: *Zühd ü salâh ile sülehânuñ ercmendi a'nî Sâlih Efendi,* Âlî Efendi: *Vâris-i 'ilm-i Nebî a'nî Âlî Efendi Hınnalu-zâde,* Mehemmed Şâh Efendi: *Mevâlî-i 'ızâmuñ hûşmendi a'nî Mehemmed Şâh Efendi,*

Beşiktaşlı Yahyâ Efendi: *Vâkıf-ı esrâr-ı künûz-ı Nebî a'nî Hazret-i Yahyâ*, Emrî: *Zurafâ-yı Rûmuñ sâhib-meşrebi ya'nî Emrî Çelebi*, Yahyâ: *Efsahü'l-fusahâ ve emlehü'ş-şu'arâ a'nî Hazret-i Yahyâ.*

2-MEKÂN (Şâirin Memleketi, Doğum Yeri, Bulunduğu ve Yerleştiği Yerler)

Tezkirelerde mekan denildiği zaman, genel olarak akla ilk gelen, şâirin memleketi, doğum yeri, çeşitli vesilelerle (öğrenim, bir şeyhe intisab, hac, askerlik, seyahat vb.) bulunduğu şehirler ve yerleştiği (tavattun) yerlerdir. Ahdî'nin Gülşen-i Şu'arâsı da bu konuda diğer tezkirelereden ayrı düşünülemez, bilakis, Ahdî, mekan üzerinde önemle durmuştur. Bazı mekanları tanıtırken o yer hakkında değişik tespitlerde ve bir takım tavsiflerde bulunmuştur.

Ömer Beg (Hayâlî-zâde): *Gülbîn-i şerîfi ve penpe-i latîfi mîr-i erbâb-ı ukûl a'nî ravza-i dil-küşâ-yı İstanbul*, Rûhî Çelebi: *merhûm babalarıyla menâzil-i erbâb-ı ukûl olan İstanbula âhir seyr-künân-ı meserret-bahş-ı seyyâhân-ı sâhib-ukûl olan şehr-i İstanbul* (Mevlânâ Sâmî) *el-yevm mezâcı'-ı e'imme-i kirâm ve müşâhid-i meşâyih-i izâm olan meşâhir-i emsâr u bilâd a'nî dârü's-selâm-ı Bağdâdda* (Feyzî), *Ravza-i dârü's-selâm-ı Bağdâd* (Ahmed Harirî) *Gülzâr-ı Bağdâd-ı gülşen-âbâddandur lâkin asl-ı pâkize nihâdı ve neseb-i huceste-nijâdı gülşen-i râz-ı erbâb-ı niyâz olan ravza-i dilbend olan Şirâzdan olup vâlîd-i erşedi Mevlânâ Muhammed Şirâzî dimekle iştihâr-ı tâm bulup benâm olmışdı.* Semâ'î: *sikke-hâne-i Bağdâda gelüp attâr-ı burc-ı evliyâda* Zühdî: *Rûm ilinde Sofyadan ve behişt-âsâ hurrem-i câdandur.*

Ahdî tezkiresinde coğrafî mekan tespitinde dikkatimizi çeken ilk durum, şâirin doğum yeri ya da nereli olduğu meselesidir. Mahlas veya isimden hemen sonra yer alan mekan, hemen her şâirde verilmiştir. Doğum ve yerleşme yerine ait bilgiler, *mevlid, tavattun etme* gibi tabirlerle veya *Magnisadandur, İstanbulîdür, Bursa kurbünde kasabadandur* biçiminde ifadelerle tezkiredeki yerini almıştır. Bunlardan *Magnisadandur* ifadesinde doğum ve yerleşme yeri birlikte verilmiştir, yani her iki ihtimale de açıktır. Şu ifade de ise, doğum yeri, şâirin nereli olduğu ve nereli olmaktan hoşlandığı açıkça belirtiliyor. Rızâyî Efendi: *...mevlidleri Dimetoka ve asılları Bursalıdur. Mürebbaları Edirnevî olmagla Edirneli ta'dad olunur ve kendileri dahi Edirneli mezkûr olmadan hazz ider.*

Tezkirede görülen başka bir mekan tespiti de şöyledir: Kudsî: *Burûsevîdür lâkin İstanbulda neşv ü nemâ bulmışdur.*

Şâirin mekanıyla ilgili bilgilerden birisi de *...babası Acem diyârı Şirvandandur* cümlesinde görüldüğü gibi, şâirin ailesinden birinin aracılığı ile verilmesidir.

Başka bir bilgi ise, *Rûhî-i Bagdâdî, Muhyî-i Konevî* gibi doğum ve yerleşme yerlerinden hangisinin olduğu belirtilmeden yapılan tespittir. Bu tespit şeklinde şâirin mahlası, memleketi gibi hususların rol oynadığı, hatta bunların biyografide madde başlığı olduğu görülmektedir.

Bazı şâirlerde *Acemdür, Rûm ilinden, Anatolıdan* şeklinde genel bir bölge ismi verilir. Bu tür belirlemelerde şâirin doğduğu, yetiştiği ve yaşadığı yerin bilinmeyişi rol oynamıştır diye düşünüyoruz.

Kimi şâirlerde ise, mekan verilirken, köye kadar inildiği olmuştur. Şemsî-i Divâne: *Karamanî... Vilâyet-i Karamanda kasaba-i Eregliye karib Zanine nam karyedendür,* Zârî: *Anatolıya tâbi Kestel kazasından Gerek nam karyedendür.*

Gülşen-i Şu'arâ'da tespit ettiğimiz bir tür mekan da şâirin öğrenim, seyâhat, sefer, yetişme, ticaret vb. yollarla, özellikle görevinden dolayı ya da doğudan batıya gelişi gibi sebeplerle gezip gördüğü ve bulunduğu yerlerdir. Biz bu mekanları sıralarken parantez içinde verdik, çünkü bunların asıl tanıtımın dışında kaldığını düşünüyoruz.

Ahdî, şehzâdelerden bazıları hakkında bilgi verirken mezarlarının bulunduğu şehri vermiştir. Sultân Mustafâ: *Mezârı Bursadadur,* Sultân Mehemmed: *Mezârı İstanbul içinde vâkı' olmışdur,* Sultân Bâyezid: *Key- fiyyet-i hâli meşhûr kütüb-i Tevârîh-i Âl-i Osmanîde mestûr ve mezârı Sivas- dadur,* Sultân Cihângir:*...mezârı İstanbul mukâbelesinde Tophânededür.*

Gülşen-i Şu'arâ'da görülen mekan tespitlerinden biri de intisâbla ilgilidir. Bu konuda geçen mekanlar, genellikle, Mısır ve Konya'dır (Bkz. Tasavvuf). Usûlî: *Vardar Yeñicesindendür... zihn-i pâkinde kâbiliyyet eseri olduğı ecilden Mısrda Şeyh İbrâhim hazretlerinüñ hıdmetine vâsıl olup...*

Bu genel bilgileri sıraladıktan sonra, alfabetik sırayla mekanları ve bu yerlerden olan şâirleri verelim:

**Acem:** Ahdi Tezkiresi'nde Acem olduğu bildirilen 32 şâir vardır. Burada, Acem kelimesinin manası üzerinde, Prof. Dr. Harun Tolasa'nın **Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16.yy.da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I** isimli eserinde (s.11-14) yaptığı bir etüdü aktarmakta fayda vardır. Tolasa, özetle: *İran ve İranlılar kastedilebileceği gibi, Arapların, Arap olmayan kavimler için*

*kullandıkları bir terim de olabilir* diyor. Aynı eserde, tezkirelerde Acem denen şâirlerin bir kısmı için, *aslında Türk olmakla birlikte, sırf değişik şive kullanmaları ve sadece o taraflardan gelmiş olmaları dolayısıyla bu çerçeve içine alınmış durumdadırlar* deniyor. Gülşen-i Şu'arâ'da Tolasa'nın bu görüşünü destekleyen örnekler vardır. Cüdâyî-i Acem: *Buharadandur*, Handân: *Cevân-ı hande-rû ve derviş-i küşâde-ebrû Buharâyî..*, Murâdî-i Acem: *Vilâyet-i Bistamdandur* gibi.

Ahdî'nin Acem olarak bildirdiği şâirleri ayrıca acem şâirler başlığı altında vermedik. Bunları şehirlerinin geçtiği yerde (Şirvan, Buhara gibi) sıraladık, ancak Acemdür denildikten sonra bir şehir verilmeyen şâirleri Acem maddesi içerisinde vermeye çalıştık, ki bunlar şöyle sıralandı:

Ebu'l-Fazl Efendi, Dâ'î Efendi, Hayâlî Efendi, Kurbî, Ârif Çelebi, Basîrî, Penâhî, Sarfî.

Dâ'î Efendi'nin Bağdat'ta yetiştiği ve daha sonra Rûma gittiği müellif tarafından tespit edilmiştir.

**Adana** : Pîrî Paşa, Lisânî

**Akşehir** : Gubârî Çelebi

**Alacahisar** : Makâlî, Makâlî

**Amasya :** Edâyî Çelebi

**Amid:** Ülfetî

**Anadolu** (Anatolı) : Perviz Efendi(Görev-Kadıasker)

**Ankara** : Hâtıfî

**Antab** : Gammî Beg

**Antaliye** : Gedâyî

**Arap** : Celâlî (Seyâhat)

**Aydın** : Hatmî Beg(Sancak Beyliği)

**Bağdat:** Hakikî Beg, Tab'î Efendi (görev), Germî Beg, Fikrî Beg, Feyzî (görev), Mevlânâ Ahmed Harirî, Mevlânâ Ahmed Zarîf, Âteşî, Beyânî, Cevherî, Hâlî Beg (Bağdada tâbi Mendilcebin nam kasabadan), Hurremî, Hâdimî, Derûnî (görev), Zihnî, Rûhî, Rindî, Mevlânâ Şemsî-i Bağdâdî, Şerhî (görev), Zâyi'î, İlmî-i Bağdâdî, Mevlânâ Fuzûlî, Murâdî, Nâdirî (aslı Bağdattan Musulda yetişmiş), Vâlihî

Bu şâirlerden Hakikî Beg'in Bağdat Beylerbeyi ile *güft ü şinid* yüzün- den Hindistan'a gittiği, Rûhî'nin ise aslının Rûmî olduğu belirtilmiştir.

**Balıkesir** : Senâyî, Zâtî, Rıf'atî

**Bistam** : Murâdî-i Acem (daha sonra Hac ve Anadoluya geliş)

**Bolu:** : Celîlî, Abdülgani Efendi (Bursa'da medrese mutasarrıflığı var).

**Buhara** : Handân (Vilâyet-i Acem, Nişâbur, Isfahan, Ka'be, diyâr-ı Rûm, Kerbelâ/ seyâhat), Cüdâyî-i Acem (sonra Rum'a gelmiş)

**Bursa** : Rızâyî (doğum yeri Dimetoka aslı Bursalı), Ânî Efendi, Celîlî, Zihnî, Rahmi Çelebi, Rahîmî, Safâyî, Âşık Çelebi, Fahrî, Kudsî (İstanbul'da yetişmiş, Bağdat'ta yerleşmiş), Lem'î, Medhî Çelebi, Hüsrevî (Bursa kurbünde bir kasabadan), Hamdî (Acem-zâde Mısır'a gitmiş, Bağdat'a gelerek Ahdî ile görüşmüş)

**Cezâyir :** Mehemmed Paşa *bâdbân-ı himmet ile menâzil-peymâ deryâ-yı Cezâyir vilâyet-i Rûma sâye-i iclâl salup emsâl ü akrânından mümtâz.. olmış*

**Çorlu**: Behiştî, Refî Çelebi

**Çorum** : Keyfî

**Demirhisar** : Sabrî

**Dergüzîn** : Fedâyî (Hac, Rum, Halep'te tavattun), Sehâbî-i Acem (İstanbul'da neşv ü nemâ) Lutfî-i Acem (Hac, Mısır, Şam,İstanbul), Bidârî (Rum'a geliş)

**Diyarbakır** : Tufeylî (Bağdat, Erzurum)

**Edirne** : Kâmî Efendi, Keşfî Beg (Bağdat, Basra, Remâhiye), Emrî (Ahdî ile Edirne ve İstanbul'da görüşmüşler, daha sonra Medine'de tevliyet göreviyle bulunmuş), Cevrî Çelebi, Hâtemî Beg (Ahdî ile Edirne ve İstanbul'da görüşmüş) Sâ'î-i Nakkaş, Sâlikî, Sâfî, 'Ubeydî (Midilli'de kadılık), Izârî Çelebi(Ahdî ile Edirne ve İstanbul'da görüşmüş.) Atâ, Feyzî Çelebi, Ferâgî, Fânî, Fedâyî, Lâzımî, Mecdî, Mu'înî Çelebi, Muhyî Çelebi(Hac), Misâlî, Mübînî, Nihânî, Nazmî Beg, Vâlihî.

**Erdebil** : Şemsî-i Divâne (daha sonra Katif kadılığı) Izârî, Türâbî (Akşehir'de tavattun)

**Ermenek** :İlmî (daha sonra Larendere'ye gidiş)

**Erzurum** : Ziyâyî

**Eskişehir** : Şûrî (Konya, Hac)

**Filibe** : Rızâyî Efendi

**Galata** : Zihnî Beg, Sıyâmî (Mısır, Kasımpaşa) , Kâtibî Efendi( Basra, Mısır, Türkistan, Acemistan), Nigârî (ceddi Mısır'dan)

**Gedüs** : Azmî

**Gelibolu:** Sürûrî, Âlî Efendi, Seyfî (İstanbul'da vefat etmiş),Terâşî, Hükmî, Rûhî (Mısır, Bağdat), Medhî

**Göllikesriye** : Bâlî

**Haleb :** Sultân Cihângir (Ölüm, mezarı Tophane'de), Şevkî Çelebi, Zamirî(Bağdat'tan ta'dad olınur), Latîfî (Mısır), Mehemmed Çelebi ( mezarı Halep'te)

**Hamid :** Ümidî Efendi, Du'âyî (İstanbul), Rüsûhî, Nâmî Çelebi, Selikî, Adnî (İstanbul)

**Hasköy** : Sâdık

**Hemedan**: Zîrekî (Adana)

**Hersek** : Hükmî Beg(Basra ve Bağdat)

**Horpeşte** : Gubârî

**Ilıca** : Hâletî Efendi.

**Isfahan :** Müfredî-i Acem (Arabistan ve Rum)

**İnebahtı** : Hısâlî

**İstanbul :** (İslambol ve Kostantiniyye): Sultân Mehemmed (Mezar), Hasan Paşa, Nişânî Beg, Ahmed Efendi, Mehemmed Çelebi, Beşiktaşlı Yahyâ Efendi, Vusûlî Efendi, Pîr Mehemmed Efendi, İlmî Efendi, Bâkî Efendi, Ahmed Paşa, Derviş Çelebi ( Bosna'da Saray isminde bir kasabada bulun- muş.) Adlî Efendi, Ömer Beg (Bağdat), Nihânî, Yümnî Beg, Ahmed Çelebi, Emir Çelebi(Eyyûb-i Ensarî'den), İlhâmî Efendi, Âftâbî, Ahmed Çelebi, Ümidî, Ehlî, Enverî, Âlî, Edâyî, Bâkî-i Dellâk, Beligî, Tâbî-i Kûçek, Sânî Beg, Câmî Çelebi, Cemâlî, Ca'fer Çelebi, Hıfzî (Rûm ilinde gezme), Hamîdî, Hayderî, Hüsam Beg (Südlüce), Hüsrevî Çelebi, Hüdâyî Beg ( Budin'de görev), Derviş Çelebi, Rumûzî Çelebi (Mısır), Rey'î, Serhengî, Sıhrî (Halep), Sebzî, Sehâyî, Semâ'î (Mısır, Bağdat), Sipâhî, Sabri Çelebi (Bağdat, Meşhedinü'ş-şerîfeyn), Sâbirî Çelebi, Sıdkî-i diger, Sâni'î, Sâfî (Şirvan), Tab'î, Ulvî, Ulvî Beg, Ârif Çelebi, Âlî, Aşkî (Üsküdar), Ulûmî, Ârifî, Gafûrî Çelebi, Gınâyî, Gına'î, Fikrî Efendi, Fazlî Çelebi, Kudsî, Kevserî (Kerbelâ, Edirne), Müdâmî Beg, Mirek Hekim(Eyyûb-ı Ensarî) Muhtarî, Meşrebî, Merâmî, Medhî, Nâmî, Nevâlî, Nâlişî, Vahdetî (Yemen), Visâlî Çelebi, Vâhî, Vâlî, Hüdâyî Çelebi, Yahyâ, Yetim Alî Çelebi

**İştib** : Tab'î, Sadrî,

**İznik :** Bekâyî, Veznî

**Kalkandelen :** Mu'idî

**Karahisar** : Rey'î

**Karaman** : Mehemmed Çelebi, Sübûtî (İstanbul), Helâkî Çelebi

**Karaamid** : Bi'atî (Edirne), Humârî, Mevlânâ Şuhûdî (Rum ili, Anadolu

**Kastamonu**: Fünûnî (İstanbul), Latîfî, Mahvî

**Kayseri :** (Kayseriyye): Dânişî Efendi(Mısır), Fürûgî, La'lî ( Konya, Mısır, Şam, Halep, Bağdat, Kerbelâ), Meylî

**Kazvin**: Halilî-i Acem (Rum, Halep)

**Kestel** : Zârî

**Kerbelâ** : Hüseynî-i Bağdâdî (Mezar), Kelâmî

**Kilan**: Mahfî

**Kili** : Şinâsî

**Konya** : Ahmed Efendi (Medine'de görev), Penâhî (İstanbul), Hâfız, Rûhî, Safâyî Beg, Alâyî (Acem-zâde) Iyânî, Muhyî, Meşâmî Beg, Muti'î

**Kula** : Minnetî

**Kütahya** : Harîmî Beg (Bağdat), Rahîmî Beg, Iydî, Firâkî

**Labseki** : Hâtıfî

**Manisa** (Magnisa) : Derûnî, Fenâyî (İstanbul'da neşv ü nema)

**Malkara**: Nev'î (İstanbul, Edirne)

**Manastır**: Celâl Efendi, Hâverî Efendi, Sabâyî (Manastıra karib yerden, daha sonra Kars'ta bulunmuş.)

**Mar'aş** : Fevzî Çelebi (Arap, Acem, Rum/ Mısır'da tavattun).

**Mardin** : Mevlânâ Abdülvâhid

**Mısır**: Tezkirede çeşitli vesilelerle anılan Mısır, daha çok Şeyh İbrâhim Gülşenî ile birlikte zikredilir. Bu durumdan başka Salih Efendi ve Mehemmed Şah Efendi'nin burada kadılık yapmaları da söz konusudur. Bir de Şevkî'nin Mısır'dan olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Hayâlî Efendi'nin burada tavattun ettiği bilinmektedir.

**Musul** : Nâtıkî

**Niğde** : Muhyî Çelebi, Hâtıfî

**Nigebolı**(Niğbolu): Emânî

**Rodos** : Muhitî Efendi (Erzurum, Şirvan, Bağdat, Kerbelâ)

**Rûm ili:** Esas olarak Trakya'dan Balkanlara doğru uzanan, Osmanlılar tarafından fethedilmiş topraklara verilen bu isim. Gülşen-i Şu'arâ'da sık sık geçmektedir. Ahdî, eserinde bazı şâirlerin doğum ve yerleşme yerlerini verirken, eğer şehri veya beldeyi biliyorsa, *Rûm ilinde Semendireden* veya *Rûm ilinde Horpeşte nam kasabadandur* biçiminde bir ifadeye başvurmuştur. Üç şâirde ise, ki bunlar Sünnî, Şeydâ ve Tarzî-i Diger'dir, *Rûm ilindendür* şeklinde bir mekan tespitinde bulunmuştur. Kanaatimizce, bu şâirlerin doğum ya da yerleşme yerleri müellif tarafından tam olarak bilinmemektedir.

**Saruhan** : Nevâlî Çelebi, Sa'yî Çelebi

**Selanik** : Bâkî

**Semendire** : Tarikî (İstanbul)

**Semerkant** : Mollâ İmad(Acem, Hind, Sind, Hac, İstanbul)

**Sinop** : Mevlânâ Kâtib

**Siroz** : Bedrî Çelebi, Zîneti, Zîneti, Nisârî, Lâyıhî (Hac, Mısır)

**Sivas** : Sultân Bayezid'in mezarı ve Ahdî'nin Temerrüd Âlî Paşa ile görüşmeleri münasebetiyle tezkirede geçmektedir.

**Sofya** : Cinânî, Zühdî (Acemistan'a gidiş), Vaslî Efendi, Vuslatî, Himmetî

**Sultaniye** : Hâverî-i Acem (Otuz yıl Rûmda kaldığı belirtilmiştir)

**Şam:** Mehemmed Çelebi ve Alî Çelebi (Kadılık göreviyle), Zünnûn, Sıdkî Çelebi( Babası Hınnalı-zâde Alî Çelebi Efendi'nin kadılığı dolayısıyla), Müslim Çelebi( Kardeşi Alî Çelebinin kadılığı dolayısıyla) Zuhûrî (Babasının Şam'da muhasebeci olması münasebetiyle anılmıştır).

**Şemahiye** : Âtıkî

**Şirvân:** Eflâtûn-ı Acem (Rûma gelmiş), Hasîrî (Bağdat'a gelmiş), Hâlî (İstanbul'a gelmiş), Mir Kadrî (Hac, İstanbul)

**Tebriz :** Halîfe (Karaamid'den ta'dad olınur, Halep ve Şam'da bulunmuş.), Hemdemî-i Acem ( Kerbelâ ve Hac)

**Tırhala :** Salâhî, Rumûzî (Tırhala yanından)

**Tire :** Ârâmî, Hamdî, Siyâhî,Vecdî

**Trabzon** (Tarabefzûn): Tâbî-i büzürg, Haydar Çelebi, Sırrî (Kütahya), Sırrî Çelebi, Figânî (İstanbul'da asılmış)

**Üsküp** : Riyâzî, Sıhrî (Edirne'de niyâbet), Vâlihî (Edirne ve İstanbul'da Ahdî ile görüşmüş)

**Vardar Yenicesi** : Usûlî (Mısır'da intisab), Âgehî, İlâhî, Tâbî, Hayretî, Hayâlî Beg, Derûnî, Selman, Sırrî, Şânî, Günâhî, Yûsuf

**Vezgol:** Tarzî (Hicaz, Irak-ı Arab u Acem, Bağdat)

**Yenibazar** : Hulûsî, Arşî, Vahdetî (Hicaz,Basra)

**Yenice :** Garibî

**Yenihisar :** Hızrî, İşretî, Nâzükî

**Yenişehir** : Ârifî (Hicaz)

**Yez(i)** : Kutb-ı Kâtib (Bağdat)

### 3- ZAMÂN (Şâirin Hayatına Dâir Zamân Belirlemeleri)

Gülşen-i Şu'arâ'da zaman, daha çok, bilgi verme ve tanıtma aracı olarak kullanılmıştır. Zaman belirlemesi, bilinen takvim ay ve

yıllarına göre yapılabildiği gibi, padişahın adıyla anılan bir zamana da dayandırılmıştır. Bir de *bu devr şuarâsındandur* biçiminde bir tespit vardır.

Zaman belirlemesinde, şâirin ölüm târihi önemli bir yer tutar. Öldüğü târih ve ölüm sebebi gibi hususlar da bu târih belirlemesinde göze çarpan hususlardır. Herhangi bir târih verilmeden de şâirin ölümü verilmiştir. Biz, ölüm târihinin verilmesine birkaç örnek verdikten sonra, şâirin adını verip yanına parantez içerisinde ölüm târihini, hem Arapça biçimiyle hem de Latin rakamlarına çevrilmiş biçimini vereceğiz.

Sultân Mustafâ: *Sene tis'in ve tis'âmi'ede emr-i pâdişâhi ile boguldı*, Sultân Cihângir: *Târih-i mevti sene sittin ve tis'âmi'edür*, Bidârî:... *sene semân ve sittin ve tis'âmi'ede ecel peyki aña dest-res buldı*, Penâhî: *Ol rû-şinâs biñ dürlü i'zâz ile beyne'n-nâs zindegânî idüp merhûm şâh-zâde Sultân Mehemmed Câmi'înde hâfız-ı kütüb nâmıyla ser-efrâz iken ravza-i câvidânı isteyüp külli zâikatül-mevt şarâbın nûş idüp kayd-ı dünyayı ferâmûş eyledi. Kâne sene ihdâ ve seb'in ve tis'âmi'e*, Celîlî: *Âhirü'l-emr sene ihdâ ve seb'in ve tis'âmi'ede 'âlem-i fânîden kişver-i câvidâniye revâne oldı.*

Hüseynî-i Bağdâdî (tokuz seksen beş), Derûnî ( tis'a ve sittin ve tis'âmi'e 969), Rızâyî (müellifin kardeşi, selâse ve sittin ve tis'âmi'e. 963), Rindî (müellifin amcasının oğlu, selâse ve tis'in ve tis'âmi'e, şâirin kendi oğlu Zühdî, babasının ölümüne şu târihi düşürmüştür: *Âh kim nahl-i kaddi Rindînüñ / Sarsar-ı bâd-ı ecel sındı/ Aglayup Zühdî didi târihin/ Bezmi yandırdı firâk-ı Rindî* (993), Sehâbî-i Acem ( ihdâ ve seb'in ve tis'âmi'e 971), Fuzûlî (selâse ve sittin ve tis'âmi'e, 963 taun hastalığından), Fazlî Çelebi( ihdâ ve seb'in ve tis'âmi'e 971), Firdevsî (ihdâ ve seb'in ve tis'âmi'e 971), Fedâyî-i Edirnevî ( tis'a ve sittin ve tis'âmi'e 969), Lâzımî ( tis'a ve sittin ve tis'âmi'e 969), Murâdî-i Acem ( semân ve sittin ve tis'âmi'e 968)

Ölüm târihi verilmeden, öldüğü haber verilen şâirler ise, şunlardır:

Cenâbî Paşa, Mehemmed(Kara)Çelebi, Mehemmed Çelebi, Cevherî, Cinânî

Gülşen-i Şu'arâ'da, zaman konusunda dikkatimizi çeken bir husus da, şâirin bir yere gidişi, bir yerden ayrılışıdır. Bunda hacca gitme, bir yeri ziyaret, devlet adamlarından birinin bir yere bey olması ve şâiri yanında götürmesi, şâirin seyahat yoluyla İstanbul, Bağdat gibi kültür merkezlerine uğraması, şâirin bir yerde görev alması gibi

etkenler rol oynamıştır. Bu şâirler ile adı geçen yer ve târihler şunlardır:

Hakikî Beg (Bağdatı terk, 963), Keşfî Beg (Basra'da mukata'acılık, 971), Harîmî Beg ( Padişahla birlikte Bağdat'ı ziyaret, 983 Recebinde), Zârî (Rıdvan Paşa ile Basra'ya gidiş ve orada divan katipliği,985), Sâmî (Kara Hâce ile birlikte Kars'a gitme, 990), Tufeylî ( Bağdat Beylerbeyi Hızır Paşa ile Bağdat'a geliş, 1000), İlmî-i Bağdâdî (Irak-ı Araba ve Meşhedin-i Şerife kadı olan Mirzâ-yı Mahdum'a dânişmend olması, 987), Ârif Çelebi ( Şâirin oğlu Mustafâ Çavuş'un Sultân Murâd ile Bağdat'a gelişi ve babasının şiirlerini Ahdî'ye yazdırması, 989), Adnî (Bağdat'a geliş, 987 Muharremi), İlmî (İstanbul'a gitme ve padişaha kaside sunma, 963), Gafûrî Çelebi (Şâirin oğlu Mehemmed Çavuş'un Bağdat'a gelmesi ve babasının şiirlerini Ahdî'ye yazdırması, 991 Muharremi), Mir Kadrî (Ka'be'yi ziyaret ve İstanbul'a dönüş, 961), Fânî (İrak-ı Arab'ı ve vilâyet-i Acem'i gezme, 957), Muhitî Efendi( Ahmed Efendi ile birlikte Bağdat'a geliş ve Kerbela'yı ziyaret, 991 Muharremi), Mahfî (diyâr-ı Rûm'a geliş, 965), Vahdetî ( Bağdat'a geliş, 986).

Bir mekâna gidiş için belirtilen zaman dilimi içerisinde Ahdî'nin İstanbul'a gelişini de burada anmak gerekir: *Zamîr-i münîr-i erbâb-ı vefâya ve re'y-i fazilet-ârâ-yı ashâb-ı sıdk u safâya mahfî olmaya ki bu ben- de-i fakir derviş ve efgende-i hakîr-i dil-rîş ve çâker-i sâhib-devletân-ı dûr-endîş ve mülâzım-ı han-kâh-ı nîk-kiş ve sergeşte-i her vâdî Ahdî bin Şemsî-i Bagdâdî Hicret-i Nebevînüñ sene sittin ve tis'âmi'esinde azm-i diyâr-ı Rûm cezm-i safâ-yı her merzbûm kılup...*

Gülşen-i Şu'arâ'da gördüğümüz bir başka zaman tespiti de şâirin bir göreve gelişi ya da getirilişi ile ilgilidir:

Kâtibî Efendi: *...ve deryâ seferinüñ bî-kusur kerrât ile fevaidin gemicilerüñ bi't-tamam gerek olan kavaidin bilmiş. Aña binaen sene sittin ve tis'âmi'ede deryâ-yı Basraya kapudan nasbolundı,* Meşâmî Beg: *Hâlâ mezkûr sene seb'in ve tis'âmi'e şeh-zâde-i kâm-bîn ü kâm-yâbuñ bâb-ı sa'âdet-me'âbında i'zaz-ı tam ile kâm-yâbende ve ol bâbda devlet ü rıf'atle karîn olan sâhib-devletler ile hem-nişin ve geşt-i zâr-ı âlemde ze'âmete mutasarrıf...*

Tezkire'de, târih düşürme de zaman belirlemesi olarak görülmektedir: Yümnî Beg: *Sene seb'in ve tis'âmi'ede şehr-i İstanbulda Agustos zamanında vâkı' olan berk ü bârân u seyl-i firâvân gelüp nice ma'mûr evleri virân itdükde bu târih-i âbdârı tab'-ı âteş-bârdan zuhûra getirip ketb itmiş.*

Bir alâmet zâhir oldı şehr-i İstanbulda kim
Halkuñ efgânı zeminden âsumâne çıkdı ya

Eyle ifrât ile yagmur yagdı kim nice evi
Seyl alup hâşâk-veş deryaya anı takdı ya

Vehm-i ra'd ü berk ile Yümnî didüm târihini
Yıldırımla seyl Kostantini yıkdı yakdı yâ

Müdâmî Beg: *Sâbıkan sene tokuz yüz altmışda merhûmTukakinzâde Mehemmed Paşa Mısra Paşa oldukda ol şâ'ir-i dil-pezîr tab'-ı nükte-gîrden bu târihi ki bilâ-nazîr dimiş sebt olundı.*

*Kıt'a Târih* : Vâlî-i Mısr olan o sultânuñ
Adli gün gibi âleme toldı

Bâg-ı âlem sehâsı mihrinden
Gonceler gibi açılıp güldi

İşidüp adlini şeh-i âlem
Hâtır-ı âtırı safâ buldı

Vâlî-i Mısr idince a'dânuñ
Yüzi berk-i hazân gibi soldı

Minnetî: *...mehâbib-i eş'âr-ı âlem-ârâdan ber-murâd oldugına sene tokuz yüz toksan beşde iltifât-ı pâdişâh-ı âsmân-serîr ve inâyât-ı sultân-ı cihân-küşâ-yı lâ-nazîrüñ yümn-i sa'âdetinde asl ü neseble şâyeşte-i imâret ve sezâ-vâr-ı eyâlet olan Hüseyn Paşa-yı âlî-tebâr Lahsaya Beglerbegi kâm-kâr oldukda sâbıkü'z-zikr efkâr-ı bikr ile bir târih-i âbdâr-ı dürr-i şeh-vâr hâk-i pây-i kimya-âsârlarına duyurmuş der-gûş-ı suhen-güzâr ve pesend-i tab'-ı merdüm-i ebrâr olmış.*

*Fi't-târih* : Bu gün sensin mürüvvet ma'deni lutf ü kerem kânı
Revâdur olsa lutf-ı pâdişâhı saña erzâni

Bu peyâm-ı sürûr-encâmı gûş idüp didüm târih
Bihamdillah bu gün Lahsanuñ olduñ mîr-i mîrânı

Ahdî, iki şâir hakkında bilgi verirken, bu bilgileri kendilerinden aldığı mektuplarla elde ettiğini söylemiştir. Bu konuya tezkirenin kaynakları hakkında bilgi verilirken tekrar değinilecektir.

Ahmed Paşa (Nat'î) : ... *peyrev-i merdüm-i efâzıl sene hamse ve tis'în ve tis'âmi'ede diyâr-ı Bagdâda bu bende-i nâşâde bir mektûb-ı dürer-bâr ile bu gazel-i âbdârları gelüp bu tezkire-i erbâb-ı nazma nakş u nigâr oldı,* Murâdî-i Bağdâdî (Kardeşi): *Sâbıkan seb'in ve tis'âmi'ede bir mektub-ı mahabbet-efzûn bu diyâr-ı gurbetde cigeri pür-hûn ve kûşe-i bî-tûşede diger-gûn olan bende-i mahzune irsâl kılmış...*

Tezkiredeki zaman belirlemelerinden biri de, şâirlerin mesleği ile ilgili, daha doğrusu bu mesleğe başlayış târihi ile ilgilidir:
Mevlânâ Kâtib: ... *sene ihdâ ve tis'în ve tis'âmi'ede eyâlet-i Lahsadan münfasıl olan makbûl-i fusahâ-yı devrân merhûm ü magfurunleh Sâlih paşa oglı Mehemmed Paşa hazretlerinüñ şeref-pâye-i mu'allimligi ile müşerref idi* Lâyıhî: *Âhir diyâr-ı Mısrda sene seb'a ve hamsin ve tis'âmi'ede beglerbegi iken vezir-i a'zam ve asâf-ı Süleyman-ı cem-haşem ve şehen-şâh-ı encüm-hadem a'nî Âlî Paşa-yı divân-ârânuñ hâcesi olmış.*

Ahdî, bir şâirin eserini tamamlama târihini, bir şâirin hastalanma târihini, bir şâirin de babasının ölmesi ve şâirin onun yerini almasının târihini vermiştir:

Hâce Çelebi: *Elhamdülillah ki sene isnâ ve seb'in ve tis'âmi'ede sa'y ü ihtimâmları ile ihtimâme irişüp pâdişâh-ı nikû-fercâm hazretlerinüñ be-tarîk-ı hediye izz ü pür-cûdlarına irişdükde makbûl-i hazret-i Sultân ve pesend-i fuzalâ-yı zaman vâkı' olup bir dâirede mazhar-ı inâyet ü ihsân olmışdur,* Aşkî:...*ve kendü de ol bölükde yeniçeri iken nâgâh gerdiş-i devr-i felekden tokuz yüz altmış üçde teninde bir ârıza peydâ olmış,* Sehâyî: *Babası pâdişâh-ı feridûn haşmetüñ matbah-ı hümâyûnunda tavukçı başı idi. Sene isnâ ve seb'in ve tis'âmi'enüñ Recebinde vefat itdi. Yiri mahlûl kalmagın mezkûr Sehâyîye babası yiri sadaka buyruldı.*

Hâyırî'de görülen şu ifade biçiminde ise, genel bir bir zaman ifadesi göze çarpmaktadır: *Bu devr şu'arâsından ve bu ahd fuzalâsındandur.*

Tezkiredeki zaman tespitlerinden biri de *hâliyâ, hâlâ* ve *el'an* kelimeleriyle ifadesini bulan belirlemedir. Bu kelimelerle anlatılmak istenen zamanın tezkirenin yazılış zamanını ve sonraki ilaveleri kapsadığını düşünüyoruz. Bu tâbirlerin kullanıldığı cümlelerin bazılarında *sâbıkan* kavramı da geçmektedir. Bu iki kelimenin yanyana kullanılması, şâirin son durumunu da vermektedir. Meslek değiştirme, meslekten ayrılma, emeklilik, ilim tahsili, şiir söyleme ve

şiir söylemekten uzaklaşma gibi durumlar bu cümlelerde açıkça verilmektedir.

Meslek ( Şâirin Mesleği bahsinde daha geniş olarak incelenecektir, burada sadece zaman tespiti açısından ele aldık) ile ilgili tespitlerimiz şunlardır:

Pervîz Efendi: *Hâlâ sultân-ı zevi'l-ihtirâmuñ eyyâm-ı sa'adet-fercâmında Anatolı kadı askeridür,* Kâmî Efendi: *Hâlâ pâdişâh-ı kâm-yâbuñ nazar-ı inâyât-ı berekât-âyâtı ile kâm-bîn ü kâmrân şehr-i mezbûrda (Edirne) kadı-ı adâlet-nişândur,* Mehemmed Şâh Efendi: *Hâlâ ol azîz-i fuzalâ-yı zaman kazâ-yı Mısr ile kâmrândur,* Alî Efendi(Hınnalu-zâde): *Pâdişâh-ı âlem-penâhuñ devâm-ı devletinde ve eyyâm-ı sa'adetinde hâlâ izz ü ikbâl ve câh u celâl ile kâdî-i Medine-i Şam ve adâlet-güster-i kâffe-i enâmdur,* Adlî Efendi: *Hâliyâ izzet ü rıf'atle sâhib-livâ ve fahrü'l-ekâbir-i ve'l-ulemâ olup zir-destleri adl ü adâletleri taht-ı yed-i şerîfleri olan zü'efâya şefkat ü merhametleri bir gâyetdedür ki..,* Yümnî Beg: *Hâliyâ izz ü devletle tedbir ü dikkatle pâdişâh-ı âfâk hazretlerinüñ yümn-i sa'âdetlerinde sancak tasarruf itmekle..,* Fikrî Beg: *Hâlâ sâbıkü'z-zikr asl ü neseble pâkize-hısâl ve sîret-i ferhunde ile bî-misâl ale'd-devâm sultân-ı bâ-rıf'atüñ emr-i âliyesi ile altun başlu sancak tasarruf kılup..,* Ahmed Çelebi: *Sâbıkan pâdişâh-ı âlî-makam Süleyman Hanuñ İstanbulda olan câmi-i latîflerinüñ binâsına emin nasb olunmışdı. Aña binaen sultân-ı adâlet-penâhuñ devâm-ı devletinde ve eyyâm-ı sa'adetinde müteferrika silkinde agır ze'amete mutasarrıfdur,* Hâlî (Acem-zâde):... *hâlâ dânişmend taifesinden olup.,* Hüdâyî Beg: *Hâlâ ze'amete mutasarrıfdur,* Zârî : *..hâliyâ tevliyetden vaz gelüp ze'amete mutasarrıfdur,* Safâyî Beg:...*hâlâ pâdişâh-ı gerdûn-menziletüñ eyyâm-ı sa'âdetinde ze'âmete mutasarrıf kimesnedür,* Tarîkî: *Hâlâ dergâh çavuşbaşlarından feyz-yâbdur.*

Ahdî, meslekten ayrılış ve emeklilik zamanlarını da belirtmektedir:

Mehemmed Çelebi: *Sâbıkan pâdişâh-ı din-perver ve şâhen-şâh-ı heft-kişverüñ asâkir-i muzaffer-âyinine Anatolı kâdî askeri olmış hâlâ ol umur-ı pür-hatardan dûr düşmiş,* Sâlih Efendi: *Sabıkan pâdişâhımızuñ asrında Mısra kâdî olmış. Hâlâ kûşe-i uzletde teka'üd ihtiyâr idüp şâm ü subh...,* Aşkî: *Pâdişâh-ı cihân a'nî Süleymân-ı zamâna bu gazel bahâne olup teka'üd tarikı ile on akçe ihsân buyurmuşlar. Hâlâ sultân-ı zamânuñ du'â-yı hayrın vird-i zebân ve mûnis-i cân itmişdür.*

Tezkirede gördüğümüz bir tür zaman kavramı da şiirle uğraşma, ilimle meşguliyet ve şöhret yaygınlığı ile ilgilidir:

İlhâmî Efendi: *Hâlâ rûz ü şeb nesâyih-i müslimîn ve irşâd-ı muvahhidîn kılup savm ü salâte kıyam ve takva vü taharetle tasfiye-i bâtın idüp 'ârifîn içre şöhret-i tam bulmışdur,* Bekâyî-i İznikî: *Hâlâ rûz ü şeb fünûn-ı ilme cehd idüp akranı içre benâm ve pesendide-i havass u avâm olmak üzredür,* Sânî Beg: (Önceleri tarik-ı hezlde emsalsiz olduğu ve bundan tevbe ettiği söylendikten sonra) *Hâlâ zihn-i pâki ebyât-ı âşıkâne ve nazm-ı rindâne dimekle râgıbdur,* Cevrî: *Mezkûr Cevrî hâlâ rûz ü şeb fikr-i kaza ile dünya kaydına sâlik ve ömründe aksâm-ı şi'rden bir iki matla' mâlikdür,* Hâlî Beg (Tasavvuf ilmini hakkıyla öğrendiğini, bir çok kez Arap ve Acem ülkelerine gidip geldiğini, padişah katında çok bulunduğunu söyledikten sonra) *...hâliyâ rûz ü şeb vasf-ı gül-rûhân-ı zamân itmede mânend-i bülbül ve nazar-ı pür-sûzı hâlet-bahş-ı yârân-ı dil-efrûz olmadan hâlî degüldür,* Halilî-i Acem: *Hâlâ peyrev-i Mir Hüseyn olup anlaruñ risâlelerine göre bir risâle-i garra tertib itmededür* Derûnî: *Hâlâ rûz ü şeb cânib-i nazma derûn-ı dilden mâyil..,* Zîrekî: *Hâlâ rûz ü şeb sâhib-irfân olan yârânla Türkî diline müdâvemet gösterüp müşâ'ere ve müzâkere itmeden hâlî degüldür,* Sabâyî: *Mukeddemâ bâd-ı sabâ gibi her yaña cüst ü çâlâk olup memâlik-i 'âleme bî-bâk su gibi revâne ve âteş gibi girift ile herkese zebâne çekmiş. Hâlâ bir mikdâr hâk-veş sükûn bulup hıdmet-i erbâb-ı irfâne bel baglayup elinden gelen himmetin masrûf kılup zü-fünûn olan yârân içre iyü diyü ma'rûf olmadan hâlî degüldür,* Sübûtî: *Hâlâ kelimât-ı dürer-bârı sadef-i tab'ından dûr düşüp bigâne sıfat olup bâzâr-ı hünerde cilve-ger olmadan kalmış* (Bu örnekte şiirden uzaklaşma söz konusudur.) İşretî Efendi: *Sâbıkan ol kâşâne-i ayş u huzûruñ yegânesi ve hum-hâne-i zevk ü sürûruñ ferzânesi tahsil-i ma'ârife fünûn-ı ulûma vâkıf oldukdan soñra ber-muktezâ-yı mahlas rûz ü şeb ve musâhabet-i erbâb-ı devlet idüp hâlâ akrân içre meşhûr ve kemâl-i ma'rifetle efvâhda mezkûr..,* Alî Efendi: *Hâlâ rûz ü şeb himmet-i âliyesin ma'ârifete sarf idüp zebân-ı Fürse mümâreset gösterüp aruz ü mu'ammâ fünûnundan habîr ve şi'r ü inşâ sınıfından gayrler gibi bî-nazîr..,* İlmî: *Hâlâ her an yârân ile mübâhase-i 'ilmi ve herdem tetebbu'-ı sanâyi'-i eş'âr-ı Acemi idüp fünûn-ı aruz ü kâfiye bilmede sâyir yârân gibi hûb ve eş'ârı mergûb olmadan hâlî degüldür,* Fazlî Çelebi: *Elan kemâl-i fazl ile beyne'l-fuzalâ ma'rûf ve fünûn-ı belâgatle inde'l-bülegâ mevsûf..,* Vâhî-i İstanbulî: *Hâliyâ şehr-i mezbûrda cem'iyyet-i hâtır ile zindegânî ve ayş ü işretle rüzgâruñ kâmrânıdur.*

Bir şâ'irde (Muhtârî) tahsilde olduğu ve şiire yeni başladığı ifade edilmiştir: *Hâliyâ evân-ı cevânîde rûz ü şeb tahsilde olmagın ma'ârifle mevsûf ve vâdî-i nazma tâze heves...*

4-AİLE, SOY ve AKRABALIK

Ahdî tezkiresinde şâirler tanıtılırken dikkat edilen hususlardan birisi de şâirin ailesi, soyu, sopu ve akrabaları hakkında bilgi vermektir. Âile tanıtımında, baba unsuru daima ön plandadır. Babaya dayalı tanıtmalarda görülen bir özellik, onun meslek ya da mevkii ile birlikte verilmesidir.

Mevcut ifade kalıplarına geçmeden önce , bu konuda tezkirede kullanılan kelimeleri şöyle sıralamak mümkündür: *Oğul, mahdum, ferzend, veled, birâder, karındaş.*

Tezkirede 41 şâirin babalarının ismi, ya da kimin nesi olduğu, meslek ya da sosyal durumlarıyla birlikte verilmiştir. Biz burada örnek olması bakımından beş şâirle ilgili bilgileri verdikten sonra, şâirin isminin yanına parantez içerisinde babasının ismini ve mesleğini yazarak diğerleri hakkında verilenleri aktarmış olacağız.

Mehemmed Çelebi: *Müftî-i zamân ve zübde-i cihân ve sultân-ı fuzalâ-yı kirâm ya'nî şeyhü'-l İslâm Monlâ hazretlerinüñ büyük oglıdur,* Ahmed Beg: *Pâdişâh-ı murad-bahş ve Süleymân-ı bâ-dıraş hazretlerinüñ eyyâm-ı sa'âdet-fer-câmlarında beglerbegiler sınıfında leşker-şiken-i rûz-ı micâ Karaamid paşası olan İskender Paşanuñ oglıdur,* Hakikî Beg: *Pâdişâh-ı Dârâ-yı mülk-ârânuñ paşalan silkinde münselik Osman Paşanuñ oglıdur,* Hatmî Beg: *Sâbıkan pâdişâh-ı gerdûn-penâh ve Sultân Süleymân-ı bâr-gâh hazret lerinüñ emr-i zevi'l-ihtirâmı ile şâh-zâde-i keyvân gulam ve Cemşid-ihtişâm a'nî Sultân Selîm Han-ı nik-nâm hazretlerinüñ lalası iken vefat iden merhum Ca'fer Paşanuñ oglıdur,* Yümnî Beg: *Sâbıkan pâdişâhımızuñ vezir-i a'zâmı olan Ayas Paşa oglıdur.*

Zuhûrî (Şamda muhasebeci Pîrî-zâde Mehemmed Çelebi'nin oğlu), İlmî (Ermenek'te bir hatibin oğlu), Lâzımî( Pîrî Paşa'nın kethüdası oğlu), Muhyî-i Konevî (Şeyh Abdülkâdir Geylânî'nin halifelerinden Şeyh Yahyâ'nın oğlu), Kudsî ( İstanbul'da eminlik yapmış olan Bâyezid Çelebi'nin oğlu), Alâyî (Mir Muhyî-i Şirâzî'nin oğlu), Rûhî (Ebu's-Su'ud Efendi'nin oğlu), Alî (Konevî Mustafâ Çelebi'nin oğlu), Ahmed Çelebi (Binâ emini Hüseyn Çelebi'nin oğlu), Ahmed Paşa(Kâtip Mahmud Efendi'nin oğlu), Adlî Efendi (Beylerbeyi Mustafâ Paşa'nın oğlu), Derviş Beg(İskender Paşa'nın oğlu), Derviş Çelebi (Bağdat kadısı Mevlânâ Kemal Efendi'nin oğlu), Ubeydî ( Nebî Efendi'nin oğlu), Lâhıkî (Halimî Çelebi'nin oğlu), Lem'î (Lâmî-i Çelebi'nin oğlu), Meşâmî Beg (Rüstem Paşa'nın kethüdası Mustafâ Çelebi'nin oğlu), Sıdkî Çelebi (Şam kadısı Hınnalu-zâde Âlî Çelebi'nin oğlu), Harîmî Beg( Kütahya'da alay beyi olan Rahîmî Beg'in oğlu), Hayâlî Efendi( Şeyh İbrahim'in oğlu), Ebu'l-Fazl

Efendi( Mevlânâ İdris Efendi'nin oğlu), İlmî Efendi( Galata kadısı Bursalı Remzi Efendi'nin oğlu), Ehlî (Galata kadısı Remzi Çelebi'nin kızı oğlu), Arif Çelebi (Acem-zâde Şeyh İbrahim'in kızı oğlu), Şânî (Garibî'nin kız kardeşinin oğlu), La'lî (Pîrî Çelebinin hemşire-zâdesi), Sâlih Efendi( Nişancı Beg'in biraderi), Müslim Çelebi(Hınnalı-zâde Âlî Çelebi'nin biraderi), Muhtârî (Ayasofya kâtibinin biraderi), Muti'î (Hâfız-ı Konevî'nin biraderi), Nâzükî (İşretî'nin biraderi), Rey'î (Derzi-zâde Ulvî'nin biraderi), Ümidî (Kınalı-zade Âlî Çelebi'nin biraderi), Bidârî (Sehâbî'nin biraderi), Celîlî (Müderris Abdülgani Çelebi'nin biraderi), Yûsuf (Hayretî'nin biraderi).

Ahdî, Germî Beyi tanıtırken, *Sâbıkan Bagdad Beglerbegisi olan Alî Paşanuñ amucesi oglıdur* der ki biz bu ifade şeklinden şâirin sülalesi hakkında bilgi edinmiş oluruz.

Bunlardan başka bir de, sosyal ve kültürel bakımdan güçlü ve daha eski bir sülale, soy veya şahsiyete dayalı tanıtım da tezkirede vardır. Bunlardan biri seyyidliktir.

Sübûtî: *Zümre-i Âl-i Resuldür*, Cevherî: *Asl ü neseble sâdât-ı ızâmdan ve zübde-i evlâd-ı seyyidü'l-enâm aleyhi's-selâtü ve's-selâm-dandur*, Aşık Çelebi: *Seyyid-i âlî-neseb ve emir-i pâk-haseb...*, Mir Kadrî: *Seyyid-i pâk-haseb ve asl ile âlî-hasebden idi*, Meşâmî Beg: *Merhûm Rüstem Paşanuñ 'izz ü fer' ile kethüdası olan Mustafâ Çelebinüñ ferzend-i ercmendidür. Asl ü neseble hülâsa-i rüzgâr ve ber-güzide-i âferid-kâr ya'nî Ahmed-i Muhtârıuñ salavatullahü'l-melikü'l-inâm evlâd-ı 'ızâmdandur.*

Soy tespitinde dikkat çeken bir husus da, Ahmed Paşa'da (Şemsî) görülür, ki soyu Hâlid bin Velid'e dayandırılır: *...hadd-ı zâtında pâk-neseb ü âli-hasebdür zîrâ ki ecdâd-ı büzürg-vârı ve âbâ-yı ferhunde âsârı ashâb-ı seyyid-i yevmi'l-va'd olan Halid bin Velid neslindendür.*

Safâyî Beg'in biyografisi verilirken de, onun ceddinin Veliyü'd-din-zâde Ahmed Paşa'ya dayandığı söylenir: *Sabıkan pâdişâh-ı dârâ-mekân a'nî Hazret-i Sultân Süleyman Hanuñ devlet ü rıfatle vezir-i a'zamı olan Rüstem Paşanuñ kethüdası olan zübde-i evlâd-ı Nebi ya'nî Mustafâ Çelebinüñ ferzend-i dil-bendidür. Cedd-i büzürg-vârı Veliyü'd-din-zâde Ahmed Paşanuñ evlâdındandur.*

Mehemmed Şâh Efendi'nin soyu da Hazret-i Mevlânâ'ya dayandırıl- mıştır: *Silsile-i neseb-i pâki sultân-ı meşâyihü'l-kibâr ya'ni Hazret-i Monlâ Hüdavendigâre muttasıldur.*

Murâdî-i Acem'in Bâyezid-i Bistamî (K.S.) neslinden olduğuna işaret edilir: *Zât-ı sürûr-encâmı Bâyezıd-ı Bistâmî aleyhi'r-rahme neslinden...*

Zamirî'nin sülâlesi hakkında ise şu bilgi verilmiştir: *Ecdâd-ı rûşen-nihâdı Akkoyunlu tâifesinden olup sâbıkan diyâr-ı Bagdâda âyîne-i kalb-i safâ-âyinine cilâ virmegin mezbûr şehrden ta'dad olınur.*

Ahdî, iki şâirin ailesini padişahın denizcilerinden göstermiştir. Mehemmed Paşa (Ümidî):...*magfûr-ı mebrûr Sultân Süleymanuñ eyyâm-ı mu'âdelet-encâmlarında peder-i bisât-ı hüviyyet-güsterleri Kapudan Sâlih Paşa dimekle ma'rûf ü meşhûr..*, Rûhî Çelebi: ***Muhammediye*** *sâhibi Yazıcıoglı mahallesinden olup peder-i büzürg-vâr-ı huceste-etvârları pâdi şâh-ı rüzgâruñ kadırga reislerinden Dâvud Reis dimekle iştihâr bulmışlar.*

Fikrî Efendi tanıtılırken, babasından ölümü münasebetiyle bahsedilmiştir: *Vâlid-i azizi Semâniyede müderris iken fevt olmışdur.*

Ahdî, Hâyırî hakkında bilgi verirken, onun ceddinin etrâkten olduğunu söyler: *Asl ü nesebi pesendide-i ehl-i rüzgâr ve zât-ı pâk-hasebi nâm-dârdur. Egerçi peder-i büzürg-vârı ve ecdâd-ı âlî-tebârı tâife-i etrâkdendür.*

Gülşen-i Şu'arâ'da babasından bahsedilen iki şâir de Adnî ve Aşkî'dir. Babalarının ismi verilmez ama bu şâirlerin babalarının mesleklerinden bahsedilir. Adnî: *Hususa vâlid-i büzürg-vârı sultân-ı leşker-şiken-i İran u Turanuñ çavuşları silkinde du'âcı olmagın mahlas-ı latîfî Du'âyî itmişler*, Aşkî: *Babası dergâh-ı mu'allâ yeñiçerilerinden imiş.*

Hâlî Beg ise, *Kul oglıdur* biçiminde tanıtılmıştır.

Bunlardan başka, Mevlânâ Ahmed Zarîf, Beyânî, Bâkî, Hâlî'nin babaları için şu bilgiler verilmiştir:

Mevlânâ Ahmed Zarîf: *Gülzâr-ı Bagdâd-ı gülşen-âbâddandur lâkin asl-ı pâkize-nihâdı ve neseb-i huceste-nijâdı gülşen-i râz-ı erbâb-ı niyâz olan ravza-i dilbend Şirazdan olup vâlid-i erşedi Mevlânâ Muhammed Şirâzî dimekle iştihâr-ı tâm bulup benâm olmışdı*, Beyânî: *Ecdâd-ı pâkize-nihâdlarına Beyânî-zâde didükleri ma'lûm-ı cumhûrdur*, Bâkî: *Zamân-ı evâilde ve fânî menâzilde babası merhûm ü magfûr Sultân Mehemmed Hân-ı Gâzi Câmi'înüñ hâtib-i hoş-âvâzı imiş.*

Bazı şâirlerin, Anadolu dışından olmaları sebebiyle, aileleri hakkında da bilgi verilmiştir Hâlî: *Acem-zâdedür. Babası Şirvandan gelüp kuzât zümresi içre sâhib-kaza olmış ve kendü İstanbulda neşv ü nemâ bulmışdur.* Halîfe: *Vâlid-i ercmend-i garîbeleri egerçi Tebrizdendür lâkin Karamandan ta'dâd olınur.* Hâdimî: *Abâ vü ecdâdı Bagdâdda âsûde olan Hazret-i Kanber Âlînüñ âsitân-ı felek-âşiyânında*

*hâdim ve hem-nişin-i erbâb-ı mekârim- dürler,* Nigârî: *Cedd-i büzürg-vârı Mısr diyârındandur. Şantraç-bâz Abdülkâdir dimekle meşhûr...*

Şâir ailelerinin tanıtılmasında gördügümüz bir nokta da, müellifimizin kendisidir. Babası (Şemsî-i Bağdâdî), amcası (Hüseynî), biraderleri (Rızâyî, Murâdî), amcasının oğlu (Rindî), akrabası (Hurremî)

Gülşen-i Şu'arâ'da dört şâir *Abdullah oglı* olarak tanıtılmıştır. Bilindiği gibi bu tabir, genelde, devşirmeler için kullanılır. Bu şâirler şunlardır: Fevrî, Hıfzî, Derûnî, Şevkî.

Gülşen-i Şu'arâ'da, şâirlerin evlenmeleri ve çocuk durumlarına hiç değinilmemiştir.

## II-SOSYAL, KÜLTÜREL, EKONOMİK DURUM VE İLİŞKİLER

### 1-ÖĞRENİM VE YETİŞME / İLMÎ DURUM VE SEVİYE

Ahdî, şâirleri tanıtırken, öğrenim durumlarını ve yetişme tarzlarını da belirtmeye çalışmıştır. Bu konuda söylenenler, genellikle şâirin sosyal statüsünü, mesleğini ve diğer faaliyetlerini kapsar.

Öğrenim ve yetişme ile ilgili ilk tespitimiz tahsil kelimesi etrafında olmuştur.İlm tahsil etmek, tahsil-i ulûm içün gibi çeşitli ifadelerle karşımıza çıkan bu durumla ilgili birkaç örnek şöyledir:

Vusûlî:*...rûz u şeb tahsil-i ulûm idüp fezâyil ile makbûl-i her merzbûm olmışdur.* Aynı şâirin ilmî durumunu anlatan şu ifadeler de biyografinin devamında vardır:*...subh ü şâm tab'-ı deryâ-mü'essirleri cem'-i ulûma şâmil ve tarz-ı nazm ü nesrde fusahâ-yı asr gibi kâmil..,* Perviz Efendi: *Güzîde-i 'ulemâ-yı ızâm...ekser-i 'ulûmı merhûm Kemalpaşa-zâde hıdmetlerinden tahsîl ü tekmîl itmekle ferîd-i dehr ve vâhid-i asr olup... esnâf-ı fünûnda telifât-ı belâgat-ı gâyâtı beyne'l-'ulemâ şuyû' bulup ve 'inde'l-fuzalâ mütedâvil ü matbu' vâkı' olmışdur.*

Mehemmed Şâh Efendi'de ise daha özel bir durum vardır. Şöyle ki, gençliğinde ayş ü işret ettiği belirtildikten sonra *Vâhibü'l-âmâl ve Feyyâz-ı mütealiñ inâyetiyle kesb-i kemâlât-ı dünyevî ve isti'dât-ı uhrevî tahsîl ü tekmîl idüp teşâsirde makbûl-i efâzıl ve ehâdisde kelâm-ı belâgat-nümâ ile güzîde-i emâsil ve ekser-i ulûm-ı menkûl ü ma'kûlde ser-âmed-i fuzalâ-yı zaman...* olduğu ayrıntılı biçimde ortaya konmuştur.

Tahsil kelimesiyle anlatılan şâirler sadece bunlar değildir. Daha birçok şâirde bu kelime ilmî durumu anlatmakta kullanılmıştır.

Şâirlerin ilmî durumu anlatılırken tahsil kavramından başka kelimeler de kullanılmıştır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: *tarîk-ı ulûm, ulûm-ı (zâhire ve bâtına menkul ve makûl) ulûmı tertib üzre görme, ilme iştigâl gösterme, fünûn, fünûn-ı (şi'r, aruz, kâfiye, fezâyil, inşâ).* Nişânî Beg, Temerrüd Alî Paşa, Celâl Efendi, Ahmed Efendi, İbn-i Kemâl Ahmed Efendi, Hâce Çelebi, Perviz Efendi, Mehemmed Çelebi, Mehemmed (Kara) Çelebi, Müftî-zâde Mehemmed Çelebi gibi zaten ulemadan olan şâirlerin ilmi durumu bu kelimelerle en ince ayrıntısına kadar verilmiştir. Diğer şâirlerin durumu ise, hangi dalda mahâret sahibi ise, buna göre bir ifade tarzıyla okuyucuya aktarılmıştır.

## 2-MESLEK, MEVKİ, GEÇİM DURUMU VE İMKÂNLARI

Tezkireler, kendi dönemlerinin şâir ve yazar kadrosunu toplu ve müstakil olarak ele alan başlıca kaynaklardır. Ahdî Tezkiresi de, 16. yy.da belli bir dönemi kapsayan bir tezkiredir ve diğer tezkirelerin tarzını o da sürdürmüştür.

Ahdî, şâirlerin resmî ve özel hayatlarının yanı sıra, imkanları ölçüsünde, özel bilgiler de vermiştir. İşte bu bilgilerden biri de şâirin mesleğidir. Tezkirede yer alan hemen her şâirin mesleğinin ne olduğu ya da hangi meslek grubundan olduğu mutlaka verilmiştir.

Gülşen-i Şu'arâ'da bir bölüm (üçüncü ravza) Sancak Beyleri ve Defterdârlara ayrılmıştır. Bunların dışında vezirlik, kadılık, kadı-askerlik gibi önemli görevlerde bulunan şâirler de meslekleriyle belirtilmiştir. Biz, burada meslek grubunu örnek bir kaç cümle ile verdikten sonra, bu gruba giren şâirleri tezkiredeki sırayla vereceğiz.

**a-Kadılık**

Mehemmed Çelebi: *Pâdişâh-ı nik-nâm ve sultân-ı hûb-fercâmuñ eyyâm-ı devlet-encâmında kâdî-i Şam olmış idi... Şamdan azl olup âhir kazâ-yı Halebe vâli olmış idi* ( Bu örnekte kadılıktan sonraki durum da söz konusu edilmiştir). Kâmî Efendi: *Mevâlî-i izâm ve ehâli-i fihâm zümresindendür...şehr-i mezbûrda* (Edirne) *kadı-ı adâlet-nişândur*, Sâlih Efendi: *Sabıkan pâdişâhımızuñ asrında Mısra kâdî olmış.*

Bunlardan başka Ahmed Efendi, Mehemmed Şâh Efendi, Dânişî'nin de kadı oldukları belirtilmiştir. Ayrıca kadı kelimesinin çokluk şekli olan kuzât kelimesi de çeşitli terkiblerle kullanılmıştır. Başlıca kullanılış biçimleri şöyledir: *Kuzât zümresinden, zümre-i kuzâtdan, kuzât-ı hûb-sıfat zümresinden, zümre-i kuzât-ı adâlet-güzârdan, kuzât-ı âlî-derecât ve hük kâm-ı adâlet isbâtdan, kuzât-ı huceste-etvârdan, kuzât-ı izâm zümresinden.*

Yukarıda adı geçtiği biçimde anılan şâirler sırasıyla şunlardır: Bedrî Çelebi, Cevrî Çelebi, Hâletî, Haydar Çelebi, Hâverî, Rûhî Çelebi, Sa'yî, Şemsî-i Divâne, Sâbirî Çelebi, Salâhî, Abdü'l-vâhid, Ubeydî Çelebi, İşretî Efendi, Aşık Çelebi, Fikrî Efendi, Müslim Çelebi, Mûhitî Efendi, Mu'inî Çelebi, Muhyî Çelebi, Minnetî, Nisârî, Hâtıfî.

Bu şâirlerden Muhitî Efendi anlatılırken bazı ek bilgiler de (kadılık dışında yaptığı işleri de anlatan) verilmiştir: *Zümre-i kuzât-ı huceste-etvâr ve hükkâm-ı adâlet-şi'ârdandur... Şâm-ı şerîfde ve Edirne ile İstanbul-ı latîfde nice müddet niyâbet idüp hükûmet-i şer'iyye tcrâsında makbûl... ba'dehu mezkûr efendileri cânibinden kassâm askeri olup varmışlar.*

**b-Dânişmend**

Bu kelime için sözlüklerde ilim ve irfân sahibi, bilgiç, âlim mânâları veriliyor. Bunun yanısıra eskiden kadı yanında yardımcılık yapan ve kadılı- ğa namzet olan kimse mânâsı da var. Prof. Dr. Harun Tolasa, tezkireleri çeşitli yönlerden incelediği eserinde danişmendlik, öğretimde en yüksek safha ve statülerden biridir diyor[69] Prof. Dr. Mustafâ İsen de[70] dânişmend liği meslek olarak veriyor.

Gülşen-i Şu'arâ'da, *dânişmend, dânişmend tâifesinden, dânişmend-i hûş-mend zümresinden, dânişmend zümresindendür, dânişmend kısmından* biçiminde mesleği belirtilen şâirler şunlardır:

Âlî Efendi, Bâkî, Bekâyî, Tâbî-i Kûçek, Senâyî, Ca'fer, Hâfız, Hıfzî, Hâlî, Hükmî, Rumûzî, Refî Çelebi, Rey'î, Kadı-zâde Efendinin ve Mevlânâ Perviz'in Nâmî Kâmî Efendinin, Vahdetî ise Fevrî Efendi'nin danişmendi olmuşlardır.

Ahdî, eserinde danişmendlikten başka mesleğe geçişleri de söz konusu etmiştir. Buna göre Şuhûdî, Za'fî ve Keyfî danişmendliği terk etmişler. Şuhûdî, Rum ilinde ve Anadoluda niyabet görevinde bulunmuş Za'fî, seyahate çıkmış Keyfî ise, ehl-i tımar olmak arzusuyla Rum ili Beylerbeyinin yanında mülâzamet üzredir.

Ferâgî ise yukarda adı geçen şâirlerin zıttına danişmentliğe geçmiş :

*Dergâh-ı âlem-penâh ve felek-bârgâhuñ yeñiçeri tâifesindendür ve kayd u bend-i dünyadan ferâgat idüp âsûde-hâl ve fârigü'l-bâl olmışdur. Rûz ü şeb evkât-ı şerîfin ve sa'at-i latîfin 'ilm-i zâhir ü bâtına sarf kılup dânişmend-i hûşmend olmış.*

[69]-Harun Tolasa, a.g.e., s.68

[70]-Mustafa İsen , Şâirlerin Meslekî Konumları, **Milli Eğitim Dergisi**, Mart 1989, S.83, s.35

Meslek tanıtımında dikkati çeken bir husus da Anadolu dışından gelen Mollâ İmad'da vardır: *Acem Semerkandîdür. Eyyâm-ı cevânide ve âlem-i fânide tahsîl-i ma'rifet ve tekmîl-i fazilet idüp rûz u şeb ragbet gösterüp fünûn-ı ulûmdan haberdâr ve ol vilâyetde dânişmend olan yârân içre nâmdâr olmış. Âhir... farz olan karz edâ olundukdan soñra hıdmet-i erbâb-ı 'ulûma yetişmek için diyâr-ı Rûma gelmiş. İstanbulda tavattun kılup tarîk-ı 'ilme mübâşeret idüp dânişmend-i huşmend oldı.*

Ahdî, şâirlerin mesleklerinden bahsederken mülâzimîn kelimesini de kullanır. Mülâzım, dilimizde bir sınıf veya topluluğa katılmak maksadıyla maaşsız olarak devam ve hizmet eden anlamında kullanılmıştır. **Kamus-ı Türkî**'nin sadeleştirilmiş ve genişletilmiş 1986 baskısında medrese mezunu anlamı da verilmiş. Buna dayanarak Ahdî'nin mülâzımîn zümresindendür dediği şâirleri burada veriyoruz: Celîlî, Husrevî, Rahmî Çelebi, Riyâzî-i Üskübî, Selman, Tab'î, Tarzî-i diger, Firdevsî, Fevzî Çelebi, Mecdî, Muhyî Çelebi, Mahvî, Makâlî, Medhî Çelebi, Nev'î Çelebi, Nâmî Çelebi, Vâlihî Çelebi, Himmetî, Hâtıfî.

Bu şâirlerden Tarzî-i diger'in kimden mülâzım olduğu belirtilmiştir: *Rûm ilinde mevâlî-i âlî-şan ve fuzalâ-yı devrânuñ pesendi olan Mevlânâ Perviz Efendinüñ mülâzımlarından olup...*

Ahdî'nin meslek olarak verdiği bir grup da **ehl-i ilm ve ulemâ** dır. Bu grup, *ehl-i ilm zümresinden, zümre-i ehl-i ilmden, erbâb-ı ulûmdan, zümre-i ulemâ ve sülehâdan* isimleriyle tezkirede yer alır. Bu şâirleri şöyle sıralayabiliriz: Şemsî-i Bağdâdî, Sâmî, Sıhrî-i Üskübî, Selikî, Zârî, Rûhî, Sıdkî Çelebi, Sâfî, Zâyi'î, Arşî, Gubârî, Firâkî, Kudsî.

Bu şâirlerden Sâfî, önceleri ehl-i ilmden iken sonra dânişmend daha sonra da erbâb-ı timârdan olmuştur. Gubârî'de bu mesleğin terki de söz konusu edilmiş ve başka bir mesleğinin de olduğu söylenmiştir: *Zümre-i erbâb-ı ulûmdan ma'ârif-i cüz'î ve küllî ile makbûl-i hâs u âm ve kasaba-i mezkûruñ câmi'i içre hatîb-i hoş-âvâz ile misâl-i 'andelîb...*

**c- Müderrislik**

Gülşen-i Şu'arâ'da sözü edilen mesleklerden biri de müderrisliktir. Ahdî'nin *zümre-i (tâife-i) müderrisindendür* dediği şâirler şunlardır: Yahyâ Efendi, Rızâyî Efendi, Abdülgânî Efendi, Pîr Mehemmed Efendi,Ümidî Efendi, Nevâli Çelebi, Ahmed Paşa (Na'tî), Derviş Çelebi, Cevherî Çelebi, Hüsrevî.

Adı geçen şâirlerden Ahmed Paşa ve Abdülgânî Efendi'nin hâlen bir medresede görevli oldukları belirtilmiştir.

Ahmed Paşa: *Ulemâ-yı izâm ve fuzalâ-yı kirâm silkinde benâm olmaga rûz ü şeb akdâm ...hâlâ kırk akçe medreseye mutasarrıfdur,* Abdülganî Efendi: *Zümre-i müderrisindendür...Hâlâ Bursada kırk akçe medreseye mutasarrıfdur.*

Ahdî, bir şâirin (Vusûlî) müderrislikten sonra gelen mevleviyyet (mollalık, eyâlet kadılığı) makamında olduğunu söylemiştir: *El-hak mevleviyyet ü ehliyyet ile ehâli içre meşhûr ve eyülükle efvâhda mezkûrdür.*

**d**-Ahdî'nin eserinde şâir mesleği olarak belirtilen bir meslek de **divân kâtipliği** ve **ehl-i kalem**den olmadır. *Kâtib-i divân, divân-ı hümâyûn kâtibi, zümre-i küttâb, defter kâtibi, hazîne-i âmire kâtibi, re'îs-i küttâb* biçiminde ifadesini bulan bu meslek grubundan şâirler şunlardır: Hükmî Beg, Zühdî, Gınâyî, Ârifî-i İstanbûlî, Izârî, Ulvî Beg, Ârif Çelebi, Merâmî, Fazlî Çelebi ve Kudsî.

Bunlardan Ârifî-i İstanbûlî ve Ârif Çelebi meslekten ferâgat edip başka işlere yönelmişlerdir. İstanbullu Ârif bir tarikata girmiş, öbürü de müteferrika olmuştur.

Ahdî'nin ehl-i kalemden dediği şâirlerin de kâtiplik yaptığını yine kendi açıklamalarından anlıyoruz Rumûzî Çelebi: *Ehl-i kalem zümresindendür. Sâbıkan dergâh-ı mu'allâda vâridât kitâbetine nasb olunmışdı,* Kudsî : *Cân-ı pâk her vâdîden habîr ve ehl-i idrâk olan şâ'irân-ı zamân içre bî-nazîr olup zümre-i ehl-i kalem ve hem-nîşîn-i sâhibân-ı tâc u alem ve kâtib-i divân-ı pâşâyân-ı mu'azzam olmış.*

Bu şâirlerden başka ehl-i kalemden olan şâirler de şöyle sıralanabilir: Rahîmî, Türâbî, Derûnî (Vardar Yeniceli), Sırrî Çelebi, Şerhî, Şinâsî, Sâdık, Gedâyî, Vâlihî (Bağdatlı), Latîfî, Lâhıkî, Lisânî.

Bu şâirlerden Sâdık, şi're meyli yüzünden bu meslekten vazgeçmiş: *Ehl-i kalem kasmından evkâtın ilme sarf kılurken şi're mâyil olup okumadan geçüp rûz ü şeb nazm ile kitâbete müdâvemet gösterüp her birinden sûdmend ü hûşmend olmak üzredür.*

**e**-Gülşen-i Şu'arâ'da, pâdişâh ve şehzâdelerin dışında, saray çevre- sinden şâirler de vardır. Bunlar saray içerisinde **vezir, nişancı, balabancı başı, tavukçu başı, zağarcı başı, mukâbeleci** gibi görevleri icra ederler.

Hasan Paşa: *El-hak vüzera silkinde aña beñzer bir umûr-ı dîde ve ef'al-i pesendîde vezîr-i sencîde bu dîde-i remed-dîde görmemişdür,* Câmî Çelebi: *...şâh-zâde-i güzînüñ âsitân-ı felek-âşiyânında iltifât-ı bilânihâyât ve inâyât-ı bî-gâyât ile akran içre ser-efrâz olup hezerân i'zâz ile*

*balabancı başıdur* Hüsâm Beg: *Pâdişâh-ı âli-şânuñ ehl-i divânından olup mukâbelecilik mansıbında iken vefât itmiş*, Sehâyî: *Babası pâdişâh-ı feridûn-haşmetüñ matbah-ı humâyûnunda tavukçı başı idi. Sene isnâ ve seb'in ve tis'ami'enüñ Recebinde vefât itdi. Yiri mahlûl kalmagın mezkûr Sehâyîye babası yiri sadaka buyruldı. Hâlâ hıdmet-i mezbûrda cân ü gönülden evkâtın sarf itmek üzredür*, Zihnî Beg, önceleri müteferrika iken daha sonra sarayda mutfak emânetine getirilmiş : *Sultân-ı kitî-penâh u hâkân-ı Cem-sipâh ya'nî şâh-zâde-i İrân ü Turân hazret-i Sultân Selîm Hânuñ âsitân-ı felek-bârgâhında müteferrikadandur. Amedd-i medîd ve 'ahd-i ba'iddür ki müşârünileyh şeh-zâde Süleymân Hânuñ in'âm u âmına mazhar düşüp matbah emânetiyle sâhib-izz ü fer kimesnedür.*

**f-** Gülşen-i Şu'arâ'da adı geçen mesleklerden biri de din görevliliğidir. **Müftü, hâfızlık (hâfız-ı kütüb), hâtib, vâiz.**

İbn-i Kemal Ahmed Efendi, *... ol server-i efâzıl nice zamân pâdişâhımızuñ eyyâm-ı devletinde müftî-i devrân olup..*, Hâce Çelebi (Ebu's-su'ûd) : *Müddet-i medîd ve ahd-i ba'îddür ki... hazret-i müftî-i devrândur*, Behiştî: *Müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki kasaba-i mezkûre* ( Çorlu)*de vâizdür*, Sebzî: *İlm-i zâhire iştigal gösterir iken gâyetde şi're harîs olmagın tarîk- den ferâgat idüp ehl-i cihet zümresine ilhak ve akrânı içre tâk olup el'an hâtib-i hoş-âvâz ve gülşen-i nazma nagme-sâz ve peyrev-i mümtâz olmış.*

Ahdî'nin **ehl-i cihet** zümresinden dediği mesleğin din görevliliği ile ilişkisi olduğu seziliyor. Bunu yukarıda Sebzî örneğinde açıkça görmek mümkündür. **Kamûs-i Türkî**'de ehl-i cihet açıklanırken vakıflarca verilen ücret, maaş dendikten sonra imâmet ciheti, hitâbet ciheti örnekleri verilmiş. Ayrıca Penâhî-i Konevî'de de ehl-i cihetin bu anlama geldiği açıkça belirtil- miştir : *...vâdî-i tahayyürde hayrân ve sahrâ-yı tefekkürde menzil-i maksûda pûyân olup şehr-i Kostantiniyyeye gelüp ehl-i cihet olmış. Ol rû-şinâs biñ dürlü i'zâz ile beyne'n-nâs zindegânî idüp merhûm şeh-zâde Sultân Mehem med Câmi'ine hâfız-ı kütüb nâmıyla ser-efrâz iken ravza-i câvidânî isteyüp külli nefsün zâikatü'l-mevt şarâbın nûş idüp kayd-ı dünyayı ferâmûş eyledi.*

Müellifimiz, Âlî ve Fahrî'nin de ehl-i cihetten olduğunu belirtmiştir.

Bunlarla doğrudan ilgisi olmasa bile, Fedâyî-i Edirnevî'nin yaptığı iş de hâfızlıktır: *Hâl-i hayâtında ol cevân-ı mâh-ruhsâr şâh-zâde-i cevân-bahtuñ kapusında sipâhî-i kâm-kâr ve hâfız-ı suhen-güzâr idi.*

**g**- Gülşen-i Şu'arâ'da yer alan şâir mesleklerden biri de **ordu mensubluğu**dur. Bu grup içerisinde şu meslekler yer alır: Paşalık, beylerbeyliği, sancak beyliği, alay beyliği, kaptanlık, reislik, dizdârlık, azaplar ağalığı, yeniçerilik, ulûfecilik, gurebâ bölüğünden olmak, timar ve zeâmet sahipliği (sipâhilik), çavuşluk, çavuşbaşılığı, müteferrika.

Bu bilgileri verdikten sonra sırasıyla verilen isimleri ve mesleklerini aktaralım :

Cenâbî Paşa ve Temerrüd Alî Paşa: Anadolu Paşalığı

Pîrî Paşa, Hatmî Beg, Yümnî Beg, Fikrî Beg, Keşfî Beg : Sancak Beyliği (Bunlardan Pîrî Paşa'nın Adana'da, Hatmî Beg'in Aydın'da, Keşfî Beg'in Remâhiyye'de beylik yaptıkları belirtilmiştir.).

Rahîmî Beg ve Gammî Beg: Alay Beyliği.

Kâtibî Efendi ve Nigârî: Kaptanlık

Şerhî: Kale mensupluğu ( Azaplar Ağası)

Beligî, Terâşî, Hüdâyî Beg, Hızrî, Derviş Çelebi, Derûnî, Sıdkî-i diger, Aşkî, Ulûmî, Vâlî, Yetim Alî Çelebi : Yeniçerilik

Tezkirede bu şâirlerden bazılarının yeniçerilikten önce ve sonra ne yaptıkları da belirtilmiştir. Hüdâyî Beg: *Sâbıkan dergâh-ı mu'allâ yayabaşılarından idi âhir diyâr-ı Budin'e yeñiçeri nasb olmış*, Hızrî: *Mezkûr Hızrî 'ilme meşgûl iken rûzgâr-ı dûn-perverden hoşnûd olmayup kahr ile dânişmendlik tarîkından geçüp diyâr-ı Şamda yeñiçeri bölügüne cûyân-ı âb-ı hayât gibi cân atup..*,Derviş Çelebi: *Mukaddemâ dergâh-ı mu'allâ yeñiçerilerinden idi... giderek otuz akçe medreseye mutasarrıf iken hüsn-i ihtiyârıyla ferâgat idüp divân-ı hümâyûn kitâbetine mâyil ü râgıb olmış. El'ân ol ûmûr-ı âliye inkıyâd üzredür*, Derûnî: *Dergâh-ı mu'allâ yeñiçe rilerinden idi. Ber mûcib-i emr-i âlî diyâr-ı Bagdâdda ehl-i timâr olan sipâha ilhak olup defdere kayd olmış sene ihdâ ve hamsinde..*, Sıdkî-i diger: *Dergâh-ı a'lâ ve bârgâh-ı mu'allânuñ yeñiçeri yayabaşlarındandur.*

Aşkî ve Yetim Alî Çelebi'de yeñiçeriliğin babadan kalma bir meslek olduğu görülüyor:*Babası dergâh-ı mu'allâ yeñiçerilerinden imiş ve kendü de ol bölükde iken..*, Yetim Alî Çelebi: *Babası dergâh-ı âlî bendelerinden yeñiçeri tâifesi içre Zagarcı başı ve kendü de yeñiçeri 'ulûfeye mutasarrıf iken...*

Harîmî, Du'âyî, Serhengî çavuş, Tarîkî ise çavuşbaşı olarak tanıtılmıştır, Câmî Çelebi ise balabancıbaşıdır.

Bunlardan başka tezkirede dergâh-ı mu'allâ mensubu olan şâirler şunlardır: Sipâhî (ulufeci yesârdan), Sabâyî ve Enverî (gurebâ

bölüğünden) Hilâlî Çelebi ve Hamîdî (silahdâr bölüğünden) . Bu şâirlerden Enverî için söylenenler ilgi çekici olduğu ve başka meslek ve sanatları da ihtiva ettiği için buraya alıyoruz: *Bârgâh-ı mu'allanuñ kunbaracı bölügünden imiş. Hadd-ı zâtında ag u kara okımamış âmîdür ammâ âteş-bâzlık san'atında hemân bir çakım kav ve bir pâre yanar od imiş. Her bir zamânda bir dürlü reng ile fitil odları peydâ itmede mâhir ve imdâd-ı himmet ile câri mürekkeb düzmege kâdir ...*

Gülşen-i Şu'arâ'da ordu mensupluğu olarak tespit ettiğimiz bir başka meslek grubu da **timâr ve ze'amet sahipliği**dir. Bu mesleklerin birbiriyle ilgisi malûmdur. Ahdî'nin *ze'âmete mutasarrıf, ehl-i timârdan, erbâb-ı timârdan, sipâhi oglanı zümresinden, sipâhi tâifesinden, müteferrikadan, timâra mutasarrıfdur* dediği şâirler sırasıyla şunlardır: Celâl Çelebi, Bâlî, Sânî Beg, Harîmî Beg, Hayretî, Hâtemî Beg, Derûnî, Zihnî Beg, Ra'dî, Zühdî, Safâyî Beg, Sabrî, Sâfî, Ziyâyî, Zuhûrî, Azmî, Feyzî Çelebi, Fedâyî, Müdâmî Beg, Meşâmî Beg, Müdâmî Beg, Makâlî, Nazmî Beg, Hz. Yahyâ

Bu şâirlerden Hâtemî Beg, bu mesleği terk ederek tasavvufa yönelmiş, Ra'dî ise sipahiliği terk ederek padişahın Mısır'daki hizmetlerini yürütmüş- tür. Sâfî ve Feyzî Çelebi bu sınıfa sonradan katılmışlardır (İlimle meşgul iken feragat edip bu sınıfa geçmişlerdir). Zihnî Beg'e ise, sonradan *matbah emâ neti* verilmiştir. Mutfakla ilgi bir diğer görev ise Sehâyî'de vardır babasının ölümü üzerine kendisine babasının görevi olan tavukçu başılık verilmiştir.

**ı-Muhtelif meslekler**

Gülşen-i Şu'arâ'da görülen bir başka şâir mesleği de saray içindeki hizmetlerdir. Bunları bürokrat olarak adlandırmak da mümkündür. *Muhasebecilik, kethüdâlık, hocalık ve kitâb-dârlık* bunlar arasında yer alır. Rumûzî Çelebi ve Sabrî Çelebi muhasebeci, Sâmî kapı kethüdası, Nihânî, Ömer Beg ve Tab'î Efendi defterdârlık yapmışlardır. Sürûrî Efendi, Rızâyî Efendi, Şevki Çelebi ve Mevlânâ Kâtib, şehzâde ve paşalara mu'allimlik (hoca) görevini yürütmüşlerdir. Eflâtûn-ı Acem ise önce Elkas Mirzâ'nın daha sonra da Arif Çelebi'nin ölümü üzerine padişahın hünerlerini nazm etmiştir (kitap-dârlık).

Emrî, Medine-i münevvere'de, Sabrî Çelebi ise Bağdat'ta Meşhedinü'ş-şerifeyn'de **tevliyet** görevinde bulunmuş Sıhrî ise, **ümenâ** tâifesinden gösterilmiştir.

Tezkiremizde iki şâirin ressâm (nakkaş) olduğu bildirilmiştir. Bunlar, Penâhî-i Acem ve Nigârî'dir.

Hubbî Beg, Halilî-i Acem ve Şevkî Çelebi'nin **ehl-i ticâret** olduğu haber verilmiştir, ancak ne alıp sattıkları belli değildir. Bu şâirler meslekleri icâbı birçok yeri gezip görmüşlerdir. Subûtî'nin **attarlık** ve Hayderî'nin **takyacılık** yaptığı tespit edilmiştir.

Ticâret sınıfına dahil edebileceğimiz diğer meslekler ve mensup olan şâirler ise şunlardır: **Şekercilik** (kannâd ve sükkerlik)/ Kandî ve Âteşî **sahaflık**/ Fânî. Ayrıca Zâtî ile Sıyâmî'nin geçimlerini **falcılık** (ilm-i remil) yaparak sağladıkları belirtilmiştir..

Edirneli Atâ'nın mesleği ise, **hekimlik**tir, fakat uyuşturucu müptelası olmasından dolayı, bu mesleği icrâ edemediği okuyucuya haber verilmektedir.

Ahdî eserinde üç şâirin, ki bunlar Derûnî, Meşrebî ve Vasfî'dir, **erbâb-ı sâz ü tarab** kısmından olduğunu bildirmektedir. Bir de Zünnûn ve Latîfî'nin **hânende** olduğunu söylemektedir. Bunlardan Zünnûn'un Mevlânâ'nın câmi ve türbesinde bu görevi sürdüğü ayrıca belirtilmiştir.

Hamîdî ve Nâtıkî ise **erbâb-ı sanâyi**'den gösterilmiştir. Bunlardan Hamîdî bu mesleği terk ederek zurafâya karışmış ve okuyup yazmayı tercih etmiştir.

## III-KİŞİLİK YAPISI VE ÖZELLİKLİKLERİ

### 1-ZİHİN, ZEKÂ, DÜŞÜNME GÜCÜ VE ÖZELLİKLERİ

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirlerin zihin ve zekâya bağlı düşünce güçleri de okuyucuya tanıtılmıştır. Şâirlerin bu yönü *zihin, zekâ, zekâvet, akl, hâfıza, fetânet, fehm, firâset, idrâk, fikr* gibi tâbirlerle anlatılmıştır.

Yapılan değerlendirmelerde bu terimlerin birkaçı birarada kullanılmaktadır. Bazen edebî şahsiyet ile ilgili genel özellikler aynı cümle içerisinde verilebilmektedir. Bu değerlendirmeler esnasında zihnin uğradığı tavsif ve değerlendirmeler şöyledir: *cevdet, cüst ü çâlâk, dakîk-güster, hayâl-engîz, hümâ-pervâz, latîf, lebîb, mustakîm, nâzük, nüktedân, pâk, pâk-nihâd, pür-hayâl, selîm, tîz-rev, tûtî-i zihn.*

Tab' ve diğer kelimelerin de uğradığı tavsifler, aşağı yukarı, zihn ile paralellik arz eder yani zihn selîm ise tab' mustakîm ya da zihn pâk ise tab' sâf olur. **Yaratılış Bakımından Şâir** kısmında da incelediğimiz gibi bunların birbirinden ayrılması çok zordur.

Tezkirede yer alan beş örneği buraya aldıktan sonra diğer ifadelerin geçtiği şâir isimlerini sırayla verip konuyu bitireceğiz. Perviz Efendi: *...tab'-ı vekkâdı kemâl-i mertebede ve zihn-i pâk nihâdı*

*bir derecede şöhret-i tâm bulmışdur ki kalem-i dü-zebân sahîfe-i devrânda ale'd-devâm pûyân u cûyân olsa bînde birin beyân idemez.* Rızâyî Efendi : *...zihn-i selîmi fezâyil ile ârâste ve tab'-ı mustakîmi ahlâk-ı kerîme ile pirâstedür,* Cevherî Çelebi : *Zihn-i pâki ve tab'-ı sâfi gâyetle zebân-ı Fârisîden ve fenn-i mu'ammâdan behremend...* Hısâlî: *Ma'arif-i müktesebe ile zihn-i pâki mücellî ve fezâyil-i ma'rifet ile tab'-ı çâlâki akrânından mustagnî...* Zihnî Beg: *...hadd-ı zâtında cevdet-i tab' ile meşhûr ve safvet-i zihn ile efvâhda mezkûr...*

Bu yönde tanıtılıp değerlendirilen diğer şâirler de şunlardır: Ahmed Beg, Adlî Efendi, Edâyî, Bâkî-i Dellâk, Celîlî, Hıfzî, Hâtemî, Derûnî, Zihnî, Serhengî, Sâmî, Sırrî, Sâ'î-i Nakkaş, Sırrî Çelebi, Sabrî Çelebi, Sâbirî Çelebi, Safâyî Beg, Sıdkî-i diğer, Salâhî, Sâfî, Tufeylî, Zuhûrî, Alâyî, Ubeydî Çelebi, Mevlânâ Abdülvâhid, Adnî, Fazlî, Mir Kadrî, Kâtibî Efendi, Mevlânâ Kâtib, Latîfî-i Acem, Lem'î, Mecdî, Muhyî-i Konevî, Meşâmî Beg, Mahvî, Muhyî Çelebi, Nev'î Çelebi, Nevâlî, Hilâlî ve Yetim Alî Çelebi.

Bu şâirlerden Nevâlî ve Zuhûrî'de *ümmiddür ki* şeklinde başlayan cümlelerle Ahdî, şiirlerinin beğenilmesi için temennilerde bulunmuştur. Ayrıca, Edâyî, Celîlî, Hâtemî, Sırrî, Alâyî, Mevlânâ Abdülvâhid, Kâtibî Efendi, Mecdî, Muhyî-i Konevî, Meşâmî Beg ve Yetim Alî Çelebi'de tab' veya zihnin yanısıra *hâtır* da söz konusu edilmiştir.

Fikr kelimesi ise, bunlar kadar yaygın kullanılmamıştır. İki örnekte tab' ve zât kelimesi ile yanyana kullanılmıştır. Bu örnekler şunlardır: Cenâbî Paşa: *Fikr-i bülendi sarây-ı ma'ânide âli-cenâb ve tab'-ı pür-zîveri hall-i mu'ammâda peyrev-şihâbdur,* Fikrî Beg: *...binâen a'lâ-zâlik fikr-i dakîk ile zât-ı latîfin cüz'î ma'rife ve zebân-ı Fârisîde olan şi'r ü inşâ ...tekmîl kılmış.*

Bir örnekte ise fikr kelimesi sözlük anlamında kullanılmıştır ( Cevrî- *fikr-i kazâ*). Diğer örneklerde ise daha çok *bikr* ile birlikte kullanılmıştır. Bunu Eserin Yapısına Ait Bazı Unsurlar adlı bölümde ele aldık (Bkz.).

## 2-MİZÂC VE AHLÂK

Genel olarak bütün tezkirelerde olduğu gibi Gülşen-i Şu'arâ'da da şâirlerin değerlendirilmeye tâbi tutulduğu bir yönde şâirlerin mizacları, ahlâki yapıları, yaşantıları, çeşitli zevk ve alışkanlıklarıdır. Şâirlerin bu yönü tamamen psikolojik hâlleri ile alakalıdır. O devir için belki de şâirliğin seçilmesinde etken rol oynayan bir husustur.

Bu husus için anlatılanlarda tezkirecinin kendi kanaat ve düşünceleri önemli bir rol oynamıştır.

Yukarda saydıklarımızdan ilki âşıklık hâlinin anlatılmasıdır. Bu hâl, *âşık-pîşe, âşık-ı bî-bâk ve âşık-ı şûride-hâl* kelimeleriyle ifadesini bulur. Böyle ifade edilen durumlardan âşıklığın bu yüzyılda bir çeşit davranış tarzı olduğunu anlıyoruz. Bunu şöyle izah edebiliriz: Şâirin bu davranış tarzı yüzünden âşıkâne şiirler söylemesi, hatta Ülfetî'de olduğu gibi uzun süre dilber ve civanların hıdmetinde bulunması, Zihnî'de görüleceği gibi âşıklığına şiirin delil gösterilmesi gibi.

Yukarıda adı geçen şâirlerden başka *âşık-pîşe* olarak vasıflandırılan şâirler şunlardır: Behiştî, Hasîrî, Hüsrevî, Dânişî Efendi, Rindî, Sâlihî, Sadrî, Makâlî, Nâlişî, Yahyâ.

Bu konunun daha iyi anlaşılması açısından Ahdî'nin Ülfetî, Zihnî ve Yahyâ'da söylediklerini buraya alıyoruz:

Ülfetî: *...çarsû-yı mahabbetde âşık-pîşe ve zâviye-i mürüvvetde sâhib-endîşe olmagın nice zamân hıdmet-i cüvânân-ı cefâ-kîş ve her an mülâze- met-i dilberân-ı bî-teşvîş itmeden hâlî degüldür,* Zihnî : *...hemîşe gülşen-i âlemde bülbül-i hezâr-destân gibi zebân-âver ve âşık-pîşe vü hûb-endîşe oldu gına eş'âr-ı sûznâki delil ve şâhid-i suheni cemîldür.* Yahyâ : *Hadd-ı zâtında âşık-pîşe ve nîk-endîşe olmagın gazel-i bî-bedelleri cümleten âşıkâne ve ser-â-pâ edâ-yı nâzük ile rindâne ve her biri meşhûr-ı zamâne vâkı olmışdur.*

Bu saydıklarımızın dışında Yûsuf-ı Sîne-çâk *âşık-ı bî-bâk*, Muhyî Çelebi ise *âşık-ı şûride-hâl* olarak vasıflandırılmıştır. Bunlardan Muhyî Çelebi'nin *yârân arasında divânelikle müttehim* olduğu da ayrıca bildirilmiştir.

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirler tanıtılırken ele alınan hususlardan biri de, sohbet ve arkadaşlığa dayalı zevk ve alışkanlıklardır. Burada üzerinde durulan hususlar, sohbetinin beğenilmesi, sohbetinden hoşlanılması, devlet adamları ile sohbete katılabilme gibi durumlardır. *Musâhabet* ve *sohbet* kelimelerinin etrafında bu yargılar şekillenmiştir.

Tezkirede sohbette latîfelerin nükteli oluşu, ki şâir açısından beğenilme vesilesidir, şiir üzerine yüksek seviyede sohbet etme vb. hususlar da değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Üç şâirde (Rusûhî, Türâbî ve Hubbî Beg) sohbetten hoşlanma (esîr-i musâhabet) dan söz edilmiştir. Bazı şâirlerde ise (Cüdâyî-i Acem, Zihnî, Rey'î-i Karahisârî, Sırrî, Sâlikî, Gubârî Çelebi, Medhî-i İstanbûlî, Nâlişî), sohbetinin şiirine gâlib olduğundan bahsedilmiştir.

Beğenilme, takdîr edilme, hoşa gitme (hoşlanılma) bu hususta dikkat çeken ilk özelliktir: Ülfetî: *El-kıssa ol merd-i lâubâli âvâz-ı ciger-sûz-ı dil-küşâ ile mecâlis-i efrûz-ı 'uşşâk-ı bî-nevâ ve nagme-âmûz-ı büzürg ü kûçek ve vâdî-i musâhabetde muhâveresi a'lâ vü gökçek...* Âfitâbî: *El-hak sohbeti râhat-bahş...* Mevlânâ Ahmed Zarîf: *..musâhebet-i dil-küşâsı ruh-efzâ...* Beyânî: *Musâhabet-i cân-fezâ ile mânend-i hoş-edâ ...* Hayâlî Beg: *..sohbet-i hâssı pesendîde-i nîk ü bed ve zarâfeti gamzedâ-yı dil-i mahzûn ve esnâ-yı musâhabetde her bir sözi dürr-i meknûndur.* Meşrebî: *Şûh-tab' u hoş-sohbet ve esnâ-yı musâhabetde latîfe-i latîfi makbûl-i sâhibân-ı hoş-meşreb olmagın...*

Bu şâirlerden başka, tezkirede sırasıyla şu şâirlerin de hoş-sohbet oldukları, sohbetlerinin beğenildiği veya sohbetten hoşlandıkları bildirilmiştir:

Celâl Çelebi, Behiştî, Basîrî, Bidârî, Tâbî-i büzürg, Türâbî, Harîmî Beg, Hâdimî, Hubbî Beg, Hâletî Efendi, Rahîmî Beg, Rumûzî, Rûhî Çelebi, Rey'î, Rüsûhî, Rızâyî (birâderi) Zârî, Sünnî, Sâmî, Sırrî, Şevkî Çelebi, Sadrî, Sarfî, Ziyâyî, İlmî Bağdâdî, 'Ulvî-i İstanbulî, Ulvî Beg, Mevlânâ Abdülvâhid, Arşî, Adnî, Ârifî, Iydî, Gafûrî, Fenâyî, Ferdî-i Acem, Fünûnî, Kurbî, Mir Kadrî, Latîfî, Nâdirî, Nâzükî, Nev'î, Veznî, Vâlihî-i Bağdâdî, Vasfî, Hilâlî Çelebi (Bunlardan Rahîmî Beg'in ayrıca âdâb-ı sohbete vâkıf olduğu ve şehzâde Sultân Selîm'in meclisine girebildiği de belirtilmiştir).

Yukarıda saydığımız şairlerden başka sohbeti beğenilen ve başka sıfatlarla anılan şâirler ise şunlardır: Hâtemî Beg, Riyâzî-i Üskübî, Mevlânâ Şuhûdî ve Müdâmî Beg *hûb-sohbet* Hâverî-i Acem ve Refî Çelebi *nîk-sohbet* olarak vasıflandırılırken Fuzûlî ve Ferdî-i Acem *şîrîn-sohbet* biçiminde tavsif edilmiştir. Ayrıca Rızâyî Efendi'nin de *âlî-sohbet* olduğu haber verilmiştir.

Ahdî sohbet veya musâhabet konusunda yukarıda adı geçen şâirlerin dışında, Hamdî-i Burûsevî ve Minnetî ile Bağdat'ta, Hâtemî ile Edirne ve İstanbul'da Refî Çelebi, Tufeylî, Tarikî ile mekan belirtmeden, sohbet ettiğini, bazılarıyla aralarında kardeşliğe (uhuvvet) yakın bir dostluğun doğduğunu belirtmektedir.

Hâverî-i Acem, Sabrî Çelebi ve Makâlî'de ise *esnâ-yı musâhabet* ten bahsedilmektedir. Hâverî'de *muhıll-hanlık*, Sabrî'de *tab'ının şûhluğu* ve Makâlî'de ise *durub-ı emsâl ile mukayyedlik* sohbeti güzelleştiren birer unsur durumundadır. Mu'inî Çelebi ise, âdâb-ı sohbeti tahsil etmiştir, bu yüzden güftârı beğenilmektedir. Lâzımî ise, âdâb-ı sohbeti öğrenmek isteğindedir. Şemsî Ahmed Paşa'nın padişah

sohbetine devam ettiği, Zühdî'nin ise musâhabete kudreti olduğundan ayrıca bahsedilmiştir.

Ahdî, Hakikî Beg'in gece gündüz Acem zarifleri ile musâhip geçinerek fünûn-ı ma'ârife mâlik olduğunu da belirtmiştir.

Ahdî, eserinde şâirlerin mizaclarını değerlendirirken, zamanın devlet adamları, meşâyih ve ulemâ gibi büyüklerle sohbet etmeyi de bir ölçü olarak kabul etmiştir. Buna şâirler arasındaki sohbetleri de eklemek gerekir. Bu şekilde değerlendirilen şâirleri şöyle sıralayabiliriz: Halîfe (meşâyih ve ulemâ ile), İşretî Efendi ve Izârî (erbâb-ı ya da ashâb-ı devletle), Kelâmî (sâhib-keremlerle), Hâtıfî (ashâb-ı izz ü ikbâlle), Yahyâ (sâhib-sa'âdetlerle), Handân (yârân-ı safâ ve şu'arâ-yı nîk-edâ ile), Muhitî ( şu'arâ-yı hoş tabi'at ile musâhabet-i ârifâne).

Ahdî şu şâirlerin de büyüklerle sohbete meyilli olduklarını belirtmiştir: Sırrî Çelebi, Gınâyî, Keyfî, Medhî-i İstanbûlî.

Fenâyî'nin sohbetine ise herkes tâliptir: *Zurafâ mâbeyninde zarâfeti şi'rine gâlib ve herkes sohbet-i hâssına tâlib...*

Ahdî şâirleri şahsiyet yönünden okuyucuya tanıtırken güzel huy ve ahlâk güzelliğini de dile getirir. Bunu ifade ederken kullandığı kelime ve tâbirler şunlardır: *ahlâk, hulk, hısâl, haslet vb.* Bu kelime ve tâbirleri, *hasene, pesendîde, hamîde, kerîme şerîf, latîf, hoş, nîk , ferhunde, ber-kemâl, güzîde* gibi başka kelimelerle niteler. Bunlarla ahlâk yönünden şâirin melek gibi olduğu, herkes tarafından beğenildiği veya herkesçe böyle tanındığını dile getirmiş olur. Tabiidir ki şâirin bu yönü doğrudan doğruya şahsiyeti ile ilgilidir ve şiir ile hiç bir ilgisi yoktur.

Ahlâk bakımından övülen şâirler sırasıyla şöyledir: Ebu's-su'ûd ve Rızâyî Efendi (ahlâk-ı kerîme), Yahyâ Efendi, Dâ'î Efendi, Dânişî Efendi, Şevkî, Sâfî, Ulûmî, Izârî, Mirek Hekim, Hüdâyî Çelebi (-ı hamîde), Derviş Beg (-ı huceste-sıfât), Hasan Paşa (-ı hasene), Nişânî, Zihnî Beg, Tarîkî, Lâhıkî (-ı pesendîde), Medhî-i İstanbûlî (-ı bî-hemtâ).

Hısâl kelimesi ile tavsif edilen şâirler şunlardır: Fikrî Beg(pâkize-hısâl), Şemsî-i Bağdâdî, Sâbirî, Makâlî, Nev'î ve Vecdî (nikû-hısâl), Muhyî Çelebi (ferhunde-hısâl), Fevzî Çelebi ve Hâtıfî (huceste-hısâl), Mevlânâ Kâtib (melek-hısâl).

Hulk kelimesi üç tavsife uğramıştır. Bunlar *hulk-ı azîm, hüsn-i hulk* ve *hulk-ı latîf* dir. Bu yönleri tavsif ve takdir edilen şâirler ise şunlardır: İlmî Efendi (hulk-ı latîf) Sultân Selîm, Ahmed Efendi, Sürûrî, Ahmed Beg, Adlî Efendi, Ömer Beg, Yümnî Beg, Zühdî,

Alî ( hulk-ı azîm) Nişânî Beg, Ümidî Efendi, Âfitâbî, Edâyî, Hısâlî, Zihnî, Rûhî, Ârifi, Muhyî Çelebi, Müdâmî Beg, Misâlî ( hüsn-i hulk).

Meşreb ve mezhep kelimeleri de şâirin yaratılışını anlatmakta kullanılan birer tâbirdir. Tabi'at, tab', hulk kelimesiyle eş anlamlı olan bu kelime ile anlatılan durumlarda, genellikle, dervişlik söz konusu edilmiştir. Tâbî-i büzürg, Derûnî, Zâyi'î, Ferâgî, Gedâyî, Latîfî derviş-meşreb olarak tavsif edilmiştir. Bunun yanısıra pâk-i'tikat ve mezheplik de bunlar içerisinde yer almıştır. Bunlardan Derûnî hakkında söylenenleri aşağıya alıyoruz: *Bi't-tab' derviş-meşreb ve pâk-mezheb kimesnedür.*

Bunların dışında Tâbî pâk-meşreb, Sa'yî Çelebi sâhib-meşreb ve perîşân-mezheb ve Ziyâyî saf-meşreb olarak vasıflandırılmıştır. Sâbirî Çelebi ise, hüsn-i i'tikad ve pâk-mezheb olarak tavsife uğramıştır. Bu şâirimiz aynı zamanda bir kadıdır.

Gülşen-i Şu'arâ'da, şâirlerin içki ve işrete düşkünlükleri de anlatılmaktadır. Mizac bakımından şâirin değerlendirilmesinde ele alınabilecek husus- lardan biri de budur. Tezkirede on bir şâirin ıyş ü işrete düşkün oldukları bildirilmektedir. Bu şâirler sırasıyla şunlardır: Sultân Mustafâ, Mehemmed Şâh Efendi, Behiştî, Riyâzî-i Üskübî, Sâlikî, Sehâyî, Şevkî, İşretî Efendi, Muhitî Efendi, Meşrebî, Vuslatî-i Sofyevî.

Tezkiremizde şâirlerin mizac bakımından anlatıldığı bir başka yön de toplumdaki kurallara kayıtsızlıktır. Bu dünyayı umursamama, kural tanımazlık gibi durumları Ahdî şu şekilde karşılamıştır : *rind, lâubâli, rind ü lâubâli, evbâş, bî-bâk, bî-kayd.*

Bu tabirlerle anlatılan şâirlerin çoğunda ayş ü işrete bir meyil söz konusudur. Bazı şâirlerin sosyal konumlarına ters düşmesine rağmen bu özellikleri bilhassa dile getirilmiştir (bkz Behiştî). Aynı zamanda bu özellik âşıkâne ve rindâne şiir söylemenin de gerekçesi olarak verilmiştir (bkz. İlâhî).

Mizaçları bu şekilde anlatılan şâirleri şöyle sıralayabiliriz: Şevkî, Sıhrî ve Nâlişî (rind), Ülfetî, Emir Çelebi, Tâbî, Hâtemi, Kevserî, Yûsuf (lâubâli), Mehemmed Çelebi, İlâhî, Behiştî, Beligî, Tâbî-i Kûçek, Hayretî, Riyâzî-i Üskübî, Rindî, Sâlikî, Atıkî, Muhyî Çelebi, Vâlihî-i Edirnevî, Hemdemî-i Acem ( rind ü lâubâli). Bu şâirlerin dışında Sâ'î-i Nakkaş *merdân-ı evbâş* olarak tavsif edilmiştir.

Hasîrî isimli şâirde ise, bu umursamazlığın başka bir boyutunu görüyoruz: Kimseye minnet etmemek. Bu, şu şekilde ifade

edilmiştir:...*perî şân-menzil ü bî-me'vâ olmagın bûriyâdan bî-ser-i devletine bir tâc-ı pür-revâc peydâ idüp bî-kaydlıgında şâhân-ı âleme ser-fürû' idüp arz-ı ihtiyâç itmez.*

Ahdî, bazı şâirleri sebebini belirtmeden nâ-murâd olarak tavsif etmiştir. Bu, karamsarlık ve ıztırap sâhipliği olarak nitelendirilebilir. Ayrıca böyle tavsif edilen şâirlerde derviş-nihâdlık da söz konusudur yani dünyaya boş vermekten kaynaklanan bir hal de anlatılmak istenmiş olabilir. Bu tavsif ve takdire uğrayan şâirler şunlardır: Kandî, Keyfî, Lâzımî, La'lî, Murâdî-i Acem, Murâdî-i Bağdâdî ve Nâlişî. Bir fikir vermesi yönünden iki örneği buraya alarak mevzuu bitirelim:

Kandî: *Hadd-ı zâtında üstâd-ı kannâd devr-i rûzgâr-ı telh-kâm ve per-verde-i çarh-ı bî-ârâm ve nâ-murâd kimse imiş.* Keyfî: *Ümmiddür ki 'ankarîb ol ma'âni gülşenine 'andelîb ber-murâd u kâmrân ola zîrâ ki ziyâde nâ-murâd u nâtüvân kimesnedür.*

## 3-İNANÇ DÜNYASI (Din ve Tasavvuf)

Ahdî, eserine aldığı şâirlerin din ve tasavvuf yolunda yaptıkları faaliyetlerini de tanıtıp değerlendirmiştir. Bunu yaparken her müslümanın yapması mecbûrî olan ibâdetler ve keyfiyete bağlı faaliyetler olarak iki bölümde ele almıştır. Tabiidir ki bu, bütün şâirlerde değil, bu yönüyle tanınmış şahsiyetlerde görülmektedir. Bu anlatılanların bir çoğunda saygılı ve ölçülü bir ifade tarzı vardır.

Dinimizce zengin sayılan insanların mutlaka yapması gereken ibâdetlerden biri olan **hac**, Ahdî'nin üzerinde durduğu hususlardan biridir. Hacca gittiği bildirilen şâirler şunlardır: Handân, Şûrî, Tarzî, Izârî Çelebi, Mollâ İmâd, Ârifî, Gubârî Çelebi, Fedâyî, Mir Kadrî, Lâyıhî, Lutfî-i Acem, Muhyî Çelebi, Murâdî-i Acem, Hemdemî-i Acem.

İfade tarzını göstermek açısından üç örneği buraya yazıyoruz.

Handân : *Cevân-ı hande-rû ve derviş-i küşâde-ebrû Buhârâyî âlem-i şebâb- dan berü maksûdın arayu âheng-i Hicâz ile vilâyet-i Acemde gah Nişâbur ve gah Isfâhâna revâne olup geşt ü güzâr tarîkıyla ravza-i Resulullaha ve tavaf-ı Ka'be-i Şerîf ile müşerref oldukdan soñra..,* Tarzî : *Siyâhat tarîkıyla etrâf-ı âleme ale'l-husus Hicâz ümmidiyle 'uşşâk-vâr Irak-ı Araba ve Aceme âheng idüp..,* Izârî Çelebi : *...hadd-ı zâtında ol nikû-nihâduñ i'tikadı pâk ü sâf olmagın Haccü'l-haremeynü'ş-şerîfeyn idüp bir sene anda i'tikaf itmişdür.*

Bu konuyla ilgili olarak söylememiz gereken hususlardan biri de **meşâyihten birine intisap**tır. Bu hususta şâirlerimizin değişik tercihleri vardır. *Tasfiye-i bâtın* arzusuyla şâirlerimiz çeşitli yerlerde, bir şeyhe giderek onun huzurunda bulunmuşlardır. Müracaat yerlerinin başında Konya ve Hazret-i Mevlânâ gelir. İntisâb meselesinin nasıl anlatıldığını göstermesi açısından Penâhî'de verilen cümleyi aşağıya alıyoruz: *Sultânü'l-ulemâ ve burhânü'l-fuzalâ ve râh-nümâ-yı muvahhidîn ve piş-vâ-yı fukarâ-yı rûy-i zemîn mefhâr-i meşâyih-i küberâ a'nî Molla Hüdâvendigâruñ dergâh-ı felek-medârına irişüp nice müddet fukarâ içre dervişlik ile nâmdâr ve ma'ârif-i İlâhî ve esrâr-ı nâ-mütenâhiye mahrem...*

Mevlânâ'nın dergâhına intisâb ettiği bildirilen diğer şâirler şunlardır: Arâmî, Tâbî, Zünnûn, Şûrî, Alâyî, Günâhî, Gedâyî ve La'lî.

Tezkirede şâirlerin intisâb ettiği bildirilen bir diğer şeyh de Mısır'da Şeyh İbrâhim Gülşenî'dir. Örnek olması bakımından Usûlî'de anlatılan intisâb biçimini verdikten sonra diğer şâirleri sırasıyla aşağıda vereceğiz.

*...zihn-i pâkinde kâbiliyyet eseri oldugı ecilden Mısrda Şeyh İbrâhim hazretlerinüñ hıdmetine vâsıl olup hânkâh-ı şerîflerinde defe'ât ile erba'in çıkarup tasfiye-i bâtın kılmışlar. Âhir Rûma avdet idüp geldüginde kendi şehrinde tavattun itmişler. Ol esnâda kuzât-ı 'izâmdan biri ol perverde-i meşâyih-i kirâma bir haber-i itâb-âmiz ve peyâm-ı hıtâb-engîz gönderür ki kırk gün mikdârı oldı bu diyâra geldiñüz lutf idüp bizi hâkden ref' itmediñüz ve müşârünileyhüñ bu güftâr-ı mihr-âsâr mesmû'ı oldukda cevâb eyitmişler ki kırk yıldur ben kendüme gelemedüm size nice varayın.*

Şeyh İbrâhim Gülşenî'ye intisap ettiği bildirilen diğer şâirler ise şunlardır: Semâ'î, Sıhrî, Sıyâmî, Ârifî, Latîfî, Muhyî Çelebi, Nâlişî.

Hamdî-i Burûsevî ise, Şeyh İbrâhim'in halifelerinden olan Şeyh Develi (Seyyid Alî)'ye bağlanmıştır.

İntisap etme konusunda sözü edilen tarîkatlerden biri de Nakşibendilik'tir. Nakşiliğin nispetini yürüten üç şeyhin ismi geçmektedir ve bunlar her birisi ayrı ayrı şâirler için söz konusu edilmiştir. Şâirler ve biat ettikleri şeyhleri şöyle sıralayabiliriz: İlhâmî ( Hâce Ubeydullah Efendi halifelerinden Hakîm Çelebi), 'Ulûmî(Şeyh Abdüllatîf Efendi), Gafûrî (önce Erdibli Şeyh Sinân Efendi, daha sonra da Hakîm Efendi'nin halifelerinden Şaban Efendi), Fürûgî ( Hakîm Efendi). Rızâyî'nin de Nakşibendiliği tercih ettiği bildirilmiş ancak kime intisap ettiği belirtilmemiştir.

Fânî ve Vahdetî'nin intisap ettiği şeyh ise, Zarifî Hasan Efendi'dir ki bu zâtın tarikati Halvetîlik'tir.

Fazlî Çelebi ( Zarifî Hüseyn Efendi, tarîk-ı Halvetî), Mevlânâ Ahmed Harirî (Mevlânâ Efdâl-i Isfâhânî), Bi'atî ( Baba Âlî Kazvinî), Kelâmî (Hüseyn Dede), Hayâlî Beg ( Baba Âlî Mest), Rûhî Çelebi ( Şeyh Adülkâdir Geylânî) isimli şâirler de adı geçen şeyhlere bağlanmışlardır.

Bu saydığımız şâirlerin dışında Ali Efendi, Germî Beg, Hâtemî Beg, Hayretî, Hâlî Beg, Hüseynî-i Bağdâdî, Hıfzî, Sünnî, Zamîrî, Arif, Fuzûlî, Lâyıhî, Mevlânâ Şuhûdî, Nâtıkî,Vâlihî-i Edirnevî, Yetim Alî Çelebi, Yûsuf-ı Sine-Çâk'in de tasavvufu tercih ettikleri belirtildiği halde kime veya nereye intisap ettiği söylenmemiştir.

Bunlardan başka , bu konuyu anlatmakta kullanılan bir kelime de **takvâ**dır. Bilindiği gibi takva inançta sağlamlık, haram ve yasaklardan titizlikle kaçınmadır bunları yapana da ehl-i takva denmektedir. Takva kelimesi ile tavsif ve takdir edilen şâirlerin sosyal statüleri de dikkat çekicidir: Temerrüd Alî Paşa, Nişânî Beg, Ebu'l-Fazl Efendi, Celâl Efendi, Perviz Efendi, Sâlih Efendi, Yahyâ Efendi, Sürûrî, İlhâmî Efendi, Dâ'î Efendi, Fevzî Çelebi, Mevlânâ Kâtib. Bu şâirler aynı zamanda toplumda saygın bir bir yere sâhip insanlardır. Ahdî de, bunları anlatırken çok saygılı ve dikkatli bir ifade biçimini tercih etmiştir. Anlattıklarımızı göstermesi açısından Nişânî Beg ve Celâl Efendi'deki ifâdeleri buraya alıyoruz: *Ol zât-ı bî-nazîr âhirü'l-emr hüsn-i ihtiyârıyla ol ûmûr-ı hatîreden ferâgat eyleyüp evkat-ı bâ-berekâtın takva vü tahâretle ta'ât-ı Rabbanî ve ibâdât-ı Yezdânîye ki maksûd-ı sakaleyn ve âferiniş-i evveldür dâimü'd-dehr sarf itmek üzredür*, Celâl Efendi : *El-hak bu devrde kutb-ı felek-i hakîkat ve merkez-i dâire-i tarîkat ve güzîde-i meşâyih-i kibâr ve nûr-ı dîde-i ulü'l-ebsârdur. İlm-i te'vilde kâşif-i esrâr-ı küntü kenzen mahfiyyen ve vâkıf-ı envâr-ı Kabe kavseyni ev ednâdur.*

Zamîrî'de tasavvufî bir yaratılıştan bahsedilmektedir: *Mir'at-ı tab'ı mücâhede ve müşâhede ile müşârünileyhe bir haddede rûşen ü mübeyyendür ki rümûz-ı İlâhiyyeye 'ilme'l-yakîn mücellâ olup anuñla safâ bulup mücellâ ve safâ olmışdur. Binâen 'alâ-zâlik sarây-ı 'âlemde ihvân-ı safâ ve hallâk-ı vefâ içre her müşkil ve çâre-sâz-ı ehl-i dildür.*

Tarzî, Muhyî-i Konevî , Nâtıkî ve Yûsuf'da bu söylediklerimizden ayrı olarak, *ârif-i billahlık* da söz konusudur.

Tezkirede Sırrî Çelebi, Rızâyî Efendi Iydî ve Vahdetî'nin bu yolda birtakım hasletlere mâlik olduğundan bahsedilmiştir. Sırrî

Çelebi : *Zihn-i dakik-güsteri esrâr-ı İlahiyyeye ve tab'-ı pür-hakiki turuk-ı envâr-ı nâ-mütenâhiye sâlik olmagın...*

Tezkirede inanç ile ilgili olarak kullanılan sözcüklerden biri de **salah** tır. Ulûmî'nin ilm ü salah ile sâlihler ve âlimler içre makbul olduğu haber verilmektedir. Firâkî'ninse âlim ve sâlihlerden olduğu belirtildikten sonra zamanını vaaz, nasihat, hadis, tefsir ve Kur'an'a sarf ettiği belirtilmiştir.

**Uzlet** tâbiri de dinî-tasavûufî hayatı anlatmakta kullanılan bir kelimedir. Bilindiği bir köşeye çekilme anlamına gelen bu kelime, tarikatte bir hücreye kapanıp çile çekmek anlamına da geliyor. Tezkiredeki örneklerin bir kısmında emekliye ayrıldıktan sonraki hâli anlatmak için de kullanılmıştır. Bu tâbirin (kûşe-i uzlet) tezkirede kullanıldığı yerler ise şöyle sıralanmaktadır: Ebu'l-Fazl Efendi, Sâlih Efendi, Yahyâ Efendi, Sürûrî, Bâkî, Celîlî, Hayretî, Fazlî.

## 4-GENEL OLARAK ŞAHSİYET DEĞERLENDİRMELERİ

Gülşen-i Şu'arâ'da *kemâl, kemâlât, kâmil, fazl, fazîlet, fezâyil, ma'rifet, ârif, irfân, ma'ârif* vb. tâbir ve kavramlarla anlatılan durumlar şâirin edebî yönünün dışında, şahsiyetine yönelik değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bu kapsama bazen bilgiyi, bazen diğer beceri ve hünerleri, bazen de ilmî seviyeyi anlatmaktadır. Bunların dışında ahlâka, mizaca, inanç dünyasına da yönelik değerlendirmelere rastlanmaktadır bunlara ilgili bölümlerde değinilmiştir. Bu kelime tâbirlerin birkaçının birarada kullanıldığı örneklerin çokluğu da ayrıca dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bu değerlendirmeler hemen her şâirde mutlaka vardır.

Ahdî'nin bu şekilde değerlendirdiği şâirleri sıralamadan önce söylememiz gereken bir husus vardır. O da tezkirecinin görevinin güzeli ve örnek olanı bulup değerlendirmek ve okuyucuya yansıtmaktır. Bu yüzden müellif eserine aldığı şâirlerin, hangi ölçüler içerisinde esere dâhil edildiğini işte bu değerlendirmelerle okuyucusuna aktarmış olur. Yukarıda saydığımız kelime ve kavramların her birisi bu konuyu anlatmakta kullanılan birer vasıtadır. Tezkireci bunların yardımıyla ifadesini gerçekleştirmiştir. Örneklerden anlaşılan odur ki, şahsiyetin derinliği, olgunluğu gibi hususlar değerlendirilmektedir.

Şahsiyetle ile ilgili bilgileri aktarmakta en çok kullanılan kelime **kemâl**dir. Şahsiyetin olgunluğunu, tamlığını kısaca mükemmelliğini anlattığını söyleyebileceğimiz bu kelime, tezkirede birçok yerde

kullanılmıştır. Bazen *kemâl-i fazl, fazl ü kemâl* gibi terkiplerle de karşımıza çıkmaktadır. Kemal ile eş anlama gelebilen bu kelimeyle(fazl) anlatılmak istenenin pekiştirildiği kanaatindeyiz. Zaten hüner, ma'rifet anlamına da gelmektedir. Bazen *kemâlât* biçiminde çoğul olarak da kullanıldığını görüyoruz. Kullanıldığı başlıca yerler şöyledir: Sultân Selîm, Sultân Mustafâ, Ebu'l-Fazl Efendi, Celâl, Ahmed Efendi, İbn-i Kemal Ahmed Efendi, Hâce Çelebi, Perviz Efendi, Mehemmed Çelebi, Sürûrî Efendi, Rızâyî Efendi, Bâkî, Nevâlî Çelebi, Tab'î Efendi, Âli Efendi, Emrî, Ânî Efendi, İlâhî, Cemâlî, Hâletî Efendi,Hayâlî Beg, Halîfe, Dânişî Efendi, Sırrî Çelebi, Sıhrî-i Üskübî, Safâyî Beg, Ârif Çelebi, Mollâ İmâd, İşretî Efendi, Ulvî Beg, Fazlî Çelebi, Firdevsî, Fevzî Çelebi, Kevserî, Lâyıhî, Muhyî Çelebi, Vâlihî Çelebi, Vâlî, Hâtıfî.

Bu şâirlerden Sırrî Çelebi'deki ifade bu meziyetleri kimden kazandı- ğı dile getirilmiştir: *...ale'l-husus bende-i hâs-ı Sultân Selîm-i pür-efâzıl olan Celâl Begüñ hıdmetinde kesb-i kemâl idüp ser-âmed-i akrân u emâsil olmışlar.*

Konuyla ilgi dört örneği burada zikrediyoruz. Sultân Mustafâ: *Tâlib-i erbâb-ı kemâl ve râgıb-ı câh ü celâl ve bezl-sâz-ı mâl ü menâl idi,* İlâhî: *...rûz ü şeb evkatın ulûm-ı Arabiye sarf idüp ehl-i ma'ârif içre kemâl ile ser-efrâz..,* Fazlî Çelebi: *Elan kemâl-i fazl ile ma'rûf ve fünûn-ı belâgatde inde'l-bülegâ mevsûf...* Kevserî:*Cemâl-i bâ-kemâl ile güzellik taht-gâhınuñ pâdişâhı ve hüsn-i mihr-efrûz ile âsmân-ı hünerüñ mâhıdur.*

Bu mevzuu anlatmakta kullanılan ikinci kelime ise, **ma'ârif**tir. Ma'rifetin yalın hali olan bu kelime salt bilgi anlamına gelebileceği gibi özel bir bilgi dalını da kapsayacak biçimde tezkirede kullanılmıştır. Sultân Selîm, Perviz Efendi, Mehemmed Efendi (Kara Çelebi), Surûrî, Ahmed Paşa, Hakikî Beg, Fikrî Beg, Câmî Çelebi, Cemâlî, Harîmî Beg, Hâlî Beg, Hısâlî, Hükmî Beg, Siyâhî, Sırrî, Sâbirî Çelebi, Sadrî, Sabrî, Tab'î, Ârifî, Izârî, Müslim Çelebi, Meşâmî Beg, Muhtârî, Nâmî bu kelime etrafında değerlendirilmiştir. Üç şâirde geçen ifadeleri, konu hakkında fikir vermesi açısından buraya alıyoruz. Mehemmed Efendi: *...beyne'l-havâs ü ve'l-avâm arasında sâhib-ma'ârif ve esrâr-ı 'ulûma vâkıf imiş,* Ahmed Paşa:*..ihvân-ı ma'ârif içre nikû-halef olup eyyâmuñ telef itmemişler...Akrânına fâyık u gâlib ve emâsiline dakika-şinâslıgla ser bülend olmaga lâyık ve ma'lûmat-ı pâki idrâkine muvâfık ola,* Nâmî: *Ma'ârif-i cüz'i vü küllî ile ârâste vü pirâste...*

Bu konuyu anlatmakta **ma'rifet** de çok kullanılan bir tâbirdir. Adlî Efendi, Mevlânâ Ahmed Harirî, Âfitâbî, Tâbî-i kûçek, Cevherî, Hubbî Beg, Haydar Çelebi, Hıfzî, Rûhî, Sabrî Çelebi, Mevlânâ Şûhûdî, Şevkî, Lâzımî, Mecdî, Mübînî, Veznî bu kelime ile tavsif ve takdir edilmiştir.

Bu ifadelerden üç örneği buraya aynen alıyoruz. Mevlânâ Ahmed Harirî: *Turuk-ı tarîkati ma'rifete iletüp..*, Âftâbî: *Ol âftâb-ı ma'rifet mâhtâb-ı fazîlet zurafâ mâbeyninde gün gibi şöhret-i tâm bulup envâ-ı hutût yazmada benâm ve akrânı içre şi'r ü inşâ ile makbûl-i eyyâmdur*, Hubbî Beg: *...hemîşe gülşen-i cânında hubb-ı gonce-femler gülbin-i cihân gibi tâze vü ter olmakdan ma'rifet-i küllî ve cüz'îden behremenddür.*

Ma'ârif veya ma'rifetle ilgili başka bir mesele de **tahsil** ve **tekmil** kelimeleriyle, bunların nasıl kazanıldığının anlatılmasıdır. Kutb-ı Kâtib, Seyfî, Azmî, İlmî-i Bağdâdî, Mollâ İmâd, Mevlânâ Kâtib, Medhî, Nisârî, Nevâlî, Vaslî, Vecdî, Vâhî-i İstanbûlî, Hâtıfî'de bu husus dile getirilmiştir. Bir fikir edinmek maksadıyla üç örneği buraya alıyoruz. Kutb-ı Kâtib: *...tahsil-i ma'ârif-i İlahî vetekmil-i kemâl-i nâ-mütenâhi itmek içün kutb-ı felek-i dâir gibi sâyir olmadan berîdür*, Vâhî-i İstanbûlî: *Cüz'î vü küllî tahsil-i ma'rifet ve tekmil-i meşiyyet itmek üzere iken ışk-ı cevânân-ı mâh-ruhsâr ile âh u vâha hem-nefes ü hemdem ü mahrem olup...* Hâtıfî: *...rûz ü şeb mahrem-i erbâb-ı ma'ârif olup tahsil-i kemâl idüp ser-âmed-i akrânına emâsil olmış. Zebân-ı Fürsüñ...durûb-ı emsâl ve lâzım olan me'âlin zabt idüp tekellümine müdâvemet gösterüp makbûl-i ehl-i ma'rifet olmış.*

Şahsiyetin özelliklerinin anlatılmasında kullanılan bir başka kelime de **fazilet** ve **fezâyil**dir. Bilgi, hüner, mârifet, güzel ahlâk gibi anlamlara gelen bu kelime, Ahmed Efendi, Ahmed Beg, Nev'î Çelebi, Nisârî ve Himmetî'nin şahsiyetindeki mükemmelliği anlatmak için kullanılmıştır. Bunlardan Nev'î'de geçen ifadeleri buraya alıyoruz:*...zât-ı şerîfi fezâyil-i kudsiyye ile ârâste ve unsur-ı latîfi fünûn-ı kemâlât-ı ünsiyye ile pirâstedür. ...Tab'-ı mustakîmi envâ-ı 'ulûma şâmil ve her bir nev'-i ilmüñ mütâla'asında kâmil ve ol tûtî-i şirin-zebân ve ol bülbül-i gülşen-i cân üslûb-ı kasâyidde fusahâ-yı mütekaddimîn gibi kemâl ile mükemmel ve tarz-ı mesnevîde hikâyâ-yı latîf ile yârândan fâyık ve reng-i gazelde ma'ânî-i nazm edâsına mutâbıkdur.*

Bu şâirlerden Nisârî ile Himmetî'de kesb-i fezâyil söz konusu edilmektedir. Nisârî: *Tab'-ı dürer-nisârı nazma mâyil ü şâmil olmagın kesb-i fezâyil idüp ser-âmed-i emâsil olmış*, Himmetî: *Himmet-i 'âliyesin ruz ü şeb kesb-i fezâyil itmege mebzûl idüp geregi gibi ulûmu ve zebân-ı Fârisîyi hâsıl kılmışdur.*

Şâirlerin fiziksel durumu hakkında sadece Nâlişî'nin bir gözünün kör olduğundan bahsedilmiştir.

## B-EDEBÎ KİŞİLİKLE İLGİLİ BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER

### I-YARATILIŞ BAKIMINDAN ŞÂİR

#### 1-GENEL OLARAK YARATILIŞ HALİ VE ÖZELLİKLERİ

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirlerin sanat alanındaki güçleriyle yaratılışları arasındaki ilişkiler doğuştan getirilen birtakım hasletler ve doğuştan sanat zevk ve yeteneğine sahip olma, üzerinde önemle durulan bir husustur.

Ahdî, eserinde bu hususları ortaya koyarken, genelde, birbirine benzeyen ifadeler kullanmıştır. Bu yönüyle diğer tezkirelerden pek farklı değildir. Şâirin doğuştan bir şiir yeteneğine sahip olup olmadığı, sahipse bunun azlığı çokluğu, yükseklik ve düşüklüğü gibi hususlar üzerinde değerlendirmeler yapar ve fıtrattan olan bu özelliklerin sanatına etkisini okuyucuya aktarır. Eğer bu fonksiyonları az ya da yetersiz bulursa, o zaman, *ümmiddür ki* ile başlayan cümlelerle çeşitli dilek ve temennilerde bulunur.

Bu konuda üzerinde durulması gereken başka bir husus da, şâirin diğer özelliklerinin şiirine üstünlüğü meselesidir. Ahdî, bunu *musâhabeti şi'rine gâlib, letâyif-i latîfi eş'ârına gâlib* gibi ifadelerle açıkça belirtmiştir (Bkz.Nâlişî). 16. yüzyılın tenkit anlayışına uygun olduğunu sandığımız bu ifade biçimi, hemen hemen, yüzyılın diğer tezkireleriyle aynîlik arz eder (Bkz.Tolasa, a.g.e.s.195 ve ötesi). Şâirin gerek edebî şahsiyeti, gerek diğer kişilik özellikleri üzerinde genel ve soyut (mücerred) değerlendirmelerin yanısıra özel ve somut ( müşahhas) bilgilerin verildiği de olur.

a-Yaratılışla (Fıtrat) İlgili Bazı Kelime ve Tâbirler : *kâbiliyyet, kuvvet, selika, tab', tabi'at , zihn, hâtır, nihâd...*

Bu kelimeler anlam ve muhteva açısından birbirinden farklıdır. Bunlardan kâbiliyyet kelimesi, fıtrattan kaynaklanan güç ve yetenekleri ifade etmekle birlikte, şâirin diğer alanlardaki faaliyet ve çabalarını da içine alır(tezkiredeki kullanılışı itibariyle, şiir ve sanatın dışında). Bu kelime Gülşen-i Şu'arâ'da şu şekillerde kullanılmıştır:

Ahmed Efendi: *El-hak vücûd-ı şerîflerinde bir mertebede kâbiliyyet ü istihkak ve zât-ı latîflerinde ol derecede isti'dâd ve emsâl içre haysiyyet ile tâkdür ki...* Hulûsî: *Zât-ı pür-hünerinde kâbiliyyetden eser olmagla ulûm-ı Arabiye meyl idüp tahsilde vücûd-ı nâkısın tekmîl itmege*

*şehr-i İslambola gelüp...* Salâhî: *...vücûd-ı bî-bedelinde ehl-i âdâb gibi kâbiliyyet olmagın emâsil-i bî-misâl içre eyülükle mülakkab...* Lisânî: *Pîrî Paşa Hazretleri mezkûruñ zât-ı huceste-sıfatlarında kâbiliyyet fehm idüp nice müddet mumaileyh paşanuñ kâtib-i sırrı olup...* Usûlî:.*zihn-i pâkinde kâbiliyyet eseri oldugı ecilden Mısrda Şeyh İbrâhim Hazretlerinüñ hıdmetine vâsıl olup...*

Gülşen-i Şu'arâ'da kuvvet kelimesi, *kuvvet-i şi'riyye* ve *kuvvet-i muhafaza* biçiminde geçmektedir. Kuvvet kelimesinin güç anlamının yanısıra, duyu, hassa anlamlarına dayanarak bu kelimenin de yaratılışı anlattığını düşünüyoruz. Bir örnekte zihn ile birlikte karşımıza çıkar. Sultân Cihângîr: *Hey'et-i ten-i nahîfi ma'lûm-ı ehl-i hâl ve kuvvet-i zihn-i latîfi ber-kemâl imiş.*

Diğer kullanılışlarına değişik bir iki örnek verdikten sonra kullanıldığı şâir biyografilerinin adını sırayla vereceğiz.

Nevâlî Çelebi: *Kuvvet-i şi'riyyesi pür-zîver...* Bi'âtî: *Kuvvet-i şi'riyyesine bu bir iki beyt dâl ki...* Ârifî: *Hakkâ budur ki kuvvet-i şi'riyyesi bir mertebededür ki günde beş beyt dimege kâdirdür lakin...* Vâlihî-i Edirnevî: *Kuvvet-i şi'riyyesi hûb...*

Bu örneklerin dışında kuvvet-i şi'riyyesinden bahsedilen şâirler şunlardır: Hüsrevî, Gınâ'î, Fânî, Vaslî Efendi, Vâhî-i İstanbûlî, Hilâlî Çelebi.

Kuvvet-i muhafaza tâbirinin kullanıldığı yerler ise şöyledir:

Sıdkî-i diger: *Kuvvet-i muhâfazası hûb ü mergûbdür*, Sünnî: *Kuvvet-i muhafazası gâyetde müstahkem*, Hayâlî: *Kuvvet-i muhafazası fevka'l-had.*, Hâfız: *Kuvvet-i muhâfazası hûb...*

Fevzî'de kullanılan kuvvet kelimesi ise, yukardaki anlamların tamamen dışındadır: *El-hak kuvvet-i gülistânuñ bülbül-i destân-serâsı ve ezhâr-ı ma'âninüñ eş'âr-ı dil-küşâsı gül gibi rengîn ve gamzedâ-yı dil-i hazîn vâki' olmışdır.*

Ahdî Tezkiresi'nde yaratılışla ilgili olarak kullanılan kelimelerden biri de *selika*dır. İki şâirde geçen bu kelime, tab' ve tabi'at kelimeleriyle eş anlamlı olmasına rağmen ikinci ve özel bir anlam daha taşır. Bu da sanata ve edebiyata yetenekli bir yaratılış, hatta doğrudan doğruya doğal (tabii) sanat ya da şâirlik gücü anlamındadır[71]. Biz bu iki örnekte de bu ikinci anlamda kullanıldığı kanaatindeyiz.

Hayderî: *Selika-i şi'ri bir haddedür ki rişte-i nazm-ı bâriki uyûbdan nühûftedür ve ma'nâ-yı dakiki igne yürüdüsi gibi süftedür*, Selîkî-i

[71]-Şemseddin Sami, **Kamus-ı Türkî**, s.733 Muallim Naci, **Lügat-ı Nacî**, 481

Hamîdî: *selika-i şi'ri pâk ve sözleri sûznâk ve tab'ı tahmis ve terci'-i bend semtine mâyil...*

*Tab', tabi'at* ve *zihn* Gülşen-i Şu'arâ'da şâirin fıtratını ifade etmek için en çok kullanılan kelimelerdir. Tolasa'ya göre bu tâbirler, tezkire terminolojisinde sanata yönelik, sanata yatkın sanatsal zevk ve yeteneklere sahip bir yaratılış ve mizacı ifade etmektedir (Bkz. a.g.e, s.200 ve ötesi). Bu görüş Ahdî tezkiresi için de geçerlidir. Bu kelimelerle şâirin doğrudan şâirlik fıtratı kastedilmiştir.

Şâirin yaratılışı anlatılırken tab' kelimesi, *zihn* ve *hâtır* kelimeleriyle kullanılmaktadır. Aynı anlama geldiği düşünülse bile, aralarında nüans olduğu muhakkaktır. Yaratılıştaki bu tabii güç, çeşitli yargılarla ifadesini bulur: *kâmil, mâyil, şâmil, râgıb, tâlib, sâlik, behremend, kâdir, mâhir, bî-nazîr, zerâfet-nümâ, revân* vs. Bu yargılardan ve tezkirenin genelinde kullanılan ifade biçiminden anlıyoruz ki, tab'ın şiire mâyil, şâmil vs. olması şâirin kişiliğinin şiire yatkın olmasıyla ilgilidir. Yani, bu kullanışta bir kapsama, içine alma erişme veya uzanma hali de söz konusudur. Şimdi sırasıyla bu kelimelerin kullanılışını görelim:

Tab', zihn, hâtır

Muhibbî: *El-hak tab'-ı şerîfleri şi're mâyil ve zihn-i latîfleri nazm ile kâmil...* Sultân Selîm: *..tab'-ı güher-rîzleri ve hâtır-ı anber-âmizleri cânib-i nazma mâyil.*, Celâl Çelebi: *Türk dilinde tab'ı Nevâyî gibi mazmûn-ı hassa kâdir ve şi'ri Nesimî gibi vâfir..*, Mehmmed Çelebi: *Hadd-ı zâtında tab'-ı safâ-âyini cânib-i nazma mâyil ve zihn-i pâki edâyı hûb ile pesendîde-i şu'arâ ve güzîde-i fusahâ olup..*, Mehmmed Şâh Efendi: *...egerçi tab'-ı latîfleri şi're mâyil ve nazma şâmildür ammâ çendân maksûd ü murâd idinmezler*, Hayâlî: *Ol tûtî-i şekeristân-ı elhânî ve bülbül-i gülzâr-ı ma'ânînüñ hayâl-i tab'-ı pâki nihâyetde ve zihn-i sâfi gâyetde fünûn-ı şi're kâdir..*, Sadrî: *Nihâl-i tab'ı ve zekâ-yı bülendi mîve-i şi're mâyil ve zihn-i sâfi ser-âmed-i emâsildür*, Sâfî : *... zihn-i pâki mu'ammâ ve 'aruz ü kâfiye bilmede mâhir ve ebyât-ı pâkize dimege kâdir..*, Ânî:*... tevsen-i tab'ı vâdî-i şi'rde cüst ü çâlâk...* Muhyî Çelebi: *Ol merd-i zebân-âver ü suhen-perver zihn-i müdrîki şi're mâyil ve tab'-ı nâzüki nazmuñ aksâmında kâmil geçinür*, Nisârî: *Tab'-ı dürernisârı nazma mâyil ü şâmil olmagın kesb-i fezâyil idüp..*, Visâlî Çelebi: *...bi't-tab' aksâm-ı nazma mâyil ve tarz-ı kasîde vü gazelde pesend-i ehl-i dil...*

Bu verdiğimiz örneklerin dışında Pîr Mehemmed Efendi ( tab'ı nazma şâmil), Yümnî Beg (zihn-i pâk), Pîrî Paşa ( tab'-ı dürer-bâr), Ahmed Paşa (tab'-ı latîf ve zihn-i derrâk), Hınnaluzâde Âlî Efendi

(tab'-ı dürer-pâş), Ali Efendi(tab'-ı dürer-pâş), Ümidî (tab'-ı bülend), Mevlânâ Ahmed Harirî (tab'-ı bülend), Eflâtun-ı Acem (tab'ı makbûl ü matbu'), Bedrî Çelebi (bahr-ı nazma tab'ı şâmil), Cevherî (zihn-i pâk ve tab'-ı sâf), Hükmî (tab'-ı derrâk), Humârî (tab'-ı şûh), Rahmî Çelebi (tab'-ı mustakîm ve zihn-i selîm), Rahîmî Beg ( rahş-ı tab'ı sâlik), Refî ( zihn-i pâk), Rıf'atî (tab'ı vâdi-i şi're sâlik), Rumûzî Çelebi (tab'-ı mustakîm ve zihn-i selîm), Rûhî ( tab'-ı nüktedânî), Rızâyî (tab'-ı şûh), Zârî (şi'r ü inşâ cânibine tab'ı mâyil), Zihnî (tab'ı ma'nâ-yı latîfe kâdir), Zîrekî ( tevsen-i tab'), Zünnûn (tab'ı nazma şâmil), Zamîrî (tab'-ı vekkâd), Sâlikî (tab'-ı nâzük), Sırrî Çelebi (Zihn-i dakik-güsteri esrâr-ı İlâhiyeye mâlik), Sâmî (zihn-i pâk), Semâ'î (tab'-ı sâf-ı sihr-nümâ), Şerhî (tarz-ı eş'ârda tab'ı gâyetde tâlib ü râgıb), Şânî ( tab'ı latîf), Sarfî (tab'ı her vechile aksâm-ı şi're mâyil), Tufeylî (zihni mustakîm ve tab'ı selîm) Arif Çelebi (zihn-i selîm ve tab'-ı mustakîm), Iyânî-i Konevî ( tab'-ı huceste), Adnî Beg (zihn-i nâzük ve tab'-ı zarâfet-nümâ), Gubârî (tab'-ı şerîf), Gınâ'î ( tab'-ı bülend), Fazlî Çelebi ( aksâm-ı şi'r semtine tab'ı sâlik) , Ferâgî ( tab'-ı sâf ), Firdevsî (tab'-ı güher-rîz), Figânî (zihn-i selîm ve tab'-ı mustakîm), Feyzî Çelebi (hâtır-ı âtır ve tab'-ı gülbîz), Kutb-ı Kâtib (kevkeb-i tab'), Mu'inî (zihn-i pâk), Müfredî-i Acem (bi't-tab' şi're mâyil), Müdâmî Beg ( bi't-tab' zihn-i latîfi şi're mâyil), Vâlihî ( tab'-ı şerîf), Vahdetî (tab'-ı dil-küşâ) Visâlî (bi't-tab' aksâm-ı nazma mâyil), Hâtıfî (tab'-ı nâzük), Helâkî Çelebi (nihâl-i tab'-ı ser-bülend) Yakînî (tab'-ı vekkâd) şairlerde de tab', zihn ve hâtır kelimeleri kullanılmıştır. Bu örneklerin dışında da kullanılan yerler vardır ve çok değişik değerlendirmelere tâbi tutulmuştur. Bu değişik değerlendirmeleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1-Tab' ve zihn, şâirin tanınmasında rol oynamıştır (Perviz Efendi, Mehemmed Çelebi, Emrî, Hâverî, Izârî Çelebi, Medhî Çelebi). Bu örneklerden Mehemmed Çelebi'ninkini buraya alıyoruz: *...zihn-i pâki edâ-yı hûb ile pesendîde-i şu'arâ ve güzîde-i fusahâ olup ulemâ-yı izâm içre nazm-ı belâgat-nizâm ile şöhret-i tâm bulmışdur.*

2-Şâirliğin seçilişinde de tab' ve zihn etkili olmuştur (Hamdî).

*Erbâb-ı sanâyi'den iken letâfet-i tab'-ı latîfi ve zekâ-yı zihn-i zarîfi olmagın zurafâya karışup okıyup yazmak semtine sâlik düşüp tab'-ı mevzûna mâlik oldugı ecilden şâ'ir-i nükte-güzâr ve sâhir-i nükte-nigâr olmış.*

3- Tab', tezkirede eser verme sebebi olarak gösterilmiştir:

Celâl Çelebi: *Netâyic-i tab'ından münâzara tarîkıyla* ***Sa'd u Sa'îd*** *nâm bir kitâb-ı sürûr-encâm...* Âlî Efendi : *... tab'-ı âbdâr-ı latîfinden* ***Matla'ü'l-Envâr****a mukâbil...*

4-Tab' ve Zihn Üzerine Diğer Muhtelif Değerlendirmeler

Mehemmed Çelebi: *El-hak tab'-ı tarab-engîzi nefîs ve zihn-i ferah-âmizi güftâr-ı sûznâk ile selîsdür,* Tab'î Efendi: *Tab'-ı vekkâdı ve zihn-i Hudâ-dâdı rüsûm-ı nazmda belâgat-nümâ ve fünûn-ı nesrde fasâhat-küşâ..,* Mevlânâ Ahmed Zarîf: *Ahyânen tab'-ı suhen-güzârı şi'r-i dil-keş ve metâli'-i bî-gışş nakş u nigâr itmek üzredür,* İlâhî: *Hadd-ı zâtında tab'ı pür-hiddet ve zihni hoş-sohbet...* Cemâlî: *Zîrâ ki tab'-ı nazm-ı hüner-güsteri tahayyülât ile mânend-i Emrî ve selâset-i eş'âr ile tevâmân-ı Bâkî olup..,* Hâverî Efendi: *Nazm-ı bî-nazîri ufk-ı semâ-yı tab'dan mâh-ı münîr gibi nümâyân u tâbân ...olmış,* Derûnî:*Ol zamânda Bagdâd şu'arâsı Mevlânâ Fuzûlî ve Mevlânâ Şemsîye irişüp zamîr-i rûşen ve tab'-ı cebînini gün gibi cilâladup her nesneyi istifâde dâimâ nezâyir dimeden hâlî olmaz idi.*

5-Ahdî, Sâdık'ı tanıtırken *sadâkat-ı tab'ı nazmda kem degül gâyetde hûb ve ma'nâsı mergûbdur* demektedir. Derviş Çelebi'yi anlatırken *egerçi hâtır-ı deryâ-müessiri nazm cânibine ziyâde mâyil degül lâkin ahyânen tab'-ı güher-bârından bir dürr-i âbdâr peydâ kılur ki gûş-vâre-i merdüm-i dânâ olmaga lâyık u sezâdur* Haydar Çelebi'de ise *tab'-ı latîfi ve zihn-i şerîfi fenn-i şi're egerçi çok mümâreset itmemişdür lâkin şi'rinde zerre kadar bahâne yokdur* diyor. Bu örneklerden ve ileride tabi'at-ı şi'riyye bahsinde de gelecek olan *tabi'at-ı şi'riyyesi bed degül* ifâdelerinden anladığımız şudur: Az veya eksik değil, çok da değil, orta halli idi.

6-Ahdî, bazı şâirlerden şiir örnekleri verirken de tab' kelimesini kullanmıştır:

Celâl Efendi : *Cümlesinden bu gazel-i pür-sûz dahi çün mihr-i dil-efrûz maşrık-ı tab'ından tâli' u lâmi' olup..,* Ahmed Efendi: *...bu bir nice beyt dahi berâ-yı tab'-ı mustakîmlerindendür,* Alî Efendi: *Bu mu'ammâlar dahi anlaruñ netâyic-i tab'larındandur,* Adlî Efendi: *...bu bir nice metâli' u ebyât u gazel ol bî-bedelüñ zâde-i tab'-ı latîfi ve zihn-i şerîfidür ki..,* Yümnî: *... bu târih-i âbdârı tab'-ı âteş-bârdan zuhura getirüp ketb itmiş.*

Bu örneklerin dışında Cinânî, Hamîdî, Hısâlî, Derviş Çelebi, Zînetî-i Sirozî, Zühdî, Sabâyî, Safâyî, Sıyâmî, Izârî, İlmî Bağdâdî'nin de şiirleri tab'a dayalı açıklamalarla verilmiştir.

Ahdî, hâtırı da yaratıcılık gücü olarak görmüştür.

Sultân Selîm: ... *hâtır-ı âtır-ı anber-âmizleri cânib-i nazma mâyil..*, Mehemmed Çelebi: ...*bi'z-zarûr hâtır-ı şerîfi şi're mâyil oldugından...*, Yahyâ: ... *pâdişâh-ı adl ü dâd ol hûb-nihâdanlara hüsn-i i'tikâd idüp hâtır-ı âtırın ri'âyeten güftârına inkıyâd göstermişler*, Emânî: ...*tab'-ı nâzükı fünûn-ı ulûm ile ârâste ve sanâyi-i şi'r ile pirâste hâtır-ı âtırı cânib-i nazma mâyil...*

Yukarda saydığımız şâirlerden başka, Derviş Çelebi, Ânî Efendi, Halilî-i Acem, Zihnî Beg, Sâ'î-i Nakkâş, Feyzî Çelebi ve Müdâmî Beg'de de hâtır bu manâda kullanılmıştır.

Buraya kadar verdiğimiz örnekler şiir gücü ile ilgiliydi. Şimdi tab' tâbirinin şiir dışında kullanıldığı yerleri görelim. Bu konuda sohbet, fehm (bkz.) kelimeleriyle yanyana kullanılan tab' kelimesi, şâirin beğenilmesi ve takdir edilmesi gibi hususları da kapsar.

Rızâyî Efendi: *El-hak hoş-tab' u âlî sohbet..*, Basirî: ...*hüsn-i edâ ile pesendîde-i ümem mütâyebe-i latîfle Arab ü Acem hoş-tab' u hûb-sohbet..*, Cüdâyî-i Acem: ...*şu'arâ ve zurafâ ile müşa'ere ve mübâhase idüp şuh-tab' u hoş-sohbet olup tâlib-i ehl-i hikmet geçinüp..*, Hâletî: *Hoş-sohbet ü nâzük-tab' kimesnedür*, Rızâyî-i Üskübî: *Bi't-tab' hoş-fehm ü hûb-sohbet ve kelimât-ı şebistân-ı hayâl semtinde muhayyel ve ebyât-ı ihâm-ı tâm ile ser-â-ser pür-mesel...*

Verdiğimiz örneklerden başka, Hâtemî Beg, Refî Çelebi, Şuhûdî, Sarfî, Aşık Çelebi, Ulvî Beg, Fuzûlî, Ferdî-i Acem, Makâlî, Meşrebî ve Merâmî'de de tab' kelimesi yukarda bahsettiğimiz manâda kullanılmıştır.

Tezkirede tab' ve zihn kelimelerinin birlikte kullanıldığı bazı yerler daha vardır. Bunlar şiir ve şâirlikle doğrudan ilgisi olmayan, fakat ifade gücünün artmasına, daha iyi anlaşılmasına yarayan yardımcı hususlar olup fesâhat, belâgat ma'ârif, ma'rifet, fazîlet, ilm vb. konulardır.

Şemsî Paşa: *Kevkeb-i tab'-ı mustakîmi âsmân-ı ma'rifetde mâh-ı tamâm gibi tâbân ve gevher-i zihn-i selîmi ma'den-i fesâhatde mihr-i dırahşân gibi rahşândur*, Kemalpaşa-zâde: ...*zât-ı şerîfi bir güher-rahşândur ki âfitâb-ı cihân-tab' kân-ı fesâhatde inâyet-i edeb ile perveriş kılmış*, Vusûlî: ... *zihn-i selîmi hem-vâr ve tab'-ı mustakîmi üstücâr olmagın rûz ü şeb tahsil-i ulûm idüp makbûl-i her merzbûm olmışdur*, Hayretî: ... *tab'-ı nâzükı fünûn-ı ma'ârifle müretteb her vechile esnâf-ı şi're kâdir...*, Nevâlî Çelebi: *İsm-i şerîfi Nâsûh ve tab'-ı latîfi ma'âni-i miftâh ile meftûh...*

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirin fıtratı anlatılırken kullanılan kelimelerden biri de **nihâd**dır. Nihâd, bilindiği gibi tabi'at, huy,

yaratılış anlamlarına gelmektedir. Nihâd kelimesine *derviş, nikû, nîk, rûşen, hûb* gibi sıfatlar getirilerek tavsif edilmiş ve birçoğunda da i'tikad ve nijâd tâbirleriyle aynı cümle içerisinde değerlendirilmiştir. Burada i'tikad kelimesinin kullanılışını inancın sağlamlığı ve dürüstlük olarak telakki ediyoruz. Nijâd da soy temizliğine delâlet ediyor. Başlıca kullanımları şu şekildedir:

Temerrüd Alî Paşa: *... hadd-ı zâtında emâret ü eyâlet ile derviş-nihâd ve pâk-i'tikâd ve sâhib-adl ü dâd kimesnedür.* Ârâmî: *...zîrâ ki derviş-nihâd u pâkize-i'tikâd kimesnedür,* Ca'fer Çelebi: *Bi't-tab' derviş-nihâd ve kayd-ı hestîden âzâd olmagın..*, Haydar Çelebi: *...zümre-i kuzâtdan derviş-nihâd ve nikû-nijâd kimesnedür,* Hamdî-i Burûsevî: *Hayli derviş-nihâd ve fenâfillah mertebesine destres bulmış şâ'ir-i dûr-endîşdür.* Hüdâyî Beg: *Bi't-tab' derviş-nihâd ve tabi'at-ı şi'riyyesi lâ-yu'addur.* Derviş Çelebi : *Asl u neseble derviş-nihâd ve pâkize-nijâd kimesnedür.*

Bu saydığımız örneklerin dışında Sultân Murâd, Derviş Beg, Ömer Beg, Adnî, Türâbî, Dânişî, Rûhî, Refî Çelebi, Zamîrî, Sabrî Çelebi, Sıyâmî, Za'fî, Ubeydî Çelebi, Izârî Çelebi, Gafûrî Çelebi, Gubârî, Fikrî Efendi, Günâhî, Lâzımî, Müdâmî Beg, Mu'inî Çelebi, Murâdî-i Acem, Minnetî, Nâlişî, Nâdirî, Yahyâ'da da nihâd kelimesi pâk, pâkize, sâf gibi tavsiflere uğramıştır.

Ahdî şâirlerin biyografilerini yazarken *hilkat, sîret, tıynet ve unsur* kelimelerini de kullanmıştır. Doğrudan doğruya övgü maksadıyla kullanıldığını sandığımız bu kelimelerin anlamlarını şöyle sıralayabiliriz. Hilkat: yaratılma, yaratılış sîret, bir kimsenin manevî halleri, ahlâk ve tavırları, huyu, tabi'atı. Tıynet, yaratılış mizâc unsur, esas, asıl madde. Görüleceği gibi sîretin dışındakiler aynı anlama geliyor. Sîretin de bu manâları içerdiği muhakkaktır. Bu kelimelerin uğradığı tavsifler şöyledir: *âdemî-sîret, derviş-sîret, nikû-sîret, sîret-i pâk, pâkize-sîret, âdemî-hilkat, hûb-hilkat, melek-hilkat, nikû-hilkat pâkize-tıynet.* Unsûr: *unsûr-ı latîf*

Bu yönleri değerlendirilen şâirler ise şunlardır: Rızâyî Efendi, Emrî Çelebi, Usûlî, Penâhî, Hayretî, Hayderî, Hüsrevî, Dânişî Efendi, Zünnûn, Rıf'atî, Rızâyî (biraderi), Rindî, Siyâhî, Sünnî, Sarfî, Tarzî, Gına'î, Garibî, Fedâyî, Misâlî, Nev'î, Yetim Alî Çelebi.

Unsur yönünden değerlendirilen şâirler ise şunlardır: Alî Efendi, Kemalpaşa-zâde, Ârif Çelebi, Nev'î.

Yukarıda saydığımız kelimelerin dışında bir yerde **şi'ar** kelimesi de geçmektedir. Kurbî: *Akkirmandan feemmâ peder-i büzürg-vârı ve*

*ecdâd-ı nikû-şi'âri memâlik-i acemden ve merdmân-ı sâhib-keremdendür.*

Gülşen-i Şu'arâ'da şairlerin edebî yönü anlatılırken, bu kelimelerden başka, tabi'at-ı şi'riyye tâbiri de çok sık kullanılmıştır. Şâirlerin tabi'at-ı şi'riyyeleri çeşitli tavsif ve değerlendirmelere tâbi tutulmuştur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Bu konuda üçer örnek cümle yazılacak, diğer şâirlerin isimleri verilecektir).

Gülşen-i Şu'arâ'da tabi'at-ı şi'riyye tavsiflerinden ilki*hûb ü mergûb*dur.

Mehemmed Efendi : *Tabi'at-ı şi'riyyesi hûb ve ma'âni-yi rengîn ile sözleri mergûbdur,* Hatmî Beg : *...zebân-ı Fârisî bilmede hûb ve tabi'at-ı şi'riyyesi mergûbdur,* Rûhî: *Ol cevânân-ı nâmdâruñ ...tabi'at-ı şi'riyyesi hûb ü mergûb idi.*

Diğer şâirler ise şunlardır: Tab'î, Penâhî, Cüdâyî-i Acem, Derviş Çelebi, Rey'î, Rûhî, Rindî, Şevkî, Safâyî Beg, Fânî, Latîfî, Lâhıkî, Makâlî, Meşrebî, Murâdî-i Bağdâdî, Nâmî, Nâlişî ve Hemdemî-i Acem.

Tezkirede karşılaştığımız tabi'at-ı şiriyye tavsiflerinden biri de*revân* dır.

Hakikî Beg: *...fi'l-hakika tabi'at-ı şi'riyyesi gâyetde revân ve Fürsüñ tekelüminde zebân-âver-i devrân ve Türkî dilinde eş'âri firevândur,* Keşfî Beg: *...tabi'at-ı şi'riyyesi su gibi pâk ü revândur,* Sıyâmî: *Tabi'at-ı şi'riyyesi bir mertebede su gibi câri vü revândur ki bir gicede beş yüz beyt dimege kâdirdür.*

Tabi'at-ı şiriyyeleri revân olarak vasfedilen diğer şâirler ise şunlardır: Zühdî, Gammî Beg, Muti'î ve Vahdetî.

Ahdî, dört şâirin ki bunlardan biri Sultân Mustafâ'dır, tabi'at-ı şi'riyye- leri için *bed* ve *nîk* tâbirini kullanır. Bu konuda Prof. Dr. Harun Tolasa 16.yy. tezkirelerini incelediği eserinde *fenâ değildi ama pek de iyi değildi, denmek isteniyor* diyor (bkz. s.209).

Sultân Mustafâ: *Tabi'at-ı şi'riyyesi bed olmamagın mahlas-ı hâlisleri Muhlisî vâkı' olmışdur,* Derûnî :*Tabi'at-ı nazmiyyesi nîkdür bed degül.* Sehâyî: *Tabi'at-ı şi'riyyesi bed degüldür nîk olmadan hâlî degül,* Medhî : *Tabi'at-ı şi'riyyesi bed degül nîk vâkı' olmışdur medhden mu'arrâ ve ta'rifden müberrâdur.*

Ahdî, Bekâyî ve Ra'dî'nin tabi'at-ı şi'riyyelerinin *kem* olmadığını söyler, bu da daha önce tab' meselesinde de üzerinde durduğumuz gibi bu ifadelerden anlaşılan, vasat bir şiir yeteneğinin olduğudur. Kaldı ki Rumûzî'nin şiir yeteneğinin *bâtî* olduğu açıkça söylenmiştir. Onun şiirlerinden çok musâhabetinin beğenildiği de

vurgulanmaktadır: *...egerçi tabi'at-ı şi'riyyesi bâtîdür feemma musâhabet-i dil-pezîri pesendîde-i yârân ve makbûl-i tabâyi'-i ehl-i irfândur.*

Tezkirede bazı şâirlerin tabi'at-ı şi'riyyeleri *pür-zîver* olarak tavsif edilmiştir. Bu şâirler Garibî, Makâlî, Nâzükî ve Sofyalı Vuslatî'dir. Bunlardan Makâlî'ye ait örneği buraya alıyoruz: *Tabi'at-ı şi'riyyesi pür-ziver olmagın şu'arâ-yı nâmdârdan geçinür.*

Gelibolulu Hâtıfî'den bahsedilirken *tâze vü ter* bir tabi'at-ı şi'riyye sahipliğinden söz edilir: *... tabi'at-ı şi'riyyesi tâze vü ter ve makbûl-i ehl-i hüner olmadan hâlî degüldür.*

Ahdî, Du'âyî'de, şiirinin ağlayan âşıkların hasb-i hâli olmasını, şâirdeki gücün nezâketine bağlar: *Tabi'at-ı şi'riyyesi nezâket ve sözden hâlî olmamagın ekser-i nazmı 'uşşâk-ı zâruñ hasb-i hâlidür.*

Muhyî-i Konevî'nin tabi'at-ı şi'riyyesinin herkes tarafından beğenildiğini görüyoruz: *...el-hak tabi'at-ı şi'riyyesi pesend-i zurafâ-yı zamân-ı pâk...*

Seyfî'nin tabi'at-ı şi'riyyesi ise *gül-bîz* ve *seyf-i kati gibi tîz* olarak nitelendirilmiştir.

Vahdetî'nin şâirlik yaratılışı *rûşen*, Hısâlî'ninki *hem-vâr*, Fedâyî'ninki ise *küşâde* olarak vasfedildikten sonra kendisinden önceki ve sonraki şâirlerin şiirlerini incelediği vurgulanmıştır. Kudsî ise, *tabi'at-ı şi'riyyesi cânib-i şi're mâyil ve ol fende kîl ü kâldür* biçiminde bir değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Hüdâyî Beg'in derviş-nihâd olduğu söylendikten sonra şiir gücünün Allah vergisi olduğu tespit edilmiştir: *Bi't-tab' derviş-nihâd ve tabi'at-ı şi'riyyesi Hudâ-dâddur.*

Tabi'at-ı şi'riyyenin uğradığı tavsiflerden biri de pâktir. Tab'î: *...tabi'at-ı şi'riyyesi pâk ve güftârı ferah-bahş-ı sûznâk..*, Gubârî: *...tabi'at-ı şi'riyyesi pâk ve arsa-i nazmda cüst ü çâlâk...*

Nisârî'de ise gün gibi ayânlık söz konusudur: *...merdüm-i suhendân yanında tabi'at-ı şi'riyyesi gün gibi nice idügi ıyândur.*

Keyfî'nin tabi'at-ı şi'riyyesi ise, mahlasına uygundur: *Tabi'at-ı şi'riyyesi keyfiyyetden hâlî degül.*

Ahdî, Selânikli Bâkî'de şiir gücünün var olduğunu ancak bunun tevazudan dolayı asla bir güç meselesi yapılmadığını söylemiştir : *Kendinüñ dahi tabi'at-ı şi'riyyesi var idi lakin şöyle zarîf ü nâzük tab' idi ki asla kendüye güç göstermez idi.*

Senâyî ve Mahfî'nin bu yönleri, örnekler verilerek okuyucuya bırakıl- mıştır. Senâyî: *Tabi'at-ı şi'riyyesin yârân-ı nükte-şinâs bu*

*beytden kıyas kılalar,* Mahfî: *Tabi'at-ı şi'riyyesi bu beytlerden ma'lûm-ı erbâb-ı ulûm ola.*

Bu konuda sonuç olarak söylemek istediğimiz şudur: Bu değerlendirmelerin hepsi genel ve soyut ifadelere dayanmaktadır. Ancak Fânî'de gazel, kaside ve mesnevide mergûbluk söz konusu edilmiştir. Son iki örnekte de müellifin söylediği bir şey yoktur yorum tamamen okuyucuya bırakılmıştır.

## 2-FAALİYET ve FONKSİYONLARINA GÖRE YARATILIŞ HÂLİ ve ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde şâirin doğuştan getirdiği tabii (doğal) sanat gücüne dayanan, ya tamamen şâirin kendisinin meydana getirdiği veya ortaya çıkmasında çok büyük katkısının olduğu sanat faaliyetleri ile bunlar üzerinde yapılmış tavsif ve değerlendirmeleri anlatan kelimeler üzerinde duracağız.

**a-İcad, ibdâ', mübdi' ve muhteri'** tâbirleri bu konuyu anlatmak için kullanılan kelimelerdir. İcad bugün dilimizde buluş ile karşılanıyor. Diğer üç kelimenin de anlamı, icad eden, bulan, ortaya koyan demektir. Biz tezkirede bu kelimelerin dördünün de ifade ettiği anlamın şahsî ve orjinali anlattığını düşünüyoruz. Örneklerde bazı tâbirlerin genel bir ifade tarzı, bazılarının ise, özellikle bir tür üzerinde verildiğini görüyoruz (Târih, mesnevi, gazel, şi'r vb.).

Celâl Çelebi: *Hakkâ budur ki ol server-i efâzıl-ı 'âlemüñ bî-had icâd-ı hâsı vardur,* Edâyî: *... şi'r ü inşâ fünûnında bî-hemtâ ve edâ-yı pâk ile meclis-ârâ ve güftâr-ı safâ-bahşıla râhat-efzâ ve savt ü nakş icâdında bülbül-i hoş-nevâdur,* Penâhî :*...tasvirde mübdi' u muhteri' misâl-i Mânî* Hüsâm Beg: *...feemmâ ibdâ'-ı şi'rde icâd-ı târihe nisbeti ziyâde oldugı bâisden ol fâik-i emsâl müverrih-i bî-misâl vâkı' olmışdur,* Hâtemî Beg: *Bu gazel dahi anlarıñ icâd-ı hâssıdur ve kendü re'y-i fikriyle makbûl-i ehl-i dildür,* Makâlî: *... bu gazel-i meşhûr kendinüñ icâd-ı hâssı oldugı efvâhda mezkûr..,* Murâdî-i Bağdâdî: *... şi'r icâdında tabi'atı ziyâde hûb vâkı' olmışdur,* Tufeylî: *... kendü tasnifinde muhteri'-i zamân ve nahl-bende-i cihândur,* Fuzûlî: *Hakkâ budur ki kendü tarzında muhteri' ve tarîk-ı ma'ânide mübtedi'..,* Hüdâyî Çelebi: *Tarîkında mübdi' ve tarzında muhteri'dür,* Yahyâ : *...tarz-ı mesnevîde şâ'ir-i muhteri' ve sâhir-i mübdi' oldugı gün gibi 'ayân u rûşen..,* Yetim Alî Çelebi: *...tarz-ı gazelde şâ'ir-i muhteri'-âyin ve cevâhir-i nazmı reşk-i dürr-i sîmîn vâkı' olmışdur.*

**b-bedihe ve 'ale'l-fevr** sözleri de Ahdî için, şâiriliğin bir ölçüsüdür, yani şâir için bir beğenilme, takdir edilme vesilesidir. Halk şâirlerindeki irticâlen söyleyiş gibi çok kısa zamanda bir şeyi, ki bu genellikle bir beyit veya kıt'adır, söylemek hatta, örneklere göre, hazır cevaplılıktır (Bkz. Tâbî-i büzürg).

Bedihe ile ilgili örneklerde Ümidî'nin hasta olup ölüm döşeğine yattığı zaman söylediği bir beyit, Enverî'nin içkinin yasak olduğu bir dönemde elinde iki testi şarapla subaşıya yakalanınca söylediği bir beyit (bu beyit Kerem kasidesinin tazminidir), Behiştî'nin çok sıcak bir yaz gününde buz satan Kuşeyrî'nin karısına yönelik bir kıt'ası, Vardar Yeniceli Derûnî'nin bir mecliste gönül verdiği birisine rakibinin içki sunması üzerine söylediği bir beyit, Gınâyî'nin Piyâle Paşa'nın sohbet meclisinde Şeytan lakaplı birinin gevezeliği üzerine söylediği bir beyit, Garibî'nin kadıya şikayet edilmesi üzerine, bu olaya düşürdüğü târih kıt'ası ve Ahdî'nin âmâ olan Nâlişî ile arasında geçen bir konuşmanın nakledilmesi sırasında yaptığı bir espiriyi (Çürük baklanın kör alıcısı olur) görüyoruz. Bunların hepsi de kıvrak zekâ ve hazır cevaplılık isteyen hususlardır. Bunların dışında, örnek verilmeden bedihe denilen bir şâir vardır, o da Hâverî-i Acemdir: ... *vâdî-i nazmda bedihe dimege hâzırdur.*

*Ale'l-fevr* ile ilgili örneklerde ise , Tâbî-i büzürg örneği hariç, örnek verilmemiştir. İfadeleri aynen alıyoruz:

Fevrî Efendi: ...*mazmûn-ı nezâket-i meşhûnı ale'l-fevr elfâz-ı gûn-â-gûn ile rişte-i nazma çeküp sarrafân-ı ma'rifet ve kûşe-nişinân-ı çarsû-yı mahabbete arz eyler,* Zamîrî: ... *ol perverişin zamîr evân-ı cevânîde misâl-i mihr-i münîr cevânib-i âlemi devr ve her bir şeyüñ gavrine irmege ale'l-fevr cidd ü cehd idüp...*

**c-Tasarruf** : Gülşen-i Şu'arâ'da kullanılan tasarruf kelimesi, Gelibolulu Âlî'nin Arapça'dan çevirdiği **Riyâzü's-Salihîn** isimli eserde, kendi yaptığı değişiklik ve eklemeler için kullanılmıştır. Aynı şekilde kitap ismi verilmeden Fikrî Efendi'nin Farsça'dan çevirdiği bazı eserlerde yapılan değişiklikleri anlatmak için geçmektedir. Bunların ikisinde de tercüme esere yapılan müdahaleler ve bunun tasvip edilmesi vardır. Bunların dışında Sâmî ve Izârî Çelebi'de geçen tasarruf kelimesi ise, *ebkâr-ı ma'ânî tasarrufu* biçiminde geçmektedir ki, biz bunu sanat unsurlarını en iyi bir şekilde kullanabilme, orjinal bir şeyler söyleyebilme, alışılmışın dışına çıkabilme kâbiliyeti olarak algıladık. Çünkü verilen örneklerde bu hâl söylendikten sonra makbûllük de söz konusu edilmektedir, Sâmî:...*ol suhen-senc-i mâhir*

*ebkâr-ı ma'âni tasarrufuna kâdir olmagın makbûl-i etibba'-ı asâgir ü ekâbirdür.*

Nevâlî Çelebi'de ise, başka bir durum vardır. Ahdî'ye göre Nevâlî Çelebi, Mevlânâ Lisânî-i Şirâzî'nin beş beyitlik bir gazelinin bir iki beytini az çok tasarrufla *tevârüd* etmiştir. Bu da, o zamanda hoş karşılanmamıştır. Ahdî, Şirâzî'nin şiirinin tamamını verdikten sonra Nevâlî'nin yaptığı değişikliğe de işaret ediyor ve sonunda Nevâlî'nin bundan kurtulması ve bir daha böyle şiir demekten tövbe etmesi meyânında dilek ve temennilerde bulunuyor.

## 3-OLAĞANÜSTÜ veya BİLİNMEYENE DAYANDIRILAN TANITMA VE DEĞERLENDİRMELER

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirlik gücünün anlatılmasında tutulan bir başka yol da bu başlık altında ele alınmıştır. Bunda maksat, şâiri övmek, yüceltmek tezkireye alınış sebebini okuyucuya daha iyi anlatmaktır. Fıtrattan getirilen güçle kaynak bakımından benzerlik gösteren bu anlatım tarzı sihr, sâhir, esrâr, âlem-i gayb gibi kelimelerle anlatılmıştır. Böyle anlatılan gücün kaynağı asla belirtilmediği gibi sebep de söylenmemiştir.

Ahdî eserin önsözünde yol arkadaşından ayrılışını anlatırken adı geçen şâiri, *şâir-i sihr-âferin* olarak tavsif eder. Mehemmed Paşayı ise *sihr-beyân* olarak vasfetmiştir.

Mehemmed Çelebi ( Müftî-zâde), Yahyâ Efendi, Celâl Efendi, Rızâyî Efendi, Emrî, Âgehî, Behiştî, Celîlî, Cevherî Çelebi, Hamdî, Halilî-i Acem, Hâlî, Zâtî, Rahmî Çelebi, Rey'î, Zâyi'î, Izârî Çelebi, Figânî, Gedâyî, Kastamonulu Latîfî, Muhyî Çelebi ve Hilâlî sâhir olarak tavsif edilmiştir. Bu şâirlerden bazılarının hangi konuda sâhir oldukları da belirtilmiştir. Meselâ Behiştî mesnevî tarzında, Celîlî teshir-i ma'ânîde, Halilî-i Acem mu'ammâda. Burada ilave etmemiz gereken bir husus, bu şiirlerin okuyucuyu etkilemesidir ya da müellif böyle düşünmüş olabilir. Bunlardan Cemâlî'deki ifadeyi burada veriyoruz: *Bu bir nice matla'-ı mu'ciz-nümâ ol sâhir-i nükte-ârânuñdur.*

Zihnî-i Bağdadî inşâda sâhir olarak nitelendirilirken Üsküplü Sıhrî de inşada *sihr-âferin* olarak tavsif edilmiştir. Ayrıca bu şâirin, *şu'arâ-yı şîrîn makâl ilme eş'âr-ı bî-misâl belki mânend-i sihr-i helâl dimekle teshir kılup...* biçiminde bir ifadeyle şiirdeki başarısı da anlatılmıştır.

Bunların dışında sihr ve sâhirlikle ilgili diğer benzetme ve değerlendirmeler şöyledir: Nevâlî Çelebi (kendisi değil de Lisânî-i

Şirâzî için kullanılmış bu kelimeler). Adlî Efendi (ifadeyi sihr mertebesine iletmekle ), Keşfî Beg *sihr-sâz*, Gafûrî *şâirân-ı sihr-sâz*, Nigârî'nin babası santraçta *sâhir* olarak tavsif ve takdir edilmiştir.

Bunların dışında Semâ'î *tab'-ı sihr-nümâ*, Vahdetî *lisân-ı sihr-nümâsı kâbil* olarak vasfedilmiştir. Ahdî Yakînî'nin şiirlerinin nasıl olduğunu anlatırken *...ma'lûm-ı şu'arâ-yı sihr-âferin ola ki mezkûruñ kelimâtı lezîz ü şirîn...* şeklinde bir ifadeyle Yakînî'nin takdirini diğer şâirlere bırakır.

Kara Çelebi *esrâr-ı ulûma vâkıf*, Yahyâ Efendi *künûz-ı esrâra mâlik*, Beyânî ve Sırrî Çelebi *esrâr-ı İlâhiyeye vâkıf*, Tâbî *esrâr-ı nâmütenâhiye mahrem*, Aşkî, *...'aşk-ı İlahiyeye mahrem ve esrâr-ı nâmütenâhiye hemdem*, Ârif Çelebi *kâşif-i esrâr-ı nihân* tanıtılmıştır.

Rumûzî Çelebi'nin şiirleri *mahzenü'l-esrâr-ı İlâhî gibi rümûz ile memlû* olarak değerlendirilmiştir. Tarzî ise, *...dünyâ-yı gaddâr-ı bîbekâda ferîd-i rûzgâr ve vâhid-i esrâr olmak ricâsıyla...* biçiminde bir ifadeyle anlatılmıştır.

## II-EDEBÎ KÜLTÜR VE GELENEK BAKIMINDAN ŞÂİR

### 1-ŞİİRE BAŞLAYIŞ VE YETİŞME

Gülşen-i Şu'arâ'da bir şâirin şiire başlaması, bu konuda yetişmesi, şiirle ilgili çeşitli faaliyet ve fonksiyonların içinde yer alması *heves, meyil, mâyil, rağbet, râgıb, tâlib* gibi kelime ve kavramlarla ifade edilmiştir. Bu kelimelerle anlatılan durumlar, bir sebep veya vesileye dayandırılarak verilmiştir. Bu sebep, bazen şâirin asıl mesleğinin dışında şiirle ilgilenme, bazen de zevk için şiirle ilgilenme biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Böyle olabildiği gibi doğrudan şiirle ilgilenme de söz konusu olabilmektedir. Bunların yanısıra asıl mesleği terk ettiren bir âmil olarak da görülebilir.

Bu durumların hemen yanında, tetebbu etmek, mümâreset veya müdâvemet göstermek gibi araştırmacı, tahkik edici bir tavrın varlığı da Ahdî tarafından, tezkirede, dile getirilmiştir. Ahdî, şiire yeni başlayan şâirlerde bir kâbiliyyet veya istidâd sezmişse, o şâir hakkında bilgileri verdikten sonra, *ümmiddür ki* ile başlayan cümlelerle o şahsın yetişip şiir dünyasındaki yerini alması için çeşitli dilek ve temennilerde bulunur. Bir şâirde (Safâyî Beg), *vâdî-i nazma gâlib ü râgıb olmadugı ecilden igende eş'âri iştihâr bulma- mışdur*

biçiminde olumsuz bir ifadesi vardır. Bunun dışındakiler olumlu ve teşvik edici ifadelerdir.

Mevcut durumları aşağıda veriyoruz.

Ahmed Beg: *...hulk-ı azîmle makbûl-i ehl-i âlem leylen ve nehâren tûtî-i şirin-makâl olup iki zebân ile eş'âr-ı zebân-ı hâl dimege tâlib ü râgıb..*, Âlî(İst): *...rûz ü şeb tâlib -i ma'rifet olup semt-i şi're mümâreset göstermiş..*, Terâşî: *Ber-muktezâ-yı tab' mevzûn-ı gûn-â-gûn dimege heves ve makbûl-i herkes olmak ârzûsıyla gah anı ve gah bunı terâş ıtmekle şâ'ir-i pâkize ve dür-pâş olmadan hâlî degüldür*, Senâyî: *Gülşen-i nazm içre nihâl-nevresin vâdî-i şi're tâze heves ...* Sünnî: *..hıdmet-i ârifân-ı cihâna cân ü dilden tâlib ü râgıb ve hemîşe tetebbu'-ı eş'âr-ı mütekaddimîn ve fusahâ-yı müteahhirîn idüp zebân-ı Aceme ve lisân-ı Nevâyîye bir mertebede iştigâl göstermiş mak- dûr-ı beşer degül*, Şevkî Çelebi:*...ol yâr-ı pâkize-güher henüz egerçi cevâhir-i ma'âniye nev-hevesdür lakin eş'âr-ı dürer-bârı makbûl-i gûş-ı herkes olmış- dur*, Şerhî:*... tarz-ı eş'ârda tab'ı gâyetde tâlib ü râgıb rûz şeb tetebbu'-ı nazm-ı âbdâr-ı dürer-bâr-ı yârân idüp ekser-i şu'arâ ile yâr musâhib*, Şânî: *Şân-ı şerîfi ve tab'-ı latîfi nazma râgıb ve mazmûn-ı meşhûn bulmaga tâlibdür. Egerçi gülistân-ı ma'âniде henüz gonce gibi nühûftedür lakin eş'âr-ı revânından dil-i hun-beste pür-şükûfte olur. Ümmiddür ki gülşen-i cüvânide zâtı nahl-i hünerden behremend ve ma'lûmât ile kendü akrânı içre ser-bülend ola..*, Safâyî: *Cevân-nevres ve vâdî-i nazmda tâze-heves..*, Ziyâyî: *...ashâb-ı câh u celâle mâyil ü râgıb ve eş'âr-ı dürer-bârı gavvasân-ı buhûr-ı ma'âniye yâr olan yârâna kâyil ü tâlib oldugına binâen..*, Mevlânâ Abdül- vâhid: *Şeb ü rûz ol yâr-ı şem'-i nazm-efrûz meyl-i eş'âr-ı pür-sûz ve cüst ü cû-yı güftâr-ı şâ'irân-ı ma'âni-endûz kılup..*, Ulvî Beg: *...Hadd-ı zâtında şuh-tab' u hoş-sohbet rûz ü şeb tâlib-i kesb-i kemâl-i ma'rifet üzre olup âlî-meşreb ü pâk-mezheb ve şi'r ü inşâ ile ser-âmed-i akrân...*

2-MAHLAS

Diğer tezkirelerde olduğu gibi, Gülşen-i Şu'arâ'da da şâirler, mahlaslarına göre sıralanmıştır. Şâirlerin mahlaslarına göre sıralanması, çağın tezkirecilik geleneği olduğu gibi, şâirin o isimle meşhur olmasından da kaynaklanmıştır. Ayrıca, tezkirecinin şâirin asıl ismini bilmemesi de bu sıralamada rol oynamıştır. Bu noktada şunları da söylemek yerinde olur. Mahlas şâirin bizzat kendi seçtiği bir kelimedir. Ahdî, sadece bir şâirde mahlasın başkası tarafından verildiğini belirtmiştir. Yine tezkireci mahlasları anlatırken mahlas

kelimesine uygun secilerle kelime ve anlam oyunlarına baş vurmaktadır. Ahdî, eserine aldığı kırk şâirin mahlası ile ilgili bilgiler vermektedir ki, bu tezkiredeki şâirlerin onda biridir. Bu hususta Ahdî'nin İstan- bul dışından gelip tezkire yazması, birçok biyografide şâirin evsafını işittiğini söylemesi (bkz.Vasfını İşittiği Şâirler) bilgi eksikliğine yorumlanabilir.

Mahlasa göre sıralamanın biyografi içerisinde anlatılanlarla doğrudan ilgisi yoktur. Harun Tolasa'nın işaret ettiği gibi bu olsa olsa bir bölümlendirme, genel bir madde başı olabilir.

Gülşen-i Şu'arâ'da tespit edebildiğimiz mahlasla ilgili bilgiler şöyle sıralanabilir:

1- Şâirin esas ismi, babasının ismi, namı, şöhreti, memleketi gibi durumlar göz önüne alınmıştır.

2-Mahlasın manâsı, mâhiyeti, seçimi veya verilişi, kullanılış gâyesi, şâirin kendi mesleği veya baba mesleği ve bunu devam ettirmesi, ses güzelliği, şâirin psikolojik hâl ve tavırları, dinî, tasavvûfî faaliyyetleri, şâirdeki vücûd güzelliği veya arızaları, herhangi birine veya bir yere bağlılığı

3- Şâirin başından geçen ilginç olay ya da durumlar

4-Tezkireci olarak Ahdî'nin kendi kanaat ve yorumlarına dayalı tanıtım şekli.

Ahdî'nin tezkiresine alıp mahlasları hakkında bilgi verdiği şâirleri verdiği bilgilerle birlikte şöyle sıralayabiliriz:

Kânûnî: ... *muhibb-i fukarâ olduklarına binâen mahlas-ı hümâyûnları Muhibbîdür*, Sultân Selîm: *...hâtır-ı âtır-ı anber-âmizleri cânib-i nazma mâyil ve mahlas-ı ferhundeleri Selîmî idügi ma'lûm-ı merdüm-i efâzıldur*, Sultân Mustafâ: *...tabi'at-ı şi'riyyesi bed olmamagın mahlas-ı hâlisleri Muhlisî vâkı' olmışdur*, Sultân Bâyezid: *Şâhî mahlas iderdi*, Sultân Cihângir: *...mezkûruñ mahlas-ı şerîfi Za'îfîdür.*

Buraya kadar verdiğimiz örnekler birinci ravzada yer alan pâdişâh ve şehzâdelere aitti. Ahdî, mahlas konusunda asıl söyleyeceklerini dördüncü ravzadaki şâirler üzerinde yoğunlaştırmıştır.

Ahdî, bazı şâirlerin sadece mahlaslarını söyler, geçer: Pîr Mehemmed Efendi: *Azmî mahlas ider*, Ebu'l-Fazl Efendi : *Fazlî mahlas iderler*, Kara Çelebi Mehemmed Efendi: *...mahlası Bahrî vâkı' olmışdur* gibi.

Bazan şâirin babasının isim ve durumuyla bir ilgi kurulur: Beyânî: *...ecdâd-ı pâkize-nihâdlarına Beyânî-zâde didükleri ma'lûm-ı cumhûrdur Beyânî mahlas kılduklarına sebeb budur.*

Tezkirecinin mahlas olarak seçilen kelimenin anlamı üzerinde birtakım kelime oyunları yaptığı da olur: Bekâyî: *Alem-i bî-bekâyı bâkî sanup Bekâyî mahlas itmiş*, Salâhî: *Zât-ı pâki salâh ile ârâste olup erbâb-ı fazl u belâgat yanında Salâhî mahlasın kendüye münâsib görüp şi'r dimege ragbet göstermişler.*

Bu konu çerçevesinde ele alınacak bir örnek de şu olabilir: Keyfî: *Ber-muktezâ-yı mahlas ol güzîde-i nîk ü bed ekser-i eş'ârında beng ü şarâb beslemege mukayyeddür.*

Mahlas seçiminde, Ahdî'nin ileri sürdüğü görüşlerden biri de, baba mesleği ve şâirin o mesleği devam ettirmesidir. Terâşî: *Terâşî mahlas itdüklerine vech-i tesmiye bu ki vâlidi cerrahlıkda üstâd-ı devrân ve ser tıraş itmede sânî-i Selmân oldugı ecilden kendü dahi ol san'ata cehd idüp...*

Mahlas seçiminde rol oynayan unsurlardan bir diğeri de şâirin mesleğidir. Yahyâ Efendi : *Ol kıdve-i erbâb-ı necât leyl ü nehâr evkâtın tahsîl-i kemâlât-ı berekât-âyâta bezl idüp ehliyyet ü mevleviyyet ile medrese-i Semâniyyede müderris olmagın Müderrisî mahlas itmiş.* (Bu örnek Ahdî'nin kendi yorumu da olabilir), Du'âyî: *Hadd-ı zâtında merd-i suhen-güzâr ve ayân u erkân içre nâmdâr-ı hûb-şi'âr olmagla mezkûr çavuşlar zümresine du'âcı nasb olınup ilâ hâzihi ol yâr-ı bî-hemtâ Du'âyî tahallüs idüp meşhûr-ı ehl-i nigâr olmışdur.*

Mahlas konusunda karşılaştığımız bir başka şekil de, şâirin sosyal konumudur. Gelibolulu Âlî anlatılırken şöyle deniyor: *...pesend-i mevâlî-i izâm ve nazar-kerde-i meşâyih-i kirâm olup himmet-i tab'-ı cihân-gîr-i lâ-nazîri hayâlden hâlî olmayup bülend olmagla kendülerin mahlas Âlî erzâni görmüşler.*

Fikrî'de de aynı durum söz konusudur: *... zîrâ ki eyyâm-ı şebâbda evkât-ı şerîfin tahsîl-i 'ulûma mutasarrıf kılmış ve bâb-ı şi'rde ma'âni-i bikrini sayd idüp mahlas-ı nâzüklerin Fikrî kayd itmiş*, Mehemmed Paşa'nın biyografisinde başka bir şey söz konusu edilmektedir: *...ümmîd-gâh-ı fuzalâ-yı bedâyi-nigâr ve mültecâ-yı şu'arâ-yı etibba-ı rûzgâr olmagın Ümidî mahlas itmişler.*

Mahlas seçiminde önemli bir husus da şâirin tabi'atıdır. Feyzî'de şöyle deniyor: *Lisân-ı Fürse mu'tad tevsen-i zihni vâdî-i nazm-ı nûredleri messâh-ı ma'âni-i melîhe ve seyyâh-ı tâh-ı kulzüm-i fasihâ olup imdâd-ı mülhem-i kuvvet-i mütehayyile olup gamam-ı te'akkul-ı teferrüsden emtâr-ı bedi'un nevâl-i mezâmin-i kariha arz-ı mukaddes-*

*nişânlarına lâ-yezâl rizân oldugın dan Feyzî mahlas itmişler,* Tab'î :*Tabi'at-ı pâki tarz-ı suhende hûb ü mergûb olmagın Tab'î mahlas buyurmışlar* , Hısâlî: ... *zât-ı melekî-sıfât ve huceste kelimâtdur ki Hısâlî mahlasıyla simâ-ı şerîfleri Arabîden haberdâr ve Fârisîde makbûl-i zebân-dânân-ı rûzgâr...*, Derviş Beg: *...hadd-ı zâtında âlî-himmet ve derviş-nihâd olmagın mahlas-ı şerîfin Derviş itmişler.* , Meylî: *...cüz'î ve küllîde semt-i şi're mâyil olmagın Meylî mahlas itmiş,* Mehemmed Çelebi : *Eş'âr-ı dürer-bâr üç zebân ile efvâhda câri ve Fârisîde kemâl-i mertebede tahayyüle kâdir ve sûz ü güdâz ile şâ'ir-i sâhir ve bi'z-zarûr hâtır-ı şerîfi şi're mâyil oldugından Meylî mahlas ihtiyâr itmişler idi.*

Ahdî, şâirlerin mahlaslarından bahsederken şâirin hayatıyla ilgili bazı ipuçları da verir: *Şâh-zâde-i merâm-bahş hazretlerinüñ hâk-i pây-i sa'âdet-encâmlarına irişmek ile Vusûlî mahlas itmişlerdür* (Vusûlî), Hâyırî: *...ve Hâyırî mahlas itdüklerine sebeb bu ki hâyır-ı Hazret-i İmâmda tavattun itmişdür.*

Ahdî, bazen de mahlas olan kelimeyle anlam oyunları yapar, böylece şâirin edebî kişiliğine yönelik değerlendirmede de bulunmuş olur. Pîrî Paşa: ... *mahlas-ı pâki Riyâzî ve güftâr-ı âbdârından herkes müterâzı olmışdur,* Ahmed Paşa: *Ol âftâb-ı burc-ı kemâl ve mâhtâb-ı câh u celâl eş'âr-ı dürer-bârı dîde Şemsî mahlas ihtiyâr itmiş,* Sâmî :... *ebnâ-yı cinsi yanında merâtib-i sâmiye hâsıl itmegin Sâmî tahallüs ihtiyâr kılmış.*

Gülşen-i Şu'arâ'da mahlaslar verilirken bunlardan başka, şâirin sosyal statüsü ile ilgili bazı tespitler de yapılmıştır. Mevlânâ Abdülvâhid: *Ol mürebbi-i gül-i gülistân-ı suhen-verân ve masdar-ı 'ilm ü 'irfân ve menşe'-i ma'âni vü beyân vücûd-ı 'âli-makâmı nazar-kerde-i sâhib-nazarın kirâmı olmagın mecmu'a-i nazm-ı pür-nizâmda Nâmî mahlas ile ihtimâm-ı tâm bulmışdur.*

Bilindiği gibi mahlas bir başkası tarafından da verilebilmektedir. Hatta bu konuda mahlas-nâmeler bile yazılmıştır. Ahdî bu konuyu sadece bir şâirde dile getirmiştir. Ahmed Efendi : *Müşârünileyhüñ ebyât-ı hâlet-bahşları hâlden hâlî olmamagın e'âlim-i 'ulemâ-yı mütecerrin ve efdâl-i fuzalâ-yı rûy-i zemîn olan Muslihiddin Larî hıdmetlerinüñ gûş-ı hûşına irdükde Hâlî mahlasın erzânî buyurmışlar.*

Ahdî, iki şâiri tanıtırken bunların mahlas seçmediklerini söyler. Kemalpaşa-zâde: *El-hak ol yegâne-i rûzgâr her bir fende fâzıl-ı fuzalâ-yı nâmdâr olmış lâkin şu'arâ-yı şeker-güftâr gibi mahlas ihtiyâr itmemiş egerçi gazeliyyâtın tertib-i divân üzre sebt itmişdür,* Ahmed Çelebi : *Egerçi sâir şu'arâ gibi mahlas ihtiyâr itmemiş feemmâ ol bülbül-i*

*nüktedânînüñ gülistân-ı ma'ânide gül gibi nazmı vasf-ı semenberân-ı hoş-bû ve gonce-dehenân-ı dil-cû vâkı' olmışdur.*

Mahlas meselesinde Ahdî'nin dikkat ettiği hususlardan biri de, çift mahlastır. Bu, iki dilde şiir yazma ve ayrı ayrı mahlas kullanma ve önceleri kullandığı mahlası zamanla değiştirme olarak karşımıza çıkıyor. Eflâtûn: *Zebân-ı Fârisîde mahlasları Esîrî ve Türkîde Hazânîdür lâkin şöhreti Eflâtûn dimekle şuyû' bulmışdur aña binâen Eflâtûn lakabı ile sebt olundı.* Lâzımî: *Evvelâ Pervâne mahlas idüp âhir Lâzımî tahallüsün kendüle lâzım görmüş,* Hâtemî : *Mezkûr ol zamanda Mâtemî mahlas ile meşhûr ü mesrûr imiş. Âhir giderek ol tarîkden dahi vaz gelüp külli şey'in yerciu ilâ aslihi muktezâsınca şâh-zâde-i âlemiyân ve nûr-ı dîde-i merdüm-i zamân ya'nî Sultân Selîm Hân hazretlerinüñ dergâh-ı cihân-penâhında müteferrika olup âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olmış. Hemîşe cemiyyet-i hâtır u cân u dilden nazm ü nesr ile sultân-ı zamân ya'ni şâh-zâde-i kâmrânuñ medh ü senâsına iştigal üzredür. Aña binâen mahlas-ı pâkin Hâtemîye hatm itmiş,* Vecdî: *Mezkûr Vecdî evâil-i hâlinde Vecdî tahallüs itmişler soñra o ma'nâdan şehbâz-ı tab'ı pervâz idüp ve nâmı dahi Abdülkerîm olmak münâsebetiyle ve esmânuñ müsemmâsından te'sîr olup kirâmdan olmak arzusıyla sahîfe-i rûzgârda nâmum Nâmî olsuñ diyü kirâme tahallüs itmişdür . Hâliyâ Kirâmî tahallüsü ile mezkûr olur.*

Mahlas konusunda son olarak söyleyeceklerimiz şunlardır: Mahlas meselesi Ahdî Tezkiresi'nde önemle üzerinde durulan bir meseledir. Tabiidir ki bu söylediklerimiz mahlası verilen şâirler içindir. Başkalarıyla karıştırılmama (bu konuda Tâbî mahlaslı şâirler konusundaki anekdota bakılabilir), başkalarından ayırdedilme, şiirin kime ait olduğunun belirlenmesi gibi hususlar dikkatle üzerinde durulan hususlardır.

### 3-BİLGİ, KÜLTÜR VE TECRÜBE

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirin edebî kişiliğinin belirlenmesinde rol oynayan hususlardan biri de şiir bilgisinin mevcûdiyeti ve bunların şâirde ne ölçüde olduğudur. Bu mesele, tezkirede *behremend, bî-bedel, bî-nazîr, cüst ü çâlâk, haberdâr, habîr, kâdir, kâmil, mâhir, sâhir* gibi kelimelerle anlatılmıştır.

Bu kelimelerle anlatılan durum genel bir ifâde tarzıyla verildikten sonra, özellikle birine vukûfiyeti varsa, o da dile getirilmiştir. Meselâ Arşî'de şöyle denmektedir: *Egerçi eş'âruñ aksâmından behremend idi lakin üslûb-ı târihde bî-mânend ve*

*muhayyel ü pür-mesel nice nice târih peydâ itmiş müverrih idi,* Ferâgî: *... sanâyi-i şi'rden behremend ve her vechile tab'-ı sâfi vâdî-i nazmda su gibi revân..,* Hüdâyî Çelebi : *aksâm-ı şi'rüñ fünûnundan behrever...*

Verdiğimiz örneklerin dışında Rahîmî Beg *ma'ârif-i cüz'î ve küllîden,* Mevlânâ Kâtib *aksâm-ı fünûndan,* Murâdî-i Bağdâdî *ehl-i hünerden behremend* biçiminde okuyucuya tanıtılmıştır. Yalnız Murâdî-i Bağdâdî'de hüner ehlinden hisse kapması için bir dilek söz konusudur. Muti'î ise, *ma'ârif-i cüz'î vü küllîden behredâr* olmış biçiminde değerlendirilmiştir.

Tarzî-i diger'de özellikle gazel tarzında ve tarih bilmede bir bilgi birikimi söz konusu edilmiştir: *...fünûn-ı şi're mâyil ve lisân-ı selâset-efzâsı kâyil ve şi'r ü gazel tarzında bî-bedel ve tevârih-i latîf bilmede şâ'ir-i zarîf..,* Ümidî Efendi'nin, sadece şiir konusunda, tab'ının bî-nazîr olduğundan bahsedilmiştir: *...zebân-ı Farisîde nazm-ı dil-pesendi dil-pezîr ve şi'r-i Türkîde tab'-ı bülendi bî-nazîrdür.*

Bu verdiğimiz örneklerin dışında Ahmed Çelebi, Tâbî-i büzürg, Zihnî Beg, Zünnûn ve Meşrebî savt u nakş bağlamada, Ahmed Çelebi muhasebede, Sânî Beg nazîrede, Sübûtî Kânûn-ı Bû Âlî'de, Cüdâyî-i Acem sohbet ve şiirde, Hıfzî Farsça ve Nevâyî bilmede, Hüsrevî edâda, Harîmî Beg seyâhat etmede, Sâni'î ilimde, Sehâbî-i Acem nesr ve mu'ammada, Şemsî-i Bağdâdî belâgat yüklü mazmun bulmada, Şerhî siyâkatta, Ubeydî, Gubârî ve Müslim Çelebi şiirde ve özellikle gazelde, Alâyî nesir, mu'amma ve aruzda, Âşık Çelebi şiir ve nesirde, Mevlânâ Abdülvâhid tefsir ve hadiste, Gammî Beg bilimde, Firdevsî târihte, Kandî şiirde, Kurbî meslekte, Kudsî şâirler içinde, Kelâmî tasavvufta, Lâyıhî tasavvufî şiirde, Mahvî anlayışta, Muhyî nesrde, Nazmî Beg nazirede, Vâlihî bilgide, Bağdatlı Vâlihî sohbette, Yahyâ herkesten ödül almada *bî-nazîr* olarak tavsif edilmiştir.

İki şâirde, şiirde bilgi ve beceri *cüst ü çâlâk* ile ifade edilmektedir. Bunlar, Tab'î ve Yahyâ'dır. Daha önce de belirtildiği gibi bu vasıfların birkaçı bir biyografide yer alabilmektedir. Yahyâ'da geçen ifâde biçimini aynen veriyoruz: *...meydân-ı belâgatde rahş-ı tab'ı şi'rüñ her vâdisine cüst ü çâlâk ve herkesden öñdül almada bî-nazîr ve arsa-i fesâhatde şu'arâ-yı zamân içre zebân-âver ü bî,bâk ve geregi gibi dilîr... el kıssa bu devrde zurafâ-yı Rûm ve erbâb-ı ulûm içre eş'âr-ı nâzük dimede şâ'ir çokdur lakin üslûb-ı mesnevîde aña mânend yokdur zîrâ ki kitâbları ma'ânî-i dil-firîb ile bî-nazîr...*

Emânî, Ehlî, Sânî Beg, Şevki Çelebi, Zamirî ve Ulûmî'nin bilgi ve becerisi pesend-i ehl-i dil ve erbâb-ı dil sıfatlarıyla takdir edilmiştir. Hurremî de, nâkil olarak tavsif edilmiştir :*Attâr-ı bâzâr-ı*

*eş'ârda sâhib-dükkân-ı efkâr ve nâkil-i nakl-i nazm-ı şeker-bâr olup latîfe-i güzâr ile ehl-i rüzgâr diyü iştihâr bulmaga sezâ-vâr ve makbûl-i sıgâr ü kibârdur.* Zihnî Beg ise, *mu'ammâ ve aruz bilmeden fâide-mend* biçiminde değerlendirilmiştir.

İbn-i Kemal Ahmed Efendi, Derviş Çelebi, Derviş Beg, Mevlânâ Ahmed Zarif, Ânî Efendi, Penâhî, Sübûtî, Cemâlî, Hâdimî, Hıfzî, Zâtî,Zünnûn, Rahîmî, Sânî'î, Âşık Çelebi, Âlî, Gammî Beg, Kurbî, Nigârî, Vâlihî-i Bağdâdî bir şekilde şiirden veya nesirden ya da herhangi bir ilim veya ma'rifetten *haberdâr ve habîr* olarak değerlendirilmiştir. Bu ilimlerin içerisinde hadis, tefsir gibi dinî olanların yanısıra müzik gibi ilimler de vardır. Nâdirî ise, *ma'ârif-i dervişândan bâ-haber* olarak vasfedilmiştir.

Yukarıda adı geçen şâirlerin dışında Zârî *sergüzeşt-i derdmendân-ı asrdan agâh u habîr*, Kudsî *her vâdîden habîr* biçiminde okuyucuya tanıtılmıştır.

Şiirde bilgi ve beceriyi anlatan bir kelime de *kâdir* dir. Celâl Efendi, Ebu'l-Fazl Efendi, Mehemmed Çelebi, Sürûrî, Nevâlî Çelebi, Adlî Efendi, Germî Beg, Emrî, Âgehî, Ümîdî, Behiştî, Basîrî, Beligî, Celîlî, Hayretî, Hâlî, Hayâlî Beg, Hâtemî, Halilî-i Acem, Hâverî-i Acem, Humârî, Handân, Rahîmî Beg, Rahmî Çelebi, Rumûzî Çelebi, Rey'î, Sâmî, Mevlânâ Şuhûdî, Sabrî, Zâyi'î, Ubeydî Çelebi, Izârî Çelebi, Figânî, Fuzûlî, Mevlânâ Kâtib, Latîfî, Muhyî Çelebi, Muhyî-i Konevî, Nisârî isimli şâirler şiire kâdir olarak tavsif ve takdir edilmişlerdir. Celâl Efendi'nin *rüsûm-ı nükûşa kâdir* olduğu belirtilmektedir ki bunun şiirle ilgisini tespit etmemiz mümkün olmadı. Fakat cümlenin devamında Nevâyî gibi *mazmûn-ı hassa kâdir* olduğu söylenmektedir. Bunun doğrudan doğruya şiire yönelik vâkıflık olduğunu söyleyebiliriz.

Diğerlerinin bir kısmında *aksâm-ı nazma kâdir, fünûn-ı şi're kâdir* denilip geçilirken ( Germî Beg, Âgehî ), bazılarında ise üç zebân ile şi're *kâdir* (Sürûrî, Ebu'l-Fazl Efendi, Fuzûlî) biçiminde neye, nasıl kâdir olduğu anlatılır. Emrî gibi bir kaç şâirde ise, günde ne kadar muamma söyleye- bileceği bile dile getirilmiştir. Rumûzî'nin bir isimden kırk elli mu'amma çıkarmaya kâdir olduğu da kaydedilmiştir. Bazılarında ise, *fikr-i bikre kâdir* lik söz konusu edilmiştir (Adlî Efendi). Mehemmed Çelebi'de *kemâl-i mertebede tahayyüle kâdirlik* vardır. Rahîmî Beg ise hem nazma, hem de nesre kâdirdir.

Enverî'de imdâd-ı himmet ile mürekkeb düzmege kâdirlik anlatılırken Hâverî-i Acem'in şiir dışında, santraçta yeni oyunlar bulmağa kâdir olduğu bildirilmiştir. Ayrıca Nigârî de, santraç

oynamakta kâdirdir. Sırrî ve Izârî'nin ise, hat yazmağa kâdir oldukları haber verilmiştir.

Şâirin bilgi ve becerisini anlatmakta kullanılan bir kelime de *kâmil* dir. Olgunluk anlamını verebileceğimiz bu kelime genellikle kâyil, mâyil, şâmil, efâzıl, emâsil gibi kelimelerle yanyana kullanılmaktadır. Kelimenin sözlük anlamları düşünüldüğünde bu konuda kusursuzluk dile getirilmiştir denile- bilir. Sultân Selîm, silah kullamada kâmil olarak tavsif edilmiştir. Kâmil kelimesi ile tavsif veya takdir edilen diğer şâirler şunlardır: Pîr Mehemmed Efendi, Nişânî Beg, Yahyâ Efendi, Vusûlî, Ahmed Paşa, Yümnî Beg, Rızâyî Efendi, Ömer Beg, Ânî Efendi, Behiştî, Bedrî Çelebi, Za'fî, Rahmî Çelebi, Rumûzî, Selikî-i Hamîdî, Sabrî Çelebi, Salâhî, Sarfî, Zâyi'î, Firâkî, Ferâgî, Fânî (Farsça bilme söz konusu edilmiştir), Mu'inî Çelebi, Mu'idî.

Tezkireden çıkarabildiğimiz kadarıyla bu tavsife uğrayan şâirlerin birçoğu gerek statü, gerek şâirlik yönünden toplumda yer edinmiş şâirlerdir. Bu yüzden bu şekilde değerlendirilmişlerdir.

Eserde, iki şâirin şiirde mâhir olduğu belirtilmiştir ki bunlar Latîfî-i Acem ve Mîrek Hekimdir. Latîfî'nin ayrı bir vasfı da şâir-i sâhirliktir (bkz. Olağanüstü Benzetmeler). Mîrek Hekim ise, iki dilde şiir yazmakla şöhret bulmuştur.

Şemsî-i Bağdâdî gazel tarzında tertip ettiği divanla *makbûl-i ehl-i irfân* olmuştur. Ayrıca, Sırrî Çelebi, Visâlî Çelebi ve Yakînî'de şahsiyete yönelik değerlendirmeler de bu şekilde değerlendirilmiştir. Makbulün yanısıra pesend ve pesendîde kelimeleri de kullanılmıştır.

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirin bilgi ve becerisini anlatmakta kullanılan kelimelerden biri de *mâlik* tir. Mâlik olma hâli şiirde olabileceği gibi, diğer sahalarda da olur. Önce şiirde bir şeylere ( tarih, gazel, bir iki matla, üç zebân ile şiire mâlikiyet vs.) mâlik olan şâirleri verelim: Emrî, Basîrî, Bidârî, Hasîrî, Cevrî Çelebi, Hamdî, Halîfe, Rahîmî Beg, Izârî Çelebi, Iyânî-i Konevî, Fazlî Çelebi, Firdevsî, Fazlî, Mevlânâ Kâtib, Lâzımî, Vâlihî Çelebi.

Diğer sahalardaki mâlik olma durumunu da şöyle anlatabiliriz: Anlayış (fehm ), fazl, hüner, askerlik, hat vs.den birinde bir mârifete mâlik olmak. İşte bu yönleri verilen şâirler ise şunlardır: Tâbi-i kûçek, Hükmî, Zühdî, Şemsî-i divâne, Gınâyî, Fenâyî, Nâtıkî, Yetim Alî Çelebi.

Ahdî, birkaç şâiri anlatırken bizzat şâir kelimesi etrafında değerlendirmelerde bulunmuştur. Bunları şöyle sıralayabiliriz: *Şâir, şâir-i bî-bâk, şâir-i metin, şâir-i sihr-âferin.*

Kâmî Efendi: *Ehliyyetle ehâli içre akrânı nâdir ve fuzalâ-yı asr arasında fazl ile şâir...* Sâ'î-i Nakkaş: *San'atinde üstâd-ı zamân ve musavver-i devrân ve şâir-i bî-bâk ü zebân-âver-i pâkdür,* Sıhrî: *Aksâm-ı nazmda şâ'ir-i sihr-âferin* Hilâlî : *...şâir-i metin ve sâhir-i sihr-âferindür .*

Edâyî Çelebi, Hâverî-i Acem, Rey'î-i Karahisârî'nin ise bir şeylere vâkıf olduğu söylenmiştir. Bunlar sırasıyla envâ'-ı ma'ârife, yurt dışından gelen şâirlerin keyfiyyet-i hâline ve fünûna vâkıf olmuşlardır. Ayrıca Rey'î'nin sanâyi-i şiirden ağah olduğu bilhassa belirtilmiştir.

Sâfî ve Firdevsî'nin bu konudaki vasfı ise, *zü-fünûn* dur. Sâfî, esnâf-ı şi'rde, Firdevsî ise kava'id-i aruz ve mu'ammâ bilmede bu sıfatla nitelendirimiştir.

4-FESÂHAT VE BELÂGAT

Ahdî, şâirlerin edebî şahsiyetlerini anlatırken fesâhat ve belâgat yönünden sahip oldukları durumlar üzerinde ayrıntısıyla durmuştur. Bu bahsin önemli bir kısmını Bilgi Kültür ve Tecrübe bahsinde verdiğimiz için üzerinde fazla durulmayacak, üç örnekle yetinilecektir.

Dilin sözde ve yazıda kusursuz kullanılması olarak tarif edilebilecek olan bu durumlar şâirlik bakımından önemli bir etkendir.

Ahdî, bir çok şâiri *zümre-i bülegadan, fusahadan* gibi genel tavsif ve değerlendirmelere tâbi tutmaktadır. Bunun yanısıra *ser-âmed-i fusaha* veya *bülega* ya da *belâgat-şi'ar* gibi ifade tarzlarını da görmek mümkündür. Bunu çeşitli alanlara (şiir, nesr, yabancı diller veya özel hüner ve kâbiliyyetler) teşmil etmek de gerekecektir.

Örnek olması bakımından üç cümleyi burada zikrediyoruz:

Nişânî Beg: *...bu zamânda elfâz-ı nefîs ve edâ-yı selîs ile manzûmât-ı ferah-fezâ seyr itmek isteyen anlarıñ inşâ-yı fasâhatgüzârın ve nazm-ı dürer-bârın mütâla'a kılsun.*

Beşiktaşlı Yahyâ Efendi: *El-hak ol kâşif-i 'ilm-i evvelîn ol ârif-i fünûn-ı âhirinüñ hakâyık-ı pür-dekâyıkın ehl-i zâhirüñ ukuli idrâk itmesinde âciz ü kâsırdur zîrâ ki ibârât-ı belîgi ser-â-ser hakâyık ve işârât-ı fasihi ser-â-pâ muvahhidâne...* Harîmî Beg: *... meydân-ı belâgatde pişrev-i şâh-ı suhen-verân-ı zamân ve arsa-i fasâhatde dürpâşi fasih-i zebânân-ı cihândur.*

## 5-YABANCI DİL VE EDEBİYATLAR

Bu başlık altında incelenecek olan husus, şâirlerimizin Arapça ve Farsça'ya olan vukûfiyetleri ve bu dillerde şiir yazabilmeleridir. O devrin ilim dilinin Arapça, edebiyat dilinin ise Farsça olması klasik şiirimizin kaynaklarının (âyet, hadis, kıssalar, efsâneler vs.) bu iki dilde olması gibi hususlar şâirlerimizin bu dille şiir yazmalarının tabii karşılanmasına, hatta üstünlük özelliği olarak görülmesine şâirin saygı görüp, takdir edilmesine sebep olmuştur. Kaldı ki Ahdî'nin eserine aldığı şâirlerin bir kısmı zaten devletin doğu kısmından, hatta başka ülkelerdendir. Başka ülkelerden deyimiyle kastettiğimiz çeşitli yollarla ülkemize gelen ve buralarda yerleşen şâirlerdir. Bunlar o zaman büyük ilgi ve takdir toplamışlar, birçok iltifata mazhar olmuşlardır.

Arapça ve Farsça zaman zaman ilim ve fen kelimeleriyle nitelendirilmiş, zaman zaman da lisan ve zebân kelimeleriyle dil anlamında kullanılmıştır.

Şâirlerin bu yönden değerlendirilmesinde üzerinde durulan en önemli husus, bu dillerin edebî inceliklerine yönelik bir bilginin varlığıdır. Hatta şiire başlama ve şâirlikte belli bir noktaya ulaşma da Arapça ve Farsça bilmeyle değerlendirilmiştir.

Şâirler bu konuda, çeşitli kelimelerle tavsif ve takdir edilmişlerdir. Bunları şöyle sıralayabiliriz: *âgâh, behremend, bî-nazîr, haberdâr, habîr, kâdir, kâmil, mâlik, makbûl, vâkıf* gibi.

Bu yönü anlatılan şâirleri ise şöyle sıralabiliriz: İlâhî, Ânî Efendi, İlhâmî Efendi, Penâhî, Bâkî-i Selânikî, Hâyırî, Hâfız, Derûnî, Derûnî, Rumûzî Çelebi, Sırrî, Sâlikî, Şefî'î, Lâhıkî, Lâzımî, Mecdî, Müdâmî Beg, Hüdâyî Çelebi, Helâkî Çelebi, Hâtıfî. Bu biyogragilerden üç örneği buraya alıyoruz.

Ânî Efendi: *...kütüb-i mütedâvilede mütâla'a-i pâki dil-pezîr ve zebân-ı Fürsüñ durûb-ı emsâli zabtında bî-nazîr..*, Penâhî: *Lisân-ı Arabîde ve tasavvufda malû'mât-ı pâki makbûl-i fuzalâ-yı âlem ve zebân-ı Fârisîde kavâ'id-i pür-fevâyidi pesend-i zurafâ-yı Acemdür.* Hâfız:*Lisân-ı Arabîde ma'arif kılmış ve zebân-ı Fârisî'nüñ kavâ'id-i fevâyidine vâkıf imiş.* Mirek Hekim: *...şi'rüñ aksâmında mâhir ve iki zebân ile nazmı vâfir ve her bir dilüñ edâsından geregi gibi şâ'irdür.*

Yabancı dil bilme meselesinde Ahdî'nin bir ölçüsü de *darb-ı mesel ve durub-ı emsâl* dir. Eserin önsözünde Anadolu'ya gelişini, çeşitli kimselerle görüştüğünü, onların şiirlerinden ve diğer bilgilerinden istifade ettiğini anlattıktan sonra *...tâlib-i hıdmet ve bende-i ehl-i ma'rifet geçinüp zebân-ı Türkîye müdâvemet gösterüp bir*

*mikdâr durûb-ı emsâl zabtına taklîd kılup fünûn-ı şi'rde ferîd olup hâlâ ki sene ihdâ ve seb'in...* demektedir. Bu cümleden anladığımız kadarıyla Anadolu Türkçesi'ni öğrenmek için epey çalışmış ve sonunda bunu öğrenmiştir. Kendisi bunu yapınca diğer şâirlerde de bu özelliği aramıştır. Darb-ı mesel bilmeyi, yabancı dili öğrenme ve kullanma açısından (özellikle Farsça için) bir yeterlilik ölçüsü olarak alıyoruz. Bu yönü değerlendirilen şâirler şunlardır: Ânî Efendi, Ahmed Çelebi, Izârî Çelebi, Ulvî-i İstanbûlî, Firdevsî, Visâlî Çelebi ve Hâtıfî.

Bunlardan üç örneği buraya alarak konuyu kapatalım. Ânî Efendi:... *kütüb-i mütedâvilede mütâla'a-i pâki dil-pezîr ve zebân-ı Fürsüñ durûb-ı emsâli zabtına kâdir..*, Izârî Çelebi: *...zebân-ı Fârisî'nüñ mümâresetiyle durûb-ı emsâli zabtına kâdir ve ebkâr-ı ma'ani tasarrufına merd-i şâ'ir-i sâhir...* Visâlî Çelebi: *.tarz-ı kaside vü gazelde pesend-i ehl-i dil olmagın zebân-ı Fürsüñ durûb-ı emsâli zabtına cidd ü cehd kılup geregin gibi edâsına kâdir geçinür.*

Darb-ı mesel veya durûb-ı emsâlin bunların dışında kullanıldığı üç yer daha vardır ki bunlar şâirin kendi dilinde olup bazılarında karşılaştırma söz konusu edilmiştir. Bâkî:*'Ale'l-husus tarz-ı gazelde mânend-i Hilâlî elfâzı Lâmî ve darb-ı meselde Seyfî gibi nass-ı katî ve üslûb-ı kasidede tarz-ı Ümîdî..*, Cemâlî : *Ekseri durûb-ı emsâl bilmede bî-misâldür,* Makâlî:*..her an esnâ-yı musâhabetde durûb-emsâl ile mukayyed...*

## 6-ÜSTADLIK VE YETİŞTİRİCİLİK

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirlerin değerlerinin takdir edildiği önemli kısımlardan biri de bu yönün anlatıldığı cümlelerdir. Bu bölüm, şâirin kendi dönemi içerisindeki yerini ve etkisini göstermek açısından oldukça önemlidir. Bu ifade biçimi biraz da tezkireye alınma sebebi olarak değerlendirilebilir. Şâirin ulaştığı seviyeyi belirlemek bakımından da mühim olan bu durum *üstâd* kelimesi etrafında ifadesini bulmuştur. Başlıca örnekleri şöyledir:

Ebu'l-Fazl Efendi: *...aksâm-ı şi're üç zebân ile sâhir-i üstâdân-ı zamân ve şâ'irân-ı cihân gibi kâdir 'ale'l-husus Hâce-i Hâfız-ı Şirâzî'nüñ dîvân-ı huceste-fercâmlarına kâfiye-ber-kâfiye nazîre-i bî-nazîr belki dil-pezîr tahrîr ü takrîr itmişdür,* Âteşî: *...üstâdân-ı rûzgâr içre sâhib-hüner...* Hayâlî Beg: *...letâfet-i zihn-i sâfi gâyetde fünûn-ı şi're kâdir ve her bir fende üstâdân-ı mütekaddimîn ü müteahhirîn gibi mâhir...* Halîfe: *Âlem-i tufûliyyetde ve debistân-ı dehrde üstâdân-ı rûzgâr u etfâl içre ve nükte-güzârân-ı şîrîn-güftâr hıdmetlerine diz çöküp...*Zâtî: *...nice*

*müddet melikü'ş-şu'arâ-yı rûzgâr ve üstâd-ı şîrîn-kâr diyü nâmdâr idi,* Rahmî Çelebi:*Tab'-ı mustakîmi ve zihn-i selîmi nazma mâyil ve esnâf-ı şi're üstâd-ı kâmil geçinür,* Sebzî: *...bu devrde şu'arâ-yı nev içre pür-kühen ve üstâd-ı suhen geçinür,* Sabrî Çelebi: *...aksâm-ı şi'rüñ cüz'î vü küllîsine kâdir ve her bir fende üstâdân-ı pîşîn gibi mâhir..,* Tufeylî: *...hoş hat kıt'alara hâşiyeler idici üstâd-ı a'lâ olup ve kendü tasnîfinde muheri'-i zamân..,* Nazmî Beg: *Fünûn-ı şi'rde üstâd ve hemîşe aksâm-ı nazm dimege mu'tâd...*

Yukarıda verdiğimiz ifadelerin dışında tezkirede Penâhî-i Acem resimde, Tâbî-i büzürg türkî bağlamada, Terâşî'nin babası cerrahlıkta, Zihnî musikîde, Sâ'î-i nakkaş kendi sanatında, Kandî şekercilikte, Kurbî mühr-kenlikte, Latîfî-i Acem savt ü nakş okumada, Nigârî'nin babası santraçta, Helâkî Çelebi ise Farsça bilmede üstâd olarak tanıtılmıştır.

### 7-ÜSLÛB (üslûb, esâlib, tarz, tarîk, vâdî, semt, arsa, aksam, esnâf)

Ahdî, eserinde, yukarıda saydığımız kelimeleri şâirin edebî yönünü anlatırken kullanmaktadır. Bu kelimelerle anlatılan durumlarda, edebiyatın herhangi bir alanı, türü veya bizzat edebiyatın kendisi için bir isimlendirme söz konusudur. Bu ifade tarzında bazen bir kavram diğerini kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Celîlî'de gördüğümüz şu ifade biçiminden de anlaşıla- cağı gibi bir kavram diğerini kapsar mahiyettedir: *...aksâm-ı nazma kâdir ale'l-husus tarz-ı mesnevîde mâhir ve teshîr-i ma'ânide sâhir imiş.*

Bu kelimelerin kullanıldığı başlıca yer ve şekilleri şu şekilde tespit edebiliriz: *tarîk-ı gazel, tarîk -ı ulûm, tarz-ı şi'r veya eş'âr, -ı gazel, -ı mesnevî, tarz-ı inşâ, üslûb-ı inşâ, -ı nazm - ı nesta'lık, esâlib-i nazm, -ı şi'r, aksâm-ı nazm, -ı şi'r .*

Ahdî'ye göre, Behiştî, Rahmî Çelebi, Zamirî ve Ferâgî mesnevîde Iyânî-i Konevî ve Hüdâyî Çelebi gazelde Fânî (Alacahisarlı) ve Visâlî Çelebi gazel ve kasidede Medhî Çelebi ise kasidede üslûb konusunda söz sahibidir. Nev'î Çelebi ve Yetim Alî Çelebi tarz-ı gazelde kendilerine has üsluplarıyla zamanın önde gelen isimleridir.

Üslûb konusunda tespit ettiğimiz bir diğer durum da, şâirin şiirde izlediği yolun kendi icadı olup olmadığı ile başka birinin açtığı çığırdan gidip gitmediği meselesidir. Bu konuda eserin ikinci ve üçüncü bölümlerinde kullanılan ifade tarzı, bir çeşit övgüden ileri gitmez. Bunun sebebi de bu bölümlerde yer alan şâirlerin sosyal

konumlarıdır. Bu övgülerin bâriz iki örneğini Nişânî Beg ve Rızâyî'de görüyoruz:

Nişânî Beg: *...âlim-i kâmil ve şâ'ir-i fâzıl... ve tarz-ı şi'r ü inşâda yegâne-i devrân ... her birinde tevâmân u Selmân ve hâce-i cihândur,* Rızâyî: *...üslûb-ı inşâda vassâf-ı devrân ve belki ferîd-i cihân...*

Hadd-ı zâtında Ahdî, bu ifade tarzını dördüncü bölümde de devam ettirmektedir, ancak üç ravzalı nüshalar ile dört ravzalı nüshalar arasında, bazı biyografilerde, üslup bakımından önemli değişiklikler vardır. Bu konuya Ahdî'nin kendi üslubunu değerlendirirken işaret edilmiştir (bkz. Gülşen-i Şu'arâ'da Dil ve Üslûb).

Gülşen-i Şu'arâ'da üslup konusunda tab' ve zihnle ilgi kurulmuştur. Bunların bazılarında (Pîrî Paşa, Lâhıkî, Mu'idî vs.) tarz-ı eş'ârda hûb ü mergûb gibi bir beğenme ve takdir belirtilirken bazılarında ise üç zebân ile şi're kâdirlikten söz edilmiştir (Hınnalızâde Âlî Efendi). Bolulu Celîlî'nin tab'-ı bülendinin nazm vâdisinde 'âlî-himmet olduğu belirtildikten sonra şiirlerinin hikmet erbâbı tarafından beğenildiği dile getirilmiştir. Gubârî Çelebi'nin tab'ının gece gündüz şiir semtine râgıb olduğu bildirilmektedir. Adlî Efendi'de ise, *tarîk-ı gazelde sâhib-tarz-ı nâdir ve edâ-yı selîs ile fikr-i bikre kâdirlik* söz konusudur. Bu ifadeden anlaşılan şiirde orjinalliktir.

Küçük Tâbî'nin üslûb-ı şi'ri Bâkî Çelebi'den aldığı, onun yolunda olduğu belirtilmiştir. Sıdkî-i diğer'in, arsa-i nazmuñ Husrev-i çâbük süvârı olarak tavsif edildikten sonra, inşâ ve şi'ri Nişânî Beg'den gördüğü tespit edilmiştir. Sabrî Çelebi'nin kaside tarzında Feryâbî kadar güçlü ve muammada Rûmun Şihâb'ı Hayretî'nin gazel tarzında misâl-i Hayretî olduğu özellikle vurgulanmıştır. Halîfe ise, mesnevide tarîk-ı Pîr Gence'ye sâlik geçinip onun gibi hamseye mâlik olmuştur. Arif Çelebi'de de benzer bir durum söz konusudur: *...üslûb-ı mesnevîde Şeyh Nizâmîye peyrev ve bende-i Hazret-i Câmî sûz-ı Hüsrev olup hamse dimiş.* Bunların dışında Fuzûlî'nin de mesnevi tarzına olan ilgisi söylendikten sonra **Leylâ vü Mecnûn** yazdığı haber verilmektedir.

Kurbî'nin *tarz-ı Nevâyîde hall-i ukde-küşâ* olduğunun söylenmesi dikkat çekici bir ifadedir, çünkü Nevâyî tarzı edebiyatımızı etkileyen önemli bir tarzdır. O devirler için önemli bir ölçüdür. Bir çok şâirimiz bu tarzdan etkilenmiş, onu izlemiş veya takip etmiştir (bkz.Takip, izleme). Ulûmî de Nevâyî tarzına gösterdiği gayretten ötürü ehl-i dilin beğenisini kazanmıştır. Nevâlî ise, gece gündüz esnâf-ı şi're vâkıf olmak arzusuyla çaba sarfetmektedir.

Ahmed Paşa, Derviş Çelebi, Ahmed Çelebi, Hâyırî, Hâlî (Acemzâde), Rahîmî Beg, Zihnî, Sıhrî-i Üskübî, İlmî-i Bağdâdî, Ferâgî, Lâzımî inşâ tarzında önemli mesafe kat etmişlerdir. Bu durum tezkirede *vâkıf, kâdir, habîr, haberdâr, mâlik* gibi kesin hükümlerle belirtilebildiği gibi *sâlik, tâlib, râgıb* gibi herhangi bir hüküm verilmeden de ifade edilmiştir.

Ahdî'ye göre Halilî-i Acem, Rumûzî Çelebi, Sabrî Çelebi, Ulûmî ve Mollâ İmâd muamma semtinde isim yapmış şâirlerdir.

Sânî Beg hezl tarîkında tek iken bu yoldan tevbe etmiştir. Edirneli Atâ hicv ve hezl üslûbunda zamanın ileri gelenlerindendir. Temerrüd Alî Paşa ilim tarîkında, Keşfî Beg üslûb-ı nesta'lıkda, Basîrî üslûb-ı muhâverede, Üsküplü Sıhrî üslûb-ı kitâbette, Hâlî hatt-ı nesta'lıkda, Ârif Çelebi vâdî-i suhende, İlmî-i Bağdâdî nesta'lıkda, Arşî tarihte, Vahdetî kitâbette, Nâdirî kısa tarzında önde gelen şâirlerdir. Hemdemî-i Acem ise, her vâdiden haberdâr olarak tavsif ve takdir edilmiştir.

8-TAKİP VE İZLEME

Kısaca sanat alışverişi diyebileceğimiz bu durum tezkirede üzerinde durulan bir meseledir. Şâirin yetişmesi ile ilgili olduğu için bir nev'i takip etmeyi anlatan ve *peyrev, tevâmân, mânend* gibi kelimelerle ifadesini bulan bu durumlar aşağıdaki gibidir. Bu anlatılan meselerde bazan karşılaştırma da söz konusudur.

Ahmed Efendi: *Hususa na©z u mu'ammâda Nâmî ve fenn-i aruz u kâfiyede sânî-i Câmîdür. Üslûb-ı gazelde mânend-i Emîr-i Husrev ve sözleri pür-sûz tarîk-ı kasîdede Enverî-i dil-firûz olup...*

Emrî: *...fünûn-ı mu'ammâda mahâretle Mir Hüseynî gibi ma'rûf ve kemâl-i tahayyülat birle Şeyh Kemal Hucendî ve mazmûn-ı belâgatmeşhûn ile Derviş-i Dehkî ve hüsn-i edâ-yı dil-efrûz ile Hasan-ı Pehlevî ve ma'nâ-yı dakîk-i pür-sûz ile Rûmuñ Hüsrevi...*

Emânî: *El-hak sûz ü güdâz ile tevâmân-ı Figânî ve edâ-yı revân ile hem-zebân-ı Revânî geçinür.*

Edâyî: *fenn-i mu'ammâda Emrî Çelebi şâgirlerindendür.*

Konu il ilgili üç örneği böylece verdikten sonra şâirin ismi yazılacak ve yanına italik olarak kimi takip ettiği veya kimin peyrevi olduğu vs. belirtilecektir:

Penâhî *Mânî ve Bihzâd*, Tâbî-i kûçek şiir üslubunda *Bâkî Çelebi, tarz-ı hezli ve lagı Sânî mahlas iden Can Memîden ahz ü cer kılmış*, Cemâlî: *mânend-i Emrî ve tevâmân-ı Bâkî*, Hâletî *Hayâlî Bey'in edâsına mâyil,*

Hayâlî Beg : *elfâz-ı nefis-i pâk ile Rûmuñ Hâfız-ı Şirâzı*, Halîfe: *tarîk-ı Pîr Genceye sâlik*, Halilî-i Acem: *peyrev-i Mîr Hüseyn*, Zâtî: dürr-i meknûn-ı gün-â-gûn semîn ile *Abdullah-ı Mervârid a'nî tevâmân-ı Sırfî ve Beyânî* Rahmî Çelebi: mesnevide *peyrev-i Hilâlî*, gazelde *tevâmân-ı Hayâlî* ve kasidede *mânend-i İsmail Isfahânî*, Sâbirî: Rûmda Zâtî ve Emrîden sonra *hallâk-ı ma'anî*, Sıyâmî: mesnevide *peyrev-i Ma'nevî* Ârif Çelebi: mesnevîde *Şeyh Nizâmîye peyrev* , İlmî-i Bağdâdî: *tarz-ı nesta'lıkda peyrev-i kutb-ı Yezdî*, Ulvî: durub-ı emsâl bulmada *peyrev-i Necâtî*, mazmûn-ı belâgat-nümûn ile *mânend-i Zâtî* edâda *misâl-i Hayâlî*, ve selâset-i elfâz ile *reşk-i Hilâlî* geçinürse yiridür. Fuzûlî: kasidede *Hâce-i Selmân*, Firdevsî: *Kanun ve Şifâ-yı Bu Âlî yazmada hikmetle Eflâtun*, Feyzî Çelebi: *Nevâyî ve Fürs taklidinde makbûl-i cumhûr*, Kutb-ı Kâtib: *kıt'a nüvislıkda enis-i zaman ve belki Mir Âlî-i devrân ve rik'a meşki Mir Muzaffer gibi...* Mirek Hekîm: *ilm-i hikmetde Aristo-yı sânî ve fünun-ı muciz ü ebdânda Behmenî-i Yunânî*, Misâlî: *hüsn-i edâ ile Rûmun Hasanı*, Muhyî Çelebi: *arsa-i güftârda zebân-ı uzvlyyet-i Makalî bî-mânend*, Nihânî: *güftâr-ı âbdârı Ubeydî Çelebi himmetiyle selîs ü hemvâr*, Hemdemî-i Acem: *hatt-ı nesta'lık bâbında peyrev-i Mir Alî*

## IV-ESERİ BAKIMINDAN ŞÂİR

Tezkireler, asıl olarak şâirin unutulmaması için yazılmıştır. Bunu bir çok tezkirenin mukaddimesinde görmek mümkündür. Ahdî de diğer müellifler gibi bu meseleyi eserinin önsözünde dile getirmiştir.

Tezkireye alınan insanlar herhangi bir kişi değil, şâir olduğu için alınmıştır. Bu yüzden aslolan şâirin kendisidir, yani tezkirelerde doğrudan *müessir* üzerine çalışılmıştır. Eser hakkında söylenen her söz müessiri anlatmaya vesiledir. Bir nev'i eser asıl tanıtma unsuru değil, şairi tanıtırken kullanılan bir araçtır.

Bu konu üzerinde Harun Tolasa'nın kanaatleri şu şekildedir:

*Yapılan tanıtma değerlendirmelerin geniş bir kısmı soyut ve geneldir. Bunlar tezkirecinin eserden edindiği izlenim ve kanaatlerin sonucudur. Ancak hangi eserden, hangi kısımdan, hangi edebî ve estetik unusur dolayısıyle böyle bir değerlendirilmeye gidildiği konusunda açık ve ayrıntılı bir belirlemede bulunulmaz. Şâirin kişiliği ile içiçe yürüyen tanıtma ve değerlendirmeler daha çok bu türdendir ve bunların soyut ve genelde kalmasının bir sebebi de bu olmalıdır. Tanıtma ve değerlendirmenin diğer kısmında ise, eser (mesela bir mesnevi) veya şiir*

*(bir beyit veya beyitler, kıt'a, mısra ya da tümüyle bir kaside, gazel vb.) kesin olarak belirlenir, yapılan tanıtma ve takdirler ya eser ismi anılarak ve örnekler verilerek somutlaştırılır veya verilen örnekler üzerinde daha somut, nesnel açıklamalar, yorumlar, yargılamalarda bulunulur. Tezkirelerde esere dayalı tanıtma ve değerlendirmenin müstakil, hatta sırf eser için yapılıyormuş hüviyetini kazanan kısımlar da bunlar olur.* [72]

Tolasa, Şâir Tezkirelerinde Örnek Verme İşlemi[73] isimli makalesinde ise meselenin bir başka boyutuna şöyle değinmektedir: *... bu çalışmamızda örneklemeyle ilgili bütün uygulamaları gözden geçirirken, bütün örneklerin, kullanılış yeri, biçimi, amaç ve fonksiyonu, hatta bizzat bu örneklerin içerdiği anlam açısından, edebî olayın iki temel unsuru etrafında bir kümelenme meydana getirdiğini gördük. Bu iki temel unsur, genel anlamıyla, eser ve insandır. Burada eser unsuruyla kastımız edebî ürünün bizzat kendisidir...*

Adı geçen makalenin devamında örnek verme işlemi şu şekilde maddelendirilmiştir:

*a) Verilen örneklerin bir kısmında, ne örneklerin alınmış oldukları eserler veya (bütün itibariyle) şiirlerin isimleri, şekil ve türleri tanıtılıp takdim edilir ne de bizzat örnek üzerinde her hangi bir açıklama, yorum ve değerlendirmede bulunulur...*

*b) Tezkirelerde, eser etrafında toplanan örneklemenin önemli bir bölümü de, şairin, şairliğinin veya karışık olarak her ikisinin bir arada tanıtımı veya değerlendirilmesi yapıldıktan sonra, eser ya da şiirlerinden belirli isimlerin tanıtılıp takdim edilmesi üzerine ortaya çıkar...*

*c) Şairin eseri etrafında çevrelenen, onu merkez alan örnekleme işleminin bu üçüncü grubunda küçük çapta bir eser analizi ve değerlendirilmesi yapılır... Bunlarda genel ve soyut olarak eserin değil, bizzat eser içindeki metnin tanıtım ve değerlendirilmesi işlemi sözkonusu olmaktadır.*

*d) Nazire geleneği içinde ortaya çıkan eser ya da şiirlerin tanıtımı ve değerlendirilmesi*

Ahdî tezkiresinde, 382 şâire ait, 1224 Türkçe, 142 Farsça beyit yer almıştır. Gazel olarak 141'i Türkçe, 9' u Farsça olmak üzere toplam 150 gazel vardır. Bunlardan başka bir de babası Mevlânâ Şemsî'nin mülemma bir gazeli vardır. 36 Türkçe kıt'a, 5 Türkçe ruba'î, 17 mu'amma, 10 mesnevi (bu eserlerden bir kaç beyit), 1

[72]-Harun Tolasa, **Sehî, Latifî, Âşık Çelebi Tezkirelerine göre 16. yy.da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I,** Ege Üni. Ed.Fak. Yay. No 4, 1983, s.315

[73] -Harun Tolasa, Şair Tezkirelerinde Örnek Verme İşlemi, **Ege Üni. Sosyal Bil. Fak. Dergisi,** İzmir 1980, s.199.

münâcât, 3 kaside (sırasıyla 1 beyit, 5 beyit ve 9 beyitlik), 1 mersiye (6 beyit), 1 müseddes (5 bend), 1 şehrengiz (3 beyitlik) şiir örnekleri verilmiştir. Bu sayıları verme maksadımız örnek verme işleminin tezkire faaliyetinin genelinde nasıl yapıldığı ve ne kadar yer tuttuğunu belirtmektir.

Bu bilgileri sayısal olarak verdikten sonra, örneklerin nasıl verildiğini *Şiirle İlgili Bilgi ve Değerlendirmeler*'e bırakarak diğer işlemlerin nasıl yapıldığını artık verebiliriz.

Gülşen-i Şu'arâ'da esere dayalı tanıtma ve değerlendirmeler genellikle şâirin edebî şahsiyetiyle içiçedir. Bu yüzden soyut (mücerred) ve genel bir ifade tarzı hâkimdir. Örnek verme bahsinde ise bu durumun tersine daha çok somut (müşahhas) ve özel bir ifade tarzı vardır. Bu çalışmamızın ikinci bölümünde bu meseleyi yani şiire yönelik tesbit ve değerlendirmeleri ayrıntılı bir biçimde verdiğimiz için burada tekrar etmeyeceğiz. Burada sadece eserin yapısına yönelik bilgileri tesbit edeceğiz.

1-Manâ ve Fikir

Bikr kelimesi bilindiği gibi, tezkirelerde orjinal manâ bulma anlamında kullanılmaktadır. Şâir için beğenilme, tercih ve takdir edilme meselesi olarak görülmektedir. Gülşen-i Şu'arâ'da genellikle fikr ve manâ kelimeleri ile yanyana kullanılmıştır. Bir de edâ kelimesiyle birlikte geçtiğini burada ekleyelim. Çok fazla örneği olmayan bu tâbirlerin geçtiği yerleri şöyle sıralayabiliriz:

Adlî Efendi : *Tarîk-ı gazelde sâhib-tarz-ı nâdir ve edâ-yı selîs ile fikr-i bikre kâdir...* Âlî Efendi : *Sâbıkü'z-zikrüñ fikr-i bikri çokdur ta'rif ve tavsîfe ihtiyâcı yokdur,* Fikrî Beg: *...eyyâm-ı şebâbda evkat-ı şerîfin tahsil-i 'ulûma mutasarrıf kılmış ve bâb-ı şi'rde ma'ânî bikrini sayd idüp mahlas-ı nâzüklerin Fikrî kaydetmiş,* Hulûsî: *Fikr-i bikrlerinden zuhûr bulan eş'ârı ihâm-ı tâm ile tamâm-ı 'ayâr ve elmâs-ı tefekkürde süfte olan gevherleri ser-rişte-i hayâl-i muntazam olup suheni zer-i halis gibi sâf ü pâkdür,* Muhyî Çelebi: *...ma'nâ-yı bikr bulmada sâhir-i mâhir...*

2-Elfâz ve Edâ

Gülşen-i Şu'arâ'da şâirin ve şiirin değerlendirilmesi konusunda bu iki kelimeye oldukça geniş yer verilmiştir. Şâirin anlatım gücünü hedefleyen bu iki unsur bazen tek tek, bazen de birlikte kullanılmaktadır. Ayrıca hayâl, fikir ve ma'nâ kelimeleriyle yanyana görülmektedir. Bu kelimelerin ele alınış biçimi *nefîs, selîs, şîrîn, bî-nazîr, bî-hemtâ, meclis-ârâ* gibi genel zevk ve takdir ifadesiyle şekillenmektedir. Bunlar her zaman geçerli ifade tarzlarıdır.

Elfâz ve edânın kullanıldığı yerler ve kullanılış biçimleri aşağıdaki gibidir. Ahdî dört şâirde *elfâz* kelimesini kullanmıştır. Bu şâirler sırasıyla şöyledir: Celâl Efendi'de *elfâz-ı nefis ile meclis-ârâlık*, Ümidî'de *elfâz-ı latîf ile şirîn-edâya kâdirlik*, Hayâlî'de elfâz-ı nefîs-i pâk ile Rûmun Hâfızlığı ve edâ-yı selis-i bülend ile şâirlerin önde geleni olma özelliği ve Izârî Çelebi'de ise edâ-yı dil-küşâya yönelme ve elfâz-ı pâk ile ruh açan şiirlere mâlik olma söz konusu edilmiştir.

Edâ kelimesinin kullanıldığı diğer yerler ise şöyledir: Ahmed Paşa, Beyânî, Tâbî-i büzürg, Meşrebî (bu şâirlerden Ahmed Paşa şiir söylemede nâzik-edâ olarak tavsif edilirken terennümde hoş-edâ olarak nitelendirilmiştir. Beyânî musâhabette, Tâbî-i büzürg terennümde hoş-edâdır. Meşrebî ise, şâirlik yönüyle hoş-edâ olarak vasıflandırılmıştır. Buradaki terennümün de şâirlik yönünü anlattığını söylebiliriz).

Edâyî Çelebi, Mevlânâ Şuhûdî, Sadrî, Âşık Çelebi, Adnî, Mollâ İmad, Vâlî edâ-yı pâk ile tavsif edilmiştir. Hepsinin şâirlik yönü kastedilmektedir. Örnek cümle olarak Edâyî Çelebi hakkında söylenenleri burada veriyoruz: *..şi'r ü inşâ fünûnında bî-hemtâ ve edâ-yı pâk ile meclis-ârâ ve güftâr-ı safâ-bahşla râhat-efzâ ve savt ü nakş icâdında bülbül-i hoş-nevâdur.*

Bedrî Çelebi, Sânî Beg, Iydî, La'lî edâ-yı selîs ve edâsı selis biçiminde tavsif edilmişlerdir. Bunlardan Bedrî Çelebi'nin musâhabeti, Sânî Beg ve Iydî'in şiirleri selis edâ ile vasıflandırılmıştır.

Halîfe, Rahîmî Beg ve Hüdâyî Çelebi'nin şiirleri ise edâ-yı bülend ile vasıflandırılmıştır.

Gülşen-i Şu'arâ'da, Ahmed Efendi ve Hâdimî'nin şiirde, Nâdirî'nin ise kıssada edâ sahibi oldukları bildirilmektedir.

Tezkiremizde şâirlerin bu yönüyle tavsif edildikleri bir kelime de *edâ-yı nâzük* lüktür. Edâ-yı nâzük tavsifine uğrayan şâirler ise şunlardır: Zihnî Beg, Sabâyî, Ubeydî Çelebi, Ulvî-i İstanbulî, Muhyî Çelebi.

Hüsn-i edâ ise, eseri bakımından şâirin ve şiirinin tavsif edildiği başka bir terkiptir. Bu terkiple Basîrî ve Gınâyî vasıflandırılmıştır.

Bu terkiplerin dışında edâ-yı dil-küşâ ( Sıdkî-i diğer), edâ-yı nâ-müvecceh ( Semâ'î), şirîn-edâ ( Makâlî), edâ-yı hoş-âyende ( Yahyâ) tamlamaları da kullanılmıştır.

Ahdî, eserinde Sâdık isimli şâirin tab'ının nazmda kem olmadığını aksine edâsının hûb ve manâsının mergûb olduğundan bahseder. Başka bir şâirin ise (Ârif Çelebi), edâ-yı güftârının Anadoluya gelen Acem şâirler yanında beğenilmediğini söyler. İki

şâirin ise, ki bunlar Sâlikî ve Sabrî'dir, edâ ve manâ bakımından Acem şâirlerinden aşağı kalmadığını bize bildirir

Bu bölüm için sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Yapmış olduğumuz çalışmaya bir göz atıldığında tezkire muhtevasının başlıca şu kısımlarda yoğunlaştığı görülecektir.

Bunların ilki, biyografik bir eserde bir insanı tanıtabilmek için gerekli temel noktaların tezkirede mevcut olmasıdır. Yazarımız içinde yaşadığı devrin imkanlarını en güzel şekilde kullanmış ve imkanları nisbetinde elde ettiği bilgileri eserine yansıtmıştır. Ahdî'nin bize sunduğu biyografilerde şâirin adı, sanı, lakabı, ünvanı, mahlası, mesleği, statüsü, doğum ve yerleşme yerleri, zamanı, ailesi, soyu sopu, öğrenim durumu, bilgi ve becerileri hatta tecrübesi, ahlak ve mizacı hakkında çeşitli bilgiler vardır. Bunların oranı şâirden şâire değişmektedir bazılarında çok teferruatlı iken bazılarında çok az bilgi vardır. Tezkirede bir kısım şâirler hakkında verilen bilgiler gerçekten çok yetersizdir. Bunu iki şekilde izah etmek mümkündür: Birincisi yazar, o şâir hakkında az bilgiye sahiptir, ikincisi de o şâir hakkında bilinenler bu verilenlerden ibarettir.

İkincisi şairlerin edebî şahsiyetleri ile alakalıdır. Şâirlerin edebî şahsiyetine dâir bilgiler verilen bilgiler diğer bilgilerle içiçedir. Bunu tezkire üslubu olarak değerlendirmek mümkündür. Bu üsluba uygun olarak eserde bir takım terimler, kavramlar, deyim ve tabirler kullanılmıştır.

Üçüncüsü az da olsa şairin eseriyle alakalıdır.

Biz bu çalışmamızda yaratılış, kültür ve gelenek, çevre olarak üç bölüm halinde bu bilgileri tasnif ederek değerlendirdik. Son olarak diyeceğimiz şudur: Ahdî'nin Gülşen-i Şu'arâ'sı 16. yüzyılda yazılmış bir tezkiredir ve edebî eleştiri açısından devrin diğer tezkirelerinde bulunan bütün özellikleri havidir.

## 8- GÜLŞEN-İ ŞU'ARÂ'DA ŞİİR İLE İLGİLİ BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER

Gülşen-i Şu'arâ'da, şiir teorisi hakkında doğrudan herhangi bir bilgi verilmemiştir, yalnız Sabrî Çelebi'nin biyografisinde mu'amma hakkında *ma'lûm re'y-i erbâb-ı keremdür ki mu'ammâ-yı hod aslında mübhem bir nesnedür ki ale'l-husus mu'ammâ tarîkıyla rakam kılmış. Beytden kava'id-i mu'ammâ ile bir isim peydâ itmek ziyâde müşkil ve pesend-i ehl-i dildür. Zîrâ ki Sultân Hüseyin Baykara devrinde Pehlevan Mehemmed nâm bir mu'ammâ-yı nîk-encâm buñlara beñzer şu'arâ-yı zamânuñ ebyâtından bir iki isim peydâ idüp Hazret-i Nevâyî'nüñ hıdmetine iletür. Mezkûra hezerân hezâr 'izzet ü hürmet idüp erbâb-ı hüner içre nâmdâr itdükden soñra tab'-ı mustakîmi hakkında bir risâle-i azimi zuhûra getirüp sebt itmiş* biçiminde mu'ammâya yönelik bir değerlendirme söz konusu edilmiştir, ki bunun da poetika ile bir ilgisi yoktur.

Çağdaş şiirimiz Batı edebiyatlarından alınan lirik, didaktik, epik gibi çeşitli kelimelerle tavsif ve değerlendirmelere tâbi tutulmaktadır. Eski edebiyatımızda yapılan değerlendirmelerin böyle isimlendirilmesi ise, hiç bir edebî eserde yoktur. Bunların yerine kendi kavramlarımız diyebileceğimiz birtakım kelime ve tâbirler kullanılmıştır. Bu bölümün asıl konusu bu tavsif ve değerlendirmelerin neler olduğunu göstermektir. Bu yüzden Gülşen-i Şu'arâ'da geçen kavramları tek tek tespit ettik ve anlam bakımından birbirine yakın olanları bir araya getirdik. Başlıca tespit ve değerlendirmelerimiz aşağıdaki biçimde oluştu.

Eserde, şiirle aynı anlamda kullanılan kelimeler *eş'âr, ebyât, beyt, nazm, kelimât, matla', metâlî'* ve bunlarla terkibe giren birçok tâbir vardır. Bunların bir kısmı sıfat tamlaması *âşıkâne gazel, rindâne güftâr* biçiminde kalıplaşırken, bir kısmı da *matla-ı âbdâr, eş'âr-ı sûznâk* gibi Farsça terkibe girer.

Ahdî'de bu değerlendirmeler iki şekildedir. Bunlardan biri şâirin edebî şahsiyeti hakkında söylenen genel hükümler, diğeri ise örneklerin verilmesinde takip edilen bizzat şiire yönelik özel hükümlerdir.

Gülşen-i Şu'arâ'da tespit ettiğimiz, şiire ait, kelime ve kavramlar şunlardır:

**âbdâr**(-ı bî-bedel, -ı dürer-bâr, -ı pâk, -ı pür-nikât, -ı dürr-i şehvâr), **anber, anberîn, anberîn-bû ârifâne, âşıkâne ve rindâne, âteşbâr, bârik, bedi'î, belâgat** (-beyân, -disâr, -engiz,-nizâm, -meşhûn,-nümûn), **belig-i pâk, beyzâ, bî-bedel** (-i dil-cû, -i hûb-eş'âr, -i pürmesel), **bî-gışş, bî-misl** (bî-misl ü bî-hemtâ), **bî-misâl, bî-nazîr, bülend, cihân-kerd, derd-nâk, dervişâne, dil-âviz, dil-cû, dil-**

**efrûz, dil-firib, dil-keş, dil-küşâ, dil-pesend, dil-pezir, dil-sûz, du'a-âmiz, dürer-**(bâr,nisâr), **emsâl-engiz, ferah** (-bahş,-efzâ, -fezâ) **fesâhat**-(âmiz, -âsâr), **gamzedâ, garîb, garra, güher-bâr, gül-bîz, güzîde, hakikat-nümâ, halâvet-bahş, hasb-i hâl**(-i âşıkân, -i dil-i nâtüvân), **hayâl**-(âmiz, engiz), **hayât**-(bahş,efzâ), **hazîn, hezl-âmiz, hicv-âmiz, hoş âyende, hûb**(-ı dil-firib,-makal), **huceste-şi'âr, kirâm, latîf, letâfet-i güftâr, ma'kûl, matbu', mesel**-(engiz, -endûz-ı pür-sûz), **mestâne, mevzûn, mihr**-(âmiz,engiz), **misâl-âmiz, mu'ciz-nümâ, mahabbet**-(encâm,-engiz,-iş'âr) **muhakkıkâne**(-i âşıkâ ne), **muhayyel**(-i bî-bedel,-i pür-mesel), **muhayyel ü musanna, murassa, musanna, muvahhidâne, muvahhiddâne ve muhakkı- kâne, muvahhidâne ve rindâne, muzhık-ı âbdâr, mülemmâ, münîf, müşk-âsâr,müşk-bâr-ı 'anber-bâr, müşkin-erkam, nasihat-âmiz, nâzük**(-beyân), **nefis,** (nefis güftar), **nezâket-güzâr, nesâyih-engiz, Nevâyî-âyin, pâk**(-edâ,-kelimât), **pâkize, pesendîde, pür-edâ, pür-envâr, pür-fevâyid, pür-garâyib, pür-hayâl, pür-me'al, pür-mesel,** (ü hoş-âyende, -i bî-bedel, -i rengîn) **pür-nikat, pür-nizâm, pür-sûz, pür-sürûr, ra'nâ, rengîn, revân, rindâne** ( ve âşıkâne ve mahabbet-âmiz, ve mestâne, -i nazükâne), **safâ-bahş, sadakat-efzâ, selâset**-(nümâ, şi'âr), **selîs** (-i dil-keş, -i zîbâ), **sûd-mend, sûz-nâk, süst, şâhâne, şâ'irâne, şeker**-(bâr, güftâr, riz), **şerîf, şikeste-beste, şirin** (ü rengin,-şemâyil,-ü'l-hâsıl), **tahayyül**-(âmiz, engiz), **tarab**-(efzâ, engîz, güster, nâk, nümâ), **tasavvuf-âmiz, terzîk , zevk-bahş zibâ, zîbende-me'âl.**

Şimdi bu kelime ve kelime gruplarının tezkiredeki kullanılışına bir göz atalım:

**âbdâr**: Sözlüklerde, konumuzla ilgili olarak, verilen anlamlar parlak, sağlam vücutlu, nükteli, zarîf, güzel, hoş, cemiyet ve şeref sahibi vs. dir. Biz, tezkîrede gerek genel, gerek özel anlamda, bu tâbirin orjinal söz anlamında kullanıldığını düşünüyoruz. Âbdârın genel olarak, şâirin şiir söyleme gücüne dair kullanılışına bir kaç örnek:

Ümidî: *..elfâz-ı latîf ile şirin-edâya kâdir ve fikr-i tarab-efzâ ile rengîn-ma'nâ bulmada mâhir ve kelimât-ı âbdârı sûz-nâk ve gıll ü gışşdan pâkdür.* Dânişî Efendi : *Eş'âr-ı sûz-nâki hûb ve güftâr-ı âbdâr-ı pâki mergûb...,* Zâtî: *...eş'âr-ı âbdârı teskin-sâz-ı dil-i âşıkân-ı sûz-nâk ve güftâr-ı âteş-bârı hararet-bahş-ı füsürde-i dilân-ı gam-nâkdür.* Mecdî: *Râkım-ı hurûf... nazm-ı dürer-bârın ve güftâr-ı âbdârın okıyup virdi-i zebân ve hasb-i hâl-i dil-i sûzân idinmişdür.* Nigârî: *...cezâyir-i buhûra âşinâ oldugı ecilden Dürer-i Deryâ nam bir kitâb-ı garra-yı sürûr-e*

*nazm-ı âbdâr ile nakş u nigâr itmiş...* Nihânî: *...nazm-ı dürer-bârı ve güftâr-ı âbdârı Ubeydî Çelebi himmetiyle selis ü hem-vâr ve bî-hadd ü bî-şümâr olmagın...* Nazmî Beg: *...gazeliyyât-ı âbdârı hasb-i hâl-i dil-i zâr diyü yigirmi dört 'adet divân tertib itmişdür* Hâtıfî: *...nazm-ı dürer-bârı ma'âni-i latif ile ârâste ve eş'âr-ı âbdârı mazmûn-ı has ile pirâste*

Bunlardan başka Edâyî Çelebi, Ahmed Çelebi, Dânişî Efendi, Derûnî, İlmî-i Bağdâdî, Mecdî, Nigârî, Nihânî, Nazmî Beg, Vuslatî, Hâtıfî (Niğdeli) nin şiirleri de örnek verilmeden âbdâr olarak vasfedilmiştir.

Bir şiirin âbdâr olarak vasıflandırılmasında dikkati çeken hususlardan biri, şiiri oluşturan kelimeler arasında ses benzerliğinden doğan âhenktir. Burada tekrire benzeyen ancak tekrir olarak değerledirilmeyen bir durum sözkonusudur. Aliterasyon (tek ünsüzün tekrarına dayalı bir söyleyiş) hâkimdir. Vereceğimiz örneklerde bunu açıkça görmek mümkündür. R sesinin hâkim olduğu bu şiirde aliterasyon önemli bir ahenk unsurudur. Bu örnekte gördüğümüz ikinci bir husus da benzetmeye esas olan unsurun şiir içinde geçmesidir: gazel-i âbdâr mânend-i dürr-i şehvâr. Buradan hareketle âbdâr şiirin değerli ya da güzel olduğunu söyleyebiliriz.
Izârî: *Bu gazel-i âbdâr dahi mânend-i dürr-i şehvâr anlarıñdur*

Girmedi silsile-i ışka çü dürr-i şehvâr
Depesini delerek katdı katâre leb-i yâr

Sîne sadrına geçürse yiridür nâvekini
Gözüni açdı gördi bu zahm-ı ten-i zâr

Alımaz zerre-i hâk-i rehini çehremden
Kurı yire akıdur yaşını çeşm-i dür-bâr

Aldanup bâd-ı seher öykünür imiş ruhuna
Dek sovuk geçer açılmasun igende ezhâr

Dürr-i dendânı peyâmın sadef-i deryâdan
Tatlu diller döker almağa Izârî enhâr

Âbdâr gazelin dürr-i şehvâre benzetilmesi bir başka gazelde daha karşımıza çıkar:

Medhî: *Sâbıkü'z-zikr anlaruñ hakkında bir gazel-i âbdâr mânend-i dürr-i şehvâr şikayet tarîkıyla hasb-i hâl-i dil-i zâr diyü sebt itmiş ketb olundı. Gazel:*

Aklı bend eyledi zülfüñ buluben âzâde
Dil-i bî-çâre saña geldi şehâ feryâde

Virdi kâfirlere her bir sanem-i seng-i dili
Ne kaza ugradı bu deyr-i harâb-âbâde

Hüccet ey şâh-ı cihân çünki zer-efşân yaraşur
Rûy-i zerdüm süreyin hattuña ben üftâde

Kâdî oldukda Hüdâ kılmadugı cevr ü zehrüñ
Rûz-ı mahşerde cevâbın vire Mazhar-zâde

Mey-i 'ışk içdi diyü mahkeme-i kûyuñda
Medhiyâ kasdı bu tagyîr idesin nâ-şâde

Yukardaki örnekte d ve r seslerinin hâkimiyeti ve tenâsübün yoğunluğu dikkat çekiyor.

Meşâmî Bey'in şiirlerinden örnek verilirken de ses benzerliğine dayalı bir şiirin seçildiğini görüyoruz. Bu şiir de âbdâr olarak nitelendirilmiştir. Örnekte *dükene* redif olarak tekrarlanırken kafiyedeki -ân hecesi ve şiirin tamamındaki k ve g seslerinin tekrarı şiirde ahengi sağlayan husus olmuştur:

Meşâmî Beg: *Mâsadak-ı güftâr bir gazel-i âbdâr ... kalem-i güher-nisâr ile nakş u nigâr oldı. Ta mazmûn-ı şîrîn-girdâruñ mahfî iken âşikâr ola. Gazel :*

Boşala kîse-i kan kâse-i ummân dükene
Ne gam-ı dil ne nem-i dîde-i gîryân dükene

Şu kadar arayayın şâhid-i maksûdumı kim
Cüst ü cûda talebüm rahşına meydân dükene

Çekmezem gam çekerüm çeşmüme hâk-i kademüñ
Eger ey nûr-ı basar kuhl-ı Sıfahân dükene

Dîdeden hûn-ı ciger olmıya bir dem hâli
Bahrler berr olur olsa deryâ-yı fîrevân dükene

Gide mi fîkr-i leb-i yâr Meşâmî dilden
Kândan hiç ola mı la'l-i Bedehşân dükene

Bu örnekte de, diğerlerinde olduğu gibi, çeşitli edebî sanatlardan faydalanılmıştır (Tenâsüp, tezat, istifham, leff ü neşr gibi).

Bir başka örnekte (Kâtibî) şâirin değişik bir kaç beyti verilmiş ve aynı kategoride değerlendirilmiştir (âbdâr). *Eş'âr-ı tarab-nümâsı bî-hadd ve güftâr-ı dil-küşâsı lâ-yu'addur. Cümlesinden bu bir kaç beyt-i âbdâr ihtisâr olınup kalem-i müşk-bâr ile izhâr olundı.*

Hadeng-i gamze-i mestüñle sâkî sîne-çâküm ben
Demidür sun lebüñ câmın be-gâyet derd-nâküm ben

Yolında öldügüme yanmaz idüm dilberüñ amma
Mezârum üzre bir gün uğramaz aña helâküm ben

Bu beyitlerde görülen aliterasyon, âbdâr şiirin bir özelliği olmalıdır. Ayrıca açıklama cümlesindeki eş'âr-ı tarab-nümâ ve güftâr-ı dil-küşâ tâbirlerinin âbdâr ı kapsadığını düşünüyoruz. Çünkü verilen örnek bunlar içerisinden seçilmiştir. Aynı şâirden verilen diğer beyitler ise şunlardır:

Mihri gönülden ol sanemüñ çün beri degül
Çarh eyle nakd-i eşki alnımuñ deri degül

Ta'n itdügini 'âşıka mescidde vâ'izüñ
Meyhâne içre añma müsâvi yiri degül

Bir hüsrev-i zamâneye Ferhaddur gönül
Şîrîn adın añmañ ol anuñ eri degül

N'ola mücrîm isek yarın şefa'at hâhımuz vardur
Tayansın zühdine zâhid bizüm Allahımuz vardur

Verilen örneklerin hepsinde kafiye ve redifin tekrarı ve bazı ünsüzlerin sıkça kullanılmasıyla elde edilen aliterasyon önemli bir ahenk unsurudur.

Âbdâr şiirin bir özelliği de kolayca söylenmiş sanılan şiirlerdir (Sehl-i mümteni).

Na'tî'nin âbdâr olarak vasıflandırılan şu şiiri bu kanaatimizi doğrular mâhiyettedir: *...sene hamse ve tis'in ve tis'ami'ede diyâr-ı Bagdâda bu bende-i nâ-şâde bir mektûb-i dürer-bâr ile bu gazel-i âbdâr ları gelüp tezkire-i erbâb-ı nazma nakş u nigâr oldı.*

Koma hatt-ı vech-i mîzüñde keder pâk eyle
Nârdur pâdişâhum nûrda çün dûd olmaz

Mâh-veş sîneñi burc-ı bedene çekmiyenüñ
Kevkeb-i bahtı gülüp tâli'i mes'ûd olmaz

İtmege bezmüñi işret gicesinde hoş-bû
Micmer-i tende yanan cân gibi bir 'ûd olmaz

Kûy-i ferd ü segi Na'tî çü makâm eylemeye
Akıbet nâmı anuñ dünyede Mahmûd olmaz

Adlî'nin bir gazeli de Ahdî'ye göre âbdârdır. Bu şiir, orucun bitmesi ve bayramın gelmesiyle ilgili olup istek üzerine söylenmiştir. Diğer örneklerde olduğu gibi bunda da aliterasyon şiire ayrı bir ahenk katmış.

Ber tarâf olsa gam-ı rûze vü bayram olsa
Merhabâ itmege el virse güzel râm olsa

Feth-i ebvâb-ı safâya bu kilid olsa mahall
Ta ki 'işret yüzüni görmege bir câm olsa

Rûz-ı ıyd itse cihân halkını şâd ü hurrem
Elem ü gamla hemân zâhid-i hod-gâm olsa

Ne gerek yâri girift itmege meclisde eger
Nuklümüz dâne olup neş'e-i mey dâm olsa

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Adliyâ rûze dükendi gel e bayram idelüm
Nice bir söyleyelüm derd ile ahşam olsa

Enverî'nin bir beyti de, Ahdî'ye göre, âbdârdır. Bu beyt, Ahmed Paşa'nın Kerem Kasidesi'nin tazmini sûretiyle elde edilmiştir. Elinde şarap şişesiyle subaşıya yakalanan şâirimizin irticalen söylediği beyt şudur:

İki destüm tolı mey destümi sındurma benüm
Tutalum iki elüm kanda imiş kanı kerem

Cevherî'nin âbdâr olarak değerlendirilen şiirleri de aliterasyon örneği olarak değerlendirilebilir. Verilen iki beyitte de r ve s seslerinin sık kullanılması, ayrıca redif ve kafiyedeki tekrarlar bu özelliği veriyor. Birinci beyitte d sesinin çok kullanılması beytin muhtevasına da uygun düşüyor (dert).

Derdümi yâr sîne-i sad-pâreden bilür
Ne hâlde idügüm benüm ol yâreden bilür

Yime mey gussasını dîde-i ter sag olsun
Çekme peymâne gamın kâse-i ser sag olsun

Gelibolulu Alî'nin şiirleri de tezkirede âbdâr olarak tavsif edilmiştir. Diger örneklerde olduğu gibi bunda da başarılı aliterasyonlar vardır. Ayrıca *şehirli Türkçesi* nin de seçkin örnekleri olarak değerlendirilebilir bu beyitler. Verilen sekiz beyti buraya alıyoruz:

Yollamışsın ruhlaruñ yakmış güneş ey âftâb
Yollamak lâzım seni seyr itmek içün bî-nikâb

Sensin zamâne deyrine sûret viren nigâr
Bir sûret-i sehâb iledür büt ne i'tibâr

Gül didügün şarâb ile tolmış piyâledür
Bir bir be-hakkı ki eksile pervâzı lâledür

Yıkıldı hâtırum gönlüm harâb oldı o gül bilmez
Yine cevr itmek ister tâzedür hâtır gönül bilmez

Tâze dilber sevse âşık eski derdin tâzeler
Tâzeler keyfiyyetin erbâb-ı ışkuñ tâzeler

Gah gâhi tîgın agzında dutar ol ser tıraş
Diş biler her kande ise katlüme bir bağrı taş

Girye itmez ki bile giryesini ben zâruñ
Esnedükçe yaşarur gözleri ol mekkâruñ

Dem-be-dem düşse gözünden n'ola ben bîmâruñ
Nakd-i eşküñ kızılı çıkdı yanında yârüñ

Bu örneklerde yukarıda söylediklerimize ilave olarak halk dilinin kullanılmasını (deyimler, tekerlemeler vs.) da görüyoruz. Bir de beyitlerin sehl-i mümteni örneği olması da sözkonusudur. Ayrıca klasik şiirimizin mazmunları, sevgili ve âşık anlayışlarını da bu beyitlerde görmek mümkündür. Bütün özellikler biraraya gelince Ahdî'ye de âbdâr demek düşmüş.

Refî Çelebi'nin şiirleri de âbdâr olarak değerlendirilmiştir. Bu örneklerde de aliterasyon, halk söyleyişi, edebî sanatların kullanılması, çeşitli teşbih ve mecazlar şiiri abdâr hâle getirmiştir.

Alınur mıydı şehâ satdugına âşıklar
Eger ağyâr ile olmasa senüñ bâzâruñ

Sohbete gelmek içün itmiş idi va'de nigâr
Bilmezem gelmez ise neye varur sohbet

Çokdan olurdum yoluñda şehsüvârum hâksâr
Korkarum kim çok görür anı götürmez rûzgâr

Kabagın revzeninüñ rûz ü şeb açar kapar çeşmüm
Hayâlüñ şâhını kondurmağa ölçer yapar çeşmüm

Mu'idî'nin bir gazeli de âbdâr olarak vasfedilmiştir. Bu şiir, bir iç döküşü ve kötülerden şikayeti anlatmaktadır. Bu örnekte söz ve anlam sanatları, aliterasyon, dilinin sade oluşu ve ifadedeki samimiyet gibi özellikler şiiri orjinal hale getirmiştir. Bu da Ahdî'ye âbdâr dedirtmiştir. Ayrıca konu bütünlüğüne sahip oluşu da (yek-âhenk) şiire ayrı bir özellik katmıştır.

Tâli'üm nahs oldugı çarh-ı sitem-gerden midür
Başuma bunca belâ dilden mi dilberden midür

Defter-i uşşâka yazmışsun rakîbi tutalum
Gel sen insâf eyle andan ol bu defterden midür

Işk mıdur ya gül midür bülbülleri nâlân iden
Na'rası bezm ehlinüñ meyden mi sâgardan mıdur

Düşmene uyma dedigüm çün beni düşmen sanur
Dostlar Billahi suç benden mi dilberden midür

Ey Mu'idî gice gündüz gülmeyüp kan aglamak
Kendü kendünden midür yohsa güzellerden midür

Bunlardan başka, Yümnî'nin bir tarihi, Âgehi'nin gemicilerle ilgili meşhur kasidesi, Hâyırî'nin biri Farsça dört beyti, Harîmî Bey'in dört beyti, Bursalı Hamdî'nin altı beyti, Derûnî'nin Sultân Selîm'i öven bir kasidesinden dokuz beyti, Dânişî'nin üç beyti, Zâtî'nin on beş beyti, Rûhî'nin bir gazeli ile yedi beyti, Rûhî-i Konevî'nin dört beyti, Sıhrî'nin Rüstem Paşa'nın ölümüne düşürdüğü tarih, Şevkî'nin iki beyti, Ubeydî'nin bir muamması, Izârî'nin bir gazeli, Ârifî'nin iki beyti, Firâkî'nin bir gazeli, Kudsî'nin iki beyti, Kevserî'nin iki beyti, Lem'î'nin dört beyti, Minnetî'nin Hüseyin Paşa'nın beylerbeyi oluşuna düşürdüğü tarih, Nihânî'nin altı beyti, Vâlî'nin bir gazeli âbdâr olarak vasıflandırılmıştır.

**a'lâ** : Alâyî'nin Farsça bir gazeli ile Türkçe üç beyti Ahdi tarafında a'lâ olarak vasıflandırılmıştır. Sözlükteki manâsı, pek güzel, pek iyi, nefis olan bu tâbirin tek örneği budur.Tamamen beğenme,takdir etme anlamında kullanıldığını düşünüyoruz. Türkçe beyitleri aşağıdadır:

Evsâf-ı hüsnüñi dil-i nâtüvân okur
Bir tıfldur ki ay yüzi gülsitân okur

Gerçi sihnr-engîzdür zülfüñ gözüñ mestânedür
Hırmen-i hüsnüñde ey meh rûyuñ pervânedür

Meh-cemâl-i yâre bir sûretlü sîmîn-âyîne
Zülf-i dildâre güneş ziynetlü zerrîn şânedür

**'anberîn:** Anber, güzel koku demektir. Konumuzla ilgili olarak geçen anberîn, anber-âmiz ve anberîn-bû ise anber kokulu anlamında kullanılmıştır. Ahdî, Mu'inî Çelebi'nin şiirlerini anberîn-bû olarak vasıflandırmıştır: *Hakka budur ki ol nâzım-ı nazm-âferinüñ eş'ârı anberîn-bû ve güftârı dil-cû vâkı' olmışdur.* Ayrıca Mehemmed Çelebi'nin biri Farsça iki matla'ı anber-âmiz olarak nitelendirilmiştir: *Zirâ ki zebân-ı Fârisîde gazelîyyâtı bî-hadd ve lisâ- n-ı 'Arabîde kasâyid-i pür-fevâyidi lâ-yu'addur. Cümlesinden bir kaç matla'-ı 'anber-âmiz ol tûtî-i şeker-rîzüñ netâyic-i tab'ındandur sebt olundı. Matla'*

Hâk-i anber hevâsı hoş-bûdur
Kûy-i yârüñ güzelligi budur

**'ârifâne:** Nitelik ve gizlilikleri sezip kavrayan bilgili kişiye yakışan ve uyan şekilde anlam verebileceğimiz bu tâbir İlâhî'nin bir kaç beyti için kullanılmıştır. Adı geçen şâirin edebî şahsiyeti verilirken âşıkâne şiir söylediği belirtilmiştir. Biz bu tâbirin âşıkâne şiir içerisinde değerlen- dirilebileceğini düşünüyoruz. *Bu bir nice matla'-ı ârifâne anuñdur. Matla'*

Var iken hâk-i reh-i dilber-i nâzük-reftâr
Kim alur 'aynına kühli nedür ol bî-mikdâr

Dagıdup aklumı cemiyyet-i hâtır komadı
Elem-i ışk-ı cevânân-ı perîşân-destâr

Çekilür gelmege tîrüñ katî ey kaşı kemân
Bu kez olmaz gibi gam hâne-i dilde mihmân

Ey İlâhî bedenüñ kılca degülken ne 'aceb
Âh-ı pür-sûzuñ olur ejder-i âteş-efşân

Degül maksûdumuz ışkuñla cânâ derdden gayrı
Sirişk ü inkisâr-ı kalb-i rûy-i zerdden gayrı

**Aşıkâne ve rindâne:** Aşkın verdiği mutluluğu, sıkıntıyı, sevgiliden yakınmayı, sevgiliye karşı yakarışları, samimi (içli) ve duygulu bir biçimde anlatan şiirlere bu sıfatın verildiğini düşünüyoruz. Bunun yanısıra içkiyi, içkinin verdiği zevki, hayata karşı kayıtsızlığı, hayattan zevk almayı konu edinen şiirlere de rindane dendiğini biliyoruz. Bu yüzden iki tabiri birarada vermeyi uygun bulduk. Ayrıca bu konuda Yahyâ Kemal Beyatlı **Edebiyata Dâir**'de şunları söylüyor:

*Eski gazelserâlar lirizmi aşk kelimesiyle tarif ederlerdi. Onlar aşktan bizim bugün anladığımız alâka ve sevgi manâsını anlamazlardı. Şeyh Gâlib'in:*

*Bir şu'lesi var ki şem'-i cânın*
*Fânûsuna sığmaz âsmânın*

*mısrâları lirizmin en mükemmel bir tarifidir. Eskilere göre Fuzûlî "âşık" bir şâirdi. Gönüllerin coşkunluğunu şehir şehir gezinerek sazlarıyla ifade eden şâirler âşıklardı. Bu şâirlere biz son senelerde türeyen Frenkçe bir ifadeyle saz şâirleri diyoruz.*

...

*Aşk bugün artık lisânımızda muayyen bir manâ ifade ediyor ve bu kelimeyi o manâdan ayırmak kâbil değildir. Gönül isterdi ki eski gazelserâlarımızın anladığı gibi aşkı lirizme ve sıfatı olan âşıkı lirike mukâbil kullanalım aşka mukâbil de sevdâ yahut da sevgi kelimeleri kalmış olsun...*

*Lirizm Türk milletinin başlıca hassâsıdır.*

...

*Belâgat muallimleri lirik şiiri, şiirin diğer nev'ileri arasında bir nev'i olarak gösterirler... Lirik şiire bir sıfat vermek iktizâ ederse "asıl şiir" demeli.*

*... Lirik şiir en hâlis şâirlerin elinde gâyet sâdedir. İlimden, sanattan âzâdedir. Ne dimağa hitâb eder, ne zevke...*

*Bu nev'i şiir, şiirin yegâne nev'dir ki fikirde, mazmunda, sanatta yeniliğe asla muhtaç olmaz.*

*... Şiirde lisan, zevk, fikir, mazmun her şey eskir, yalnız aşk eskimez, her dem tâzedir. "* [74]

.Bu konuda tezkiredeki tespitlerimizden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Şemsî Ahmed Paşa: *Ebyât-ı 'âşıkânesi gün gibi meşhûr-ı âlem ve kelimât-ı rindânesi pesendide-i benî âdem...* Ânî Efendi *...eş' âr-ı âşıkânesi sûznâk ve güftâr-ı rindânesi uyûbdan pâk ve ser-â-ser hasb-i -hâl-i rindân-ı derd-nâk vâkı' olmışdur.* Âgehî: *Eş'âr-ı 'âşıkânesi hûb ü bî-hadd ve güftâr-ı rindânesi mergûb ü lâ-yu'addur.* Sânî Beg: *Hâlâ zihn-i pâki ebyât-ı âşıkâne ve nazm-ı rindâne dimekle râgıbdur.* Hâtemî Beg: *Gazeliyyât-ı âşıkânesi bî-hadd ü bî-kıyâs ü pür-ziverdür.* Sıhrî: *Eş'âr-ı âşıkânesi meşhûr-ı cihân ve pesend-i zurafâ-yı zamân vâkı' olmışdur.* Sâni'î: *Fünûn-ı ma'ârifle akranı içre bî-nazîr ve sanayi'-i nazmdan habîr ve eş'âr-ı âşıkânesive güftâr-ı mestânesi dil-pezîrdür.* Aşık Çelebi:*...ser-â-pâ eş'ârı âşıkâne ve cümle-i güftârı vasf-ı dilberân-ı zamâne ve hasb-i hâl-i mestân-ı meyhâne vâkı' olmışdur.* İşretî Efendi *...cümle-i eş'ârı âşıkâne vü işret-engîz ve güftârı rindâne vü mahabbet-âmiz vâkı' olmışdur.*

Bunlardan başka Hâtemî Beg, Sırrî Çelebi, Ubeydî Çelebi ve Fazlî'nin şiirleri de örnek verilmeden âşıkâne olarak değerlendirilmiştir.

Örnek verme bahsinde de bir çok şâirin şiiri âşıkâne olarak vasfedilmiştir. Bunlardan bazıları ve bunlar hakkındaki kanaatlerimiz şöyledir: Bir şiirin âşıkâne olabilmesi için zamânın güzellerini anlatması gerekir. Meylî'nin şu şiiri bunu teyit eder mahiyettedir: *Bu bir iki beyt-i âşıkâne ki vasf-ı hûbân-ı zamânedür anuñdur sebt olundı.*

Kâkülüñle çıkamaz başa şehâ sünbül-i ter
Olamaz kâmet-i bâlâña beraber 'ar 'ar

Kıl kadar dolaşacak nesnesi yokdur ey dil
Ne revâdur dolaşa yâr miyânına kemer

Bir başka örnekte de (Firâkî) sevgilinin tavır ve davranışları vasfedilmiştir: *Bu gazel-i 'âşıkâne ol firâk-ı keşîde-i zamânenüñ eş'ár-ı*

[74]-Yahya Kemal, Edebiyata Dâir, İst. 1974, s. 34

*âbdârındandur ve güftâr-ı şeker-bârındandur ve hasb-i hâl-i ehl-i cünûn ve vasf-ı dilberân-ı zü-fünûndur*

Âşıka nâz eylemez dilber egerçi az olur
A benüm sevdigüm bu ne dükenmez nâz olur

Tâli'ümle âh kim ben sevdigüm meh-pâreler
Gün gibi hercâyilikler eyleyüp mümtâz olur

Veh ki bir şehbâza el virmez hevâ-yı ışkda
Pâyine düşdüklerüm ekser-i hümâ-pervâz olur

Yâre karşu yâreler açsam aceb mi sînede
Lâle açılmaga başlar kaçan kim yaz olur

Ey Firâkî şehrimüz şâhin yuvasıdur bizüm
Anuñ içün aneden toganımuz şeh-bâz olur

Bu örneğin açıklama cümlesinde bir şey dikkatimizi çekiyor: Âbdâr ve şeker-bâr şiirin âşıkâne şiiri kapsaması. Müellif, kişinin şâir olduğunu ispatlamak gayretiyle ve üslûb endişesiyle böyle bir yola başvurmuştur denilebilir.

İlâhî'nin şiirlerinden örnek verirken Ahdî şöyle diyor: *Hadd-ı zâtında tab'ı pür-nikat ve zihni hoş sohbet rind ü lâubâli oldugı sebebden ebùât-ı 'âşıkâne dimeden hâlî degüldür. Bu bir nice matla'-ı 'ârifâne anuñdur.* Biz bu açıklamaya dayanarak 'ârifâne şiirle (bkz) âşıkâne şiirin aynı kategoride değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Abdâr şiirde olduğu gibi bu tür şiirde de aliterasyon, çeşitli edebî sanatların kullanılması, klasik teşbih ve mecazların kullanılması, şehirli Türkçesiyle söyleyiş gibi çeşitli özellikler göze çarpıyor. Kesin bir veri bulmak çok güç görünüyor.

Divan şiirinde vuslat arzu edilip dile getirilir, ama hiçbir zaman kavuşma istenmez. Buna ulaşmak için olmadık yollara başvurulur. Fakat hiçbir şiirde bunun gerçekleştiğine dair bir ifade bulunmaz. Tâbî'nin âşıkâne olarak vasfedilen şu şiirinde de bu özellik açıkça görülmektedir.

Vuslata gülşende el sundum nigâr el virmedi
Servi çekdüm sineye âhir çenâr el virmedi

Destin öpmek istedüm pîr-i muguñ meyhânede
Düşdüm ayagına hayfâ ihtiyâr el virmedi

Yelken açdı çıkmaga girdâb-ı gamdan fülk-i dil
Keştî-i ten garḳa vardı rûzgâr el virmedi

Gördüm ol yâri kenâr-ı cûyda reftâr ider
Arzû itdüm visâlini kenâr el virmedi

Gül koparmak istedüm Tâbî o şâh-ı şîveden
Hayli ikdâm eyledüm ki hâr el virmedi

Âşıkâne şiirin bir özelliği de akıcı (selîs) olmasıdır. Beliğî'nin âşıkâne denilen şiiri bu kanaatimizi desteklemektedir. Bu şiirde kafiye ve redif tekrarıyla elde edilen ahenk, şiirde akıcılığı sağlamış. Şâirin edebî yönü verilirken söylenen rind meşreb olma özelliği şâiri tasavvufî şiir söylemeye götürmüştür diyebiliriz.

Dilimüz añlayamaz sûfî bizüm kâl ehli
Bî-zebân söyleşelüm var ise bir hâl ehli

Saltanat fakr ile fahr itmek imiş 'âlemde
Ne bilür kadrin anuñ memleket ü mâl ehli

İledür halvetine hîle ile sûfî şarâb
Görmedüm dünyede anuñ gibi bir âl ehli

Cânı cânân yolına virmede ihmâl itme
İremez menzil-i maksûdına ihmâl ehli

Her dem âl ile Beligî öper ol serv ayagın
Görmedüm hûn-ı sirişküm gibi bir âl ehli

Madde başlığımızı rindâne ile birlikte açmıştık. İki örnek de birlikte kullanıldığı yerlerden verdikten sonra bu bahse son verelim.

Kâmî : *Bu bir kaç beyt-i 'âşıkâne ve rindâne anuñdur. Beyt*

Esîr-i bend-i zülf ü kâkül-i anber-feşânum ben
İki zencîr ile baglu yatur şîr-i jiyânum ben

Gülnâr-ı ruh-ı dilbere her kim ki semen dir
Âteş ola anuñ yiri mânend-i semender

Öykündügiçün saña çemende gül-i bî-hâr
Sûsen dil uzadup seni v'ey bunda diken dir

Son örneğimiz Âlî'dendir. Bu örneğin açıklama cümlesinde görülen önemli bir hususu da burada zikretmekte fayda vardır. Bu husus şudur: Âşıkâne ve rindâne şiirin muhayyel ya da pür-mesel şiirden farkının olmamasıdır.

Âlî: *Bu bir nice 'âşıkâne ve rindâne-i nâzükâne matla anuñ eş'âr-ı muhayyel ve güftâr-ı pür-meselindendür. Nazm*

Leb ile hemdem olup câm-ı bâde-i hamra
Nigâruñ agzın arar râzın açmaga gûyâ

Meyli bâlâya olursa n'ola serv-i çemenüñ
Uzanur kaddine irişmege sen sîm tenüñ

Kurulsa bezm-i safâ-bahş dönse câm-ı felek
Mey-i sabûh ile gün togsa ol güni görsek

Gerçi ömrüm bu cihân kimseye kalmaz
Seni ey ruh-ı revânum koçan ammâ ölmez

Bu verdiğimiz örneklerin dışında Nişânî Beg'in bir gazeli, Perviz Efendi'nin altı beyti, Mehemmed Efendi'nin üç beyti, Âni Efendi'nin Farsça ve Türkçe bir kaç matla'ı, Terâşî'nin iki beyti, Haydar Çelebi'nin üç beyti, Bursalı Hamdî'nin bir gazeli, Rûhî Çelebi'nin bir kaç beyti, Rumûzî'nin iki beyti, Şemsî-i Bağdâdî'nin Farsça bir gazeli, Şevkî Çelebi'nin üç beyti, Sabrî'nin Farsça beş beyti, Sıdkî Çelebi'nin bir beyti, 'Ubeydî'nin bir gazeli, Gınâ'î'nin dört beyti, Fuzûlî'nin Farsça dört beyti ile Türkçe bir beyti, Fedâyî'nin iki ayrı gazelden alınmış dört beyti, Figânî'nin dört beyti, Kelâmî'nin üç beyti, Müdâmî'nin bir gazeli, Vasfî'nin üç beyti, Hemdemî-i Acem'in

bir beyti âşıkâne olarak tavsif edilmiştir. Bunların dışında, Şemsî-i Ahmed Paşa'nın ve Sırrî Çelebi'nin edebî şahsiyetleri verilirken rindânelikten bahsedilmiş Nişânî, Pîr Mehemmed Efendi, Ümidî, Âlî, Behiştî, Sübûtî, Bursalı Zihnî, Rindî-i Bağdadî, Sabrî Çelebi, Figânî, Fânî, Mübînî ve Üsküplü Vâlihî'nin rindâne şiirlerinden örnekler verilmiştir. Biz örneklerden Fânî'nin bir gazelini seçtik: *Bu rindâne vü mestâne gazel ol pîr-i bî-bedelüñdür. Şi'r*

Devr-i la'lüñde senüñ meyhâre bir ben bir habâb
Baş açuk yaluñ ayak âvâre bir ber bir habâb

Sâde dil-i sâf derûnuz eylerüz âyîne-vâr
Pâk çeşmile nazar dîdâre bir ben bir habâb

Destüñe Cem gibi câm al cân ile başı senüñ
Gelmişüz ayagına isâre bir ben bir habâb

Raht u bahtın suya salmış bâda virmiş vârını
Bî-dil ü bî-hânümân bî-çâre bir ben bir habâb

Kâinâtı hiçe satmış dehri almaz 'aynına
Var mıdur dirlerse Fânî-zâde bir ben bir habâb

**âteş-bâr, derd-nâk, dil-sûz, gam-nâk, pür-sûz, sûz-nâk:** Şiir tavsiflerinde karşımıza çıkan bir grup da bu terkiplerdir. Bunlar bağrı yanık âşıkların hoşuna gidecek tarzda söylenmiş şiirlerdir. Bu tâbirler iki şekilde karşımıza çıkıyor. Biri seçilen kişinin şâir olduğunu ispatlanması bir başka deyişle onun şairlik gücünün anlatılması, diğeri ise, onun şiirlerinden örnek verilmesi bahsindedir. Bu terkiplerin sözlük manâlarını, aşağı yukarı, birbirinin aynısıdır. Hepsi de dert, gam, keder temasını işleyen şiirlere verilmiş sıfatlardır. Bu yüzden birarada verdik.

**âteş-bâr** Zâtî'nin şâirlik yönü verilirken şu şekilde kullanılmıştır: *..eş'âr-ı âbdârı teskîn-sâz-ı dil-i 'âşıkân-ı sûz-nâk ve güftâr-ı âteş-bârı haraâret-bahş-ı füsürde-i dilân-ı gam-nâkdür.*

Nâlişî'nin iki beyti âteş-bâr olarak tavsif edilmiştir. Birinci beyitte yakmak fiili iki kez kullanılmış. Kanaatimizce bu sıfat, beyitte

geçen bu kelimelerden hareketle verilmiştir . İkinci beyitte dünyaya hükmederken aşka esir düşmüş yüzlerce âşıktan birinin feryadını duyar gibi oluyoruz.

Gör ne sihr ile yakar cismümi ol sîm-tenüm
Geh turur pirehenüm yandı ser-â-ser bedenüm

Serdâr-ı dehr milket-i ışkuñ esîriyüz
Öñünde cân viren kulunuñ biz de biriyüz

Yûsuf-ı Sîne-çâk'in iki beyti derd-nâk olarak nitelendirilmiştir. Bunda beyitte geçen dert, elem, gam, cevr, sitem gibi kelimeler rol oynamıştır. Beyitlerin muhtevası da zaten dertle ilgilidir. Ayrıca mahlasla seci' olsun diye de bu isim verilmiş olabilir: *Bu matla'-ı derd-nâk dahi ol yâr-i sîne-çâküñdür.*

Ehl-i derd olmayan añlar mı safâsın elemin
Bana sor lezzetini ben bilirüm derd ü gamın

Dir mi mihr ü vefâya göñül ayrık degül
Zerrece alabilen zevkini cevr ü sitemin

Bu grupta ele aldığımız bir başka kavram da **dil-sûz**dur. Genel olarak diğerlerinden, anlam bakımından, çok farkı olmayan bu kavramın kullanılış biçimi şöyledir: Hilâlî: *Şi'r-i dil-sûzı mânend-i nazm-ı Hüsreve ma'âni-yi dakik ile mâh-ı nev gibi nâ-peydâ vü bî-hemtâ vâkı' olmışdur. Cümlesinden bir iki beyt sebt olundı nazmı budur.*

Gurur-ı hüsn ile dilber ki nâze yüz tutdı
Belâ-yı 'ışk ile 'âşık niyâze yüz tutdı

Hazer kıl ey gül-i ra'nâ niyâz-ı bülbülden
Hezâr dest ile bî-niyâze yüz tutdı

Beyitlerde z sesinin hâkimiyeti önemli bir âhenk unsuru olarak hemen göze çarpıyor. Çeşitli teşbih ve mecazlar da şiire ayrı bir güzellik katmış ve bu güzellik de Ahdî'ye bu şiir dil-sûz dedirtmiştir.

Karaman Ereğlili Izârî'den seçilen örnekler de dil-sûzdur. Bu beyitlerde gördüğümüz bir husus sevgilinin zâlimliği, vefâsızlığı ve âşığın bundan duyduğu ızdıraptır. Açıklama cümlesinde ise, şiirin

orjinal olduğuna dair ifade dikkate değerdir. *Bu bir nice nazm-ı dil-sûz mânend-i seyyâre-i 'âlem-efrûz ufk-ı tab'ından tulu' idüp âfâka şuyu' bulmışdur.*

Gehi mihr ü vefâñ egler beni geh cevr-i bî-dâduñ
Bî-hamdillah ki gitmez dilden ey meh bir nefes aduñ

Çeküp tîg-ı cefâyı her taraf müjgân-ı hûn-rîzüñ
Olur mâyil dem-â-dem kana çeşm ü fitne-engîzüñ

Bir dem benüm ârâm idemez sînede cânum
İllerle turur oturur ol serv-i dil-ârâm

Zevk alur gamdan kimisi kimisi şâdidedür
Her biri ehl-i cünûnuñ başka bir vâdîdedür

Arz itse kâmetin n'ola serv-i bülend
Kim beglerüñ olur kulına himmetin bülend

Bunlardan başka Ubeydî'nin altı beyti, Feyzî'nin iki beyti ve Nevâlî'nin iki beyti dilsûz olarak vasıflandırılmıştır. Feyzî'nin beyitleri verilirken *gonce gibi nühûfte iken gül gibi şükûfte olup nümâyân u ayân oldı* söyleyişini orjinallik olarak değerlendiriyoruz.

Bu grupta ele almamız gereken kavramlardan biri de **pür-sûz**dur. Bu tâbir sekiz yerde şâirin edebî şahsiyeti anlatılırken kullanılmış. Üç örneği aşağıdadır:

Bâkî Efendi : *... ve ol bülbül-i gülzâr-ı suhen ve tûtî-i şeker-şikenüñ eş'âr-ı pür-sûzı ve ebkâr-ı dil-efrûzı meşhûr-ı 'âlem ve manzur-ı dîde-i ben-i âdemdür* Dâ'î Efendi: *Eş'âr-ı dil-efrûzı gün gibi rûşen ü pür-sûz ve güftâr-ı pür-sûzı müstansen ü dil-efrûzdur* Sa'yî Çelebi: *Merhûmuñ eş'âr-ı pür-sûzı ve güftâr-ı dil-efrûzı bî-hadd ü lâ-yu'addur.*

Bunda ve buraya alamadığımız diğer örneklerde pür-sûz, dil-efrûz ile yanyana kullanılmaktadır. Bunlardan başka Basîrî, Şinâsî, Tarzî, Ulvî Beg ve Mevlânâ Abdülvâhid'in şiirleri de, örnek verilmeden, pür-sûz olarak değerlendirilmiştir. Şimdi de örneklerden bir kaç tanesini görelim:

Selikî-i Hamîdî: *Mâsadak-ı güftâr bir matla' u bir nice beyt-i pür-sûz çün mihr-i dil-efrûz dîdâr gösterüp zuhûra geldi. Nazm*

Arz-ı hâl itmege ey şeh nice açam dehenüm
Aleme od bıragur sûz-ı dilümden suhenüm

Sûz-ı ışkuñla yanar döymez tenümden pirehen
Dostum sensin beni âlemde gömleksiz koyan

Hicrüñde görenler tenümi pirehen içre
Bir mürde-i sad-sâle sanur kefen içre

Su olup demrenüñ bûzumla sızdı çıkdı cismümden
Degül tebeden dökülenler 'arak cism-i firâkumdan

Bu örnekte verilen beyitlerden üçünde sûz kelimesi geçiyor. Ayrıca yukarda da belirttiğimiz gibi pür-sûz ile dil-efrûz yanyana kullanılmış. Bütün bunlar pür-sûz tavsifinde önemli rol oynamıştır.

Yine Ehlî'den verilen örnekte de, gerek açıklama cümlesinde, gerek beyitlerde benzer kelimeler (yanmak, harâret, nâr) kullanılıyor. Pür-sûz şiir için bir ipucu veriyor: Ehlî : *Kelimât-ı hûb-edâsından ve ebyât-ı ruh-fezâsından bir kaç matla-ı pür-sûz mânend-i dil-efrûz zuhûra gelüp mestûr olundı. Nazm*

Bagrumı yakdı dile nâr-ı mahabbet düşdi
N'ola âh eyler isem câna harâret düşdi

Seyr kıldum ten-i sîminini hammâm içre
Arz-ı hâl eyledüm ol dilbere halvet düşdi

Açamaz râz-ı lebin keşf ü kerâmet ehli
Bilemez sırr-ı miyânını hayâlât ehli

Devr-i sagarda olan hâleti dârâ ne bilür
Zevke dâirdür anı bilmedi dârât ehli

Künc-i meyhânedeki âlemi zâhid bilmez
Anı bir kûşe idi tuydı harâbât ehli

Degişmez sîm-i eşki dirhem ü dinâra âşıklar
Gamuñla göz yaşın akıtmagı dünyaya virmezler

Behiştî'den seçilmiş yirmi beyitlik örnek de Ahdî'ye göre pür-sûzdur. Bunlardan altı beyti buraya alıyoruz. Bu beyitlerde bağrı yanan, kara sevda çeken bir âşığın samimi bir hava içerisinde terennümünü dile getirişini görüyoruz. Bu beyitlerde hasb-i hâl tarzını andıran bir hava var.

Bezme gel bu gice ey âlem-i hüsnün mâhı
Yohsa yirden göge dek incinirüz vallahi

Uzaldıgınca yanumdan ol kâmet-i bâlâ
Benüm ne sidre görinür gözüme ne tûbâ

Nasihat eyleyigördüm şu denlü tıfl-ı dile
Levend-i 'ışk odasından kesilmedi kat'a

Behiştî bendeñi öldür efendi tîguñ ile
Eger hasedden ölür ise 'adû u cehennem-râ

Sâye sal ey ebr yandum bu harâretlerle kim
Yüz sürer yürür izi tozına yârüñ âftâb

Her kim ki tâc-ı ışkı giye ihtiyâr ile
Kendü eliyle satun alur başına belâ

Ahdî'nin pür-sûz dediği birinci beyit, Hasan Çelebi tarafından *belâgat-şi'âr* olarak nitelendirilmiştir. Bu benzeri örnekler bu kavramların bir terim olmadığını, sadece bir beğenme sıfatı olduğunu gösteriyor[75] Bunlardan başka Meşrebî'nin bir gazeli, Celâl Çelebi'nin bir gazeli, Cevherî'nin Farsça bir beyti ve Iydî'nin iki gazeliyle üç beyti de pür-sûz olarak vasfedilmiştir.

75-Kınalı-zıde Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-şu'ara,** Yayına Hazırlayan Dr. İbrahim Kutluk. TTK yayını, Ank. 1978 s.224-225

Bu grupta ele aldığımız diğer bir kavram da sûz-nâktir. Pür-sûz ile eş anlamlı olan bu kavram da yanan, yakılan âşıkların söylediği şiirleri anlatır. Örnek verilmeden şiirleri sûz-nâk olarak vasfedilen şâirler şunlardır: Keşfî Beg, Hubbî, Dânişî, Tâbî, Zihnî-i Bağdâdî.

Örnek verilerek şiirleri sûz-nâktir denilen şâirler ise, Hulûsî, Hâdimî ve Misâlî'dir. Hulûsî'den verilen altı beyti aşağıda veriyoruz: Hulûsî: *Bu bir nice ebyât-ı sûz-nâk anlaruñdur. Şi'r*

Şiddetle bâd-ı âhum çok esdi gerçi ey dil
Olmadı baña bir dem ol nev-nihâl mâyil

Cân virmedin dilermiş sayd itmek ol hümâyı
Tüy haklarımı sandı anı rakîb-i bâtıl

Takınup ey Hulûsî şimşîr-i gamzesini
Bizi yaraklanurmış katl itmege o kâtil

Çeşm-i a'dâdan hazer kıl gülsitânda her zamân
Turma gel cân bostânda bitmez serv-i revân

Görinen sanma şu'â ey dil felekde her seher
Tîr-i âh-ı âteşînüm cem' idermiş cihân

Kapusında dikilür çeşm-i rakîb
Mihr-i neccâr ile mi kakdı habîb

Beytlerden anlaşıldığı kadarıyla âşık sevgilinin ilgisizliğinden ve rakibin ona yaklaşmasından bîzârdır. Bu da âşığı yakıyor, mahvediyor ve müellifimize de sûz-nâk demek düşüyor.

Hâdimî'nin Farsça iki beytiyle Türkçe bir beyti Ahdî'ye sûz-nâktir. Türkçe beyti buraya alıyoruz. *Bu bir nice nazm-ı sûz-nâk ol yâr-ı bî-bâküñdür. Şi'r*

Sevdâ-yı ser-i zülfüñ divânesidür gönlüm
Şem'-i meh-i ruhsâruñ pervânesidür gönlüm

Misâlî'nin beyitleri ise hem sûz-nâktir hem de idrâk ehlinin hoşuna giden şiirlerdir. Aynı zamanda âşıkların vird-i zebânıdır:

Kaçan kim gelse sâkî bâde-i gül-reng meydâna
Safâ ile o dem raksa girer meclisde peymâne

Hâr u has cem' olsa ey gül-ruh ser-i Kaysa ne var
Âdemüñ başına çok nesne getirür rûzgâr

Çıksa agzumdan lebüñ didüm ki sag olmak ba'id
Didi ol İsî-nefes var çıkmaduk cânda ümîd

Dimezin pây-i bûse âşık-ı râh-ı'ışkuñ ihtiyâr itdüm
Göñül kalsun begüm yol kalmasun dirler meseldür bu

**bârik:** Hayderî'nin şâirliğinden bahsedilirken *Selika-i şi'ri hûb bir haddedür ki rişte-i nazm-ı bâriki 'uyûbdan nühûftedür ve ma'nâ-yı dakiki igne yürüdisi gibi süftedür* denmektedir. Bârik'in anlamı ise nazik, dakik, incedir.

**bedi'î:** Sözlükte eşi ve benzeri olmayan buluş, yeni, görülmemiş anlamları verilen bu kelime iki yerde geçmektedir. Biri Celâl Çelebi'nin Kanûnî'nin şehzâdelerinden hangisinin tahta geçeceğini anlamak için istihareye yattıktan sonra yazdığı kıt'a, diğeri de Hâce Çelebi'nin bir matla'ıdır. Orjinalliğin yanısıra beğenme ve takdir de söz konusudur. Örnekleri aşağıdadır:

Hâce Çelebi: *Bu matla'-ı pâk eş'âr-ı sûz-nâklerindendür. Hayli 'âşıkâne ve rindâne vâkı' olmışdur... Ol üftâde-i dildâde hâk-i râha düşüp pâmâl-i rûzgâr olup bu matla'-ı bedi'îyi bî-ihtiyâr hasb-i hâl-i dil-i zâr diyü nakş u nigâr kılmış bu evrâkda sebt oldı. Matla'*

Bî-hod oldum eser-i sümm-i semendin göricek
Hâlüm ey dil 'aceba nic'ola kendin göricek

Celâl Çelebi'nin şiiri de şudur:

Bir gice vakı'amda bir püsere
Didüm ey şeyh-i 'âkil ü dânâ

Hazret-i pâdişâh-ı devrânuñ
Penç şeh-zâdesi ki var zîbâ

Biri bebr ü biri ased biri şîr
Biri simurgdur biri 'anka

Kangısı taht ü tâc mâlik olur
Kangısıdur cihânda hızr-ı bekâ

Bana bu sırrı didüm i'lâm it
Didi hayrü'l-umurı evsatühâ

Gülşen-i Şu'arâ'da şiir değerlendirmeleriyle ilgili olarak karşımıza çıkan bir kelime grubu da **belâgat** ve onunla terkibe giren eklerdir. Biz burada kelimenin sözlüklerde yer alan mecaz anlamıyla kullanıldığını düşünüyoruz. Kelimenin mecazî anlamı bir şeyde saklı bulunan derin anlamdır.

Belâgat ile terkibe giren kelimeler şunlardır: -beyân, -disâr (belâgati çok), -engiz (koparan, karıştıran, yaratan), -nizâm, -meşhûn (doldurulmuş, dolu), -nümûn( gösteren)

**belâgat-beyân:** Bir yerde (Gelibolulu Âlî'nin bir kıt'ası) kullanılan bu tabirin geçtiği yer ve örneği aşağıdadır:

*Ve dahi Heft Meclis nam bir kitâb-ı küşâde bâb-ı inşâda semt-i nesr ile kûşiş revâ görülmiş diyü kıt'a-ı belâgat beyân ol sâhib-mensûr-ı fesâhat nişândandur...*

Arz itdiler asâkire arz-ı cemâl ile
Yollarda geh Atâ ile gah Celâl ile

Hem-sâyeler havas idi ancak rikabda
Az kalmış idi zerre-yi âfitâbda

**belâgat-disâr:** Belâgati çok manâsını verebileceğimiz bu terkip iki örnekte geçmektedir. Rûhî-i Bağdâdî ve Kurbî'de geçen bu örnekler sırasıyla şöyledir:

*Ekser bu diyâra gelen dervişân ve şâ'irân-ı dil-rişân ile eş'âr-ı dürer-bâr ve nazm-ı belâgat-disâr dimege meşgûl ve erbâb-ı kemâl içre söylediği eş'âr makbûldür,*

*Ebyât-ı belâgat-disârı ve eş'âr-ı fesâhat-âsârı dürr-i yetim gibi simin der-gûş-ı ehl-i yakîndür.*

**belâgat-engîz:** Adnî: *Eş'âr-ı belâgat-engizi bî-hadd ve güftâr-ı fesâhat-âmizi lâ-yu'addur.*

**belâgat-meşhûn:** Nazmî Beg: *Fünûn-ı şi'rde üstâd ve aksâm-ı nazm dimege mu'tâd ve nazm-ı belâgat-meşhûn ile şâkird-i Nizâmî ve işret-gâh-ı fasâhatde bende-i Câmî geçinür.*

**belâgat-nizâm:** İlmî Efendi: *...zebân-ı Fârisî ve Türkîde nazm-ı belâgat-nizâm ile makbûl-i 'ulemâ-yı kirâm ve pesendîde-i hâs u 'âm olmışdur.* Bu örnekte nizam kelimesine dizi, sıra anlamını vermek mümkündür.

**belâgat-nümûn:** Muhyî Çelebi: *... ve kasâyid ü gazeliyyât üslûbında dürlü dürlü dürr-i meknûn gibi nazm-ı belâgat-nümûnı der-gûş-ı erbâb-ı kerem itmiş.*

Vâlihî Çelebi: *El-hak mazmûn-ı belâgat-nümûnı misâl-i hümayûn huceste vü meymûn vâkı' olmışdur.*

**belîg-i pâk:** Ülfetî'de ... *güftâr-ı safâ-bahşı kulûb-ı nüdemâ ve eş'âr-ı belig-i pâki makbûl-i şu'âradur* şeklinde geçmektedir.

**beyzâ:** Beyaz demek olan bu kelime Zâyi'î'nin bir matla'ını tavsif için kullanılmıştır. Şiir değerlendirmesinde ne anlama geldiğini kestirmek mümkün olmadı:

*Bu matla'-ı beyzâ... cümle-i eş'ârındandur ki tahrîr olur. Matla'*

İşitdüm geşt ider ol âfet-i cân dil-rübâlarla
Bugün bir lahza gördüm ol dahi yüz biñ belâlarla

**bî-bedel,bî-bahâne, bî-misl ü bî-hemtâ, bî-misâl, bî-nazîr** : Bu tabirlerin anlamı eşsiz, emsâlsiz, benzersizdir. Gazel, kaside, nazm, eş'âr, ebyât, güftâr, kelimât sözcükleri ile terkibe sokulan bu kelimeler şâirin şiir gücünü ortaya koymada genel bir kıstas olarak karşımıza çıktı. Bunların beğenme, takdir etme ve övgü maksadıyla kullanıldığını düşünüyoruz. Örnek verme bahsinde otuz yerde geçen yukarıdaki tâbirler, genellikle, sevgili, aşk üzerine yazılmış şiirlerde karşımıza çıkıyor. Ses yapısı bakımından sağlam olan bu şiirlerde aruz kusuru da yoktur. Örneklerin Celâl Çelebi, Bâkî, Hâverî, Usûli, Mecdî, Sâbirî, İşretî gibi gücü herkesçe kabul edilen şâirlerden seçilmesi de ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur.

Örnek vermeden önce genel olarak şâirin şiirinin ne olduğunu anlatan, bir başka deyişle edebî şahsiyetini anlatan bir kaç örneği buraya alıyoruz:

Hâverî: *Nazm-ı bî-nazîri ıfk-ı semâ-yı tab'dan mâh-ı münîr gibi nümâyân u tâbân..* Refî Çelebi: *Binâen alâzâlik ebyât-ı dil-pezîrin ve kelimât-ı bî-nazîrin cümleten tetebbu' idüp görmüşüz ki elhak ser-â-pâ 'uyûbdan beri ve her biri mânend-i gül-i tarî mergûb ü hûb vâkı' olmışdur,* Zühdî:*Tabi'at şi'riyyesi âb-ı pâk gibi revân ve eş'âr-ı bî-bedeli bî-hadd ü bî-pâyândur* Ulûmî: *Eş'âr-ı dil-pezîri mahabbet-endûz ve güftâr-ı bî-nazîri pür-sûz vâkı' olmışdur.*

Bu verdiğimiz örneklerden başka Rızâyî (kardeşi), Ziyâyî, Fikrî Efendi, Nazmî Beg, Yahyâ ve Yetim Alî Çelebi'nin de şiirlerinin bu grupta mütâlaa edildiğini görüyoruz. Tâbirlerin genel şahsiyet değerlendirilmesi içerisinde kullanılışını gördükten sonra şimdi örneklere geçebiliriz.

Muhibbî: *Bu bir iki Fârisî ve Türkî gazel-i bî-bedel anlaruñdur...* (Farsça gazel alınmadı).

Serîr-i mülk-i hüsn üzre seni her kim emîr itdi
Beni zencîr-i 'ışkuñla kapuñda bir esîr itdi

Komazsam tañ mı bir dem ben âsâ-yı ilahı elden
Civân idüm gam-ı 'ışkuñ çekelden beni pîr itdi

Egerçi sîne sadrında karar itmedi müjgânuñ
Velî geçdükde ey kaşı kemânum dilde yir itdi

Yoluñda merdüm-i çeşmüm düketdi gevher-i eşki
Dirîgâ kalmadı kudret beni yokluk fakîr itdi

Meger bâd-ı sabâ irdi Muhibbî zülf-i dildâre
Dimâgın subh-ı dem yine müşg ü 'abîr itdi

İkinci örneğimiz Celâl Çelebi'dendir. Ahdî bu şiirleri *dürr-i nâ-süfte* olarak nitelemiştir. *..ser-â-pâ a'zâ-yı şâhid-i ra'nâ vasfında yigirmi dört adet gazel-i bî-bedel ve bir kaç nazm-ı pür-mesel ile sâhife-i bayânı murassa' u mülemma kılmışdur. Ol dürr-i nâ-süftelürün cümlesinden biri budur ki sıfat-ı dehendür ehl-i suhen olan yârâna rûşendür. Gazel*

Mürde ihyâ eyler açsa ol Mesihâ-dem dehen
Deyr-i hüsninde lebi İsî durur Meryem dehen

Bûseler sunsa leb-i la'lünden eksilmez müdâm
Bezm-i hüsninde lebi Cemşîd-i câm-ı Cemdehen

Iyd-ı adhâdur visâli âsitân-ı müdde'î
Fi'l-hakika Ka'bedür hüsni çi zemzem dehen

Emrine râm u musahhar olsa ins ü cân
Hatt-ı yakûtî Süleymân mühridür hâtem dehen

Görinür kand-i mükerrer her nazarda lebleri
Anlaruñ beñzer ki mâbeynindedür müdgam dehen

Hat degüldür lebleri etrâfını olan muhît
Küştesi çün kareler giymiş dutar mâtem dehen

Lebleri hunhâreliklerle dile düşdi tamâm
Saklasun Hak hakkına açmış durur 'âlem dehen

Dil kemer gibi dehânın kor dolaşur beline
Kılca hod miyânından degüldür kim dehen

Varlığı yoklugı bir oldı Celâlüñ gördi kim
Mazhar-ı esmâ gibidür nokta-i mübhem dehen

Celâl Çelebi'nin bu gazelin ilk dört beytinde telmih var: Hz. İsa'nın ölüleleri diriltmesi. Cem'in kadehi. Ka'be'de zemzem içilmesi. Hz. Süleyman'ın mührü... Bu özellik Ahdî tarafından *pür-mesel* olarak değerlendirilmiştir. Pür-mesel şiir bahsinde buna ayrıca değinilecektir. Tezkirede Celâl Çelebi'nin yukarıdaki örnekten başka dört şiiri daha bî-bedel olarak vasfedilmiştir.

Bir başka örneğimiz Vusûlî'den alınmıştır. Baştan sona hem *yek-âhenk* hem de *yek-âvâz* denilebilecek bir gazel seçilmiş. Bu gazelin başka bir özelliği de her beyitte hüsn-i ta'lil yapılmış olmasıdır.

Vusûlî: *cümlesinden bir ki gazel-i bî-bedel ile bir kaç beyt sebt olundı.*
*Şi'r*

Mihr-i âlem geşt ider etrâf-ı çarhı sû-be-sû
Olmaga sen âftâb-ı hüsne bir dem rû-be-rû

Mû-miyânuñla dehânuñ bahsin itdük yok yire
Kaldı fark olunmadı biribirinden mû-be-mû

Dem-be-dem deşt-i belâda firkatüñle dilberâ
Akdı çeşmümden benüm seyl-âb-ı eşküm cû-be-cû

Görmege sen meh cebîni her gice mâh-ı felek
Şehrüñ için tolanur menzil-be-menzil gû-be-gû

Ey Vusûlî let urur hışm eyleyüp aña küsûf
Sakın olmasun güneş mâh-rûya rû-be-rû

Vusûlî'nin bir gazeli ile bir beyti daha verilmiş, biz bu beyti de buraya alıyoruz.

Baña ey verd-i hândânum olur cennet sakar sensüz
İder rûh-ı revânum âhir bedenden cân sefer sensüz

Âşık için cennet de cehennem de sevgilinin yanıdır. Bunun dışında hiçbir şey âşığı mutlu edemez. Fevrî Efendi'den verilen dört matla' beyti ile bir gazel de bî-bedel olarak nitelendirilmiştir. Fevrî Efendinin şiirlerinin (kaside, terci-i bend, tahmis, tesdis ve mu'aşşer) çok olduğu, hepsinin baştan sona meşhur olduğu ve hasb-i hâl tarzında yazıldığı söylendikten sonra bu örnekler verilmiştir. Bu örneklerde söyleyiş de hoşa gidecek tarzdadır.

Gamzesi ol kâtilüñ bu sîne-i sad-çâkde
Sanki bir cellâd tîgıdur gömülmüş hâkde

İsterin Hak haste-dil uşşâka cânânın vire
Umarın derdin viren Allah dermânın vire

Beñzerin kadd-i nigâre diyü ey gülbîn ter
Olma magrûr sakın tîz biten tîz yiter

Emvâc-ı kulzüm-ı 'ışk bu nüh kıbâbe sıgmaz
Ehl-i dile ne mahfî deryâ habâbe sıgmaz

Yâr yanında rakîb-i bed-likâ eksük degül
Cânuma derdâ ki hergîz bir belâ eksük degül

Işk ile tolmış sınuk dilden çıkar mı kâkülüñ
Genc olan virânede çün ejdehâ eksük degül

Birbirinden saklayup aks-i cemâlin dem-be-dem
İki çeşmüm ortasında mâcerâ eksük degül

Âşıka yokdur vefâsı gerçi dildâruñ velî
Lutfı çog olsun cefâsı vaktihâ eksük degül

Sûretâ gerçi Muhammed deñlü yok dilber velî
Sûretâ Yûsuf dir iseñ Fevrîyâ eksük degül

Yukarıya aldığımız bu matla beyitlerinden *sığmaz* redifli olanı Latîfî'de de vardır. Latîfî bu beyti *edâ-yı rengîn nazm-ı dil-küşâ* olarak değerlendirmiştir[76]. Bu da bu tabirlerin birer terim olmadığını sadece beğenme ve takdir etme maksadı taşıdığını göstermeye bir delildir.

Bâkî'nin *saf saf* ve *ucından* redifli gazelleri de bî-bedel olarak tavsif edilmiştir. Bu gazellerden *saf saf* redifli gazele şöyle bir göz attığımızda teşbih, istiâre, leff ü neşr (müretteb-müşevveş), tevriye, tenâsüb, müraât-ı nazir, tecâhül-i ârifâne, mecâz-ı mürsel gibi edebî sanatların bol miktarda kullanıldığını görürüz. Ayrıca bu gazelde birinci beyitte askerî terimlerin kullanılması, ikinci beyitte iki tarafı ağaçlı bir yol tablosunun çizilmesi, üçüncü beyitte kıyıya vuran bir deniz manzarasının resmedilmesi, dördüncü beyitte akşam olunca bağrışarak yuvalarına dönen bir turna sürüsünün anlatılması gibi hususlar şiirin bî-bedel olarak vasfedilmesine sebep olmuştur. Bu bir nevî *resim temâyülü* dür. Gazelin tamamına hâkim olan s sesinin hâkimiyeti ile elde edilen aliterasyon ayrı bir âhenk unsurudur.

[76]-Rıdvan Canım, **Tabsıratu'n-nuzamâ ve Tezkiretü'ş-şu'arâ**, Erzurum Ata. Üni. Sos. Bil. Ens. Yayınlamamış doktora tezi, Erzurum, 1993.

Kınalı-zâde bu gazelin üç beytini (1-2 ve 7) örnek olarak vermiş doğrudan doğruya bu beyitler için bir yargı belirtmemiş, ancak Bâkî'nin şiirlerini âbdâr olarak değerlendirmiştir[77].

Bunlardan başka Hasan Paşa'nın bir gazeli, Celâl Çelebi'nin dört gazeli, Pîrî Paşa'nın bir gazeli, Fevrî'nin dört beyti, Tab'î'nin üç beyti, Hâverî'nin bir gazeli, Zâtî'nin bir gazeli, Zühdî'nin iki gazeli, Sâbirî'nin bir gazeli, İşretî'nin bir gazeli, İlmî'nin iki gazelinden bir kaç beyit, Gafûrî'nin bir gazeli, Lâzımî'nin bir matla'ı, Mecdî'nin bir gazeli, Muhtârî'nin değişik dokuz beyti, Murâdî-i Bağdâdî'nin bir gazeli, Medhî Çelebi'nin üç beyti, Vâlihî'nin iki gazeli, Veznî'nin bir matla'ı, Vasfî'nin bir gazeli, Ca'fer'in bir kıt'ası, Riyâzî'nin altı beyti, Rumûzî'nin iki mu'ammâsı, Şemsî-i Bağdâdî'nin dördü Farsça sekiz beyti, 'Arşî'nin Hayâlî Beg'in ölümüne düşürdüğü tarih, Helâkî'nin altı beyti, Gubârî'nin bir gazeli, Mecdî'nin on beyti, Müdâmî'nin altı beyti, Hüdâyî'nin bir gazeli, Hüdâyî Çelebi'nin on yedi beyti yukarıda saydığımız tabirlerden biriyle vasfedilmiştir.

**bî-gâye/ bî-nihâye**: Sonsuz, çok anlamlarını verebileceğimiz bu kelimeler sadece Kanûnî'nin şiirleri için kullanılmıştır.

Muhibbî: *Türkî dilinde eş'âr-ı bî-nihâyesi hûb ve zebân-ı Fârisîde güftâr-ı bî-gâyesi mergûbdur.*

**bî-gışş**: Hilesiz, saf, katışıksız samimi anlamlarına gelen bu tâbir, metâli ve güftâr kelimeleriyle terkibe girmiştir. Örnekleri şöyledir:

Mevlânâ Ahmed Zarif: *Ahyanen tab'-ı suhen-güzârı şi'r-i dilkeş ve metâli-i bî-gışş nakş u nigâr itmek üzredür* Siyâhî: *Eş'âr-ı safâ-bahşı zenk-zedâ-yı dil-i tîre bühtân ve güftâr-ı bî-gışşı râhat-efzâ-yı 'âşıkân-ı nâtüvândur* Hüdâyî Beg: *Eş'âr-ı dilkeşi hûb ve güftâr-ı bî-gışşı mergûb bir mertebede ki Yûsufsûret olan hûblarıñ virdi-i zebânı ve Ya'kub-sıfat olan 'uşşâkıñ mûnis-i cânı olmış.*

**bülend:** Yüksek, âlî gibi anlamlara gelen bu kelime bir örnekte (Rıfatî) karşımıza çıkmıştır: *Zu'm ile refi'i a'lâ ve nazm-ı bülendi zibâdur.*

**cihân-kerd:** Ahdî, Serhengî'nin nazmının cihân-kerd olduğunu söylüyor. Tek örnek olduğu için ne olduğunu anlamak mümkün olmadı.

**dervişâne:** Mevlânâ müridi Gedâyî'de karşılaştığımız bu tavsif, şâirin mizâcı ile de uygun düşmektedir (Bkz. Mizac). *...ve kitâbet-i nesta'lîk ile kâtibân-ı diyâr-ı Rûm içre hâlâ bî-misl ü bî-mânend ve ebyât-ı*

[77]-Kınalı-zâde Hasan Çelebi, a.g.e. s. 199-200

*dervişâne ve kelimât-ı muhakkakânesi pesend-i erbâb-ı dil ve hasb-i hâl-i cüvânân-ı mihr-i kesel vâkı' olmışdur.*

Hükmî'nin bir gazeli ile Arşî'nin bir beyti dervişâne olarak vasfedilmiştir. Bu şiirlerde görülen husus tasavvufa uygun bir üslup ve dünyaya önem vermeyen bir anlayıştır. Hükmî Beg: *Bu gazel-i dervişâne ol yâr-ı ferzânenüñdür. Gazel*

Sûret-i zâhir ile gerçi ki âlî-şânuz
Hâk-i râh-ı fukara bende-i dervişânuz

Tâcımuz şîşe-i mey hâtemimüz câm-ı şarâb
Tahtımuz meykededür şimdi cem-i divânuz

Arsa-i hâkde neyler bize erbâb-ı gurur
Bir iki gün bu fenâ tekyede çün mihmânuz

Düşeli kûh-ı gam-ı ışkına ol şîrînüñ
Şimdi Ferhâd gibi bî-ser ü bî-sâmânuz

Hükmiyâ çün bize erbâb-ı kemâl oldı zâhir
Lutf-ı tab' ile bugün Enverî vü Selmânuz

Arşî: *Bu matla'-ı dervişâne ol şâ'ir-i arş-âşiyâne eş'ârındandur. Hasb-i hâl-i erbâb-ı tarîkat ve vasf-ı hâk-nîşînân-ı kûy-i hakikatdür nakş u nigâr-ı ber-sahife-i rûzgâr oldı. Matla'*

Bize dek geldi gerçi kim mezâr-ı kûy-ı cânânuñ
Hele biz üstine yol sürdük alçakdan gelüp anuñ

Şâirin edebî şahsiyeti anlatılırken karşımıza çıkan bir grup da dil (gönül) ile alakalıdır. Bunlar şöyle sıralanmaktadır: **dil-âviz, dil-cû, dil-efrûz, dil-efzâ, dil-fezâ, dil-firîb, dil-keş, dil-küşâ, dil-pesend, dil-pezîr.**

Bütün bu terkiplere baktığımızda , hoşa giden, makbûl, mergûb, latîf gibi mânâları içeren terkipler olduğunu görüyoruz. Şiir okunduğu veya dinlenildiği zaman insanın içinde bir şeyler uyandırıyorsa, bu vasıflardan biri verilmiştir denilebilir.

**dil-âviz:** Gönlü çeken, gönlün asılı bulunduğu anlamlarına gelen bu terkibin tezkirede iki örneği var: Beyânî ve Türâbî.

Beyânî: *Elsîne-i selâsda ebyât-ı tarab-fezâsı gamzedâ oldugı gibi hüveydâ vü musaffâdur. Bu bir gazel ve bu bir nice nazm-i dil-âviz ol yâr-ı 'azîzüñdür. Kalem-i gül-bîz ile sebt olundı. Gazel*

Kûyine seyl-âb-ı eşk ile iletse sû beni
Ey ecel lutf eyle kim görmeye ol bed-hû beni

Olsa nevk-i kilk-i müşk-efşânına ten muttasıl
Kâyilem derd ü elem za'f ile kılsa mû beni

Ol perîşân kıldı çün hâl-i perîşânum su'al
Sünbülün tutdum kim âşüfte kılandır bu beni

Şâh-bâz-ı mülk-i istignâ idüm oldum şikâr
Ey gönül yahu seni itdi ol âhû beni

Gam âyînemdür gelürse şâd olur cân-ı harîmin
Gitse gam-nâküm yine şâd ider ol kaygu beni

Gâh meyl-i bâde gâhî ragbet-i zühd ü salah
Ey Beyânî sûdsuz sevdâ çeker her sû beni

Türâbî: *Eş'âr-ı pesendîdesinden bir nice beyt-i dil-âviz kilk-i 'anberîner ile sebt olundı. Gazel.*

Biz fenn-i mahabbetde Ferhâdı unutdurduk
Gerçi dahi şâkirdüz üstâdı unutdurduk

Bir gonce fırâkıyla kılduk çü hezâr efgân
Bülbüllere gülşende feryâdı unutdurduk

Rindân-ı harâbâtuz bir hâle yetişdük kim
Her şeyh-i kerâmete irşâdı unutdurduk

Dil hânesine yârüñ tasvirini nakş itdük
Mânî ile 'âlemde Bihzâdı unutdurduk

Bagdâd temâşâsın isterdi Türâbî dil
Kûyine varup yârüñ Bagdâdı unutdurduk

**dil-cû:** Mu'inî Çelebi'nin şiirleri dil-cû olarak değerlendirilmiştir: *Hakka budur ki ol nâzım-ı nazm-âferinüñ eş'âri anberîn-bû ve güftâr-ı dil-cû vâkı' olmışdur.*

**dil-efrûz** : Dâ'î Efendi, Sa'yî Çelebi ve 'Ulvî Beg'in şiirleri dil-efrûz olarak nitelendirilmiştir. Sâni'î'den bir örnek verilmiştir. *Mâsadak-ı güftâr bu matla'-ı dil-efrûz kilk-i gülbîz ile ve bu beyt-i pür-sûz kalem-i güher-rîzle dîdâr gösterüp nakş u nigâr olundı. Şi'r*

Nihâl üstinde ey gonce seher kim cilve-gersin sen
Dem-â-dem çeşm-i bülbülden akan hûn-ı cigersin sen

Yazarken ey kalem engüşti vasfın ol perî-rûnuñ
Ne hâletdür aceb bilsem hem aglarum gülersin sen

**dil-firib:** Bâkî, Hâverî-i Acem ve Zâtî'nin şiirlerinin dil-firib olduğu söylenmiştir. İznikli Bekâyî'nin bir matla'ı ile Molla İmad'ın Farsça iki matla'ı örnek olarak verilmiştir. Bekâyi: *Tabi'at-ı şi'riyyesi kem degildür kim bu beyt-i dil-firib anuñdur. Beyt*

Ehl-i dil kûy-i yâre cem' olsun
Hacı hacıyı Mekkede bulsun

**dil-keş:** Hüdâyî Beg, Mevlânâ Ahmed Zarif, Sabrî Çelebi, 'Alâyî, Ferâgî, Müdâmî Beg'in şiirleri Ahdî'ye göre dil-keştir. Bunların dışında Sarfî'nin Farsça bir kaç beyti, 'Ubeydî'nin bir tarihi ve Makâlî'nin üç beyti dil-keş şiire örnek olarak verilmiştir. Ubeydî'nin ümerâdan birinin Midilli'ye sancak beyi oluşuna düşürdüğü tarihi buraya alıyoruz:

Midilli sancagı zât-ı sa'âdet-intisâbuñla
Bihamdillah ki ünvân buldı ey mîr-i suhendânum

Didi bir yere cem' olup fakr ü agniyâ ol
Anuñ tarihini ey zübde-i ashâb-ı 'irfânum

Yine her biri iki kat olup târihini dirler
Livâ-yı devletüm yüce ide her demde Sübhânum

**dil-küşâ:** Şiirleri dil-küşâ olarak vasfedilen şâirler şunlardır: Emrî, Hâfız-ı Konevî, Alâyî, Ferdî-i Acem, Mir Kadrî, Kâtibî Efendi, Mecdî, Hâtıfî. Bunlardan başka Emrî'nin on sekiz beyti, Hüsrevî'nin dört beyti, Sabrî Çelebi'nin bir muammâsı, Sabrî'nin üç beyti, Izârî (Ereğlili) bir gazeli, Fevzî Çelebi'nin üç beyti örnek olarak verilmiştir. Biz buraya Emrî'nin beş beytini alıyoruz: *Bu eş'âr-ı müteferrika dahi anlaruñ şi'r-i dil-küşâ ve nazm-ı belâgat-nümâlarındandur cem' olup sebt olundı.*

Nakd-i eşküm gördi ol pîr olası sögdi bana
Bu meseldür kim erenler nakde eyler du'â

N'ola ey sîm-beden gönlüne eşk itse eser
Ki gümüş akçe durur taşa urursan da geçer
Leb-i Şîrînüñ itmedi diyü dâd
Kendü kendüyi öldürür Ferhâd

Eger haşr olmaz ise ol kıyâmet kad nigârumla
Gezem mahşerde gögsüm dögerek seng-i mezârumla

Sûfî mecaz sandı nigâruñ mahabbetin
Bî-çâre gitdi bilmedi 'ışkuñ hakikatin

**dil-pesend:** Tezkirede şiirleri dil-pesend bulunan şâirler şunlardır: Hâverî, Rahîmî Beg, Muhtârî. Tezkirede dil-pesend şiir örneği olarak, sadece, Celîlî'nin üç beyti verilmiştir: *...vâdî-i nazmda tab'-ı bülendi 'âli-himmet ve eş'âr-ı dil-pesendi makbûl-i erbâb-ı himmetdür. Bu bir kaç matla' anuñdur. Ebyât*

Mesken idindi çeşmümi nakş-ı hayâl-i yâr
Gûyâ ki oldı dîdelerüm hâne-i nigâr

Gülzâr-ı hüsn-i yâr okınalı sebak sebak
Gül defterini gonce dürüpdür varak varak

Letâfet bahridür rûyuñ kaşuñ mevc-i melâhatdür
Degül çâh-ı zenehdânuñ şehüñ girdâb-ı mihnetdür

**dil-pezîr:** Ahdî (Emrî'ye yazdığı bir nazireden dolayı), Hâverî, Refî Çelebi, 'Ulûmî, Fikrî'nin şiirleri Ahdî'ye göre dil-pezîrdir. Tabii bunlar genel ifadelerdir. Örnek verme bahsinde ise, şiirlerinden örnek verilen şâirler şunlardır: Edâyî (iki beyit), Semâ'î (bir gazel), La'lî (iki beyit), Müslim Çelebi ( iki beyit ile bir kıt'a), Muhîtî (Kerbela ziyareti vesilesiyle yazdığı bir gazel). Biz bunlardan Semâ'î'nin gazelini buraya alıyoruz: *Bu gazel-i dil-pezîr anuñdur. Gazel*

Pertev ki şem'-i mihr-i ruh-ı yârdan gelür
Bir lem'adur tecellî-i dîdârdan gelür

Tab'um çerâgı Kâsım-ı envârdan yakar
Bû-yi vefâ dehânuma Attârdan gelür

Nukl-i şarâb meclis-i gamda yeter baña
Şol hûn-ı dil ki dîde-i hûn-bârdan gelür

Halvetde su yirine içer sûfî bâdeyi
Gördün mi kâfîri bize inkârdan gelür

Âzürde hâtır olma Semâ'î-i bî-dile
Mestânedür o hâne-i hummârdan gelür

**du'â-âmiz:** Mevlânâ Kâtib'in Sâlih Paşa'nın ölümüne düşürdüğü tarih kıt'ası bu tavsife tâbi tutulmuştur.: *Sâlih Paşa-yı merkûm rahl-ı 'azîmeti ravza-i cennete çekdükde bu târih-i du'â-âmizi kalem-i gülbîz-i müşk-bîz ile zuhûra getirüp sebt itmişdür. Kıt'a Târih*

Paşa-yı Sâlih ol merd-i gâzî
Tutmışdı nâmı mülk-i cihânı

İsterdi Hakdan dâ'im şehâdet
Buldı murâdın rûh-ı revânı

Hâtıf dilinden didi bu târih
Cennât-ı Firdevs ola mekânı [992]

**dürer-bâr:** Sözlükteki anlamı inciler yağdıran, inci gibi söz söyleyen olan bu terkip, Gerek edebî şahsiyetin anlatılması, gerek örnek verilmesi mevzuunda Tezkire'de en çok kullanılan şiir sıfatıdır. Ebyât, eş'âr, gazel, güftâr, nazm gibi kelimelerle terkibe giren bu tâbir tam elli iki yerde kullanılmıştır. Herhangi bir şiir türü ile bir bağlantısı yoktur.

Gülşen-i Şu'arâ'da genel olarak edebî şahsiyeti bu kelimeyle belirtilen şâirler şunlardır: Şemsî Ahmed Paşa, Nişânî, Mehemmed Çelebi, Rızâyî Efendi, Abdülganî Efendi, Germî Beg, Emrî Çelebi, Hâtemî Beg, Derviş Çelebi, Derûnî, Rûhî-i Bağdadî, Rumûzî, Rahîmî, Şevki Çelebi, Arif Çelebi, Arif Çelebi, İlmî-i Bağdâdî, Izârî (Ereğlili), 'Azmî, Fedâyî (Dergüzinli), La'lî, Mecdî, Misâlî, Nihânî, Vecdî, Veznî, Vuslatî, Hâtıfî, Yetim Alî Çelebi.

Örnekler verilerek şiirleri dürer-bâr denilen şâirler ise şunlardır: Selîmî, Abdülganî Efendi, Emânî, Hâletî, Handân, Derûnî (Abdullahoğlu), Sünnî, Salâhî, Tarzî-i diger, Tarîkî, 'Ulvî (Zâim Alî Çelebi), Adnî Beg, Garîbî, Latîfî (Hânende), Mahvî, Muhtârî, Vâlî (İstanbullu), ve Hâtıfî (Ankaralı).

Hâletî: *Ebyât-ı hâssı hâlet-resân-ı 'uşşâk-ı bî-nevâ ve himmet-i bülendi erbâb-ı mihr ü vefâdur. Egerçi nazm-ı dürer-bârı az ve öz amma pâk ü sûznâkdür. Li misl-i hazâ ebyât*

Her kaçan devr okısa mahfelde cânânum benüm
İster ol devrüñ teselsül buldugın cânum benüm

Âşiyân itmiş idi dilde mahabbet göçdi
Yüri ey kebk-i hırâm ol yuvadan kuş uçdı

Dâglar dûdı tenümde tâze sünbüldür bana
Dâgum üzre dâglar katmer karanfüldür bana

Sifâl-i serde yir yir dâgumdur karanfüller
Yanında dûd-ı âhum her taraf şûrîde sünbüller

Belendüñ ey kefen üstime yâr-ı gar olduñ
Götürdüñ hâkden beni görem yüzüñ ag olsun

Mahvî: *Güftâr-ı dürer-bârınuñ cümlesinden bu beyt sebt olundı. Matla'*

Ko gamuñ n'ola bu cân mülkine sultân olsun
Akl u dil bende olup hükmine fermân olsun

**emsâl-engîz:** Makâlî'nin şâirlik yönü bu tâbirle anlatılmıştır. Eşsiz, benzersiz manâsında kullanıldığını tahmin ediyoruz.

*Eş'ârı hayâl-âmiz ve güftârı emsâl-engîz ve tarz-ı kasâyidde makbûl-i merdüm-i nîk ü bed olmış.*

**ferah-efzâ/-fezâ:** Ferahlığı artıran,bahşeden gibi anlamlara gelen bu terkipler Emrî, Ferdî-i Acem, ve Mecdî'nin şâirliğini anlatılırken kullanılmıştır. Bunlardan Mecdî'yi anlatan örneği buraya alıyoruz: *...ol tûtî-i şekeristân-ı hoş-edânuñ ve bülbül-i gülistân-ı bülend-edânuñ ebyât-ı ferah-fezâsı gâyetde şîrîn ü nefîs ve kelimât-ı dil-küşâsı elfâz-ı rang-â-renk ile rengîn ü selîs ve tahayyülât ile muhayyel ü pür-mesel vâkı' olmışdur.*

**garîb:** Genel kullanımda Zâtî'nin edebî şahsiyeti verilirken, örnek bahsinde de Ubeydî Çelebi'nin bir muamması bu tavsife uğramıştır. Alışılmamış, tuhaf anlamlarını verebileceğimiz bu tâbirin kullanıldığı yerleri sırasıyla veriyoruz.

Zâtî: *Hadd-ı zâtında eş'âr-ı dil-firibi ve güftâr-ı garîbi bir mertebede pâk ü latîf ve bir derecede zarîf ü ferah-nâkdür ki âşıkân-ı zamân ve 'ârifân-ı cihân hasb-i hâl bilüp vird-i zebân idinüp subha misâl elden düşürmezler* (Bu örnekte karşımıza birden fazla şiir değerlendirmesi çıkıyor. Bunda, Zâtî'nin şâirlik yönünün Ahdî tarafından çok beğenmesi rol oynamıştır denilebilir. Zaten Zâtî devrinde şâirliği herkes tarafından kabul edilen bir şahsiyyettir.

Ubeydî: *Bu bir iki mu'ammâ-yı garîb dahi anlarıñdur. Mu'amma be-ism-i Receb*

Ger öykünürse görüp ol kadd-i bülendüñ şivesin
Silküñ dırahtı koparuñ dalın komañ bir mîvesin

Garîb ile aynı anlamı verebileceğimiz bir başka terkip de *pür-garâib* dir. Tuhaflıklarla, şaşılacak şeylerle dolu olan anlamları verilebilen bu terkip Sâlikî'nin iki beyti için kullanılmıştır. Başka örneği de yoktur:

Sâlikî: *Beher hâl bu bir iki matla'-ı pür-garâib anuñdur bu defter-i 'acâibe sebt olundı. Nazm*

Ey kaşı yâ murg-ı uçmaga kûyuñdan yaña
Tîr-i müjgânuñ her lahza bâl ü per aña

Bilmez yolını varmaga ol Ka'be-i cânuñ
Her yaña dönüp turdugı bu kıble-nümânuñ

**garrâ:** Lügatteki anlamı parlak olan bu tâbir, genelde, anlam bakımından güzel olan şiirler için kullanılmıştır. Gülşen-i Şu'arâ'da sekiz yerde geçen bu kelime dile takılan, söylenmesi ve ezberlenmesi kolay şiirler için verilmiş bir vasıf gibi görünüyor. Bir güzeli veya bir şeyi övme maksadıyla kullanılmış gibi bir izlenim veriyor. Bâkî'nin şu beyti, Ahdî'ye göre, garradır, aynı zamanda *vird-i zebân-ı âşıkân-ı şeydâdur.*

Dil-rübâlarla 'aceb kesreti var her yoluñ
Geçemez gönül hûblarından İstanbuluñ

Usûlî'nin, dünya ve dünya sevgisinin geçici (yalan) olduğuna dâir söylediği şu beyti de Ahdî'ye garrâ gelmiştir. Yunus Emre'nin

Mal sâhibi mülk sâhibi
Hani bunun ilk sâhibi

Mal da yalan mülk de yalan
Var biraz da sen oyalan

söyleyişini hatırlatan bu beyitteki garralık, kanaatimizce, anlamdadır. Ayrıca beyitteki hitap ve kafiyedeki cinas beyte ayrı bir güzellik katmaktadır:

Ey Usûlî çün bilinsün bu yalandur o yalan
Bu yalancı dünyede sen de bir iki gün oyalan

Câmî Çelebi'nin güzeller vasfında söylediği bir gazeli ile değişik iki beyti de garra olarak vasıflandırılmıştır. Burada dikkatimizi çeken bir husus, ilk beyitte garrâ kelimesinin yer alması. Yani bu isimlendirmede garra kelimesinin beyitte geçmesi rol oynamıştır denilebilir. *Bu gazel-i garra vasf-ı mâh-rûyân-ı zîbâ ol şâir-i hûb-edânuñdur ki sebt olundı.*

Görmedük gurre-i ebrûñı meh-i garrâda
Bulmaduk şevk-i ruhuñ mihr-i cihân-ârâda

Biz ne keyfiyyet ile mey diyelüm la'lüñe kim
Neş'e-i câm-ı lebüñ hâleti yok sahbâda

Nâfe zülfüñ hevesi gonce-femüñ fikriyle
Geçirür yok yire 'ömrini kurı sevdâda

Görinür âyine-i rûyine bakdukca dilâ
Ol perî-çihre bize sûret-i istignâda

Câmiyâ istemezin kılmasun âzâd beni
Bes durur baña kulum dimege beg-zâde

Sâkî-i bezme meye didüm ayaguñ öpelüm
Merhaba ise garaz didi toluñ iç öp elüm

Salmaduñ ârızuñda mû sâye
Lenterâni dir idi Mûsâye

Bir başka şâirden verilen örneklerde de sevgilinin övülmesi dile getirilmiştir.

Medhî : *Bu bir iki beyt-i garrâ ol pâk-edânuñdur. Eş'âr*

Kıldı revâc la'lüñi bu hatt-ı müşk-bâr
Yakuta virdi hüsn-i hattın hüsnün iştihâr

Mihr-i ruhsârını vasf it o mehüñ matla'da
Bir a'dâyı nihâyet añasın makta'da

Dem-be-dem gonce-i gülşende lebüñ vasfeyler
Hak bu kim bülbül-i gûyâ katî rengîn söyler

Bu beyitlerde dikkatimizi çeken bir husus sevgili-ay münâsebetidir. Ay, dolunay olmalı ki onun parlaklığı, sevgilinin yüzü ile eş değerde tutulmuş. Garra beyitlerde sevgilinin yüz güzelliği (parlaklığı münâsebetiyle) ön plandadır denilebilir. İlgi çeken ikinci bir husus da garra şiir örnekleri verilirken şâirin de üslûb (edâ) bakımından övülmesidir. Bu konudaki örneklerde Bâkî için *şâ'ir-i hoş-edâ*, Medhî için ... *ol pâk-edâ*, Câmi Çelebi için *ol şâ'ir-i hûb-edâ*, Hayretî için *ol şâ'ir-i bülend-edâ* tâbirleri kullanılmıştır. Buradan şunu çıkarıyoruz: Hoş üslûba sâhip şâirler, garrâ şiir söylemektedir.

Hayretî'nin şu beyti de garradır : *Bu matla'-ı garra ol şâ'ir-i bülend-edânuñdur. Matla'*

Beñzetmiş uzun kâmet-i dil-cûsına yârüñ
Başında kavak yili eser dahi çenâruñ

Zâyi'î'nin şu gazelinde sevgilinin yüzünün ay ve güneşten daha üstün tutulduğunu anlıyoruz. Bu gazel de Ahdî tarafından garra bulunmuştur. *Bu matla'-ı beyzâ ve bir gazel-i garra cümle-i eş'ârındandur ki tahrîr olur. Gazel*

Ay ile gün yüzüñe hayrân gice gündüz
V'ey çarh-ı felek başuña kurban gice gündüz

Sergeşte olup derbeder ister seni ey dost
Hurşid-i dırahşân meh-i tâbân gice gündüz

Âhir ne ki ölmek gerek ey dil tutalum kim
Devr ide murâduñca bu devrân gice gündüz

Salmış beni bir âteş ile âb arasında
Bu derd-i dil ü dîde giryân gice gündüz

Sergeşte gezer Zâyi'înüñ derd-i dilinden
Fânûs gibi künbed-i gerdân gice gündüz

Bir başka örnek de Aşkî'nin hastalanıp vazifeye gelememesinden dolayı maaşının kesilmesinden sonra padişaha yazdığı bir gazeldir. Bu şiirde haksızlığa uğramış bir insanın feryâdı ve samimiyeti dile gelmiştir : ... *ol esnâda pâdişâh-ı dîn-penâha ve hâkân-ı Süleymân-bârgâha bir gazel-i garra diyüp sunmuş matla'ı budur ki ketb olundı. Nazm*

Pâdişâh-ı cihân penâhuñ ben
Nice yıl işiginde çâker idüm

Haste oldum kesildi dirlicegüm
Sag olursam solag olam dir idüm

Âlî'nin Kerbelâ'da yaptırılan bir çeşme için söylediği târih kıt'ası, hem âbdâr hem de garra olarak vasıflandırılmıştır. Âbdâr şiirle garra şiirin aynîliğini düşündüren kıt'a şudur: ..*ya'ni Kerbelâ sahrasına nehr-i 'âlî câri itdükde bir târih-i âbdâr mânend-i dürr-i şehvâr silk-i nazma münselik kılmış ki teşne dillere zikrinden safâ ve hayât-ı cân-fezâ peydâ olmışdur ol târih-i garrâ budur ki bu evrâkda sebt olundı. Kıt'a fi't-târih*

Gûyiyâ bu çeşme bir sakka durur
Râh-ı Hakda teşne eyler cüst ü cû

Lülesi anuñ dehendür su dili
Dil döker kime olursa rû-be-rû

Su gibi ezberlemiş okur revân
Mâcerâ-yı dehri Âlî sû-be-sû

Öñüne kim gelse dir târih içün
Mâ Hüseynle Hasan ışkına su (992)

**güher-bâr:** Cevher yağdıran demek olan bu tâbir, tezkiremizde beşi genel, biri de örnek verme olmak üzere altı yerde kullanılmıştır. Vusûlî, Pîr Mehemmed Efendi, Hayâlî-zâde Ömer Beg, Zuhûrî, Fedâyî (Dergüzinli)'nin şiirlerinin güher-bâr olduğu söylenmiştir. Hâlî'nin ise üç gazeli örnek olarak verilmiştir. Bu gazellerden birini buraya

alıyoruz: *Bu bir nice beyt-i güher-bâr ol 'âli-tebâruñdur takrîr ü tahrîr olundı. Gazel*

Düşde zülf-i yârı yunmada görüp fâl eyledüm
Dâl geldi devlet-i vasla anı dâl eyledüm
Nakd-i câme bûsesin azırganan cânâneyi
Râyegân pehlûya çekdüm bir aceb âl eyledüm

Nâsihüñ kavline meşgûl olmış iken câm ile
Âlem-i ıtlaka düşdüm terk-i işgâl eyledüm

Dest-bûs-ı yâre sa'y ile irişmez gördüm el
Pâyine düşdüm bu cism-i zerdümi âl eyledüm

Ehl-i ışkuñ olmaga kâmil âyârı Hâliyâ
Cism-i zerdüm bûte-i ışka salup kâl eyledüm

**gül-bîz:** İki yerde geçen bu terkip gül serpen anlamına geliyor. Celâl Çelebi ve Edirneli Izârî'nin şiirleri gül-bîz olarak vasfedilmiş ancak örnek verilmemiştir. Izârî için anlatılanları burada veriyoruz: *Ol tûtî-i şeker-güftâr ve 'andelîb-i gül-i gülzârıñ eş'ârı tarab-engîz ve güftârı gül-bîz ser-â-ser vasf-ı lâle-'izârân-ı rûzgâr ve hasb-i hâl-i âşıkân-ı dil-i zârdur.*

**güzîde:** Seçkin, seçilmiş, beğenilmiş anlamındaki bu kelime anlamından da anlaşılacağı gibi bir beğenme sıfatıdır. Gülşen-i Şu'arâ'da üç yerde geçer: Türâbî, Hemdemî-i Acem, Yetim Alî Çelebi. Bunlardan Hemdemî'nin biyoğrafisinde geçen güzîde kelimesi kendisi için değil, kendisinden önceki şâirlerin eserleriyle ilgili olarak kullanılmıştır. Diğerleri ise şöyledir:

Türâbî: *Eş'âr-ı güzîdesinden ve güftâr-ı pesendîdesinden bir nice beyt-i dil-âviz kilk-i anberine sebt olundı* (örneği dil-âvizde yazıldığı için burada tekrar verilmedi).

Yetim Alî Çelebi: *Zikr-i hayrın ve eş'âr-ı güzîdesin işitdigümüz şu'arâdandur.*

**hakikat-nümâ:** Nâtıkî'nin şiirleri bu tavsife uğramıştır. Açıklama cümlesinde tasavvuf ehli tarafından beğenildiği de belirtilmiştir. *Ebyât-ı hakikat-nümâsı yârân-ı mutasavvıf yanında mevsûfdur ve kilemât-ı sadakat-efzâsı musaddıkân-ı devrân öñünde ma'rûfdur.*

**hâlet-bahş:** Hâletî'nin şiirleri bu kelimeleyle değerlendirilmiştir. Mahlasla ilgi düşünülebilir. *Müşârünileyhüñ ebyât-ı hâlet-bahşları hâlden hâlî olmamagın e'âlim-i ulemâ-yı mütecerrin ve efdâl-i fuzalâ-yı rûy-i zemîn olan Muslihiddin Lârî hıdmetlerinüñ gûş-ı hûşına irdükde Hâlî mahlasın erzânî buyurmışlar.*

**halâvet-bahş:** Tatlılık veren, tatlandıran, lezzetini artıran anlamına gelen bu terkip, Kandî'nin iki beyti için kullanılmıştır. Mahlasla ilgi kurulabilir. *...ve tarz-ı gazel ü kasîdesi hûb ü mergûbdür diyü meşhûr ü mezkûrdür lakin bu matla' u beytden gayrı ol tûtî-i şekeristân-ı ma'ânînüñ eş'âr-ı halâvet-bahşı ve nazm-ı dilkeşin görmedüm, budur. Beyt*

Çün dolaşduñ zülfine ey dil perîşân ol yüri
Kara bahtuñ var imiş ney gibi nâlân ol yüri

Pâdişâh-ı âlem olursañ rakîbâ gam degül
Dâmen-i dildârı ko Mısra sultân ol yüri

**hasb-i hâl** (hasb-i hâl-i âşıkân, hasb-i hâl-i dil-i nâtüvân): Şemsî Ahmed Paşa ve Vahdetî'nin şiirleri hasb-i hâl olarak nitelendirilmiştir. Hasb-i hâl şiir şâirin psikolojik iç dökümü anlamına gelmektedir. Örnekleri aşağıdaki gibidir.

Şemsî Ahmed Paşa: *Bu gazel ki hep hasb-i hâl-i 'âşıkândur mihr gibi zuhûra gelüp leme'an u dırahşân olup sebt olundı. Gazel*

Sîneme yâre uran hançer-i dil-cûyuñdur
Dili medhûş iden ol kâkül-i hoş-bûyuñdur

Tolanursun ne 'aceb uçmaga kûy-i yâre
Çeken ey dil seni ya hâküñ ya suyuñdur

Ser-be-ser vâdî-i gülzâr-ı mahabbetde bugün
Bülbüli mest iden ey gonce-dehen rûyuñdur

Beni katl itmege kasd eyler imiş gamzelerüñ
Aşık öldürmek ezelden bilürüz huyuñdur

Nice biñ bendeñi sen dâm-ı belâya salduñ
Bend iden Şemsîyi zülfüñdeki bir mûyuñdur

Vahdetî: *Tabi'at-ı şi'riyyesi revân ve eş'ân hasb-i hâl-i dil-i nâ-tüvân vâkı' olmışdur. Şi'r*

Hâlüme nisbet ile cümleten erbâb-ı kubûr
Arkası üzre yatur her birisi ehl-i huzûr

Desti yegdür dime sürâhiden
Vahdetî şâyed incine şişe

Şiir değerlendirmesinde karşılaştığımız bir husus da hayâl ve onun terkibe girdiği kelimelerdir. Bunları şöyle sıralayabiliriz: **hayâl-âmiz, hayâl-engîz, muhayyel, muhayyel-i bî-bedel, muhayyel-i pür-mesel, tahayyül-âmiz ve tahayyül-engîz, pür-hayâl.**

Tezkirede Feyzî Çelebi ve Makâlî'nin şiirlerinin hayâl-âmiz Hâtemî Beg ile Fîrdevsî'nin şiirlerinin hayal-engîz, Sâbirî Çelebi'nin şiirlerinin muhayyel ü musanna, Gınâ'î'nin şiirlerinin muhayyel-i pür-mesel, Ubeydî'nin şiirlerinin tahayyül-âmiz ve Emir Çelebi'nin şiirlerinin tahayyül-engîz olduğu belirtilmektedir. İlhâmî'den iki beyit, Ulvî'den bir gazel ve Azmî'den bir gazel de örnek verirken kullanılmıştır. Biz buraya İlhâmî'nin beyitleriyle Azmî'nin gazelini alıyoruz.

İlhâmî: *Bu matla' u beyt-i muhayyel dahi ol âfitâb-ı bî-bedelüñdür hayâlden hâlî degül. Nazm*

Bu lemâ'-ı hüsn ile sen nûr-ı basarsın
Yüz virme igen zülfüñe kim nûr-ı basarsın

Gümûm içre kaddüm mûye döndi
Hümûm altunda beñzüm muma beñzer

Azmî: *Bu gazel-i muhayyel-i bî-bedel... nâzım-ı nazm ebyâtıdur bu evrâka sebt olundı. Gazel*

Dendân-ı yâri didi gören bî-bahânedür
Olmaz cihânda buncılayın bî-bahâ nedür

Cân nakdi ile biz de hâridâruñ olalı
Cânâ meta'-ı vasluñ içün di bahâ nedür

Kesb itmege dişüñ gibi bir dürr-i şâh-vâr
Açup dehen sadefler idermiş bahânedür

Yârüñ meta'-ı vaslı mıdur ân-ı hüsn mi
Bâzâr-ı 'ışk içinde olan bî-bahânedür

'Azmî yoluñda cân ile kurbanuñ oldugı
Iyd-ı visâle irmek içün bir bahânedür

Tezkirede, Celâl Çelebi, Zuhûrî, Âşık Çelebi'den birer beyit, La'lî'den iki beyit pür-hayâl olarak değerlendirilmiştir. Âşık Çelebi'nin beyti aşağıdadır:

Olup her zahm agız her bir fitil anda zebân yir yir
Derûnum çâkin eyler 'âleme şerh ü beyân yir yir

**hayât** (-bahş, -efzâ): Hayat bağışlayan, hayat artıran gibi anlamlara gelen bu terkipler Molla İmad, Izârî ve Minnetî'nin şiirleri için kullanılmıştır. Molla İmad ve Minnetî'de genel olarak kullanılmış Karaman Ereğlili Izarî'de ise örnek verilmiştir. Bu örneği buraya alıyoruz. *Bu gazel dahi anlaruñ cümle-i kelimât-ı hayât-efzâ ve nikât-ı dil-küşâlarındandur. Gazel*

Her bûsesi alınmaz igen yüz cefâ ile
Pehlûya çekdüm sanemi biñ belâ ile

Alem müşevveş oldı perîşân olup şehâ
Çîn-zülfüñ andı dil gice nâgeh hatâ ile

Yıllar durur ki devr iderin şehrini dirîg
Bir gün mukâbil olmadum ol mehlikâ ile

Âvâreler yiler yüpürür kûy-i yârda
Gezmekde bû-yi zülfî o şûhuñ sabâ ile

Öldürmek istedügi odur tîr ile beni
Alışdum ey Izârî dün ol kaşı yâ ile

**hazîn:** Şehzâdelerden Sultân Mehmed'in şiiri için kullanılmıştır. Şehzâdenin uğradığı muameleden dolayı bu sıfatın kullanıldığını sanıyoruz. *Bu eş'âr-ı hazîn anlaruñdur haylice âşıkâne ve hasb-i hâl-i dil-i dîvâne olmagın bî-bahâne sebt olundı.*

Ol saçı leylî umardum bana mecnûnum diye
Gezmesün gelsin belâ dâgında mecnûnum diye

Yolına cân virmege anuñçün ikrâr eyledüm
Habs idüp çâh-ı zenehdânuñda medyûnum diye

Her kaçan ruhsârını arz itse dilber gül gibi
Nâleye başlar görüp bî-çâre dil bülbül gibi

**hezl-âmiz:** Şaka ile karışık anlamına gelen bu tâbir bir yerde geçmektedir. Fünûnî: *...mezkûr Fünûnî dahi ol esnâda bir kıt'a-ı hezl-âmiz Sânî-i fitne-engîz hakkında derc itmişdür nezâketden hâlî degül küllî zarâfet harc itmişdür beyân u ayân oldı. Kıt'a*

Seferdedür didiler Can Memîyi
Sefer bir kıt'a-i âteş durur hem

Didiler geçdi ol Nemrûd-ı sânî
Didüm geçdi isen cân ber cehennem

**hicv-âmiz:** Figânî'nin biyografisinde geçen bu terkip hicivle karışık anlamına geliyor. *Nâgâh kazâ-yı âsmânî ve belâ-yı nâgehâniye rast gelüp ol ser-efrâze töhmet-i gammâz ugrayup bir matla'-ı hicv-âmiz vezir olan İbrâhim Paşa hakkında dimişler diyü salbına emr olunmış.*

**hoş-âyende:** Hoşa giden, beğenilen anlamlarını verebileceğimiz bu terkip sadece Helâkî Çelebi'nin şiirleri için kullanılan bir beğenme sıfatıdır. *Nihâl-i tab'-ı ser bülendi şi're mâyil ve zebân-ı Fârisî bilmede üstâdân gibi kâbil eş'âr-ı hoş-âyendesi efvâhda bî-kıyâs ve mezkûruñ ebyât-ı bî-misâli beyne'n-nâs meşhûrdur.*

**hûb:** Dört örnekte geçen hûb tâbiri kelime anlamıyla hemen hemen aynı doğrultuda kullanılmıştır. Bu şiirlerde güzel, hoşa giden bir söyleyiş hâkimdir. Emir Çelebi'nin üç beyti, Hüsâm Beg'in Farsça bir

târih kıt'ası, Şefî'î'nin iki beyti ve Figânî'nin bir gazeli bu tavsife uğramıştır.

Şefî'î: *Bu bir iki matla'-ı hûb anuñdur sebt olundı. Nazm*

Ni'met-i vasla er irmezse yiter hûn-ı ciger
Ey gönül ma'zur dut hayru't-ta'âm-ı mâ-hadar

Göz açdurmaz atar tîrin müjen bu haste-hâl üzre
Bizümle muttasıl ol gamzeler ceng ü cidâl üzre

Figânî: *Bu gazel-i hûb-ı dil-fîrib ol şâ'ir-i nîk-üslûbuñdur. Gazel*

Gözümüñ kasrını idinse hayâlüñ n'ola cây
Şeh-i âdildür idinse yiridür sırça saray

Şeb-i fîrkatde gözüm hâb ile ceng eylemiye
Müjeden bagladı ey meh yine bir kara alay

Bâm-ı çarh üstine nâlem çıkuben tıfl gibi
Aşaga inmege korkar çıgırup ey vay

Bir nefes nâleme râm olmaga komaz diyüben
Gösterür illere barmakla beni bezmde nây

Ayagı illere taksim idesin bezmüñde
Niçün ey sâkî Figanî kuluña degmeye pây

**huceste-şi'âr:** Uğurlu, kutlu gibi manâlara gelen bu terkip Ereğlili zârî'nin şiirleri için kullanılmıştır ve örneği de yoktur. *Eş'âr-ı dürer-bâr ve ebyât-ı huceste-şi'ârları vasf-ı lâle-'izârân-ı devrân ve hasb-i hâl-i 'uşşâk-ı nâtüvândur.*

**kirâm:** Beşiktaşlı Yahyâ'nın şâirlik yönü verilirken Mevlânâ Abdurrahmân-ı Câmî'nin Farsça bir rubâisi hakkında kullanılmıştır: *Âhir Mevlânâ Abdurrahmân-ı Câmînüñ bu rûbâî-i kirâmı fehvası ile 'âmil olmışlardur.*

**latîf:** Tezkiremizde üç yerde geçen bu kelime, aşağı yukarı, sözlük anlamında kullanılmıştır. Gelibolulu Alî'nin şiiri latîf olarak tavsif

edilmiştir: ... *ve yine şi'r-i latîfden ve nazm-ı münîfden süreyyâ gibi rüsûm ve Benâtü'n-nâş nakşıyla menkul Nâdirü'l-muhârib nam kitâb-ı belâgat-encâmuñ itmâmına...*

İlhâmî: *Ebyât-ı latîfi vahdet-engîz ve kelîmât-ı şerîfi hakikat-âmizdür. li misl-i haza gazel*:

Şâd olurduñ ne kadar münkesîrü'l-bâl olsañ
Ehl-i ışk içre eger derd ile hoş hâl olsañ

Safhañı kîl ü mâkâl ile siyâh itmezdüñ
Nûr-ı tevhîde irüp vâkıf-ı ahvâl olsañ

Zer gibi hâlis olup hâli irürdüñ anı
Süzülüp pûte-i ışk içre eger kâl olsañ

Başa iltürdüñ işi zülfî hevâsında anuñ
Sürünüp nice zamân derd ile pâmâl olsañ

Gördügüñ hûba göñül virmek olurdı kâruñ
Sen de İlhâmî gibi âşık-ı meyyâl olsañ

Latîf kelimesinin bir terim olduğunu sanmıyoruz. Çünkü Kınalı-zâde, eserinde bu şiire başka bir vasıf vermiştir : *Muhakkıkâne kelâmı ve dervişâne ebyât-ı belâgat-nizâmı vardır* [78]

Genel şahsiyet değerlendirmesinde âşıkâne gazel söylemekle bilinen Perviz Efendi'nin bir kıt'ası da latîf olarak vasıflandırılmıştır. Bu kıt'a Ahdî'ye göre hem latîfdir hem de hûb buyrulmuştur: ...*ve müşârünileyh içün akrânından birisi ba'z-ı kelime-yi nâ-sezâ eyledügi mesmu'-ı şerîfleri oldukda bu kıt'a-ı latîfi hûb buyurmuşlardur zarâfetden hâli degüldür. Kıt'a*

Bize kâfir dimiş bir âlim-i dehr
Yalanuñ yokdur hergîz fürûgı

Müselmân diyelüm biz dahi aña
Dürûgî râ ne-şâyed cuz dürûgî

[78] -Kınalı-zâde Hasan Çelebi, a.g.e., s.169.

Latîf ile aynı anlama gelen bir vasıf da **matbu'dur**. Tezkirede bir yerde geçen bu kelime Nev'î'den seçilmiş on altı beyit için kullanılmıştır. Açıklama cümlesine bakılırsa orjinal söyleyişin kastedilmiş olabileceği düşünülebilir. Üç beyti buraya alıyoruz.

*Bu bir kaç matla'-ı matbu dahi ol âsmân-ı hünerüñ ufk-ı tab'ından tulû idüp âfâkda şuyû bulmışdur kilk-i bedâyi sûretiyle tasvîr ü tahrîr olundı. Matla*

Kızardı aglamakdan gözlerüm cây-i terahhumdur
Nazar kıl kim hicâb altında kalmış iki merdümdür

Bâd-ı sabâ ile diñüz oynamasuñ gonce-i ter
Yürek oynamasına ugramasuñ bülbüller

Lebüñ câmına beñzer yok dehânuñ gibi nâdirdür
Bunuñ keyfiyyeti tagyîr olunmaz zevke dâ'irdür

**letâfet-i güftâr:** Mehemmed Paşa'nın şâirliği anlatılırken bu tâbirle karşılaştık. *El-hak selâset-i eş'âr ve letâfet-i güftârları mâ-yi câri-vâr bir mertebede selîs ü revân...*

**ma'kûl:** Lutfi-i Acem'in üç beyti bu tavsife uğramıştır. Akıllıca, akla uygun, mantıklı, akıllı anlamlarına gelen bu sıfatın şiir değerlendirmelerindeki yerini anlamak mümkün olmadı.

*..ve ol yâr-ı sebük-bâr bu bir nice beyt-i ma'kul nakş u nigâr itdürdi benimdür diyü güftâr kılur. Şi'r:*

Görinür âlem-i bâlâdan ancak âsmân kalmış
Saña 'ankâ-yı kudretden nişân bir âşiyân kalmış

Kâkülüñle gerdenüñ vasfını nazm itmişdi dil
Bûselikde hayli nâzük hâl imiş üstâdânı

Bir hamrada nâlemüz beñzer rebâb u nâye hem
Ehl-i meclis mâline sagar hilâle aya hem

**mesel:** İki yerde (birinde mesel-endûz, diğerinde mesel-engîz) geçen bu kelimenin anlamı bilindiği gibi asıl anlamı kastedilmeyip dolaylı olarak veya üstü kapalı bir şekilde başka bir şeyi anlatmak üzere

söylenen söz manâlı, dokunaklı sözdür. Ubeydî Çelebi'nin edebî şahşiyeti verilirken şöyle denmektedir: *Eş'âri tahayyül-âmiz ve güftârı mesel-engîz ve makbûl-i tabâyi'-i şu'arâ ve pesendide-i zurafâdur.*

Derviş Çelebi'nin bir matla'ı da bu tavsifle verilmiştir: *Sabıkan Lahsa Beglerbegiliğinden münfasıl olan Salih Paşa oglı Mehemmed Paşa bu matla'ları mütâla'a kıldukda nazîre tarîkıyla bu matla'-ı mesel-endûz-ı pür-sûzı zuhûra getirüp mestûr kalmışlardur.*

Alıcak cevr ile cânum o dehânı yakut
Bûse-i la'l-i lebin virdi dile Hakk sükût

**mestâne:** Sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşçasına, sarhoşça anlamlarını verebileceğimiz bu tâbir de şiir değerlendirmelerinde karşımıza çıkan kelimelerden biridir. Biz bu kelimenin lügat manâsıyla kullanıldığını sanıyoruz, fakat bu sarhoşluk içkiden ileri gelmiyor, sadece sevgilinin âşığa karşı takındığı tavırlardan ileri geliyor. Çünkü sevgiliden bahsetmek bile âşığı mest etmeye yeter. Âşığın yaşama sebebi sevgidir. Bu sevgi daim olursa âşık da devamlı mest olur. Sevgilinin şöyle gözünün ucuyla bakması bile âşığı sarhoş eder, aşağıda vereceğimiz örneklerde de bu dile getirilmektedir. Bir de şiirde geçen bazı kelimeler (sâkî, meclis, bâde, şarap, meyhâne vb.) şiirin bu şekilde tavsife uğramasına sebep olmuştur.

Sâni'î'nin şiiri genel olarak değerlendirilirken bu sıfatla anılmaktadır: *Fünûn-ı ma'ârifle akranı içre bî-nazîr ve sanâyi-i nazmdan habîr ve eş'âr-ı 'âşıkânesi ve güftâr-i mestânesi dil-pezîrdür.*

Örnekleri verilen şâirler ise şunlardır: Ümîdî, Hıfzî, Nâzükî, Izârî Çelebi ve Hüseynî. Bunlardan Ümidî ve Hıfzî'nin şiirlerini burada veriyoruz. Ümîdî: *Ebyât-ı rindânesinden bu bir kaç beyt-i mestâne yazılup tahrîr ü tastîr olundı. Nazm*

Bugün meclisde sâkî sagar almak dest-i dilberden
Hemân bir gül koparmak gibidür şâh-ı gül-i terden

Açdukca yâre sîneme ol tîg-ı zer nigâr
Bir pâre hazz idüp açılur kalb-i gam-küsâr

Nukl-i lebüñnle bâde-i la'lüñ durur garaz
Yinüp içilmedük ne var ey şûh-ı şîve-kâr

Cennet añılsa ruhuñ hâtıra eyler âlem
Ka'be yâd olsa ser-i kûyuña varur âdem

Mîve-i zevk ü safâ kande olurdı hâsıl
Bâg-ı sînemde şehâ nâveküñ urmasa kalem

Tezkirede mestâne olarak nitelendirilen bir şiir de Hıfzî'nin bir gazelidir. Hıfzî, kendi huyundan bîzâr bir şâirdir. Ahdî, bu şâiri *termizâc* (buluttan nem kapan, çabuk alınan) biçiminde tanıtmıştır. Hıfzî :*Bu gazel-i mestâne hasb-i hâl-i rindân-ı zamân oldugıçün şâhid-i mâkal ve mübeyyen-i hâl ve vaşf-ı mecâlis-i erbâb-ı dünya olsun diyü peydâ itmişler. Gazel:*

Hâlimüñ mertebesin gör ne kadar ber-terdür
Başdan bezm-i safâ bir ayag altı yirdür

Ne kadar vahşi gâzâl olsa da râmuñdur yâr
Işk-ı divâne lakin gör ki ne vâdîdedür

Işk-ı Mansura felek bay-sıfat baş egdi
Ol ne Hallac durur gör bu nice çenberdür

Zihn-i nâzüki ter düştügine cânânuñ
Yok yire ol lebi nev hattı yine mugberdür

Söz güherdür dir iseñ Hıfzî sâfî dile gel
K'andan gayrıde bulunmaz o bir cevherdür

Alemi kırdı geçürdi meded ey kaşı hilâl
Nedür ol çeşm-i harâmî nedür ol rûy-i celâl

Bu örneklerden başka Nâzükî'nin bir gazeli, Izârî Çelebi'nin bir matla'ı ve Hüseynî'nin Farsça bir rubâ'îsi de mestâne olarak değerlendirilmiştir.

**meşhûr:** Şöhretli, herkesçe bilinen anlamına gelen bu kelime Hâverî'nin bir gazeli için kullanılan bir sıfattır. *Bu gazel-i meşhûr anlanıñ gazeliyyât-ı bî-bedelindeh mestûr olundı. Gazel*

Seni gözler dü çeşm-i hûn-feşânum nice demlerle
Gel ey nûr-ı basar merdümlik it demler kademlerle

Aceb nice yazıldı başuma bu kara yazular
Benüm hod mihnet ü derdüm yazılmaya kalemlerle

Hevâ-yı kadd ü zülfüñle ölürsem âh idüp cânâ
Mezârumda turam mahşerde abbâsî alemlerle

Kad ü zülf ü dehânuñ hasreti lâm eyledi kaddüm
Hudâ bilür benüm sag olacagum bu elemlerle

Nice zünnâr-ı ışka Hâverî baglamayum kim
Der ü divâr-ı deyr-i dil pür olmışdur sanemlerle

**mevzûn:** Şemsî-i Divâne'nin şahsiyeti hakkında hüküm verilirken lügat manâsında kullanılmıştır. *Farisî gazelleri bî-hadd ü bî-ma'nâ edâları lâ-yu'addur. Ahyânen nazmında bir mısra yahud bir beyt-i mevzûn u ma'nâ bulunursa şüphe vü şâyibe yok ki anı gayrden sirka itmiş.*

**mihr**-(âmiz, -engîz): Sevgiyle karışık, sevgi saçan gibi anlamlar verilebilecek bu kelimeler iki yerde geçmektedir. Birisi Halîfe'nin Amid şehri için yazdığı bildirilen Şehrengiz'i için diğeri de Rahîmî Beg'in sekiz beyti için kullanılmıştır. Halîfe'nin hakkında söylediklerini ve şiirini aşağıya alıyoruz.

Halîfe: *Mezkûr mehâbib-i şehr-i Amid içün şehreng-i mihr-âmiz dimiş. Nevbet bir nekkâreci dilberine degdükde üç beyt edâ-yı bülend ile derc idüp âvâzesi tâk-ı âleme velvele ve nüh-revâk-ı âsmâne gulgule salmışdur. Nazm*

Biri nekkârecidür adı Haydar
Olupdur cümle hüsn ehline mehter

Çıkup bir cebîne dir ol mâh-tal'at
Güneş sen git benümdür şimdi nevbet

Öz adına çalar devlet nefîrin
Ne kara gündedür görmez fakîrin

**misâl-âmiz:** Hâtemî Beg'in edebî şahsiyeti verilirken kullanılmış. örneği yoktur.

Şiir tavsiflerinde gördüğümüz bir grup da **mahabbet** kelimesi etrafında toplanmıştır: **Mahabbet-encâm, mahabbet-engîz, mahabbet-iş'âr** .

Konevî Ahmed Efendi, Hayâlî-zâde Ömer Beg, Şûrî, Edirneli Vâlihî'nin şiirleri mahabbet-engîz Tab'î Efendi'nin şiirleri mahabbet-encâm ve Akşehirli Gubârî Çelebi'nin şiirleri de mahabbet-iş'âr olarak nitelendirilmiştir. Bunlardan sadece Konevî Ahmed Efendi'nin bir beyti örnek olarak verilmiştir. Bu beyti aşağıda veriyoruz: *Bu matla'-ı mahabbet-engîz bir dilber-i hun-rîz-i pür-sitiz elinden şikâyet-âmiz vâkı olmışdur el içinde meşhûr ve elsînede mezkûrdur. Beyt*

El yüze dutup geçen cânân elinden el-gıyas
Baña gün göstermez ol fettân elinden el-gıyas

**mu'ciz-nümâ:** Taklid edilemeyecek şekilde olan, kimsenin yapamayacağı halde olan anlamı verilebilecek olan bu terkip Cemâlî'nin altı beyti için kullanılmıştır. Adı geçen şâirin edebî şahsiyeti verilirken de Emrî, Bâkî gibi devrin ileri gelen şâirleriyle aynı ayarda olduğu söylenmiştir.

*Zîrâ ki tab'-ı nazm-ı hüner-güsteri tahayyülât ile mânend-i Emrî ve selâset-i eş'âr ile tevâmân-ı Bâkî olup bu devrüñ şu'arâsınuñ mecâlis-i ferah-efzâlarına râh-ı suhenle sâkî olmaga erzânîdür. Bu bir nice matla'-ı mu'ciz-nümâ ol sâhir-i nükte-ârânuñdur. Ekser-i durub-ı emsâl bilmede bî-misâldür. Ebyât*

Cöngüñe yañlışlıg idüp yazdum ise ger du'â
Lutf idüp ma'zûr dut yazmaz yañılmaz bir Hüdâ

İtme zamâne halkı ile gel mu'aşeret
İşkencedür âvâm ile 'örfî musâhabet

Serv didüm kaddüne illâ ki istignâsı var
Yüzüñi misbah okurdum neyleyüm ammâsı var

İtdüñ şu deñlü imtizâc olmıya makdur-ı beşer
Sâkî ile ben bendenüñ içdügi ayru gider

Ey dirîgâ cihân-ı fânîde
Delülük dahi oldı masharaluk

Çeşm-i giryânum görüp biñ yaş hakuñ didi yâr
Hâk-i pâyüñ baña toprak kadısı hükm eyledi

**muhakkıkâne**: Gerçeği, hakikati araştırana yakışacak yolda, **muvahhidâne**: Muvahhide yakışır sûrette. Muvahhid Allah'ın birliğine inanan demektir.

Gülşen-i Şu'arâ'da on beş yerde geçen bu tâbirler, daha çok, tasavvufî şiirler için kullanılan bir beğenme sıfatıdır. Dokuzu genel şahsiyet değerlendirilmesinde kullanılırken altısı da örnek verme bahsinde geçmektedir. Şâirin edebî kişiliği verilirken kullanıldığı yerler şunlardır:

Şevkî: *Cümle-i nazmı muvahhidâne ve rindâne vâkı olmışdur*, Ârifî: *Eş'âr-ı muhakkıkânesi ve güftâr-ı muvahhidânesi çok ve pâk ü sâf idügine güzâf yok* Misâlî: *Eş'âr-ı muvahhidânesi bî-hadd ve güftâr-ı şâ'irânesi lâ-yu'addur* Muhyî-i Edirnevî: *Eş'âr-ı muvahhidânesi bî-hadd ve güftâr-ı şâirânesi lâ-yu'addur.*

Bunlardan başka Mevlânâ Ahmed Harirî, Za'fî, Tab'î, Gedâyî, Nev'î ve Yûsuf-ı Sîneçâk'in şiirleri de bu tavsife uğramıştır. Örneklerde ise daha çok tevhid konusu işlenmiştir. Penâhî-i Konevî: *Bu bir kaç matla'-ı muhakkıkâne ve muvahhidâne anuñdur. Nazm*

Derdden cism-i zâifüm şöyle nâ-peydâ yatur
İremez dest-i ecel peyki ki bî-pervâ yatur

Katreden kemdür nemi yanında bahr-ı kâ'inat
Işk dirler bu muhît-i dilde bir deryâ yatur

Gör nice ayyâr u tarrâr-ı cihândur zülf-i yâr
Her kere başında anuñ nice yüz biñ başı var

Zülfî sevdâsıyla ben bûyı sevdâsıyla sabâ
İki bî-hâsıllaruz ser-geşte itmiş rûzgâr

İkinci örnek Rumûzî'den verilmiştir: *Bu bir nice ebyât-ı muhakkıkâ ne nazm-ı 'âşıkânesindendür. Kalem-i dü zebâne gelüp bu evrakda tahrîr ü tasvîr olundı. Nazm*

Ömr âhir oldı cevr-i fırevân dükenmedi
Öldüm gamıyla gussa-i hicrân dükenmedi

Gözden hayâl-i rûy-i cevânân dükenmedi
Dilden ricâ-yı vuslat-ı cânân dükenmedi

Şeh-i ışkı serîr-i dilde şâh-ı kâmrân gördüm
Ser-â-ser mülk-i dil hükmünde fermânın revân gördüm

Dahi mihr ü mahabbet n'eydügin hiç görmeden kimse
Derûn-ı dilde mihr-i rûyuñı günden 'ayân gördüm

Bir diğer örnek de Yenişehirli Ârifî'nin Hayâlî Beg'e naziresidir. Buna Ahdî de bir nazire demiştir. Bu örnekte *Her şey aslına rücû edecektir* âyet-i kerîmesine telmih söz konusudur. Her ikisini de buraya alıyoruz:

Murg-ı kudsîdür ten-i lâ-şeyde rûh-ı pâkimüz
Yine meyli asledür yokdur ecelden bâkimüz

Başka âlem itdi zâhir sûz-ı ışk-ı pâkimüz
Mihr ü meh anda şerer-i âh-ı âteş-nâkimüz (Ahdî)

Lâyihî Efendi'nin, şâirlik yönünden övüldükten sonra, bir matla'ı örnek olarak verilmiştir. Bu matla'da *fakr ü fenâ* işlenmiştir. Beyitte geçen tâc, asa, fakr ü fenâ kelimeleri dervişliği hatırlatıyor. Bu yüzden bu tavsife uğramıştır denilebilir.

Başumda tâc-ı gam elde asâ-yı fakr ü fenâ
Benüm zamânede sâhib-livâ-yı fakr ü fenâ

Bunlardan başka Tâbî'nin bir gazeliyle Lazımî'nin bir matla'ı da bu tavsife uğramıştır. Bu örneklerde de tasavvufî bir hava hâkimdir.

**murassa:** Kıymetli taşlarla donanmış, mücevherlerle süslü anlamlarına gelen bu terkip Celâl Efendi'nin iki matla'ı ile Mu'inî'nin dört beyti için kullanılmıştır. Örnekleri olduğu gibi veriyoruz. Celâl Efendi: *Bu bir nice beyt-i mülemma ve matla'-ı murassa dahi anlaruñdur tesvîd olundı.*

Gözüm sûfî safâ mir'at-ı hubbi yârda
Keşfî hâl olmaz kişiye sûret-i inkârda

Mu'inî Çelebi: *Bu bir kaç matla'-ı murassa' anuñdur. Şi'r*

Zülfine degdigüm illerde kılup efsâne
Saklıyamadı bu sırrı taracıkdur şâne

Nakş-ı agyâr degil yazmaga lâyık likin
Kesseler suratını kâbildi efşâne

Geç ey vâ'iz sırâtuñ havfin añma lutf-ı Hak çokdur
Geçenlerden işitdüm ben ki anda korkuluk yokdur

Çü girdi bir şikem-hâre yirinden kalkmaz tenbel
Boşandı duhter-i rez anuñ içün sâkiyâ humdan

**musanna:** Sanatla yapılmış, ustaca işlenmiş mâhirâne, fen ve sanata uygun biçimde yapılmış, usta işi.

Sözlükteki anlamları (konumuzla ilgili olarak) yukarıda verilen musanna' Ahdî Tezkiresi'nde dört yerde karşımıza çıkmıştır. Bunlardan birinde örnek verilmemiştir üçünde ise örnek verilmiştir.

Gınâ'î: *Güftârı musanna ve eş'ârı mülemma ve gazeli muhayyel-i pür-mesel vâkı olmışdur.*

Ahdî'nin babası Mevlânâ Şemsî'nîn II. Selîm'e bir kaside musanna olarak vasıflandırılmış ve bir beyit örnek olarak verilmiştir. Şemsî: *...Niteki râkım-ı hurûf-ı tezkirenüñ babası Mevlânâ Şemsî pâdişâh-ı mezkûruñ vasfında üç zebân ile mülemmâ' bir kasîde-i musanna' sebt kılmışdur ki cümlesinden bir beyt gün gibi zuhûra gelüp ketb olundı. Beyt*

Ber ser ez maşrık be magrib mî kered taşt-ı zerrîn
Şöyle emn itdi cihânı kim güneş yoldaşsız

Ümidî Efendi'nin bir Farsça, üç Türkçe beyti de musannadır. Ahdî, bu örneklerde sanki çâresiz bir âşığın serzenişini görmüş gibidir. Âşıkâne ve rindâne şiire sâhip bir şâirin musanna beyitleri şunlardır:

Felegüñ hâline ey hâce nazar kılmazsın
Çarh-ı atlas ne kumaş idügini bilmezsin

İbret aldı bunca gamlarla görüp âlem beni
Âh kim ibret-nümâ-yı âlem itdi gam beni

Saldı deryâ-yı gamuñ girdâbına devrân beni
Rûzgâr-ı nâ-muvâfık itdi ser-gerdân beni

Rûhî-i Konevî'nin şu beyti de Ahdî tarafından musanna olarak değerlendirilmiştir. Beyitte harflerin rumuzlu bir şekilde kullanıldığını görüyoruz. Bu özellik beytin musanna olmasına yol açmıştır denilebilir.

*Bu matla'-ı musanna bir tarîkla ta'miye olmış ki maksûd-ı beni âdem ve pesend-i ehl-i âlemdür*

Ol elif kad mim fem bir dâl kesdi sîneñe
Bagruña bas sakla Rûhî sen dahi âdem gibi

**mülemmâ** : Alaca, renk renk, çeşitli renklerle renklendirilmiş edebiyatta her mısra'ı başka dillerde olan beyit ve bu tür beyitlerle oluşmuş şiir parlak, parlayan.

Sözlük anlamlarını yukarıda saydığımız bu kelime Gülşen-i Şu'arâ'da üç yerde karşımıza çıktı. Bunlardan biri Sultân Mehemmed'in Arapça Türkçe karışık bir gazelinde edebiyat terimi olarak kullanılmıştır. Gınâ'î'nin şiirlerinin genel olarak mülemma olduğu belirtilmiştir. Celâl Efendi'nin şiirlerinden ise dört beyit örnek olarak verilmiştir. Bu örnekler şunlardır:

Gözyaşı degül yoluña harc itdigüm çeşmüm
Biñ derd ile kesb eyledügi alnı deridür

Sa'id-i sîmî-i sâkîdür bizi mest eyleyen
Bâdeden sanmañ kerâmet ol yed-i beyzâ durur

Dil-i gümrâhum izüñden gözi gitmezse n'ola
Kebkebüñ nakşı aña necm-i hidâyet görinür

Ölicek demde vakt kılayın her sem kim
İşigüñ itlerine râhat-ı rindân olsun

**münîf:** Yüksek, yüce anlamlarına gelen bu kelime seci hatırına Gelibolulu Âlî'nin eserlerinden bahsederken kullanılmıştır.

**müşk-âsâr:** Misk kokulu, misk saçan gibi anlamlar verilebilecek olan bu terkip sadece Meşâmî'nin şiirleri için kullanılmıştır. Kullanılma sebebini şâirin mahlası ile ilgili olabilir diye düşünüyoruz.

*Mezkûruñ kalem-i anber-bârından isâr olan eş'âr-ı müşk-âsârınuñ sevâdından meşâm-ı cân mu'attar ve sahife-i nazm-ı pür-envârınuñ beyâzından dîde-i dil münevverdür... Mâsadak-ı güftâr bir gazel-i âbdâr ve bir nice beyt-i müşk-bâr-ı 'anber-bâr kalem-i güher-nisâr ile nakş u nigâr oldı. Ta mazmûn-ı şîrîn-girdâruñ mahfî iken âşikâr ola.*

Şâh-ı mârân dirilür zülf-i abîr-efşânuñ
Kaç başı var ki aña öykine ejderhânuñ

Muhîti eşküme nisbet didüm kim bir semersin sen
İşidüp didi oldum bahrından çok şîrsin sen

Devr içün bildük nice Cemler serencâm eylemiş
Biz de câm alduk ele fikr-i serencâm eyledük

Ciger hûn oldı gamdan cân mümtehân gitdi
Gel e şimden girü rahm it ölen öldi giden gitdi

Fakr ü felâket içre bulunmaz nazîrimüz
Bir bûriyâya münhasıruz yok hasîrimüz

**müşkin-erkâm:** Misk kokulu yazı anlamına gelen bu terkip bir yerde karşımıza çıktı. Bence, bu şiirin Peygamber Efendimiz hakkında yazılmış olmasının dışında bir özelliği yoktur. Gelibolulu Âlî: *Bu ebyât-ı müşkîn-erkâm na't-ı Resul Aleyhisselam diyü i'lâm itmiş.*

İki ebrûñı kil debîr-i ezel
Eyledi safha-i cebînüñe hasel

Biri nûn-ı nübüvvet oldı anuñ
Biri re'y-i risâlet oldı anuñ

Haremüñ hürmetine bes bu delîl
K'ola cânib-i şehper-i Cebreil

Der-i dergâhuña senüñ Mûsâ
Hacib olmış durur elinde 'asâ

İtmege vasf-ı pâküñi tesbih
Yaydı seccâde-i sehâbı Mesih

**nasihat-âmiz/nesâyih-engîz:** Nasihatla karışık, nasihat veren anlamlarına gelen bu kelimeler, sırasıyla, Kemalpaşa-zâde ve Muhyî-i Konevî'nin şiirleri için kullanılmıştır. Kemalpaşa-zâde: *...ve sarây-ı âlem-i bî-bekâ oldugına binâen bu kıt'a-i nasihat-âmizi ta'mir-hâne-yi âriyet bâbında kalem-i 'anberinerden kitâb-hâne-i 'âlemde zuhûra getirüp rakam kılmış. Kıt'a*

'Aklı yokdur cihânda anuñ kim
Taşa topraga harc ide mâli

İş bu dâr-ı gurûra neñ sıgmaz
Neñe yitmez bu kubbe-i 'âli

Muhyî-i Konevî: *...ve zebân-ı selîsde eş'âr-ı tasavvuf-âmizi ve güftâr-ı nesâyih-engîzi vâfir ve sanâyi-i şi're kâdir kimesnedür.*

**nâzik:** İnce terbiyeli, saygılı güzel, zarif. Bu tâbirin güzel, hoşa giden, beğenilen gibi anlamlarda kullanıldığını düşünüyoruz. Rûhî-i Bağdâdî, Nâzükî ve Yahyâ'nın şiirleri için örnek verilmeden bu kelime kullanılmıştır. Cüdâyî-i Acem'in Farsça bir beytiyle Iyânî'nin bir gazeli bu tavsife uğramıştır. Bu gazeli aşağıda veriyoruz:

*Sahîfe-i devrâna kalem-i dür-feşândan bu gazel-i nâzük-beyân zuhûra gelüp ayân olmış*

İrer mi ıyd-ı vasl-ı yâre kurban olmayan âşık
Bulur mı genc-i lâ-yefnâyı virân olmayan âşık

Olmaz bezm-i erbâb-ı hakâyık sırrına mahrem
Delüp ta bagrını ney gibi nâlân olmayan 'âşık

İletmez kaldı işin başına râh-ı mahabbetde
Düşüp ayaklara hâk ile yeksân olmayan âşık

İrişmez zâhidâ vicdân-ı pâk-i pür-maksûda
Nice yıl hânkâh-ı gamda mihmân olmayan âşık

Iyânî şâhid-i maksûda olmaz hâsılı vâsıl
Libâs-ı ârdan şevk ile üryân olmayan âşık

**nefîs:** Kısaca güzel, hoş diyebileceğimiz bu kelime dört yerde geçmektedir. Bence hûb, pesendîde gibi bir beğenme, takdir etme sıfatıdır. Âşık Çelebi ve Horpeşteli Gubârî'nin şiirleri örnek verilmeden bu tavsife uğrarken Vardar Yeniceli Sırrî ile Minnetî'nin şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Âşık Çelebi: *Hoş fehm ü şûh tab' ve şi'r ü inşâda bî-nazîr ve esnâf-ı şi'rden habîr kelimât-ı selîs ile meclis-ârâ ve ebyât-ı nefîs ile râhat-efzâ edâ-yı pâk ile akrân içre yegâne ve zihn-i müdrîk ile meşhûr-ı zamâne...,* Gubârî: *... ve tabi'at-ı şi'riyyesi pâk ve arsa-i nazmda tevsen-i fikri cüst ü çâlâk eş'âr-ı nefîsi dil-pezîr...* Sırrî: *...eş'ârı nefîs ve güftârı dahi selîs ü zîbâ ve gamzedâ-yı ehl-i niyâzdur. Li misl-i hazâ bu evraka ketb oldı. Beyt*

Ne hâlüm anmaga kudret ne sabra takat var
Efendi hâl mükedder ziyâde hayret var

La'l-i cân-bahşuñla leb-ber-leb olaldan câmlar
Sâkiyâ elden düşürmez rind-i dürd-âşâmlar

Dehenüñ şâh-ı gonce şîvesidür
Leb-i la'lüñ şarâbuñ incesidür

Minnetî: *... bu bir nice nefîs-güftâr ol şâ'ir-i selîs kelâmuñdur. Ebyât*

Dimişsin nâvek-i müjgânuma sîneñ nişân olsun
Olmazdı bûseden olsun ey kaşı kemân olsun

Gûş dutmaz andelibân-ı suhen perdâze gel
Var ise varmış durur gülşende hâb-ı nâze gel

Cemâlüñden nikâb-ı zülfî kaldırsañ safâ artar
Bu rûşendür güneşden ebr ref olsa ziyâ artar

Murg-ı cânı ârızın arz itse dilber söyledür
Bülbüli bâg içre gûyâ verd-i ahmer söyledür

Her nefes âyîne-i ruhsârıdur gûyâ iden
Tûtî-i tab'ı sakın sanmañ ki sükker söyledür

**Nevâyî-âyin** : Fuzûlî'nin şâirliğinden bahsedilirken kullanılan bir sıfattır. Nevâyî, Türk edebiyatında her zaman şiirde ulaşılmak istenilen bir ölçü olmuştur. Ahdî de hemşehrisini daha o dönemde Nevâyî tarzını devam ettiren bir şâir olarak takdim etmiştir. Fuzûlî için söyledikleri ise şöyledir: *... lisân-ı Tâzîde olan ebyâtı fusahâ-yı Arabda meşhûr ve güftâr-ı Nevâyî-âyini Türkân-ı Mogol yanında mezkûr...*

**nezâket-güzâr**: Nezaketli, nezaket yüklü gibi anlamlar verebileceğimiz bu kavram İstanbullu Ârif Çelebi'nin şiirlerinin sıfatı olmuştur. *El-hak merd-i ârif ve rümûz-ı umûrdan vâkıf eş'âr-ı dürer-bârı muhakkakâne ve güftâr-ı nezâket-güzârı muvahhidânedür.*

**pâk /pâkize** : Temiz, arınmış saf, hilesiz, hâlis anlamlarına gelen bu tâbirlerle saf ve sâde şiirin kastedildiğini sanıyoruz.

Usûlî'nin edebî şahsiyeti verilirken şöyle denmektedir: *Mezkûruñ ebyât-ı pâki bî-nazîr ü bî-hadd ve kelimât-ı tasavvuf-âmizi dil-pezîr ü lâ-yu'addur.*

Fikrî, Hâtemî Beg, Zühdî, Izârî ve Vâlihî-i Bağdâdî'nin şiirlerinden örnekler verilmiştir. Bunların dışında Yenişehirli Arifî'nin şiirleri *kelimât-ı pâk-edâ*, Cüdâyî-i Acem'in ölümüne Ahdî'nin düşürdüğü Farsça bir tarih kıt'ası da *pâk-kelimât* olarak

vasıflandırılmıştır. Hâtemî Bey'in şiirlerini buraya örnek olarak alıyoruz.

*Cümlesinden bir kaç sûz-nâk ve gamzedâ-yı dil-i gam-nâk matla'-ı pâk gül gibi neşv ü nemâ bulup gülbin-i kalemden mânend-i dürr-i nâ-süfte kilk-i müşkin-rakamla rişte-i nazma geçdi amma ma'lûm-ı erbâb-ı ulûm ola diyü merkûm olundı. Ebyât*

Şîvesinden turamaz bir dem ayag üstine yâr
Tâze şâhuñ yine kendüye olur mîvesi bâr

Yirüm âh ile geh âteş gehi giryeyle âb itdüm
Yakup yıkdum vücûdum ben harâb-ender-harâb itdüm

N'ola bir nice dem gelse ferâgat giryeden 'ayna
O nûr-ı çeşm ile ey dil su sızmaz şimdi mâbeyne

Görinen sanma hilâl-i çarh ey hurşîd-had
Hâme-i âhum çeküpdür âsmân üstine med

Sen tururken mihr ü mâha yakmış ey hurşîd had
İsterin Hakdan çukurında bula sâhib-rasad

Kıl nazar ol mâha mir'at-ı safâdur sînesi
Ol durur dîdâr hakkıyçün göñül âyînesi

Beyitlerden önceki açıklama cümlesinde geçen *dürr-i nâ-süfte* tâbirinin orjinal şiiri anlattığını sanıyoruz. Diger şiir değerlendirmelerinde olduğu gibi bu şiirde de aliterasyonun yanısıra çeşitli edebî sanatların kullanılması söz konusudur. Buraya kadar söylediklerimizin dışında yeni bir söylemek mümkün olamamaktadır.

**pesendîde:** Beğenilmiş, makbûl anlamına gelen bu kelime Gülşen-i Şu'arâ'da iki yerde şiir tavsifinde kullanılmıştır. Bunlardan Türâbî'de geçen şekli daha önce örneği ile birlikte dil-âviz maddesinde verilmişti. Buraya Hemdemî-i Acem'de geçen biçimini alıyoruz. *...ve fusahâ-yı müteahhirînüñ güftârın tetebbu' idüp her birinüñ ebyât-ı güzîdesin ve kelimât-ı pesendîdesin bir mertebede ezberlemiş ki erbâb-ı mia'âni olan zurafâ-yı rûzgâr ol yâr-ı sühendâni Ayaklu Cönk lakabıyla nâmdâr kılmışlar*

**pür-edâ:** Mevlânâ Abdülvâhid'in şiirleri örnek verilmeden bu kelimeyle nitelendirilmiştir.

**pür-envâr:** Nurlarla, ışıklarla , parlaklıklarla dolu manâlarına gelen bu terkip, tezkirede dört yerde genel şahsiyet değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Enverî, Fürûgî, Lâzımî ve Meşâmî Bey'in şiirleri bir şekilde bu tavsife uğramıştır. Bir fikir vermesi açısından Enverî (mahlasla da münasebet kurulmuş olabilir) hakkında söylenilenleri aşağıda veriyoruz:

*Eş'âr-ı pür-envârınuñ nûrundan âyîne-i tîre diller münevver ve güftâr-ı âbdârınuñ bir katresi teşne dillere hayât-güster mânend-i kevserdür.*

**pür-fevâyid:** Fevrî ve Fazlî'de kaside ile birlikte geçen bu tâbire bir anlam veremediğimiz için örnekleri aynen veriyoruz.

Fevrî Efendi: *Hakkâ budur ki kasâyid-i pür-fevâyidi bî-hadd ve ter- ci'-i bend ile mu'aşşer ve tahmis ve tesdisleri lâ-yu'addur,* Fazlî Efendi: *...ale'l-husus mesnevide hamseye mâlik ve kasâyid-i pür-fevâyidi musanna ve inşâ-yı ferah-fezâsı müsecca.*

**pür-me'âl:** Pîrî Paşa'nın Sultân Selîm hakkında yazdığı bir kaside bu tavsife uğramıştır. *..âkıbetü'l-emr Sultân Selîm Han nâsır u mansûr ve a'dâyı makhûr kıldukda Sultân Selîm Hân-ı mezkûruñ medhinde pâşâ-yı müşârünileyh bir kasîde-i pür-me'al nazm kılmış cümlesinden üç beyt rakam olundı. Şi'r*

Gerd-i râhuñ gözlerüme sürme-i feth ü zafer
Eyledüm ihlas ile husrev ü âlî-güher

Asdika-yı devletüñ olsun hemîşe ser fîrâz
Gerden-i a'dâñı maktu eyle tîg u teber

Nice kahruñdan a'dâya halâs imkânı yok
Pîşe-i rezm içre şâhâ şîr-i nersin şîr-i ner

**pür-mesel:** Hikmetli sözlerle dolu, hikmetli söyleyişe sahip demek olan bu terkip, tezkirede on beş yerde geçmektedir. Hepsinde de örnek verilmiştir. Üsküplü Vâlihî'nin gazellerinden ise örnek verilmeden *pür-mesel ü hoş-âyende* olarak bahsedilmiştir. Şiirleri pür-mesel olarak vasıflandırılan şâirler şunlardır: Sultân Selîm, Bâkî, Ânî Efendi Âlî, Hayâlî, Rahmî, Sâbirî Çelebi,'Ulvî, 'Azmî, Fazlî Kutb-ı Kâtib, Nev'î, Nihânî, Hâtıfî,Yakînî.

Biz bu türe örnek olmak üzere Selîmî'nin bir gazeli ile Bâkî'nin beş ayrı beytini alıyoruz. Fakat diğer örneklerle birlikte değerlendirdiğimizde gördük ki pür-mesel şiirin bir takım özellikleri vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

a-Seçilen örneklerde ( beyit ya da gazel) kalıplaşmış bir söyleyiş (atasözü, kelâm-ı kibâr ya da darb-ı mesel) vardır.

b-Kullanılan dil herkesin anlayabildiği konuşma dilidir ( şehirli Türkçesi). c-Edebî sanatlar bol miktarda kullanılmaktadır.

d- Ses tekrarına dayalı ahenk unsurları vardır.

Şimdi örneklere geçebiliriz . Önce Sultân Selîm'in gazeli:

Hâlüñ ile zülfüñ el bir eylemiş
Dilleri dâm ile nahcîr eylemiş

Hulk ile sen bir meleksin kim Hüdâ
Sûret-i insânda tasvîr eylemiş

Hân-ı vaslı halka kısmet idicek
Hicrüñi Hak baña takdîr eylemiş

Sanasın nakkâş-ı kudret kaşuñı
Nûndur nûr üzre tahrîr eylemiş

Ârız-ı dilberdeki hat ey Selîm
Dûd-ı âhuñdur ki te'sir eylemiş

Bâkî'nin gazelleri daha önce bî-bedel olarak tavsif edilmişti. Bu beyitleri ise pür-mesel olarak değerlendirilmiştir. Bu beyitlerin her yönden diğerlerinden kalır yanı yoktur.

Baña çok cevr itdügünçün ey sipihr-i bî-vefâ
Âhumuñ dûd-ı kebûdı uydı ulaşdı saña

Halk-ı âlem gül seveydi kâşki bülbül gibi
Ol lebi gonce baña tenha kalurdı gül gibi

Turmaz yanumda hançerini vasf ider nigâr
Ya'ni bana tokundurur ol şûh-şîve-kâr

Gönül dâg-ı gamuñla sînede bir şem uyandırmış
Çerâg-ı 'ışka garra kızıl altunı uyandırmış

Gönüller nakdin almış yâr girmiş halka-i zikre
Bir iki derd-mend âvâzeyi varmış tolandırmış

**pür-nikât:** Nüktelerle dolu anlamına gelen bu kelime Gelibolulu Âlî, Hâlî Beg, Hasîrî, Şerhî, Fuzûlî, Fahrî, Nâtıkî'nin şiirleri için değerlendirme sıfatı olmuştur. Nâtıkî'den örnek verilmemiştir. Örnek olması bakımından Fuzûlî'nin şiirlerini buraya alıyoruz. *Bu ebyât-ı pür-nikât ol şâ'ir-i şîrîn-kelâmuñdur. Ebyât*

Sabrum alup felek bana yüz biñ belâ virür
Az olsa bir meta aña el çok bahâ virür

Düşdüm belâ-yı ışka hıredmend-i asr iken
El şimdi benden aldugı pendi bana virür

Büt-i nevresüm namâza şeb ü rûz râgıb olmış
Bu ne dindür Allah Allah büte secde vâcib olmış

Olur ruhsâruña gün la'lüñ ile gülberk-i ter âşık
Saña eksük degil gökden iner yirden biter âşık

Nûrını mâh-ı mihr ruhundan alur müdâm
İnkâr iderse şehr-i güvâhum durur tamâm

Penbe-i merhemi dâg içre nihândur bedenüm
Didi oldukca libâsum durur ölsem kefenüm

Cânı cânân dilemiş virmemek olmaz ey dil
Ne niza eyliyelüm ol senüñdür ne benüm

Ney gibi her dem ki bezm-i vasluñı yâd eylerüm
Ta nefes vardur kurı cismümde feryâd eylerüm

Dost bî-pervâ felek bî-rahm ü devrân bî-sükûn
Derd çok hem-derd yok düşmen kavî tâli' zebûn

Yürütmeñüz 'arakı meclis içre bâde ile
Helâl-zâdeyi koşmañ harâm-zâde ile

Bırakdı hâke hüsnüñ âfîtâbı âlem-ârâyı
Götürdi yir yüzinden mu'ciz-i la'lüñ Mesihâyı

İki gözden revân itmiş sirişküm kâmetüñ şevkı
Asâ-yı mu'cizi gör kim iki bölmüş bu deryâyı

Bükülmüş kaddümi kurtarıgör kullab-ı zülfüñden
Hatâdur çekmesün çok bagrı çökmüş sınuk yayı

Ruhuñ üzre ham ebrûñı görmek isterüm amma
İgen düş-vâr olur gün var iken görmek yeñi ayı

Şarâb-ı nâba lutf it muhtesib kahr ile çok bakma
Mükedder kılma aks-i tîreden câm-ı musaffâyı

Yidi gündür o mâhı görmezem âhum şirârıyla
N'ola kılsam benâtü'n-na'ş ile yeksân Süreyyâyı

Fuzûlî eşk seyli ile perîşân olma sabr eyle
Aña hem-vâr ola âhir dutup durur mı dünyâyı

Göresin yâr halk eşküm temâşâsın cem olmış
Eger nâgâh görünse ol perî gel gör temâşâyı

**pür-nizâm**: Nizam dolu anlamını verebildiğimiz bu terkip sadece Kurbî'nin şiirleri için bir niteleme sıfatı olmuştur. Örnekleri aşağıdadır.

*Bu nazm-ı pür-nizâm ol ferhunde nâmuñdur bu evrâka tahrîr oldı.*
*Ebyât*

Gözümüñ yaşını sil dime şehâ nemdür bu
Kim belürse acıyasın iki gözüm demdür bu

Mîzâb-ı şîşeden akıcak cûy-veş şarâb
Döndi piyâle bezmde mânend-i âsiyâb

Esâs-ı meykede yıkıldı gitdi olmadı âbâd
Egerçi dirler idi muhkem olur kâfîrî bünyâd

Kahveyi teşbih kılmak bâdeye heyhâtdur
Bâde-i magz ruh-perver kahve kışriyyâtdur

**pür-sürûr:** Sadece Âftâbî'nin bir beyti için kullanılan bu sıfat sevinçle dolu anlamına geliyor. *Sâbıkan mezkûr Kurd nam bir kemân ebrû civâne ya'ni bir âşûb-ı dil ü câne âşık-ı nâtüvân olup zarâfet-âmiz bir matla'-ı pür-sürûr elfâz-ı belîg ile mestûr ol dilber-i perestize 'anber-rîz-i kalemle rakam kılmış sebt olundı.*

Kemân bahtını sa'd ile kurdı
Kara bagrına kim ki çekdi Kurdı

**ra'nâ:** Güzel, parlak, revnaklı, latîf manâlarına gelen bu kelime, Şemsî-i Divâne tarafından Sinan Paşa'nın askerlere baş komutan olmasına düşürülen Farsça bir tarih kıt'ası için kullanılmış bir sıfattır.

**rengîn:** Güzel, latîf, müzeyyen sanatlı ve süslü (ibâre) anlamını verebildiğimiz bu tâbir tezkirede on iki yerde kullanılmıştır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Ebu'l-Fazl Efendi (Farsça iki beyit), Vusûlî (genel olarak şahsiyet değerlendirilmesi), Kassab-zâde Rızâyî (genel şahsiyet değerlendirmesinden sonra sekiz beyit ve bir gazel), Derviş Beg (iki matla) , Emrî (iki gazel), Sübûtî ( altı beyit), Hüsrevî Çelebi (bir beyit), Rindî (iki beyit ve bir gazel), Şinâsî (bir beyit), Sadrî ( bir kıt'a), Vezgollü Tarzî (Farsça üç beyit)

Örneklerden hareketle şu sonuca vardık: Rengîn olarak vasfedilen şiirler ilk defa söylenmiş şiirlerdir. Bilhassa Emrî ve Rindî için verilen açıklama cümlelerindeki şu ibareler bize bunu veriyor: *Bu gazel-i rengîn kendinüñ icâdıdur, bu gazel-i rengîn dahi zâde-i tab'ıdur.* Bir örneği burada veriyoruz:

Rızâyî: *Türkî dilinde eş'âr-ı tarab-nümâsı ve güftâr-ı dil-küşâsı bî-hadd ü lâ-yu'addur. Bu ebyât-ı rengîn mânend-i sünbül-i müşkîn-i feyz-resân meşamm-ı dil-i hazîn-i 'âşıkân-ı miskîndür sebt olundı*

Sünbülleri girihleri çözdi çün nigâr
Bir hüsn dahi bagladı hatt-ı ızâr-ı yâr

Kosam biñ dagı dag üstine sînemde aceb sırdur
Tefâvüt itmez ol gün yüzlinüñ yanında hep birdür

Öykündi gün yüzüñe çün gördi bâd-ı sabâ
Bir sille çaldı nâre çıkdı gözünden odlar

Kasr-ı ayşa pür-safâ bir suffedür câm-ı şarâb
Görinür hep âlem anda tob âyine habâb

Göz yumup açınca dök dise o şeh bana güher
Merdüm-i çeşm-i güher-pâş ideyin bir göz kapar

Giceler subha dek gamdan uyanuk oldugum bilmez
Dirîgâ sûz-ı mihr ile uyanuk oldugum bilmez

Dürûg-ı bî-fürûgun dökülüp her gice agyâruñ
O mihr subh-veş mihrinde sâdık oldugum bilmez

Görse kerîm derd ile agvâr hazz eyler güler
Nice aglamayayın kim hâlüme itler güler

Bu örnekte önce şâirin Türkçe şiirlerinin gönül açıcı ve neşe verdiği söylendikten rengîn olarak vasfedilen sekiz beyti verilmiş. Bu da rengîn şiirin gönül açtığı, gönle neşe verdiği kanaatini uyandırıyor. Bir başka örnekte (Derviş Beg) iki matla'-ı rengîn verilmiş. Bu matla'lara bakıldığında da ses ve kafiye tekrarına dayanan bir güzellik dikkati çekiyor. Klasik şiirin çok kullandığı sevgilinin boyunun uzunluğu mazmun olarak karşımıza çıkıyor, fakat bu özellik tûbâdan daha üstün tutularak verilmiş. İkinci

beyitte ise felsefik bir görüş hâkimdir. Beyitlerde ayrıca â sesinin tekrârıyla elde edilen asonans şiire ayrı bir âhenk katmıştır.

Şâh-ı tûbâ kâmet-i dildâre beñzer beñzemez
Cilveden tâvûs-ı hoş-reftâre beñzer beñzemez

Serîr-i saltanat gavgâ-yı âm âlâmına degmez
Neşât-ı devlet-i dünyâ hilâl encâmına degmez

**revân:** Akıcı anlamına gelen bu kelime Ülfetî ve Kevserî'nin şiirleri için kullanılan bir beğenme sıfatıdır. Ülfetî: *El-kıssa ol merd-i lâubâli âvâz-ı ciger-sûz-ı dil-küşâ ile mecâlis-i efrûz-ı 'uşşâk-ı bî-nevâ ile ve nagme-âmûz-ı büzürg ü kûçek vâdî-i musâhabetde muhâveresi a'lâ ve gökçek ve terennüm-i sihr-sâz-ı gayret-efzâsı hâfızân-ı Irak u Hicâz ve güftâr-ı revânı safâ-bahş-ı kulûb-ı nüdemâ ve eş'âr-ı belîg-ı pâki makbûl-i şu'arâdur*, Kevserî: *RΔz u şeb erbâb-ı dil ü 'ukde-küşâ-yı her müşkil olan yârân-ı nükte-dân ile hem-zebân olup mubâhase-i eş'âr-ı revân itmeden hâlî degüldür.*

**safâ-bahş:** Siyâhî'nin şiirleri bu tavsife uğramıştır. Safa bahşeden anlamına geliyorsa da hoşa giden, beğenilen manâsına kullanılmıştır diyebiliriz.

*Eş'âr-ı safâ-bahşı zenk-zedâ-yı dil-i tîre bühtân ve güftâr-ı bî-gışşı râhat-efzâ-yı 'âşıkân-ı nâtüvândur.*

**selâset**(-eş'âr, -şi'âr, nümâ), **selîs**(-i dilkeş, -zîbâ): Şiir değerlendirmesinde karşılaştığımız bir grup da budur. Kısaca akıcılık olarak niteleyebileceğimiz bir özelliktir. Genel şahsiyet değerlendirmesinde altı şâirde, örnek verme bahsinde ise bir şâirde kullanılmıştır.

Mehemmed Paşa: *El-hak selâset-i eş'âr ve letâfet-i güftârları mâ-yi câri-vâr bir mertebede selîs ü revân ve mahsur-ı çeşme-i hayvândur*, Vusûlî: *Kasâyid-i selîs-i dil-keşi nefîs ve ferah-resân-ı dil-i gamzedâdur*, Ümîdî: *... eş'âru selîs ve güftâru nefîs...*, Feyzî: *El-hak nazm-ı selâset-şi'âru dil-pezîr ü revân ve nikât-ı nezâket-âmizi esnâ-yı tekellümde reşk-i selsebil ü miyâh-ı hayâtdur*, Tarîkî: *Sözleri makbûl-i yârân-ı nükte-şinâs ve şi'r-i selâset-nümâsı bî-kıyâsdur*, Aşık Çelebi: *Hoş fehm ü şûh-tab' ve şi'r ü inşâda bî-nazîr ve esnâf-ı şi'rden habîr kelimât-ı selîs ile meclis-ârâ ve ebyât-ı nefîs ile râhat-efzâ...*

Bunların dışında Hükmî'nin üç beyti *selîs-i zîbâ* olarak tavsif edilmiştir. Gelibolulu Âlî bu beyitlerden ikisini örnek olarak veriyor

ve güzide olarak tavsif ediyor[79] :*Bu bir iki beyt ve matla'-ı selîs-i zîbâ anuñdur tahrîr oldı. Beyt*

Tıfl-ı dil kaddin görüp 'ışka elifden başladı
Rabbıyesir lâtuasr rabbı't-temmim bi'l-hayr

Gam u gussa elem hicrân figân u mâtem ü hasret
Bişirdi bagrumı cânâ kebâb itdi yidi zahmet

Na'l kesdüm bedende hem çü kamer
Tabıku'n-na'li bi'n-na'l didiler

**sûd-mend:** Fayda ihtiva eden anlamına gelen bu tâbir, nâsihat yüklü bir kıt'a için kullanılmış bir niteleme sıfatıdır.

Azmî: *Bu kıt'a-ı sûd-mend dahi anuñdur. Kıt'a*

Dâhil olsañ kirâme el âkil
Eyle tahfîf ile edâ-yı selâm

Belki te'cil idüp kıyâma dahi
İhtisâr eyleyüp uzatma kelâm

**süst:** Gevşeklik anlamına gelen bu kelime Türâbî'nin biyografisinde geçmektedir. Onun yetişme tarzını anlatırken kullanılmıştır.

*Rûz ü şeb dimeyüp erbâb-ı ma'ârifle sohbet ve erkân-ı devletle ülfet idüp dürlü dürlü ma'âni istifade idüp tabi'at-ı revânına kuvvet ve nazm-ı süste safvet virmesine 'uluvv-i himmetin...*

**şâhâne:** Hükümdara yakışacak şekilde nefis, güzel anlamlarına gelen bir beğenme sıfatıdır. Ahdî, Dânişî'nin hasb-i hâl tarzında söylediği yedi beyit için bu sıfatı kullanmıştır.

*Bu bir nice matla'-ı şâhâne ki hasb-i hâl-i bende-i ferzânedür anuñdur. Ebyât*

Lebiyle söyleşemez sen şeh-i suhendânuñ
Hemân agızlıgıdur gonce-i gülistânuñ

[79]-Dr. Mustafa İsen, **Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı**, Ank. 1994, s.302.

La'linüñ âşık-ı hunîn dilidür câm-ı şarâb
Başlardur yüreginde görinen sanma habâb

Nukl-i la'lüñsüz efendi bu gice meclisde
Ehl-i şevk içre 'aceb mi bî-meze mey-i nâb

Çihreye yaş akıdup yollar idelden gözümüz
Hâlimüz aglamaga doymadı yâre yüzümüz

Kâmet-i halka teni zerd olanı unutma
Kulagında küpe olsuñ senüñ ey gül sözümüz

Sarılmak va'de itmiş gerçi bir destâre agyâra
Alup nazüklük ile anı mestâne tolandurmış

Olıcak tîr-i belâ kavs-i kazâdan nâzil
Başını âşık-ı miskînüñ ider ser-menzîl

**şâ'irâne:** Şâire yakışır biçimde, şâirlerin tarz ve ifadesine uygun gibi anlamlara gelen bu kelime Edirneli Muhyî'nin şiirleri için kullanılan bir sıfattır.

*Eş'âr-ı muvahhidânesi bî-hadd ve güftâr-ı şâ'irânesi lâ-yu'addur.*

**şerîf:** İlhâmî ve Vasfî'nin şiirleri için kullanılan bir sıfattır. Örnek verme bahsinde kullanılmamıştır.

İlhâmî: *Ebyât-ı latîfi vahdet-engîz ve kelimât-ı şerîfi hakikat-âmizdür.*

Vasfî: ... *musâhabet-i latîfi makbûl-i suhen-güzerân-ı cihân ve ebyât-ı şerîfi pesend-i yârân-ı zamândur.*

**şeker** ( -bâr, -güftâr, -rîz): Şiire verilen vasıflardan biri de bu gruptur. Celâl Çelebi, Azmî ve Kandî'de genel olarak şairliğin ispatı Fazlî Çelebi ve Firâkî'de ise örnek vererek kullanılmıştır. Fakat Fazlî Çelebi'nin örneği aynı zamanda *pür-mesel*, Firâkî'nin gazeli de *âşıkâne* olarak vasfedilmiştir. Bu yüzden buraya almadık.

**şikeste-beste** : Ahdî, bu tâbiri Pîrî Paşa için yazdığı bir kaside için kullanmış ve biri Türkçe, gerisi Farsça dört beyit örnek olarak vermiştir.

**şirîn:** Tatlı anlamını verebileceğimiz bu sıfat Vusûlî, Kassab-zâde Rızâyî, Hüsrevî Çelebi, Mevlânâ Abdülvâhid'in şiirleri için kullanılmıştır. Bunlarda örnek şiir verilmemiştir. Ayrıca bu kelimeyle bağlantılı olarak Yümnî Beg'in şiirleri *şirîn el-hâsıl*, Gelibolulu Âlî'nin *şîrîn-şemâyil* ve Sıdkî Çelebi'nin şiirleri *şîrîn ü rengîn* olarak tavsif edilmiştir. Bunlardan örnek verilmiştir. Bu örnekleri buraya alıyoruz.

Yümnî Beg: *'Ale'l-husus gazel dimede tab'ı kâmildür ve tevârih bilmede müverrih-i fâzıl bu bir iki beyt-i şîrîn el-hâsıl anlaruñdur sebt olundı.* (ilk beyitte şîrîn geçiyor, adlandırmada bu rol oynamış olabilir).

Leb-i şîrîn ile sen Husrevîsin gerdûnuñ
Zülf-i şeb-dîzüñe koşdukca râh-ı gülgûnuñ

Dögünüp taş ile nâle işi ben mahzûnuñ
Hiç işitmez kulagı katî imiş gerdûnuñ
Rahm idüp ol mâh çün meyl itdi benden cânibe
Gam yime ey dil ferah yüz tutdı senden cânibe

Cân bulursam n'ola sen geldükde benden cânibe
Haşr olunca cân gelür dirler bedenden cânibe

Mevlânâ Abdülvâhid: *Cümle-i nazm-ı pür-edâlarına bu gazel-i şîrîn matlab olup hasb-i hâl-i dil-i gamgîn olmagın kendüme enîs dutup tahmis olınup bu tezkireye sebt olundı. Muhammes* (Farsça olduğu için alınmadı, yalnız beyitlerin içinde şirin kelimesi geçiyor).

Alî: *Bu ebyât-ı şîrîn-şemâyil münâcât-ı kazıyü'l-hâcâtdur bu evrakda sebt olundı.*

Meded ey çâre-kerd ü zî-hisâb
Oldı Alî kulınuñ hâli harâb

Gümreh itdi beni âsiyân füzûn
Vay eger sen olmayasın reh-nümûn

**tarab** (-efzâ, -engîz, güster,-nâk, -nümâ) : Sevinç veren, sevince sebep olan, sevinçli anlamlarına gelen bu terkipler Mevlânâ Ahmed Zarif, Behiştî, Bağdatlı Beyânî, Bâkî-i Selânikî, Edirneli Izârî, Arşî, Kandî, ve Kâtibî Efendi'nin şiirleri için kullanılan bir beğenme sıfatıdır.

Hepsinde de genel olarak şahsiyet değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Edirneli Izârî'de ise, hem genel olarak kullanılmış hem de örnek verilmiştir. Bu yüzden bu örneği burada veriyoruz.

*'Ol tûtî-i şeker-güftâr ve 'andelîb-i gül-i gülzâruñ eş'âri tarab-engîz ve güftârı gül-bîz ser-â-ser vasf-ı lâle-'ızârân-ı rûzgâr ve hasb-i hâl-i 'âşıkân-ı zârdur...Bu bir kaç matla' u beyt-i pâk eş'âr-ı tarab-nâklerindendür.*

Dek gelmek istedi kad-i bâlâ-yı dilbere
Tûbâyı dikdüler depesi üstine yire

Nihâlden koparup goncesin gülistânuñ
Koparma yüregini andelîb-i nâlânuñ

Hevâya yeltenüp eşküme deryâ dil uzatmışdur
Çekelden rûzgâr eksükligün bir pâre yatmışdur

Cism-i nizârum üzre bâr-ı belâ iken ser
Başumdaki belâlar üstine oldı serîr

Kanlu peykânum görünce sînede cânânumuñ
Yüregi agzına geldi zahm-ı hûn-efşânumuñ

**tasavvuf-âmiz:** Tasavvufla dolu, tasavvufla ilgili, tasavvufî anlamlarını verebileceğimiz bu terkip daha çok bir meşâyihe intisab etmiş şâirlerin şiirleri için kullanılan bir sıfattır. Bu şâirleri şöyle sıralayabiliriz: Sürûrî, Usûlî, Hayretî, Semâ'î, Şûrî, Günâhî ve Muhyî-i Konevî. Kimin, nereye bağlandığını **Din ve Tasavvuf** bölümünde (bkz.) ayrıntıları ile ele aldığımız için burada üzerinde durmayacağız. Yukarda adı geçen şâirlerden sadece Sürûrî'nin dört beyti örnek olarak verilmiştir, biz de onları buraya aynen alıyoruz: *Eş'âr-ı tasavvuf-âmizi bî-hadd ve güftâr-ı tahayyül-engîzi lâ-yu'addur. Bu bir kaç beyt ile iktifâ olınup sebt olundı. Nazm*

Fâş olupdur gün gibi sırrum benüm ey âfitâb
Dûd-ı âhumdur olan ortada bir pâre hicâb

Âşıkum gün yüzünüñ nakşına şâhum ezelî
Seni nakkâş-ı ezel kudret eliyle yazalı

Al ile aldayup aldı dil-i sûzânımuz âh
Şol kara gözlerini nâz ile bir kez süzeli

Nûş kıl gel berü başdan bu gözüm yaşından
Ki dimişler sanemâ suyu buñar başından

**terzîk:** Rızık verici, besleyici anlamına gelen bu kelime sadece 'Atâ'nın biyografisinde bir sıfat olarak kullanılıyor. Örneği aynen veriyoruz:

*..üslûb-ı hicv ü hezlde bir tarîkla hezzâl ü heccâv idi ki fi'l-mesel beyâzı ve mirim-i siyâh güftâr-ı muzlık-ı âbdâr ile süst ü şû ve her vâdîi cüst ü cû idüp ebyât-ı terzîk dimede aña irişüp anuñ yanında ol vechile yüz agardamazlardı.*

**zevk-bahş:** Sâ'î-i Nakkaş'ın bir gazeline sıfat olan bu terkip zevk veren, zevk bahşeden anlamına geliyor. Seçilen örnek gerçekten de zevkle okunuyor.

*Beher hâl bu ebyât-ı zevk-bahş ol şehsüvâr-ı şevk-rahşuñdur sebt olundı. Gazel*

Bezm-i meyde yakamaz şevk ile dâmâna yeter
Geçemez lâle-sıfat çâk-i giribâna yeter

Esb-i nâz ile bugün yügrügüsün meydânuñ
Gelmeye hüsn ile sen husrev-i hûbâna yeter

Dâne-i hâl ile arz eyleme dâm-ı zülfüñ
Şeh-bâz-ı nazaruñ murg-ı dil ü câna yeter

Bas safâ geldügi agyâr yıkılsun gitsün
Meclis-i meyde ekâbir iki peymâne yeter

Âbdâr olsa n'ola lü'lü-i nazm-ı Sâ'î
Bir güherdür bu ki gûş-ı şeh-i devrâne yeter

**zîbâ:** Süslü, müzeyyen anlamına gelen bu sıfat, Gülşen-i Şu'arâ'da yedi şâirin şiirlerini nitelemiştir. Bu şâirler sırasıyla şunlardır: Celâlî (bir kıt'a), Kemalpaşa-zâde ( altı beyit), Hâyırî (Farsça bir kıt'a), Hayretî (bir gazel), Rahmî Çelebi ( yedi matla beyti), Rahîmî Beg

(örnek yok), Zîrekî (Farsça bir kıt'a). Biz buraya Rahîmî'de ve Hayretî'de geçen ifade biçimlerini alıyoruz.

Rahimî : *El-kıssa ma'ârif-i cüz'î ve küllîden behremend ve ebyât-ı zîbâsı makbûl-i yârân-ı hûşmenddür.*, Hayretî: *Hakka budur ki eş'âr-ı tarab-engîzi ve güftâr-ı tasavvuf-âmizi hûb ü mergûbdür. Cümlesinden bir gazel-i zîbâ ki mahabbet-efzâdur sebt olundı. Gazel*

Âşıkuñ bagrında taglar deñlü başı var imiş
Kendü bir kem katre deryâlarca yaşı var imiş

Yok sanurdum bâliş-i râhat bu mihnet-hânede
Şimdi bildüm dilberüñ işigi taşı var imiş

Benlik imiş ayıran ben bendeyi cânâneden
Ey dirîgâ bilmedüm arada nâşı var imiş

Baş virüp râh-ı fenâda başa iletdi işin
Âferin Ferhâda hoş devletlü başı var imiş

Cân ile cânân arasında hicâb olduñ diyü
Hayretînüñ kendü kendüyle savaşı var imiş

**zîbende-me'âl:** Anlam bakımından güzel diyebileceğimiz bu kelime Ebu's-su'ûd'un bir kıt'ası için kullanılmıştır.

Hâce Çelebi : *Bu kıt'a-ı zîbende-me'âl anlarıñdur mâsadak-ı hâl ve şâhid-makâldür. Kıt'a*

Mahv olup gitmez mürûr-ı dehr ile bâkî kalur
Hâme ile safha-i evrâkda mezbûr olan

Safha-i âlem ne resme levhdür kim altına
Neşf eyler bir nefesde mestûr olan

Bi-ser ü sâmân gider nâ-bûd ü nâ-peydâ olur
Haşmet ü câh ü celâl-i âleme mesrûr olan

Hâb-ı gafletden uyan fehm it cihânuñ hâlini
Ey zamâne devlet ü ikbâline magrûr olan

Gülşen-i Şu'arâ'daki şiirle ilgili kavramları alfabetik olarak vermiş bulunuyoruz. Bunları verirken anlam bakımından birbirine yakın olanları gruplandırdık diğerlerini ise tek tek verdik. Fişlerimizin tasnif ve değer- lendirilmesi sonucunda bu sıfatların biri genel şahsiyet değerlendirmesinde, diğeri de örnek vermek bahsinde olmak üzere iki tür kullanımının olduğunu gördük. Örnek verme bahsinde seçilen şiirlerin bazı özellikleri ihtiva ettiğini tespit ettik. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

a-Seçilen şiirlerde vezin kusuru yoktur.

b-Örneklerde, divan şiirinin genelinde olduğu gibi, asonans, aliterasyon gibi ahenk unsurlarının yanısıra günlük konuşma diline yakın bir söyleyiş hâkimdir.

c-Seçilen örneklerin hepsinde söz ve manâ sanatları kullanılmıştır ve bir çoğu sehl-i mümteni örneği sayılabilir( Bu, diğer tezkireler için de geçerli bir ölçü olabilir).

d-Örneklerin büyük bir kısmı orjinaldir, yani ilk defa kullanılmış olduğunu sanıyoruz

e-Bu kavramların bir kısmı terim olma özelliği taşımaktadır: nâsihat-âmiz, tasavvuf-âmiz gibi. Bir kısmı ise beyitlerde geçen bir kelimeyle aynı olmasından dolayı adlandırmada rol oynamıştır (bkz. âteş-bâr). Diğerleri ise bir beğenme, takdir etme sıfatı olarak karşımızdadır.

f- Karşılaştırdığımız bazı örneklerin Latîfî, Hasan Çelebi gibi zamanın diğer tezkirecilerince başka sıfatlarla değerlendirilmesi bunların birer terim olmadığını gösteriyor.

Bazı örneklerde ise müstensihlerin oynaması olduğunu sandığım farklılıklar var (bkz. Nüsha Farkları)

g-Bazı kavramlar diğerini kapsar biçimde kullanılmıştır (Âşıkâne-pesendîde gibi)

h-Bu tabirlerin bir kısmı şâirlerin doğal sanat gücünü belirtmekte kullanılan tab'a da getirilmebilmektedir (Bkz. Yaratılış Bakımından Şâir).

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bu kelimelerin bir kısmı birer terim, bir kısmı da sadece beğenme, takdir etme gibi durumları ifade etmekte kullanılan birer sıfattır.

# SONUÇ

Ahdî'nin Gülşen-i Şu'arâ adlı tezkiresi üzerinde tamamlanan bu çalışma ile aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Tezkire, bir kaç kez ele alınıp tertip tarzı değiştirildiği için, yararlanmak açısından, mutlaka karşılaştırmalı metne ihtiyaç vardı. Her tertipte değiştirmeler, ilaveler ve çıkarmalar mevcut olduğu için bu ihtiyacın giderilmesi gerekiyordu. Bu gerekçe ile karşılaştırmalı metin hazırlandı.

Araştırmalarımız sonucunda, Gülşen-i Şu'arâ'nın yedisi yurt dışında olmak üzere yirmi nüshasını tespit ettik. Mevcut nüshalardan Konya'da bulunan Koyunoğlu nüshası eksik (toplam 36 varak) bir nüsha olarak karşımıza çıktı. Diğer nüshalardan yurt dışında bulunan üç nüshayı görme imkanımız olmadı. Bu çalışma ile Yugoslavya nüshası ile İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi'nde bulunan nüsha ilk defa tarafımızdan gün ışığına çıkarıldı.

İncelemelerimiz sonucunda Gülşen-i Şu'arâ'nın en az üç kez tertip edilmiş olduğu kesinleşti. Dört ravzalıları üçüncü tertip olarak değerlendirdik. Karşılaştırmalı metne esas aldığımız B ve S nüshalarını ikinci tertibe dahil ettik. BE ile W'nin de ilk tertibe ait nüshalar olduğu tescil edilmiş oldu.

Metin kurulduktan sonra metin tahlili diyebileceğimiz çalışmalar yaptık. Bu çalışmalar başlıca iki grupta toplandı. İlk grup, eserdeki şairle ilgili tespit ve değerlendirmelerdir. Bu bölümde şair hakkında tezkiredeki Biyografik Bilgi ve Değerlendirmeler ile Edebî Kişilikle İlgili Bilgi ve Değerlendirmeler ana başlıkları altında çeşitli bilgi ve değerlendirmeler yer aldı. Bu tetkiklerin sonucunda Gülşen-i Şu'arâ'nın devrin diğer tezkireleri ile gerek üslup gerekse bilgi verme açısından bir farkı olmadığı tespit edildi. Bu manâda farkın sadece şair kadrosunda olduğu görüldü.

İkinci grupta ise, bu zamana kadar yapılmamış bir çalışma gerçekleştirildi. Bu bölümde tezkiredeki şiirle ilgili tavsif ve değerlendirmelere yer verildi. Alfabetik olarak verdiğimiz bu çalışmanın sonunda ortaya çıkan kelime ve tabirlerin bir kısmının terim olabileceği, büyük bir kısmının da sadece beğenme, takdir etme gibi durumları anlatmakta kullanılan bir sıfat olduğu kanaatine vardık.

Bu değerlendirmeyi yaparken zaman zaman devrin diğer tezkirelerine de, mukayese amacı ile, müracaat ettik ve bunları ilgili yerlerde dipnotta gösterdik. Çıkan sonuç tezkireler arasında bir

terminoloji ve değerlendirme birliği olmadığı kanaatini bizde uyandırdı.

Gördüğümüz bütün nüshaları şair kadrosu bakımından inceledikten sonra nüshalara göre şairler listesini çıkardık. Ayrıca diğer tezkirelerle bu bakımdan bir karşılaştırma yaptık. Bu karşılaştırma sonucu 149 şairin ilk defa Gülşen-i Şu'arâ'da yer aldığını gördük. Bunu da ilgili yerde liste halinde verdik.

Çalışmamızın sonuna koyduğumuz Nüsha Farkları bölümünden çıkan sonuç şudur: Ahdî, eserin ilk tertip tarihi olan H.971'den sonra boş durmamış ve eserini genişletmiştir. Bunda esere yöneltilen tenkitlerin yanısıra yazarın bizzat kendi tasarrufları da rol oynamıştır. Yine bu bölüm için şunları da söylemek lüzumunu hissediyoruz: Üç ravzalılardan dört ravzalılara, hatta birinci tertipten ikinci tertibe geçilirken bazı bölümlere hiç dokunulmamış, bazılarında ise ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır. Gelibolulu Âlî ve Keşfî Beg biyografilerinde olduğu gibi. Bu da eserin belli bir program çerçevesinde yeniden ele alınmadığını düşündürüyor.

Gülşen-i Şu'arâ hakkında (bu çalışma için) söyleyeceğimiz nihaî şeyler şunlardır:

1- Eser, 16.yy.da Anadolu'da yazılmış bir tezkiredir.

2-Bu eser devrin diğer tezkirelerinden farklı olarak, o zamana kadar bilinmeyen 149 şairi Türk Edebiyat dünyasına kazandırmıştır. Bu şairlerin büyük çoğunluğu devletinde doğu tarafında yaşamaktadır.

3-Eser, yüzyıllara mukavemet etmiş, bilinen 20 nüshası ile aranılan bir eser olma özelliği göstermektedir.

4-Araştırmalar sonucunda, tezkirenin bilinmeyen üç nüshası bilim dünyasına sunulmuştur. Daha da nüsha çıkacağı ümidi kuvvetlenmiştir.

5- Tezkire yazarının eserine aldığı şairleri seçerken özel bir ölçüsünün olmadığı tespit edilmiştir. Ahdî, şiirini gördüğü veya duyduğu, kendisinde şairlik istidadını hissettiği kişileri vb. eserine almış ve bu şekilde 381 şairi bize tanıtmıştır.

Bütün bu özellikleri ile Gülşen-i Şu'arâ, tenkitli metni ile bilim dünyasının hizmetine sunulmuştur.

# KAYNAKÇA


Açıkgöz, Namık: Tezkirelerde Yapı ve Yapı Terminolojisine Doğru. **I. Eski Türk Edebiyatçıları Kollogyumu Bildirisi**, Ankara, 1992

Adıvar, Adnan: "Tarih ve Biyografi" , **Tarih Dergisi** C. 2 İstanbul 1952

Akün, Ömer Faruk: "Ahdî" **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi C. I**

Ateş, Ahmet: "Metin Tenkidi Hakkında", **Türkiyat Mecmuası**, C. VII-VIII, Cüz I, İstanbul, 1942

Banarlı, Nihad Sami: **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1971

Banguoğlu, Tahsin: **Türk Şuarâ Tezkireleri**, İ. Ü. Ed. Fak. Bitirme Tezi, 1930 (Türkiyat Ens. T. 29)

Bayrı, Halit: "Bağdatlı Ahdi", **Azerbaycan Yurt Bilgisi Mecmuası**, nu. 18, İst.,1933

Bursalı Mehmed Tahir: **Osmanlı Müellifleri**, III. C. İstanbul, 1343 (Hazırlayanlar A.Fikri Yavuz ve İsmail Özen Meral Yay. İst. ?)

Canım, Rıdvan:**Tezkiretü'ş-şuarâ ve Tabsıratu'n-nüzemâ**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Sos. Bil. Ens. Erzurum, 1991 2 C.

Çebi , İhsan: **Sefinetü'r-rüesâ**, G. Ü. Sos. Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1994

Çetin, Nihat: **Anadolu Sahasında Yazılan İlk Dört Şuarâ Tezkiresinin Terkibi Üzerine Bir Araştırma**, İ.Ü. Ed, Fak. Bitirme Tezi (Türkiyat Ens. T. 281)

Ergun, Saadettin Nüzhet, **Türk Şâirleri,** İstanbul, 1936

**Fihristü'l-Mahtutatu't-Türkiyye El-Osmaniyye** III C. Kahire, 1990

Güntekin, Emine: **Ahdî-i Bağdadi Tezkiresinin Tavsifi ve Mukayeseli Cedveli**, ts. 20+ 410 s. T ürkiyat Ens. Nu. 49 (İ. Ü. Ed. Fak. Bitirme tezi)

İlaydin, Hikmet: **Azerbaycan Edebiyatı Tarihi**, Bakü, 1928

İpekten, Haluk: **Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şuarâ Tezkireleri**, Erzurum,1986

İpekten, Haluk/ İsen, Mustafa: "XVI. Yüzyıl Divan Edebiyatı, **Türk Dünyası El Kitabı**, C. III Ankara, 1992, (İkinci baskı)

İsen, Mustafa: **Heşt-Behişt**, Tercüman 1001 Temel Eser, İst. 1980

İsen, Mustafa: **Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, Ankara, 1994

İsen, Mustafa: Tezkireler Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar, I Osmanlı Kültür Coğrafyası, **V. Milletlerarası Türkoloji Kogresi Bildirileri**, İst., 1985

İsen, Mustafa: Türk Tezkirecilığinde Antoloji Tipi Örnekler, **Milli Eğitim Dergisi** S 86, Ankara, 1989

İsen, Mustafa: "Divan Edebiyatında Bir Tür: Tezkireler", **Milli Eğitim Dergisi** S. 90, Ankara, 1989

İsen, Mustafa: "Kültür Tarihimizden Portreler: Sehi Bey", **Milli Eğitim Dergisi**, S. 95. Ank. 1989

İsen, Mustafa: **Latifi Tezkiresi**, Ankara, 1990

İsen, Mustafa: "XVI. yy. Sonuna Kadar Osmanlılarda Biyografi Geleneği", **Atatürk Üni. Sosyal Bil. Ens. Dergisi**, Erzurum, 1993

**İslâm Ansiklopedisi**, Tarih Maddesi, C II.

**İstanbul Kitaplıkları Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları**, Seri I, Nu: 10

İz, Fahir: **Eski Türk Edebiyatında Nesir**, C. I. İstanbul, 1964

J. Stewart-Robinson: "Ahdi and his Biography", **İran and İslam**, Edinborgh, 1971

Kafzâde Faizî, **Zübdetü'l-eş'ar**, Ankara Milli Kütüphane Yz. A. 679

Karatay, Fehmi Edhem, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu**, II C. İstanbul, 1961

Kavakçı, Yusuf Ziya: **İslâm Araştırmalarında Usul**, Ankara, ?

Kılıç, Filiz: **Âşık Çelebi Tezkiresi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1995

Kınalı-zâde Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-şuarâ,** (Haz. İbrahim Kutluk) Ankara, 1981

Kurnaz, Cemal: "Ruhî'nin Dostları" **Türk Kültürü Araştırmaları Oktay Aslanapa Armağanı**, Ankara, 1995

Kut, Günay: **Tezkire-i Sehi**, Harward, 1978

Leon- E. Halkın, **Tarih Tenkidinin Unsurları**, Ankara, 1989 (Çev. Bahaeddin Yediyıldız)

Levend, Agah Sırrı: **Türk Edebiyatı Tarihi I**. Ankara, 2.bs., 1984

Levend, Agah Sırrı: **Ali Şir Nevâyî**, C.I **Hayatı, Sanatı ve Kişiliği**,TDK Yayını Ank. 1965 C. II, **Divanlar,** Ank. 1966, C. III **Hamseler,** Ank.1967, C,IV. **Divanlarla Hamseler Dışındaki Eserleri**,Ank. 1968

Mazıoğlu, Hasibe: "Ahdî Bağdâdî ve Şiirleri" **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten**, 1978-79

Mustakim-zâde Süleyman: **Mecelletü'n-nisab**, Süleymaniye Ktp. Halet Efendi Mülhakı, nu. 628

Oktürk, Şerif: **İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Osmanlı şuarâ Tezkireleri**. İ. Ü. Ed. Fak., Bitirme Tezi (Türkiyat Ens. T, 197)

Pakalın, Zeki: **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü** III C. İst. 1971

Riyazi Mehmed: **Riyazi Tezkiresi**, Nuruosmaniye Ktp., 3724

Rûhî-i Bağdâdî. **Divan**, İstanbul, 1287

Sadık-ı Kitabdâr, **Mecmuau'l-havas**. İ. Ü. Ktp. TY. nu. 4085

Sam Mirza, **Tuhfe-i Sami**, Süleymaniye Ktp. Fatih, nu. 4242

Surgurhan, Aysun: **Beyânî Tezkiresi**. Gazi Üniversitesi, Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995

Süreyya Mehmed: **Sicill-i Osmani**, IV C. Matbaa-i Amire, İst. 1311

**Şakâik-i Numaniyye ve Zeyilleri** (Haz. Abdülkadir Özcan) V C. İst. 1985

Şemseddin Sami: **Kâmusu'l- âlâm**, IV C.

Şemseddin Sami: **Kâmus-ı Türkî,** Enderun Kitabevi, İstanbul 1989

Tolasa, Harun: "Şâir Tezkirelerinde Örnek Verme İşlemi" **Ege Üni. Sos. Bil. Fak. Dergisi** C. I. S. I, İzmir 1980

Tolasa, Harun: **Sehi, Latifi ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yy.da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I**. İzmir 1983.

**Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi** C. II. (Ahdî ve Divan Nesri Maddeleri)

Tekin, Gönül Alpay: "Hamdullah Hamdi'nin Yeni Bir Leylâ ve Mecnun Nüshası ve Metin Tenkidi Hakkında Bazı Düşünceler", **Journal of Turkish Studres 3,** 1979. (TDK, Dergi B/57)

Toparlı, Recep / Çöğenli Sadi: **Osmanlıcada Kullanılan Arapça ve Farsça Edat Zarf Deyim ve Terkipler**, Atatürk Üni. Fen-Edebiyat Fak. Yay. Erzurum, 1990

Ünver, İsmail: "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" **I. Eski Türk Edebiyatçıları Kollogyumu Bildirisi,** Ankara, 1992

Yavuz, Orhan: **Tezkiretü'l-evliyâ**, Kültür Bak.Yy. Ankara 1988

Araştırma ve incelemelerimiz sonucunda Ahdî tezkiresinin yedisi yurt dışında ve on ikisi yurt içinde olmak üzere toplam on dokuz nüshasını tesbit ettik. Yurt dışındaki nüshalardan İngiltere, Rusya ve Mısır'daki nüshaları görme imkanımız olmadı. Almanya, Avusturya ve Fransa'daki nüshaların mikrofilmini getirttik. Bu zamana kadar kaynaklarda yer almayan Yugoslavya nüshasının Prof. Dr. Nimetullah Hafız'dan fotokopisini temin ettik. Yurt dışında olup da getirtemediğimiz nüshalar hakkında kataloglarda yer alan bilgilerden elde edebildiğimiz sınırlı bilgilerle yetinmek zorunda kaldık. Yurt içindeki nüshaların hepsini tek tek gördük. Bu nüshalardan Konya Koyunoğlu Müzesi'ndeki nüsha ancak 36. varağa kadar yazılmış çok eksik bir nüshadır. Bu yüzden tanıtım veya tavsifte bulunulmayacak ve üzerinde herhangi bir değerlendirilme yapılmayacaktır. Sadece şu kadarını söyleyelim ki, bu nüsha dört ravzalı Fatih Millet Kütüphanesi'ndeki nüshadan istinsaha başlanmış ancak bitirilememiştir. Adı geçen nüshadan kopye edildiğine dair kuvvetli deliller vardır. Ayrıca kareli harita-metot defterine yazılmıştır. Diğer nüshalardan İngiltere'de Londra British Museum Add. 7876 numara ile kayıtlı nüsha dört ravzalıdır. Rieu Katalogu' na göre 372 şâiri kapsamaktadır. Katalogda yer alan bilgileri tercüme yoluyla burada aynen veriyoruz.

Yine kataloglardan bilgi elde edebildiğimiz bir başka nüsha da Mısır nüshasıdır. Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'e göre üç ravzalı olan bu eser, son bilgilere göre dört ravzalıdır.[66]

Gülşen-i Şu'arâ, önceleri üç bölümlü (ravza), sonraları dört bölümlü olarak tertip edilmiştir. Üç bölümlü dönemine ait, bugün bilinen, beşi yurt dışında olmak üzere on iki nüshası vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

1-İ.Ü. Kütüphanesi İbnü'l-Emin Kitapları nu. 3111 istinsah 1069 (Ü1)
2-İ.Ü Kütüphanesi TY. nu.9598 istinsah 1335/1917 (Ü2)
3-Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi Mülhakı nu.107, istinsah 1000 (S)
4-Topkapı Müzesi Kütüphanesi Hazine 1303 istinsah ? (T)
5- Ankara Genel Kitaplığı nu. 47, istinsah 989 (AÖ)
6-İzmir Millî Kütüphanesi 1154/2 istinsah ?
7-Paris Bibliothek National Suppl.Turc 518 istinsah ? (P)
8-Berlin Staatsbibliotek /Ms.or. oct. 3449 İstinsah ? (BE)
9-Bayezit Devlet Kütüphanesi 10266 istinsah 1017(B)

---

66.-Bkz. **Fihristü'l-Mahtutati't-Türkiyye El-Osmaniyye**, C.3, s.322, Kahire 1990.

67-Daha önce kaynaklarda yer almayan bu nüshanın varlığından Prof. Dr. Nimetullah Hafız Bey vasıtasıyla haberdar olduk. Kendisinden edinilen bilgiye göre bu nüsha Orijentalisticki Institut Kitaplığı'nda imiş. Bilindiği gibi son savaşta bu kitaplık tahrip edildi. Biz, Nimetullah Bey'in elindeki fotokopiyi kullandık.

10-Viyana Kütüphanesi Flügel II 379 istinsah ? (W)
11-Yugoslavya Nüshası (Y)[67]
12-Kaynaklarda yer alan, ancak ulaşamadığımız bir nüsha da Rusya'da Leningrad Üniversitesi Şark Elyazmaları Şubesi'nde 16 numarayla kayıtlıdır. Adı geçen üniversiteden bu eseri bir çok kez talep etmemize rağmen hiçbir cevap alamadık.

Dört bölümlü olarak tertip edilmiş yeni şekle ait nüshaları da şöyle sıralayabiliriz:
1-Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emiri nu. 774 istinsah 1014 (F)
2-İ.Ü. Kütüphanesi TY nu.2064 istinsah ? (Ü)
3- Agah Sırrı Levend nüshası TDK Kütüphanesi Yazma B/55 istinsah ? (A)
4-İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Kütüphanesi nu. 669, 4 defter istinsah ? (D) Bu nüsha da daha önce bilinmiyordu.
5-Kaynaklara göre dört ravzalı bir nüsha da İngiltere'de British Museum'da vardır. Millî Kütüphane Müdürlüğü Uluslararası İlişkiler Bölümü ve Süleymaniye Kütüphanesi aracılığıyla defalarca yazışmamıza rağmen bu nüshayı elde edemedik ( Ad.7876, Rieu. s.76).
6-Bunlardan başka, Mısır'da da (Fihristü'l-Mahtutati't-Türkiyye el-Osmâniyye C.3 s.322 ) dört ravzalı bir nüsha vardır. Mısır nüshası üzerinde de ısrarla durmamıza rağmen maalesef getirtemedik.
7-Konya Koyunoğlu Müzesi'nde 36 varaklık eksik bir nüsha daha vardır. İncelemelerimizden sonra, bu nüshanın dört ravzalı F nüshasından istinsah edildiğini ancak tamamlanamadığını anladık. Ahmed Paşa ( Na'tî)'ya kadar getirilmiş, kareli harita-metod defterine kaydedilmiştir.

## 1-NÜSHA TAVSİFLERİ

### a-ÜÇ RAVZALILAR

1-İ.Ü. Ktp, İbnü'l-Emin Kitapları 3111 (Ü1)

90 yk., 21x13/ 15x 7 , yazı nesih, kağıt aharlı, cilt mukavva, mıklepli, ön kapak kopuk, cildin sırtı ve köşeleri bordo meşinle kaplanmış. Söz başları kırmızı mürekkeple (surhla) yazılmış, 1a'da üç tane mühür var. Birinci mühür Ahmed Kabûlî'ye aittir. 2. ve 3. mühür aynı olmasına rağmen okunamadı. Üçüncü mührün altında ketebe kaydı var ve 1069 tarihini taşımaktadır. 1a'da İbnü'l-Emin'in kendi mührü var. Yine bu sayfada değişik bir kalemle Tezkire-i Ahdî-i Bağdâdî yazılıdır. 1b'de Besmele ile başlayan eserin her sayfasında 15 satır var. Sebeb-i te'lif 2 b'de yer

almıştır. Her sayfanın altında rekabe kaydı vardır. Eser üzerindeki sayfalar yanlış verilmiştir. Eserin müstensihi belli değildir. Yukarıda belirttiğimiz ketebe kaydı eserin istinsahı olmalıdır. 86 b'de Hatime yer alır sonra da elif-bâ sırasına göre şâirlerin bir fihristi verilmiştir. Bu nüshada toplam 263 şair vardır.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

2- İ. Ü. Ktp. TY 9598 (Ü2)

328 s. 27x17/ 21x12 , yazı ta'lık, cilt bordo meşin, mıklepli, şemseli, kağıt aharlı, 15 satır, Müstensih 'Alî yedü'l-fakîr el-hac Ahmed bin Osman , istinsah tarihi 1166 (Bu müstensihin ve tarihin nüshanın kopye edildiği nüsha ve tarih olduğunu sanıyoruz. Çünkü nüshanın tertibi ve sayfa numaralaması yeni döneme aittir. Ayrıca eserin son sayfasında Seyyid Ahmed Tebrizî ve 1335 tarihi vardır).

Fuzûlî maddesinde kenârda açıklayıcı bilgiler vardır. Şairlerin bir listesi verilmiş ve Yetim Ali Çelebi son şâir olmuştur. Bu nüshada toplam 289 şair yer alır.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

3-Süleymaniye Ktp. Hâlet Efendi Mülhakı 107 (S)

234 yk., 20x12/ 14x7, yazı nesih, cilt mukavva, kağıt aharlı, 15 satır, madde başları surhla, 1b'de üç tane mühür var, fakat okunmuyor. Eserin sonunda 1000 kaydı var. Bu nüshada 293 şâir yer alıyor. Eserde yer yer yanlış yerler surhla düzeltilmiştir. Bundan başka 121a'da itibaren yazı değişiyor. Bu nüsha da diğer nüshaların bir kısmı gibi şairlerin bir listesi ile sona eriyor. En son yaprak da kopmuştur.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هرکسي کاين روضه افتد
عزيز و محترم کن بلکه امجد

4-Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Hazine 1303 (T)

151 yk. 20x12/ 14x7 yazı ta'lık, 15 satır, ser levhalı ve müzehheb, yazı yaldızlı ve çerçeve içerisinde, cilt siyah deri, şemseli ve mıklepli, kağıt aharlı, eserin 30 b ve 31a sayfaları boş bırakılmış, 1b'de ser levha var. 77a, 84b, 85a,104a 145b'de şâirlerin adı yazılmamış. Toplam 268 şair var. Bu nüsha da diğerleri gibi şâirlerin listesi ile sona eriyor, ancak son sayfa kopmuş.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: Son sayfası kopmuştur. Bu yüzden ne bulunduğunu yazmak mümkün olmadı, ancak mevcut son sayfanın son iki satırı şöyledir : ...*şâhzâde-yi rûy-i zemînüñ nâm-ı ḫuceste-fercâm ve naẓm-ı helâ̈ʾat-nizamlarıyla ihtirâm bulup ve bu asrda vâriṣ-i 'ulûm-ı enbiyâ-yı ve'l-mürselin...*

5-Ankara Genel Kitaplığı, Adnan Ötüken 47 (AÖ)

116 yk., 22x13/ 15x8 yazı ta'lık, 19 satır, rekabe kaydı var. Eser 989'da Abdülhâdî isimli bir müstensih tarafından istinsah edilmiştir. Cilt karton kapak (sonradan geçirilmiş), divânî yazı. Eserin sonunda bir fihrist yoktur. Bu nüshada toplam 257 şair yer alır.

Bu nüsha diğer nüshalara göre erken bir istinsah tarihi taşıyor, ancak diğer nüshalardaki bazı şairler bu nüshada değişik isim veya mahlasla yer almıştır. Hatta bu durum Agâh Sırrı Levend'i de yanıltmıştır. Agâh Sırrı Levend **Türk Edebiyatı Tarihi** I adlı eserinde kendi elinde bulunan nüshaya göre şair sayısını 370 olarak vermiştir.[68] Türk Dil Kurumu Kütüphanesi'nde bulunan bu nüshayı( A) incelememiz esnasında 5 şairin Adnan Ötüken nüshasında değişik isimlerle yer alan, fakat tezkirede zaten var olan şairler olduğunu tespit ettik. Bu şairler sırasıyla şunlardır: Bedi'î (Diğer nüshalarda Penâhî-i Acem olarak var), Mahremî (Diğer nüshalarda Mirek Hekim olarak yer almış), Mevlânâ Abdî (Diğer nüshalarda Iydî ), Hâkî (Diğer nüshalarda Hamidî-i İstanbulî olarak var), Halimî (Diğer nüshalarda Hüsam Beg olarak yer almış). Bu şairler diğer nüshalarda olduğu

[68] -Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C.I, s. 269-273, Ank. 1984

gibi Agâh Sırrı Levend'in *hendeki nüsha* dediği nüshada da yukarıda verdiğimiz isimlerle yer almıştır.

Yukarıda saydığımız özelliklerden başka, bu nüshada tı (ط) ve zı(ظ) harfi yoktur. Diğer nüshalarda bu harfte yer alan şairlerin bazıları hakkında değişik isimlerle aynı bilgiler yer almıştır.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

6-İzmir Milli Ktp. 1154/2 (İ)

Eser Kınalı-zâde Hasan Çelebi Tezkiresi ile birlikte ciltlenmiş. 360b ile 470b arasında Ahdî tezkiresi vardır. 21 satır, yazı ta'lık, 19x12/ 15x7.5 cilt deri, şemseli, şirazeli fakat kenarları yırtılmış, sırt kısmı ve kenarları tamir görmüş. Eserin zahriyesinde her iki eserin de adı yazılıdır. Ayrıca iki mühür var. Birinde Şeyh Mehmed..... Çelebi yazılı, diğeri okunmuyor. 380 b'den itibaren yazı değişikliği var. 450 b'den itibaren tekrar yazı değişiyor. Eserin sonunda Mehmed isminde birinin doğumuna tarih düşürülmüştür (1101). Temmetü'l-kitab bölümü yırtılmış. Bu yüzden istinsah tarihi ve müstensih tesbit edilemedi. Son iki sayfada müsvedde çalışılmış. En son sayfada Hâletî'nin bir şiiri var.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

7- Paris Bibliotek National Nüshası (P)

Bu nüshanın mikrofilmi elimizde olup ilk iki sayfası kopuktur. Bundan başka mim harfinde bir bölümün kopuk olduğunu düşünüyoruz. Buraya isabet eden yirmi kadar şair bu nüshada yoktur. Müslim Çelebi'nin biyografisi ile Nev'î'nin biyografisi birbirine girmiştir. Elimizde sadece mikrofilm olduğu için doğru dürüst bir tavsif yapamadık. Ancak katalogda (Catalogue des Manuscrits Turcs E. Blochet 1. Tone s.380) yer alan bilgilerin yanlış olduğunu belirtelim ve bu bilgilerin tercümesini burada verelim: *Ahdî'nin yazdığı Sultan Süleyman ve II. Selim zamanında Osmanlı*

*topraklarında ortaya çıkan Türk şâirlerinin tezkiresi. Bu kitap şehzade Selim'e ithaf edilmiştir ve yazar bu ithafta H. 960'ta Şerifi isimli (bir arkadaşıyla) Bağdat'tan İstanbul'a geldiğini ve doğduğu şehre dönüşünde (971) bu eseri yazmaya başladığını anlatır. Ahdi'nin, bu tarihten sonra da eserine devam ettiğini eserinde 1001 senesini belirten tarihe de rastladığımız, II. Selim'in ölüm tarihi olan 982'den sonraki olaylara yer vermesinden anlıyoruz.*

*Bu tezkire, Padişah ve şehzadeleri, molla ve alimler, sancak beyleri ve diğer idareciler, resmî olmayan şairler olmak üzere dört bölüme ayırmıştır. Bu eser tamam olmayan on bir sayfadan meydana gelir.*

*Türk nesihi (17.yy.), 165 varak, Müstensih Osman, 20.5 X 14.5 cm. Türk cildi (deriden kahverengi).*

Bu bilgilerde bazı yanlışlıklar vardır. Bunları şu şekilde tespit edebiliriz:

1-Nüsha dört değil üç ravzalıdır. Bu yüzden katalogtaki bilgilerin bu nüshaya ait olamayacağını düşünüyoruz.

2-Ahdi'nin yol arkadaşı Şerifi değil Zaifi'dir.

3- Elimizdeki nüsha tamamlanmamış on bir yapraktan meydana gelmiyor, katalogda da belirtildiği gibi 165 varaktan meydana gelmiştir. Bu iki farklı bilgi arasındaki çelişkiyi anlamak mümkün olmadı.

4-Eser Bağdat'a döndükten sonra değil, Anadolu'da yazılmış ve Kütahya'da II. Selim'e sunulmuştur. İthaf değil, bir sunuştur.

Bu nüsha hakkında söyleyeceğimiz bir başka şey de, katalogtaki bu bilgilerin Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'ü yanıltmış olmasıdır.

Son : شکر این نامهء فرخنده کلام
شدب کام دل احباب تمام

الله الحمد
الفقیر الحقیر عثمان

8- Berlin Nüshası: (BE)

Berlin Staatsbibliothek Ms. Or. Oct. 3449 fol. 84b-229b

Bu nüsha da Kınalı-zâde Hasan Çelebi tezkiresi ile birlikte ciltlenmiştir. Eserin 84 b ile 229 b arası Gülşen-i Şu'arâ'ya aittir.

15 satır, yazı ta'lik, ilk sayfa ser-levhalı ve çerçeve içerisindedir. Eserin mikrofilmi elimizdedir.

Baş: بسم الله الرحمن الرحیم
هست ره راست بباغ نعیم

Son: ʿAvn-i Ḥaḳ ile bu nâme oldı
Naẓm ü neşr ile çü dürr-i meknûn

Yaraşur güşına dürr itse anuñ
ʿAhdiyâ her birin erbâb-ı fünûn

9-Bayezid Devlet Kütüphanesi 10266 (B)

20.5 X 13.5 / 14.5 X 7.5
131 varak, 22 satır, yazı nesih, aharlı kağıt, üstü meşin kaplanmış karton cilt, istinsah tarihi 1017/ 1608. Müstensih Erzurumî Seyyid Muhammed Salih Rahmi (Bu isim değişik bir kalemle sonradan eklenmiş, nüshanın sahibi de olabilir),

Eserin zahriyesinde Alî Efendi Defter Emini'nin bir beyti ve temellük kaydı var 1156, eserin 1a sayfasında dört tane mühür var. Bunlardan birinin altında 1267 tarihi var. Tarihin üstündeki mühür Ragıppaşazade Nuri'ye ait, diğer mühürler okunmuyor. Ayrıca 91a'da da bir mühür var, o da okunmuyor.
Temmetü'l-kitab fi tarihi yevmi'l-erba'a fi şehri Muharremü'l-haram ve sene seb'a ve aşere ve elf (1017)
Bu nüsha görebildiğimiz üç ravzalı nüshaların şair sayısı bakımından en geniş olanıdır(313). Geniş olmasından başka diğer nüshalarda karşılaşmadığımız ek bilgilerle de bu nüshada karşı_laştık. Bu nüshanın bir kusuru Lem'î'nin biyografisi ile Mecdî'nin biyografilerini birbirine karıştırmış olmasıdır. Bu da en azından bu nüshada yer alması gereken Lâzımî ve Lutfi-i Acem'in biyog_rafilerinin yazılmamasına sebep olmuştur. Bunun dışında dört ravza lılara geçiş sürecinde en yakın nüsha olma özelliğini taşımaktadır.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

10-Viyana Nüshası (W)
Das Rosenbeet der Dichter-Türkisch 139 f. Octav (Flügel 1217)
139 yaprak, yazı nesta'lik
Ölçüleri hakkında Flügel'deki bilgilerin dışında bir fikrim yok (über 7 1/2 Z, hoch. 5 Z.breit)

Bu nüshanın mikrofilmi elimizde olup içerisinde 254 şairin biyografisi vardır. Mevcut nüshalar içerisinde en az şairi bu nüshada görüyoruz. Diğer nüshaların hiç birinde yer almayan Meramî isimli şairin bu nüshada yer alması nüshanın özelliklerinden biri olarak kabul edilebilir. Bu nüshanın daha önce incelendiğini gösteren bazı ipuçları vardır. Bunlardan biri şairlerin isimlerinin geçtiği yerlerdeki rakamlar ve tarihlerdir. Bir diğeri ise latin harfleriyle sayfaların kenarlarındaki elle yazılmış Almanca yazılardır.

Baş: بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: ʿAvn-i Hak ile bu nâme oldı
Nazm u neşr ile çü dürr-i meknûn

Yaraşur güşına dür itse anuñ
ʿAhdîyâ her birin erbâb-ı fünûn

11-Yugoslavya (Nimetullah Hafiz) Nüshası (Y)

Bu nüshanın aslı daha önce de belirttiğimiz gibi Orijentalistiçki İnsttitus kitaplığıyla birlikte yanmıştır. Elimizde Nimetullah Hafiz Bey'den temin ettiğimiz fotokopisi vardır. Fotokopiye göre bir tavsif yapmaya çalıştık. Buna göre 300 şairin biyografisi yer alan eser 201 varak olup her sayfada 17 satır vardır. Rekabe kaydı bazı sayfalarda yoktur. 40b sayfası yarım bırakılmış olup Abdülganî Efendi'nin biyografisi eksik kalmıştır. Ayrıca Hatmî Bey ve Yümnî Bey hakkındaki bilgiler tam olmasına rağmen isim yerleri boş bırakılmıştır. İktibaslarda ayetler, âyet yazısı yazıldıktan sonra verilmiştir. Şairlerin bir çoğunun yanında matlab yazısı vardır. Ümidî'nin şiirleri verilirken 6 beyit harekelenmiştir. İstinsah tarihi 1005 / 1596 Cemaziyyel Ahir'dir.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

b-DÖRT RAVZALILAR

1-Fatih Millet Kütüphanesi, Alî Emirî Nu. 774 (F)

206 yk., 17 satır, 27X14 , 16X8, ta'lik yazı, Madde başları kırmızı mürekkeple belirtilmiş. Biyografi içerisindeki özel isimlerin üstü kırmızı mürekeple çizilmiş. Arkası meşin üstü bez cilt, 372 şair var. Her sayfada rekabe kaydı var. İstinsah tarihi Şevval 1014'tür. Müstensihi belli değildir. 1a'da iki mühür var, fakat okunmuyor. Ayrıca bu sayfada:

Gitdüm diyâr-ı gurbete cânâne elveda'
Düşdüm belâ vü mihnete yârâne elveda'

matla'lı beş beyitlik bir gazel ile Tezkire-i Ahdî-i Bağdâdî yazısı ve ..... sohbetü'l-fakir Ahmed Reşad..... yazısı var.
159b de Firdevsî'ye ait bilgilerle Feyzî'ye ait bilgiler birbirine girmiş, bu da bilgi eksikliği meydana getiriyor, çünkü Feyzî üç ravzalı nüshalarda yer aldığı halde isim olarak bunda yer almıyor. 148a'da yanlış yazılmış bir beytin üzeri çizilerek kenarda düzeltmeler yapılmıştır. Aynı durum 170b ve 171a'da yazı değişikliği de olmak kaydı ile görülmektedir. 171b'den itibaren yazı eski şekline dönmektedir. Ayrıca bu nüshada, diğer nüshaların hiçbirinde yer almayan kenarda Keşfi Bey'in nazireleri yer almaktadır. Ayrıca yazı alanının dışında olmak kaydıyla bazı şairlerin yanında bazı ek bilgiler verilmektedir. Mesela Enverî-i midâd-fürûş, Sürûrî/Şârih-i mesnevi, divan sahibi Bâkî, Pirî Paşa fevt 970 gibi. 204a'da yer alan fihrist, 207a'da yanlışlıktan olsa gerek tekrar değişik bir kalemle yazılmış. 206b'de bir mühür var, okunmuyor.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

Tahriren fi itmâm 24 şehri Şevval sene 1014

2-İ.Ü. Ktp. TY.2604 (Ü)

136 yk., 21x13 / 15x8, yazı ta'lık (çerçeve içinde), madde başları surhla, kağıt aharlı, yer yer çürüme ve su izleri var. 17 satır, rekabe kaydı var. Cilt

mukavva üzerine bez kaplama. Kenarlardaki şairlerle birlikte toplam 350 şair yer almıştır.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

Eserin zahriyesinde değişik kalemlerle Tezkire-i Ahdî-i Bağdadî rahmetullahi aleyh, tezkiretü'ş-şuara yazıları ile farsça bir beyit yer almaktadır. Ayrıca okunamayacak kadar küçük bir mühür vardır. Bunun dışında *Halis Efendi Kitaphanesi, tedkik edilmişdir* yazıları vardır.

İstinsah tarihi belli olmayan bu nüsha, kanaatimizce, üç bölüm olarak tertip edilen bir nüshadan müstensih El-fakir Seyyid Muhammed tarafından istinsah edilmiş, ancak sonradan dört ravzalılardan biri görüldükten sonra der-kenar şeklinde diğer şairler ilave edilmiştir. Kenardaki şairler bir tarafa bırakılırsa, çerçeve içinde verilen bilgiler üç ravzalılarla örtüşmektedir. Yalnız üç ravza tarikı ile yerine dört ravza tarikı ile ibaresi önsözde yer almaktadır. Bu nüshanın bir diğer özelliği de hiç bir nüshada olmayan üç şairin bu nüshada kenarda yer almış olmasıdır. Bu şairler şunlardır: Nâtıkî, Nusretî, Vasfi.* Adı geçen şairlerin mevcudiyyeti, bize bu nüshanın dört ravzalı bilinmeyen bir nüshadan yazıldığını düşündürüyor.

Ü nüshasında der-kenar olarak verilen şairler şunlardır: Sultan Murad,Temerrüd Ali Paşa, Hasan Paşa, Mehemmed Paşa (Ümidî) Ahmed Efendi (Hâlî), Mehemmed Paşa, Ahmed Beg, Ömer Beg, Fikrî Beg, Gelibolulu Âlî, Mehemmed Beg, Mevlânâ Ahmed Harirî, Mevlânâ Ahmed Zarif, Ahmed Paşa, Âteşî, Ülfetî, Beyânî, Cemâlî, Hâyırî, Harimî Beg, Bursalı Hamdi, Hâlî Beg, Hüseynî, Hasırî, Hükmî Beg, Hurremî-i Bağdâdî, Hısâlî, Halife, Hulûsî, Hâdimî, Humârî, Handân, Duâyî, Zihnî, Rûhî Çelebi, Rûhî-i Bağdâdî, Zârî, Zühdî, Serhengî, Sâ'î, Semâ'î, Sırrî, Şerhî, Sâfi, Salâhî, Tarzî, Tarzî-i Diger, Tarîkî, Zuhûrî, 'Ârif Çelebi, Adnî Beg, 'Izârî, 'Aşkî, Gafûrî, Kutb-ı Kâtib, Kelâmî, Mollâ Kâtib, Lisânî, Muhitî Efendi, Muhyî, Nâtıkî, Nâdirî, Nusretî, Vahdetî, Vasfi.

Yukarıda da görüldüğü gibi 66 şair kenarda verilmiştir. Bunu bir müstensihin ilavesi gibi düşünmek asla doğru olmaz. Çünkü bir adam bu kadar biyografi bilse oturur kendi bir tezkire yazar biçiminde düşünmeden edemiyoruz. Ancak bu nüshada der-kenar olarak yer alan Fâikî isimli şairin

* Bu şairlerin sayısı aslında dörttür. Fakat Faiki isimli şairin biyografisinde 1027 tarihindeki bir olaydan bahsedilmektedir. Bilindiği gibi Ahdi'nin ölüm tarihi 1002'dir. Bu yüzden bu şairi değerlendirme dışında tuttu

müstensih tarafından ilave edildiğini biyografi içerisinde verilen tarihlerden tespit etmiş bulunuyoruz.

Ayrıca, kenarda verilen şairleri bu nüshanın toplam şair sayısından çıkardığımız zaman ortaya üç ravzalı diğer nüshalara (İ, P, S gibi) yakın bir rakam çıkıyor. Bu da önce üç ravza olarak yazıldığını düşündürüyor. Bu nüsha için söyleyeceğimiz bir başka şey de, nüshanın 17b ile 18a sayfaları arasında en az bir yaprağın kopmuş olabileceğidir. Çünkü Celâl Efendi'nin biyografisi ile Kemalpaşa-zâde'nin biyografisi burada içiçe girmiş durumdadır.

3-Agâh Sırrı Levend Nüshası TDK Kütüphanesi, Yazma B/55 (A)

Agâh Sırrı Levend'in Yenişehirli Avnî Bey'in torunu Hüseyin Avni Aktunç'a kendisi için istinsah ettirdiği bu nüsha, F ile D'nin istinsah edildiği nüshadan istinsah edilmiştir. Çünkü adı geçen nüshalarla aynı istinsah tarihini taşıyor 1014. Büyük boy bir deftere aşağı yukarı bugünkü manada bir sayfa düzeni ile yazılmıştır. Mesela, şair isimleri bağımsız bir satır halinde verilmiştir. Ravza ve harflere geçerken klasik düzene uyulmamış hatta hiçbir ayırdedici işaret konmamıştır. Nüsha üzerinde Agâh Sırrı Levend, AÖ nüshası ile karşılaştırma yapmıştır. Dolayısıyla oradaki yanlışlar bu nüshaya taşınmıştır. Bu hususlara AÖ'yü anlatırken değindiğimiz için burada tekrar etmek istemiyoruz. Ayrıca F'deki fihrist yanlışlığı bu nüshada da aynen tekrar edilmektedir.

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: بدست هركسي كاين روضه افتد
عزيز و محترم كن بلكه امجد

4-İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi Nüshası Nu. 669 (D)

4 ayrı deftere yazılmış olan bu nüsha 20. yy'da istinsah edilmiştir. Birinci defterde 95 sayfa var. ikinci defter 96-190, üçüncü defter 191-333, dördüncü defter 334-348 sayfaları ihtiva ediyor. Kağıdı bildiğimiz çizgili defter kağıdı. Defterlerdeki satır sayıları ve ölçüler birbirini tutmuyor. Birinci defterin sonunda Mustafa Rûhî'ye ait bir mühür var. 98b'den itibaren yazı değişiyor. F nüshası ile aynı istinsah tarihini taşıyor(1014)

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Son: Elhamdülillah ki bu nâme-i kirâm bu denlü esâmi ile bir üslub-ı has ile tamam oldı...Tahriren fi itmam 24 şehri Şevval 1014

Bu kayıtlardan sonra eserle doğrudan ilgisi olmadığı halde istinsahla ilgili önemli bilgiler verilmektedir: *İş bu Ahdî tezkiresi, nüsha-i asli ile mukabele idilmiş ise de yalnız üçüncü defterin 249. sahifesinden 333 sahifesine kadar olan kısım vaki' olan mevani'a binaen mukabele idilemeyerek kalmıştır. Bâyezid kütüphanesi umumiyyesindeki ve Bâyezid Cami'i derununda Kitaphane-i Veliyüddin'de bulunan nüshalarla.. idilmek üzere buraya işaret kılındı.*

3 yaprak boş bırakıldıktan sonra ravzalara göre fihrist verilmiştir. 4.defterin ortalarından sonra numarasız ve kurşun kalemle Mevlevî Âyinlerinin Târihi Menşei isimli bir yazı var.

Yine bu sayfalarda Yunus Nâdi'nin Cumhuriyet'te 1934'te çıkan bir yazısına atıf var.

Eserin sonunda Kemal Edip'in görülecek kitaplar notu var. Bunlar, Süleymaniye Kitaphanesi Bağdatlı Vehbi Efendi 1001 ve Revan 1749 numaralarını taşıyor.

5-Londra Brıtısh Museum Nüshası (L) (Rieu Katalaogu Add. 7876)

Bu nüsha üzerinde 1991 yılından itibaren ısrarla durduk. Daha önce de belirttiğimiz gibi ilgili müzeden bize gelen yazıda böyle bir nüshanın kendilerinde olmadığı, ülkelerinde basılıp yayınlanmadığı biçiminde bir cevap vardı. Bunun sebebini anlamak mümkün olmadı. Bu yüzden ancak Rieu Katologu s.76'daki bilgileri aktarmakla yetineceğiz:
Foll 187 9 3/4 in 17 satır, 3 in uzunluğunda, nesta'lık olarak 17.yy başlarında yazılmış. (Rieu no 55)

Gülşen-i Şu'ara, Ahdî bin Şemsî-i Bağdâdî tarafından yazılmış Sultan Süleyman ve Selim II zamanında yaşayan Türk şairlerinin eleştirileri,

Baş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Yazar, Sultan Selim'in mutlak saltanatı oğlu ve veliahtı Sultan Selim (Selim II) zamanında Hicri 960 yılında (Haj. Khal'ın cilt 2 sayfa 262'de yazdığı gibi Hicri 920'de değil) Bağdat'tan Türkiye'ye yola çıktığını ve şair arkadaşı Şerifi ile bir çok yeri gezdikten sonra yolculuğunu İstanbul'da sona erdiğini belirtir.

Yolculuğu esnasında bir çok şair ve âlimlerle ilişkisi oldu ve bu zaman içinde Türkçe'yi çok mükemmel öğrendi. Hicrî 971 yılında ülkesine

dönüşünde önceki çalışmalarını derledi ve Şehzade Selim'e adadı. Hicrî 971'de düzenlediği derleme Gülşen-i Şu'arâ adı ile anıldı.
Çalışması dört ravzadan oluşur:
1-Sultan Süleyman ve şehzadeler, ekabirler
2-Mollâlar ve ulemâlar
3-Sancak beyi ve defterdarlar
4-Alfabetik sırada diğer şâirler
Çalışmanın son kısmında bir index yer alır. Toplam metin 378 parçadan oluşur. Birinci ravzada 19, ikinci ravzada 24, üçüncü ravzada 13, dördüncü ravzada 322'dir.

Günümüzde bulunan metin H. 971'de yazılan orjinalinden daha geniş ve en iyi derlenmiş halidir. Fakat bazı atlanmış bilgiler ve yapılan eklemelerle (3.ravza) Hammer tarafından (Gesch der Osm. Dichkunst c.2, s.476) ve Flügel tarafından (Vienna Catalogue c.2, s.379) yazılandan farklılık gösterir.

Yazar arasıra H.982'de ölen Selim II'yi son padişah olarak işaret eder. Ayrıca aşağıdaki tarihlerde olmuş yeni olaylar hakkında bilgi verir: H.985 f93b, H.987 f 126a, 130a, H.991 f 98a H.993 H.995 f 32b ve son olarak H.1001, f 104a.

Bu nüshanın Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu'nda son iki sayfasının mikrofilmi vardır. Kendisinden bu mikrofilmi aldık. Kendilerine bu konuda şükranlarımızı sunarız. Bu mikrofilme göre, eserin sonu şu şekilde bitmektedir:

Son: بدست هرکسي کاين روضه افتد
عزيز و محترم کن بلکه امجد

6-Mısır Kahire Millî Kütüphanesi Katalogu (Fihristü'l-Mahtutati't-Türkiyye El-Osmaniyye c.3 s.322 (M) Madd. 4112 Eser kayıt nu. M.108 (El Hey'etü'l-Mısrıyyetü'l-ammetü'l-kitab)

Bu katalogtaki bilgiler Keşfü'z-zünun C.I s,387'den alınmıştır. Bu yüzden bazı yanlışlıkları tekrar etmiştir. Bu yanlışları şöyle tesbit edebiliriz. Birincisi Ahdî'nin H.980'de vefat ettiği yazılıdır, doğrusu 1002'dir. Hataların ikincisi, eser H. 960 ile 971 arasında yaşayan şairleri değil daha geniş bir zamanı anlatmaktadır. Yukardaki tarihler eserin malzemesinin toplandığı ve Ahdi'nin Bağdat'tan yola çıkmasının başlangıcı ile İstanbul'dan Bağdat'a dönüş tarihidir.

Kataloga göre eserin yazısı ta'liktir. 151 varak olup her sayfada 19 satır vardır. Kağıdı lacivert ve altın ile tezhipli(ilk sayfası)dir. Ölçüleri 23 X 14.5'tir. H. 991/1583'de istinsah edilmiştir ki bu Ahdî'nin sağlında istinsah edildiğini gösteriyor.

Bş : بسم الله الرحمن الرحيم
هست ره راست بباغ نعيم

Katalogda eserin nasıl bittiği hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

## 2-NÜSHALAR HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRMELER VE ŞECERE TESPİTİ

Üç ravzalı nüshaları birbiriyle karşılaştırdığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmıştır:

1-Nüshalar arasında şâir sayısı bakımından büyük farklar vardır. İçinde en çok şâir bulunan nüsha Bayezid (B) nüshası olup 313 şâiri ihtiva eder. En az şâir ise, Viyana(W) nüshasında vardır (254 şâir). B'ye en yakın nüsha Süleymaniye (S) nüshası olup 293 şairi kapsamaktadır. Bu nüshadaki 20 şâirin eksikliği bizde şu kanaati uyandırdı: Ahdî eseri ilk tertibinden sonra boş durmamış, yeni ilavelerde bulunmuştur. Bu görüşten hareketle nüshalara yaklaştık. Aşağıda vereceğimiz örnekler de bunu pekiştirdi.

2-Ravzaların tertibi arasında diğer nüshalarla İzmir (İ) ve Paris(P) nüshaları arasında farklılıklar vardır. Mesela Dâî-i Acem ile Derviş Çelebi, öteki nüshalarda II. ravzada yer alırken bu iki nüshada III. ravzaya kaydırılmıştır. İ nüshasında şâir sayısı 271, P nüshasında ise 255'tir. P'de mim harfinde yaklaşık yirmi şâir verilmemiştir. Kanaatimizce bu sayfalarda kopukluk vardır. Bu eksik şâirleri toplama ilave ettiğimizde İ'nin sayısına yakın bir rakam çıkıyor. Bu yüzden İ ile P aynı grupta yer aldı. Ancak P'deki bir bölümün kopuk oluşu ve İzmir Millî Kütüphane Müdürlüğü'nün anlaşılmaz tutumu yüzünden karşılaştırmaya bu iki nüshayı dahil edemedik.

3- İlk tertibe ait olduğunu sandığımız Berlin (BE) ve Topkapı (T) nüshalarında Nişânî Beg ve Ebu'l-Fazl maddelerinde biyografinin baş tarafında ek bilgiler vardır. Nişânî Beg'in biyografisinde yer alan elan kayd-ı hayatda olup ibâresi bu nüshaların dışında hiçbir nüshada yoktur. Resmî Ahmed Efendi'nin Sefinetü'r-Rüesâ[69] isimli eserinde Nişânî Bey'in ölüm tarihi H.975 /1567 (Rebiü'l-ahir) olarak verilmektedir. Buradan hareketle bu nüshaların istinsahının Gülşen-i Şu'arâ'nın H.971'deki ilk tertibinden sonra yapıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz

BE'deki farklılıklarla T'deki farklılıklar, hemen hemen, aynıdır, fakat Ebu'l-Fazl Efendi'de verilen bazı bilgiler T'de yoktur. Bu yüzden T'nin BE'den kopya edildiğini düşünüyoruz. Böyle düşünmemize sebep sadece bunlar değildir. Bunlar nüsha farklarında daha açık görülecektedir.

T'den istinsah edildiğini düşündüğümüz Ü1 nüshasında ise, farklılıklar BE ve T'ye uyuyor. Mesela, BE'de tam olduğu halde T'de eksik

---

[69] -İhsan Sabri Çebi, **Sefinetü'r-rüesa,** Yayınlanmamış doktora tezi,Gazi Üni. Sos. Bil. Ens., Ank. 1994

olan Abdülkerim-zâde Mehemmed Efendi ile Kara Çelebi olarak bilinen Mehemmed Efendi'nin biyografileri birleştirilerek verilmiştir. Abdülkerim-zâde'nin hayatı, Kara Çelebi'nin şiirleri birleşmiş ve ortaya farklı bir biyografi çıkmıştır. Ü1 de bu hatayı aynen tekrar etmiştir.

Bu üç nüshayı birarada düşünmemizin bir sebebi de Türâbî, Hâfız-ı Konevî, Hamdî-i Tirevî, Zünnûn, Rahimî, Safâyî Beg, Sabrî, Muhyî-i Konevî, Mahvî, Medhî, Makâlî, Meylî, Muti'î, Hâtıfî (Ankaralı) isimli şâirlerin her üç nüshada da yer almamalarıdır. Ayrıca Iydî'nin diğer nüshalarda olmayıp da bunlarda olması da bizi böyle düşünmeye sevk etti. Bu noktada kafamızı karıştıran bir nokta vardır: O da AÖ'de de Iydî'nin Abdî olarak yer almasıdır. Biz bu nüshanın BE'den istinsah edilmiş olduğunu düşünüyoruz. Ancak biraz dikkatsiz bir müstensihin elinden çıkmış olduğunu da ilave etmek zorundayız. Çünkü yirmi civarında şâirin ismi veya mahlası yanlış yazılmış. Bu yanlışlık da yukarıda da belirttiğimiz gibi Agâh Sırrı Levend'i yanıltmıştır. Agâh Sırrı Levend, bu yanlışlıklardan dolayı farklı biyografiler var zannederek kendisine istinsah ettirdiği nüshanın arasına pelür kağıda bu biyografileri yazarak yerleştirmiş ve **Türk Edebiyatı Tarihi I** adlı eserinde farklı şâir sayıları vermiştir.

Adı geçen nüshanın tenkidinde bu konuya geniş olarak değindiğimiz için burada tekrar etmeyeceğiz. AÖ nüshasında farklı isimlerle yer alan şairler şunlardır: Edâyî/ Emânî, Edâyî/ Emânî, Penâhî-i Acem/ Bedî'î, Hâkî/ Halimî, Hüsam Beg/ Halimî, Derunî/ Dâdî, Rızayî/ Rindî, Zîneti/ Zeynî, Zîrekî/ Ziyânî, Üsküplü Sıhrî/ Sa'idî, Sıdkî Çelebi/ Subhî, Sani'î/ Sun'î, Bağdatlı Zâyi'î/ Za'ifi, İştipli Tab'î/ Za'yî, İstanbullu Tab'î/ Za'ifi, Kudsî/ Kâbilî, Müslim Çelebi/ Müslimî, Mirek Hekim/ Mahremî, Mübînî/Muhibbî, Nisârî/ Nişârî, Nâmî/ Na'imî, Nevâyî/ Nikâbî, Nâlişî/ Nakşî.

Agâh Sırrı'nın yanıldığı bir başka nokta da İlâhî isimli şâiri Âlihî olarak Edebiyat Tarihi I adlı kitabına yazmış olmasıdır.

Ü1 nüshasında BE ve T'de olmayan üç şâir vardır. Bunlar sırasıyla Pirî Paşa, Sâfî ve Fedâyî'dir. Bu şâirler S grubunda da vardır. Bu da bize Ü1 nüshasının istinsahı sırasında S grubundan bir nüshayı görmüş olabileceğini düşündürüyor. Bunu şecere tespiti yaparken şemamızda da gösterdik. Ayrıca Ü1'in Yugoslavya nüshasını da (Y) gördüğünü, yukarıdaki bilgilerini Y için de geçerli olduğu için, söyleyebiliriz.

W nüshası, gerek bazı nüsha farkları, gerekse içindeki şair sayısı bakımından diğer nüshalarla bir hayli farklılık göstermektedir. Bir de hiç bir nüshada yer almayan Meramî isimli şairin burada yer alması yüzünden karşılaştırmaya dahil edildi. En az şair (254) bu nüshadadır. İstinsah tarihi de belli olmayan bu nüsha da muhtemelen ilk tertibe ait bir nüshadan çoğaltılmıştır.

S grubu olarak adlandırdığımız bir başka nüsha grubu, ilk tertibin ikinci grubudur. Bu konuda Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Mülhakı 107 numarada kayıtlı nüsha bize oldukça yardımcı olmaktadır. Evvela bu nüsha grup içerisinde en çok şâiri ihtiva eden nüshadır (293 şâir).İkincisi cümleleri oldukça sağlam ve eksikleri tamamlar mahiyettedir üçüncüsü de İzmir (İ) nüshasının mikrofilmini bize vermemeleri, Paris nüshasının istinsahının, yukarıda da belirttiğimiz gibi, mim harfinde yirmi şâirin olduğu kısmın istinsah sırasında sayfaları kopmuş bir nüshadan yapılmış olması ihtimalidir. Çünkü P'de Mecdî ile Nevâlî aynı biyografi içerisinde verilmiştir. Yukarıda saydığımız sebepler S nüshasının kolbaşı gibi düşünülmesini mecburi kıldı.

Üç ravzalı nüshalardan dört ravzalılara en yakın nüshalar B, Ü2 ve Y'dir. Bu gruptan B'yi karşılaştırmaya dahil ettik. Çünkü istinsah tarihi ve içindeki şair sayısı bakımından eski ve en geniş nüsha olma özelliğine sahiptir. Y'nin istinsah tarihi 1005'tir, B'nin 1017'dir. Geniş olması hasebiyle B'yi tercih ettik. Bu iki nüshanın aynı nüshadan istinsah edilmiş olduğunu düşündüğümüz için bu yolu seçtik. İkinci bir husus olarak Y nüshası elimize çok geç geçti. Ancak Hâlî Ahmed Efendi, Adlî Efendi, Fikrî Beg, Harimî Beg, Hasırî, Halife, Şinâsî, Salahî, Tarzî, Ârif, Kutb-ı Kâtib, Kelâmî, Nâdirî isimli şairlerin Y'de olmaması da B'nin tercih edilmesinde önemli bir âmil oldu. Ayrıca Y'nin ilk sayfalarından itibaren bazı kelimelerin manaya tealluk edecek şekilde yanlış olması da önemli bir sebeptir.

Ü2'nin istinsahı bir hayli yeni ve sayfa düzeni de bugünkü düzenlemeler gibidir. B'den istinsah edildiğini (B ile aynı nüshadan da olabilir) düşündüğümüz bu nüshada Hâlî Ahmed Efendi, Fikrî Beg, Ahmed Çelebi, Emir Çelebi, Bekâyî, Derûnî, Sâfî, Garibî, Fedâyî, Fedâyî-i Edirnevî, Latîfî, Mu'idî, Meylî, Mahfî, Mübînî, Murâdî, Muti'î, Medhî Çelebi, İstanbullu Medhî, Vuslatî, Vâlî, Hüdâyî Çelebi, Hilâlî, Yusuf ve Yakınî isimli şairlerin olmaması gibi hususlar Ü2'nin elenmesini gerektirdi.

Üç ravzalı nüshalar için genel olarak söyleyeceğimiz bir başka husus da alfabetik kısımda yer alan Gelibolulu Âlî ile Keşfî Bey hakkında olacaktır. Bu iki şair, sosyal statü değişikliğinden olsa gerek, dört ravzalı nüshalarda üçüncü ravzaya yani sancak beyleri ve defterdarların olduğu kısma alınmış ve biyografileri genişlemiştir.

Yeri gelmişken burada bir meseleye de işaret etmek istiyoruz. Gelibolulu Âlî, **Künhü'l-ahbar**'da Ahdî'yi tezkire yazma konusunda acemilikle suçlamaktadır[69]. Bizce bu, tezkirenin üç ravzalı tertipleri ile alakalıdır. Çünkü, Âlî'nin işaret ettiği gibi Bağdatlı bazı şairler üç ravzalı tertiplerde yoktur. Daha sonra belki bu tenkidin de bir sonucu olarak,

---

[69] -Mustafa İsen, **Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı**, s. 319, Ank. 1994

tezkireye alınmıştır: Rûhî ve Tarzî. Bu iki şairin dışında Ahmed Harirî, Ahmed Zarif, Âteşî, Hüseynî, Hurremî, Ziyâyî gibi başka şairler de sadece dört ravzalı tertiplerde vardır. Bir bakıma Âlî'nin tenkidi işe yaramış ve eser genişletilmiştir.

Dört ravzalı nüshalara gelince yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, eserin dört ravzalı tertibine ait nüshalar azdır. Azlığının yanısıra eldeki nüshaların bir kısmı yirminci yüzyıl istinsahıdır. Agâh Sırrı ve Divan Edebiyatı Müzesi'ndeki nüshalar yirminci yüzyılda kopye edilmiştir. Konya Koyunoğlu Müzesi'ndeki nüsha ise bitirilememiş, çok eksik bir nüshadır. Bu yüzden bu üç nüsha karşılaştırmaya dahil edilmedi. Ancak, F'nin okunamayan yerlerini Agah Sırrı nüsha sından tamamladık. A nüshası F'den farklı hiç bir şairi ihtiva etmemektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzre Agah Sırrı Levend'in eserinde bildirdiği rakamlar sadece bir yanılgının sonucudur. İngiltere'deki nüshamızı ise, bütün ısrarımıza ve gayretimize rağmen getirtemedik. Bu yüzden karşılaştırmaya dahil ettiğimiz iki nüsha kaldı: F ve Ü.

F nüshasının istinsah tarihi bellidir ve Ü'ye göre de bir hayli kapsamlı bir nüshadır. Bu yüzden okumaya bunu esas aldık. F'de olmayan diğer şair ve bilgileri ilgili yerlere ilave etmek suretiyle karşılaştırmalı metin oluştu. F'de olmayan şairler şunlardır: Hubbî Beg( diğer bütün nüshalarda var), Iydî (BE, T, Ü1 ve AÖ'de var), Nâtıkî, Nusretî, Vasfî (sadece Ü'de var Ü'de yer aldığı halde, müstensih ilavesi olduğu için, listeye almadığımız bir şâir de Fâikî'dir.) Fevzî ve Feyzî (bütün nüshalarda var), Merâmî (sadece W'de var).

Bunlardan Fevzî ve Feyzî'nin biyografilerinde bir atlanma söz konusudur. Bunun yanısıra F'de bir takım satır atlamaları, kelime unutulması gibi hususlar da vardır. Bunun dışında F (şimdilik) en geniş ve doğru nüsha olma özelliğini korumaktadır.

Ü nüshası farklı şairleri ihtiva etmesi, F'nin eksiklerini tamamlaması ve başka dört ravzalı nüshanın ele geçmemesi gibi sebeplerden dolayı karşılaştırmalı metne dahil edildi.

Sonuç olarak şunları söylemek lüzumunu hissediyoruz :

Gülşen-i Şu'arâ, müellifin yaşadığı zamanlarda bir takım değişikliklere uğramış bir tezkiredir. Tabiidir ki bu değişikliklerin müsebbibi bizzat müellifin kendisidir. Bu yüzden nüshalar arasında bir takım farklar vardır. Bu farklar muhteva ve ifadede kendini göstermektedir. Sonradan ilave edilen şair biyografilerinde merhum sultan olarak tavsif edilen III. Murad, eserin ilk tertibine ait nüshalarda şehzade olarak gösterilmektedir. Ayrıca Gelibolulu Âlî ve Keşfî Bey'in biyografilerinde önemli değişiklikler yapmıştır. Bu da eserin bütünü göz önüne alındığında bir incisamsızlık meydana getirmektedir.

Bazı nüshaların ele geçmeyişi, eserin birden çok tertip edilmesi gibi hususlar eser için şecere tesbitini oldukça zorlaştırdı. Bu yüzden ancak yukarıda verdiğimiz bilgilerle yetinmek zorunda kaldık.

Yeri gelmişken sadece dört ravzalı nüshalarda yer alan şairleri de burada bir liste halinde verelim:

1-Temerrüd Ali Paşa 2-Hasan Paşa 3-Mehemmmed Paşa(Ümidî) 4-Ahmed Paşa(Na'tî) 5-Ahmed Beg 6-Derviş Beg 7-Ömer Beg(Hayâlî-zâde) 8-Tab'î(Gelibolulu) 9-Germî Beg 10-Feyzî(Mehemmed Beg) 11-Mevlânâ Ahmed Harirî 12-Ülfetî 13-Ahmed Zarif 14-Âteşî 15-Beyânî(Bağdatlı) 16-Türâbî 17-Cemâlî 18-Hâyırî 19-Hamdî (Bursalı) 20-Hüseynî 21-Hükmî Beg 22-Hurremî 23-Hısâlî 24-Hulûsî 25-Hâdimî 26-Humârî 27-Handân 28-Du'âyî 29-Rûhî-i Bağdâdî 30- Rûhî Çelebi 31-Zârî 32-Zühdî 33-Sâmî 34-Sâ'î(Nakkaş) 35-Semâ'î 36-Şerhî 37-Şemsi-yi Divâne 38-Ziyâyî 39-Tufeylî 40-Tarzî (Rumelili) 41-Tarikî 42-Zuhûrî 43-İlmî 44-Ârif 45-Abdülvâhid 46- Adnî Beg 47- Izârî 48-Atıkî 49- Gafûrî 50-Fahrî 51-Mevlânâ Kâtib 52-La'lî 53-Lisânî 54-Muhitî Efendi 55-Muhyî Çelebi 56-Minnetî 57-Nâtıkî 58-Nusretî 59-Vahdetî 60-Vasfî

**EK:**

**Diğer Tezkirelerde Olmayıp da Sadece Gülşen-i Şu'arâ'da Yer Alan Şâ'irler:**

1-Abdülganî Efendi 2-Adlî Beg 3-Ahmed Efendi 4-Ahmed Çelebi 5-Ahmed ( Konyalı) 6-Ahmed Harirî 7-Ahmed Zarif 8-Alâyî 9-Âlî 10-Temerrüd Ali Paşa 11-Ârifî 12-Atâ 13-Âteşî 14-Bâkî (Selanikli) 15-Bedrî 16-Beyânî (Bağdatlı) 17-Cinânî (Sofyalı) 18-Cevherî (Müderris) 19-Cevherî (Bağdatlı) 20-Dâ'î-i Acem 21-Derûnî (Yeniçeri) 22-Derviş Beg 23-Du'âyî 24-Fazlî (Fuzûlî-zâde) 25-Fedâyî (Dergüzinli) 26-Fenâyî (Manisalı) 27-Ferdî-i Acem 28-Fevzî 29-Feyzî 30-Fikrî(Bağdatlı) 31-Fürûgî (Kayserili) 32-Gafûrî 33-Gammî Beg 34-Gınâyî (Gıyâsî) 35-Gubârî (Horpeşteli) 36-Hâdimî 37-Hakikî 38-Hâlî (Bağdatlı) 39-Hâlî-i Acem 40-Hâlî 41-Halife 42-Halilî 43-Hamdî(Bursalı) 44-Hamidî 45-Handân 46-Harimî 47-Hâtıfî (Lapsekili) 48-Hatmî Beg 49-Hâverî-i Acem 50-Haydar Çelebi 51-Hemdemî-i Acem 52-Hısâlî 53-Hilâlî 54-Hulûsî 55-Hurremî 56-Husrev Çelebi 57-Hüsâm Beg 58-Hüseynî 59-Iyânî 60-Izârî (Ereğlili) 61-İlmî (Ermenekli) 62-İmad 63-Kadrî (Mir) 64-Kelâmî 65-Konevî 66-Kudsî Çelebi 67-Kurbî 68-Kutbî (Kutb-ı Kâtib) 69-La'lî 70-Latifî-i Acem 71-Lâzımî 72-Lisânî 73-Lutfî 74-Mahfî 75-Medhî 76-Mehemmed Paşa 77-Minnetî 78-Muhyî 79-Murâdî (Bağdatlı) 80-Murâdî-i Acem 81- Müfredî 82-Nâdirî 83-Nâlişî 84-Nâmî 85-Nâmî 86-Nâtıkî 87-Nâzükî 88-Nusretî 89-Penâhî (Konyalı) 90-Perviz Efendi 91-Pir Mehemmed (Azmî) 92-Ra'dî 93-Rahimî 94-Rıf'atî 95-Rızâyî (Bağdatlı) 96-Rindî (Bağdatlı) 97-Riyâzî 98-Rûhî (Gelibolulu) 99-Rûhî (Konyalı) 100-Rumûzî 101-Rumûzî 102-Rusûhî 103-Sabâyî 104-Sabrî

(Rumelili) 105-Safâyî 106-Sâfî (Acem) 107-Sâfî 108-Sâfî (Edirne) 109-Salâhî 110-Sâmî 111-Sarfî 112-Sehâyî 113-Serhengî 114-Seyfî 115-Sıdkî 116-Siyâhî 117-Şefi'î 118-Şemsî (Bağdatlı) 119-Şemsî (Divâne) 120-Şûhî 121-Şevkî 122-Şinâsî 123-Şuhûdî 124-Tâbî 125-Tarikî 126-Tarzî 127-Tarzî-i Diger 128-Tufeylî 129-Ülfetî 130-Ümidî 131-Ümidî 132-Vahdetî 133-Vâhî 134-Vâlihî (Bağdatlı) 135-Vasfî 136-Vasli 137-Vecdî 138-Yakınî 139-Yümnî 140-Za'ifi (Za'fi) 141-Zamirî 142-Zârî 143-Zâyi'î 144-Zeynî 145-Ziyâyî 146-Zühdî 147- Zünnûn

## 3-TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Metin tespitinde tenkidli basımı yapılan ilmî eserlerde uygulanagelen transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

1- Arap alfabesinde bulunup da yeni Türk alfabesinde bulunmayan işaretler, harfler şöyle gösterilmiştir:

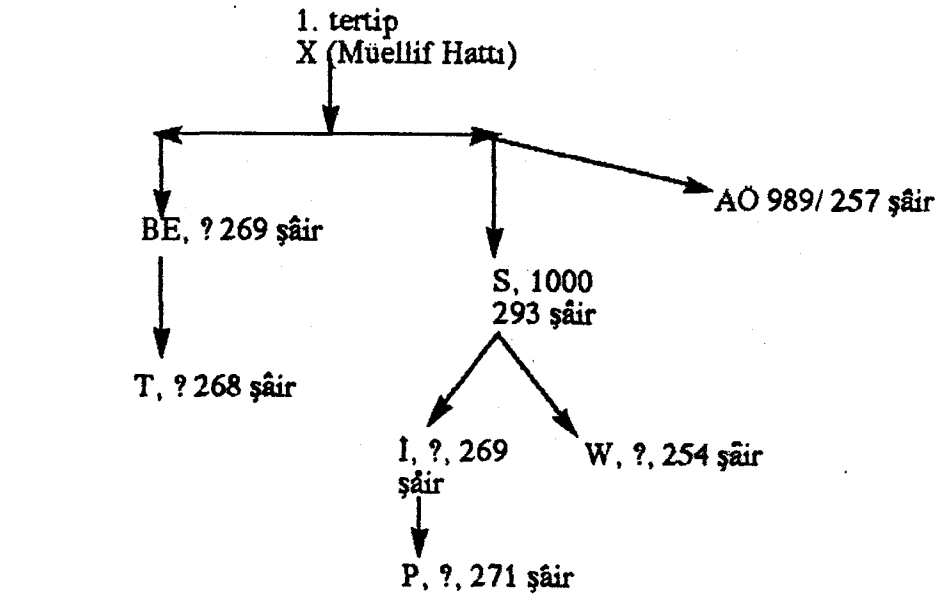
ء : ' (hemze 'ı, i / vasl hemzesi)
ث : S, s
ج : c
ح : H, h
خ : Ḫ, ḫ
ذ : Ż, ż
ص : S, s
ض : D, d, Ż, ż
ط : T, t
ظ : Ż, ż
ع : '
غ : G, g
ق : K, k
ك : ñ

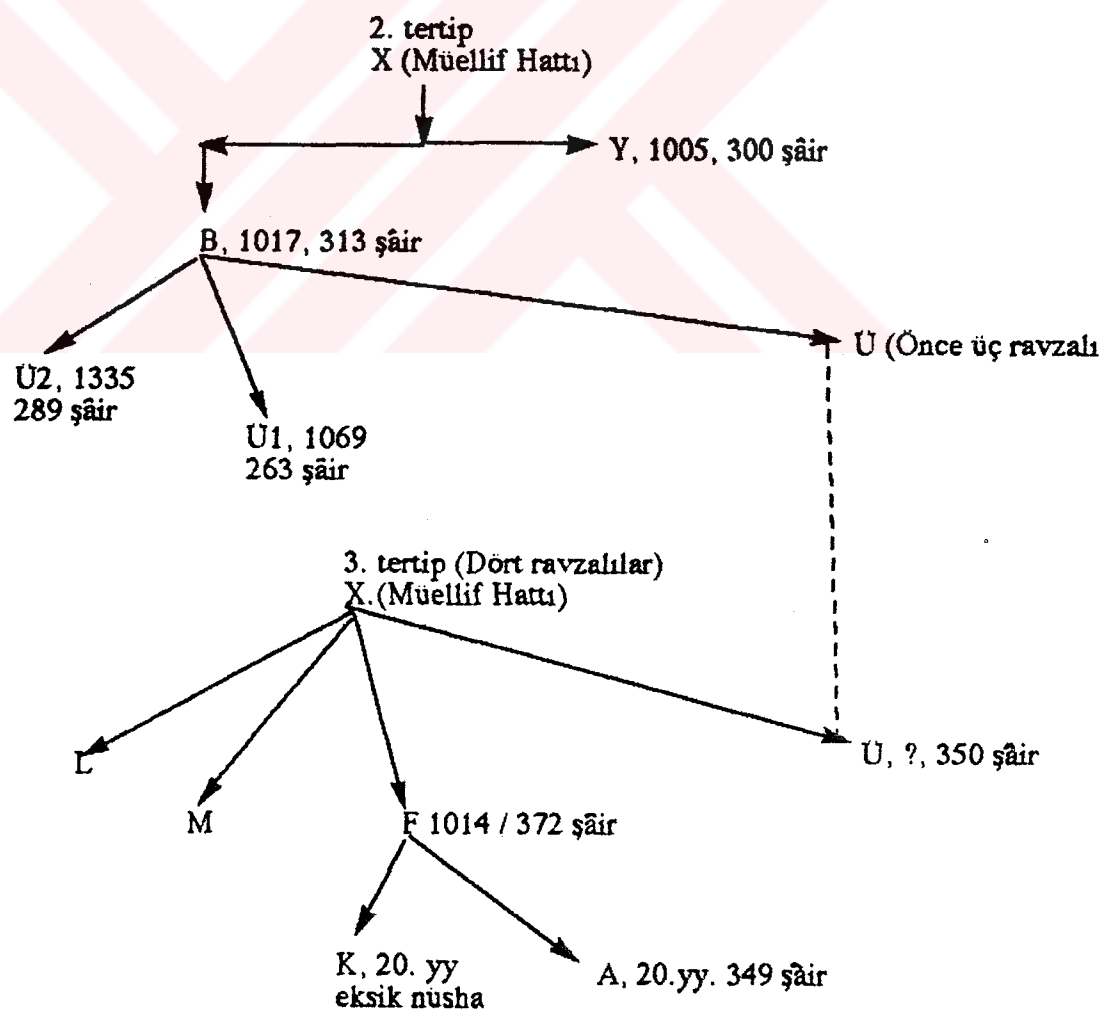
2- Arapça ve Farsça kelimelerdeki hurûf-ı med denilen harfler şu şekilde gösterilmiştir:

Ā, Â, ā, â (ا ,آ) / Ū,ū,û, O, o ( و ) / Ī, ī, î ( ی )

3- Farsça'daki "vâv-ı ma'dule" ile yazılan kelimelerde bu özellik, italik a ( *a* ) harfiyle belirtilmiştir.

4- Metinde geçen Arapça ve Farsça ibâreler, mısralar ve beyitler kendi harfleri ile verildikten sonra dipnotta çevri yazısı ile manâsı da verilmiştir.


1. tertip
X (Müellif Hattı)
AÖ 989/ 257 şâir
BE, ? 269 şâir
S, 1000
293 şâir
T, ? 268 şâir
İ, ?, 269
şâir
W, ?, 254 şâir
P, ?, 271 şâir


2. tertip
X (Müellif Hattı)
Y, 1005, 300 şâir
B, 1017, 313 şâir
Ü (Önce üç ravzalı
Ü2, 1335
289 şâir
Ü1, 1069
263 şâir
3. tertip (Dört ravzalılar)
X.(Müellif Hattı)
L
M
F 1014 / 372 şâir
Ü, ?, 350 şâir
K, 20. yy
eksik nüsha
A, 20.yy. 349 şâir

ŞECERE

## NÜSHALARA GÖRE ŞAİRLER

| ŞAİRİN ADI (MAHLASI) | N | Ü | S | H | A | L | A | R | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
| S.Süleyman | 8b | 8a | 9 | 12 | 6a | 16 | 9b | 8b | 6b | 6b | 4b | 5b | 5a | 6b | 7b |
| S.Selim | 9b | 9a | 11 | 14 | 7a | 18 | 11a | 10a | 7b | 7b | 5a | 6b | 6a | 8a | 9a |
| S.Murad Han | 11a | 11b | 13 | 17 | 8b | 19 | | | | | | | | | |
| S.Mustafa | 12a | 11a | 14 | 18 | 9a | 20 | 13a | 13b | 9b | 9b | 6b | 8a | 7a | 10a | 11a |
| S.Mehmed | 12b | 11a | 15 | 18 | 9a | 21 | 13b | 14a | 10a | 9b | 6b | 8b | 7a | 10a | 11b |
| S.Bayezid | 12b | 11b | 15 | 19 | 9b | 21 | 14a | 14b | 10a | 10a | 6b | 8b | 7b | 10b | 12a |
| S.Cihangir | 13a | 11b | 15 | 20 | 9b | 22 | 14b | 15a | 10b | 10b | 7a | 8b | 7b | 10b | 12b |
| Şemsî Ahmed Paşa | 13a | 12a | 16 | 20 | 10a | 23 | 14b | 15a | 11a | 10b | 7a | 9a | 8a | 11a | 12b |
| Cenâbî Paşa | 13b | 12b | 16 | 21 | 10b | 24 | 15a | 16a | 11a | 11a | 7b | 9b | 8a | 11b | 13a |
| Pîrî Paşa | 14a | 12b | 17 | 21 | 10b | 24 | 15b | | | | 7b | | | | |
| T.Ali Paşa | 15a | 12b | 18 | 23 | | | | | | | | | | | |
| Hasan Paşa | 15b | 13a | 19 | 24 | | | | | | | | | | | |
| Mehmed Paşa (Ümidî) | 16a | 13a | 20 | 25 | | | | | | | | | | | |
| Nişanî (Beg) | 17a | 14a | 21 | 27 | 11b | 27 | 17b | 16b | 11b | 11a | 8b | 9b | 8b | 11b | 13b |
| Ebu'l-Fazl Ef. | 18b | 15b | 23 | 29 | 15a | 35 | 19b | 19a | 13b | 13a | 9b | 11a | 9b | 13b | 15b |
| Celal Çelebi | 19a | 16a | 24 | 30 | 15b | 36 | 20b | 20a | 14b | 13b | 10a | 11b | 10a | 14a | 16b |
| Ahmed Ef.(Hâlî) | 21a | 14b | 26 | 33 | 12b | | | | | | | | | | |

İKİNCİ RAVZA

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Kemal Paşa-zâde | 22b | 18a | 28 | 35 | 19b | 47 | 25b | 28a | 20a | 18a | 13a | 16a | 12a | 20b | 22b |
| Ebu's-su'ûd (Hâce Çl.) | 23b | 18b | 30 | 37 | 20b | 48 | 27a | 29b | 21a | 19a | 13b | 17a | 13a | 21b | 24a |
| Perviz Ef. | 24b | 19a | 31 | 38 | 21a | 50 | 28a | 31a | 22a | 19b | 14a | 17b | 13a | 22b | 25a |
| Mehmed Ef.(A.zâde) | 25b | 20a | 33 | 40 | 22a | 52 | 29b | 33a | 23b | 21a | 15a | 18b | 14a | 23b | 26b |
| Mehmed Ef.(Kara Çl.) | 26a | 20b | 34 | 40 | 22b | 53 | 30a | 33b | 24a | | | 19a | 14a | 24b | 27a |
| Mehmed Ef.(Müftî-zade) | 26a | 21a | 34 | 41 | 23a | 54 | 30b | 34b | 24b | 21b | 15a | 19b | 14b | 24b | 27b |
| Kâmî Ef. | 26b | 21b | 35 | 42 | 23a | 55 | 31a | 35b | 25a | 22a | 15b | 20a | | 25a | 28a |
| Sâlih Ef. | 27a | 22a | 36 | 43 | 23b | 55 | 31b | 36a | 25b | 22a | 15a | 20b | | 25b | 28b |
| M.Şah Ef. | 27a | 22a | 36 | 43 | 23b | 56 | 32a | 36b | 25b | 22b | 15b | 20b | 15b | 26a | 29a |
| Ali Ef.(Kınalı-zâde) | 27b | 22b | 36 | 43 | 24a | 57 | 32b | 37a | 26a | 22b | 16a | 21a | 15b | 26b | 29b |
| Ahmed Ef. | 28b | 23a | 38 | 45 | 24b | 58 | 33b | 38b | 27a | 23b | 16b | 21b | 16a | | 30b |
| Yahya Ef.(Beşiktaşlı) | 28b | 23a | 38 | 45 | 24b | 59 | 33b | 38b | 27a | 23b | 16b | 21b | 16a | 27a | 30b |
| Hayâlî Ef.(Gülşenî-zâde) | 29b | 24a | 40 | 46 | 25b | 61 | 34b | | | | | | | | |
| Surûrî Ef. | 30a | 24b | 40 | 46 | 25b | 61 | 35b | 40b | 28a | 24b | 17a | 22a | 17a | 28a | 32a |
| Vusûlî Çl. | 30b | 25a | 41 | 47 | 26b | 63 | 36a | 41b | 29a | 25a | 17b | 23a | 17b | 29a | 32b |
| Fevrî Ef. | 31a | 25b | 43 | 49 | 27a | 64 | 37a | 42b | 29b | 26a | 18a | 23b | 17b | 29b | 34a |
| Rızâyî Ef.(Çelebi) | 32a | 26b | 43 | 51 | 27a | 66 | 38b | 44a | 30a | 27a | 18b | 24b | 18a | 30b | 34b |
| Abdülganî Ef. | 33b | 28a | 45 | 53 | 28b | 69 | 40b | 46a | 32a | 28a | 19b | 25b | 18b | 31b | 36b |
| P.Mehmed Ef.(Azmî) | 33b | 28b | 45 | 54 | 29a | 70 | 41a | 46b | 32a | 28b | 19b | 26a | 19a | 31b | 37a |
| İlmî Ef. | 34a | 28b | 46 | 55 | 29b | 71 | 41b | 47a | 32b | 29a | 20a | 26a | 19a | 32a | 37a |
| Bakî Ef. | 34b | 29a | 46 | 55 | 29b | 71 | 42a | 47b | 33a | 29b | 20a | 26b | 19b | 32b | 37b |
| Nevâlî | 36a | 30a | 48 | 57 | 30b | 75 | 43b | 50a | 34b | 31b | 21a | 27b | 19b | 34b | 39b |
| Ahmed Paşa (Na'tî) | 36b | | 49 | 59 | | | | | | | | | | | |
| Dâ'î Ef.(Acem) | 37b | 31a | 50 | 60 | 31a | 76 | 44b | 51a | 35a | 32b | 21b | 28a | 42b | 35a | 75b |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Derviş Çl.(İdris Çl.) | 38a | 31a | 51 | 61 | 31b | 30 | 45a | 51b | 35b | 32b | 21b | 28b | 43a | | 76a |
| | ÜÇÜNCÜ RAVZA | | | | | | | | | | | | | | |
| Ahmed Beg | 38b | 36a | 51 | 62 | | | | | | | | | | | |
| Derviş Beg | 39a | 15b | 52 | 63 | | | | | | | | | | | |
| Adlî Ef. | 39b | 16a | 53 | 64 | 14a | 32 | | | | | | | | | |
| Ömer Beg (Hayalî-zâde) | 41a | 17a | 54 | 65 | | | | | | | | | | | |
| Hakikî Beg | 41b | | 55 | 67 | 17b | 41 | 23b | 25a | 18b | 16b | 12a | 14b | 11a | 18b | 20b |
| Nihânî Beg | 42a | | 56 | 67 | 18a | 41 | 24a | 26a | 18b | 16b | 12a | 15a | 11b | 19b | 21a |
| Tab'î (Gelibolulu) | 42b | | 56 | 68 | | | | | | | | | | | |
| Hatmî Beg | 44a | | 58 | 70 | 18b | 43 | 24b | 26b | 19a | 17b | 12b | 15b | 11b | 19a | 21b |
| Yümnî Beg | 44b | | 58 | 71 | 19a | 45 | 25a | 27a | 19b | 17a | 12b | 15b | | 20a | 22a |
| Alî Ef.(Gelibolulu) | 45a | 17b | 59 | 72 | 88b | 273 | 134a | 155b | 99b | 99b | 59b | 80a | 74a | 93b | 117b |
| Germî Beg | 47b | | 62 | 75 | | | | | | | | | | | |
| Fikrî Beg | 48a | 18a | 63 | 76 | 18b | | | | | | | | | | |
| Feyzî (Mehmed Beg) | 48b | 18b | 64 | 77 | | | | | | | | | | | |
| Keşfî Beg | 49b | 107a | 65 | 78 | 105a | 280 | 158b | 184b | 118a | 120a | 71b | 95b | 91b | 112a | 144a |
| | DÖRDÜNCÜ RAVZA | | | | | | | | | | | | | | |
| Emrî Çl. | 50a | 31b | 65 | 79 | 32a | 78 | 45b | 52b | 36a | 33a | 22a | 28a | 20a | 35b | 40b |
| Usûlî | 52a | 33b | 67 | 83 | 33a | 82 | 48a | 56a | 38a | 35a | 23a | 30b | 21a | 37b | 43a |
| M.Ahmed Harirî | 52b | 37b | 68 | 84 | | | | | | | | | | | |
| Anî Ef. | 53a | 34a | 68 | 84 | 33b | 83 | 49a | 58a | 38b | 35a | 23a | 30b | 21a | 38b | 43b |
| Ümidî Ef. | 53b | 34b | 69 | 85 | 34a | 84 | 49b | 58a | 39a | 35b | 23b | 31a | 21b | 39a | 44a |
| Eflatun-ı Acem | 54a | 34b | 69 | 86 | 34a | 85 | 50a | 58b | 39a | 36a | 23b | 31b | 21a | 39a | 44b |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Ahmed Çl. | 55a | 35b | 71 | 87 | 35a | | 51a | 59b | 40a | 37a | 24a | 32a | | | 45b |
| Ülfetî | 55a | 40b | 71 | 88 | | | | | | | | | | | |
| Edâyî | 55b | 35b | 72 | 88 | 35a | 87 | 51b | 60a | 40b | 37a | 24b | 32b | 22b | 40b | 46a |
| Emir Çl. | 56a | 36a | 72 | 89 | 36b | | 52a | 61a | 40b | 37b | 24b | 32b | 23a | 40b | 46b |
| Agehî | 56a | 36a | 72 | 89 | 36b | 88 | 52a | 61a | 41a | 37b | 24b | 32b | 23a | 41a | 46b |
| İlhâmî Ef. | 56b | 37a | 73 | 90 | 37a | 90 | 53a | 61b | 41b | 38a | 25a | 33a | 23b | 41b | 47b |
| Afitâbî | 57b | 37b | 74 | 91 | 37b | 91 | 54a | 63b | 42a | 38b | 25b | 33b | 24a | 42a | 48a |
| Ahmed Çl. | 57b | 37b | 74 | 92 | 37b | 92 | 54a | 64b | 42b | 39a | 25b | 34a | 24a | 42b | 48b |
| Ümidî | 58a | 38a | 75 | 93 | 38a | 92 | 55a | 65a | 43a | 39b | 26a | 34b | | 43a | 49a |
| Emânî | 58b | 38b | 76 | 94 | 38b | 93 | 55b | 66a | 43b | 40a | 26a | 34b | 24b | 43b | 49a |
| Ehlî | 59a | 38b | 76 | 94 | 38b | 94 | 56a | 66b | 43b | 40b | 26a | 35a | 25a | 44a | 49b |
| Ahmed Zarif | 59b | 38a | 77 | 96 | | | | | | | | | | | |
| Edâyî | 60a | 39a | 77 | 97 | 39a | 95 | 56b | 67b | 46b | 41a | 26a | 35b | 25b | 44b | 50a |
| Enverî | 60a | 39b | 78 | 97 | 39b | 96 | 57a | 68a | 44b | 41a | 27a | 36a | 25b | 45a | 50b |
| Alî | 60b | 40a | 79 | 98 | 39b | 97 | 57b | 69a | 44a | 40b | 26a | | 26a | 44b | 51a |
| Arâmî | 61a | 40a | 79 | 98 | 40a | 98 | 58a | 69b | | | | | 26a | | 51b |
| İlâhi | 61b | 40b | 80 | 99 | 40b | 99 | 59a | 70b | | | | | 26b | | 52b |
| Ateşî | 62a | 40a | 81 | 100 | | | | | | | | | | | |
| Bihiştî | 62a | 41a | 81 | 100 | 40b | 100 | 59b | 71b | 45b | 42a | 27a | 36a | 26b | 45b | 52b |
| Beyânî (Bağdâdî) | 64a | 41b | 83 | 103 | | | | | | | | | | | |
| Bedrî Çl. | 65a | 42b | 84 | 104 | 42a | 104 | 62a | 75a | 47b | 44a | 28b | 38a | 28a | 47a | 55a |
| Basirî | 65b | 43a | 85 | 105 | 42a | 105 | 62b | 75b | 47b | 44b | 28b | 38a | 28b | 47a | 55b |
| Penâhî-i Acem | | 43a | 85 | | 42b | 106 | 63a | 76b | 48a | 45a | 29a | 38b | 28b | 47b | 56a |
| Penâhî-i Konevî | 65b | 43b | 85 | 106 | 43a | 107 | 63b | 77b | 48b | 45b | 29a | 39a | 29a | 48a | 56b |
| Bidârî | 66b | 44a | 86 | 107 | 43b | 108 | 65b | 78a | 49b | 44a | 29b | 39b | | 48b | 57b |
| Belığî | 66b | 44b | 87 | 107 | 43b | 109 | 65a | 79b | 49b | 46b | 30a | 40a | 29b | 49a | 58a |
| Bâkî (Dellak) | 67a | 44b | 87 | 108 | 44a | 109 | 65b | 79b | 50a | 47a | 30a | 40a | 29b | 49b | 58a |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Bâkî-i Selânikî | 67a | 45a | 88 | 109 | 44a | 110 | 65b | 80a | 50b | 47b | 30a | 40a | 30a | 49b | 58b |
| Bekâyî | 67b | 45a | 88 | 109 | 44b | | 66a | 80b | 50b | 47b | 30b | 40b | 30a | 50a | 59a |
| Bâlî | 67b | 45b | 80 | 110 | 44b | 111 | 66b | 81a | 51a | 48a | 30b | 40b | 30b | | 50a |
| Bi'atî | 68a | 45b | 89 | 110 | 44b | 111 | 66b | 81b | 51a | 48a | 30b | 41a | 30b | | 59b |
| Tâbî-i Kûçek | 68a | 46a | 90 | 110 | 45a | 112 | 67a | 82a | 51b | 48b | 31a | 41a | 30b | 50b | 59b |
| Tâbî-i Büzürg | 68b | 46a | 90 | 111 | 45a | 113 | 67b | 82b | 52a | 49a | 31a | 41b | 31a | | 60b |
| Tâbî | 69a | 46b | 91 | 112 | 45b | 114 | 68a | 83b | | | | | | | |
| Türâbî | 69a | | 91 | 113 | | | | | | | | | | | |
| Terâşî | 69b | 47a | 92 | 113 | 46a | 115 | 69a | 84a | 52a | 49b | 31b | 41b | 31b | 51b | 60b |
| Sânî Beg | 70a | 47a | 92 | 114 | 46a | 115 | 69a | 84b | 52b | 49b | 31b | 42a | 31b | 51b | |
| Sübûti | 70b | 47a | 93 | 115 | 46b | 117 | 70b | 86a | 53b | 50b | 32a | 42b | 32b | 52b | |
| Senâyî | 71a | 48a | 93 | 115 | 47a | 118 | 71a | 86b | 53b | 50b | 32a | 43a | 32b | 52b | |
| Cevherî Çl. | 71a | 48a | 94 | 116 | 47a | 118 | 71a | 87a | 53b | 51a | 32b | 43a | 32b | 53a | |
| Celilî | 71b | 48b | 94 | 117 | 47a | 119 | 71b | 87b | 54a | 51b | 32b | 43a | 33a | 53a | 61a |
| Cevrî | 72b | 49a | 96 | 118 | 48a | 121 | 72b | 89a | 55a | 52a | 33a | 44a | 33b | 54a | 61b |
| Câmî Çl. | 72b | 49b | 97 | 119 | 48a | 122 | 73a | 89b | 55b | 52b | 33b | 44b | 33b | 55a | 62a |
| Cemâlî | 73a | 49a | 97 | 120 | | | | | | | | | | | |
| Cevherî (Bağdâdî) | 73b | 50a | 98 | 121 | 48b | 123 | 73b | 90b | 56a | 53b | | 45a | 34a | 55b | 63a |
| Celilî | 74a | 50a | 98 | 121 | 49a | 123 | 74a | 91a | 56b | 53b | 34a | 45a | 34b | 54a | 63a |
| Ca'fer | 74a | 50b | 99 | 121 | 49a | 124 | 74b | 91b | 56b | 54a | 34a | 45a | 34b | 54b | 63b |
| Cüdâyî-yi Acem | 74b | 50b | 99 | 122 | 49b | 125 | 75a | 92a | 57a | 54b | 34a | 45b | | 56a | 64a |
| Cinânî | 75a | 51a | 100 | 123 | 49b | 125 | 75b | 92b | 57b | 55a | | 46a | | 56a | 64b |
| Hâletî | 75a | 51a | 100 | 123 | 49b | 126 | 75b | 93a | 57b | 55a | 34a | 44a | 35a | | 64b |
| Hubbî Beg | | 51b | | | 50b | 129 | 76a | 93b | 58a | 55b | 34b | | 35a | | 65a |
| Hayırî | 75b | 51b | 101 | 124 | | | | | | | | | | | |
| Harîmî Beg | 76a | 52a | 101 | 125 | 50a | 127 | | | | | | | | | |
| Hayretî | 77a | 52a | 102 | 126 | 51a | 129 | 76b | 94b | 58a | 56a | 35a | 46b | 35b | 57a | 35b |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Hâlî Beg | 77b | 52b | 103 | 127 | 51b | 131 | | | | | | | | | |
| Haydar Çl. | 78a | 52b | 104 | 128 | 51b | 132 | 77b | 95a | 59a | 56b | 35b | 47a | 36a | 57b | 76a |
| Hâfız-ı Konevî | 78a | 52b | 104 | 128 | 52a | 133 | 77b | 96b | | | | | 38a | | 70a |
| Hamdî-yî Burusevî | 78b | 53a | 104 | 129 | | | | | | | | | | | |
| Hüseynî | 79a | 53b | 105 | 130 | | | | | | | | | | | |
| Hasırî | 79b | 53b | 106 | 131 | 53a | 136 | | | | | | | | | |
| Hıfzî | 80a | 52b | 106 | 132 | 52a | 133 | 78a | 96a | 59a | 56b | 35b | 47b | 36a | 57b | 66a |
| Hâlî (Acem) | 80b | 53b | 107 | 132 | 52b | 134 | 79a | 97a | | | | | | | 66b |
| Hükmî | 81a | 53a | 107 | 133 | 53a | 135 | 78b | 97b | 59b | 57a | 35b | | 37a | 58b | 67b |
| Haydarî | 81a | 53b | 107 | 134 | 53a | 135 | 79a | 98a | 60a | 57b | 36a | 48a | 37b | 58b | 67b |
| Hamîdî | 81b | 54a | 108 | 134 | 53b | 137 | 80a | 99a | 60a | 58a | 36a | 48b | 37a | 59a | 68a |
| Hamdî (Tîrevî) | 81b | 54a | 108 | 134 | 53b | 137 | 79b | 98b | | | | | | | 67a |
| Hüsam Beg | 81b | 54a | 108 | 135 | 53b | 138 | 80a | 99a | 60b | 58a | 36a | 48b | 38a | 59a | 68a |
| Hükmî Beg | 82a | 54a | 109 | 135 | | | | | | | | | | | |
| Hayâlî Beg | 82b | 54b | 110 | 137 | 54a | 138 | 80b | 99b | 60b | 58b | 36b | 48b | 38b | 59a | 68b |
| Hâverî | 83b | 55b | 11 | 138 | 54b | 141 | 82a | 101b | 62a | 59b | 37a | 49b | 39a | 60b | 70a |
| Hurremî | 84a | 55b | 112 | 139 | | | | | | | | | | | |
| Hâtemî Beg | 84b | 55b | 112 | 140 | 55a | 141 | 82b | 102b | 62b | 60a | 37b | 50a | 39b | 60b | 70b |
| Hısâlî | 85b | 55b | 113 | 141 | | | | | | | | | | | |
| Hüsrevî Çelebî | 86b | 56b | 115 | 143 | 56b | 145 | 84a | 104a | 63a | 61a | 38a | 50b | 40a | 61b | 72a |
| Halîfe | 86b | 56b | 115 | 143 | 144 | | | | | | | | | 56a | |
| Hüdâî Beg | 87b | 56b | 116 | 144 | 56b | 146 | 84b | 104b | 63b | | 38a | 51a | 40b | | 72a |
| Hüsrevî | 88a | 57a | 116 | 145 | 57a | 147 | 85a | 104a | 64a | 61b | 38b | 51a | | | 72b |
| Hızrî | 88a | 57a | 117 | 146 | 57a | 146 | 85a | 105b | 64a | 62a | 38b | 51b | 41a | 62a | 72b |
| Halilî | 88b | 57b | 117 | 146 | 57b | 148 | 85b | 106a | | | | | | | |
| Hâverî | 89a | 58a | 118 | 147 | 57b | 149 | 86a | 107a | 64b | 62b | 38b | 52a | 41a | 63a | 73a |
| Hulûsî | 89b | 57a | 119 | 148 | | | | | | | | | | | |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Hâdimî | 90a | 57b | 120 | 149 | | | | | | | | | | | |
| Humârî | 90a | 57b | 120 | 149 | | | | | | | | | | | |
| Handân | 90b | 58a | 121 | 150 | | | | | | | | | | | |
| Dânişî | 91a | 58b | 122 | 151 | 58a | 150 | 87a | 107b | 65a | 63a | 39a | 52a | 41a | 63a | 73b |
| Derviş Çl. | 92a | 59a | 123 | 153 | 58b | 152 | 88a | 109a | 66a | 64a | 39b | 53a | 42b | 64a | 75b |
| Du'âyî | 92b | 59a | 123 | 153 | | | | | | | | | | | |
| Derûnî | 93a | 59b | 124 | 154 | 59a | | 88b | 110a | 66b | 64a | 40a | 53a | 43b | 64b | 76b |
| Derûnî | 93b | 60a | 124 | 155 | 59b | 152 | 89b | 110a | 67a | 65a | 40a | 53b | 43b | 65a | 77a |
| Derûnî | 93b | 60a | 125 | 156 | 59b | 154 | 89b | 111b | 67b | 65a | 40b | | 44a | 65a | 77b |
| Zâtî | 94a | 60b | 125 | 156 | 59b | 155 | 90a | 112a | 68a | 65b | 40b | 54a | 44b | 65b | 77a |
| Zihnî-yi Bağdadî | 95a | 62a | 126 | 158 | 60b | 158 | | | | | | | | | |
| Zihnî Beg | 95b | 61b | 127 | 159 | 61a | 158 | 92a | 114a | 69a | 67a | 41a | 55a | 45a | 66b | 78b |
| Zünnûn | 96a | 62a | 128 | 160 | 61b | 160 | 92b | 115a | | | | | 45b | | 79b |
| Zihnî-yî Burusevî | 96b | 62a | 128 | 161 | 61b | 160 | 92b | 115b | 68b | 66b | 41a | 55a | 45b | | 79b |
| Rahmî Çl. | 96b | 62a | 129 | 161 | 62a | 161 | 93a | 116a | 69b | 67b | 41b | 55b | 46a | 66b | 80a |
| Rızâyî Ef. | 97b | 63a | 130 | 162 | 62b | 163 | 94b | 117b | 70a | 68b | 42a | 56a | 47a | | 81a |
| Rahîmî Beg | 98a | 63a | 130 | 163 | 62b | 163 | 95a | 118a | 70b | 68b | 42b | 56b | 47a | 67a | 81b |
| Riyazî | 94b | 44a | 131 | 164 | 63b | 165 | 96a | 119b | 71b | 69b | 43a | 57a | 47b | 67a | 82b |
| Rûhî-yi Bağdadî | 99a | 64a | 131 | 165 | | | | | | | | | | | |
| Rumûzî | 100a | 64b | 132 | 166 | 64a | 167 | 96b | 120b | 72a | 70b | 143a | 58a | 48a | 68a | 83a |
| Rûhî Çl. | 100b | 63a | 133 | 167 | | | | | | | | | | | |
| Rumûzî Çl. | 101a | 65a | 134 | 168 | 64a | 168 | 97a | 121a | 72b | 71a | 43b | 58a | 48b | 68b | 84a |
| Ref'î Çl. | 101b | 65b | 135 | 169 | 65a | 169 | 97b | 122a | 73b | 72a | 44a | 59a | 49b | 69b | 84b |
| Rey'î | 102b | 66b | 135b | 170 | 65b | 171 | 99a | 123a | 74b | 72b | 44b | 59b | 50a | 70a | 85b |
| Rey'î | 103a | 66b | 136 | 171 | 65b | 171 | 99a | 123b | 74b | 73b | 44b | 60b | | 70b | 86b |
| Rıf'atî | 103a | 67b | 136 | 171 | 66a | 173 | 99b | 123b | 77a | 73a | 45a | 60a | 50b | 70b | 86a |
| Rûhî-yi Konevî | 103b | 67a | 136 | 172 | 66a | 173 | 100a | 124a | 75a | 73b | 45a | 60b | 51a | 70b | 86b |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Rûhî-yî İstanbulî | 100b | 77a | 137 | | 66a | 173 | 100a | 124b | 75b | 73b | 45a | 60b | 51a | 70b | 86b |
| Rusûhî | 104a | 67b | 137 | 173 | 66b | 174 | 100b | 125a | 76a | 74a | 45b | 61a | 51b | 71b | 87b |
| Rızâî | 104b | 68b | 138 | 173 | 66b | 174 | 101a | 125a | 76a | 74b | 45b | 61a | 52a | 71b | 88a |
| Rindî | 104b | 68a | 138 | 174 | 67a | 176 | 101b | 125b | 76b | 74b | 45b | 61a | 52a | 71b | 88a |
| Rahîmî | 105b | 68a | 139 | 175 | 67a | 175 | 101b | 126a | | | | | 51b | | 87a |
| Ra'dî | 105b | 68a | 139 | 175 | 67a | 176 | 101b | 126a | | | | | 51b | | |
| Zînetî | 106a | 68b | 140 | 176 | 67b | 177 | 102a | | 76b | 75a | | 61b | 52b | | |
| Zârî | 106a | 68b | 140 | 176 | | | | | | | | | | | |
| Zühdî | 107a | 68b | 141 | 177 | | | | | | | | | | | |
| Zînetî-yî sirozî | 107b | 68b | 142 | 178 | 77b | 178 | 102a | 126b | 76b | 77a | 46a | 61b | 52b | 72a | 88b |
| Zîrekî (Zülâli) | 108a | 68b | 142 | 179 | 67b | 178 | 102b | 126b | 77a | 75b | 46a | 61b | 53a | 72a | 89a |
| Sa'yî Çl. | 108a | 69a | 143 | 179 | 68a | 179 | 103a | 127a | 77b | 75b | 46a | 62a | 53a | 72b | 89a |
| Sehâbî | 108b | 69b | 144 | 180 | 68b | 180 | 103b | 127b | 78a | 76a | 46b | 62b | 53b | 72b | 89b |
| Siyâhî | 109b | 70a | 144 | 181 | 69a | 181 | 104b | 128b | | | | | 57a | 73b | |
| Selîkî | 109b | 70a | 145 | 182 | 69a | 82 | 104a | 128a | 78b | 77a | 47a | 62b | 54a | 74b | 90b |
| Selman | 109b | 70a | 145 | 182 | 69a | 182 | 105a | 128b | 78b | 77a | 47a | 63a | 54a | 74b | 90b |
| Sırrî | 110a | 70b | 145 | 183 | 69b | 183 | 105b | 129a | 79a | 77b | 47a | 63a | 54a | 74b | 91a |
| Sünnî | 110b | 71a | 146 | 184 | 69b | 184 | 106a | 129b | 79b | 78a | 47b | 63b | 54b | | 91b |
| Serhengî | 111a | 70a | 146 | 184 | 70a | 185 | | | | | | | | | |
| Sıhrî-yi Üskübî | 111a | 71b | 147 | 185 | 70b | 186 | 106b | 130b | 80a | 78b | 48a | 64a | 55a | 75b | 92b |
| Sâmî | 112a | | 147 | 186 | | | | | | | | | | | |
| Sıhrî(İst) | 114a | 71b | 149 | 190 | 71a | 188 | 107a | 130b | 80a | 79a | 78a | 64b | 55b | 76a | 92b |
| Sâ'î (Nakkaş) | 115a | 70b | 151 | 191 | | | | | | | | | | | |
| Sâlikî | 115b | 72b | 151 | 192 | 71b | 189 | 108a | 131b | 81b | 80b | 49a | 65b | 56a | 76b | 94a |
| Sebzî | 116a | 72b | 152 | 192 | 71b | 190 | 108b | 132a | 82a | 80b | 49a | 65b | 56b | 77a | 94a |
| Seyfî | 116a | 73a | 152 | 193 | 72a | 191 | 109a | 132a | 82a | 81a | 49a | 66a | 56b | 77a | 94b |
| Siyâhî (Sipâhî) | 116a | 73a | | 193 | 72a | 191 | 109a | 132b | 82b | 81b | 49b | 66a | 57a | 77b | 95a |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Semâ'î | 116b | 70b | 153 | 194 | | | | | | | | | | | |
| Sehâyî | 117a | 73b | 153 | 194 | 72b | 192 | 109b | 132b | 82b | 81b | 49b | 66b | 57b | 77b | 95a |
| Sırrî Çl. | 117b | 70b | 154 | 195 | | | | | 81a | 79b | 48b | 65a | | | |
| Şemsî-yi Bağdâdî | 118a | 73b | 154 | 196 | 72b | 193 | 109b | 133a | 83a | 82a | 49b | 66b | 58a | 78a | 95b |
| Şevkî Çl. | 118b | 74b | 155 | 197 | 73a | 195 | 110b | 134a | | | | | | | |
| Şuhûdî | 119b | 75a | 156 | 198 | 73b | 196 | 111b | 135a | 43b | 82b | 50a | 67a | 58a | 178b | 96b |
| Şerhî | 120a | 76a | 156 | 199 | | | | | | | | | | | |
| Şûrî | 120b | 75b | 157 | 200 | 74a | 197 | 112b | 135b | 84a | 83a | 50b | 67b | 59a | 79b | 97a |
| Şevkî | 121a | 76a | 158 | 200 | 74b | 198 | 113a | 136a | 84b | 83b | 50b | 68a | 59a | 79b | 97b |
| Şânî | 121a | 76a | 158 | 201 | 74b | 199 | 113b | 136a | 85a | 84a | 51a | 68b | 59b | 80a | 98a |
| Şefi'î | 121b | 76b | 159 | 202 | 75a | 200 | 114a | 136b | 85b | 84b | 51a | 68b | 60a | 80b | 98b |
| Şemsî-yi Dîvâne | 121b | | 159 | 202 | | | | | | | | | | | |
| Şeydâ | 123b | 76b | 162 | 205 | 75a | 200 | 114a | 137a | 85b | 84b | 51b | 69a | | 80a | 99a |
| Şinâsî | 124a | 76b | 162 | 205 | 75a | 201 | | 137a | 86a | 85a | 51b | 69a | 60a | | 99a |
| Sabrî Çl. | 124a | 77a | 163 | 206 | 75b | 201 | 114b | 137b | 86a | 85a | 51b | 69b | 60b | 80b | 99b |
| Sâbirî Çl. | 125b | 78b | 165 | 208 | 76b | 204 | 116b | 139b | 87b | 87a | 52b | 70b | 62b | 82b | 103a |
| Safâyî Beg | 126b | 79a | 166 | 210 | 77a | 206 | 117b | 140a | | | | | 62b | | 101b |
| Sabrî | 127a | 80a | 167 | 211 | 77b | 208 | 118b | 141b | | | | | 62b | | 102b |
| Sadrî | 127a | 79b | 167 | 211 | 78a | 208 | 118a | 141a | 88b | 88a | 53a | 71b | 63a | 83a | 104a |
| Sıdkî Çl. | 127b | 80a | 168 | 212 | 78a | 209 | 119a | 141b | 89a | 88a | 53b | 71b | 63b | 83b | 104b |
| Sıdkî | 128a | 80b | 168 | 212 | 78b | 210 | 119a | 142a | 89a | 88b | 53b | 71b | 63b | 84a | 104b |
| Sabâyî | 128a | 80b | 169 | 213 | 78b | 211 | 119b | 142b | 89b | 89a | 53b | 72a | 64a | 84a | 105a |
| Sâni'î | 128b | 81a | 169 | 213 | 79a | 211 | 120a | 142b | 89b | 89a | 54a | 72b | 64b | 84b | 105b |
| Sâfî(Acem) | 129a | 81a | 170 | 214 | | 212 | | 143a | 90a | 89b | 54a | 72b | 64b | 84b | |
| Sâfî (Sânî'î) | 129a | 79a | 170 | 215 | 79a | | 120a | 143a | | | 54a | 73a | 64b | 84b | 105b |
| Sırfî | 129b | 81b | 171 | 215 | 79a | 112 | 120b | 143b | 90b | 90a | 54a | | 66a | 85a | 106a |
| Safayî | 130a | 82b | 171 | 216 | 79b | 213 | 121a | 144a | 90b | 90a | 54b | 73a | 65a | 85b | 106a |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Sâdık | 130a | 82a | 172 | 216 | 79b | 216 | 121b | 144a | 91a | 90b | 54b | 73b | | 85b | 107a |
| Salahî | 130b | 79b | 173 | 217 | 80b | 216 | | | | | | | | | |
| Sıyâmî | 131a | 82b | 173 | 218 | 80a | 215 | 122a | 144b | 91b | 90b | 55a | 73b | | 86a | 107b |
| Zâyi'î | 132a | 83a | 174 | 219 | 81b | 218 | 123a | 145b | 92b | 92a | 55b | 74b | 66a | 87a | 109a |
| Za'ifî | 132b | 83a | 175 | 220 | 82a | 220 | 123b | 147a | 92b | 92b | 55b | 74b | 66a | | |
| Zamirî | 132b | 83b | 175 | 221 | 81b | 218 | 124a | 146a | | | | | | | |
| Ziyâyî | 133b | | 176 | 221 | | | | | | | | | | | |
| Tab'î(İştipli) | 133b | 84a | 177 | 222 | 82b | 221 | 124b | 147b | 93a | 93a | 56a | 75a | 66b | 87b | 109b |
| Tufeylî | 134a | | 177 | 222 | | | | | | | | | | | |
| Tab'î(İst.) | 134b | 84b | 178 | 223 | 82b | 221 | 125a | 147b | 93b | 93a | 56a | 75a | 66b | 87b | 109b |
| Tarzî | 134b | 83b | 178 | 224 | 83a | 222 | | | | | | | | | |
| Tarzî(Rumelili) | 135b | 84a | 179 | 226 | | | | | | | | | | | |
| Tarıkî | 136a | 84a | 180 | 226 | | | | | | | | | | | |
| Zuhûrî | 137a | 85a | 181 | 228 | | | | | | | | | | | |
| Arif Çl. | 137b | 84b | 181 | 229 | 83b | 223 | 125a | 148a | 93b | 93b | 56a | 75b | 68a | 87b | 110a |
| Alâyî | 138a | 86b | 182 | 230 | 84a | 225 | 128a | 149a | | | | | | | |
| Ubeydî | 138b | 85b | 183 | 231 | 84b | 227 | 126b | 150a | 94b | 94b | 56b | 76b | 69a | 88b | 111a |
| Aşık Çl. | 140a | 87a | 185 | 233 | 85b | 229 | 129a | 151a | 96a | 95b | 57b | 77b | 70a | 90a | 112b |
| İşretî | 140b | 87b | 186 | 234 | 86a | 230 | 129b | 151b | 96a | 96a | 57b | | 70b | 90b | 113a |
| İzârî | 141a | 88a | 186 | 235 | 86a | 231 | 130a | 152a | 96b | 96b | 58a | | 71a | 90b | 113b |
| İlmî | 141b | 188 | 237 | | | | | | | | | | | | |
| Arif | 143a | 86a | 189 | 238 | | | | | | | | | | | |
| Ulvî Beg | 143b | 89a | 190 | 239 | 87a | 233 | 131b | 153b | 97b | 97b | 58b | | 72a | 91b | 115a |
| Ulvî | 144a | 89a | 190 | 240 | 87b | 234 | 132a | 154a | 98a | 98a | 58b | | 72b | 92a | 115 |
| Abdülvâhıd | 144b | | 192 | 242 | | | | | | | | | | | |
| Alî | 145b | 90a | 192 | 243 | 88a | 236 | 133a | 155a | 99a | 99a | 59b | | 73b | 93a | 117a |
| Arşî | 146a | 91a | 193 | 244 | 89a | 238 | 134b | 156a | 100a | 100a | 60a | | 74b | 94a | 119a |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Adnî Beg | 146b | 87a | 194 | 245 | | | | | | | | | | | |
| Ulûmî | 147a | 91b | 194 | 246 | 89a | 239 | 135a | 156b | 100b | 101a | 60b | 81a | 75a | 96a | 119a |
| Aşkî | 147b | 91b | 195 | 246 | 89b | 240 | 135b | 157a | 101a | 101b | 60b | 81b | 75b | 95b | 120a |
| İmad (Molla) | 148a | 92a | 196 | 247 | 90a | 241 | 136a | 157b | 101a | 102a | 61a | 81b | 76a | 95b | 120b |
| İzârî | 148b | 87b | 197 | 248 | | | | | | | | | | | |
| Atâ Çl. | 149b | 92b | 199 | 250 | 90b | 242 | 137a | 158b | 102a | 102b | 61a | 82a | 76b | 96b | 121b |
| İlmî-yı Karamanî | 150b | 93a | 199 | 251 | 91a | 244 | 237b | 159a | 102b | 103a | 61b | 82b | 77a | 97a | 122b |
| Arifî | 150b | 93b | 200 | 251 | 91a | 245 | 138a | 159b | 103a | 103b | 62a | 83a | 77b | 97a | 123a |
| Arifî (Yenişehirli) | 151a | 93b | 200 | 252 | 91b | 245 | 138b | 159b | 103a | 104a | 62a | 83a | 77b | 97b | 123b |
| Azmî | 151a | 94 | 201 | 252 | 91b | 24b | 139a | 160a | 103b | 104a | 62b | 83b | 78a | 95a | 124a |
| İyânî | 151b | 94b | 202 | 253 | 92a | 247 | 139b | 160b | 104a | 105a | 62b | 84a | 78b | 95b | 125a |
| İydî | | | | | | | | | 104b | 105b | 63a | 84b | | | |
| Atıkî | 152a | 91a | 202 | 254 | | | | | | | | | | | |
| Gubârî Çl. | 152b | 94b | 203 | 254 | 92b | 248 | 140a | 161b | 105a | 106a | 63a | 85a | 79a | 98a | 125b |
| Gafûrî | 153a | 95b | 204 | 255 | | | | | | | | | | | |
| Gubârî (Horpeşteli) | 154a | 95b | 205 | 257 | 93a | 248 | 141a | 162a | 106a | 107a | 63b | 85b | 79b | 99a | 126b |
| Gammî Beg | 154a | 95b | 206 | 257 | 93a | 250 | 141b | 163a | 106b | 107b | 64a | 85b | 80a | | 127a |
| Gıyânî | 154b | 96a | 206 | 258 | 93b | 251 | 142a | 163b | 106b | 107b | 64a | 86a | 80a | 99a | 127b |
| Gıyâsî (Gınâ'î) | 155a | 96a | 207 | 259 | 93b | 252 | 142a | 164a | 107a | 107b | | 86a | 80b | 99b | 127b |
| Garîbî | 155b | 96b | 208 | 259 | 94a | | 142b | | 107a | 108a | 64b | 86b | | | 128b |
| Fuzûlî | 156a | 97a | 208 | 260 | 94b | 254 | 143a | 165a | 107b | 108a | 64b | 86b | 81a | 100a | 128b |
| Fikrî Ef. | 157a | 97a | 210 | 262 | 95b | 257 | 145a | 167a | 108b | 109b | 65a | 87b | 82a | 102a | 130a |
| Fazlî Çl. | 157b | 98b | 211 | 262 | 95b | 258 | 145b | 167b | 109a | 109b | 65a | 87b | 82b | 102b | 131a |
| Figanî | 158a | 99a | 212 | 263 | 96a | 259 | 146b | 168b | 109b | 110b | 66a | 88b | 83a | 103b | 132a |
| Firakî | 158b | 99b | 213 | 265 | 96a | 260 | 147a | 169b | 110a | 111a | 66a | 89a | 83b | 104a | 133a |
| Fahrî | 159a | | 214 | 265 | | | | | | | | | | | |
| Firdevsî | 159a | 100a | 214 | 266 | 97a | 261 | 147b | 169b | 110b | 111b | 66b | 89a | 84a | 104b | 133b |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Ferdî Çl.(Fevzî) | | 100a | 215 | 267 | 97b | 262 | 148b | 171b | 111b | 112b | 67a | 90a | 85a | 105a | 134b |
| Fürûgî | 159b | 101a | 216 | 268 | 98a | 264 | 149b | 172b | 112b | 112b | 68a | 91a | 85b | | 135a |
| Feyzî | | 101a | 216 | 268 | 97b | 263 | 149a | 172b | 111b | 113a | 67a | 90a | 85a | 105b | 135a |
| Ferdî-yi Acem | 160a | 101b | 217 | 269 | 98a | 265 | 150a | 173b | 112a | 113a | 67b | 90a | 86a | 106a | 135b |
| Ferâgî | 160a | 101b | 217 | 269 | 98b | 265 | 150a | 174a | 112a | 113b | 67b | 90b | 86a | 106a | 136a |
| Fazlî | 160b | 98a | 218 | 270 | 99a | 266 | 144b | 175a | 113a | 114b | 68a | 91b | 86b | 106b | 136b |
| Fânî (Rumelili) | 161a | 102a | 219 | 271 | 99a | 267 | 151a | 175b | 113b | 114b | 68a | 91b | 87a | 107a | 137a |
| Fânî (Edirneli) | 161b | 103a | 220 | 272 | 96b | 268 | 152a | 176b | 114a | 115b | 68b | 92a | 87b | 107b | 138a |
| Feyânî | 162a | 103a | 220 | 273 | 100a | | 152b | 177a | 114b | 116a | 69a | 92b | 88a | 108a | 138b |
| Fedâyî | 162b | 103b | 221 | 273 | 100a | 269 | 152b | 177b | | | 69a | | | | |
| Fedâyî (Edirneli) | 162b | 103b | 222 | 274 | 100b | | 153a | 178a | 115a | 116a | 69a | 92b | 88b | 108b | 139a |
| Fünûnî | 163a | 104a | 222 | 274 | 101a | 269 | 154a | 179a | 115a | 116b | 69b | 93a | 88b | 108b | 139b |
| Kandî | 163b | 104a | 223 | 275 | 101a | 269 | 154a | 179b | 115b | 117a | 69b | 93a | 89a | 109b | 169b |
| Kudsî | 163b | 104b | 224 | 276 | 101b | 271 | 154b | 180a | 116a | 117b | | 93b | 89a | 109a | |
| Kutb-ı Kâtib | 164a | 104b | 224 | 276 | 102b | 273 | | | | | | | | | |
| Kurbî | 164a | 105a | 225 | 277 | 101a | 270 | 153a | | | | | | | | |
| Mir Kadrî | 164b | 105a | 226 | 278 | 101b | 271 | 155b | 180a | 116a | 117b | 69b | 93b | 89b | 109b | 140b |
| Kudsî (Bursalı) | 165a | 104b | 226 | 278 | 102a | 272 | 154b | | | | | | | | |
| Katibî Ef. | 165b | 105b | 227 | 279 | 103a | 275 | 156a | 181a | 116b | 117b | 70a | 94a | 90a | 109b | 141a |
| Kelâmî | 166a | 105b | 228 | 280 | 103b | 276 | | | | | | | | | |
| Günâhî | 167a | 106a | 229 | 281 | 104a | 277 | 157a | 182b | 117b | 119a | 70b | 94b | 90b | 110b | 142a |
| Gedâyî | 167a | 106b | 230 | 282 | 104a | 287 | 157b | 183a | 117b | 119b | | 95a | 91a | 111a | 142b |
| Keyfî | 167b | 106b | 230 | 282 | 104b | 297 | 157b | 183b | 118a | 119b | 71a | 95a | 91a | 111a | 143a |
| M.Kâtib | 167b | 106a | 231 | 283 | | | | | | | | | | | |
| Kevserî | 169a | 106b | 233 | 285 | 105a | 280 | 158b | 184b | 118b | 120b | 71b | 95b | 91b | 112a | 144a |
| Lâyıhî | 169b | 107b | 233 | 285 | 105b | 281 | 159a | 185a | 119a | 120b | 71b | | 91b | 112a | 144b |
| Latîfî (Kastamonulu) | 169b | 107b | 234 | 286 | 105b | 282 | 159b | 185b | 119b | 121a | 72a | 96a | 92a | 112b | 145a |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Latîfî | 170a | 108a | 234 | 286 | 106a | | 160a | 186a | | | | | | | |
| Lahîkî | 170b | 108a | 235 | 287 | 106a | 283 | 160b | 187a | 119b | 121b | 72a | 96b | 92b | | 145b |
| Lem'î | 170b | 108b | 235 | 288 | 106b | 283 | 161a | | | | | | | | |
| Lâzımî | 171a | 109a | 236 | 289 | | | 162a | 178b | 120a | 121b | 72a | 96b | 92b | 112b | 146a |
| Lutfî-i Acem | 171b | 109b | 237 | 289 | | | 162b | 188a | 120b | 122a | 72b | 97a | 92b | 113a | 146a |
| La'lî | 172a | | 238 | 290 | | | | | | | | | | | |
| Lisânî | 172b | 109b | 239 | 291 | | | | | | | | | | | |
| Mecdî | 173a | 110a | 240 | 292 | 106b | 285 | 163a | 188b | 120b | 122b | 72b | 97a | 93a | 113b | 146b |
| Müslim Çl. | 174a | 111a | 241 | 294 | 107b | 285 | 164b | 191a | 122a | 224a | 73b | 98b | 94a | 115a | |
| Müfredî-yi Acem | 175a | 112b | 242 | 295 | 107b | 286 | 166b | | | | | | | | |
| Muhyî Çl. | 175a | 111b | 242 | 296 | 108a | 287 | 165a | 192a | 122b | 124b | 73b | 98b | 94a | 115a | |
| Muhyî (Konyalı) | 176a | 112b | 244 | 297 | 108b | 288 | 166a | 193b | | | | | 94b | | |
| Mahvî | 176a | 112b | 244 | 297 | 109a | 289 | 167a | 194a | | | | | 95b | | |
| Meşâmî Beg | 176b | 113a | 245 | 298 | 109a | 289 | 167a | 194b | 123b | 125b | 74b | 99b | 95a | 118a | |
| Medhî | 177a | 113b | 246 | 299 | 109b | 290 | 168a | 195b | | | | | | 120a | |
| Müdâmî Beg | 177b | 114a | 246 | 299 | 109b | 291 | 168b | 196b | | | | | | | |
| Mu'înî Çl. | 178a | 114b | 248 | 301 | 110b | 293 | 170a | 196a | 124b | 126a | 75a | 100a | 95b | 116b | |
| Mîrek Hekim | 178b | 115a | 248 | 301 | 110b | 294 | 170b | 198a | 125a | 126b | 75a | 100b | 95b | 116a | |
| Muhîtî Ef. | 179a | 114b | 249 | 302 | | | | | | | | | | | |
| Muhyî (Edirneli) | 180a | 115b | 251 | 304 | 111a | 295 | 171a | 199a | 125a | 127a | 75b | 100b | 95b | 116b | |
| Misâlî | 180b | 116a | 251 | 305 | 111b | 296 | 171b | 199b | 126a | 128a | 75b | 101a | 96b | 117a | |
| Muhtârî | 181a | 116b | 252 | 306 | 112a | 296 | 172b | 200b | 126b | 128b | 76a | 101b | 97a | 117b | |
| Makâlî | 181b | 117a | 253 | | 112b | 298 | | | | | | | | | |
| Makâlî | 182a | | 254 | 307 | 112b | 297 | 173a | 201b | 127a | 129a | 76b | 102a | 97b | 118b | |
| Muhyî Çl. | 182a | 115b | 254 | 307 | | | | | | | | | | | |
| Meşrebî | 182b | 117a | 255 | 308 | 113a | 299 | 173b | 202a | 127a | 129b | 76b | 102a | 97a | 116b | |
| Mu'idî Çl. | 183a | 117b | 256b | 309 | 113a | | 174a | 202b | 127b | 130a | 77a | 102b | 97b | 120b | |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Meylî | 183b | 117b | 256 | 309 | 113b | | 174b | 203b | | | | 103a | 99b | 121a | |
| Merâmî | | | | | | | | | | | | | 119a | | |
| Mahlî | 183b | 118a | 257 | 310 | 113b | | 175a | 204b | | | | | 99b | 120b | |
| Mübînî | 184a | 118b | 258 | 311 | 114a | | 175b | 204a | 128a | 130b | 77a | 103a | 98a | 121b | |
| Murâdî-yi Acem | 184b | 118b | 258 | 311 | 114a | 299 | 176a | 205b | 128b | 130b | 77b | 103a | 98b | 121b | |
| Murâdî (Bağdadlı) | 185a | 119a | 259 | 312 | 114a | | 176b | 206a | 129a | 131a | 77b | 103b | 98b | 122a | |
| Muti'î | 185a | 119b | 260 | 313 | 114b | | 177a | 207a | | | | | 99b | | |
| Minnetî | 185b | | 260 | 313 | | | | | | | | | | | |
| Medhî Çl. | 186b | 119b | 262 | 314 | 115a | | 177a | 206b | 129b | 132a | 78a | 104a | 99a | 122b | |
| Medhî (İstanbullu) | 186b | 119b | 262 | 315 | 115a | | 177b | 207a | 129b | 132a | 78a | 104a | 99b | | |
| Nev'î Çl. | 187a | 120a | 263 | 315 | 115b | 300 | 178a | 207b | 130a | 132b | 78b | 104b | 100a | 123a | |
| Nâmî Çl. | 188b | 121b | 264 | 318 | 116b | 303 | 180a | 208a | 132a | 134a | 79b | 106a | 101a | 124a | 148b |
| Nigârî | 188b | 121b | 266 | 318 | 117a | 303 | 180a | 209b | 132a | 134b | 79b | 106a | 101a | 126a | 148b |
| Nisârî | 189b | 122b | 267 | 320 | 118a | 305 | 181b | 210b | 133a | 135b | 80a | 107a | 102a | 125a | 149b |
| Nadirî | 190a | 122b | 267 | 320 | 118a | 306 | | | | | | | | | |
| Natıkî | | 121b | | | | | | | | | | | | | |
| Nâmî | 190b | 122b | 268 | 321 | 118a | 307 | 182a | 211a | 133b | 136a | 80b | 107a | 102b | 126b | 150a |
| Nîhânî | 190b | 123a | 268 | 321 | 118b | 307 | 182a | 211a | 133b | 136a | 80b | 107a | 102b | 125a | 150a |
| Nazmî Beg | 191a | 123b | 269 | 321 | 119a | 308 | 183a | 212a | 134a | 136b | 80b | 107b | 103a | 124a | 151b |
| Nevâyî | 191b | 123b | 270 | 323 | 119a | 309 | 183b | 212b | 134b | 137a | 81a | 108a | 103a | 124b | 152a |
| Nâlişî | 191b | 124a | 270 | 323 | 119b | 310 | 183b | 212b | 134b | 137b | 81a | 108a | 103b | 127a | 152b |
| Nazükî | 192a | 124a | 271 | 324 | 119b | 311 | 184b | 213a | 135a | 138a | 81b | 108b | 103b | 125a | 152b |
| Nusretî | | 124b | | | | | | | | | | | | | |
| Vâlihî Çl. | 192b | 124b | 271 | 324 | 120a | 311 | 184b | 213b | 135b | 138a | 81b | 108b | 104a | 127b | 153a |
| Vâlihî (Edirneli) | 193b | 125b | 273 | 326 | 121a | 313 | 186a | 214b | 136b | 139a | 82a | 109b | 104b | 128b | 153b |
| Vahdetî | 194a | 125b | 273 | 327 | | | | | | | | | | | |
| Vâlihî (Bağdadlı) | 194b | 126a | 274 | 328 | 121b | 314 | 187a | 215a | 137a | 139b | 82b | 110a | | 129a | 154b |

| | F | Ü | A | D | B | Ü2 | Y | S | BE | T | Ü1 | AÖ | İ | W | P |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Vahdetî | 195a | 126a | 275 | 328 | 121b | 314 | 178 | 215b | 137a | 140a | | 110a | 105a | 129b | 154b |
| Veznî | 195a | 126b | 275 | 329 | 122a | 316 | 188a | 216a | 138a | 141a | 83a | 110b | 105a | 130a | 155a |
| Vasfî | | 126a | | | | | | | | | | | | | |
| Vecdî | 195b | 127b | 275 | 329 | 121b | 315 | | | 137b | 140a | | 110a | 105b | | 155b |
| Vaslî | 195b | 128a | 276 | 329 | 122a | 316 | 188a | 216b | 138a | 141a | 83a | 110b | 105b | 130a | 155b |
| Vuslatî | 196a | 128a | 277 | 330 | 122b | | 188b | 217a | 138b | 141b | 83b | 111a | 105b | 130b | 156a |
| Visâlî Çl. | 196b | 128b | 277 | 331 | 123a | 318 | 189a | 217b | 138b | 142a | 83b | 111a | 106a | 127a | 156a |
| Vâhî | 197b | 129a | 278 | 332 | 123b | | 190a | 219b | 139b | 143a | 84a | 112a | 106a | 131a | 157a |
| Vâlî | 198a | 129b | 279 | 333 | 124a | 319 | 190b | 220a | 140a | 143a | 84a | 112a | 107b | 131b | 158a |
| Hüdâyî Çl. | 198b | 129b | 280 | 335 | 124b | | 192a | 222b | | | | | 107a | | |
| Hâtıfî (Ankaralı) | 199a | 129b | 280 | 336 | 124b | 321 | 192b | 221b | 141a | 144a | 85a | 113a | 108a | 132b | 159a |
| Helâkî Çl. | 199b | 130a | 281 | 336 | 125a | 322 | 193a | 222a | 141b | 144b | 85a | 113a | 108a | 133a | 159b |
| Hilâlî (istanbullu) | 199b | 130a | 281 | 337 | 125b | 320 | 193a | 223b | 141b | 145a | 85b | 113b | 108b | 133a | 160a |
| Hilâlî | 200a | 130b | 281 | 338 | 125b | | 193b | 224a | 142a | 145a | 85b | | 108b | 133a | |
| Himmetî | 200a | 130b | 282 | 338 | 125b | 323 | 194a | 224b | 142a | 145b | 85b | 114a | 108b | 133b | 160b |
| Hâtıfî | 200b | 130b | 282 | 339 | 126a | 323 | 194a | | | | | | 107a | | |
| Hemdemî-yi Acem | 200b | 131a | 283 | 339 | 126a | 324 | 194b | 225a | 142b | 145b | 85b | 114a | 180b | 133b | 160b |
| Yahyâ Beg | 201a | 131b | 238 | 340 | 126b | 324 | 195a | 225a | 143a | 246a | 86a | 114b | 109a | 134a | 161b |
| Yetim Ali Çl. | 202a | 132b | 285 | 343 | 127b | 325 | 196b | 229a | 144a | 149b | 86b | 115a | 110a | 135b | 162b |
| Yûsuf | 202b | 132b | 286 | 344 | 128a | | 197a | 229b | 144b | 148a | 87a | 115b | 110a | 136a | 163a |
| Yakınî | 203a | 133a | 287 | 345 | 128a | | 197b | 230b | 145a | 148b | 87b | 116a | 110b | 136a | 163b |

# IV. BÖLÜM

## A - METİN

Bismillahirraḥmanirraḥīm

هست ره راست بباغ نعیم [1]

Rāh-ı cinān olduğına bes bu dāl
K'oldı anuñ her elifi bir nihāl

Ṣıdḳ ile her kim ki gire ol yola
Hādī-i menzil gele maḳṣūd ola

Sālik-i rāh-ı Ḥaḳ olana yiter
Cezm ile noḳṭaları zād-ı sefer

Şükr ü sipās ol şānī-i bī-çüne ki ketm-i ṣaḥrā-yı ʿademden mükevvenātı nā-būd iken şehristān-ı vücūda getürdi.

*Beyt li-müellifihi*: صانعي كين همه صنع از كرم همت اوست
شكل مطبوع جهان از قلم قدرت اوست [2]

Ve ḥamd-i bī-ḳıyās ol Hādī-i rāh-nümūna ki rāh-ı Bismillāh ile rāh-nümā olup kāfile-i mevcūdātı menzil-i maḳṣūda irgürdi.

*li-müellifihi*: راه بي كين همه صنع از كرم همّت است
توشهء راه نوردان ثمر حكمت اوست [3]

Taḥmīd-i nā-maʿdūd ol ḳādir-i bī-zevāle ki cism-i insāne gün gibi ünsiyyet-i rūḥ ile merātib-i ʿulyā virdi.

*Beyt li-müellifihi*: Rūḥ ile ḳıldı müşerref ten-i ḫāki revān
Anuñ içün ḳamudan oldı mükerrem insān **F2a S2a**

---

1 - Hest reh-i rāst be-bāġ-ı naʿīm
Besmele nimet verilen bahçeye giden doğru yoldur.

2 - Sāniʿī kīn heme ṣun' ez kerem-i himmet-i üst
Şekl-i maṭbuʿ-ı cihān ez ḳalem-i ḳudret-i üst
Öyle bir yaratıcı ki bütün bu yarattıkları onun himmet keremiyledir. Dünyanın güzel şekli onun kudret kalemiyledir.

3. Rāh-ı bī-ḫavf u ḫaṭar ez eşer-i raḥmet-i üst
Tūşe-i rāh-ı neverdān şemer-i ḥikmet-i üst
Korkusuz ve tehlikesiz (emin) yol onun rahmetinin eseriyledir . Yolcuların azığı onun hikmet meyvesidir.

Ve meḥâmid ü nâ-maḥdûd ol ḥakîm-i ḥikmet-âyîne ki künc-i târîk içre cehl ile tîre olan dilleri envâr-ı kelâm-ı belâğat-meşḥûn ve naẓm-ı selâset-**BE2a** nümûnuñ nûr u ziyâsı **W2a** ile muṣaffâ vü mücellâ ḳıldı. **Ü2a**

*Maṭla'*: İtdi mir'at-ı dili gün gibi naẓm ile 'ıyân
Ḥamdinüñ biñde birin ider iseñ n'ola beyân

Ve minnet-i bî-'add ol dânâ-yı bî-hemtâya ki çâr 'unṣûrdan ten-iża'îfi tüvâna ve anuñla cân-ı âdemi peydâ idüp و آدم الاسماء كلها [4] ile dânâ itdi

*Miṣra'*: بنام خداوند در زبان آفرین [5]

ve sitâyiş-i bî-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-âferîne ki dehen-i teng içre dili kelime-i ṭayyibe-i **B2a** tevḥîd ile güyâ ve ṭûṭî-i şeker-ḫâ gibi ḫoş edâ ḳıldı.

*Miṣra'* حكيم سخن در زبان آفرين [6]

Ve cevâhir-i fevâid-i ḥamd ol Kird-gâr-ı geşt ü kâre ki ṣaḥîfe-i pür nigâr-ı sebze-zâre فانظر الى آثار رحمت الله [7] ile ḥikmetin iẓhâr itmege ġayret-i gülzâr-ı ḫuld-ı berîn olan gülistân-ı zemîn içre dıraḫt-ı ḫuşki âb-ı raḥmetle neşv ü nemâ ve çihre-i dil-küşâ ve reng ü büy-ı zîbâ ve her bir şecerüñ envâ'-ı eşmârın ḥayret-efzâ-yı çeşm-i ṣığâr u kibâr ve **Ü2b** ib-ret-nümây-ı dîde-i 'ulü'l-ebṣâr eyledi.

*Maṭla'*: Bilmede ẕât-ı şerîfin dil-i dânâ ḥayrân
Göremez ḳudretini dîde-i ṣâḥib-naẓarân

Zevâhir-i fevâid-i manẓûme-i dürûd ol ḫâlıḳ-ı cân-baḫş ve rûḥ-sitân-ı ma'bûde ki **F2b** şiddet-i bâd-ı ḫarîfden nebâtâte elvân-ı emrâz ile emvât-ı diger-gün virmiş iken ve basîṭ-ı arżı iḫtirâḳlarından maġbûn ḳılmışken

*Miṣra'*: كيف يحيي الارض بعد موتها [8]

---

4- Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip "Eğer sözünüzde sâdık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin" dedi. (Kur'an 2/31)

5- Benâm-ı ḫudâvend-i cân-âferîn
Canı yaratan Allah'ın adıyla.

6- Ḥakîm-i suḫen dar-zeben âferîn
Dil içinde söz (konuşma) yaratan Hakîm

7- Allah'ın rahmetinin eserlerine bir bak (Kur'an 30/50)

8- Arzı, ölümün ardından nasıl diriltiyor! (Kur'an 30/50)

mażmūnıyla emvāc-ı biḥār-ı ḳudretin ẓuhūra getirüp besāṭīn-i pür-reyāḥīn içre enhārı revān ve nesāyim-i elṭāf-ı bihārı vezān ḳılup ḥarekāt-ı ferḥunde-āyāt ile ḥayāt virdi.

*Ḳıṭ'a*: Gül gibi gülzār-ı ʿālem ḥurrem olmazdı eger
İtmeyeydi terbiyet luṭfı nesīmi bir nefes

Eyledi mihr-i ʿaṭāsı āb-ı luṭfı terbiyet
Tāze vü ter mīve vü güller bitürdi ḫār ü ḫas

Celbet-i celāl-i ʿazīmete ve ʿillet-i kemāl-i ḳudrete naʿt-ı Resul *ʿaleyhi's-selatü ve's-selām* nesāyim-i reyāḥīn-i şenā ve şemāyim-i duʿā ki ʿıḳd-ı cevāhir-i merām ve rabṭ-ı nevādir-i kelāmdur. Ol şāh-beyt-i divān-ı ıṣṭıfā ve maṭlaʿ-ı ḳaṣīde-i mecmūʿa-ı ṣıdḳ u ṣafā ve maḳṭaʿ-ı kitāb-ı mihr ü vefā merḳad-i münevver ve ravża-i muṭahharına nişār olmaġa lāyıḳ u sezā-vārdur. Esālib-i āyāt-ı vahy-i intiẓām-ı Furḳan ve ṭarz-ı naẓm-ı muʿciz-nizām-ı Ḳurʿan ile min-ʿindillah nāṭıḳ-ı ṣādıḳ olup ve zebān-ı ḥāli faṣāḥat-beyān ile ṭūṭī-i şekeristān-ı انا افصح [9] ve lisān-ı maḳāli ʿuẓūbet-i zebān ile bülbül-i gülistān-ı انا املح [10] ve selāset-nāme-i kelām-ı وما ينطق عن الهوى [11] kirāmı ن هوالاوحي يوحي [12] dur.

*Meşnevī li-mü'ellifihi* **B2b F3a**

شه دین و دنیا حبیب خدا
که القاب پاکش بود مصطفا [13]

رخش مظهر نور یزدان شده [14]
دلش مخزن گنج قرآن شده

بزلفش ثناخوان چو واللیل خواست
دلیل رخش هست والشمس راست [15]

---

9–10 En güzel konuşan benim, (Ene emleh'im kaynağını bulamadık) Hadis, El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafa** Dâru İhyai't-Turâs Beyrut, 1351, C.I, s.200

11–12- Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı; O, arzusuna göre de konuşmaz (Kur'an 53/ 2-3)

13. Şeh-i dīn ü dünyā ḥabīb-i Ḫudā
Ki elḳāb-ı pāḳeş būd Muṣṭafā
Dinin ve dünyanın şahı, Allah'ın sevgilisi ki onun temiz lakabı Mustafa'dır.

14. Ruḫeş maẓhar-ı nūr-ı ʿYezdān şode
Dileş maḫzen-i genc-i Ḳur'an şode
Yüzü Allah'ın nuruna mazhar olmuştur, gönlü Kur'an hazinesine mahzen olmuştur.

15. Be zülfeş şenā-ḫān çü re'l-leyl ḫāst

بود خاك درگاه او چون بهشت
مه و مهر ز ایوان قدرش دو خشت[16]

کسسته ز زلفش یکی تار مو
معطّر دماغ جهان شد از و[17]

بنفشه کند ز ان سرافکند کسی
که اورا نماید پرستندکی[18]

برو حق چو بخشید خلق نکو
شفیع همه مجرمان کشت او[19]

**Ü3a** Ve daḥi hezerān hezār tuḥaf-ı taḥiyyāt-ı nā-miyāt ol ḫülāṣa-i mevcūdāta ve hezerān hedāyā-yı berekāt-āyāt-ı Rabbānī ve kelām-ı mecīd-i Ṣubḥānī ve eṭbāḳ-ı nūr-ı Yezdānī ol eşref-i kāināte ki ṣadr-nişīn-i ṣuffe-i ṣafā ve gül-i ḥadīḳa-i vefā ve ḳāfile-sālār-ı enbiyā **Ü2b** ve muḳtedā-yı aṣfiyā vü etḳıyādur.

*Fī Na't-ı Resūl 'aleyhi's-selām*

رهبر خلق بسوي رحمت
هادي دين و شفيع اُمّت[20]

حق بلولاك بكردش تحسين
زآفرينش غرض او بودعمين[21]

---

Delīl-i ruḫeş hest ve'ş-şems rāst

Saçıyla (zülfüyle) ve'l-leyl gibi (Allah'ı) övmeye başladı. Güneşe onun yüzü delildir (Saçı geceye, gündüze delildir).

16. Bovad ḫāk-i dergāh-ı u çūn behişt
Meh ü mihr zi- eyvān-ı ḳadreş du ḫuşt

Onun dergâhının toprağı cennet gibidir. Gün ve ay onun yanında iki tuğla kadar değer taşır.

17. Gusaste zi-zülfeş yekī tār-ı mū
Mu'aṭṭar dimāğ-ı cihān şod ez ū

Saçından bir tel koptu. Dünyanın dimağı onunla kokulandı.

18. Benefşe koned z'ān ser-efgendegī
Ki ū rā nümāyed perestendegī

Menekşe ona tapınmak için başını eğer.

19. Berū ḥak çū beḫşīd ḫulḳ-ı nikū
Şefī'-i heme mücrimān geşt ū

Hak ona iyi bir yaratılış bağışlayınca bütün günahkârlara şefaatçi oldu.

20. Rehber-i ḫalḳ be-sūy-ı raḥmet
Hādī-i dīn ü şefī'-i ümmet

Halkı rahmete yönlendiren, dinin yol göstericisi ve ümmete şefaat edici

21. Ḥaḳ be-levlāk be-kerdeş taḥsīn

شان او مظهر کل آمده است
خاتم خیل رسل آمده است[22]

بشر از رتبه او پردورست
کادمی از کل و او از نورست[23]

احمد از نام احد شد مشتق
حق به او عاشق و او عاشق حق[24] F3b

صلی الله علیه و علی آله و اصحابه الی یوم البعث والجواب وارزقنا منه الشفاعته حین الحشر والحساب[25]

ḫuṣūṣā dürūd-ı firevān ber-terīn-i cān-ı aṣḥāb-ı güzīn ve ġufrān-ı bī-pāyān be-rūḥ-ı revān-ı aḥbāb-ı mihīn ki bānī-i bārgāh-ı şerʿ ve neyyir-i gāh-ı ṭabʿ ve ḫulefā-yı rūy-i zemīn ve şefāʿat-ḫāh-ı erbāb-ı dīn ve maḳbūl-i dergāh-ı Rabbi'l-ʿālemīndürler رضوان الله تعالی علیهم اجمعین[26]

Der-vaṣf-ı pādişāh-ı saʿādet-fercām ve ḥāmī-i ehl-i islām مدّ ظله الی یوم القیام[27] Sulṭān-ı kişver-küşā-yı W2b cihān ve Dārā-yı din-ārāy-ı zamān ve Ḫaḳan-ı B3a āsmān-meḳān ve şehenşāh-ı felek-āşiyān ve āftāb-ı ehl-i imān ve māhtāb-ı mülk-i Īrān u Turān Müşteri-hilʿat u ʿUtāriṭ-rütbet-i Mirrīḫ-heybet ve Keyvān-rıfʿat Ū3b aʿnī ʿibādullah üzre ẓıll-ı Raḥmān aʿnī Ḥażret-i Sulṭān Süleymān Ḫān ibni Sulṭān Selīm Ḫān ibni Sulṭān Bāyezīd Ḫān ibni Meḥemmed Ḫān-ı Ġāzī ve ʿadl ü ʿadāletle cümlenüñ ser-efrāzı der medḥ-i Sulṭān Süleymān-ı ez güftār-ı Mevlānā Şemsī-i Bagdādī *ʿaleyhi'r-raḥmetehu* BE2b

---

22 - Şān-ı ū mażhar-ı kül āmede est
Ḫātem-i ḫayl-i rüsūl āmede est
Onun şanı külle mazhar olmuştur. Peygamberlerin sonuncusu olmuştur.

23 - Beşer ez rütbe-i ū pür-dür est
K'ādemī ez gil ū ū ez-nūr est
İnsanlık onun derecesinden çok uzaktır.. Çünkü insanlık çamurdan, O nurdandır.

24 - Aḥmed ez nām-ı āḥed şod müştaḳ
Ḥaḳ be ū ʿāşıḳ ū ū ʿāşıḳ-ı Ḥaḳ
Ahmed, ahed isminden türemiştir, Hak ona âşık, o Hakk'a âşık.

25 - Şallallahü ʿaleyhi ve alā âlihi ve aṣḥābihi ilā yevmi'l-beʿsi ve'l-cevābi verzuḳnā minhü'ş-şefāʿate ḫayre'l-beşeri ve'l-ḥisāb (Allah, ona, soyuna ve ashabına kıyamet (diriliş ve cevap) gününe kadar salat ve selam eylesin).

26 - Raḍıyallahu Teʿalā ʿaleyhim ecmaʿīn ( Allah hepsinden razı olsun).

27 - Meddde ẓıllehu ilā yevmi'l-kıyām ( Allah onun gölgesini kıyamete kadar uzatsın)

سایهء لطف خداوند جهان
شاه بن شاه سلیمان زمان[28]

پادشاهي كه بهر گوشه هزار
چون سكندر بودش آينه دار[29]

هر كه آن خسرو پرويز جناب
پاي دولت بر ساند بركاب[30]

صد چو فرهاد بزير علمش
تيشه بردوش رود در قدمش[31]

F4a با همه قدرو شكوه و شوكت
دارد آن داور عالي همّت[32]

درره بندگي صانع پاك
روز و شب روی عبادت بر خاك[33]

كس نبيند ز سپاهش زوری
يكسر موی نرنجد موری[34]

باد ملكش بعدالت معمور

---

28- Sāye-i luṭf-ı Ḫudāvend-i cihān
Şāh bin şāh Süleymān-ı zamān
Dünyanın rabbinin lütuf gölgesi, şah oğlu şah zamanın Süleyman

29- Pādişāhī ki beher küşe hezār
Çün Sikender büdeş āyine-dār
O öyle bir padişahtır ki her köşede İskender gibi bin tane ayna tutanı vardır.

30- Her ki ān Ḫusrev-i Perviz cenāb
Pāy-i devlet be-rezānet be-rikāb
Hüsrev-i Perviz gibi devlet ayağını ( devletin işlerini) düzene koyar, üzengiye çıkarır.

31- Şad çü Ferhād be-zir-i ʿalemeş
Tīşe berdūş reved der ḫademeş
Ferhad gibi yüzlercesi omzunda baltayla onun sancağının altında yürür.

32 - Bā hemme ḫadr ü şūhūh ü şevket
Dāred ān dāver-i ʿālī-himmet
O yüce himmetli padişah sahip olduğu onca azamet ve yüceliğe rağmen

33- Der reh-i bendegī-yi şāniʿ-i pāk
Rūz ü şeb rūy-i ʿibādet ber-ḫāk
Temiz yaratıcıya ( yüce Allah'a) kulluk yolunda gece gündüz ibadet için yüzünü toprağa koyar.

34- Kes nebīned zi-sipāheş zūrī
Yekser-i mūy nerenced mūrī
Ordusundan hiç kimse zulüm görmez, bir kıl ucu bile karıncayı incitmez (karınca bile incinmez).

لشکرش نیز بعشرت مسرور[35]

Taḫt-ı pādişāhīye ve bārgāh-ı şāhenşāhīye sezā-vār ve şehr-i yār-ı ṣāḥib-veḳār olalıdan kāffe-i enām ve ḥavaṣṣ ü ʿavām āvān-ı devletinde ve eyyām-ı saʿādetinde āsūde-ḥāl ve müferrihü'l-bāl olmışdur. ادام الله عمره الي يوم الجواب و السوال [36]

Der medḥ-i şāh-zāde-i nīk-baḫt ve vāriş-i tāc ü taḫt dāʿimā sāye-i saʿādeteş ber-farḳ-ı ʿubbād-ı memdūd bāde'l-minnetü li'llah ki ol şeh-i serīr-i heft kişver ve ḫusrev-i nikū-güher olan pādişāh-ı Ü4a derviş-W3a perverüñ ḥavass-ı ḫams-ı ẓāhire gibi rūşen-tenvīr ve ḥavass-ı ḫams-ı bāṭıne gibi ḳavī-te'sir olan ferzend-i ercmendleri içre ẓāhir ü bāṭın re'y ü tedbīr ile hūşmend ve seḫāvet ü şecāʿatle saʿādetmend-i iḫvān aʿnī Sulṭān B3b Selīm Ḫānuñ necm-i ṭāliʿ-i rūz-efzūnları evc-i B3b ḳudretde ve kevkeb-i baḫt-ı hümāyūnları burc-i rifʿatde ṭāliʿ u lāmi olmasına istidlāl ü BE3a şāhid-i ḥāl budur ki rūz u şeb muṭīʿ-i re'y-i pādişāh-ı velāyet-penāh ve dem-ā-dem sulṭān-ı F4b Feridūn-bārgāh ḥażretlerinüñ rızasında olup anla-ruñ ḫayr duʿāları berekātıyla irādet-i tevfīḳ-i Rabbānī ve meşiyyet-i te'yi-dāt-ı Yezdānī ile ẓāt-ı şerīfi ve ʿunṣūr-ı laṭīfi dīn ü diyānet ve ʿadl ü ʿadālet ve emn ü emānet ve fehm ü firāset ile ārāste vü pirāste olup her an mürebbī-i fużalā ve melce'-i sulehā ve kehf-i şuʿarā ve me'vā-yı ẓurafā vü nüdemā ve melāz-ı ġurebā ve murād-baḫş-ı ʿulemā-yı fiḫām ve dest-gīr-i selāṭīn-i ʿiẓām olmışdur.

*Meşnevī fī medḥ-i şeh-zāde li-mü'ellifihi* B4a

فلك رتبه شهزاده نیکبخت
که زیبد برو زیور تاج و تخت[37]

سر پادشاهان عهد قدیم
شه هفت اقلیم سلطان سلیم[38]

---

35. Bād mülkeş be-ʿadālet meʿmūr
Leşkereş niz be-ʿişret mesrūr
Onun mülkü adaletle ma'mur olsun, ordusu da eğlence ile mutlu olsun.

36 - Edāme'llahu ʿömrehu ilā yevmi'l-cevābi ve's-su'āli ( Allah onun ömrünü sorgu sual ( cevap) gününe kadar devam ettirsin).

37. Felek rütbe şehzāde-i nīk-baḫt
Ki zībed ber ü zīver-i tāc ü taḫt
Gök kadar rütbeli (olan) iyi bahtlı şehzadeye taç ve taht süsü yaraşır.

38. Ser-i pādişāhān-ı ʿahd-i ḳadīm
Şeh-i heft iḳlīm Sulṭān Selīm
Eski devrin padişahlarının başı, yedi iklimin şahı Sultan Selim

با صل و نسب شاه نیکو مژاد
بلطف و کرم صاحب عدل و داد [39]

زمانرا ز عدلش بود زیب و فر
جهاندار گشته چو نام پدر [40]

ضمیرش چو آینهء دلگشاست Ü4b V3b
دلش مظهر نور فیض خداست [41]

بود این دعا هر کسي را زجان
که باشد بعیش و طرب کامران [42]

مدامش خدا یاور و یار باد
ز آفات عالم نگهدار باد [43]

Dergāh-ı Rabbü'l-ʿizzetden ümmīddür ki serīr-i salṭanāt ve mesned-i āfiyet üzre ilā-yevmi'l-mizān ve inḳırāżı'd-devrān dīn ü diyānetle şehr-yār-ı kāmkār ve ʿāyin-i ʿadāletle nāmdār-ı rūzgār ola. Zīrā ki F5a bir mertebede raʿiyyet-perver ve ʿadālet-güsterdür ki ʿale'd-devām kāffe-i enāma inʿāmı şāmil ve iḥsān-ı bī-nihāyeti BE3b çāre-sāz-ı merdüm-i efāżildur. Bāb-ı ʿazimü'ş-şānından aṣḥāb-ı ümmīd ü recā bir bābla tesellā bulup nevmīd ü maḥrūm ve bī-nevā gitmiş degüldür. Ve sebze-zār-ı ʿālem emṭār-ı bī-şümārlarıyla ġayret-i gülzār-ı irem olmışdur.

*Kıṭʿa*: İlāhī daʿimā ʿayş u ṭarābla B4b
Ola ṣıhhat serīri üzre sulṭān B4a

---

39. Be-aṣl u neseb şāh-ı nikū-nejād
Be-luṭf ü kerem ṣāhib-i ʿadl ü dād
Aslı ve nesebiyle iyi soylu padişah, lütuf ve keremiyle adalet sahibi.

40. Zemān-rā zi-ʿadleş bored zīb ú fer
Cihāndār geşte çū nām-ı peder
Zaman onun adaletiyle süslenip azamet kazanır. Babasının adı gibi o da dünya padişahı oldu.

41. Żemīreş çū āyīne-i dil-güşāst
Dileş maẓher-ı nūr-ı feyż-i ḫudāst
Gönlü iç açıcı bir ayna gibidir. Kalbi Allah'ın feyz nurunun mazhardır.

42. Bored īn duʿā herkesī rā zi cān
Ki bāşed be-ʿayş u ṭarab kām-rān
Herkes candan böyle dua etsin (söylesin) ki mutluluk ve neşeyle istediğine ulaşsın.

43. Mūdāmeş Ḫudā yāver ü yār bād
Zi āfāt-ı ʿālem nigehdār bād
Her zaman Allah ona yardımcı olsun, âlemlerin âfetlerinden korusun.

Ki devrinde nesîm-i luṭfi ile
Olupdur gül gibi ʿālem gülistān

*Ve lehu*: Taḫt-gāh-ı zamānede oldı
Dest-i cūd ü keremle bî-hemtā

Ol durur dehre sāʿî vü bānî
خلد الله ملكه ابدا[44]

**Sebeb-i teʾlif-i GÜLŞEN-İ ŞUʿARĀ:** Żamîr-i münîr-i erbāb-ı mihr ü vefāya ve reʾy-i faẓîlet-ārāy-ı aṣḥāb-ı ṣıdḳ u ṣafāya maḫfî olmaya ki bu bende-i faḳîr derviş ve efgende-i ḥakîr-i dil-rîş ve çāker-i ṣāḥib-devletān-ı dūr-endîş ve mülāzım-ı ḫānḳāh-ı sālikān-ı ū5a nîk-kîş ve sergeşte-i her vādî **ʿAhdî bin Şemsî-i Baġdādî** Hicret-i Nebevînüñ sene sittîn ve tisʿāmiʾesinde ʿazm-i diyār-ı Rūm ve cezm-i dîden-i ṣafāyı her merzbūm ḳılup bir yār-ı ẓarîf ve bir şāʿir-i laṭîf ile ki maḥlaṣ-ı şerîfi remz ü îmā ve terkib-i muʿammā ile bu maṭlaʿdan serv-i sehî gibi neşv ü nemā F5b bulup sāye-güster ve kebk-i ḫıramān gibi cilveger olmışdur.

*Muʿammā be-ism-i Ḫusrev*

Çeşm-i giryānda ḫayāl-i ḳadüñ ey serv-i revān
Serv bitmiş arasında cū mişālidür hemān

refîḳ-ı şefîḳ olup her süye şu gibi revāne ve her yañа yelmekden gird-bād-ı bî-ser ü samāne dönüp V4a rāh-ı pür ḫaṭarda enîs ve kūşe-i ḫażarda hem-celîs olup menzil-be-menzil gāh rind ü zāhid ile gāh şemʿ ü şāhid ile gāh pîr ü cevān ile ve gāh derviş ü sulṭān ile hem-dem ü maḥrem geçinüp B5a seyr ü sülūk ve temāşā-yı diyār-ı her mülūk ḳılup mülāzemet-i erbāb-ı mihr ü vefā ve ḫıdmet-i aṣḥāb-ı ṣıdḳ u ṣafāya ṣıdḳ ile iḳdām eyleyüp maḳdem-i şerîflerine yüz sürüp BE4a defaʿātle muḳadder olan mülāḳāt-ı ferrūḥ-sāʿāt müyesser olduḳda her birinüñ hāk-i pây-i saʿādet-baḫşlarından ve eşnā-yı muṣāḥabetde kelimāt-ı dil-keşlerinden mesrūr olup murādāt-ı dünyevî ve istiʿdāt-ı uḫrevî taḥṣîl ü tekmîl iderken nāgāh gerdiş-i devr-i ġaddār ve âyin çarḫ-ı sitem-kār B4b ber-ḳarār olmayup ol enîs-i cāndan ve mūnis-i revāndan aʿnî ol yār-ı dirînden ve ol şāʿir-i siḥr-āferînden beni dūr u mehcūr ve miḥnet-i firḳat ile rencūr ḳılıcaḳ

*Beyt*: Budur devr-i zamānuñ ittifāḳı
K'olur her viṣālüñ bir firāḳı ū5b

---

44. Ḫalledallahu mülkehu ebedā. (Allah onun mülkünü ebedî kılsın)

vādī-i ḥayret ve ṣaḥrā-yı firḳate bırağup üftān u ḫīzān mānend-i gerd-i nā-tüvān be-tarīḳ-ı müsāferet ve sālik-i rāh-ı siyāḥat olup **B5b** pāy-i **F6a** taḫt-ı sulṭān-ı kişversitān ve dārü's-salṭanāta dārā-yı leşker-keş-i İrān u Turān ve şāhenşāh-ı gīti-penāh **W4b** dergāhına ya'nī Ḳosṭantiniyyeye gelüp gördüm ki bir cāy-i şerīf ve me'vā-yı laṭīf ki āb u hevāsı ḫūb ve her cānibde mesīresi merġūb ve ol mekān-ı pür-eşvāḳ-ı dil-cü cevānān-ı māh-rūyān ile bir ḥaddede memlūdur ki esvāḳ u çarsūsından geçilmez. Niteki dil-rübāları vaṣfında şā'ir-i ḫoş-edā bir maṭla'-ı ġarrā buyurmışdur ki vird-i zebān-ı 'āşıḳān-ı şeydādur.

*Bāḳī fermāyed*: Dil-rübālarla 'aceb keşreti var her yoluñ
Geçemez ḫūblarından gönül İstanbuluñ

El-ḥaḳ ta'rīfden müberrā ve tavṣīfden mu'arrādur. **BE4b** Żerre ve şemme miḳdārı sitāyişe hiç iḥtiyāc yoḳdur. Zīrā ki me'men-i sulṭān-ı selāṭīn-i ṣāḥib-tāc olduġıçün içinde fużalā-yı żevi'l-istiḥrāc ve şu'arā-yı nāzük-mizāc şöyle çoḳ ki farażā eger ta'rīf **B6a** ü tavṣīf olursa biñde birinüñ debīr[...] ḳalem-i seri'ü'l-beyānla tesvīd ü taḥrīr idüp gün gibi bir żerre 'ıyān ide-mez.

*Miṣra'*: آنجا که عیانست چه حاجت به بیانست[45]

Siyāḳ-ı kelām muṭavvel olmasun diyü muḫtaṣar ḳılındı. Niteki dinmişdür.

**F6b** *Beyt* : کم گوي و گزیده گوي چون در
گر اندك تو جهان شود پر[46]

Müddet-i medīd ve 'ahd-i ba'īd bu bende-i müsāfir şehr-i mezbūrda mü-cāvir olup **Ü6a**

*Miṣra'* : نهادم برزمین رخت سلامت تاچه پیش آید[47]

**W5a** muḳteżāsınca rūz ü şeb ḫıdmet-i 'ulemā-yı 'iẓām ve mülāḳāt-ı ümerā-yı kirām ve mülāzemet-i şu'arā-yı nīk-nām ve ṭūṭīyān-ı şekeristān-ı faṣāḥat ve 'andelibān-ı gülistān-ı belāġatler ile **B5a** gāh müşā'ere ve gāh müẕākere

---

45. Āncā ki 'ayān est çi ḥācet be-beyān est
Görünen (belirgin olan) yerde açıklamaya ne gerek vardır?

46. Kem gūy u güzīde gūy çün dür
Kez endek-i tu cihān şered pür
Tıpkı inci gibi az söyle, seçerek söyle, senin az sözünden dünya dolar.

47. Nihādem ber zemīn raḫt-ı selāmet tā çi pīş āyed
Selâmet yükünü yere koydum, bakalım ne olacak?

idüp elfāz-ı ferah-efzālarından ve edā-yı ḫoş-nevālarından ve gül gibi kelimāt-ı ṣafā-baḫşlarından ve mül gibi ebyāt-ı bī-ġışlarından baḫş alup ve her birinüñ **86b** ṣoḥbet-i ḫāṣın fırṣat u ġanīmet bilüp cān u dilden māyil ü rāġıb olup el-ḥāṣıl ṭālib-i ḫıdmet ve bende-i ehl-i maʿrifet geçinüp zebān-ı Türkīye müdāvemet gösterüp bir miḳdār ḍurūb-ı emṣālüñ żabṭına taḳlīd **BE5a** ḳılup fünūn-ı şiʿrde ferīd olup hālā ki sene iḥdā ve sebʿin ve tisʿāmi'edür حبّ الوطن من الايمان * fehvāsınca mihr-i vaṭan-ı aṣlī göñülde gün gibi ʿıyān olup ve burc-ı ʿulyāda āsūde olan meşāyiḫ-i kirāmuñ āsitān-ı felek-āşiyānlarına nigerān olup ve Rūm ḫūblarınuñ vefāsızlığından yürek biryān ve dil perīşān düşüp şöyle ki vāḳıʿ olmışdur.

*Maḳṭaʿ*: دل از طور بتان روم چون عهدي پريشان است
هواى ديدن بغداد و خوبان عجم دارد[48]

**F7a** gitmege niyyet ve ol vilāyete ʿazīmet ḳılduḳda ḫāṭır-ı pür-fütüre bu lāyıḥ ü fāyiḥ oldı ki selāṭīn-i ʿiẓāmuñ ve ʿulemā-yı fiḫāmuñ ve ṣāḥib-devletān-ı ḫūb-cemālüñ ve ʿayş u nūş itdügüm şuʿarā-yı şīrīn-maḳālüñ ve ḫıdmetlerine irişüp ṣoḥbetlerinden müstefīd olan kimesnelerden evṣāf-ı ḥamīdesin güş ḳılduġum fuṣaḥā-yı nikū-ḫıṣālüñ memhā-emken tetebbuʿ-ı aḥvāl idüp dört ravża tarīḳı ile ʿalā-ḳadriʿt-tāḳe bu bir nīce perīşān evrāḳa cemʿ ḳılup **W5b** **Teẕkire-i Erbāb-ı Vefā** aʿnī **Gülşen-i Şuʿarā** diyü nām **87a** virildi. RAVŻA-İ EVVEL Pādişāh-ı ʿādil **U6b** ve şāh-zādegān-ı ḫūb-ḫaṣā'il ve ṣāḥib-devletān-ı deryā-dil eşʿārındadur. RAVŻA-İ ŞĀNĪ meẕkūr pādişāh-ı nīk-nām zamānında olan ʿulemā-yı ʿiẓām ve mevālī-i kirām ve müderrisīn-i ḫūb-kelām güftārındadur. RAVŻA-İ ŞĀLİŞ sulṭān-ı zamānuñ ʿahdinde altun başlu sancaḳ begleri ve defter-dār efendilerüñ ebyāt-ı ḫuceste-ṣıfātlarındadur. RAVŻA-İ RĀBİʿ meẕkūr Dārā-yı felek-medār devrinde olan şuʿarā-yı nāmdāruñ tertib-i ḥurūf riʿāyeti ile nāmların ve bir ḳaç naẓmların taḥrīr ḳılup dergāh-ı gerdūn-āṣār olan şāh-zāde-i ʿālī-tebār ve sulṭān-ı selāṭīn-penāh ve şāhenşāh-ı felek-dest-gāh Sulṭān Selīm Ḫān-ı sipihr-iḳtidār ve ḫurşid-āṣār ve şehriyār-ı keşīrü'l-efżāl ve kāmkār-ı **BE5b** ferḫunde-eṭvār bī-naẓīr ü miṣālān niteki vaṣfında naḳş u nigār olmışdur.
**F7b**

*Ḳıṭʿa li-mü'ellifihī*:

---

* Ḥubbül-vaṭan mine'l-imān: Vatan sevgisi imandandır

48. Dil ez ṭavr-ı būtān-ı Rūm çūn 'Ahdī perīşān est
Hevā-yı dīdem-i Beġdād u ḫūbān-ı 'Acem dāred
Ahdî Rum güzellerinin tavrından perişan olduğu için gönül Bağdat ve Acem güzellerini görmeyi arzuluyor.

Nūr-ı Yezdān ḳurretü'l-ʿayn-ı Süleymān-ı zamān
Ḥażret-i Sulṭān Selīm aʿnī şeh-i şeh-zādegān

Aḫter-i burc-ı saʿādet āsmān-ı mülk-i dīn
Āfitāb-ı evc-i ʿizzet māh-ı keyvān-āsmān Ü7a

Cūd-ı feyż-i fikreti mā-fevḳ-ı ḥadd-i iʿtibār
ʿAdl ü dādı māverā-yı iḫtidār-ı ins ü cān

Fevz gül-zārında ḳaddi sāye-perver naḫl-i ter
Feyż deryāsında bir pākize cevherdür o cān

Rūma iḥsānuñ getürmişdür ʿAcemden ʿAhdīyi
Yoḫsa ol āvāre n'eylerdi idüp bunda mekān

Ve daḥi meẓkūr şāh-zāde-i rūzgārūñ āsitānına be-resm-i tuḥfe alup gitmege eşʿār-ı ābdārdan Ü7b ġayrı bir nesne pāy-dār ve pesendīde-i ʿāşıḳān-ı ḫāk-sār ve maḳbūl-i ehl-i rūzgār degüldür. Der taʿrif-i suḫen ez güftār-ı Mevlānā Şemsī-i Bağdādī *Raḥmetullah* V6a

در دریا چه عرفان سخنست
گوهر مخزن انسان سخنست[49]

از سخن گشت مزّین عالم
از سخن گشت مکرّم آدم [50]

از سخن یافت احادیث رواج
سخن آورد نبی از معراج[51]

موسی از فیض خداوند کریم

---

49. Dürr-i deryāçe-i ʿirfān suḫenest
Gevher-i maḫzen-i insān suḫenest
İrfan gölünün incisi sözdür, insan mahzeninin mücevheri sözdür.

50. Ez suḫen geşt müzeyyen ʿālem
Ez suḫen geşt mükerrem ādem
Âlem sözle süslendi, âdem (insan) sözle üstün oldu.

51. Ez suḫen yāft ebādīs revāc
Suḫen āverd Nebī ez Miʿrac
Sözden dolayı hadisler revaç buldu. Nebi, miraçtan söz getirdi.

از سخن گشت مسمّی بکلیم[52]

فصحا را ز سخن پایه بلند
بلغا را ز سخن سایه بلند[53]

Ve daḥi ravża-i dārü's-selām-ı Bağdāduñ gül gibi reng ü büy ve ḥüsn-i cemāl ile ārāste nev-cevānlarına ve envaʿ-ı faźl u kemāl ile pirāste olan pīrān-ı nā-tüvānlarına hediyye ola. Ve daḥi bu cānibde mürūr-ı devr ile ḫāṭır-ı ʿātır-ı erbāb-ı sürūr ve aṣḥāb-ı **Ü7b** ʿayş ü ḥuźūrdan zāyil olmayup **F8a** bu bende-i duʿā-güy-ı faḳīrden bu risāle-i ḥaḳīr ḫāṭır-nişān-ı ehl-i dil ve maʿrūż-ı żamīr-i münīr-i ḥūrşīd-tenvīri şāh-zāde-i nikū-ḫaṣā'il olsun diyü ḫāk-i pāy-i kimyā-eṣer ve āyīne-i ṭabʿ-ı ṣafā-güsterlerine ketb olınup ʿarż olınur

*Ḫiṭʿa li-mü'ellifihi:*

Cemʿ idüp erbāb-ı naẓmı itdüm ol sulṭāna ʿarż **S8a**
ʿĀdet olmışdur şunar bende şeh-i devrāna ʿarż **BE6a**

Ḫāk-i pāyinden biter maḳṣūdı erbāb-ı dilüñ
N'ola ṣunsa ḫāk-i pāye ʿAhdī-i ferzāne ʿarż

Lillahi'l-ḥamd ki ol şāh-zāde-i güzīn rūz u şeb evḳāt-ı ferḫunde-sāʿātin emr-i pādişāh-ı rūy-i zemīne ve ḥācāt-ı ʿulemā-yı dīne ve mesāliḥ-i müslimīne mebẕūl ü maṣrūf idüp her an riʿāyet-güster-i erbāb-ı ʿirfān ve ḥāmi-i ehl-i imān olup ʿale'l-ḫuṣuṣ **V6b** ehl-i naẓmuñ ṭāliʿi necmi gurūb idüp künc-i tārīḳ içre zār ü zebūn olmış iken ol kevkeb-i ʿālī-şānuñ naẓar-ı ʿināyātı ile ve ḥaḳan-ı ḫātem-ṣıfātuñ terbiye-i bī-ġāyātı ile saʿd-ı ekbere irüp gün günden efzūn ve ḫuceste vü meymūn olmaḳdan ḫālī değüldür. Añа bināen cān u gönülden pādişāh-ı rūzgāruñ duʿā-yı devletine ve meẕkūr şāh-zāde-i ʿālī-miḳdāruñ şenā-yı rıfʿatine meddāḥ u vaṣṣāf olan ʿulemā ve şuʿarānuñ bi-ḥasebi'l-imkān isimleri **S8b** bi't-tamām ve bī-güzāf tesvīd olınup şāh-zāde-i devrānuñ nām-ı şerīfleri ve ʿunṣūr-ı laṭīfleri ile

---

52. Mūsā ez feyz-i Ḫudāvend-i kerīm
Ez suḫen geşt müsemmā be-kelīm
Musa, kerim olan Allah'ın feyziyle, sözden dolayı Kelîm adını aldı.

53. Fuṣaḥā rā zi suḫen pāye bülend
Büleġā rā zi suḫen sāye bülend
Fasihlerin makamı sözden dolayı yüksektir. Belagat sahiplerinin gölgesi sözden dolayı uzundur.

şeref-i küllî ḥāṣıl ḳılup şöhret-i tāmmı F81b baʿde'l-itmām iş bu tārīḫ-i nîk-
nāmeye mesṭūr düşdi. Ü8a

*Tārīḫ-i Gülşen-i şuʿarā*:

Gül gibi naẓmı ile ehl-i dilüñ
Olsa reşk-i cinān bu ravża n'ola

Eyleyüp cemʿ bir yire ʿAhdî BE6b
Didi tārīḫ GÜLŞEN-İ ŞUʿARĀ [971]

**RAVŻA-İ EVVEL** Pādişāh-ı ʿādil ve şāh-zādegān-ı ḫūb-ḫaṣā'il ve ṣāḥib-devletān-ı deryā-dil eşʿārındadur.

Der Evvel Sulṭān Süleymān Ḫān *ʿaleyhirraḥme* şāhenşāh-ı zamān ve ḫaḳan-ı cihān aʿnī Ḥażret-i Sulṭān Süleymān Ḫān ibni Sulṭān Selīm Ḫān ibni Bāyezıd Ḫān bin Sulṭān Meḥemmed Ḫān **W7a**

ادام الله عمره و مد ظله [54] Ol ḥāfiẓ-ı dīn-i Ḫudā ve ḥāmī-i şerʿ-i Muṣṭafā emn ü emānetle rubʿ-ı meskūnı şöyle ḥıfẓ u maṣūn ḳılmışdur ki aḥād-ı nāsdan aḥād bī-ḳıyās māl-ı ḳarūn idinse efrād arasından bir ferd aña su'āl ü cevāb itmege ḳādir olup **B9a** ḥisāb u ʿitāb idüp şikeste-bāl ü ḫaste-ḫāṭır idemez. Niteki rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkirenüñ babası Mevlānā Şemsī pādişāh-ı meẕkūruñ vaṣfında üç zebān ile mülemmaʿ bir ḳaṣīde-i musannaʿ ṣebt ḳılmışdur ki cümlesinden bir beyt gün gibi ẓuhūra gelüp ketb olundı.

*Beyt*: برسر از شرق بمغرب مي برد طشت زرين [55]

Şöyle emn itdi cihānı kim güneş yoldaşsuz

Ḥaḳḳā budur ki ol pādişāh-ı felek medār ve şāhenşāh-ı Cem-miḳdār ve **BE7a** ol Süleymān-ḥaşmet Ferīdūn-devlet māl ü menāl ve cāh u celāle ve ḫayrāt-ı bī-ġāye ve ʿasākir-i bī-nihāyeye mālikdür. Rūz ü şeb taʿmīr-i medāris **F9a** ü mesācid ü büḳaʿ u ʿimārāt ve her an riʿāyet-i ehālī ve müderris ve ʿābid ve envāʿ-ı ʿibādete sālikdür ve maʿlūm-re'y-i himmetdür ki ol sulṭān-ı ḫātem-sīretüñ veḳāyıʿ u tevʿābın ehl-i maʿrifetüñ **Ü8b** kimi naẓm ile ve kimi neşr ile yazmışdur. Bu bende-i şenā-ḫān yazmaġa iḥtiyāc yoḳ zīrā ki ziyāde çoḳdur. El-ḥaḳ ol kān-ı maʿrifetüñ ve menbaʿ-ı adāletüñ **B9b** ṭabʿ-ı şerīfleri şiʿre māyil ve ẓihn-i laṭīfleri ġāyetde naẓm ile kāmil ve muḥibb-i fuḳarā olduḳlarına bināen maḥlaṣ-ı hümāyūnları Muḥibbīdür. Türkī dilinde eşʿār-ı bī-nihāyesi ḫūb **W7b** ve zebān-ı Fārisīde güftār-ı bī-ġāyesi merġūbdur. Bu bir iki Fārisī ve Türkī ġazel-i bī-bedel anlaruñdur. كلام الملوك ملوك الكلام [56] fehvāsınca temeyyünen ḫavaṣṣ u ʿavām olundı.

دیده از آتش دل غرقه آبست مرا

کار این چسمه ز سر چشمه خرابست مرا [57]

---

54 - Edāmallahü ʿömrehu ve medde ẓıllehu ( Allah onun ömrünü uzun etsin, hükmünü uzun tutsun).

55-Ber ser ez maşrıḳ be maġrib mī kered ṭaşt-ı zerrīn (Altın leğen (güneş) doğudan batıya gider).

56 - Kelāmu'l-mülūki mülūku'l-kelāmi (Meliklerin sözü sözlerin melikidir).

57- Dīde ez āteş-i dil ġarḳa-i āb est merā
Kār-ı īn çeşme zī ser-çeşme ḫarāb est merā

بیخودم بی تو و در آتش غم می سوزم
زنده در بحر تو چون مرده عذاب است مرا [58]

ساقیا می بکسی ده که ندارد عشقی
مستم از عشق چه حاجت بشرابست مرا [59]

ناله کاید ز رك جان محبّی شب غم
از پی حال به از چنك و ربابست مرا [60]

دیده بر هم نهم و روي تو بینم بخیال
در شب هجر مکو دیده بخوابست مرا [61]

*Ve lehu eyzān*

باز آشفته ام از کاکل عنبر بویی
بسته شد جان و دلم درکره ابرویی [62]

از که پرسم خبرش یا ز که جویم چه کنم
دل آواره که کم ساخته ام در کویی [63]

**BE7b, F9b**

آه از این دل که شد آشفتهء زلف سیهی
داد از ین دیده که آموخته شد بارویی [64]

---

Gözüm gönül ateşiyle göz yaşına boğuldu, bu çeşmenin işi kaynağından bozuktur.

58- Bī ḫodem bī tu vü der āteş-i ġam mī sūzem
Zinde der baḥr-ı tu çūn murde ʿaẕāb est merā

Sensiz kendimde değilim ve gam ateşinde yanarım, senin denizinde diriyken ölü gibi azap görürüm.

59- Sāḳiyā mey be-ḥasī deh ki ne-dāred ʿışḳī
Mestem ez ʿışḳ çi ḥācet be şarāb est merā

Saki, şarabı, aşkı olmayana ver. Ben aşktan sarhoşum, benim şaraba ne ihtiyacım var?

60- Nāle k'āyed zi-reg-i cān-ı Muḥibbī şeb-i ġam
Ez pey-i ḥāl bih ez çeng ü rebāb est merā

Gam gecesi Muhibbî nin can damarından gelen inleme, benim için çeng ve rebabdan daha iyidir.

61 - Dīde ber ham nihem u rūy-ı tu bīnem be-ḫayāl
Der şeb-i hicr megū dīde be-ḫāb est merā

Gözümü kaparım ve senin yüzünü hayalimde görürüm, (yoksa) ayrılık gecesinde gözlerimin uykuda olduğunu sanma.

62 - Bāz āşüfte em ez kākül-i ʿanber būyī
Beste şud cān u dilem der girih-i ebrūyī

Amber kokulu kakül yüzünden yine perişanım, canım ve gönlüm kaşının kıvrımına (düğümüne) bağlandı.

63- Ez ki pursem ḫabereş yā zi ki cūyem çi kunem
Dil-i āvāre ki gum sāḫteem der kūyī

Bir mahalde kaybettiğim gönlümün haberini kimden sorayım, ne yapayım?

64- Āh ez īn dil ki şud āşufte-i zülf-i siyehī
Dād ez īn dīde ki āmuḫte şud bārūyī

Siyah bir zülfe tutulan bu gönlün elinden ah, bir yüzü görmeye alışan bu gözün elinden imdat.

او بصد لطف درون دل من جلوه کنان
من دیوانه نظر میکنم از هر سویی [65]

خلق گویند دل زار محبّی که ربود
راست گویم که فسونهای لب دلجویی [66]

**S10a, Ü9a**

*Ve lehu Ġazel-i Türkī:*

Serīr-i mülk-i ḥüsn üzre seni her kim emīr itdi
Beni zencīr-i ʿışḳuñla ḳapuñda bir esīr itdi **V8a**

Ḳomazsam ṭañ mı bir dem ben ʿaṣā-yı elemi elden
Cevān idüm ġam-ı ʿışḳuñ çekelden beni pīr itdi

Egerçi sīne ṣadrında ḳarār itmedi müjgānuñ
Velī geçdükde ey ḳaşı kemānum dilde yir itdi

Yoluñda merdüm-i çeşmüm düketdi gevher-i eşki
Dirīġā ḳalmadı ḳudret beni yoḳluḳ faḳīr itdi

Meger bād-ı ṣabā irdi Muḥibbī zülf-i dil-dāre
Dimāġın ṣubḥ-dem dehrüñ yine müşg ü ʿabīr itdi

Der ẕikr-i güftār-ı Ḥażret-i Sulṭān Selīm Ḫān مد الله تعالی عمره الی یوم المیزان [67]

Dürr-i ṣadef-i yegāne-i devrān ve ḫalef-i ferzāne-i āl-i ʿOṣmān ẕāt-ı kerīmleri ve ḫulḳ-ı ʿaẓīmleri **S10b** ve ṭabʿ-ı selīmleri dīn ü diyānetle maʿrūf ve ʿadl ü ʿadāletle mevṣūf dāimā kemāl-i luṭf ile riʿāyet-i erbāb-ı dil ve hemīşe iḥsān-ı bī-dirīġ ile iltifāt-ı merdüm-i efāżıl ḳılup vādī-i seḫāvetde ṣānī-i Ḥātem ve meydān-ı **BE8a** şecāʿatde mānend-i Rüstem ve ḥasenāt-ı bilā-nihāyeti bir mertebededür ki ṣıyt u ṣadāsı memālik-i ʿāleme irişmiş ve rezm-gāh-ı aʿdāda feth ü ẓaferi bir derecededür ki āvāz-ı pür-mehībi

---

65 - U be-ṣad luṭf derūn-ı dil-i men cilve-künān
Men-i dīvāne naẓar mī-konem ez her sūyī
O, yüzlerce lütufla gönlümün içinde cilve ederken, ben deli her taraftan bakmaktayım.

66 - Ḫalḳ güyend dil-i zār-ı Muḥibbī ki rübūd
Rāst güyem ki füsūnhā-yı leb-i dil-cūyī
İnsanlar derler ki Muhibbî'nin ağlayan gönlünü kim çaldı? Doğru söylüyorum, bir gönül alıcının dudağının efsunları (çaldı).

67 -Meddallahu Teʿālā ʿümrehu ilā yevmi'l-mīzān (Allahü Teâlâ mizan gününe kadar ömrünü uzun etsin).

āsmān-ı heftüme velvele bıraḳmış. Ol şîr-şerze-i rûz-ı heccâv ol bebr-şiken-i a'dânuñ kemān ḳullanmaḳda ḳuvvet-i bāzû-yı zûr-bāzı mānend-i Sa'd Vaḳḳas Gāzî şöyledür ki kemān-ı Rüstem-Dāstānı çeküp destine alsa ol kemān-ı fetānet-nişānı F10a bir çekmek ile şikeste ve müşāhadesinden ol pehlevān-ı zamānı dem-beste ḳılması muḳarrerdür. Ü9b V8b

*Beyt* : کمان را چون آن شه برآرد بزه
زهر گوشه اش نعره آید بزه [68]

Ve ḥiddet-i naẓarı oḳ atmada bir ḥudūddadur ki ḥadeng-i ḳavs-ı ḳażā vü ḳader anlaruñ tîr-i müşikāfi yanında żerre ḳadar kār-ger olmaz. Niteki vaṣfında zübde-i erbāb-ı faḍl ü kemāl olan bende-i dā'îleri Celāl bir beyt-i pür-ḫayāl dimişdür şebt olundı.

*Maṭla'*: Gerçi dirler o şehüñ ḳavsi ḳażā tîri ḳader
Tîr-i per-tāv idemez ḳavs-i ḳażā tîri ḳadar S11a

Zîrā ki biñ tîr-i per-tāvı birbirinüñ ardınca atsa ḳılca nişānı şaşurmaz.

*Beyt Hilāli gūyed*: استخوانرا اگر نشان کردی
تیر را مغز استخوان کردی [69]

Mānend-i ejder-āteş-feşān olan tüfeng-i cān-sitānuñ isti'mālinde şöyle kāmildür ki ele alduḳda kūh ü ṣaḥrāda olan naḫcîrlerüñ biñ cānı olsa kaçup öñünden biri cān ḳurtaramaya ve nezzāresinden bir rūḥ-ı Bahram-gūr BE8b ve yüz biñ cān-ı gîv-veş ḥacel olur ve 'arṣa-i belāġatde suḫen-güzār ve meşned-i 'izzetde şehr-i yār-ı kāmkār ve ol deryā-yı ma'ārife dürr-i yekdāne olan sulṭān-ı zamānuñ ve ol umūr-ı salṭanātında re'y ü tedbîr ile yegāne olan pādişāh-ı cihānuñ her diyārda hezerān münşiyān-ı feṣāḥat-güzār ve şā'irān-ı B11b belāġat-şi'ār gül gibi gülistān-ı efkārda bül_bül-i gülzār ve şekeristān-ı ebkārda ṭûṭî-i şeker-güftār olup her dem medḥ ü şenā itseler V9a biñden birini 'ıyān u beyān idüp taḳrîr ü taḥrîr idemez.

*Miṣra'* : ای در اوصاف کمال تو زبانها ابکم [70]

---

68- Kemān rā çün ān şeh berārred be zih
Zi her güşe-eş nu'ra āyed be zih
O şah okunu çekince her yanından yaşa diye na'ra gelir.

69- Ustuḫān rā eger nişān gerdî
Tîr rā maġz ustuḫān gerdî
Eğer kemiğin nişanı olsaydı, okun özü kemik olurdu.

70- Ey der evṣāf-ı kemāl-i tu zebānhā ebkem

Ẕāt-ı ḫuceste-eṭvārı ʿilm-i edvārde **Ü10a** pīşrev-i ehl-i Ḥicāz u ʿIrāḳ ve maḳāmāt-ı ʿacemi bilmede büzürg ü küçek içre ṭāḳ ve ṭabʿ-ı güher-rīzleri ve ḫāṭır-ı ʿāṭır-ı ʿanber-āmizleri cānib-i naẓma māyil ve maḥlaṣ-ı ferḫundeleri Selīmī idügi maʿlūm-ı merdüm-i efāżildur. El-ḥaḳ ḳalb-i selīmlerine mutābıḳ ve ḫulḳ-ı ʿaẓīmlerine muvāfıḳ olmışdur. Niteki eşʿār-ı dürer-bārı vaṣfında dinilmişdür.

*li-mü'ellifihi*: Yiridür nām-ı şerīfi şebt olursa surḥ ile
Yazılur ʿādet durur altunla ekşer ser-suḫen

Naẓm-ı pākinüñ gören ṣaf ṣaf sütürun didi kim
Mülk-i naẓmı ṭutmaġa çekmiş durur leşker suḫen **S12a**

Ṭabʿ-ı pāki her ḳaçan şevḳe gelüp dirse ġazel
Añа peyrevlik idüp erbāb-ı dil söyler suḫen

Künc-i ẓulmetde yaturdı ey felek rıfʿat yine
ʿĀlemi naẓmuñla itdi gün gibi enver suḫen **BE9a**

Yaraşur rengīn edālarla bulursa zīb ü fer
Oldı evṣāfuñla erbāb-ı dile dilber suḫen

Pādişāh-ı ʿadl-perversüñ anuñçün Ḫusrevā
Her kişi bildürmege ḥālin sañа yazar suḫen

Ey şeh-i ʿĪsī-nefes nuṭḳa gelürsüñ luṭf ile
Maḳdemüñde mürdeler zinde olup dirler suḫen

Naẓm-ı devletde ola ism-i şerīfüñ şāh beyt
Nitekim naẓm ile virür ʿāleme zīver suḫen

Maʿlūm-re'y-i ẓurefā-yı rūzgārdur ki ol şāh-zāde-yi gerdūn-medār ve sulṭān-ı ʿālī-tebāruñ eşʿār-ı dürer-bārı ve kevkeb-i naẓm-ı pür-envārı gün gibi meşhūr u ʿıyān ve **V9b** efvāhda meẕkūrdur. Ve fużalā-yı zamān ve ṣaḥāyif-i rūzgārda mesṭūr ve maḳbūl-i ṭabʿ-ı pīr ü cevān olmışdur ve bu bir ḳaç ġa-

---

Senin kemalini vasfetmede diller tutulur.

zel-i pür-meşel anlaruñ netāyic-i ṭabʿındandur. Ḳalem-i leṭāyif-nigār ve kilk-i seḥḥār-fisārla şebt olundı. **Ü10b**

*Gazel*: Yüzüñden zülfi sür keşf-i hicāb it
Cemālüñ mihr ü māhın bī-niḳāb it

Naẓar ḳıl çeşm-i mestānuñla bir dem
Anı gel şevḳ ile mest ü ḫarāb it

Lebüñ emsem olur mı ḫaste cāna
Ṭabībüm gel mürüvvet ḳıl cevāb it

Ṣaḳın göz degmesün ḥüsnüñ güline
Raḳīb-i bed-naẓardan ictināb it

Dilā ẓulmetde budur āb-ı ḥayvān
Nihānī şebde nūş-ı laʿl-i nāb it **F11b**

İrişdi ḥadd-i gülgüne ḫaṭ-ı yār **BE9b, S13a**
Gönül şerḥ-i gamın yaz bir kitāb it

Leb-i meygūnı şun cānā Selīme
Yeter hicrān ile yaşum şarāb it

*Ve lehu ayżān*: Leyli zülfüñ sihr-i gamzeñ ʿaḳl u cānum aldılar
Eyleyüp Mecnūn beni ṣaḥrā-yı ʿışḳa ṣaldılar

Göreli ḥüsn ile sen Yūsuf-cemāli gözlerüm
ʿAḳl u dil çāh-ı zeneḫdāna düşüben ḳaldılar

Cān ü gönlüm leblerüñ şevḳına ḳanzīl mest olup
Ṣabr elinden şīşe-i nāmūsı yire çaldılar

Leblerüñ cāna şarāb imiş görinür şu gibi **V10a**
Şevḳ ile ʿaṭşān idüp yoḳ yire cānum aldılar

Dişlerin dürrin Selīmī vaṣf idelden ʿaḳl u dil
Baş u cānı terk idüben baḥr-ı ʿışḳa ṭaldılar **S13b**

*Ve lehu eyzān*: Ḥālüñ ile zülfüñ el bir eylemiş
Dilleri dām ile naḫcīr eylemiş

Ḫulḳ ile sen bir meleksin kim Ḫudā
Ṣūret-i insānda taṣvīr eylemiş

Ḫān-ı vaṣlı ḫalḳa ḳısmet idicek
Hicrüñi Ḥaḳ baña taḳdīr eylemiş **Ü11a**

Ṣanasun naḳḳāş-ı ḳudret ḳaşuñı
Nündur nūr üzre taḥrīr eylemiş

ʿĀrıż-ı dilberdeki ḫaṭ ey Selīm
Dūd-ı āhuñdur ki te'sīr eylemiş

**Ü11b SULṬĀN MURĀD ḪĀN** : Nūr-ı çeşm-i şeh-zāde-i āfāḳ ve sürūr-ı sīne-i sulṭān-ı bī-nifāḳdur. Ẕāt-ı şerīfleri cā-nişīn-i Ḫusrev-i rūy-i zemīn ve şāhenşāh-ı cem-āyindürler. Ḥaḳḳā ki Ḥaḳ celle ve ʿalā cevāhir-i ervāḥ-ı ecvāf-ı aṣdāf-ı eşbāḥda terbiyyet ile hüveydā ve ṣāniʿ-i bī-hūn rūḳūm-ı ṣūrı elvāh-ı ecsāmda ḳudret eliyle peydā ideli bunlaruñ gibi bir gevher-i pāk ve bir aḫter-i saʿādet-mend-i bī-bāk āsmān-ı rıfʿatünde raḫşān u tābān it-memişdür. El-ḥāṣıl ol kān-ı mürüvvet ve pesend-i selāṭīn-i pür-şevket envaʿ-ı ʿulūma bi't-ṭabʿ māyil ve her bir fende ābā vü ecdād-ı pākize nihād-ları gibi kāmil ve şāh-zāde-gān-ı pāk-sīret içre ṣāḥib-maʿrifet ve meydān-ı seceʿātde ḳavī-himmet ve bezmgāh-ı ʿālemde iltifāt-ı bilā-nihāyāt ile dest-gīr-i üftāde-gān-ı nā-şād ve murād-baḫş-ı bende vü ʿazāddurlar. Zīrā ki bāb-ı ḥācet revāsında erbāb-ı maḳṣūd gibi Ḫātem bir gedā-yı dūn ü kemter ve ʿarṣa-i zemīnde zamānuñ Ḳahramānları bī-nevā-yı zebūn ü aḥḳār ve ḫıdmet-i şerīfinde olan bende-i nāçizlerün eñ ednāsı Feridūn-ı cihān ve dergāh-ı bī-iştibāhlarunda her bir kimesne çākerlerinüñ efkendesi Keyḫubād-ı zamān ve tāc-baḫş-ı pīr ü cevāndur. El-ḥaḳ kevākıb-i āsmān-**B9a** re'fet ve āftāb-ı tābān-ı ʿaẓmet rūz ü şeb ṭālib-i faẓīlet olup ü zebān ile istiʿār buyurmayup nükte-dān olmağın eşʿārı der-gūş-ı ṣāḥibān-ı vaḳār ve vird-i zebān-ı şāhān-ı ʿālī-tebārdur. Bu ġazel-i mülemmā ki fenn-i şiʿrde ġāyetle muṣannaʿ vāḳıʿ olmışdur şebt olundı. **F12a**

*Ġazel*: اعصمت الی ربّی هو الحی الجلیل

فردا احدا مقتدر الله جميل [71]

Ḥālümi ne ḥācet ki beyān ide zebānum
الدمع من العين الى حال دليل[72]

Elbetde bu ḥālümden o yārüñ ḫaberi var
القلب من القلب الى القلب سبيل[73]

ʿĀşıḳ nīce ṣaġ ola çü senden ola ayru
العاشق من هجرك فان و عليل [74]

Ḥaşā ki Murād ayruya meyl eyleye senden
قلب لك من مهد الي اللحد يميل [75]

Bu bir iki beyt daḥi anlaruñdur.

Leʿlüñden aldı āl ile ġonce leṭāfeti
Zülfünden aldı sünbül-i ġarrā ṭarāveti

Bekle Murādī işigüñi dāim ol şehüñ
Bulmaḳ dilerseñ iki cihānda saʿādeti

**SULṬĀN MUṢṬAFĀ** : Ṭālib-i erbāb-ı kemāl ve rāġıb-ı aṣḥāb-ı cāḥ u ce lāl ve beẕl sāz-ı māl ü menāl idi. Ol kān-ı mürüvvet ve ṣadr nīşīn-i ʿişret ʿale'd-devām şürb-i ʿām ve câm-ı Cem nūş idüp bāde-i ġafletle bī-ḫoş düşüp güftār-ı bed-kirdārı güş ḳılup ḫılāf-ı re'y-i sulṭān-ı ʿālem ve zübde-i selāṭīn-i Cem-ḥaşem-kār olmış anuñçün pāye-i salṭanātdan ve pirāye-yi devletden **814a** naḥl-i vücūdı ber-ḫūrdār olmamış. Sene tisʿin ve tisʿāmi'ede emr-i pādişāhī ile boġıldı. Mekr-i Rüstem tārīḫ vāḳıʿ **BE10a** olmışdur. Mezārı Burusadadur. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi bed olmamaġın maḥlaṣ-ı ḥālişleri Muḥlişī vāḳıʿ olmışdur. Bu bir iki beyt anlaruñdur ki taḥrīr ü taḳrīr olınur

---

71- A'şamtu ilā rabbī hüve'l-ḥayyü'l celīlu
Ferden āheden muktedīrullahi cemīlu
Diri ve şanı yüce olan Rabbime sığındım. Bir tek Allah'ın muktedirliği güzeldir.

72- Eddemʿu mine'l-ʿaynī ilā ḥāli delīlu : Gözümden akan yaş haline delildir.

73-El ḳalbü mine'l ḳalbi ile'l-ḳalbi sebīlu: Kalp kalpten kalbe yoldur

74- El ʿāşıḳu min hicrike fānin ve ʿalīlu: Âşık senin ayrılığından perişan ve hasta olmuştur.

75- Ḳalbün leke min mehdin ile'l-laḥdi yemīlu : Kalp senindir, beşikten mezara kadar sana meyleder.

*Beyt*: Mū-be-mū gīsūlarūñ ḳılmış iḥāṭā gerdenūñ
Māhtābı ṣanaṣun kim ḳaplamışdur hāleler

Bağrumı pergāle pergāle ḳılupdur tīġ-ı gam
Muḥlişī çeşmümden aḳan ḳandur ol pergāleler F12b

**SULṬĀN MEḤEMMED**: Pādişāhımuzuñ ḫalef-i ercmendi ve püser-i hüşmendi idi lākin āsmān-ı devletüñ kemāl-i bī-miṣāli ve şekeristān-ı belāġatüñ ṭūṭī-i şīrīn-maḳāli ve gülzār-ı cemālüñ W10b nev-res nihāli iken ṣarṣar-ı bād-ı fenādan gülbin-i ḳaddi şikest ve dest-bürd-i ecele pāy best olmış. Ol pertev-i dīn-i nūr-ı Muḥammedī şehzādelerüñ ser-āmedi idi ʿālem-i fānīden dārü'l-beḳāya rıḥlet idüp küşe-i ʿuzlet iḫtiyār idindi. Ol şehriyār-ı nāmdāruñ mezār-ı şerīfi İstanbul içinde vāḳıʿ S14b olmışdur. Bu eşʿār-ı ḥazīn Ü11b anlaruñdur. Ḫaylice ʿāşıḳāne ve ḥasb-i ḥāl-i dil-i dīvāne olmaġın bī-bahāne şebt olundı.

*Beyt:* Ol ṣaçı leylī umardum baña mecnūnum diye
Gezmesün gelsün belā ṭaġında Mecnūnum diye

Yoluña cān virmege anuñçün iḳrār eyledüm
Ḥabs idüp çāh-ı zeneḫdānuñda medyūnum diye

[*Diğer*] : Her ḳaçan ruḫsārını ʿarż itse dilber gül gibi
Nāleye başlar görüp bī-çāre dil bülbül gibi

**SULṬĀN BĀYEZĪD**: Şāḥī maḫlaṣ iderdi. Fünūn-ı maʿārifle ferīd iken āḫirü'l-emr ber-muḳteża-yı maḫlaṣ ol nikū-nijād emr-i şerīfe inḳıyād itmeyüp BE10b eşḫāṣ-ı bed-nihāduñ mekr ü hīlesine iʿtimād ü iʿtiḳād idüp pend-i peder-i ercmendin gūş ḳılmayup birāder-i hüşmendine ʿadāvet ü ḫuṣūmet itmiş ḥuḳuḳ-ı sābıḳayı ferāmūş ḳılmış. Keyfiyyet-i ḥāli meşhūr kütüb-i **Tevārīḫ-i āl-i ʿOṣmānī**de mesṭūr ve mezārı Sivāsdadur. Ol merḥūmdan bu ġazel S15a merḳūm olundı. Ḥasb-i ḥāli olduġı maʿlūm-ı merdüm-i her merzbūmdur.

*Ġazel*: N'ideyin żāyiʿ idüp ṭūl-i emelle nefesi
Ḳalmadı żerre ḳadar dilde bu dünyā hevesi

Kārbān-ı reh-i iḳlīm-i ʿadem menzilinüñ
Ṭoḳınur oldı dilā semʿime bang-i ceresi F13a

Iżṭırābı ḳo gel ey murġ-ı revān ṣabr eyle
Eskiyüp işte ḫarābe varayur ten ḳafesi

Ġāfil olma gözüñ aç dīde-i ḥaḳ-bīn ola gör
Ḫor görme ḫas ü ḫāşāk ile mūr ü megesi

Şāhī-i bī-kes ü bī-mār u kīne-kāre ne ġam
Sen olur iseñ eger bār-ı Ḫudā dest-resi

**SULṬĀN CİHĀNGĪR** : Pādişāh-ı Süleyman-bārgāh ve sulṭān-ı Cem-penāh ḥażretlerinüñ ferzend-i dilbendi idi. Evān-ı cevānīde devr-i zamāneden asīb irişüp ol şeh-zāde-i **Ü12a** cihāna ʿarṣa-i rūzgār-ı nā-hemvār teng ü ṭar **B10a** görinüp cihān-ı bī-vefādan būy-i vefā görmeyüp şehr-i Ḥalebde ʿālem-i beḳāya cān atup revāne oldı. **W11a** Tārīḫ-i mevti sene sittin ve tisʿāmi'edür ve merḥūm-ı maġfūruñ mezārı İstanbul muḳābelesinde Ṭop-ḫānededür ve meẓkūrüñ maḥlaṣ-ı şerīfi Żaʿīfīdür. Hey'et-i ten-i naḥīfi maʿlūm-ı ehl-i ḥāl ve ḳuvvet-i ẓihn-i laṭīfi ber-kemāl imiş. **S15b** Aḥyānen ṭabʿ-ı veḳḳaddan naẓm-ı belāġat-maẓmūn mānend-i dürr-i meknūn rişte-i naẓma çeküp der-gūş-ı erbāb-ı hūş ḳılmadan ḫālī olmaz imiş. Bu maṭlaʿ u beyt anlaruñdur şebt olundı.

ʿAḳl ü fikrüm tārumār iden bu gīsūlar mıdur
Yoḫsa ruḥsāruñdaki bu ḫāl-i hindūlar mıdur **BE11a**

Dir gören müjgānlaruñ altında cānā gözlerüñ
Ḫançer altında yatur ṣayd olmış āhūlar mıdur

**ŞEMSĪ AḤMED PAŞA** : Ol āftāb-ı burc-ı kemāl ve māhtāb-ı cāh u celāl eşʿār-ı dürer-bārda gevher-şiʿār Şemsī maḥlaṣ iḫtiyār itmiş. Pādişāhımızuñ devām-ı devletinde ve eyyām-ı saʿādetünde ḫālā ʿizzet ü ḥürmetle Rūm ili Beglerbegisidür. Kevkeb-i ṭabʿ-ı muştaḳīmi āsmān-ı maʿrifetde māh-ı tamām gibi tābān ve gevher-i ẓihn-i selīmi maʿden-i faṣāḥatde mihr-i dırāḫşān gibi raḫşāndur ve ḥadd-ı ẕātında pāk-neseb ü ʿālī-ḥasebdür. Zīrā ki ecdād-ı büzürg-vārı ve ābā-yı ferḫunde-āṣārı aṣḥāb-ı seyyid-i yevmi'l-vaʿd olan Ḫālid bin Velid neslindendür. Cān u dilden ṣamīm-i ḳalbden rūz ü şeb ḫıdmet-i pādişāh-ı vālā-güher ve muṣāḥib-i sulṭān-ı felek-dest-gāh ẕerre

perver atduğı اظهر من الشمس[76] dür. Ebyāt-ı ʿāşıḳānesi gün gibi meşhūr-ı ʿālem ve kelimāt-ı rindānesi pesendīde-i benī-ʿādem ve şuʿarā içre ṣāḥib-dīvāndur. Bu ġazel ki hep ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳāndur mihr gibi **S16a** ẓuhūra gelüp lemeʿān u dırāḫşān olup şebt olundı.

*Ġazel*: Sīneme yāre uran ḫançer-i dil-cūyuñdur
Dili medḥūş iden ol kākül-i ḫoş-būyuñdur

Ṭolanursun ne ʿaceb uçmaġa kūy-i yāre
Çeken ey dil seni ya ḫākūñ ya ṣuyuñdur **Ü12b, W11b**

Ser-be-ser vādī-i gülzār-ı maḥabbetde bugün
Bülbüli mest iden ey ġonce dehen rūyuñdur **B10b**

Beni ḳatl itmege ḳaṣd eyler imiş ġamzelerüñ
ʿĀşıḳ öldürmek ezelden bilirüz ḫūyuñdur

Nice biñ bendeñi sen dām-ı belāya ṣalduñ
Bend iden Şemsīyi zülfüñdeki bir mūyuñdur

**CENĀBĪ PAŞA** : Pādişāh-ı āsmān-menzilet ve sulṭān-ı keyvān-rıfʿatüñ **BE11b** sāye-i himāyet ve pirāye-i devletünde Anaṭolı paşası iken fevt oldı. Fikr-i bülendi sarāy-ı maʿānīde ʿālī-cenāb ve ṭabʿ-ı pür-zīveri ḥall-i muʿammāda **S16b** peyrev-şihābdur. Zamān-ı ḥayātında rūz ü şeb tetebbuʿ-ı şuʿarā-yı selef idüp deryā-yı maʿārifetde dürr-i ṣadef-i hüner olup sözleri maḳbūl-i baḥr ü berr olmışdı ve şāhbāz-ı himmeti hümā-pervāz olduğına bu ġazel şāhid-maḳāl ve mübeyyen-i ḥāl vāḳıʿ olmışdur şebt olundı.

*Ġazel*: Şāhbāz-ı himmetüm kim evc-i istiġnādadur
Āşiyān-ı dehre ḳonmaz menzili aʿlādadur

Ḫor bakma dürr-i eşk-i dīde-i ḫūn-bāruma
Kim sır-ı peyvendi anuñ bir ulu deryādadur

Bāl açup seyr eyledüm şāhbāz-ı ḳāf-ı ḳudreti
Bu kerāmet ṣanma tenhā şehper-i ʿanḳādadur

---

76- Azharu mine'ş-şemsi : Güneşten daha açık.

Dil keşilmezse ʿaceb mi sen ḳamer-ruḫsārdan
Żerrenüñ ser-riştesi mihr-i cihān-ārādadur

Ḳays-ı bī-dil semtine çekdi Cenābī raḫtını
Kābil-i şāgird olanuñ ġayreti üstādedür

**PĪRĪ PAŞA** يسر الله مايشا [77] : Ramażān-zāde diye efvāhda meşhūr ve elsinede meẕkūr aṣl u ensāb ile kāmbīn ü kāmyābdur. Zamān-ı evā'ilden ābā ve ecdād-ı nikū-nejādı ile pādişāh-ı ʿālem ve Sulṭān-ı Dārā-ḥaşemüñ ābā ve ecdād-ı pākize nihādlarına iḫlāṣ u ṣadāḳatle **Ü13a** ḫıdmet ide gelmiş eben ʿan ceddin server ibni serverdür. Żāt-ı ḫuceste-ṣıfātı bī-naẓīr ve tedbīr ü re'y ile pir-i rūşen-żamīr ve baḫt-ı hümāyūnı āsmān-ı hünerde mihr-i münīr gibi pāk-tenvīr olup hemīşe ṭālīʿ u lāmiʿ olmışdur. Ol mīr-i nikū-nihāduñ nahl-i vucūd-ı hüner-nümāsı şehr-i Adanada neşv ü nemā bulmağın meẕkūr şehrden taʿdād olınur. Añа bināen ḥasbete'n-lillāh tarīḳ-ı ḫayr u ḥasenāt ile mescīd ü medrese vü imārāt binā itmege çoḳ dīnār **B11a** ṣarf ḳılmış ve anlaruñ mühimmāt u meremmāti içün baʿżı yirlerde emlāk vaḳf itmiş. Muḳeddemā pādişāhuñ emr-i ʿālīsiyle ber-güzīde-i emāṣil ü akrān olup diyār-ı Ḳaramana ve iki nevbet vilāyet-i Şama paşa ve ʿadl ü dād ile ṣāḥib-livā ve gir ü dār ile ferzāne ve iḥsān ile herkesi murāda irgürmede bī-naẓīr-i zamān ve maḳbūl-i pīr ü cevān olmış ve her cāyi maḳdem-i şerīfinden reşk-i riyāż-ı berīn ve ġayret-i ḫūr u ʿīn itmiş ve müşārünileyhüñ şehr-i Adana mevlid-i laṭīfleri olmağın gāh u bī-gāh şehr-i mezbūrda olan ʿimārātuñ aḥvālin tecessüs ve ne ḥālde idüğin su'āl it-meden ḫālī olmazlar imiş ve baʿżı beglerüñ ẓulm ü teʿādīsinden ḫarāb u bī-tāb olmağ üzredür diyü mesmūʿ-ı şerīfleri olmış hemān nūr-ı merḥamet ve żiyā-yı ʿaṭūfet ile ol meʿvā-yı ferāh-baḫş ve ol cāy-i dil-keşi taʿmīr ve her küşesinde bir temāşā-gāh-ı dil-peẕīr ü pür-ṣafā itmek müddeʿā itmişler. Maḥabbet-i vaṭan-ı aṣlī bir ḥadde gönlünde ġālib imiş ki mezbūr şehirde sancaġa ṭālib olup pādişāh-ı cāh u celāl dergāhına **Ü13b** ʿarż-ı ḥāl işāl itmiş. Ol dergāhda ʿarżı maḳbūl ve murādāta vüṣūl bulmış. On dört kerre yüz biñ akçe ile beg olmışlar. Bu bende-i ser-geşte ol şehre irdükde evṣāf-ı ḥamīdelerinüñ biñden birin bir ḳaṣīde-i şikeste-bestede naẓm idüp hāk-i pāy-i şerīflerine ve ʿizz-i ḫubūr-ı laṭīflerine revāne itdükden soñra bir nice beyt ḳalem-i dü zebān ile bu evrāḳ-ı perīşāne şebt olundı.

---

77- Yesserallahu mā yeşā : Allah umduğunu (istediğini) kolaylaştırsın

*Naẓm*: Zübde-i pīr ü cevān eşref-i ebnā-yı zamān
Ṣāḥib-i aṣl u neseb ʿizzet-i Pīrī Paşa

توپي آن شاعر پاكيزه سخن كز سر لطف
لذّت ذوق كلام تو بودروح فزا [78]

كيست غير از تو درين شهرا باعن جدتا
مسجدو مدرسه سازد زعطا ز بهر خدا [79]

ره روانرا نرسد مملكت خويش بباد
گشته اين شهر بدوران توبه از همه جا [80]

كس ننالد دگر از بيم غريبي هركز
زانكه گشتست جناب تو ملاذ غربا [81]

**B11b** Ḥaḳḳā budur ki celle ve ā'lā cevāhir-i ervāḥı aṣdāf-ı eşbāhda tertīb ile hüveydā ve şānī'-i bī-çūn ki ruḳūm-ı ṣüveri elvāḥ-ı ecsāmda ḳudret eli ile peydā ideli bunlaruñ gibi aṣl u nesebi gibi bir güher-pāk ve merātib ile bir ʿālī-ḥasebi ḥākden tavana atmamışdur. Meẕkūruñ ṭabʿ-ı dürer-bārı ṭarz-ı eşʿārda ḫūb ü merġūb maḥlaṣ-ı pāki Riyāżī ve güftār -ı ābdārından herkes müterāżı olmışdur. Ḥażret-i pādişāh-ı mülk-ārānuñ şāh-zādeleri Sulṭān Selīm Ḫān ve Sulṭān Bāyezīd Ḫān ceng ü cidāl idüp ara yirde nice dilāverler ḳatl ü pāmāl olup ʿāḳıbetü'l-emr Sulṭān Selīm Ḫān nāṣır u manṣūr ve ʿadāyı maḫhūr ḳılduḳda Sulṭān **Ü14a** Selīm Ḫān-ı meẕkūruñ medḥinde paşa-yı müşārünileyh bir ḳaṣīde-i pür-meʾāl naẓm ḳılmış. Cümlesinden üç beyt raḳam olundı. **F15a**

*Şiʿr*: Gerd-i rāhuñ gözlerüme sürme-i feth ü ẓafer
Eyledüm iḫlaṣ ile ḫusrev ü ʿālī-güher

---

78. Tuyī ān şāʿir-i pākīze suḫan ker ser-i luṭf
Lezzet-i zevḳ-ı kelām-ı tu bured rūḥ-fezā
O temiz sözlü şair sensin, öyle ki lutf ile, senin sözünün tadı ruhu güzelleştirir, rahatlatır.

79. Kīst ġayr ez tu der īn şehr eben ʿen ceddin tō
Mescid ü medrese sāzed zi ʿaṭā zi behr-i Ḫudā
Allah rızası için, bu şehirde atalarından bu yana, bağış yoluyla mescit ve medrese yapan senden başka kim vardır?

80. Reh-revān-rā nereseed memleket-i ḫeş be-bād
Geşte īn şehr be-devrān-ı tu bih ez hemе cā
Yolcuların memleketlerine rüzgar zarar vermez. Bu şehir senin devrinde her yerden daha iyi hale geldi.

81. Kes ne-nāled diger ez bīm-i ġarībī hergiz
Z'ān ki geştest cenāb-ı tu melāz-ı ġurebā
Kimse garip kalma korkusuyla inlemez artık, çünkü senin zatın gariplerin sığınağı olmuştur

olmışdur. Bu maṭla‘-ı Fārisī ol nikū-şi‘ār-ı ‘ālī-himmet-i gülzār-ı ‘ālemüñ cefā-yı ḥārından be-tarīḳ-ı şikāyet şebt itmişdür

رسته بر گرد دو چشمم هر طرف صد خار غم
میخورد هر لحظه صدآب غم از سیل ستم [82]

منم آن عندلیب غم کشیده
کلي از گلشن عالم نچیده [83]

[*Diger*]: Şāh-ı ḫayāl-i yār dile her ḳaçan gelür
Ṣan şehr-i Mıṣra Yūsuf-ı gül-pirehen gelür

**Ü13a HASAN PAŞA** احسن الله تعالي شانه[84] : Āb-rūy-i memālik-i ‘ālem ve mesned-i şāhān-ı gerdūn-ḥaşem olan Ḳosṭanṭiniyyedendür lākin vālid-i ercmendi ṣadr-nişin-i serāçe-i ḫāṭır-ı selāṭīn ve maḥrem-i ḫalvet-serāy-ı żamāyir-i erbāb-ı dīn olmağla zerrīn-i sulṭān-ı bā-temkīndür

Āṣaf-ı pādişah-ı Rūm Meḥemmed Paşa
Görmemiş ṣadr-ı vezāretde naẓīrin ādem

El-ḥaḳ vüzerā silkinde añа beñzer bir umūr-dīde ve ef‘āl-i pesendīde vezīr-i sencīde bu dīde-i remed-dīde görmemişdür. Sābıḳü‘z-żikr anlaruñ naẓar-ı himmeti ile ṣāḥib-‘izz ü iḳbāl ve aḥlāḳ-ı ḥasene ile bī-mişāl ve ni-hāl-i ḫayāt-efzāsı eşmār-ı hünerle bārver ve neşv ü nemā resān-ı naḫlis-tān-ı baḥr u berrdür. Ḥaḳḳā ki ‘ālem-i şebābda mānend-i Efrāsiyāb ve Ḳahramān-ı zamān fehm ü firāsetle Sührāb-ı yegāne-i cihāndur. Bu ġazel-i bī-bedel anlaruñdur şebt olundı. **F16a**

Āteş-i ḥasret-i dil-dār ile dil yanıḳdur
Dem-be-dem dīdelerüm ṣubḥa dek uyanıḳdur

Seni sevdigüme düşmen n'ola inkār itse
‘Işḳ ḥālātına ancaḳ o Ḫudā ṭanıḳdur

---

82 - Ruste ber gird-i dü çeşmem her ṭaraf ṣad ḫār-ı ġam
Mī-ḫored her laḥza ṣad āb-ı ġam ez seyl-i sitem
İki gözümün etrafında yüzlerce gam dikeni bitti, her an gözüm zulüm selinden yüz gam suyu içiyor.

83 - Menem ān ‘andelīb-i ġam keşide
Gulī ez gülşen-i ‘ālem ne-çide
Ben gam çekmiş ve âlem gülşeninden bir gül dermemiş bülbülüm.

84 - Aḥsenallahu Te‘ālā şānehu: Allahu Te'alâ onun şanını güzel etsin.

Aṣdiḳā-yı devletüñ olsun hemīşe ser-firāz
Gerden-i aʿdāñı maḳṭuʿ eyleye tīġ ü teber

Pençe-i ḳahrundan aʿdāya ḫalāṣ imkānı yoḳ
Bīşe-i rezm içre şāhā şīr-i nersin şīr-i ner

Bu ġazel-i bī-bedel-i pür-meṣel anlaruñdur şebt olundı.

*Ġazel*: Dilberā esrār-ı laʿlünden olupdur ḫayretüm
Mest-i ʿışḳuñ olmayan bilmez benüm keyfiyyetüm

Ṭalʿatüñle ẓerre-veş bizi getürdüñ ḫākden
Sebze yirden göge vardur āftābum minnetüm

Tāb-ı mihrüñle ne var rıfʿat bulursam ben ġubār
Ḫāk-i pāyüñdür şehā başumda tāc ü devletüm

Başum ol servüñ ayaġına ḳoyardum cehd ile
Gör ki nīce devlete irgürdi ʿālī-himmetüm

Göz ucı ile naẓar ḳılmaġ umarum ölicek
Ol güzeller şāhınuñ yolunda eyleñ tertībüm

**ū12ı TEMERRÜD ʿALĪ PAŞA** : Sulṭān-ı kişver-küşā ve pādişāh-ı ʿālem-ārānuñ ʿināyāt-ı bī-ġāyātı ile Anaṭolı paşasıdur. Sābıḳan diyār-ı Bağdāddan münfaṣıl olduḳda bu bende-i faḳīr ol yār-ı bī-naẓīr ile Sivasa gelüp müddet-i medīd ḫıdmetlerinde olup envaʿ-ı lüṭūflarına maẓhar düşmişdür. Ḥadd-ı ẕātında tarīḳ-ı ʿulūmda maʿārifle pür-maʿrifet ve meydān-ı şeceʿātde ʿālī ṣıfat

Tañrı aṣlanı ʿAlī ḥaḳḳı ki aʿdā gözine
Pīşe-i rezm ü şeceʿātde odur şīr-ḳadem

zebān-ı Fārisīde bī-naẓīr ve **Şāh-nāme** ile tevārīḫ-i selāṭīn-i māżī bilmede geregi gibi dilīr kütüb-i şürūṭ-ı fıḳıhda mütālaʿası dil-peẕīr ve mü'ellif-i teẕkire ḫıdmet-i şerīflerinde müddet-i medīd olmışdur. El-ḥaḳ rūz ü şeb taḥṣīl ü tekmīl-i faẓīlet idüp muḥibb-i ehl-i tecrīd olmaġın aḳrānı içre kemāl ile ferīd ve ḥadd-ı ẕātında emāret ü eyālet ile derviş-nihād u pāk-iʿtiḳād ve ṣāḥib-ʿadl ü dād kimesnedür. Zīrā ki F15ı hemīşe evḳāt-ı ḫamsede sāʿātin taḳvā vü ṭahārete ve ṣavm ü ʿibādete ṣarf itmegi kendüye farż-ı ʿayn bilüp añа bināen ḥaccü'l-ḥarameyniʿş-şerīfeyn ile müşerref

Ḳızılırmaġa nice beñzedeyin eşkümi kim
Bu dem-i ṣāfdur o ṣāfi ṣu bulanıḳdur

İşigüñ itleri ile n'ola yoldaş olsam
Bu ḳuluñ ululuġa pādişehüm lāyıḳdur

Ḥasana ḳılma cefālar güzelüm iḥsān it
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳa cevr eyleme kim yazıḳdur

**ü13a MEḤEMMED PAŞA** : دام الله ظلاله الى يوم البقا [85] Ḫusrev-i gitī-küşā-yı gerdün serīr-i fermān-fermā-yı be-istiḳlāl-i ʿadimü'n-naẓīrü'd-dārec ālā-rıḍvān el-melikü'l-mennān maġfūr-ı mebrūr Sulṭān Süleymānuñ eyyām-ı maʿdelet-encāmlarında peder-i besāṭ-ı hüviyyet-güsterleri Ḳapudan Ṣāliḥ Paşa dimekle maʿrūf ü meşhūr ve elsīne-i eyyāmda tedbīr-i işābet-i ġāyet ve şecāʿat ü şehāmet ile mevṣūf u meẕkūrdurlar. Bermuḳteżā-yı enʿamü'l-mālü's-ṣāliḥ kendüleri daḥi vālid-i nīkū-sīr pākize-güherleri gibi sabbāḥ-ı rüy-i deryā ve bādbān-ı himmet ile menāzil-peymā deryā-yı cezāyir vilāyet-i Rūma sāye-i iclāl ṣalup emṣāl ü aḳrānından mümtāz ve ḫuşk ü ter ve belki sefīd ü siyāha fermān-rān ü ser-efrāz olmışlardur. Merreten baʿde uḫra şevket ü efḍāl ve rıfʿat ü iḳbāl ile Laḥsaya ḥākim-i kām-revā ve āvāze-i ʿadl ü insāfları iʿrāb ü aḥşam berārī vü şehārīnüñ etrāfına tā sevād-ı eʿāzimmend ve Şitānuñ eşher-i āmākin-i eknāfına vüṣūl bulup sükkānın **F16b** ẕikr-i ḫayrları ile raṭbü'l-lisān itmişlerdür. Ḥaḳḳe'l-insāf bir ẕāt-ı ḳavsü's-ṣıfāt-ı müfīdü'l berekātdur ki vücūd-ı pür-cūdlarında leʿālī-faḍl u ʿirfān-ı meknūn u maḫzūn sīne-i maʿārif-i sefineleri cevāhir-i nefise-fünūn-ı mütedāvile-i müteʿārif ile meşḥūn tedāvüm ile inʿiḳād-ı mecālis-i fużalāya māyil ü rāġıb ve muḥıll-ı iḥsān olanlara ġaym-i hātil ve vāḥib-i evḳāt-ı fāyiżü'l-müheyyāları aḥsen-i ṭarīḳ üzre ḥüsn-i cereyāndadur.

اللهم ايده بالدولت العظمي ولابهة الاسني بصاحب المقام والبطمي ماهبت به
الصبا والورقاء في الاغصاني و تغني [86]

ve ʿArabiyetleri nihāyetü'l-ḥükkāmda ve lisān-ı Fürsde cevelān-ı ṭabʿları bir maḳāmda ki ebnā-yı derīnüñ fārisleri kemiyyet-i faṣāḥat ü belāġatleri öñünde piyāde belki zīver-i nezāket-i taṣarrufundan sāde efkār-ı teʿam-

---

85- Dāmallahu ẓilālahu ilā yevmi'l-beḳā : Allah bekâ gününe kadar onun gölgelerini devam ettirsin.

86-Allahümme eyyidhu bi'd-devleti'l-ʿuẓmā ve'l-ubbuhetü'l-esnā bi-ṣāḥibi'l-maḳām ve'l-beṭḥā mā hebbet bihi es-ṣabā ve'l-varḳā fi'l-aġsānī ve teġannā : Allah'ım onu sahib-i makamı, saba rüzgarı ve kumru daldа öttükçe (ömür boyu), en büyük devlet ve üstün üstünlükle güçlendir.

muḳ-endīş ile memdūḥ u müsellem ve ʿaḳl-ı mefāḫir-i mübheme küşā ile bi'l-ittifaḳ vāliyān-ı şāḥib-elūya ṭāyiʿān dudmān-ı ʿazīmü'ş-şān-ı ʿOṣmānīden ekmel ü aʿlem bu cümleden faḍl-ı buḥūr-ı şiʿre ṭabāyiʿ-i mustaḳīmeye ḫuṭūr idenden eziyed-i dest-resi ve ḥazz-ı vāfirle fenn-i laṭīfüñ bi't-tabʿ ṣāḥib-mūsī mālik-i memālik-i vāsiʿ-i naẓm u inşā ve ṣāḥib-aḳsām-ı eşʿār-ı belāġat-ı eşʿār-ı dil-küşā olup ṣāḥib-livā-yı nuṣret-intihā olduḳlarından maʿada nāẓım-ı leʿālī-i müteʿālī-i divān-ı siḥr-beyāndurlar. El-ḥaḳ selāset-i eşʿār ve leṭāfet-i güftārları mā-i cāri-vār bir mertebe selīs ü revān ve maḥsūr-ı çeşme-i ḥayvāndur. Bī-tekellüf ne divān bilā-tevaḳḳuf ẓihn-i daḳīḳadān **F17a**

Bu baḥr-ı bī-gerān ki leʿāl ile pür durur
Her beyti oldı gevher-i tāc-ı Sikenderi

Dāline şāḥ-ı Sidre n'ola egse başını
Rıfʿatle oldı ravżada Ṭubā berāberi

Yāsına n'ola zevraḳ-ı ümmīddür dir isem
Mażmūnı oldı baḥr-ı necātuñ çü lengeri

Yir itse vāvına n'ola gönlüm viṣāl umup
Çün şeş cihetle eyledi ʿuşşāḳa yāveri

Çün kim nihāl-i ḳāmet-i ḥavrādur ol elif
Bāġ-ı ümīdüñ olsa n'ola sāye-güsteri

Nūnı ki oldı maḥzen-i genc-i nihān-ı ʿışḳ
ʿAhdī noḳṭadır anda maʿānī cevāhiri

Ümmīd-gāh-ı fużalā-yı bedāyiʿ-nigār ve mültecā-yı şuʿarā-yı maḳbūl-i etibbāʿ-ı rūzgār olmaġın Ümidī maḥlaṣ itmişlerdür. Bu bir nice nücūm-ı şāriḳa-i ẓāhire ve derārī-i bāriḳa-i bāhire ve ol ʿilm-i bi'l-ʿadl-i fi'l-āfāḳdan ṭulūʿ u işrāḳ bulmışdur.

*Ġazel:* Öldürüp girdi şafāḳ-veş ḳanuma ol āftāb
Şimdi görünmez meger kim itdi ḳanumdan hicāb

Dil ruḥ-ı zībānı gördükce yürek yansa n'ola
Penbe yanar ṣırçaya olsa muḳābil āftāb

Derd-i ʿışḳa yaz devā-yı vaṣl yā merk-i raḳīb
Ey ṭabīb-i cān buyur ben ḥasteye şāfī cevāb

Kebkebüñ nakşıyle zīnet bulalı rüy-i zemīn
Reşk idüp dir āsmān يا ليتني كنت تراب [87]

Ey Ümidī görmek ile yārı oldum kām-bīn
Cāme-ḥ̇ab içre uyur bulsam olurdum kām-yāb

**NİŞĀNĪ BEG**: Vāriş-i ḫulḳ-ı Nebī nikū-ḫıṣāl Muṣṭafā Çelebi ibni Celāl dimekle **W12a** maʿrūf ve envaʿ-ı ḫayrāt-ı bā-berekātı kemāl ile mevṣūfdur. Eben ʿan ceddin aḫlāḳ-ı pesendīde ile ārāste ve hilye-i ẕāt-ı şerīfleri evṣāf-ı ḥamīde ile pirāste ʿālim-i kāmil ve şāʿir-i fāżıl ve ekşer-i ʿulūmda ve eḥādiş ü tefāsirde bī-naẓīr-i zamān **F17b** ve ṭarz-ı şiʿr ü inşāda yegāne-i devrān her birinde tevāmān u Selmān ve Ḫ̇ace-i Cihāndur ve bu devrde luṭf ü ʿibārāt ve hüsn-i istiʿārat **S17a** ile inşā-yı dil-küşā ve bu zamānda elfāz-ı nefīs ve edā-yı selīs ile manẓūmāt-ı ferah-fezā seyr itmek isteyen **Ü14b** anlaruñ inşā-yı faṣāḥat-güzārın ve naẓm-ı dürer-bārın müṭālaʿa ḳılsun. Elfāz-ı garīb ve elḳāb-ı dil-firīb ü maʿānī-yi pāk ve edā-yı süznāk nice olur görsün ve ol felek- **BE12b** destgāh sābıḳan pādişāh-ı ʿālem-penāh ḥażret lerinüñ dīvān-ı ʿālī-şānlarında müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīd ṣadr-ı ʿālīye-i şudūra nişāncı idüp manṣıb-ı ṭuġra-keşi ve nişān-ārā-yı sulṭān-ı kişver-küşā-yı Dārā-yı cem-sipāh olmış idi. Pādişāh-ı meẕkūrdan ve vüzerā-yı umūrdan ʿināyāt-ı bī-nihāyāt ve iltifāt-ı bī-gāyāt görmüşlerdür ve erbāb-ı dīvān ve aʿyān u erkān içre ḥüsn-i ḫulḳ ile mühimmat-güzār ve ḳānūn-şinās-ı devr-i rūzgār kimesnedür ve bu deñlü kemāl ü faḍl ile rūz u şeb ḳaf fe-i enām ve ḫavaṣṣ ü ʿavām birle envaʿ-ı tevāżuʿ ve tekrīm ü **W12b** taʿẓīm ile zindegānī ider ve iḥsān u cūdı bir mertebededür ki ṣıyt u ṣadāsı eḳālim-i sebʿāya yetişmiş ve seḫāyā-yı bī-nihāyātı **S17b** bir derecededür ki āvāzesi āsmān-ı heftūme ġulġule bıraḳmış. Niteki vaṣfında bu ḳıṭʿa vāḳıʿ olmış.

Muṣṭafa-ḫulḳ ü ʿÖmer-ḫaṣlet ü Bū-Bekr-sīret
Murtaża-meşreb ü ʿOşmān-ḥayā faḫr-ı kibār

Ḥüsn-i ḫulḳla bu iḥsānını görseydi anuñ
Ḥātem irüp ḳapusına olur idi cerrār **F18a**

---

[87]-Yā leytanī kuntü türāb: Keşke toprak olsaydım (Kur'an 78/ 40)

Ol ẕāt-ı bī-naẓīr āḫirü'l-emr ḥüsn-i iḫtiyārıyla ol umūr-ı ḫatīreden ferāġat eyleyüp evḳāt-ı bā-berekātın ṭaḳvā vü ṭahāretle ṭa'āt-ı Rabbānī ve ibādāt-ı Yezdāniye ki maḳṣūd-ı icād- ı ṣaḳaleyn ve āferīniş-i evveldür dā'imü'd-dehr ṣarf itmek üzredür. **BE13a** Teṣānif-i menṣūrları bī-ḥadd ve te'lif-i **Ü15a** manẓūmları lā-yu'addur. Cümlesinden bir ġazel-i āşıḳāne ile bir ḳaç maṭla'-ı rindāne ki vird-i zebān-ı bülbülān-ı ḫoş-gū ve semenberān-ı dil-cū ve gül-'ıẕārān-ı ḫoş-būdur ṣebt olundı.

*Ġazel*: Bahār irdi ṣafā kesb idicek demdür çemenlerde
Ḫuṣūṣā ṣalına yanuñca ṣol sīmīn bedenler de **B12b**

Zebūn olma nedendür ġam şarāb iç devr-i gülşende
Ḳavī himmet gerekdür bu cihān içre erenlerde

Ṣarılur her gül endāme çeker pehlūya mehrūyı **S18a**
Ne ḥāletler nezāketler ḳomuş Ḥaḳ pirehenlerde

Ḳayırma ey gönül bend olduġına tār-ı zülfüne
Ṣınuḳ diller hezerān bağlıdur her bir şikenlerde **W13a**

Firāḳuñla Nişānī bendenüñ ḥāli mükedderdür
Viṣālin va'de itmişdüñ behey āfet geçenlerde

[*Diger*]: Bahār eyyāmıdur açıldı ġonce
İder bülbül fiġan açıldı ġonce

[*Diger*] : Aġladuġum gördi cānān yüzine ṭutdı niḳāb
Olsa bārān gizlenür görünmez olur āftāb

Şām-ı hicrān oldı āḫir ṣubḥ-ı vaṣl ister göñül
Lāyıḳ-ı cennet olur bir bende ger çekse 'aẕāb

[*Diger*] : Ey cebīni maḥviden māh-ı münīrüñ pertevin
Rūşen eyle nūr-ı ruḥsāruñla gel göñlüm evin

Bu ġazel-i Fārisī daḫi anlaruñ eş'ār-ı ābdārındandur ṣebt olundı.

*Gazel:* دور گل شد ساقیا جام شراب ناب ده
جان[68] شود مخمور بنما عارض او را آب ده

گر بپرسم ای طبیب از لعل نابت یك دوا
**BE13 ♭** این[69] دل بیمار را از شربت جلاب ده

**F18♭ Ş18♭**
یارب ان مهر دلفروزم مرا بخشد وصال
آتش مهرش بسوي عاشقان هم تاب[90] ده

چشم مستش هر زمان دل را خرابی میدهد
یکد مي آسوده باشم از جفایش خواب[91] ده

آن کمان ابرو کرفته از نشانی صبر و جان
در حریم حسن خوبان کوشهء محراب[92] ده

**Ü15♭** *Nazire li-mü'ellifihi*

سبزه سر زد را ز لبت ساقی شراب ناب ده
عاشق لب تشنه را از چشمهء خضر آب[93] ده

من بتلخی خو کرفتم دیکر انرا بعد از این
ازلب شرین طبیبا شربت عناب[94] ده

---

68. Devr-i gül şod sāḳiyā cām-ı şarāb-ı nāb dih
Cān şeved maḥmūr be-nümā 'āriz u rā āb dih
Ey saki gül devri geldi, saf şarap kadehini ver, can mahmur olsun, göster yanağını, ona su ver.

69. Ger be-pursem ey ṭabīb ez la'l-i nābet yek devā
İn dil-i bīmār rā ez şerbet-i güllāb dih
Eğer güzel dudağından bir deva sorarsam ey tabib, bu hasta gönle gül şerbetinden ver.

90. Yārab ān mihr-i dil-fürüzem merā baḫşed viṣāl
Āteş-i mihreş be-süy-i 'āşıḳān hem tāb dih
Ya Rabbi o gönül aydınlatan sevgin bana kavuşma bağışlasın; onun aşkının ateşi aşıklara doğru da ışık tutsun.

91. Çeşm-i mestеş her zamān dil rā ḫarābī mī dehed
Yek demī āsūde bāşem ez cefāyeş ḫāb dih
Baygın gözü her zaman gönlü yıkıyor, bir uyku ver de bir an olsun cefasından kurtulup huzur bulayım.

92. Ān kemān ebrū girifte ez Nişānī ṣabr u cān
Der ḥarīm-i ḥusn-i ḫūbān güşe-i miḥrāb dih
Ey Nişanî, o keman kaşlı, senin sabrını ve canını aldı, güzellerin güzellik hareminde bir mihrab köşesi var (?)

93. Sebze ser zed ez lebet sāḳī şarāb-ı nāb dih
'Āşık-ı leb-teşne rā ez çeşme-i Ḫıżr āb dih
Sebze çıktı (bahar geldi) ey saki dudağından saf şarab ver. Dudağı susuzluk âşıka Hızır çeşmesinden su ver.

94. Men be-telḫī ḫū giriftem dīgerān-rā baʿd ez īn
Ez leb-i şīrīn ṭabībā şerbet-i 'unnāb dih
Ey tabib ben acıya alıştım, bundan sonra sen tatlı dudağından başkalarına inanâb şerbeti ver.

گر نمی خواهی گردد تیره دور ما چو شب
رخ متاب ای مه ز ما و زلف خود را تاب ده[95]

چون به بیداری میر نیست ظاهر دیدنت
تا بعین باطنت بینم بچشمم خواب ده[96]

هم چو عهدی سجدگاهم خاك پای تست و بس **V13b** **B19a**
هر کسی کو سر فرو ناردبدو محراب ده[97]

**EBU'L-FAŻL EFENDİ**: ʿAcem-zādedür. Faẓlī maḥlaṣ iderler. Naḫl-i ḥayātı ercmendi ravża-i Rūmda perverde olmış. Pādişāhımızuñ divān-ı hümāyūnunda nice müddet defter-dār-ı ʿālī-miḳdār u ḫuceste-etvār ve kānūndān-ı devr-i rūzgār olmış. Āḫir ol emr-i ḫaṭireden ferāġat ḳılup teḳaʿūd ṭarīḳıyla küşe-i vaḥdet ve me'men-i ibādet-i Rabbi'l-ʿizzet ve taḳvā ve tahāretle ünsiyyet itmiş. Ḥadd-ı ẕātında ol naḫl-i hüner şecere-i ḥaseb-i ʿālī-neseble gülşen-i ʿālemüñ ser-bülendi aʿnī Mevlānā İdris Efendinüñ maḥdumıdur. Meẕkūr Mevlānā İdris Sulṭān Meḥemmed Ġāzī devrinde devr iderek merḥūm Sulṭān Bāyezīd Ḫānuñ evāilinde Rūma gelmiş mevālī-i fiḫām **F19a** içre mevleviyyet ile benām ve ehliyyetle ahālīnüñ ser-efrāzı olmış ve meẕkūr Sulṭān Bāyezīdüñ terġībi ile āl-i ʿOṣmānuñ veḳāyıʿın ve muʿasırları olan selāṭīn-i İrān u Turānuñ **B19b** ser-güzeştlerin ve tevābʿın şöyle daḳīḳ ü muḫayyel inşā ile beyān itmiş ki ʿaḳl-ı pür-ḫayāl müṭālaʿasında zār ü ḥayrān olması muḳarrerdür. Müşārünileyh Ebu'l-Faẓl-ı nikū-sīr ḳava'id-i pür-feva'id-i ʿulūmı **BE14b** ve kütüb-i tefāsir ü **Ü15b** eḥādişi tertīb üzre görmüş **V14a** ve her birin niçe niçe müṭālaʿa-i şerīfle gözden geçürmiş ve beyne'l-fużalā kemāl ü faẓl ile ẕātı maʿrūf ve ʿinde'ş-şuʿāra maẕmūn-ı laṭīf ile kelimātı mevṣūf ve aḳsām-ı şiʿre üç zebān ile sāḥir-i üstādān-ı zamān ve şāʿirān-ı cihān gibi ḳādir ʿale'l-ḫuṣuṣ Ḫāce-i Ḥāfıẓ-ı Şirāzīnüñ bi't-tamām divān-ı ḫuceste-fercāmlarına ḳāfiye-**B15b** ber-ḳāfiye naẓīre-i bī-naẓīr belki dil-peẕīr taḥrīr ü taḳrīr itmişdür ve ṭarz-ı naẓmda musanna' ve mülemmaʿ

---

95. Gar ne-mī ḫāhī ki gerded tīre devr-i mā çū şeb
Ruḫ me-tāb ey meh zi mā vü zülf-i ḫod rā tāb dih
Devrimizin gece gibi kararmasını istemiyorsan ey ay, bizden yüz çevirme ve saçını parlat.

96. Çūn be-bidārī müyesser nīst ẓāhir dīdenet
Tā be-ʿayn-i bāṭınet bīnem be-çeşmem ḫāb dih
Seni uyanıkken görmek müyesser olmadığı için, batın gözüyle seni görebilmek için gözüme uyku ver.

97. Hem çü ʿAhdī secde-gāhem ḫāk-i pāy-i tust u bes
Herkesī kū ser fürū nāred bedū miḥrāb dih
Ahdi gibi, secdegahım senin ayağının toprağıdır, başka değil, başını eğmeyen herkese ver.

ġazelleri lā-yuʿaddur. Cümlesinden bir iki maṭlaʿ-ı **S20a** Fārisī-i rengīn ḳalem-i müşkīn-sevāduñ imdādıyla raḳam-ı ʿanberīn oldı.

*Nazm*

از خال نقطها بخط عنبرین منه
صد داغ عشق بر جگر مشك چین منه [98]

بربرگ گل ز نرگس تر آب میزنی
وزلب گلاب بر شکر ناب میزنی [99]

**CELĀL EFENDİ**: Rūm ilinde Manastırdandur. Ẕāt-ı refiʿü'd-derecātı cāh u celāl ile ārāste ve ḥilye-i cemāl-i bī-miṯāli faḍl u kemāl ile pirāstedür. El-ḥaḳ bu devrde ḳuṭb-ı felek-i ḥaḳīḳat ve merkez-i daʾire-i ṭarīḳat ve güzīde-i meşāyiḫ-i **F19b** kibār ve nūr-ı dīde-i ulü'l-ebṣārdur. ʿİlm-i teʾvilde kāşif-i esrār-ı كنت كنزا مخفيا[100] ve vāḳıf-ı envār-ı قاب قوسين او ادني dur. [101]
Ve hemīşe elṭāf-ı faḍl-ı **W14b** kibriyā ile āyīne-i ehl-i vefāda keder ḳomayup münevver itmeden ḥālī degüldür ve ḥadd-ı ẕātında ḫoş-ṣoḥbet ü bülend-himmet ve şiʿr ü inşāda bī-miṯl ü bī-mānend ve envaʿ-ı ḫaṭṭ yazmada bir derecede māhirdür ki kātib-i **Ü16b** ḳażā vü ḳader **S20b** ṣaḥāyif-i eyyāmı ḳalem-i ṣunʿ ile meşḳ ideli miṯālin yazmamışdur. Ve rüsūm-ı nüḳūşā bir renk ile ḳādirdür ki naḳḳāş-ı ezel kilk-i bedāyiʿ-nigār-ı lem-yezel ile ṭarḥ-ı zemīn ü zamānı çekeli ol naḳḳāş-ı naḳş-nigāruñ naḳş-ı pür-ḫayāline ʿaḳlı irmemiş ve ekṣer-i kütüb-i meşāyiḫi mütālaʿa-i şerīf ile gözden geçirüp görmüşlerdür. Anuñ içün elfāẓ-ı nefīs ile meclis-ārā ve kelimāt-ı selīs ile ṣāḥib-edā lisān-ı ʿArabīde Ḥassān-ı faṣīḥü'l-beyān gibi sāḥir ve zebān-ı Fārisīde Ḫāce-i Selmān-ı maʿānī-perver gibi māhir ve Türkī dilinde ṭabʿı Nevāyī gibi maẓmūn-ı ḫāṣṣa ḳādir ve şiʿri Nesimī gibi vāfirdür. Sābıḳan memālik-i ʿArabı **B16a** siyāhat ve cüst ü cūy-ı meşāyiḫ-i ṭarīḳat ü ḥaḳīḳat idüp erbāb-ı maʿārif ve aṣḥāb-ı leṭāyifden çoḳ ekābir ü eşrāf nazarından behremend olup luṭf-ı sīret ve ḥüsn-i serīret ile fāidemend olup baʿdehu

---

98 - Ez ḫāl noḳṭehā be-ḫaṭṭ-ı ʿanberīn me-nih
Sad dāġ-ı ʿışḳ ber-ciger-i müşk-çīn me-nih
Anberli yazıyla benden noktalar koyma; aşkın yüz dağı içyin miskinin üzerine koyma(?)

99 - Ber berg-i gül zi nergis-i ter āb mī-zenī
V'ez leb-i gülāb ber şeker-i nāb mī-zenī
Gül yaprağına, taze nergisten su verirsin; dudağından, saf şekere gül suyu verirsin.

100- Küntü kenzen maḫfiyyen... (Ben gizli bir hazine idim) Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ ve Muzile'l-İlbas**, (3. bs.) Beyrut 1352, C.II. s. 132

101- Ḳābe ḳavseyni ev ednā : O kadar ki ( birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. Kur'an 53/ 9

الامر بيدالله[102] ḥükmünce yine ʿazm-i diyār-ı Rūm ḳılmış. Ol zamānda pādişāh-ı ʿālem-penāh Sulṭān Süleymān Ḫān-ı **S21a** felek-bārgāh ḥażretlerinüñ şeh-zādeleri ki Sulṭān **V15a** Muṣṭafā ve Sulṭān Meḥemmed ve Sulṭān Selīm Ḫān **BE15b** ve Sulṭān Bāyezīd ve Sulṭān Cihāngīr cümlesi serīr-i sıḥḥatde ve mesned-i āfiyetde **F20a** kāmrān idiler. Sābıḳü'z-ẕikr bu ḥālde mütereddid olup *ʿacaba bu penc-i güher-senc şeh-zādelerüñ ḳangısınuñ āsitān-ı felek-āşiyānlarına intisāb itmek sevāb ola* diyü mütefekkir ü mütehayyir iken ol derde çāre içün ḫāṭır-ı fātırlarına istiḫāre ḳuṭūr idüp ḫ ab-ı nüşīn ile ḥużūra vardukda bir pīr-i rūşen-żamīr müşīr-i beşīr olup **Ü17a** bu ḥadīṣ-i şerīf-i vācibü't-taʿẓimi taʿlim yüzinden tefhīm itdirdükden sonra bī-iḫtiyār bī-dār olup vāḳıʿ olan işāret-i pür-beşāret cevāhirin silk-i naẓm-ı ābdāra çeküp ḫıdmet-i şeh-zāde-i ʿālī-tebār aʿnī Sulṭān Selīm Ḫān-ı kāmkāruñ āsitān-ı felek-medārlarına müteveccih olup bu ḳıṭʿa-ı bedīʿiyi ʿarż-ı **S21b** ʿizz-i ḥużūr-ı pür-ḥubūrlarına vüṣūl buldurmuşlar.

*Ḳıṭʿa*: Bir gice vāḳıʿamda bir püsere
Didüm ey şeyh-i ʿāḳil ü dānā

Ḥażret-i pādişāh-ı devrānuñ
Penç şeh-zādesi ki var zībā

Biri bebr ü biri esed biri şīr
Biri simurġdur biri ʿanḳā **V15b**

Ḳanġısı taḫt ü tāca mālik olur
Ḳanġısıdur cihānda ḫıżr-ı beḳā

Baña bu sırrı didüm iʿlam it
Didi خير الامور اوسطها[103]

Müşārünileyh çāk ol zamānda şāh-zāde-i cevān-baḫtuñ ṣoḥbet-i şerīflerine ve meclīs-i laṭīflerine **BE16a** leylen ve nehāren yüz sürüp müşerref olmaḳdan **F20b** ḫālī olmaz ve meẕkūr şāh-zāde-i ʿālī-miḳdāruñ naẓar-ı himmet-i **B16b** bā-ʿināyātı ile bir miḳdār zamān Anaṭolı vilāyetine defterdār-ı timār olmışlar. Āḫir ṭabʿ-ı hümā-pervāzı ol manṣıb-ı ʿālīyeden

---

102 - El-emrü biyedillahi : İşler Allah'ın kudret elindedir .

103 - Ḫayrü'l-umuri evsaṭuhā: İşlerin hayırlı orta olanıdır.

şāh-bāz gibi pervāz itmeden vaz gelüp hevā-yı āsitān-ı ḳuds-āşiyān-ı ḥażret-i şeh-zādede hezerān ʿizāz ile ārām ü ḳarār ṭutup aḳrān içre serefrāz u mümtāz olup ol dergāh-ı ʿālem-penāhda maḳbūl olmışlar. Ḥālā ki pādişāh-ı ʿālī-**822a** himmetüñ devletünde ve şāh-zāde-i nikū-ḫılḳatüñ naẓarı ʿināyetiyle mütüferriḳa bölügünde yüz biñ aḳçe zeʿāmete mutaṣarrıf ve umūr-ı **Ü17b** devlete vāḳıf kimesnedür. Ol bülbül-i gülistān-ı maʿānīnüñ ve ol ṭūṭī-i şekeristān-ı ḫoş-edānuñ güftār-ı şeker-rīzi ve eşʿār-ı gülbīzi bī-naẓīr ve maʿānī-i ḫaṣ bulmada ve süz ü güdāz ile mānend-i Ḥassān ve vādī-i naẓmda her zamān bir ṭarz-ı nev peydā itmede **V16a** dilīr ve şuʿarā-yı zamān ve ẓurafā-yı cihān ekşer-i ġazel-i bī-naẓīrlerine peyrev olup naẓīre diyüp cāizesine ve iltifāt-ı bī-dirīġına maẓhar düşüp manẓur-ı ulü'l-ebṣār olmışlardur. Netāyic-i ṭabʿından münāẓara ṭarīḳıyla **Saʿd u Saʿīd** nām bir kitāb-ı sürūr-encām ve bir manẓum-ı **Şerḥ-i ʿAvāmil** ki maḳbūl-i efāżıldur ve bir ʿarūż-ı ḳavāʿid-güster ki pesendīde-i erbāb-ı hünerdür ve daḫi **Ḥüsn-i Yūsuf** nām bir risāle taṣnīf-i ḫūb ve teʾlīf-i merġūbdur ki elfāẓ-ı rūḥ-efzāsı rengīn ü ḫoş şīrīn-edāsı derece-i taḥrīr ü taḳrīrden müberrā vü muʿarrādur. Ser-â-pā **822b** aʿżā-yı şāhid-i raʿnā vaṣfında yigirmi ṭoḳuz ʿaded ġazel-i bī-bedel ve bir ḳaç naẓm-ı pür-meşel ile ṣaḥīfe-i beyānı murassaʿ u mülemmaʿ ḳılmışdur. Ol dürr-i nā-süftelerün cümlesinden biri budur ki ṣıfāt-ı dehendür ehl-i suḫen olan yārāna rūşendür.

*Ġazel*: Mürde iḥyā eyler açsa ol Mesīḥā-dem dehen
Deyr-i ḥüsninde lebi ʿĪsī durur Meryem dehen

Büseler şunsa leb-i laʿlüñden eksilmez müdām
Bezm-i ḥüsninde lebi Cemşīd cām-ı Cem dehen **F21a**

ʿIyd-i aḍḥādur viṣāli āsitān-ı müddeʿī
Fi'l-ḥaḳīḳa Kaʿbedür ḥüsni çi zemzem dehen

Emrine rām u musaḫḫar olsa ṭañ mı ins ü cān
Ḫatt-ı Yaḳūtı Süleymān mühridür ḫātem dehen

Görinür ḳand-i mükerrer her naẓarda lebleri
Anlaruñ beñzer ki mābeynindedür müdġām dehen

**V16b** Ḫaṭ degüldür lebleri eṭrāfını olan muḥīṭ **823a**
Küştesi çün ḳareler giymiş ṭutar mātem dehen

Lebleri ḫūnḫārelikle dile düşdi tamām
Ṣaḳlasun Ḥaḳ ḥaḳḳına açmış durur ʿālem dehen

Dil kemer gibi dehānın ḳor ṭolaşur beline
Ḳılca ḫod müy-ı miyānından degüldür kem dehen

Varlıġı yoḳluġı bir oldı Celālüñ gördi kim
Maẓhar-ı esmā gibidür noḳṭa-i mübhem dehen

Meẓkūruñ naẓm-ı dürer-bārı ve güftār-ı ābdārı beyne'n-nas bī-ḥadd ü bī-ḳıyāsdur. **BE17a** Bu bir nice ġazel-i bī-bedelleri taḥrīr olundı.

*Ġazel*: Ey sevād-ı ḫaṭṭ-ı ruḫsārı zülām-ı şeb-i ʿışḳ
Noḳṭa-i ḫāl-i lebi güm-şüdeye kevkeb-i ʿışḳ

Ten-i ḫākide ṣanur ʿışḳı muḳarrer zāhid
Ḳalıpdur ḳālıb-ı cān ḳālıb-ı cān ḳālıb-ı ʿışḳ

Ẕerrece sırr-ı dehānına bulunmazdı vūḳūf **S23b**
Dür-feşān olmasa ger bezm-i cinānda leb-i ʿışḳ

Tābiş-i ʿışḳa dil-i ẕerre getürmez ṭāḳat
Āftābı düşürür lerzeye tāb-ı teb-i ʿışḳ

Yazdı fetvāyı ḳodı ʿuşşāḳa Celālī Manṣūr
Kendü ḳanıyla vużūʾ itmek imiş meẕheb-i ʿışḳ

*Ve lehu ayżān*: Ġamzeñe Ḥaḳ şehādet ider ḳātildür
Bir naẓarda nice yüz biñ ḳana gire Ḳābildür

Vech-i eşyāda ḫaṭ-ı nāmuñ oḳur ʿārif olan
Ḫilḳatüñ añlamayan yüzi ḳara cāhildür

Zāhidi ṣanma ḫavāṣṣ-ı ġam-ı ʿışḳuña emīn
Dinini daḫi edā idememiş ʿāmildür **V17a**

Mekre el ṣunma dimek zülfüñe inkār degül
Siḥr Ḥaḳdur velī ammā ʿameli bāṭıldur

Şimdi bu şi'r dinilür de bulunmaz mişlüñ
Dir demez sañā Celālī faṣāḥat iledür **S24a**

*Ve lehu eyżān*: Olmaḳ isterseñ nigārā cān ile tenden yaḳın
Benligi terk eyledüñ olduñ bāña benden yaḳın

Yirde gökde gerçi kim bir şey degül benden ırag
Gökleri ṭoḳuz ṭolandum bulmadum benden yaḳın

**BE17b** Ḳurbını idrāk ider cānān ile cān u tenün
Māliki mülki bilenler māle maḫzenden yaḳın

Dāmen-i dil-dārı elden ḳomasam ḳılmañ 'aceb
Pāy-būsuña vesīle var mı dāmenden yaḳın

Çeşm-i cān ile Celālī gördi nūr-ı vaḥdeti
Ḫūb-rūya şīveden 'uşşāḳa şīvenden yaḳın

*Ve lehu eyżān*: Ḫalḳa ḥaḳ gelmedi Manṣuruñ *Ene'l-ḥaḳ* didügi
Görinür münkire küfr ehl-i Ḥaḳuñ Ḥaḳ didügi

Ehl-i cezbe dimez ancaḳ sañā aḥmaḳ zāhid
Belki 'āḳilleredür anlaruñ aḥmaḳ didügi **S24b**

Biz anı milket-i nā-sūte muḳayyed görürüz
Ṣūfiyenüñ 'ālem-i lāhūte muṭlaḳ didügi

Göñül alçaḳda didükse bizi alçaḳda ḳoma
Āsmāndan yücedür 'ārifüñ alçaḳ didügi

Dest-gīr oldı getürdi bizi cemşīd itdi
Başımuz tācı durur sāḳīnüñ ayaḳ didügi **V17b**

'Amel ü fi'lüñi bilseñ yine beñzer zāhid
Naḥviyūnuñ müte'allıḳ müte'allaḳ didügi

Her ne dirlerse disünler ko Celālī sañā ḫalḳ
Didügi kimsenüñ olmaz olur ol Ḥaḳ didügi **V18a**

Ḥaḳḳā budur ki ol server-i efāżıl-ı ʿālemüñ bī-ḥad icād-ı ḫāṣı vardur. Cümlesinden bu ġazel-i pür-sūz daḥi çün mihr-i dil-efrūz-ı maşrıḳ-ı ṭabʿından ṭāliʿ u lāmiʿ olup her beytinde ikişer maʿnā mużmer ve birisi mānend-i dürr-i gevherdür. Vāḳıʿa meẕkūr ġazelüñ edāsı mertebe-i iʿcāz ve naẓīre dimeden muʿarrā ve mümtāz vāḳıʿ olmışdur ve maʿlūm-ı şerīf-i erbāb-ı ḳalem ola ki mezbūr ġazelüñ maṭlaʿı şeh-zāde-i ʿālem ü ādem ve sulṭān-ı encüm-ḥaşem ve nūr-ı dīde-i aṣḥāb-ı himem vaṣfında raḳam olmışdur.

*Ġazel*: Gerçi dirler o şehüñ ḳavs-i ḳażā tir-i ḳader **825a**
Tīr-i per-tāv idemez ḳavs-i ḳażā tiri ḳadar

Ḍarb-ı dest egdirür anuñ başını egmez ise
Serv-i ser-keş ḳadd-i bālāsını görse baş eger

Ḫande ḳılsa ol lebi ġonce göreydüñ n'eyler
Güllerin bād-ı ṣabā defter-i ḥüsnini dürer

Göz terāzusına urmaḳ ikisin ḳıymetden
Cevher-i ḫāk-i ḳudümün görürüz ḳuḥl-ı baṣar

Āhımuz şuʿlelenür daʿvet-i aġyār itse
Ḳorḳaruz vara düşe ḥırmen-i ḥüsnine şerer

Erre-i miḥnet ile ṭurmadı deldi dilümi
Şöyle beñzer o perīşān saçına şāne deger

Añmaz aġyāre visālin o şehüñ olsa Celāl
Ḥavfi budur ki ṭolaşmıya miyānına kemer

Bu ḳıṭʿa-ı zībā daḥi ol efṣaḥ-ı fuṣaḥānuñ ve emlehü'ş-şuʿarānuñdur ziyāde aʿlā ve gün gibi mücellā vāḳıʿ olmışdur.

*Ḳıṭʿa*: Baḳdum sipihr-i ḥüsne bir gün bir ay gördüm
Gönlüme meyl ü mihrin anlaruñ eyledüm ʿarż

Adıyla biri Mūsā nāmıyla biri ʿĪsā **BE18a**
Dil virmek aña vācib teslīm-i cān aña farż

Gerçi biri melekdür biri perîdür ammā
Nisbetleri Celālī beyne's-semāi ve'l-ʿarż

Bu bir nice beyt-i mülemmaʿ ve maṭlaʿ-ı murassaʿ dahi anlaruñdur tesvîd olundı. **W17b**

Göz yaşı degül yoluña ḫarc itdügi çeşmüm
Biñ derd ile kesb eyledügi alnı deridür

[*Diger*] : Saʿid-i sīmīn-i sāḳīdür bizi mest eyleyen
Bādeden ṣanmañ kerāmet ol yed-i beyżā durur

[*Diger*] : Dil-i gümrāhum izüñden gözi gitmezse n'ola
Kebkebüñ naḳşı añа necm-i hidāyet görinür

[*Diger*] : Ölecek demde vaṣıyyet ḳılayın her sem kim
İşigüñ itlerine rāḥat-ı rindān olsun

[*Diger*] : Gözüm ṣūfī ṣafā mir'at-ı ḥüsn-i yārda
Keşf-i ḥāl olmaz kişiye ṣūret-i inkārda

[*Diger*] : Aḥkāmuña Sikender ü Dārā ḳulaḳ çeker
Tevḳı-i çīn-i zülfüñe ṭuġra ḳulaḳ çeker

**Ü14b/15a AḤMED EFENDİ**: Żāt-ı ferḫunde ṣıfātı ve naḫl-i vücūdı pür-cūdı saʿādet-simātı gülzār-ı İstanbulda mānend-i serv-i dil-ārā neşv ü nemā bulmışdur. Nām-ı kirāmı **B13a** ve ism-i sāmileri Sümmī seyyidü's-şaḳaleyn olduġı erbāb-ı ʿirfān mābeyninde اظهر من الشمس و ابين الا مس [104] dür. Ḥaseb ü neseble kemāl-i edeble ekābir ve akrānından mümtāz ve żekā vü ferāsetde ġāyet teferrüs ü taḥarrüs ile ḳavābil-i rüzgār arasında ser-efrāzdur ve **F21b** şān-ı şerīfleri müstevcib-i aṭūfet olmaġın pādişāh-ı gerdūn-ı dest-gāhuñ da'imā manẓūr-ı hümāyūnları ve vüzerā-yı ʿiẓām-ı himemdür. Ṣadāret ü ʿuẓmā-yı erkān-ı devlet ü saʿādetüñ yevmen fe yevmen āṣār-ı terbiye-i saʿādet-maḳrūnları olup bidāyet-i ḥālden ilā hāẕihi'l-eyyām bī-infiṣāl ü inṣirām menāṣıb-ı ʿāliyeden ḫālī olmayup el'an sevād-ı eʿāẓım-āmedde māl defterdārlıġı umūrına me'mūr olup ḫulḳ-ı ʿaẓīmle herkesi ḫoş-ḥāl ḳıldıġından ġayrı ḫıdmet-i pādişāhīde idrāk-i

---

[104] - Aẓharu mine'ş-şemsi ve ebyenü mine'l-emsi : Güneşten daha parlak ve dünden daha açık.

ṭabʿ-ı ḫurşīd-tenvīrin kendüye rehber-i delīl bilüp her vechile żabṭ-ı emvālde saʿy-i cemīl göstermek ile maḳbūl-i dergāh-ı sulṭān ve pesend-i vüzerā-yı ʿālī-şān olmışdur. El-ḥaḳ vücūd-ı şerīflerinde bir mertebede ḳābiliyyet ü istiḥḳaḳ ve żāt-ı laṭīflerinde ol derecede istiʿdād ve emṣāl içre ḫaysiyyet ile tāḳdür ki pāye-i emārete belki mesned-i eyālete ḳadem başmağa cümleden aḳdem ü eḥaḳḳ olduğın ḥażret-i pādişāh-ı Cem-cāh ve ḫāḳān-ı Süleymān-bārgāh ve vüzerā-yı ʿālī-maḳām defaʿat ile işʿār u izhār buyurmuşlardur. Ümmīddür ki ʿanḳāribü'z-zamān netīce-i naẓar-ı şāhen-şāh-ı gerdün mekān ẓuhūr bulup meʿāric-i imāret bel medāric-i eyālete suʿūd ideler. Ḥaḳḳā budur ki vücūd-ı pāki ve ṭabʿ-ı derrāki ḳanūn-ı āl-i ʿOşmānīde bī-hemtā ve żihn-i mustaḳīmi ṭarīḳ-ı naẓmda ṣāḥib-edā ve fehm-i selīmi üslūb-ı inşāda münşiyān-ı sābıḳa-i lāḥıḳadan merātib ile aʿlā **F22a** zīrā ki eyyām-ı cevānīde rūz ü şeb taḥsīl-i **B13b** maʿārif idüp fünūn-ı ʿulūma vāḳıf ve zebān-ı Fürs ve Nevāyīde olan kütüb-i mütedāvileye cidd ü cehd idüp her birinden leẕẕet-i tām ile müteleẕẕiẕ olup meşhūr-ı eyyām olmışdur. Ḫuṣūṣā naẓm u muʿammāda nāmī ve fenn-i ʿarūz u ḳāfiyede ṣānī-i Cāmīdür. Bī-tekellüf üslūb-ı ġazelde mānend-i Emīr-i Ḫusrev ve sözleri pür-sūz ve ṭarīḳ-ı ḳasīdede Enverī-i dil-firūz gibi maʿānī-endūz ve ʿarṣa-i tevārīḫde müverriḫ-i rūzgār-ı rūşen-i selīs ü hem-vār ṣoḥbet-i ḫāṣṣı ferah-baḫş-ı dili bī-ḳarārdur. Bu bir nice beyt-i güher-bār ol ʿālī-tebāruñdur taḳrīr ü taḥrīr olundı.

*Ġazel*: Düşde zülf-i yāri yunmada görüp fāl eyledüm
Dāl geldi devlet-i vaṣla anı dāl eyledüm

Naḳd-i cāme būsesin azırġanan cānāneyi
Rāyegān pehlūya çekdüm bir ʿaceb āl eyledüm

Nāṣiḥüñ ḳavline meşġūl olmış iken cām ile
ʿĀlem-i ıṭlāḳa düşdüm terk-i işġāl eyledüm

Dest-būs-ı yāre saʿy ile irişmez gördüm el
Pāyine düşdüm bu cism-i zerdümi āl eyledüm

Ehl-i ʿışḳuñ olmağa kāmil ʿayārı Ḥālīyā
Cism-i zerdüm pūte-i ʿışḳa ṣalup ḳāl eyledüm

*Ve lehu*: Çün maḫzen oldı mihrüne gel ḳaçma sīneye
İrgür metāʿ-ı vaṣluñı ṭapşur ḫazīneye

Girdāb-ı eşküm içre tenüm döndi āh ile
Bād-ı muḫālif ile atılmış sefîneye

[*Diğer*] : Sevdüm seveli cān ile ol şūḫ dilberi
Derd ü belādan olmadı bir laḥẓa dil beri

Süz-ı derūn-ı sîneye rūşen delîldür
Par par yanan fitîle-i dāğum ʿalevleri

ʿIyd-ı viṣāle eylemedüm teʾhir būsesin
Taʿlîḳ ider muḫāle idüp şîve ol perî

Döymez doyunca baḳa ruḫ-ı yāre gözlerüm
Girse seḥāb-ı zülf daḥi mihr-i enveri

Şor leblerüñden ol ṣanemüñ Ḥālîyā ḫaber
Dünyāda bilmek ister iseñ ẕevḳ-ı kevŝeri

Müşārünileyhüñ ebyāt-ı ḥālet-baḫşları ḥālden ḫālî olmamağun eʿālim-i ʿulemā-yı mütecerrîn ve efḍal-i fużalā-yı rūy-i zemîn olan Muṣliḥiddin Lārî ḫıdmetlerinün güş-ı **F22b** hūşına irdükde Ḥālî maḫlaṣın erzānî buyurmuşlar ve bu bir nice beyt daḥi berā-yı ṭabʿ-ı mustaḳîmlerindendür. **B14a**

*Naẓm* : Nişān idüp cefā tîrine her dem cism-i ṣad-çāki
Ḳaşı yayum yiter urduñ tîr-i sehm-i sihem-nāki

Boyadı gökleri göge duḫān-ı nār-ı dil-sūzum
ʿAlevler eyledi peydā çıḳup yağmaya eflāki

[*Diğer*] : Firāḳ-ı laʿl-i nābuñla belā irişdi çoḳ cāna
Teraḥḥum cān-ı ʿālem şol iki gözden aḳan ḳana

Ḫayāl-i yār her dilde levend olmış gezer Ḥālî
Sañā varduḳda ḫabs idüp anı ʿarż eyle sulṭāna

**RAVŻA-İ ŞĀNĪ** Mevālī-i ʿiẓām ve ʿulemā-yı fiḫām ve müderrisīn-i nīknām güftārındandur.

**İBNİ KEMĀL AḤMED EFENDİ:** Kemāl ü feżāyil ile ser-āmed aʿnī Mevlānā Aḥmed Kemāl Paşa-zāde dimekle maʿrūf ve ʿulūm-ı ẓāhire vü bāṭıne ile mevṣūf ẕāt-ı şerīfi bir güher-raḫşāndur ki āftāb-ı cihān ṭabʿ kān-ı faṣāhatde ʿināyet-i edeb ile perveriş ḳılmış ve ʿunṣūr-ı laṭīfi istiʿdād ile bir cevher-i tābāndur ki māhtāb-ı ʿālem-tāb menbaʿ-ı belāġatde te'yidāt-ı ser-medi **B28b** ile perverde itmişdür. Beyne'l-ʿulemaʿü'l-ʿiẓām mecmaʿü'l-ḥaḳāyıḳ ve ʿinde'l- **B20a** mevālīü'l-kirām mütecemmiʿü'd-deḳāyıḳ ve taḥrīr-i tefāsirde bī-naẓīr-i zamān ve taḳrīr-i eḥādişde dil-peẕīr-i ʿulemā-yı cihān ve fünūn-ı ʿulūma geregi gibi resāyil yazmışdur **BE20b** ki maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i merdüm-i efāżıl olmış ve zebān-ı Fārisīde haḳāyıḳu'd-deḳāyıḳ şebt ḳılmış bir ḥadde ḳavāʿid-i pür-fevāyid göstermiş ki müṭālaʿasında ḥired-i ḫurdedān ḥayrān ḳalup engüşt-i ḥayret der-dehān ve zār ü ser-gerdān olur. Eger ol dürr-i **W21a** deryā-yı hünerūñ te'lifātını ve taṣnifātını birer birer yazup beyān **F23a** idersek ġāyetde söz uzadur. Zīrā ki lā-yuʿadd ü bī-ḥadd vāḳıʿ olmışdur. Şöyle ki eyyām-ı vilādetinden zamān-ı mevtine dek günde bir cüz ü taṣnif ḳısmet olmış cümlesi mümkin-i taḥrīr ü taḳrīr degüldür. Bir derecede tesvidleri gün gibi **S29a** şuyūʿ ve iştihār bulmuşdur ki اظهر من الشمس [105] dür .Vaṣfından müberrā ve medḥinden muʿarrādur. Cemiʿ-i teṣānifi **Ü18a** ehālī içre meşhūr ü muʿteber ve elsine-i efvāhda meẕkūr ü rūḥ-perver ve şiʿr ü inşāda tevāmān-ı Ḫāce-i Cihān ve hem-zebān-ı Kemāl-i Iṣfahān yanında ṭıfl-ı ebced-ḫān degüldür.

*Maṣnaʿ* هر چه گویم به از انست چه گویم اورا [106]

El-ḥāṣıl esnāf-ı ʿulūmdan şöyle ḫabīrdür ki cemʿ-i fużalā-yı ʿArab u ʿAcem anuñ bī-naẓīr olduğına ḳāyil ve ol server-i efāżıl nice zamān pādişāhımızuñ eyyām-ı devletinde müftī-i devrān olup belki zümre-i ins ü cānı iftāsıyla iḥyā itmegin müftī-i ṣaḳaleyn olduġı ve günde biñ fetvā-yı mesāyil-i dīn Seyyīd-i **BE21a** ḫafiḳayn virdügi ḥadd-i tevātüre irmişdür. El-ḥaḳ ol yegāne-i rūzgār her bir fende fāżıl-ı fużalā-yı nāmdār olmışdur. Lākin şuʿarā-yı şeker-güftār gibi maḥlaṣ iḫtiyār itmemişler egerçi ġazeliyyātın **S29b** tertīb-i dīvān üzre şebt itmişdür. Cümlesinden bir iki maṭlaʿ u beyt-i zībā bir nüsḫā-yı dil-küşā-yı pür-ifşāya temeyyünen yazıldı. **B20b W21b**

---

[105] - Azharu mine'ş-şemsi : Güneşten daha parlak

[106] -Her çi güyem bih ez an est çi güyem ü rō : Her ne söylesem ondan daha iyidir, ona ne diyeyim.

*Şi'r*: Nice ṭoyunca görem sen gül-i nāzük bedeni
Kendü kirpigüm olupdur baña gözüm dikeni

[*Diger*] : Gülşenüñ āb-ı revānı saña öykünmek neden
Oldı ise n'ola ger sengīn-dil ü nāzük beden

[*Diger*] : ʿAks-i hilāli düşse ṣuya dir gören anı
Peyk-i revāne beñzer elinde nacaḳ ṭuṭar

[*Diger*] : Dāmen-i himmetüm altında felek bir fānūs
Lā-mekān şehri içinde bu gice bir ʿasesin

[*Diger*] : Ağzına urmasa laʿlüñ ḫātemi mühr-i sükūt
Sözlerüm sūzı ṣalardı ḫırmen-i devrāna ot

[*Diger*] : Gülşene servüñden iletmiş ḫaber peyk-i ṣabā
El uzatmış kim çenār ide anuñla merḥabā

Ve sarāy-ı ʿālem-i bī-beḳā olduġına bināen bu ḳıṭʿa-ı nasīḥat-āmizi taʿmir-ḫāne-i ʿāriyet bābında ḳalem-i ʿanberīnerden kitāb-ḫāne-i ʿālemde ẓuhūra getirüp raḳām ḳılmış.

*Ḳıṭʿa*: ʿAḳlı yoḳdur cihānda anuñ kim
Taşa topraga ḫarc ide mālı **Ü18b**

İş bu dār-ı ġurūra neñ sıgmaz
Neñe yitmez bu ḳubbe-i ʿālī

**ḤĀCE ÇELEBİ** : Ḫulaṣā-i erbāb-ı vücūd ve zübde-i aṣḥāb-ı faẓl ü cūd Mevlānā Ebu's-suʿūd eben ʿan ceddin dürlü maʿārifle meşhūr ve aḫlāḳ-ı kerīme ile maḫbūl-i ṭabāyiʿ-i **B30a** cumhūrdur. Müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür ki pādişāh-ı devrān ve sulṭān-ı ehl-i imān ve Süleymān-ı mekānuñ zamānında ʿulemā-yı **BE21b** ins ü cān ve reʾis-i fużalā-yı cihān ve muḳtedā-yı pīr ü cevān aʿnī ḥażret-i müftī-i zamāndur. Ol ẕāt-ı ʿazīmü's-ṣıfāt kemālat-ı bī-nihāyet ile Ḥażret-i Ebū Ḥanīfe-i ṣānī ve ol menbaʿu'd-derācāt maʿlūmāt-ı bī-ġāyetle müfessir-i āyāt-ı Rabbānī ve şārih-i ehādiṣ-i Muṣṭafā ve vāriṣ-i ʿulūm-ı Nebevīdür. Ḥattā Ḳurʾān-ı ʿazīm-i faṣāḥat-āyāt-ı **W22a** muʿcız -nişān ve Furḳān-ı kerīm-i belāġat-ı ġāyātı celīlü'ş-şāne bir tefsīr-i

bī-naẓīr-i Şāfī ve şerḥ-i dil-pezīr-i vāfī ḳılmışdur ki Keşşāf-ı müşkil-küşā ḥāll-i ḥaḳāyıḳında ḥayrān ve Ḳāḍī-i Beyżavī fehm-i deḳāyıḳında sergerdāndur. Elḥamdülillah ki sene işnā ve seb'in ve tis'āmi'ede sa'y ü iḥtimāmları ile iḥtimāme irişüp pādişāh-ı nikū-fercām ḥażretlerinüñ betarīḳ-ı hediyye-i 'izz ü pūr-cūdlarına irişdükde maḳbūl-i ḥażret-i Sulṭān ve pesend-i fużalā-yı **B30b** zamān vāḳı' olup **B21a** bir dāirede maẓhar-ı 'ināyet ü iḥsān olmışdur **F24a** ki ḳābil-i ta'bir ü beyān degüldür. Ve bu ḳadar feżāyil ile ve bu deñlü cāh ü celāl ile gāh gāh ḥāṭır-ı şerīflerine ve ṭab'-ı laṭīflerine fāyiḥ ü lāyiḥ olur ki naẓm-ı mevzūn-ı belāġat-meşḥūn mānend-i dürr-i meknūn ṣaḥīfe-i rūzgāra ḳalem-i güher-bārlarından ẓuhūra gelüp mesṭūr ola. Şöyle ki ḳaṣāyid-i mūciz-nişānlar-ı reşk-i Saḥbān u Ḥassān ve inşā-yı bediyü'l-beyānları **Ü19a** ġayret-i Vaṣṣāf u Ḥāce-i **BE22a** Cihāndur. Bu ḳıṭ'a-i zībende-me'āl anlaruñdur ki māsadaḳ-ı ḥāl ve şāhid-māḳaldür.

*Ḳıṭ'a*: Maḥv olup gitmez mürūr-ı dehr ile bāḳī ḳalur
Ḥāme ile ṣafḥa-i evrāḳda mezbūr olan

Ṣafḥa-i 'ālem ne resme levḥdür kim altına
Neşf eyler bir nefesde üstine mesṭūr olan **V22b**

Bī-ser ü sāmān gider nā-būd ü nā-peydā olur
Ḥaşmet ü cāh ü celāl-i 'āleme mesrūr olan **B31a**

Ḥāb-ı ġafletden uyan fehm it cihānuñ ḥālini
Ey zamāne devlet ü iḳbāline maġrūr olan

Bu maṭla'-ı pāk eş'ār-ı süznāklerindendür ḥayli 'āşıḳāne ve rindāne vāḳı' olmışdur. Zīrā ki sābıḳü'z-ẕikr 'ālem-i şebābda bir şehvār-ı zerrīn-riḳābuñ 'āşıḳ-ı bī-ḳarārı olup inān-ı iḫtiyārı elden virmiş gāh u bī-gāh cevelāngāh yirlerin seyr ü temāşā içün dolanurmış. İttifāḳen bir kere mülāḳat-ı dīdār müyesser olmayup 'arsagāh içre sümm-i semend-i şabā-reftārın bī-tereddüd ol üftāde-i dil-dāde ḫāk-i rāha düşüp pāmāl-i rūzgār olup bu maṭla'-ı bedi'yi bī-iḫtiyār ḥasb-i ḥāl-i dil-i zār diyü nakş u nigār ḳılmış bu evrāḳda şebt oldı. **F24b**

*Maṭla'*: Bī-ḫod oldum eşer-i sümm-i semendin göricek
Ḥālüm ey dil 'acebā nic'ola kendin göricek

Fużalā-yı zamānuñ hūşmendi aʿnī **PERVİZ EFENDİ**: Güzīde-i ʿulemā-yı ʿiẓām ve pesendīde-i fużalā-yı kirāmdur. Ṭabʿ-ı mustaḳīmi istiḳāmetle mevsūf ve ẕihn-i selīmi selāset-i güftār ile maʿrūfdur. B21b Sābıḳan riḳḳat ile merḥūm Sulṭān Meḥemmed Ġāzī evḳāfına mütevellī olan mürebbiʿ-i ezhār-ı ravża-i leṭāif ve müretteb-i eşcār-ı devḥā-i maʿārif aʿnī maġfūren Nişāncı Meḥemmed Bege müntesib olup anlardan sulṭān-ı kişver-küşānuñ Ü19b vezīr-i aʿẓāmı olan merḥūm ābrāhim Paşa B31b ḫıdmetlerine iḫtişāṣ-ı ʿubudiyyet iktisāb idüp anlardan daḫi müşārünileyh pādişāh-ı nikū-nijāduñ ʿibād-ı ḫālisü'l-fu'adları silkine münselik BE22b olmışlar ve ekşer-i ʿulūmı merḥūm Kemāl Paşa-zāde ḫıdmetlerinden taḥsīl ü tekmīl itmekle ferīd-i dehr ve vāḥid-i ʿasr olup mütālaʿa-i daḳīḳi taḥrīr-i dürer-nişār ve mülāḥaẓa-i ʿamīḳi ḳalem-i ʿanberīne muḳārin olmağla maʿānī-i āṣārı envaʿ-ı ʿulūmda taṣnīfāt-ı muʿciz-āyāt-ı ve esnāf-ı fünūnda teʾlīfāt-ı belāġat-ı ġāyātı beyneʾl-ʿulemā şuyūʿ bulup ve ʿindeʾl-fużalā mütedāvil ü maṭbūʿ vāḳıʿ olmışdur. W23a Ve merātib-i menāṣıbı tertīb ile bilād-ı eʿāẓımda kemāl-i ʿadālet ve nihāyet-i istiḳāmetle bir dāʾirede ḳażā ve ḥükūmet eylemişdür ki ḫavass ü ʿavām kendüden ḫoşnūd u rāżı ve belki kāffe-i enām icrā-yı şerʿinden müterāżı olup eyyām-ı ʿadālet-şiʿārında āsūde-ḥāl ve müferriḥü'l-bāl olmışlardur. F25a Ḥālā sulṭān-ı ẕevi'l-iḫtirāmuñ eyyām-ı saʿādet-fercāmında ʿizz ü ferʿ ile Anaṭolı B32a ḳāḍī- ʿaskerī dür. Ẕāt-ı hümāyūn-ṣıfātı melek-ḫaṣlet ü derviş-ṣıfāt ve evḳāt-ı ḫuceste-sāʿāti ibādāt-ı Rabbānī ile ümūr-ı ʿāmme-i zamāne mebẕūl ve emn ü emānet ile ve dīn ü diyānet ile fużalā-yı devrān içre maḳbūl ve kemālat-ı bī-nihāyet ile ser-āmed-i efāżıl ve istiʿdād-ı bī-ġāyetle yegāne-i devrān ü bī-naẓīr-i mevālī ve zübde-i emāṣil ve eḥādiş ü tefāsirde şöyle zebān-āverdür ki nice nice ʿulemā-yı BE23a zamān yanında tilmīz-i bī-zebāndur ve ṭabʿ-ı veḳḳādı kemāl-i mertebede ve ẕihn-i pāk-nihādı bir derecede şöhret-i tām bulmuş dur ki ḳalem-i dü-zebān B22a ṣaḥīfe-i Ü20a devrānda ʿaleʾd-devām pūyān u cūyān olsa biñde birin beyān idemez. W23b Ol kān-ı mürüvvet ve maʿden-i seḫāvet müʾellif-i teẕkīreye envaʿ-ı riʿāyet ve eltāf-ı B32b bī-ġāyet itmeden ḫālī degüldür. El-ḥaḳ zebān-ı Türkī ve Fārisīde eşʿār-ı ʿāşıḳānesi ḫūb ü merġūbdür. Bu ebyāt anlaruñ cümle-i eşʿārındandur iḫtişār olınup izhār olundı.

*Ebyāt*: Geldi baḥār n'eylesün ʿuşşāḳ bādesüz
Yā rāh-ı ʿışḳa nice gidilsün zevādesüz

ʿUşşāḳ-ı mest-mendi kemendüñle yed yüri
Zīrā seg-i şikārī yaraşmaz ḳılādesüz

[*Diger*] : Ḫaṭṭ-ı ruḫsār-ı yāre ġuṣṣa çekme
Olur ẓāhir çerāġ dibi ḳarañu

[*Diger*] : Gelüben gitdüği bir oldı ḫadeng-i ġamzeñ
Kim umardı bu cefāyı bañа mihmānumdan

[*Diger*] : Ol hilāl ebrū metaʿ-ı ḫūsnini ġarrā ṣatar
Gah ʿarż eyler cemālin gāh istiġnā ṣatar **F25b**

Bañа ṭurup ḳıṣṣa-i Ferhad ü Mecnūn söyleyen
Derd esrārını ol benden alur bañа ṣatar **S33a**

Ve müşārünileyh içün aḳrānından birisi **BE23b** baʿż-ı kelime-i nā-sezā eyledüği mesmūʿ-ı şerīfleri olduḳda bu ḳıṭʿa-i laṭīfi ḫūb buyurmuşlardur zerāfetden hālī degüldür.

*Ḳıṭʿa*: Bize kāfir dimiş bir ʿālim-i dehr
Yalanuñ yoḳ durur hergiz fürūġı

Müselmān diyelüm biz daḥi añа
دروغی را نشاید جز دروغی [107]

Vāriṣ-i ʿulūm-ı Nebī **MEḤEMMED ÇELEBİ** : İstanbullıdur. ʿAbdülkerimzāde dimekle maʿrūf ve ehālī-i kibār ve mevālī-i ʿālī-miḳdār içre ehliyyet ü mevleviyyet ile mevṣūf **V24a** sābıḳan pādişāh-ı **Ü20b** dīn-perver ve şāhenşāh-ı ḫeft-kişverüñ ʿasākir-i muẓaffer-āyinine Anaṭolı ḳāḍī ʿaskeri olmış ḫālā ol ümūr-ı pür-ḫaṭardan dūr düşmüşdür. Ḥadd-ı ẕātında ṭabʿ-ı ṣafā-āyīni cānib-i naẓma māyil ve ẕihn-i pāki edā-yı ḫūb ile pesendīde-i şuʿarā ve güzīde-i **B22b** fuṣahā olup ʿulemā-yı ʿiẓām içre naẓm-ı belāġat-nizām ile şöhret-i tām bulmışdur. Zīrā ki zebān-ı Türkī ve Fārisīde **S33b** ġazeliyyātı bī-ḥadd ve lisān-ı ʿArabīde ḳaṣāyid-i pür-fevāyidi lā-yuʿaddur. Cümlesinden bir ḳaç maṭlaʿ-ı ʿanber-āmiz ol ṭūṭī-i şeker-rīzüñ netāyic-i ṭabʿındandur şebt olundı .

*Maṭlaʿ*: Ḫāk-i ʿanber hevāsı ḫoş-būdur
Kūy-i yārüñ güzelliği budur

---

107- Dürüğī rā ne-şāyed cuz dürüğī : Yalanı yalandan başkası yaraşmaz.

بگو جان کن فدا درپیش من بس
کنم خواهم ز لعلت یك سخن بس [108]

**BE24a**

اشك در گوشهء عزلت می نابست مرا
جگر ریش دم آلوده کتابست مرا [109]

**F26a**

**MEḤEMMED EFENDİ** : Ḳara Çelebi dimekle maʿrūf ü meşhūr Ḳaramandandur. Sābıḳan taḫt-ı Ḳayāṣıra pādişāhı olan Sulṭān Bāyezīd merḥūmuñ vezīri olan Meḥemmed Paşanuñ babası muʿtaḳāsından imiş. Rūz ü şeb ʿilme iştiġāl gösterüp ol devrde ḳużāt zümresinden ʿadd olmış ve meẕkūr Ḳara Çelebi Ḳaramanda neşv ü nemā bulup ʿulūmı taḥṣīl idüp ʿulemā-yı Rūm içre ser-āmed **S34a** olmışdur. Ve bu devrde pādişāh-ı ʿālem-penāhuñ ve sulṭān-ı bārgāhuñ **W24b** üç pāre taḫtına ḳāḍī-i nīk-baḫt olup kāffe-i enām ve ḫavaṣṣ ü ʿavām eyyām-ı ʿadālet-şiʿārında asūde-i rūzgār olup meẕkūrdan ḫoşnūd ü rāżı olmışlar. ʿĀḳıbetü'l-emr dārü'l-fenādan cānib-i serāy-ı ʿālem-i beḳāya ʿazīm ve ṭaraf-ı ḫuld-ı berrīne ve sū-yi ḫūr ü ʿayna müteveccih olmış ve ḥadd-ı ẕātında ehālī-i fiḫām ve mevālī-i ʿiẓām ve beyne'l-ḫaṣı **Ü21b** ve'l-avām ṣāḥib-maʿārif ü esrār-ı ʿulūma vāḳıf imiş. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ġāyetde ḫūb ve ekşer sözleri ehl-i dil içre merġūbdür. Zīrā ki ebyāt-ı ʿāşıḳānesi pür-meşel ve maḥlaṣı Baḥrī vāḳıʿ olmışdur. Ber-muḳteżā-yı maḥlaṣ cümle-i eşʿārı firḳat-āmiz **BE24b** ü maḥabbet-engīzdür. Cümlesinden bir iki maṭlaʿ şebt olundı.

*Maṭlaʿ* : Gerçi her mehrūya dil virmekde māhirdür göñül
Sen ṣanemden ġayrıya baş egse kāfirdür göñül **B23a S34b**

[*Diger*] : Baş egmez sen ṣanemden ġayrıya dil
Dögerlerse efendi ṭāb-ı deyince

[*Diger*] : Didi meh gün yüzüñe bende olup
Kuluña da begüm bed-rū dirler

---

108 - Be-gū cān kun fedā der-pīş-i men bes
Kunem ḫāhem zi laʿlet yek suḫen bes
Canını benim huzurumda feda et de yeter, feda ederim, yahut dudağından bir söz yeter.

109 - Eşk der küşe-i uzlet mey-i nāb est merā
Ciger-i rīş dem-ālūde kitāb est merā
Uzlet köşesinde göz yaşı saf şaraptır benim için yaralı ciğerim kana bulanmış kitaptır benim için.

**MEḤEMMED ÇELEBİ** : Müftī-i zamān ve zübde-i cihān ve sulṭān-ı fużalā-yı ʿkirām yaʿnī şeyḫülislām Monlā ḥażretlerinüñ büyük oğlıdur. Niteki vaṣfında dinilmişdür.

*Kıṭʿa Li-Bāḳī*: Ḥāṣıl-ı ʿömr-i girān-māye-i şeyḫü'l-islām
Pertev-i luṭf-ı Ḫüdā nūr-ı Ḫüdā revnāḳ-ı dīn

Menbaʿ-ı mekremet ü luṭf-ı Meḥemmed Çelebi
Vāḥib-i faẓl u ʿaṭā ṣāḥib-i ʿizz ü temkīn **F26b W25a**

Pādişāh-ı nīk-nām ve sulṭān-ı ḫūb-fercāmuñ eyyām-ı devlet-encāmında ḳāḍī-i Şām olmış idi. Bu deñlü faẓl ü kemāl ile yine rind ü lāubālī şürb-i meyden ḫālī olmayup ṣāḥib-meşreb **B35a** kimesne idi. Şamdan ʿazl olup āḫir ḳażā-yı Ḥalebe vālī olmış idi. Ol ẕāt-ı ʿālī-miḳdār fünūn-ı maʿārifle nāmdār ve zebān-ı Fürsde mümāreseti bir ḥaddedür ki ḳābil-i imkān degüldür. Zīrā ki güftārı ġāyetde selāset üzre vāḳıʿ olmışdur ve ḫuṭuṭ-ı muḫtelife taḥrīrine sālik ʿale'l-ḫuṣūṣ nestaʿlıḳ yazmaġa mālikdür. Tedāvin-i şuʿarā-yı zamānı ve fużalā-yı cihānı **Ü21b** cemʿ idüp **BE25a** her birisinden istifāde ḥāṣıl itmiş idi. Ḥayfā ki ol gül-i gülistān-ı maʿānī evān-ı cevānīde terk-i ʿālem-i fānī ḳılup ravża-i cāvidānı maḳarr idindi. Mezārı şehr-i Ḥalebdedür. El-ḥaḳ ṭabʿ-ı ṭarab-engīzi nefīs ve ẕihn-i ferah-āmizi güftār-ı sūznāk ile selīsdür. Eşʿār-ı dürer-bārı üç zebān ile efvāhda cārī ve Fārisīde kemāl-i mertebede taḥayyüle ḳādir ve sūz ü güdāz ile şāʿir-i sāḥir ve bi't-ṭabʿ ḥāṭır-ı şerīfi şiʿre māyil olduġından **B35b** Meylī maḫlas iḫtiyār itmişler idi. Bu bir iki maṭlaʿ-ı Fārisī anuñdur.

*Meṭāli*ʿ: به آین وفا بستي میانرا یا خیالست این
چنین نازك خیالی کی توان بستن محالست این[110]

اي دردلت باهل وفا جور وکین همه
چشمت بناز رهزن مردان دین همه[111]

---

110. Be-āyīn-i vefā bestī miyān rā yā ḫıyāl est īn
Çunīn nāzük ḫıyālī key tevān besten muḥāl est īn
Vefa yoluna kayıtlandın ya da bu hayaldir, böyle ince düşünceye nasıl kayıtlanılabilir, bu muhaldir.

111. Ey der dilet be-ehl-i vefā cevr ü kīn hemē
Çeşmet be-nāz reh-zen-i merdān-ı dīn hemē
Ey sen ki gönlünde vefa ehline karşı hep cefa ve kin var; gözün naz ile hep din adamlarının yolunu keser.

**KĀMĪ EFENDİ** : B23b Mevālī-i ʿizām ve ehālī-i fiḫām V25b zümresindendür. Mevlid-i şerīfi Edirnedür. Ḥālā pādişāh-ı kām-bahşuñ naẓar-ı ʿināyāt-ı berekāt-āyātı ile kām-bīn ü kāmrān F27a şehr-i mezbūrda ḳāḍī-i ʿadālet-nişāndur. Ehliyyetde ehālī içre akrānı nādir ve fużalā-yı ʿasr arasında faẓl ile şāʿir ve üslūb-ı inşāsı bī-naẓīr olmağın pādişāh-ı saʿādet-encām nāmına **Kimyā-yı Saʿādeti** neşr ü naẓm ile Türkīye terceme kılmışdur. Fi'l-ḥaḳīḳa mezbūr kitāb ḳalem-i müşkīn-raḳamdan dil-pezīr olmışdur. Bu bir ḳaç beyt-i ʿāşıḳāne vü rindāne anuñdur.

*Ebyāt*: Esīr-i bend-i zülf ü kākül-i ʿanber-feşānum ben BE25b
B36a İki zencīr ile bağlu yatur şīr-i jiyānum ben

*Diger*: Gülnār-ı ruḫ-ı dilbere her kim ki semen dir
Āteş ola anuñ yiri mānend-i semender

Öyküdügiçün sañā çemende gül-i bī-ḫar
Süsen dil uzadup seni v'ey bunda dikene dir

Ü22a Zühd ü ṣalāḥla şuleḥānuñ ercmendi aʿnī **ŞĀLİH EFENDİ**: Celāl-zāde Nişāncı Begüñ birāder-i ercmendidür. Sābıḳan pādişāhımızuñ ʿasrında Mışra ḳāḍī olmış. Ḥālā küşe-i ʿuzletde teḳaʿüd iḫtiyār idüp şām ü ṣubḥ taḳvā vü ṣalāḥ ile taḥṣīl-i amel-i ṣāliḥ ve terk-i fiʿl-i tālih itmeden ḫālī degüldür. Ol efāżıl-ı zamān mevālī-i ʿālī-şān mābeyninde ferzāne-i akrāndur. Ve üslūb-ı inşāsı dil-küşā ve ṭarz-ı ġazel-i ferah-fezā vāḳıʿ olmışdur. Cümlesinden bir iki maṭlaʿ u beyt şebt olundı.

*Maṭlaʿ*: Cism-i zerdüm kara kara dağlardur bī-ḳıyās B36b V26a
Şāh-ı ʿışḳ egnüme geydürdi pelengī bir libās

[*Diger*] : Āḫır oldı ʿömr çün geçdi hevā şimden girü
N'eyleyin el virdüğin dünyā bañā şimden girü

Ben cihān sevdālarından çekdüm el ey müddeʿī
Ser-te-ser dünyā ġamını al sañā şimden girü

Mevālī-i ʿizāmuñ hüşmendi aʿnī **MEḤEMMED ŞĀH EFENDİ** : Silsile-i neseb-i pāki sulṭān-ı meşāyiḫü'l-kibār F27b yaʿnī Ḥażret-i Mollā Ḫudāvendigāra muttaşıldur. Ḥalbuki ol şehvār-ı ʿālī-himmet evān-ı cevānīde ve

gülzār-ı B24a fānīde gül-ruḫsār cevānlar ile ʿayş ü ʿişret idüp cān ü dilden ṭālib-i erbāb-ı meşreb olmagın şevḳ ü ẕevḳden rūz ü şeb ḥālī degülken yine Vāhibü'l-amāl ve Feyyāz-ı müteʿālün ʿināyetiyle kesb-i kemālāt-ı dünyevī ve istiʿdāt-ı uḫrevī taḥsīl ü tekmīl ḳılup tefāsirde maḳbūl-i BE26a efāżıl ve eḥādişde kelām-ı belāġat-nümā ile güzīde-i emāşil ve ekşer-i ʿulūmı menḳūl ü maʿḳūlde ser-āmed-i ʿuḳalā ve her bir fende mümtāz u ser-efrāz ve aḳrān içre bī-hemtā olmışdur. Ḥālā ol ʿazīz-i B37a fużalā-yı zamān ḳażā-yı Mıṣr ile kāmrāndur. Egerçi ṭabʿ-ı laṭīfleri şiʿre māyil ve naẓma şāmildür ammā çendān maḳṣūd ü murād idinmezler. Aḥyānen berā-yı ḫāṭır-ı yārān bir gevher-i tābān peydā ider. Ū22b

*Beyt*: Ṭaġılur ġam leşkeri oldukca kākül āşikār
Nitekim ceyş-i ʿadū görünse ṭūġ-ı şehriyār

Vāriş-i ʿilm-i Nebī aʿnī **ʿĀLİ EFENDİ Ḥınnalı-zāde** : V26b Ehliyyetle ehālī-i fiḥām ve mevleviyyetle mevālī-i ʿiẓām zümresin dendür. Pādişāh-ı ʿālem-penāhuñ devām-ı devletinde ve eyyām-ı saʿādetinde ḥālā ʿizz ü iḳbāl ve cāh u celāl ile ḳāḍī-i Medīne-i Şām ve ʿadālet-güster-i kāffe-i enāmdur. Ol ẕāt-ı kerīmetü's-ṣıfāt Ḥınnalu-zāde dimekle maʿrūf ve dīn ü diyānetle mevṣūf vücūd-ı şerīfi kemālāt-ı reng-ā-renk ile ārāste ve ʿunṣūr-ı laṭīfi envaʿ-ı maʿārifle pirāstedür ve ṭabʿ-ı dürer-pāşı vādī-i naẓmda üç zebān ile şiʿre ḳādir ve her ʿilme şürūḥ F28a u ḥavāşi yazmada māhir B37b ve fünūn-ı ʿarūż ü muʿammāda ser-āmed-i ehl-i hüner ü müşkil-küşā ve her birinde fevāid-güster ü ḳavāid-nümā ve üslūb-ı inşāda Ḥāce-i Cihān gibi ferzāne-i zamān ü BE26b maḳbūl-i münşiyān-ı cihān ve eşʿār-ı Tāzī vü Fārisī ile meşhūr-ı ʿArab ü ʿAcem ve güftār-ı Türkīsi maʿnā-yı rengīn ile ġamzedā-yı dil-i pür-ġamdur. Zīrā ki ser-ā-pā ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳān-ı ḥazīn ve vaṣf-ı cemāl-i māh-rūyān-ı zühre-cebīndür. Cümlesinden bu bir ḳaç Fārisī ve Türkī ebyāt anlaruñdur. B24a

*Ebyāt* گفتم سخنی گوی مرا گفت دهن نیست
ابرام نکردم چه کنم آن جای سخن نیست [112]

دل می برد ز خلق به اشوب و کین همه
خرسند هم غمیشود آن هم بدین همه [113]

---

112 - Goftem suḫanī güy merā goft dehen nīst
Ebrām ne kerdem çi konem cāy-ı suḫan nīst
Dedim bir söz söyle. Bana dedi ağız yok. Diretmedim ne yapayım sözün yeri yok.

113 - Dil mī bered zi ḫalḳ be-ʿāşūb u kīn heme

**V27a** Rāḳım-ı ḥurūfuñ iʿtiḳādı budur ki eger mıṣraʿ-ı evvel böyle oḳunsa evlā idi.

دین می برد ز خلق بآشوب و کین همه [114]

Bu bir ḳaç Türkī maṭlaʿ u beyt anlaruñdur. **S38a**

Ṣabra ḳādir ʿāşıḳ u bī-nāz dilber görmedüm
Az ʿāşıḳ olmadum ben az dilber görmedüm **Ü23a**

[*Diger*]: Her ne dirse dir gözün ḳatl-i dil-i aḥbābda
Kimse ṭınmaz n'eylesünler arḳası miḥrābda

[*Diger*] : Eñsesinden bilirüz ḥaṭṭı gülen maḥbūbı
ʿĀrif olan begüm ardından oḳur mektūbı

[*Diger*] : Tāze ʿāşıḳ ölicek dāġ ile zeyn it ḳoluñ
Yeni sikke çıḳıcaḳ eskisi geçmez puluñ

Dil-i lā-yaʿḳıl ile ol büt-i maʿḳūl-şināsı
Hem-dem olsun diyelüm mi ḳulıyuz maʿḳūlüñ

[*Diger*] : Ḳabā-yı lāle-gūnuñ üzre zerrīn ḫançerüñ cānā
Şafaḳdan āşikār olmış hilāl-i ʿıyddur güyā

[*Diger*] : Ey ḫatuñ kāfirlerinden kişver-i imān ḫarāb
Gevher-i mihr ü vefā dürc-i lebüñde teng-yāb

[*Diger*]: Laʿl-i güher-engīzüñ bir ābdur āteş-reng
Ruḫsār-ı araḳ-rīzün bir āteş-i āb-āmiz

Bu muʿammālar daḫi anlaruñ netāyic-i ṭabʿlarındandur. Bu dürc-i gence derc olundı. *Muʿammā be ism-i Aḥmed*':

Şevḳ-i laʿlüñle ey dürr-i nā-yāb
Ḫūn-ı dil oldı dāmen-i aḥbāb **BE27a**

---

Ḫorsend hem nemī şeved ān meh be dīn herme
Bunca kargaşa ve kin ile insanların kalbini çalıyor, o ay yüzlü bununla da yetinmiyor.

114 - Dīn mi bered zi ḫalḳ be-āşūb u kīn herme
Kargaşa ve kin ile insanları dinden ediyor.

*Be ism-i Pir ʿAlī* : **S38b**

Bār-ı derdümden benüm ey meh olupdur ḫam sipihr
**F28b** Ser-nigūn oldı ġamumdan müşterī vü māh u mihr
*Ve lehu hemām-ı Bekr*
Kendüyi mürşid-i ʿışḳa şu kim vāṣıl ider
İki üç mertebede nām-ı nikū ḫāṣıl ider

[*Diğer*] : Ḫalḳ ider cennet ḥisābın cümle olmış şād aña
Bir bütūñ dāmānın almış ol ider feryād aña

**AḤMED EFENDİ**: Ḳonevīdür. Pādişāh-ı İslām ve sulṭān-ı ʿālī-maḳām ve şāhen-şāh-ı ẕevi'l-iḥtirāmuñ eyyām-ı ʿadālet-şiʿārında zübde-i enām ve nūr-ı dīde-i ümem ve seyyid-i Nebī Ādem *ʿaleyhi's-selātü ve's-selām* bi'l-ʿizzi ve'l-ikrāmuñ Medīne-i Münevvereʾsine *nevverallahü* ḳadī-i nikū-nām ve vālī-i ḫuceste-fercāmdur. Beyne'l-mevālī feżāyil-i bī-ġāyeti fevḳa'l-ḥad ve ʿinde'l-ehālī kemālātı bī-nihāyeti lā-yuʿaddur. Bu maṭlaʿ-ı maḥabbet-engīz bir dilber-i ḫūn-rīz-i pür-sitīz elinden şikāyet-āmiz vāḳıʿ olmışdur el içinde meşhūr ve elsinede meẕkūrdür.

*Beyt*: El yüze ṭutup geçen cānān elinden el-ġıyāṣ
Bāña gün göstermez ol fettān elinden el-ġıyāṣ

Vāḳıf-ı esrār-ı künūz-ı Nebī aʿnī Ḥażret-i **BEŞİKṬAŞLI YAḤYĀ EFENDİ** : Kevkeb-i āsmān-ı maʿānī ve maṭlaʿ-ı āftāb-ı **Ü23b** nūrānī ve ẕātī-i feżāyil-i **S39a** rūḥānī ile ārāste ve pīrāstedür. **B25a** Ol ḳıdve-i erbāb-ı necāt leyl ü nehār evḳātın taḥṣīl-i kemālāt-ı berekāt-āyāta beẕl idüp ehliyyet ü mevleviyyetle medrese-i **W27b** Ṣemāniyyede müderris olmaġın Müderrisī maḥlaṣ itmiş ve zümre-i müfessirīn ü muḥaddisīn içre bī-mişl ü ser-āmed-i efāżıl ve maʿlūmāt-ı muʿciz-beyān ile kāmil olmış āḫir Mevlānā ʿAbdurraḥmān-ı Cāmīnüñ bu rūbaʿī-i kirāmı fehvāsı ile ʿāmil olmışlardur. **F29a**

*Rubāʿī* ای دل طلب کمال در مدرسه چند
**BE27b** تکمیل اصول و حکمت و هندسه چند
هر فکر که جز ذکر خدا وسوسه است
شرمي ز خدا بدار این و سوسه چند [115]

115 - Ey dil ṭaleb-i kemāl der medrese çend
Tekmīl-i uṣūl ü ḥikmet ü hendese çend
Her fikr ki cuz ẕikr-i Ḫudā vesvese est

Meydān-ı keşretden kenār özleyüp İstanbul karşusında Beşiktaşında bir cāy-ı dil-keşi iḫtiyār idüp ʿibādet-i Ḥaḳ ile sülūk-ı meşāyiḫ-i kibāra sālik **839b** ve keşf-i kerāmāt ile ḥaḳāyıḳ-ı muḥaḳḳıḳīnüñ esrārına mālikdür. Vādī-i sülūk ile tarīḳ-ı taṣavvufda ṭāḳ u yegāne-i āfāḳ olmışdur. Ve pādişāh-ı ʿadl ü dād ol ḫūb-nihādānlara ḥüsn-i iʿtiḳat idüp ḫāṭır-ı ʿāṭırın riʿāyeten güftārına inḳıyād göstermişlerdür. Añа bināen ol bī-naẓīr-i zamān niçe niçe bī-kes ü nā-murādlarun cüz'īce iltifāt u işārātla murādāt-ı küllīsin her ne vech ile olursa ḥāṣıl ḳılup ber-murād u kāmrān itmeden ḫālī degüldür. Ḥālā bu ʿaṣrda ʿulūm-ı ẓāhire vü bāṭıne ile ferīd ve muḥaḳḳıḳīn içre taḥḳīḳ ile ṣāḥib-tecrīd ve ʿilm ü ʿamel-i bī-bedel ile güzīde-i **W28a** ṣüleḥā-yı ʿālī-enṣāb ve āsmān-ı kerāmete ḳuṭbü'l-aḳṭāb ve aḫlāḳ-ı ḥamīde ile munisü'l-aḥbāb ve eṭvār-ı maḳbūl ile enisü'l- **Ü24a** aṣḥāb ve naẓar-ı kimyā-baḫşı feyż-re sān-ı şeyḫ ü şāb ve kelimāt-ı ḥikmet-āyātı bī-şübhe vü reyb ü irādāt-ı ʿālem-i ġaybdür. **840a** El-ḥaḳ ol kāşif-i ʿilm-i evvelīn ve ol ʿārif-i fünūn-ı āḫirīnüñ ḥaḳāyıḳ-ı pür-deḳāyıḳın ehl-i ẓāhirüñ ʿuḳūli idrāk itmesinde ʿāciz ü ḳāsırdur. **BE28a** Zīrā ki ibārāt-ı beliġı ser-ā-ser ḥaḳāyıḳ ve işārāt-ı faṣīḥi ser-ā-pā muvaḥḥidāne ve pür-deḳāyıḳ vāḳıʿ olmışdur. Bu bir ḳaç Fārisī ve Türkī beyt anlaruñdur. Tebeyyünen ve teberrüken cemʿ olup bu **B25b** perīşān evrāḳa şebt olundı. Rumüz-ı āfāḳ ü enfüse vāḳıf olan ʿuşşāḳa mefhūm ü maʿlūmdur. **F29b**

*Şiʿr* : Gerçi der-gencem velī tenhā neyem
Āşinā-yı cānib-i cānāneyem

[*Diger*] :Varlıḳ ḳamu çün bir durur şādī nedür mātem nedür
Gel şeyḫüm ol göster baña ʿālem nedür ādem nedür

[*Diger*] : Ders-i ʿışḳı biz fenā şaḥnında taḥṣīl itmişüz
Sanmañuz seyr-i Şemānī ile tekmīl itmişüz

Suḫte olup yatduḳ tetimmāt-ı ṭalebde nice yıl
Me'kel-i derd içre ġam ṭasını taḳbīl itmişüz

Ey müderrisler nedür bu saʿy-i bī-ḥāṣıl müdām
Bir gün ola diyesiz kim ʿömri taʿṭīl itmişüz

---

Şermī zi Ḫudā be-dār īn vesvese çend

Ey gönül, medresede daha ne zamana kadar kemal talep edeceksin? Usûl, hikmet ve hendeseyi tamamlamaya daha ne kadar gayret edeceksin? Allah'ın zikri dışındaki her fikir vesvesedir. Allah'tan utan bu vesvese daha ne kadar sürecek?

Ḳāḍī ʿaskerlik müderris manṣıbı ednā durur
Āsitān-ı ḥaḳḳı kevnin üzre teʿcīl itmişüz

*Diger*: Cihān mülkini ʿārifler görüp ḫoşca mekān dirler
İdinmezler mekān ammā hemān ḫoşca mekān dirler

**ḤAYĀLĪ EFENDİ** : Sulṭānü'l-ʿārifīn ve burhānü'l-muvaḥḥidīn hādī-i rāh-ı mustaḳīm aʿnī Şeyḫ İbrāhim نور الله مرقده [116] nuñ nūr-ı dīdesi ve sürūr-ı sīnesi yaʿnī ferzend-i dilbendidür. Maʿlūm-reʾy-i ṣāḥibān-ı kerem ola ki aṣl-ı pākizeleri diyār-ı ʿAcemdendür. Vilāyet-i Mıṣrda ṭavaṭṭun idüp irşād-ı fuḳarā itmekle āsitāneleri melāz-ı şāh ü gedā olmışdur. Sābıḳü'z-ẕikr müddet-i medīddür ki cānişin-i vālid-i erşedi olup erbāb-ı maʿārif içre ḳuṭbü'l-aḳṭāb-ı zamān ve mihr-i cihān-tāb-ı devrān. Muferr-i İslāmı ve'l-müslimīn nāṣiḥü'l-ḥalāyıḳ-ı ecmaʿīn ve zübde-i muḥaḳḳıḳīn-i fünūn ve dānişveri vü **Ü24b** güzīde-i müdeḳḳıḳīn-i ʿuḳūl-i beşerī Ḫudāvend-i muḫterem ve maḳbūl-i mükerrem emirü'l-kelām ve efṣāḥ-ı fuṣaḥā-yü'l-enām mübdiʿ-i bedāyiʿ-i maʿānī ve mażhar-ı ṣanāyiʿü'l-beyānı olmışdur. Dāimā meclisi-i şerīfinde ve maḥfel-i münīfinde müfessir-i **Meşnevī** ve maḳber-i **Maʿnevī** olup gāh gāh garīḳ-ı baḥr-ı vicdān olup bir güher-rahşān-ı li-mişli hāzā peydā iderler ki ʿaḳl-ı ḫurdedān fehminde mest ü ḥayrān olur. Ve taʿalluḳ-ı dünyevīden bī-ḫaber olması muḳarrerdür şebt olundı.

*Ebyāt*: Süzān-ı firāḳ ile oldı bu ciger biryān
Cān teşne yürek yandı oñulmadı bu hicrān

[*Diger*] : Muṣaffā eyle dil levḥin bugün nūr-ı tecellādan
Cemālin gösterür dil-ber çü mir'at-ı mücellādan **F30a**

**S40b SÜRŪRĪ EFENDİ** : Gelibolıdandur. Sābıḳan **B26a** şāh-zāde Sulṭān Muṣṭafā ḥażretlerinüñ ḫocesi olmış ve ḥadd-ı ẕātında pesendīde-i ehālī ve güzīde-i mevālī kemāl **W28b** ü faẓl ile ser-āmed-i aḳrān ve ḫulḳ-ı ʿaẓīm ile yegāne-i devrān ve ferzāne-i cihān idi. Kütüb-i mütedāvile nīce nīce şürūḥ ü ḥavāşi ve tefāsir ü eḥādiṣ yazmışdur ve kelimāt-ı dür-pāşı yoḳdur. Her bir ʿilmde dürlü dürlü suʾal ü cevāb ḳılmış ve zebān-ı Fārisīde olan tedāvin-i selefe ve **Şebistān-ı Ḫayāle** ve ḥalli āsān olmayan resāʾil-i muʿammāya ve **Meşnevī-i pür-Maʿnevī**nüñ altı cildine tafṣīl üzre şerḥ yazup her birisin

---

116- Nevverallahu merḳadehu ( Allah onun kabrini nurlandırsın).

erbāb-ı **BE28b** ḥāle ve tālib-i kemāle gün gibi ẓāhir ü ʿıyān itmişdür. Ve ẓāt-ı ʿazīzi beyne'l-ıḫvānü'z-zamān zühd ü taḳvā ile mevṣūf ve fużelā-yı ʿālī-güher içre fünūn-ı maʿārifle maʿrūfdur. Ve ṣanāyiʿ-i şiʿrde maʿlūmāt-ı pāk birle ḳavāʿid-güster ve fünūn-ı ʿarūż ü ḳāfiye bilmede hünerver ve üç zebān ile naẓma ḳādir ve her birinde ḫūb ü māhirdür. Ammā ittifāḳ-ı erbāb-ı hüner **841a** ve re'y-i aṣḥāb-ı nīk-muḥażżar şöyledür ki te'lifāt u maʿlūmātı ol pīr-i suḫen-güsterüñ şiʿrine ber ter ola ve bu deñlü faḍl u kemāl ile evāḫir-i ʿömründe kimseye ser-fürūʿ itmeyüp küşe-i ʿuzletde الفقر فخری [117] muḳteżāsınca ḳanaʿat **Ü25a** ḳılup dā'imā meserret-i vaḥdānī ile mesrūr ve ʿayş u ḥużūr üzre olup evḳāt-ı ʿazīzin kitāb-ı naḥve ṣarf idüp vech-i maʿāş taḥṣīl ḳılurdı. Defeʿāt ile ḫāk-i pāy-i kimyā-eserlerine rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkire yüz sürmişdür. Eşʿār-ı taṣavvuf-āmizi bi-ḥad ve güftār-ı taḫayyül-engīzi **W29a** lā-yuʿaddur bu bir ḳaç beyt ile iḳtifā olınup şebt olundı.

*Naẓm* : Fāş olupdur gün gibi sırrum benüm ey āftāb
Dūd-ı ahumdur olan ortada bir pāre hicāb **F30b**

[*Diğer*] : ʿĀşıḳum gün yüzinüñ naḳşına şāhum ezeli
Seni naḳḳāş-ı ezel ḳudret eliyle yazalı

Āl ile aldayup aldı dil-i süzānımuz āh
Şol ḳara gözlerini nāz ile bir kez süzeli

[*Diğer*] : Nūş ḳıl gel berü başdan bu gözüm yaşından
Ki dimişler sanemā ṣuyı buñar başından **B26b BE29a 841b**

**VUṢŪLĪ EFENDİ** (Mollā Çelebi) : İstanbulludur. Sarāy-ı ālemde ẓāt-ı şerīfi aṣl u neseble ṣāḥib-ʿizz ü veḳār ve gülistānā faẓīletde naḫl-i vücūdı ezhār-ı maʿārifle ber-ḫurdār ve ẓihn-i selīmi hem-vār ve ṭabʿ-ı mustaḳīmi üstüvār olmağın rūz ü şeb taḥṣīl-i ʿulūm idüp feżāyil ile maḳbūl-i her merzbūm olmışdur. El-ḥaḳ mevleviyyet ü ehliyyet ile ehālī vü mevālī içre meşhūr ve eyülikle efvāhda meẕkūr dür. Müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür ki ferzend-i ercmend-i sulṭān-ı zamān yaʿnī şeh-zāde-i kāmrānuñ taḫt-ı felek-medārında ḳādī-i nīk-baḫt olup ḫavaṣṣ ü ʿavām eyyām-ı ʿadālet-şiʿārında asūde dür ve rūzgār-ı emn ü emānetle ber-ḫurdār olmışlardur ve ṣubḥ ü

---

[117] El faḳru faḫrī : Fakirlik benim övüncümdür (Hadis) El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ**, Dâru İhyâi't-Turas, Beyrut, 1352, C. II, s.87

şām ṭabʿ-ı deryā-mü'eşşirleri cemʿ-i ʿulūma şāmil ve ṭarz-ı naẓm ü neşrde fuṣaḥā-yı ʿaṣr gibi kāmil ve her birinde ser-āmed-i emāşil ve pesendīde-i merdüm-i efāżildur. Kelimāt-ı rengīn ile ṣāḥib-edā ve ebyāt-ı şīrīni çāşni-baḫş-ı ʿuşşāḳ-ı şeydādur. Ḳaṣāyid-i **842a** selīs-i dil-keşi nefīs ve ferāh-resān-ı dil-i ġamzedādur. Şāh-zāde-i merām-baḫş ḥażretlerinüñ ḫāk-i pāy-i saʿādet-encāmlarına irişmek ile Vuṣūlī maḫlaṣ itmişlerdür. Eşʿār-ı güher-bārları bī-ḥadd ü lā-yuʿaddur. Cümlesinden bir iki ġazel-i bī-bedel ile bir ḳaç beyt şebt olundı. **Ü25b**

*Şöyle:* Mihr-i ʿālem geşt ider eṭrāf-ı çarḫı sū-be-sū
Olmaġa sen āftāb-ı ḥüsne bir dem rū-be-rū

Mū-miyānuñla dehānuñ baḫşin itdük yoḳ yire
Ḳaldı farḳ olunmadı biri birinden mū-be-mū

Dem-be-dem deşt-i belāda firḳatüñde dilberā
Aḳdı çeşmümden benüm seylāb-ı eşküm cū-be-cū

**F31a** Görmege sen meh-cebīni her gice māh-ı felek
Şehrüñ için ṭolanur menzil-be-menzil kū-be-kū

Ey Vuṣūlī let urur ḫışm eyleyüp añа küsūf
Saḳın olmasuñ güneş ol māh-rūye rū-be-rū

*Ve leyżan:* Ḳılca boynumda benüm yoḳ dīdiler
Yār tīġın bilebilsem ne biler

Nār-ı hicrüñle yanup gitdi yürek **B27a** **BE29b**
Ḫançerüñ sīnede cānā ne diler

Derd ile nāy-ṣıfāt nālelerüñ
Niyedür zārı ne içün iñiler

Görmesün ḫāk-i reh-i yārı müjeñ
Uġrıdur sürmeyi gözden o siler

Reh-i firḳatde Vuṣūlī her dem
Raʿd-ı āhumla felekler gümüler

[*Diger*]: Düşer mihrüñden ey meh necm-i eşküm bir nice gündür
S42b Baña yâr olmadı ṭâliʿ sitârem ḳatı düşkündür

[*Diger*] : Baña ey verd-i ḫandânum olur cennet saḳar sensüz
İder rûḥ-ı revân âḫir bedenden cân sefer sensüz V29b

**FEVRÎ EFENDİ**: İbn-i ʿAbdullahdur. Zümre-i müderrisîndendür. Żât-ı laṭîfi mevâlî-i ʿizâm içre eyülikle maʿrûf ve ḫâṭır-ı ʿâṭırı ṣafâ ile ehâlî yanında mevṣûf ve cevdet-i ṭabʿı müstaḳîm ve zekâ-yı żihni selîmdür. Kütüb-i mütedâvilenüñ her birinde müṭâlaʿa-i ferḫunde-âṣârı ʿallâme-i rûzgârî-i lillahi derrehu ḳâyil dimege zebânın ḳâyil itmiş ve maʿmûn-ı nezâket-meşḫûnı Ü26a ʿale'l-fevr S43a elfâẓ-ı gün-â-gün ile rişte-i naẓma çeküp ṣarrafân-ı maʿrifet ve küşe-nişînân-ı çârsû-yı maḥabbete ʿarż eyler. Anlar daḫi mânend-i sübḥa elden düşürmeyüp her an virdi-i zebân F31b idinür. Ḥaḳḳâ budur ki ḳaṣâyid-i pür-fevâyidi bî-ḥadd ve terciʿ-bend ile muʿaşşer ve taḫmis ve tesdisleri lâ-yuʿaddur. Ser-â-ser meşhûr-ı âfâḳ ve ḥasb-i ḥâl-i ʿuşşâḳ-ı BE30a pür-iştiyâḳ olmışdur. Cümlesinden bir ġazel ile bir nice maṭlaʿ-ı bî-bedel şebt olundı.

*Ġazel* : Geçmezem hergîz belâ-yı derd-i ʿışḳ-ı yârdan
Dönmezem ḳalu belâda itdigüm iḳrârdan

Meyl idersem cennete ruḫsâr-ı yâri terk idüp
Rûz-ı maḥşer zâhidâ maḥrûm olam dîdârdan

Şöyledür żaʿfum ki bir dîvâre söykensem eger
Peykerüm teşḫîş olunmaz ṣûret-i dîvârdan

Çeşm ü müjgânum ruḫuñ ʿaksiyle bir gülzârdur
Kim anuñ eṭrâfına ḥavlı çekilmiş ḫârdan S43b V30a

İrmek isterseñ dehân-ı laʿl-i yâre Fevriyâ
Geç iki ʿâlemden el çek cümle yoḳdan vardan

[*Diger*] : Bülbül ağlar başı üzre gözi yaşın dökerek
Şâh-ı gül ḫaste olup var ise çıḳardı çiçek

[*Diger*] : Ġamzesi ol ḳâtilüñ bu sîne-i ṣad-çâkde

Şanki bir cellād tīġıdur gömülmüş ḫākde

[*Diger*] : İsterin Ḥaḳ ḥaste-dil ʿuşşāka cānānın vire
Umarın derdin viren Allah dermānın vire

[*Diger*] : Beñzerin ḳadd-i nigāre diyü ey gülbin-ter **B27b**
Olma maġrūr ṣaḳın tīz biten tīz yiter[118]

[*Diger*] : Emvāc-ı ḳulzüm-i ʿışḳ bu nüh ḳıbābe sığmaz
Ehl-i dile ne maḫfī deryā ḥabāba sığmaz

[*Diger*] : Pençe-i şīr-i belādan cismümi ayırmasun
Tīġ-ı ḥasret etle dırnaġ arasına girmesün **S44a**

[*Ġazel*] : Yār yanında raḳīb-i bed-liḳā eksük degül
Cānuma derdā ki hergiz bir belā eksük degül **Ü26b**

ʿIşḳ ile ṭolmış ṣınuḳ dilden çıḳar mı kākülün
Genc olan vīrānede çün ejdehā eksük degül

Birbirinden ṣaḳlayup ʿaks-i cemālin dem-be-dem
İki çeşmüm ortasında mācerā eksük degül

ʿĀşıḳa yoḳdur vefāsı gerçi dil-dārüñ velī
Luṭfı çoġ olsun cefāsı vaḳtehā eksük degül **F32a**

Ṣüretā gerçi Muḥammed deñlü yok dilber velī
Ṣüretā Yūsuf dir iseñ Fevriyā eksük degül

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:

Her ṭarafdan ʿāşıḳa seng-i cefā eksük degül
Başuma her ḳanda ise bir belā eksük degül

Göñlüme geh ġam gelür gāhi belā vü miḥnetüñ
Menzilümden devletüñde āşinā eksük degül

---

[118] -der kenar:
Naẓire Keşfī Beg : Görđüm ol şūḫı degül merdümüñ dide-i ter
Meger ḫālī ḫayālī đaḫi gözümde uçar : - B, BE, S, Ü, W

Vay baña kim bir senüñ gibi efendüm yoḳ durur
Yoḫsa saña ey şeh-i ḫūbān gedā eksük degül

Nice tenhā bulayın ey gün seni yanuñda çün
Sāye gibi bir raḳīb-i bed-liḳā eksük degül

Dem-be-dem derd ü gamuñ dilde füzūn olmaḳdadur
Gerçi laʿl-i rūḥ-baḫşuñdan devā eksük degül

ʿĀlem-i maʿnā yüzinden ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ gerek
Yoḫsa ʿāşıḳ ey perī-rū ṣūretā eksük degül

Dīde vü dil ol güneş yüzliye nāẓır olalı
ʿAhdiyā mābeynimüzde mācerā eksük degül

**RIZĀYĪ EFENDİ** (Ḳaṣṣab-zāde): Zümre-i müderrisīndendür. Ḳaṣṣab-zāde ʿAbdülkerim Çelebi dimekle maʿrūf ve eyülükle mevṣūf ve mevlidleri Dimetoḳa **BE30b** ve aṣılları Bursalıdur. Mürebbāları Edirnevī olmağla Edirneli taʿdād olınur ve kendüleri daḫi Edirnelü meẕkūr olmadan ḫaẓẓ iderler. Fi'l-ḥaḳīḳa meẕkūr şehrüñ āb u hevāsı ṣafā-baḫş u neşāt-engīz ve ḫāk-i ḫoş-nihādı mihr-āmiz çār faṣlı çār ʿunṣūr gibi muʿtedil ü laṭīf ve cümle ādemleri ehl-i dil ü kāmildürler. Ve mezbūr şehrüñ bāġ u bağçesi reşk-i riyāz-ı **Ü27a** berrīn ve gonce-fem olan perī-rū dilberlerle ġayret-i ḥūr ü ʿayndurlar. Bu bende-i müsāfir ol diyārda mücāvir olduḳda bir ḥaddede fużalāsından bī-nihāye maḥabbet ve bir derecede şuʿarāsından **S44b** bī-ġāye mürüvvet ve insāniyyet **B28a** görmişdür ki taḳrīr ü taḥrīr olmadan geçmişdür. Ol cāy-ı ferah-efzānuñ gülistānların ve gül gibi şükūfte-cevānların ve serv-i sehī gibi ḫırāmān ḫūbların ve çarsu vü esvaḳda olan maḥbūbların seyr itdükde bir ġazel-i bī-bedel vaṣf-ı tarīḳ ile ẓuhūra gelüp mesṭūr olup bu evrāḳa taḥrīr olundı.

*Ġazel li-mü'ellifihi* : تا امدم چو باد به بستان ادرنه
كل كل شكفت دل ز گلستان ادرنه [119]

---

119 - Tā āmedem çu bād be-bustān-ı Edrine
Gul gul şükūft dil zi gülistān-ı Edrine
Edirne bahçesine rüzgar gibi geldiğimde gördüm, Edirne gül bahçelerinden dolayı gül gül açıldı.

شمشاد و سرو و خلد ملافید بغداد از این
کامد بجلوه سرو خرامان ادرنه [120]

یاد از کنار شط و ز بغداد یان دهد
سیر کنار تونجه و خوبان ادرنه

هر دم ز بس که یاری یارانه میکنند
شرمنده ام یاری یاران ادرنه

تا دامن وصال تو آرد بکف شده
عهدي ز خیل خاك نشینان ادرنه [123]

BE31a

Mezkûr Rızâyî Efendinüñ zihn-i selîmi fezâyil ile ârâste ve ṭabʿ-ı mustakîmi **V30b** aḫlâḳ-ı kerîme ile pirâstedür. Kemâl-i faẕl ile yegâne-i aḳrân ve evṣâf-ı ḥamîde ile pesendîde-i yârân ve fuṣaḥa mâbeyninde faṣâḥatle bî-naẓîr-i zamân ve büleğâ içre belâğatle erkân ve envaʿ-ı maʿrifetle merğûb-ı ehl-i ʿirfân ve fünûn-ı şiʿr **B45a** ü ʿarûż ü muʿammâda ḫûb ve ser-âmed-i aḳrân ve üslûb-ı inşâda Vaṣṣâf-ı devrân ve belki ferîd-i cihân eşʿâr-ı şîrîni leẕîẕ ü nefîs ve güftâr-ı rengîni muḥayyel ü selîsdür. El-ḥaḳ ḫoş-ṭabʿ u ʿâlî-ṣoḥbet ve âdemî-sîret muḥibb-i fuḳarâ ve melce-i şuʿarâdur. Ve bu bende-i sergeşte ekṣer-i evḳât Dimetoḳa ve Edirne ve İstanbul ve Bursâda ḫâk-i pây-i şerîfleri ile müşerref olup dürlü dürlü istifâde idüp naẓm-ı dürer-bârların güş-ı ḫûşe **U27b** güş-vâr ḳılmışdur. Ol bülbül-i gülşen-i faṣâḥat ve ṭûṭî-i şekeristânı belâğat üç zebân ile şiʿre ḳâdir ve her birinde mânend-i **F33a** Ḥassan ve Selmân-ı sâḥirdür. Bu Fârisî maṭlaʿlar anuñdur. Mâṣadaḳ-ı ḥâl ve şâhid-mâḳâldür erbâb-ı fehm ü ẕekâya ʿarż olınur.

---

120 - Şimşâd u serv ü ḫuld-ı melâfid-i baʿd ez în
K'âmed be-cilve serv-i ḫırâmân-ı Edrine
Şimşir ağacı, servi ve cennet bahçesi, övünemez oldu. Çünkü Edirne'nin salınan servisi gözüktü.

121- Yâd ez kenâr-ı Şaṭ u zi Beğdâdiyân dehed
Seyr-i kenâr-ı Tunca vü ḫûbân-ı Edrine
Tunca kenarını ve Edirne güzellerini seyretmek Şatt'ın kenarını ve Bağdatlıları hatırlatır.

122 - Her dem zi bes ki yârî-i yârâne mi konend
Şermende em zi yârî-i yârân-ı Edrine
Her an o kadar çok samimi dostluk gösteriyorlar ki Edirne'nin güzellerinin dostluğundan utanıyorum (beni şımartıyorlar).

123- Tâ dâmen-i visâl-i tu âred be-kef şode
ʿAhdî zi ḫıyl-i ḫâk-nişinân-ı Edrine
Ahdî, senin kavuşma eteğini ele geçirmek( sana kavuşmak) için Edirnelilerle birlikte yaşamaya başladı.

*Şi'r*: پیك بلا و قاصد درد و رسول غم
امشب بر منند بیا ای اجل تو هم [124]

تخم سان اشك براه تو نثاری كردم
شادمانم كه در ین مزرعه كاری كردم [125] **B45b**

**B28b BE31b** مبارك باد عید ان دردمند بیكس و كورا
كه او كس را نمیكوید مبارك باد و كس اورا [126]

Bu maṭla'ı kendülere Ferhad Âga iltimâsıyla medrese virüldükde buyurmuşlardur tamâmı ḥasb-i ḥâlleridür.

*Beyt*: سپهر را چه عجب گر كند رعایت دون
كه جز متابعت كار كی كند گردون [127]

Türkî dilinde **W31a** eş'âr-ı ṭarab-nümâsı ve güftâr-ı dil-küşâsı bî-ḥadd ü lâ-yu'addur. Bu ebyât-ı rengîn mânend-i sünbül-i müşkîn-i feyż-resân meşamm-ı dil-i ḥazîn-i 'âşıḳân-ı miskîndür şebt olundı.

*Şi'r*: Sünbülleri girihlerini çözdi çün nigâr
Bir ḥüsn daḥi bağladı ḫaṭṭ-ı 'iẕâr-ı yâr

[*Diğer*] : Ḳosam biñ dâġı dâġ üstine sînemde 'aceb sırdur
Tefâvüt itmez ol gün yüzlinüñ yanında hep birdür

[*Diğer*] : Öyḳündi gün yüzüñe çün gördi bâd-ı şarşar
Bir sille çaldı nâre çıḳdı gözünden odlar

---

124. Peyk-i belâ rû ḫâṣıd-ı derd û resûl-i ġam
İmşeb-i ber menend biyâ ey ecel tu ham
Belâ, dert ve gam elçisi bu gece benim yanımda, ey ecel sen de gel.

125. Toḫm sân eşk berâh-ı tu niṣârî kerdam
Şâdmânem ki der în mezraʿa kârî kerdam
Senin yoluna tohum gibi göz yaşı saçtım. Bu tarlada bir iş yaptığım için mutluyum.

126. Mübârek bâd 'ıyd-ı ân derd-mend-i bî-kes û ḫ'ûrâ
Ki û kes râ nemîgûyed mübârek bâd û kes û râ
O kimsesiz dertlinin bayramı mübarek olsun. Öyle ki o kimseye mübarek olsun demiyor, kimse de ona demiyor.

127. Sipehr râ çi 'aceb ger koned rifâyet-i dûn
Ki cuz mûtâbeʿat kâr key koned gerdûn
Felek alçağı gözetirse buna şaşılmaz; çünkü felek gözetmeden başka ne yapar ki...

[*Diger*] : Göz yumup açınca dök dise o şeh baña güher
Merdüm-i çeşm-i güher-pāş ideyin dir göz ḳapar

[*Diger*] : Ḳaṣr-ı ʿayşa pür ṣafā bir ṣuffedür cām-ı şarāb
Görinür hep ʿālem anda ṭob āyīne ḥabāb

[*Diger*] : Giceler ṣubḥa dek ġamdan uyanuḳ olduġum bilmez
Diriġā sūz-ı mihr ile uyanuḳ olduġum bilmez

Düruġ-ı bī-fürūġun dökülüp her gice aġyārun
O mihr ṣubḥ-veş mihrinde ṣādıḳ olduġum bilmez

[*Diger*] : Görse kerīm derd ile aġyār ḥaẓẓ eyler güler
Nice aġlamayayın kim ḥālüme itler güler

Bu ġazel-i pür-meşel-i rengīn daḥi ol şāʿir-i bī-bedelüñdür.

*Ġazel* : Ne yāri görmege ḳudret ne ʿarz-ı ḥāle fırṣat var
Mecālüm yoḳ marīż-i ʿışḳ olaldan ḥayli ḥayret var **S46a**

Ne özge derd olur yā Rab belā-yı ʿışḳ kim andan**Ü28a**
Ne ṣıḥḥat ārzūsı ne ümīd-i istirāḥat var

Kül itdi cümle eczāmı egerçi āteş-i firḳat
Ḥarāret niye bāḳī bilmezin bende ne ḥālet var **W31b**

Ḳoyup kūy-i nigārı ehl-i cennet olmaḳ istersin
Muḳarrer añladum kim sende ṣūfī ey belāhet var**F33b**

Cefāsı yoḳ güzel olsa virürdüm yolına varı
Rızāyī māḥaṣal hercāyi sevmekden ferāġat var[127]**BE32a**

**ʿABDÜLĠANĪ EFENDİ:** Bolıdandur. Zümre-i müderrisīndendür. Rūz ü şeb ʿilm-i maʿḳūl ve müṭāleʿa-i tefāsir ve eḥādiş-i Resūl *ʿaleyhisselām* ḳılmaġla dāḫil-i erbāb-ı maʿārif olup şöhret-i tām bulmışdur. Hālā Bursada

---

* - der kenar Hazire Keşfī Beg :
Dimeñ cevrin görüp ʿışḳından ol şūḫuñ [ki] rāhat var
Anuñ ki cevrüñe nāz itmesinde çok leṭāfet var : -B, BE, S, Ü, W

kırk akçe medreseye mutaṣarrıfdur. Fünūn-ı **B29a** ʿilm-i evvelīn ü āḫirīni tetebbuʿ idüp muḥaḳḳıḳīn içre benām ve cāmi-i cevāhir-i maʿānī olmağın bi't-ṭabʿ her nesneden ganī ve ḳayd-ı hestī-i dünyā ve miḥnet-i nistī-i bī-beḳādan mustaġnīdür. Zīrā ki hergīz **S46b** meyl-i māl ü menāl ve aṣla arzū-yı cāh ü celāl itmeyüp dā'imā ṭālib-i erbāb-ı kemāl ve mā'il-i aṣḥāb-ı vecd ü ḥāldür. Ol ʿulūm ile aḳrān içre bī-bedel olan deryā-dilüñ zebān-ı Fārisīde ġazelleri muḫayyel Türkī dilinde naẓm-ı dürer-bārı pür-meṣel vāḳıʿ olmışdur. Cümlesinden bir iki maṭlaʿ-ı Fārisī ve Türkī şebt olundı.

*Maṭlaʿ* حباب اسا نرفت از سر هواي جام جم بيرون
از آن هرگز ز بزم مي نخواهم زد قدم بيرو [128]

[*Diğer*] : Ol hilāl-ebrū eliyle şöyle atdı ġam beni
Barmağın ışırdı ḳaldı seyr idüp ʿālem beni

[*Diğer*] : Ṭāliʿimdür baña gün göstermiyen devr içre āh
Āsmānī bir belādur ʿāşıḳa baḫt-ı siyāh

[*Diğer*] : Dünyāya virmez isem n'ola şarāb-ı nābı
Kim reşk-i āsmāndur her nilgün ḥabābı **Ü28b**

*Naẓīre li-mü'ellifihi*
Laʿl-i firāḳı ḳana ġarḳ itdi laʿl-i nābı
Rindānı reşki boġdı ṣuya dür-i ḫoş-ābı

**PĪR MEḤEMMED EFENDİ**: ʿAzmī maḥlaṣ ider. Mevlidi İstanbul ve ẕātı zümre-i müderrisīn **BE32b** içre maḳbūl ve ʿayān yanında Defterdār-zāde dimekle **F34a** meşhūr ve aṣl ü neseble cevān-baḫt u saʿādetmend diyü ef-vāhda meẕkūr ve aḳrān içre **V32a** şānla ser-bülend ve kütüb-i maʿḳūl ü menḳūli tertīb üzre görmede maʿānī ile ḫūşmend ve üç zebān ile ṭabʿı naẓma şāmil ve her birinüñ edā-yı ferah-nākinde şuʿarā-yı kāmil gibi ḳābil ve ol şāʿir-i nāzük-mizācuñ eşʿār-ı güher-bārı çoḳ aṣla taʿrīfe iḥtiyāç yoḳdur. Bu bir ḳaç maṭlaʿ-ı rindāne ki ḥasb-i ḥāl-i dil-i dīvānedür anuñdur.

*Meṭlūʿ*: Rāḥatum peykān u tīrüñ olalı ḫāṭır-nişān
Kim dimişler راحت الانسان في حفظ اللسان[129] **B29b**

---

128 - Ḥabāb-āsā ne reft ez ser hevā-yı cām-ı Cem bīrūn
Ez ān hergiz ni bezm-i mey ne ḫurrem red ḳadem bīrūn
Köpük gibi başımdan cam-ı Cem sevdası çıkmadı. Bu yüzden şaraplı meclisinden asla dışarı adım atmayacağım.

129 - Rāḥatü'l-insānu fi ḥıfzı'l-lisān: İnsanın rahatı dilini saklamakla olur

[*Diger*] Gördiler ḳand-i leb-i dilbere dildāde geçer
Didiler ṭūṭī-i Hinde daḥi ol ḳande uçar

[*Diger*] : Rūzgār itdi ḳapuñdan ten-i ḫākümizi dür
Saʿyimüz oldı işigüñde hebā-yı menṯūr

[*Diger*] : Ṭolanurmış işitdüm gice ile kūy-ı cānānı
Ṣaḳınsun ṭutılur bir gün götürsün māh-ı tābānı

[*Diger*] : Ḥadd ü pāyānı mı var yoluña cānlar virenüñ
Riṣte-i cāndan idünseñ yaraşur pīrehenüñ

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Sāde pehlüya seni çekmege ḳaṣd eylemese
Böyle ditrer miydi üstine düşüp pīrehenüñ

**ʿİLMĪ EFENDİ:** İstanbullı zümre-i müderrisīndendür. Sābıḳan Ġalaṭa ḳāḍīsi olan Burusalu Remzi Efendinüñ maḫdūm-ı ercmendidür. Kütüb-i ʿulūmı tertīb üzre taḥṣīl ve kemāl ü hüner ile ẕāt-ı ferḫunde-ṣıfātın tekmīl itmeden bir dem ve bir an ġāfil degüldür. Añа bināen **S47b** ṭabʿ-ı şerīfi ʿilm ile pirāste ve ḫulḳ-ı laṭīfi hilm ile ārāste **Ü29a W32b** ve zebān-ı **BE33a** Fārisī vü Türkīde naẓm-ı belāġat-nizām ile maḳbūl-i ʿulemā-yı kirām ve pesendīde-i ḫāṣ u ʿām olmışdur. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur bu evrāḳda şebt olundı.

*Şiʿr*: Nice bir hicr-i ḫamı zülf ile ḳaddüm bükeyin
Nice bir ol ḳuru sevdāyile yaşum dökeyin **F34b**

[*Diger*] : Terk-i ʿışḳ-ı yārı dün meẕheb idinmişdüm bu gün
Gördügüm gibi yüzün yārüñ yitirdüm meẕhebi

[*Diger*] : Seni bir ḳoçmaḳ içün biñ yaşamaḳdur dir imiş
Dil-i dīvāne cihānda göreyin biñ yaşa sen

**BĀḲĪ EFENDİ:** İstanbulī zümre-i müderrisīndendür. Evān-ı cevānīde ve bu sarāy-ı fānīde oḳımaḳ semtine sālik düşüp az zamānda çoḳ maʿrifete mālik olmış. Zīrā ki yārān-ı ṣafādan çekilüp küşe-i ʿuzlet iḫtiyār idüp rūz ü şeb taḥsīlde cidd ü cehd ḳılup evḳāt-ı ʿazīzin ʿilme ṣarf idüp bir miḳdār istiʿdād u istiḫrāc peydā **S48a** itdükden soñra meydān-ı faẓīletde güy-i seb-

ḳati çevgān-ı maʿārifetle emāṣil ü aḳrānından ḳapup merātib-i ʿulyā kesb ḳılup yegāne-i devrān ve ferzāne-i cihān olup kendü saʿy-i cemīli ile muḳtedā-yı ehl-i imān u dīn ve fużalā-yı cihān yaʿnī müftī-i devrān ḥażretlerinüñ dānişmend-i **B30a** hūşmendi olmış ve ol bülbül-i gülzār-ı suḫen ve ṭūṭī-i şeker-şikenüñ eşʿār-ı pür-sūzı **W33a** ve ebkār-ı dil-efrūzı meşhūr-ı ʿālem ve manẓūr-ı dīde-i **BE33b** benī Ādemdür. ʿAle'l-ḫuṣūṣ ṭarz-ı ġazelde mānend-i Hilālī elfāẓı lāmiʿ ve ḍarb-ı meṣelde Seyfī gibi naṣṣ-ı ḳāṭī ve üslūb-ı ḳaṣīdede ṭarz-ı Ümīdī selīs ü hem-vār ve maʿānī-i ḫaṣı bī-şümār kemāl-i şöhreti bir ḥadde ki pādişāh-ı bülend-himmet ve sulṭān-ı saʿādetmend-i pür-şevket ḥażretlerinüñ gūş-ı hūşına ebyāt-ı dil-firībi ve kelimāt-ı ġarībi **Ü29b** irişince aḥvālin tecessüs itmişler. Baʿde'l-vuḳūʿ *bu aṣl kimesne dānişmend olup* **F35a** *medresede yatmaḳ lāzım degül* diyü *buña bir medrese tedārük eyleñ* diyü ḳāḍī-ʿaskerlere emr-i ʿālī vārid olmış. Bermucib-i ḥükm-i şāhī **S48b** ve ber-muḳteżā-yı taḳdīr-i İlāhi ḳaṣabā-i Silivride otuz akçe bir medrese ṣadaḳa buyruldı. Ḥaḳḳā budur ki silsile teselsül bulalı bir dānişmende böyle riʿāyet ü ʿizzet olup saʿādet bulmamışdur. Hālā İstanbul içinde Murād Paşa Medresesine bedeli ile getürdiler. Ümmīddür ki nice nice merātib-i ʿālīye ṣudūr ide. Meẕkūruñ eşʿārı ġāyetde ḫūb ü mergūb olduġıçün ser-â-pa meşhūr ve efvāhda meẕkūrdür. Aña bināen iḫtisār üzre bir iki ġazel-i bī-bedel ile bir ḳaç meṭāliʿ u beyt-i pür-meṣel şebt olundı.

*Ġazel*: Müje ḫaylin düzer ol ġamze-i fettān ṣaf ṣaf
Güyiyā cenge ṭurur nīze güẕārān ṣaf ṣaf **BE34a**

Seni seyr itmek içün reh-güzer-i gülşende
İki cānibde ṭurur serv-i ḫırāmān ṣaf ṣaf **W33b**

Leşker-i eşk-i firevān ile ceng itmek içün
Gönderür mevclerün lücce-i ʿummān ṣaf ṣaf

Cāmiʿ içre göre tā kimlere hem-zānūsın
Şekl-i saḳḳada gezer dīde-i giryān ṣaf ṣaf

Gökde efġān iderek ṣanma geçer ḫayl-i küleng
Çekilür kūyuna mürġān-ı dil ü cān ṣaf ṣaf

Ehl-i dil derd ü ġamuñ niʿmetine müstaġraḳ **S49a**
Dizilürler keremüñ ḫānına mihmān ṣaf ṣaf

Vaṣf-ı ḳaddüñle ḥırām itse ʿalem gibi ḳalem
Leşker-i saṭrı çeker defter ü divān ṣaf ṣaf **B30b F35b**

Kūyuñ eṭrāfına ʿuşşāḳ dizilmiş gūyā
Ḥarem-i Kaʿbede her cānibe erkān ṣaf ṣaf

Ḳadrüñi seng-i musallāda bilüp ey Bāḳī
Ṭurup el bağlayalar ḳarşuña yārān ṣaf ṣaf **Ü30a**

*Gazel*: Başlar kesilür zülf-i perişānuñ ucından
Ḳanlar dökülür ġamze-i bürrānuñ ucından

Peykān-ı belā sīneme işler geçer oldı
Ey ḳaşları yā nāvek-i müjgānuñ ucından

Dil ḍarbın urur ḳalbe firāḳuñda dem-ā-dem
Ḳan ağlasa zaḫmum n'ola peykānuñ ucından

Yüz sürmek umar pāyüñe üftādeler ammā
Nevbet mi deger kimseye dāmānuñ ucından

Murġ-ı dil-i Bāḳīyi görüñ fāḫte-āsā
Efġān ider ol serv-i ḥırāmānuñ ucından

*Ve lehu eyżān*: Bañа çoḳ cevr itdigüñçün ey sipihr-i bī-vefā
Āhumuñ dūd-ı kebūdı oydı ulaşdı sañа **S49b W34a**

[*Diger*]: Ḫalḳ-ı ʿālem gül seveydi kāşki bülbül gibi
Ol lebi ġonce bañа tenha ḳalurdı gül gibi

[*Diger*]: Ṭurmaz yanumda ḫançerini vaṣf ider nigār
Yaʿnī bañа ṭoḳundurur ol şūḫ-ı şīvekār

[*Diger*]: Göñül dāġı ġamuñla sīnede bir şemʿ uyandırmış
Çerāġ-ı ʿışḳa ġarrā ḳızıl altunı uyandırmış

Göñüller naḳdin almış yār girmiş ḥalḳa-i żikre
Bir iki derdmend āvāzeyi varmış ṭolandırmış

*Ve lehu Rubā'ī*: Ḫaṭṭ-ı laʿl ile ḳaşı cānānuñ
Bir rübāʿīsidür gülistānuñ
Bir belādur şalındı ʿuşşāḳa
Dostum ḳāmet-i ḫırāmānuñ

[*Diger*] : Gonceler içre nihān eyleme gülberg-i terüñ
Yaʿnī seyr eyleyelüm sīneñi çöz düğmelerüñ

[*Diger*] : Bilini ḳoçmadadur ol ṣanemüñ derd ü belā
Yoḫsa ʿāşıḳlara şīrīn lebi ḥāżır ḥelvā **BE34b**

*Naẓīre li-mü'ellifihi* **V34b**
Teşne dil mīve-i vaṣluñ derem ister cānā
Ṣundı sīb-i zeḳānın didi ki işte elmā

[*Diger*] : Zaḫm-ı sīnemden oḳuñ yārelerin hep alma
Ṭursun Allahı seversen hele bir pāre meded **F36a B50a**

**NEVĀLĪ ÇELEBİ:** Zümre-i müderrisīnden Saruḫānīdür. İsm-i şerīfi Nāsūh ve ṭabʿ-ı laṭīfi maʿānī miftāḥıyla meftūḥ kemāl ile ʿallāme-i rūzgār ve şiʿr **Ü30b** ü inşāda mānend-i dīgerān-ı nāmdār kendü zuʿmı ile iki zebān ile naẓma ḳādir ve her birinde sözleri nādir zīrā ki maʿnā-yı ġarīb ve elfāẓ-ı ʿacīb **B31a** bulmada māhir geçinür. Ḳuvvet-i şiʿriyyesi pür-zūr ve ebyāt-ı muḫayyeli ġayr-i meşhūr lākin vāsıṭa-i şiʿr-i dil-keş ile pādişāh-ı saʿādet-baḫşdan iltifāt-ı bī-ḥad ve iḥsān-ı bī-ʿadd bulup otuz aḳçe medreseyi aḫẕ ü cer itmiş. Madde-i naẓmı şöyle muṣannaʿ u muḫayyel ve dil-firīb ü ḳaribü'l-fehm vāḳıʿ olmışdur ki ʿaḳl-ı dūr-endīş murād olan meʿāli añlamada aṣla teşvīş çekmez. *Li-miṣli hāżā şiʿr*:

تصوّر کرده ام از خنده شرین دهانش را
نمیدانم خیالی چونکنم موی میانش را [129]

خیالي شد تنم از هجرابرویش همي ترسم
که بخت بدرچشم ان پري دارد نهانش را [130]

---

129. Tesevvur kerde em ez ḫande-i şīrīn-dehānaş rā
Nemīdānem ḫeyālī çū konem mūy-miyānaş rā
Tatlı gülüşünden ağzını tasavvur ettim, ince belini hayal edemedim.

130 Ḫeyālī şod tenem ez hicr-i ebrūyaş hemī tersem

**S50b** Maḫfî olmaya ki erbāb-ı ḥased dirler ol şā'ir-i pür-ma'ânînüñ sābıḳan diyār-ı 'Acemde meşhūr olan Mevlânā Lisānî-i Şirāzî-i sihr-sāzuñ beş beyit bir ġazelin bir iki beytin az çoḳ taṣarrufla tevārūd itmişler ve ẕikr olan ġazel-i meşhūruñ ebyātı budur ki meṣṭūr olundı. **BE35a**

*Ġazel* :

نه با تو دست هوس کمر توان کردن
نه آرزوی تو از دل بدر توان کردن [131]

نه از پی تو توان آمدن زبیم رقیب
نه بی تو روبد یار دگر توان کردن [132]

بیا که گریهء من آنقدر زمین نگذاشت
که در فراق تو خاکی بسر توان کردن [133]

چنانکه عاشق روی تو ام ز بیم حسود
کی از جمال تو قطع نظر توان کردن [134]

لساني از پی وصل تو گر زیاده رود
متاع زندگیش مختصر توان کردن [135]

**F36b** Ma'lūm-ı erbāb-ı ma'rifet ola ki *tevān kerdani tevānem kerd* itmişdür. **S51a Ü31a** *Maṭla'*

نه با تو دست هوس در کمر توانم کرد
نه آرزوی تو از دل بدر توانم کرد [136]

---

Ki baḫt bed zi çeşm-i ān perî dāred nihānaş rā

Kaşlarının ayrılığından vücudum hayale döndü, korkarım ki kötü baht o perinin gözünden vücudumu gizler.

131. Ne bā tu dest-i heves der-kenār tevān-kerden
Ne ārzū-yn tu ez dil beder tevān-kerden

Ne sana kavuşmak mümkün ne de senin arzunu gönülden çıkarmak mümkün.

132. Ne ez pey-i tu tevān-ı āmeden zi bīm-i rakīb
Ne bī tu rū bediyār-ı diger tevān-kerden

Rakip korkusundan ne senin peşin sıra gelebiliyorum ne de sensiz başka bir diyara yönelebiliyorum.

133. Beyā ki girye-i men an ḳadr zemīn ne guzāşt
Ki der firāḳ-ı tu ḫāḳī be ser tevān-kerden

Gel artık, benim göz yaşım ıslanmadık toprak parçası bırakmadı ki senin ayrılığından başa toprak saçabileyim.

134. Çünān ki 'āşıḳ-ı rūy-i tu em zi bīm-i basūd
Key ez cemāl-i tu ḳaṭ'-ı tevān-kerden

Senin yüzüne öyle aşığım ki hasetçi korkusuyla senin yüzünden bakışlarımı nasıl alabilirim?

135. Lisānî ez pey-i vaṣl-ı tu ger ziyāde reved
Metā'-ı zindegī eş muḫtaṣar tevān-kerden

Lisanî sana kavuşmak için eğer aşırı giderse onun rızkını azaltmak lazım.

136. Ne bā tu dest-i heves der kemer tevānem-kerd

El-ḳıṣṣa tamām-ı ġazel böyle vāḳı‘ olmışdur. Ümmīd budur ki ol fāżıl-ı cihān ‘anḳaribi'z-zamān sāir şu‘arā-yı suḫen-perver gibi kişver-i naẓmda hüner-güster ve dilāver-i baḥr ü berr olup erbāb-ı ḥussād-ı bed-nihāddan āzād ola ma‘ānī ḥisārın feth-i fütūḥ ide veyāḫud böyle şi‘r dimeden tevbe-i naṣūḥ eyleye. Bu ġazel-i pür-meşel daḫi anuñdur şebt oldı. Naẓīre-i Ḫāce Ḥāfiẓ dimişdür ḫālī degüldür.

آمد برات عشق موقع بنام ما
شکر خدا که حکم قضا شد بنام ما [137]

ساقي لجام جام بکلکون باده زن
این دم که هست توسن گردون رام ما [138]

جامی که ما بیاد لبش در کشیده ایم
رشك اورند خضر و سکندر بجام ما [139]

در دل هوای سیمعذاران و نو خطان
مارا بسخت آتش سودای خام ما [140]

گه تیر و گه کمند کشید آه ما ولیك
آن آهوی رمیده نشد صید دام ما [141]

یا بیم تازه جان و سر از خاك بر کنیم
بویند چون سگان تو روزی عظام ما [142]

---

Ne ārzū-yı tu ez dil beder tevānem-kerd
Ne sana kavuşmak mümkün ne de senin arzunu gönülden çıkarmak mümkün.

137- Āmed berāt-ı ‘ışḳ muvaḳḳa‘ benām-ı mā
Şükr-i Ḫudā ki ḥükm-i ḳażā şod benām-ı mā
Aşk beratı bizim adımıza uygun (yerinde) geldi; Allah'a şükrolsun ki kaza hükmü bizim adımıza çıktı.

138- Sāḳī lıtām-ı cām be-gülgūn bāde ren
İn dem ki hest tevsen-i gerdūn rām-ı mā
Ey saki, gül renkli şarabı kadeh dizginini vur. Çünkü feleğin atı şimdi bize boyun eğmiştir.

139 - Cāmī ki mā beyād-ı lebeş der keşide īm
Reşk övered Ḫıżr u Sikender be cām-ı mā
Bizim onun dudağını emmek için tuttuğumuz kadehi Hızır ve İskender kıskanır.

140- Der dil hevā-yı sīm-‘ızārān u nev-ḫoṭān
Mārā be suḫt āteş-i sevdā-yı ḫām-ı mā
Gönlümüzde gümüş yanaklılar ve taze yüzlülerin sevdası var. Boş sevdamızın ateşi bizi yaktı.

141- Geh tīr ü geh kemend beşīd āh-ı mā velīk
An āhū-yı remide ne şod şeyd-ı dām-ı mā
Bizim ahımız kah ok çekti kah kemend attı; fakat o ürkek ceylanı avlayamadık.

142- Yābīm tāze cān ü ser ez ḫāk ber konīm
Büyend çün sekān-ı tu rūzī ‘ıżām-ı mā

در کش نوالي ساغر عشرت که در الست
تسليم کرده اند بمستی زمام ما [143]

**AḤMED PAŞA** (Naʿtī) : ʿUlemā-yı ʿizām ve fużalā-yı kirām silkinde benām olmağa rūz ü şeb iḳdām ve dem-be-dem ihtimām gösterüp cidd ü cehd ile mülk-i maʿārifde emirü'l-kelām olmışdur. Mevlid-i vücūd-ı pür-cūdı pāy-i taḫt-ı sulṭān-ı zamān ve ārām-gāh-ı **F37a** aʿyān ü erkān-ı divān ve mesned-i vüzerā-yı zī-şān ve me'men-i ʿulemā-yı şāḥib-ʿuḳūl aʿnī İstanbuldur. Sābıḳan zamān-ı Sulṭān Selīm Ḫān ibni Sulṭān Süleymānda ʿizz ü şān ile maḥrūse-i Bağdād-ı behişt-ābāda ḳādī-i ʿadl ü dād olan ʿulemā-yı mütebaḥḥirīnüñ hem-ḳarīni merḥūm [u] maġfūr Kātib Maḥmūd Efendi nüñ ferzend-i dil-bendidür. Vālid-i ercmendleri gibi laḥża laḥża fünūn-ı ʿilme raġbet gösterüp evḳāt-ı ferḫunde sāʿātin gāh naḥve ve gāh manṭıḳ u kelāma ve gāh riyāżiyāte maʿtūf ṭutup ʿömr-i ʿazīzin meẕkūrlara maṣrūf ḳılmadadur. Anuñçün ıḫvān-ı maʿārif içre nikū-ḫalef olup eyyāmın telef itmemişler. Esālib-i maʿānī taḥṣīl ve füsūl-i beyānī noḳsānın tekmīl idüp re'y-i cemīli kendüye delil ḳılmışlar. Hālā ḳırḳ akçe medreseye mutaṣarrıfdur. Ümmiddür ki min baʿd berekāt-ı ʿilm ile ʿālī-menāṣıba ḳadem baṣup muʿazzez ü mükerrem ola. Aḳrānına nüktedānlıġla fāyıḳ u ġālib ve emāṣiline daḳīḳa-şināslıġla ser-bülend olmağa lāyıḳ ve maʿlūmat-ı pāki idrākine muvāfıḳ ola. Musāḥabet-i yārāna rāġıbdur ki fevāid-i ʿulūmdan ve ḳavāid-i manẓūmdan behrever ve esālib-i inşādan bā-ḫaber ṭabʿ-ı laṭīfi savb-ı şiʿre āşinā ve ẕihn-i derrāki dürretü'n-naẓma ve lisān-ı şelāşede naẓma māyil eşʿāra kāmil ve semt-i ġazelde dili ḳāyil ve peyrev-i merdüm-i efāżil ve sene ḫamse ve tisʿin ve tisʿāmi'ede diyār-ı Bağdāda bu bende-i nā-şāde bir mektūb-ı dürer- **F37b** bār ile bu ġazel-i ābdārları gelüp teẕkīre-i erbāb-ı naẓma naḳş u nigār oldı.

Baña ʿışḳuñda ziyān itme gibi şūd olmaz
ʿĀşıḳa ölmeden özge daḫi maḳṣūd olmaz

Koma ḫat vech-i münīrüñde gider pāk eyle
Nūrdur pādişehüm nūrda çün dūd olmaz

Māh-veş sīneñi burc-ı bedene çekmeyenüñ
Kevkeb-i baḫtı gülüp ṭāliʿi mesʿūd olmaz

---

Senin köpeklerin bir gün bizim kemiklerimizi koklayınca, yeniden can bulup topraktan başımızı kaldırırız.

143. Der keş Nevālī sāġar-ı ʿişret ki der elest
Teslīm kerde end be-mestī zimām-ı mā
Ey Nevālī işret şarabını çek, çünkü elestte bizim dizginimizi sarhoşluğa teslim ettiler.

İtmege bezmüñi ʿişret gicesinde ḫoş-bū
Micmer-i tende yanan cān gibi bir ʿūd olmaz

Küy-i firdevsüñi Naʿtī çü maḳam eylemeye
ʿĀḳıbet nāmı anuñ dünyede maḥmūd olmaz

**DĀʿĪ EFENDİ** : ʿAcemdür. Zümre-i müderrisīne hem-dem Mollā Şems-sü'd-din dimekle meşhūr ve aḫlāḳ-ı ḥamīde ile efvāhda meẕkūrdur. Naḫl-i vücūdı ve gülbin-i būdı ravża-i **B31b** Bağdād ve gülşen-i Rūmda neşv ü nemā bulmış ekşer-i kütüb-i mütedāvileyi müṭāleʿa-i şerīf ile bir bir tetebbuʿ idüp beyne'l-aḳrān çevgān-ı hüner ile güy-i sebḳati meydān-ı maʿārifden ḳapup kāmrān olmış. **BE35b** Şiʿr ü inşāda maharet ile erbāb-ı ẕekā içre maʿrūf ve ẕāt-ı pāki taḳvā ve ṭahāretle mevṣūfdur. Eşʿār-ı dil-efrūzı gün gibi rūşen **W35b** ü pür-sūz ve güftār-ı pür-sūzı müstaḥsen ü dil-efrūzdur. Üç zebān ile **S51b** naẓmı bī-ḥadd ü lā-yuʿaddur. Cümlesinden bir Fārisī maṭlaʿ ile bir ḳaç Türkī meṭāliʿ ve beyt ḳalem-i dü-zebāne gelüp bu nüsḫā-yı perīşāne şebt olundı.

*Şiʿr*: تشبیه این جمال بیوسف منیکنم
ای شاه مصر حسن تکلف نمیکنم [144]

[*Diger*] : İḳlīm-i vücūda şeh-i ʿışḳuñ seferi var
Ol gamze dil oldı soruñ aña ḫaberi var

[*Diger*] : Geçdi vaṣl eyyāmı ammā hīç gitmez yāddan
Cān çıḳar bu ārzū çıḳmaz dil-i nā-şāddan

[*Diger*] : Kāyil oldım dehenüñden bir ağız ṭatlu dile
Ol daḫi gaybdedür gāh olur gāh olmaz **F38a**

[*Diger*] : Yapmış idüm devlet iḳlīminde bir ümmīd evin
Yıḳdı seyl-i vādī-i miḥnet anı bünyāddan

[*Diger*]: Ey lebi laʿl ü sözi dürr ü dehānı yāḳūt
Kim dimiş ḫoḳḳa-i yāḳūtuña ur mühr-i sükūt

---

144 - Teşbīh-i īn cemāl be-Yūsuf nemī konem
Ey şāh-ı Mıṣr-ı ḥüsn tekellüf nemī konem
Bu güzelliği Yusuf'a teşbih etmiyorum., ey güzellik ülkesinin şahı, sbərtmıyorum.

Beñzerün laʿlüñe dimek diler idi yaḳūt
Lebini dişledi ḫatem didi kim eyle sükūt

Sābıḳan Laḥsa beglerbegiliginden münfaṣıl olan Ṣāliḥ Paşa oğlı Meḥem med Paşa bu maṭlaʿları mütālaʿa ḳılduḳda naẓīre tarīḳıyla bu maṭlaʿ-ı meşel-endūz-ı pür-sūzı ẓuhūra getirüp mestūr ḳılmışlardur.

Alıcaḳ cevr ile cānum o dehānı yaḳūt
Būse-i laʿl-i lebin virdi dile Ḥaḳḳ sükūt

**DERVİŞ ÇELEBİ:** İstanbulīdür. Ṭāife-i müderrisīndendür. Mevālī-i fiḫām ve ʿulemā-yı ʿiẓām vāriṣ-i ʿulūmü'l-enbiyā-yı ve'l-mürselin *ṣalavātullahı ʿaleyhim ecmaʿīn* aʿnī Bağdād ḳāḍīsi iken fevt olan Mevlānā Kemāl Efendinüñ ferzend-i ercmendidür. Fünūn-ı ʿulūmı şeyḫü'l-islāmu ve'l-müslimīn Ü31b reʾīsü'l-ʿulemāü'l-mütebaḥḥirīn el-hādī ilā ṭarīḳı'l-ḥaḳḳı'l-yaḳīn müftī-i ṣaḳaleyn-i bi'l-istiḥḳāḳ B52a ve muḳtedā-yı merdūm-i ḫafiḳeyn-i ʿale'l-ıtlaḳuñ ḫıdmet-i şerīflerinden taḥṣīl ü tekmīl itmişdür. Ẕāt-ı pāki ʿulūm-ı ʿArabiyye mütālaʿasında ġālib-i aḳrān ve zebān-ı Fārisīde maʿlūmātı pesendīde-i yārān-ı Fārisīdān ve esālib-i BE36a şiʿr ü inşādan bi'l-külliye ḫaberdār ve her birinüñ añlamasında müsellem-i ẓurafā-yı rūzgārdur. Egerçi ḫāṭır-ı deryā-mü'eşşiri naẓm cānibine ziyāde māyil degül lākin aḥyānen ṭabʿ-ı güher-bārından F38b bir dürr-i B32a ābdār peydā ḳılur ki güş-vāre-i merdūm-i dānā olmaġa lāyıḳ u sezādur.

*Li-mişli hāẕā beyt*

Bir nihāl-i ġam durur gūyā bu cism-i nātüvān
Besler anı dem-be-dem gör kim bu çeşm-i ḫūn-feşān

[*Diğer*] : Firḳate yüz ṭutdı vuṣlat-ı ḥāl bir yüzden daḥı
Hicre āğāz itdi yār aḥvāl bir yüzden daḥı

Bosna vilāyetinde Saray nām ḳaṣabada pādişāh-ı B52b ʿālem-penāh neslinden olan ʿOşman Şāha bir ḳaṣīde-i Fārisī taḥrīr itmiş hemān taṣvīr olundı.

*Maṭlaʿ*: ای در دولت سرایت کعبهء آزادگان
وی حریم با صفایت قبلهء افتادگان [145]

---

145 - Ey der-i devlet-sarāyet Kaʿbe-i āzādegān
V'ey ḥarīm-i bā-ṣafāyet ḳıble-i üftādegān
Ey devlet sarayının kapısı, hür insanların kabesi olan padişah, mutluluk haremin düşkünlerin kıblesi olan padişah.

**RAVŻA-İ ŞĀLİŞ** Sancaḳ Begleri ve defter-dārları ẕikrindedür.

**Ü36b AḤMED BEG** : Pādişāh-ı murād-baḫş ve Süleymān-ı bā-dıraḫş ḥażretlerinüñ eyyām-ı saʿādet-fercāmlarında beglerbegiler ṣınıfında leşker-şiken rūz-ı micā aʿnī Ḳaraamid paşası olan İskender Paşanuñ oğludur. الولد سر ابیه[146] muḳteżāsınca fāris-i meydān-ı şeceʿāt ve mükemmel-i faẓīlet ve derk-i firāsetle ṣāḥib-derāset ve ṭālīʿ-i hümāyūn ve iḳbāl-i rūz efzun ile sulṭān-ı cihān-gīr ve ḫāḳān-ı bī-naẓīr paşaları silkinde şümār ve altun başlu sancaḳ ile kāmkār ve sāir aḳrān içinde ʿadāletle nāmdār ve eyālet ü emānet birle ṣāḥib-veḳār ve hergiz dāʾire-i kevn ü mekānda اظهر من الشمس و ابین من الامس[147] olduğları ṭālīʿ ü lāmiʿ ve saʿādetmendlerinde lāmiʿdür ve ḥadd-ı ẕātında vücūd-ı şerīfi ve ṭabʿ-ı laṭīfi taḥṣīl-i en vaʿ-ı faẓīlet itmeden bir an ve F39a bir sāʿāt ḫālī olmayup dāʾimā dest-i cūdı ile ṣānī-i Ḥātem ve ḫulḳ-ı ʿaẓīmle maḳbūl-i ehl-i ʿālem leylen ve nehāren ṭūṭī-i şīrīn maḳāl olup iki lisān ile eşʿārı zebān-ı ḥāl dimege ṭālib ü rāġıb ve her birinde fāżıl ü kāmil. Bu bir nice eşʿar-ı ābdār ol emīr-i nāmdāruñdur.

جهان چو بادیه من تشنهء خراب درو
نشان آب بود سربسر سراب درو [148]

دل گرفتار کمند زلف عنبر بوي تست
گر دل ما را گوشادی هست از پهلوی تست [149]

دمبدم دل غرف خون از خنجر دلجوی تست
سرخي روي شهید عشق از پهلوی تست [150]

[*Diger*] : Benüm bir zülfi cīm ebrūsı nūn eglencem olmışdur
ʿAceb dīvāneyem bend-i cünün eglencem olmışdur

---

146 - Elveledu sırru ebihi : Çocuk babasının sırrıdır.

147- Azharu mine'ş-şemsi ebyenu mine'l-emsi: Gün gibi açık ve meydanda.

148 - Cihān çu bādiye men teşne-i ḫarāb der u
Nişān-ı āb boved ser-be-ser ser-āb der u
Dünya çöl gibi, ben ise onda susuzluktan harabım. Orada su izi tamamen serapтur.

149 - Dil giriftār-ı kemend-i zülf-i 'anber-büy-ı tust
Ger dil-i mā rā güşādī hest ez pehlū-yı tust
Gönül senin anber kokulu kemendine giriftardır. Eğer bizim gönlümüz için bir açılma ferahlık varsa o sendendir.

150 - Dem-be-dem dil ğerḳ-ı ḫūn ez ḫancer-i dil-cüy-i tust
Surḫī-i rüy-i şehid-i 'işḳ ez pehlū-yı tust
Gönül senin devamlı gönle yönelik hançerinden kana bulanır. Aşk şehidinin yüzünün kırmızılığı sendendir.

**ū151› DERVİŞ BEG**: Bunlar daḥi İskender Paşanuñ nūr-ı dīdesi ve sürūr-ı sīnesi ʿnī ferzend-i ercmend ü ḥalef-i hūşmendidür. Ḥālā pādişāh-ı gerdūn-medār ve Süleymān-ı ʿālī-tebār ḥażretlerinüñ naẓar-ı ʿināyet-i bā-berekātleri ile nīce nīce aʿlā vilāyetlerde ṣāḥib-ʿadl ü dād ve mīr-i pāk-nihāddur. Ḥaḳḳā ki aḥlāḳ-ı ḥuceste-ṣıfāt ile big olduḳları yirlerde āyin-i şerʿ ve ḳanūnı kendüye reh-nümā ḳılup raʿiyyeti asūde-ḥāl ve dest-i cūd ü dād ile müreffehü'l-bāl itmişdür. Bināen ʿalā-ẓālik necm-i tāliʿ-i dıraḫşān ile emāṣil ü aḳrān içinde ʿalem gibi ser-bülend ve ʿaḳl ü fehm ile hūşmend ü bī-mānenddür. **F39›** Zīrā ki evḳāt-ı şerīfin żāyiʿ itmeyüp müṭāleʿa-i kütüb-i ʿArabiyye ḳılmaga müdāvemet gösterüp leẕẕet-i tām alup meleke-i rāsiḫe peydā ḳılup ʿilm dādıyla bī-hemtā olup lisān-ı şelāşede ṣāḥib-lüġaz ve muʿammādan geregi gibi ḫabīr ve her birinde bī-naẓīr ve zebān-ı Fārisīde eşʿārı ṭarab-efzā ve Türkī dilinde naẓmı selāset-nümā ve ḥadd-ı ẕātında ʿālī-himmet ü derviş-nihād olmagın maḥlaṣ-ı şerīfin Derviş itmişlerdür. Bu bir nīce beyt anuñdur.

ماند وقت سفر از کوی تو جان و دل من
دل و جان ماند روان شد تن بی حاصل من [151]

کردم اظهار بیاران غم بیماری دل
نیست یاري که کند رحم و دهد یاری دل [152]

Ve ḥażret-i İmām Ḥüseyn *raḍiyallahü ʿanh* merşiyesinde bu maṭlaʿ anuñdur.

لاله کرفت دامن میدان کربلا
آخر نخفت خون شهیدان کربلا [153]

Bu Türkī maṭlaʿlar daḥi anlaruñdur.

Gördi şeb-ruḫsār-ı ʿālem-tābı şemʿ-i encümen
Ṣubḥa dek dökdi ʿaraḳ reşkinden ey nāzük beden

---

151 - Mānd vaḫt-i sefer ez küy-ı tu cān u dil-i men
Dil ü cān mānd revān şud ten-i bī-ḥāṣıl-ı men
Senin diyarından ayrılma vaktinde can ve gönlüm kaldı. Gönül ve canım orada kaldı, boş bedenim yürüdü.

152- Kerdem izhār be-yārān ġam-ı bīmārī-i dil
Nīst yārī ki kuned raḥm ü dehed yārī-i dil
Dostlara gönül hastalığının gamını açıkladım. Bir dost yok ki acıyıp gönle yardım etsin

153- Lāle girift dāmen-i meydān-ı Kerbelā
Āḫir naḫuft ḫūn-ı şehīdān-ı Kerbelā
Kerbela meydanının eteğini lale kapladı. Kerbela şehitlerinin kanı artık uyumaz oldu.

[*Diğer*] Mîr-i meclis olalı Ḥüseynle ol gonce-dehen
Ṭāc-ı zerrîn ile nergis oldı şem'i encümen

Bu iki maṭla'-ı rengîn daḫi anlaruñdur şebt olundı.

Şāḥ-ı ṭūbā ḳāmet-i dildāre beñzer beñzemez
Cilveden ṭāvūs-ı ḫoş-reftāra beñzer beñzemez

[*Diğer*] : Serîr-i salṭanat ġavġā-yı 'ām ālāmına degmez
Neşāt-ı devlet-i dünyā hilāl encāmına degmez

Ü16a **'ADLÎ EFENDİ** : Pādişāhımuz Sulṭān Süleymān şāh-ı pür-intibāhuñ begler F40a begilerinden olup elsîne-i nāsda şece'āt ü şehāmetle ma'rūf ve efvāh-ı enāsda tedbîr ü firāsetle mevṣūf olan Muṣṭafā Paşa-yı Ġāzînüñ ferzend-i dil-pesendi ve veled-i hüşmendidür. İsm-i şerîfleri İbrāhim ve ṭab'-ı münîfleri rāst-rev olduḳları cihetden mustaḳîm ve ṣāḥib-'aḳl-ı selîm ve mālik-i ḫulḳ-ı 'aẓîmdürler. Mevlidleri İstanbul ve 'adālet ü istiḳāmetle beyne'n-nās meşhūr ü maḳbūldürler. Ḥāliyā 'izzet ü rif'at ile ṣāḥib-livā ve faḫrü'l-ekābir-i ve'l-'ulemā olup zîr-destleri fuḳarāya 'adl ü 'adāletleri taḫt-ı yed-i şerîfleri olan zü'efāya şefḳat ü merḥametleri bir ġāyetdedür ki mutaṣarrıf olduḳları livālaruñ re'āyā vü berāyası müşārünileyhi yād itdüklerinde *İbrāhim Ḫalîl-i ṣānî ve binā-yı ḳulūb-ı fuḳarāya benîdür* diyü elḳāb iderler. Ṭarîḳında bî-mişl ü mānend ve esbāb-ı 'imārete ṣāḥib-ḳudret ve ercmend-i ma'rifetde ṭab'-ı şerîfi bülend ve nezāket ü ẓarāfetde ẓihni dil-pesend ve ḥadd-ı ẓātında ḫoş ṣoḥbet ve ṭālib-i ehl-i ma'rifet ü nikū-ḫaslet ve rāġıb-ı a'māl-i ṣāliḥe-i dünyā ve āḫir ve'l-ḥāṣıl her vechile evṣāf-ı ḥamîde ile ārāste ve hilye-i pesendîde ile pirāste olup fünūnın ekşerinde māhir ve zebān-ı Fārisîde mümāresetleri ẓāhir taẕyi-i evḳāt itmeyüp 'ömr-i girān-māye-i müṭāla'a-i kütüb-i mu'teber-i Fārisîye ṣarf idüp sa'y ü küşîş ile güy-i sebḳati meydān-ı ma'rifetden rübūde ḳılmışlar. Naẓm ü inşāda bî-naẓîr ve ḥall-i 'aḳd-i mu'ammāda pîr ve Mîr 'Alî Şîr 'ulūmı külliyāt ü cüz'iyyātı geregi gibi żabt itmişler. Ḥattā 'ilm-i 'arūż ü ḳāfiye ve edvār ü lüġāz ve ta'miye ve tevārîḫi sihr mertebesine iletmişlerdür. Ṭarîḳ-ı ġazelde ṣāḥib-ṭarz-ı nādir ve edā-yı selîs ile fikr-i bikre ḳādir ve bu bir nîce meṭāli' u ebyāt F40b u ġazel ol bî-bedelüñ zāde-i ṭab'-ı laṭîfi ve berāverde-i ẓihn-i şerîfidür ki şāhid-i ḥāl ve masduḳa-i maḳāl olmaġ içün vāsıṭa-i ḳalem vāsıṭî-nihād ile nakş-ı ṣaḥîfe-i ḫoş-sevād olundı.

*Şi'r* : Kemān ebrūlara māyil olur gördi dil-i ḥāki
Nişān itdüm müje tīrine ben de cism-i ṣad-çāki

Seḥāb-ı nīlgün ṣanma bu çarḫ-ı nüh-ḳıbāb içre
Benüm düd-ı derünumdur boyadı göge eflāki

Göñül bağına yol ṣaldı ḫayāl-i yār çeşmümden
Şu yolından girür bāğa gör ol aġyār-ı bī-bākī

[*Diğer*] : Gel baḥr-ı 'ışḳa girme göñül bī-kenārdur
Zülf-i nigārı añma ki anuñ ḳarasıdur

[*Diğer*] : Ġamdan āzād olmadı bir dem dil-i ġamnākümüz
Ṣanki mihnetle ezel taḫmīr idüpdür ḫākümüz

Dāğlardur verd-i aḥmer şerḥalar mevzūn-nihāl
Güyiyā gülzār-ı ġamdur sīne-i ṣad-çākümüz

Her nihāl-i tāzenüñ ṭurmaz aḳar ayaġına
Şu gibi meyyāl olupdur şimdi ḳalb-i bākümüz

'Ālem isterseñ bizi seyr it ki başḳa 'ālemüz
Eşkimüz encüm olupdur dūd-ı āh eflākümüz

Her naẓarda 'Adlīyā bir nīce ṣūret gösterir
Cām-ı Cemdür ṣanasın āyīne-i idrākümüz

Bir zamānda eyyām müştedd ve hengām ṣavm-ı oruc ay gibi mümted olup ẓurafā-yı zamān ol yār-ı suḫen-dāndan *rūze bizi muḥkem tutdı ve açlıḳ cānımıza kār itdi 'ıydiyye bir şi'r-i ābdārla elem-i 'aṭşımız refʿ ve ġam-ı cū'ümüz refʿ eyleseñüz olmaz mı* diyü iltimās itdüklerinde bu ġazel-i dürer-bār ve naẓm-ı ābdār ber-yed-i nüyed 'ıyd-ı pür-tāmid ve feth-i bāb-ı 'işret-i ṣafāya kilīd olmaġ içün naẓm itmişler. **F41a**

Ber-ṭarāf olsa ġam-ı rūze vü bayram olsa
Merḥabā itmege el virse güzel rām olsa **B15a**

Feṯḥ-i ebvāb-ı ṣafāya bu kilīd olsa maḥall
Tā ki ʿişret yüzini görmege bir cām olsa

Rūz-ı ʿıyd itse cihān ḫalḳını şād u ḫurrem
Elem ü ġamla hemān zāhid-i ḫod-gām olsa

Ne gerek yāri girift itmege meclisde eger
Nuḳlümüz dāne olup neş'e-i mey dām olsa

ʿAdliyā rūze dökindi gel e bayram idelüm
Nice bir söyleyelüm derd ile aḫşam olsa

**ü17a ʿÖMER BEG** (Ḫayālī-zāde): Gülbin-i şerīfi ve penpe-i laṭīfi mīr-i erbāb-ı ʿuḳūl aʿnī ravża-i dil-küşā-yı İstanbulda neşv ü nemā bulmış. Zamān-ı evāilde ve bu sarāy-ı āb u gilde beḳādur. Eben ʿan ceddin samīm-i ḳalbden ecdād-ı pāk-nihādı ber-güzīde-i Āl-i ʿOşmān ve vāriş-i taḫt-ı Süleymān-mekān ve şāhenşāh-ı gerdün-nişān Sulṭān Murād Ḫān ḥażretlerinüñ dergāh-ı āsmān-bārgāh ve çetr-i felek-sāy-ı ḫilāfet-penāhlarında bende-i hālisü'l-fu'ād ve ʿibād-ı pāk-iʿtiḳādları silkinde münselik olan erbāb-ı devletdendür. Ẕāt-ı ferḫünde-ṣıfātı ve vücūd-ı ḫuceste-simātı fehm ü firāsetle pesend-i ṭabāyiʿ-i vüzerā-yı kāmil ve re'y-i ʿālem-ārāsı ʿaḳl ü kiyāsetle maḳbūl-i ümerā-yı ʿādildür. Ḥālā hezārān dürlü iʿzāz-ı ḫudā-dādla ravża-i dārü's-selām-ı Bağdāda gül-i gülzār-ı kemāl olup ḫāzin-i ḫazīne-i beytü'l-māl yaʿnī defterdār-ı māl olmaḳ emrine me'mūrdur. Rūz ü şeb ḫulḳ-ı ʿaẓīm ve nefs-i kerīmle meşāliḥ-i müslimīni görüp herkesi ḫoş-ḥāl ḳılduḳdan ġayrı o emr-i ḫıdemāt-ı **F41b** pādişāhīde kevkeb-i ḫurşid-i ʿālem-gīrin kendüye delīl ve cidd ü cehd ile mevābıṭ-ı emvāl-i mürīde saʿy-i cemīl gösterüp erbāb-ı aḳlām ve aṣḥāb-ı ḫuceste-fercām içre benām olmışdur. El-ḥāṣıl ʿaḳl-ı nüktedānī menbaʿ-ı cevāhir-i maʿānī ve ẕihn-i ḫurde-nişānı zīver-baḫş-ı rūḥānīdür ve neseb-i nikū-ḥasebi dürr-i ṣadef-i baḥr-ı ṣıdḳ u irādet ve gevher-kān-ı ṣafā ve ṣufūt ü cevher-sütūde ṣāḥib-dilān ve zübde-i ḫalef-i mīr-i suḫenverān ve kuyūd-ı ʿālemden āzād olmağla mevṣūf Ḫayālī-zāde dimekle maʿrūf الولد سر ابيه [154] ḳavliyle eşʿār-ı güher-bārı herkese kesb ü kār ise anlara mir'āş-ı celī ve ebyāt-ı maḥabbet-engīzi ḫaylīdür. Netāyic-i fikr-i sihr-endūzın ḫurde-şināsān-ı suḫenver ve şīrīn-zebānān-ı şīrīn-güster ʿuḳūd-ı cevāhir-i manẓūmelerin güşvār-ı

---

[154] Elveledu sırru ebihi: Çocuk babasının sırrıdır.

sem'-i ḳabūle teslīm belki ḫamāyil-i gerdūn ḫużū' u te'lim itmişler. Hemīşe riyāż-ı suḫen reşāḥat-ı ṭab'-ı güher-rīzinden tāze vü terdür. Bu ebyāt anlaruñdur.

Ne var 'ār itmese ol şāh-ı ḫūbān ben gedāsından
Meşeldür ḫūb-rūlar yüz çevürmez mübtelāsından

Siyāh ebrūların berçīn iderse yār aldanma
Siper ḳıl tīrine sīneñ alınma yār ḳarasından

[*Diger*]: Gözinüñ sürme çeküp aġ u ḳarasına nigār
Göz ḳarardur beni öldürmek içün leyl ü nehār **BE18b W18b**

**ḤAḲĪḲĪ BEG**: Pādişāh-ı Dārā-yı mülk-ārānuñ paşaları silkinde münselik olan 'Oşman Paşanuñ oğlıdur. Naḫl-i vücūdı **S25b** ve gülbin-i būdı revża-i dārü's-selām-ı Bağdādda **F42a** neşv ü nemā bulmışdur. İsm-i şerīfi Muṣṭafā ve ṣamīm-i ḳalbden dil ü cān ile muḥibb-i āl-i 'abā ve bi't-ṭab' zebān-ı Fürse ṭālib ve ma'rifete rāġıb olmağın rūz ü şeb żurafā-yı A'cām ile muṣāḥib geçinüp fünūn-ı ma'ārife mālik ve taḳlīd-i şu'arā-yı 'Acem itmege sālik idi. Ḥayfā ki ol peyrev-i erbāb-ı ma'rifete ṣafāhat ġalebe ḳılup terk-i ḫān-mān ve bu dergāhdan rū-gerdān ve yağmā-yı māl ü menāl ve hem-dem-i ṣāḥibān-ı cāh ü celāl olmadan ḳaçup āvāre-i kūh ü beyābān olmağ temennāsıyla Bağdādda ḳullar ağası iken sene şelāşe ve sittīn ve tis'a-mi'ede Bağdāda beglerbegisi olan Ḫıżır Paşa ile ba'żı ümūr-ı devletde güft ü şinīd idüp terk-i diyār itmiş. Hemān kişver-i Hindüstān temāşāsına 'āzim ü cāzim olmış. Fi'l-ḥaḳīḳa ṭabi'at-ı şi'riyyesi ġāyetde revān ve Fürsüñ tekellümünde zebān-āver-i devrān ve Türkī ve Fārisī dilinde eş'ārı firevāndur. Ve bu bir iki Fārisī ve Türkī beyt anlaruñdur şebt olundı.

*Nażm*: چهره از خال و خط اي ماهوش آراسته
چشم بد دور ز رويت كه خوش آراسته [155]

S26a [*Diger*]: Olurdı ol dür-i yek-dāneye çoḳdan gözüm menzīl
Raḳīb-i bed-güherdür yolda seng-i ḫāresi 'ışḳuñ

---

155 - Çehre ez ḫāl ü ḫaṭ ey māh-veş ārāste
Çeşm-i bed dūr zi rū'yet ki ḫuveş ārāste
Ey yüzü benlerle ve ayva tüylerine süslenmiş ay yüzlü güzel, yüzünden kem göz uzak olsun, çünkü yüzün güzel bezenmiş.

**NİHĀNİ:** İstanbūlīdür. Ravża-i dehrde Durag Çelebi dimekle meşhūr **BE19a** ve rāğ u bāğ-ı ʿālemde nihāl-i ser-bülendi āb-ı seḫā ile neşv ü nemā bulup perverde olmış diyü efvāhda meẕkūr ve şeh-zāde Sulṭān Selīm Ḫānuñ bāb-ı ʿaẓīmü'ş-şānında defterdār-ı māl ve şāyeste-i iḳbāl olmağın hemīşe seḫāveti pīr ü cevān güşına irişmiş ve ḥ ān-ı iḥsānından ḥavaṣṣ ü ʿavām ṭoymuş ve dem-be-dem fużalā vü ṣuleḥāya ḫıdmet ve her gün şuʿarā vü nüdemāya **F42b** riʿāyet itmeden ḫālī degül imiş. Keyfiyyet-i ḥāl-i Nihānī erbāb-ı ʿirfāne ve bāde-i şevḳ ile mest olan rindān-ı zamāne gün gibi ẓāhir ü bāhirdür. Beher ḥāl bu ġazel ol yār-ı bī-bedelüñdür. İstanbūla geldüginde pādişāh ḥażretleri meẕkūrı ḳatl itmezden beş gün evvelce mestūr ḳılmış. Ẓurafā vü şuʿarā mābeyninde meşhūr olmışdur. Ḫuṣūṣa yazup şāh-zāde ḥażretlerinüñ bārgāh-ı felek-dergāhlarına göndermiş. **B26b**

*Gazel:* Cān oldı şehā şāhid-i maḳṣūdına vāṣıl
Sulṭān-ı ġam ʿışḳuña dil ey olalı menzil

Ḳatlüme delīl olsa n'ola ġamzeñe zülfüñ
Meşhūrdur الدال علي الخير كفاعل [156]

Ey ḳaşı kemān tīr-i ḥavādişden alınma
Peykānuñ ile sīnede cān olalı yek-dil **V20a**

Olmasa kişi ʿālem-i esrār-ı ġam-ı ʿışḳ
Taḥṣīl-i ʿulūm eylemeden añа ne ḥāṣıl

Ẓulmetde ḳalurdum şeb-i hicrānda Nihānī
Āhum şereri olmasa ger bañа meşāʿil

*li-mü'ellifihi nażīre:*

Dil żerre gibi olmaz idi mihrüñe vāṣıl
Yollara hevāñ ile düşüp almasa menzil

Küyuña olur sālike rehber süm-i esbüñ
Ẓāhir budur الدال علي الخير كفاعل

Bülbül sözini güş idüp açılmadı ġonce
Ağız bir idüp gönlüñ ile olalı yek-dil

---

[156] -Eddālü 'ale'l-ḫayri kefāil : İyiliğe teşvik iyilik gibidir. (Hadis, Tirmizî İlim bahsinde 14. hadis) **Concordansee et Indices De la Tradition Musulmane** C. V. s. 183, Çağrı Yay. İst. 1986

Ben ḥasteye tīmār u dem olsayidi āh
Olmaz idi ol bād-ı hevā ile bu ḥāṣıl

Mecnūn ki şeh-i ʿışḳ idi her şeb aña ʿAhdī
Bir bir yaḳılup lāleler olurdı meşāʿil

**ṬABʿĪ EFENDİ:** Vüzerā-yı zamān ve ümerā-yı cihānuñ himmet-i ʿālīyeleri ile F43a hemīşe ṭālib-i erbāb-ı kemāl ve sālik-i menāzil-i aṣḥāb-ı cāh u celāl olup dānişmend-i ʿaṣr ve ḥıredmend-i dehr geçinüp medāris-i ʿālemde ʿulemā-yı mütebaḥḥirīn ve fuṣaḥā-yı müteaḫḫirīn ḫıdmetlerine irişüp āyīne-i żamīr-i münīrden jeng-i cehāleti sayḳal-ı maʿrifet ile dür itmegin feżāyil içre ṣāḥib-maʿārif diyü meẕkūrdür. Zīrā ki ẕeyl hüneriyle heves gubārın çihre-i vucūdından silküp pāk ü bī-ġışş ḳılup ve enāmil-i kilk-i bedāyiʿ-nigār ile ṣaḥāyif-i ḥavāṭır-ı ṭarab-nākin nüḳūş-ı ʿulūm ile münaḳḳaş ḳılmış ve envaʿ-ı ḥiśśiyāt-ı cān-fezā esālibin taḥṣīl ve fünūn-ı nikāt-ı dil-küşā noḳṣanın tekmīl tarīḳ-ı mülāzemetde ḳaṭʿ-ı menāzil ḳılup mülāzı_mān-ı deryā-dil menzīline irişüp menāḳıbda ḳużāt-ı ʿadl-güster ve ʿulemā-yı şeriʿat-perver zümresinden ḳażāya rāzı olup bir müddet ḳaṣabātda ḳādī olmağın hükūmet-i ʿadālet-nişān ile benām ve reʾy ü tedbīr ile ḫuceste-peyām ve pesend-i şāḥibān u ẕeviʾl-ihtirām olup ṭabʿ-ı hümā-pervāzın menāṣıb-ı ednādan aʿlāya ʿurūc idüp ümūrunda istiḳāmetle sülūk itmegin erbāb-ı saʿādet ve aṣḥāb-ı rıfʿat anlara naẓar-ı ʿināyet idüp neẓāret ḫıdmetlerine külāh-ı küşe-i ḳadr ve menziletin evc-i simāte ve pāye-i şevket ü rıfʿatin eflāke irgürüp ḫıdemāt-ı F43b ḫazāyin-i sulṭān-ı zīşāna ḳıyām ḳılup meyāmin-i müheymin-i müteʿal kendüye delīl idüp emvāl-i pādişāhīde saʿy-i cemīl gösterüp aḳrānından mümtāz u ʿālī-ṭabʿān mābeyninde ser-firāz olup ol dürr-i deryā-yı żamāyir Cezāyir ḳurbünde ve dārü's-selām-ı Baġdādda defterdār-ı māl ve meṣāliḥ-i ḫavāṣ-ı mīrīde bīmişāldür. Ṭabʿ-ı veḳḳādı ve ẕihn-i Ḫudā-dādı rüsūm-ı naẓmda belāġatnümā ve fünūn-ı neşrde faṣāḥat-küşā şemşīr-i ābdār-ı dürer-engīzi lisān-ı Fārisīde ġamzedā ḫançer-i güftār-ı ġurer-āmīzi zebān-ı Türkīde aʿlā ve nādir ḥālā şāʿir-i metin-i sihr-sāz ve nāẓım-ı güzīn-i yārān-ı mümtāzdur. Maʿlūmāt-ı bī-ġāyetle erbāb-ı saʿādāt içre maḳṣad-ı bülend ve maṭlab-ı ercmend bilüp reşehāt-ı aḳlām ile ol güzīde-i debīrān-ı şīrīn-nizām ve şiʿr-i maḥabbet-encām ile şāʿirān-ı ʿālī-maḳam mābeyninde maḳbūl-i enāmdur. Ṭabiʿat-ı pāki ṭarz-ı suḫende ḫūb ü merġūb olmağın Ṭabʿī maḫlaṣ buyurmuşlardur. Bu bir nīce beyt ü meṭāliʿ-i bī-bedel ve ebyāt-ı pür-meşel anlaruñdur.

İrişdi terâş-ı ruḫı ḫaṭṭ-ı lebi irdi
Gün batdı dirîğā n'idelüm ḳaş ḳarardı

[*Diğeri*] : Gonceye raġbetimüz yoḳ leb-i dilber var iken
Miske meyl itmezüz ol zülf-i mu'anber var iken

[*Diğeri*] : Ser-nikūn olmış devātı sîmdür çün ol ẕeḳān
Ḳara degmiş ol liḳāya ḫaṭ degüldür görinen **F44a**

Gelibolıdan olan Żaʿifî Beg bu maṭlaʿına ki dimişdür

Ḳıble yiter kūy-i dildārum bañā
Saña ey Kaʿbe ıraḳdan merḥabā

Çoḳ kimseler cevāb dimişlerdür feemmā sābıḳü'z-ẕikr aʿlā intiḳāl itmişlerdür budur sāḳî-i sîm-sāḳ vaṣfında ṭāḳdür ki

Bāde yiter laʿl-i dildārum bañā
Saña ey sāḳî ıraḳdan merḥabā

Bu maṭlaʿ daḫi anlaruñdur.

Bañā gösterse yoḳdan var iden Ḥaḳ laʿl-i cānānı
Cihānda aġzuma almazdum ölsem āb-ı ḥayvānı

Lebi cāmına naḳş iden ġubār-ı ḫaṭṭ-ı cānānı
Ne sihr itdi ʿaceb kim mest ü ḥayrān ḳıldı ḥayrānı **B18b W19a**

**ḪATMÎ BEG**: Nām-ı şerîfi Muṣṭafā Beg dimekle maʿrūf ve ẕāt-ı hümāyūn-ṣıfātı eyülikle maʿrūf ve sābıḳan pādişāh-ı gerdūn-penāh ve Sulṭān Süleymān-ı ferîdūn bārgāh ḥażretlerinüñ emr-i ẕevi'l-iḥtirāmı ile şāh-zāde-i keyvān-ġulām ve Cemşîd-iḥtişām aʿnî Sulṭān Selîm Ḫān-ı nîk-nām ḥażretlerinüñ lalası iken vefāt iden merḥūm Caʿfer Paşanuñ oğlıdur. Bi'l-fiʿl pādişāh-ı devrānuñ sāye-i saʿādetinde ve şāh-zāde-i kāmrānuñ eyyām-ı devletinde hezārān iʿzāz ile pāye-i devletde ʿizz ü rıfʿatle Aydın sancaġı begidür. Maʿārif-i **S27a** cüz'î ve küllî ile ṭabʿ-ı deryā-mü'eşşiri ve ḫāṭır-ı ʿāṭırı ḫil'at-i fünūn ile ārāste vü pīrāste ve zebān-ı Fārisî bilmede ḫūb ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi **BE19b** merġūbdur. Bu bir nîce maṭlaʿ u beyt anlaruñdur.

*Naẓm*: Ey cebhe-i münîri olan âftâb-ı maḥż
ʿUşşâḳa ġam şebinde yüzi mâhtâb-ı maḥż **W19b**

Luṭfuñdan eyledüñ bizi ġam-ḫânemüzde şâd
Cân gibi itme gitmege bârî şitâb-ı maḥż **F44b**

[*Diger*]: Geşt idüp ḥâṣılı bu dehr-i ḫarâb-âbâdı
Bulmadum kendüm içün cevce ṭaʿam-ı şâdî

Nür-ı luṭfuñdan uyardı bu çerâġın Ḫatmî
Görme anuñla berâber şeh-i ʿâdil yâri

**YÜMNÎ BEG**: Sâbıḳan pâdişâhımızuñ vezîr-i aʿẓâmı olan Ayas Paşa oğlıdur. Mevlid-i laṭîfleri İstanbûl ve nâm-ı şerîfleri Meḥemmed Beg dimekle meşhûr ve ḫulḳ-ı ʿaẓîm ile maḳbûl-i cumhûrdur. Ḥâliyâ ʿizz ü devletle tedbîr ü dikḳatle pâdişâh-ı âfâḳ **B19b B27b** ḥażretlerinüñ yümn-i saʿâdetlerinde sancaḳ taṣarruf itmekle aḳrân içre ser-efrâz u ṭâḳ ve evḳât-ı ʿazîzin ṣarf-ı maʿârif-i cüzʾî vü küllî idüp lisân-ı ʿArabı ve zebân-ı ʿAcemi geregi gibi taḥṣîl ve her bir dilde ḍurûb-ı emṣâlüñ noḳṣanın kemâl ile tekmîl itmeden bir an ve bir laḥẓa ḫâlî degüldür. Zîrâ ki erbâb-ı maʿrifetle ṣoḥbeti ġanîmet bilüp hemîşe müẕâkere ve mübâḥaşe üzredür. Ẕihn-i pâki naẓmuñ her ḳısmına şâmildür. ʿAleʾl-ḫuṣûṣ ġazel dimede ṭabʿı kâmildür ve tevârîḫ bilmede müverriḫ-i fâżıl bu bir iki beyt-i şîrîn el-ḥâṣıl anlaruñdur şebt olundı.

Leb-i şîrîn ile sen Ḫusrevisin gerdünuñ **BE20a**
Zülf-i şebdîzüñe ḳoşdukca râh-ı gülgünuñ

Döğünüp ṭaş ile nâle işi ben maḥzûnuñ
Hîç işitmez ḳulaġı ḳatı imiş gerdûnuñ

*Ġazel*: Raḥm idüp ol mâh çün meyl itdi benden cânibe
Ġam yime ey dil feraḥ yüz ṭutdı senden cânibe

Cân bulursam n'ola sen geldükde benden cânibe **F45a**
Ḥaşr olınca cân gelür dirler bedenden cânibe

Sene seb'in ve tis'ami'ede şehr-i İstanbūlda vāḳı' olan Ağustos zamānında berk ü bārān **S28a** u seyl-i firevān gelüp nice nice ma'mūr evleri **V20a** virān itdükde bu tārih-i âbdārı ṭab'-ı āteş-bārdan ẓuhūra getirüp ketb itmiş.

Bir 'alāmet ẓāhir oldı şehr-i İstanbūlda kim
Ḫalḳuñ efgānı zemīnden āsumāne çıḳdı yā

Eyle ifrāṭ ile yaġmur yaġdı kim nice evi
Seyl alup ḫāşāk-veş deryāya anı ṭaḳdı yā

Vehm-i ra'd ü berk ile Yümnī didüm tārihini
Yıldırımla seyl Ḳosṭantini yıḳdı yaḳdı yā

**V93b-94a 'ĀLĪ EFENDİ**: Gelibolıdan dānişmendān-ı nüktedānān zümresinden olup zebān-ı suḫen-senc-i eyyāmda Muṣṭafā nām ve mütekellimān-ı zamān içre fenn-i naẓmda emīrü'l-kelām ẓāt-ı bī-mişāli pirāye-i faẓla ḳarīn ve vücūd-ı pür-efḍāli pāye-i mülāzemetle ber-murād u kām-bīn iken ol tārihde nüyin-i nev-āyin-i cihān şāh-zāde Sulṭān Selīm Ḫān bin Sulṭān Süleymān Ḫān ḥażretlerinüñ iltifāt u fermānıyla ṭarīḳ-ı 'ulemāyı terk idüp silk-i erbāb-ı ḳaleme mülḥaḳ olup ẓihn-i pāk-ekremi ri'āyete müsteḥaḳ olmaġın ṣāḥibān-ı 'izz ü iḥtişām yanında kemāhüve ḥaḳḳıhā iḥtirām bulup manẓūr-ı dīde-i aṣḥāb-ı naẓar ve mihr-i dānişle nūr-ı çeşm-i erbāb-ı hüner ve pesend-i mevālī-i 'iẓām ve naẓar-kerde-i meşāyiḫ-ı kirām olup himmet-i ṭab'-ı cihāngir-i lā-naẓīri ḫayālden ḫālī olmayup **F45b** bülend olmaġla kendülerin maḫlaṣ 'Ālī erzānī görmüşler. Ve 'ilm-i riyāżide mühim olan 'ibārātuñ beyān ve ma'ānīsin severmişler. Ol bābda maḳbūl-i ehāli-i müşkil-küşā ve güzīde-i mevālī-i faṣīḥü'l-edā olmışlar. Laḥża laḥża rümūz-ı 'ulūm-ı 'Arabiyyete iştiġāl ve künūz-ı zebān-ı Fürsde lemḥa lemḥa peyrev-i ehl-i kemāl olup sa'y-i tamām ile bī-ḥadd ü bī-şümār belāġat-i cān-fezāya cidd ü cehd gösterüp fuṣahā-yı faṣāhat-nümāya serdār ve nādire-güyān-ı rüzgār içre kemāl ü faẓl ile iştihārı bisyār olup ve aḳl-ı pür-temiz ile 'uḳalādan mümtāz ve ma'ānī-i a'lā birle büleġādan ser-firāzdur. Her an müṭāla'a-i kütüb-i mu'tebere itmede müdeḳḳıḳ-ı zamān ve mülāḥaẓa-i ṣaḥāyif-i eḥādiş ü tefāsirde muḥaḳḳıḳ-ı cihāndur. Her vādide semend-i idrākleri cilve-ger ve 'aḳl-ı derrākleri pākizelikde ser-āmed-i nev'-i beşer esālib-i 'ulūmda **Şerḥ-i Hüssām-ı Kātiye** ḥāşiye ve ba'ẓı maḥallerde bir da'īye ve ġayrī şurrāḥī-vār dürdler idüp kemāl-i fehm-i iz'ānı rāst-güylıḳda tīr gibi evc-i felege aşmış ve zūr-ı bāzū-yı ma'ārifle her nesnenüñ

māhiyyetine vuḳūf bulup pāy-i ṭaleb-i muvāfiḳla ehl-i ʿirfānı başmış ve **Hidāye**nüñ ḥacc-ı ʿuteḳa müteʿallıḳ mesāyiline delāyil-i şādıḳla resāyil yazup müstemiʿîne *li'llāhi derrahu ḫayl* didirmişdür ve dürer-i naẓmda cevāhir-i eşʿār ve fevāyid-i ḳaṣāyid-i celīlü'l-āṣārla behredār olup **Münāẓara-i Mihr ü Māh** nām manẓūm-ı F46a ḫuceste-niẓām ve noḳṭa-i pür-nikāt ile nücūm-ı tābende gibi rūḳūm idüp aḳlām-ı ḫoş-ḥırām ile kitāb-ı faṣāḥat-rūsūm teʾlifine dest-i ihtimām vāḳıʿ olmış. Bu ebyāt-ı müşkin-erḳām naʿt-ı Resul ʿaleyhi's-selām diyü iʿlām itmiş

İki ebrūñı kim debīr-i ezel
Eyledi ṣafḥa-i cebīnüñe ḫal

Biri nūn-ı nübüvvet oldı anuñ
Biri reʾy-i risālet oldı anuñ

Ḥaremüñ hürmetine bes bu delīl
K'ola cārūb şehper-i Cebreʾīl

Der-i dergāhuña senüñ Mūsā
Ḥacīb olmış durur elinde ʿaṣā

İtmege vaṣf-ı pāküñi tesbīḥ
Yaydı seccāde-i seḥābı Mesīḥ

Fenn-i inşādan **Enisü'l-ḳulūb** nām bir kitāb-ı merġūb teʾlif-i ḫūb olunmuş yaʿnī aḫbār-ı ṣaḥīḥ-i naḳş u nigārı melīḥ ile **Hümāyūn-nāme** ṭarzına sülūka ḳudret bulunmuş. Baʿd ez an naẓm vādīlerinde ẕihn-i tīz-revi tek vürūd-ı ilhām-ı Rabbānī ile güft ü şinev haysiyyetinden ḳıṣṣa-i **Mihr ü Vefā** ki ṣānī-i **Yūsuf ü Züleyḫā** ve ṣāliṣ-i **Leylā vü Mecnūn** çün dürr-i meknūn ve **Vāmıḳ u ʿAzrā** ve **Şīrīn ü Ḫusrev** vezninde manẓūme bu maḳūle ebyāt-ı pür-nikātı mersūmdur. Mihr-i bī-mihre ḫıṭāben be-emr ü ber düzd-i felek-zede cānibinden ṣādır u müteṣādır olmış şöyle ki beyān ider.

Ne ʿālem mihrisin ey nūr-ı muṭlaḳ
Ki zeylüñ olmamış ẕerrāte mülḥaḳ F46b

Ne mehsin māhdan ḫüsnüñ ziyāde
Cemālüñ bī-ḳusūr olmış bahāda

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Perī dirdüm velī pīrān degülsin
Melek dirdüm velī pinhān degülsin

Ve ṭabʿ-ı ābdār-ı laṭīfinden **Maṭlaʿü'l-Envāre** muḳābil fikr-i bikr-i şerīf den **Maḫzenü'l-Esrāre** muʿādil **Tuḥfetü'l-ʿUşşāḳ** nām bir kitāb-ı nādirü'l-mümāsil ve ḥasb-i ḥāl-i erbāb-ı dil daḫi vücūd buldı. Bu ebyāt-ı şīrīn-şemāyil münācāt-ı ḳāżiyü'l-ḥācātdur bu evrāḳda şebt olundı.

Meded ey çāre-ger-i rūz-ı ḥisāb
Oldı ʿĀlī ḳulunuñ ḥāli ḫarāb

Gümreh itdi beni ʿisyān-ı füzūn
Vay eger sen olmayasın reh-nümūn

Ve yine şiʿr-i laṭīfden ve naẓm-ı münīfden sūreyyā gibi rüsūm ve benātü'n-nāş nakşıyla merḳūm **Nādirü'l-muḥārib** nām kitāb-ı belāġat-encāmuñ it-māmına ihtimām olup te'lif-i şeh-zādeler cengini cāmiʿ mebnī-i bināsı eʿaẓim-i veḳāyiʿdür. Ve ol şemerāt-ı nihāl-i maʿrifet ve nev-bāve-i şāḫ-sār ʿilm ü faẓīletden kāmkār u behremend ve ez-hüner-i neşr ü naẓmdan fā-idemend olup re'y-i bülendden mebānisi remz-i taṣavvufi pāk ve maʿānīsi taṣarrufi feraḥ-nāk diyü ol merd-i güzīn **Riyāżü's-ṣālihīn** nām bir kitāb-ı maḥabbet-ḳarīn imlāsına resm-i naẓmla raġbet göstermişler. Ve daḫi **Heft Meclis** nām bir kitāb-ı küşāde bāb-ı inşāda semt-i neşr ile küşiş revā gö-rülmüş diyü ḳıṭʿa-i belāġat-ı beyān ol ṣāḥib-menşūrı faṣāḥat nişāndandur. Merḥūm-ı maġfūrunleh **F47a** Sulṭān Selīm Ḫān Mevlānā ʿAṭā nām ḫ.ācesi ve Celāl Beg nām muṣāḥibi ile memālik temlikine mihr gibi şitābān ve zaḥmet-i rāh-ı pāyānla ılgardan ekşer-i sipāh-ı nāmdārı nā-pāydār olup kendüleri ḫurşīd-i cihān-ārā gibi tek ü tenhā ḳıldıḳlarına edā itmişler.

ʿArż itdiler ʿasākire ʿarż-ı cemāl ile
Yollarda geh ʿAṭā ile gāh Celāl ile

Hem-sāyeler ḫavāṣ idi ancaḳ riḳābda
Az ḳalmış idi żerre pey-i āfitābda

Sābıḳü'z-żikrūñ fikr-i bikri çoḳdur taʿrif ü tavṣīfe iḥtiyācı yoḳdur. Zīrā ki te'lifāt-ı manẓūmātı her bābda bī-ḥadd ü bī-şümār ve taṣnifāt-ı menşūrı her vādīde ḥisābdan bisyārdur. Bu cevāhir-i ābdār ol ġavvās-ı biḥār-efkāruñ

dīvān-ı selāṭīn edvārından ṣarrafān-ı bazār-efkāre iş'ār olınup ḳalem-i dū zebānla raḳam olundı ki pesend-i Rūm ü 'Acemdür.

Yollamışsın ruḫlaruñ yaḳmış güneş ey āftāb
Yollamaḳ lāzım seni seyr itmek içün bī-niḳāb

*Diger*: Sensin zamāne deyrine ṣūret viren nigār
Bir ṣūret-i sehāb iledür būt ne i'tibār

[*Diger*]: Gül didigüñ şarāb ile ṭolmış piyāledür
Bir bir be-ḫaḳḳı ki eksile pervāzı lāledür(?)

[*Diger*]: Yıḳıldı ḫāṭırum göñlüm ḫarāb oldı o gül bilmez
Yine cevr itmek ister tāzedür ḫāṭır göñül bilmez

[*Diger*]: Tāze dilber sevse 'āşıḳ eski derdin tāzeler
Tāzeler keyfiyyetin erbāb-ı 'ışḳuñ tāzeler

[*Diger*]: Gāh gāhi tīġın aġzında dutar ol ser-terāş
Diş biler her ḳande ise ḳatlüme bir bağrı taş F47b

[*Diger*]: Girye itmez ki bile giryesini ben zāruñ
Esnedükce yaşarur gözleri ol mekkāruñ

[Diger]: Dem-be-dem düşse gözünden n'ola ben bīmāruñ
Naḳd-i eşküñ ḳızılı çıḳdı yanında yārüñ

**GERMĪ BEG** : Bağdāddandur. Egerçi aṣl u nesebi ve ẕāt-ı ferḫunde ḥasebi Ḳaraḳoyunlıdur. Sābıḳan Bağdād Beglerbegisi olan 'Alī Paşanuñ 'amūcesi oğlıdur. Nām-ı nikū-fercāmı ābrāhim ḥadd-ı ẕātında vārestelikle āzād-ı ümmīd ü bī-meded paşamızuñ devletinde nīce yirlerde yüz aġardup yoldaşlıḳ idüp sancaḳ begi olmışdur. Merd-i germ-güftār ve nükte-güzār olmaġın faḳr u fenā semtine ṭālib ve ṣoḥbet-i dervişāne rāġıbdur. Vādī-i naẓmda zebān-āver ve üç zebān ile şi'r-i dürer-bārı der-güş-ı ehl-i hünerdür ve cüst ü cüy-ı naẓm-ı şu'arā itmede māhir ve fünūn-ı şi're ḳādir 'ale'l-ḫuṣūṣ hezl ü hicvde nükte-senc ve nīze-i zebānundan sīne-i muḫālifān-ı pür-renc ve kendü ṭarīḳında ṣāḥibān-ı idrāk divāne-i bī-bak dirler. Bu bir nīce maṭla' u beyt ol şā'ir-i bī-bedelüñdür.

در کار من ناله تو تقصیر نداری
تقصیر تو انیست که تا ثیر نداری [157]

قاصد سخن وصل شنیدي مکر از یار
کر شوق دکر طاقت تقریر نداری [158]

بازار کردو کوچه نشینیم متّصل
پر ز غم اهل عرض چنینم متّصل [159]

[*Diger*] : Ol çeşm-i āḥuvāne nigāh öldürür beni
Ol zülf-i tāb-dārı siyāh öldürür beni

Geçdükde ben gedāya pey-ā-pey nigāh ider
Her nā-maḥal gedāya nigāh öldürür beni F48a

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Ṣanmañ füsūn-ı çeşm-i siyāh öldürür beni
Eyler yanumda ġayre nigāh öldürür beni

Bu maṭla'lar daḥi anlaruñdur

Nice bir māyil ola müdde'i ol māh saña
Çarḫdur böyle döner gāh baña vü gāh saña

Ü18a **FİKRİ BEG:** Nihāl-i vücūdı ravża-i dārü's-selām-ı Baġdādda neşv ü nemā bulmış serv-i ser-efrāz beglerdendür lākin vālid-i büzürg-vārları pādişāh-ı Ḳahraman-savlet ve Süleymān-ı keyvān-rütbet a'nī Sulṭān Süleymān ḥażretlerinüñ sarāy-ı ḫāṣında ḫıdmet iden ḳulları silkinde olan ser-bülendān-ı zamān meyānında Ṭavil Sinān dimekle meşhūr-ı a'yān-ı devrān ve hem-dem-i bende-gān-ı sulṭān-ı cihān iken müddet-i rüzgār naẓar-ı 'ināyet-i Ḥażret-i Mollā Ḫüdāvendigār birle müşerref-i nāmdār olup āḫirü'l-emr bir aġalıkla ṭaşra çıḳup vilāyet-i Baġdādda şāhenşāh-ı 'ālī-şānuñ eyyām-ı sa'ādet-fercāmında ṣāḥib-ṭabl u 'alem ve fermānda ḫayl ü ḫaşem

---

157 - Der kār-ı men ey nāle tu taḳṣīr ne-dārī
Taḳṣīr-i tu īn est ki te'sīr ne-dārī
Ey nale, benim durumumda senin hiç bir kusurun yok; senin kusurun etkili olmayışındır.

158 - Ḳāṣid suḫen-i vaṣl şenidī meger ez yār
K'ez şevḳ diger ṭāḳat-i taḳrīr ne-dārī
Ey elçi yoksa yarden kavuşma sözünü mü duydun da konuşmaya gücün kalmadı?

159 - Bāzār-gerd ü kūçe-nişīnim muttaṣıl
Pür ez ġam-ı ehl-i 'araż çūninim muttaṣıl
Biz namus ehlinin zannınca devamlı çarşı pazarda dolaşan âvâre kimseleriz.

ya'nī sancaḳ begi olmış iken fevt olmış. Ḥālā sābıḳü'z-ẕikr aṣl ü neseble pākize-ḫıṣāl ve sīret-i ferḫunde ile bī-miṣāl olmaġın 'ale'd-devām sulṭān-ı bā-rıf'atüñ emr-i 'alīyesi ile altun başlu sancaḳ taṣarruf ḳılup yegāne-i āfāḳ ve ferzānelıḳda ṭāḳ kimesnedür. Zīrā ki eyyām-ı şebābda B19a evḳāt-ı şerīfin taḥṣīl-i 'ulūma mutaṣarrıf ḳılmış ve bāb-ı şi'rde ma'ānī-i bikrini ṣayd idüp maḫlaṣ-ı nāzüklerin Fikrī ḳayd itmiş. Bināen 'ala ẕālik fikr-i daḳīḳ ile ẕāt-ı laṭīfin cüz'ī ma'ārife ve zebān-ı Fārisīde olan şi'r ü inşā ki 'irfān zümresinde müte'ārifdür F48b tekmīl ḳılmış ve tedāvin-i şu'arā-yı efṣaḥü'l-beyānı ve kütüb-i münşiyān-ı zamānı müṭāla'a ḳılup tevsen-i ṭab'-ı cihānı nūrda re'y-i bülend ile kişver-i naẓma ma'ṭūf idüp ma'ānī meydānında in'ān-ı fikrini uzadup aḳrān mābeyninde ma'rūf olmuş ve ṭab'-ı selīmi ve ẕihn-i mustaḳīmi vādī-i eş'āra üç zebān ile naẓmı ṭarab-nāk ve her birisi āb-ı ṣāfi gibi pāk. Bu bir nīce ebyāt anlaruñ zāde-i fikr-i bikridür şebt oldı.

بیچارہ که از تو امید وصال کرد
سوداي خام پخت و خیال محال کرد[160]

[*Diger*] : Ol ḳamer çihre ḳulaġında degül ḥalḳa-i zer
Māh-ı nev sīm-i binā gūşına der-ḥalḳa be-güş

[*Diger*]: Didüm sen mü-miyānı der-kenār itsem n'ola bir kez
Gülüp nāz ile ol gül-ruḫ didi Fikrī ḥayālüñdür

[*Diger*]: Her ḳaçan ḳılsañ güzer ey şūḫ benden cānibe
Cān u dil ḳarşu varur şevḳ ile senden cānibe

Ḳayd-ı tenden ṭūṭī cānum diler isem dā'imā
Bāl açup uçmaġa sen şekker dehenden cānibe

Servi yürütme nigārā ile şimşādı ḫacel
Nāz ile reftār u gül ṣaḥn-ı çemenden cānibe

Nāfenüñ ḳanı ḳurır iletse ger bād-ı ṣabā
Çīn ü zülfüñ büyını mülk-i ḫotenden cānibe

160 - Bī-çāreī ki ez tū ümīd-i viṣāl kerd
Sevdā-yı ḫām puḫt ü ḫayāl-i muḥāl kerd
Senden kavuşma uman biçâre, boş bir sevda besledi, olmayacak şeyi hayâl etti.

Fikrînüñ murġ-ı dilin ḳılduñ āşikār aġyārı ḳo
Şāhbāzum uçmasun zāġ u ziġāndan cānibe

[*Diger*]: Gönülden serv-i nāzum bir boyı şimşāda māyildür
Biḥamdillah bu hem kufl-ı ġam-ı hicrāna bir dildür

Teraḥḥum eylemez ʿuşşāḳa ṭabʿı cevre māyildür
Anuñçün eşk-i çeşmüm ol şehüñ yolında sāyildür

Bu maṭlaʿ-ı pāk ve maḳṭaʿ-ı süznāk daḥi anlaruñdur bu evrāḳda taḥrīr olundı.

Vaṣluñda dil ziyāde ider ıżṭırābını
Yād eyler ol meger şeb-i hicrüñ ʿaẕābını

[*Diger*]: Kimüñ helākisin diyü nāgāh ṣorsa yār
Gel söyle Fikrī nice virürsün cevābını

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:

Ol ṭıfl almadan ele ʿışḳuñ kitābını
Ezberlemiş dil almaġ içün ʿişve bābını

Alduñ elüñle varumı n'itdüñ disem o māh
İnkār idüp virür baña barmaḳ ḥesābını

**ū18› FEYẒĪ**: Pādişāh-ı āsmān-bārgāh ve sulṭān-ı memālik-penāh ḫülaṣa-i dūdmān-ı müstevcibü't-ṭatvīʿ ve't-teslīm Āl-i ʿOṣmān-ı keşīrü'l-feyeżāndan ḥażret-i Sulṭān **F49a** Selīmüñ menbaʿ-ı füyūż-ı cismānī sarāy-ı ʿāmirelerinüñ lāzāl-i maʿmūret ve sekkāne-i mesrūret-i ġılmānī zümresinden olup ẕāt-ı melekü's-ṣıfātlarında mevrūʿ olan istiʿdād-ı kāmile muḳteżāsınca muḳaddemā dergāh-ı gerdūn-iştibāhuñ çāşni-gīrlerinden olup izdiyād-ı iltifātı saʿādet-ʿuzmā-yı sūriye sezā-vār olmaġın el-yevm meżācı-ʿı eʾimme-i kirām ve müşāhid-i meşāyiḫ-i ʿiẓām olan meşāhir-i emṣār u bilād aʿnī dārü's-selām-ı Baġdādda ʿizz ü iḳbāl ile timār defterdārıdur. Ẕāt-ı ḫuceste eṭvār ve vücūd-ı pür-cūd-ı mekremet-şiʿārları fünūn ü ʿulūm-ı mütedāvileden müstefād u müvāneset lisān-ı Fürse muʿtad tevsen-i ẕihni vādī-i mażmūnı nüredleri messāḥ-ı bedāyī-i maʿānī-i melīḥe ve seyyāḥ-ı ḳulzüm-i ʿibārāt-ı faṣīḥa olup imdād-ı mülhem-i ḳuvvet-i müteḫayyile ile ġamā_mı teʿaḳḳul-ı teferrüsden emṭār-ı bediʿu'n-nevāl meżāmīn-i ḳariḥa arż-ı muḳaddes-nişānlarına lā-yezāl rīzān olduġından Feyżī maḥlaṣ itmiş-

lerdür. El-ḥaḳ naẓm-ı şelāşet-şi'ārı dil-peẕīr ü revān ve nikāt-ı nezāket-āmizi eşnā-yı tekellümde reşk-i selsebīl ü miyāh-ı ḥayātdur. Bu bir ġazel ve ḳıṭ'a ve beyt anlaruñdur.

Bir tāze dāġ yaḳdı gelüp yār sīneye
Mühr urdı kendi kendü eliyle ḫazīneye

Küyuña vardı gice saçuñ mübtelāları
Ḥaccāc-ı Şām ṣanki irişdi Medīneye F49b

Çıḳmaz göñülden ol ṣanemüñ fikr-i ġabġabı
Ṣan sīb girdi ṣan'at ile ābgineye

Baḥr-ı ṭavīlde saçuña bir ġazel didüm
Müşgīn ḫaṭiyle yazdum anı 'anberīneye

Zülfi ḫayālini bile al Feyżī ḳabrüñe
Çün ef'ī pāsbān olur imiş defīneye

[*Diger*]: Oldı nāmıyla 'Alī ol yüzi māh
كرّم الله تعلي وجهه[161]

[*Diger*]: Zülfikār olsa n'ola ġamzeleri
Ḳanberīdür anuñ ol ḫāl-i siyeh

[*Diger*]: Ḫayber-i bāb-ı firāḳını açup
Eylese baña 'Alīlik ol şeh

[*Diger*]: Ḥālet-i 'ışḳı ne bilsün sormañuz Ferhāde kim
Kendüsinden bī-ḫaber 'ömri geçürmiş dāġda

B130a S184b W109b

**KEŞFĪ BEG:** Ehl-i ḳalem zümresinden Edirnevīdür. Yunus-zāde Muṣallisi dimekle meşhūr ve erbāb-ı kemāl ile efvāhda meẕkūr idi. Evān-ı cevānīde 'ilme iştiġāl gösterüp dānişmend ve her bir fenden behremend olup āḫirü'l-emr ehl-i ḳalem zümresine münselik ve şu'arā ve ẓurefā ṭarīḳına sālik ve her an 'ulūm-ı ẓāhirenüñ rūmūzın keşf itmege ol nikū-ḫalef taḥṣīlde muḳayyeddür. Ve müṭāla'a-i kütüb-i Fürse mümāreset-i küllī ḳılup

161 - Kerremallahü vechehu: Allah kendisini aziz kılsın (Hz. Ali için)

edāsına ḳādir ve şā'irān-ı 'Acem gibi naẓmı selīs ü vāfir ve ṭarz-ı inşāda münşiyān-ı rūzgār içre faṣīḥü'l-kelām ve muḥāsibān-ı dīvān-ı sulṭānī arasında ṣāḥib-erḳam ve ḳırma yazu yazmağla defātir-i padişāhīde benāmdur. Ve üslūb-ı nesta'lıḳ yazmada ḫūbdur ve ṭabi'at-ı şi'riyyesi şu gibi pāk ü revāndur ve eş'ār-ı sūznāki vird-i zebān-ı 'āşıḳān-ı sūzān olup rūz ü şeb naẓm-ı dürer-bārı teraḳḳi bulmadadur. Sene şelāşe ve seb'in ve tis'ami'ede diyār-ı Baṣrada muḳāṭa'cı olup kendü sa'y-i cemīliyle F50a ağır ze'āmete mutaṣarrıf düşüp āḫir diyār-ı Bağdāda 'Alī Paşa-yı ibnü'l-vendūn kātib-i dīvānı olup āḫirü'l-emr taḳdīr-i Rabbānī ile Remāḥiyyeye sancaḳ begi olup ol nāhiyede iki sene beg olmışlardur. Aḳrānından mümtāz ve kār u bārında sihr-sāzdur. Bu bir nīce maṭla' u beyt anlarundur.

*Ebyāt*: Mest olup meclisde yaḳsañ sīneme bir tāze dāğ
Ḥaḳ bilür bir sikke ḳurduñ dünyede cānāne dāğ

[*Diger*] : Gördükde oldı ḳaşını şol deñlü bī-mecāl
Bir aya dek gelir mi yirine görüñ hilāl

[*Diger*]: Ebrūlaruñ gamın ki dil-i nā-tüvān çeker
Bir pehlevāna döndi ki iki kemān çeker

[*Diger*] : Şalın ṭırāz-ı 'işve her serv-i ḳāmet ol
Ḥaşr ol bizümle ḳaddüñi göster ḳıyāmet ol

Çeşm-i maḫmūr-ı nigār ey göñül uyḫuda degül
Ġāfil olma bu tegāfülleri beyhūde degül

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Fitneden bir nefes āhū gözi uyḫuda degül
Anuñ içün dil-i şūrīdemiz āsūde degül

Bu maṭla'-ı meşhūr daḫi müşārünileyhüñ zāde-i ṭab'ıdur ki 'ālem-gīr olmışdur.

Ḥayāt-efzā-yı 'ālem rūḥ-baḫş-ı mürde-i gam sen
Hemān ben ḫastenüñ cānı degülsin cān-ı 'ālemsin

**RAVŻA-İ RĀBİ‘**

**Fi ẕikri şu‘arāi fi ḳava‘idi'l-ḥurūfi tehecci evvelihi'l-elf**

Ẓurafā-yı Rūmuñ ṣāḥib-meşrebi ya‘nī **EMRĪ ÇELEBİ**: Edirnevīdür. Luṭf-ı ṭab‘ ve ṣafā-yı ẕihn ile mevṣūf ve fünūn-ı mu‘ammāda mahāretle Mīr Ḥüseynī gibi ma‘rūf ve kemāl-i taḥayyülāt birle Şeyḫ Kemāl Ḫucendī ve mażmūn-ı belāġat-meşḥūn ile Derviş-i Dehkī ve ḥüsn-i edā-yı dil-efrūz ile Ḥasan-ı Dehlevī ve ma‘nā-yı daḳīḳ-i pür-süz ile Rūmuñ Ḫüsrevī-i Kendī. Ḥaḳḳā budur ki eger Rūma ṭarz-ı mu‘ammāyı **BE36b** küşāyiş virmese **B53a** kimse taḥṣīl ü tekmīl idüp ol fende ad çıḳarmaz idi ve **F50b** **Ü32a** her bir mu‘ammāsınuñ ‘aḳdinde ve ḥallinde ‘aḳl-ı ‘uḳde-küşā ağız açamaz ve remz ü imāsı şöyle muṣanna‘ u muḥayyel vāḳı‘ olmışdur ki şihāb-ı zamān görse engüşt-i ḥayret-der-dehān ḳalup ḥayrān olur. Üslūb-ı tārīḫde bī-miṣl ü bī-mānend tevārīḫe mālikdür. Şöyle ki maḳdūr-ı beşer degüldür ve her biri farażа **W36a** bir tārīḫdür. Rāḳım-ı ḥurūf Edirnede ve İstanbulda ḫıdmetlerine mülāḳat idüp ṣoḥbet-i ḫaṣlarıyla ve meclīs-i şerīfleriyle merreten ba‘de uḫrā müşerref olmaḳ müyesser olmışdur güftār-ı ferah-efzāların ve eş‘ār-ı dil-küşāların oḳıyup yazmışdur. El-ḥaḳ mażmūn-ı ḫāṣṣı bī-ḥadd ü bī-şümār ve şu‘arā-yı rüzgār içre Ḫallāḳ-ı Ma‘ānī diyü nāmdār kimesnedür ve nefsü'l-emr derviş-ṣıfāt ve ādemī-sīret evḳāt-ı **B53b** ‘azīzin Medīne-i münevverenüñ tevliyeti ḫıdmetine ṣarf itmege sālik ve sāir şu‘arā gibi şi‘rden **B32b** dünyāya mālik olup ber-murād olayın diyü murād idüp ol şā‘ir-i nikū-nijād bir kimse medḥinde bir mıṣra‘ dimemişdür. Añа bināen bu maṭla‘ u maḳṭa‘ ṣebt olınmışdur.

*Beyt*: Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyā murād
Añа minnet itmeden ḳurtuldum oldum nā-murād

Emriyā dünyā murāduñ nice ḥāṣıl eylesün
Çün degüldür ṭab‘uña dünyā vü māfihā murād

**BE37a** Ol şā‘ir-i zamānuñ naẓm-ı dürer-bārı firāvān ve cümleten der-güş-ı erbāb-ı hüş olmaġın maḳbūl-i pīr ü cevān ve ḥasb-i hāl-i ‘uşşāḳ ve meşhūr-ı āfāḳ olmışdur. Bu ġazel-i rengīn kendinüñ icādıdur ṣebt olundı. **F51a**

*Ġazel*: Hilāl ü ḫāme vü ṭomār u şem‘ ü ġonce-i zanbaḳ **B54a**
Nice bir ola pençeñle düz olmaz elde beş barmaḳ

Ben anuñ pençesini pençe-i ḫurşīde beñzetdüm
Niçün el diye bir aya muḳārin beş hilāl ancaḳ Ü321 V361

Elinde bir gümüş levḥ ile beş sīmīn ḳalem gördüm
Didüm bu levḥe yaz gönlüm didi bilmen gönül yazmaḳ

Birisinde iki dördünde üçer ḳıṭ'a derc itmiş
Benānın māh-ı nev waṣfında beş ṭomar idüp el-ḥaḳ

Fürūğ-ı nārsız rūşen iderler meclis-i şevḳı
Ben anuñ pençesin beş şem'-i ḳudretdür disem elyāḳ

Ne ṭūbā servidür ḳaddüñ ki sīmīn şāḫlar ṣalmış
Bitürmiş her birinde bir gül ü beş ġonce-i zanbaḳ

Ne mihr olur yed-i beyżāsı olmış her şu'ā'ınuñ
Ucı bir māh-ı bedr Emrī añа bir māh-ı nev mülhaḳ

*Ve lehu eyżān*: Yapma göz ḫānesin aḳsun ḳo yaşuñ seyli ḫarāb
Yegdür andan ki ḳapusun ḳapayu żabt ide ḥ ab

Leb-i cānāneye öyküdi diyü sāḳī-i bezm
Meyi ḳabdan ḳaba ḳoyduġıçün şişdi ḥabāb

Dir isem derd-i ser oldı lebüñ emmek bañа dir
Derd-i ser ḥāṣıl ider içse kişi ṭatlu şarāb

Süḫte diyü ḳo cānı mezelensüñ la'lüñ
Ḳanda olsa mezesidür meyüñ ey sāḳi kebāb

Bulmadılar deheni ḫātemini 'āşıḳlar
Ḫāk idüp tenlerini dökdiler ey Emrī türāb

Müşārünileyh bu ġazel-i meẕkūrı didükde mü'ellif-i teẕkīre Edirnede bulunup naẓm-ı dil-peẕīre cümle şu'arā-yı şehr-i mezbūr naẓīre diyüp bu ḥaḳīr-iża'ife daḫi teklīf itdüklerinde ṭab'-ı laṭīfden ẓuhūr buldı.

*Naẓīre li-mü'ellifihi:*

Sāḳiyā baḥr-ı ṭarab zevrāḳıdur cām-ı şarāb
Barmaġuñ ʿaksi sütün yelkeni üstinde ḥabāb F51b

Mest olup gülşene geldükde ṣabā şevḳüñ ile
Şişe şancup yüregüñ goncelerüñ itdi kebāb B33a

Ġāib olduġını miḥrüñ gice remmāl-ṣıfāt BE37b B55a
Bilmege encüm ü meh noḳṭa döküp açdı kitāb

Şemʿ-i ruḫsāruña ḳarşu bu gice dil uzadup
Ḫayli germ itdi velī ṭurmadı tīz geçdi şihāb V37a

Görmeyen zülfüñi rüyuñda ne bilsün ki nedür
Miḥnet-i şām-ı ḳıyāmet elem-i rūz-ı ḥisāb Ü33a

ʿIşḳ bir şāhid-i ḫūn-rīz durur bulsa eger
Melekütü'l-mevtüñ itdi ḳan ile dest-i ḥisāb

Cennet içre kişiye çünki ʿaẕāb olmaz imiş
ʿAhdīye cennet-i kūyuñda nedür bunca ʿaẕāb

Bu eşʿār-ı müteferriḳa daḥi anlaruñ şiʿr-i dil-küşā ve naẓm-ı belāġat-nümālarındandur cemʿ olup şebt olundı.

Naḳd-i eşküm gördi ol pīr olası sögdi baña
Bu meşeldür kim erenler naḳde eylerler duʿā

[*Diger*]: N'ola ey sīm-beden göñlüñe eşk itse eşer
Ki gümüş akçe durur taşa urursañ da geçer

[*Diger*]: Leb-i Şīrīnüñ itmedü diyü dād
Kendü kendüyi öldürür Ferhad B55b

[*Diger*]: Eger ḥaşr olmaz isem ol ḳıyāmet-ḳad nigārumla
Gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

[*Diger*] : Ġarīb geldi çemen-zāre zi-kes şehlā
Yüzüñ görmedi الغريب كالاعما [162]

[*Diger*] : Öyküniirse dehenüñde derd-i nidānuñ ger
Jāle ey gül göresin goncenüñ aġzına düşer

[*Diger*]: Ṣūfī mecāz ṣandı nigāruñ maḥabbetin
Bī-çāre gitdi bilmedi ʿışḳuñ ḥaḳīḳatin

[*Diger*] : Gerdūn feżā-yı ʿışḳda bir gökçe lāledür
Berr-i muḥīṭ o lālede bir ḳaṭre jāledür

[*Diger*]: Kimüñ geçseñ öñüñden ṣanma arduñca baḳaḳalmaz
Baḳaḳalur gözi ammā vücūdundan beḳā kalmaz

[*Diger*]: Nesīm-i cān güher-bār olduġınca şāh-ı mercāndan
Olur bir gonce peydā yapraġı laʿl-i Bedeḫşāndan

[*Diger*]: Eylemez cān bülbüli gülşende ol gülsüz mekān
Her gül-i ḥamrā olursa laʿlden bir āşiyān V371

[*Diger*]: Māh mı girdi ʿaceb ḳoynına ya sīne midür
Yoḫsa bir ṣāf-ı mücellā gümüş āyīne midür

[*Diger*] : Ḳarşusına sen ruḫı āyīne-i zībā ile
Ey şeker-leb söyleşürler ṭūṭī-i güyā ile

[*Diger*] : Müddeʿīyi gösterirken yāre göz ḳıpdı raḳīb
İkiñüz üç gözli oluñ didi luṭfundan ḥabīb

[*Diger*] : Bir şeker-lebdür bu ben mahzūnı nā-şād öldüren
Kim aña nisbet dinür Şīrīne Ferhād öldüren

[*Diger*] : Ḫüsreve itdi diyü Şīrīn yād
Acıyup cānına ḳıydı Ferḥād

[162] -El-ġarībü keʾl-eʿmā : Garip kör gibidir.

[*Diger*] : Nükte-perdāz-ı suḫendür laʿl-i şeker-ḫālaruñ
Sözleri ʿaḳsinedür hep ṭūṭī-i gūyālaruñ

ʿĀşıḳ oldur ʿaḳlı başından gider nīce bār
Başlarından ʿaḳlı gitdi ʿāşıḳ-ı şeydālaruñ Ü33b

*Naẓire li-mü'ellifihi*:
İtmese taʿlim efsūn laʿl-i şeker-ḫālaruñ
Kimse sözin diñlemezdi ṭūṭi-i gūyālaruñ

Zülfüñe dil bağlamazdılar vefā būyun umup
Başlarında ʿaḳl olsaydı eger şeydālaruñ

[*Diger*] : Ḥalḳa ḥalḳa oldı ʿāşıḳlar saçuñ baḫşinde dün S56a
ʿĀḳıbet biri birine girdiler zencīr-veş

[*Diger*] : Çağıran raʿd degül girye ile nāle ile
Yār-ı bī-mihr idügin ʿāleme gerdün söyler

[*Diger*] : Ten-i ḫākīde eṭrāfa yayılmış diñlerüm şanmañ
Zemīn-i dilde kök ṣaldı nihāl-i verdi dildāruñ F52a

[*Diger*] : Ne aldı ṣatdı bu bāzārda diseñ Emrī
Metāʿ-ı vuṣlatuñ ile degişdi dünyāsın

[*Diger*] : Beñzetdi yüzüñe açılup gül yañağını
Bostancı gördi çekdi ḳopardı ḳulağını

[*Diger*] : Ḳadd-i dildāre kimisi serv dir kimi elif
Ehl-i ʿirfānuñ sözi birdür edāsı muḫtelif

[*Diger*] : Ne mū-miyānuñı ḳocduḳ ne aġzuñı öpdük
O yoḳ bu yoḳ ne ʿaceb bizden ictināb itdüñ BE38a

Yārān-ı ṣafāya pūşide degüldür ki sābıḳu'z-ẕikr yedi sekiz yüz muʿammāya ḳādirdür. Cümlesinden iki dāne muʿammā ol şāʿir-i sāḥirüñdür şebt olundı.

*Muʿammā be-ism-i Nūḥ*
Gelüp görür beni ḳarşudan ol meh-i tābān
Niḳāb ile yüzüni itdi cān gibi pinhān

*Velehu eyżān Muʿammā be ism-i Bektāş*
Māh u pervin ü güneş başın virir cānā sāña
Her biri mihrūñe bir gevher nişār itse n'ola

Ü40a **UŞŪLĪ**: Vardar Yeñicesindendür. Evṣāf-ı ḥamīdesin güş itdügümüz şuʿarādandur. Derviş-ṣıfāt ve ādemī-ḫılḳat ve ṣūret-i ẓāhirde taḥṣīl-i maʿrifet-i cüzʾī ve küllī itmiş ve ẓihn-i pākinde ḳābiliyyet eşeri olduġı W38a ecilden B33b Mışrda Şeyḫ İbrāhīm ḥażretlerinüñ B56b ḫıdmetine vāṣıl olup ḫanḳāh-ı şerīflerinde defaʿāt ile erbāʿin çıḳarup taṣfiye-i bāṭın ḳılmışlar. Āḫir Rūma ʿavdet idüp geldüginde kendü şehrinde tavaṭṭun itmişler. Ol eşnāda ḳużāt-ı ʿiẓāmdan biri ol perverde-i meşāyiḫ-kirāma bir ḫaber-i ʿitāb-āmiz ve peyām-ı ḫıṭāb-engīz gönderür ki *ḳırḳ gün miḳdārı oldı bu diyāra geldiñiz luṭf idüp bizi bākden refʿ itmediñiz* ve müşārünileyhüñ bu güftār-ı mihr-āṣār mesmūʿı olduḳda cevāb F52b eyitmişler ki *ḳırḳ yıldır ben kendüme gelemedüm size nice varayın*. Meẕkūrüñ ebyāt-ı pāki bī-naẓīr ü bī-ḥadd ve kelimāt-ı taṣavvuf-āmizi dil-peẕīr ü lā-yuʿāddur. Cümlesinden bu ġazel ki tevḥīd-i lem-yezeldür bu evrāḳa BE38b şebt olundı. Ü34a

*Ġazel*: Vücūd-ı muṭlaḳuñ baḥrı ne mevci kim ider peydā
Ene'l-ḥaḳ sırrını söyler eger maḥfī eger peydā

Meʿādindür ḳamu eşyā ider öz kendü ẓātından B57a
Kimisi sīm ü zer ẓāhir kimi seng ü meder peydā

Bu bağuñ ger ḥaḳīḳatde şuyı bir bāġbānı bir
Velī olmış ḥakāyıḳdan nice yüz biñ şecer peydā

Naẓar ḳıl nevʿ-i insāna kimi zehr ü kimi şekker
ʿAceb ḥikmet bir aġacdan olur dürlü şemer peydā

Düzilür nice biñ işler bozılur nice cünbişler
Ne kār-ı bü'l-ʿacebdür bu ki olmaz kār ger peydā

Nice zaḥmet çeker kesb-i kemāl idince bir ʿārif
Beli çok ḳan yudar kān eyleyince bir güher peydā

Bu ṭoḳuz ḳubbe-i şeş sü içine geldüñ ü gitdüñ
Ne geldigüñ ḳapu ẓāhir ne gitdügüñ memer peydā

Ḳamu nezzârede ebkâr-ı maʿnâ muntaẓırlardur
Uṣûlî gibi tâ kim ola bir ṣâḥib-naẓar peydâ

Ehl-i dünyânuñ bu cihân ile yalancı oldıḳlarına bu maṭlaʿ-ı ġarrâ daḥi anlaruñdur.

Ey Uṣûlî çün bilürsün bu yalandur o yalan
Bu yalancı dünyede sen de bir iki gün oyalan

**Ü37b MEVLÂNÂ AḤMED ḤARÎRÎ:** Ravża-i dârü's-selâm-ı Bağdâdda gül gibi tâb u ṭarâvet ve sünbül gibi bûy-i leṭâfet bulup perverde olmışdur. Güş-ı ẕihn-i derrâki cevâhir-i ḳavâʿid-i naẓm-ı mevzûn ile ârâste ve hûş u idrâki zevâhir-i gün-â-gün-ı fünûn ile pirâstedür. Rûz ü şeb tetebbuʿ-ı baʿż-ı ʿulûm-ı ḥâṣü'l-fevâid ve cüst ü cûy-i taṣdiḳât-ı ʿaḳâyid ki muṭâbıḳ-ı kelâm-ı F53a İlâhî ve ḥadîş-i Nebevî ki müştemil-i neṣâyih ve keşf ü kerâmete vâżıḥdur. Ṭurûḳ-ı tarîḳati maʿrifete iletüp ve kemâhî ḥaḳîḳati şeriʿâta irgürüp güzîde-i ʿulemâ-yı ʿiẓâm ve pesendîde-i ḥükemâ-yı ẕevi'l-iḥtirâm-ı kâşif-i deḳâyıḳ-ı müşkilât-ı maʿânî aʿnî Mevlânâ Efḍâl-i Iṣfahânî ḥıdmet- lerinden esâlib-i ʿulûmı kemâhûve ḥaḳḳıhâ görüp müṭâlaʿa-i râsiḫe ḥâṣıl idüp âsân-sâz-ı mesâil-i her müşkil ve manṭıḳ u kelâmda ṣâḥib-edâ ve nikât-ı hey'et ü hendesede bî-hemtâ ve remz ü imâ'ı muʿammâda bî-ḳarîne-i devrân ve ʿarûż ü ḳâfiyede maḳbûl-i yârân-ı suḫendân ve maʿânî-i mübhemi ḳaṣâid-i müteḳaddimîni fikr itmede dûr-bîn ve âvâz-ı ḥazîn ile taḥrîr-i dil-peẕîri âteş-endâz-ı dil-i ġamgîn ve ṭabʿ-ı bülend-i dil-pesendi üç zebân ile naẓma mâyil ve ḥallâl-ı mesâil-i erbâb-ı dildür. Ebyât-ı muḥaḳḳiḳâne [vü] ʿâşıḳâne dimeden bîgâne degüldür. Bu ḳıṭʿa anlaruñdur.

*Ḳıṭʿa:* اگر زنار عشقت از سر کین
بزند شیخ لا اکراہ فی الدین [163]

و گر بي قبله روي تو زاهد
نمازي گرد ویل للمصلین [164]

**V38b ÂNÎ EFENDİ:** Bursalıdur. Ḳużât-ı ʿiẓâm ve vâlî-i fiḫâm zümresinden re'y ü tedbîr ile ṣâḥib-ʿadl ü dâd ve aṣl ü neseble ʿâlî-nijâd Zîrek-zâde dimekle maʿrûf ve evṣâf-ı ḥamîde ile mevṣûf ẕât-ı laṭîfi kemâl-i maʿrifetle

---

163 - Eger zünnâr-ı ʿışḳet ez ser-i bütân
Bemded şeyḫ lâ ikrâhe fi'd-din
Eğer şeyh intikam için senin aşkının zünnarını kuşanırsa " dinde zorlama yoktur".

164 - Ve gar bi-ḳible rûy-i tu zâhid
Nemâzî kerd ve'ylûnlil muṣallîn
Zahid senin yüzünü kıble edinmeden namaz kılmışsa "vay o namaz kılanların hâline". (Kur'an 107/4)

ārāste ve ẕihn-i **S57b** mustaḳīmi fehm ü firāsetle pirāste ve kütüb-i mütedāvilede müṭāla'a-i pāki dil-peẕīr ve zebān-ı Fürsüñ ḍurūb-ı emṡāli żabṭında bī-naẓīr ve ṣanāyi'-i şi'rden ḥabīr **F53b** ve mu'ammā ve 'arūż ü ḳāfiye bilmede dilīr ve ḥāṭır-ı deryā-mü'eṡṡiri naẓm ü neṡr **B34a** cānibine māyil ve her birinde geregi gibi kāmil ve tevsen-i ṭab'ı vādī-i şi'rde cüst ü çālāk ve eş'ār-ı 'āşıḳānesi süznāk ve güftār-ı rindānesi 'uyūbdan pāk ve ser-āser ḥasb-i ḥāl-i rindān-ı derd-nāk vāḳı' olmışdur. Cümlesinden bu ġazel-i pür-meṡel ol yār-ı bī-bedelüñdür ḳalem-i 'anber-bīzle naḳş u nigār oldı.

*Ġazel*: Bāġ-ı ruḥunda gül yüzüñe zār olam gibi
Sünbüllerüñe yine hevā-dār olam gibi **Ü34b**

Muṣḥafda geldi fāl açıcaḳ sūre-i Duḥān
Āṡüfte-ḥāl-i ḥaṭṭ-ı siyeh-kār olam gibi

Bir fāle baḳıcı didi fālüñde geldi lām
Bend-i kemend-i zülfe giriftār olam gibi **BE39a**

İrmez kemend-i zülfine bir kimse sa'y ile
Ben bu hevāda ṣoñ ucı ber-dār olam gibi

Sevdā-yı zülf-i müṡk-i nigār ile Ānīyā
Bāzār-ı 'ışḳ-ı yārda 'aṭṭār olam gibi **S58a V39a**

Bu beyt daḥi miyān vaṣfında anlaruñdur ḥayli nezāket ile nāzük vāḳı' olmışdur.

*Beyt*: Miyānından ḫaber ṣorarsañ iḳlīm-i melāḥatde
Ötesi küh-ı billūra aṡar bir ince beldür bu

**ÜMĪDĪ EFENDİ**: Ḥamīdīdür. 'Abdü'r-raḥīm Çelebi dimekle meşhūr ve Şām ḳāḍīsi olan 'Ālī Çelebinüñ birāderidür. Ḳużāt zümresindendür. Fünūn-ı feżāyil ile ārāste ve kemāl-i ḥüsn-i ḫulḳ ile pirāste eş'ārı selīs ve güf_tārı nefīs ve zebān-ı Fārisīde naẓm-ı dil-pesendi dil-peẕīr ve şi'r-i Türkīde ṭab'-ı bülendi bī-naẓīrdür. 'Āşıḳāne ve rindāne ebyātından bir ḳaç dāne Fārisī ve Türkī maṭla'-ı muṡanna' tesvīd olınup ṡebt olundı. **F54a S58b**

*Naẓm*: زلف تو شد از دست تو محزون و پریشان
کو نیز چو من کرده فرو سر به گریبان [165]

---

165. *Zülf-i tu ṡod ez dest-i tu maḥzūn u perīṡān*
*K'ū nīz çū men kerde fürū ser-be-girībān*
Zülfün senin elinde mahzun ve perişandır çünkü o da benim gibi başını öne eğmiş.

**S58b** [*Diger*]: Felegüñ ḥāline ey ḥāce naẓar ḳılmazsın
Çarḫ-ı aṭlas ne ḳumaş idigüni bilmezsin

[*Diger*]: ʿİbret aldı bunca ġamlarla görüp ʿālem beni
Āh kim ʿibret-nümā-yı ʿālem itdi ġam beni

Ṣaldı deryā-yı ġamuñ girdābına devrān beni
Rüzgār-ı nā-muvāfiḳ itdi ser-gerdān beni

*Naẓīre li-mü'ellifihi Maṭlaʿ*:
Baḥr-ı eşke ġarḳ ḳıldı dīde-i giryān beni
Ṣaldı girdāb-ı belāya itdi ser-gerdān beni

**EFLAṬŪN-I ʿACEM:** Şirvānīdür. Sābıḳan Elḳas **Ü35a** Mirzanuñ kitāb-dārı ve ol **B34b** diyāruñ şāʿir-i nāmdārı idi. Āḫir feterāt-ı Elḳāṣīde ki meẓkūr Elḳāṣ birāderi olan Şāh Ṭahmasdan ḳaçup Rūma geldüği maʿlum-ı edānī ve eḳāṣīdür. Sābıḳu'z-ẕikr **BE39b** be-tarīḳ-ı seyr şehr-i İstanbula gelüp erkān-ı devlet ve aʿyān-ı ḥażret ile iḫtilāṭ idüp padişāhuñ fütūḥātın naẓm iden ʿĀrif maḫlaṣ ile iştihār bulan Feṯḥullah Çelebinüñ baʿżı **W39b** terzīḳātına vāḳıf olup meẓkūr ile ḫayli şāʿirāne vü ʿāşıḳāne mübāḥeşe ve mücādele idüp bir ḳaç beytin şebt ḳılup ʿarż-ı ḥāl ṭarīḳı ile Sulṭān Süleymān pādişāha şundı. Ol vehlede pādişāh-ı Ḳahramān-ḳudret āteş-i **S59a** ḫışm ü ḳahr ile meẓkūr Eflaṭūnuñ ḫırmen-i vücūdun yaḳup berbād itmek istemiş. Āḫir keyfiyyet-i ḥāle vāḳıf oldıḳdan soñra ol şāh-ı ḥātem-himmet āb-ı ināyet ile ol āteşi intifā ḳılup Eflaṭūnı çok iḥsāna ve luṭf-ı bī-pāyāna muḳārin ü maḳrūn ḳılmış. Baʿde zamān **F55b** ʿĀrif Çelebi dārü'l-fenādan sarāy-ı beḳāya raḥt-ı ʿazīmet çeküp yiri maḫlūl ḳalmagın ber-muḳteżā-yı zamān *kuri ölmeyince kirine mekān değmez* dirler. Niteki ehl-i Şirāzī dimişdür.

*Beyt*: تا نميرد يكي بناكامى
ديكري شاد كام ننشيند [166]

Beher-ḥāl Eflāṭūna fermān-ı hümāyūn oldı ki sulṭān-ı Ferīdūn-ı zamānuñ hünerlerin naẓm ide. Elān ol fermānı ḳabūl idüp ḳıṣṣa-perdāz ve yārān mābeyninde mümtāzdur. Ḥadd-ı ẕātında meẓkūr Eflāṭūn bi't-ṭabʿ envaʿ-ı maʿrifetle müzeyyen ü ārāste ve ṣanāyiʿ-i naẓm-ı pāki bilmekle pirāste ve ḫaṭṭ-ı nestaʿlīḳ yazmada ḫoş-nüvis-i zamān ve teẕhīb ü taṣvīrde **S59b** Mānī-i

166. Tā nemīred yekī benākāmī
Dīgerī şād kām nenişined
Biri mutsuz olarak ölmedikçe bir başkası mutlu olarak oturamaz.

cihān ü Bihzād-ı devrān idi. Ḥayfā ki meẕkūr yārān arasında bed-şi'r dimek le meşhūrdur. Zebān-ı Fārisīde maḥlaṣları Esīrī ve **BE40a** Türkīde Ḫazānīdūr lākin şöhreti Eflāṭūn dimekle şuyū' bulmışdur aña bināen Eflāṭūn laḳā bıyla şebt olundı ve müşārünileyhüñ aḳsām-ı naẓmda ṭab'ı maḳbūl ve maṭbu'dur. **Ü35b** Bu bir ḳaç Fārisī ve Türkī maṭla' anuñdur taḥrīr ü taṣvīr olundı. **W40a**

*Ebyāt*:

چنان ضعیف شدار هجر جسم لاغر ما
**B35a** که سایه را نتوان دید در برابر ما [167]

آن شوخ اگر جفا ننماید ز رحم نیست
بر من مکرده هیچ جفایی نمانده است [168]

اي شمع شب افروز مرو از برم امشب
جان میرود از تن نیشین بر سرم امشب [169]

[*Diger*]: Leblerüñ 'ayn-ı 'ināyetdür neden ḫūn-ḫārdur
Ṣād-ı sıḥḥatdür gözüñ bilmen neden bīmārdur

[*Diger*] : Bu fenā deyrinde çün ḥarf-i vefā efsānedür
'Āleme aldanma kim dünyā mūsāfir-ḫānedür **F55a**

[*Diger*]: Ol perī-peyker ki ḳaddi serv ü beli incedür
Leblerini ṣorma benden kim açılmış goncedür

**AḤMED ÇELEBİ**: İstanbuldandur. Dergāh-ı mu'allāda sipāhi oğlanıdur. Lakin müddet-i medīd ve 'ahd-i ba'īddür ki pādişāh-ı Süleymān-mekān ve şehenşāh-ı ḫālīl-ḫān ḥażretlerinüñ kilār-ı ḫāṣında kātib-i **B60a** a'lā naṣb olunmışdur. Nefsinde sezā-vār-ı merātib-i 'ulyā kimesnedür. 'İlm-i muḥāsebede bī-naẓīr ve esālib-i inşāda sözleri dil-pesend ü dil-peẕīr. Egerçi sāir şu'arā gibi maḥlaṣ iḫtiyār itmemiş feemmā ol bülbül-i nükte-dānīnüñ

---

167 - Çünān żaʿīf şod ez hicr cism-i lāġar mā
Ki sāye rā ne-tevān dīd der berāber-i mā
Ayrılıktan zayıf cismimiz o kadar güçsüz düştü ki karşımızda gölgemiz görünmez oldu.

168 - Ān şūḫ eger cefā ne nümāyed zi raḥm nīst
Ber men nekerde hīç cefāyi nemānde est
O şuh eger cefa etmiyorsa bu acıdığı için değildir. Çünkü bana etmediği cefa kalmamıştır.

169 - Ey şemʿ-i şeb-efrūz merev ez berem imşeb
Cān mī reved ez ten be-nīşīn ber-serem imşeb
Ey geceyi aydınlatan mum, bu gece yanımdan gitme; can bedenden çıkıyor, bu gece başımda otur.

gülistān-ı maʿānīde gül gibi naẓmı vaṣf-ı semen-berān-ı ḫoş-bū ve gonce-dehānān-ı **BE40b** dil-cū vāḳıʿ olmışdur. Bu eşʿār-ı Fārisī ol yār-ı nikū-güftāruñdur.

*Naẓm*: قامتم کشته خم از هجر کمان ابروی
می رسد تیر جفا بر دلم از هر سویی [170]

برو از دهر جفا پیشه مجو رسم وفا
کل این باغ ندارد ز وفا چون بویی [171]

**Ü40b ÜLFETĪ**: Amidīdür. Rūzgāruñ cevān-ı bī-baki ve çarḫ-ı ġaddāruñ rind-i sīne-çāki her laḥẓada temennā-yı viṣāl-i māh-rūyānla alūfte ve her lemḥada sevdā-yı zülf-i perīşānla āşūfte ve çarsū-yı maḥabbetde ʿāşıḳ-pīşe ve zāviye-i mürüvvetde ṣāḥib-endīşe olmaġın nīce zamān ḫıdmet-i cevānān-ı cefā-kīş ve her an mülāzemet-i dilberān-ı bī-teşvīş itmeden ḫālī olmaz. El-ḳıṣṣa ol merd-i lāubālī āvāz-ı ciger-sūz-ı dil-küşā ile mecālis-i efrūz-ı ʿuşşāḳ-ı bī-nevā ve nağme-āmūz-ı büzürg ü küçek vādī-i muṣāḥabetde muḥāveresi aʿlā ve gökçek ve terennüm-i sihr-sāz-ı ġayret-efzāsı **F55b** ḥāfıẓān-ı ʿIraḳ u Hicāz ve güftār-ı revānı ṣafā-baḫş-ı ḳulūb-ı nüdemā ve eşʿār-ı belīġ-i pāki maḳbūl-i şuʿarādur. Muḳaddemā Bağdād Beglerbegisi olan Ferḥad Paşanuñ oğlı Meḥemmed Paşanuñ kethüdāsı Behrām kethüdā ile küllī ülfeti olmaġın anlardan keyfiyyet-i aḥvālīne muṭṭaliʿ olup yazıldı. Bu maṭlaʿ u beyt ve ġazel anlaruñdur.

*Ebyāt* : Bu ṭılsm-ı bedenüñ ḳubbesidür baş degül
İki şemşīrüñdür anuñ görinen ḳaş degül

[*Diger*]: Melāḥat āftābı dir görenler Şāh Maḥmūdı
Meh-i bedr olmış elde çün o fincān zer endūdı

*Ve leh u*: Şerḥa-i naʿl ki var sīne-i ṣad-çāk üzre
Āh şekli yazılıpdur ten-i ġamnāk üzre

Gördiler āhumı ot ṣaldı bütün dünyāya
Ḳaçdı eṭfāl-i nücūm çıḳdılar eflāk üzre

---

170 - Ḳāmeteem geşte ḫem ez hicr-i kemān-ebrūyī
Mīrased tīr-i cefā ber-dilem ez her sūyī
Bir keman kaşının yüzünden belim bükülü. Gönlüme her yandan cefa oku gelmekte.

171 - Berev ez dehr-i cefā-pīşe mecū resm-i vefā
Gül-i īn bāġ ne dāred zi vefā çün būyī
Git, cefayı meslek edinen felekte vefa resmi arama. Çünkü bu bahçenin gülü vefadan bir koku taşımaz.

Müdde'î meclisine vardugına ey kaşı yā
Na'lçeñ nakşı yiter dāl bañā ḫāk üzre

Māh-ı nev şanma felekde görinen ḫāme-i āh
Çekdi bir med yine āyīne-i eflāk üzre

Na'lçeñ nakşı ile kebkebūñ izini gören
Dir hilāl ile Süreyyā görinür ḫāk üzre W40b

Daḥi yetişmedi keyfiyyetimüz Ülfetīyā
Gel berü nūş idelüm ḳahveyi tiryāk üzre

**EDĀYĪ ÇELEBİ**: Amāsiyedendür. Ḳapudan olan Piyāle Paşanuñ kātib-i divānı ve güzīde-i ā'yān u erkānıdur. S60b Ol vechile ağır ze'āmete mutaṣarrıf ve Ü36a enva'-ı ma'ārife vāḳıf ve şi'r ü inşā fünūnında bī-hemtā ve edā-yı pāk ile meclis-ārā ve güftār-ı ṣafā-baḫşla rāḥat-efzā ve ṣavt ü nakş icādında bülbül-i ḫoş-nevādur ve ebyāt-ı selīsi çoḳ ve eyülüginde söz yoḳdur. Cümlesinden bir ḳaç naẓm-ı ābdār F56a mānend-i dürr-i şāh-vār ki der-güş-ı 'uşşāḳ ve meşhūr-ı āfāḳdur ki şebt olundı.

*Naẓm*: Ḳıl ḫākümi öldükde ey çeşm-i türāb-āmiz B35b
Tā olmaya ol servüñ dāmānı türāb-āmiz

[*Diger*]: Ḥāl kim ol goncenüñ la'l-i mey-āşāmındadur
Dāğ-ı ḥasretdür ki gönlüm lālesi cāmındadur

[*Diger*] : Meclīs-i 'uşşāḳ-ı 'ışḳuñ cāmıdur pür-şūr iden
Çeşm-i mestüñ neş'esidür 'ālemi maḥmūr iden

[*Diger*]: Sehāb-ı 'ışḳdan yagduḳ cihāna ḳatre-i ābuz S61a
Ṣadefdür cism-i 'ālem anda biz bir dürr-i nā-yābuz

**EMĪR ÇELEBİ**: İstanbul yanında Eyyūb-ı Enṣārīdendür. Ḳużāt zümresinden ḫoş ṭab' u ehl-i meşreb ve seyyid-i 'alī-neseb ve emīr-i pāk-ḥaseb kimesnedür. BE41a Eş'ār-ı taḫayyül-engīzi dil-efrūz ve güftār-ı tefekkür-āmizi pür-sūz ve 'āşıḳāne ġazelleri çoḳ lākin bu bir ḳaç meşhūr maṭla'-ı ḫūbundan ġayrı efvāh-ı 'ālemde güyā sözi yoḳdur.

*Ebyāt*: Ter düşdi meclis içre gice bādeden ʿaraḳ
Ḫayli dem oldı bezmimüze başmadı ayaḳ **V41a**

[*Diger*]: Bī-sütūn-ı ġamda nāgeh güş idüp feryādımuz
Ol lebi şīrīn dimiş kim sağ imiş Ferḥādumuz

[*Diger*]: Dendānına taḳılaydı görüp eşk-i terümden
Dürdāne iken her biri düşdi naẓarumdan

**ĀGEHĪ**: Vardar Yeñicesindendür. Ḳużātdan **S61b** şuḥ-ṭabʿ u ḫoş-ṣoḥbet ve şāʿir-i metīn ve sāḥir-i dil-ḫāh akṣām-ı şiʿre ḳādir ve ṣanāyiʿ-i naẓmdan āgāh ve bī-ḳayd ü lāubālī olduġı ecilden ṭabʿ-ı güher-rīzi vü dil-i şeker-rīzi hünerle māyil ve ol fenne māhirdür. Niteki zamān-ı evāilde bir gemici dil-berine dil virüp fülk-i tenin deryā-yı ʿışḳa ṣalup müstaġraḳ-ı baḥr-ı mevc-i ḥırmān olup ol hevāyla gemiciler ıṣṭılahātın cemʿ idüp **F56b** bir ḳaṣīde-i ābdār mānend-i dürr-i şehvār ġavvāṣ-ṣıfāt baḥr-ı ʿamīḳden kenāra çeküp der-güş-ı erbāb-ı hüner ve meşhūr-ı baḥr ü berr olmışdur. Bu bir ḳaç beyt ḳaṣīde-i meẓkūrdandur.

*Ḳaṣīde*: Çekdirüp firḳateñi bizden ırağ olduñ sen
Baḥr-ı firḳatde nīce fırtınalar çekdüm ben

Barbariçeñ siyeh aṭlasdan olaldan cānā **S62a**
Gemici neftilerin ʿāşıḳ-ı zār itdüñ sen

Seyr iden yüzüñi deryāda irişür Ḫıżra
Ḳadre uġrar seni bir kerre ḳadırġada gören **E37a**

Baḥr-ı ʿışḳ içre yürürsem n'ola yelken ṭorıda
Bir ḥaramī baḳıcı yāre esīr oldum ben

Alamarġayla yüri yoġ ise yil yelkende
Çünki ʿāşıḳ olmazsın hele bāri yelten **V41b**

Geldi çatdı dil ü cān zevraḳına derd ü belā
Bizi çignetmege bu fülk-i felek dutdı dümen

İtmek ister isen eger bāġ-ı cihānda manca
ʿAmel ü zühd ḳumanyasını vāfir yüklen

Orsa varsañ çıḳamazsın poca gitseñ girdāb
Nice ḳullansañ atar ḳaraya bu keştī-i ten

Baḥr-ı ʿışḳ içre olan ʿāşıḳa pend ey nāṣiḥ
Ḳaradan alet oñarmaḳ gibidür geñ yaḳadan **S62b**

Kelimātum dür-i deryā-yı ḥaḳīḳat añlar
Baḥr-ı maʿnāda şināverlik iden ehl-i suḫen **BE41b**

Olsa deryā ḳumı miḳdārı ḳayırmaz derdüñ
Sāʿāti var geçer ey Āgehī ṣabr it ḳatlan

Eşʿār-ı ʿāşıḳānesi ḫūb ü bī-ḥadd ve güftār-ı rindānesi merġūb ü lā-yuʿaddur. Cümlesinden bir iki maṭlaʿ gül gibi şüküfte ve dürr gibi sufte olup taḥrīr ü taḳrīr olınur. **Ü37a**

*Naẓm*: Refʿ eylemez yüzinden ol ġonce-leb niḳābı
Açılmaz ehl-i ʿışḳa defʿ eylemez ḥicābı

[*Diğer*]: Ḫaber-i vuṣlat-ı dildārı idermiş ifşā
Bize bir gün göresiz söz getirür bād-ı ṣabā

[*Diğer*]: Müzeyyen eyleyeli ḫancer ol miyān bendi
Ḳıyāmet oldı yine ortaluḳ güzellendi

**İLHĀMĪ EFENDİ:** İstanbūlī Ḫāce ʿUbeydullah-ı Naḳşībendīnüñ ḫulefāsından olan **F57a** Ḥakīm Çelebi Efendinüñ **S63a** dervişlerindendür. Bu devr suleḥāsından sābıḳan ʿulūm-ı ẓāhire iştiġāl gösterirken ilhām-ı Rabbānī ve ʿināyet-i Yezdānī irişüp terk-i māsivā ve ḳayd ü bend-i dünyādan geçüp السلامة فى الوحدة[172] fehvāsıyla ʿāmil olup الفقر فخرى[173] muḳteżāsınca **W42a** ḳāyilü'l-ḳanaʿat kenzü lā-yefnā edāsına rızā virüp küşe-i ḳanaʿat iḫtiyār ve künc-i inzivāda ḳarar ḳılup kütüb-i mütedāvilede müṭālaʿāsı pāk ü bī-naẓīr ve zebān-ı Fārisīde maʿlūmātı ḫaṣ u dil-peẕīr vāḳıʿ olmışdur. Zīrā ki ḳaṣāyid-i şuʿarā-yı nāmdārı ve **Meşnevī**-i Mollā Ḫudāvendigārı ve tedāvin-i meşāyiḫ-i ʿiẓāmı ve ḫamse-i Şeyḫ Niẓāmīyi

172 - Es-selāmetü fi'l-vaḥdet: Selamet vahdettedir (birliktedir).

173 - El-faḳru faḫrī: Fakirlik övüncümdür (Hadis) El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ**, Beyrut, 1352, C.II, s. 87

BE42a defa'āt ile tetebbu' idüp her bir fende bir bir B37b risāle ve nice nice mev'iza ile maḳāle yazmışdur. Ḥālā rūz u şeb neṣāyiḥ-i müslimīn ve irşād-ı muvaḥḥidīn ḳılup ṣavm ü B63b ṣalāte ḳıyām ve taḳvā ve taḥāret ile taṣfiye-i bāṭın idüp 'ārifīn içre şöhret-i tām bulmışdur. Ebyāt-ı laṭīfi vaḥdet-engīz ve kelimāt-ı şerīfi ḥaḳīḳat-āmizdür.

*Li miṣl-i hāẕa ġazel*:

Şād olurduñ ne ḳadar münkeşirü'l-bāl olsañ
Ehl-i 'ışḳ içre eger derd ile ḫoş-ḥāl olsañ

Ṣafhañı ḳīl ü maḳāl ile siyāh itmez idüñ
Nūr-ı tevḥīde irüp vāḳıf-ı aḥvāl olsañ

Zer gibi ḫāliṣ olup ḥāle irürdüñ anı
Süzülüp pūte-i 'ışḳ içre eger ḳāl olsañ

Başa iltürdüñ işi zülfi hevāsında anuñ
Sürünüp nice zamān derd ile pāmāl olsañ Ū37b

Gördügüñ ḫūba gönül virmek olurdı kāruñ
Sen de İlhāmī gibi 'āşıḳ-ı meyyāl olsañ F57a

**ĀFİTĀBĪ:** İsm-i a'lāsı Ḥasan Çelebi ve mevlid-i zībāsı B64a İstanbuldur. Dīvān-ı hümāyūn kātiblerindendür. W42b Ṭab'-ı nāzüki nezāketle ārāste ve ẕihn-i ṣāfi ḥüsn-i ḫulḳla pirāstedür. Ol āftāb-ı ma'rifet ve māhtāb-ı faẕīlet ẕurafā mābeyninde Ū51a gün gibi şöhret-i tām bulup enva'-ı ḫuṭūṭ yazmada benām ve aḳrānı içre şi'r ü inşā ile maḳbūl-i eyyāmdur. El-ḥaḳ ṣoḥbeti rāḥat-baḫş ve sözleri taḥayyülāt-ı şebistānla dil-keşdür. Sābıḳan meẕkūr Ḳurd nām bir kemān-ebrū cevāne ya'nī bir āşūb-ı dil ü cāne BE42b 'āşıḳ-ı nā-tüvān olup ẕarāfet-āmiz bir maṭla'-ı pür-sürūr elfāẕ-ı belīġ ile mestūr ol dilber-i perestīze 'anber-rīz-i ḳalemle raḳam ḳılmış şebt olundı.

Kemān-ı baḫtını sa'd ile ḳurdı
Ḳara bağrına kim ki çekdi Ḳurdı

Bu maṭla' u beyt-i muḥayyel daḫi ol āftāb-ı bī-bedelüñdür ḫayālden ḫālī degül.

*Naẓm*: Bu lem'a-ı ḥüsnile ki sen nūr-ı başarsın
Yüz virme igen zülfüñe kim nūr-ı başarsın B64b

[*Diger*]: Gumūm içinde ḳaddüm mūye döndi
Hümūm altında beñzüm müma döndi

**AḤMED ÇELEBİ**: İstanbūlī dānişmend ṭāifesindendür. Binā emīni Ḥüseyin Çelebinüñ öñi oğlıdur. Meẓkūr **B38a** Ḥüseyin Çelebi ʿAcem-zādedür. Sābıḳan pādişāh-ı ʿālī-maḳām Süleymān Ḫānuñ İstanbulda olan cāmiʿ-i laṭīflerinüñ bināsına emīn naṣb olunmışdı. Añа bināen ḥālā sulṭān-ı ʿadālet-penāhuñ devām-ı devletinde ve eyyām-ı saʿādetinde müteferriḳa silkinde ağır **W43a** zeʿāmete mutaṣarrıfdur. Rūz u şeb dinār u dirhemle riʿāyet-i **F58a** erbāb-ı dil ve himmet-i ʿāliyesin beẓl idüp mühim-sāz-ı merdüm-i efāżıl kimesnedür. Meẓkūr Aḥmed Çelebi anlaruñ naẓar-ı ʿināyetiyle ve iltifāt-ı bī-nihāyetiyle taḥṣīl-i **B65a** kemāl **Ü38a** ḳılup kendü aḳrānı içre bī-miṣāl ve lisān-ı ʿArabīde ṣāḥib-maḳāl ve zebān-ı Fārisīde żabt-ı ḍurūb-ı emṣāl itmişdür. Ve Türkī eşʿār dimede edā-yı nāzük ile bī-hemtā ve terennümāt-ı **BE43a** ḫoş-edā ile bülbül-i nağme-serā ve naḳş u ṣavt bağlamada bī-naẓīr ve cümle-i güftārı dil-peẓīrdür. Bu bir ḳaç Fārisī maṭlaʿ u maḳṭaʿ anuñdur.

*Ebyāt*:

تا ز غبار رهت كحل بصر كرده ايم
از همه خوبان شهر قطع نظر كرده ايم [174]

سخن از لعل تو اي غنچه دهن بسيارست
كم سخن كو بر قيبان كه سخن بسيارست [175]

آنانك به ان قامت بالا نكرانند
عالى نظرانند و چه عالى نظرانند [176]

زنهارمكودرد دل احمد بكروهى
كز چاشنئ عشق بتان بيخبرانند [177]

---

174 - Tā ز gubār-ı rehet kuḥl-i beṣer kerde-īm
Ez hemme ḫūbān-ı şehr ḳaṭʿ-ı naẓar kerde-īm
Yolunun tozunu gözümüze sürme yapalı, şehrin bütün güzellerinden başımızı çevirdik.

175 - Suḫen ez leʿl-i tu ey gonce-dehen bisyār est
Kem suḫen-gū be-rakībān ki suḫen bisyār est
Ey gonce ağızlı senin al dudağından çok söz edilir, rakiplere az söyle zira söyleyecek söz çoktur.

176 - Ānān ki be-em ḳāmet-i bālā nigārenend
ʿĀlī naẓarenend çi ʿālī naẓarānend
O uzun boya bakanlar, ne yüce bakışlardır, ne yüce bakışlardır.

177 - Zinhār meguẕ derd-i dil-i Aḥmed be-gürūhī
K'ez çāşnī-i ʿışḳ-ı bütān bī-ḫaberānend

**ÜMİDİ:** İstanbullı dānişmend ṭāifesindendür. **S65)** Rūz u şeb ṭabʿ-ı pāki taḥṣīl semtine sālik ve maʿrifet-i cüzʾīde küllīye mālik elfāẓ-ı laṭīf ile şīrīn edāya ḳādir ve fikr-i ṭarab-fezā ile rengīn maʿnā bulmada māhir ve kelimāt-ı ābdārı süznāk ve ġıll ü ġışdan pākdür. Ẓurafā yanında eşʿār-ı ʿāşıḳānesi çoḳ lākin şuʿarā dilinde maʿānī-i ḫāṣ ile **V43)** çendān şöhreti yok. Ümmīddür ki rūzgār ile aʿdā dilinden ḫalāṣ bulup şöhret-i tām ile şāʿir-i nikū-nām ola. Ebyāt-ı rindānesinden bu bir ḳaç beyt-i mestāne yazılup taḥrīr ü tasṭīr olundı. **F58)**

*Maṭlaʿ*: Bu gün meclīsde sāḳī sāġār almaḳ dest-i dilberden
Hemān bir gül ḳoparmaḳ gibidür şāḫ-ı gül-i terden

[*Diger*]: Açdukca yāre sīneme ol tīġ-ı zer-nigār **B38)**
Bir pāre ḫazz idüp açılur ḳalb-i ġam-güsār

Nuḳl-i lebüñle bāde-i laʿlüñ durur ġaraz **BE43) S66a)**
Yinüp içilmedük ne var ey şūḫ-ı şīve-kār

[*Diger*]: Cennet añılsa ruḥuñ ḫāṭıra eyler ʿālem
Kaʿbe yād olsa ser-i kūyuña varur ādem

[*Diger*]: Mīve-i ẕevḳ ü ṣafā ḳande olurdı ḥāṣıl
Bāġ-ı sīnemde şehā nāveküñ urmasa ḳalem

[*Diger*]: Yūsuf-ı jāle çeh-i ġonceye düşmüş beñzer
Çıḳarur rişte-i zerrīn ile mihr enver

Bīmār olup mevt zamānında cism-i zerdine baḳup bedīhe bu beyti dimişler.

*Maṭlaʿ*: Şarardı cism-i zārum oldı altun
Bizi ḫarçlanmaḳ ister gibi gerdün

[*Diger*]: ʿĀlemi faṣl-ı bahār eyledi ser-sebz-i çemen
Başladı nağmeye bülbül yine her vādīden **Ü38)**

[*Diger*]: Geh güle ʿāşıḳ u geh ġonceye şeydā geçinür
Daldan dala ḳonar murġ-ı nihāl-i gülşen

---

Ahmed'in gönül derdini sakın güzellerinin aşkının tadından habersiz olanlara söyleme.

[*Diğer*]: Getürmiş arḳasın yire hilāl-i çarḫ-ı mīnānuñ
Ḳaşuñ meydān-ı ḥüsnüñ bir ser-āmed pehlevānıdur

**EMĀNĪ:** Nigebolıdandur. Dānişmend zümresinden ṭabʿ-ı nāzüki fünūn-ı ʿulūm ile ārāste ve ṣanāyiʿ-i şiʿr ile pirāste ḫāṭır-ı ʿāṭırı cānib-i naẓma māyil ve pesendīde-i erbāb-ı dil kimesnedür. El-ḥaḳ süz ü güdāz ile tevāmān-ı Fiġānī ve edā-yı revān ile hem-zebān-ı Revānī geçinür. Ümmīddür ki rüzgār-ı bī-āmāndan āmān bulup rüzgār ile maḳṣad-ı maḳṣūdına vāṣıl olup kāmrān ola. Bu maṭlaʿ u beyt anuñdur. **B66b**

*Naẓm*: Ḫaṭṭuñ idelden teveccüh rūḥa sulṭān olmaġa
Yüz ṭutdı mülk-i ḥüsn alan u tālān olmaġa

Maḫfī olmaya ki rāḳım-ı ḥurūf kendülerinden eşʿār-ı dürer-bārların talebkār olduḳlarında meẕkūruñ bu maṭlaʿa ḫayli iʿtiḳādı olup cemʿ-i eşʿārından iḫtiyār idüp virmişlerdi. Nezāket-i ṭabʿları bu maṭlaʿuñ rekāketinden rūşen ü mübeyyendür. Sābıḳan diyār-ı Rūmda baʿżı şuʿarā buña beñzer edāyı cāiz görmişlerdür. Bu beyitler daḫi anuñdur. **F59a V44a**

*Şiʿr*: Ṭāḳ itdi ṭāḳatüm bu cefā vü sitem benüm
Ḳaddüm ḫam eyledi bu firāḳ u elem benüm

Ġam tekyesinde nīce zamān tekyelenmedin
Esrār-ı ḫaṭṭ-ı yāri ne bilsün dedem benüm

Deyr-i cihānda ṣūrete daḫi getürmedi
Bir ṣūret ile gönlüm alup ol ṣanem benüm

[*Diğer*]: Kākülüñ cānā perīşān eyle diller ṣaydına
Ḫūb olur sünbül nevāda ey şeh-i ḫūbān şikār

[*Diğer*]: Dişlerüñ vaṣfını geh geh dil-i maḥzūn söyler
Söylemez söylemez ammā dür-i meknūn söyler

**EHLĪ:** İstanbulīdür. Zamān ile Ġalaṭa ḳāḍīsi olan Remzi **B39a** Çelebinüñ ḳızı oġlıdur. Dānişmend ṭāifesinden **BE44a** rūz u şeb **Ū39a** ehl-i dil olan yārānla müşāʿere ve mübāḥaşe-i ʿilmiyye itmeden ḫālī degüldür. Egerçi henüz aḳrān içre cevāndur ammā ḫıdmet-i ehālī **B67a** itmek ile ehliyyet kesb ḳılup

pür-ḥurdedān olmaḳ üzredür *Ḥāżā müyesser ü muḥaḍḍer ile*. Kelimāt-ı ḥūb-edāsından ve ebyāt-ı rūḥ-efzāsından bir ḳaç maṭla'-ı pür-sūz mānend-i mihr-i dil-efrūz ẓuhūra gelüp mesṭūr olundı.

*Naẓm*: Bağrumı yaḳdı dile nār-ı maḥabbet düşdi
N'ola āh eyler isem cānā ḥarāret düşdi

Seyr ḳıldum ten-i sīmīnini ḥammām içre
'Arż-ı ḥāl eyledüm ol dilbere ḫalvet düşdi

[*Diğer*]: Açamaz rāz-ı lebin keşf ü kerāmet ehli
Bilemez sırr-ı miyānını ḥayālāt ehli

Devr-i sāġārda olan ḥāleti Dārā ne bilür
Ẕevḳe dā'irdür anı bilmedi dārāt ehli

Künc-i meyḫānedeki 'ālemi zāhid bilmez
Anı bir küşe idi ṭuydı ḫarābāt ehli **867b**

[*Diğer*]: Degişmez sīm-i eşki dirhem ü dināra 'āşıḳlar
Ġamuñla göz yaşın akıtmaġı dünyāya virmezler **F59b**

**ū38a MEVLĀNĀ AḤMED ẒARĪF**: Gülzār-ı Bağdād-ı gülşen-ābāddandur lākin aṣl-ı pākize nihādı ve neseb-i ḫuceste-nijādı gülşen-i rāz-ı erbāb-ı niyāz olan ravża-i dilbend olan Şirāzdan olup vālīd-i erşedi Mevlānā Muḥammed-i Şirāzī dimekle iştihār-ı tām bulup ḥikmetle benām olmışdı ve ḳānūn-ı ṭabābetde pesend-i bīmārān-ı rūzgār şifā-baḫş-ı Ebū 'Alī nāmdār idi. Sābıḳü'z-ẕikr daḫi ol fenden ḫaberdār-ı bī-miṣāl ve keyfiyyet-i aḥvāl-i ehl-i zamānı bilmede ṣāḥib-ḥāl ve ḫoş-ṭab' u ḥūb-ṣoḥbet kimesne-dür. Ḥaḳḳā ki ẓarāfet bir ḫıl'at-ı laṭīfdür ki şān-ı şerīfine nāzildür ve leṭāfet bir ḳabā-yı nazīfdür ki ḳāmet-i mevzūn rāstına zībende olduġına erbāb-ı feżāyil ḳāyildürler. Buña bināen muṣāḥabet-i dil-küşāsı rūḥ-efzā ve kelimāt-ı ṭarab-nümāsı der-güş-ı fużalā ser-ā-ser naẓm-ı faṣāḥat-nizām ve maḳbūl-i ṭabāyi'-i ḫāṣ u 'āmdur ve kelimāt-ı belāġat-encāmı silsile-i ḥū-ban-ı 'āşıḳān-ı bī-ārāmdur ve bu diyāra gelen erbāb-ı devlet ve ṣāḥibān-ı 'imāret ve eyālet ü a'yān-ı memleket ile semt-i lā-ya'ḳul hemīşe tetebbu'-ı eş'ār-ı müteḳaddimīn ve müteaḫḫirīn itmeden ḫālī degüldür. Aḥyānen ṭab'-ı suḫen-güzārı şi'r-i dilkeş ve meṭāli'-i bī-ġışş naḳş ü nigār itmek

üzredür. El-ḥaḳ ol yâr-ı nikû-ḫalef bakıyye-i şu'arâ-yı selefdür. Bu bir ġazel-i âbdâr ve bir iki beyt anuñdur.

*Ġazel* :

روز نوروزست و غمهاي كهن دارم هنوز
جمله عالم شاد و من از دست غم زارم هنوز [176]

شادو آزادند اسيران غم از بند بلا
در كمند غم من مسكين گرفتارم هنوز [179]

بلبلان فصل بهار از وصل گل خرّم شدند
وه كه من در فرقت ان لاله رخسارم هنوز [180]

ديگران درد دل خودرا دوا كر دند و من [181]
دردمند و خسته و مجروح و بيمارم هنوز F60a

احمدي را با تو ياری يار من امروز نيست
در ازل يار تو بودم تا ابد يارم هنوز [182]

ناصحا پندم نده كز زلف يار آشفته ام
دين مرا منما كه من در بند زنّارم هنوز [183]

ز شوق شمع رخت سوختم چو پروانه
ترا بسوزش پروانه هيچ پروا نه [184]

---

176 - Rûz-ı nevrûz est ġam-hâ-yı kuhen dârem henûz
Cümle ʿâlem şâd ü men ez dest-i ġam-zârem henûz
Nevruz günüdür, benimse hâlâ eski gamlarım var. Bütün âlem mutlu, ben ise hâlâ gamdan inliyorum.

179- Şâd ü âzâdend esîrân-ı ġam ez bend-i belâ
Der kemend-i ġam men-i miskîn giriftârem henûz
Gama esir olanlar, mutlu ve belâdan azatlılar. Ben miskin ise hâlâ gam kemendine tutsağım.

180- Bülbülân-ı faṣl-ı bahâr ez veṣl-i gül ḫurremend
Veh ki men der firḳat-i ân lâle-ruḫsârem henûz
Bahar mevsiminin bülbülleri güle kavuşmaktan mutludur, ne yazık ki ben hâlâ o lale yanaklıdan ayrıyım.

181 - Diger ân derd-i dil-i ḫod râ devâ kerdend ü men
Derd-mend ü ḫaste vü mecrûh u bimârem henûz
Başkaları kendi gönül dertlerine deva buldular, bense hâlâ dertli, bitkin (yorgun), yaralı ve hastayım.

182 - Aḥmedî râ bûtû yârî yâr-ı men imrûz nist
Der ezel yâr-ı tû budem tâ ebed yârem henûz
Ahmedî sana yardır, benim yarim bu gün yok. Ezelde senin yarin idim. Şimdi sonsuza kadar yarinim( Sonsuza kadar senin yarin olarak kalacağım.

183- Nâṣiḥâ pendem medih k'ez zülf-i yâr âşûfte em
Dîn-i merâ men û mâ ki men der bend-i zünnârem henûz
Ey nâsih bana öğüt verme, çünkü yarin zülfü ile perişanım. Bana dinimi gösterme, çünkü hâlâ zünnar bağlıyorum.

184- Zi şevḳ-i şemʿ-i ruḫet suḫtem çû pervâne

ز جام وصل چو مستم نمکنی باری
بسوی من نظری کن ز چشم مستانه [185]

**EDĀYĪ**: İstanbullıdur. Ḳazzāz Bekir Çelebi dimekle maʿrūf ve ḥüsn-i ḫulḳ ile mevṣūfdur. Zebān-ı Fārisīde behremend ve fenn-i muʿammāda Emrī Çelebi şāgirdlerindendür. Ḳavāʿid-i şürūṭ üzre taḥṣīl ü tekmīl ḳılup ol fende huşmend olmışdur. Zīrā ki bir çoḳ küşiş idüp ḫayli nesne feṭḥ itmiş. Gāhi ki ḫāṭırı ʿalāḳa-i dünyādan küşād bulup āzād ola. Bir muʿammā-yı ġarīb peydā ider ki ʿaḳl-ı ʿuḳde-küşā feṭḥinde ḥayrān ḳalur. Bu bir iki maṭlaʿ-ı dil-peẕīr ol yār-ı bī-naẓīrūñdür.

*Beyt*: Bildüm ey meh-rū seni gül yüzlü bir cānānesin
Bilmedüm amma melek misin yā ḫod cānā nesin

[*Diger*]: Gördi kim yoldan çıḳar gitdükce naḥçīrūñ senūñ **Ü39b S68a**
Geldi ḥaḳḳından anuñ ey ḳaşı yā tīrūñ senūñ **V45a**

Māṣadaḳ-ı ḥāl ve şāhid-maḳāl diyü bir muʿammā cümle muʿammālarından iḫtifā olundı. **B39b**

*Muʿammā be-ism-i Ġanī*:

Geşt eyleyen āfāḳı seyr eyledi ʿuşşāḳı
Görmedi benüm cānum dünyāda benüm gibi

ʿĀşıḳlaruñ ey dilber bī-ḥad durur ammā yoḳ
Bir bī-ser ü bir bī-pā arada benüm gibi

**ENVERĪ**: İstanbullıdur. Evṣāfın işitdügümüz şuʿarādandur. Bārgāh-ı muʿallānuñ ḳunbaracı bölügünden imiş. Ḥadd-ı ẕātında aḳ u ḳara oḳumamış ʿāmīdür amma āteş-bāzlıḳ **F60b** ṣanʿatinde heman bir çaḳım ḳav ve bir pāre yanar od imiş. Her bir zamānda bir dürlü reng ile fitil otları **BE45a** peydā itmede māhir ve imdād-ı himmet ile cārī mürekkeb düzmege ḳādir ve şüḥ-ṭabʿ-ı nedīm ü ẓarīf ve yār-ı laṭīf olduġı ecilden kendü ḥasb-i ḥālīn bir maṭlaʿda **S68b** derc itmiş budur yazıldı.

---

Turā be süziş-i pervāne hīç pervā ne
Yüzünün aurunun şevkiyle pervâne gibi yandım. Senin, pervânenin yanışına karşı hiç pervan (aldırman) yok.

185. Zi cām-ı vaṣl çü mestem nemī koni bārī
Be süy-i men nazarī kon zi çeşm-i mestāne
Kavuşma kadehi ile bir kez olsun beni sarhoş etmiyorsan bârî mestane gözünle bana bir bak.

*Maṭla‘*: Zülfüñle ḫaṭuñ ‘ilm-i vefā baḥşin ider hep
Biri ḳara cāhil birisi cehl-i mürekkeb

Eş‘ār-ı pür-envārınuñ nūrından āyīne-i tīre diller münevver ve güftār-ı ābdārınuñ bir ḳatresi teşne dillere ḥayāt-güster mānend-i kevşerdür. Bu bir nīce maṭla‘ u maḳṭa‘ u beyt anuñdur.

*Ebyāt* : Baña ṭoḳınmaz geçer ġamzeñ diyen tīrüñ senüñ
Boynuma ṣalınmağın ḳaṭ‘ itdi şemşīrüñ senüñ

[*Diğeri*]: Segirtdüm vardum aġyāruñ başın bir ṭaş ile urdum
Yaramaz varmadum ey yār-ı şeker-leb eyü vardum

[*Diğeri*]: Eger dirsen begüm ben bendeñe ḳandan gelür yaşum
İki seyyaḥdur Rūma ḳara ḳandan gelür yaşum **B69a W45b**

[*Diğeri*]: Duḫter-i rez çekeliden dir isem düşdi dile
Zāhidā var yüri ḳışḳanma helālüñ diñile

[*Diğeri*] : Begüm bezmüñde ḳan yudanlaruñ yoldaşıdur sāḳī
Şarāba emr idüñ ṭutsun ḥarāmī başıdur sāḳī

İttifāḳen bir gün iki desti şarāb ile ol rind ḫāne-i ḫarāba giderken ṣubaşıya rast gelür. **Ü40a** Enva‘-ı ‘itāb u ‘iḳāba müsteḥaḳ olduḳda hemān bedihe bu beyti oḳıyıvirür. Bu eş‘ār-ı ābdāruñ yüzi ṣuyına ḫalāṣ bulur meẕkūr beytin bir mıṣra‘ı Aḥmed Paşanuñ Kerem ḳaṣīdesindendür taẕmīn-i ḫaṣ vāḳı‘ olmışdur.

*Beyt* : İki destüm ṭolı mey destümi ṣındurma benüm **BE45b**
Ṭutalum iki elüm ḳanda imiş ḳanı kerem **W44b**

**ĀLĪ**: İstanbullıdur. Ehl-i cihetdendür. Konevī Muṣṭafa Çelebinüñ oğlıdur. **B40a** Rūz **F61a** ü şeb ṭālib-i ma‘rifet olup semt-i şi‘re mümāreset göstermiş. Bu bir nīce ‘āşıḳāne vü rindāne nāzükāne maṭla‘ anuñ eş‘ār-ı muḫayyel ve güftār-ı pür-meşelindendür. **B69b**

*Nażm* : Leb ile hem-dem olup cām-ı bāde-i ḥamrā
Nigāruñ aġzın arar rāzın açmaġa güyā

[*Diger*]: Meyli bālāya olursa n'ola serv-i çemenüñ
Uzanur ḳaddine irişmege sen sīm-tenüñ

[*Diger*]: Ḳurulsa bezm-i şafā-baḫş dönse cām-ı felek
Mey-i ṣabūḥ ile gün ṭoġsa ol güni görsek **BE44b**

[*Diger*]: Gerçi ʿömrüm bu cihān kimseye bāḳī kalmez
Seni ey rūḥ-ı revānum ḳoçan ammā ölmez

**ĀRĀMĪ:** Tirevīdür. Sābıḳan erbāb-ı ṣanāyiʿden iken nezāket-i ṭabʿı ġālib olup ol şehrde ārām ḳılmayup terk-i fikr-i serencām idüp evḳātın żāyiʿ itmeden ḫalāṣ itmek içün ber-güzīde-i Kird-gār ve sitābende-i Aḥmed-i Muḫtār aʿnī Ḥażret-i Mollā Ḫudāvendigāruñ dergāhına iḫtiṣāṣ ḥāṣıl kılmış. Ol āsitān-ı ḳuds-āşiyānda **S70a** murġ-ı rūḥı ārām ü ḳarār ṭutup mezbūr bārgāhuñ mücāvirlerinden taʿdād olup ber-murād olmadan ḫālī degüldür. Zīrā ki ziyāde derviş-nihād u pākize-iʿtiḳād kimesnedür. El-ḥaḳ ol peyrev-i erbāb-ı necāt ḥadd-ı ẕātında nesne oḳumamış ʿāmīdür lākin Ḥażret-i Mevlānānuñ luṭf ü inʿāmı irişüp **Ü40b** eşʿārı süz ü güdāz ile pesend-i ehl-i niyāz olmışdur. Bu bir nīce maṭlaʿ u beyt anuñdur şebt olundı.

*Beyt*: Girüp bāzār-ı ʿışḳa dil şatar dünyāya istiġnā
Metaʿ-ı kār ü bār-ı ʿışḳdur sermāye istiġnā

Şühūd-ı şāhid-i kevneyne ir ʿālemde Ārāmī
Beḳā ʿāşıḳları eyler fenā dünyāya istiġnā

[*Diger*]: Dāġdur ḥāl-i ruḫuñ ʿaksi dil-i şeydāda
Ġam-ı zülfüñle ḳara günlü ʿaceb sevdāda **F61b**

Dest-gīr ol meded ey ḫıżr-liḳā göz yaşı
Ḳodı fülk-i dili bir sāḥili yoḳ deryāda

Eyü yavuz gider eglenmez imiş Ārāmī
Āferin añа ki mālik ola yaḫşi ada

[*Diger*] : Ḫāl-i ʿanber-bār kim ruḫsāre yaṣdanmış yatur **S70b**
Bāġbān-ı hindidür gülzāre yaṣdanmış yatur

[*Diger*] : Esb-i himmet ne ḳadar yügrük olursa ey dil
ʿIşḳ çābüklerine şanma ki meydān dükene **B40b**

[*Diger*] : Dün gice ḫoş yanışurduñ yārdan
Şemʿ ü pervāneyidi yār-ı ğārdan

[*Diger*] : Derd-i ʿışḳ-ı yāri taḥṣīl eylemek
Ḫoş gelür Ārāmīye her kārdan

[*Diger*]: Şol ḳadar fānī göründi künbed-i mīnā-yı çarḫ
Baḳdum idi beñzer āb üzre ḥabābuñ ʿaynına

**İLĀHĪ:** Vardar Yeñicesindendür. Şeyḫ-zādedür. Dānişmend ṭāifesinden eben ʿan ceddin peyrev-i ehl-i meẕheb ve **S71a** aṣl ü neseble seyyid-i pākize-meşreb olmağın rūz u şeb evḳātın ʿulūm-ı ʿArabiye ṣarf idüp ehl-i maʿārif içre kemālle ser-efrāz ve zebān-ı Fürsde kendü aḳranı içre mümtāz olmış. Ḥadd-ı ẕātında ṭabʿı pür-hiddet ve ẕihni ḫoş-ṣoḥbet rind ü lāubālī olduğı sebebden ebyāt-ı ʿāşıḳāne dimeden ḫālī degüldür. Bu bir nīce maṭlaʿ-ı ʿārifāne anuñdur.

*Naẓm* :Var iken ḫāk-i reh-i dilber-i nāzük-reftār
Kim alur ʿaynına kühli nedür ol bī-miḳdār **Ü41a**

Dağıdup ʿaḳlumı cemiyyet-i ḫāṭır ḳomadı
Elem-i ʿışḳ-ı cevānān-ı perīşān-destār

[*Diger*]: Çekilür gelmege tīrüñ ḳati ey ḳaşı kemān
Bu kez olmaz gibi ğam-ḫāne-i dilde mihmān **F62a S71b**

Ey İlāhī bedenüñ ḳılca degülken ne ʿaceb
Āh-ı pür-sūzuñ olur ejder-i āteş-efşān

[*Diger*]: Degül maḳṣūdumuz ʿışḳuñla cānā derdden ğayrı
Sirişk ü inkısār-ı ḳalb ü rūy-i zerdden ğayrı

**Ū40a ĀTEŞĪ**: Bağdādīdür. Erbāb-ı ṣanāyi‘dendür. الكاسب حبيب الله[186] ḥadīşiyle ḳāni‘ olup sükkerlige mu‘tād iken evḳat żāyi‘ itmeden iḥtirāz idüp gāh gāh şi‘r-i efkārın daḥi kendüye kār u bār ḳılur ve üstādān-ı rüzgār içre ṣāḥib-hüner ve suḫen-verān-ı devrān mābeyninde zebān-āver ve ber-muḳteżā-yı maḥlaṣ āteşīn mizāc olmağın istiġnā yüzinden kimseye ‘arż-ı iḥtiyāc itmez ammā ṭarż-ı ġazelde germ-güftār u ma‘ānī-āşār ve ḥasb-i ḥāl-i ‘āşıḳ-ı zār. Bu bir ḳaç Fārisī eş‘ār anuñdur.

*Beyt* : گل به پیش رخ زیبای تو رعنا نبود
غنچه نزد دهن تنك تو گویا نبود [187]

بگو به اتش دل اتشي كه در كويش
زبانه كم كشدو خويش راعلم نكند [188]

چو او را كرم سودا آتشی با مدّعی دیدم
ز حیرت دیده غیرت ببستم که تا چه پیش آید [189]

دوشینه مکر باده کشیدست که امروز
مخمور برون آمده دستار پرشان [190]

**Fī ḥurūfi'l-bā**

**BEHİŞTĪ EFENDİ**: Edirne ile İstanbul mābeyninde olan ḳaṣaba-i Çorlıdandur. Ehl-i ‘ilm zümresindendür. Müddet-i medīd ve ‘ahd-i ba‘īddür ki ḳaṣaba-i meẕkūrede vā‘iżdür. Müṭāla‘a-i mütedāvile ve tefāsir ü eḥādiṣe evḳāt-ı bā-berekātın ṣarf idüp her fenne resā'il yazmışdur ki maḳbūl-i merdüm-i efāżıl olmış. Żāt-ı şerīfi kemālāt ile ārāste ve ‘unṣur-ı laṭīfi ḥilm ü ḥayā ile pirāstedür. El-ḥaḳ ol ser-āmed-i erbāb-ı hünerüñ ma‘lūmāt-ı mu‘ciz-āyātı ve kemālāt-ı **B41a F62b** bilā-nihāyātı bir ḥaddedür

---

186 - El kāsibu ḥabibullah: Allah kazananı ( ticaretle uğraşanı) sever.

187 - Gül be pīş-i ruḫ-ı zībā-yı tu ra‘nā ne buved
Ġuncе nezd-i dehen-i teng-i tu güyā ne buved
Gül senin güzel yüzünün yanında güzel değildir. Gonca senin dar ağzının yanında yok sayılır.

188 - Begū be-āteş-i dil-i Āteşī ki der küyeş
Zebāne kem keşed ü ḫīş rā ‘alem ne koned
Âteşî'nin gönül ateşine söyle de onun mekanında fazla alevlenmesin ve kendini pek ortaya çıkarmasın.

189 - Çü rā germ-i sevdā Āteşī bā müdde‘ī dīdem
Ze ḥayret dide-i ġayret be-bestem tā çi pīş āyed
Ey Ateşî onu (sevgili) rakip ile sevda içerisinde görünce hayretimden ne olacak diye gayret gözümü kapadım ( bakamadım).

190 - Düşīne meger bāde keşidest ki imrūz
Maḫmūr birūn āmede destār perīşān
Dün gece içki mi içti de bu gün sarığı dağınık vaziyette, mahmur bir şekilde dışarı çıkıyor.

ki ṭarīḳdan ferāġat itmeyüp ol semte sülūk idüp sāir müderrisīn gibi tedrīs ḳabūl itse az zamānda mevālī-i ʿiẓām ve ehālī-i kirāmdan **V46a** ʿadd olunması muḳarrer idi. **B72a** Bā-vücūd bu ḳadar ʿilm ü faẓl ile yine rind ü lāubālī ʿāşıḳ-pīşe ve nīk-endīşedür. Rūz u şeb şevḳ u ẕevḳden ʿayş ü ʿişretden ḫālī olmayup sehī-ḳadd sīm-berlerle ve lāle-ḫadd dilberle seyr-i saḥrā ve geşt-i zār-ı vefā eṭrafına revān olup gūyā reşk-i ḫuld-ı berrīn içre ḥūr ü ġılmān ve manẓūr-ı dīde-i pīr ü cevān olan cevānlar ile ẕevḳ ü ṣafāda maġrūr ve terennümāt-ı ṭarab-efzā ile nevāda mesrūr iken bu maṭlaʿı mesṭūr ḳılmış aṣḥāb-ı ʿayş ü ḥużūr arasında meşhūrdur. **BE46a**

*Maṭlaʿ*: Tene dırnā diyü meclisde sürür itseñ sen **Ü41b**
Başlar ey rūḥ-ı revān ditremege dir dir ten

Ḥaḳḳā budur ki ġāyetle ẓarīf ü laṭīf ḫoş-ṣoḥbet ve pür-dānā-dil pür-himmet ve sanāyiʿ-i şiʿrde ve sāir ʿulūmda kāmildür. Aḳsām-ı naẓma ḳādir ve tarz-ı mesnevīde sāhir **B72b** ve ḳaṣāid-i pür-fevāyidi vāfir eşʿār-ı ṭarab-engīzi süznāk ve güftār-ı şeker-rīzi leẕīẕ ü pāk ve beyne'n-nas bī-ḫadd ü bī-ḳıyās vāḳıʿ olmışdur. Bu bende-i rāh-ı nūr ü ṣaḥrā-yı derd ü ġam envaʿ-ı iḳdām ve ʿālī-himem ile meclīs-i behişt-āyinlerine İstanbulda irişüp ṣoḥbet-i ḫaṣları ile muġtenim olmışdur. Cümle-i ġazeliyyātın görmüş biñ ġazel miḳdārı vardur. Aʿlāsı ġāyetde aʿlā ve ābdār olmaġın pesend-i herkes ve vird-i zebān-ı ʿāşıḳān-ı ḫūb-nefesdür. Bu eşʿār anuñdur. **V46b**

*Naẓm*: Ṣarardup şīre döndürdi ġamuñ men zerd-sīmāyı
Raḳīb-i ḳavī göster gel beri seyr it temāşāyı **F63a**

Dili bir seng-i mıḳnaṭıs idüpdür şevḳ-ı peykānuñ **B73a**
Ne lāzım çekmesin zaḥmet benümçün ḳaşlaruñ yayı

[*Diger*]: Seg-i kūyuñladur benüm cengüm
Bilmezem ṭaşlaruñ niye fırlar

[*Diger*]: Gözümde merdüm-i dīde ruḫuñda ṭıfl-ı Ḥabeş
İkisinüñ biri birine yaşı beñzemesin

Bu ġazel daḫi ol şāʿir-i ferzāne kelimāt-ı rindānesindendür.

*Ġazel*: Ḳande görse bu leẕet ile şeker **B41b**
Laʿl-i şīrīnüñe senüñ baş eger

Çarsū-yı derūnuma gönder
Anda tīr-i müjeñ ziyāde geçer

Ḫum yanında ṣürāḥi ey sāḳi
Beñzer ol ṭıfla kim anasın emer **BE46b**

Nīce ḳılsun namāzı ṣūfi kim
Ābdestüñ yirinde yiller eser

Ḳoñ ʿilāc eylemeñ Behiştīye
Derd-i ʿışḳı anuñ mizācı sever

*Ġazel-i naẓīre li-mü'ellifihi*: **Ü42a**
Göreli bāġda benefşe-i ter **S73b**
Sünbül-i ḥaṭṭına anuñ baş eger

Cānı tīz vir o şehsüvāre diyü
Nīzesi ṭurmayup beni dürter

Aldı bir reng ile dili gitdi
Görmedüm böyle bir daḥi dilber

Aġzuma virdi laʿlüm em didi tez
Didüm ivme ṣuya mı düşdi şeker

Ḳatlüme vaʿde eyleyüp gitdi
ʿAhdī-i ḥaste vaʿdesin gözler

Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt-i pür-sūz ol şāʿir-i maʿānī-endūzuñdur.

*Ebyāt*: Bezme gel bu gice ey ʿālem-i ḥüsnüñ māhı
Yoḫsa yirden göge dek incinürüz vallāhi

[*Diger*]: Uzaldugınca yanumdan ol ḳāmet-i bālā
Benüm ne sidre görinür gözüme ne ṭūbā **F63b S74a**

Naṣīḥat eyleyi gördüm şu deñlü ṭıfl-ı dile
Levend-i ʿışḳ odasından kesilmedi ḳaṭʿa

Behiştī bendeñi öldür efendi tīġuñ ile
Eger ḥasedden ölürse ʿadū cehennem-rā

[*Diger*]: Żayf-ı ḥayālüñ irdügi dem çeşm-i eşk-bār
Silker öñine māḥażārı bire iki enar **BE47a**

[*Diger*]: Çarḫ-ı ḥavfi māh-ı nevden bir kemān almış ele
Ey Behiştī ḳaṣdı anuñ ya şuñadur ya buña

[*Diger*]: Dār-ı ġurbetde ġamun görüp gezerken yād olup
Āşināsın bulmışa döndüm sevindüm şād olup

[*Diger*]: Göz terāzusıyla olmaz ḥüsn-i bī-ḥaddür ḥisāb
Olmaz ey Yūsuf-cemālüm baḥre peymāne ḥabāb

Sāye ṣal ey ebr yandum bu ḥarāretlerle kim
Yüz sürer yürür izi tozına yārüñ āftāb

[*Diger*]: Her kim ki tāc-ı ʿışḳı geye iḫtiyār ile
Kendü eliyle ṣatun alur başına belā

[*Diger*]: Bir laṭīfe geçdi aġyāre hep inṣāf eyledüñ
Pāy-dār olsun yiri geldükde devşürür ṣabā

[*Diger*]: Ḳāḍī yine müşelleş-i şerʿiden oldı mest **S74b**
Kim meygede ḳapusını andurdı ḍarb-ı dest

[*Diger*]: Mecnūna ʿışḳ-ı Leylā bir şemʿ-i reh-nümādur
Ferḥāda ʿışḳ-ı Şīrīn bir tatlucaḳ belādur

[*Diger*]: Namāza yüz yumaduġum benüm maʿẕūr ṭutmazlar
Cemāʿat varsa bu dīde-i ḫūn-bārumı bilmezler **Ü42b**

[*Diger*]: Ḥınnalarını bir kişiye gösterür yürür
Kendi ḳızıl eliyle beni bir gün öldürür

[*Diger*]: Bezm-i gülşende eşer ḳalmadı cām-ı Cemden
Götürüldi dükeli ẕevḳ ü ṣafā ʿālemden

[*Diger*]: N'ola ḫurşîd-i ḫāver kim cihān meşhūrıdur B42a
Rūy-i çarḫa mün'aks olmış ʿıẕāruñ nūrıdur

[*Diger*]: Müyesser olmamaḳ olmaz muḳadder ise viṣāl
Ki olmaz ey yüzi gün ẕerrece viṣāle zevāl

[*Diger*]: Derd-i ʿışḳuñ bulmadum ben bundan özge çāresin
Sīneñe bir sāde-rū maḥbūbı muḥkem ṣarasın

[*Diger*]: Gören dir raḳṣ iderken gird-bād-ı deşt [ü] hāmūnı
Semaʿa ḳoydı Leylānuñ hevāsı ḫāk-i Mecnūnı B75a

[*Diger*]: Şemʿe meclisde ḥarāret viricek mihr-i ruḫuñ
Mirvaḥa atdı aña bāl ü perin pervāne

Meẕkūruñ ṭabʿı ziyāde küşāde olmaġın laṭīfeleri gāyetde çoḳdur. Cümlesinden biri budur ki ḳaṣaba-i mezbūrede zümre-i sipāhdan Baba Ḳuşeyrī nām nedīm-i ḫās u ʿām olan yaḫ-fürūşuñ ittifāḳen bir gün teferrüc-künān cānib-i BE47b F64a yaḫdānına revāne olduḳlarında müṭāyebe yüzinden ḳarısına müteʿallıḳ bu beyti bedihe ḫūb buyurmuşdur nüdemāya maṭlubdur şebt olundı.

*Beyt* : Ḥarāretden meded öldük Ḳuşeyrī
Bize inʿām ü ʿām eyle ḳarından

Ü41b **BEYĀNĪ:** Baġdādīdür. Aʿyān-ı zamān ve müdebbirān-ı cihān içre elḳāb-ı ḫuceste-ensābı Seydī Çelebi diyü meşhūr ve zebān-āverān-ı pür-dān meyānında suḫen-ārā ve ʿuḳde-i maʿānī-i dil-küşāde diyü meẕkūrdurlar. Ecdād-ı pākize-nihādlarına Beyānī-zāde didikleri maʿlūm-ı cumhūrdur. Beyānī maḥlaṣ ḳılduḳlarına sebeb budur. Ol nüktedān-ı ḫūb-nesebüñ vālīd-i pür-ḥasebi menāṣıb-ı Ḫüdāvendigārı bi't-tabʿ ele getirüp ḫuṣūṣā ṣāḥib-ṭabl u ʿālem ve nigeh-dār-ı ḥayl ü ḥaşem olup ümerā-yı ʿādil ve ṣāḥibdevletān-ı deryā-dil silkine dürr-i nāb gibi münselik olup ber-murād olmışlardur. Müşārünileyh ʿālem-i şebābda bir an ve bir saʿat ġāfil olmayup ṭālib-i maʿārif ve esrār-ı İlāhīye vāḳıf olmaġ içün taḥṣīl-i ʿulūma cidd ü cehd gösterüp ol ʿahdüñ nādire-i zamānı olan Mevlānā Faẕl-ı İṣfahānīnüñ mecālis-i behişt-āyīnine irişüp fünūn-ı maʿḳulāt-ı pür-nikātı kemā ḥaḳḳıha görüp cehlden ẕāt-ı ḫoş-ṣıfātı ḫalāṣ ḳılup maḳbūl-i ḫavaṣṣ

olmışlar. Ḫuṣuṣa maʿānī ve beyānı vird-i zebānı olup āḫir كل شي يرجع الي اصله[191] muḳteżāsınca sipāhilīġa tevsen-i F64b himmetin maʿṭūf ṭutup ol revişde cündluġ arzu ḳılup meydān-ı vefāda pür-zīver ve aʿdāsına manṣūr ve raḫş-ı ṭabʿı bir yirde ḳarār itmeyüp bu diyāra gelen ṣāḥib-saʿādetlerden ʿarūż alup bāb-ı murād-baḫşa varup dergāh-ı muʿallāya ve bārgāh-ı ʿalāya revāne olup zümre-i çavuşāne mülḥaḳ olmışlar. Ṣāḥib-teẕkire bu dil-küşāyı anlarun dergāh çavuşlarından olduġlarına ḥaḳḳında keyfü'l-ittifaḳ edā idüp bu mecmuʿa-i ẓurafāya şebt itmişdür.

*Tārīḫ li-mü'ellifihi*

Çün Beyānī-zāde vardı ḳapuya
Bulmaġa kām-ı dilin ol ḫoş-nihād

Dergeh-i ʿālīde buldı kām-ı dil
Oldı iḳbāl ile aḳrāndan ziyād

ʿAhdī tārīḫin didi olmuş durur
Seyyid Çavuş der-i Sulṭān Murād

El-ḥaḳ ol yār-ı nükte-senc kelimāt-ı ḥayāt-nümāyla ṣāḥib-gencdür. Maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i yārān-ı suḫendān ve pesend-i ẓurafā-yı gevher-zāʿ-i devrāndur. Muṣāḥabet-i cān-fezāyla mānend-i ṭūṭī-i ḫoş-edā ve serv-i sehī gibi engüşt-nümādur ve inşā ve eşʿārı rūḥ-baḫş ve maʿānī-yi dil-küşāsı ziyāde ṣāfi gibi bī-ġışş. Elsīne-i ṣelāṣede ebyāt-ı ṭarab-fezāsı ġamzedā olduġı gibi hüveydā vü muṣaffādur. Bu bir ġazel bu bir nice naẓm-ı dil-āviz ol yār-ı ʿazīzündür ḳalem-i gül-bīz ile şebt olundı.

*Ġazel*: Küyine seyl-āb-ı eşk ile iletse şu beni
Ey ecel luṭf eyle kim görmeye ol bed-ḫū beni

Olsa nevk-i kilk-i müşk-efşānına ten muttaṣıl
Ḳāyilem derd ü elem żaʿf ile ḳılsa mū beni

Ol perīşān ḳıldı çün ḥāl-i perīşānum su'al
Sünbülün ṭutdum kim āşüfte ḳılandur bu beni F65a

191 - Küllü şeyun yercicuʿ ilā aṣlihi: Her şey aslına döner

Şāh-bāz-ı mülk-i istiġnā idüm oldum şikār
Ey göñül yāhū seni ṣayd itdi ol āhū beni

Ġam āyinemdür gelürse şād olur cān-ı ḥazīn
Gitse ġamnāküm yine şād ider ol ḳayġu beni

Gāh meyl-i bāde gāhi raġbet-i zühd ü ṣalāh
Ey Beyānī sūdsuz sevdā çeker her sū beni

[*Diger*] : Alupdur ʿāriyetle bād güyā jāle dendānın
Keremler ġonce göñlünden açar āheste āheste

[*Diger*]: Başum üzre dāġ tāc-ı Ḫüsrevānīdür bana
Şāh-ı şehr-i ʿışḳum ol devlet nişānıdur bana

Cām-ı Cemdür itlerüñle çekdigüm zāfın sifāl
Gice küyuñ beklemek ʿayş-ı nihānīdür bana

[*Diger*]: Zaḫm-ı sīnem içre çün ālūd-ı peykānı görüñ
Ġonce aġzın pīr iden gülberg-i ḫandānı görüñ

[*Diger*]: Māyil olma ey göñül gīsū-yı ʿanber-fāmına
İrmek olmaz bu uzun sevdālaruñ encāmına **V47a**

**BEDRĪ ÇELEBĪ**: Sirozī. Ḳużāt zümresindendür. Āsmān-ı maʿrifete bedr-i münīr ve gerdūn-ı faẓīlete ḫurşīd-i bī-naẓīr fünūn-ı maʿārifle maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i ehl-i ʿirfān ve edā-yı selīs ile muṣāḥabeti **B75b** nefīs ü ruḥ-baḫş-ı yārāndur. Baḥr-ı naẓma ṭabʿı şāmil ve şebistān-ı ḫayālle muʿammāda kāmildür. Ol şāʿir-i deryā-dilüñ naẓm-ı dürer-bārı ābdār ve eşʿār-ı āteş-bārı ḥasb-i ḥāl-i dil-i zārdur. Bu beyitler anuñdur. **Ü43a**

*Naẓm*: Dök naḳd-i eşki derdüñi ol nāzenīne aç
Teshīr itmege o perīyi define aç

Her ġonce açdı bülbül-i şevḳına yaḳasın
Gel sen de ʿandelibüñe gül gibi sīne aç

[*Diger*]: Reh-i dildārda ḫāk ol ṭarīḳ-ı bī-bedeldür bu
Ḳayırmaz sille-i ṭaʿn-ı ʿadūyı yirsün eldür bu **F65b**

Viṣāl-i yāre maġrūr olma hicrinden ḥaẕer eyle
Ki Bedrī zehrle ālūde olmış bir ʿaseldür bu

**BAṢĪRĪ:** ʿAcemdür ammā diyār-ı Rūmda neşv ü nemā bulmışdur. Ḥadd-ı nefsinde ser-defter-i ẓurafā-yı ʿālem ve ḥüsn-i edā ile **876a** pesendīde-i ümem müṭāyebe-i laṭīfle maḳbūl-i ʿArab ü ʿAcem ḫoş-ṭabʿ u ḫūb-ṣoḥbet ve muṣāḥabet-i pāki meclis-ārā ve üslūb-ı müḥāverede bī-hemtā **B42b** envaʿ-ı leṭāyife ḳādir ve ṣanāyiʿ-i **BE48a** şiʿrde māhir iki zebān ile ebyāt-ı nāzüke mālik ve hemīşe maʿārife sālik imiş. Şuʿarā-yı Rūm ile ve fuṣaḥā-yı ʿAcem ile müẓākere ve **W47b** müşāʿereden ḫālī olmayup dürlü dürlü ẓarāfeti meşhūr ve lāġ u laṭīfesi efvāhda meẕkūr taḳrīr ü taḥrīr lāzım degüldür. Kelimāt-ı dil-efrūzı dil-peẕīr ve ebyāt-ı pür-sūzı bī-naẓīr erbāb-ı baṣīret bu taḥrīrden ḫabīrdür. Cümlesinden bir iki Fārisī ve Türkī maṭlaʿ anlaruñdur.

*Naẓm*: روز باران بس که در کوی بتان گردیده ام
در طریق عشقبازی کرك باران دیده ام [192]

**876a** [*Diger*]: Kirpigüñ siḥr oḳları ebrūlaruñdur yay añа
Bir benüm gibi belā-keş uġrar ise vay añа

[*Diger*]: ʿĀşıḳlarını āh o Mesīḥā dem öldürür
Bu ādem öldürür ki Mesiḥ ādem oldurur

[*Diger*]: Gerçi kim dirler cihānda ʿārife bir gül yiter
ʿĀrife bir gül yiterse bañа yarım gül yiter

[*Diger*]: Hem-nefes olalı cān nāle vü efġānlar ile
Mumdur yanmaġa dil şemʿ-i şebistānlar ile **876b**

**PENĀHĪ**: ʿAcemdür. Üstāẕ-ı şāh Ḳulı naḳḳāş-ı elvān-ı renk-pāş dinil-mekle meşhūrdur ve dürlü dürlü eşḳāl-i ġarībe ve ʿacībe yazmaḳda **Ü43b** pesendīde-i üstādān-ı nezdīk ü dūrdur ve sābıḳan ʿilm-i ẓāhire ve fünūn-ı şiʿre iştiġāl gösterüp bir miḳdār maʿrifetden ḫaberdār olup āḫir naḳḳāşlıḳ ṣanʿatını kendüye kār idinüp bu mābeynde gāh evkār **877a** u gāh dil-fikār geçeni ve evmāḳa geleni temāşālanurken bir niçe rūzgār-ı zūr-kār ile ol

---

192 Rūz-ı bārān bes ki der kūy-i būtān gerdīdeem
Der ṭarīḳ-ı ʿışḳ-bāzī gurg-ı bārān dīdeem
Yağmurlu günlerde güzellerin köyünde o kadar dolaştığım için âşıklık yolunda yağmur görmüş kurdum (ustayım)

kār-rengīn-i pür-ḥayālden naḳḳāşān-ı Çīn gibi bī-miŝāl **BE48b** ol kilk-i bedāyi‘ ṣanāyi‘-i ṣūr ile tarrāḥ-ı dil-peẕīr ve bī-mānend ü naḳş-ı dil-keşe zemīn ü zamānda bī-naẓīr ü dil-peẕīr taṣvīrde mübdi‘ u muḫteri‘ miŝāl-i Mānī ve taḥrīr-i reng-ā-renk ile çihre-küşā-yı ma‘ānī ve sīb-i zeḳān olan bütān-ı sengīn-dil ve ġonce-dehen olan kilid-ḫ.ān-ı şīrīn-şemāyil taṣvīr ü taḥrīrātda Bihzād-ı zamān ve teẕhībde yegāne-i cihān olup nīce müddet pādişāhımız ḥażretlerinüñ kār-ḫānesinde her vechile enva‘ işler işleyüp naḳḳāş-başlıġa lāyıḳ u sezā-vār ve üstādān-ı rūzgār içre nāmdār olmış iken **S77b B43a** ol üstād-ı nīk-āyine rūzgār-ı ġaddār u tezhib-kār çarḫ-ı sitem-kār bir renk geçdi ki bī-direng ü bī-iḫtiyād hemīn-dem terk-i kār u bār idüp ḫāṭır-figār ve rūy-i evkār gelüp öñünde ser teslīm-i ber-zemīn ḳılmış. Ammā ṭabi‘at-ı şi‘riyyesi ḫūb ve ma‘ānī-i rengīn ile sözleri merġūbdür ve bu bir iki Fārisī maṭla‘ anuñdur şebt olundı.

*Şi‘r*: کرچه بیچاره بکوي تو بسي می آید
هیچ بیچاره تر از بنده کسی می آید [193]

غم خورد مجنون اکر صد ملك آبادش دهی
شادمان کردد چواز ویرانه آبادش دهی [194]

**PENĀHĪ**: Ḳonevīdür. Ḥażret-i Mevlānā Ḫudāvendigāre peyveste aṣl u nesebi ve nām-ı ḫucestesi Muṣṭafā Çelebidür. Ḥadd-ı ẕātında **S78a** sünnī meẕheb ve nikū-sīret ve ehl-i meşreb **F66a** ve ḫoş ṣoḥbet kimesne idi. Lisān-ı ‘Arabīde ve taṣavvufda ma‘lūmāt-ı pāki maḳbūl-i fużalā-yı ‘ālem ve zebān-ı Fārisīde ḳavā‘id-i **BE49a** pür-fevāyidi pesend-i ẓurafā-yı ‘Acemdür. Zīrā ki müddet-i medīd ve ‘ahd-i ba‘īd Mevlānānuñ āsitānın penāh idinüp şeyḫ-i ḫānḳāh ve meşnevī-ḫ.ān-ı dergāh-ı ‘ārif-i billah olmış. Gūyā ki bir gün maḥāfil-i erbāb-ı hidāyetde şevḳ-ı şems-i pür-ḥarāretle **Ü44a** vecd ü ḥālet irişüp raḳs u semā‘a bī-iḫtiyār mānend-i ẕerre-i **W48b** bī-miḳdār girüp bu beyt-i ḥasb-i ḥāl-i dil-i bī-ḳarār dimiş.

*Beyt*: Şevḳ-ı Mevlānā ile ṭañ mı semā‘ itsem bu gün
Ẕerre lābüd raḳs ider ṭoḳınsa şemsüñ pertevi

---

193 - Gerçi bī-çāre be kūy-i tu besī mī āyed
Hīç bī-çāre-ter ez bende kesī mī āyed
Senin mahallene çok biçâre gelirse de benden daha biçâre olan gelir mi ( gelmez)

194 - Ġam ḫured Mecnūn eger ṣad mülk-i ābādeş dehī
Şādmān gerded çü ez vīrāne ebādeş dehī
Eğer Mecnun'a yüzlerce ma'mur mülk versen gamlanır, bir virâne versen şenlenir.

Âḫir ber-muḳteżā-yı gerdiş-i gerdūn-ı dūn ve cünbiş-i **B78b** rūzgār-ı bī-sükūn ol bāb-ı hümāyūndan dūr düşüp bir niçe zamān zār ü zebūn ve vādī-i taḥayyürde ḥayrān ve ṣaḥrā-yı tefekkürde menzil-i maḳṣada pūyān olup şehr-i Ḳosṭantiniyyeye gelüp ehl-i cihet olmış. Ol rū-şinās biñ dürlü i'zāz ile beyne'n-nās zindegānī idüp merḥūm şeh-zāde Sulṭān Meḥemmed Cāmi'inde ḥāfiẓ-ı kütüb nāmıyla ser-efrāz iken ravża-i cāvidānī isteyüp كل نفس ذائقة الموت [195] şarābın nūş idüp ḳayd-ı dünyāyı ferāmūş eyledi. Kāne sene iḥdā ve seb'in ve tis'āmi'e. Bu bir ḳaç maṭla'-ı muḥaḳḳıḳāne ve muvaḥḥidāne anuñdur. **B43b**

*Mażmūn*: Derdden cism-iża'īfüm şöyle nā-peydā yatur
İremez dest-i ecel peyki ki bī-pervā yatur

Ḳatreden kemdür nemi yanında baḥr-ı kā'inat
'Işḳ dirler bu muḥīṭ-i dilde bir deryā yatur **B79a**

[*Diger*]: Gör niçe 'ayyār u ṭarrār-ı cihāndur zülf-i yār
Her kere başında anuñ niçe yüz biñ başı var **BE49b F66b**

[*Diger*]: Zülfi sevdāsıyla ben būyı hevāsıyla ṣabā
İki bī-ḥāsıllaruz ser-geşte itmiş rūzgār

**BİDĀRĪ**: 'Acem Seḥābīnüñ ḳarındaşıdur. Dergüzīnden Rūma gelüp żurafāyla iḫtilāṭ idüp güftār-ı Türkiye meyl ḳılup bir miḳdār edāsına irtibāṭ virüp **V49a** fenn-i şi'ri tamām taḥṣīl ü tekmīl itmiş. Egerçi aṣlında nesne oḳımamış 'āmī idi. Ammā ḥāṭırında şu'arā-yı selefden ve müteaḫḫirīnden eş'ār-ı bī-nihāye var idi. Muṣāḥabetinden bi'l-külliye ḥaẓẓ-ı tām olınurdı. Zīrā ki da'im ḥ.ab-ı **Ü44b** gafletden dīdesi bīdār ve vādī-i żarāfetde gönlü ḫūşyār u rind-i mey-ḫ.ār idi. Zebān-ı Fārisīde eş'ār-ı süznāke sālik ve güftār-ı Türkīde edā-yı pāke mālik sene şemān ve sittin ve tis'āmi'ede ecel peyki aña dest-res buldı. Bu bir ḳaç maṭla' u beyt ki ḥasb-i ḥāl-i 'āşıḳān-ı bī-mecāl ü şāhid-maḳāl ol şā'ir-i şīrīn-kelām-ı mübārek fālüñdür.

*Mażmūn*: Göz göz oldı cism-i zārum nāvek-i dildārdan **B79b**
Cümleten çeşm oldım ammā doymadum dīdārdan

195 - Küllü nefsin żā'ikatü'l-mevt: Her can ölümü tadacaktır (Kur'an 29/ 57)

[*Diğer*] : Ṣūret-i yār ile dil ḫānesini deyr eyle
Yāri her kūşede bir ṣūret ile seyr eyle

[*Diğer*]: Ḳaddüm hilāle döndi tenüm bir ḫayāldür
Yaʿnī ecel gelüp beni bulmaḳ muḥāldür

[*Diğer*] :Teʿcil idüp helāküme ḳaṣd itme ey ecel
Şāyet viṣāl-i yāre irem iḥtimāldür

**BELİĞİ:** İstanbulīdür. Dergāh-ı muʿallā yeñiçerilerindendür. Eṣnāf-ı şiʿre ḳādir **BE50a** ve edā-yı beliğ ile şāʿir ve eşʿār-ı belāġat-nümāsı dilkeş ve güftār-ı nezāket-fezāsı ḫoş rind ü lāubālī olduġıçün naẓmı rindāne olmadan ḫālī degüldür. ʿĀşıḳāne **F67a** ġazelleri çoḳ ve nefīs ü selīs idüġine **W49b** söz yoḳ. **B44a** *Ii-miṣli ḥaẓā ġazel*:

Dilimüz añlayamaz ṣūfi bizüm ḳāl ehli
Bī-zebān söyleşelüm var ise bir ḥāl ehli

Salṭanat faḳr ile faḫr itmek imiş ʿālemde
Ne bilür ḳadrin anuñ memleket ü māl ehli

İledür ḫalvetine hīle ile ṣūfī şarāb
Görmedüm dünyede anuñ gibi bir āl ehli

Cānı cānān yolına virmede ihmāl itme
İremez menzil-i maḳṣūdına ihmāl ehli

Her dem āl ile Beliğī öper ol serv ayaġın
Görmedüm ḫūn-ı şirişküm gibi bir āl ehli

**BĀḲĪ:** İstanbuldandur. Dellāk-zāde dimekle maʿrūf ve ḥüsn-i ḫulḳ ile mevṣūfdur. **Ü45a** Zamān-ı **S80a** evāilde ve bu fānī menāzilde babası merḥūm ü maġfūr Sulṭān Meḥemmed Ḫān-ı Ġāzī Cāmīʿinüñ ḫāṭib-i ḫoş-āvāzı imiş. Meẕkūr Bāḳī daḫi ṣadā-yı dilkeş ile naġme-sāz ve eşʿārda siḥr-perdāz kimsedür. Egerçi henüz ʿālem-i bī-beḳāda bāḳidür lākin naẓm-ı dür-pāşından nām ü nişān yoḳ gūyā ki Bāḳīnüñ hümā-bāl olan şeh-bāz-ı ṭabʿı pervāz ideli meẕkūruñ ṭūṭī-i ẓihni ḫavfle pervāzdan vaz gelmişdür. El-ḳıṣṣa naẓmı ziyāde çoḳ **BE50b** dirler feemmā şöhreti yoḳdur. Bu maṭlaʿ u beyt anuñdur dirler yazıldı.

*Beyt*: Kim çeker yasını ey dil ol kemān-ebrūnuñ
Kim görür ya tozunı ol ḫaṭ-ı ʿanber-būnuñ

Gözümüñ ḳanlu yaşı devlet-i ʿışḳuñda şehā
ʿAynına almaz olupdur akışın Ceyḥūnuñ

**BĀḲĪ-İ Selānikī:** Zamān-ı evāilde evān-ı cevānīde **S80b** ṣabāḥat-i ruḫsārı reşk-i gül-berg-i ter ve ṭarāvet-i ʿızārı **W50a** gayret-i māh u ḫūr idi. El-ḥaḳ bī-nevālıḳda ser-**F67b** defter-i nüdemā-yı ʿālem ve bī-ḥayālıḳda edā-yı muzḥıḳ ile pesendīde-i ʿArab ü ʿAcem ve kelimāt-ı laṭīf ile ḫoş-ṣoḥbet ü meclis-ārā ve tekellüm-i Fārisī ve ʿArabīde bī-naẓīr ü bī-hemtā ol ġonce-i nevreste gülistān-ı vefā içün bülbülān-ı destān-serā yaʿnī zümre-i şuʿarā ebyāt-ı ṭarab-engīz ve kelimāt-ı ʿanber-āmiz dirlerdi. Kendinüñ daḥi ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi var idi lākin şöyle ẓarīf **B44b** ü nāzük ṭabʿ idi ki aṣla kendüye güc göstermez idi. Aḥyānen netāyic-i ṭabʿından buña beñzer naẓm ẓuhūra gelüp maḳbūl-i cumhūr olundı.

*Beyt*: Beyānuñ cānı yürek yagı cigerler ḳanı
Ana beş beş ṭoġura sencileyin oġlanı

**BEḲĀYĪ-İ İznikī:** Dānişmend ṭāifesindendür. ʿĀlem-i bī-beḳāyı bāḳī ṣanup Beḳāyī maḥlaṣ itmiş. **Ü45b** Ḥālā rūz ü şeb **S81a** fünūn-ı ʿilme cehd idüp aḳrānı içre benām ve pesendīde-i ḫavaṣṣ u ʿavām olmak üzredür. Ḥalbuki şehr-i mezbūrda **BE51a** Cimri Çingan oğlı dimekle şöhret-i tām bulmışdur. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi kem degüldür kim bu beyt-i dil-firīb anuñdur.

*Beyt*: Ehl-i dil kūy-i yāre cemʿ olsun
Ḥacı ḥacıyı Mekkede bulsun

**BĀLĪ** : Rūm ilinde Göllikeşriye nām **W50b** şehrdendür. Ehl-i timārdandur. Rūz u şeb mülāzemet-i erbāb-ı divān ve ḫıdmet-i aʿyān idüp maʿrifet-i cüzʾī yi tekmīl ve zebān-ı Fürsi taḥṣīl itmeden ḫālī degüldür. Egerçi sāir ehl-i naẓm gibi meşhūr olmamışdur ammā kelimāt-ı şeker-bārı ḥalāvetden berī degüldür. Beyne'n-nas egerçi ṣūretā evżaʿ u eṭvār ile şuʿarāya muṣāḥabeti yoḳdur. Hemān Rūm ili **F68a** delülerine beñzer idi. Ekṣer-i eşʿārı maḥlaṣı gibi şīrīn ü rengīn vāḳıʿ olmışdur.

*Beyt*: Dilā ṣanma meh-i bedri iḥāṭā eylemiş hāle
Kemend-i mihrini taḳmış o māh çār deh sāle **S81b**

Dil esrār-ı leb-i laʿlüñle sergerdān u ḥayrāndur
Ṣanasuñ bir megesdür kim ırāḳdan ṭolışur bāle

Şekerdür vaṣf-ı laʿl-i yār-ı Bālīni şeker-ḫānuñ
Ġıdā vir ḳand-i güftār-ı lebüñden ṭūṭī-i bāle

**BİʿĀTĪ** : Ḳalender olup Ḳaraamiddendür. Seyyid Cemāleddin Mücerredüñ ferzend-i güzīni yaʿnī cānişīni olan Baba ʿAlī Ḳazvinīnüñ Edirnede ḫāk-i pāyine irişüp dest-i irādet şunup anlara biʿat itmiş. Ḳuvvet-i şiʿriyyesine bu bir iki beyt dāl ki vaṣf-ı dilberān-ı nikū-cemāldür ẕikr olınur. **B45a**

*Beyt*: Nedür ol ḳāmet-i mevzūn nedür o sīm-beden
Nedür ol ṭalʿat-ı zībā nedür ol vech-i ḥasen **BE51b**

Nedür ol çāh-ı muʿallaḳ nedür ol ḳatre-i mā
Nedür ol kūy-ı melāḥat nedür ol sīb-i ẕeḳān **S82a Ü46a**

**Fī Ḥurūfi't-tā**

**TĀBĪ-İ KÜÇEK**: İstanbūlī dānişmend ṭāifesindendür. Ẓāhiren Ṣūfī-zāde dimekle meşhūrdur ve ḥadd-ı ẕātında rind ü lāubālī ʿāşıḳlıġla **V51a** efvāhda meẕkūr gāh ʿayş ü nūş ile kām-yāb ve gāh āteş-i firḳat ile bī-tāb ü mehcūrdur. Cān u dilden maʿrifet semtine sālik ve bir miḳdār ḫaṭ yazmaġa mālik ve üslūb-ı şiʿr-i maḳbūl-i Bāḳī Çelebiden istifāde itmiş ve ṭarz-ı hezli ve lāġı Ṣānī maḫlaṣ iden Cān Memīden aḫẕ ü cer ḳılmış anuñçün dāimā ol ṭarīḳde peyrev-i Ṣānī olup çerāġı andan uyarmış ve hemīşe iṭāle-i lisān idüp şuʿarāyı ġarīb **F68b** güftārla ve ẓurafāyı ʿacīb eşʿār ile hicv itmeden ḫālī degüldür. Anlar daḫi anı añа göre elfāẓ-ı mühmele ile medḥ itmeden berī degüller. Bu ġazel-i ʿāşıḳāne anuñdur.

*Ġazel*: Vuṣlata gülşende el ṣundum nigār el virmedi **S82b**
Servi çekdüm sīneye āḫir çenār el virmedi

Destin öpmek istedüm pīr-i muġuñ mey-ḫānede
Düşdüm ayaġına ḫayfā iḫtiyār el virmedi

Yelken açdı çıḳmaġa girdāb-ı ġamdan fülk-i dil
Keşti-i ten ġarḳa vardı rüzgār el virmedi

Gördüm ol yāri kenār-ı cüyda reftār ider
Arzū itdüm viṣālini kenār el virmedi

Gül ḳoparmaḳ istedüm Tābī o şāḫ-ı şīvede
Ḫayli iḳdām eyledüm ammā ki ḫār el virmedi **BE52a**

Bu maṭlaʿlar daḫi anuñdur taḳrīr ü taḥrīr olınur.

*Ebyāt*: Göñül āyīnesin gerd-i riyādan ṣāf ü pāk itdüm
Maḥabbet pertevin ṣaldum güneşden tāb-nāk itdüm

[*Diger*]: Vaṣluñ ḫazīnesin ṣaḳınur var ise eger
Yoḳ yirlere ṭolaşmaz efendi bilüñ kemer

**TĀBĪ-İ BÜZÜRG**: Ṭarabefzündandur. Derviş-meşreb **S83a** ve seyyāḥ-ı diyār-ı Rūm ü ʿArabdur. Terennümāt-ı ḫoş-edāyla bülbül-i mevzūn ve nagamāt-ı dilkeş ile ġamzedā-yı dil-i maḥzūndur. Türkī bağlamada üstād-ı dil-

peẕîr ve nakş u şavt B45b okımada akranı içre bî-naẓîr Ü46b ve muṣâḥabet-i dervişâne ile hem-dem-i yârân ve leṭâyif-i laṭîfi bî-ḥadd ü lâ-yu'addur. Cümlesinden biri bu ki kendü Büyük Tâbî dinilmekle bilinür ve İstanbullu olan Tâbî-i Küçek ki zu'mı kendüden büyük vâḳı' olmış dâimâ maḥlaşları iştirâk üzre olmağın birbirleriyle ḫırḫır-ı da'vâdan ḫâlî degüllerdür. Bu ḥâletde bir gün ẓurafânuñ ber-güẓîdesi ve şu'arânuñ pesendîdesi F69a Büyük Tâbîye Amânî râst gelür. Mütâyebe ṭarîḳıyla *Ḳanı Küçük Tâbî görünmez* diyü aña su'al ider. Meẕkûr daḥi ḥâżır cevab olup laṭîfe yüzinden B83b bu beyti 'ale'l-fevr naẓm itmiş raḳam oldı.

*Beyt*: Tâbî-i Küçegi görmek dileyen
Görsün işte etegüm altında

**TÂBÎ:** Rûm ilinde Vardar Yeñicesindendür. Sulṭânü'l-'ulemâ ve burhânü'l-fużalâ ve râh-nümâ-yı muvaḥḥidîn ve piş-vâ-yı fuḳarâ-yı rûy-i zemîn mefḫâr-i meşâyiḫ-i küberâ a'nî Mollâ Ḫudâvendigâruñ dergâh-ı felek-medârına irişüp nice müddet anda ḳarar ḳılup fuḳarâ içre dervişlik ile nâmdâr ve ma'ârif-i İlâhî ve esrâr-ı nâ-mütenâhîye maḥrem ve ma'lûmât-ı keşîre ile maḳbûl-i 'Arab ü 'Acemdür. Ḥadd-ı ẕâtında pâk meşreb ve lâubâli-meẕheb olmağın hemîşe geşt ü güẕâr-ı memâlik-i 'Arab itmeden itmeden ḥâlî degül ol yâr-ı ṣâdıḳuñ iki zebân ile kendü ḥâline muvâfiḳ muvaḥḥidânesi ḫûb ve güftâr-ı muḥaḳḳıḳânesi mergûbdur. Pes B84a bu ġazelle bir iki maṭla' anuñdur raḳam olundı.

*Ġazel*: Sâye-veş bir serve her kim bende-i üftâdedür
Kâr u bârından cihânuñ fârîġ u âzâdedür

Gerçi Ḫusrev sevdi Şîrîni irişdi vaṣlına
Yolına rûḥın revân itdi naẓar-fermâdedür

'Âşıḳuñ fikri dem-â-dem rûyet-i dîdârdur
Zâhidüñ endîşesi evrâd ile esmâdadur

Yaşuñı baḥr it o mâhı ḳılmaḳ isterseñ kenâr
Tâlib-i dürr-i semîn iseñ dilâ deryâdadur Ü47a

Tâbîyâ vaṣf-ı leb ü dendân-ı cânân eyledüñ
Kim ola naẓmuñ nezâketden diye kim sâdedür B46a

[*Diger*]: Ḳul oldum nāgehān ey dil yine bir serv-i āzāde
Ki añа sāyesi gibi olupdur ʿālem üftāde

**TÜRĀBĪ**: Cevān-ı ḥāk-nihād ve yār-ı pāk-nijād kimsedür. Vaṭan-ı ṣafā-baḫşı Eregliden **F69b** Aḳşehirde me'men itmişdür. Erbāb-ı ḳalemden ve nükte-şināsān-ı merdüm-i ʿālemden raḳam olınur. Rūz ü şeb dimeyüp erbāb-ı maʿārifle ṣoḥbet ve erkān-ı devletle ülfet idüp her birinden dürlü dürlü maʿānī istifāde idüp ṭabiʿat-ı revānına nefesine ḳuvvet ve naẓm-ı süste ṣafvet virmesine ʿuluvv-i himmetin dürer-i naẓma mebẕūl idüp erbāb-ı kemāl içre maḳbūl olmadan ḫālī degüldür. Eşʿār-ı güẕīdesinden ve güftār-ı pesendīdesinden bir nīce beyt-i dil-āviz kilk-i ʿanberīner ile şebt olundı.

*Ġazel*: Biz fenn-i maḥabbetde Ferhādı unutdurduḳ
Gerçi daḥi şāgirdüz üstādı unutdurduḳ

Bir ġonce firāḳıyla ḳılduḳ çü hezār efġān
Bülbüllere gülşende feryādı unutdurduḳ

Rindān-ı ḫarābātuz bir ḥāle yetişdük kim
Her şeyḫ-i kerāmāta irşādı unutdurduḳ

Dil ḫānesine yārüñ taṣvīrini naḳş itdük
Mānī ile ʿālemde Bihzādı unutdurduḳ

Baġdād temāşāsın isterdi Türābī dil
Kūyine varup yārüñ Baġdādı unutdurduḳ **W51b**

**TERĀŞĪ**: Gelibolıdan dergāh-ı muʿallā yeñiçerilerindendür. Terāşī maḫlaṣ itdüklerine vech-i tesmiye **B84b** bu ki vālidi cerraḥlıḳda üstād-ı devrān ve ser tırāş itmede şānī-i Selmān olduġı ecilden kendü **BE52b** daḥi ol ṣanʿata cehd idüp üstād-ı berber ve cerrāh-ı hüner-güster ve şikāf-sāz-ı kalb-i aġyār-ı kīne-dār ve merhem-baḫş-ı ʿuşşāḳ-ı dil-efkār olmış. Ber-muḳteżā-yı ṭabʿ mevzūn-ı eşʿār-ı gün-a-gün dimege heves ve maḳbūl-i herkes olmaḳ ārzūsıyla gāh anı ve gāh bunı terāş itmekle şāʿir-i pākize **F70a** ve dür-pāş olmaḳdan ḫālī degüldür. Bu ebyāt-ı ʿāşıḳāne ve naẓm-ı rindāne anuñdur ki işʿār olundı.

*Şi'r* : Çāk çāk eylerse cismüm yiridür şemşīr-i ʿışḳ
Cānuma geçmişdür ey ḳaşı kemānum tīr-i ʿışḳ

[*Diğer*]: Kimseler vāḳıf degül soñunda yoḳ bīm-i firāḳ
Ḫayli ẕevḳüm var ḫayāl-i yār ile tenhā benüm

**Fī ḥurufi's-şā**

**ŞĀNĪ BEG**: İstanbuldan **Ş85a** sipāhi oğlanı zümresindendür. Cān Memī dimekle meşhūr ve ḥüsn-i edā ile maḳbūl-i ṭabāyi'-i cumhūrdur. Rūz u şeb mülāzemet-i erbāb-ı ma'rifet ve her an zebān-ı Fārisīye mümāreset gösterüp tetebbu'-ı eş'ār-ı müteḳaddimīn ve güftār-ı fuṣaḥā-yı müteaḫḫirīn idüp isti'dād-ı küllī ḥāṣıl itmiş. Ol vechile pesend-i ehl-i dil olmış. Aña bināen ekşer-i ebyātında ẕikr-i şā'irān-ı 'Acem ve esāmi-i vilāyātını raḳam itmekle muḳayyed ve maḳbūl-i nīk ü bed kimesnedür. Zīrā şu'arā **V52a** içre ṣāḥib-ṭarz ve beyne'n-nās ebyāt-ı bī-ḳıyāsdur ve meẕkūruñ bir miḳdār eş'ārı selīs-edā ile ṣāf ü pāk ve güftārı nefīs-ma'nā ile ferah-fezā ve dāfi'-i ġamnāk **BE53a** olduġıçün aña şu'arā **Ü47b** naẓīre dirler ve kendü daḫi ẓurafānuñ ekşer-ebyātına naẓīre-i dil-peẕīr dimede bī-naẓīr geçer ve ṭarīḳ-ı hezlde ġāyetle bī-miṣl ü bī-mānend idi. Şimdiki ḥālde raḫş-ı ṭab'ı ol semtde cevelān **B46b** itmeden 'inān-ı pīçān **Ş85b** olup tāib oldım dir. Ḥālā ẕihn-i pāki ebyāt-ı 'āşıḳāne ve naẓm-ı rindāne dimekle rāġıbdur. Bu ġazel kendü zu'm-ı fāsidiyle ziyāde pür-meşel ü muḫayyel vāḳı' olmışdur. Bu ġazel anuñdur.

*Ġazel*: Dehānuñ noḳṭa-i mevhūm dirler mīm mübhem hem
Beni bu sırra vāḳıf eyle tā ḥall ola şüphem hem

Reh-i 'ışḳuñda öldüm ṭa'ne-i aġyārı çekmekden
Maḥalleñ ḫalḳı eyler bir yañadan ṭurma ver hem hem

Beni bu bāġbān-ı ṣun' bir ḫoş bāġa ṣalmış kim
Dıraḫtistānı piç-ā-piç ü naḫlistānıdur hem hem

Bu ebyāt-ı ṣafā-baḫşı iderdi her seher evrād
Göreydi bir naẓar Şeyḫ İlāhi İbni Edhem hem **F70b**

İrişmez kīmyā-yı vaṣl-ı yāre behremend olmaz
Şu kim ḫarc itmedi bu yolda dīnār ile dirhem hem

Reh-i derbend-i 'ışḳı yalñuz geçmiş gice Şānī
Ḥaẕer idüp ḫarāmīsinden anuñ çekmemiş hem hem

Bu bir ḳaç maṭla‘ u beyt-i rengīn daḥi anuñdur kem degüldür nīkdür.

Ebyāt : Bāġ-ı melāḥatüñ gülidür rū degüldür ol S86a
Mihr-i giyādur anda biten mū degüldür ol V52b

[*Diger*]: Kilāb-ı küyunuñ biz her gice mihmānıyuz cānā
O ḳavmüñ māḥaṣal şermende-i iḥsānıyuz cānā

[*Diger*]: Merḥabā itmez iseñ bir nīce eyyāma degin
Çekeyin rūze-i hicrānı ki bayrama degin

[*Diger*]: Ḥaylī dem oldı bezme ayaḳ baṣmadı şarāb
Meyḥ ārenüñ gözünde uçar sāḳiyā ḥabāb

[*Diger*]: Gönül mir'ātını ṣūfī mücellā itseñ olmaz mı
Cemāl-i yāri bu yüzden temāşā itseñ olmaz mı

Nigārı da‘vet içün bezme ey ṭab‘-ı suḫen sencüm BE53b
Yine bir şā‘irāne nāme inşā itseñ olmaz mı

*Naẓīre li-mü'ellifihi:*

Bāña bir şeb viṣālüñ va‘de cānā itseñ olmaz mı
Dil-i nā-şādı bir sözle tesellā itseñ olmaz mı S48b

**ŞÜBŪTĪ**: Mevlidi Ḳaramandur. Zümre-i Āl-i Resūl *‘aleyhisselām*dur. Müddet-i medīd ve ‘ahd-i ba‘īddür ki İstanbulda Ḳaraman Bāzārında bir dükkān köşesinde ṣābit-ḳadem olup S86b evḳāt-ı ‘azīzin ol ferzāne ‘aṭṭarlıġla ṭabābet-i müslimīne ve ‘ilm-i ḥikmetde ebdāne ṣarf itmek üzredür. **Kānūn-ı Bū-‘Alīde** bī-naẓīr ve aḳsām-ı şi‘rden ḥabīr zamān-ı evāilde buḥūr-ı şi‘re fi'l-cümle mümāreset gösterüp āşinā imiş. Ḥālā kelimāt-ı dürer-bārı ṣadef-i ṭab‘ından dür düşüp biġāne-ṣıfāt olup bāzār-ı F71a hünerde cilveger B47a olmadan ḳalmış beher-hāl ol yār-ı nikū-ḫalef bakıyye-i şu‘arā-yı selef olmaġın bu beyti ki ḥaylī ‘āşıḳānedür vāḳı‘ olmışdur. Bir maṭla‘-ı rindāne ve beyt ile vaż‘ olundı.

*Naẓm* : Ḫançerüñi sīneye çeksem gerek cānā didüm
Didi var her ne gerekse eyle kendü cānuña

[*Diger*]: Meclisde yegdür ölmek ben zār u nā-murāda
Göz göre la‘l-i yāri öpmekden ise bāde

**ŞENĀYĪ**: Balıkeşirevī dānişmend ṭāifesindendür. Gülşen-i naẓm içre W53a nihāl-nevresin vādī-i şi're tāze S87a heves ve rūz u şeb büleğā-yı şenā-güster ve fuṣaḥā-yı suḫen-perverler ile mübāḥeşe ve müẕākereden ḫālī degüldür. Ṭabi'at-ı şi'riyyesin yārān-ı nükte-şinās bu bey tden ḳıyās ḳılalar.

*Beyt* : Gönlüme ġam gelicek merdüm-i dīdem ter olur
Nem ḳapar şöyle bulutdan ḳati nāzük ter olur

**Fī ḥarfi'l-cīm**

**CEVHERĪ ÇELEBİ:** Zümre-i müderrisīndendür. ʿÖmr-i laṭīfin ve evḳāt-ı **BE54a** şerīfin müṭāleʿa-i ʿilme ṣarf itmek üzredür. Ẓihn-i pāki ve ṭabʿ-ı ṣāfi ġāyetle zebān-ı Fārisīden ve fenn-i muʿammādan behremend ve ʿarż-ı cismi ẓātında bir cevher-i bī-mişl ü bī-mānend ve beyne'z-ẓürefā şāʿir-i laṭīf ve ʿinde'l-ʿuḳalā sāḥir-i ẓarīf kimesnedür. Ser-ā-ser naẓm-ı cevherdārı çün dürr-i şāh-vār ve tīġ-ı elmās-ı suḥeni cevherdār egerçi sāir şuʿarā gibi **Ü48b** meşhūr ü meẕkūr degüldür. Ammā ki gevher-i ābdārınuñ vezni cevheriyān-ı bāzār-ı hüner yanında **S87b** tam ʿıyārdur. Bu bir iki maṭlaʿ anuñdur taḥrīr olundı. **F71b**

*Naẓm*: Derdümi yār sīne-i ṣad-pāreden bilür
Ne ḥālde idügüm benüm ol yareden bilür

[*Diğer*]: Yime mey ġuṣṣasını dīde-i ter sağ olsun
Çekme peymāne ġamın ḳāse-i ser sağ olsun

**CELĪLĪ:** Bursevīdür. Ḥaseb ile celīlü'l-ḳadr ve neseb ile yegāne-i ʿaṣrdur. Semt-i şiʿre cüzʾī zamānda mümāreset-i küllī gösterüp aḳsām-ı naẓma ḳādir olmış ʿale'l-ḫuṣūṣ ṭarz-ı meşnevīde māhir ve teshīr-i maʿānīde sāḥir kimse imiş. Sābıḳan **B47b** zebān-ı Türkīde ḫamse dimişdür. **V53b** Her bir kitābı maḳbūl-i şuʿarā-yı zamān ve pesendīde-i ẓurafā-yı cihān olmış ve her bir kitābı ḥikāyāt-ı ġarībe ile ārāste ve elfāẓ-ı dil-firīb ile pirāstedür. Ammā ol **S88a** pīr-i rūşen-dil murād üzre dilegine murād belki ḫāṭır-ı ʿāṭır-ı rūşen-żamīri mülaḥḥaẓ eyledügi gibi fi'l-cümle riʿāyet olmayup bu mābeyn de gerdūn-ı dūn belki gerdiş-i çarḫ-ı ser-nigūn cünbiş-i nāhemvārından dest-i nā-sezādan eñsesine sille yiyüp ol aʿrāżla dimāġına ḫalel irişüp bir nice zamān terk-i şiʿr ü ġazel **BE54b** ḳılup muṣāḥabet-i yārān-ı ṣafādan ve mülāzemet-i ıḫvān-ı vefā ve'l-ḥāṣıl mülāzemet-i müşāhedāt-ı ḫallān-ı ṣafādan çekilüp pāy-i ʿuzleti dāmān-ı ferāġate ṣarup küşe-i ʿuzlet ve küşe-i vaḥdet iḫtiyār idüp ʿaḳl u dāniş-i dūr-endīşine bāde-i maḥabbetle bī-hūşı ve zebān-ı şīrīn-güftārına **S88b** mihr-i ḫāmūşı urup ḳırḳ yıl miḳdārı ebnā-yı rūzgār ile güft ü gū idüp derd-i ser çekmeden emīn olmışdur. Nite ki ʿārifān-ı cihān dimişlerdür.

*Miṣraʿ*: آشنایی خلق درد سرست [196]

196 – Āşinā-yı ḫalḳ derd-i ser est : Halkın tanıdığı olmak baş belâsıdır.

Āhirü'l-emr sene iḥdā ve seb'in ve tis'ami'ede 'ālem-i fānīden kişver-i cāvidāniye revāne oldı. Merḥūm ü maġfūrūn kitābı **Leylā vü Mecnūn**dan Leylā vaṣfında üç beyt ol cümleden bu evrāḳ-ı F72a dil-küşāda ve ravża-i ıḫvān-ı ṣafāda ṣebt olundı.

*Meşnevī*: Ebrūları berk-i sebz-i bādām
Ruḥsāresi yāsemin-i gül-fām

Ebrūlar içinde naḳşı ol nīl
Miḥrāb-ı ṣafāda sebz-i kandil

La'l-i lebi içre dürr-i dendān
Gūyā ki ṣafaḳda ṣubḥ-ı ḫandān Ū49a

Tābistān vaṣfından bu beyt daḫi hem ol kitābdandur.

*Beyt*: Görüp bu hevā-yı germi zanbaḳ
Bir aḳ 'arāḳiyye giydi ancaḳ V54a

Bu bir ḳaç beyt daḫi Kitāb-ı **Ḫusrev ü Şīrīn**den ve Temuz vaṣfında ḫūb vāḳı' olmışdur.

*Maẓmūn*: Meger irişdi eyyām-ı temūzī
Hümūm-ı germ ü tāb-ı nimrūzī

Ṣanasın ḳırḳ fırḳa pāyesidür
Siyeh ü laciverdi sāyesidür

Naḫl-i seng-i sipihr-i derdmende
Felek devr idemez pirāhende EE55a

Nihāl-i şevḳde ḳameri nālān S89a
Ṣanasın siḫ üzere murġ-ı biryān

Yaḳup yandurdı beñzer tāb-ı ḫurşīd
Ki kendin ṣuya ṣalmış sāye-i bīd

Degül māhī zülāl-i dil-keş içre
Semenderdür yürür ṣan āteş içre

Leb-i deryā ḥarāretde olup ḫuşk B48a
Ḳurumış ḫāki şan kim nāfe-i müşk

Hevādan düşdi çün ḫurşīd tābe
Göyünürdi dil-i seng-i āftābe

Ve zāde-i ṭabʿ-ı gülbīzlerinden gül gibi yüz dāne ġazeli tertīb idüp **Gül-i Şad-berk** nāmıyla iḫtirām virmiş. Cümlesinden bir ḳaç Türkī ve Fārisī maṭlaʿ u beyt anuñdur.

*Ebyāt*: Ḳan ile ruḫ-ı zerdūme yazdum ḫaṭ-ı āşūb
Ta derd-i dilüm şerḥ ide ol şūḫa bu mektūb

[*Diger*]: Egnüme sīnem palasın biçdi şemşīrūñ senūñ
Ol melāmet ḫılḳatin dikdi baña tīrūñ senūñ F72b

[*Diger*]: Miḥnet-i hicrāne ṣabr itmek olurdı dostlar
N'eyleyüm bir yirde ṣıġmaz ʿışḳ ile ṣabr ü şekīb

نیست بختم تا دمی آن آستان مسکن کنم
این قدر بس گر غبارش دیده را روشن کنم [197]

آن سعادت کو که در راهش فلك خاکم کند
پای بوسش را نصیب جان غمناکم کند [198]

Ve bu bir iki beyt daḫi anuñ ġazeliyātındandur.

Bir mehūñ hicrinden öldüm aġlasun devrān beni
Miḥnet-ābād-ı ʿademde arasın yārān beni

[*Diger*]: Ṭaġıtdı ḥarf-i cünündur nāme-i aʿmālimüz
Ey kirāmen kātibīn maʿẕūr ṭut aḥvālimüz

---

197 - Nīst baḫtem tā demī ān āsitān meskem konem
İn ḳadr bes k'ez ġubāreş dīde rā rūşem konem
Bahtsızım ancak bir o eşiği mesken edinebilirsem ve oranın tozuyla gözümü aydınlatabilirsem bu bana yeter.

198 - Ān saʿādet gū ki der rāheş felek ḫākem konad
Pāy büseş rā nasīb-i cān-ı ġam-nākem konad
Feleğin onun yolunda beni toprak ettiği ve ayağını öpmeyi gamlı canıma nasip ettiği mutluluktan söz et.

**CEVRÎ ÇELEBİ**: Edirnevîdür. Ḳużāt zümresindendür. ʿİlm-i ẓāhire cidd ü cehd idüp bir miḳdār taḥṣîl ü tekmîl itmişdür. Ḥadd-ı ẓātında yārān arasında yār-ı laṭîf ve nedîm-i sitem-i ẓarîf kimsedür. Ẓarāfeti bir ḥaddedür ki bir gün Fevrî Efendiyle mübāḥaşe-i şiʿr idüp birbirinüñ maḥlaşın begenmeyüp ceng ü cidāl ḳılurken hemān Cevrî Mevlānā Fevrîye dir ki *çoḳ söyleme* **Ü49b** *yoḫsa şimdi seni iki noḳṭa ile ḳuzı iderin* ve müşārünileyh daḥi fi'l-fevr dir ki *epsem ol yoḫsa* **B89b** *ben de seni bir noḳṭa ile Cüzî ḳılarım* diyü laṭîfe iderler. Bu nükte maʿlūm-ı ẓurafā olduḳda *lā-farḳūn beynehümā* dirler. Meẕkūr Cevrî ḥālā rūz u şeb fikr-i ḳażā ile dünyā ḳaydına sālik ve ʿömründe aḳsām-ı şiʿrden bir iki maṭlaʿa mālikdür. El-ḥaḳ ziyāde şāʿirāne ve şelāşetde bir ḳılca bahānesi yoḳdur erbāb-ı ʿirfāne ʿarż olınur.

*Beyt*: Dili alup gider olduñ gel al bile cānı
Biribirinden ayırma efendi yārānı

[*Diger*]: Kesdi ümîd-i viṣâlle dil āh u nālesin
Bu cümle ile bilmişken istiḥālesin **BE55b**

**CĀMÎ ÇELEBİ**: İstanbullıdur. Nūr-ı çeşm-i **B48b** ʿālemiyān ve zübde-i sulṭān-ı zamān el-mevlā mülūku'l-ʿArabî ve'l-ʿAcemî māliku riḳābi'l-ümemi elmüeyyedü mine's-semāî el muafferu ʿale'l-aʿdāi muʿizzü'd-dünyā ve'd-dîni kehfü'l-islāmu ve'l-müslimîn** aʿnî şāh-zāde-i güzînüñ āsitān-ı felekāşiyānında iltifāt-ı bilā-nihāyāt ve ʿināyāt-ı bî-ġāyāt ile aḳrān içre ser-efrāz olup hezārān **F73a** hezār iʿzāz ile balabancı başıdur. Ḥadd-ı ẓātında netāyic-i **B90a** ṭabʿ-ı veḳḳād-ı dür-pāşı ve leṭāyif-i ḫāṭır-ı neḳḳād-ı revānı mübdiʿ-i bedāyiʿ-i maʿānî ve maẓhar-ı ṣanāyiʿ-i mebānî olup şehbāz-ı fikr-i hümā-pervāzı hemîşe murġ-ı maʿānî ve evc-i aʿlāda şāhin gibi şikār itmede cüst ü çālāk ve ṭūṭî-i ẓihni şekeristān-ı suḫende edā-yı pāk ile bî-bāk-i rūzgār ve ẓāt-ı ferḫünde ṣıfātı maʿārif-i cüzʾî vü küllî ile pirāste ve ārāstedür. Ebyāt-ı rengîni bāde-i nāb gibi ṣāf u pür-ziver ve kelimāt-ı şîrîni pāk ü maḳbūl-i cumhūr olmaġın şeh-zāde-i müslimînüñ ġayret-i firdevs-i berrîn olan bābında mezbūr aġalık ile ṣāḥib-ʿizz ü temkîndür. **BE56a V55b** El-ḥaḳ keyfiyyet-i eşʿār ile ve çāşnî-i güftār ile Rūmda Cāmî-i ṣānî olmaġa erzānidür. Bu ġazel-i ġarrā vaṣf-ı māh-rūyān-ı zîbā ol şāʿir-i ḫūb-edānuñdur ki şebt olundı. **Ü50a**

---

** -Arap ve Acem krallarının efendisi, ümmetlerin dizginini elinde tutan, semadan teyit edilen( desteklenen) düşmanlara galip gelen dünya ve dine izzet veren, İslamın ve müslümanların sığınağı

*Ġazel*: Görmedük ġurre-i ebrūnı meh-i ġarrāda
Bulmaduḳ şevḳ-ı ruḫuñ mihr-i cihān-ārāda **B90b**

Biz ne keyfiyyet ile mey diyelüm laʿlüñe kim
Neş'e-i cām-ı lebüñ ḥāleti yoḳ şahbāda

Nāfe-i zülfüñ hevesi ġonce-femüñ fikriyle
Geçirür yoḳ yire ʿömrini ḳuru sevdāda

Görinür āyīne-i rūyine baḳdıḳca dilā
Ol perī-çihre bize ṣūret-i istiġnāda

Cāmiyā istemezin ḳılmasun āzād beni
Bes durur baña ḳulum dimege ol beg-zāde

[*Diger*]: Sāḳi-i bezme meye didüm ayaġuñ öpelüm
Merhabā ise ġaraz didi ṭoluñ iç öp elüm

[*Diger*]: Ṣalmadın ʿarıżında mū sāye
*Lenterānī*dir idi Mūsāye

**Ū49a CEMĀLĪ:** Defter-zāde dimekle erbāb-ı devlet ve aʿyān-ı ʿālī-rütbet mābeyninde mevṣūf ve maʿlūmāt-ı dil-keş-i ṣafā-āyīn ile aḳrān u emṣāl **F73b** içre maʿrūf ve żāt-ı ḫuceste-ṣıfātı maʿārifle ʿulemā ḳatında maḳbūl-dür. Vücūd-ı pür-cūdına vaṭan İstanbuldur. Aña bināen libās-ı maʿārifetle müzeyyen ve āṣār-ı hiṣṣiyāt gün gibi ṭabāyiʿ-i pākinden mübeyyen żihn-i müdriki fünūn-ı ʿulūmdan ḫabīr ve kemālāt-ı lā-nihāyātla dānişmendler içre lā-naẓīr hemīşe āsmān-ı ṭabʿından dāniş-i mihri dıraḫşān-ı raḫşān gibi ṭāliʿ u ṭulūʿ idüp dür-feşān olmagın mesmūʿdur. Memālik-i dil-i ʿuşşāḳı işrāḳ-ı dānişle rūşen ḳılur ve evṣāf-ı ḫūbān-ı cihānı her vechile yād itmede şāʿir-i ḫasendür. Zīrā ki ṭabʿ-ı naẓm-ı hüner-güsteri taḫayyülāt ile mānend-i Emrī ve şelāṣet-i eşʿār ile tevāmān-ı Bāḳī olup bu devrüñ şuʿarāsınuñ meclis-i feraḥ-fezālarına rāḥ-ı suḫenle sāḳī olmaga erzānīdür. Bu bir nīce maṭlaʿ-ı muʿciz-nümā ol sāḥir-i nükte-ārānuñdur. Ekşer-i ḍurūb-ı emṣāl bilmede bī-mişāldür.

*Ebyāt*: Cönglüñe yañlışlıġ idüp yazdum ise ger duʿā
Luṭf idüp maʿẕūr dut yazmaz yañılmaz bir Ḫudā

[*Diger*]: İtme zamāne ḥalḳı ile gel muʿāşeret
İşkencedür ʿavām ile ʿörfī muṣāḥabet

[*Diger*]: Serv dirdüm ḳaddüñe illā ki istiġnāsı var
Yüzüñi mişbāḥ oḳurdum n'eyleyüm ammāsı var

[*Diger*]: İtdük şu deñlü imtizāc olmaya maḳdūr-ı beşer
Sāḳī ile ben bendenüñ [bir] içdüği ayru gider

[*Diger*]: Ey dirīġā cihān-ı fānīde
Delülik daḥi oldı maṣḥaralıḳ

[*Diger*]: Çeşm-i giryānum görüp biñ yaş ḥaḳuñ didi yār
Ḫāk-i pāyüñ bañā toprak ḳāḍīsi ḥükm eyledi

**CEVHERĪ** : Bağdādīdür. Aṣl u neseble sādāt-ı ʿiẓāmdan ve zübde-i evlād-ı seyyidü'l-enām F74a *ʿaleyhiṣṣalātü ve's-selām* dandur. Ḥüsn-i rüz-efzūn ile reşk-i B91a ḫurşīd ü ḳamer ve ḳadd-i mevzūn ile ḥayret-efzā-yı serv-i şa-nav ber idi. B49a Nāgāh bahāristān-ı vücūdına bād-ı ḫarīf esüp berk-i ḥazān gibi zerd ü żaʿīf idüp şarşar-ı ecel añа dest-res bulup naḫl-i ḥayātın şikest itdi. Cevher-i naẓmı dürr-i sīrāb gibi olmağın bu maṭlaʿ-ı pür-süz mānend-i şemʿ-i dil-efrūz ki vaṣf-ı ḫūbān-ı meh-veş ve ḥasb-i ḥāl-i rindān-ı belā-keşdür.

*Maṭlaʿ* از مي لعل بتان چهره بر افروخته ايم
چهره افروخته و شمع صفت سوخته ايم [199]

B56b **CELĪLĪ:** Bolıdan müderrisīn içre W54a ẕikr olan ʿAbdülġanī Çelebinüñ birāderidür. Zümre-i mülāzimīndendür. Aṣl ü neseble celīlü'l-ḳadr ve sarāy-ı maʿrifet ü faẓīletde eben ʿan ceddin maʿārifle ṣāḥib-ṣadr vādī-i naẓmda ṭabʿ-ı bülendi ʿālī-himmet ve eşʿār-ı dil-pesendi maḳbūl-i erbāb-ı ḥikmetdür. Bu bir ḳaç maṭlaʿ anuñdur.

*Ebyāt*: Mesken idindi çeşmümi nakş-ı ḫayāl-i yār B91b Ü50b
Güyā ki oldı dīdelerüm ḫāne-i nigār

---

[199] Ez meyi la'l-i bütān çihre ber-efrūḫte īm
Çihre efrūḫte vü şem' sıfat suḫte īm
Güzellerin la'linin şarabından yüzümü parlattık; yüzümüz parladı ve mum gibi yandı.

[*Diger*]: Gülzār-ı ḥüsn-i yār oḳınalı sebaḳ sebaḳ
Gül defterini gonce dürüpdür varaḳ varaḳ

[*Diger*]: Leṭāfet baḥridür rūyuñ ḳaşuñ mevc-i melāḥatdür
Degül çāh-ı zeneḫdānuñ şehā girdāb-ı miḥnetdür

**CAʿFER ÇELEBİ**: İstanbullıdur. Dānişmend ṭāifesindendür. Ẕāti-zāde dimekle maʿrūf ve ʿilm-i zāhirde fünün ile mevṣūfdur. Bi't-ṭabʿ derviş-nihād ve ḳayd-ı hestiden āzād olmağın be-ṭarīḳ-ı seyāhat ḫıdmet-i erbāb-ı ṭarīḳatı ve mülāzemet-i ehl-i **F74b** ḥaḳīḳati özleyüp diyār-ı ʿAceme ve eṭrāf-ı ʿāleme revāne olup ol ferzāne-i tekellüm zebān-ı Fürsi tekmīl ve nesiḫ yazmağı muḥaḳḳaḳ taḥṣīl itmiş. Elan İstanbul ḳāḍīsi olan Ḳāḍi-zāde Efendinüñ dānişmendidür. Meẕkūra ʿarż-ı ḫıdmetin tevfīż itmişler imiş Bir niçe günden soñra ol ḫıdmetden ʿazl olmış. Ḥasb-i ḥāli **B92a** bir ḳıṭʿa-i bī-mişāle naẓm ḳılmış ẕikr olınur. **BE57a**

*Ḳıṭʿa*: Kesme cevr ü cefāñı bendeñden
Zaḥmetüñ baña ʿayn-ı raḥmetdür

Bende-i bendeñüm hemīn maḳṣūd
Ḫıdmet-i ʿarż u ʿarż-ı ḫıdmetdür

Ol esnāda bir mikdār **B49b** zamān meẕkūr efendisinüñ ḫıdmetlerine varmadığına bināen العذر مقبول عندالكرام [200] fehvāsıyla bir ḳıṭʿa-i ġarrāyı terkīm ü imlā itmiş. **W55a**

*Ḳıṭʿa*: Varmasam ḫāk-i pāye ger dāim
Sanmañuz anı ḳadr ü pāyemden

Ḥayfdur k'ola tīre her laḥẓa
Āsitān-ı şerīf sāyemden

*Ve lehu*: Kūyuñ eṭrāfın ırakdan görürüm
Olmasuñ diyü kilābuñ bī-ḥuẓūr

Yakına var gam ki nāgeh birisi
Yapışup damağa dime ki dür

---

[200] El ʿöẕrü maḳbūlün ʿinde'l-kirāmi : Özür büyüklerin indinde kabul edilir.

**CÜDĀYĪ-İ ʿACEM** : Buḫeradandur. Mukeddemā ol diyārda şuʿarā ve ẓurafāyla müşaʿere ve mübāḥaşe idüp şūḫ-ṭabʿ u ḫoş-ṣoḥbet olup ṭālib-i ehl-i ḥikmet geçinüp leṭāyif-i nāẓūki bī-naẓīr ve **Ü51a** ẓerāfet-i ḫāṣṣı dil-peẕīr olmış. Āḫir **terk-i diyār ḳılup üftān u ḫizān ve teferrüc-künān Rūma** gelüp ḫıdmet-i erbāb-ı ʿulūma irişmiş. Her birinüñ muṣāḥabetinden **B92b** müstefīd olur iken dünya-yı dündan nevmīd olup maraż-ı taʿūn ile fevt oldı. Bu bende ile ḥuḳuḳ-ı sābıḳası **F75a** küllī olmağın vefātına bu tārīḫ-i pāk kelimāt şebt olundı.

*Tārīḫ li-mü'ellifihi*: شاعر خوش گو جدایی انك بود
صحبت پاکیزه اش قوت روان [201]

از جهان بیوفا دلگیر گشت
ترك یاران گفت و چون رفت از میان[202]

بهر او تاریخ عهدي گفته شد
وه جدایي کرد رحلت از جهان [203]

Egerçi ol merḥūmuñ ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ḫūb ü pür-zīver ve pesend-i cumhūr ve merġūb vāḳıʿ olmışdur **BE57b** lākin muṣāḥabet-i pāki şiʿr-i süznāk üzre fevḳa'l-ḥad ber-terdür. Bu maṭlaʿ-ı nāzük anuñdur.

*Maṭlaʿ* : مران رقیب بخواری ز کوی یار مرا
بر و برای خدا یکزمان گذار مرا [204]

**CİNĀNĪ**: Sofyevīdür. Evān-ı cevānide terk-i ravża-i ʿālem-i fānī **B93a** idüp **gülşen-i V56b** cāvidāni cānibine revāne ve şemʿ-i şebistān-ı İlahiye pervāne oldı. Ümmīddür ki ber-muḳtezā-yı maḥlaṣ cināna lāyıḳ u sezā-vār ola. Ol

---

201 - Şā'ir-i ḫoş-gū Cüdāyī ān ki bored
Şohbet-i pākīzeş ḫurret-i revān
Ey Cüdâyî güzel söz söyleyen şair, onun (şairin) temiz sohbeti ruha kuvvet verir.

202 - Ez cihān-ı bī-vefā dil-gīr geşt
Terk-i yārān guft ū çūn reft ez miyān
Dostları terk edip ortadan kaybolunca vefasız dünyadan usandı.

203 - Behr-i u tārīḫ-i 'Ahdī gofte şod
Veh Cüdāyī kerd rıhlet ez cihān
Onun tarihini Ahdî söyledi. Cüdâyî ne yazık ki dünyadan göç etti.

204 - Merān rakīb be ḫārī zi kūy-i yār merā
Berev berā-yı ḫudā yek zamān güzār merā
Ey rakip yarin mekanından beni aşağılayarak kovma. Allah için bir zaman olsun beni bırak da git.

yār-ı nikū-girdāruñ āyīne-i ṭabʿından bu beyt nümāyān olup saḥife-i rūzgārda yādigār ḳaldı.

*Beyt*: Añlar idi āyīne māhiyyetin
Rū-be-rū olsa anuñla nāgehān

**Fī ḥarfi'l-ḥa**

**ḤĀLETĪ EFENDİ:** B50a Zümre-i ḳużātdandur. Rūm ilinde Ilıca nām ḳaṣabadan żihn ü żekā-yı selīm ile mevṣūf ve aʿyān-ı zamān içre ʿAbdullah Çelebi dimekle maʿrūfdur. Ḫoş-ṣoḥbet ü nāzük-ṭabʿ kimesnedür. Ū51b Kemāl ü faẓl ile maḳbūl-i merdüm-i zamān ve fenn-i şiʿr añlamada müsellem-i ehl-i cihān ve Ḫayālī Begüñ edāsına māyil F75b ve muḥibb-i ehl-i dil ve maʿmūn-ı Emrīye ḳāyil olmağın her yirde emīr-i kelām ve pesend-i ḫāṣ u ʿām olmışdur. Ebyāt-ı ḫāṣṣı ḥālet-resān-ı ʿuṣṣāḳ-ı bī-nevā ve himmet-i bülendi erbāb-ı mihr ü vefādur. Egerçi naẓm-ı dürer-bārı S93b az ve öz ammā pāk ü süznākdür bu evrāḳa şebt oldı.

*li-miṣli hāẕā ebyāt:*

Her ḳaçan devr oḳısa maḥfelde cānānum benüm BE58a
İster ol devrüñ teselsül buldığun cānum benüm

[*Diger*]: Āşiyān itmiş idi dilde maḥabbet göçdi
Yüri ey kebk-i ḫıram ol yuvadan ḳuş uçdı

[*Diger*] : Dāğlar düdı tenümde tāze sünbüldür bāña
Dāğum üzre dāğlar ḳatmer ḳaranfüldür bāña

[*Diger*]: Sīfāl-i serde yir yir tāze dāğumdur ḳaranfüller
Yanında düd-ı āhum her ṭaraf şūrīde sünbüller

[*Diger*] : Belendüñ ey kefen üstime bāña yār-ı gār olduñ
Götürdüñ ḫākden beni görem kim yüzüñ aġ olsun

**ḤUBBĪ BEG:** Ehl-i ticāretdendür. Dürr-i ṣadef-i V57a ṣāḥib-dilān ve zübde-i ḫalef-i mir-i suḫenverān Ḫayālī-zāde dimekle meşhūr ve pesendīde-i nezdīk ü dūrdur. الولد سر ابيه[205] ḳavliyle şiʿr herkese kesb ise anlara mirāṣ-ı celīdür. S94a Rūz u şeb esīr-i ṣoḥbet-i erbāb-ı hüner ve dem-bedem benefşe-i ḫūbān-ı perī-peyker ve hemīşe gülşen-i cānında ḫūbb-i gonce-femler gülbin-i cinān gibi tāze vü ter olmaḳdan maʿrifet-i küllī ile cüzʿiden behremenddür. Eşʿārı süznāk ve güftārı ḫūb ü pāk ve ġāyetde merġūb ü feraḥ-nākdür. B51a İllā bu ġazel ve bir iki beyt daḫi anlarunñdur.

---

205 - Elveledu sırru ebihi: Çocuk babasının sırrıdır (yolundadır).

*Ġazel*: Meskenet-i ḥākini ṭāc it başa sulṭānlıḳ budur
Salṭanat mülkini berbād it Süleymānlıḳ budur

Hūş-yār ol bāde-i ʿışḳ ile ser-ḫoşluḳ budur
Bī-ḫod ol esrār-ı Sübḥān ile ḥayrānlıḳ budur

Her ne gelse ḫuşk ü ter ḫ ān-ı ḳażādan mā-ḥażār
Dime bu zehr ol şeker ādāb-ı mihmānlıḳ budur **Ü52a**

Ḥaḳ-şinās ol herkese ḳadrince eyle bezl-i cūd
ʿĀlemi ḳul eyle iḥsān ile sulṭānlıḳ budur

Cürʿa-ḫ ān-ı çeşme-i ʿirfān ol ey Ḥubbī varup **894b**
Ḳatreye alma yedi deryāyı ʿummānlıḳ budur

[*Diğer*] : Esrār-ı ġam-ı ʿışḳı sen ey zāhid-i nādān
Fāş eyleme dirsin beni ābdāl mı ṣanduñ

**Ü51b ḤĀYIRĪ:** Bu devr şuʿarāsından ve bu ʿahd fużalāsındandur. Erbāb-ı faḍl u kemāl arasında Ḥāfıẓ-ı şāh-naẓar dimekle iştihār bulmış. Aṣl u nesebi pesendīde-i ehl-i rūzgār ve ẕāt-ı pāk-ḥasebi nāmdārdur. Egerçi peder-i büzürgvārı ve ecdād-ı ʿālī-tebārı ṭāife-i etrākdendür. Kendüleri dūnü'l-büluġ iken vālidleri ile seyr-i bilād-ı eʿaẓim iderek bir ṭarīḳle dergāh-ı felek-bār-gāh Ebā ʿAbdullahü'l-Ḥüseyne(r ḍ) yüz sürüp amedd-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür ki ḫāk-i Kerbelāyı ʿarş-ı aʿlāya virmez. Ve Ḥāyırī maḫlaṣ itdüklerine sebeb bu ki ḫāyır-ı Ḥażret-i İmamda mütevaṭṭın olmışdur. Vücūd-ı laṭīfi müṭālaʿa-i ʿulūm-ı ʿArabiyyeden ḫabīr ve ḳavāʿid-i eşʿār bilmede bī-naẓīr **F76a** ve tevāriḫ-i selāṭīn-i rūzgār ve üslūb-ı inşāyı tetebbuʿ itmeden ḫālī degüldür. Zebān-ı şelāşede şāʿirān-ı nāmdār gibi fünūn-ı naẓmdan ḫaberdārdur. Bu bir nice maṭlaʿ-ı ābdār-ı Fārisī ve Türkī anuñdur.

*Ebyāt*: ای خطت از مشك تر بر گل نقاب انداخته
ابر زلفت سایهء بر آفتاب انداخته [206]

---

206 - Ey ḫaṭṭet ez müşk-i ter ber gül nikāb endāḫte
Ebr-i zülfet sāye-i ber-āfitāb endāḫte
Hattın taze miskten gülün üzerine örtü örttü. Zülfünün bulutu güneşe gölge saldı.

[*Diger*]: Ṣafā-yı cām-ı leb-i yārdan rivāyet ider
Elüñ dudaġına ur gör neler ḥikāyet ider

[*Diger*] : Ne cefādur ki baña ol büt-i ṭannāz eyler
Ben aña ʿarż-ı niyāz eylerüm ol nāz eyler

[*Diger*] : Başuma nāz ile ol serv bırakdı sāye
Ey hümā sāyeñi şimden girü ṣal ṣaḥrāya

Bu rubāʿī-i zībā daḥi ol şāʿir-i güyānuñdur.

*Rubāʿī* : درد دلم از جاك گریبان پیدا است
وز سینهء زار راز پنهان پیدا است
ازضیف تنم جنان شده زار و نحیف
کز هر طرفی که بنگری جان پیدا است [207]

**ū52a HARĪMĪ BEG**: Kütāhiyyedendür. Nām-ı şerīfi İbrāhim ve ḫulḳ-ı ʿazīm ile yār-ı kerīm kimesnedür. Fī zamānına şehr-i mezbürda alay begi olan Raḥīmī Begüñ ferzend-i dil-pesendidür. Ḥālā ḫıdmet-i sulṭān-ı mesned-nişīn-i Siyāvuş olan pādişāhuñ ʿasākir-i muẓaffer şafları içre çavuşdur. Peder-i büzürg-vārı gibi ʿālī-tebār olup zeʿāmete mutaṣarrıfdur. Ve yārān-ı suḫen-güẓār mābeyninde ebu'l-maʿārif ve envaʿ-ı nikāt-ı bā-berekāt künhüyle vāḳıf kendü ṭarzında ser-āmed-i akrān u emāṣil ve maḳbūl-i ṣāḥib-devletān-ı cāh u celāl ve meydān-ı belāġatde **F76b** pīşrev-i şāh-ı suḫenverān-ı zamān ve ʿarṣa-i faṣāḥatde dür-pāşī faṣīḥ-i zebānān-ı cihāndur. Ve edā-yı pāk ile muṣāḥabeti dil-peẕīr ve cüst ü cūy-ı memālik itmede bī-naẓīr olmaġın emr-i pādişāh-ı cihāngīr ile sene **B50b** ṣelāṣe ve ṣemānin ve tisʿami'enüñ şehr-i Recebinde diyār-ı Bagdāda gelüp mezārāt-ı evliyāullah ve merāḳıd-ı aṣfiyā-yı feyż-i enbiyāyı ziyāretle behremend olmaḳ müyesser ve muḳadder olduḳda her birisinüñ āsitān-ı felek-āşiyān-ı ḫuceste ʿünvānına ʿarż-ı ʿubūdiyyet iẓhār-ı ḫulūṣ-ı ṭaviyyet içün birer ġazel-i ābdār mānend-i dürr-i şehvār rişte-i naẓma çekmişlerdür. Ḫuṣūṣa ḥażret-i şāh-ı

---

207- Derd-i dilem ez çāk-i girībān peydāst
V'ez sīne-i zār rāz-ı pinhān peydāst
Ez ża'f tenem çünān şode zār u naḥīf
K'ez her ṭarafī ki beńgerī cān peydāst
Gönlümün derdi bağrımın açıklığından bellidir. İnleyen sinemden gizli sır açığa çıkmıştır.
Zayıflıktan tenim (vücudum) öyle zayıflamış ve incelmektedir ki ne tarafdan baksan can görünür.

şehidān yaʿnī şehid-i Kerbelā مرقده نور الله [208] ḥaḳḳında buyurdukları-nuñ maṭlaʿı budur ki ẕikr olınur.

*Maṭlaʿ*: Cennet-āsā ravża-i kūyuñ ser-ā-ser nūrdur
Dūd-ı ḳandilüñ anuñçün kühl-i çeşm-i ḥūrdur

Eşʿār-ı dil-küşāları bisyār ve ḥasb-i ḥāl-i dil-i zār olmağın bir nīce maṭlaʿ-ı ābdār naḳş u nigār oldı.

*Ebyāt*: Gül-ruḥlaruñ senüñ olalı gülsitān-ı ʿışḳ
Bülbül-veş atdı murġ-ı dili dāsitān-ı ʿışḳ

[*Diger*]: Teraḥ defʿ olup irişdi feraḥ bu ḳalb-i nā-şāde
Biḥamdillah yüz urdum evliyā-yı şehr-i Bağdāda

[*Diger*]: Çenk itdüñ ḳaddini gamla dil-i maḥzūnuñ
Bu mıdur ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ olana ḳānūnuñ

[*Diger*]: Bī-rahm müjeñ oḳlarını sīneme gönder
Lutf eyle ḳo teklīfi göñülden geçeni gör

[*Diger*]: Tenk itdüñ başıma şīve ile dünyāyı
Göresin nīce olur sevdigüm istiġnāyı

*Naẓīre li-mü'ellifihi*
Dün gice görmedüm ol mihr-i cihān-ārāyı F77a
Dūd-ı āhumla ḳara başa n'ola dünyāyı

Bu maṭlaʿ daḥi anlaruñdur.

*Maṭlaʿ*: Gezer kūyuñda dil şām ü seher ağlayı ağlayı
Ġamuñla nār-ı hicrāna ciger ṭağlayı ṭağlayı

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Ġam-ı ḥāliyle çıḳdum dīdeden ağlayı ağlayı
Dilerdüm zülfi zencīrine dil bağlayı bağlayı

[208] - Nevvarallahü merḳadehu: Allah onun kabrini nurlandırsın

**ḤAYRETÎ:** Vardar Yeñicesindendür. Ehl-i **BE58b** timār ṭāifesinden evṣāfın işitdügümüz şu'arādandur. Rind-i lāubālī ve pāk-meşreb ve peyrev-i ehl-i meẕheb ve derviş-ṣıfāt ve nikū-hilḳat ṭab'-ı nāzükī fünūn-ı ma'ārifetle müretteb her vechile eṣnāf-ı şi're ḳādir ve 'ilm-i taṣavvufuñ ıṣṭılāḥātında māhir elfāẕ-ı revān-baḥşla mānend-i ḥāfiẓ-ı ḫoş-nevā ve ṭarz-ı ġazelde miṣāl-i Ḥayretî ṣāḥib-edā ḫayfā ki evāḫir-i 'ömründe dîde-i cihān-bînî 'alîl ve beyne'l-aḳrān zār u ẕelîl olup bu cihān-ı pür-āşūbdan göz yumup görmezden evvel çeşm-i i'tibār ile naẓar itmeden göz yumup nîk ü bedden geçüp küşe-i 'uzletde nişimen ṭutup kendü **W57a** ḥasb-i ḥālin bu maṭla'da derc itmişdür.

*Maṭla'*: Bu fenā evde vefādan görmedi aṣlā eṣer **B95a**
Bunca yaşlar yaşadı ḫattā ağardı çeşm-i ter

Ḥaḳḳā budur ki eş'ār-ı ṭarab-engîzi ve güftār-ı taṣavvuf-âmîzi ḫūb ü merġūbdur. Cümlesinden bir ġazel-i zîbā ki maḥabbet-efzādur ṣebt olundı.

*Ġazel*: 'Āşıḳuñ bağrında ṭaġlar deñlü başı var imiş
Kendü bir kem ḳatre deryālarca yaşı var imiş

Yoḳ şanurdum bāliş-i raḥat bu miḥnet-ḫānede
Şimdi bildüm dilberüñ işüği ṭaşı var imiş **F77b**

Benlik imiş ayıran ben bendeyi cānāneden
Ey dirîġā bilmedüm arada nāşı var imiş **B51b BE59a**

Baş virüp rāh-ı fenāda başa iletdi işin
Āferin Ferhāda ḫoş devletlü başı var imiş

Cān ile cānān arasında ḥicāb olduñ diyü
Ḥayretînüñ kendü kendüyle savaşı var imiş

Bu maṭla'-ı ġarrā daḫi ol şā'ir-i bülend-edānuñdur.

*Maṭla'*: Beñzetmiş uzun ḳāmet-i dil-cūsına yārüñ
Başında ḳavaḳ yili eser daḫi çenāruñ

**ū52ı ḤĀLĪ BEG**: Ḳuloğludur ve sipāhi silkine münselik olmışdur. Bağdāda tābʿi Mendīlcebin(مندیلجبین) nām ḳaṣabada mütevellid olmış egerçi babası Bosnadandur. Ve naḫl-i vücūd-ı pür-eşmārı ravża-i dārü's-selām-ı Bağdādda neşv ü nemā bulmışdur. Dil-i pür-envārı ḥaḳīḳat nūrıyle ṭolmışdur. ʿİlm-i taṣavvufuñ kemāhiye ḥālin bilmişdür. Defeʿat ile vilāyet-i Rūm u ʿAcem ve ḫıdmet-i pādişāh-ı encüm-ḥaşeme varup gelmişdür. Müṣāfereten nīce nīce maʿārif fāide ḳılmışdur. Ḥāliyā rūz u şeb vaṣf-ı gül-ruḫān-ı zamān itmede mānend-i bülbül ve naẓar-ı pür-süzı ḥālet-baḫş-ı yārān-ı dil-efrūz olmadan ḥālī degüldür. Türkī ve Fārisī ġazel-i ābdārları ve sāir güher-bārı çoḳdur ve her birisinüñ eyüliginde kimsenüñ sözi yoḳdur. Bu bir nīce ebyāt-ı pür-nikat anlaruñdur.

*Ebyāt*:

در ره عشق جوانان جان فشانیها کنیم
ز انك پیری بسی یاد جوانیها کنیم [209]

از خون دیده است مرا روی زرد سرخ
ورنه که دیده است رخ اهل درد سرخ [210]

ما ترك بادهء طرب افزا نمی کنیم
هر کس که میکند بکند مانمیکنیم [211]

صورت عالم دگرگون شد ز اشك آل من
کی به این صورت بعرض اورسد احوال من [212]

عاشقم هر دم بدرد عشق واقف نیست یار
حالیم اکه نمیکردرکسی از حال من [213]

---

209 - Der reh-i ʿışḳ-ı cevānān cān-feşānihā konīm
Z'ān ki der pīrī besī yād-ı cevānihā konīm
Gençlerin aşkı yolunda can saçalım, çünkü yaşlılıkta gençliği çok yâd ederiz.

210 - Ez ḫūn-ı dīde est merā rūy-i zerd surḫ
Verne ki dīde est ruḫ-ı ehl-i derd surḫ
Benim sararmış yüzümün kırmızı görüntüsü kanlı göz yaşımdandır. Yoksa dert ehlinin yüzünün kırmızı olduğunu kim görmüştür?

211 - Mā terk-i bāde-i ṭarab-efzā nemī konīm
Herkes ki mī koned be koned mā nemī konīm
Biz neşe veren şarabı terk etmeyiz, terk eden etsin, biz terk etmeyiz

212 - Şüret-i ʿālem dīger-gūn şod ez eşk-i āl-i men
K'ey be īn şüret be-ʿarż-ı ū resed aḥvāl-i men
Benim kızıl göz yaşımdan âlemin şuretı değişti. Benim durumum bu suretle ne zaman ona arz olunacak?

213 - ʿĀşıḳam he dem be-derd-i ʿışḳ vāḳıf nīst yār
Ḥālīyem āgeh nemī gerded kesī ez ḥālī men
Her an âşığım, yâr aşk derdine vâkıf değil; Hâlî'yim, kimse benim derdimden haberdâr olmaz.

[*Diğer*]: Ey münevver senüñ envāruñ ile mihrle māh
Dün ü gün ḫıdmetüñe mihr ile māh iki güvāh

Sāye hem şām-ı firāḳuñ bañа hem-rāh olmaz
Sen meger eyleyesin sāye-i luṭfuñ hem-rāh

Nīm bismil ne ḳoyupsun men-i miḥnet-zedeyi
Ger murāduñ beni öldürmek ise Bismillah

[*Diğer*]: Ḥarābāt ehliyim sā-i cevānum bāde pīrimdür
Ayaḳdan düşsem anda cām-ı gülgün dest-gīrümdür Ü52b

**ḤAYDAR ÇELEBİ**: Ṭarabefzündandur. B52a Zümre-i ḳużātdan S95b derviş-nihād ve nikū-nijād kimesnedür. Maʿrifet-i küllī ve cüzʾī ile taḥṣīl ü tekmīl itmişdür. Ṭabʿ-ı laṭīfi ve ẕihn-i şerīfi fenn-i şiʿre egerçi çoḳ mümāreset it-memişdür. Lākin şiʿrinde ẕerre ḳadar bahāne yoḳdur. Bu bir iki beyt-i ʿāşıḳāne anuñdur ki şebt olundı.

*Naẓm*: İñlerin ta ṣubḥa dek sen peyker-i meh-pāreden
Aġlarum aḫşama dek eşküm gibi seyyāreden

Ṭatlu cānumdan uṣandum acı acı aġlarum
Ayru düşelden berü ol laʿl-i şeker-pāreden

[*Diğer*]: Bağlamış niçe göñül her müyınuñ bir tārına
Kimisin aşmış kimin yaḳmış daḥi envārına

**ḤĀFIẒ**: Ḳonevīdür. Dānişmend-i hūşmend zümresinden ḳuvvet-i muḥāfa-zası ḫūb ve mezuniyyet-i ṭabʿı ġāyetde merġūb imiş. Āvāze-i hoş-nevāsın ve eşʿār-ı dil-küşāsın görüp işitdigümüz şuʿarādandur. Lisān-ı ʿArabīde taḥṣīl-i maʿārif ḳılmış ve zebān-ı Fārisīnüñ ḳavāʿid-i fevāidine S96a vāḳıf imiş. Bu bir iki beyt anuñdur ẕikr olınur.

*Beyt*: Ġam-ı zülfüñle ḫāk olsam biter üstümde sünbüller
Ruḫuñ şevḳıyle cān virsem ṭolar ḳabrüm ḳızıl güller F78b

Ola kim bir bahāneyle irem bāġına dildāruñ
Kesik başum sifālinde dikūñ bitsün ḳaranfüller

[*Diger*] : El virse baña devrān bir ḫoş zamāne olsa
ʿIyd olsa dest-i yāri öpsem bahāne olsa

**ū53a HAMDĪ-İ Burūsevī**: Ḥadd-ı ẕātında ʿAcem-zāde olup ḳayd-ı ʿālemden āzāde olmagın ʿālem-i cevānīde devrān-ı bī-beḳāyı fānī bilüp şu gibi cüst ü cüy-ı dīdār-ı ḫūb-rūyān-ı ferḫunde-āṣār olup geşt ü güẕār iderek ḫankāh-ı ʿālem ve mesned-gāh-ı dervişān-ı bī-ġam ve ṭarīḳ-ı ṭarīḳatde peyrev-i rāh-ı mustaḳīm aʿnī Mıṣrda muḳīm olan Şeyḫ İbrāhimüñ āsitān-ı ḳuds-āşiyānına revāne olup Ḥażret-i Gülşenīnüñ cā-nişīni olan güẕīde-i Şeyḫ Develi yaʿnī Seyyid ʿAlī ḫıdmetlerine irişüp biʿat itmiş. Āḫirü'l-emr seyr ü sefer iderek diyār-ı Bagdāda gelüp yārān-ı ṣafā ile ve mü'ellif-i teẕkire ile muṣāḥabet idüp keyfiyyet-i ḥālinden āgāh olundı. Ḫayli derviş-nihād ve Fenāfillah mertebesine dest-res bulmış şāʿir-i dūr-endīşdür. Kelimāt-ı muḥaḳḳıḳāneyle maḳbūl-i herkes ve nikāt-ı ʿāşıḳānesi virdi-i zebān-ı yārān-ı ḫūb-nefes olmışdur. Bu bir ḳaç beyt-i ābdār Ḥażret-i İmam Ḥüseyne *raḍiyallahü anh* varduḳda merşiye diyüp şebt itmiş.

*Ebyāt*: Şerḥalar çek sīneñe mātem güni ābdāl iseñ
Ḳane ġarḳ olmaḳ ile saʿy it muḥibb-i āl iseñ

[*Diger*] : Lāle-veş çāk idelüm cismimüzi mātemdür
Āşikār eyleyicek dāġ-ı dili bir demdür

[*Diger*] : Ehl-i diller n'ola ger gezse fenā şeklinde
Pādişāhlar bulınur bunda gedā şeklinde **F79a**

[*Diger*]: Ser-fürū eylemezüz şāhenşeh-i devrānuñ
Ayaġı toprağıyuz dilber-i ʿālī-şānuñ

[*Diger*]: Żaʿfdan mıdur ʿaceb ol derlemiş ruḥlarda tāb
Yoḫsa ya Rabbi bu yüzden mi çıḳar gülden gülāb

[*Diger*] : Ṣabā luṭf it götür yüzden seḥāb-ı zülf-i cānānı
Ne günden oldıġun göster bize nevrūz-ı sulṭānı

Meẕkūr tekrār burc-ı evliyāya gelmede bu ġazel-i ʿāşıḳānı edā itmişlerdür.

*Ġazel*: Mürde-i ʿışḳ olanuñ ġonce-i dil ṣad-çākidür
Görinen nergis çemende dīde-i ġamnākidür

Şuçı yoḳdur dilberüñ baḳdukça anmā ādemi
Öldüren çeşm-i siyāh u ġamze-i bī-bākidür

Lālenüñ hep yanduran şimdi fitil-i dāġını
Bir mehüñ Beġdādda ruḫsār-ı āteş-nākidür

Luṭf idüp çöz düğmeni it ṭūṭī-i güyā beni
Böyle sīne şā'irüñ āyīne-i idrākidür

Şüphe yoḳdur ey gül-i pākize-ṭıynet Ḥamdiyi
Eyleyen ser-ḥalḳa-i 'uşşāḳ 'ışḳ-ı pākidür

**ū53› HÜSEYNĪ-İ Beġdādī**: Ābā ve ecdād-ı pāk-nihādı ol diyāruñ a'yān-ı ḫuceste-şānından ta'dād olınup mü'ellif-i teẕkirenüñ 'amucesidür. Ekşer-i evḳātın müşāfiretde geçirüp sevdā-yı 'ışḳ başına üşüp bād-ı maḥabbet gönlüne eşer idüp 'alaḳa-i dünyeviden rişte-i ümmīdin ḳaṭ' ḳılup rüzgārda ṭarīḳ-ı dervişlik iḫtiyār idüp niçe zamān geşt ü güzār iderek vādī-i cünūna düşüp gāh müsāfir-i baḥr ü berr ve gāh mücāvir-i zāviye-i erbāb-ı hüner olup iki zebān ile naẓm-ı revān-ı vaṣf-ı ḫūbān-ı cihān söyleyüp şifte-i cevānān-ı dil-firīb ve leẕẕet ü çaşni-ḫvān-ı 'ışḳdan nasīb alup āḫirü'l-emr nidā-ı F79› ارجعي الي ربك [214] güşına irişüp Kerbelāda defn olınmışlardur. Sene toḳuz yüz seksen beşde yārāna vedā' ḳılmışlar ve bu bir nice Fārisī ve Türkī eş'ār anlardan istimā' olmışdur. Ol yār-ı pāk-meşrebden bī-ta'b şebt olundı.

*Ebyāt*: کاکل مشکین بسر ان سیمتن می پرورد
این بلا را از براي جان من می پرورد [215]

آن صنم طالب دین بوده و من غافل از و
قبلهء اهل یقین بوده و من غافل از و [216]

---

214 - İrciʿī ilā rabbike: Ey huzura kavuşmuş insan! Sen Ondan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Kur'an 89/28

215 - Kākül-i müşkīn be-ser ān sīm-ten mī pervered
İn belā rā ez berā-yı cān-ı men mī pervered
O gümüş tenli başında mis kokulu kâkül büyütür. Bu belâyı benim canım için ( canıma kasdederek) büyütür.

216 - Ān ṣanem ṭālib-i dīn būde tū ġāfil ez u
Ḳible-i ehl-i yaḳīn būde tū men ġāfil ez u
O put (sevgili) din talep ediyordu, ben ise ondan gâfildim. O yakîn ehlinin kıblesiydi, ben ise ondan gâfildim.

باشد هوس تیر در دل همه کس را
تا خود که فشاند بدل این تخم هوس را [217]

[*Diğeri*]: Ṣanmañ beni çemendeki gül sine-çākiyem
Bir serv boylu lāle-ruḫuñ derd-nākiyem

Bu rubāʿī-i mestāne daḫi ol şāʿir-i zībānuñdur şebt olundı.

*Rubāʿī*: در فصل بهار خوردن باده خوش است
خوردن مي ناب بارخ ساده خوش است
صحن چمني باشد و من باشم و يار
اسباب طرب مدام آماده خوش است [218]

**ḤAŞIRĪ**: Şirvāniyyü'l-aṣl ve ṣāḥib-nesldür. Ḫayli nezāket-i ṭabʿ ve ẓerāfet-i vaṣfla ārāste ve esbāb-ı leḥv ü luʿbla ol felāket-me'āb pirāste ve bir bī-rīyā ʿāşıḳ-ı şeydā ve'l-perīşān-menzil ü bī-me'va olmağın būriyādan bī-ser-i bī-devletine bir tāc-ı pür-revāc peydā idüp bī-ḳaydlığında şāhān-ı ʿāleme ser-fürūʿ idüp ʿarż-ı iḫtiyāc itmez ve ḫūb-rūyān-ı **B53a** cihānı ṣūfī gibi bāğ-ı cināna ṣatmaz. Bir nice müddet dārü's-selām-ı Bağdādda sākin olup erbāb-ı naẓmla ihtilāṭ-ı küllī eylemegin kelimātına cüz'ī irtibāṭ virüp vādī-i **F80a** şiʿre sālik ve emtiʿa-ı ġazelden ḫayli māl ü menāle mālik olmışlardur. Cümle elfāẓ-ı güher-nişārlarından bir iki beyt-i pür-nikāt bu cemʿiyyet-i ẓurafāya şebt olunması münāsib görüldi. Ebyātına eşḫāṣ-ı ʿāşıḳ-pīşe ṭālibdür.

*Naẓm*: Bize bir yār-ı vefā-dār gerekmez mi gerek
Olıcaḳ yār-ı cefā-kār gerekmez mi gerek

[*Diğeri*]: Türkī-vārınca söylerem şiʿri
Ḳātī arınca söylerem şiʿri

---

217- Bāşed heves-i tir-i tu der dil heme kes rā
Tā ḫod ki feşāned be-dil īn toḫm-ı heves rā
Bu heves tohumunu gönle saçınca senin okun herkesin gönlüne saplanmaya heveslendi.

218- Der faṣl-ı bahār ḫurden-i bāde ḫoş est
Ḫurden-i mey-i nāb bā-ruḫ-ı sāde ḫoş est
Sahn-ı çemenī bāşed ü men bāşem ü yār
Esbāb-ı ṭarab müdām āmāde ḫoş est
Bahar mevsiminde şarap içmek güzeldir. Saf şarabı güzel yüzlü biriyle içmek güzeldir. Yeşil bir bahçe olsun, ben olayım bir de yar olsun. Eğlence gereçlerinin sürekli hazır olması güzeldir.

**ḤIFẒĪ**: İbni ʿAbdullahdur. Dānişmend ṭāifesindendür V58a lākin İstanbulda neşv ü nemā bulmışdur. Ẕihn-i selīmi ve ṭabʿ-ı mustaḳīmi ḫūb ü merġūbdur. Kemāl-i kābiliyyetden ʿilm-i ẓāhire meşġūl iken terk-i ʿalāyıḳ-ı dünya idüp ṭarīḳ-ı taṣavvufa sālik olup ol vādīden çoḳ nesneye mālik olmışdur ve bir miḳdar zamān siyāhat ṭarīḳı ile Rūm iline seyr ü sülūk idüp maʿrifet-i cüzʾī ve küllī kesb itmiş ṣanāyiʿ-i B52b şiʿrden ḫabīr ve zebān-ı Ü53a Fārisī ve Nevāyī BE59b bilmede bī-naẓīr ve ḥadd-ı ẓātında ol ṭūṭī-i şeker-ḫā-yı ḫoş-edā B96b ḥıfẓ ile ḥāfiẓ-ı kelām-ı Ḫudādur. ʿİlm-i müsıḳīde terennüm ile bülbül-i naġme-serā ve ṣavt ü naḳş bağlamada hem-zebān-ı ʿuşşāḳ-ı bā-nevādur. Ḥayfā ki ẓarīf-i laṭīf ü şāʿir-i naṣīf-i naḥīf şiʿr ü şuʿūr mābeyninde şöyle meşhūr ve bir mertebede ter-mizāc kimsedür ki dāimā kendü ḫuyından bī-ḫużūr olur ve ol bābda bī-ʿilāc idügi zebān-ı yārānda meẕkūrdür. Bu ġazel-i mestāne ḥasb-i ḥāl-i rindān-ı zamān olduġıçün şāhid-maḳal ve mübeyyen-i ḥāl ve vaṣf-ı mecālis-i erbāb-ı dünyā olsun diyü peydā itmişler.

*Ġazel* : ʿĀlimüñ mertebesin gör ne ḳadar ber-terdür
Başdan bezm-i ṣafā bir ayaġ altı yirdür F80b

Ne ḳadar vaḥşi ġazāl olsa da rāmuñdur yār
ʿIşḳ-ı dīvāneligin gör ki ne vādīlerdür

ʿIşḳ-ı Manṣūra felek bay-ṣıfāt baş egdi
Ol ne Ḥallac durur gör bu nīce çenberdür

Dehen-i nāzüki ter düşdügine cānānuñ
Yoḳ yire ol lebi nev ḥaṭṭı yine muġberdür B97a

Söz güherdür dir iseñ Ḥıfẓī-i ṣāfi-dile gel
K'andan ġayrıda bulınmaz o bir cevherdür V58b

[*Diger*] : ʿĀlemi ḳırdı geçürdi meded ey ḳaşı hilāl
Nedür ol çeşm-i ḫarāmī nedür ol rūy-i celāl

**ḤĀLĪ**: ʿAcem-zādedür. Babası Şirvandan Rūma gelüp ḳużāt zümresi içre ṣāḥib-ḳażā olmış ve kendü İstanbulda neşv ü nemā bulmışdur. Ḥālā dānişmend ṭāifesinden olup ekşer-i ʿulūmı müṭālaʿa ḳılup ve zebān-ı Fārisīyi geregi gibi bilüp üç zebānla naẓma ḳādir ve her birinde mānend-i

akrān-ı şā'ir-i sāhir ser-ā-ser şi'ri ḥālet-baḫş-ı ehl-i ḥāl ve ḥasb-i ḥāl-i 'uşşāḳ-ı şikeste-bāl vāḳı' olmışdur. Ve ḫaṭṭ-ı nesta'lıḳ yazmada kātib-i seri' ve ṭarz-ı inşāda mübdi' u muḫteri'dür. Bu bir iki maṭla' u beyt anlaruñdur.

*Ebyāt* : بیمار هجرم و دهدم لعل یار حظ
**897b** آری دهد شراب به اهل خمار حظ [219]

[*Diger*]: Çıḳmadı cānum ü gönlümden ol anuñ yādı
Āh anuñ derd-i dili ve ey bunuñ feryādı

Ḳaṣd-ı cān itmege yüz sihr ile ta'lim ider
Gözinüñ veh ne belā sāḥir imiş üstādı

[*Diger*] : Dilde bir ġam-ḫāne bünyād eyledi üstād-ı 'ışḳ
Virdiler adını ol ḳaṣruñ ḫarāb-ābād-ı 'ışḳ

Ve bu ḳıṭ'a daḫi ol şā'ir-i sihr-sāzuñdur yazıldı.

*Ḳıṭ'a*: از ره طاعتت مکن یارب
بسوی معصیت ز سر نروم

لطف فرمای در جهان معصوم
همچنان کامدم دگر نروم [220]

**F81a B53a**

**ḤÜKMÎ**: Gelibolıdan dānişmend-i hüşmend zümresindendür. Rūz u şeb kesb-i 'ulūm içün ḫıdmet-i erbāb-ı kemāl idüp aḳrān içre ma'ārif-i cüz'î ve küllîde bî-mişāl **BE60a** ve enva'-ı ḫuṭūṭa mālik ve ḳalem-i müşgîn sevādından taḥrîr olan erkām-ı rengîni dil-peẕîr ve tecnis ü taḫayyülde

---

219 - Bîmār-ı hicrem ü dehedem laʿl-i yār bax
Ārî dehed şarāb be ehl-i ḫumār bax
Ayrılıktan hastayım, yarin al dudağı bana haz verir. Evet şarap humar ehline haz verir.

220 - Ez reh-i tāʿatet meḫun yā Rāb
Be-süy-i maʿṣiyet zi ser ne revem

Luṭf-fermāy der cihān maʿsūm
Hem çünān k'āmedem diger ne revem
Ya Rabbi ma'siyete ( itaatsizlik) doğru senin itaat yolundan çıkarma.
Lütuf buyur dünyaya masum geldim, başka türlü gitmeyeceğim.

peyrev-i Emrî ve edâ-yı pâk ile hem-zebân-ı ʿÂmrî olmaga sâlikdür. Bu bir iki beyt ve maṭlaʿ-ı selîs-i zîbâ anuñdur taḥrîr oldı. **B98a**

*Beyt*: Ṭıfl-ı dil ḳaddin görüp ʿışḳa elifden başladı
رب يسر لاتعسر رب تمم بالخير[221]

[*Diger*]: Ġam u ġuṣṣa elem hicrân fiġân u mâtem ü ḥasret **Ü53b**
Bişirdi bağrumı cânâ kebâb itdi yidi zaḥmet

[*Diger*] : Naʿl kesdüm bedende hem-çü ḳamer
طابق النعل بالنعل didiler [222]

**HAYDERÎ**:İstanbullıdur. Derviş-ṣıfât ve nikû-ḫulḳat الكاسب حبيب الله[223] fehvâsınca vech-i maʿîşet taḳyacılıḳdan ḥâṣıl idüp evḳâtın aña ṣarf itmek üzredür. Selîḳa-i şiʿri ḫûb bir ḥaddedür ki rişte-i naẓm-ı bârîki ʿuyûbdan nühüftedür ve maʿnâ-yı daḳîḳi igne yürüdisi gibi süftedür. Bu bir ḳaç beyt-i mestâne ve süznâk-ı rindâne ve pâk anuñdur şebt olundı.

*Naẓm*: Başında od yanar her şeb iderse girye lâyıḳdur
Diyemez ḥâlini rûşen dili şemʿüñ ṭolaşıḳdur

[*Diger*] : Hümâ-yı ʿışḳ-pervâz ol gel ey cân murġı tenden geç **B98b**
ʿÂlâyıḳdan mücerred ol yüri ḳayd-ı bedenden geç **F81b**

Dimekden zülf-i dilber gibi ʿâlem müşk-bâr olmaz
Gerekse ey ṣabâ her gice ṣaḥrâ-yı ḫutenden geç **V59a**

**HAMÎDÎ**: İstanbullıdur. Dergâh-ı muʿallâda silahdâr bölügündendür. Ḥadd-ı ẕâtında **BE60b** merd-i dilâver ve peyrev-i erbâb-ı hüner olmaḳ ümmidiyle rûz ü şeb taḳlid-i şâʿirân-ı nâm-âver ider kimsedür. Bu maṭlaʿ eşʿârınuñ güzîdesi ve ṭabʿınuñ pesendîdesidür.

*Maṭlaʿ*: Ḥaḳdan ne câh u câme ne ḫod efser isterin
Gönlümi egleyici güzel dilber isterin **Ü54a**

---

221-Rabbiyyesir lâ tu'assir rabbıtemmimm bi'l-ḫayr: Rabbim, işlerimi kolaylaştır ve onları hayırla sonuçlandır.

222 - Ṭabaḳan naflu bi'n-naʿli (Birbiri ile uyuştu)

223- Elkâsibu ḥabîballah: Allah ticaretle uğraşanı ( kazananı) sever.

**ḤAMDĪ**: Tirevīdür. Erbāb-ı ṣanāyi'den iken leṭāfet-i ṭab'-ı laṭīfi ve ẕekā-yı ẕihn-i ẕarīfi olmağın ẕurafāya ḳarışup oḳıyup yazmaḳ semtine sālik düşüp aṣlında ṭab'-ı mevzūna mālik olduġı ecilden şā'ir-i nükte-güzār ve sāḥir-i ma'ānī-[nigār] olmış. Bu bir nīce beyt anlaruñdur.

*Ebyāt*: Bir dil-rübā ki ḳāyil ola mübtelāsına
Ḥarc eyle naḳd-i cānı añā mübtelāsına

[*Diger*]: Ḳāmetüm nahlin dirīgā eyledi ālām-ı lām
Ey elif ḳad bulmadı senden dil-i ḫod-kām-ı kām

[*Diger*] : Oḳundı ḳadd ü ḫaṭṭuña *veh-necmü veş-şecer*
Yazıldı muṣḥāf-ı ruḫuña aḥsenü'l-beşer

[*Diger*] : Ḳaşlaruñ ḫancer çeker ḳatl itmege efgendesin **899a**
'Āşıḳ öldürmüş gözüñ ey bī-vefā sen ḳandesin

**ḤÜSĀM BEG:** İstanbuldandur. Pādişāh-ı 'ālī-şānuñ ehl-i divānından olup muḳābelecilik manṣıbında iken vefāt itmiş. Evṣāfın güş ḳılduġumuz şā'ir-i pür-hūş ḳısmındandur. Feemmā ibdā'-ı şi'rde icād-ı **B54a** tārihe nisbeti ziyāde olduġı ba'işden ol fāik-i emṣāl müverriḫ-i bī-miṣāl vāḳı' olmışdur. Bināen 'alā ẕālik İstanbul ḳurbünde **F82a** Ḥażret-i **899b** Eyyūb-i Enṣārī *'aleyhi'r-raḥmetü'l-bārī* muḳābelesinde Südlüce nām maḳām-ı sürūr-encāmda Ka'be-i 'ārifīn-i güzīn ve teferrüc-gāh-ı erbāb-ı yaḳīn olan zāviye-i Ca'fer Abāduñ itmāmı bünyādında buyurdukları **Ü54b** tārīḫ-i ḫūb-maḳāl şāhid-ḥālidür.

*Tārīḫ*: حمد لله كه اين خجسته مقام
شد بسي دلكشا و هم دلكش

كشت ملهم زها تف غيبم
كعبة العارفين تاريخش [224]

---

224 - Ḥamdülillah ki īn ḫuceste-maḳām
Şod besī dil-küşā ve hem dil-keş

Geşt mülhem zi ḫātf-i gaybem
Ka'betü'l-ārifīn tārīḫeş

Elhamdülillah bu mübârek mekan çok hoş ve güzel oldu. / Bana gayb ekisinden ilham olundu. Tarihi Ka'betü'l-ârifîn oldu.

**054a HÜKMÎ BEG**: Erbāb-ı aḳlām zümresindendür. Eltāf-ı ẕü'l-minen ile ẕāt-ı pür-ḥaseni vādī-i inşāda nām-ı pāki gibi ḥüsn-i vücūd-ı pür-cūdınuñ mevlidi Rūm ilinde Hersek vilāyetindendür. Evān-ı cevānīde ve bu sarāy-ı fānīde istifāde bābına teveccüh idüp eyyām-ı sürūr-encāmı ve ifāde taḥṣīlinde sā'āt-i leyālī-i kirāmı cidd ü cehd ile ṣarf idüp 'ilm-i 'Arabīyye ile müşerref olup müṭāla'a-i rasīḥeden behremend ve fünūn-ı Fārisī bilmede bī-mānend ve semt-i kitābete muḳayyed düşüp 'ahd-i devrān ẓuhūra getirüp bir nīce dürlü ḫuṭūṭ meşḳ idüp ḫoş-nüvisān-ı eyyām içre ḫaṭṭāṭ-ı devrān diyü benām ve muḥāsebān-ı müşgīn-erḳām gibi raḫş-ı sa'ādetle ṣāḥib-sitām olup laḥẓa laḥẓa erbāb-ı faẓīlet ile iḫtilāṭ idüp ma'lūmāt-ı ṣafā-güsteri pür-neşāt olmagın ehl-i faẓl içre ma'ārifle meşhūr ve elsīne-i merdān-ı 'ayş ü ḥużūr arasında meẕkūr. Bināen 'alā ẕālik erbāb-ı devlet bābına sālik geçüp ḫıdmet-i ehl-i **F82b** şevkete māyil ve mülāzemet-i aṣḥāb-ı 'alī-himmete ḳāyil ve kendü umūrunda cem'iyyet-i māl ü menāl ve ri'āyet-sāz-ı ṣāḥibān-ı kemāldür. Diyār-ı Baṣra ve Bagdādda 'izz ü iḳbālle beglerbegi olan Çıḳala-zāde Sinān Paşanuñ kātib-i divānı ve ol bābuñ serāmed-i aḳrānıdur. Ṭab'-ı derrāki fünūn-ı kemālāt-ı şi'r-i bilmede mükemmel ve ẕihn-i pāki bārik-i şi'r ile fehm-i çālāki mānend-i Ḫ.ce-i Cihān u 'aḳl-ı evvel ve riḳ'a-i naẓm-ı maḥabbet-nişānı dil-peẕīr ve ḥükm-i menşūr-ı mürüvvet-küşāsı 'ālem-gīr buḥūr-ı ma'ānīde gevher şi'r-i dürbārı gün-ā-gün mānend-i dürr-i meknūn maḳbūl-i yārān-ı ẕū-fünūn ve der-güş-ı dervişān-ı ciger-ḫūn ve mülk-i suḫende ḥükmi revān ve żabṭ-ı iḳlīm-i ma'rifet itmede yegāne-i zamān. Bu ġazel-i dervīşāne ol yār-ı ferzānenüñdür.

*Ġazel*: Ṣūret-i ẓāhir ile gerçi ki 'alī-şānuz
Ḫāk-i rāh-ı fuḳara bende-i dervīşānuz

Tācımuz şīşe-i mey ḫātemimüz cām-ı şarāb
Taḫtımuz meygededür şimdi cem-i devrānuz

'Arṣa-i ḫākde n'eyler bize esbāb-ı ġurūr
Bir iki gün bu fenā tekyede çün mihmānuz

Düşeli kūh-ı ġam-ı 'ışḳına ol Şīrīnüñ
Şimdi Ferhād gibi bī-ser ü bī-sāmānuz

Ḥükmiyā çün bize erbāb-ı kemāl oldı ẓahir
Luṭf-ı ṭab' ile bu gün Enverī vü Selmānuz

**Fī ḥarfi'l-ḥa**

**ḤAYĀLĪ BEG:** Vardar Yeñicesindendür. Sābıḳan Baba ʿAlī Mestüñ mürīd-i **BE61a** ḫüşyārı ve derviş-i nāmdārı iken şāḥib-saʿādetlerüñ ve erbāb-ı himmetüñ naẓar-ı kimyā-baḫşları ol mihr-i münīre muḳārin ü muʿāvin olup ẕerre-vār ḥākden ḳaldırup **W59a** sulṭān-ı kişver-küşā-yı cihān **F83a** ve ḫāḳān-ı zamān Sulṭān Süleymān Ḫān ḥażretlerinüñ ʿināyāt-ı berekātleri irüp ḫüsrev-i şuʿarā-yı zamān ve ser-āmed-i ẓurafā-yı cihān **S100a** olup biñ iʿzāz ile pāye-i devlete ḳadem baṣup āsitān-ı felek-āşiyān maḳbūllerinden defter-i ḫāṣṣa ḳayd olup aġır zeʿāmete mutaṣarrıf olmaġa şāyeste ve ṭāliʿ-i ḫuceste ile devlet ü saʿādete irişmişdür. Ol ṭūṭī-i şekeristān-ı elḥānī ve ol bülbül-i gülzār-ı maʿānīnüñ ḫayāl-i ṭabʿ-ı pāki nihāyetde ve leṭāfet-i ẕihn-i ṣāfi ġāyetde fünūn-ı şiʿre ḳādir ve her bir fende üstādān-ı müteḳaddimīn ü müteaḫḫirīn gibi māhir ḳuvvet-i muḥāfaẓası fevḳa'l-ḥad ve ṣoḥbet-i ḫāṣṣı pesendīde-i nīk ü bed ve ẓarāfeti ġamzedā-yı dil-i maḥzūn ve eşnā-yı muṣāḥabetde her bir sözi dürr-i meknūndur. El-ḥaḳ elfāẓ-ı nefīs-i pāk ile Rūmuñ Ḥāfıẓ-ı Şirāzı ve edā-yı selīs-i bülend ile şuʿarānuñ ser-firāzı ve dikḳat-i **B54b** ḫayālde taḫayyülāt-ı kemāl ile **BE61b** mevṣūf ve ṣanāyiʿ-i şiʿrde şuʿarā-yı ʿAcem gibi rengīn-maḳāl ile maʿrūfdur. Ol yegāne-i cihān ve ferzāne-i ẓurafā-yı zamānuñ kemāl-i şöhreti **S100b** bir mertebede vāḳıʿ olmışdur ki ḳābil-i taḥrīr ve imkān-ı taḳrīr degüldür. Zīrā ki eşʿār-ı ābdārı **Ü55a** ve naẓm-ı dürer-bārı bī-ḥadd ü lā-yuʿaddur. Cümle-i eşʿār-ı süznākinden ve güftār-ı pākinden bir ġazel-i pür-meşel ve baʿżı ebyāt şebt oldı.

Ruḥ-ı gerdünda her ṣubḥ ey şafaḳ kim cilve-gersin sen
Bañā ḳan ağladur ḫayl-i melek-ḫūn-ı cigersin sen **W60a**

ʿAceb maḥbūbsın ey şemʿ kim fehm olmadı şānuñ
Virirken cānı pervāneñ hem ağlar hem gülersin sen **F83b**

İrüp ol serv ḳadde görmedüñse *ḳābe ḳavseyni*
Var ey Cibrīl-i ʿaḳlum daḥi yabanda uçarsın sen

Tecellī eyledi sende cemāl-i nūr-ı Yezdanī
Velī āyīne gibi ol ṣıfātdan bī-ḫabersin sen

Cefā taşın ne ġam atsa Ḫayālī sañā alçaḳlar
Belāġat mīvesin peydā iden naḫl-i hünersin sen

[*Diger*]: Kākül-i miskīn-i cānānuñ perīşān ḥāliyüz S101a
Ġussanuñ ser-geştesi derd ü ġamuñ pāmāliyüz

[*Diger*] : Cihān-ārā cihān içindedür ārāyı bilmezler
Şu māhīler ki deryā içredür deryāyı bilmezler

Ḫarābāt ehline dūzaḫ ʿaẕābın añma ey zāhid
Ki bunlar ibn-i vaḳt oldı ġam-ı ferdāyı bilmezler

[*Diger*] : Tenlere rūḥ-ı muḳaddes ʿışḳ-ı pāküñdür senüñ
Devlet-i bīdār çeşm-i ḫābnāküñdür senüñ

Götürür ḳoynunda bir seng-i siyāhın küyunuñ
Vādī-i ʿışḳ içre Kaʿbe sīne-çāküñdür senüñ

[*Diger*] : ʿAġyār āh idermiş ol gül-ʿıẕāra ḳarşu
Olur şovuḳ hevālar evvel bahāra ḳarşu

Bu beyt-i rūh-baḫşı vird-i zebān idinmiş
Manşūr gitdüginde şevḳ ile dāra ḳarşu BE62a

İdüp muḥīṭ aʿẓam emvācın āşikāra
Tenler sefīnesini urur kenāra ḳarşu S101b

[*Diger*] : Āyine ḥüsnüñe ḳul olsun ṣafāsı var ise
Şāne çeksün zülfünüñ biñ biñ belāsı var ise

[*Diger*] : Dür itdi ben ġubārı ser-i küy-i yārdan
Kime şikāyet eyleyeyin rüzgārdan

[*Diger*] : Rāh-ı gülzār-ı vefāda cismini iden ġubār
Rūzgār ile girür bir verd-i raʿnā ḳoynına Ü55b V60b

**ḪĀVERĪ EFENDĪ**: Manestırdandur. Ḳużāt zümresinden ṭabʿ-ı şerīfi naẓmla gün gibi meşhūr ve ẓihn-i laṭīfi nezāketle efvāhda meẕkūr kevkeb-i B55a naẓm-ı bī-naẓīri ufḳ-ı semā-yı ṭabʿdan māh-ı münīr gibi nümāyān u tābān ve necm-i ebyāt-ı dil-peẕīri küşe-i ḫāṭırdan F84a mihr-i cihān-ārā gibi lemeʿān u raḫşān olmış. Ḥaḳḳā budur ki rindāne ve ʿāşıḳāne bī-mişl ü

bī-mānend eş'ār-ı dil-pesend ile beyne'l-akrān yegāne-i devrān ve ser-āmed-i kużāt-ı zamāndur. Bu ġazel-i meşhūr anlaruñ ġazeliyyāt-ı bī-bedelinden S102a mesṭūr olundı.

*Ġazel*: **Seni gözler dü çeşm-i ḫun-feşānum nīce demlerle**
Gel ey nūr-ı baṣar merdümlik it demler ḳademlerle

'Aceb nīce yazıldı başuma bu ḳara yazular
Benüm ḫod miḥnet ü derdüm yazılmaya ḳalemlerle

Hevā-yı ḳadd ü zülfüñle ölürsem āh idüp cānā
Mezārumdan ṭuram maḥşerde 'abbāsī 'alemlerle

Ḳad ü zülf ü dehānuñ ḥasreti lām eyledi ḳaddüm
Ḫudā bilür benüm sağ olacağum bu elemlerle

Nice zünnār-ı 'ışḳa Ḫāverī bel bağlamayum kim
Der ü dīvār-ı deyr-i dil pür olmışdur ṣanemlerle

BE62b [*Diğer*] : Añladum çeşmi ne fettān idüğin ḳaşından
Bilinür rehzen olan niteki yoldaşından

Ḳoparur fitneyi ḫaṭṭuñ çekelü zülfüñ adı
Ṭutulur yeñiçeri ṣuçı bölükbaşından

Ü55b **ḤURREMĪ-İ Bagdādī:** 'Aṭṭār-ı bāzār-ı eş'ārda ṣāḥib-dükkān-ı efkār ve nāḳil-i naḳl-i naẓm-ı şeker-bār olup laṭīfe-i güẓār ile ehl-i rūzgār diyü iştihār bulmağa sezā-vār ve maḳbūl-i sığār ü kibārdur. Vücūd-ı şetāret-nümāsı ve gülbīn-i ẓāt-ı ẓarāfet-efzāsı ravża-i Bagdādda neşv ü nemā bulmışdur. Mü'ellif-i tezkirenüñ aḳrabā- sından olup 'ālem-i şebābda ilā hāẕihi'l-eyyām ol yār-ı ferḫunde encām hem-zebān-ı ṭūṭīyān-ı şeker-güftār ve hem-nefes-i şā'irān-ı faṣāḥat-şi'ār olup laḥẓa laḥẓa müṭāla'a-i devāvin-i belāġat-nizām-ı büleġā-yı A'cām ve lemha lemha cüst ü cū-yı vādī-i F84b kelām-ı nezāket-encām fuṣaḥā-yı ervām idüp 'ale'l-ḫuṣūṣ manẓūmāt ve münşe'at-ı Mevlānā Fużūlīyi *raḥmetullahı 'aleyh* virdi-i zebān u mūnis-i cān ḳılup meclis meclis oḳıyup yazmağ ile iştihār-ı tām bulup erbāb-ı 'irfān içre benām olmışdur. Ḥadd-ı ẓātında bir güler yüzlü gül gibi ḫurrem ü ḫandān ve bir şīrīn-zebān-ı devrāndur. Bu bir nice maṭla'-ı Fārisī vü Türkī anlaruñdur.

*Ebyāt*: ارام جدا زان مه خودکام ندارم
ناکام جدا کشته ام ارام ندارم [225]

[*Diğer*] : Ne sır var bāṭınında bilmezem kim meclis-i meyde
Düşer erbāb-ı meclis mest olup ammā sebū düşmez

[*Diğer*] : Dime kim dilberde ancaḳ ḳāmet-i bālā gerek
Ḳāmet-i bālāsı gibi her yiri aʿlā gerek

[*Diğer*]: Minnet Ḫüdāya ḥāṣıl idüp devr-i kāmımuz
Ḳan yutdurur ʿadūlara şürb-i müdāmımuz

[*Diğer*] : Ḳaçan kim ʿarż-ı ḥāle başlasam ol şūḫ-ı bed-ḫūya
Ḳomaz kendüyi anda ya tegāfül ya ʿitāb eyler

Saña ey Ḫurremī laʿl-i leb-i yār itdüği rengi
Ne cām eyler maḥabbet meclisinde ne şarāb eyler

[*Diğer*] : Siyeh-pūş ol gel ey ābdāl dil-i māh-ı Muḥarremdür
Figān it şerḥalar çek sīneñe hengām-ı mātemdür

[*Diğer*] : Gel ey daʿvā-yı mihr-i āl iden ḳan ağla gam-nāk ol
Bu demlerde maḥabbet ḫāndānuñ göñli pür-gamdur

[*Diğer*] : Biḥamdillahı ve'l-minne ki tevfīḳāt-ı Rabbānī
Ṭavaf itdürdi bañā meşhed-i şāh-ı şehīdān **S102b**

**ḤĀTEMĪ BEG:** Edirnevīdür. Muḳeddemā ehl-i timārdan iken raḫş-ı ṭabʿı ol vādīden ʿinān çeküp tāc ü ḳābā terkin urup **siy**āhat-i ṭarīḳle diyār-ı ʿArab ü ʿAceme seyr ü sülūk idüp erbāb-ı fażl ü hünerden behremend ve aṣḥāb-ı ṣıdḳ u ṣafādan **F85a** hūşmend olmaḳ ricāsıyla derviş-ṣıfāt ve ʿālī-himmet olup minnet-i ehl-i rūzgārı çekmeyüp bir ʿabā iḫtiyār itmiş. **W61a** Meẕkūr ol zamānda Mātemī maḫlaṣıyla meşhūr ü mesrūr imiş. Āḫir giderek ol ṭarīḳden daḥi vaz gelüp كلى شئ يرجع الى اصله [226] **Ü56a**

---

[225] . Ārām cüdā z'ān meh-i ḫod-kām nedārem
Nā-kām cüdā geşte em ārām nedārem
O keşme kıvrık ay yüzlüden ayrı, huzurum yok. Arzuma ulaşamadan ayrılkın, huzurum yok.

[226] -Küllī şeyun yercifu ilā aṣlihi: Her şey aslına dönecektir

muktezāsınca şāh-zāde-i ʿālemiyān ve nūr-ı dīde-i merdūm-i zamān yaʿnī Sulṭān Selīm Ḫān ḥażretlerinüñ dergāh-ı cihān-penāhında müteferriḳa olup āsūde-ḥāl ve müreffehü'l-bāl olmış. Hemīşe cemʿiyyet-i ḫāṭır-ı cān u dilden naẓm ü neşr ile sulṭān-ı zamān yaʿnī şāh-zāde-i kāmrānuñ medḥ ü şenāsına B103a iştiġāl üzredür. Aña bināen maḫlaṣ-ı pāk**in Ḫātemīye ḫatm itmiş.** El-ḥaḳ ṣoḥbeti ḫūb ve şuḥ-ṭabʿ kimesnedür. B55b Aḳsām-ı şiʿre ḳādir ve ʿarūż ü ḳāfiye ve muʿamma bilmede māhir geçinür. Ṭarz-ı ḳaṣīdede BE63a müsellem ve eş'ār-ı dürer-bārı vāfir ve zebān-ı Fārisīde mümāreseti **mütekāsir tekellüm-i pesend-i yārān-ı ʿAcem ve maḳbūl-i** ṣāḥibān-ı keremdür. Ġazeliyyāt-ı ʿāşıḳānesi bī-ḥadd ü bī-ḳıyās ü pür-ziverdür. Egerçi beyne'n-nas meẓkūr ü meşhūr degüldür. Rāḳım-ı ḥurūf meẓkūrla Edirne ve İstanbulda defāʿat ile mülāḳat idüp muṣāḥabet itmişdür. Ziyāde derviş-meşreb ve lāubālī ve pāk-nesebdür. Ḥayfā ki yārān-ı ḫoş-fehm içre zuʿm ile müttehimdür. Meẓkūruñ ebyāt-ı ḫayāl-engīzi ve kelimāt-ı mişāl-āmizi ḫūb ü merġūbdür. Cümlesinden bir ḳaç sūz-nāk ve ġamzedā-yı dil-i ġam-nāk maṭlaʿ-ı pāk gül gibi neşv ü nemā bulup gülbīn-i kalemden B103b mānend-i dürr-i nā-süfte kilk-i müşgīn-raḳamla rişte-i naẓma geçdi maʿlūm-ı erbāb-ı ʿulūm ola diyü merḳūm olundı.

*Ebyāt*: Şīvesinden ṭuramaz bir dem ayaġ üstine yār
Tāze şāhuñ yine kendüye olur mīvesi bār F85b

[*Diger*] : Yirüm āh ile geh āteş gehī giryeyle āb itdüm V61b
Yaḳup yıḳdum vücūdum ben ḫarāb-ender-ḫarāb itdüm

[*Diger*] : N'ola bir nice dem gelse ferāġat giryeden ʿayna
O nūr-ı çeşm ile ey dil ṣu ṣızmaz şimdi mābeyne

[*Diger*] : Görinen ṣanma hilāl-i çarḫ ey ḫurşīd-ḥadd
Hāme-i āhum çeküpdür āsmān üstine med Ü56b

[*Diger*] : Sen ṭururken mihr ü māha yaḳmış ey ḫurşīd-ḥad
İsterin Ḥaḳdan çuḳurında bula ṣāḥib-raṣad

[*Diger*] : Ḳıl naẓar ol māha mir'at-ı ṣafādur sīnesi
Ol durur dīdār-ḥaḳḳiçün gönül āyīnesi

Bu ġazel daḫi anlaruñ icād-ı ḫāṣṣıdur. Ḫayli müşkil ve kendü re'y-i fikriyle maḳbūl-i ehl-i dildür.

*Ġazel*: Yaşıma ḳaddüñe çü şimşād beñzer beñzemez
Cismüme çeşmüñe mü cellād beñzer beñzemez

Bu dil-i meyyāle vü ol ḫınk-ı berḳ-i āhengü ki
Şehsüvārum her aḳarsu bād beñzer beñzemez

Çeşm-i bī-āhū-yı şīr anuñla bāġ-ı kūyuña
Her peleng-i cenk-cü Baġdād beñzer beñzemez

BE63b Yazmada naḳş-ı ḫayālüñ dilde çeşm ü 'ışḳuña
Māni vü ey māh-rū Bihzād beñzer beñzemez

Dīde-i pür-hūn u la'l-i şekkerine Ḫātemī
Bāde ile bir gedü ḳannād beñzer beñzemez

ū55b **ḤIṢĀLĪ**: İnebahtıdandur. Şehr-i mezbūrda reşk-i ḳal'a-i çihārüm olan ḥiṣāruñ kethüdāsı Allah Begdür. Dīn-i müteḥaffiẓlaruñ ḥāfiẓ-ı ḫoş-edāsıdur. Ma'ārif-i müktesebe ile ẕihn-i pāki mücellī ve fezāyil-i ma'ārifet ile ṭab'-ı çālāki aḳrānından müstaġnī ve ẕāt-ı melekī-ṣıfāt ve ḫuceste kelimātdur ki Ḥıṣālī maḥlaṣıyla simā-ı şerīfleri 'Arabīden ḫaberdār ve Fārisīde maḳbūl-i zebān-ı dānān-ı rūzgār ve ebnā-yı zamān içre ṭabi'at-ı şi'riyyeleri hem-vār ṭabāyi'-i pesend ve efkār-ı 'amīḳ ile F86a buḥūr-ı naẓmdan behremend ḫūsn-i ḫulḳları ġāyetde luṭf-ı iḫtilāṭ-ı yārān-ı nüktedān ile nihāyetde nıṣf-ı evṣāfın güş itdügümüz şu'arādan ve manẓūmātın gördügümüz fuṣaḥādandur. Cümle-i eş'ārından bu müseddes ki istiḥkām-ı külliye ile müessesdür ġonce-i ḳalem-i dürer-bār ve zāyice-i ṭabi'at-ı güher-āṣārlarındandur. Bu teẕkīre-i pür-ḫayāle ol nāẓım-ı firişte-ḫıṣālüñ şebt oldı.

*Müseddes*: Tā ki sen serv-i hevā-baḫşa hevādār oldum
Münis olup ġam ile ġuṣṣa ile yār oldum
Ta'n-ı a'dā vü raḳīb ile dil-efkār oldum
Ḥāṣılı cān ü dilümden daḫi bī-zār oldum
Düşeli 'ışḳuña günden güne bīmār oldum
Allah Allah ne 'aceb derde giriftār oldum

Ḳalmadı żerre ḳadar cism-i żaʿīfümde mecāl
Artdı günden güne cānda ġam u endūh ü melāl
Derd-i hicrüñ büküben ḳāmetümi itdi hilāl
Oldı sıḥḥat dil-i bīmāruma ḫod emr-i muḥāl
Düşeli ʿışḳuña günden güne bīmār oldum
Allah Allah ne ʿaceb derde giriftār oldum

Düşeli miḥnet-i derdüñ dile ey serv-i revān
Bir dem eksilmedi cāndan n'ideyin āh u fiġān
Baña dermān idemez gelse eṭibbā-yı cihān
Derdimüñ ancaḳ ölümdür yine dermānı hemān
Düşeli ʿışḳuña günden güne bīmār oldum
Allah Allah ne ʿaceb derde giriftār oldum F86b

Artdı eksilmedi cānda elem ü derd ü belā
Bulmadum miḥnet ü ġamdan n'ideyin gitdi rehā
Āh kim ḫaste dilüñ derdine olmadı devā
Çekmeden derdüñi ḳurtulmadum ey māh-liḳā
Düşeli ʿışḳuña günden güne bīmār oldum
Allah Allah ne ʿaceb derde giriftār oldum

Nīce bir derd-i firāḳuñla çekem renc ü elem
Bu Ḥıṣālī ḳuluña raḥm ḳıl ey şāh-ı kerem
Çāre yoḳ nic'edeyin n'eyleyeyin ah n'idem
Başuma rūz-ı ezel ʿışḳuñı yazdı çü ḳalem
Düşeli ʿışḳuña günden güne bīmār oldum
Allah Allah ne ʿaceb derde giriftār oldum

**ḤÜSREVĪ ÇELEBİ:** İstanbulīdür. Zümre-i müderrisīn içre münselik Mevlānā Ḥüsrev oġlı dimekle meşhūr ve cevdet-i fehm ile maḳbūl-i cumhūrdur. Żihn-i pāki ṣafā-yı dil-peẕīr ile ārāste ve ṭabʿ-ı ṣāfi edā-yı B104b bī-naẓīr ile pīrāstedür ve güftār-ı şīrīn dimede ṭūṭī-i şeker-şiken ve eşʿār-ı rengīn bulmada ḫüsrev-i mülk-i suḫendür. Bu maṭlaʿ anuñdur. V62b

Yanuña alup raḳībi eyledüñ seyr-i çemen
Yanuña ḳalur mı ey serv-i sehī seyr eyle sen B56a

**ū56b ḤALĪFE**: Gerçi aṣl-ı pākizeleri ve vālid-i ʿazīzleri Tebriz dendür lākin Ḳaramanīdden taʿdāt olınur. ʿĀlem-i ṭufūliyyetde ve debistān-ı dehrde üstādān-ı rūzgār ve nükte-güẓārān-ı şīrīn güftār ḫıdmetlerine diz çöküp müddet-i ḳarībde sevāddan behremend ve eṭfāl içre sebaḳ almada yüz aġardup ṣāḥib-hüner olmış ve anuñla daḫi ḳanaʿat itmeyüp ʿulemā ḫıdmetine ṭālib olup evḳāt-ı şerīfin kesb-i ʿulūma ṣarf itmiş ẕāt-ı laṭīfi ḳābiliyyetden māl-ā-māl olmaġın F87a taḥṣīl-i kemāl-i pür-meʾāl ḳılup dānişmendān-ı zamān arasında ṣāḥib-maḳāl olup baʿdehu ārzū-yı seyr-i diyār-ı Ḥaleb ü Şām ve ḫıdmet-i meşāyiḫ-i kirām ve mülāḳat-ı ʿulemā-yı ẕevi'l-iḥtirām ve mülāzemet-i selāṭīn-i ṣāḥib-iḥtişām idüp cihān-dīde ve ṣoḥbet-āzmūde ve müverriḫ-i rūzgār ve her fende nāmdār ve aḳsām-ı naẓma üç zebān ile mānend-i ehl-i kemāl rūz ü şeb iştiġāl gösterüp nāẓım-ı cevāhir-i beyān ve ġavvāṣ-ı dürer-i maʿānīdür. Ḫuṣuṣa ṭurūḳ-ı mesnevīde ṭarīḳ-ı pīr-i Genceye sālik geçinüp miṣāl-i ḫamse-i **Penç Gence** mālik olmış ve üslūb-ı ġazel ü taḫmis ü terciʿ-i bend ile pesendīde-i merdmān-ı hıredmenddür ve diyār-ı mezbūrda ḥāṣıl olan şuʿarānuñ edībi ve ẓurafānuñ mürebbisidür*. El-ḥaḳ nikāt-ı daḳīḳ ile ser-āmed-i eyyām ve kelimāt-ı ḥayāt-baḫş ile emīrü'l-kelām idüginе elsine-i nüdemāda envaʿ-ı laṭīfesi meẕkūr ve şuʿarā-yı ʿaṣr ḳatında bu ʿahdüñ ḫalifesi diyü meşhūrdur. Bu bir ḫaç maṭlaʿ u beyt anlaruñdur şebt olundı.

*Naẓm*: سرو خواهد که شود چون قد تو خوش رونق
راست شد در حق او کلّ طویل احمق [227]

[*Diger*]: Leb açup söylese ol gül çemende ġonce-femlerle
ʿAceb mi ġoncenüñ ḥasretden aġzı ṭolsa demlerle

Ḫaṭın engüşt ile ol meh yüzünde peh peh eyler
Yazar mihr āyetin ḥüsni kitābına ḳalemlerle

Ġamuñ her tāze oldukca dil-i dīvāne şād olur
Beni şād eyle her dem ey perī-ruḫ tāze ġamlarla

Şehā dilden ġubārı feth iden reyḥān-ı ḫaṭṭuñdur

---

* Metinde böyle olan bu kelime muhtemelen "müsaddibi" olmalıdır.

227 . Serv ḫōbed ki şeved çūn ḥadd-i tu ḫoş revnaḳ
Rāst şod der baḳā-ı u küllü ṭavīlun aḥmaḳ
Servi senin boyun gibi güzel (uzun) olmak ister, onun hakkında "bütün uzunlar ahmaktır" sözü gerçek oldu.

Muḥaḳḳak bendeñüz ḳırma bizi müşgîn raḳamlarla

B561 Ḫalîfe ol sehî-ḳâmet yine zülfün ʿalem itmiş
Gelür dil kişverin almaġa ʿabbâsî ʿalemlerle

Meẕkûr meḥâbib-i şehr-i Amid içün şehrengîz-i mihr-êmiz dimiş. Nevbet bir nekḳâreci dilberine degdükde üç beyt edâ-yı bülend ile derc idüp âvâzesi tâk-ı F87b ʿâleme velvele ve nüh revâḳ-ı âsmâne ġulġule şalmışdur.

*Naẓm*: Biri nekḳârecidür adı Ḥaydar
Olupdur cümle ḥüsn ehline mihter

Çıḳup bir cebîne dir ol mah talʿat
Güneş sen git benümdür şimdi nevbet

Öz adına çalar devlet nefîrin
Ne ḳara gündedür görmez faḳîrin

**ḤÜDÂYÎ BEG:** İstanbullıdur. Sâbıḳan dergâh-ı muʿallânuñ yayabeşlarından idi. Âḫir diyâr-ı Budîne yeñiçeri yazıcıları başḳa ḳapu itdüklerinde meẕkûrı yeñiçeri yazıcısı naṣb olmış. Tevsen-i ṭabʿı ol uç yirlerde ârâm ü ḳarâr itmeyüp yine ʿazm-i diyâr-ı aṣlî ḳılup gelmiş. Ḥâlâ zeʿâmete mutaṣarrıfdur. Bi't-ṭabʿ derviş-nihâd ve ṭabîʿat-ı şiʿriyyesi ḫudâ-dâddur. Eşʿâr-ı dil-keşi ḫûb ve güftâr-ı bî-ġışşı merġûb bir mertebede ki Yûsuf-ṣûret olan ḫûblaruñ vird-i zebânı ve Yaʿḳub-Ü57a ṣıfât olan ʿuşşâḳuñ mûnis-i cânı olmış. Cümlesinden bir nice maṭlaʿ u beyt-i rengîn anlaruñdur taḥrîr olundı.

S105a *Eb.yât*: Aġyâr-ı kîne-ḫâh ile seyrâne gitme hiç BE64a
Gel gör ki n'oldı Yûsufa yabâne gitme hiç

[*Diger*]: Ḫâk-i tenümi yile virüp râh-ı yârda
Bir toz ḳoparmayınca ḳomañ rûzgârda

[*Diger*]: Mey-i telḫ içdim idi çâre ṣanup derd ü ġama
Yârsız olduġıçün acısı çıḳdı depeme

[*Diger*]: Degdüñ ol zülf-i ʿanber-efşâne
Erre-i ʿömr imişsin ey şâne

[*Diger*] : Ḫaṭ-ı ser-sebz ile ey ḫūblaruñ mümtāzı B57a
Ruḫuñ ol lāleye beñzer ki ola pervāzı

[*Diger*] : Kemāl-i ḳudret-i Ḥaḳḳ ile bir yürür ölüyin
Meded ölüyorın ben ḳuluña bir çāre gerek F88a

**ḪÜSREVÎ**: Bursa ḳurbünde bir ḳaṣabadandur. Zümre-i mülāzimîn den derviş-ṣıfāt ve ādemî-ḫılḳat beyne'l-aḳrān ḫūb ve nezd-i ehl-i 'irfān müṭāla'ası mergūbdur. Ḥadd-ı ẕātında W62b 'āşıḳ-pişe ve rāst-endîşe kimsedür. Ḳuvvet-i güher-fezāsı bu eş'ār-ı S105b dil-küşāsından mübeyyen ü rūşendür.

*Naẓm* : Ḥüsnüñe rūḥ-ı muṣavver lebüñe cān dirler
La'l-i cān-baḫşuñ içün çeşme-i ḥayvān dirler

Ehl-i ḥikmet añıcaḳ leblerüñ ey rūḥ-ı revān
Biri 'İsî-i zamān birine Loḳmān dirler

Naẓm idelden berü evṣāfuñı ey ḥüsn-i ḥasen
Cümle vaṣṣāf-ı cihān Ḫüsreve Ḥassān dirler

[*Diger*]: Bir dem ölürüz varmaz isek kūy-ı nigāre
Bilmem nic'olur ḥālimüz ey dil vara vara

**ḪIŻRÎ**: İstanbul ḳurbünde olan Yeñiḥiṣārdandur. Meẕkūr Ḫıżrî 'ilme meşgūl iken rüzgār-ı dün-perverden ḫoşnūd olmeyup ḳahr ile dānişmendlik ṭarîḳından geçüp diyār-ı B264b Şamda yeñiçeri bölügüne cüyān-ı āb-ı ḥayāt gibi cān atup bir miḳdār zamān lisān-ı 'Araba rāġıb u ṭālib olup tekellümine müdāvemet-i Ü57b küllî göstermiş ve bi't-ṭab' ḳābil-i vücūd olduġıçün bir derecede taḳlîd ṣūretiyle muḳayyed imiş ki aṣla ebnā-yı 'Arabdan teşḫîṣ ü temyîz olunmazdı. S106a 'Āḳıbet ol diyārda ol nikū-fercām çoḳ ārām itmeyüp Rūma 'avdet idüp gelmiş. Ol vechile pesendîde-i ḫās u 'ām olmış. Ol zamānda İstanbulda iki meze-i rüzgār ve her birisi bir laḳabla nāmdār aḥāveyn var imiş. 'Ārifîn-i F88b cihān ve ḫoş-ṭab'ān-ı zamān birine boza-ḫāne ḳocı ve birine kepek dānesi dirlerdi. Sābıḳü'z-ẕikr anlaruñ ḥaḳḳında hezl ṭarîḳıyle bir ḳıṭ'a derc itmişdür ki mezeden ḫālî degüldür.

*Ḳıṭ'a*: Oldı şehr içre çün ser-i ẕurafā
Boza-ḫāne ḳocı kepek dānesi

Ya İlāhī buları eşḥāṣa
Meze içün ṭoġurdı mı ānesi

Bu maḳṭaʿı daḥi ḥayli ābdār vāḳıʿ olmışdur.

Ḥızrī āb-ı ḥayātı ey ʿaynum **B57b**
Leblerüñden kināyet eyler imiş

**ḤALİLİ-İ ʿACEM**: Ḳazvinidür lākin müddet-i mediddür ki ticāret ṭarīḳıyla terk-i diyār idüp geşt ü güẕār-ı memālik-i Rūm ve ḫıdmet-i **S106b** aṣḥāb-ı ʿulūm ḳılup āḫir şehr-i Ḥalebde tavaṭṭun itmişdür. Ḫāṭır-ı ʿāṭırı ṭarz-ı muʿammāya māyil olmaġın taḥṣīl ü tekmīl ḳılmışdur şöyle ki her muʿammā-yı dil-küşāsı maḳbūl-i merdüm-i efāżıl olmışdur. Ḥālā peyrev-i Mīr Ḥüseyn olup anlaruñ risālesine göre bir risāle-i ġarra tertīb itmededür. Zīrā ki dört beş yüz muʿammāya ḳādirdür ki her birinüñ ʿaḳl-ı ʿuḳde-küşā terkīb ü taḥlīlinde ḳāṣır olması muḳarrer ve pesend-i erbāb-ı hünerdür. Bu bir iki muʿammā-yı şāḥāne ḳalem-i dü-zebāne gelüp ʿarż olınur. El-ḥaḳ diyār-ı ʿArabda yārān-ı ʿAcem içre miṣl-i nādir ve muʿammā fenninde sāḥirdür. Ve bu muʿammālar anuñdur ki şebt olundı.

*Be ism-i Ādem* **Ü58a**

چون زلف تو دید رفت دل از بر ما
دادیم بزلف تو دل اي دلبر ما [228]

دل از سر ماکذشت و ما از سر دل
ماراسر دل نماند و دل را سر ما [229]

**F89a** *Ve lehu muʿammā Be ism-i ʿAlī* **S107a**

کرد کوي ساقي کوثر بسر کردیده ام
توتیا از خاك پایش کرده بیحد دیده ام [230]

---

228 - Çün zülf-i tu dīd reft dil ez ber-i mā
Dādīm be-zülf-i tu dil ey dilber-i mā
**Gönlümüz senin zülfünü görünce bizden çıkıp gitti. Ey dilberimiz, senin zülfüne gönül verdik.**

229 - Dil ez ser-i mā guzeşt ü mā ser-i dil
Mārā ser-i dil ne-mānd u dil rā ser-i mā
Gönül bizden geçti, biz gönülden geçtik. Bizim gönülle ilgimiz kalmadı, gönlün de bizimle.

230 - Gird-i kūy-ı sāḳī-yi kevser be-ser gardideem
Tūtyā ez ḫāk-i pāyeş kerde bīḥad dideem
Kevser sahibinin mahallesinin etrafını başımızla dolaştık; ayağının tozundan gözüne sürme yapmış sayısız kimse gördük.

*Ve lehu mu'ammā Be ism-i Emrī*

خواهي كه پست سازی لعل گران بها را
لب را كشا و بنما در از دهان تو يارا [231]

**ḤĀVERĪ-İ 'ACEM**: Sulṭāniyyedendür. Yār-ı laṭīf ve merd-i ẓarīf ḫoş-ṭab' u nīk-ṣoḥbet ve 'arṣa-i şaṭranç u nerdde esb-i fikri ḫaylī cevelāna **BE65a** ḳādir ve vādī-i naẓmda bedihe dimege ḥāżırdur. Egerçi nesne oḳımamış 'āmī kimesnedür ammā leṭāyif-i hāṣı meẕkür ve ol pür-ḫurdedān otuz yıldur diyār-ı Rūmda hem-nişīn-i ehl-i 'irfān olup şu'arā-yı Rūm ile hem-dem ve Rūma gelen ẓurafā-yı 'Acem ile maḥrem geçinüp eş'ārlarından ve güftār-ı dürer-bārlarından baḫş alup ve her birinüñ keyfiyyet-i ḥāline vāḳıf u āgāh ve her birine bir dürlü laṭīfe **S107b** ile bir laḳab-ı dil-ḫāh ḳomışdur. El-ḳıṣṣa herkesi mezelemeden ḫālī degüldür. Nefsinde **B58a** kendü daḥi eṭvār-ı 'acībe ve evżā'-ı ġarībe ile herkesüñ mezesi olmışdur. El-ḥaḳ şu'arā-yı müteḳaddimīn ve müteaḫḫirīnüñ ser-güzeştleriyle eş'ārların ezber-lemişdür. Eşnā-yı muṣāḥabetde muḫıll-ḫāṣ olduġı ecilden ben anı teẕkīre-i erbāb-ı 'irfān dimişin. Kār u bār-ı ġarībinden ve güftār-ı dil-firībinden bir mertebede ḥaẓẓ olınur ki taḥrīr ü taḳrīr olmaḳ mümkin degüldür. Bu bir iki maṭla'-ı Fārisī anuñdur.

*Naẓm*: دارم زانتظار تو اي سروسيمبر
پايی درون خانه و پايی برون در [232]

حسرت لعل تو خون در جگر اوردمرا
برخ از هر مژه ياقوت تر آورد مرا [233]

**F89b Ū57a ḤULŪŞĪ**: Ṭalebe ṭāifesinden ve Üsküb cānibinden Yeñibāzār nām ḳaṣabadandur. Żāt-ı pür-hünerinde ḳābiliyyetden eşer olmaġla 'ulūm-ı 'Arabīye meyl idüp taḥṣīlde vücūd-ı nāḳışın tekmīl itmege şehr-i İslambola gelüp okumaġa meşġūl olup faḫrü'l-'ulemā-yı mufaḫḫirīn Bostan-zāde Efendi ki pādişāh-ı sa'ādet-encāmuñ Anaṭolı ḳāḍī'askeridür

---

231 - Ḫāhī hi pest sāzī lel-i girān-bahā rā
Leb rā gušā vü be-nümā dür ez dehān-ı tu yārā
**Kıymetli yakutu değersiz kılmak istersen ey yâr, dudağını aşıp ağzındaki inciyi göster.**

232 - Dārem ez intiẓār-ı tu ey serv-i sīm-ber
Pāyī derūn-ı ḫāne vü pāyī birūn-ı der
Ey gümüş göğüslü servi, seni beklemek yüzünden bir ayağım evin içinde, bir ayağım kapının dışındadır.

233 - Ḥasret-i lel-i tu ḫūn der ciger āvurd merā
Ber ruḫ ez her muje yāḳūt-ı ter āvurd merā
Senin al dudağının hasreti ciğerime kan doldurdu. Her kirpiğimden yüzüme taze yakut getirdi.

ḫıdmetlerine iḫtişāṣ-ı ḫāliṣ ḥāṣıl iden dānişmendlerden olup diyār-ı Bağdāda ḳısmet-i ḫıdmeti ki beyne'l-ḫāṣṣü'l-ʿām ḳassām diyü benāmdur. Fikr-i bikrlerinden ẓuhūr bulan eşʿārı ihām-ı tām ile tamām ʿayār ve elmās-ı tefekkürle süfte olan gevherleri ser-rişte-i ḫayāl-i muntaẓam olup suḫeni zer-i ḫāliṣ gibi ṣāf ü pākdür. Bu bir nice ebyāt-ı sūz-nāk anlaruñdur.

*Şiʿr*: Şiddetle bād-ı āhum çoḳ esdi gerçi ey dil
Olmadı baña bir dem ol nev-nihāl māyil

Cān virmedin dilermiş ṣayd itmek ol hümāyı
Tüy ḫaḳlarumı ṣandı anı raḳīb-i bāṭıl

Ṭaḳınup ey Ḫulūsī şimşīr-i gamzesini
Bizi yaraḳlanurmış ḳatl itmege o ḳātil

[*Diger*] : Çeşm-i aʿdādan ḥaẓer ḳıl gülsitānda her zamān
Ṭurma gel cān bostanda bitmez ey serv-i revān

Görinen ṣanma şuʿā ey dil felekde her seḥer
Tīr-i āh-ı āteşīnüm cemʿ ider imiş cihān

[*Diger*] : Ḳapusında dikilür çeşm-i raḳīb
Miḥ-i neccār ile mi ḳaḳdı ḥabīb

İskender Paşa oġlı Baṣra Beglerbegisi Aḥmed Paşa vaṣfında bir ḳaṣīde-i ḫaṣ dimişdür. Taʿrif-i şems-i cihān-efrūz bir iki beyt-i muṣannaʿ-endūz anlaruñdur. F90a

*Naẓm*: Bāmdan vaḳt-i seḥer uçdı ʿaṣāfir-i nücūm
Çıḳdı şāhin ufḳ-ı çünke (?) açup zerrīn-per

Āsmān üzre kevākıb gice baḥrileridür
Bāz-ı mihri göricek ṭaldılar āba yekser

Bu ḳıṭʿa daḫi mumā ʿileyh paşa medḥindedür yazıldı.

*Naẓm*: Menbaʿ-ı refʿet ü Maḥmūd-ḫıṣāl Aḥmed nām
Maʿden-i luṭf-ı kerem Dāver-i pākize-güher

Gördi ʿālim pederüñ sende ʿuluvv-i şānın
Olduñ ey pāk-güher āyīne-i İskender

**Ü57b HĀDİMĪ:** Baġdāddandur. Abā vü ecdādı Baġdādda asūde olan Ḥażret-i Ḳanber ʿAlīnüñ āsitān-ı felek-āşiyānında ḫādim ve hem-nişīn-i erbāb-ı mekārimdürler. Bināen ʿalā-ẓālik sābıḳü'z-ẕikr Pīr-zāde Ḥasan dimekle ḫavaṣṣ u ʿavām içre meşhūr ve maʿlūm-ı nezdīk ü dūrdur ve ʿilm-i rıfḳdan ḫabīr ve muṣāḥabeti dil-peẕīr üslūb-ı ġazelde yārān gibi ṣāḥib-edā ve maḳbūl-i yārān-ı nükte-ārā. Bu bir nice naẓm-ı süznāk ol yār-ı bī-bāküñdür.

*Şiʿr*: از آن در سر مرا پیوسته سودای سفر باشد
که میل خوبرویان با غریبان بشتر باشد [234]

نشود کام دلم هیچ بدلخواه از تو
چه کنم بیش که فریاد برم آه از تو [235]

رقیبان وعده قتلم دهند و من سرا سیمه
بکردکوی آن بی رحم هستم تا چه پیش آید [236]

[*Diger*]: Sevdā-yı ser-i zülfüñ dīvānesidür göñlüm
Şemʿ-i meh-i ruḫsāruñ pervānesidür göñlüm

**Ü57b HUMĀRĪ:** Ḳaraamiddendür. Evān-ı cevānīde ārzūmend-i maʿānī olup rūz ü şeb ḫıdmet-i şuʿarā-yı rūzgār ve ʿāşıḳ-ı ḫūb-rūyān-ı şīve-kār olup **F90b** ḫuṣūṣa ol yār-ı nikū-nijād Mevlānā Ḫalīfenüñ tilmizlerinden taʿdād olınur. Ṭabʿ-ı şūḫı naẓm cānibine geregi gibi māyil ve mażmūn-ı gün-ā-gün bulmağa peyrev-i erbāb-ı dil olup ḫayfā ki hemīşe lāf ü güzāfı bī-ḥadd el-ḳıṣṣa suḫen-cebīni beddür zīrā ki yārānı birbirine nifāḳ itmede bī-miṣl ü ṭāḳdur. Bu bir nice ebyāt-ı mestāne ki vaṣf-ı çeşm-i maḫmūrān-ı zamānedür ḳalem-i dü zebāne gelüp naḳş u nigār olup anlardan yādigār ḳalmışdur. Ekşer-i zamān dilberān-ı cihānuñ nergis-miṣāl ḫ ̇ o-ālūde-i

---

234. Ez ān der serem rā peyveste sevdā-yı sefer bāşed
Ki meyl-i ḫūb-rūyān bā garībān bīşter bāşed
Başımda hep o kapıdan gitme sevdası vardır; çünkü güzellerin gariplere meyli çoktur.

235. Ne şeved kām-ı dilem hīç be-dil-ḫāh ez tu
Çi konem bīş ki feryād berem ez āh ez tu
Gönlüm senden arzuladığına hiç kavuşamadı, senin elinden feryat edip ah çekmekten başka ne yapayım?

236. Reḳībān waʿde-i ḳatlem dehend ü men serāsīme
Be-gird-i kūy-i ān bī-rahm hestem tā pīş āyed
Rakipler katlimi vadederler, ben ise o acımasızın mekanının etrafında ne olacak diye dolaşırım.

çeşm-i ḫumārın vaṣf itmede mest ve hem-dem-i yārān-ı mey-perest ve ṣoḥbet-i feraḥ-baḫş ile leṭāyife ḳādir ve esālib-i naẓmda şā'ir-i sāhirdür. Bu beytler anlaruñdur.

*Naẓm* : Şol ḳadar medḥ-i cemālüñ eyledüm gülşende kim
Bülbüli şāḥ-ı gül üzre aldı bu ḥayretle ḫ.āb

[*Diger*] : Bulmadı būy-ı vefādan bir eşer zülfüñde
Nice yıldur kı bu sevdāda yeler bād-ı ṣabā

[*Diger*] : Sīneye bir kez gelür mi diyü ġamzeñ oḳları
Ey kemān ebrū budur şeb tā seher dilden geçen

[*Diger*] : Nergis-i mestüñ görüp ḥacletden egdi başını
Ṣanma eyler sebzeye her laḥẓa āhū ser-fürū'

[*Diger*] : Meger firdevs-i kūyuñda görüpdür ḳadd ü bālāñı
Ki ref' itmez ḳıyāmet ḳopsa başın şermden ṭūbā

ū58a **ḤANDĀN:** Çevān-ı ḫande-rū ve derviş-i küşāde-ebrū Buḫārāyī 'ālem-i şebābdan berü maḳṣūdın arayu aheng-i Ḥicāz ile vilāyet-i 'Acemde gāh Nişābūr ve gāh Işfahana revāne olup geşt ü güẕār ṭarīḳıyla ravża-i Resūlullāha ve ṭavāf-ı Ka'be-i şerīf ile müşerref oldukdan ṣoñra diyār-ı Rūmu ve temāşā-yı her merzbūm ārzū F91a ḳılup cüst ü cūy ile bī-ser ü pā girdbād-āsā her ṭarāfa cevelān idüp ābdālān-ı zamān içre nice eyyām-ı zindegānī ve dervīşān ile kāmrān olmaġa terk-i ḳuyūd-ı 'ālem-i fānī ve vāreste-i iḳlīm-i cismānī olmaġı özleyüp ser-gerdān-ı vādī-i belā ve ser-geşte-i ṣaḥrā-yı Kerbelā olup şu gibi ol āsitān-ı pāke yüzler sürüp müddet-i medīddür ki ol dergāh-ı felek-bārgāha mücāvirdür ve hemīşe yārān-ı ṣafā ile şu'ārā-yı nīk edā ile muṣāḥabet idüp ümerā-yı 'ālī-miḳdārdan i'tibār bulmışdur. İki zebān ile şi're ḳādir ve erbāb-ı naẓma cevāb dimede ḥāẓırdur. Bu eş'ār-ı dürer-bār anlaruñdur taḥrīr olundı.

*Ebyāt* : بر سر کوی بتان هر دم تماشا یت هست
اندران کو با رقیبان جنك و غوغایت هست [237]

237 . Ber ser-i küy-i bütān her dem temāşāyet hest
Enderān kū bā rakībān cenġ ü ġavġāyet hest
Putların ( güzellerin) mahallinde her an seni temaşa ederler. O mahalde senin için savaşılır, kavga edilir.

[*Diğeri*] : Şu'le-i nār-ı Ene'l-ḥaḳdan ṭoḥdur sīnemüz
Ġayr naḳşından müberrādur dil-i bī-kīnemüz

[*Diğeri*] : Pes ki çekdüm derd ü miḥnet firḳat-i dildārdan
Göklere çıḳdı duḫānum sīne-i efkārdan

Nāle döndi cism-i Ḫandān cāna yetdi dostlar
Miḥnet-i eyyām u ṭa'n-ı bī-ḥad-i aġyārdan Ü58b

Fī ḥurūfi'd-dāl

**DĀNİŞİ EFENDİ: Kayseriyyedendür. Süleymāneğī-zāde** B108a Pīrī Çelebi dimekle meşhūr ve maḳbūl-i ṭabāyi'-i cumhūrdur. W63b Şā'ir-i ẓarīf ve yār-ı BE65b laṭīf kemāl-i faẓl ile ārāste ve 'ulūm-ı 'Arabiyyede ẓātı ma'lūmāt ile pīrāstedür. Ḥadd-ı ẓātında ādemī-ḫılḳat ve nikū-sīret şöyle ki aḫlāḳ-ı ḥamīde ile yegāne-i āfāḳ ve ẓihn-i pāki dāniş-i şi'r ile beyne'l-aḳrān ṭāḳ ve zebān-ı Fürse ve ḫaṭṭ-ı nesḫ-ta'lıḳa cān u dilden ārzūmend ü müştāḳ seḫāvet-i bī-ġāyeti bir mertebe de ki bi'z-żarūr otuz akçe medreseden ferāġat idüp ḳażāya rāżı olup vilāyet-i Mıṣrda seksen akçe ḳādī oldı. Ol F91b eşnāda 'Arab-zāde dimekle ma'rūf ve zühd ü taḳvā ile mevṣūf olan Mıṣr ḳāḍısı ile bī-vaḳt keştiye girüp mevsim-i bahārdur diyü baḥr-i bī-pāyāne düşüp Mıṣra revāne oldı. Ol demde bir ġazel-i ābdār dimiş üç beyti ḥasb-i ḥāl-i dil-i zār olmağın naḳş u nigār oldı. B108b

*Maẓm*: Dil uzadursa yaşuma deryā kenārda
Āhum çoḳ oynadur anı bu rūzgārda

Bu āh-ı āteşīn ile deryā-yı ġamda dil
Bir keştidür ki baḥre ṣalupdur yanārda

Tek devlet-i viṣāli ele girsün ol şehüñ
Manṣıb olursa Dānişī olsun kenārda

Meşhūrdur ki 'Arab-zāde-i meẓkūr Şeyḫ İbrāhim ṭarīḳına münkir olup Mıṣra giderken Gelibolıda olan şeyḫüñ müridlerinden Ża'īfīnüñ tekyesini ḫarāb idüp dānişmendlerine dir imiş ki *Mıṣra vardıḳda Gülşenīnüñ tekyesin ve dervişlerin yir yüzinden ref' ü ḫal' itmek lāzım olsun* diyü kelimāt itmiş. İttifāḳen ol gün Cum'a güni olup mezbūr şeyḫüñ cānişini olan oğlı Aḥmed Efendi bu söz remz ile bilüp eşnā-yı va'zda söyler ki *ey müselmānlar üzerimize bir ḳara bulut gelmektedir. Himmet eyleñ ki bāri'-i āh-ı faḳr ile ol ebr def' ola* ve bu du'āyı iderler. Hemān laḥża didikleri gibi olup āḫirü'l-emr keştī-i vücūdları ol seferde B58b deryāya müstaġraḳ olup sāḥil-i maḳṣūda vāṣıl olmadı انا لله و انا اليه راجعون [238] El-ḥaḳ ol nā-murād-ı pāk i'tiḳād ziyāde 'āşıḳ-BE66a pişe ve nikū-nihād kimse idi. F92a Eş'ār-ı süznāki ḫūb ve güftār-ı ābdār-ı pāki mergūb ve pesendīde-i ẓurafā-yı 'ālem ve ġamzedā-yı dil-i pür-ġam idi. Ehl-i dāniş yanında rūşen ü

238- İnnā lillahi ve innā ileyhi rāci'ūn: (O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman) Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz derler. (Kur'an 2/ 156)

mübeyyendür. Bu bir nice matla'-ı şāhāne ki **W64a** ḥasb-i ḥāl-i bende-i ferzānedür anuñdur. **Ü59a**

*Ebyāt*: Lebiyle söyleşemez sen şeh-i suḫendānuñ* **S109a**
Hemān ağızlığıdur gonce-i gülsitānuñ

[*Diğer*]: La'linüñ 'āşık-ı ḥūnīn dilidür cām-ı şarāb
Başlardur yüreginde görinen sanma ḥabāb

Nakl-i la'lüñsüz efendi bu gice meclisde
Ehl-i şevk içre 'aceb bī-meze düşdi mey-i nāb

[*Diğer*] : Çihreye yaş akıdup yollar idelden gözimüz
Ḥālimüz ağlamağa doymadı yāre yüzimüz

Ḳāmeti ḥalḳa teni zerd olanı unutma
Ḳulaguñda küpe olsun senüñ ey gül sözimüz

[*Diğer*] : Sarılmak va'de itmiş gerçi bir destāre ağyāra
Alup nāzüklük ile anı mestāne ṭolandırmış

[*Diğer*] : Olıcak tīr-i belā ḳavs-i ḳażādan nāzil
Başını 'āşık-ı miskīnüñ ider ser-menzil

**DERVİŞ ÇELEBİ**: İstanbullıdur. Aṣl u neseble derviş-nihād ve pākize-nijād kimesnedür. Muḳaddemā **S109b** dergāh-ı mu'alla yeñiçerilerinden idi. Żātı ḳābil olmağın ol yār-ı dil-efrūz şeb ü rūz 'ulūma mūdāvemet gösterüp meleke-i rasīḫa peydā ḳılup dānişmend olan yārān içre mülāzım olmış. Giderek otuz akçe medreseye mutaṣarrıf iken ḥüsn-i iḫtiyārıyla ferāğat idüp divān-ı **BE66b** hümāyūn kitābetine māyil ü rāğıb olmış. Elan ol ümūr-ı 'āliye inḳıyād üzredür. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi ḫūb ve ṭarz-ı inşāsı merġūb idüğine söz yoḳ. Zīrā ki eş'ār-ı dürer-bārı ziyāde çoḳ vāḳı' olmışdur. Bu **F92b** bir nice beyt kendinüñ zāde-i ṭab'ı olmağın şebt olundı. Naẓar-bāz olan ehl-i dil-i yārāna ġaraz 'arż olunmaḳdur ki vaṣf-ı ḥāl-i dil-i **B59a** nālān u dīde-i giryāndur. **W64b**

---

*Nazīre-i Keşfī Beg:

Lebüne öykūne mi sen şeh-i suḫendānuñ
Ki ağzı var dili yoḳ gonce-i gülistānuñ : -B, BE, S, Ü, W

*Ġazel*: Derd ile ḫūnāb hem bī-ḥ ābdur gönlüm gözüm **S110a**
Hicr ile nā-yāb u hem pür-ābdur gönlüm gözüm

Baḥr-ı ḥırmāne düşelden vādi-i hicrāndan
Ġarḳa-i girdāb u pür-seyl-ābdur gönlüm gözüm **Ü59b**

Aḳıdur sīm-i sirişküm çihre-i zer-gündan
Güyiyā tīz āb ya sīm-ābdur gönlüm gözüm

Bāg-ı kūyuñ devr idüp nālān olup yaşlar döker
Ṣanasın dolab ya mīzābdur gönlüm gözüm

**DUʿĀYĪ:** Ḥamid ili sancağındandur. Vālid-i büzürg-vārı erbāb-ı timārdandur. ʿĀlem-i şebābda her fenden behreyāb olup pāy-i taht-ı şāh-ı cihānı özleyüp İslambola gelüp ehl-i divān içre maḳbūl olup ol diyārda maḳām ṭutup cemʿiyyet-i ḫāṭır ile ārām ḳılup ḫıdemāt-ı ṣāḥibān-ı ʿizz ü iḫtişāma iḳdām gösterüp aġır zeʿāmet ile kām-bīn ve kānūn-dān-ı güzīn olup dergāh-ı ʿālī çavuşları silkine münselik olmışlar. Ḥadd-ı ẕātında merd-i suḫen-güẕār ve aʿyān u aḳrān içre nāmdār-ı ḫūb-şiʿār olmağla meẕkūr çavuşlar zümresine duʿācı naṣb olup bināen ʿalā haẕā ol yār-ı bī-hemtā Duʿāyī taḫallüṣ iḫtiyār idüp meşhūr-ı ehl-i nigār olmışdur. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi nezāket ve sözden ḫāli olmamağın ekşer-i naẓmı ʿuşşāḳ-ı zārūñ ḥasb-i ḥālidür. Bu bir nice maṭlaʿ u beyt anuñdur. **F93a**

*Naẓm*: Zebānumdan çıḳar ansız bir āteş cāna kār eyler
Ne bildüm cevr-i dilberdür ne bildüm rūzgār eyler

[*Diger*]: Nāle-i ʿuşşāḳı güş eyler teraḥḥum eylemez
Gönli ol miskīn dilüñ yā Rabbi mermerden midür

[*Diger*]: Yine eṭrāf-ı ḫüsnüñde miṣāl-i bī-miṣālüñ var
Gülistānuñ kenārında şebistān-ı ḫayālüñ var

[*Diger*]: Ḳaddüñ göreli mekteb-i gülşende ṭurup serv
Ṣalınmagı taʿlim ider eṭfāle nihāli

**DERŪNĪ:** Maġnisadandur. Erbāb-ı sāz ü ṭarāb zümresindendür. Şāh-zāde-i cevān-baḫt-ı kāmrānuñ bārgāh-ı āsmān-ı āsitānelerinde rūz u şeb ʿayş u

nūş ile şād-mān kimsedür. Sazlarda ḳopuza mümāreseti dil-peẕīr ve nakş u türki taṣnifinde bī-neẓīr ve pesendīde-i büzürg ü küçek ya'nī pīr ü cevān **ve ser-āmed-i muġanniyān-ı devrāndur. Ẕihn-i pāki ṭarab-engīz ü meşel-āmizdür.** Bir mertebede ki **Baḥāriyye** diyü gemiciler ıṣṭılāḥātın cem' idüp gülbīn-i gülistān-ı hüner ve nihāl-i bostān-ı heft-kişver olan şāh-zāde-i **baḥr u berrūñ a'nī Sulṭān Selīm Ḫān-ı dilāverūñ evṣāf-ı** pākinde **S110b** elfāẓ-ı ṣāf ile bir ḳaṣīde-i ābdār mānend-i nihāl-i mīvedār neşv ü nemā buldurmış meşhūr-ı rūzgār ve maḳbūl-i dil-i ebrār olmışdur. Bu bir ḳaç beyt ḳaṣīde-i meẕkūrdan nakş u nigār oldı. **BE67a**

*Naẓm*: Eşk-i çeşmüm gibi eṭrāf-ı gülistānda aḳan
Dūd-ı āhum durur ol ḳulle-i ḳuhsāre çıḳan

Ḳıbleden dögdi esüp bād-ı nesīm-i ḳudret
Başladı itdi temevvüc yine deryāyı çemen

Cā-be-cā yelken açup çıḳdı açıldı ezhār
Ṣanki deryā-yı sefīd oldı fezā-yı gülşen **F93b V65a**

Ḳatına daḳdı ayaġına çenārūñ cūlar
Sebze-zār-ı çemeni forsa gibi ṣandı gören

Çıḳdı tīġın çeküben ġāzi donanmacı gibi
Dil getürdi naẓar-ı şāh-ı bahāra süsen

Gül-i ter çünki re'īs oldı ḳamu ezhāra
Daḳdı yanına anūñ ḫançer-i dil-düz-ı diken **S111a**

Serv bir ḫūb direk dikdi ṭurup anda revān
Yāsemenler anūñ eṭrāfına bağladı resen **Ü60a**

Gönlüne çıḳdı meger düşmene ṭuş oldı gözi **B59b**
Āşiyānında ider bülbüli gördüm şiven

Bizi çignetdiye çignetdi hevā-yı ḳaddūñ
Ḳaraya atdı ġam-ı zülfüñ ile keştī-i ten

**DERŪNĪ:** ʿAbdullah oğlıdur. Dergāh-ı muʿallā yeñiçerilerinden idi. Ber-mūcib-i emr-i ʿālī diyār-ı Bağdādda ehl-i timār olan sipāha ilḥaḳ olup defdere ḳayd olmış sene ihdā ḫamsinde. Egerçi nefsinde derviş-nijād ve bī-ḳayd u nā-murād kimse idi. Ol zamānda Bağdād şuʿārası Mevlānā Fużūlī ve Mevlānā Şemsīye irişüp żamīr-i rūşen ve ṭabʿ-ı cebīnini gün gibi cilāladup her nesneyi istifāde idüp dāimā neẓāyir dimeden ḫālī olmaz idi. **Feemmā rūz u şeb zebān-ı Fārisī mümāresetine sālik ve bir miḳdār** tekellümine mālik olmuş idi. Sene tisʿa ve sittin ve tisʿami'ede fevt oldı. Eşʿār-ı dürer-bārı ʿanber-āmiz ve ḳalem-i müşk-bīzle dil-āviz idi. Cümlesinden bir maṭlaʿ şebt olundı. **S111b**

*Maṭlaʿ*: Bir ʿaraḳ-çīn ṭolu miske dime gīsūdur bu **BE67b**
Dil-i sevdā-zedenüñ başına ḳaygudur bu

**DERŪNĪ:** Vardar Yeñicesinden ehl-i ḳalem zümresinden ve bu devrüñ zurafā ve şuʿarāsındandur. Bi't-ṭabʿ derviş-meşreb ve **F94a** pāk-meẓheb kimesnedür ve Ḥayretīnüñ birāderi olan Sīne-çāküñ bī-bāk **W65b** perverde-lerindendür. Ḥālā rūz u şeb cānib-i naẓma derūn-ı dilden māyil ve Fürs bilmede yārān-ı Fārisīdan gibi kāmildür. Ṭabiʿat-ı naẓmiyyesi nīkdür bed degül. Bu bir nice beyt anuñdur.

*Naẓm*: Ger bileydüñ ḳıymetin ol müşk-bū sünbüllerüñ
Āteş üstine şalar mıyduñ siyeh kāküllerüñ

[*Diger*]: ʿIşḳuñ sipāhına olalı dil ḳonaḳ yiri
Dāġ-ı ġamuñ tenümde olupdur ocaḳ yiri

Terk itse māl ü mülki Derūnī ʿaceb degül **S112a**
Külhanda daḥı bulmıya mı bir yataḳ yiri

Meẓkūr zamān ile bir cevān-ı nā-mihribāna ʿāşıḳ-ı nā-tüvān iken bir meclisde şeyṭan laḳabla şöhret bulmış bir raḳīb-i dīv-sīret dilberine bāde-i nāb şunduḳda ʿalā-vechi'l-ʿitāb bu beyti **Ü60b** bedihe dimiş ol aġyār-ı zişt-kirdānuñ gurlığına beyt

*Beyt:* Sāḳiyā öpme raḳībüñ ayaġın eyle şikest
Ādem oldur ki ṣıya ḳaṣd ile şeyṭan ayaġın

**Fī-Ḥarfi'z-ẕāl**

**B60a ẔĀTĪ:** Balıkeşrevīdür. Şā'ir-i metīn ü şīrīn-maḳāl ve sāḥir-i siḥr-āferīn 'ilm-i nücūm ile remilden ḫabīr ü żamīr-dān-ı bī-miṯāl ammā kevkeb-i ṭāli'i dāim nūḥūsetle ẕevālden ve iḫtirāḳ-ı küsūf ü ḫusūf-ı pür-melālden ḳurtulup sa'de irmemişdür lākin eş'ār-ı ābdārı teskīn-sāz-ı dil-i 'āşıḳān-ı süznāk ve güftār-ı āteş-bārı ḥarāret- **B112b** baḫş-ı füsürde-i dilān-ı ġamnākdür. El-ḥaḳ ġurer-i mażmūn-ı meşḥūn-ı rengīn ile ferīd ya'nī ḥallāḳ-ı ma'ānīdür ve dürr-i meknūn-ı gün-ā-gün-ı semīn ile 'Abdullah-ı Mervārīd a'nī tevāmān-ı **BE68a** Ṣırfī ve Beyānī nice müddet melikü'ş-şu'arā-yı **F94b** rüzgār ve üstād-ı şīrīn-kār diyü nāmdār idi. Silk-i naẓma münselik olan cevāhirüñ her birisi dürr-i sīr-āb iken ḥāl-i ḥayātında cevher-yān-ı bāzār-ı 'itāb ve ma'ānī-dān-ı ḥāżır-cevāb yanında ḳıymeti olmaduġı ecilden bu beyti hüve'l-vāḳı' diyü naṣṣ-ı ḳaṭı' gibi buyurmuşlardur. **W66a**

*Beyt*: **Şimdi eş'āruña Ẕātī n'ola raġbet yoġ ise**
**Her biri sen ölicek dürr-i yetīm olsa gerek**

Ḥaḳḳā budur ki ol pīr-i suḫenverān-ı zamān ve ol bī-naẓīr-i nükte-dānān-ı cihān müsellem-i ehl-i zamāndur. Ḥadd-ı ẕātında eş'ār-ı dil-firībi ve güftār-ı ġarībi bir mertebede pāk ü laṭīf ve bir derecede ẓarīf ü feraḫ-nākdür ki 'āşıḳān-ı zamān ve 'ārifān-ı cihān ḥasb-i ḥāl **B113a** bilüp virdi-i zebān idinüp subḥa-miṣāl elden düşürmezler. Bu bir ḳaç meṭālī'-i ābdār ol şā'ir-i meẕkūruñdur mesṭūr olundı.

*Ebyāt* : Murġ-ı zerrīn-per zümürrüd-āşıyān lü'lü'-ġıda
Bāl açup uçmaḳ diler her ṣubḥ kūyuñdan yaña

[*Diğer*] : Ḳāmetüñ ey bustān-ı lā-mekān pīrāyesi
Nūrdan bir servdür düşmez zemīne sāyesi **Ü61a**

[*Diğer*]: Seni ol at ki ey server-i ḫūbān götürür
Ey meded ḳıyma anı sürme yazuḳ cān götürür

[*Diğer*] : Dilber ṣunaydı destini devlet vireydi el
Çirkin yüzümi aña süreydüm güzel güzel

[*Diğer*] : Düşdüm nişān-ı pāy-i seg-i dilber üstine
Ol ġonce gördi didi yüzüñ güller üstine **B60b**

[*Diger*] : Beni ḳurbanuñ idin çalma bıçaġuñ ġaneme
Ne bilür yoluña cān virmegi ol bir meleme **BE68b S113b**

[*Diger*] : Dāimā ayaġuña düşer yürür dil dostum
Ol ġarībe düşdügünce merḥamet ḳıl dostum **F95a**

[*Diger*] : Şebdīz-i ḫaṭṭ-ı dilber ṭozup ṭozup gelelden
Gülgūn-ı eşk-i ʿāşıḳ ṭutup dütüp yeñilmez

[*Diger*] : Didüm ey dost raḳībi bañа göster kerem it
Nāz ile ol gözümüñ nūrı eyitdi gözi yoḳ

[*Diger*] : Ey boyı serv-i sehi zülfeynüñ iki dāldür
Yata yata ʿārızuñ ābında olmış ābnūs

[*Diger*] : ʿİlm-i iḫfāda belüñ aġzuñ ile eyledi baḥş
Hīç aġzuñ belüñe virmedi bir żerre vücūd

[*Diger*] : Baḳdukca yüzlerine ṭutarlar ellerini
Yüz ṭutdılar cefāya feryād ellerinden

[*Diger*] : ʿAdū-yı zāġ elinden bir tezerv-i şīve-kār oldum
Daḥı ben şāh-bāz-ı ʿışḳ olaldan bir şikār oldum

[*Diger*] : **Şīşe-i hicr olsa yirüm n'ola mānend-i gülāb**
**Ey felek bir tāze ter gülden çıḳarduñ sen beni** **G114a**

[*Diger*] : **Ey ʿandelīb āh u fiġāndan ne fā'ide**
**Verdüñ ḳulaġın eyledi āb-ı ġurur berk**

Meşkūruñ eşʿār-ı ābdārı ziyāde bī-şümārdur bu ġazel-i bī-bedel ile iḫtiṣār olundı.

*Ġazel*: N'olduñ iñlersin felek her-dāyi cānānuñ mı var
Her maḳāmı seyr ider bir māh-ı tābānuñ mı var

Beñzüñi ey būstān bād-ı ḫazān mı itdı zerd
Yoḫsa başı ṭaşra bir serv-i ḫırāmānuñ mı var

Ağlayup feryād idersin her seher ey ʿandelib
Ḫār ile hem-sāye olmış verd-i ḫandānuñ mı var Ū61b

Yoluña cānum revān itsem gerek cānā didüm
Yüzüme biñ ḫışm ile baḳdı didi cānuñ mı var

Zülf-i dilber gibi ey Ẓātī perīşānsın yine
Cevri bī-ḥad yoḫsa bir yār-ı perīşānuñ mı var

**ẒİHNÎ**: Bağdādîdür. İsm-i şerîfi ʿAbdü'd-delîl ve ḥüsn-i ḫulḳı cemîldür. Evān-ı cevānîde rūz u şeb kesb-i kemāl ve mülazemet-i erbāb-ı cāh ü celāl idüp cān u dilden ḫıdmet-i aṣḥāb-ı maʿrifete yüz sürüp muḥibb-i F95b erbāb-ı faẓilet geçinüp ve ṭālib-i ṭūṭīyān-ı şekeristān-ı belāġat ve bende-i bülbülān-ı gülistān-ı faṣāḥat olup ʿilm-i mūsiḳîye müdāvemet-i küllî gösterüp edā-yı naḳş u şavtda dil-pesend ü bī-naẓīr ve ol ʿilmde üstādān-ı zamān gibi naḳş-ı türkî-bend ü yār-ı dil-peẓīr B61a ve bu devrde sazlardan kemançeye mümāreset ḳılup pesend-i büzürg ü küçek ve maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i sūznāk-ı ʿuşşāḳ ve pişrev-i merdūm-i Hicāz u ʿIraḳ olmağın her ḳıldan çalar sāzende ḳısmından nağāmāt-ı dil-keş ile ġamzedā-yı dil-i ġamgîn ve feraḥ-baḫş-ı ḳalb-i ḥazîn ve üslūb-ı eşʿārda ṭabʿı maʿnā-yı laṭîfe ḳādir ve ṭarz-ı inşāda ẓihnî kelimāt-ı selîs ile münşi-i sāḥirdür ve hemîşe gülşen-i ʿālemde bülbül-i hezār-destān gibi zebān-āver ü ʿāşıḳ-pîşe ve ḫūb-endîşe olduğına **eşʿār-ı sūznāki delîl ve şāhid-i maʿnā-yı bikri zîver-i ḫāş ile ziyāde suḫeni cemîldür. Ḥaḳḳā ki muṣāḥabet-i ṭarab-engîzle** meclis-ārā ve nikāt-ı leṭāyif-āmizle ṣāḥib-edā kimesnedür. Bir ḳaç beyt anlarıñdur yazıldı.

*Naẓm*: **Mürîd-i dergeh-i meyḫāneem mey dest-gîrîm midür**
**Ṣūrāḫî pîr-i pür-keyfiyyet-i rūşen-ẓamîr midür**

[*Diğer*]: **Gelseler dāde bulanlar ġam-ı hicrüñle memāt**
**Tenk ol küşte-i bī-dāduña ṣaḥn-ı ʿarasāt**

[*Diğer*]: **ʿUşşāḳa sāz-kār degüldür hevā-yı bāġ**
**Kūy-i belādur anlara ser-menzil-i ferāġ**

[*Diğer*] : Yāduñla çekdigüm degül āh-ı şerer-feşān
Kurdum şeh-i ḫayālüñe zer-düz bir otāġ V66b

**ẒİHNÎ BEG:** Mevlid-i laṭîfi Ġalaṭa ve nâm-ı şerîfi Bâlî Çelebi dimekle maʿrûf ve aḫlâḳ-ı pesendîde ile mevṣûfdur. **S114b** Sulṭân-ı Kîtî-penâh ve ḫaḳan-ı Cem-sipâh yaʿnî şâh-zâde-i İrân u Turân ḥażret-i Sulṭân Selîm Ḫânuñ **F96a** âsitân-ı felek-bârgâhında mütefer riḳadandur. Amedd-i medîd ve ʿahd-i baʿîddür ki müşârünileyh şeh-zâde-i Süleymân Ḫanuñ inʿam u ʿâmına maẓhar düşüp maṭbaḫ-ı emânetiyle şâḥib-ʿizz ü fer kimesnedür. Ve ḥadd-i ẕâtında cevdet-i ṭabʿ ile meşhûr ve ṣafvet-i ẓihn ile efvâhda meẓkûr ve ẕât-ı pâki envaʿ-ı maʿârifle müzeyyen ve gün gibi mübeyyen olmağın zebân-ı Fürsden behremend ve muʿammâ ve ʿaruż bilmeden faʾide-mend ve ḫâṭır-ı ʿâtırı cânib-i şiʿre mâyil ve ġazel ü ḳaṣîdede edâ-yı nâzük ile pesendîde-i emâṣildür. Bu bir nice maṭlaʿ u beyt anuñdur şebt olundı.

*Naẓm* : Mihr-i münîri beñzedüp ey meh cebînüñe
Çarḫ-ı berîn disem yiridür şeh-nişînüñe

[*Diger*] : Yoḳ gibi meẓâḳuñ yine ey ṣûfi-i bî-hûş
Acı didüñ içdükce bize geldi bu mey ḫoş

[*Diger*] : Şâh-ı ġamuñ ki lâle-ṣıfat dilde dâġı var **S115a**
Ḫûn-ı cigerle besleme nîce çerâġı var **B61b**

Küyuñda gerçi ʿâşıḳuñ ey gül hezâr var
Efġân ider benüm gibi yoḳdur hezâr-vâr **BE69b**

[*Diger*] : Ġamzeñ ḫadengi gerçi ki bağrum deler geçer
Mecrûḥ-ı ḳalbi ḫancerüñ ammâ deler geçer

Aġyâr-ı kîne-ḫâh geçer ise beni ṣabâ
İnanma sevdigüm seni zîrâ sever geçer

[*Diger*] : Pîr-i muġâna gel bâña bir ḳaç içür diyü
Ṣûfi ʿasâsını ṭuttı virdi rızâ ile **Ü62a**

**ẒÜNNÛN:** Şamdandur. Rûz ü şeb şehr-i mezbûra gelen erbâb-ı ʿulûm ve dem-be-dem şuʿûra-yı ʿArab ü ʿAcem ü Rûm ile iḫtilâṭ idüp ve her bir dilüñ edâsına irtikâb virüp üç zebân ile ṭabʿı nazma şâmil ve âvâz-ı ḥazîni merġûb ve terzı ḫûb olmağın nağâmât-ı dil-küşâ ve terennümât-ı rûḥ-efzâ ile bu devr içre ʿilm-i edvâre ḥabîr ve nâḳş **S115b** u ṣavt u türkî bağlamada bî-

naẓīr ve ḥadd-i ẕātında derviş-sīret ü ādemī- **F96b** ḫılḳat olduġı ecilden sulṭānü'l-ʿārifīn-i rūzgār ve muḳtedā-yı din-ārā-yı Aḥmed-i Muḫtār aʿnī Ḥażret-i Mevlānā Ḫudāvendigāruñ ṭarīḳına sālik fuḳara içre الفقر فخری[239] esrārına mālik olmış. Müddet-i mediddür ki ol dergāh-ı behişt-bārgāhuñ cāmiʿ-i laṭīfinde ve türbe-i şerīfinde ḫānendedür. Bu eşʿār anuñdur beyān olınur.

*Ebyāt:*

خطي كه بران عارض مهوش شد مسطور
سبحان قدير جمع الظلمت والنور [240]

ادرلي الراح و اسقيني الايايهاالساقي
ارحني عن همومي و اسقني من خمّره الباقي[241]

**B62a** *Ḳıṭʿa* : Vādī-i ʿışḳ içinde bī-ser ü pā
Bende-i ḫāk-i pā-yi Mevlānā

Zülf-i ḫūbānla olan meftūn
Mest ü mecnūn Mevlevī Ẕünnūn

**ẔİHNĪ:** Burūsevīdür. Mumcı-zāde Bālī Çelebi dimekle meşhūr ve beyne'l-ḳużāt ʿadl ile efvāhda meẕkūr **B116a** ve ẕihn-i pāki leṭāyif-i laṭīf ile müzeyyen ve ṭabʿ-ı ṣafā-baḫşı gün gibi rūşen ü mübeyyen ve ẕarāyif-i dil-pesend ile meclis-ārā ve muṣāḥabeti edā-yı bülend ile **BE69a** şiʿrinden aʿlādur. Beher hāl bu maṭlaʿ-ı rindāne ol ferzāne-i zamāne eşʿārındandur.

*Maṭlaʿ*: Cām-ı ʿayşum yire çalduñ ḫāke yeksān eyledüñ
N'itdüñ ey sāḳī-i devrān göz göre ḳan eyledüñ

**Fī ḥarfi'r-rā**

**RAḤMĪ ÇELEBİ:** Bursalıdur. Mülāzımīn zümresinden **Ü62b** zamānla İskender Çelebinüñ meclisine irişen ẕurafā-yı cihāndan düşvā-yı şīrīn-zebāndandur. Tabʿ-ı mustaḳīmi ve ẕihn-i selīmi naẓma māyil ve esnāf-ı

---

239 - El-faḳru faḫrī : Fakirlik övünçümdür (Hadis) El-Aclunī, **Keşfü'l-Hafā**, Beyrut, 1352, C.II, s.87

240- Ḫaṭṭī ki ber ān ʿārıż-ı mehveş şod mesṭūr
Sübḥāne ḫadīr cemʿu'z-ẕulmeti ve'n-nūr
O ay gibi yanağı örten ayva tüyleri... Sübhanallah! Karanlıkla ışık bir araya gelmiş

241- Edirlī er-rāḥe ve eskınī elā yā eyyuhe's-sāḳī
Erīḥnī ʿan hevānī ve eskınī min ḫamreti'l-bāḳī
Ey saki beni şarapla sula, beni bu sevdadan rahata ulaştır, arta kalan şarapla sula

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

**V67a** şi're üstād-ı kāmil kimesnedür. El-ḥaḳ şā'ir-i ẓarīf ve nedīm-i laṭīf ve hemīşe şu'arā-yı rūzgārdan ve **F97a** 'urafā-yı 'ālī-miḳdārdan ra'nālıḳla mümtāz ve a'lālıḳla ser-efrāz ve her gün gün-ā-gün ve reng-ā-renk libāslar ile ārāste ve enva'-ı zīb ü zīnetle pīrāste ve teshīr-i ebkār-ı ma'ānī itmede sāḥir ve her vechile aḳsām-ı şi're ḳādir 'ale'l-ḫuṣūṣ vādī-i meşnevīde **S116b** peyrev-i Hilālī olup **Şāh u Gedā** raḳam itmiş ve ṭarz-ı ġazelde tevāmān-ı Ḥayālī ve üslūb-ı ḳaṣīdede mānend-i İsma'īl-i Işfahānī belki Rūmda Selmān-ı şānī olup taḳlīd-i şu'ara-yı 'Acem ḳılmış. El-ḥāṣıl bu devrde rūzgār-ı bed-girdār-ı keç-reftārdan ṭarīḳında berḫurdār olmayan erbāb-ı ma'rifetdendür. Ol bülbül-i gülşen-i suḫen ve ṭūṭī-i şeker-şikenūñ eş'ārı bī-ḥadd ve güftārı lā-yu'addur. Cümlesi meşhūr-ı āfāḳ ve ḥasb-i ḥāl-i dil-i 'uşşāḳ-ı pür-iştiyāḳ vāḳı' olmışdur. Bu ġazel anuñdur. **BE70a**

*Ġazel* : Ne ḳanlar dökdügün 'arż itse çeşmüm yāre āl añlar
Tenüm ġamdan hilāle döndi dirsem bir ḫayāl añlar

Ḥadīş-i 'ışḳı benden şor ne bilsün zāhid-i nādān
Rūmūzun bu mu'ammānuñ mücerred ehl-i ḥāl añlar

Fenā bezminde cem keyfiyyetin câm-ı maḥabbetden
Ḫarābāta düşüp şūride ḥāl olan ricāl añlar **S117a**

Vücūd-ı vācibüñ māhiyyetin idrāk iden 'ārif
Ḥaḳīḳatde ẓuhūr-ı mümkinātı hep ẓılāl añlar

Gözüm merdümlerinüñ 'aḳsi düşmişdür leṭāfetden
Ruḫuñ mir'ātına nāẓır olanlar anı ḫāl añlar

Belā bezminde zār olsa 'aceb mi çeng ü ney-āsā
Kamu bir merd-i ḳābil bu cihānda ḳīl ü ḳāl añlar

Suḫen bezminde Cāmīdür bilin keyfiyyet-i 'ālem
Ḥayālāt-ı kelāmum Raḥmiyā ancaḳ Kemāl añlar **F97b**

Bu bir ḳaç maṭla' daḫi anuñ zāde-i ṭab'-ı güher-**B62b** sencidür bu evrāḳda şebt olundı. **Ü63a**

*Ebyāt* : Tāc eylemiş meded o şehüñ ḫāk-i rāhını
Māhuñ başına oldurayın şeb-külāhını

[*Diger*] :Tīġ-ı miḥnetden ki sīnem zaḫm-nāk olmış yatur
Ḫākdür seylāb-ı ġamdan çāk çāk olmış yatur

[*Diger*] : Cānāneyi cān görmege ḳaṣr-ı tene geldi
Göz merdümi seyrâna anı revzene geldi **S117b**

[*Diger*] : Temennā-yı viṣāl itmek degüldür ḥūb sevmekden
Ġaraz bir ḥaṭṭ-ı rūḥānī durur maḥbūb sevmekden

[*Diger*] : Baḥār oldı açıldı ġonce-lebler ṣaḥn-ı gülzāre
Güle yir yoḳ meger yapışdıram penbeyle dīvāre

[*Diger*] : Vücūdum dāġ-ı ḥūnīnümle gūyā gül nihālidür
Ḫam olmış bār-ı ġamdan ḳāmetüm bir serv dalıdur

[*Diger*] : Verd-i rüyuñ baña bir āl itdi ālin bilmedüm
Ḳaşlaruñ ḳaddüm hilāl itdi ḥayālin bilmedüm

**RIŻĀYĪ EFENDİ:** Filibevīdür. Aṣl u neseble memdūḥ-ı cumhūr ve zebān-ı pīr ü cevānda Baba **BE70b** Çelebi diyü meẕkūr ü meşhūrdur. Sābıḳan levḥ-i ḥāṭırı nüḳūş-ı māsivādan sāde olmaġın ārzū-yı ṭarīḳ-ı Naḳşibendī kılup maḳṣūd-ı uḫrevī içün faḳr ü fenā semtine sālik iken ber-muḳteżā-yı zamāne murādāt-ı dünyeviye mālik olmış. Zīrā ki pādişāhımızuñ umūr-ı ʿāliyyesine vezīr-i aʿẓam **S118b** olan Rüstem Paşanuñ ḫ[illegible]esi olmış idi. Ḥaḳḳa budur ki fünūn-ı maʿārifle ẕātı kāmil ve ebnā-yı zamān u ıḫvān-ı cihān içre ebu'l-feżāyil diyü şöhret-i tām olup ḥūb nām olmış. Bu bir iki beyt ol yār-ı nīk-encāmuñdur.

*Beyt* : Ḳaşlaruñla nāme-i ḥüsnüñ ʿaceb ʿünvānı var
Salṭanat menşūrıdur ṭuġrā-yı ʿālī-şānı var **F98a**

[*Diger*] : Ḳaşuñ nişānı mühr-i Süleymān girih girih
Oldı berāt-ı ḥüsnüñe ʿünvān girih girih

**RAḤĪMĪ BEG:** Kütāhiyedendür. Ẕāt-ı melek-ḫiṣāli fünūn-ı maʿārife mālik ve vādī-i şiʿre raḫş-ı ṭabʿı sālik ve aḳsām-ı naẓm ü neşre **Ü63b** kādir ve her birinde māhirdür. Şāh-zāde-i ʿālī-himmetüñ eyyām-ı saʿādetinde ve devām-ı devletinde biñ iʿzāz ile alay beyi olup āġır zeʿāmete mutaṣar-

rıfdur. Geregi gibi ādāb-ı ṣoḥbete vāḳıf **S118b** olmaġın sa'ādetle hem-nişīn **B63a** olan şāh-zāde-i rūy-i zemīnüñ a'nī Sulṭān Selīm Ḫān-ı güzīnüñ meclis-i cennet-miṣāline irişüp ol bāb-ı murād-baḫşdan ber-murād olup ḫoş-ḥāldür. Ve ḥadd-ı ẕātında ḫoş ṣoḥbet ü meclis-ārā ve vādī-i naẓmda semend-i himmeti a'lā **BE71a** ve eş'ār-ı dil-pesendi pür-meşel ve edā-yı bülendi maḳbūl ü bī-bedeldür. El-ḳıṣṣa ma'ārif-i cüz'ī ve küllīden behremend ve ebyāt-ı zībāsı maḳbūl-i yārān-ı hūşmenddür. Cümlesinden bir nice maṭla'-ı mihr-engīz ḳalem-i müşk-rīzle şebt olundı.

*Naẓm* : Ṣāf ḳıl cān gözgüsün ṣūfī ruḫ-ı zībāya baḳ
Gör ne şekl iẓhār ider ol ṣūret-i re'nāya baḳ

[*Diger*] : Ṣabāya çīn-i zülfüñ eyleseñ pür çīn-i siḥr peydā
İder ta Çīn ü Maçīne varınca müşk-i ter peydā

[*Diger*] : Dil miyānuñ ārzūlar cān lebüñ eyler ümmīd
Āh kim maḳṣūd nā-peydā vü maḳṣad nā-bedīd **S119a**

**W67b**[*Diger*] : Çeşme-i dilden aḳar ḳanlu sirişküm ṣu gibi
Dem-be-dem ṭurmaz bulanur bir delü ḳanlu gibi

[*Diger*] : Ġubār-ı ḫaṭṭuñ esrārını ḥayrān olmayan bilmez
Meẕāḳ-ı nuṭḳ-ı le'lüñ hem-dem-i cān olmayan bilmez

[*Diger*] : Çehreñe olalı ḳuzgun müşteri ey yār-ı şem'
Mihr-i 'ālem-tābe germiyyet şatar her bār şem' **F98b**

Şām ü maġrib Hind anuñdur ẓulmete varınca tā
'Āleme ḥükm itdi şevḳüñle Sikender-vār şem'

[*Diger*] : Bu gice gün yüzüñden aldı mı eyā ziyā meş'al
Çerāġ-ı māha şevḳ 'arż itdi germ olup şehā meş'al

Eş'ār-ı müteḳaddimīnde bunuñ gibi nesneyi cā'iz görmüşlerdür. Bu ġazel-i pür-meşel ol şā'ir-i bī-bedelüñdür.

*Ġazel* : Zülfüñle ġamze bend ider oldı uġrılayın
Miskīn dil mi ḳaldı bu sevdā eyin beyin **Ü64a**

Beñzerse ṣubḥ-ı ḥüsne ya ḥaddüñ meḥāsine **S119b**
ʿAṣr içre dirse n'ola güneş eyle böyleyin

Cān mācerā-yı hicrüñ ile hem-dem olalı **BE71b**
Gönlüm ile gözüm ortasına düşdi mā-beyin

ʿIşḳuñ hevāsı ile geh ağlar geh iñlerin
Nem var benüm eşer senüñ ortada ben neyin

Ben mübtelāyı ḥasret iden seyr-i ḥüsnüñe
Eyülük yüzüni göremesin yavuzun eyin (?)

ʿUşşāḳ-ı bī-nevāya o şeh nāza başladı
Ṭoldurdı her maḳāmı yine āhuñ n'eyleyin

Sulṭān-ı mülk-i maʿrifetüm ben Raḥīmiyā **B63b**
Ammā Selīm-i Şāh-ı suḫendāna bendeyin

[*Diğer*] : Vāḳıf-ı esrār-ı ġaybīdür lebüñ cāndur diyen
Müşkāf ancak dehānuñ genc-i pinhāndur diyen

**RİYĀZĪ-İ Üskübī** : Zümre-i mülāzimīnden iken fevt olmış. Evṣāfın işitdigümüz şuʿarādandur. Bā-vücūd ki maḳṣad-ı maḳṣūdına **S120a** irüp ber-murād olmadın dāimā ḫandān ü şādān ve her an ʿayş ü nūşa muʿtad imiş. Bi't-ṭabʿ ḫoş-fehm ü ḫūb-ṣoḥbet ve kelimāt-ı şebistān-ı ḫayāl semtinde muḫayyel ve ebyātı ihām-ı tām ile ser-ā-ser pür-meşel ve şuʿarā mābeyninde leṭāyifi meşhūr ve ẓurafā yanında ẓarāyifi meẕkūr bir mertebede ki cümle-i laṭīfeleri vird-i zebān-ı nüdemā-yı cihān ve pesendīde-i pīr ü cevāndur. Birisi budur ki laṭīfe *Dirler ki bir gün ḥamāma vardım gördüm ḥamamcı tımmayıp ādem soyar ve ma'mūr bulduğı başmağı siler ve dellak fütā sıkar ve müşteri tas çalar gördüm bir alay sarık alıp yürüyüvirdüm.* Bu laṭīfesi ihām-ı tām olmagın pesend-i ẓurafā-yı eyyām olmışdur. Müşārünileyh zebān-ı Fārisīye şöyle cidd ü cehd ḳılmış ki diyār-ı **BE72a** Rūmuñ her merzbūmunda maḳbūl-i hās u ʿāmdur. Ḥeyfā ki ẕāt-ı şerīfi ve nām-ı laṭīfi **Ü64b** rind-i lāubāli olduġı ecilden ḫalḳ **W68a** içinde perişān-meẕheb ve peyrev-i erbāb-ı meşreb diyü meşhūr ü meẕkūrdur. **F99a** Bināen ʿalā-ẕālik ol zamānda Rūm ili ḳāḍī ʿaskeri olan **S120b** Çivi-zāde Efendi mevlānā-yı meẕkūre ḥīn-i mülāzemetde ʿalā-vechi'l-ʿitāb *senüñçün*

*Riyāżī kāfirdür dirler. Sulṭān nice manṣub virelüm diyicek* mukābelesinde *sulṭānum siz bir kāfir ḳāḍīlīġı iḥsān eyleñ* diyü cevāb virür. Bu laṭīfe sebebiyle ḳāḍī olur. Beher ḥāl bu bir ḳaç beyt-i bī-miṣāl ol şā'ir-i perīşān me'ālüñdür şebt oldı.

*Naẓm* : Sākin deşt-i belā yirini mesken mi ṣanur
Rehrev-i 'ışḳ o vādīleri me'men mi ṣanur

Diyicek ḫancerüñe düşerin ey dost senüñ
Atdı āğāz-ı 'itābe beni düşmen mi ṣanur

Eyledi mest bizi bāde-i ḫum-ı lāhūt
Müdde'ī 'ālem-i lāhūtdaki den mi ṣanur(?)

[*Diğer*] : 'Arūs-ı nev dirilme ey felek zāl-i kühensin sen **B64a**
Nice dāmāda kendin rām ḳılmış pīre-zensin sen

Derūnuñ ey ḫum-ı mey ṣāf herkes ẕevḳ ider senden
'Aceb bilsem nedendür ṭıynet-i pāküñ nedensin sen

[*Diğer*] : Diyeli ḥāl-i 'ızāruñ fitne fenninde begüz
Ḳomadı ben 'āşıḳ-ı dil-ḫastede cānā beñüz

Baḥr-ı şi'ri āb-ı luṭfa ġarḳ iden kimdür diseñ
Dürr-i yemm-i ma'rifet şāhā Riyāżī bendeñüz

**RŪḤĪ:** Bağdādīdür ammā aṣl-ı pāk-nihādı ve neseb-i ferruḫ-nijādı Rūmīdür. Zīrā ki vālid-i ekremi sābıḳan merḥūm Sulṭān Süleymān zamānında vilāyet-i Bağdāda beglerbegi olan Ayas Paşanuñ bendelerinden olup Bağdādda göñüllü bölügüne geçüp te'ehhül itmişler. Mezkūr Rūḥī Bağdādda vücūda gelmegin Bağdādī yād olundı. Nām-ı vācibü'l-iḥtirāmı ʿOşmān ve ẕāt-ı ḫuceste-kirāmı pesend-i yārān ve ẕihn-i mustaḳīmi çālāk ve ḳadd-i bülendi leṭāfet gülşeninüñ **f99b** nāzük-nihāli ve rūy-i feraḫ-baḫşı maʿrifet gülzārınuñ gül-i āli ve gülistān-ı naẓmda ṭabʿ-ı nüktedānı ġonce gibi zīver-i hüner ile ārāste ve bustān-ı maʿārifetde vücūd-ı laṭīf-i ẓarīfi maʿlūmāt ile pīrāstedür. Rūz u şeb tetebbuʿ-ı eşʿār-ı şuʿarā-yı nāmdār ve dem-be-dem peyrev-i fuṣaḥā-yı suḫen-güẕār olup yārān-ı suḫen-güster ile hem-dem-i tūtī-i şīrīn-dem olup her vechile ġazel dimek ṭabʿ-ı pākine müsellem ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ḫūb ve ebyāt-ı nāzügi merġūbdur. Ekşer bu diyāra gelen dervişān u şāʿirān-ı dil-rişān ile eşʿār-ı dürer-bār ve naẓm-ı belāġat-dişār dimege meşġūl ve erbāb-ı kemāl içre söyledüği eşʿār maḳbūldür. Bu bir nice beyt ve ġazel-i ābdār anlaruñdur taḥrīr oldı.

*Ġazel*: Beni āşüfte ḳılan kākül-i ʿanber-būdur
Getüren başuma sevdā ol iki gīsūdur

N'ideyin bağlasalar ṭurmaz idüm ʿālemde
Beni bend eyleyen ol ṭurra-i ʿanber-būdur

Sīnede yārelerümle bir olup göñlüm arar
Nāvek-i ġamzesi ḥaḳḳā ki ʿaceb dil-cūdur

Baḳmazuz ḫuḥl-i Şifāḫāne ṭolu cevher ise
Dostum ḫāk-i rehüñle gözümüz memlūdur

Şānelerken saçını üstine bir mū düşmüş
Rūḥīyā ṣanma miyāndur görinen bir müdur

[*Diger*] : Gül dem-ā-dem açılup olsa n'ola tāze vü ter
Bāġda bir dem anuñ gitmez elinden senger

[*Diger*] : Cigerüñ yāreledi tīġ-ı ġam āh eylemedüñ
Āferīn ey dil-i nālān var imiş sende yürek

[*Diger*] : Rişte-i dil şu ḳadar pür-girih olmışdur kim
Girihin açmaġa yoḳ çāre meger pārelene **F100a**

[*Diger*] : Māyilüz duḫter-i rez ṣoḥbetine girmez ele
Sāḳiyā hū çekelüm şāyed ayaġ ile gele

[*Diger*] : Maḥabbet meclisinde sīne bir pür-sūz micmerdür
Anuñ üstündeki dāġ-ı siyehler ḳurṣ-ı ʿanberdür

[*Diger*] : O ṣayd-efken bu gün meydān-ı ʿışḳuñ dil-sitānıdur
Elinde bāz ṣanmañ ben żaʿīfüñ ḳuşca cānıdur

[*Diger*] : ʿAks-i sīb-i zeḳānuñ birle bu çeşm-i bīnā
Beñzer ol şīşeye kim ola içinde elmā

**RUMŪZĪ ÇELEBİ:** Rūm ilinde Tırḥala yanından aṣl ile Seyyid-i ercmend ve dānişmend-i hūşmend zümresindendür. ʿUlūm-ı ẓāhire ve bāṭıneden āgāh u fā'idemend ʿAcem-zāde **BE72b** dimekle meşhūr ve kemāl-i maʿrifetle efvāhda meẕkūrdur Fünūn-ı maʿārifle ser-āmed-i aḳrān ve maʿlūmāt-ı keşīre ile makbūl-i ʿulemā-yı devrān ve şiʿr añlamada müsellem-i zamāndur. El-ḥaḳ ḥoş-ṣoḥbet ü tīz-fehm ve nikū-güftār ve ḳıṣṣa-perdāz ve nükte-güẕār ve mübāḥaşe-i ʿilmiyyede **B121a** zebān-āver-i cihān u bī-bāk ve zebān-ı Fārisīde ḥayl-i cüst ü çālāk ve ṭarz-ı inşāda geregi gibi mükemmil ü kāmil ve her bir fende bī-naẓīr-i emāṣil ve her vadīde bir nesne ḥāṣıl itmiş **Ü65a** kimesnedür. Eşʿārı sūznāk ve ġall ü ġışdan pākdür egerçi ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi baṭīdür feemmā muṣāḥabet-i dil-peẕīri pesendīde-i yārān ve maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i ehl-i ʿirfāndur. Bu bir ḳaç beyt ü maṭlaʿ anuñdur.

*Naẓm* : Ne cevherdür ayaġı tozını ben bī-baṣardan sor
Ne ḥod nergis gibi ʿālemde bir ehl-i naẓardan sor

[*Diger*] : Ḳulunuñ bir başı var nesnesi yoḳ saña yarar
Ol daḥi cā'iz ise yoluña olsun yekser

Görinürse n'ola her kimseye bir ṣūret ile
Sāde dildür ṣanemā āyīne-i ḥoş-manzar

Müşk-i ter deşt-i Ḫıṭā içre perīşānuñdur

Pādişāhum ayaġuñ tozı degül mi ʿanber

Yār yanında yüzi şuyı ile olduġı içün
Ey Rumūzī yüregümde yir idüpdür ḫançer

[*Diger*] : Faṣl-ı güldür yine bülbül gibi feryād idelüm
Bir faṣl-ı ʿayş ü ṣafā bezmini bünyād idelüm

Yolını gösterelüm ister iseñ meykedenüñ
Ṣūfiyā gel seni bu maʿnāya irşād idelüm

[*Diger*] : Ol ḫaṭ-ı nevreste gird-ʿārıż-ı pür-tābda
Sebze-i nev-ḫīzdür bitmiş kenār-ı ābda

[*Diger*] : Libās-ı āl giymişsün bu gün meydāne girmişsin
Güzellik varına beñzer ki ẓālim ḳana girmişsin F100b

**RŪḤĪ ÇELEBİ**: Ḳuzāt-ı ḫūb-ṣıfāt zümresindendür. İsm-i meḥmeded-şiʿārı Maḥmūd nefs-i Gelibolı vücūd-ı pür-cūdlarına mevlūd olup sulṭān-ı müdeḳḳiḳīn ve ḥākān-ı muḥaḳḳıḳīn **Muḥammediye** ṣāḥibi Yazıcıoġlı maḥallesinden olup peder-i büzürgvār-ı ḫuceste-eṭvārları pādişāh-ı rūzgārıñ ḳadırga reʾislerinden Davud Reʾis dimekle iştihār bulmuşlar. Sābıḳu'z-ẕikr ʿālem-i ṭufūliyyetde merḥūm babalarıyla menāzil-i erbāb-ı ʿuḳūl olan İstanbula gelüp bi'l-ʿizz ü ve'l-aṣl dimeyüp fünūn-ı ʿilme iştiġāl gösterüp mevālī-i ʿiẓām ve eḥālī-i kirāmdan nīcesinüñ ḫıdmetlerinde olup ḳaç yıl ʿulemā-yı kibār ve fużalā-yı ʿālī-tebāre irişüp ʿale'l-ḫuṣuṣ Kāmī Efendi ḥażretlerinüñ dānişmend-i hūşmendi olmışlar. Baʿdehu vālī-i Mıṣr olan fāżıl-ı devr-i zamān kāmil-i ḥükemā-yı cihān aʿnī Nişāncı-zāde Aḥmed Efendiden mülāzım olup tedrisden otuz akçe medreseye vāṣıl olduḳdan ṣoñra ʿālim-i ḥikmet-nümā ḳażā semtine sālik olup ḳutbü'l-ʿārifīn ve ābdālü'l-kāṣifīn ve reh-nümā-yı ġāib ü ḥāżır Ḥażret-i Şeyḫ ʿAbdülḳādirüñ *raḥmetullahı ʿaleyh* maḥabbet-i rūh-efzāsı cān u dilinde muḥkem-i ṣafā-güster olmaġın dāʾimā ẕevḳ-i ṭarāb-nümāyla mānend-i bülbül-i güyā olup Rūm illerine niyābet itmege giderken yolları Ezüneye uġrayup sābıḳan maġfūr Nişāncı-zāde Efendi dānişmendlıġından ferāġat iden Şeyḫ Maḥmūd Efendi ḥażretlerine mülākat-ı ferruḫ-sāʿāt müyesşer olup ʿizz ü ḫūbūr F101a ḥużūr bulup **Tuḥfetü'l-ʿUşşāḳ** nām bir risāle inşā idüp itmāmına küllī ihtimām itmişler. Bir vechile şeyḫ-i ferḫunde-aḳdāmı bir müsebbaʿ-ı

kirāmı ile naẓm-ı pür-nizām erkām ḳılmışlar. Merreten ba'de uḫrā ol yār-ı bī-hemtā cezebāt-ı şeyḫ-i müşkil-küşā ile vilāyet-i Bağdāda ḳażā-yı civārze rāżı olup 'adālet-nümā ḳādılıġla āsıtān-ı 'arş-āşiyān-ı müteberrike şeyḫ-i 'ālī-nijādda yüz sürmek nasīb olduḳda bu bende ile mülāḳat idüp eş'ār-ı dürer-bārların ve münşeāt-ı gurer-nişārlarını güş-vār-ı dil-i bīdār itmişdür. El-ḥaḳ muṣāḥabeti bāde-i dil-küşā gibi bī-ġışş ve leṭāyif-i ṭarab-efzāsı dilkeş ve ṣoḥbeti dil-küşā bu bir nice ebyāt-ı muḥaḳḳıḳāne ve naẓm-ı 'āşıḳānesindendür ḳalem-i dü zebāna gelüp bu evrāḳda taḥrīr ü tasṭīr olundı.

*Naẓm*: 'Ömr āḫir oldı cevr-i firāvān dükenmedi
Öldüm ġamıyla ġuṣṣa-i hicrān dükenmedi

Gözden ḫayāl-i rūy-i cevānān dükenmedi
Dilden recā-yı vuṣlat-ı cānān dükenmedi

[*Diğer*]: Şeh-i 'ışḳı serīr-i dilde şāh-ı kāmrān gördüm
Ser-ā-ser mülk-i dil ḥükmünde fermānın revān gördüm

Daḫi mihr ü maḥabbet neydügin hiç görmeden kimse
Derūn-ı dilde mihr-i rūyuñı günden 'ıyān gördüm

**RUMŪZĪ ÇELEBİ:** İstanbullıdur. Ehl-i ḳalem zümresindendür. Sābıḳan dergāh-ı mu'allāda vāridāt kitābetine naṣb olunmışdı. Aña bināen Vāridātī Muṣṭafa Çelebi diyü iştihār bulmışdur. Zīrā ki nām-ı şerīfi Muṣṭafā **BE73a** ve muḥibb-i **B64b** fuḳarā kimesnedür. Āḫirü'l-emr bārgāh-ı a'lāda **S121b** sipāhi oġlanı bölügüne geçüp diyār-ı Mısrda muḥāsebeci oldı. Ḥaḳḳā budur ki **F101b** 'ilm-i 'Arabīden bir miḳdār ḥabīr ve zebān-ı Farisīye mümāresetinde miṣāl-i 'Acemān-ı bī-naẓīr ve tekellüminde dilīr ve mütāla'āsı dil-peẕīrdür. Naẓm-ı dürer-bārı **Maḫzenü'l-esrār-ı İlāhi** gibi rümūz ile memlū ve güftārı keyfiyyet-baḫş-ı esrār-ı 'āşıḳān-ı nikū-ḫūdur. Ol 'uḳde-**V69a** küşā-yı her müşkil olan çāre-sāz-ı ehl-i dilüñ ẕihn-i selīmi ve ṭab'-ı mustaḳīmi semt-i mu'ammāya bir ṭarīḳla mümāreset göstermişdür ki ta'rifden müberrā ve tavṣīfden mu'arrādur ve her kande bir taḥlīl-i müşkil-i mu'emmā-yı ġarīb olsa ki hiç kimse istiḫrācına ḳādir olmasa anuñ ḫāṭır-ı 'āṭırına **Ü65b** doḳınup ve dīde-i dür-bīnine göründügi gibi ḥall idüp edā-yı dil-firīb ile anı taḳrīr itdükde mütesemmi' olanlara bī-iḫtiyār āferīn dimeden ḫālī olmaz. Ol fende şöyle māhirdür ki 'ālemde miṣl-i nādir ve bir ismde ḳırḳ elli mu'amma peydā itmege ḳādirdür ki her birisi bir ġayr-ı

madde ile naẓm-ı cān-perver ve maḳbūl-i erbāb-ı hüner ola ve tevārīḫ-i gūzīde ile beyne'l-müverriḫīn ṭāḳ ve yegāne-i **S122a** āfāḳ ve ekşer-i tārīḫleri altı ṭarīḳ ile derc olmışdur. Üç dāne **BE73b** mu'ammā-yı bī-mişāl şāhid-i ḥāl olsun diyü ketb olundı.

*Mu'ammā-yı be-ism-i Sefer*:

Cānı yoḳdur dimege ẕerrece ben de varayın
Bildirüpdür lebüñ ey meh dehene miḳdārın

Bu mu'ammā daḫi ḫayli rindānedür. *Mu'ammā be-ism-i Ḫāsım*

Ben rind-i ḫarābātī-i rüsvā-yı ciḫāne
Ey pīr-i muġān luṭf idüp in'āmuñı 'ām it

Çün cām-ı sifāl-i serimi ṣıya bu devrān
Her pāresini revzen-i meyḫāneye cām it **F102a**

Ve bu mu'ammā daḫi ġāyetle mestāne vü fenāya nişānedür.

*Mu'ammā be-ism-i Bayram* **B65a**

گربه پرسي كاندرين ميخانه جاي ما كجاست
بيستون سقفي كه بيني خانهء ويران ماست [242]

Eş'ār-ı 'āşıḳāne vü rindānesinden bir iki beytle iḫtiṣār olundı. **W69b**

*Nazm*: 'Ar 'arlığına ḳāmetüñ şāhid olmaġa
Yetmez mi iki 'aynuñ ile iki rā ḳaşuñ

*Ve ḥebū*: Derd ü ġam-ı meḥabbet bir küşedür ki anda
Diller ne rāḥat özler gözler ne ḫ.b özler

**REF'Ī ÇELEBİ**: İstanbul ile Edirne mābeyninde olan Çorlı nām ḳaṣabadandur. Ṣadr-ı 'ulemā-yı 'iẓām ve fużalā-yı fiḫām olan Mevlānā Perviz صانه الله الملك العزيز [243] ḫıdmetlerine irişen dānişmend **S122b** kısmındandur. Ḫoş-ṭab' u nīk-ṣoḥbet ẕāt-ı ma'rifetle ārāste ve fünūn-ı ma'ārifle **Ü66a** pīrāstedür. Re'y-i Refīnüñ himmeti bülend ve ṭūṭī gibi

242. Ger be porsī k'enderin meyḫāne cāy-ı mā kuzāst
Bisūtūn saḳfī ki bīnī ḫāne-i vīrān-ı māst
Bu meyḫānede bizim yerimizin neresi olduğunu sorarsan, gördüğün sütunsuz tavan bizim viran evimizdir.

243. Ṣānellahu el-melikü'l-'azīz: Melikü'l-aziz olan Allah, onu ḳāim kılsın.

şekeristân-ı maʿânîde şeker-ḫand ve ẕihn-i pâki aḳsâm-ı naẓmdan behremend emṡâl ü aḳrân içre maʿzûn-ı belâğat-**BE74a** meşhûn ile kelimâtı çün dürr-i meknûn-ı bî-miṡl ü bî-mânenddür. Ḥadd-ı ẕâtında derviş-nihâd u pâk-iʿtiḳâd kimesnedür. Bu faḳîr ile mâbeynimüzde nice müddet çoḳ münâsebet ü muṡâḥabetimüz sebḳat idüp maḥabbet ü müveddetleri uḫuvvet mertebesîne irişmişdür. Binâen ʿalâ-ẕâlik ebyât-ı dil-peẕîrin ve kelimât-ı bî-naẓîrin cümleten tetebuʿ idüp görmişüz ki el-ḥaḳ ser-â-pâ ʿuyûbdan berî ve her biri mânend-i gül-i ṭarî merğûb u ḫûb vâḳıʿ olmışdur. Cümlesinden bir ḳaç maṭlaʿ u beyt-i âbdâr iḫtiṡâr olınup ṡebt olundı.

*Naẓm* : Gelüp geçmek dilermiş sîneden peykânı cânânuñ
Ṡaḳın ey zaḫm-ı dil zinhâr aç gözüñ uyar cânuñ **F102b**

Duymadan peykânı doḳınmuş meger cânânumuñ
Ṡoñra açıldı gözi bu zaḫm-ı ḫûn-efşânumuñ

Hem-sâyesi olmaḳ diler ol zülf-i dü-tânuñ
Gönli ḳati yüksekde uçar şimdi hümânuñ **S123a W70a**

[*Diğer*] : Ḳabağın revzeninüñ rûz u şeb açar ḳapar çeşmüm
Ḫayâlüñ şâhını ḳondurmağa ölçer yapar çeşmüm

Leb-i baḥr-ı sirişküm üzre ḳaṣr-ı dil-küşâdur ser
İki manzardur anda rûy-i **B65b** deryâya baḳar çeşmüm

[*Diğer*] : Çoḳdan olurdum yoluñda şehsüvârum ḫâksâr
Ḳorḳarum kim çoḳ görür anı götürmez rüzgâr

[*Diğer*] : Tutsaḳ yanında ḫâke berâber vücûdumuz
Çigner yürir bizi yine ṭurmaz ḥasûdumuz

[*Diğer*] : Cânâ raḳîb gerçi görünmez belâ idi
Varınca yanuña çıḳa geldi belâyı gör

[*Diğer*] : Alınur mıydı şehâ ṡatduğuña ʿâşıḳlar
Eger ağyârla olmasa senüñ bâzâruñ **BE74b**

[*Diger*] : Ṣoḥbete gelmekiçün itmiş idi vaʿde nigār
Bilmezem gelmez ise hiç neye varur ṣoḥbet **Ü66b**

[*Diger*] : Güş-ı nigāre kendözini beñzedür hilāl
Billahi lāzım olmadı mı añа güş-māl

[*Diger*] : Bulunmaz degme bostânda igen mevzūn bālādur
Benüm ey bāġbān ol ḳāmeti servüm dik aʿlādur

[*Diger*] : Ḥarem-i ḥüsnine yārüñ diyü olduñ nāẓır
Urdı çeb-rāst müjem merdüm-i çeşm vāfir

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Genc-i ḥüsnine o gün yüzlünüñ oldı nāẓır
Akçesi olsa n'ola merdüm-i çeşmüñ vāfir

**REY'Ī:** İstanbullı dānişmend ṭāifesindendür. Derzi-zāde dimekle maʿrūf ve ḥılʿat-i ḥüsn-i reyʿi ile ẕātı mevṣūf ve beyne'l-aḳrān müṭālaʿāsı pāk ve müẕākeresi selīs ü dil-keş ve ṣüret-i **S123b** ḫaṭṭ-ı nesḫ ve taʿlīḳı feraḥ-nāk u nefīs ü bī-ġış fünūn-ı şiʿre ḳādir **F103a** ve tekellüm-i Fārisīde sāḥirdür. Ẓurafā vü şuʿarā yanında letāyifi meşhūr ve ẕarāfeti meẕkūr olmış. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi fuṣaḥā mābeyninde ḫūb ve leṭāfet-i muṣāḥabeti bülegā ḳatında merġūbdur. Derzi-zāde ʿUlvīnüñ birāderidür. Bir ḳaç beyt anuñdur.

Dil ṭıflı ġāib oldı maḥalleñde nāgehān
Dellāldür ki çaġırup arar anı figān

Gīsüña girmeden ne çıḳar şāneye ʿaceb
Iki de birde gönlümüze ṭoḳınur hemān

[*Diger*] : Egerçi muḳtezāsı ʿışḳunuñ şāhum gedālıḳdur **V70b**
Benüm yanumda vallahi gedālıḳ pādişālıḳdur

**REY'Ī-İ Ḳaraḥisārī** : Dānişmend ṭāifesinden ve bu devr şuʿarāsındandur. Hemīşe cān u dilden maʿrifet semtine ṭālib ve faẓl u hüner cānibine ẕātı māyil ü rāġıb ve ġāyetde seriʿ kātib ve muṣāḥabeti naẓmına ġālib ve ẓarāfeti **B66a** maḳbūl-i erbāb-ı maʿārif ve ṣanāyiʿ-i şiʿrden āgāh **BE75a** ve fünūna vāḳıfdur ve şuʿarā vü ẓurafā içre Ṣarı Reyʿī dimekle meşhūr maʿānī-i **Ü67a**

reng-â-renk bulmağla efvâhda meẕkûrdur. Bu bir nice maṭla‘ u maḳṭa‘ netâyic-i ṭab‘ındandur.

*Ebyât*: Rişte gibi görinür cism-i nijâdum târe ten
Döndi ża‘f-ı sûzen-i mûjgânuñ ile târe ten **B124a**

[*Diğer*] : Ḳapuñdur ḳible-i erbâb-ı bâb-ı Ka‘be-i ‘ulyâ
Ḥamîde ḳaddüm oldı ol ḳapuda ‘urvetü'l-vüṯḳâ

[*Diğer*]: Cevr ü vefâyile dili cânân yıḳar yapar
Mülküni ẓulm ü ‘adl ile sulṭân yıḳar yapar

[*Diğer*] : Bil derûnum na‘l ile dâġ-ı tenümde Rey'iyâ
Söyleşür erbâb-ı remz olan göz ile ḳaş ile

**RIF‘ATÎ-İ Balıkeşrevî**: Dânişmend ṭâifesindendür. Ḥûb-sîret ve âdemî- **F103b** ḫılḳat kimsedür ve beyne'l-aḳrân müṭâla‘âsı rengîn ve mübâhaşesi şîrîn ve ṭab‘ı vâdî-i şi‘re sâlik ve zebân-ı Fârisîde naẓma mâlik geçinür ve fikr-i zu‘m ile refî‘î a‘lâ ve naẓm-ı bülendi zîbâdur. Bu beytler anlaruñdur.

*Beyt*: غم عشقت بكارا آتش افروزد بجان من
زبانه ميشود پيدا هميشه از دهان من [244]

[*Diğer*] : Piyâle dutdı sâḳî bezmümüzde pâyidâr oldı
Sebû-yı meykede geldi bizümle dest-yâr oldı

[*Diğer*] : Leb-i dildâre şu gibi gönlüm
Akmasun mı dehânı dil-cûdur

**RÛḤÎ-İ Ḳonevî:** Ehl-i ‘ilm zümresindendür. Ehliyyetle ma‘rûf ve ma‘rifetle mevṣûfdur. Ve ḥadd-ı ẕâtında ẓarîf ü suḫen-güster ve eş‘ârı **W71a** laṭîf ü rûḥ-perverdür. Egerçi ebyâtı çoḳdur lâkin şöhreti çendân yoḳdur. **BE75b** Bu maḳṭa‘-ı muṣannaf bir ṭarîḳla ta‘miye olmış ki maḳṣûd-ı beni âdem ve pesend-i ehl-i ‘âlemdür. **B124b**

---

244. Ġam-ı ‘işḳet nigârâ âteş efrûzed be-cân-ı men
Zebâne mîşeved peydâ hemîşe ez dehân-ı men
Ey sevgili, aşkının gamı canıma ateş salar, her zaman ağzımdan alevler çıkar.

*Beyt*: Ol elif ḳad mīm fem bir dāl kesdi sīneñe
Bağruña baş şaḳla Rūḥī sen daḥi ādem gibi

**RŪḤĪ:** Müftī-i zamānuñ ve server-i ʿulemānuñ aʿnī Ebu's-suʿūd Efendinüñ kethüdāsı oğlıdur. İsmi Muṣṭafā ve mevlidi İstanbuldur. Naḳḳāş-ı ṣunʿ-ı bedāyiʿ-i ṣūrla ṣaḥīfe-i rūzgārda bir çihre-i zībā naḳş u nigār idüp şöyle tāb **Ü67b** u ṭarāvet ve ḥüsn-i ḫulḳla leṭāfet virmiş ki iḳlim-i ḥüsnde cemāl-i zībāsı çarḫ-ı çārümde güneşe daḳ dutar ve şehristān-ı melāḥatde ğurre-i ebrū-yı ğarrası gökde māh-ı nev barmaḳ beşerdi. **B66b** Ḥayfā ki ol ḥüsn ü bahā ile Yūsuf-ı Kenʿan ve gülistān-ı ḥayātuñ täze fidānı ve gülzār-ı cinānuñ serv-i ḫırāmānı nev- **F104a** cevān iken şāh-ı ʿömrinüñ bahārı kemāle irişüp ve nihāl-i ḳaddi naḫl-i bār-āver olup mīvesinden berḫurdār olmadın sar-şar-ı bād-ı fenā serv-i ḫırāmānına yol bulup ve gülşen-i ḥüsnünüñ gonce-i ḫandānına düḫūl ḳılup ʿārızī güllerin füsürde vü pejmürde itdi. Ol cevān-ı nā-murāduñ ve ol şebāb-ı nikū-nihād her gün bir ṭarīḳla ebyāt u eşʿār dimege bāiş ve her dem dürlü dürlü ḥavādiş ẓuhūruna **S125a** rāğıb u ṭālib ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ḫūb ü merğūb idi. Bu bir ḳaç maṭlaʿ-ı ābdār anuñdur taḥrīr olundı.

*Nazm*: Bendesin şāh-ı kerem itmese yād **BE76a**
Elümüzden ne gelür güce ne dād

N'ola bed-nām-ı maḥabbet olsam
Rūḥiyā bāḳī olur çün eyü ad

[*Diğer*]: Ruḫuñ gülle berāber dutsalar incinme eldür bu **W71b**
Añа böyle alınmanuñ ne vehmi var güzeldür bu

[*Diğer*]: Şöyle leẕẕet virdi söze laʿl-i şekker-ḫālaruñ
Diñlenilmez sözleri hīç ṭūṭī-i güyālaruñ

**RUSŪḪĪ-İ Ḥamidī:** Dānişmend zümresinden rūz u şeb ṭālib-i maʿrifet ve hemīşe esīr-i muṣāḥabet kimesne idi. Egerçi ki şiʿre çendān rusūḫı yoḳdı ammā ẓarāfet-i şafā-baḫşı çoḳ idi. İttifāḳen ẓurafānuñ birisi elinde ʿilm-i fıḳıhdan bir kitāb görür. *Bu kitāb nedür* diyü sual ider. Ṣāḥib-kitāb meẕkūra dir ki *kitābum ʿArabīdür ne sañа söyler ne bañа*. Meẕkūrları erbāb-ı maʿārif mezelenmeden ḫālī olmazlardı. Ceḥāletine iḥtimāl

virirlerdi. **F104b** Beher-ḥāl evān-ı cevānīde ʿālem-i fānīyi terk ḳılup meyl-i serāy-ı cāvidānī itdi. Bu bir iki eşʿār-ı ābdār anuñdur taḳrīr ü taḥrīr itdi.

*Mażmūn* : Kuş uçmasun hevāda ol hümā-pervāzuñ üstinden
Çıḳ ey āh-ı ciger-sūzum döne döne kebāb eyle

Bilüp miḳdārını germ olmasun şems-i cihān-efrūz
Cemālüñ pertevin göster añā refʿ-i ḥicāb eyle **Ü68a**

**RIŻĀYĪ** : Bu bende-i senā-ḫvān-ı mü'ellif-i teẕkīrenüñ büyük birāderidür. Ṭabʿ-ı şūḫı māyil-i naẓm olmagın cān u dilden ṭālib-i muṣāḥabet-i ẓurafā **S125b** ve şuʿarā olup ol hevā ile terk-i diyār idüp gāh ticārete ve gāh ṣanʿate naṣb ḳıldı. Sene şelāşe ve sittin ve tisʿami'ede müteveccih-i **B57a** ravża-i berrīn ve meyl-i zīr-i zemīn ḳıldı. Ḥadd-ı ẕātında ḫoş-ṣoḥbet ü ḫūb-sīret pāḳize-ṭıynet ve pāk-güftār ile meclis-ārā ve ṭarz-ı muʿammāda ʿuḳde-küşā ve ġazeliyyātı bī-miṣl ü bī-hemtā ve pesend-i şuʿarā-yı ṣāḥib-edādur. Bu bir ḳaç Fārisī ve Türkī maṭlaʿ u beyt anuñdur. **BE76b**

*Ebyāt* : اشك خونين چشم صورت باز را هنكامه ايست
اندران هنكامه هر يك بيك كلكون جامه ايست [245]

هر زمان روی تو ای شوخ بسوی دگرست
همچو آينه هر لحظه بروي دگرست [246]

[*Diger*] : Ṭolu gezsün sāḳiyā cām-ı şarāb eglenmesün
Bu ten-i bī-tāb içre ıżṭırāb eglenmesün

[*Diger*] : **Āfṭāb**-ı ḥusnüñe yitmek diler mihr-i felek
Bu cihetden segridür her ṣubḥ gökden yire dek

Dikmişüm meydān-ı ʿışḳuñda murādum ḫaymesin
Rişte-i cānum ṭınāb u dūd-ı āhumdur direk

---

245 Eşk-i ḫūnīn-i çeşm ṣūret-i bāz rā hengāme ist
Enderān hengāme her yek-be-yek gülgūn cāme ist
Gözün kanlı yaşı açık yüzle bir savaş halindedir, o savaşta her biri gül renkli bir elbise gibidir.

246 Her zamān rūy-ı tu ey şūḫ be-sū-yı digerest
Hemçū āyīne ki her laḥża be-rūy-ı digerest
Ey şuh, her zaman senin yüzün başka bir yöne çevrilir; tıpkı her an başka bir yüze bakan ayna gibi.

**RİNDÎ**: Bağdādîdür. Rākım-ı teẕkirenüñ ʿamucesi oğlıdur. Ṭabiʿat-ı şiʿriyye si F105a ġāyetde ḫūb ve ṭarz-ı naẓm-ı belāġat-nümāsı mergūbdur. Egerçi bülbül-i cānı gülşen-i naẓma tāze hevesdür W72a lākin gül gibi eşʿārı maḳbūl-i herkes olmışdur. Hemīşe ol yār-ı nīk-endīşe ʿışḳ-ı cevān ile teşvīşe düşmiş rind ü lāubālī ve ʿāşıḳ-pīşe kimsedür. Ḥaḳḳā budur ki sīret-i pāki fevḳa'l-ḥad ve meskenet-i ḫāṭır-ı mest-mendi pesend-i şüleḥā-yı zamān ve hem-dem-i fuḳarā-yı cihān-ı rāzdan ve ḫurde-şināsān-ı ḥaḳāyıḳ-ı pinhān yanında gün gibi ʿayān ve esālib-i naẓmda ṣāḥib-dīvān ve ḳaṣāid ü muʿammāda maʿānī-i ḫāṣṣı fīrevāndur. Bu maṭlaʿ-ı rindāne ki taʿrīf-i bāde vü peymāne vāḳıʿ olmış anlaruñdur bu evrāḳa şebt olundı.

*Maṭlaʿ*: ʿAks-i lebüñ ki dīdede cilve ider müdām B67b
Beñzer şarāb-ı āle ki me'vādur añа cām

Ve bu beyt ve ġazel-i rengīn daḫi zāde-i ṭabʿlarıdur.

*Beyt* : Zaḫm-ı şemşīrüñde şanma ḳan durur ey gül-ʿıẕār
Āb-ı ḥasret bir cerāḥat çün daḫi ağzında var

[*Diğer*] : Henüz ḳılmadan erḳām nām-ı kühkeni
Defātir-i ġama yazdı debīr-i ʿışḳ beni

*Ġazel*: Dürc-i yāḳūt-ı güher-rīzüñden idüp ictināb
Ġonce-san dem-beste ḳalmış dāne-i laʿl-i miẕāb

Ṭarḥ-ı bezm itmişsin ey meh dün gice kim var bugün
Reşk-i cānumda gümān ḫāṭırda dilde ıżṭırāb

Zülf ü ruḫsār u ḫaṭ u ḫālüñden ayru oldılar
ʿAḳl vālih ṣabr mużṭar cān perīşān dil ḫarāb

Nāfenüñ ḳanın ḳurutdı yaḳdı bağrın lālenüñ
Küşe-i laʿl-i dür-efşānuñda ḥāl-i müşk-nāb

Şevḳ-i laʿl-i yār ile cām-ı şarābuñ Rindiyā
Terkin itmem başuma ṭas giydirürse her ḥabāb F105b

[*Diğer*] : Bir naẓar görmesem ol mihr-i cihān-ārāyı
Gözümüñ yaşı virür seyle bütün dünyāyı

*[Diğer]*: Peykān-ı yār çıkmadı gönlümden ey ṭabîb
İki eliyle dutdı meger anı yāreler

Bu rubā'î-i rindāne ḫayli mestāne ve muḥakkıkāne olmagla ḳalem-i düzebāne geldi .

*Rubā'î*: Taḳdîr ile sübḥa olsa derdümi nāb
Zāhid ele aldukca ola mest ü ḫarāb

Ayaġa düşerse kef-i zenān-ı duḫter-i rez
Mevlāyi olup raḳs ide anda ḥabāb

Mevlānā-yı meẓkūr sene şelāşe ve tis'in ve tis'ami'ede fevt olduḳda kendinüñ ṣulb oġlı Zühdî bu tārîḫi dimişdür şebt olundı.

*Kıt'a-i tārîḫ*: Āh kim naḥl-i ḳadi Rindînüñ
Sarsar-ı bād-ı ecelden şındı

Aġlayup Zühdî didi tārîḫin
Bezmi yandurdı firāḳ-ı Rindî [993] S126a

**RAḤİMÎ**: Burūsevîdür. Ehl-i ḳalem zümresindendür. Ḳalem-i seri'ü'l-beyānla taḥrîr olan ḫuṭūṭı ḥayāt-efzā-yı dil ü cāndur ve ma'rifet-i cüz'î vü küllîden ḫaberdār ve eş'ār-ı dürer-bārı pesend-i ṣarrafān-ı bāzār-ı girūdār olmışdur. Bu beyt cümle-i eş'ārındandur.

*Beyt*: Ṣıma mir'āt-ı ḳalbüm tā ki ḳılmayum naẓar ġayre
Ki ṣūret bir görinmez tā ki anda inkisār olsa

**RA'DÎ:** İstanbullıdur. Dergāh-ı a'lāda sipāhi ṭāifesinden idi lākin müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddür Ü68b ki Mışrda ḫıdmet-i pādişāhî üzredür. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi kem degül. Yārān mābeyninde gül gibi eş'ār ile bülbüldür. Āvāze-i naẓmı ra'd-vār ḳubbe-i eflāke velvele ve F106a künbed-i mînā-yı dünyāya gulgule bıraḳmışdur. Bu beyt anuñdur.

*Beyt*: Ḳalbüñi sāf eyle ṣūfî al ele cām-ı ṣafā
Bāde nūş it cūşa gel 'ālem ayaġ üstindedür

**Fi ḥarfi'z-zā**

**ZİNETİ-İ Sirozī:** Dānişmend iken fevt olmış ẕihn-i laṭīfi şi'rde envā'-ı ẕinetle ārāste ve ṭab'-ı şerīfi naẓmda fünūn-ı ma'rifetle pīrāste eş'ār-ı dil-keşi sūznāk ve ebyāt-ı bī-ġışşı pāk ve nakş u savt edāsında ḫūb-nakş olmağla meclis-ārā ve şāhib-edā kimesne idi. Bu bir nice maṭla' u beyt zāde-i ṭab'-ı ẕīnet-nümāsıdur ki iktifā olundı.

*Ebyāt*: Meded öldürdi beni ey ṣanem-i şehr-āşūb
O levendāne revişler o ḫūdāyī üslūb **S126b**

[*Diger*] : Ṣanmañuz ḳavs-ı ḳuzaḥ ḳılmaga diyü çarḫı bend
Āh-ı āteş-nāk-i 'āşıḳ bagladı şekl-i kemend

[*Diger*] : Siyeh füte ḳuşanup girse hamāme o meh-peyker **BE77a**
Ḫalāyıḳ ṭas çalarlar ay ṭutuldı ẓann idüp yir yir

[*Diger*] : Dāmen ālūde vü destār perīşān yaḳa çāk
Kūyuña geldi yine Ẕinetī-i rüsvāyī

**ZĀRĪ**: Ehl-i 'ilm zümresinden zü'emā bölügünden ecdādı Anaṭolıya bagh Keştel ḳażasından Gerek(گرك) nam ḳaryedendür.Ṭalebeden olmağın gah niyābet-i ḳużāt-ı 'iẓām idüp ve vālidi ḫıdmet-i 'ulemā-yı fiḫām ḳılup mülāzım olup ḳażāya rıżā virüp Ḳaramanda Seydişehrinde te'ehhül itmiş. Müşārūnileyh anda vücūda gelmişler. Āḫir ṭaynsı olan Gül-zāde Meḥemmed Çelebi ki el'an Yeñişehir sancagı begidür anlarla İslambola varup Ḳoca Nişāncı ḳatında re'is-i küttāb olan 'Abdurraḥmān **F106b** Efendiye şāgird olmışlar. Ba'dehu Sulṭān Selīm ḥażretlerinüñ lalası olan vezir Muṣṭafā Paşa ḥażretlerinüñ ḫıdmetine iḫtişāṣ-ı küllī ḥāṣıl idüp sābıḳan Sulṭān Muṣṭafā ḥażretlerinüñ re'is-i küttābı olan Derviş Efendinüñ yanında meẕkūr paşanuñ divān kātibi ve Şām-ı şerīfinde anlaruñ mühürdārı olup mümāileyh paşa Şāmda 'imāret-i 'ālī binā itdükde meẕkūrı kātib naṣb idüp bir miḳdār zamāndan ṣoñra meẕkūr 'imārete mütevelli olup ḫāliyā tevliyetden vaz gelüp ze'āmete mutaṣarrıfdur. Sene ḫamse ve şemānin ve tis'āmi'ede Rıḍvān Paşa ḫıdmetlerine irişüp meẕkūr paşa Baṣraya müteveccih olup sābıḳu'z-ẕikri divān kātibi itmişler. Ḥadd-ı ẕātında merd-i dānā ve nükte-ārā-yı ġarrā ve suḫen-senc-i bī-hemtā ve laṭīfe-ḫān-ı zamān ve zebān-āver-i cihān u bī-ḳarīne-i devrāndur. Şi'r ü inşā cānibine ṭab'ı māyil ve naẓm-ı nizām-encāmı ḫāṭır-şināsān-ı ehl-i dildür ve ḥasb-i ḥāl-i mestmendān-ı

dehr ve sergüzeşt-i derdmendān-ı ʿaṣrdan āgāh u ḫabīr ve muṣāḥabet-i cān-fezāsı feraḥ-baḫş-ı cān-ı nātüvān ve ḥayāt-resān-ı dil ü cāndur ve ʿAlī Fakīh dimekle meşhūr-ı fuḳahā-yı zamāndur. Bu bir nice beyt anlaruñdur.

*Naẓm*: Ḳatlüme tīr-i müjeñle çünki tedbīr eyledüñ
Yā niçün ey ḳaşı yā ḫayr işi teʾḫīr eyledüñ

[*Diğer*]: Gönlüñi döndürdiler bezm-i ġamuñda sāġaruñ
Başına çökdi o ḳan ayaḳlunuñ yir yir ḥabāb

[*Diğer*]: Girmez ḳulaġına o mehüñ itdüġüñ fiġān
Yaşuñ irerse Zārī göge āh u zār ile **F107a**

**ZÜHDĪ**: Rūm ilinde Sofyadan ve behişt-āsā ḫurrem-i cādandur. Zümre-i sipāh-ı kīne-ḫāhda aġır timāra mutaṣarrıf zeʿāmete mālik ve ṭabʿ-ı selīm ve ẕihn-i mustaḳīm ile ḫulḳ-ı ʿazīm mīr-i mirān-ı nāmdār ve zübde-i ehl-i ḳadr ü iʿtibār Ḫusrev Paşanuñ kātib-i dīvānı ve maḳbūl-i erkān u aʿyānı otuz yıla ḳarībdür ol ṣāḥib-temkīn ü vaḳāruñ ḫıdmet-i kitābetiyle seferde ve ḥażarda hem-riḳāb u hem-iʿnānı ḫaṭṭā Paşa-yı meẕkūr emr-i şerīf-i ḫüdāvendigār ile sene sebʿā ve sebʿīn ve tisʿāmiʾede merḥūm şāhzāde Sulṭān Bāyezīd-i sergeşte-i rūzgāruñ ḳatline ve şehzādelerini götürmesine diyār-ı ʿAcemistāna ʿasker-i bī-girān ile revāne oldukda Zühdī-i mesṭūr bile olup naẓm u inşā ile enīs ve ehl-i faẓl u belāġatle celīs olup nām-ı laṭīfi Ḥasan olmaġla cümle-i etvārı müstaḥsendür. Müṭālaʿā-i kütüb-i ʿArab ve devāvīn-i Fürsde edā-yı ebyāt ve ġazeliyyāt-ı Nevāyīde kemāl ile mümāreseti ve zebān-ı Fürsle mütekellim ü muṣāḥabete tamām ḳudreti ve raġbeti vardur. Ṭabīʿat-ı şiʿriyyesi āb-ı pāk mānend-i revān ve eşʿār-ı bī-bedeli bī-ḥadd ü bī-pāyāndur. Bu bir ġazel-i bī-bedel-i pür-meşel ile bir kaç maṭlaʿ ve beyt-i pāk anlaruñ zāde-i ṭabʿ-ı feraḥ-nākidür ol pesend-i ehl-i idrākden şebt olundı.

*Ġazel*: Meydān-ı ḥüsn içinde bulunmaz sañā yiter
Kūyuñ gedālarında bulunmaz bañā yiter

ʿUşşāḳ-ı mest-mendi saçuñ dārına es n'ola
Ġamzeñ ḫadengi dillere yiter belā yiter **F107b**

Ḥüsn ile mihr olursa cihānuñ güzelleri
Meyl eylemez birine dil ol mehlikā yiter

Tāc u ḳabādan el yuduḳ ey ḥāce-nişān
Dervişiñüz şehā bize dibā ʿabā yiter

Zühdī fiġānum ol mehüñ irüp ḳulaġına
Raḥm eyleyüp didi yiter ey mübtelā yiter

*Ve lehu Eyżan* :Nev-bahāruñ sürelüm bir nice gün ẕevḳ ü demin
Rüzgāruñ nice bir nüş idelüm zehr ü ġamın

Nīce ṭaş dillidür ol şūḫ-ı sitem-kārı görüñ
ʿĀr ider bendesinüñ yüzine başmaz ḳademin

Seg-i kūyuñla diler ḥaşr ola aġyār-ı pelīd
Ol aşılası gör kim niçe sürer resenin

Bāġbānā ruḫ-ı dildārı göreydüñ sen eger
Ṣatsalar almaz idüñ bir pula bāġuñ semenin

Zühdī yimezdi ġam ʿālemde eger ölse daḫi
Bir gice sīneye çekeydi o gül-pīrehenin

[*Diğer*] : Servi gördüm bāġda ḳadd-i nigāre dik gelür
Yıḳılup bir yire ʿuşşāḳ anı muḥkem yondılar

[*Diğer*] : Ḳadd-i dil-cūyuñ ḥarāmī kebke reftār öġredür
Leʿl-i nābuñ tūṭī-i güyāya güftār öġredür

[*Diğer*] : Kelle-i naḫl üzre biten şāḫlardur sanmañuz
Ḳays-ı bī-dildür başında ḳuşlar itmiş āşiyān

**ZĪNETĪ-İ Sirozī** : Dānişmend ṭāifesindendür. Vādī-i nazma tāze-heves ve gülşen-i maʿānīye gülbin-nevresidür. Dāimā ṭabʿı zīb ü zīnet ile fer bulmadan ḫālī degüldür. Bu maṭlaʿ anuñdur.

*Maṭlaʿ*: Öyḳünmeseydi ʿārıżuña gül didikleri
Nālemle baḥş ider miydi bülbül didikleri

*Nazīre li-mütelliffihī*:

Gülzâre şemʿ-i bezm olalı gül didikleri
Yanup kül itdi cismini bülbül didikleri **F108a**

**ZİREKİ:** Hemedânîdür. Evân-ı cevânîde **B68a** arzû-yı geşt ü güzâr ile terk-i diyâr idüp şehr-i Adanaya gelüp meẕkûr şehrde muḥibb-i evlâd-ı Nebî yaʿnî kâtib Pîrî Çelebinüñ vâsıṭasıyla güzîde-i erkân ve zübde-i aʿyân ve aṣl u neseble yegâne-i zamân aʿnî Ramażan-zâde Pîrî Paşa Ḥażretlerinüñ bâb-ı saʿâdet-meʾâbına intisâb itmiş. Ḥâlâ rûz u şeb ṣâḥib-ʿirfân olan yârânla Türkî diline müdâvemet gösterüp müşâʿere ve müẕâkere itmeden ḫâlî degüldür. **Ü69a** Tevsen-i ṭabʿı ʿarṣa-i eşʿârda cüst ü çâlâk ve zebân-ı Fârisîde güftârı feraḥ-nâk olmagın **Mihr ü Mâh** nâm bir kitâbı Türkî **S127a** dilinden Fârisîye terceme ḳılmış **W72b** ziyâde ḫûb u mergûbdur . Bu bir iki maṭlaʿ anuñdur.

*Nażm:* میکنم سعي طواف کعبه کوی ترا
ای صنم چون یس الانسان اَلا ما سعی [247]

**BE77b** زان مژه صد تیر مردم بسوی من رسید
یك یك اینها بر دلم از تند خوی من رسید [248]

Bu ḳıṭʿa-i zîbâ daḫi anlaruñ zâde-i efkârıdur mesṭûr oldı.

*Ḳıṭʿa:* قطع منزل نکند سالك راه ای مرشد
تا نزردی و ضعیفی نشود همچو هلال [249]

ماه را بین چو خمیده و لاغر و زرد
یك شبه راه شود در قدمش پانصد سال [250]

---

247 Mihnemem sevf-ı tavâf-ı Kaʿbe-i rûy-ı tu râ
Ey sanem çün leyse'l-insân illâ mâ saʿâ
Senin mekânının kabesini tavaf etmeye çabalıyorum. Ey sanem tıpkı "çabalayandan başkası insan değildir." denildiği gibi.

248 Z'ân muje sad tîr-i merdûm-kuş be-sû-yı men resîd
Yek yek înhâ ber dilem ez tond-hûy-ı men resîd
O kirpikten yüzlerce öldürücü ok bana doğru geldi. Evet benim hırçınlığımdan bir bir gönlüme geldi.

249 Ḳaṭʿ-ı menzil ne koned sâlik-i râh ey mürşid
Tâ be-zerdiy ü ḍaʿîfî neşaved hemçû hilâl
Ey mürşid, yolun salikı, sarılık ve zayıflık bakımından hilal gibi olmadıkça menzili kat edemez.

250 Mâh râ bin çû hemîde şaved ü lâġar ü zerd
Yek şabe râh şaved der ḳademeş pênsad sâl
Aya bir bak, eğilip zayıflayıp sararınca, onun adımında bir gecelik yol beş yüz yıl olur.

**Fī-harfi's-sin**

**SAʿYĪ ÇELEBİ**: Ṣaruḫānīdür. Zümre-i ḳużātdandur. ʿİlm-i şerīfe saʿy-i cemīl gösterüp ʿulūmdan behremend ve her fende huşmend idi. Zebān-ı Fārisīde ve ḫaṭṭ-ı nestaʿlıḳ yazmada bī-miṣl ü bī-mānend ve maʾmūn-ı **F108b** ḫāṣı maḳbūl-i şuʿarā-yı bülend-himmet ve eşʿār-ı dürer-bārı muḫayyel ü pür-ṣanʿatdür ve ḥadd-ı ẕātında ṣāḥib-meşreb olmağın cemiʿ-i ẓurafā mābeyninde perīşān-meẕheb diyü töhmetle ālūde ve gerdiş-i cevr-i devrden füsūrde idi. ʿĀḳıbetü'l-emr aḳsā-yı maḳṣūda irmeden ol maġfūr-ı saʿīd şimşīr-i tīz ile kendü memlū ki bir büt-i ḫūn-rīzüñ elinde şehīd oldı. Merḥūmuñ eşʿār-ı pür-sūzı ve güftār-ı dil-efrūzı bī-ḥadd ü lā-yuʿaddur. Māṣadaḳ-ı **B127b** suḫen ve şāhid-i fen bir nice maṭlaʿ u beyt anlardan şebt olundı.

*Ebyāt*: Gördi kim etfāl-ı eşküm ḫānesin eyler ḫarāb
Āşiyān-ı dīdemi terk itdi uçdı murġ-ı ḫvāb

[*Diger*] : Fenā gülzārıdur ʿālem bahārumdan ḫazān ḳalmış **B68b**
Meh-i nev şanma uçmış ʿandelibi āşiyān ḳalmış

[*Diger*] : Gir gönül küy-ı ḫarābāta ḳo neng ü ʿārı
Böyledür ʿāşıḳ olan kimsenüñ āḫir kārı

Āteşīn āhum oḳı bağrına geçdi felegüñ **Ü69b**
Meh-i nev şekli degüldür görinen mismārı **BE78a**

Her gice şanma şihāb olduġiçün köhne serā
Ṭurmayup ḫāne-i dehrüñ dökülür mismārı

[*Diger*] : Nāle ney göz yaşı mey oldı ciger-biryānum
Ḫane-i dilde ḫayālüñ olalı mihmānum

*Naẓīre li-mü'ellifihi*

Düşeli gözlerüme ʿaḳs-i leb-i cānānum
Maʿden-i laʿl durur zübde-i ḫūn-efşānum

**SEḤĀBĪ-İ ʿACEM**: Şehr-i Dergüzīnden hevā-yı ʿazm-i diyār-ı Rūm ve seyr-i ṣafā-yı her merzbum ḳılup İstanbula gelüp neşv ü nemā bulup otuz yıl rūz u şeb mülāzemet-i erbāb-ı rıfʿat ve ḫıdmet-i aṣḥāb-ı devlet idüp şuʿarā-yı Rūm ile **F109a** ve zümre-i ẕevi'l-ʿulūm ile mübāḥese ve müẕākere-i

**V74a** şi'r ü inşā eyleyüp pādişāh-ı ḥātem-himmetüñ naẓar-ı kimyā-baḫşlarına maẓhar düşüp otuz akçe 'ulūfeye müsteḥaḳ u elyāḳ olmış. El-ḥaḳ ṭarz-ı inşā ve mu'ammāda bī-naẓīr ve aḳrānı içre mişli nādir ve tevāriḫ-i selāṭīn-i müteḳaddimīn bilmede māhir idi. Añа bināen **Kimyā-yı** **S128a** **Sa'ādeti** terceme idüp pādişāhuñ ḫāk-i pāy-i kimyā-eşerine 'arż itmiş. Ol sulṭān-ı seḫā-güsterüñ hezār in'am-ı bī-şümārına sezā-vār olmış. Meẓkūruñ eş'ārından bir iki maṭla'-ı Fārisī mānend-i şem'-i şeb-efrūz ve ḥasb-i ḥāl-i 'āşıḳ-ı dil-sūz ve meẓheb-i zāhid-i siyeh-rūz-ḫā ile āmūz olduġı çün bu evrāḳda şebt oldı.

*Naẓm*: منم و خاك در میكده و روی نیاز
زاهدا رو كه ندارم سر سود ای نماز [251]

به كه سوزم شمع سان ركهاي جان خویش را
پیش او روشن كنم سوز نهان خویش را [252]

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:

ساختم پیكان تیرش شمع جان خویش را
دم كش اي شمع و مزن اتش زبان خویش را [253]

Ḥayfā ol şā'ir-i metīn sene iḥdā ve seb'īn ve tis'ami'ede **Ü70b** āheng-i ḫuld-ı berrīn idüp vefāt itdi. Bu bir iki Türkī maṭla' daḫi anlaruñdur. **BE78b**

*Beyt*: Zehr-i hicrān çāşni-i vaṣl ile leẕẕetlüdür **B59a**
Ta'm-ı mey ger telḫ ise keyfiyyet-i mey ṭatludur

[*Diger*]: Tekellüm itmeyüp olsam 'aceb midür mebhūt
Ki urdı ḫātem-i la'li dehana mühr-i sükūt **F109b**

---

251 Menem ü ḫāk-i der-i meyḫede vü rüy-ı niyāz
Zāhidā rev ki ne dārem ser-i sevdā-yı namāz
Bir ben varım, bir de meyhane kapısının toprağı ve niyaz yüzü var. Ey zahid, git ( başımdan) benim namaz derdim yok.

252 Be-ki sūzem şem'-sān reghā-yı cān-ı ḫᵾ́ rā
Pīş-i ü rūşen konem sūz-ı nihān-ı ḫᵾ́ rā
Mum gibi can damarlarımı kime yakayım da onun yanında gizli yanışımı açık edeyim?

253 Sāḫtım peykān-ı tīreş şem'-i cān-ı ḫᵾ́ rā
Demkeş ey şem' ü mezen āteş zebān-ı ḫᵾ́ rā
Canımın mumunu okuna uç yaptım, ey mum nefesini çek de kendi ağzını ateşe verme.

**SİYĀHĪ:** Tirevīdür. Derviş-sīret ve ḫūb-ḫılḳat kimesnedür. Dem-ā-dem ol pīr-i nikū-ḫalef tetebbuʿ-ı güftār-ı şuʿarā-yı selef idüp lāzım olan maʿārifi żabt idüp dāimü'd-dehr bu ʿaṣr içre müẕākere ve müşāʿere itmeden ḫālī degüldür. Eşʿār-ı ṣafā-baḫşı zenk-zedā-yı dil-i tīre bühtān ve güftār-ı bīġışşı rāḥat-efzā-yı ʿāşıḳān-ı nātüvāndur. Bu bir nice beyt anuñdur.

*Naẓm*: Ey dil ḳoyalum māżiyi zīrā ki ʿademdür
Müstaḳbel içün ġam yime dem şimdiki demdür

[*Diger*]: Cāna ṣabr itmedi dil zülfüñe gitdi ürek
Eyü varur bu meşeldür yol eri yolda gerek

[*Diger*]: Degüldür görinen yārüñ Siyāhī zülfi vü ḫāli
Birisi dāġ-ı sīnemdür biri baḫt-ı siyāhumdur

**SELİḲĪ-İ Ḥamīdī:** Ehl-i ʿilm zümresinden imiş. Ḳużātdan selīḳa-i şiʿri pāk ve sözleri süznāk ve ṭabʿı taḫmis ü tercīʿ-i bend semtine māyil ve murabbaʿ u tesdīs edāsına zebānı **1281** kāyil ve her birinde kāmildür. Māṣadaḳ-ı güftār bir maṭlaʿ u bir nice beyt-i pür-süz çün mihr-i **974** dil-efrūz didār gösterüp ẓuhūra geldi.

*Naẓm*: ʿArż-ı ḥāl itmege ey şeh nice açam dehenüm
ʿĀleme od bıraġur süz-ı dilümden suḫenüm

[*Diger*]: Süz-ı ʿışḳuñla yanar döymez tenümden pīrehen
Dostum sensin beni ʿālemde gömleksiz koyan

[*Diger*]: Hicrüñde görenler tenümi pīrehen içre
Bir mürde-i ṣad-sāle ṣanurlar kefen içre

[*Diger*]: Su olup demrenüñ süzumla sızdı çıḳdı cismümden
Degül tebden dökülenler ʿaraḳ cism-i fikārumdan

**SELMĀN:** Vardar Yeñicesindendür ve mülāzimīn zümresinden idi. Rūz u şeb F110a cidd ü cehd idüp ʿulūmı tertīb üzre görmiş ve zebān-ı Fārisī ve Nevāyiye ve fenn-i tārīḫ ile Ü70b muʿammāya çoḳ mümāreset gösterüp B129a her birin bir miḳdār taḥṣīl ü tekmīl itmiş ve ṭarz-ı inşā ile mānend-i aḳrān-ı bī-mişl-i zamān ve üslūb-ı ḳaṣīde ile kişver-i Rūmda kendü Selmān idi. Sene işna ve sebʿin ve B69b tisʿami'ede terk-i rūy-i zemīn ḳılup ʿazm-i seyr-i behişt-i berrīn eyledi. Bu bir nice maṭlaʿ u beyt anuñdur.

*Ebyāt*: ʿAyş u ʿişret mevsimidür geldi eyyām-ı bahār
Zāhidā baña namāzı añma anuñ vaḳti var

[*Diger*] : ʿĀşıḳ öldürmegi taḥrīk ider ol yanuñdan
Ṭoğruluḳ añlamazın ḫançer-i bürrānuñdan

[*Diger*] : Sendedür gönli maḥabbet ehlinüñ ey cevri çoḳ
Anuñ içün ġayri dilber sevmeye hiç gönli yoḳ

[*Diger*] : Didüm ey sīm-ten dilber bilüñ ḳoçmaġa ḳābil mi
Gülüp nāz ile ol gül-ruḫ eyitdi belki aḳbeldür

[*Diger*]: ʿAhd ü peymānuñ bizümle böyle miydi ey felek B79a
K'ola peymāne şikeste ḳahve fincānı dürüst

[*Diger*] : ʿĀşıḳ oldı gibi ol zülf-i ʿabīr-efşāne
Gör e bir ḳurı kemik ḳaldı nigārā şāne

**SIRRĪ**: Vardar Yeñicesinden dānişmend-i huşmend ṭāifesindendür. Esrār-ı ʿulūma vāḳıf u āgāh ve zebān-ı Fārisīde pesendīde-i ebrār ve maʿlūmā_tı dil-ḫāh vāḳıʿ olmışdur ve maʿrifet-i cüzʾī vü küllīde güzīde-i aḳrān ve maḳbūl-i ehl-i ʿirfāndur. Egerçi şuʿarā ve ẓurafā-yı cihānda ṣoḥbet-i ḫāṣṣı naẓmına ġālib diyü meşhūr olmışdur lākin eşʿārı nefīs ve güftārı daḫi selīs B129b ü zībā ve ġamzedā-yı W75a ehl-i niyāzdur. Li mişl-i haẕā bu evrāḳa ketb oldı. F110b

*Beyt*: Ne ḥālüm añmaġa ḳudret ne ṣabra ṭāḳat var
Efendi ḥāl mükedder ziyāde ḥayret var

[*Diger*] : Laʿl-i cān-baḫşuñla leb-ber-leb olaldan cāmlar
Sāḳiyā elden düşürmez rind-i dürd-āşāmlar

[*Diger*] : Dehenüñ şāḥ-ı gonce şīvesidür
Leb-i laʿlüñ şarābuñ incesidür
Bu ġazel daḥi anuñdur. **Ü71a**

*Ġazel*: Ādemler öldürür gözüñ ey şūḥ-ı şīve-kār
Dilerse vechi var aña şehbāz-ı cān şikār

Vaṣf eylemege ḳaddüñi ey serv-i ḫoş-ḫırām
Gönline girdi baḥr ü berüñ ḫayli cüy-bār

Gülzār-ı vaṣla ṣalmadı ḫayfā nesīm-i luṭf
Ḫāküz yolunda bir ṣanemüñ nice rüzgār

Bir ẕerre yüzüñe sīnededür āftābımuz
Bir ḳaṭre yüzüñ eylemişüz baḥrı der-kenār

Sırrī gibi bir āfet-i cān mübtelāsıyuz
Ḥad yoḳ belāya cevr ü cefāyise bī-şümār **BE79b**

[*Diger*] : Ruḥ degül āyīne-i ʿālem-nümādur gördüğüñ
Leb degül cām-ı şarāb-ı dil-küşādur gördüğüñ

[*Diger*] : Pür ʿaraḳ ṣanma yüzünden o mehüñ nūr yaġar
Ya meger gün var iken ʿāleme yaġmur yaġar

**Mevlānā SÜNNĪ**: Rūm ilindendür. Derviş-ṣıfāt ve ādemī-sīret ü melek-ḫılḳat kimsedür. Taṣfiye-i bāṭın itmege dest-i irādet **B70a** dāmen-i meşā-yiḫ-i kibāre uzadup tevḥīd-i muvaḥḥidīnüñ ıstılāḥātın ketb itmiş. Ol ecilden gāh hem-nīşīn-i aṣḥāb-ı dīn ü meẕheb olup ve gāh peyrev-i erbāb-ı meşreb geçinüp her vādiden behremend olmış. Zīrā ki siyāhat ṭarīḳıyla müsāferet iḫtiyār ḳılup **B130a** etrāf-ı ʿāleme şu gibi revāne ve ḫıdmet-i ʿārifān-ı cihāna cān u dilden ṭālib ü rāġıb ve hemīşe tetebbuʿ-ı eşʿār-ı müteḳaddimīn ve fuṣaḥā-yı müteaḫḫirīn idüp **F111a** zebān-ı ʿAceme ve lisān-ı Nevāyīye bir mertebede iştiġal göstermiş ki maḳdūr-ı beşer degül. Ve her birisinden ẕevḳ-ı tām alup meşhūr-ı ḫāṣ u ʿām olmış. Ḳuvvet-i muḥāfaẓası ġāyetde müstaḥkem ve ṣoḥbet-i ḫāṣṣı pesendīde-i ʿArab **W75b** u ʿAcemdür. Naẓm-ı dürer-bārı dervişāne vü muḥaḳḳıḳāne vāḳıʿ olmışdur. Cümlesinden bir ḳaç rindāne ḳalem-i müşk-efşāne gelüp şebt oldı.

*Naẓm*: İrgürem vaṣla raḳîbā dimiş ol māh seni
Şa Allah o günlere irgürmeye Allah seni

[*Diger*]: Sünbülüñ gül üzre kim bir piç ü tāb olmaḳdadur
Rūy-i maḳṣūda ḳara baḫtum niḳāb olmaḳdadur Ü71b

Sînem içre nār-ı hicrānuñla gönlüm kim yanar
Bir caḥîmîdür ki ḳabrinde ʿaẕāb olmaḳdadur

Sende istiġnā-yı ḥüsn ü bende yaġmā-yı cünün
Sen ferāġatde benüm ḥālüm ḫarāb olmaḳdadur

[*Diger*]: Ġam-ı cānānı ʿāşıḳlar dem-i ʿuḳbāya virmezler
Bugün naḳdi ḳoyup ol nisye-i ferdāya virmezler BE80a

Bu deyr içre Mesiḥā dir bilenler Tañrı ḥaḳḳiçün
Ölürler bir büte cān virmegi dünyāya virmezler

Mey ü maḥbūb ẕevḳin añlayan şevḳ ehli ʿārifler
Şarāb-ı kevṯere dilberleri ḥūrāye virmezler

Metāʿ-ı vaṣl-ı yāre naḳd-i cān vir ölmeden Sünnî
Ki dāim ʿömr gibi sañā bir sermāye virmezler

**SERHENGÎ**: İstanbuldandur. Pādişāh-ı encüm-sipāh ve şehen-şāh-ı felek-dest-gāh aʿnî Süleymān-ı gerdün-mekān Nūşirevān-ı devr-i zamān ḥażretlerinüñ çavuş-ı ʿālî-şānlarındandur. Bināen ʿalā ẕālik rahş-ı ṭabʿı meydān-ı maʿānîde pişrev-i şāh-ı suḫenverān-ı B70b cihān ve şāh-bāz-ı ẕihn-i hümā-pervāzı vādî-i efkārda ṭāyir-i lā-mekān ve ḥadd-ı ẕātında merd-i sebük-rūḥ u ḫande-rū ve ḥüsn-i ḫulḳıla ʿālemi feth ü fütūḥ ider. Ġāyetde nikū-hū kimesnedür. Rūz u şeb tek ü pūde mānend-i ṣabā bî-ḳarār ve cüst ü cūda miṣāl-i F111b āb-ı revān-ı tîz-reftār ve dürr-i naẓm-ı dürer-i cihān-kerdi seyyāḥ-ı baḥr ü berr ve Edhem-şiʿār bād-pāy-i iḳlîm-i neverdi ʿinān-ı güftār-ı ṣafā-güster birle rehber-i erbāb-ı hünerdür. Bu bir nice beyt anlaruñdur yazıldı.

*Ebyāt*: Ṣaḥn-ı ʿālemde gönül ḫānesi maʿmūr olmaz
Bunda ʿāḳil sevinüp ẕerrece mesrūr olmaz

[*Diger*] : Āşüfte ḳılupdur beni bir ḳāmeti serkeş
Zülf-i siyehi gibi göñül oldı müşevveş

[*Diger*] : Bed-mest olanı ṣoḥbet-i ʿirfāne getürme
Küstāḫ olanı meclis-i rindāne getürme

Güş it sözümi pendümi redd eyleme zinhār
Bed-aṣlı meded-ḫāne-i yārāne getürme

Telḫ olmaya meclis dir iseñ pendümi güş it
Serhengī meded ṣoḥbete bīgāne getürme

[*Diger*] : Cehl ile mürekkeb olana olma muṣāḥib
Bir yüzi ḳaradur anı ādem ola ṣanma

[*Diger*] : Biñ ayaḳ bāde şehā ʿaynuma gelmezdi benüm
Beni sermest idesin sen gül[e] efsün itdüñ

[*Diger*] : Ṣābir ol ḳısmet-i rüz-ı ezel[e] ḳāil iseñ
Ṭamaʿ-ı ḫāmı gider sağ olan insān geçinür

[*Diger*] : ʿAyş eyleyegör yār ile gülşende ṣafā sür
Serhengī göre kim bu cihān kimlere ḳaldı **B131b**

*Ḳıṭʿa* ʿAynī Beg ḥażretlerinüñ dimişlerdür.

İrtesün żiyāde ʿizzet ile cāh ü devletüñ
Mīr-i kelāmısın yine bu ʿarṣada bugün

Olsun żiyāde ʿömrüñ ile ʿAynī rıfʿatüñ
...*

**SIḤRĪ-İ Üskübī**: Evṣāfın işitdügimüz ẓurafādandur. Ehl-i ʿilm zümresinden imiş. Kemāl-i maʿrifetle bī-mānend ve üslūb-ı kitābetde huşmend geçinüp dāimā tetebbuʿ-ı tevārīḫ-i şāhān-ı pīşīn ḳılup ṭarz-ı inşāda siḥr-āferīn olmış ve ol vechile evḳāt-ı ʿazīzin şehr-i Edirnede maḥkeme kitābetine nasb itmiş ol bābda **B71a** çoḳ dünyā kesb ḳılmış ve ʿinde'l-ʿulemāi'l-ʿiẓām ve beyne'l-ḫavāṣı ve'l-ʿavām ṣūret-i sicillāt-ı berekāt-

* Hiçbir nüshada olmadığı için yazılmadı.

āyātı bir miḳdār şübūt bulup nāmdār olmış. Egerçi sāir şu'arā gibi ẓurafā mābeyninde bī-ḥüccet meşhūr ve mecmū'a-i şu'arāda feżāyille şi'ri mesṭūr olmamış. Bu beyt anuñdur. **F112a**

*Beyt* : İşimi altun ider sāḳī gümüş peymāneler
Kimyādur var ise ḫāk-i der-i meyḫāneler

Zümre-i büleġānuñ bilā-istiḳlāl ṣāḥib-nāmı Rüstem-i şu'arā **Mevlānā SĀMĪ:** Manastıra ḳarīb yirdendür. 'Unfuān-ı şebābda ṭālib-i rāh-ı ṣevāb ve evān-ı ḥayāt-ı ḥuṭuṭü'l-kitābda sālik-i münselik-i ṣevāb olmaġ ile levāzım ve ḳava'nīd-i fünūnı cem' idüp ictimā'-ı kemālāt ile şehristān-ı vücūdun mi'mar-ı faźl u dānişle ābād idüp ehl-i 'ilm zümresinden ta'dād olup zamān-ı ferāġat işġālinde şu'arā-yı şīrīn-maḳāl ile eş'ār-ı bī-mişāl belki mānend-i siḥr-i helāl dimekle teshīr ḳılup aṣḥāb-ı vecd ü ḥāl itmede dilīr ve pişe-zār-ı 'ālemde pençe-i zūd-ı ma'ārifle ve güş-ı ma'ānī-i dil-firībini kemend-i teshīre çeküp ele getürmede mānend-i şīr-i naḫçīr āḫir seyr-künān-ı meserret-baḫş-ı seyyāḥān-ı ṣāḥib-'uḳūl olan şehr-i İstanbula gelüp ol nüzhet-gāh-ı vālā ve nişimen-gāh-ı selāṭīn-i cihān-küşāda ṭab'-ı laṭīfleri nihāl-ı mütemāyil-mişāl gülzār-ı pür-eşmār 'ulūma māyil ve ẓihn-i tīz-revleri mā-yı cārī gibi vādī-i fünūna māyil düşüp bir laḥẓa ta'ṭ ile rıżā-yı himmetleri ḳāyil olmayup ẓurafā-yı zamān ve fużalā-yı cihānuñ ol memdūḥü'l-ḫıṣāyil ve müstecmi'ü'l-feżāyil taḥṣīl-i ma'ārif itmege ḫīn-i mülāḳilerinde her birinden geregi gibi behremend ve eşnā-yı muṣāḥabet-i rūḥ-efzālarıyla ḫursend olup ol suḫen-senc-i māhir ebkār-ı ma'ānī taṣarrufına ḳādir olmaġın **F112b** maḳbūl-i eṭibbā'-ı aṣāġir ü ekābirdür. Sene tis'in ve tis'ami'enüñ tārīḫinde bā'iş-i sezā-vārı 'izz ü şān-ı cihāndārī Ḳarşuñ muḥarrerlik ile defterdārı olan rū-sefīdi ehl-i ḥācene a'nī Ḳara Ḥāce ile vilāyet-i Ḳarsa gelüp ol emīr-i şeca'āt-mıṣruñ eyyām-ı rıf'at-fercāmında isimleri Ḥüssām olmaġın الاسماء تنزلون من السماء [254] mūcibince tīġ-ı bürehne gibi kemāl-i ḫıdmetlerinden ol serḥadlerde ṣufūf-ı şeca'āne belki maḥż-ı hücūm-ı celādetlerinden terk-i ser idüp ḫamallāt-ı merdāne-i ḳulūb ebnā-yı cinsi yanında merātib-i sāmiye ḥāṣıl itmegin Sāmī taḫallüs iḫtiyār ḳılmış ve ehl-i dünyā içre ṣāḥib-i'tibār olup müşārūnileyh defterdār Ḳızılbaş cenginde mevcūd bulınup ol merḥūm-ı sa'nī meẕkūr ġazāda şehīd olmışlar. Ḥuḳūḳ-ı sābıḳaya bināen şehādetlerine bu tārīḫ-i ġazā ol şā'ir-i ḫūb-edānuñdur.

---

254 - El-esmāu tenzilūne mine's-semā'i : İsimler semadan iner.

*Tārīḫ*: زبدهء غازیان محمد را
کرد دشمن شهید بی علت[255]

بودکان سخا و منبع جود
بروانش کند خدا رحمت[256]

حور و غلمان برو ببخشد نیز
کوثر و هم جنان پر نعمت[257]

گفت هاتف بر اي ان تاریخ
ازازل شد مقام او جنت[258]

Āḫirü'l-emr ḥażret-i baḫş-ı ḳulūb-ı pejmürde-i ehl-i ʿirfān ve ḥayāt-ı cedīd-resān-ı pīr ü cevān ve hükümetinden reʿāyā-yı Erivāne ve ʿadāletinden berā-yı Naḫcevāne yeñiden cān irişdiren cenāb-ı maʿālī-i āyān Ḫıżr **F113a** Paşa ḥażretlerine intisāb idüp ol dergāh-ı felek-iştibāhda ḫāṭır-ḫ ah-ı eḥibbā üzre kām-yāb olup baʿdehu cānib-i şerīflerinden dergāh-ı felek-bārgāh ve āsitān-ı saʿādet-penāhda ḳapu keṯḫüdāları olup ol tārīḫde pādişāh-ı murād-baḫş ve şāh-ı āsmān-raḥşuñ taḥrīş-i terk-i māsivā-yı Rabb-ı ġafūr ve tedāḫül-i zümre-i ʿibād-ı şüküre bu maṭlaʿları ẓuhūr buldı.

*Maṭlaʿ* : Tārik-i ġayr olġıl ey dil gel berü Mevlāya baḳ
ʿAbd-i şākirseñ eger beẕl olınan alāya baḳ

Bu ṭarīḳ ile ʿucūbeleri vāḳıʿ olup mesṯūr olmışdur.

*Maṭlaʿ*: ʿĀlemi iden muʿaṭṭar zülf-i müşk-āsāya baḳ
Mürdeler iḥyā ider ol laʿl-i rūḥ-efzāya baḳ

---

255 Zübde-i ġāziyān Muḥammed rā
Kerd düşmen şehīd bi ʿilleṯ
Gazilerin seçkini Muhammed'i düşman sebepsiz şehit etti.

256 Būd kān-ı sc̱hā ve menbaʿ-ı cūd
Berevānes konad Ḫudā raḥmet
Cömertlik kazinesi ve eli açıklık kaynağıydı, Allah ruhuna rahmet etsin.

257 Ḥūr ü ġılmān berü bebaḫşed nīz
Kevşer ü hem cinān-ı pür- niʿmet
Ona huri ve gılman bağışlasın ve ayrıca kevseri ve nimet dolu cennetleri de (bağışlasın).

258 Goft hātif berāyı ān tārīḫ
Ez ezel şod maḳām-ı u cennet
Hâtif onun için tarih söyledi, ezelden, onun makamı cennet oldu.

Yine bu maṭla'larına daḫi ki maṭla'

Raġbet ḳomadı ṭatlu dilüñ şekkere cānā
Ḳıymet mi ḳomadı la'l-i lebüñ kevşere cānā

bu naẓîreyi bî-naẓîr dimişdür.

*Ġazel* : Her kim reh-i 'ışḳuñda senüñ ser vire cānā
Lāyıḳ mı degül ḳul ola sen ser vere cānā

Mir'at-ı cemālüñ ki ẓuhûr ide cihânda
Ṣafvet mi ḳor āyîne-i Sikenderde cānā

Ḫurşîd-i cihān-tāb gibi ola mı bir gün
Sāmî yüzüni süre o ḫāk-i dere cānā

Āḫir imdâd-ı ṭâli'-i sükkân-ı dârü's-selāmuñ içinde āsûde olan ceẓbe-rişte-i himem evliyā-yı 'iẓâmla ṣāḥib-celālet ve menba'-ı sa'ādet müşārünileyh Ḫıżr-ḳadem Musā-şiyem-i beyżā-'alem eyālet-i Bağdāda şeref-tîr bulduḳda me'an gelüp bi'l-fi'l ḫıdmet-i kethüdālıġa menṣûb olup reviş-i müstaḥsenelerinden **F113b** tamām-ı re'āyā vü berāya şükrān u rıżā üzre olup ḥüsn-i tedbîrinden her zamān velî-yi ni'metine nām-nîk du'ā-yı sülehā-yı dür ü nezdîk aḫẓ itmege kemāl-i iştiġālde olup meṣāliḥ-i müslimînden ẓihn-i ferāġatlerinde deryā-yı zeḫḫār dürer-i belāġat-nişār ṭab'ları müteḥarrik oldıḳca efvāc-ı envā'-ı emvāc-ı ma'ānî bedî'-i sāḥil-i bürüze işār itmeden ḫālî degüldür. Bu bir nice maṭla' u beyt anuñdur.

*Ġazel*: Gözüñ aç ṣūfiyā mestāne-i bezm-i elestüm ben
Ḥabāb-āsā degül 'aynumda 'ālem şöyle mestüm ben

Tekellüfsüz öper meclisde la'l-i dilberi sāġar
Görelden ol ṣafā-yı rūḥ-baḫşı mey-perestüm ben

Alurdum naḳd-i cān ile metā'-ı mihrüni yārüñ
Meh-i nev gibi 'ālemde egerçi teng-destüm ben

Ṣafā-yı ḫāṭır olurdı velî seng-i ḥavādişden
Niḥāl-i mîve-dār-āsā şehā ġāyet şikestüm ben

Ḥużûrunda e'ālînüñ maḳāmum bellidür Sāmî
Biḥamdillah edānînüñ hemān yanında pestüm ben

[*Diger*]: Rengler virse n'ola āl ile enhāre gözüm
Beni ġarḳ itdi ser-ā-pā ḳara ḳanlara gözüm

Ġam-ı ruḫsārını yārüñ ne ḳadar yād itse
Eşk-i ḫūnīn aḳıdur derd ile bī-çāre gözüm

Yüzüñi görse ḳalur laʿl-i lebüñde naẓarı
ʿĀşık olmış ṭoyamaz leẕẕet-i dīdāre gözüm

Meclis-i ġamda ḳabaġum n'ola olmazsa tehī
Döndi güyā iki peymāne-i ḫummāre gözüm

Seyr olınmaz ruḫ-ı raḫşānı nigāruñ Sāmī
Yaşarur baḳmaġ ile mihr-i pür-envāre gözüm

[*Diger*] : Firḳat şebini rūşen ider şemʿ-i cemālüñ
Sīrāb ḳılur teşneleri laʿl-i zülālüñ **F114a**

Hicrüñde ne ġam olsa göñül bī-kes ü tenhā
ʿIşḳ ehline eglence yiter fikr ü ḫayālüñ

Vaʿiẓ ḳocadıñ ṭaʿnı ḳomazsuñ daḫi ḫalḳla
Bilmem ki degirmende mi aġardı saḳaluñ

Sāmī ne ḳadar kendüñi alçaḳda görürseñ
Günden güne artar meh-i nev gibi kemālüñ

Bu maṭlaʿ-ı rengīn ez Ṣāfī:

Ḳan olur ġamzesine tīġ-ı dem efşān dir isem
Baş gider kirpügine ḫançer-i būrrān dir isem

naẓīre ez an Sāmī:

Aṣlı yoḳdur femüñe gonce-i ḫandān dir isem
Rast gelmez ḳaddüñe serv-i ḫırāmān dir isem

naẓīre ez ān Ḫayālī :

Menᶜ idermiş ᶜāşıḳı seyr-i cemāl-i yārdan
Almadı zāhid temettūᶜ var ise dīdārdan
naẓīre ez ān Sāmī:
Niçün iñler bülbül-i şeydā gül-i pür-ḫārdan
ᶜĀşıḳ-ı ṣādıḳ olan ḳaçmaz cefā-yı yārdan
*naẓīre li-mü'ellifihi*:
Dem-be-dem ṭurmaz aḳar ḳan zaḫm-ı tīġ-ı yārdan
Ağlamaz ḳan dökmede bu dīde-i ḫūn-bārdan

Bu bir iki beyt ü maṭlaᶜ daḫi anuñdur
*Naẓm*: Ṣanmañuz fānī cihānda olmuşuz dünyā-perest
Ḥaḳ bilür rūz-ı ezel oldı gönül Mevlā-perest

[*Diğer*]: Dönmüşüm pervāneye bir şemᶜ-i enver şevḳıne
Uğradum tāb u tebe ḫurşid-i ḫāver şevḳıne

Dürr-i Necef laḳābıyla mülaḳḳāb ᶜAlī nām bir cevān-ı pāk-meşreb [için] dimişdür
*Beyt*: Virdi cihānda silk-i cevāne çün şeref
Lāyıḳ degül mi dinse ᶜAlīye dürr-i Necef **W76a**

**SIḤRĪ:** İstanbullıdur. Ümenā ṭāifesinden iken sābıḳan diyār-ı Ḥalebde töhmet-i ᶜaẓīme ve bir ẓālimüñ ẓulmüne muḳārin düşüp şāf ü bak māmelekin terāş **F114b** itmiş. Ol sebeble ḥuẓūẓāt-ı nefsānīden müberrā ve teḳażā-yı nefs-i ẓālimden muᶜarrā olmış. Ḥikmet bu ki ol rind-i cihān **BE80b** u pür-ḫurde-dān yine rūz u şeb şevḳ-i cevānān-ı bī-mişāl ve taḳlīd-i ehl-i ḥāl itmeden ḫālī degüldür **Ü72a** ve ol vaḳᶜa vāḳıᶜ olduḳda gerdiş-i devr-i ġaddāruñ ve āyin-i **B131a** cevr-i çarḫ-ı sitem-kāruñ ḳahrından terk-i ḳayd-ı dünyevī idüp sermāye-i devlet-i uḫrevī içün tecrīd ṭarīḳı ile āsitān-ı ᶜālīşān ve raviża-i ḳuds-āşiyān-ı Ḥażret-i Gülşenīye *ḳuddise sirruhu* yüz sürüp taṣfiye-i bāṭın itmegi arzu ḳılmış. Āḫir yine seyr ü sülūk ile diyār-ı Rūma gelüp her an erbāb-ı ᶜulūma elünden geldügi ḫıdmeti dirīġ itmez ve hemīşe mülāzemet-i cevānān-ı ḫūb-ṣūreti eksük ḳomaz. Anuñ içün rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkīre anları ḫādim-i şuᶜarā ve ẓurafā laḳābıyla mülaḳḳab itmişdür. Erbāb-ı ṣafā içre bu nām ile maᶜrūf ve ḫıdmet-i nüdemāda luṭf ile mevṣūfdur. Ḥadd-ı ẕātında aṣl u neseble nikū ḫalef ve baḳıyye-i şuᶜarā-yı selef kimesnedür. Aḳsām-ı naẓmda şāᶜir-i siḥr-āferin ve ṭarz-ı tevārīḫde

aḳrānı içre güzīndür. Eş'ār-ı 'āşıḳānesi meşhūr-ı cihān ve pesend-i ẓurafā-yı zamān vāḳı' olmışdur. Bu bir nice maṭla' u beyt anuñdur.

*Naẓm* : Şūḥ u şengül rindler bezminde dilberdür şarāb
Başı üstinde anuñ sāḳī 'araḳ-çīni ḥabāb

[*Diger*] : Vücūduñ zevraḳın ṣal baḥr-ı 'ışḳa rūzgāruñdur **W76b**
Ḫudānuñdur oñarmaḳ ṣanma ey dil rūzgāruñdur **F115a B71b**

[*Diger*] : Elüm olur cihān bāġında ayaḳda ḳomaz dirdüm
Yüceldükce o serv-i ḳāmetüm benden ırag oldı

[*Diger*] : Cihānda sīnesi üstinde her kim bir cevān besler
Demi ẕevḳ ü ṣafā ile geçer cān üzre cān besler

[*Diger*] : Şol dem ki ḳabrüm üstine cānān gelür gider
Bu mürde cismüme ṣanuram cān gelür gider **S131b**

Muḳaddemā ḳapudan olan Rüstem Paşanuñ birāderi olan Sinan Paşa fevtine bir tārīḫ-i ābdār dimiş iḫtişār olınup şebt olundı.

*Ḳıṭ'a tārīḫ* : Virür āḫir hevāya fülk-i teni
Nūḥ daḫi olur ise keştī-bān

Her ḳaçan dem çeke neheng-i ecel **BE81a**
Ḳatrece gelmeye añā 'ummān **Ü72b**

Yūsuf-ı ṣānī idi aḥbāba
Görinürdi 'adū gözine sinān

Hātıf-ı ġayb didi tārīḫin
Ṭaldı raḥmet deñizine kapudan

Sıḥrīyā gel du'ā-yı ḫayr idelüm
Rūḥ-ı pākini ṣād ide Ḫannān

**SĀ'Ī-İ NAḲḲĀŞ**: Serdār-ı merdān-ı evbāş kimesnedür. Edirnedendür. Ṣan'atinde üstād-ı zamān ve muṣavver-i devrān ve ṣā'ir-i bī-bak ü zebān-āver-i pākdür. Ṭab'-ı mu'ciz-nümāsı çihre-küşā-yı ma'ānī ve ẕihn-i

nüktedānı ḥaḳāyıḳla Mānī-i ṣānī maʿārif-i cüzʾī vü küllī ile ārāste ve elbis-i maʿānī ile pīrāste olup ḫāṭır-ı ʿāṭır-ı deryā-mü'eşşiri esālib-i suḫende her vechile sāʿī ve eḳālim-i kelāmda kelimāt-ı ḫayr-endīşi ile derviş-i dāʿī olmağin her fende kelimāt-ı ḥayāt-efzāsı firevān-ı vird-i zebān-ı ʿāşıḳān-ı cihāndur. Ṭarz-ı hicvde nīze-i zebān ile taʿne-zen-i Cān Memī olup nüdemā-yı zamānuñ hem-demidür. F115b Anlar da muḳābelesinde ḫançer-i hicv ile sīne şikāfı olmış. Lāf u güzāfı andan ḳalmaz. Beher ḥāl bu ebyāt-ı ẕevḳ-baḫş ol şehsüvār-ı şevḳ-raḫşuñdur şebt olundı.

*Ġazel*: Bezm-i meyde yaḳamaz şevḳ ile dāmāne yeter
Geçemez lāle-ṣıfat çāk-i girībāne yeter

Esb-i nāz ile bugün yügrügüsün meydānuñ
Gelmeye ḥüsn ile sen Ḫusrev-i ḫūbāna yeter

Dāne-i ḫāl ile arż eyleme dām-ı zülfüñ
Şāhbāz-ı naẓaruñ murġ-ı dil ü cāne yeter

Baş ṣafā geldügi aġyār yıḳılsun gitsün
Meclis-i meyde aña bir iki peymāne yeter

Ābdār olsa n'ola lü'lü-i naẓm-ı Sāʿī
Bir güherdür bu ki güş-ı şeh-i devrāne yeter

B281a **SIRRĪ**: Ṭrabzonīdür. Muḳeddemā taḥṣīl-i ʿulūm ve tekmīl-i fünūn idüp istiʿdād-ı ẕātīsi mecālis-i ʿulemāʿ-yı aʿlām ve meḥāfil-i fużalā-yı ʿiẓāmda imzā olunduḳdan ṣoñra ḫāṭır-ı ḫatīr-i serāyir-i ser pür-elāyiş-i ʿavāiḳ u ʿalāyıḳdan teberrā itmekle āḫir ẕevi'l-meşāyiḫ-i kibāre teşebbüs ü teʿalluḳ idüp anlaruñ daḫi ḫażāyir-i ḳudsi'ü'l-mü'eşşirlerin fevā'id-i mālānihāyelerinden istiʿdād u istifāde itdüginden ṣoñra ṭālib-i erbāb-ı belāġat ve rāġıb-ı aṣḥāb-ı faṣāḥat Rūm ili beglerbegisi olup fevt olan merḥūm Ḥasan Paşa meẕkūruñ envaʿ-ı ʿulūm u maʿārifle ārāste olduġın istimāʿ idüp kemāyenbaġī riʿāyet gösterüp kātib eylemişdi. Pāşā-yı mezbūruñ vefātlarından ṣoñra rūzgār-ı zūrkār yüz döndürüp nice yüzden cefāya yüz ṭutup muḫālefet eylemegin zübde-i āl-i ʿOṣman Ḥażret-i Sulṭān Selīm Ḫanuñ dārü's-saltanatları olmaġ ile müşerref olan maḥrūse-i Kütāhiyyeye teveccüh idüp ḳarar eylemişlerdür. Ḫuṭūṭuñ envaʿına ḳādir ḫuṣūṣā nesḫ ü taʿlīḳda māhir ve diyār-ı Rūmda emṣāli nādir ve ḳıṭʿası maḳbūl-i ẓurafā-yı

**BE81b** devrāndur. Ḥalḥali dā'iresine varmışdur ve baʿż-ı zemīnler iḫtirāʿ itmişdür ki erbāb-ı ṭabʿ aña taḥsīn eylemişlerdür. Muṣāḥabet-i dil-küşāsı feraḥ-fezā olmağın aṣḥāb-ı devlet ġāyet iʿtibār eylemişlerdür. Ve şiʿri fevḳa'l-ḥad nāzükdür. Zümre-i şuʿarā içinde ḫayli iştihārı vardur. Bu maṭlaʿ u beyt anuñdur.

Meded o ḳaddi çenārum vefādan el çekdi
El ucı ile olan merḥabādan el çekdi

[*Diger*] : Ḳanı bir sünbül-i ḫoş-bū bu cihān bāġında
ʿĀrız-ı yāre düşer zülf-i semensādan yeg

[*Diger*] : Cān derdi ṣanma hicr ile vardı ḥużūra Ḳays
Benden ṣoruñ firāḳ-ı elemin ol daḥi uyur

**SĀLİKĪ:** Edirnevīdür. Ṭabʿ-ı nāzüki cānib-i naẓma sālik ve nefes-i pāki ṣavt ü naḳş edāsında ṭarz-ı ʿAceme mālik idi. Ḥayfā ki ol rind-i lāubāli rūz u şeb ḫūb endīşe ile ʿāşıḳ-pīşe ve hemīşe bu deyr-i ḫarāb-ābāda bāde-i nābla lā-yaḳʿıl-ı bed-mest ü üftāde vü şurīde-ḥāl ü perīşān me'āl iken bi'z-żarūre mülk-i beḳāyı özleyüp terk-i ʿālem-i fānī ḳılup ravża-i cāvidānīye raḥt-ı iḳāmet çeküp ʿayş u ʿişretden maḥrūm ḳalmış. Ümmīddür ki ol cānibde arḳası üzre yatup anda ḫużūr itmiş ola ve ittifāḳ-ı ẓurafā-yı Rūm **W77a** budur ki muṣāḥabet ile ḫoşendeligi eşʿārına ġālib ola. Feemmā her ḳaçan kim şuʿarā ile şiʿr ü şuʿūr itse elfāz-ı rekīk ile yārānı rencīde idüp bī-ḫużūr itmeden berī degüldi. Beher ḥāl bu bir iki maṭlaʿ-ı pür-ġarāīb anuñdur bu defter-i ʿacāībe şebt olundı. **B132a**

*Naẓm* : Ey ḳaşı yā murġ-ı dil uçmaġa kūyuñdan yaña
Tīr-i müjgānuñ yiter her laḥẓa bāl ü per aña

[*Diger*]: Bilmez yolını varmaġa ol Kaʿbe-i cānuñ **BE82a**
Her yaña dönüp ṭurduġı bu ḳible-nümānuñ **F116a**

**SEBZĪ**: İstanbullıdur. Şuʿarā-yı selefdendür. ʿİlm-i ẓāhire iştiġāl gösterür iken ġāyetde şiʿre ḫarīş olmağın ṭarīḳden ferāġat idüp ehl-i cihet zümresine ilḥāḳ ve aḳrānı içre **B72a** ṭāḳ olup el'an ḫaṭīb-i ḫoş-āvāz ve gülşen-i naẓma bülbül-i naġme-sāz ve peyrev-i mümtāz olmış. Eşʿārı ġāyetde pür-süz ve pesendīde-i erbāb-ı rümūzdur. Ve'l-ḥāṣıl geşt-i zār-ı cihānda ve sebze-zār-ı devrānda şiʿrden ġayri bir cev ḥāṣıl itmemiş. Ve bu

devrde Ü73a şu'arā-yı nev içre pür-küheن ve üstād-ı suḫen geçinür. Ebyātı bī-ḥadd ü lā-yu'addur. Cümlesinden bu maṭla'-ı meşhūr ve bu beyitler anlaruñdur şebt olundı.

*Nażm*: Āteş-i 'ışḳı beyān itmege açsam dehenüm
Yanar odlara o dem her kim işitse suḫenüm

[*Diger*]: Ḳanġı meclisde ki nāz ile o cānān otura
Ḳalmaya ẓulm ü sitem fitne-i devrān otura

Şem'e kim didi giyüp üsküfüni dildāre
Şöyle ḳarşu ṭura kim ayaġına ḳan otura

**SEYFĪ**: Gelibolıdandur. Rūz u şeb taḥṣīl ve tekmīl-i fażilet içün ḫıdmet-i 'ulemā-yı 'ālī-himmet iderken nāgāh İstanbul ḳarşusında olan Ṭobḫānede mest ü bī-ḫaber gezerken bir cāy-i 'ālīden aşaġa uçmış. Murġ-ı rūḥı aheng-i ravża-i 'aden ü kevşer W77b itmiş. Ol bülbül-i gülşen-zārūñ şāh-bāz-ı B132b ṭab'ı hümā-pervāz ve aḳrānı içre ṣayd-ı ma'ānī itmekle mümtāz idi. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi gülistān-ı ma'rifetde gül-bīz ve meydān-ı şeca'ātde seyf-i ḳāṭı' gibi tīz. Bu bir ḳaç maṭla' gün gibi meşhūr ve maḳbūl-i merdüm-i nezdīk ü dūr olmaġın mesṭūr olundı

*Şi'r*: Anlar ki cennet istedi 'uḳbāya ṣaldılar
Eblehleri bugün yine ferdāya ṣaldılar F116b

Var bir ḫaber getür diyü aḥvāl-i dehrden
Ḳavm-i elest Seyfiyi dünyāya ṣaldılar BE82b

[*Diger*]: Düşdi mū-yı miyānına göñlüm
Öldi işbu arada yoḳ yire kim

[*Diger*]: Āsiyā-veş başum hevāda yeler
Dögeyin ṭaşlar ile ben kendüm

[*Diger*]: Lebüñ yanında mercān bir ḥacerdür
Gözüñe göre nergis bī-baṣardur

**SİPĀHĪ**: İstanbullıdur. Dergāh-ı mu'allāda 'ulufeci yesārdandur. 'Arṣa-i naẓmda fāris-i nevres ve meydān-ı şi're merd-i tāze heves kimesnedür. Bu bir iki maṭla' B72b anuñdur Ü73b şebt olundı.

*Şi'r*: Bezmimüz telḫ eyleyüp şunma bize sāḳī ʿaraḳ
Başmasun ʿişretüñe rindāne luṭf it yād eyaḳ

[*Diger*]: Muʿaṭṭar ḳıl nesīm-i luṭfuñ ile pīr-i Kenʿānı
Ḥazīn itme gel ey Yūsuf cemālüm pīr iken anı

**SEMĀʿĪ:** İslamboldandur. Dergāh-ı felek-bārgāh-ı pādişāhīde Solaḳ-zāde olmaġın ẓurafā-yı zamān içre Solaḳ Ḥasan dimekle meşhūr-ı cihān olmışdur. ʿĀlem-i cevānīde ʿAcemi oġlanı bölüginde nice müddet muvaẓẓaf olup ol bāb-ı ʿālī-mekānda ṣāḥib-devletlere ve aʿyān-ı divāna nice ḫıdmeti sebḳat itmiş. Āḫirü'l-emr meẕkūrlaruñ edā-yı nā-müveccehlerinde rencīde-ḫāṭır olup terk-i ḫıdmet ḳılup ve her dem vaḥşi-ṣıfatlarla ülfet itmegi terk idüp dervişlik semtin iḫtiyār ḳılup müsāfiret ṭarīḳı ile seyāḥat özleyüp diyār-ı Mışra varup āsitān-ı felek-āşiyān-ı Gülşenīde ḳarar idüp ol dergāhuñ bendeleri silkinde münselik olmışlar. Baʿdehu naḳd-i vücūdı F117a pūte-i maḥabbetde ḫāliṣ itmege sikke-ḫāne-i Bağdāda gelüp ʿaṭṭār-ı burc-ı evliyāda tamām ʿayār olup dergāh-ı ʿarş-penāh-ı şāh-ı şehidāna ve ravża-i muṭahhar-ı şāh-ı merdāna revāne olup yüzlerin sürüp ḫıdmet-i nuḳabā-yı ʿālī-himmet idüp ṣāḥib-sikke vü ṣūret olup *men ʿaref* sırrından bā-ḫaber ve erbāb-ı ṭurūḳ içre rümūz-ı ṭarīḳatden behrever olmışlar. Ṭabʿ-ı ṣāfī-i siḥr-nümāsı şelāşet-i naẓm ile mevṣūf ve lisān-ı pāk edāsı fetānetle maʿrūfdur ve naẓm-ı taṣavvuf-āmīzi ābdār. Bu ġazel-i dil-peẕīr anuñdur.

*Ġazel*: Pertev ki şemʿ-i mihr-i ruḫ-ı yārdan gelür
Bir lemʿadur tecellī-i dīdārdan gelür

Ṭabʿum çerāġı Ḳāsım-ı envārdan yaḳar
Būy-i vefā dehānuma ʿAṭṭārdan gelür

Nuḳl-i şarāb meclis-i ġamda yeter baña
Şol ḫūn-ı dil ki dīde-i ḫūnbārdan gelür

Ḫalvetde ṣu yirine içer ṣūfī bādeyi
Gördün mi kāfiri bize inkārdan gelür

Āzürde ḫāṭır olma Semāʿī-i bī-dile
Mestānedür o ḫāne-i ḫummārdan gelür

**SEḤĀYĪ**: İstanbullıdur. Babası pādişāh-ı ferīdun-ḥaşmetüñ maṭbaḫ-ı hümāyūnunda tavukçı başı idi. Sene **B133a** işnā ve seb'in ve tis'ami'enüñ Recebinde vefāt itdi.**W78a** Yiri maḥlūl ḳalmağın meẕkūr Seḥāyīye babası yiri ṣadaḳa buyuruldı. Ḥālā ḫıdmet-i mezbūrda cān u gönülden evḳātın ṣarf itmek üzredür. Eyülükle efvāhda meşhūr ve seḫā-yı ṭab'ı elsīnede meẕkūr ve her an ḫıdmet-i erbāb-ı kemāl ve mülāzemet-i 'ışḳ-ı cevānān-ı ḫurşīd-**F117b** miṣāl ile 'ayş u 'işretde ser-efrāz u kāmrān ve cūd ü iḥsānla mümtāz-ı aḳrāndur. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi bed degüldür nīk olmaḳdan ḫālī degül. Bu bir maṭla' u beyt anlaruñdur. Bu evrāḳa şebt olundı.

*Beyt*: Zaḫm-ı tīr-i yār ile ey dil ṭolı ḳansın yine
Ḳaşlarınuñ yāyına beñzer ki ḳurbansın yine

[*Diger*] : Nice itsün kişi raġbet cihānuñ 'izz ü cāhına **BE83a**
Maḥabbet şekl-i miḥnet āḫirinde devletüñ let var

**SIRRĪ ÇELEBİ**: Erbāb-ı ḳalemden mevlid-i feraḫ-fezāsı hümāyūnı Ṭarābefzündur. Yār-ı laṭīf ü şā'ir-i ẓarīf eş'ār-ı 'āşıḳānesi maḳbūl-i ṭabāyi'-i erbāb-ı devlet ve güftār-ı rindānesi pesendīde-i ehl-i fażīlet olup hemīşe mülāzemet-i a'yān-ı divān ve dem-ā-dem māyil-i ṣoḥbet-i ṣāḥibān-ı 'izz ü şān olup 'ale'l-ḫuṣūṣ bende-i ḫāṣ-ı Sulṭān Selīm-i pür-efāżıl olan Celāl Begüñ ḫıdmetinde kesb-i kemāl idüp ser-āmed-i aḳrān u emāṣil olmışlar. Ḫaṭṭ-ı nesta'lıḳ yazmada bī-bedel ve 'arūż u ḳāfiye vü mu'ammāda ṣāḥib-ḥāl kimesnedür. Ẕihn-i daḳīḳ-güsteri esrār-ı İlāhiyyeye mālik ve ṭab'-ı pür-ḥaḳīḳi ṭurūḳ-ı envār-ı nā-mütenāhiye sālik olmağın Sırrī diyü meẕkūr yārān-ı suḫen-perver ve meşhūr-ı merdüm-i baḥr ü berdür. Cümle-i eş'ārı leṭāfet-i ṭab'ına dāldür ve ḥasb-i ḥāl-i 'uşşāḳ-ı bī-mecāldür ve nezāketden ḫālī degüldür. Bu ġazel şāhid-maḳālidür ki ser-be-ser vaṣf-ı sāḳī ve iẓhār-ı bāde-i nāb-ı iştiyāḳdur taḥrīr oldı.

*Ġazel*: Şarāb-ı nāba devr itdür zamān-ı 'ayşdur sāḳī
Egerçi bezm-i dehrüñ nūş-ı cāmı nīşdür sāḳī **F118a**

Münevver itmeliden meclisi ol şem'-i bezm-ārā
Sürāhī ḳan yudar ġamdan ḳatı dil-rīşdür sāḳī

Uyuşmuş ḳanlar ile her mūjem tennūr-ı miḥnetde
Kebāb ile ṭatlu başdan başa bir şişdür sāḳī

Ele aldı ayağa düşmüş iken bāde-i gül-reng
Gönül yapmağa saʿy eyler ne ḫayr-endīşdür sāḳī

Gözi tarrāc ider dil naḳdini aña dönüp bakmaz
Teraḥḥum eylemez Sırrī ne kāfir kişidür sāḳī

[*Diger*] : Didüm ki yoluña cān virürin ben degül ki ser
Ol āfet-i zamāne gülüp didi mā-ḫazer

Āyīne-i ḫod ki ṭurup ḳarşu söyledi
Ṭūṭī efendi kendüyi görmiş gibi meger

Tīğa yapışma bilüme ḳol ṭoladuñ diyü
Ey şāh-ı ḥüsün beglere lāzım durur meger

Pür zenk ṣanma āyīne ṣūret degişdirüp
Eyler ṣafā ile sāña açmazdan naẓar

Sırrī ṣafāda ʿārıżına öykünürmiş āb
Yüze gelince utanup ammā yire geçer

[*Diger*]: Yanuña alup raḳībi eyledüñ seyr-i çemen
Yanuña ḳalur mı ey serv-i seḥi seyr eyle sen*

* Bu beyit Hüsrevî Çelebi'de de vardır (Bkz. s.381)

**Fī ḥarfi'ş-şın**

**Mevlānā ŞEMSĪ-İ Bağdādī**: Ehl-i ʿilm zümresinden rāḳım-ı ḥurūfuñ bābasıdur. Rūz u şeb evḳāt-ı bā-berekātın kütüb-i mütedāvile müṭāla'āsına ṣarf idüp küşe-i ḳanā'at iḫtiyār ve ehl-i rūzgārdan pergār gibi kenār çizüp ve devām-ı devlet-i pādişāhīye ve ʿizz ü rif'at-ı şehenşāhīye 'ale'd-devām ḳıyām göstermişdi. Ol yegāne-i ferzāne ʿalā-reġmı zamānihi pādişāh-ı ḫuceste-fercāmuñ nāmına meşnevi baḥrinde üç kitāb naẓm itmişdür. Her biri maḳbūl-i fużalā-yı zamān ve **B133b** pesendīde-i fuṣaḥā-yı cihān olmış. **Ü74b** El-ḥaḳ ol nikū-ḫıṣāl olan perverişīn dil maẕmūn-ı belāġat-nümūn bulmağla bī-mişāl ve ser-āmed-i emāşil idi ve zebān-ı Fārisīde nice nice ḳaṣīdeler **W78b** na't-ı seyyīd-i enām ve menḳābet-i e'imme-i kirām diyü derc **B73a** ḳılmışdur ve ṭarz-ı ġazelde ʿāşıḳāne dīvān tertīb idüp maḳbūl-i ehl-i ʿirfān olmışdur. Cümlesinden bir ġazel-i ʿāşıḳāne ve bir nice maṭla'-ı bī-baḥāne ḳalem-i dū zebāna gelüp mesṭūr oldı.

*Ġazel:*

بختم گر شمار اختران دایم رقم گیرد
اگر روي ترا چند حساب از ماه کم گیرد [259]

**F118b**

وگر حسن خطت را خوش نویسی در نظر آرد
محالست این که از حیرت دگر دستش قلم گیرد [260]

چنان بنشست مرغ خاطرم در گلشن کویت
گرینجا خیزد و اهنك گلزار ارم گیرد [261]

چسان سوز دل صد چاك از مردم نهام سازم
که شبها آتش اهم ز هر جانب علم گیرد [262] **BE83b**

سیه چشمان بغدادی بشمسی رهنمون گشتند

---

259 Baḫtem ker şumār-ı aḫterān dāim rakam gīred
Eger rūy-ı tur bīned ḥesāb ez māhken gīred
Yıldızların sayısından sürekli rakam alan bahtım senin yüzünü görürse aydan az hesap olur.

260 Ve ger ḥüsn-i ḥatet rā ḫuş nüvīsi der nazar āred
Muḥālest īn ki ez ḥayret diger desteş ḳalem gīred
Eğer senin ayva tüylerinin güzelliğini bir hoşnüvis görürse, hayretinden, artık eline kalem alması muhaldir.

261 Çunān benişest murġ-ı ḫaṭırem der gülşen-i küyet
Ke'zīncā ḫīzed ü āhenig-i gülzār-ı İrem gīred
Fikir kuşum senin mahallenin gülşenine öyle kondu ki, buradan kalkıp da İrem gülzarına yönelir mi?

262 Çeserān sūz-ı dil-i şad-çāk ez merdūm nihān sāzem
Ki şehbā āteş-i āhem zi her cānib 'alem gīred
Yüz yerden yarılmış gönlümün yanışını halktan nasıl gizleyeyim, çünkü geceleri ahımın ateşi her taraftan yükselir.

که در ملك عرب سازد وطن ترك عجم گیرد [263]

[*Diger*]: اگر روزي مثال سایه افتم زیر دیوارش
نخیزم تانتابد بر سرم خورشید رخسارش [264]

دمی همچون حباب از جام دیدم کامران خود را
ولی چون چشم بکشودم ندیدم در میان خود را [265]

ز ان دهان وزان میان بوس و کنا رم آرزوست
نیست چیزی در میان و صد هزارم ارزوست [266]

باسکان تو آشنا نشدیم
همه آدم شد ندومانشدیم [267]

[*Diger*] : Sen çekdügüñ zamānda ḳadehden şarāblar
Tācın göge atar ferahından ḥabāblar

[*Diger*] : Mihrdür yā māh yā Rab rūy-i tābānuñ senüñ
Kim hezārān çeşm ile çarḫ oldı ḥayrānuñ senüñ

[*Diger*] : Ey yüzi gül zülfi sünbül peykeri gül ḫırmeni
Sebz ü ḫurrem reng ü büyuñdan melāḥat gülşeni

[*Diger*] : Raḳīb işitdüm ol şāhı seversin
Bizi incitme Allahı seversen Ü74b

---

263 Siyeh çeşmān-ı Bagdādī be-Şemsī rehnümūn geştend
Ki der mülk-i 'Arab sāzed vaṭan terk-i 'Acem gīred
Bağdatlı siyah gözlüler, Acem diyarını terk edip Arap mülkünde vatan tutsun diye Şemsi'ye kılavuz oldular.

264 Eger rūzī miṣāl-i sāye uftem zīr-i dīvāreş
Ne ḫīzem tā netābed ber serem ḫurşīd-i ruḫsāreş
Bir gün gölge gibi, duvarının altına düşersem, yüzünün güneşi başıma güneş gibi vurmadıkça kalkmam.

265 Demī hemçūn ḥabāb ez cām dīdem kāmrān ḫodrā
Velī çūn çeşm beguşūdem nedīdem der miyān ḫodrā
Bir an köpük gibi, kadehten kendimi mutlu gördüm, fakat gözümü açınca kendimi ortalıkta göremedim.

266 Zān dehān vezān miyān būs u kenārem ārzūst
Nīst çīzī der miyān u şad hezārem ārzūst
O ağızdan öpmek ve o beli kucaklamak arzusundayım. Ortada bir şey yok, fakat yüz bin arzum var.

267 Bāsegān-ı tu āşinā āşinā neşodīm
Heme ādem şodend ū mā neşodīm
Senin köpeklerinle tanışamadık, hepsi adam oldu da biz olamadık.

**ŞEVḲÎ ÇELEBİ**: Eben ʿan ceddin Ḥalebîdür. Ekâbir ü eşrâf ve ṣâḥib-devletân-ı ferḫunde-elṭâf içre Ṣâḥib-zâde Aḥmed Çelebi dimekle meşhûr ve aḫlâḳ-ı ḥamîde ve cemâl-i zîbende ile ṣaḥâyif-i devrân-ı ṭarab-efzâda mesṭûr ve elsîne-i efvâhda büleğâ-yı belâğat-nümâda meẕkûr ve aṣl u neseble ebnâ-yı cihân içre pâk ḥaseb ve ehl-i dil-i mütemevvil olmağın vâlid-i emcedi evḳât-ı ferruḫ-sâʿatin ticârete meṣrûf ḳılup aḳrân u emâṣil mâbeyninde eyülükle maʿrûf olmışdur. Binâʿen **F119a** ʿalâ-ẕâlik meẕkûr Şevḳî **B73b** daḥi mezbûr şehirde ol kâr u bâra mebzûl idüp ḫâṣṣ u ʿâmme içre maḳbûl olmışdur ve bi't-ṭabʿ ehl-i şevḳ olmağın bu deñlü iştiġâl ve mevâniʿ-i muʿamelât ile yine rûz u şeb ẕevḳ ü şevḳden eksük olmayup rümûz-ı nükat-âyât-ı ʿulûma vâḳıf olan erbâb-ı maʿârife ḳarîn ü hem-nişîn olup leṭâyif-i maʿânî-i **B134b** şevḳ-engîz ve ẕarâyif-i ẕevḳ-âmiz ve eşnâf-ı eşʿâr-ı ḫuceste berekât ve envaʿ-ı maʿârif-i zîbende-nikâtı taḥṣîl ü tekmîl itmişdür. El-ḥaḳ lisân-ı ʿArabîde pesend-i fuṣaḥâ ve maḳbûl-i ẓurafâ ve zebân-ı Fârisî ile Türkîde ol cevân-ı nâzenin bir derecede mümâreset ü müdâvemet göstermişdür ki eşnâ-yı muṣâḥabetde kelimât-ı faṣâḥat-beyânına mütekellimân-ı zamân âferîn ve ʿilm-i edvârda maʿlûmât-ı şîrîn ḥarekâtı şöyledür ki ḫîn-i terennümât-ı tarâvet-nişânına müterennimân-ı faṣîḥü'l-beyân taḥsîn dimiş. Muḳarrer ve ol yâr-ı pâkize-güher henüz egerçi cevâhir-i maʿânîye nev-hevesdür lâkin eşʿâr-ı dürer-bârı maḳbûl-i güş-ı herkes olmışdur. Bu bir ḳaç beyt-i ʿâşıḳâne anuñdur taḥrîr oldı. **Ü75a**

*Naẓm*: Ḥasret-i ebruñ ile ey meh hilâlüñ ḳaddi ḫam
Lâlenüñ beğrına ḫâlüñ urdı yir yir dâġ-ı ġam

Ḫâk olurdum yoluñ üzre bulsam ey serv-i revân
Ben ġubâruñ üstine tâ kim başayduñ bir ḳadem

Dâġ-ı pür-ḫûnum devât şerḫ-i sînem levḥ-i zer
Yazmağa dil mâcerâsını eliflerdür ḳalem

*Naẓîre li-mü'ellifihi*:

Ẕerrece yoḳ bildiler güyâ devâsı derdimüñ
Kime ṣorsam anuñ içün dir leb-i dildârı em

Sînem üzre ṣanma dâġ ile elifdür şâh-ı ġam
ʿIşḳa serdâr eyleyüp virdi baña ṭabl u ʿalem

Geç günāhumdan dil-i dīvānemi yaz deftere
Didüm ol māha didi dīvāneye yoḳdur ḳalem

Tīrini pehlūya çekdüm çekdi aldı ʿAhdīyā
Anuñ içün ḳanlar aġlar çeşm-i zaḫmum dem-be-dem

Bu bir nice beyt-i ābdār daḫi ol şāʿir-i ferzānenüñdür.

*Beyt*: Pençe-i sāḳī ile cām-ı mey-i gülgūna baḳ
Mihr-i ʿālem tābdur ṣan beş hilāl üstindedür **F119b B135a**

Murġ-ı dil ṣayd itmege dāneyle dām olmış durur
Zülf-i ʿanber būy-ı cānānuñ ki ḫāl üstindedür

Sīneñ üstinde elifler üzre dāġuñ Şevḳiyā
Bir gül-i bī-ḫardur güyā nihāl üstindedür

**Mevlānā ŞUHŪDĪ**: Ḳaraamiddendür. Aṣlında ʿAcem-zādedür. ʿİlm-i ẓāhire rūz u şeb **W78b** ṭālib ü rāġıb olup meleke-i rasīḫe taḥṣīl idüp dānişmend olduḳdan ṣoñra terk-i ḳayd-ı dünyā-yı bī-beḳā ḳılup ʿālem-i faḳr u fenā iḫtiyār ḳılmış. Tasfiye-i bāṭın itmek arzūsıyla ser-pā būrehne siyāḥat iderek eṭrāf-ı cihāna revāne ve dervişler içre maʿrifetle meşhūr-ı zamāne olup giderek ol vādīden vaz gelüp bir ḳaç zamāndur ki gāh Rūm ilinde ve gāh Anaṭolı **B74a** cānibinde ḫıdmet-i ḳużāt idüp evḳāt-ı ʿazīzin niyābete naṣb itmiş. Ḥadd-ı ẓātında şūḫ-ṭabʿ ve ḫūb-ṣoḥbet ve ẓāt-ı pāki maʿrifetle ārāste ve ẓihn-i **BE84a** ṣāfi ḥikmetle pīrāste eṣnāf-ı şiʿre ḳādir ve zebān-ı Fürs ü Nevāyīde māhir şuʿarā-yı Rūm içre edā-yı pāk ile meşhūr ve ḥüsn-i iʿtiḳad ile efvāhda meẕkūr eşʿārı rindāne ve güftārı ʿāşıḳānedür. Bu bir ḳaç maṭlaʿ-ı Fārisī māsadaḳ-ı ḥāl ve şuhūd-ı maḳāl diyü şebt olundı. **B135b Ü75b**

*Ebyāt*: چشمهء چشم کهی پر آب و که پر خون شود
یا رب آب و آتش از یك چشمه بیرون چون شود [268]

مرا جز خون دل در غم ندیمي نیست همدم هم
دلم را جز خیال تو رفیقي نیست محرم هم [269]

---

[268] Çeşme-i çeşmem gehī pür-āb ü geh pür-ḫūn şeved
Yā Rab āb u āteş er yek çeşme bīrūn çün şeved
Gözümün çeşmesi bazen yaşla, bazen kanla dolar. Ya Rabbi aynı çeşmeden hem su, hem ateş nasıl çıkar?

[269] Merā cuz ḫūn-ı dil der ġam nedīmī nīst hemdem-i hem
Dilem rā cuz ḫayāl-i tu refīḳinīst maḥrem-i hem

[*Diğer*] : Muʿaṭṭar ideli rūy-i zemīni zülf-i perçemüñ
Derūnı ḳan ile ṭoldı ḥasedden nāfe-i Çīnüñ

[*Diğer*] : Meclisüñde şevḳ ile yanmaġa ey şāh-ı cihān
Mümdur tende fitīl-i maġz ile her üstüḫ ān **F120a**

[*Diğer*] : Āftāb-āsā eger ʿarż eyleseñ dīdārımuz
Görinür her żerrede bir vechile ruḥsārımuz **V79b**

[*Diğer*] : Zülfüñ altında görüp ḥāl-i siyāhuñ didi dil
Gülşen-i Çīne düşen nāfe-i āhūdur bu

[*Diğer*] : Ḫaṭ-ı sebz ile cānānuñ Şuhūdī laʿldür bārı
Zümürrüdle muraṣṣaʿ ḥoḳḳa-i yāḳūtdur gūyā

**ŞERḤĪ**: Zümre-i ehl-i ḳalem ve perverde-i erbāb-ı keremdür. Deyr-i cihānda āsūde-ḥāl ve müreffehü'l-bāl olan beni ādemdendür. Nām-ı ferḫundesi ṣāḥibān-ı zeyn ḳatında ʿAbdü'l-Ḥüseyn dinilür. Evḳāt-ı ḫamsede niyāz-ı ʿışḳ-ı dilberānı kendüye farż-ı ʿayn bilüp aṣl-ı pāki ve neseb-i ṭarab-nāki merdüm-i ʿālī-tebārdur ve peder-i nāmdārı nevāḥi-i Bağdādda ḳalʿa-i semevāt dizdārıdur ve kendü daḫi ḳalʿa-i meẕkūrda ʿAzablar ağasıdur. Bināen ʿalā-ẓālik basīṭ-i arżda vücūd-ı bā-cūdı çeşm-i himmetle gözler aʿlā merātibi. Üslūb-ı muḥāsebede hünerver ve aḥkāmda kitābet-i ṣāḥib-erkām ve siyāḳati dil-peẕīr ve aḳrānına ġālib ü bī-naẓīr ve ṭarz-ı eşʿārda ṭabʿı ġāyetde ṭālib ü rāġıb rūz u şeb tetebbuʿ-ı naẓm-ı ābdār-ı dürer-bār-ı yārān idüp ekşer-i şuʿarā ile yār u muṣāḥib ve fünūn-ı suḫene üç zebān ile peyrev-i erbāb-ı dil olup reng-i ġazelde zebān-ı dürer-bārı cāri vü ḳāyildür. Kelimāt-ı ġamzedāyī ile ġamze-i cevānān-ı gonce-dehān idüp efgende-i sehī-ḳaddān-ı nāzük-miyān ve nāvek-efgen-i çeşm-i terkān-ı bed-meste nişāne olmaġın hemīşe dil-i mecrūḥ ile ekşer-i ebyātında evṣāf-ı bütān-ı yegāne ile ḳıṣṣadur. Ve dilin şürūḥ **F120b** ḳılmadan ḥālī degüldür. Bu ebyāt-ı pür-nikāt ḥasb-i ḥālidür.

*Beyt* : ʿIşḳ ehli dergehüñde cān tercemān çekerler
Ey pādişāh-ı ḫūbān gör kim ne cān çekerler

---

Bana, gamda yüreğimin kanından başka bir hemdem nedim yok. Senin hayalinden başka, gönlüme mahrem olacak arkadaş yok.

[*Diger*]: Ḳaddüñ görünce dil nice dürlü cefā çeker
ʿĀşıḳı gör ḳapuñda ne resme belā çeker

Vaṣluñ ġamıyla dil elem-i bī-girān çeker
Leʿl-i lebüñ ḫayāline her demde ḳan çeker

[*Diger*] : Ḥabībümsiz baña eġyār-ı yekdil hep hücūm itdi
Belürdi her ṭarafdan şimdi fitne fitne-kārumsız

[*Diger*] : Ṭutalum şerḥ-i cefā itmedi Şerḥī senden
Sen de inṣāf idüben arada gör Allahı

**ŞŪRĪ:** Bursa ḳurbünde Eskişehirdendür. ʿİlm-i ẓāhire iştiġāl ḳılurken terk idüp ber-muḳteża-yı maḥlaş şūride-ḥāl ve ḳayd-ı dünyādan fārīġü'l-bāl olup dergāh-ı felek-bārgāh-ı Mevlānā-yı Rūmuñ āsitānesine yüz sürüp Ḥayretīnüñ birāderi Sīne-çākle rūz u şeb bī-bāk seyr ü sülūk ve temāşā-yı her mülūk itmegi iḫtiyār itmiş. Müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür ki Kaʿbe-i şerīfde **BE84b** شرفها الله [270] mücāvir olmışdur. ʿİlm-i edvārda ḫūb ve naḳş u şavt bağlamada uṣūli ḳāyim ü merġūbdur. Eşʿārı taṣavvuf-āmīz ve güftārı maḥabbet-engīz ve maʿlūmātı **B136a** muṣāḥabet ile şiʿrinden **B74b** ġarrā diyü meşhūr ve baʿżı naẓmı daḫi maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i şuʿarā-yı şūride-ḥāl ve pesend-i nüdemā-yı perīşān-meʾāldür. Bu şiʿr anuñdur.

*Naẓm*: Cān virmeyicek derd ile dermān ele girmez
Cānuñ ṣaḳınursañ yüri cānān ele girmez **Ü76a**

Bu kūy-i ḫarābātda erbāb-ı vefāya
Ḫayl-i ġam-ı cānān gibi yārān ele girmez **F121a**

Şīrīn lebüñ ḳandine ey çeşme-i ḥayvān
Şūrī gibi bir vālih ü ḥayrān ele girmez

**ŞEVḲĪ:** Mışrdan ʿAbdullah oġludur. Dānişmend ṭāifesindendür. Maʿrifet-i cüzʾī ve küllī ile tetebbuʿ-ı eşʿār-ı müteḳaddimīn ve cüst **W80a** ü cüy-ı güftār-ı fużalā-yı müteaḫḫirīn itmede bī-bedel ve ḥadd-ı ẓātında ehl-i şevḳ olup ʿayş u ʿişrete māyil ve ṭālib-i kelimāt-ı ehl-i dil olduġı ecilden ol rind-i cihān ṣāḥib-meşreb diyü meşhūr ve efvāh-ı aʿdāda süst-meẕheb diyü

270 - Şerrefehallahu: Allah onu şerefli kılsın.

mezkûrdur. Hayfâ ki tarîkından henüz ber-murâd u kâmrân olmamışdur. Ziyâde nâ-murâd kimesnedür. Töhmet-i ilhâdla hakkında dinilen söz isnâd idügi ehl-i 'irfân yanında اظهر من الشمس [271] dür. Tabi'at-ı şi'riyyesi hûb u mergûbdur. Cümle-i nazmı muvahhidâne ve rindâne vâkı' olmışdur. Bu bir kaç matla' anuñdur. **BE85a**

*Ebyât* : Tutuşdı şem'-i şevkiñle 'aceb pervânedür gönlüm
Tolaşdı bend-i zülfiñle igen dîvânedür gönlüm **B136b**

[*Diger*] : Göz yaşı huzûrum komadı bir nice demdür
Bilmem ki bu 'âlemde benüm ol dahi nemdür

[*Diger*] : Terk ü tecrîd-i fenâ ol ey gönül ir vahdete
Elfi vâhid vâhidi elf añla düşme keşrete

**ŞÂNÎ**: Vardar Yeñicesinden Garibînüñ kız karındaşı oğlıdur. Dânişmend tâifesindendür. Rüz ü şeb tahşîlde olup 'ulûmı tekmîl itmeden hâlî degüldür. **W80b** Şân-ı şerîfi ve tab'-ı latîfi nazma râgıb ve mazmûn-ı meşhûn bulmaga tâlibdür. Egerçi gülistân-ı ma'ânîde henüz gonce gibi nühüftedür lâkin eş'âr-ı **F121b** revânından dil-i hûn-beste pür-şükûfte olur. Ümmiddür ki gülşen-i cevânîde zâtı nahl-i hünerden behremend ve ma'lûmât ile kendü akrânı içre ser-bülend ola. Bu bir kaç matla' u beyt anlaruñdur **B75a** bu evrâka sebt olundı. **Ü76b**

*Ebyât*: Bâg-ı ruhunda ol sanemüñ hatt-ı müşk-bâr
Sahn-ı İremde tâze açılmış benefşe-zâr

[*Diger*] : Bâdı nazarda 'âşıka ey şûh-ı şîvekâr
Câdû gözüñ kirişmeler eyler geh sihr ider

[*Diger*] : Ne bilür kâmet-i dil-cûñ elemin bâd-ı seher
O bir âvâre durur kendi hevâsında yeler

[*Diger*] : Tîg-ı tîzüñle terâş eyle ruh-ı rengînüñ
Karasın görmeyelüm müy-ı hat-ı müşkînüñ

Tarama şâne ile zülf-i 'anber-efşânuñ
Hâtırın yıkma efendi bir alay miskînüñ

---

271 Azharu mine'ş-şemsi: Güneşten daha parlak

[*Diger*] : Cefā fenninde artuḳ nüsḫa maʿlūmuñ degül ammā
Maḥabbet dāstānı yād olunsa oḳıdum dirsin **BE85b**

**ŞEFİʿİ:** Emīr-i ḫuceste-ensāb ve şefaʿat-baḫş-ı şeyḫ ü şāb **B137a** zümresindendür. Lisān-ı ʿArabī ve Fārisīden bir miḳdār behremend ve ṭarz-ı şiʿri bir pāre dil-bend olmağın pesend-i erbāb-ı huşmend olmışdur. Bu bir iki maṭlaʿ-ı ḫūb anuñdur şebt olundı.

*Nazm* : Niʿmet-i vaṣla el irmezse yiter ḫūn-ı ciger
Ey gönül maʿzūr tut خير الطعام ما حضر[272]

[*Diger*] : Göz açdırmaz atar tīrin müjeñ bu ḫaste-ḥāl üzre
Bizümle muttaṣıl ol ġamzeler ceng ü cidāl üzre

**ŞEMSİ-İ DİVĀNE:** Ḳaramānī. Pür-güylulḳla nā-mevzūnluḳda şūḫī-i ṣānī ḳuzāt zümresinden ve bu devrüñ şuʿarā-yı nā-mevzūn ve nüdemā-yı nā-meymūndandur. Vilāyet-i Ḳaramanda ḳaṣaba-i Eregliye ḳarīb Żanīne (ضنينه) nām ḳaryedendür. Şaḫṣ-ı ġarīb ṣūret ve merd-i ʿacīb hey'et **F122a** ṭabʿ-ı nā-mevzūnla meşhūr-ı zenān-ı zamān ve edā-yı nā-merbūt-ı dūnla meẕkūr zebān-ı ʿālī-suḫenān-ı cihān Urlı Şemsü'd-dīn dimekle maʿrūf ve güftār-ı gün-ā-gün ile meze-i rūzgār diyü mevṣūf eşnā-yı muṣāḥabetde ġarībe eṭvār ve evżāg-ı nā-hem-vārdan ḫaṭṭ olınur. Kendü zuʿmı ile yegāne-i cihān ve ferīd-i zamān oldım ṣanup bir ṭarīḳle mülāzım olup yigirmi beş akçe müderris olmışlar. Ber-muḳteżā-yı rūzgār beyt

فلك بمردم نادان دهد زمام مراد
تو اهل فضلي و دانش همين كنامت بس[273]

ẕāt-ı ḫabāṣet-şiʿārına ḥamāḳat ġālib ve sıfāt-ı kesāfet-nişārına ẕillet münāsib olmağla vechin mine'l-vücūh ʿilmden sūdmend ve ṭarīḳ-ı dānişmendlikden fāide bulup huşmend olmamışdur. Derse ḳādir olma[ma]ğın ol medreseden ferāġat idüp ol vādiden maʿārife mālik olmayup ḳaża semtine sālik düşüp ol tārīḫde Anaṭolı ḳāḍī ʿaskeri olan ʿİvaz Paşa Efendinüñ üzerine ḳażā-yı āsmānī ve belā-yı nāgehānī olup başdan

---

272 - Ḫayru't-ṭaʿāmı mā ḥaḍar : En iyi yemek hayır olandır

273 - Felek be-merdüm-i nādān dehed zimām-ı murād
Tu ehl-i faẓlī vü dāniş hemīn günāhet bes
Felek câhil insanlara muradın dizginini verir. Sen fazilet ve bilgi ehlisin, bu günah sana yeter.

şavmaḳ içün *Mollā eger ḳāḍılıġdan ḥazzuñ var ise aḳrān u emāṯil ile imtiḥān olmaḳ gerekdür* diyü cevāb virür. Çār u nā-çār kendü emṯāl bir nice nā-hemvār-ı cühhāli bulup anlarla imtihāna rāżı olmaġı revā görür. El-ḳıṣṣa delülükle ḥaṣma ġalebe şeklin gösterdükde ʿİvāz Efendi meẕkūra *āferin ḫūre ḫallacıḳ* dir tek tek saḳalına gülüp taḥsīn itmiş diyü her ḳanda varsa taḳrīr ü taḥrīr idüp tefāḫür ider. Baʿde zamān **F122b** ḳażā-yı Ḳaṭīf maḥlūl olur. *İşte ṭālīʿümde ḫūr ḳāḍılıḳ düşdi giderseñ* didükde ol merd-i mechūl *giderin* diyü ḳābul eyler. Meẕkūr Efendi tekrār ider *eger gitmezseñ ṭalāḳ-ı ṣelāṯe üzerine olsun mı* diyü cevāb virür *imdi Ḳaṭīf ḳāḍılıġı düşdi* didükde iḫtiyār idüp ḳażāya rāżı olmışlar. Meẕkūra baʿżı yāran taḥsīn yüzinden dirler ki *şānımuza lāyıḳ ḳāḍılıḳ değüldür niye rāżı oldıñ* diyü riş-ḫand itdüklerinde *n'eyleyüm şu maḳūle ḫūr ḥāl vāḳıʿ oldı eger ʿavret boşamaḳ vehmi olmayaydı ḳabūl eylemezdüm* diyü cevāb virür. Yārāna bu ḫiṭāb-ı müsteṭābı hezl-güne gelmegin ġāyetde ḥazz idüp gülmedin bī-tāb düşerler ve başına mezelemeg içün meges-vār üşerler. Baʿdehu üftān u ḫīzān Ḳaṭīfe revāne olup gitdükde ol zeminüñ āb u hevāsı mizāc-ı ḫābīşine sāz-kār u muvāfiḳ olmamağla ol diyārı zem ṭarīḳıyla ḳadḥ idüp bir ġazel şebt oldı.

*Ġazel* : Teb-i ḥasret cānumı ġāyet ile itdi naḥīf
Odlara yansun yıḳılsun dilerüm mülk-i Ḳaṭīf

Ey Süleymān-ı cihān şöyle żaʿīf itdi belā
Göge of dir iseñ uçar hem çü pür mūr-ı żaʿīf

Gözlerüm yaşını baḥrine revān eyledi ġam
Dervişüñ yādına ġarḳ-āb-ı belā oldı ḫayif

Elde avucda nesne yoḳ idem ʿazm-i sefer
Bir tehī dest ḳaldı ġurbetde bī-çāre żaʿīf

Ḳaldım ayaḳda eyā kān-ı kerem menbaʿ-ı cūd
Dest-gīr ol Şemsīye bir çāre eyle ey laṭīf

Laḥsayı da bu üslūb üzre taʿrif idüp teşrīf buyurmışdur. **F123a**

*Eyżān ġazel*: Seng-i miḥnetle yapılmışdur bināsı Laḥsanuñ
ʿĀḳıbet ġamla yire giçer esāsı Laḥsanuñ

ʿĀşıḳ-ı dīdār olup ider derūn-ı dilden āh
Gözlerüm yaşı gibi çoḳ mācerāsı Laḥsanuñ

Kākülüñ serdār olup serḥadde çoḳ başlar keser
Şāh-ı ʿālem geçinür mīr ü gedāsı Laḥsanuñ

Bunda kalanuñ başı vü gidenüñ malı gider
Ehl-i ʿışḳ olur perīşān bu hevāsı Laḥsanuñ

ʿĀşıḳ-ı bī-çāreler Şemsī niçe itsün ḳarar
Yoḳ durur bir gönül egler mehlikāsı Laḥsanuñ

Bu maḳṭaʿ-ı nā-mevzūn daḥi ġazellerinden nümūnedür.

*Beyt*: Şems degme bir üstād ṭabʿuña şāgird olmazken
Mürşid-i ʿışḳa şāgird oldı üstād gördügüñ gönlüm

Fārisī ġazelleri bī-ḥadd ü bī-maʿnā edāları lā-yuʿaddur. Aḥyānen naẓmında bir mıṣraʿ veyāḫud bir beyt-i mevzūn u maʿnā bulınursa şüphe vü şāyibe yoḳ ki anı ġayrden sirḳa itmiş. Sābıḳan Laḥsa Beglerbegisi olan Ṣālih Paşa oġlı Meḥemmed Paşa ḥażretleri Laḥsadan münfaṣıl olup tekrār muḳarrer buyrulduġı eṣnāda bir tārīḫ-i ġarrā buyurmışlardur mezeden ḥālī olmadığıçün ḥāli üzre şebt oldı.

*Naẓm*: بحمدلله محمد باشا یالحسا مقر شد
شب ظلمت برفته و خوش امدروز بهر شد [274]

یکي سیاره بر رفعت یکي در کوشهء عزلت
یکي طالع نیکبخت و یکي دیکر بداختر شد [275]

یکي را کنج و نعمت یکي را رنج و زحمت کرد

---

274 Bihamdillah Meḥemmed Paşaya Laḥsā muḳarr şod
Şeb-i ẓulmet berefte vü ḫuş āmed rūz bihter şod
Allah'a hamdolsun Laḥsa Mehmed Paşa'ya makarr oldu. Karanlık gece bitti, gün hoş geldi, daha güzel oldu.

275 Yekī seyyāre ber rıfʿat yekī der güşe-i ʿuzlet
Yekī ṭāliʿ-i nīk-beḫt ü yekī diger bed aḫter şod
Biri yücelirken biri uzlet köşesine çekildi. birinin talihi iyi, öteki talihsiz oldu.

یکی بر تخت یکی تخت الثری حالی مکدر شد[276]

مقارن کرده است شوق جمالش یك سعت لمسی
سعادت ماه طالع و همه عالم منور شد[277]

بکوزاغ فلك را طوطیان را شهد بده شمسی
بکو تاریخ او همچون بده قند مکرر شد[278]

**F123b**

Ḥaḳḳā ki dīvānın eline alup söylediği mühmelātın tarḳa-i hey'et ile ʿacībe-ṣūret ile oḳurken ẕevḳ ü ṣafāsından kendüyi ferāmuş idüp ḥarekāt-ı ʿacībe ve ḥālāt-ı ġarībeler eyler ki her göreni bī-iḫtiyār ẕevḳinden yıḳılup bir zamān bī-ḫoş olmaḳ muḳarrerdür. Añā bināen bu mecmūʿa-i ẓurafāya yārān-ı suḫendān ibrāmı ile erḳām olundı ve Ḳaṭīf ḳāḍīlıġında Ferec nām bir mültezem-i serencām vefāt idüp esbāb-ı mīrīden delālīde ḫarac alup ṣatılduḳda bu iki beyti dimişdür. Bu beyitlerle ḫaylī şādmāndur ve tefāḫüri fevḳa'l-beyāndur.

*Nazm*: Mültezem olalı Ḳaṭīfe Ferec
Derd ü ġamdan bulmadı göñli ferec

Māl-ı mīrī yiyenüñ ḥāli budur
Giyerüz esbābı dildāde ḫarac

Sābıḳan serdār-ı ʿālī-miḳdār olan vezīr-i aʿẓām Muṣṭafā Paşa vefāt idüp yirine vezīr-i aʿẓām olan Sinan Paşa diyār-ı şarḳa ʿasāḳir-i ẓafer-mü'eşşire serdār-ı feth-āṣār naṣb olunduḳda bir tārīḫ-i meze-dār-ı zībā diyüp müşārünileyh paşaları ol tārīḫ-i raʿnāda ẕikr itmişdür taḥrīr ü taṣṭīr olundı.

*Şi'r*: بلسان عرب قال شمسی تاریخ
مصطفی پاشا راح ابدافجاء سنان[279]

---

276 Yekī rā genc ü ni'met yekī rā renc ü zaḥmet kerd
Yekī ber taḫt yekī taḫtü'ṣ-ṣerā ḫāl mükedder şod
Birine hazine ve nimet, birine çile ve zahmet verdi. Biri tahta otururken biri toprak altında, kederli bir hal aldı.

277 Muḳārin kerde-est ṣevḳ-ı cemāleş yek si'at-i kemsī
Sa'ādet-i māh ṭāli' u hemme ʿālem münevver şod
Cemalinin şevki dokunacak kadar yaklaştırdı. Ayın mutluluğu doğdu ve bütün âlem aydınlandı.

278 Be-gū zāġ-ı felek rā ṭūṭiyān rā şehd beden Şemsī
Be-gū tārīḫ-i ū hemçün bedeh ḫand-i mükerrer şod
Şemsî, feleğin kargasına söyle " tutilere bal ver" , de ki onun tarihi iki şeker gibi mükerrer oldu.

279 Bi lisānī ʿArabī ḳāle Şemsī tārīḫ
Muṣṭafā Paşa rābe ebeden feçāe Sinān
Şemsî, Arap diliyle tarih söyledi : Mustafa Paşa ebedî olarak gitti ve Sinan geldi.

**ŞEYDÂ**: Rûm ilindendür. ʿÂşıḳ Çelebinüñ şeydâsı dimekle meşhûr ve envâʿ-ı ḫuṭûṭ yazmağla efvâhda meẕkûrdur. Sâbıḳan perî-peyker ve mâh-manẓar dilberlerüñ sevdâsıyla vâlih ü şeydâ olup cevânib-i ʿâleme bî-ser ü pâ **F124a** seyr ü temâşâ iderek zevḳ almamağın ol rindüñ nâm-ı ferâġat idüp dânişmend olmaḳ ârzûsına düşer. El-ḥâṣıl ol ḥâletden daḥi behremend olmayıcaḳ Ḳaraman Bâzârında ḳıṣṣa ve şeyyâdlıḳ peydâ idüp ḳuvvet-i yevmiyye peydâsında ʿâciz iken ʿÂşıḳ Çelebi İstanbula gelür vâsıṭ ile aña âşinâ olur. Ol eşnâda ʿÂşıḳ Çelebiye Üsküb ḳâḍîlıġı virilür. Anuñla bile gider ve bi'l-cümle muʿammâ ve ġazel ve şebistân-ı ḫayâle mûtâleʿa itmekle şeyyâd ismi ḳalıp baʿż ile **BE86a** şeydâ olur. Bu beyt anuñdur.

*Beyt*: Şöyle müştâḳ -ı cemâlüñ geçer ey dost gözüm
Ruḫuñ âyînesine baḳsam eger çâr olur

**ŞİNÂSÎ** : Rûm ilinde Kilîdendür. Ehl-i ḳalem zümresinden geçinür. Ẓurafâ içre rû-şinâs ve şuʿarânuñ **Ü77a** ebyâtın bî-ḳıyâs oḳıyup yazmışdur. Evḳâtın kitâbet-i eşʿâr-ı pür-sûz-ı erbâb-ı mihr ü vefâya ve güftâr-ı dil-efrûz-ı aṣḥâb-ı ṣıdḳ u ṣafâya beẕl itmek üzredür. Bu maṭlaʿ-ı rengîn anuñdur. **B75a S137b**

*Maṭlaʿ*: Cân atup ḫançerüñe ḳarşu gönül vara gibi
Bir içim şu dileyü tîġuña yalvara gibi

**Fi-ḥarfi's-ṣad**

**ṢABRÎ ÇELEBİ: W81a** İstanbulludur. Ehl-i divândan ism-i şerîfi ʿAbdurraḥman ve ẕât-ı laṭîfi perverde-i ehl-i ʿirfân ṭabʿ-ı mustaḳîmi kemâl ile mevṣûf ve ẕihn-i selîmi ṣabr-ı cemîl ile maʿrûf müddet-i medîd ve ʿahd-i baʿîddür ki ol nikû-nihâd diyâr-ı Bağdâdda tavaṭṭun itmiş şehr-i mezbûrda muḥâsebe ve rûz-nâme ḫıdmetine naṣb olunmışdı. Âḫir bir sene miḳdârı meşhedinü'ş-şerîfeyn mütevellisi oldı. Ḥâliyâ ol gevher-kân-ı maʿrifet dergâh-ı muʿallâda mülâzemet-i erbâb-ı saʿâdet ve ḫıdmet-i erkân-ı devlet itmededür. Ümmîddür ki ʿanḳarîb be-ḳaṣd-ı maḳṣûda irüp ber-murâd ola. Ḥaḳḳâ budur ki zebân-ı Fârisîye bir derecede mümâreset göstermiş ki Fürs dilinde eşʿâr-ı ṣafâ- **BE86b** baḫşı ve güftâr-ı dil-keşi fuṣaḥâ-yı ʿAcem şiʿrinden edâsı **F124b** ve maʿnâsı aṣla ve ḳaṭʿâ farḳ olınmaz. Ve ṭarz-ı ḳaṣîdede mânend-i Ẓâhîr-i Feryâbî ve fenn-i muʿammâda Rûmuñ Şihâbı ol zü-fünûn-ı ʿâlem maḳbûl-i benî-âdemdür. Eşnâ-yı muṣâḥabetde ṭabʿı şûḫ ve üslûb-ı muʿammâda bir mertebede **S138a** rûsûḫ bulmışdur ki

ba'zı ebyātdan ḳāyil-i mu'ammā diyü ḳaṣd itmemiş meẕkūr remz ü īmā ile ve ḳavāyid-i mu'ammā ile bir ism peydā ider ki 'aḳl-ı 'uḳde-küşā küşāyişinden ve feth ü fütūḥından vālih ü şeydā ve 'acz ile güyā olur ve ṣanāyi'-i şi'rde kāmil-i şā'irān-ı cihān ve 'arūż u ḳāfiye bilmede yegāne-i zamān şelāşet-i inşā ile Vaṣṣāf-ı devrān ile tevāmān ve aḳsām-ı **Ü81b** şi'rüñ ḳavāid-i cüz'ī vü küllīsine **Ü77b** ḳādir ve her bir fende üstādān-ı pīşīn gibi māhir. Zīrā ki ebyāt-ı şu'arā-yı müteḳaddimīn ve kelimāt-ı fużalā-yı müteaḫḫirīnüñ divānların tetebbu' idüp cümlesinüñ maṭla'ların **Cāmi'ü'n-neẕāyir** yazmış ve ba'zısına naẓīre-i bī-naẓīr dimiş ki ehl-i dil içre dil-peẕīr ve maḳbūl-i fuṣaḥā-yı ekābir olmışdur **B76a** ve mezbūr Bağdād şehrinde olan şu'arāya ve 'ulemā ve süleḥāya ve fuḳarāya enva'-ı insāniyyet ve ol diyāra 'Arab u 'Acemden gelen fuḳarā ve ẓurafāya ri'āyet idüp her birisin eltāf-ı cūd ile menzil-i maḳṣūdına **BE87a** irgürmişdür. Ġāyetde eş'ār-ı 'āşıḳāne ve güftār-ı rindānesinden bir ḳaç Fārisī maṭla'-ı ābdār ki ḥasb-i ḥāl-i efkārdur iḫtiṣār üzre şebt olundı. **S138b**

*Ebyāt*:

زخمي كه ز تير تو رسد بر دل چاكم
چشمى شود و گريه كند بر سر خاكم [260]

**F125a**

در طريق عشقبازي اين تن خاكى نهاد
آخر از عشق تو اى شوخ بلا از پا افتاد [261]

حسن ترا قياس بيوسف نميكنم
دوران حسن تست تكلف نميكنم [262]

ز تاب مى شود هر كه كه گل گل روى زيبايش
ز خيرت ميشوم مدهوش و محروم از تماشايش [263]

داد از هجر و وصالم غم عشق تو فراغ

---

260 Zaḫmī ki zi tīr-i tu resed ber dil-i çāḳam
Çeşmī şeved ü girye kuned ber ser-i ḫāḳam
Parçalanmış yüreğime senin okundan gelen yara, bir göz olur da mezarımın başında ağlar.

261 Der ṭarīḳ-ı 'işḳ-bārī īn ten-i ḫāḳī-nihād
Āḫir ez 'işḳ-ı tu ey şūḫ belā ez pā fütād
Âşıklık yolunda bu toprak özlü vücut, ey şuh belâ, senin aşkından sonunda elden ayaktan düştü.

262 Ḥüsn-i turā ḳıyās be-Yūsuf nemīkonem
Devrān-ı ḥüsn-i tust tekellüf nemīkonem
Senin güzelliğini Yusuf ile kıyaslamıyorum, bu çağ senin güzelliğinin çağıdır, abartmıyorum.

263 Zi tāb-i mey şeved her geh ki gul gul rū-yı zībeyş
Zi ḥayret mīşevem medhūş ü maḥrūm ez temāşeyş
Şarabın verdiği kızarıklıktan, güzel yüzü ne zaman gül gül olsa, hayretten kendimden geçiyorum ve onu seyretmekten mahrum kalıyorum.

هست عاشق بلی از خلد و جهنم فارغ[284]

Bir ḳaç muʿammā-yı dil-küşā daḫi anlaruñ netāyic-i ṭabʿından dur şebt olundı. *Muʿammā be-ism-i ʿĪsā*

خاك راه شهي كه آور دي
از پي توتيا براي منش

اي صبا گاهلي مكن بر خير
همچو سرمه بديده در فكنش [285]

**V82a** *Muʿammā be-ism-i Bilāl*

زخم تيغ ان نگار پر كينه
از پي هم نموده بر سينه [286]

*Velehu muʿammā be-ism-i Behrām*

سنبل كه همچو آن خط ريحان بر آمده
**Ü78a** از زلف يار دور پريشان بر آمده [287]

*Ve lehu muʿammā be-ism-i Seyyid*

هست احوال ما از و مشكل
بسته‌ء زلف يار بادا دل [288]

Bu bir iki Türkī muʿammā daḫi anlaruñdur.

*Muʿammā be-ism-i ʿAlī*:

Gel gel ki yoluña gözi yaşından ey püser
ʿIşḳ aġniyāsı her biri ṣaçdı birer güher **B139a**

*Muʿammā be-ism-i Ḥamīd:*

---

284 Dād ez hicr ü viṣālem ġam-ı ʿışḳ-ı tu ferāġ
Hest ʿāşıḳ belī ez ḫuld u cehennem fāriġ
Senin aşkının gamı hicrandan ve kavuşmadan beni fariğ kıldı. Evet, âşık cennet ve cehennemden fariğdir.

285 Ḫāk-i rāh-ı şehī ki āverdī / Ez pey-i tütyā berāy menneş
Ey ṣabā kāhilī mekun ber-ḫīz / Hemçü surme be-dīde der fikenneş
Benim için sürme olsun diye getirdiğin şahın yolunun tozunu, ey saba tembellik etme, kalk da sürme gibi gözüme serp.

286 Zaḫm-ı tīġ-ı ān nigār-ı pür-kīne
Ez pey-i hem nümūde ber sīne
O kinli güzel, ardarda sineme kılıç yarası açtı.

287 Sünbül ki hem çü ān ḫaṭṭ-ı reyḥān ber-āmede
Ez zülf-i yār dūr perīşān ber-āmede
Tıpkı o reyhan tüyler gibi biten sünbül, yarin zülfünden uzakta perişan bir halde bitti (yeşerdi).

288 Hest aḥvāl-i mā ez ū müşkil
Beste-i zülf-i yār bādā dil
Bizim halimiz ondan daha müşkildir. Gönül yârin zülfüne bağlansın.

Giriftārı olaldan yumamaz göz
Dil ol ebrū kemāndan gice gündüz

Mevlānā Hilālīnüñ bir maṭla'ından 'Ārif ismin istiḫrāc itmişdür.

*Maṭla'*: آخرای خونریز من یکدم بخو نخواری ببین
چشم رحمت بازکن سوي گرفتاری ببین [289]

**E287** Mevlānā Nāṣır-ı Neccārīnüñ bu **F125** maṭla'ından ism-i Mīr istiḫrāc ḳılmış. *Maṭla' Be ism-i Mīrek*

صبحدم ترك خواب میگفتم
سایه را افتاب میگفتم [290]

**B76** Ma'lūm-re'y-i erbāb-ı keremdür ki mu'ammā-yı ḫod aṣlında bir mübhem nesnedür ki 'ale'l-ḫuṣūṣ mu'ammā ṭarīḳıyla raḳam olmış. Beytden ḳavāyid-i mu'ammā ile bir ism peydā itmek ziyāde müşkil ve pesend-i ehl-i dildür. Zīrā ki Sulṭān Ḥüseyn Bayḳara devrinde Pehlevān Meḥemmed nām bir mu'ammā-yı nīk-encām bunlara beñzer şu'arā-yı zamānuñ ebyātından bir iki ism peydā idüp Ḥażret-i Nevāyīnüñ ḫıdmetine iletür. Meẕkūra hezerān hezār 'izzet ü ḥürmet idüp **W82** erbāb-ı hüner içre nāmdār itdükden ṣoñra ṭab'-ı mustaḳīmi ḥaḳḳında bir risāle-i 'aẓīmi ẓuhūra getirüp şebt itmiş. Bunlaruñ ḫod nice nice bunlara beñzer üstādān-ı zamāna beyitlerinden isimler istiḫrāc idüp meşhūr ü maḳbūl-i merdiyān-ı ferzāne olmışdur. **S139** Bu Türkī rubā'ī daḫi anlaruñdur.

*Şi'r*: Ṣun nūş idelüm şarāb-ı nāb ey sāḳī
Ṭurma kerem it eyle şitāb ey sāḳī **Ü78**
Tā kim çıḳuben başa şarāb ey sāḳī
Ref' ola aradan bu ḥicāb ey sāḳī

[*Diğer*] : Zülf-i miskīn ile ey dost hevādār oldum
Ne belā-yı siyeh imiş ki giriftār oldum

---

289 Âḫir ey ḫūn-rīz-i men yek dem be-ḫūnḫārī be-bīn
Çeşm-i raḥmet bāz kon sū-yı giriftārī be-bīn
Ey benim kanımı döken, bir an olsun bu kunduruğa bak, acıma gözünü aç da ben tutsağa bir bak.

290 Subḥ-dem terk-i ḫāb mī goftem
Sāye rā āftāb mī goftem
Sabah vakti uykuyu terk ediyordum, gölgeye düşmüş gün ışığı diyordum.

[*Diğer*] : Laʿlüñle cām bāde olaldan emiş ḳarış
İtdi ṣürāḥinüñ açup işi serzeniş

**ṢĀBİRÎ ÇELEBİ:** İstanbullıdur. Ḳużāt zümresinden seyyid-i ʿālî-neseb ve ḥüsn-i iʿtiḳād ile **BE88a** pāk-meẕheb ve ḳażā ve ḳadere rāżı vü ṣābir ve emn ü emānet ve dîn ü diyānetle ḳāḍî-i fuḳarā ve ekābir ẕāt-ı ḫuceste ṣıfātı maʿārifle pîrāste ve ṭabʿ-ı nezāket-nümāsı kemāl ile ārāste ve maẕmūn-ı belāġat-nümūn ile emîr-i hümāyūn **F126a** gibi emîr-i kelām taḫayyülāt-ı bārîk ile Şeyḫ Kemāl gibi maḳbūl-i ḫavaṣṣ u ʿavām ve eşʿārı bir mertebede muḫayyel ü muṣannaʿdur ki ẕurafānuñ ittifāḳı budur ki Rūmda Ẕātî ve Emrîden ṣoñra Ḥallāḳ-ı maʿānî ve aḳrānınuñ ser-āmed-i zamānı olmaġa erzānîdür. Zîrā ki güftārında ḫāṣ maʿānî bî-ḥadd ü lâ-yuʿaddur. Māṣadaḳ-ı ḥāl ve şāhid-i **W83a** maḳāl bir ġazel-i bî-bedel rengîn-i zîbā ve bir ḳaç maṭlaʿ-ı pür-meṣel ol şāʿir-i nikū-ḫıṣālüñdür bu evrāḳda şebt olundı.

*Ġazel*: Degül bu ḳavs-ı ḳuzaḥ āh idince ben ḫaste **B77a**
Yeşil ḳızıl tütünüm oldı çarḫa peyveste

Ḳararsa geçse n'ola beñzi nāfe-i Çînüñ
Hevā-yı kākülüñ itmişdür anı dembeste **B140a**

Dilerse ḳanumı döksün ḳo çeşm-i pür mestüñ
Dem-i ṣafā da anuñ gibi ḫoş gelür meste

Ruḫuñ varaḳlarına öykinürmiş al kāġıd
Bilür ne reng olacaġın gireydi bir deste

Lebüñ dirisi geçerken Mesîḥ Ṣābirîyi
Revā mı gezdiresin ey ṭabîb-i dil-ḫaste

*Ebyāt* : Emsem lebüñ didükce aġız açmadı nigār
Yoḳdan gelür ne söylesem ol şūḫ-ı şîve-kār

Dilden şikāyete dehen açdı çü zaḫm-ı ten
Dil yardımını itse gelüp hancerüñ ne var **BE88b Ü79a**

[*Diğer*] : Çekmeden bār-ı ġamın kākül-i ʿanber-būnuñ
Düşdi ey saçları sünbül göbegi āhūnuñ

Virme gīsü-yı dil-āvīzine dil cānānuñ
Göz göre ağzına atılma bir ejderhānuñ

[*Diger*] : Sebze-veş dīdede bu ʿaḳs-i ḫaṭ-ı cānāne
Beñzer ol revzen içindeki biten reyḥāne **F126b**

Cānı bir ḳatre siyeh ḳan dimiş ehl-i ḥikmet
Beñzedirse n'ola dil ḫāl-i leb-i cānāne

Ol ḳadar atdı dile yār ḳamış oḳlarını
Döndi gönlüm şu neyistānda yatan aşlane

[*Diger*] : Bir toz ḳopardı ḫaṭṭı çıḳınca ʿıẕārdān
Hiç gün yüzi görünmez olupdur ġubārdān

Deryā-ṣıfat çek ol dür-i şehvārı sīneye
ʿAğyār-ı ḫār u ḫās baḳa ṭursun kenārdan

**ŞAFĀYĪ BEG**: İsm-i şerīfi Aḥmed Çelebi ve mevlid-i laṭīfi Ḳonyadur. Sābıḳan pādişāh-ı dārā-mekān aʿnī Ḥażret-i Sulṭān Süleymān Ḫanuñ devlet ü rıfʿatle vezīr-i aʿẓāmı olan Rüstem Paşanuñ keṭḫüdāsı olan zübde-i **S140b** evlād-ı Nebī yaʿnī Muṣṭafā Çelebinüñ ferzend-i dil-bendidür. Cedd-i büzürg-vārı Veliyü'd-din-zāde Aḥmed Paşanuñ evlādındāndur. Ḥaseb ü neseb ile ḫülāṣa-i seyyidān-ı ʿālī-himmet ve eben ʿan ceddin ṣāḥibān-ı maʿrifet ve melāz-ı dervişān devr-i rüzgār ʿale'l-ḫuṣūṣ mülecca-i fuḳarā-yı Ḥażret-i Mollā Ḫudāvendigār *ʿaleyhirraḥmetü'l melikü'l-ġaffār* ḥālā ol ṭālib-i erbāb-ı maʿārif pādişāh-ı gerdūn-menziletüñ eyyām-ı saʿādetinde zeʿāmete mutaṣarrıf kimesnedür. Ṭabʿ-ı ṣafā-āyīni kemāl-i mertebede ṣafvet ile mevṣūf ve envāʿ-ı maʿārifle maʿrūf zebān-ı Fürsūñ fünūnun bilmede ḫūb ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi merġūb ve naẓmı lü'lü-i ābdār gibi tamām aʿyār idüği maʿlūm-ı nükte-dānān-ı rüzgārdur. Lākin vādī-i **Ü79b** naẓma ġālib ü rāġıb olmaduğı ecilden içende eşʿārı iştihār bulmamışdur. Ḥaḳḳā budur ki kilk-i gevher-bār ile ḫaṭṭ-ı dīvānı bir resme ġubār-ı naḳş u nigār ider ki dīde-i ulu'l-ebṣār neẓẓāresinden ḥayrān ve mānend-i devāt engüşt-i ḥayret-i der-dehān olması muḳarrer ve mübaṣṣıran içre muʿteberdür. Meẕkūruñ cümle-i eşʿārından bir ġazel ile bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anlaruñdur şebt olundı. **S141a**

*Ġazel* : Çün gedā-yı kūy-ı yārüz ʿizz ü cāhı n'eylerüz
Dūd-ı āhımuz yiter ḳayd-ı külāhı n'eylerüz **F127a**

Dil şeb-i vaṣluñda ḳānidür cemālüñ şemʿine
Tāb-ı ruḫsāruñ yiter mihr ile māhı n'eylerüz

Keşret-i dünyā içün bī-hūde ġavġālar nedür
Pādişāh-ı ḫayl-i ġam olduḳ sipāhı n'eylerüz

Ger Süleymān-ı zamān olsañ alur bād-ı fenā
ʿĀḳıbet berbād olan bu taḫt-gāhı n'eylerüz

Biz Ṣafāyī pādişāh-ı dehre baş indirmezüz
Dergeh-i dilber yeter özge penāhı n'eylerüz

[*Diğer*]: Laʿlin lebüñe beñzemese ey nigār laʿl
Cevherler içre bulmaz idi iʿtibār laʿl

[*Diğer*] : Bende-i maḳbūl-i ʿirfān ol ki sulṭānlıḳ budur
Ḫor bakma bir ḳarıncaya Süleymānlıḳ budur

[*Diğer*] : Gevher-i eşkümle pürdür dāmenüm faḫr itmezin
Bir iki dīnār ile dünyāya ṣığmaz āsmān

[*Diğer*] : Diñ baḥār-ı ḫüsnine dildār ġarrālanmasun
Ey Ṣafāyī ṣu gibi dīdār eglenmez geçer

**ṢABRĪ:** Rūm ilinde Demirḥiṣārdan erbāb-ı timārdan idi. Ṭarīḳ-ı maʿārifde tevsen-i fikri cüst ü çālāk ve vādi-i eşʿārda raḫş-ı ṭabʿı herkesden öñdil almada bī-ṣabr u bī-bak idi. Bu bir iki beyt-i dil-küşā ol yār-ı bī-hemtānuñdur şebt olundı. **B78a**

*Şiʿr* : Her ciger zaḫmı ki ḳıldı ġamze-i nāvek-zeni
Mihrinüñ envārı dilde oldı rūşen revzeni

Çeşm āfet ġamze fitne ḳad ḳıyāmet ḫaṭ belā
Bunca ḫasm ile ne çāre yā ne dirlik vāh beni

Ṣabriyā bāḳī degül aldanma mihr-i ʿāleme
Bir ḥaḳīḳat farḳ ider ehl-i naẓar her dem ḳanı V83b

**ṢADRĪ:** Rūm ilinde İstibdendür. Dānişmend-i hūşmend zümresindür. Dā'imü'd-dehr evḳāt-ı ʿazīzin ʿilme sarf itmek üzredür. Niḥāl-i ṭabʿı ve ẕekā-yı bülendi mīve-i şiʿre māyil F127b ẕihn-i ṣāfi ser-āmed-i emāṣildür. Kemāl-i himmet ile hemīşe ṣuffe-i ṣafāda ṣadr-nişīn ve bārgāh-ı maʿārife ʿizzetle dā'imā ḳarīn ve beyne'l-aḳrān edā-yı pāk ile meşhūr ve pesendīde-i cumhūr ve ḥadd-ı ẕātında ʿāşıḳ-ūsū pīşe ve fenn-i naẓmda dūr-endīşe muṣāḥabeti ḥūb ve kelimātı merġūbdur. S141b Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt ṣaḥīfe-i ṣudūrda ẓuhūr bulup mesṭūr olundı.

*Ebyāt:* Hele ben ḳaddüñe beñzetmeyeyin şimdi anı
Bana da ṣoñra çenār itsün elinden geleni

[*Diger*] : O ġamzeler ḳılıcı tīġı ile sīne yarar BE89a
Ne çalışur ne çeker zaḥmeti nesine yarar

[*Diger*] : Gerek derviş-i dil-rīş ü gerek şāh-ı cihān olsun
Sañā ʿāşıḳ geçen gelsün benümle imtiḥān olsun

[*Diger*] : Gezüp aġyār ile ḳarşumda her gāh
Bañā āh itdirürsün işde Allāh

[*Diger*] : Lebi ḥelvāsın o şīrīn dehenüm luṭfından
Bañā ʿahd itmiş idi şimdi peşīmān dirler

[*Diger*] : Ayaḳ basdukda ʿışḳa terk-i ser itmek gerek ʿāşıḳ
Belī bezl-i seḥā itmek durur mestāneye lāyıḳ

[*Diger*] : Müjgānı vaṣfı herkese derd oldı o şehüñ
Ḳaṭʿa okınmayup götürüldi duʿā-yı seyf

[*Diger*] : Rāhib seni ḳoyup büte ṭapdı çün ey ṣanem
Deyr-i cihānda göreyin anı ḳadīd ola

**ṢIDḲĪ ÇELEBİ:** Zümre-i ehl-i ʿilmdendür. Ḥālā Şam ḳāḍīsı olan S142a Ḥınnalı-zāde ʿAlī Çelebi Efendinüñ ferzend-i ercmendidür. ʿUlūm-ı ẓāhire herkese kesb ise anlara mīrāṣdur. Ümmīd-i küllī budur ki ol ʿālī-neseb rūz

u şeb ʿilm-i evvelîn ile müşteri tenvîr ola ve âḫirinle kemâl-i pîr ve eşʿâr-ı V84a şîrîn ü rengîn ile B78b F128a Ü80b bî-naẓîr ü dil-peẕîr ola. Bu maṭlaʿ-ı ʿâşıḳâne ol cevân-ı yegânenüñdür.

*Maṭlaʿ*: Ayırup ben ʿâşıḳ-ı dil-ḫasteden cânânumı
Ey felek ḫayf eyleyüp alduñ bedenden cânumı

**ŞIDḲÎ-İ DİGER**: İstanbulîdür. Dergâh-ı aʿlâ ve bârgâh-ı muʿallânuñ yeñiçe ri yayabaşlarındandur. Ṭabʿ-ı ṣâfi ṣıdḳ u ṣafâ ile ârâste ve ẕihn-i pâki edâ-yı dil-küşâ ile pîrâste ʿarṣa-i naẓmuñ ḫüsrev-i çâbük-süvârı ve vâdî-i maʿrifetüñ emîr-i nâmdârı ṭarz-ı inşâ ile şiʿr-i revânı ṭuġra-nüvis-i Ḫâḳânî yaʿnî Ḥażret-i Nişânî Begden görmişdür. Ḳuvvet-i muḥâfaẓası ḫûb ü merġûbdur. B89b Bu ġazel cümle-i eşʿârınuñ güzîdesi ve ʿâşıḳân-ı dil-fikâruñ pesendîdesidür bu evrâḳa naḳş u nigâr oldı.

*Ġazel* : Bir merḥamet umardı göñül ḫaṭṭ-ı yârdan
Büy-ı vefâ belürmedi ol gül-ʿıẕârdan

Zülf-i nigârı bâd-ı ṣabâ târumâr ider
Nîce şikâyet itmeyeyin rüzgârdan

Deryâ-yı firḳâte düşeli rüzgâr ile
Hergîz eşer görünmedi ey dil kenârdan

Sevdâ-yı zülfi ile ḳarar itmeyüp seḥer
Geçdi nesîm ḳâfile-i müşk-bârdan B142b

Huşyâr olma bezm-i cihân içre Ṣıdḳîyâ
Mest ol müdâm câm-ı mey-i ḫuşk-vârdan

**ṢABÂYÎ**: Manâstırdandur. Dergâh-ı muʿallâ bendelerinden ġurebâ bölüğündendür. Ṭabʿ-ı bülendi şiʿrde selîs ve elfâẓ-ı dil-pesendi naẓmda nefîs ve Nevâyî vü Fürs bilmede bî-hemtâ ve edâ-yı nâzük ile meclis-ârâ olup üslûb-ı V84b ḫuṭuṭdan behremend ve maʿârifle hûşmend kimesnedür. Muḳaddemâ bâd-ı ṣabâ gibi her yaña cüst ü çâlâk olup memâlik-i ʿâleme bî-bâk ṣu gibi revâne ve âteş gibi girift F128b ile herkese zebâne çekmiş. Ḥâlâ bir miḳdâr ḫâk-veş sükûn bulup ḫıdmet-i erbâb-ı ʿirfâne bel bağlayup elinden gelen himmetin Ü81a maṣrûf ḳılup zü-fünûn olan yârân içre eyü

diyü maʿrūf olmadan ḥālī degüldür. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u maḳṭaʿ ol yegāne-i ferzānenüñdür.

*Ebyāt*: Her gelüp geçdükce hīç lāyıḳ mıdur sen dilbere
Ey kemān ebrū çeke ġamzeñ ucından dilbere **B79a**

Ḫāk-i pāy-i kīmyā-baḫşuña yüzler süreli
Bitdüm ey sīmīn beden başdan ayaġa ben żerre

[*Diğer*] : ʿAks-i ebrūsı Ṣabāyī o ruḫ-ı gül-nāruñ
Baḥr-ı eşkümde gezer ṣanki iki dāne semek

**ṢĀNĪʿĪ:** İstanbulīdür. Dānişmend **BE90a** ṭāifesindendür. Fünūn-ı maʿārifle aḳrānı içre bī-naẓīr ve ṣanāyiʿ-i naẓmdan ḫabīr ve eşʿār-ı ʿāşıḳānesi ve güftār-ı mestānesi **Ş143a** dil-peẕīrdür. Māṣadaḳ-ı güftār diyü bu maṭlaʿ-ı dil-efrūz kilk-i gülbīz ile ve bu beyt-i pür-sūz ḳalem-i güher-rīz ile dīdār gösterüp nakş u nigār olundı.

*Şiʿr* : Niḥāl üstinde ey ġonce seḥer kim cilve-gersin sen
Dem-ā-dem çeşm-i bülbülden aḳan ḫūn-ı cigersin sen

Yazarken ey ḳalem engüşti vaṣfın ol perī-rūnuñ
Ne ḥāletdür ʿaceb bilsem hem aġlarum gülersin sen

**ṢĀFĪ:** İstanbuldan ehl-i ʿilm zümresinden efḍāl-i fużalā-yı zamān ve ekmel-i ʿulemā-yı cihānuñ mustaġnī-i dil- pesendi olan ʿAbdülġanī Efendinüñ dānişmend-i hūşmendlerinden olup ʿulūm-ı ʿArabiyye müṭālaʿa-sına ṣāḥib-pend olup hem fünūnı geregi gibi taḥṣīl ve zebān-ı Fārisīnüñ gün gibi maʿārifin kendüye delīl idüp ẓurafā-yı suḫen-senc yanında genc-i maʿlumātı bī-renc ele **F129a** getirüp āḫirü'l-emr Erẓuruma varup Şirvān seferinde ordu ḳāḍīsı olan Muḥiṭī Efendinüñ niyābetin idüp baʿdehu bir ṭarīḳ ile erbāb-ı timār zümresine muḳayyed olup el-ḥaḳ ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ṣāfī ve ẕihn-i pāki muʿammā ve ʿarūż u ḳavāfī bilmede māhir ve ebyāt-ı pākize dimege ḳādirdür. Evṣāf-ı bī-güzāfın istimāʿ itdigümüz yārāndandur. Sābıḳan Tebrīz ḥākimi olan Yūsuf Begüñ bu maṭlaʿına naẓīre dimişdür ki

*Maṭlaʿ* : Gülde ġam fehm eyledüm çāk-i girībānın görüp
Ġoncede derd añladum aġzı ṭolu ḳanın görüp

meẕkūr ġazeliyyātından bu kāfidür.

*Ġazel* : Ṭağılur ʿaḳlum ser-i zülf-i perīşānın görüp
Ṣaçılur yaşum leb-i laʿl-i dür-efşānın görüp

Gülşen-i ḥüsninde seyr eylerken ol Yūsuf-ruḥuñ
Düşdi gönlüm añsızın çāh-ı zeneḫdānın görüp

Yüregi aġzına geldi yāremüñ ey ḳaşı yā
Żaḫm-ı nevk-i nāvek-i hicrüñde peykānın görüp

Ḥüsni āyīne naẓar ḳıldum bu gün geñ yaḳadan
Maṭlaʿ-ı mihr añladum çāk-i girībānın görüp

Şāh-ı ʿālī-şān-ı iḳlīm-i maʿānī olduġun
Ṣāfīnüñ añladılar tertīb-i dīvānın görüp

Sābıḳü'z-żikr müşārünileyh Muḥīṭī Efendinüñ nāibi iken Erżurumda ḳış ḳıyāmet olup bir bağçe kenārında otururken penceresin açup bāġına nāẓır oldukda Muḥīṭī Efendi buyurmışlar.

*Miṣraʿ* : Aḳ ṣaḳallu ḳocacıġ olmış bāġ
Ṣāfī bu mıṣraʿı bediheten tekmīl itmiş ki
*Miṣraʿ* : Bürçegi aḳ ḳarıcuḳ olmış ṭağ

**ṢĀFĪ:** Edirnevīdür. ʿAṭṭar-zāde dimekle meşhūr ve ḥüsn-i edā ile maḳbūl-i cumhūrdur. **F129b** ʿUlūm-ı żāhire meşġūl iken ʿilm-i ebdāne cüzʿī iltifāt idüp ol fende fāyıḳ **V85a** ve tecribe-i küllīye ile ṭabīb-i ḥāzıḳdur. Eṣnāf-ı şiʿrde zü-fünūn ve ṣanāyiʿ-i ḥikmet ü ḳānūn bilmede mānend-i Eflāṭūn ve netāyic-i ṭabʿ-ı mevzūnı bī-miṣāl ve bī-mānend-i dürr-i meknūn vāḳıʿ olmışdur. Ol bī-naẓīr-i zamān müddet-i medīddür ki İstanbulda tavaṭṭun itmişdür. El-ḥaḳ aḫlāḳ-ı ḥamīde ile maḳbūl-i yārān ve pesend-i ehl-i ḥikmet ve çāre-sāz-ı erbāb-ı maʿrifet kimesnedür. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur. **Ü81b**

*Şiʿr*: Zeyn ider berk-i semenle ḥaṭṭ-ı reyḥānuñ senüñ
Bir çuḳur bostanıdur çāh-ı zeneḫdānuñ senüñ

[*Diger*] : Üstine ditremese ġonce-i nevrestelerüñ
Silküp atmazdı ṣabā berg-i gül-i gülzārı

Sāḳī girdāb-ı meyüñ bezmine bir gül iledür **BE90b S143b**
Cür'a-i la'lüñ içün oldı ḳadeh cerrārı

[*Diger*] : Bādāmi çeşm-i dilbere öykündügün duyar
Ḳahr ile rüzgār anı ḳabdan ḳaba ḳoyar

[*Diger*] : Ne var il bağrumuñ başı gözetse ṣūfī peymānum
Kişinüñ dost başına bakar düşmān ayağına

**ŞARFĪ** : 'Acemdür. Toḳatda tavaṭṭun itmişdür. Şūḫ ṭab' u ḫoş-ṣoḥbet ve derviş-ṣıfāt u ādemī-ḫilḳat **B79a** kimesnedür. Ol bülbül-i gülşen-i suḫen nāğamāt ile 'andelib-i ḫoş-āvā ve ṭūṭī-i şeker-ḫā 'ilm-i edvārda bī-hemtā ve ṭanbūr u kemānce destinde şöyle güyā olur ki gerek gerekmez ṣūfī-i ṣad-sāle ḳānūna uyup her nefesde semā'a girüp 'ışḳ ile şīfte vü meftūn ve şevḳ ile ḫālī diger-gün olması muḳarrer ve mu'ammā ve 'arūż u ḳāfiye 'ilminde ehl-i hüner ve ṭab'ı her vechile aḳsām-ı şi're māyil ve Türkī vü Fārisī **F130a** bilmede kāmil. Rāḳım-ı ḥurūf ile ol nikū-nihād bir mertebede ittiḥād itmişdür ki bir żerre ve bir şemme ḳalem-i müşkīn sevād raḳam idüp mihr gibi raḫşān ḳılup 'ayān idemez. Bu bir ḳaç dilkeş ü süznāk ve ġıll ü ġışdan pāk ebyāt anuñdur şebt olundı.

*Şi'r* : خوش انکه جاي در دل ویران ما کني
مانند گنج در دل ویرانه جاکني [291]

عید شد پیر مغان از ره اخلاص و صفا
در میخانهء خود بر رخ رندان بگشا[292]

**B144a ŞAFĀYĪ**: Burūsevīdür. Cevān-nevres ve vādī-i naẓmda tāze-heves ṭab'-ı ṣafā-bahşı rāḥat-fezā ve āyīne-i ḳalbi ġubār-ı ḳudūretden mücellā ve ṭarz-ı **BE91a** şi'rde ḫūb ve ḥüsn-i ḥaṭ ile ehli yanında merġūb zīrā ki **Ü82a** rūz u şeb üslūb-ı ḫoş-nev lisān-ı 'Aceme taḳlīd idüp meşḳ itmeden ḫālī degüldür. Ümmīddür ki ḥüsn-i ḫaṭṭı terāḳḳī bulup ol fende ferīd ola. Ol bülbül-i baḥāristān-ı hünerüñ bu bir iki beyt mānend-i gül-i ter netāyic-i ṭab'-ı gülbīzi ve maḳbūl-i ḫāṭır-ı meveddet-āmīzidür şebt olundı.

---

291 Ḫoş ān ki cāy der dil-i vīrān-ı mā koni
Mānend-i genc der dil-i vīrāne cā koni
Bizim viran gönlümüzde yer edinen ve hazine virane gönülde yerleşen kişiye ne mutlu.

292 'Iyd şod pīr-i muġān ez reh-i iḫlāṣ u ṣafā
Der-i meyḫāne-i ḫod ber ruḫ-ı rindān be-guşā
Bayram geldi, ey pir-i muğan, meyhanenin kapısını ihlas ve safa ile rindlere aç.

*Ebyāt*: Bahār olsa açılsa gül çemenler murġ-ı zār olsa
Mey içüp ʿarż-ı ḥāl itsem ben olsam ol nigār olsa

Teraḥḥum eylemez ol gonce ḥāl-i zāruma hergiz
Ser-i kūyunda bülbül gibi efġānum hezār olsa

**ṢĀDIḲ**: Edirne ḳurbünde Ḫasköydendür. Ehl-i ḳalem ḳısmından evḳātın ʿilme ṣarf ḳılurken şiʿre māyil olup oḳımadan geçüp rūz u şeb naẓm ile kitābe_te müdāvemet **F130b** gösterüp **B80a** her birinden sūdmend ü hūşmend olmaḳ üzredür. Ṣadāḳat-ı ṭabʿı naẓmda **W86a** kem degül ġāyetle edāsı ḫūb ve maʿnāsı merġūbdur. Lākin şuʿarā içre sirḳa-i maʿnā ile şöhret-i tām bulup **B144b** ol bābda benām olmış. Rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkire eşʿārına vāḳıf olup güftārın tetebbuʿ itmişdür didükleri gibi degüldür. Ḥayfā ki erbāb-ı ḥased aña ʿadāvet-i bī-ḥad itmişlerdür. Faraża her ḳande meẕkūruñ ġazelin bulsalar Ṣādıḳuñ ṣādınuñ başın turaş ide sin ṣūretine ḳoyup ve dālinin serin kesüp rā şekline yazup Ṣādıḳı sārıḳ ṣūretine ḳoyup **BE91b** meşhūr itmegi kendülerine farż-ı ʿayn bilmişler. Ḥalbuki anuñ eşʿār u ebyātı zīb ü zeyn bulup meẕkūr merdūm-i hāfıḳayn olmaḳdan ḫālī degüldür. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anlaruñdur şebt olundı.

*Şiʿr* : İki ʿālemden geçürdi gönlümi tīrüñ senüñ
Ġayr-i dilberden ʿalāḳam kesdi şemşīrüñ senüñ

[*Diger*] : Çeküp yabana atınca oḳuñ yayı
Gözi ardınca ḳaldı ey yüzi ay

[*Diger*] : Mürdeler iḥyā iden ol pāye-i devlet gibi **Ü82b**
Deyr-i ʿālemde Mesīḥā bir ḳurı ṣūret gibi

**ṢALĀḤĪ**: Zümre-i ḳużāt-ı ʿadālet-güẕārdandur. Nām-ı laṭīfleri Ḥüseyn ve ṭabʿ-ı münīfleri **B81a** peyrev-i şerrʿ-i seyyid-i ḫāfıḳayn ve ẕāt-ı ḫuceste-ḫıṣālleri Tırḥaladandur. Evān-ı cevānīde ol pāk-ḥaseb taḥṣīl-i ʿulūma rūz u şeb raġbet ve küllī mümāreset gösterüp vücūd-ı bī-bedelinde ehl-i ādāb gibi ḳābiliyyet olmaġın **F131a** emṣāl-i bī-miṣāl içinde eyülükle mülaḳḳab ve maʿārif-i küllīye ile meşhūr-ı evlād-ı ʿArabdur. Ẕāt-ı pāki ṣalāḥ ile ārāste olup erbāb-ı faẓl u belāġat yanında Ṣalāḥī maḥlaṣın kendüye münāsib görüp kendülerine muṣāḥib idinüp ve şiʿr dimege raġbet göstermişler. Esālib-i inşāda geregi gibi pesend-i münşiyān-ı faṣāḥat-şiʿār ve ġazel ü

meşnevîde belâğatle suḫen-güẕârdurlar ve lüğaz u muʿammâda ḫayli taḥṣîl idüp ol fenni tekmîl itmiş. Nevâyî diline ve zebân-ı ʿAceme ziyâde ṭâlib ü râğıb olup üç zebân ile şâʿir-i kâmil ve her birinde merd-i ḳâbil kimesnedür. Bu ġazel-i dürer-bâr ol yâr-ı nükte-güẕâruñdur ḫaylî rengîn-i vaḳâr maʿânî ile temkîn olmışdur.

*Ġazel* : Duḫter-i rez ayaġı meclisde ḫınnâlanmasun
Ḫane-i dilde metâʿ-ı ṣabrı yaġmalanmasun

Rûy-i cânânı görelden gitdi gelmez ʿaḳl u dil
Kimseler yârı bu cehl ile temâşâlanmasun

Hîle idüp baḳmasun yâre gözüm görmez diyü
Göz göre zâhid bize igende iʿmâlanmasun

Görsün ol laʿl-i leb-i dilber ṣafâsı ḥâletin
Meclis içre bâde-i ḥamrâ muṣaffâlanmasun

Dün vefâ ʿahdi mi ḳılmışduñ Ṣalâḥî bendeñe
Himmet eyle gel bugün ol vaʿde ferdâlanmasun

İttifâḳen ol merd-i kâmil-i rüzgâr **B81b** ṣâḥib-saʿâdetlerden birisinüñ ḫıdmet-i râḥat-efzâsı ile kâmkâr u müterâẕi iken dergâh-ı muʿallâdan âḫbâr-ı ḳâḍîlıḳ irişür. Mâbeyne müfâreḳat düşdükde bu maṭlaʿı dimiş şebt olundı.

*Maṭlaʿ*: Cüdâ olmazdı bendeñ âsitânuñdan rıżâ ile
Felek dûr eyledi ammâ ki nâgeh bir ḳażâ ile

**ŞIYĀMÎ**: Galatadandur. Derviş-nihâd ve nîk-nijâd kimse geçinür. Ḥadd-ı ẕâtında echel-i enâsdan bir câhil birisi iken kendüye bir **F131b** mertebede iʿtiḳad gelmişdür ki meşâyiḫ-i ʿâlî-miḳdâra itmekde pîr-i kâmil ola keyfiyyet-i ḥâlinden bir şemme ẕikr olınur. **V86b** Ol nûr evvelâ tâẕîlikde terk-i ʿalâyıḳ-ı dünyevî itmegi ṣûret idüp arzû-yı sefer-i uḫrevî-i cennet ḳılup ḫânḳâh-ı Şeyḫ İbrâhime varmış. Bir miḳdâr zamân tasfiye-i ḳalb ḳılmağa sâlik olup ve mûridân-ı cihân içre zemzeme **S145a** bıraḳmış ol bâbda ḫayli keşf ü kerâmete mâlik olmış. Âḫir ber-muḳteża-yı nefes ârzû-yı diyâr-ı Rûm idüp gelmiş. Meẕkûr İstanbul muḳâbelesinde olan Ḳâsım Paşa dimekle meşhûr bir ḳaṣabada ḳarar ḳılmış. Ẓâhiren ʿilm-i remilden vâḳıf u

ḫabīr ve żamīr bilmede bī-naẓīr geçinüp günde bir ḳaç dīnār ḥāṣıl idüp beẕl-i erbāb-ı dil itmeden ḫālī degüldür **BE92a** ve ṭabi'at-ı şi'riyyesi bir mertebede ṣu gibi cārī vü revān şā'irdür ki bir gicede beş yüz beyt dimege ḳādirdür. Zīrā ki sāir erbāb-ı naẓm gibi ma'ānī bulmaga muḳayyed degüldür ve ekşer-i şi'ri bī-ma'nā vāḳı' olmışdur. Aḥyānen eger bir beyitde ma'nā bulunsa hiç şüphe vü şāibe yoḳ ki ġayri kimseden çalmışdur. Niteki ḥaḳḳında bir ḳıṭ'a-i rengīn mānend-i dürr-i şemīn Ṣadrī dimişdür.

*Ḳıṭ'a*: Şā'irüm diyü alursun biregü ma'nīlerin
Be Ṣıyāmī niye iki nef'ī bu naḳḳāllıġuñ

Çeşm-i tātārını vaṣf eylemeden cānānuñ
Yeg idi saña göreydüñ yine remmāllıġuñ

Ẓurafā-yı rūzgāra māḫfī olmaya ki muḳaddemā şehr-i İstanbulda bir remmāl-i bī-'ār bir tatar-ı bed-girdāre kendüyi yef'alledürken basılup ol mef'ūlüñ fi'l-i mühmeli beyne'n-nas **B145b** ḍarb-ı meṣel olduġına bināen meẕkūr remmālüñ daḫi ḥasb-i ḥālī vāḳı' olmada żiyāde münāsib düşmişdür. Ve meẕkūr **Ü83a** meşnevī baḥrinde peyrev-i **Ma'nevī** olup yüz **F132a** pāre kitāb ve elli dīvān tesvīd itmişdür. Lākin cümlesinden bir beyt ṣaḥife-i ẓuhūra gelüp meşhūr olmamışdur. Bu bir nice beyt eş'ārınuñ güzīdesi ve **V87a** kendinüñ nūr-ı dīdesi ve ṭab'-ı pākinüñ pesendīdesi olmaġın şebt olundı.

*Şi'r*: Görüñ şehr-i felekde vardı Bedrü'd-dīne suḫt'oldı **BE92b**
Şebistān-ı ḫayāl ögrendi oldı ehl-i hüner kevkeb

[*Diger*] : Ṭobdur ġabġabı dil mülkini feṯḥ itmek içün
Eyledi ehl-i dili ḥāṣılı maġbūn üsküf

[*Diger*] : Pīr-i gerdūn her seḥer şems-i cihānın gezdirür
'Āşıḳ Aḥmed durur ol ibn-i fülānın gezdirür

**Fī ḥarfi'd-dād**

**ŻĀYİ'Ī** : Bağdādīdür. Ehl-i 'ilm zümresinden idi. Evḳāt-ı şerīfin 'ulūma ṣarf iderken terk idüp eş'ār-ı dürer-bār cānibine māyil olup 'ömr-i laṭīfin ol fende hele żāyi' itmemiş. Eṣnāf-ı şi'ri bi'l-küllīye cem' idüp şā'ir-i kāmil ve 'arūż ü ḳāfiye bilmede māhir ve şi'r ü inşā añlamada müsellem-i şā'irān-ı sāḥir ve derviş-meşreb ü pāk-meẕheb ve her zebāna ḳādir ve lisān-ı Fārisīde eş'ārı bī-ḥadd **S146a** ve edā-yı Nevāyīde güftārı lā-yu'addur. Cümlesinden bir āftāb-ı zühre-cebīn içün merşiye ṭarīḳı ile bir ḳıṭ'a mānend-i dürr-i şemīn ḳalem-i müşkīn ile raḳam ḳılmış maḳbūl-i ẓurafā-yı 'ālem olmışdur ketb olundı.

*Ḳıṭ'a*: Her ay başında ṣanma ki bu pīre-zāl çarḫ
Māh-ı nev ile zīnet idüpdür felek yüzin

Bir āftāb-ı zühre cebīn içün aġlayup
Dırnaġ ile ḫırāş ḳılupdur melek yüzin

Bu maṭla'-ı beyżā ve bir ġazel-i ġarrā cümle-i eş'ārındandur ki taḥrīr olur.

*Maṭla'* : İşitdüm geşt ider ol āfet-i cān dil-rübālarla
Bu gün bir laḥẓa gördüm ol daḥi yüz biñ belālarla **F132b**

*[Ġazel]* : Ay ile gün yüzüñe ḥayrān gice gündüz
V'ey çarḫ-ı felek başuña ḳurban gice gündüz

Sergeşte olup derbeder ister seni ey dost
Ḫurşid-i dıraḫşān meh-i tābān gice gündüz

Āḫir ne ki ölmek gerek ey dil ṭutalum kim
Devr ide murāduñca bu devrān gice gündüz

Ṣalmış beni bir āteş ile āb arasında
Bu derd-i dil ü dīde-i giryān gice gündüz

Sergeşte gezer Żāyi'īnüñ derd-i dilinden
Fānūs gibi günbed-i gerdān gice gündüz

**ŻAʿFĪ:** Derviş-nihād u ḫūb-nijād Ü83b olmağın dānişmendlik ṭarīḳından ferāġat idüp s/yāḥat ṭarīḳı ile seyr ü sülūk BE93a ve geşt ü güẕār-ı mülk B82b her mülūka revāne ve ḫıdmet-i erbāb-ı ʿirfāne māyil ve ol fende levāzımın tekmīl ḳılup ehl-i ṭarīḳ içre kāmil olmış. Ẕikr-i ḫayrın istimāʿ itdigümüz fuḳarā ve eşʿār-ı ḫūb-şiʿārın tetebbuʿ itdigümüz şuʿarā zümresindendür. Ser-ā-ser eşʿārı taṣavvuf ile müzeyyen ve cümle-i güftārı muvaḥḥidāne ve mübeyyen vāḳıʿ olmışdur. Bu ġazel anuñdur ṣāḥib-sülūka nāfidür.

*Ġazel:* Oḳıdum ümmü'l-kitābı añladum esrārını
Bilmişüm sebʿü'l-mesānī dilberüñ dīdārını

Arż mülkümdür benüm ʿışḳ ile şāh-ı ʿālemüm
Genc buldum istemem dehrüñ zer ü dīnārını

Añladum bu ḳālıb-ı ādem neden endāzedür
Noḳṭadan fehm eyledüm remz ü rumūzuñ vārını

Ṭutmuşum elde kitābum olup aṣḥāb-ı yemīn
Nuṭḳ-ı Ḥaḳḳı añlayup bildüm nedür güftārını

Faẓl-ı Ḥaḳdan Żaʿfīyā bulduñ ḥayāt-ı cāvidān
ʿAynuña alma ṣaḳın sen münkirüñ inkārını

**ŻAMĪRĪ:** Müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür ki mahmiye-i Ḥalebde tavaṭṭun itmişdür. Ecdād-ı rūşen F133a nihādı Aḳḳoyunlu ṭāifesinden olup sābıḳan diyār-ı Bağdāda āyīne-i ḳalb-i ṣafā-āyīnine cilā virmegin mezbūr şehrden taʿdād olınur. Lākin ol perverişīn-żamīr evān-ı cevānīde mişāl-i mihr-i münīr cevānib-i ʿālemi devr ve her bir şey'üñ ġavrine irmege ʿale'l-fevr cidd ü cehd ḳılup imdād-ı ʿavāṭıf-ı Rabbānī ve aʿdād-ı eṣnāf-ı Yezdānī B82a irişüp cān u dilden cüst cūy-ı ehl-i ḥaḳīḳat ve güft ü güy-ı ṭurūḳ-ı pīrān-ı ṭarīḳat ile ḫıdmet-i erbāb-ı maʿārif idüp ʿulūm-ı ẓāhire vü bāṭına ve her nesneye vāḳıf olup kūşe-i B146b ḳanaʿatda rūz u şeb daʿvāt-ı berekātāyāt ve ṣıyāmın taʿāt-ı ḫuceste- Ü84a ṣıfāt ḥażret-i Bārī ʿizz-i ism-kārı olmışdur. Mir'at-ı ṭabʿı mücāhede ve müşāhede ile müşārūnileyhe bir ḥaddede rūşen ve bir derecede gün gibi mübeyyendür ki rümūz-ı İlāhiye ʿilme'l-yaḳīn mücellā olup anuñla ṣafā bulup mücellā ve ṣafā olmışdur. Bināen ʿalā-ẕālik serāy-ı ʿālemde iḫvān-ı ṣafā ve ḫallāḳ-ı vefā içre her müşkil ve çāre-sāz-ı ehl-i dildür. El-ḥak ṭabʿ-ı vekkādı envaʿ-ı naẓma şāmil

ve ḫuṣuṣa vādī-i meşnevīde bir kitāb-ı selīs ve ḫıṭāb-ı nefīs ki sergüzeşt-i **Leylā vü Mecnūn** diyü mānend-i dürr-i meknūn şöyle taḥrīr kılmışdur ki ʿaḳl-ı zü-fünūn müṭālaʿāsında āşüfte vü meftūn düşüp Mecnūn kendüden bī-ḫaber olması mukarrerdür. Bu bir nice beyt kitāb-ı ḫuceste-meāb ki Nevfel ḳavmi Leylā ile āheng-i cenk ü ḫūn-rīz-i bī-direng itdügündendür.

*Meşnevī*: Yüzi üni çıḳdı asmāna
Ḫancer bedeni boyandı ḳana
Seyl itdi seḥāb-ı tīg-ı ḳanı
Çoḳ ādemi urdı oḳ yılanı
Baş dikligi itdi deşti bostān
Yir yüzüni ḳıldı ḳan gülistān
Ḳan mevce gelüp irişdi dize
Ḳan içmege dil uzatdı nīze **S147a**
Oḳdan ayaġa yıḳıldı ḳalḳan
Kör itdi zere gözini peykān
Çün düzd gelüp ecel nihānī
Uġrılar idi metāʿ-ı cānı **F133b**
Hergīz kim ursa ḳoç gibi baş
Cevşenler olurdı ḫurd ü ḫaşḫaş

**ŻİYĀYĪ:** Erbāb-ı timār ve kitāb-ı ʿālī-tebār ve sipāhī-i kār-zār zümresinden mevlūdi Erżurum ve seyyāh-ı her merzbūm ve mülāzım-ı aṣḥāb-ı ʿulūm olup muṣāḥabet-i dilkeş ile ḫoş-edā ve mecālis-ārā leṭāyif-i bī-ġışş ile ṣafā-baḫş-ı rindān-ı bā-nevā rüz u şeb ḫıdemāt-ı erbāb-ı faźl u kemāl ü mülāzemetdür ki aṣḥāb-ı cāh u celāle māyil ü rāġıb ve eşʿār-ı dürer-bār-ı ġavvaṣān-ı buḥūr-ı maʿānīye yār olan yārāna ḳāyil ü ṭālib olduġına bināen ol serḥadlerde olan şuʿarā-yı nādir-gūyān ile hem-zebān ve ser-bāzān-ı dilāverān-ı cihāna yār olup ḫuṣūṣā ṣāfī ṣāf-meşreb ile naẓm dimede rüz u şeb dimeyüp birbirine neẓāyir-i dil-peẕīr ve ebyāt-ı bī-naẓīr söylemeden ḫālī olmazlar imiş. Bu bir nice maṭlaʿ u beyt kendinüñ ḥasb-i ḥālidür.

*Şīʿr*: Pertev ṣalalı gönlümüze mihr-i cemālüñ
Dīdemde mekān eyledi ol māh-ı ḫayālüñ

[*Diger*] : Burc-ı dilde mihr-i yārı ṣanma nā-peydā yatur
Her gönülde zāhidā bir şīr-i nā-peydā yatur **S147a V87b**

**Fī ḥarfi't-ṭā**

**ṬABʿĪ** : Zümre-i mülāzimīnden Rūm ilinde İştib nām ḳaṣabadandur. Meẕkūr efvāhda İştib-zāde dimekle maʿrūf ve fünūn-ı maʿārifle mevṣūf ve kütüb-i ʿulūmı tertīb üzre görmede yegāne **Ü84b** ve dānişmendlikde aḳrān içre bī-bāhāne ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi pāk ve güftārı feraḥ-baḫş-ı süznāk bu bir iki maṭlaʿ anuñdur şebt olundı. **F134a**

*Şiʿr*: Mīve-i vaṣluñ umup meyl ideli sen dilbere **BE93b**
Seng-i hicrūñden yimişdür nīce yirde dil bere

Başı biñ yirde yararsa tīġ-ı ḳahruñ baḳmayam
Çün neberd-i ʿışḳdur bu kim baḳar bunda sere

**ṬUFEYLĪ**: Mevlidi Diyārbekir ḳalʿasınuñ içinden olup sābıḳan erbāb-ı ṣanāyiʿden lākin nezāket-i ṭabʿ-ı mevzūniʿ olup ol kār u bārdan vaz gelüp erbāb-ı timāra ve zuʿemā bölügünde iʿtibār bulmış ve Mollā ʿAlī diyü işthār olur. Sene elfde Baġdād Beglerbegisi Ḫıżır Paşa ile Baġdāda gelüp yārān-ı ṣafā ve şuʿarā-yı ḫūb-edāya mülāḳāt-ı ferḫunde-sāʿāt müyesser ü muḳadder olduḳda mü'ellif-i teẕkire ile meveddet ü maḥabbeti ṣādıḳ üzre muṣāḥabeti küllī olup meẕkūruñ ẓihni mustaḳīm ve ṭabʿ-ı selīme ḳādir ve fününda māhir olduġından ġayri ʿAcem ü Rūm üslūbında aʿlā muferriḳ cildler peydā idüp ve ṭarz-ı vaṣṣāllükde bī-hemtā ve ḫoş ḫaṭ ḳıṭʿalara rengīn ḥāşiyeler idici üstād-ı aʿlā olup ve kendü taṣnifinde muḫteriʿ-i zamān ve naḫl-bende-i mübdiʿ-i cihāndur. Zamān ile Ayas Paşa-zāde Yümnī maḫlaṣ Meḥemmed Beg ḥażretleri faṣl-ı bahārda sancaġına giderken Erẕurumda mülāḳāt idüp ol şīrīn-kelimāt bu ġazeli tesvīd idüp ol fenn-i şiʿrde ferīde şunmış.

*Ġazel*: Geldüñ ḳadem getürdüñ eyā mīr-i kāmrān
Derd ehli buldı Yümnī ḳudümüñle tāze cān

Ḫayl-i şükūfe göz diküp olmış idi naẓar
Ta bād-ı ḫoş nesīmüñ aça gözlerin revān

Gündüz yoluñda bedreḳān olmışdı āftāb
Şeb tā seher meh idi ṭapuñ üzre bāsbān **F134b**

Taʿlıḳ içün cenābuña bu çarḫ-ı lācīverd
Bir ḳıṭʿa oldı ḥāşiye encümle zer-feşān

Gel ḳıṭ'a ḳıṭ'a eyle yoluñda vücūduñı
Şāyet Ṭufeylī seyr idesin tuḥfe rāyegān

Bu maṭla' daḥi anlaruñdur.

*Şi'r*: Āhum irişdi māha vü göz yeşı māhına
Bu ṭurfe ḥāletüm gelür ol māhe māhına

**ṬABʿĪ:** İslamboldandur. Dānişmend-i hüşmend ṭāifesinden ṭab'-ı pür-zīver olmağın şehr-i meẓkūruñ cevānları içün şehrengiz-i maḥabbet-āmizi dimiş ki maḳbūl-i erbāb-ı 'ayş ü ḥuẓūr olmışdur. 'Ulūm-ı 'Arabiyyede aḳrānı içre müṭāla'āsı pāk ve eṣnāf-ı şi'r bilmede cüst ü çālāk zebān-ı Fārisī de ebyāt-ı muvaḥḥidānesi ḫūb ve Türkīde kelimāt-ı rindānesi merġūb cümlesinden bir Fārisī ve bir Türkī **B83a** maṭla' ile iḫtişār oldı ma'lūm-ı şu'arā-yı rūzgār ola taḥrīr olundı **F148a**

*Naẓm* : مقصود آفرينش عالم لقاي تو
ای توتیای دیدهء خاکپای تو [293]

[*Diger*] : Çü işüñ ġamzelerle ḳatl-i insān ola sulṭānum
Ṣunıvir leb-i la'lüñ ölmek āsān ola sulṭānum

**ṬARZĪ:** Mevlid-i ṭabāyi'-i maḳbūl-i memālik-i 'ālemde şehr-i Vezgoldür. Vücūd-ı cūdında ḳābiliyyetde eşer peydā ve nāṣiye-i hünermende ma'ārif hüveydā olmağın السلامت فال وحدت [294] fehvāsınca keşretden firār birle dünyā-yı ġaddār-ı bī-bekāda ferīd-i rūzgār ve vāḥid-i esrār olmaḳ ricāsıyla ḫoş-bū vü tebār ve ḫıdmet-i peder-i büzürg-vārından dūr ü mehcūr düşüp siyāḥat ṭarīḳi ile eṭrāf-ı 'āleme 'ale'l-ḫuṣūṣ Hicāz ümmīdiyle 'uşşāḳ-vār 'Irāḳ-ı 'Araba ve 'Aceme āheng idüp degme maḳāle ṭab'-ı hevā-sāzı rāst gelüp ḳarār ḳılmayup ve zād-ı ma'ānīden bī-nevā olmamaġ içün cüst ü cüy-ı her bābdan güft ü güyı dilden bıraḳmayup merdān-ı meydān-ı ma'ārifüñ ekşerinüñ ḫıdmetiyle müşerref olup ve her birinüñ mecālis-i şerīflerinden feżāyil-i cüz'ī vü küllī taḥṣīl idüp kesb-i 'ulūm-ı ẓāhir itmege diyār-ı **F135a** Baġdāda gelüp āb u hevā-yı ile imtizāc ḳılup nīce zamāndur ki mezbūr şehrde ol merd-i vāḥid tecrīd ile ferīd olup zindegāni ḳılup ve bu diyārın ekşer-i şu'arā-yı ma'ānī-endüzları ile eş'ār-ı pür-süz dimeden

---

293 Maḳṣūd-ı āferīneş-i 'ālem likā-yı tu
Ey tutyā-yı dīde ḫāk-pāy-i tu
Âlemin yaratılışındaki maksat, senin yüzündür. Ey ki senin ayağının toprağı göze sürmedir.

294 Es-selāmeti fi'l-vaḥdet: Kurtuluş birliktedir.

mā'ada her an ḫıdmet-i dervişān-ṣūret ü ma'ānī idüp rümūz-ı bāṭına erbāb-ı ḥaḳīḳate maẓhar düşüp ol derviş-i pākize-sīret ḫife-i dünyā-yı denīden mustaġnī ve sulṭān-ı ṣūret ü ma'nīdür. Ḥaḳḳā ki ol merd-i ekābir-i ma'ānī ol fāris-i 'arṣa-yı nüktedānī tevsen-i ṭab'-ı ma'ānī-i nūrdān kişver-i naẓma ma'ṭūf ḳılup ol vādīde şā'ir-i nāmdār ṭarz-ı ḫaṣ ile suḫen-güẕār ve ḥallāl-ı müşkilāt-ı ḳaṣāyid-i pür-fevā'id şu'arā-yı **883** selef olmaġla yārān-ı suḫen-şinās içre pür-şeġafdur. Rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkire ile ittiḥādı bi'l-külli ye muhaḳḳıḳānedür. Ekşer-i eş'ārı rindānesin yazup ve tetebbu' itmişdür. Bu ġazel-i Fārisī cümle-i eş'ārındandur.

*Ġazel*: یار بر ما نظری تا انداخت
غیر را از نظر ما انداخت [295]

جلوه کر شد بلباس یوسف
شور در جان زلیخا انداخت [296]

دید عکسی ز جمالش مجنون
تا نظر جانب لیلا انداخت [297]

اه من در شب هجران بسیار
شعله در ذیل مسیحا انداخت [298]

شد مقیدبدو زلفش طرزی
خویشتن را ببلا ها انداخت [299]

*Cevāb li-mü'ellifihi :*
عکس برآب ز رخ تا انداخت
اضطرابی بدل ما انداخت [300]

---

295 Yār ber mā naẓarī tā endāḫt
Ġayr rā ez naẓar-ı mā endāḫt
Yar bize bir bakış atınca başkalarını bizim gözümüzden çıkardı.

296 Cilve-ger şod be-libās-ı Yūsuf / Şūr der cān-ı Züleyḫā endāḫt
Yusuf'un elbisesiyle görünüp Züleyha'nın canını coşturdu.

297 Dīd 'aksī zi cemāleş Mecnūn / Tā naẓar cānib-i Leylā endāḫt
Mecnun Leyla'ya bakınca onun onun cemalinden bir yansıma gördü.

298 Āh-ı men der şeb-i hicrān bisyār / Şu'le der zeyl-i Mesīḥā endāḫt
Hicrân gecesinde benim ahım, Mesihanın eteğine çok ateş saldı.

299 Şod muḳayyed be-dū zülfeş Tarzī / Ḫişten rā be-belā bā endāḫt
Tarzî iki zülfüne mukayyet oldu ( bağlandı), kendini belalara attı.

300 'Aks ber āb zi ruḫ tō endāḫt / Iżtırabī be-dil-i mā endāḫt
Yüzünden suya bir akis atınca, bizim gönlümüze bir ıztırap attı.

سرو من آمد و برسرما را
سایه از عالم بالا انداخت [301]

دو لب خویش بدندان چو گزید
آن پري رخنه بجانها انداخت [302]

F135b دل صد غمرده شد خاك نشین
تابپا زلف دو تا را انداخت [303]

عهدی آن شوخ چو زد شانه بزلف
چاکها بر دل شیدا انداخت [304]

Bu bir ḳaç meṭāliʿ-i rengīn ol yār-ı şīrīn-kelāmuñdur.

*Ebyāt* : در میان هر دو ابرو خال آن عذارآن ترك طراز
راست مي ماند بهند ویی که باشد تیغ باز [305]

نه خالست این که دارد بر عذارآن ترك یاغمایی
محك آورده بهر امتحان تقدیر تباهی [306]

نه چرخم استخوان بهرسك آن دلستان کرده
بکردن روحم از بیداد جورش استخوان کرده [307]

زحسن خط لب را زینت دیگر هویدا شد
بلی از حسن خط یاقوت را این رتبه پیدا شد [308]

---

301 Serv-i men āmed ü ber-ser-i mā rā / Sāye ez ʿālem-i bālā endāḫt
Benim servim geldi ve bizim üstümüze yüce âlemden gökge saldı.

302 Dü leb-i ḫoş be-dendān çü gezīd / Ān perī roḫre be-cānhā endāḫt
O peri iki dudağını ısırınca canları yaraladı.

303 Dil-i şad ġam-zede şod ḫāk nişīn / Tā be-pā zülf-i dü tā rā endāḫt
İkiye ayrılmış zülfünü ayağına atınca, yüz gam içindeki gönül, yere çöktü.

304 ʿAhdī ān şūḫ çü zed şāne be-zülf / Çākhā ber dil-i şeydā endāḫt
Ahdî, o şuh saçına tarak vurunca, şeyda gönlümü parça parça etti.

305 Der miyān-ı her dü ebrū ḫāl-i ān Türk-terāz
Rāst mīmānend be-Hindūyī ki bāzed tīġ-bāz
O güzelin her iki kaşının ortasındaki ben, tıpkı kılıç oyunu oynayan Hindu'ya benzer.

306 Ne ḫālest īn ki dāred ber-ʿuẕār ān terk-i yaġmāyī
Mihek āverde behr-i imtiḥān takdīr-i tebāhī
O yağmacı güzelin yanağında taşıdığı şey ben değildir. İmtihan için yok etmeyi takdir etti (?)

307 Ne çarḫam üstüḫā behr-i seg-i ān dil-sitān kerde
Be kerden rūḥem ez bidād-i cevreş üstüḫā kerde
Ne felek beni o sevgilinin köpeği için kemik yaptı. Zulmü ile ruhumu kemik haline getirdi (taşlaştırdı).

308 Zi ḥüsn-i ḫaṭ-ı leb-rā zīnet-i dīger hüveydā şod

Bu ġazel-i Türkī daḥi ol ʿārif-i billāhuñdur ki bir ṣāḥib-devletlerden birinüñ kudūm-i şerīfine bī-iştibāh dimişdür.

*Ġazel* : ʿUşşāḳ-ı bī-nevāya nevāler getürdüñüz
Ḫoş geldüñüz efendi ṣafālar getürdüñüz

Bīmār-ı derd-i hicr idi dil ey Mesīḥ-dem
Luṭf eyledüñ fuḳara şifālar getürdüñüz

Zeng-i belāyı mihnet-i hicrānı refʿ idüp
Āyine-i żamīre cilālar getürdüñüz

Müştāḳ idük efendi mülāḳāt-ı eşrefe
Ḳalbe cilā vü rūḥa ġıdālar getürdüñüz

Refʿ eyleyüp fütādeleri ḫāk-i hicrden
Ḥırmān başına ḫayl-i belālar getürdüñüz

**ṬARZĪ-İ Diger:** Rūm ilinden mevālī-i ʿālī-şān ve fużalā-yı devrānuñ pesendi olan Mevlānā Perviz Efendinüñ mülāzımlarından olup fünūn-ı şiʿre māyil ve lisān-ı selāset-efzāsı naẓma ḳāyil ve şiʿr ü ġazel ṭarzında bī-bedel ve tevārīḫ-i laṭīf dimede şāʿir-i ẓarīf eşʿār-ı dürer-nişārlarından bir iki tārīḫ-i maʿārif-güżār ki dürr-i baḥr-ı faẓīlet olan Muḥiṭī Efendi ʿİmādiyeye ḳāḍī olduḳda söylemişler ḫūb u **F136a** merġūbdur. Devr-i zamānda her biri bir tārīḫdür.

*Ḳıṭʿa*: Ḥamdülillāh ki ʿİmādiyeye ḥākim oldı
Gün gibi ʿadl ile bir merdüm-i merd-i ʿārif

Ṭabʿ-ı dür-bārı anuñ baḥr-ı muḥīṭ oldı dilā
N'ola esrār-ı İlāhīye olur ise vāḳıf

Kim ola diyü su'āl idicek erbāb-ı ʿuḳūl
Didi tārīḫini ḳāḍī-i Muḥiṭī hātīf

---

Belī zi ḥüsn-i ḫaṭ yāḳūt-serā īn rütbe peydā şod
Ayvа tüylerinin güzelliğinden dolayı dudak daha bir güzel süslendi. Evet bu güzellikten ötürü bana bu rütbe verildi.

*Ve lehu eyżān*: Yine ḥākim oldı ʿİmādiyeye bir
Şeriʿatde ʿādil güzīn-i efāżıl

ʿUlūmuñ dilā oldı baḥr-ı muḥīti
Degül ḳaṭre yanında ehl-i efāżıl

Didüler kim ola o kān-ı faẓīlet
Didüm tārīḫini Muḥīṭī-i fāżıl

**ṬARĪḲĪ:** Rūm ilinde Semendireden ṣaḥāyif-i eyyāmda evṣāf-ı bī-güzāfı her vechile müstaḥsen aḫlāḳ-ı pesendīdesi nām-ı ḥüsni gibi aḥsen vālidleri İstanbulda Tavuḳ Bāzārında cāmiʿ ile medresesi ve ʿimārāt-ı ḫuceste-āyātları olan merḥūm ʿAlī Paşa-yı pākize-ṣıfātuñ bendelerinden olup mezbūr ʿimārātuñ Sirez Sancaġında vaḳfi olan köylerüñ baʿżısını emānete żabṭ itmege ṣubaşı naṣb olmaġın evlād-ı güzīde-nihādlarından meẕkūr Siroza getirüp tavaṭṭun itmişler ve meẕkūruñ babaları meṣāliḥe saʿy-i tamām gösterüp aḳrānı içre benām olmışdur. Sābıḳü'z-ẕikr ʿālem-i şebāb-da ilā ḥāzihi'l eyyām kesb-i maʿārife iḳdā ḳılup taḥṣīlde kemālāt-ı pür-nikat meşiyyet buldurmışlar. Anda da ḳarar itmeyüp yine hevā-yı arzū-yı diyār-ı İslambol idüp yārān-ı ṣafā ile iḫtilāt itmeden ġayri ṭālib-i erbāb-ı devlet ve mülāzemet-i ehl-i şevḳet ḳılup ḫuṣūṣā āb-rūy-ı Āl-i ʿOṣmān vāriṣ-i velāyet ḥażret-i merḥūm Sulṭān Süleymānla maġfūr-ı merḥūm Sulṭān Selīm Ḫanuñ sarāy-ı ḥāṣında ādāb-ı ḥayā-güsterler ile perveriş bulan Çıḳala-zāde Sinān Paşanuñ ḫıdmet-i murād-baḫşları ile müşerref olmışlar. **F136b** Çoḳ zamān-dur ki ol eşcaʿ-ı rūz-ı meydān u ṣayd-efgen şīr-i merdān ṭavr-ı sipāhilıḳda silāḥşor ve ṭarz-ı cündhālıḳda çābük ü cüst ve Perwīz Paşa-yı müşārü-nileyhüñ bāb-ı devlet-i mābeyninde çavuşbaşılıġla kām-yābdur. Ḥālā dergāh çavuşbaşlarından feyż-yābdur. Rūz u şeb erbāb-ı naẓm ile muṣāḥabet idüp naẓm-ı ferāh-fezāsına irtibāṭ virüp vücūd-ı pākizeleri neşāt üzredür. Sözleri maḳbūl-i yārān-ı nükte-şināsdur. Ḫuṣūṣa bu diyārda tetebbuʿ-ı eşʿār-ı şāʿirān-ı maʿānī-endūz ve sāḥirān-ı siḥr-āmūzlar ile maḥrem ü hem-dem olup naẓmda derd-i dilin gül gibi beyāna getürdi. Bu bir nice maṭlaʿ anuñdur taḥrīr olundı.

*Şiʿr*: Ḫadeng-i gülşen sīnemde batmış bir nihālümdür
Anuñ her zaḫm-ı pür ḫūnı açılmış verd-i ālümdür

[*Diger*] : Seng-i cevrüñ şol ḳadar cem‘ itdi cānā ‘āşıḳuñ
Ḫāne-i ‘ışḳı yeñiden var ise bünyād ider

Bu ġazel mü'ellif-i teẕkire ile eşnā-yı muṣāḥabetinde iḫtiyār idüp her birimüz bir ġazel-i dürer-bār bu evrāḳda naḳş u nigār idüp taḥrīr olundı.

*Ġazel*: Ḥaddüñde gördi ḥaṭṭuñı ‘aynum ‘ayān ‘uyūn
Vaṣf ider anı rūz u şeb olmaz zebān zebūn

Berbād idüp yıḳardı göñül ḥaymesin ḥasūd
Āh-ı derūnum olmasa ey dil-sitān sütūn

Āhū-yı nergisüñ göreli ey perī ṣıfat
Ṭaġlara düşdi ‘ışḳla oldı cinān cünūn

Bezm içre cām-ı rāz-ı dili gördi fāş ider
Pirāhenini ġonce-veş atdı derān derūn

Sāḳī getür ṣürāḥiyi ‘ayş idelüm müdām
Çün kim olur anuñla ġam-ı dilberān birūn F137a

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Bir ẕerre görmedin dehenümden ‘ayān ‘uyūn
Oldı deḳāyıḳ-ı ṣıfatından zebān zebūn

İlden nihānı ḳalmadı rāz-ı derūn-ı zār
Oldı ġamuñla gül gibi perde derān derūn

İrmez binā-yı ḫāne-i ‘ışḳa ḫalel daḥi
Ḳaddüñ ḫayālidür añā ey dil-sitān sütūn

Bir dilbere dikili virüp ġamdan ol halās
Dilden ġam-ı zamānı ḳılur dilberān birūn

‘Ahdī-ṣıfat ṣıfātuñ ider hergün ehl-i dil
Bir ẕerre görmedi dehenüñden ‘ayān ‘uyūn

**Fī ḥarfi'z-ẕā**

**Ü85a ẒUHŪRĪ:** Şām-ı şerīfde elan muḥāsebeci olan Pirī-zāde Meḥemmed Çelebinüñ oğlıdur. İsm-i dil-küşāsı Muṣṭafā ve cān u dilden muḥibb-i fuḳarā ve ḥüsn-i rūz-efzūn ile feyż-baḫş-ı şāh u gedādur. Sipāhda ze'āmete mutaṣarrıf ve enva'-ı ma'ārife vāḳıf on sekiz yaşında olup pādişāh-ı 'adl ü dād a'nī Sulṭān Murād diyār-ı Şāma 'adālet-nāme irsāl itdükde bu maṭla'-ı pür-ḫayāli netāyic-i ṭab'ından ẓuhūra getürmişdür.

*Maṭla'*: İrişdi şeh Murād eyyāmı 'ālem kāme gelmişdür
Begüm ẓulm itme 'uşşāḳa 'adālet-nāme gelmişdür

Ḥaḳḳā budur ki cevān-ı ḳābil ve ḥüsn-i ḫulḳ ile maḳbūl-i erbāb-ı dildür. Ümmīddür ki ṭab'-ı dürer-bārından naẓm-ı güher-bār ẓuhūr bulup şu'arā-yı nāmdār gibi meşhūr-ı rūzgār ola. Bu ġazel daḫi anlaruñdur.

*Ġazel*: Gelür fürḳat başında ḳalbe giryān olduġum demler
İrüp rūz-ı viṣāli yāre ḫandān olduġum demler

Eyā mihr-i cihān-ārā ḥaẓer ḳıl dūd-ı āhumdan
Seḥer ki āteş-i hicrüñle sūzān olduġum demler

Ṣaḳın ālūde-ḫāk bulmasun ey şūḫ dāmānuñ
Viṣālüñ 'ıydına şevḳ ile ḳurbān olduġum demler

Ṭuyurdı sırr-ı 'ışḳuñ dāġ-ı sīnem mest olup cānā
Lebüñ şevḳi ile çāk-i girībān olduġum demler F137b

Semā'ından Ẓuhūrī vecd olup çarḫa girür eflāk
Dem-i hicrānda ney gibi nālān olduġum günler

**Fī ḥurūfi'l-'ayn**

**'ĀRİF ÇELEBİ:** 'Acem-zāde Şeyḫ İbrāhimüñ ḳızı oğlıdur lākin Rūmda neşv ü nemā bulmış. W88a Efvāhda Feṭḥullah Çelebi dimekle mevṣūf ve kemāl-i ma'rifetle ma'rūf. El-ḥaḳ ol 'ārif-i devr-i zamān ve kāşif-i esrār-ı nihān 'ilm-i hey'et ü hendesede bī-miṣl ü bī-hemtā vādī-i suḫende 'ārif-i müşkil-küşā ve ẕāt-ı şerīfi enva'-ı ma'lūmātla ārāste ve 'unṣur-ı i fünūn-ı 'ulūmla pīrāste ve diḳḳāt-i ṭab'ı pāki ġāyetde ḫūb u merġūb ve ḳudret-i ẕihni ṣafā ile BE94a nihāyetde merġūb ve aḳrān içre Ü85a 'ulūm-ı ma'ḳūleyi

tertīb üzre görmiş ve kütüb-i menḳūleyi geregi gibi bilüp severmiş. Beyne'l-fużalā faẓl ile meşhūr ve ʿinde'ş-şuʿarā şiʿrde māhir ve ẕihn-i selīmi ve ṭabʿ-ı mustaḳīmi her birinüñ fenninde şuʿarā-yı pīşīn gibi naẓma ḳādir bir derecede ki müteḳaddimīn ü müteāḫḫirīnüñ muṣannaʿ u muḫayyel ḳaṣāyidine naẓīreler diyüp envaʿ-ı iltizām-ı mā-lā-yelzem ḳılmışdur ki ʿaḳl-ı **S148b** ḥurdedān müṭālaʿāsında ḥayrān ḳalur.Ve fünūn-ı muʿammā ve lüġazde ṣāḥib-taḥḳīḳ ve muḳāṭaʿat u ġazeliyyātı ser-ā-ser ebyātınuñ maʿānīsi daḳīḳ üslūb-ı meşnevīde Şeyḫ Niẓāmīye peyrev ve bende-i Ḥażret-i Cāmī sūz-ı Ḫüsrev olup ḫamse dimiş. Andan maʿāde pādişāhımızuñ saʿadet ile taḫt-ı Ḳaysere cülūs itdügi **B84a** zamānı ve tevārīḫ-i Āl-i ʿOşmānı yüz biñ beyt **Şeh-nāme** dimişdür. Ḥaḳḳā budur ki ḳuvvet-i şiʿriyyesi bir mertebededür ki günde beş yüz beyt dimege ḳādirdür lākin kitābeti mümkin olmadığı ecilden günde iki yüz beytle iktifā itmişler idi. Naẓm-ı dürer-bārı ḥaḳḳında şütür-gürbe vāḳıʿ olmış dirler idi. **W89a** Bināen ʿalā-ẕālik Rūma gelen şuʿarā-yı ʿAcem yanında edā-yı güftārı pesendīde olmamışdur. Bu ġazel-i Türkī anlaruñdur ki iştihār bulmış taḥrīr olundı.

*Ġazel*: Geldi ḫüsnüñ gülşenine bir ḫaṭ-ı gül-bū daḫi
Başuma rūz-ı ezelde yazuymış bu daḫi **BE94b F136a**

Di ḫaṭ-ı reyḥānını yāḳūta añmasun bize
Kim anuñ üstine geldi şimdi bir yazu daḫi

Geldi uş dilber segi sen çekme zaḥmet ey raḳīb
Kim yetişdi dāmenüm almaġa bir ulu daḫi

Ḳāmetüñ bir servdür kim ola anuñ bārı gül
Ḫoş ʿaceb olaydı ger virseydi şeftālū daḫi

ʿĀrifī yetmez mi ġamzeñ oḳları ḳatl itmege
Kim ḳurupdur yaylar her küşede ebrū daḫi **S149a Ü85b**

*Naẓīre li-mü'ellifihi* :

Nāfe ḫaṭṭuñdan nümūne sebze-i dil-cū daḫi
Gül gibi dāġuñ yaḳupdur lāle-i ḫod-rū daḫi

Görmege dīdār-ı pāküñ ʿāşıḳ-ı şeydā gibi
Her yaña yiler ṣabā her sū revāndur ṣu daḫi

Ḳaşlaruñ sergeştesi şehr içre ancaḳ meh degül
Küh-ı ṣahrāda gözüñ dīvānesi āhū daḥi

Genc-i ḥüsnüñ üzre ejder zülf yitmez mi şehā
Ḥālden nāẓır ḳoduñ bir bende-i hindū daḥi

İtlerüñ ṣaffında biñ kez gerçi gördüñ ʿAhdīyi
Dimedüñ bir kez ser-i kūyumda kimdür bu daḥi

Sābıḳü'z-ẕikr meẕheb-i zen-i dünyāyı bu beyitlerde beyān itmiş **Şehnāme** sindendür.

*Naẓm*:

سپیدی زدن چهره قیر را
نسازد جوان زنگی پیر را [309]

مکر زین همه شوهر بیکران
از ان مانده بکرتا این زمان [310]

که هر شب کشي شو هري اي عجوز
که تاراز شامت نیفتد بروز [311]

بعهد تو اي پوه بي صلاح
نسوزد چراغ کسي تا صباح [312]

**ʿALĀYĪ:** ʿAcem-zādedür. Aṣl u neseble faḫr-ı seyyidān-ı ʿālī ḥasebüñ ṣāḥib-rāzı olan Mīr Muḥyī-i Şirāzīnüñ oğlıdur. Naḫl-i vücūd-ı pür-eşmār-ı **F138b** müntehāsı ravża-i Ḳonyada seḥāb-ı maʿārifden emṭār-ı hüner ile neşv ü nemā bulmış. Sulṭānü'l-ʿārifīn ve burhānü'l-muḥaḳḳıḳīn ve hādī-i rāh-ı yaḳīn aʿnī Mevlānā Celālü'l-ḥaḳ'd-din ḥażretlerinüñ dergāh-ı **B84b** āsmān-bārgāhların ilticā idüp ḫulefāsı silkinde münselik olup müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīd ol āsitānede peyrev-i mürşidān rāh-ı Hüdā irşād-ı

309. Sepīdī reden çehre-i ḳıyr rā
Ne sāred nevīn zengī-i pīr rā
Kara yüzünü beyaza boyamak, yaşlı zenciyi gençleştirmez.

310 Meger zīn heme şevher bī-herān
Ez ān mānde-i bikr tā īn zemān
Meğer bu kadar çok kocaya rağmen bu zamana kadar bekar (taze) kalmışsın.

311 Ki her şeb kuşī şevherī ey ʿacūz
Ki tā rūz-ı şāmet neyuftad berūz
Ey koca karı, akşamki sırının ağığa çıkmaması için her gece bir koca öldürürsün.

312 Be ʿahd-i tu ey bīve-i bī-ʿelāḥ / Ne sūzed çerāġ-ı kesī tā ṣabāḥ
Ey güvenilmez dul kadın, senin sözünle kimsenin lambası sabaha kadar yanmaz.

fuḳarā ve meşnevī-ḫᵛān-ı Ḥażret-i Mevlānā olmış ve bi't-ṭabᶜ ḫāṭır-ı ᶜāṭır-ı deryā-mü'eşşiri fünūn-ı rümūza şāmil olduğına bināen bir derecede ᶜulūmı żabt **81491** itmiş ki bī-iḫtiyār fużalā-yı Rūmı *lillāhi derrehhu ḫāyil* didürdigi maᶜlūm-ı merdūm-i nezdīk ü dūr olduğı efvāhda ve elsīnede meẕkūr ü meşhūr ve teṣānif-i fevāid-güsterleri bī-ḥad ve eşᶜār-ı **Ü87a** dil-küşāları üç dilde lā-yuᶜaddur ve ṭarz-ı inşāda elfāẓ-ı dil-küşāları dil-peẕīr ve fenn-i muᶜammā ve ᶜarūżda resāil-i ḳavāid-perverleri bī-naẓīr ve ṣanāyiᶜ-i şiᶜriyyede hünerverler içre dilīr ve aṣḥāb-ı faẓl u cūd yanında benām ve suḫen-verān-ı zamān u mīr-kelām bu bir iki beyt-i aᶜlā ol yār-ı ᶜallāmenūñdür.

*Ġazel*:

هر کرم فکر تو از خاطر محزون نرود
وزدرون دل من درد تو بیرون نرود [313]

یاد لعلت نکنم هر نفسی کز چشمم
عوض اب بهر کوشه روان خون نرود [314]

ذوق مستي زلب لعل تو چون یافت دلم
چکندگرزپي بادهء گلگون نرود [315]

دل بلیلی صفاتان بری حاضر باش
کس نیامد بره عشق که مجنون نرود [316]

کر علایی پی خوبان برود معذورست
میکشد عشق گریبان دلش چون نرود [317]

---

313 Hergizem fikr-i tu ez ḫāṭır-ı maḥzūn ne reved
Ve'z derūn-ı dil-i men derd-i tu bīrūr ne reved
Senin fikrin hiç bir zaman mahzun hatırımdan çıkmıyor; gönlümün içinden senin derdin çıkmıyor.

314 Yād-ı laᶜlet ne konem her nefesī k'ez çeşmem
ᶜIvaż-ı āb beher güşe ḫūn ne reved
Her nefes gözümden su yerine her köşeye kan gitmedikçe dudağını anmam.

315 Zevḳ-ı mestī zi leb-i laᶜl-i tu çun yāft dilem
Çi koned ger zi pey-i bāde-i gülgūn ne reved
Gönlüm senin al dudağından sarhoşluk zevkini tattığı için gül renkli şarabın peşinden gitmesin de ne yapsın?

316 Dil be Leylī-şifātān berī bāzır bāş (?)
Kes neyāmed bereh-i ᶜışḳ ki Mecnūn ne reved
Leyla sıfatlılara gönül vermişsen hazır ol çünkü Mecnun'un gitmediği aşk yoluna kimse gelmez.

317 Ger 'Alāyī pey-i ḫūbān be reved maᶜẕūr est
Mī keşed ᶜışḳ girībān-ı dileş çūn ne reved
Alâyî güzellerin peşinden gidiyorsa ma'zurdur, çünkü gönlümün yakasını aşk çekiyor, nasıl gitmesin?

[*Diger*] : Evṣāf-ı ḥüsnüñi ki dil-i nātüvān oḳur
Bir ṭıfldur ki ay yüzi gül gülsitān oḳur

[*Diger*] : Gerçi sihr-engīzdür zülfüñ gözüñ mestānedür
Ḫirmen-i ḥüsnüñde ey meh rüyunuñ bir dānedür

Meh-cemāl-i yāre bir ṣüretlü sīmīn-āyīne
Zülf-i dil-dāre güneş ziynetlü zerrīn şānedür **S150a**

**ʿUBEYDĪ ÇELEBİ:** Edirnevīdür. Ḳużāt zümresindendür. Ṭabʿ-ı şerīfi ġāyetle bī-naẓīr ü **F139a** ḫūb ve ẕihn-i laṭīfi nihāyette kemāl ile dil-peẕīr ü merġūbdur. Rūz u şeb **W89a** taḥṣīl-i maʿrifet ve her an tekmīl-i faẓīlet idüp kütüb-i ʿulūmı tertīb üzre **B85a** görmişdür. Aḳsām-ı şiʿre ḳādir ve her bir fende mişli nādirdür. ʿAle'l-ḫuṣūṣ ṭarz-ı ġazelde edā-yı nāzük ile Ḥasan-ı Pehlevī ve sūz ü güdāz ile **BE95a** Rūmuñ Ḫüsrevi ve ʿilm-i edvārda nāġāmāt-ı dil-küşā ile şevḳ-baḫş-ı ʿuşşāḳ-ı bā-nevā ve terennümāt-ı ḫoş-nevā ile ṭūṭī-i şeker-ḫā gibi naġme-serā ve ṣavt u naḳş bağlamada maḳāmāt-ı bülend ile pīşrev-i ehl-i rüzgār ve her bir terkibi hevā-yı dil-pesend ile ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳān-ı dil-efkār olmaġın bir mertebede şuyūʿ u iştihār bulmışdur ki vaṣf u medḥe iḥtiyāc yoḳ. Ḥadd-ı ẕātında aṣl u nesebde ḳıdvetü'z-zühhād ve ʿumdetü'l-ʿibāde ve nāḳil-i kelām-ı Nebī aʿnī ḳutbü'l-evliyā Nebī Efendinüñ ferzend-i ercmendidür. Ol pīr-i ʿazīzün nice nice keşf ü kerāmātın ẓāhir ve tefāsir ü eḥādiṣe yazduġı müfessirīn ü muḥad- dişīn ḳatında maḳbūl ü müsellem-i meşāyiḫ-i ekābir ü asāġirdür. Ol mürşid-i ehl-i ehl-i **Ü86a** islām kāffe-i enām ile pādişāh-ı nikū-fercāmuñ **S150b** iʿtiḳād-ı küllīsine maẓhar düşmişdür ve meẕkūr ʿUbeydī daḥi derviş-nihād ve pāk-iʿtiḳād ve nikū-sīret ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ ve eṭvārına sözleri muṭābıḳ ʿarṣa-i maʿrifetde ferzāne-i cihān ve zebān-ı Fārisī ve muʿammāda yegāne-i zamāndur. Eşʿārı taḫayyül-āmiz ve güftārı meşel-engīz ve maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i şuʿarā ve pesendīde-i ẓurafādur. Cümlesinden bir kaç maṭlaʿ-ı dil-sūz çün mihr-i dil-efrūz ve bir ġazel-i ʿāşıḳāne ḥasb-i ḥāl-i **W89b** rindāne-i zamāne diyü gün gibi raḫşān u tābān olup iḫtişār üzre ẓuhūr bulup naḳş u **F139b** nigār oldı ta ṣaḥīfe-i rüzgārda pāydār ḳala . **BE95b**

*Ġazel*: Daḥi ser-ḫ.b olmamışdı dīde-i pür-ḫūn iken
Nil vādīde degüldi başımuz Ceyḥūn iken

ʿĀrızuñ kim hiç gözler görmemişdür añа ḫalḳ
Nīce teşbīh itsün ayı ey perī mādūn iken

Ṭālib-i ʿiksīr-i ʿışḳ almaz anı bir mangıra
Ehl-i dünyā mālınuñ ki eşrefi altun iken **B85b**

Daḥi Ḳays adı yazılmamışdı dīvāna ezel
Ben maḥabbet yazısında baş açıḳ mecnūn iken

Varını işār idüp dilber yolunda düşdi eşk
Ey ʿUbeydī mālik-i gencīne-i Ḳārūn iken

[*Diger*] : Eski ḳulların ḳoyup çoḳ tāze ḳul idindi yār
Hey nice arturdı ḳulların görüñ ol şehr-i yār

[*Diger*] : Ṭaglar ṭaşlar yarıldı itdigüm feryāddan
Ṭālʿiüm ṭaş yarmada ḳalmaz benüm Ferḥaddan **S151a**

[*Diger*] : Ġamuñla pāymāl olan dil-i vīrānı añmazsun
Ele iḥsān idersün genc-i vaṣluñ anı añmazsun

[*Diger*] : Ḫaṭ-ı ruḥsāruña gülşende sebze dil uzatmışdur
Yüzine vurmagın bād-ı ṣabā bir pāre yatmışdur

[*Diger*] : Ṣūfī gice ḳażā ḳılur iken ʿUbeydīyā
Egmiş ḳıyām ḳaddini geçmemiş nāmazda **Ü86b**

[*Diger*] : Ḳılıç ile yürür ḫūnī güzeldür çeşm-i ḳattālüñ
Siyāh tel ṭaḳınur bir Rūm ili maḥbūbıdur ḥālüñ

Meẕkūruñ buña beñzer eşʿār-ı ʿāşıḳānesi ve güftār-ı rindānesi bī-ḥadd ü lā-yuʿaddur. Cümlesi efvāhda meẕkūr ve āfāḳda meşhūrdur taḥrīr ü tesvīd lāzım degüldür ve bu bir iki muʿammā-yı **W90a** garīb daḥi anlarundur.

*Muʿammā Be-ism-i Receb*

Ger öykünürse görüp ol ḳadd-i bülendüñ şīvesin
Silküñ dıraḫtı ḳoparuñ dalın ḳomañ bir mīvesin

Bu muʿammā daḥi anuñdur. *Muʿammā be-ism-i Ādem*

Dimesün saña ʿadū iki gözümsin şāhım **BE96a**
Çıḳarur iki gözinüñ birisini āhum

Bu mu'ammā-yı ābdār dehi anlaruñdur.

*Mu'ammā be-ism-i Süleymān* **F140a**

Baḥre ey ġavvāṣlar girdükde iḥsān eyleñüz
Dide-i ʿāşıḳ gibi sende ṣadef yoḳdur deñüz

Ümerādan biri Midilliye sancaḳ begi olduḳda mezbūr ʿUbeydī şehirde ḳāḍī iken bu tārīḫ-i dil-keşi ḫoş dimişdür bu evrāḳda şebt olundı.

*Ḳıṭʿa tārīḫ*: Midilli sancaġı ẕāt-ı saʿādet intisābuñla
Biḥamdillah ki ʿünvān buldı ey mīr-i suḫendānum

Didi bir yire cemʿ olup faḳīr ü ağniyā ol
Anuñ tārīḫini ey zübde-i aṣḥāb-ı ʿirfānum

Yine her biri iki ḳat olup tārīḫini dirler
Livā-yı devletüñ yüce ide her demde Sübḥānum [972]

**ʿĀŞIḲ ÇELEBİ:** Bursevīdür. Seyyid-i ʿālī-neseb ve emīr-i pāk-ḥaseb ḳużāt zümresindendür. Ḫoş fehm ü şüḫ ṭabʿ ve şiʿr ü inşāda bī-naẓīr ve eṣnāf-ı şiʿrden ḫabīr kelimāt-ı selīs ile meclis-ārā ve ebyāt-ı **S151b** nefīs ile rāḥat-efzā edā-yı pāk ile aḳrān içre yegâne ve ẕihn-i müdrīk ile meşhūr-ı zamāne ve ḥadd-i ẕātında ber-muḳteżā-yı maḥlaṣ ʿāşıḳ-ı ḫūb-rūyān-ı zamān ve şifte-i perī-peykerān-ı cihāndur. Ol sebebden ser-ā-pā eşʿārı ʿāşıḳāne ve cümle-i güftārı vaṣf-ı dilberān-ı zamāne ve ḥasb-i ḥāl-i mestān-ı **B86a** meyḫāne vāḳıʿ olmışdur. Māṣadaḳ-ı ḥāl bu maṭlaʿ-ı pür-ḫayāl ol şīrīn-maḳālüñdür **Ü87b** şebt olundı.

*Maṭlaʿ*: Olup her zaḫm ağız her bir fitil anda zebān yir yir
Derūnum çākin eyler ʿāleme şerḥ ü beyān yir yir

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:

Çemende ṭurmayup aḳan degül āb-ı revān yir yir
Seni arayı gitdi eşk-i çeşm-i ʿāşıḳān yir yir

[*Diger*]: Dimāġ-ı cānı müşk-āsā pür eyler būyı ser-tā-ser
Kesilmişdür göbegi nāfe ile zülfünüñ beñzer

[*Diger*]: Cigerde āteş-i ʿışḳuñla yanmış tāze dāġum var
Er ocaġı gibi dāim söyünmez bir çerāġum var **F140b V90b**

[*Diger*] : Ḳadem basup gele çün ḳabr-i Ḳaysa nāḳa-i Leylā
Mezārı üstine örter deve tabanı bir kemḫā

Ḳulaġıma çalındı nefḫa-i ney nefḫa-i ṣūra
Nefes oġlımış anuñçün ider dil mürdesin iḥyā

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:

Gören ḫınnālu destüñ ʿaksini çeşmümde dir cānā
Belā baḥrinde batmış nīce mercān durur güyā

Meger ḫār üstine dir dir güli gördi ṭurup ditrer
Ki aña reşk idüp bilmen ne öter bülbül-i şeydā

Kelāmı ehl-i dünyānuñ ziyād eyler ġamuñ ʿAhdī
Ḳulaḳ ṭut gör ne söyler nāy ile çeng-i ṭarab-efzā

**ʿİŞRETĪ EFENDİ:** İstanbul ḳurbünde Yeñiḥiṣārdan ve zümre-i ḳużātdandur. Sābıḳān ol kāşāne-i ʿayş u ḫużūruñ yegānesi ve ḫum-ḫāne-i ẕevḳ ü sürūruñ ferzānesi taḥṣīl-i maʿārif ve fünūn-ı ʿulūma vāḳıf olduḳdan ṣoñra ber-muḳteżā-yı maḥlaṣ rūz u şeb ʿayş **B152a** u ʿişret **BE96b** ve muṣāḥabet-i erbāb-ı devlet idüp ḥālā aḳrān içre meşhūr ve kemāl-i maʿrifetle efvāhda meẕkūr cümle-i eşʿārı ʿāşıḳāne vü ʿişret-engīz ve güftārı rindāne vü muḥabbet-āmiz vāḳıʿ olmışdur. Cümlesinden bu ġazel-i bī-bedel ki ḥasb-i ḥāl-i ehl-i dil ve erbāb-ı ʿışḳa nāfiʿdür şebt olundı.

*Ġazel*: Ey şāh-ı ser-firāz naẓīrüñ mi var senüñ
Ya ben ḳuluñdan özge esīrüñ mi var senüñ

Baña taṣadduḳ eyle ẕekāt-ı viṣālüñi
Benden muḥal efendi faḳīrüñ mi var senüñ

Göster baḥār-ı ḥüsnüñi efġānlar eylesün
Dil murġı gibi zemzeme-gīrüñ mi var senüñ **Ü88a**

Ḥaḳdur benüm ṭarīḳ-ı maḥabbetde mürşidüm
Ey zāhid-i belā-zede pīrüñ mi var senüñ

Dilber maḥallesinden ırağ olma ʿİşretī
İki cihānda bir daḥi yirüñ mi var senüñ **F141a**

**ʿIZĀRĪ ÇELEBİ**: Edirnevīdür. Dānişmend-i hūşmend ṭāifesindendür. Şafā-yı **B86b** ẕihn-i selīm ve ẕekā-yı ṭabʿ-ı mustaḳīm ile şāʿir-i bī-hemtā ve nezā-ket-i güftār ile meclis-ārā ve rūz u şeb **V91a** taḥṣīl-i maʿrifet ve tekmīl-i faẓīlet idüp güzīde-i aḳrān ve pesendīde-i yārān olup zebān-ı Fārisīnüñ mümāreset ile ḍurūb-ı emṡāli żabṭına ḳādir ve ebkār-ı maʿānī teshīrinde merd-i şāʿir-i sāḥir ve mażmūn-ı nāzük ile edā-yı dil-küşāya sālik ve elfāẓ-ı **S152b** pāk ile güftār-ı rūḥ-efzāya mālikdür. Ḥayfā ki ol yār-ı ve şāʿir-i ẓarīf ṭarīḳından henüz behremend **BE97a** olup mülāzım olmamış. Ümmīddür ki ʿan ḳarībü'z-zamān ber-murād olup aḳrān içre ser-bülend ola ve ḥadd-ı ẕātında ol nikū-nihāduñ iʿtiḳādı pāk ü ṣāf olmagın ḥaccü'l-ḥaremeynü'ş-şerīfeyn idüp bir sene anda iʿtikāf itmişdür. Rāḳım-ı ḥurūf ile ḥuḳūḳ-ı sābı-ḳası Edirne ve İstanbulda bir mertebede vāḳıʿ olmışdur ki mümkin-i tesvīd ü taḥrīr degül. Ol ṭūṭī-i şeker güftār ve ʿandelīb-i gül-i gülzāruñ eşʿārı ṭarab-engīz ve güftārı gül-bīz ser-ā-ser vaṣf-ı lāle-ʿıẕārān-ı rūzgār ve ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳān-ı zārdur. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt-i pāk eşʿār-ı ṭarab-nāklerindendür.

*Şiʿr*: Dik gelmek istedi ḳad-i bālā-yı dilbere
Ṭūbāyı dikdüler depesi üstine yire

[*Diger*]: Nihālden ḳoparup goncesin gülistānuñ
Ḳoparma yüregini ʿandelīb-i nālānuñ

[*Diger*]: Hevāya yeltenüp eşküme deryā dil uzatmışdur
Çekelden rūzgār eksükligün bir pāre yatmışdur **Ü88b**

[*Diger*]: Cism-i nizārum üzre bār-ı belā iken ser
Başumdaki belālar üstine oldı serīr **V91b**

[*Diger*]: Ḳanlu peykānum görince sīnede cānānumuñ
Yüregi ağzına geldi zaḫm-ı ḫūn-efşānumuñ

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Çeşm-i zaḫmum görmedük tīrin diyü cānānumuñ
Ḳande eyler kūrlıgına çeşm-i ḫūn-efşānumuñ

Bu ebyāt-ı pākize daḫi anuñdur. **F141a S153a**

*Ebyāt*: Ben nice besleyeyin yārelerüm kim yaluñuz
Bir nice akçe bamuḳ sīnedeki dāġ ister

[*Diger*]: Nāle eyler cism-i lāğarda ʿIẕārī cān-ı zār
Bir megesdür düşdi güyā ʿankebūtuñ dāmına

[*Diger*] : Nāleme ey dil ceres teşbīh olınmaz ḥāṣılı
Söze gelse bir firenk oğlanıdur çalar dili **B87a**

*Naẓīre li-mü'ellifihi:*
Dil uzadup ağıza almış ceres ehl-i dili
Sözüni bilmez yabane söyler añlamaz dili

Bu ğazel-i ābdār daḥi mānend-i dürr-i şehvār anlaruñdur.

*Ğazel*: Girmedi silsile-i ʿışḳa çü dürr-i şehvār
Depesini delerek ḳatdı ḳaṭāre leb-i yār **BE97b**

Sīne ṣadrına geçürse yiridür nāvekini
Gözini açdı anı gördi bu zaḫm-ı ten-i zār

Alınaz ẕerre-i ḫāk-i rehini çehremden
Ḳurı yire aḳıdur yaşını çeşm-i dür-bār

Aldanup bād-ı seḥer öykünürmiş ruḥuna
Dek ṣovuḳ geçer açılmasun igende ezhār

Dürr-i dendānı peyāmın ṣadef-i deryādan
Ṭatlu diller döker almağa ʿIẕārī enhār

Pūşīde olmaya ki pādişāh-ı kām-yāb aʿnī Sulṭān Süleymān-ı felek cenāb sālik-i rāh-ı ṣavāb olup yasağ-ı bāde-i nāb itdükde ol şāʿir-i şīrīn-kelām bāde-i gül-fām ile meyḫāne ḥaḳḳında bir maṭlaʿ-ı mestāne dimişdür şebt olundı.

*Maṭlaʿ*: Meyhāneler ḳapandı vü bitdi şarāb işi
Devşür simāṭ-ı ʿişreti oldı ḫoş-āb işi

**ʿİLMĪ-İ Bağdādī:** El-aṣl u ḫuceste-nesl olup vālid-i erşedi ve mürebbi-i nühsendi zümre-i erbāb-ı ʿulūmdan olmaḳ temennāsı ile ḫıdmet-i ʿulemā-yı ʿiẓām ve mülāzemet-i fużalā-yı kirām idüp tekmīl-i maʿrifet-i belāğat-meşḥūn ve taḥṣīl-i **F142a** faẓīlet-i fesāḥaṭ-nümūn iderek müderrisīn-i nikū-maḳāl ve sālikān-ı aṣḥāb-ı vecd ü ḥāl içre şöhret-i tām ile pākize-

nihād Mollā Ḥüseyn Feraḥşād dimekle benām olup evḳāt-ı ferruḥ-sā'ātin neşāyiḥ-i müslimīne ve irşād-ı muvaḥḥidīne mebẕūl ḳılup erbāb-ı 'uḳūl arasında ḫayli maḳbūl olmışdur. Sābıḳū'z-ẕikr anlaruñ naẓar-ı kimyā-eşerleriyle mis vücūdların zer idüp rūz u şeb hem-dem-i erbāb-ı hüner geçinüp ve nikū-ḫalef olmaḳ ricāsıyla 'ömr-i 'azīzin telef ḳılmayup الولد سر ابيه [318] muḳteżāsınca muḳaddemāt-ı 'Arabīye iḳdām idüp naḳd-i vücūdun naḥve ṣarf itmekle 'ulemā-yı devrānuñ zü-fünūn-ı zamānı ve ḥükemā-yı cihānuñ emīr-i nüktedānı pesend-i ṭab'-ı sulṭān-ı Rūm a'nī Mirzāyī-i Maḥdūm sene doḳuz yüz seksen yidide sa'ādetle 'Irāḳ-ı 'Araba ve Meşhedin-i Şerīfe ḳāḍī-i 'adālet-nişān ve müftī-i zī-şān oldukda dānişmen-di olup nice müddet fetvā yazmaġla kesb-i kemāl ve ma'ārif-i nezāket-me'āl bulup ol yār-ı bī-ḳayd zümre-i erbāb-ı ḳāmūs rüsūm-ı erḳam yazmaġa dest-res bulup ve ḫuṭūṭ-ı muḫtelife meşḳında müsellem-i sığār u kibār ve pesend-i ümerā-yı 'alī-tebārdur. Ḥuşūşā ṭarz-ı nesḫ-i ta'līḳda peyrev-i ḳutb-ı Yezdī ve ġāyibāne şākird-i Sulṭān 'Alī-i Meşhedī olup ḳıṭ'a dercinde mānend-i ḫoş-nüvisān-ı zamān maṭlūb-ı pīr ü cevāndur. Ṭab'-ı ṣāf-ı pāki üslūb-ı naẓm-ı belāġat-nümāda bī-hemtā ve ẕihn-i rūşen-i F142b derrāki neşr-i fesāḥaṭ-fezāda yektā ve elsīne-i şelāşede eş'ār-ı dürer-bār ve naẓm-ı ābdār dimede miṣāl-i yārān-ı ebrār-ı selīs ü hem-vār ve muṣāḥabet-i dil-küşāsı feraḥ-fezā-yı dil-i germ-i merdüm-i aḥrārdur. Zamān-ı evāilde kendü başına sulṭān-ı şehr-i zevil olan Böke Begüñ ferzend-i bülendi olan Me'mun Begüñ ḫıdmetinde kātib-i divān ve güzīde-i a'yānıdur. Ol şūḫ-ṭab' u şīrīn-güftāruñ bu ġazel-i bī-bedel-i ḫūb-eş'ār netice-i fehm-i sāz-kārıdur taḥrīr olundı.

*Ġazel*: Görüp yārı ġamuñ .....*

Bu ma'nādan dilā ġāyetde miḥnet dīdeyüz senden

Yeter ötdüñ çemende yalıñuz bir söyle bir dinle
Biz ey bülbül figanda artucaḳ şūrīdeyüz senden

Nişār-ı rāh-ı dil-dār eyledüñ bir demde maḳdūruñ
Biriz ey çeşm-i güher-bār iḥsān dīdeyüz senden

Libās-ı himmeti degdirmezüz çirkāb-ı dünyāya
Sañā baş egmezüz ey dehr-i dāmen çeydeyüz senden

---

318- Elveledü sırru ebihi : Çocuk babasının yolundadır.

* Hiçbir nüshada olmadığı için mısra yarım kaldı.

Bizi her dürne memnün itmedüñ luṭf itdüñ ey himmet
Ki ʿİlmī gibi şimdi ʿālem-i ʿulvīdeyüz senden

[*Diger*] : Ebr-i zülfün ṭagıdup perde-i ruḫsār itdi
Ol güneş yüzlü yine gündüzümüz ṭar itdi

Ḳapayan çeşmi degül ḫ ab-ı ḫayālüñdür ḳim
Girmesün ġayr diyü ḳapuyı dīvār itdi

Ne gedāyum ki senüñ ṭavf-ı ser-i kūyuñda
Beni gördükde ṣadā eylemeden ʿār itdi

[*Diger*] : Meydür bizüm ṭarīḳ-ı melāḥaṭde pīrimüz
Ey beng yoḳ senüñ ile ḫayr ü faṭīrimüz

Bu ġazel-i Fārisī daḫi anlaruñdur şebt olundı.

*Gazel*: مرا گر دست غم پیمانهء عشرت نکون باشد
ببزم او که جز شادی نگنجد بار چون باشد [319]

F143a دل سیر از حیاتم از تو اندم میشود راضی
که از تیغت چو مرغ نیم بسمل غرق خون باشد [320]

منم در بزم وصلش کرده حا خوش حیرتي دارم
که این دولت فزون از یاري بخت زبون باشد [321]

ندارم تاب بي او زیستن جان دادم اولی
بکوي نیستي کاش امشبم غم ر مخمون باشد [322]

---

319 Merā kez dest-i ġam peymāne-i ʿişret nigūn bāşed
Be-bezm-i u ki cuz şādī ne gunced bār çūn bāşed
Benim gam elinden (hüzünden) mutluluk şarabı varsa (Hüzünlü olduğum halde) onun meclisine mutluluktan başkası sığmaz (hüzün oraya giremez).

320 Dil-i sīr ez ḫayōtem ez tu ān dem mīşeved rāzī
Ki ez tīġet çü murġ-ı nīm-bismil ġarḳ-ı ḫūn bāşed
Hayattan bıkan gönlüm ancak senin kılıcınla yarı canlı kuş gibi kana bulanınca razı olur.

321 Menem der bezm-i vaṣleş kerde cā ḫoş bayretī dārem
Ki īn devlet fürūn ez yārī-i baḫt-ı zebūn bāşed
Ben onu kavuşma meclisinde güzel bir yer edindim, şaşarım ki bu devlet zebun bahtımın yardımından daha fazladır.

322 Ne dārem tāb-ı bī u zīsten cān dādenem evlā
Bekūy-ı nīsti kāş imşebem ġam reh-nümūn bāşed

مجو صبر از دل علمي كه جان چون تو شوخی شد
كجا ديكر دران دل طاقت صبر و سكون باشد[323]

**ū86b ʿĀRİF ÇELEBİ**: İstanbuldandur. Dergāh-ı muʿallāda ḫazīne-i ʿāmire kātiblerinden olup nice nice menāṣıb-ı şāyeste-iḳbāl olmağın lāyıḳ aḳrānına fāyıḳ olmışdur. Āḫir fermān-ı sulṭān-ı cihān-sitān ile vilāyete taḥrīrin itmişler. Erbāb-ı timārı kendüden ḫoşnūd idüp āḫirü'l-emr dergāh-ı şāh-ı cihānda seksan biñ akçe zeʿāmetle müteferriḳa olmışlar. El-ḥaḳ merd-i ʿārif ve rümūz-ı umūrdan vāḳıf eşʿār-ı dürer-bārı muḥaḳḳıḳāne ve güftār-ı nezāket-ġūzārı muvaḥḥidānedür. Sene tisʿa ve semānin ve tisʿami'ede ferzend-i ercmendleri ʿĀrif-zāde dimekle iştihār bulan Muṣṭafa Çavuş ṣāḥib-i ḫoş-emr sulṭān-ı cihān metāʿ-ı Sulṭān Murād ile Bağdāda gelüp ḫıdmetlerine müşerref olduḳda vālid-i erşedlerinüñ naẓmın istimāʿ idüp bu teẕkireye yazılmasına ṭālib oldı. Bu bende daḫi taḥrīr olunmasını münāsib gördi .

*Ġazel*: Ṭıfl-ı dil raḥm-ı tenüm içre degülken ʿalaḳa
Yazdı Ḳassām-ı ezel ḫāṭ-ı belādan nafaḳa

Ḳodı utmaḳ içün ṭıfl-ı dili dīdelerüm
Bezm-i miḥnetde olan nuḳl-ı ʿunābı ṭabaḳa

Ġayriden ṣorma ġam-ı hicri gel e benden ṣor
Ṣığmaya biñde biri nīce kitāb u varaḳa **F143b**

Ḳadd-i bālāsına dil düşeli buldı rıfʿat
Serve ṣarılmaġ ile buldı ʿulyā-yı ʿışḳa

Dergehüñ sāilidür ʿĀrif ider şey' li'llāh
Ḫāṭ-ı vaṣluñdan umar luṭfuña lāyıḳ ṣadaḳa

[*Diğer*] : Ferş-i nakşından gözüñ yum ʿarş-ı aʿlāyı görüp
Sufle meyl itme gönül ṭaḳ-ı muʿallāyı gözet

---

Onsuz yaşamaya tahammülüm yok, benim için ölmek daha evladır. Yokluk mekanına doğru bu gece keşke gam bana kılavuz olsa.

323 Mecū ṣabr ez dil-i 'İlmī ki cān çun tu şūḫī şod
Kucā digar der ān dil tāḳat-i ṣabr u sükūn bāşed
İlmî'nin gönlünde sabır arama, canım senin gibi bir şuh ( küstah, arsız, neşeli) oldu. O gönülde artık sabır ve sükuna takat nereden olsun.

Āhum ol deñlü ḳanādil aṣdı ṭaḳ-ı çarḫa kim
Bend-i reh şāyet ṣaḳın deyr-i Mesiḥāyı gözet

Ey ümīd-ber ḳılan dāim ḥarāset üzre ol
Būstān-ı dilde olan naḫl-i ḫurmāyı gözet

[*Diğeri*] : Ġamuñ bezminde ḳaddüm çeng idelden bār-ı hicrānuñ
Ser-ē-pā aña rengīn tārlar çekmiş durur yā *

[*Diğeri*] : ʿAks-i māh-ı nevle māh-ı ḫançer-i yāri görüp
Ṣaldılar reşk eyleyüp ʿĀrif ṣuya ḫançerlerin **B153b Ü89a**

**ʿULVĪ BEG:** İstanbūlī. Zaʿīm **W29a** ʿAlī Çelebi dimekle meşhūr ve ʿuluvv-i şān ile efvāhda meẕkūr Rūm ili beglerbegisinüñ divān-ı ʿālī-şānında defter kātiblerindendür. Ḥadd-ı ẕātında şūḫ-ṭabʿ u ḫoş-ṣoḥbet rūz u şeb ṭālib-i kesb-i kemāl-i maʿrifet üzre olup ʿālī-meşreb ü pāk-meẕheb ve şiʿr ü inşā ile ser-āmed-i aḳrān ve fehm ü firāsetle yegāne-i devrān geçinür. Eşʿār-ı pür-sūzı ve güftār-ı dil-efrūzı meşhūr ve maḳbūl-i merdüm-i nezdīk ü dūr olmaḳ üzredür. Bu ġazel ile bir iki beyt ol şāʿir-i bülend-himmetüñ naẓm-ı dürer-bārı ve eşʿār-ı şeker-güftārındandur.

*Ġazel*: Vechi var meyden ḳızarsa dilberüñ zībā yüzi
Bu muḳarrerdür ḳızardur bāde-i ḫamrā yüzi

Tīġını ʿüryān iderse her yaluñ yüzlü güzel
Ben buyun ʿāşıḳları döndürmeye ḳaṭʿā yüzi **BE98a**

Dāġ-ı ʿışḳı dil metāʿı üzre ursam yaraşur **B87b**
Ġālibā merġūb olur ṭamġa ile kālā yüzi

Yüzi doymaz āh serde yāre ḳarşu kimsenüñ
Āsidür ġāyetde ol mihr-i ḫūbān-ārā yüzi

Şöyle pürdür dāġ-ı ḫūnīn ile sīnem ʿUlvīyā
Lāle-i Nuʿmān ile zeyn oldı ṣan ṣaḥrā yüzi **F144a**

[*Diğeri*] : Cān atup her şeb dilā ol şemʿ-i cemʿ-ārāya düş
Yaḳmasun pervāneler bāl ü perin araya düş

* Bu mısra'da vezin düzelmiyor. Tek nüshada olduğu için bir şey söylemek mümkün olmadı.

Sözlerüñ dillerde meẕkūr ola dirseñ ʿUlvīyā
Düzme ḳoşma sözleri ḳo ʿālem-i maʿnāya düş **S154a**

**ʿULVĪ-İ İstanbūlī**: Dānişmend ṭāifesindendür. Derzi oğlı dimekle meşhūr ṭabʿ-ı şūḫı nezāketle efvāhda meẕkūr ḥaḳḳā budur ki ḍurūb-ı emṡāl bulmada peyrev-i Necātī ve maẓmūn-ı **V92b** belāğat-nümūn ile mānend-i Ẓātī ve edā-yı nāzük ile miṡāl-i Ḥayālī ve selāset-i elfāẓ ile reşk-i Hilālī geçinürse yiridür. Zīrā ki gülbin-i ṭabʿ-ı veḳḳādı libās-ı istiʿdād ile pirİste ve nihāl-i ḳāmeti ḫılʿat-i mevzūniyyet ile **Ü89b** ārāste olmağın ol bülbül-i naġme-serānuñ bu vechile ser-ā-pā ḳaşīde ile ġazeliyyāt-ı nefīsi ve terciʿ-bend ile taḫmīsi maḳbūl-i ṭabʿ-ı erbāb-ı mihr ü vefā ve pesendīde-i ḫāṭır-ı aṣḥāb-ı ṣıdḳ u ṣafādur. Her an ʿuluvv-i himmetin şiʿr ile muṣāḥabete ve ḫıdmet-i ehl-i maʿrifete ṣarf idüp her birinden aḫẕ ü cerr ile fāidemend ve beyne'l-eḳrān ser-bülend olmışdur ve bu ḫarāb-ābāda geleli hemīşe ḳayd ü bend-i cihāndan āzāde ve dil-dāde-i dilberān-ı zamān ve sergeşte-i devrān kimesnedür. Bu ġazel-i pür-meṡel anuñ eşʿār-ı muḫayyel-i bī-bedelindendür. Erbāb-ı ʿayş u ḫuẓūra ve aṣḥāb-ı ẕevḳ ü sürūra mefhūm ü maʿlūm ola diyü bu evrāḳ-ı dil-firīb ve defter-i ʿāşıḳāna ṡebt olmış. **BE98b**

*Ġazel*: Çengi menʿ eylerse muṭrib zāhid-i mecnūnede
Diñlesün nāyı o yir hem şerʿada ḳānūnede **S154b**

Dil virelden cām-ı laʿlūñle ġubār-ı ḫaṭṭuña
Tövbe itdüm bāde-i gülgūne de maʿcūne de

Ġarḳa virdi ʿālemi ey Yūsuf-ı mıṣr-ı cemāl
Eşk-i çeşmüm ġālib oldı Nīle de Ceyḥūne de **F144b**

Nān-ı ḫuşke ḳāniʿim ġam yemezüm dünyā içün
Minnetüm yoḳ ṭālib olman gence de Ḳārūne de **B88a**

Ol şehe billāhi söyleñ dostlar lāyıḳ mıdur
Şād idüp aġyārı ʿUlvī bendesin maḥzūn ide

[*Diğeri*] : İşler yüregüm yāreleri bitmez oñulmaz
Ṣabr eyleyelüm çāre nedür bitmez iş olmaz **V93a**

Günden güne artarsa n'ola ḥüsn-i dilārā
Gülzār-ı cinānuñ gül-i raʿnāları ṣolmaz

[*Diger*] : Ey göñül gayrıya meyl eyleme cānān bir olur
Birinüñ ʿışḳı derünuñda yiter cān bir olur

[*Diger*] : Fütāde dilleri seyr eyledükde toprakda
O şehsüvār didi kim göñüller alçakda

[*Diger*] : Berāber görme servi ol nihāl-i mīve-i tāze
Metāʿ-ı ḥüsne ey ḥāce bilirsün olmaz endāze

[*Diger*] : Ḫaṭṭı gelicek yār beni firḳate ṣaldı
Ġam çekme göñül kim çoġı gitdi azı ḳaldı Ü90a

Gitdükçe göñül ṭālib olur genc-i viṣāle
Ḥırṣ ise ziyād olmada ʿömr ise azaldı

[*Diger*] : ʿAdem gülzārına bir gonce-leb cānānımuz gitdi
Dirīġ ol serv-i ḳad sīmīn-beden tīz bitdi tīz yitdi

[*Diger*] : Ġāyet ile güc olur ʿāṣıḳa terk-i dilber
Nāṣiḥüñ sözine aldanma ḳolayın söyler

[*Diger*] : Ey dil ḥikāyet-i ġamı nādāna söyleme
Mecnūn-ı ʿışḳ iseñ n'ola yabana söyleme

[*Diger*] : İʿtikād-ı yāre gelmez ẓemm-i düşmenden ḫalel
Kāinat içre meşeldür gerçi من يسمع يخل [324]

[*Diger*] : Naẓm-ı ʿUlvīye n'ola dirsem Necātī ṭarzıdur
Besler oldı bikr-i maʿnālar bulup nīce meşel

[*Diger*] : Kerem ḳıl alma sīneñ sīne-i mecrūḥ-ı ʿUlvīden
Bilirsün ey ṭabīb-i cān oñulmaz yāre bī-merhem

---

324- Men yesmaʿ yaḫil: İşiten (duysa) bozulur

[*Diğer*] : İḥtirāz it yıḳma ʿāşıḳ gönlün ey çeşm-i ġazāl
Bu meşeldür herkesin gönlünde bir arṣlan yatur

**Mevlānā ʿABDÜ'L-VĀḤİD**: Zübde-i ṣāḥibān-ı pāk-aʿḳāyid ve vāreste-i keyd-i erbāb-ı mekāyid ve ḫātır-ı ʿāṭırı ḳüyūd-ı cihāndan azāde olmaġa sebeb bu ki Ebū Bekr-zāde dimekle elsine-i ḫavaṣṣ u ʿavāmda meẕkūr ve meşhūr-ı merdüm-i eyyāmdur. Ol mürebbī-i **F145a** gül-i gülistān-ı suḫen-verān ve maṣdar-ı ʿilm ü ʿirfān ve menşe-i maʿānī vü beyān vücūd-ı ʿālī-maḳāmı naẓar-kerde-i ṣāḥib-naẓarın kirāmı olmaġın mecmuʿa-i naẓm-ı pür-niẓāmda Nāmī maḥlaṣ ile iḥtirām-ı tām bulmışdur. Mevlid-i pür-sürūrı şehr-i Mardin ve ẕātı maḳbūl-i erbāb-ı dindür. Ol sālik-i mesālik-i ḥikmet ve mālik-i memālik-i faẓīlet ḳuẓāt-ı ʿālī-derecāt ve ḥükkām-ı ʿadālet-işbātdandur. الولد سر ابيه [325] muḳteżāsınca dānişmend-i pāk-izʿān ve müṭālaʿa-i tefāsir ü eḥādişde bī-naẓīr-i erbāb-ı ʿirfān ve zebān-ı Fārisīde ser-āmed-i zebān-ı dānān ve ḫurde-şināsān-ı cihāndur. Şeb ü rūz ol yār-ı şemʿ-i naẓm-efrūz meyl-i eşʿār-ı pür-sūz ve cüst ü cüy-ı güftār-ı şāʿirān-ı maʿānī-endūz ḳılup ve ol nikū-ḫalef şuʿarā-yı selefüñ ekşer-i ġazeliyyyātın taḫmis idüp şöyle irtibāṭ virmişdür ki rāḳımları görse ferāḫ bulup ṭabʿ-ı selīsleri inşirāh u inbisāṭ bulurdı. El-ḥaḳ muṣāḥabeti dil-küşā ve leṭāyif-i i ġamz-edādur. Cümle-i naẓm-ı pür-edālarından bu ġazel-i şīrīn maṭlab olup ḥasb-i ḥāl-i dil-i ġamgīn olmaġın kendüme enis dutup taḫmis olınup bu teẕkireye şebt olundı.

*Muḫammes*: اي بت لاله رخ سرو خوش حركات
جويد از تلخي هجر تو دلم فوز و نجات
از زبان تو بود طوطي بيچاره نكات
اى لب لعل تو شيرين ز شكر هم زنبات
ميبرد خضر ز لعل لب تو آب حيات [326]

**F145b**

سوى كلشن بخر ام اى كل تر همچو سمن
معتدل كشت هوا باغ جهان دشت ختن

---

[325] El veledü sırru ebihi: Çocuk babasının yolundadır.

[326] Ey büt-i lāle-ruḫ-ı serv-ḳadd-i ḫoş ḥareket
Cüyed ez telḫī-i hicr-i tu dilem fevz ü necāt
Ez zebān-ı tu boved tūtī-i bī-ḥāre nikāt
Ey leb-i laʿl-i tu şīrīn zi şekker hem zi nebāt
Mībered Ḫıżr zi laʿl-i leb-i tu āb-ı ḥayāt

Ey lâle yüzlü, servi boylu, hoş hareketli güzel; gönlüm senin ayrılığının acısından kurtuluş arar. Senin dilinden biçâre papağan nükteler söylemeye başlar, senin al dudağın şekerden de, nebattan da tatlıdır. Hızır senin al dudağın dan hayat suyu götürür.

1 مژده اي عاشق اواره اشفته سخن
2 نو بهارست صفابخش شد اطراف چمن
3 وقت آن شد كه كند بلبل گويا نغمات [327]
4
5 پاي بند دل ما نى سر موى تو بود
6 نيت راه نوردان نه بكوي تو بود
7 نه همين مقصد عشاق بسوى تو بود
8 غرض از كعبه همان ديدن روي تو بود
9 ور نه هر گز نبود ميل بسوى عرفات [328]
10
11 اي ز سير در تو اهل نظر ديده جلا
12 كه از وكشته مصيقل دل اهل صفا
13 عالم از بوي سمنساي تو خوشبو ز هوا
14 از غبار ره تو برده مكر باد صبا
15
16 بمشام دل و جان مير سدم خوش نفحات [329]
17 عهدم كشته بپابوس تو مايل صنما
18 عاجز از در كه تو شد مردم كاهل صنما
19 پى بسر دهنت هست چو مشكل صنما
20 چون كند وصف قدت نامي بيدل صنما
21 ز انك هست ان قد رعناى تو عالى ز صفات [330]

---

327 Süy-i gülşen be ḫurām ey gül-i ter hem çü semen
Mu'tedil geşt hevā bāġ-ı cihān deşt-i Ḫoten
Müjde ey ʿāşık-ı āvāre-i āşüfte suḫen
Nev-bahār est şafā-baḫş şod etrāf-ı çemen
Vaḳt-i ān şod ki honed bülbül-i güyā naġamāt

Ey taze gül, yasemin gibi gülşene doğru salın; hava, bağ-ı cihan ve Hoten ovası güzelleşti. Ey avare ve perişan sözlü âşık, sana müjde, ilkbahar mevsimidir, çemenin etrafı mutluluk verir oldu. Bülbülün ötme vakti geldi.

328 Pāy-bend-i dil-i mā ney ser-i müy-i tu boved
Niyyet-i rāh neverdān ne be küy-i tu boved
Ne hemin maḳṣad-ı ʿuşşāḳ be-süy-i tu boved
Ġeraz ez Kaʿbe hemān dīden-i tüy-i tu boved
Ver ne hergiz ne boved meyl be-süy-i ʿArafat

Bizim gönül bağımız senin saçının ucu olmasa sâliklerin niyeti senin diyarına doğru gitmek olmasa, âşıkların maksadı sana doğru olmasa, Ka'be'den garaz senin yüzünü görmek olmasa, asla Arafat'a doğru kimse meyletmez.

329 Ey zi seyr-i der-i tu ehl-i naẓar dide cilā
Ki ez u geşte muṣayḳal dil-i ehl-i şafā
ʿĀlem ez büy-ı semensāy-i tu ḫoş-bū zi hevā
Ez ġubār-ı reh-i tu borde meger bād-ı şabā
Be meşām-ı dil ü cān mīresedem ḫoş nefehāt

Senin kapını seyretmekten nazar ehlinin gözleri cilalandı. Çünkü onunla safa ehlinin gönlü temizlenmiştir. Âlem senin yasemini andıran kokudan güzel kokularla doldurmuştur. Senin yolunun tozundan sanki sabah rüzgarı bir şeyler almış. Canıma ve gönlüme güzel kokular gelmekte.

330 ʿAhdīyem geşte be-pāpūs-ı tu māyil şanemā

**BE99a** **ʿĀLĪ:** Mevlid-i şerīfi İstanbul ve nām-ı laṭīfi Muṣṭafā Çelebidür. Beg-
zāde dimekle meşhūr ve ḫulḳ-ı ʿaẓīm ile güzīde-i cumhūr ve aḳrānı içre
maḳbūldür. Taḥṣīl-i ʿulūm-ı ẓāhire **V93b** ḳılurken ferāġat eyleyüp ṭarīḳ-ı
Ḫalvetīye sālik ve seyr ü sülūkında taṣfiye-i baṭın ḳılup nice maʿārife
mālikdür ve ḥadd-ı ẕātında ʿālī-meẕhep ve ṣāḥib-**F146a** meşreb kimesnedür.
Ḥālā rūz ü şeb himmet-i ʿālīyesin maʿrifete ṣarf idüp zebān-ı fürse
mümāreset gösterüp ʿarūż u muʿammā fünūnından ḫabīr ve şiʿr ü inşā
ṣınıfından ġayrīler gibi āgāh u bī-naẓīr ʿale'l-ḫuṣūṣ fenn-i tevārīḫde müver-
rīḫ-i dil-pesend **B88b** ve maḳbūl-i erbāb-ı huşmenddür. Muḳeddemā pādi-
şāh-ı zaman aʿnī Sulṭān Süleymān cānibinden emr-i ʿālī cārī olup cānib-i
mezār-ı pür-envār ciger-küfle-i seyyidü's-şaḳaleyn ve ehl-i sünnetüñ
ḳurretü'l-ʿaynı olan İmam Ḥasaneyn رضوان الله عليهم[331] Kerbelā
ṣaḥrasına nehr-i ʿālī cārī itdükde **Ü90b** bir tārīḫ-i ābdār manend-i dürr-i
şehvār **B155b** silk-i naẓma münselik ḳılmış ki teşne dillere ẕikrinden ṣafā
vü ḥayāt-ı cān-fezā peydā olmışdur. Ol tārīḫ-i ġarrā budur ki bu evrāḳda
şebt olundı.

*Ḫāṭıʿa fī't-tārīḫ*: Gūyiyā bu çeşme bir saḳḳā durur
Rāh-ı Ḥaḳda teşne eyler cüst ü cū

Lülesi anuñ dehendür şu dili
Dil döker kime olursa rū-be-rū

Şu gibi ezberlemiş oḳur revān **BE99b**
Mācerā-yı dehri ʿālī sū-be-sū

Öñüne kim gelse dir tārīḫ içün
Mā Ḥüseynle Ḥasan ʿışḳına şu **BE100a**

**ʿARŞĪ:** Rūm ilinde Yeñibāzārdan ehl-i ʿilm ṭāifesinden idi. Aḳrānı arasında
ʿilm ile mümtāz ve şuʿarā mābeyninde şāhbāz fikreti hümā-āsā ʿarş-pervāz
olup evc-i aʿlādan maʿānī nice himmet ile şikār ve ṭūṭī-ṭabʿ-ı şeker-rīzi

---

ʿĀciz ez dergeh-i tu şod merdüm-i kāhil şanemā
Pey be-sarr-ı dehenet hest çü müşkil şanemā
Çün koned vaṣf-ı ḳadet Nāmī-i bī-dil şanemā
Z'ān ki hest ān ḳad-i reʿnā-yı tu ʿālī ze ṣifāt

Ey sanem, ben Ahdî senin ayağını öpmeye mayil oldum, senin dergahına erişmeye tembel kimseler aciz kalır, senin ağzının sırrına ermek müşkil olduğundan âşık Nâmî senin boyunu nasıl vasfetsin. Çünkü senin o güzel boyun sıfatlardan daha üstündür.

331 Raḍvānullahi ʿaleyhim: Allah onlardan razı olsun.

**V94b** bülbül-i dil-sitān olup re'y-i gülbīzi gül gibi efkāruñ ʿarūsun derkenār ḳılmış. Egerçi eşʿāruñ aḳsāmından behremend idi lākin üslūb-ı tārīḫde bī-mānend ü muḫayyel ü pür-meṣel altı ṭarīḳla nice nice tevārīḫ peydā itmiş **F146b** müverriḫ idi ve soḫbet-i ḫaṣṣı feraḥ-baḫş-ı dil-i ġam-gīn ve ebyāt-ı ṭarab-güsteri dilkeş ü rengīn vāḳıʿ olmışdur. Cümle-i tevārīḫ-i bī-miṣālinden biri bu ki melikü'ş-şuʿarā-yı zamān olan Ḫayālī mevtine dimiş **B156b** ziyāde nāzük ü sūznāk ve şu gibi revān ve ʿuyūbdan pāk ve ḫayālden ḫālī degüldür.

*Kıṭʿa-i tārīḫ*: Ḫayālī kim ġazel-i ṣıyt ü ṣadāsın
Tamāmet nūḥ ḳubāb-ı çarḫa ṣaldı

Çeküp şimşīr-i şiʿr-i ābdārın
Hezārān pehlevānı nāẓımı çaldı

Bu meydān içre sulṭānı cihāndan
Semend-i ṭabʿ ile öñdüller aldı

Yumup göz sāḥil-i hestīden āḫir
ʿAdem baḥrine māhī-vār ṭaldı

Didüm ʿArşī işidüp añа tārīḫ
Sözi dilde Ḫayālī gözde ḳaldı

Bu maṭlaʿ-ı dervişāne ol şāʿir-i ʿarş-āşiyāne eşʿārındandur ḥasb-i ḥāl-i erbāb-ı ṭarīḳat ve vaṣf-ı ḫāk-nişīnān-ı kūy-i ḥaḳīḳatdür naḳş u nigār-ı berṣaḥife-i rūzgār oldı. **Ü91b**

*Maṭlaʿ*: Bize dek geldi gerçi kim firāz-ı kūy-ı cānānuñ
Hele biz üstine yol sürdük alçaḳdan gelüp anuñ

**ʿADNĪ BEG:** Ḥamid ili sancağındandur lākin zamān-ı evāilde āslambolda tavaṭṭun itmişlerdür. Aṣl u neseble pādişāh-ı nikū-nijād ḥażretlerinüñ ābā vü ecdād-ı pāk nihādlarına şamīm-i ḳalbden ṣadaḳatle ʿubūdiyyet yüzinden ḫıdmet idüp ekṣer-i zamān mecālis-i behişt-āyinlerine yüz sürüp soḫbet-i ḥayāt-efzālarıyla kāmbīn olan **F147a** erbāb-ı ʿizz ü temkīndendür. Ḥusūṣā vālid-i büzürgvārı bi't-tabʿ envāʿ-ı naẓma māyil olup *Li'llāhi darrahu ḫāyil* dimege ḳābil ḳılmışdur. Meẕkūr sulṭān-ı leşker-şiken-i İrān u Turānuñ çavuşları silkinde duʿācı olmaġın maḥlaṣ-ı laṭīfin Duʿāyī itmişler. Eşʿār-ı

belāġat-engīzi bī-ḥadd ve güftār-ı faṣāḥat-āmizi lā-yuʿaddur. Sābıḳü'z-ẕikr daḥi ḥaḳan-ı cihāngīrüñ çavuşları içre duʿacı Aḥmed Çavuş dimekle iştihār-ı tām bulup aḳrān arasında benāmdur. Ẕihn-i nāzüki edā-yı pāk ile suḫen-güẕār ve ṭabʿ-ı ẓarāfet-nümāsı her nesneden ḫaberdār ve leṭāfet-i muṣāḥabetle ve ẓerāfet-i nezāketle şāʿir-i ẓarīfdür. Ḥükm-i pādişāh-ı ʿālem-penāh ile sene sebʿa ve şemānīn ve tis'āmi'e Muḥarreminüñ evāḫirinde Bağdāda geldükde ḫıdmet-i şerīfleri ile müşerref olduḳda eşʿār-ı dürer-bārı teẕkār olundı budur ki naḳş u nigār oldı.

*Naẓm*: Her seng-i cefā kim atar ol Bosnevī dilber
Doḳınmaya şāyed diyü cān sīnede ditrer

[*Diger*]: Nitekim şehler olur taḫta mālik
Serīr-i ḥüsne sen daḥi keẕālik

*Ġazel*: Gözlerüm yaşına raḥm itmezsin ey nūr-ı baṣar
Seyl-i eşküm cüş idüp dünyāyı ġarḳ ider baṣar

Bāde gibi bir dürlü ḳanlu yatağısun diyü
Bāġbān āveng idüp engürı anuñçün aṣar

Cānla ben müşteri iken sen metāʿ-ı vaṣluñı
Her neye olursa ey nāzük miyānum bañа ṣar

Gözlerüñ her dem ḥarāmīler gibi ḳan atmada
Ġamzeñ ādemler helāk eyler ṣaçuñ yollar baṣar

ʿAdnīnüñ ger külbe-i aḥzānına kılsañ nüzūl
Cān u dildür ʿarż olan ʿizz-i ḥuẓūra muḫtaṣar

[*Diger*]: Nice yazam güzelüm vaṣf-ı miyānuñ bilemem
Mū gelür başlayıcaḳ çünki zebān-ı ḳaleme **V96a**

**ʿULŪMĪ:** Dergāh-ı muʿallā yeñiçerilerindendür ve mevlidi İstanbuldur. ʿİlm ü ṣalāḥ ile şüleḥā ve ʿulemā içre maḳbūl kimesnedür. Ḥażret-i Şeyḫ Emīr Neccārī *ʿaleyhi'r-raḥmetü'l-Bārī* neslinden **F147b** olan Şeyḫ ʿAbdü'l-leṭīf **B89b** Efendinüñ ḫıdmet-i şerīfine irişüp irādet-i ṣādiḳ gösterüp ṭarīḳ-ı **B157a** Naḳşıbendīden behremend ve yārān içre ṭarīḳla ser-

bülenddür. Mezkūr şeyḫ Kaʿbe-i şerīfe varup mücāvir olup nice nice ʿazīzlerden ʿizz ü temkīn ve āyin-i dīn taḥṣīl ü tekmīl itmiş. Aña bināen ẕātı kemālāt-ı ʿulūm ile pirīste ve aḫlāḳ-ı ḥamīde ile ārāste ve zebān-ı Fārisīye ve ḫaṭṭ-ı nestaʿlīḳa ḫayli mümāreset gösterüp ve ṭarz-ı Nevāyīye ve muʿammāya cehd idüp geregi gibi ḥāṣıl ve pesend-i ehl-i dil olmış. Eşʿār-ı dil-peẕīri maḥabbet-endūz ve güftār-ı bī-naẓīri pür-sūz vāḳıʿ olmışdur. Bu bir nice meṭāliʿ u beyt anuñdur taḥrīr oldı.

*Ebyāt:* ʿUşşāḳa ḫāk-i rāhuñ olur kuḥl-i çeşm-i cān
Şoḳşun gözine sürmesini ehl-i Işfāhān **BE101a**

[*Diger*] : Dilā yār olmaz idüñ ʿışḳ ile ger sende ʿār olsa
Ḳuşlamazduñ cünün ehline ʿaḳluñ saña yār olsa

[*Diger*]: Eşmez idi seg-i yār benüm ḫāk-i mezārum
Olmasa eger būy-ı kebāb-ı dil-i zārum

[*Diger*]: Bī-kīne benden yüzin döndürdi ol ārām-ı dil
Dost düşmen oldı düşmen ḥāṣıl itdi kām-ı dil

Bu muʿammā daḥi anlaruñdur. *Muʿammā be ism-i Kemāl* **V96b**

گر هردو ابروی ترا باشد سردعوی بهم
خیزد خصومت از میان چون خال تو گردد حکم[332]

**ʿAŞḲĪ:** İstanbul muḳābelesinde vāḳıʿ olan Üsküdar nām ḳaṣabadandur. Babası dergāh-ı muʿallā yeñiçerilerinden imiş ve kendü de ol bölükde iken nāgāh gerdiş-i devr-i felekden ṭoḳuz **B157b** yüz altmış **F148a** üçde teninde bir ʿāriża peydā olmış. Ḫıdmetinde ḳuṣūr **Ü92a** ve zaḥmetle rencūr olduġı ecilden ʿulūfesin kesmişler. Ol eşnāda pādişāh-ı dīn-penāha ve ḫaḳan-ı Süleymān-bārgāha bir ġazel-i ġarrā diyüp şunmış maṭlaʿı budur.

*Maẓmūn* : Pādişāh-ı cihān penāhuñ ben
Nice yıl işiginde çāker idüm

332 Gar har du ebrū-yı turā bāşed ser-i defʿ be-hem
Ḫīzed ḫuṣūmet ez miyān çun ḫāl-i gerded ḥakem
Eğer iki kaşın birbiri ile kavgalı olsa, senin benim hakem olunca düşmanlık ortadan kalkar.

Ḥaste oldum kesildi dirlicegüm *
Sağ olursam şolağ olam dir idüm

Pādişāh-ı cihān aʿnī Sulṭān Süleymān-ı zamāna bu ġazel bahāne olup teḳaüd ṭarīḳı ile on aḳçe B90a iḥsān buyurmuşlar. Ḥālā sulṭān-ı felek-āşiyānuñ duʿā-yı ḫayrın virdi-zebān ve mūnis-i cān itmişdür ve ḥadd-ı ẕātında ber muḳteżā-yı maḫlaṣ ʿışḳ-ı İlāhiye maḥrem ve esrār-ı nā-mütenāhiye hem-dem kimesnedür. Bu bir ḳaç beyt anuñdur şebt olundı.

Şi'r: Çāk çāk itdi yaḳasın ṣubḥ-ı ṣādıḳlar gibi
Tāze dāġ urdı felek bağrına ʿāşıḳlar gibi

Lāle vü nergis tutar bezm-i çemende sāġarı
Olma ayıḳ sen daḥi maḥrūm fāsıḳlar gibi

**Mollā ʿİMĀD:** ʿAcem Semerḳandīdür. Eyyām-ı cevānīde BE101b ve ʿālem-i fānīde taḥṣīl-i maʿrifet ve tekmīl-i faẓīlet itmege rūz ü şeb raġbet gösterüp fünūn-ı ʿulūmdan ḫaberdār ve ol vilāyetde dānişmend olan yārān içre nāmdār olmış. Āḫir arzū-yı temāşā-yı diyār-ı Hind ve seyr-i memālik-i Sind idüp W97a terk-i vaṭan-ı aṣlī ḳılmış nice müddet ol diyārlarda erbāb-ı maʿārifle baḥş ü müẕākere üzre olup B158a her vādīden vāḳıf olmış. Ol eşnāda niyyet-i ṭavāf-ı Kaʿbe-i şerīf شرفها الله[333] ve ziyāret-i Medīne-i münevvere ḳılup tevfīḳ-ı Yezdānī ve ʿināyet-i Rabbanī F148b hādī-i rāh olup ol dergāh-ı felek-bārgāhlara irişüp aḳṣā-yı maḳṣūda ḥuṣūl bulup ʿibādet-i vācibü'l-vücūd yaʿnī farż olan ḥarż edā olunduḳdan ṣoñra ḫıdmet-i erbāb-ı ʿulūma irişmek içün diyār-ı Rūma gelmiş. İstanbulda tavaṭṭun ḳılup ṭarīḳ-ı ʿilme mübāşeret idüp dānişmend-i hūşmend Ü92b oldı. Ḥadd-ı ẕātında ʿilm-i kelāmda kemāl ile vücūdı ārāste ve fenn-i hendese vü heyʾetle ṭabʿı pirīste ve kütüb-i ʿulumı tertīb üzre görüp her birinden envāʿ-ı istidād ve her fenden bir dürlü fāide kesb idüp murāda irmek üzre olmağın maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i ʿulemā-yı Rūm ve pesend-i ḫāṭır-ı fużalā-yı her merzbūm olmışdur. Ve fenn-i muʿammā ve ṭarīḳ-ı ʿarūż ü ḳāfiye bilmede ḫūb ve Fārisī şiʿr BE102a dimede edā-yı pāk ile ebyāt-ı ḥayāt-baḫşı dilkeş B90b ü bāde-i nāb gibi bī-ġışş ü merġūbdur. Bu bir iki maṭlaʿ-ı dil-firīb anuñdur.

---

* -ila ahire tamamı Tezkire-i Hasan Çelebidedür (Müstensihin notu). Burada adı geçen şairin nereli olduğu konusunda bazı tereddütler hasıl olmuştur, çünkü Hasan Çelebi'de geçen Aşkî Yenihisarlıdır(bkz. C II s.636).

333 Şerrafehellahu : Allah onun şerefini artırsın.

*Şi'r:* بگویت ای شه خوبان گدای خاك نشینم
کدای کوي تو ام پادشاه روي زمینم [334]

*Ve lehu* زان صنوبر قد جدا قد تا ماند پا غر گل مرا
چون صنوبر غیر بار دل نشد حاصل مرا [335]

**Ü87b ʿIZĀRĪ :** Ḳaraman Ereglisindendür. Vālid-i ercmend-i ser-bülendi sipāhī ṭāifesinden aḥlāḳ-ı ḥamīde ile maʿrūf ve evṣāf-ı pesendīde ile mevṣūf kimesne imiş. الولد سر ابیه[336] kendüleri daḥi zümre-i küttābdan olup ʿilm ile aḳrānına ġālib ve ḫoş-nüvisān-ı dehr içre serāmed-i kātib ʿālem-i şebābdan ilā haẕihi'l-eyyām ol merd-i ferḫunde aḳlām itmek ile maʿārif ile benām olmışdur. Üslūb-ı divānīde Tāc-zāde-i ṣānī nesḫ-i taʿlīḳ ve nesḫ-i celī vü reyḥānī ve nesḫ-i ḥafīye ġāyet ile aʿlā ve ol vādīde bī-hemtā on iki ḳalemi **F149a** yazmaġa ḳādir ve fünūn-ı maʿrifetde kemāl-i dānişle zü-fünūn-ı ʿālem ve her ḳande olsa rūz ü şeb fużalāya hem-dem ve cebhe-i nāṣiyetde āṣār-ı ẕekā ve faẕīlet-i mübeyyen ü peydā ve çihre-i idrākinde envār u ḳābiliyyeti rūşen ü hüveydādur. Hemīşe ol yār-ı nīk-endīşe muṣāḥabet-i aṣḥāb-ı devlet ve mülāzemet-i erbāb-ı faẕīlet idüp sābıḳan maġfūr Sulṭān Süleymānuñ ḳapıcıları keṯḫüdālığından çıḳup Marʿaş Beglerbegisi Gülābī Meḥemmed Paşanuñ kātib-i divānı olup baʿde-hu İskender Paşa oġlı Aḥmed Paşa ḫıdmetinde olmışlardur. Bi'l-fiʿl mer-ḥūm Ṣāliḥ Paşa oġlı emīrü'l-ümerā ve'l-kirām Laḥsa Paşası Meḥemmed Paşanuñ divān kātibi olup anlaruñ iltifāt-ı şerīflerine maẓhar düşüp rūz ü şeb meclis-i behişt-nişān ve meḫfel-i münīf meʿālī ʿünvānları ile müşerref-dürler. Eşʿār-ı dürer-bār ve ebyāt-ı ḫuceste-şiʿārları vaṣf-ı lāle-ʿıẕārān-ı dev rān ve ḥasb-i ḥāl-i ʿuşşāḳ-ı nātüvāndur. Bu bir nice naẓm-ı dil-sūz mānend-i seyyāre-i ʿālem-efrūz ufḳ-ı ṭabʿından ṭulūʿ idüp āfāḳa şuyūʿ bulmışdur.

*Ebyāt*: Gehī mihr ü vefāñ egler beni geh cevr ü sedāduñ
Bihamdillah ki gitmez dilden ey meh bir nefes aduñ

[*Diger*]: Çeküp tīġ-ı cefāyı her ṭaraf müjgān-ı ḫūnrīzüñ
Olur māyil dem-ā-dem ḳana çeşm-i fitne-engīzüñ

---

334 Be-küyet şeh-i ḫūbān gedā-yı ḫāk-nişīnem
Gedā-yı küy-ı tuem pādişāh-ı rūy-i zemīnem
Ey güzellerin şahı, senin diyarında bir garip köleyim; senin diyarının köleşiyim ve yeryüzünün padişahıyım.

335 Z'ān ṣanavber-ḫad cüdā tā mānd pā der gil merā
Çün ṣanavber ġayr-i bār-ı dil neşod ḥāṣıl merā
O servi boyludan ayrı, ayağım çamurda kalınca, servi gibi gönül yükünden başka elde ettiğim bir şey olmadı.

336 Elveledü sırru ebihi: Çocuk babasının yolundadır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

[*Diger*] : Bir dem benüm ārām idemez sīnede cānum
İllerle ṭurur oturur ol serv-i dilārām

[*Diger*]: Ẕevḳ alur ġamdan kimisi kimisi şādīdedür
Her biri ehl-i cünūnuñ başḳa bir vādīdedür

[*Diger*]: ʿArż itse ḳāmetin n'ola ol serv-i dilbend
Kim beglerüñ olur ḳulına himmetin bülend **F149b**

Bu ġazel-i âbdār-ı dürer-bār elfāẓ-ı pāk-i hemvār ile ol şeker-güftāruñdur.

*Ġazel*: Nāz ile tekellüm ide ger ol güher-elfāẓ
Ağızdan o şīrīn dehenüñdür ṣaçar elfāẓ

Ey dürr-i girān-māye söze ger dehen açsañ
Cān riştesine luṭf ile eyler ḫaber elfāẓ

Vaṣf-ı der-i dendānuñı naẓm eyledügüm bu
Manẓūm ola söz anda olur muʿteber elfāẓ

Söz geçmedi laʿl-i lebüñe yoḳ yire ḫayfā
Deri gibi delindi yüregüm ey dürer elfāẓ

Şīrīn-lebüñ vaṣfı durur dilde kelāmum
Olsa n'ola ger şiʿr-i ʿIẕārī şeker elfāẓ

Bu ġazel daḫi anlaruñ cümle-i kelimāt-ı ḫayāt-efzā ve nikāt-ı dil-küşālarındandur.

*Ġazel*: Bir būsesi alınmaz iken yüz cefā ile
Pehlūya çekdüm ol ṣanemi biñ belā ile

Ḥālüm müşevveş oldı perīşān olup şehā
Çīn-zülfüñ añdı dil gice nāgeh ḫaṭā ile

Yıllar durur ki devr iderin şehrini dirīġ
Bir gün muḳābil olmadum ol mehliḳā ile

Āvāreler yeler yüpürür kūy-i yārda
Gezmekde būy-ı zülfi o şūḫuñ ṣabā ile

Öldürmek istedügi odur tīr ile beni
Alışdum ey ʿIẕārī dün ol ḳaşı yā ile **S158b W97b**

**ʿAṬĀ** : Edirnevīdür. ʿUlūm-ı ẓāhire iştiġāl gösterüp ḳānūn-ı edā ile sözleri ebdāne muvāfiḳ ve ʿilm-i ḥikmetde ḥekīm-i ḥāẕıḳ geçinür. Egerçi ṭabābet-i müslimīnde sözleri çoḳ lākin günde yüz kez berş yimeden ġayri hüneri yoḳdur. Hey'et-i ġarībe ve ṣūret-i ʿacībe ile meze-i rūzgār ve şeb ü rūz herze-kird ü bī-kār ve müdāvemet-i berşden ġāyet żaʿīf ü nātüvān ve tenāvül-i kahve ve afyondan **F150a** nizār u naḥīf ü bī-cān olmışdur. Güyā ki ṣūreti nesḫ olup veyāhūd meẕheb-i tenāsüḫi ḳavl ile rūḥ-ı pāki āḫir ḳālıba ḥulūl itmiş. Evżāʿ u eṭvār-ı ʿacībe ile ẓurafā içre maḳbūl ve üslūb-ı hicv ü hezlde bir ṭarīḳla hezzāl ü heccāv idi ki fi'l-meşel beyāżī vü siyāh-güftār-ı mużḥıḳ-ı ābdār ile şüst ü şū ve her vādī-i cüst ü cū idüp ve ebyāt-ı terzīḳ dimede aña irüp anuñ yanında ol vechile yüz agardamazlardı. Ġazeliyyātı bī-ḥadd ü lā-yuʿaddur cümlesinden bu ġazel ki ebyātınuñ āb-ı rūyıdur bir ḳaç beytle şebt olundı. **Ü93a**

*Ġazel*: Dem-be-dem gözlerimüñ yaşları aḳmaġ ister **BE102b**
Yār küyundan anuñçün beni ayırmaġ ister

Bükülüp şāḫ gibi ḳaddüm iñledügi bu kim
Mīve-i cānumı ol yār ḳoparmaġ ister

Bir iki dāġ ile ey lāle geçinme ʿāşıḳ **S159a W98a**
Yalñuz ol yüzi gül sīnede bīñ dāġ ister

Devr-i bī-raḥmuñ elinden nice ḳan ağlamayın
Beni bir cān-ı ʿazīzimden ayırmaġ ister

Ey ʿAṭā işigi kelbi dirilürmiş o raḳīb
Kendüyi āḫir ögüp göge çıḳarmaġ ister

[*Diğer*]: Seni biñ dürlü belālarla gören ʿāşıḳa baḳ
Ġam-ı ʿAẕrā ile yolunda ölen Vāmıḳa baḳ **B91a**

Gündüzin zerḳ u riyālarla gezen zāhidi gör
Ḳarañuda yüzini yire süren fāsıḳa baḳ

Meẕkūruñ ṭarīḳ-ı hicvde maʿānī-yi rekīk ile muḳaṭṭaʿātı çoḳdur yazmasını terk-i edeb bilūp tesvīd olmadı lākin cümlesinden bu ḳıṭʿa ki çendān elfāẓ-ı mühmelesi yoḳ ḳahve fincānı ḫuṣūṣunda Küçük Tābi vaṣfında dimişdür şebt olundı.

*Ḳıṭʿa*: Ne revādur serīḳa ṣāḥibi Tābī sen iken
Baña işnād idüben eyleyesin būhtānı

Dāyireñ ben bilürem n'eydügini gel berüye
Saña çalmaḳ nic'olur göstereyin fincānı **F150b**

Meẕkūr Tābī ḳahve-ḫāneden fincān çalmaġla iştihār bulmışdı ḳıṭʿaya andan sezāvār olmışdur.

**ʿİLMĪ:** Ḳaramanda Ermenāk nām ḳaṣabadan bir ḫaṭībūñ oġlıdur. Sābıḳan ḳaṣaba-i Lārendeye varup ʿilmi taḥṣīl ve fünūnı tekmīl itmek ārzūsıyla müddet-i medīd ḳaṣaba-i meẕkūrede mücāvir olup bir miḳdār istiʿdād peydā itmiş. Āḫir sene ṣelāṣe ve sittin ve tisʿami'ede şehr-i İstanbula gelüp pādişāh-ı ʿālem-penāha bir ḳaṣīde şunup esbāb u libās ve zer-i bī-ḥisāb ve iḥsān-ı bī-ḳıyās iḥsān itmişler ber-murād olmış. Aña bināen aḳrānı içre dānişmend **Ü93b** taʿdād olınur. Ḥālā her an yārān ile mübāḥaṣe-i ʿilmi ve her dem tetebbuʿ-ı ṣanāyiʿ-i eşʿār-ı ʿAcemī idüp fünūn-ı ʿarūż ü ḳāfiye bilmede sāyir yārān gibi ḫūb ve eşʿārı meġūb olmadan ḫālī degüldür. Bu bir ḳaç ebyāt anuñdur. **BE103a**

*Ebyāt*: Çeküp ṣabrum yaḳasın dest-i cevrüñ çāk çāk eyler
Senüñ vallahi şīveñ ey perī ādem helāk eyler

*Ve lehū*: Cemāl-i şāhid-i maʿnāyı gün gibi görür ẓāhir
Ġubār-ı ġuṣṣayı ḳondurmayın mir'at-ı idrāke **S159b**

*Ve lehū*: Ḳanlı yaş aḳıdur baġrı delinmekden degül
Girdi dūd-ı āteş-i ḥasret kebābuñ ʿaynına

**ʿĀRİFĪ-İ İstanbūlī** : Hüseyn Çelebi dimekle meşhūr **V98b** ve ḥüsn-i ḫulḳ ile pesendīde-i cumhūrdur ve ḥadd-ı ẕātında maʿrifet semtine sālik ve çoḳ maʿārife mālik ve dīvān-ı hümāyūn **B91b** kātiblerinden iken ferāġat eyleyüp

ṭarīḳ-ı taṣavvufa heves idüp ḫanḳāh-ı Şeyḫ İbrāhime varup çoḳ nesneye dest-res bulmış. الفقر فخري [336] muḳteżāsınca olup küşe-i ḳanaʿat **F151a** iḫtiyār ve erbāb-ı buġz ü ḥasedden kenār itmiş. Eşʿār-ı muḥaḳḳıḳānesi ve güftār-ı muvaḥḥidānesi çoḳ ve pāk ü ṣāf idügüne güzāf yoḳ. Cümlesinden bir iki beyt-i ābdār bu evrāḳa şebt olundı.

*Beyt*: Dāġ-ı elem melūlına bāġ içre lāleler
Defʿ-i melāl idüñ diyü şunar piyāleler

Sīnemde ḳanlu dāġlarum üzre penbeler
Ṣan kūh-ı gamda lāledür üstinde jāleler

**ʿĀRİFĪ:** Rūm ilinde Yeñişehirdendür. ʿUlūm-ı ẓāhire meşġūl iken māyil-i ṣoḥbet-i ʿārifān-ı zamān yanında maḳbūl ve ṭālib-i ḫıdmet-i meşāyiḫ-i cihān ve taṣfiye-i bāṭın itmege cidd ü cehd-i bī-girān ile **BE103b** terk-i şöhret ve ḳayd-ı dünyā-yı pür-miḥnet ḳılup hevā-yı Kaʿbe-i muʿaẓẓama ve ravża-i seyyid-i ʿArab u ʿAcem ile arzū-yı maḥrūse-i memālik-i **S160a** ʿālem ḳılup sālik-i rāh-ı pīrān-ı ʿālī-himem olmış. Ol sefer-i mübārek-eşer ile müsāfir-i baḥr ü berr fużalā-yı ʿArab u ʿAcemden fāidemend **Ü94a** ve ehl-i ʿirfān içre hūşmend ve muṣāḥabet-i taṣavvuf-āmizi pesendīde ve **V99a** kelimāt-ı pāk-edāsı maḳbūl-i yārān-ı güzīde ve vādi-i faḳr u fenāda sālik-i rāh-ı Ḫudā olmışdur. Ol vechile rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkire ḫāk-i pāyinden çoḳ maʿārif taḥṣīl ü tekmīl idüp baʿż-ı fünūna vāḳıf ve her nesneden āgāh u ʿārif-i billah olmışdur ve meẕkūruñ muvaḥḥidāne ve muḥaḳḳıḳāne eşʿārı çoḳ ve eyüliginde söz yoḳ. Bu maṭlaʿ Ḥayālī Bege naẓīre diyü anuñdur şebt olundı.

*Şiʿr*: Murġ-ı ḳudsīdür ten-i lā-şeyde rūḥ-ı pākimüz
Yine meyli aṣledür yoḳdur ecelden bākimüz

*li-mü'ellifihi*: Başḳa ʿālem itdi ẓāhir süz-ı ʿışḳ-ı pākimüz
Mihr ü meh anda şerār-ı āh-ı āteş-nākimüz **V95a**

**ʿAZMĪ:** Kütāhiyye ḳurbünde Gedüs nam ḳaṣabadandur. Ehl-i timār ṭāife-sindendür. Rūz u şeb erbāb-ı maʿārifetle hem-nişīn ve aṣḥāb-ı **B92a** devletle ḳārin olmaġla taḥṣīl-i **F151b** maʿrifet ve tekmīl-i faẓīlet ve zebān-ı Fürse mümāreset ve fünūn-ı şiʿre müdāvemet itmeden ḫālī degüldür. Bināen ʿāla-ẓālik eşʿār-ı dürer-bārı pāk ve kelimāt-ı şeker-güftārı feraḥ-nāk

[336] El faḳru faḫrī : Fakirlik övünçtür (Hadis), El-Aclunî, **Keşfü'l-Hafâ**, Beyrut 1352, C.II, s.87

ve pesend-i ehl-i idrākdür. Bu ġazel-i muḫayyel-i bī-bedel ile bir iki ḳıṭʿa-i pür-meşel ol nāẓım-ı naẓm ebyātıdur bu evrāḳa şebt olundı. **S160b**

*Ġazel*: Dendān-ı yāri didi göreni bī-bahānedür **BE104a**
Olmaz cihānda buncılayın bī-bahānedür

Cān naḳdi ile biz de ḫarīdāruñ olalum
Cānā metaʿ-ı vaṣluñ içün di bahā nedür

Kesb itmege dişüñ gibi bir dürr-i şāh-vār
Açup dehen ṣadefler idermiş bahānedür

Yārüñ meṭaʿ-ı vaṣlı mıdur ān-ı ḥüsn mi
Bāzār-ı ʿışḳ içinde olan bī-bahānedür

ʿAzmī yoluñda cān ile ḳurbanuñ olduġı
ʿIyd-ı viṣāle irmek içün bir bahānedür

Bu ḳıṭʿa daḫi anuñdur.

Çoḳ zamāndur sīne-i ṣad-pāre tīġ-ı yārdan
Yāreler irişmedügine ḳati mecrūḥdur

Vaṣla irüp secde-i şükr itmedüñse sehv ile
Çekme ġam ey dil ṣaḳın bāb-ı ḳażā meftūḥdur **Ü94b V95b**

*Ḳıṭʿa ve lehu eyżan*:

Beglere biñ maʿrifet ḫarc eyleseñ degmez pula
Şimdi meyli dirhem ile bunlaruñ dīnāredür

Sikke-ṣüret ol yüri gel itme iẓhār-ı kemāl
İʿtibārı şimdi ḫalḳuñ cübbe vü destāredür

Bu ḳıṭʿa-i sūdmend daḫi anuñdur

*Ḳıṭʿa*: Dāḫil olsañ kirāme ey ʿāḳil
Eyle taḫfīf ile edā-yı selām

Belki taʿcīl idüp ḳıyāma daḫi
İḫtiṣār eyleyüp uzatma kelām

**ʿIYĀNĪ-İ Ḳonevī**: Dānişmend ṭāifesindendür. F152a Ẕāt-ı ferḫundesi envāʿ-ı ʿulūma şāmil ve ṭabʿ-ı ḫucestesi ebyāt-ı manẓūma māyil ve her birinde pesendīde-i fużalā ve maḳbūl-i S161a şuʿarā ve ḫuṭūṭ-ı muḫtelife yazmağa geregi gibi mālik ve aḳsām-ı şiʿrden ġazel semtine sālik imiş. Ḥayfā ki BE104b evān-ı cevānīde ve ʿunfuān-ı zindegānīden behrever olup kāmrān ölmadan terk-i ʿālem-i fānī idüp ravża-i cāvidānı mekān itmiş. Ṣaḥife-i devrāne ḳalem-i dür-feşāndan B92b bu ġazel-i nāzük-beyān ẓuhūra gelüp ʿıyān olmış.

*Ġazel* : İrer mi ʿıyd-ı vaṣl-ı yāre ḳurbān olmayan ʿāşıḳ
Bulur mı genc-i lā-yefnāyı vīrān olmayan ʿāşıḳ

Olımaz bezm-i erbāb-ı ḥaḳāyıḳ sırrına maḥrem
Delüp ta bağrını ney gibi nālān olmayan ʿāşıḳ

İletmez ḳaldı işin başına rāh-ı maḥabbetde
Düşüp ayaḳlara ḫāk ile yeksān olmayan ʿāşıḳ

İrişmez zāhidā vicdān-ı pāk-i pīr-i maḳṣūda
Nīce yıl ḫanḳāh-ı ġamda mihmān olmayan ʿāşıḳ S161b

ʿIyānī şāhid-i maḳṣūda olmaz ḫāṣılı vāṣıl
Libās-ı ʿārdan şevḳ ile ʿüryān olmayan ʿāşıḳ

Ü91a **ʿATIḲĪ**: Şemahīdendür. Libās-ı faḳr u fenā iḫtiyār idüp câme-i ʿāriyeden ʿār ḳılup köhne vü nev-dünyādan āzāde düşüp ol rind-i üftāde lāubālī meşreb ve vāsiʿü'l-meẕheb olmağın neşā'-ı cām-ı ʿışḳ ile müdām mest ve ḫayāl-i ġubār-ı ḫaṭṭ-ı ḫūbān ile dürd-āşām ve dil-i şikestesi ḫayrān u rind-i bāde-perest kimesnedür. Bu bir nice beyt-i Türkī vü Fārisī anuñdur.

*Naẓm* : Çeşm-i aġyārda ziyā n'eyler
Kör olan çeşme içre mā n'eyler F152b

[*Diger*] : Arada ḫāṭır-ı cānānı gözlerüm yoḫsa
Fenā-yı düşmene bir āh-ı ʿāşıḳāne yiter

در کوش ترادر خواب دیدم ای بت مهوش
مکر از طالع من بود اختر در کذار امشب [337]

---

337 Der güş terā der ḫāb-ı dīdem ey būt mehveş

**ʿIYDĪ:** Kütāhiyyedendür. Nāmı Bayramdur. Pāk dil ü ṣāf meşreb kimesnedür. Ṭabʿ-ı selīm ve ʿaḳl-ı mustaḳīm ile ārāste vü yegāne-i zamān ve ḥüsn-i muʿaşeret ü muṣāḥabet birle pirāste vü ferzāne-i cihāndur. Ol şāʿir-i nikū-nām u nīk-fercām ber-muḳteżā-yı vaṣf-ı tām silk-i dervişāne sālik ve bī-miṣl taḥḳīḳa mālikdür. Edāsı selīs ü pür-meṣel ve maʿnāsı nefīs ü bī-bedel ü muḥayyel vāḳıʿ olmışdur. Bu bir ḳaç beyt-i pür-sūz ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳān-ı dil-sūz anuñdur.

ʿĀşıḳ-ı āşüfteler divāne şeklin bağlamış
Bāde-i ʿışḳuñla dil meyḫāne şeklin bağlamış **BE105a**

ʿĀrıżuñ şevḳıyle cān çıḳdı bedenden raḳṣ urup
Şemʿüñe per yaḳmaga pervāne şeklin bağlamış

Eyleyelden dilberā zencir-i zülfüñ ārzū
ʿĀşıḳ-ı āşüfteler divāne şeklin bağlamış

Ḫāne-i dil ʿışḳuñ ile ṭolalıdan ser-be-ser
Serverā sīnem benüm virāne şeklin bağlamış

Nīce yanmasun göñül hicr āteşinde ʿIydīyā
Şāh unutdı bendesin bigāne şeklin bağlamış

[*Diger*] : Zāhidā biz meclis-i ʿışḳ içre ḥālāt ehliyüz
Meylimüz yoḳ zühd ü taḳvāya ḥarābāt ehliyüz

Pīr-i ʿışḳa biz mürīd olup melāmet ḫırḳasın
Giymişüz rāh-ı maḥabbetde irādet ehliyüz

[*Diger*] : Āftāb-ı himmetüñ ben ḫāke pertev ṣalsa ger
Żerre deñlü ḳalmaz idi ẓulmet-i gamdan eşer

[*Diger*] : Ruḫuñ şevḳıyle bağrın yaḳdı lāle
Lebüñ hicriyle ḳan ağlar piyāle

---

Meger ez tāliʿ-i men būd aḫter der güzār imşeb
Ey ay yüzlü sevgili, seni rüyamda gördüm, yoksa talihimden midir ki bu gece üzerimden yıldız geçti (Talihim yaver gittiği için) ?

Ḳadüm çeng itdi ġam bezminde ol yār
N'ola ney gibi ḳılsam āh u nāle

Lebüñ içre gören dendānuñı dir
Ḳamerdür kim iḥāṭā itdi hāle

Degül ḫaṭṭ-ı ruḫı devrüñde yārüñ
Nedür bir ġoncede bu deñlü jāle

Ṣuna ʿuşşāḳa laʿlüñ āb-ı ḥayvān
Revā mı ʿIydī-i dil teşne ḳala

**Fī ḥarfi'l-ġayn**

**ĠUBĀRĪ ÇELEBİ:** Ḳaraman ḳurbünde Akşehirdendür. Zümre-i erbāb-ı ʿulūmdan ve fünūn-ı ʿilm-i ẓāhire iştiġāl üzre iken diyār-ı Rūmda nāgāh āṡār-ı ʿışḳ-ı İlāhī **Ü95b** ve cezbe-i envār-ı nā-mütenāhiye irişüp **BE105b** taṣfiye-i bāṭın itmek içün ʿörf ü iżāfeti ḳoyup ʿazm-i niyyet-i Kaʿbe-i şerīf ve hevā-yı ravża-i laṭīf ḳılup zād-ı sefer-i uḫrevī ārzūsıyla muḳīm ve Medīne-i Muṣṭafavī idüp müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīd ol āsitān-ı felek-āşiyānlarda mekān ṭutup küşe-i ʿuzlet ve genc-i vaḥdeti ḥüsn-i iḫtiyārıyla iḫtiyār itmiş. Āḫir ber-muḳteżā-yı rūzgār mihr-i vaṭan-ı aṣlī ġālib olup be-ṭarīḳ-ı ṣılā diyār-ı Rūma ʿavdet ḳılmış geldükden soñra āyine-i ṭabʿlarına gerdiş-i devr-i rūzgārdan ġubār-ı melāmet ve gerd-i meşaḳḳat ḳonup ol vadīde **V99b** ḫayli zaḥmet çeküp āḫir yine luṭf-ı pādişāh-ı ʿadālet-güster ve sulṭān-ı ehl-i hünerüñ iḥsān-ı bī-nihāyesi **S162a** muḳārin ve ʿināyāt-ı bī-ġāyesi muʿāvin olup maḳṣad-ı maḳṣūdına irgürüp kendüden ḫoşnud ḳılmış. Ḥaḳḳā budur ki ol nikū-ḫalef baḳıyye-i şuʿarā-yı selefdür. Ḥadd-ı ẕātında derviş nihād u pāk-iʿtiḳād kimesnedür. Zebān-ı Fārisīde maʿlūmātı ḫūb ve eşʿār-ı maḥabbet-işʿārı ser-ā-ser mergūb ve ṭabʿ-ı şerīfi rūz u şeb semt-i şiʿre rāġıb ve ẓurafā-yı cihān içre maḥbūb-ı muṣāḥabeti ve ādāb-ı **B93a** ṣoḥbeti ve şöhret-i ẕātı eşʿārına ġālib. Bu ġazel ve bir ḳaç beyt-i meşhūr anuñdur mesṭūr oldı. **F153a**

*Ġazel*: Dest-i ḳudret yazdı ḫaṭṭuñ muṣḥafın bāb üstine
Ḳıl ḳalemle geldi zülfüñ ḳodı iʿrāb üstine **BE106a**

Çeşm-i ḫūn-bārum ḫam olmış ḳāmetüm üzre benüm
Gözelerdür güyiyā baglandı ṭolāb üstine

Cāmiʿ-i ḥüsnüñde ḳaşuñ üzre alnuñ pertevin
Nür inmişdür şanur kim görse miḥrāb üstine

Çeşm-i seyl-ābumda cismüm şanasın bir gāhdur
Geldi taḥrīk-i hevādan düşdi girdāb üstine **Ş162b**

Eyleme düşnāmuñı eksük Ġubārīden şaḳın
Rüy-i şefḳatden naẓar şoldukça aḥbāb üstine

[*Diger*] : Baḳmağa pīr-i muġan her dem şarābuñ ʿaynına
Cāmdan ʿaksüñ ider gördüm ḥabābuñ ʿaynına **Ü95b**

Ḳāmetüm oldı kemān başum kemānçe kāsesi
Mā-ḥaṣal başdan başa döndüm rebābuñ ʿaynına

Ol ḳadar pāmāl-i ġam oldı Ġubārī kim şehā
Ḫāk-sār-ı ġam olup döndüm türābuñ ʿaynına **V100a**

[*Diger*] : Ser-i kūy-i vefānuñ ḫāk-sārı
Ayaḳlar ṭopragı yaʿnī Ġubārī

**Ü95b GAFŪRĪ ÇELEBİ**: İstanbuldandur. Erkān-ı devlet ve aʿyān-ı saʿādet içre Baḫşı-zāde diyü meẕkūrdur ve ecdād-ı nikū-nijādı eben ʿan ceddinpāk-iʿtiḳād u ṣāf-nihād olmağın evvelā ṭarīḳ-ı Nakşibendiyyeden merḥūm-ı maġfurunleh Erdibīlī Sinān Efendi ḥażretlerinden biʿat idüp müddet-i medīd riyāżet üzre olup vücūd-ı müdriki erbāb-ı dilden ve semʿ-i laṭīfi ehl-i şenīden olmağla ġāyetle melekeye sālik düşüp her vādīye cüst ü cū iderek yār-ı ḫūb-ḫū taḥṣīl-i ʿulūma sālik olup mizān-ı ʿaḳl-ı pür-cemīlenüñ noḳṣānın tekmīl itmege ḫıdmet-i ʿulemā-yı zamān ve mülāzemet-i fużalā-yı cihān iḫtiyār idüp ol yār-ı dil-peẕīr merḥūm Çivi-zāde ve Saçlı Emirde dānişmend ve şerīkleri içre eyülükle **F153b** bī-mānend olup عجز الشي آخره [338] māṣadaḳınca Sulṭān Süleymān *ʿaleyhirrahme verriḍvān* ḥücelerinden mülāzım olınup الولد سر ابيه [339] fehvāsınca zümre-i çavuşān-ı ʿālī-şān-ı pāk-izʿāna lāḥıḳ olup erbāb-ı divāndan oldum diyü ʿādet-i ḳadīmesin terk itmeyüp tekrār ṭarīḳ-ı Nakşibendiyyede sālik-i ḥücegānīde merḥūm-ı maġfūr Ḥaḳīm Efendi ḥażretlerinüñ tilmizlerinden

[338] *ʿAcezte'ş-şeyu āḫirehu*: Bu şeyin sonu eksikti, tamamlanmamıştı.

[339] El veledü sırru ebihi: Çocuk babasının sırrıdır.

ve ḫalîfe-i müteleẕẕiẕlerinden ṣâḥib-seccâde Ṣaʿban Efendîden dest-i irâdet alup saʿit ḳılmışlardur. Taṣfiye-i bâṭın ḳılup teṣḥiye-i memâlik-i ḳulûb idûp âyîne-i ḳalbi gerd-i ḳudûretden müberrâ ve hidâyet-i Rabbü'l-aʿlâ irişüp yolunda ḳadd-i dilberân gibi mustaḳîm olup âḫir-i ʿömrüne dek ʿilm-i şeriʿatden ferâġat itmeyüp hemîşe ṭâlib-i ʿilmlere taʿlîm ve her bir ʿulûmuñ fünûnın tefhîm itmede aʿẓîm himmeti olup ḫâlî olmazlar imiş. Sene iḥdâ ve tisʿin ve tisʿami'enüñ Muḥarreminde emr-i Sulṭân Murâd Ḫân ile ferzend-i dil-bendi ve aʿyân u erkânuñ dil-pesendi ṣâḥib-ʿaḳl u ḫoş-faḳîh Meḥemmed Çavuş diyâr-ı Baġdâda gelûp bu bende-i nâ-şâd ile mülâḳât idûp evṣâf-ı vâlid-i büzürgvârların zebân-ı feṣâḥaṭü'l-beyânından ışġa ḳıldum. Ḥaḳḳâ budur ki vâlidleri gibi kemâlat-ı bî-nihâyetle güzîde-i yârân-ı nüktedân şâʿirân-ı siḥr-sâz ve dânişmendan ile hem-râz olup muṣâḥabet-i dil-küşâsı ekâbir ü aʿyân içre maḳbûl ve erbâb-ı devlet içre meşhûr. Bu ġazel-i bî-bedel-i dil-cü peder-i pür-meṣel-gülaruñdur şebt olundı.

*Ġazel*: O nâzük cismüñe pirâhenüñ cânâ düşer ditrer
Şuʿâ-ı şemsdür âb üstine gûyâ düşer ditrer

Yaşum fâş ideli ʿışḳum beni hicrüñde büt ṭutdı
Şu mâhî gibi sâḥilde atar deryâ düşer ditrer **F154a Ü96a**

Bu şemʿ-i bezme ḳarşu inʿikâs-ı câm-ı pür-ṣahbâ
ʿIẕâruñ üstine ey dilber-i raʿnâ düşer ditrer

Eline câm-ı laʿlin alsa meclisde dilâ dilber
Güneş ruḫsârı şevḳıyle meye gûyâ düşer ditrer

Kalur cânsûz Ġafûrî künc-i miḥnetde ḳoma cânâ
Gidince cân taʿâlluḳdan beden tenhâ düşer ditrer

**ĠUBÂRÎ:** Rûm ilinde Ḫorpeşte nâm ḳaṣabadandur. Ehl-i ʿilm zümresinden maʿârif-i cüzʾî vü küllî ile maḳbûl-i ḫâṣ u ʿâm ve ḳaṣaba-i meẕkûruñ reşk-i gülistân olan câmiʿi içre hâtib-i ḫoş-âvâz ile miṣâl-i ʿandelib ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi pâk ve ʿarṣa-i naẓmda **S163a** tevsen-i fikri cüst ü çâlâk eşʿâr-ı nefîsi dil-peẕîr ve bu ġazel taḫmis-i bî-naẓîr vâḳıʿ olmışdur. Mânend-i nass-ı ḳâtiʿdür şebt olundı.

*Ġazel*: Kendüm bu çeşm ile iki göz bir deger menüm
Devr-i sipihr-i çarḫda nevbet deger menüm

Aḫbār-ı ʿışḳı ehle degirmek murād ise
Hātıf kemāl-i ʿilmine māhir deger menüm

Gösterme görmesin yüzüñ aġyār-ı bed-naẓar
İki gözüm berü gelesin göz deger menüm

Çoḳ ṣalma tīġ-ı ġamzeñi göñlüm yarasına **BE106b**
Şu ḳapmasun hevālanur ʿaynum deger menüm

Berdār-ı dār-ı zülfüñ olaldan Ġubāriyem
Miʿrāca irdüm ayaġı yire deger menüm

**ĠAMMĪ BEG:** ʿAntabīdür. Müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür ki ol diyārda alay begidür. Ber-ḫilāf-ı maḫlaṣ bir güler yüzlü nedīm-i devrān ve ẓarāfet ü nezāketle hemīşe gül gibi şād ü ḫandān dāimā neşāt üzredür. Ḥadd-ı ẓātında muḥibb-i fuḳarā ve melāz-ı şuʿarā kimesne olup maʿārif-i cüzʾīden küllī ḫabīr ve aḳrān içre bī-naẓīrdür. Ve zebān-ı Fürsüñ ḳavāid-i pür-fevāidinden ḫaber-dār ve pesendīde-i ehl-i rūzgārdur. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi revān **F154b** ve eşʿārı firevān ve ġamz-edā-yı ʿuşşāḳ-ı nātüvāndur. Meşhūrdur ki ol fenn-i şiʿre ʿallāme olan **Ü96a** ḳaṣīrü'l-kāme **B163b** olmaġın bir gün bir kevkeb-i baḫtı humāyūn ve necm-i ṭāliʿi meymūn olan Ṭāliʿī nām bir şāʿir-i ḫūb kelām ẓarāfet yüzinden mezbūr Ġammīye dir ki *Ġammī maḫlaṣ itmeden Şādī maḫlaṣ itmeñ sañā münāsib idi.* Hemān anlar daḫi ḥāżır cevāb olup dir ki *anuñ gibi maḫlaṣa senüñ gibi ṭāliʿ-i meymūn kimesne gerek.* Bu bir iki beyt anlaruñ netāyic-i ṭabʿındandur ḳalem-i ʿanber-bārla naḳş u nigār olundı.

*Şiʿr*: Ol ġonce sözde kim leb ü dendān açar ḳapar
Dürr ile ṭolu ḫoḳḳa-i mercān açar ḳapar

[*Diger*] : Ġamīden ey gözi āhū raḳīb elbetde dür olmaz
Ḳara ḳulluḳ durur gūyā ki almış yanın aslanun

Maḳālī naẓīre dimişlerdür şöyle kim
Ey benüm cānum şoran ol rūy-i zībādan cüdā
Māhī-i sekbenüñ aḥvālin n'olur mādan cüdā

*li-mü'ellifihi*: Ḥāṣıl olmaz geşt-i ʿömr ol rūy-i zībādan cüdā
Sebze-i nev-restenüñ ḥāli n'olur mādan cüdā

**GİNĀYĪ:** İstanbullı divān-ı hümāyūn kātiblerindendür. Ṣūret-i maʿnāda kelimāt-ı pāk ile meclis-ārā ve ḥüsn-i edā ile bī-hemtā rūz u şeb meh-rū dilberlerle ṣoḥbetine sālik ve fehm-i şūḫı leṭāyif-i rengīne mālikdür ve ḳalb-i ġına-perveri mustaġnī-i dünyā-yı fānī ve eşnā-yı muṣāḥabeti ekşer-i şebistānīdür. Bu bir iki beyt anuñdur. **V100b**

*Beyt*: Dergāh-ı Ḥaḳdan isterüz ancaḳ murādımuz
Erbāb-ı ʿizz ü cāhe degül istinādımuz **F155a**

[*Diğer*] : Ol nihāle el irişmez yüri iḳdām itme
Yād idüp mīve-i vaṣlın ṭamaʿ-ı ḫām itme **BE107a**

[*Diğer*] : Ey lāle-ruḫ güle nice teşbīh idem seni
Sen pādişāh-ı ʿālem o derviş-i Gülşenī

Maʿlūm-ı erbāb-ı ʿuḳūl ola ki şehr-i İstanbulda bir merd-i bisyār-gū ve herze-gird-i bed-ḫū ḥadd-ı ẕātında yār-ı muṣāḥib ve hemīşe mülāzemet-i erbāb-ı menāṣıb idüp kelimāt-ı nā-münāsible nākil-i rivāyet-i bī-tedbīr ve nāşir-i ḥikāyāt-ı İbn-i Keşīr olup müstemʿan-ı faẓīlet-iktisāb ve ḫoş-fehīmān-ı mü'eddeb meẕkūrı İbn-i Keşīr laḳabıyla mülaḳḳab itmişler. İttifāḳen bir kerre ḳapudanlıḳla vezīr olan Piyāle Paşanuñ ṣoḥbet-i sürūr-efzāsına irişüp ʿādet-i ḳadīme üzre güftāre gelüp İbn-i Keşīr baʿż-ı kelimāt taḳrīrine şürūʿ itdükde müşārünileyh Ginā'ī ol meclisde bulunup meẕkūruñ bu deñlü güftār-ı dürūġa ikşār ile ibrām u iḳdāmın gördükde bu beyti bediheten anlaruñ ḳalem-i ḳır-fām ile erḳām itmişler.

*Beyt*: Meclisi şıḳleş ile eyledi seyr
N'aceb mükşir olur İbn-i Keşīr

**GİNĀʿĪ:** İstanbuldandur. Derviş-ma'iyyet ve nikū-ḫilḳat ʿilm-i ẓāhire ʿömrin ṣarf idüp bir miḳdār temettūʿ bulmış ve zebān-ı Fārisī vü Nevāyīye cidd ü cehd ile saʿy-i küllī gösterüp şuʿarā-yı müteḳaddimīn ve ẓurafā-yı müteaḫḫi- rīnüñ tedāvinin tetebbuʿ itmiş. Ṭabʿ-ı bülendi her birinden behremend ve aḳrān arasında hüşmend olmış idi ve evḳāt-ı mübārekin kitābetle ṣaḥḥāflıġa ve ekşer-i **Ü96b** zamānın fikr-i şiʿr-i ṣāfa beẕl itmek **F155b** üzredür. Ḳuvvet-i şiʿriyyesi pür-zīver ve maḳbūl-i cumhūr olmışdur. Güftārı muṣannaʿ ve eşʿārı mülemmaʿ ve ġazel-i muḫayyel-i pür-meşel vāḳıʿ olmışdur. Ve bu bir ḳaç maṭlaʿ-ı ʿāşıḳāne vü rindāne anuñdur şebt olundı.

*Şi'r*: Beni ferdâya şalduguñ bu gün ey ḳâmeti ṭûbâ **S164b**
Şikâyet eyleyem Ḥaḳ ḥażretine olıcaḳ ferdâ

[*Diger*] : Ḳıyâm it ḳâmetin göster didüm bâġ-ı leṭâfetde
Görürsün didi ḳatlin anı ol servüm ḳıyâmetde

[*Diger*] : Yüzüñ görüp didiler âftâb-ı enver aña
Ne yüz ile ola her âyîne berâber aña

[*Diger*] : Var iken hicrüñ ile gönlümüzüñ ṭarlığı
Dehenüñ yoḳ yire eyler bu cefâ-kârlığı

*li-mü'ellifihi*: Tîġına arḳalanup olmasa ḫun-ḫârlığı
Bıçġı itmez idi bunca dil azârlığı

**ĠARÎBÎ:** Rûm ilinde Yeñiceden dânişmend ṭâifesindendür. Ṭab'-ı pâki ma'ânî-i ġarîb bulmada tîz ve eş'âr-ı revânı elfâẓ-ı dil-firîb ile maḥabbet-engîz ve ṭabi'at-ı şi'riyyesi bir ḥadde dürr-i pür-zîverdür ki ekşer-i ebyâtı şu'arâ mâbeyninde maḳbûl **BE107b** ve eyülükle meşhûr. Bu bir ḳaç maṭla' u beyt eş'âr-ı dürer-bârınuñ pesendîde ve güzîdesidür güş-ı şarrafân-ı nezdîk ü dûrdur taḥrîr olundı.

*Eş'âr*: Bâzâr-ı ġamda eşk-i güher-bâra kim baḳar
Şarraf-ı dîde bir ḳurı dükkan açar ḳapar **S165a**

[*Diger*] : Ma'cûnî bir müferriḥ efendiye bendeyüz
Dükkânına gelen kişi ḥayrân olur gider

[*Diger*] : Allar giymiş ṭonanmış bezme gelmişdür şarâb
'Aḳlını bezm ehlinüñ âl ile almışdur şarâb

[*Diger*] : Gezdirür ḳurş-ı mehi ṭabla içinde hâle
Müşterî dirhem-i encümle dile kim âle

Meẕkûr Ġaribî 'âlem-i şebâbda bir şehvâr-ı zerrîn rikâba üftâde-i dil-dâde iken **F156a** bir dîv-sîret rakîbi hicv itmiş. Meẕkûr hicvden ḥayli ter düşüp ḳâdîya varır. Müşârünileyh ol eşnâda bediheten bu târiḫi ol ḫâruñ başına tevciḫ diyü şebt itmiş bed degül nîkdür. **Ü97a**

*Ḳıṭ'a Tārīḫ*: Beni hicv itdi diyü da'vā idüp bir ebleh
Ḳāḍīya varup itdüği sicillāt ile

Ben de inkār ḳılup ḥāṣılı bu da'vānuñ
Didüm ol arada tārīḫini ebyāt ile

**Fī ḥarfi'l-fā**

**Mevlānā FUẒŪLĪ**( *'aleyhirraḥme*)**-İ Bağdādī:** Kemāl-i ma'rifetle kāmil ve fünūn-ı feżāyil ile fāżıl şūḫ-ṭab' u şīrīn-ṣoḥbet ve 'ilm-i hendese vü hey'et ile ebdān-dān ehl-i ḥikmet ve eḥādiş ü tefāsir ile peyrev-i şerī'at ḥadd-ı ẕātında bende-i ehl-i ṭarīḳatdür. Ol pīr-i nikū-ḫıṣāl maẕmūn-ı belāğat-nümūn bulmağla bī-miṣāl idi. Üç zebān ile eṣnāf-ı şi're ḳādir ve ṭarz-ı mu'ammā ve 'arūżda māhir üslūb-ı inşā-yı selāset-engīzi müsecca' mānend-i Ḫāce-i Cihān maḳbūl-i ehl-i zamān ve ḳavāid-i pür-fevā'id-i ḳaṣāyid-i fesāḥat-āmizi mülemma' miṣāl-i ḳaṣāyid-i Ḫāce-i Selmān ve dil-pesend-i ehl-i 'irfān ve semt-i meşnevīde **Leylī vü Mecnūn** mānend-i dürr-i meknūn **W101b** şebt itmişdür ve nice nice Türkī vü Fārisī resāil yazmışdur ve daḫi **Ravżatü'ş-şühedā**-yı Mevlānā Ḥüseyn Vā'iẓi be-ṭarīḳ-ı terceme **Ḥadiḳatü's-Sü'edā** nām bir kitāb ki sergüzeşt-i ḥażret-i imamdur itmāmına iḳdām ḳılmışdur ḥālā meşhūr-ı ḫāṣ ü 'āmdur derc ḳılmış. **B165b** Ḥaḳḳā budur ki kendü ṭarzında muḫteri' ve ṭarīḳ-ı ma'ānīde mübtedi' ve şāhid-i fikri elfāẓ-ı pāk ile müzeyyen ve gün gibi cāme-i zerrīn-i ma'nā ile a'yān içre mübeyyen ve lisān-ı Tāzīde olan ebyātı fuṣaḥā-yı 'Arabda meşhūr güftār-ı Nevāyi-āyīni Türkān-ı Moğol yanında meẕkūr ve zebān-ı Fürsde **F156b** olan divānı pesendīde-i şu'arā-yı her merzbūm ve eş'ār-ı Türkīsi maḳbūl-i **BE108a** ẓurafā-yı Rūm olmışdur. Cümlesinden bir ḳaç maṭla'-ı Fārisī ve bir nice Türkī beyt ve bir ġazel-i 'āşıḳāne ki meşhūr-ı merdüm-i devr-i zamānedür şebt oldı ve sene şelāşe ve sittin ve tis'ami'ede maraż-ı ṭā'ūn ile maṭ'ūn olup diger-gün olmışdur.

*Naẓm*: مرا ای شمع میل گریه شد در هجر یار امشب
**Ü97b** تو بنشین گریه جانسوز را بامن گذار امشب [340]

عکس قد او اینه بر بود ز خطا کرد
زین واسط خودرا مدف تیر بلا کرد [341]

شکست دل را آیینهء بتان بیداد [342]

---

340. Merā ey şem' meyl-i girye şod der hicr-i yār imşeb
Tu be-nişīn girye-i cān-sūz rā bā men güẕār imşeb
Ey mum, bu gece yarin ayrılığında ben ağlamakh oldum. Sen otur, can yakıcı ağlayışı bu gece benimle birak[ bana birak].

341. 'Aks-i ḳadd-ı u āyīne berūbūd zi ḫaṭ kerd
Z'īn vāsaṭ ḫod rā hedef-i tīr-i belā kerd
Onun boyunun yansıması aynayı ortadan kaldırdı ve hata yaptı. Bu yüzden kendi vâsıtını bela okuna hedef yaptı.

342. Seng-i bīdād-ı bütān āyīne-i dilrā şikeest

هر تمناي كه در دل داشتم صورت بست

**B95a** *li-nnī ʾallifihi*

سنك ان پيمان شكن پيمانهء دل را شكست
چشم اميدم حباب اسا از و طرفی نبست [343]

عاشقی رونق ز اطوار فر حيران كرفت
عشق از فرهاد صورت بت از من جان كرفت [344]

[*Diger*] : Kemāl-i ḥüsn virüpdür şarāb-ı nāb saña
Saña ḥelāldür ey muğbeçe şarāb saña

Bu ebyāt-ı pür-nikāt ol şāʿir-i şīrīn-kelāmuñdur. **B166a**

*Ebyāt*: Ṣabrum alup felek baña yüz biñ belā virür
Az olsa bir metāʿ añа el çoḳ bahā virür

Düşdüm belā-yı ʿışḳa ḥiredmend-i ʿaṣr iken
El şimdi benden alduğı pendi baña virür

[*Diger*] : Büt-i nevresüm namāza şeb ü rüz rāğıb olmış
Bu ne dindür Allah Allah büte secde vācib olmış

[*Diger*] : Olur ruḥsāruña gün laʿlüñe gülberg-i ter ʿāşıḳ
Saña eksük degül gökden iner yirden biter ʿāşıḳ

[*Diger*] : Nūrını māh mihr-i ruḥından alur müdām
İnkār iderse şehr-i güvāhum durur tamām

[*Diger*] : Penbe-i merhem-i dāğ içre nihāndur bedenüm
Diri oldukca libāsum durur ölsem kefenüm

---

Her temennāyī ki der dil dāştem şüret best
Güzellerin acımasız taşı gönül ayinesini kırdı, kalbimdeki her temenni gerçekleşti.

343. Seng-i ān peymān şiken peymāne-ā dil rā şikest
Çeşm-i umīdem ḥabāb-āsā ez u tarafī ne-best
O vefasızın taşı gönül kadehini kırdı, ümit gözüm köpük gibi ondan bir fayda elde edemedi.

344. ʿĀşıḳı revnaḳ zi eṭvār-ı men-i ḥayrān girift
ʿAşḳ ez Ferhād şüret best ez men cān girift
Aşıklık, hayret içindeki benim tavırlarımdan revnak buldu. Aşk, Ferhad'dan suret, benden de can buldu.

[*Diger*] : Cānı cānān dilemiş virmemek olmaz ey dil
Ne nizāʿ eyleyelüm ol ne senüñdür ne benüm

[*Diger*] : Ney gibi her dem ki bezm-i vaṣluñı yād eylerüm **S166b**
Ta nefes vardur ḳuru cismümde feryād eylerüm

[*Diger*] : Dost bī-pervā felek bī-raḥm devrān bī-sükūn
Derd çoḳ hem-derd yoḳ düşmen ḳavī ṭāliʿ zebūn

[*Diger*] : Yürütmeñüz ʿaraḳı meclis içre bāde ile
Ḥelāl-zādeyi koşmañ ḥarām-zāde ile **F157a**

[*Diger*]: Şöyle raʿnādur kim serv-i ḫırāmānuñ senüñ
Kim gören bir kez olur elbette ḥayrānuñ senüñ

*Gazel*: Bıraḳdı ḫāke ḥüsnüñ āftāb-ı ʿālem-ārāyı
Götürdi yir yüzinden muʿciz-i laʿlüñ Mesīḥāyı **BE108b**

İki gözden revān itmiş sirişküm ḳāmetüñ şevḳı
ʿAsā-yı muʿcizi gör kim iki bölmiş bu deryāyı

Bükülmiş ḳaddümi ḳurtarıgör ḳullāb-ı zülfüñden
Ḫaṭādur çekmesün çoḳ bagrı çökmiş bir ṣınuḳ yayı

Ruḫuñ üzre ḫam-ı ebruñı görmek isterüm ammā
İgen düş-vār olur gün var iken görmek yeñi ayı **Ü98a**

Şarāb-ı nāba luṭf it muḥtesib ḳahr ile çoḳ bakma
Mükedder ḳılma ʿaks-i tīreden cām-ı muṣaffāyı **B95b**

Yidi gündür o māhı görmezem āhum şerārıyla
N'ola ḳılsam benātü'n-naʿş ile yeksān Süreyyāyı

Göresin yār ḫalḳ eşküm temāşāsına cemʿ olmış
Eger nāgeh görünse ol perī gel gör temāşāyı **S167a**

Fużūlī eşk seyliyle perīşān olma ṣabr eyle
Añа hem-vār ola āḫir ṭutup ṭurmaz bu dünyāyı

**FİKRÎ EFENDİ:** İstanbuldan ve ḳużāt zümresindendür. Māşī-zāde Derviş Çelebi dimekle meşhūr vālid-i ʿazīzi Şemāniyede müderris iken fevt olmışdur ve kendü de ʿilm-i ẓāhiri tertīb üzre görmüş ḫoş-fehm ü şūḫ-ṭabʿ ve derviş-nihād u **Ü98b W102b** ḫūb-iʿtiḳād kimsedür ve üslūb-ı naẓmda geregi gibi şāʿir ve ṭarz-ı meşnevīde mişli nādir Mevlānā ʿAbdullah Hātifī nūñ meşnevīlerinden ve Mevlānā Meḥemmed ʿAssāruñ **Mihr ü Müşterī**-sin ve ekşer-i fużalā-yı ʿAcem kitābların terceme itmişdür. Ve baʿżı yirlerinde maʿānī-i ḫāṣ ile taṣarruf-ı küllī itmişdür. Eşʿār-ı bī-naẓīri ve güftār-ı dil-peẕīri vāfir ve maḳbūl-i fuṣaḥā-yı ekābirdür. Bu bir ḳaç beyt anuñdur.

*Beyt*: ʿAyn-ı hā kirpik elif üstinde med ebrūdur
Ah ezelden ser-i sevdā-zedeme yazudur **F157b**

[*Diger*] : Kef-i pāy-i seg-i yāre şu deñlü gözlerüm sürdüm
Ḳabarmış göz göz olmış ol kef-i pā soñradan gördüm **S167b**

[*Diger*]: Şeb-i ġamda ḳara ḫālüñ ġamıyla dilde dāġum var
Şeh-i ʿışḳum hazīnem içre cevher şeb-çerāġum var

Tolu içdüm sifāl-i seglerüñle pādişāh oldum **BE109a**
Ki yārān devletinde kāse-i Cemden ferāġum var

**FAẒLÎ ÇELEBİ**: İstanbullıdur. Ḳara Faẓlı dimekle meşhūr ve maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i nezdīk ü dūr muḳaddemā fünūn-ı ʿilm-i ẓāhire iştiġāl üzre iken terk ḳılup ṭālibī-i maʿrifetullah Ẓarifī Ḥüseyn Efendinüñ ḫankāh-ı laṭīfinde iʿtiḳāf idüp ṭarīḳ-ı ḫulūṣīde nice nice ḫalvet çıḳarup murāda irişüp bāṭını ṣāf itmege ṣāḥib-behre vü irşād olmış. Ber-muḳteżā-yı rūzgār ve ārzū-yı ḫaṭṭ-ı nefs-i bed-girdār ile zümre-i küttābdan olup dergāh-ı şāh-zāde-i kām-yābuñ reʾis-i küttābı olmış. El'an **W103a** kemāl-i faẓl ile beyneʾl-fużalā maʿrūf ve fünūn-ı belāġatle ʿindeʾl-büleġā mevṣūf **B96a** ve aḳsām-ı şiʿr semtine ṭabʿı sālik ʿaleʾl-ḫuṣūṣ meşnevīde ḫamseye mālik **S168a** ve ḳaṣā-yid-i pür-fevāʾidi muṣannaʿ ve inşā-yı ferāḥ-efzāsı müseccaʿ ve ṭarz-ı ġazelde ḫūb ve tercīʿ-bend ile rubāʿiyyātı merġūb sene iḥdā ve sebʿin ve tisʿa-miʾede ʿālem-i fānīden ravża-i cāvidānīye **Ü99a** māyil ü rāġıb olmış. Eşʿār-ı şeker-bārından bu bir ġazel-i pür-meṣel ile bir ḳaç beyt münāsib-i ḥāl-i ʿuşşāḳ ve vaṣf-ı ḫūbān-ı ṣāḥib-mezāḳdur.

*Ġazel*: Sen bu kemāl-i ḥüsnle mihr-i felek misin nesin
Nevʿ-i beşerde görmedük yoḫsa melek misin nesin

Gözlerüm içre oynayan sensin iki gözüm benüm
Bilsem iki gözümdesin yoḫsa bebek misin nesin **BE109b F158a**

Ḳutb-ı murādum üzre çün dönemedüñ yaḳıl yıḳıl
Ey başum üzre devr iden çarḫ-ı felek misin nesin

Dünye gamın ʿalaf gibi gel yime ʿişret it dirin
Hiç ḳulaġ ḳabartmaduñ ṣūfī eşek misin nesin

Leẕẕetini kelāmuñ ehl-i mezāḳ olan bilür
Yoḫsa be Fazlī sözde sen kān-ı nemek misin nesin

Bu bir nīce beyt ü maṭlaʿ daḫi anuñdur.

Saña göz ʿāşıḳ u dil ʿāşıḳ u cān ile ten ʿāşıḳ **B168b**
Tenümde her ḳılum cānā olupdur cümleten ʿāşıḳ

[*Diger*] : Gel tīġuñ ile başumı çal iki pāre ḳıl
Sūr-ı ʿazīm-i ʿışḳına yārūñ niḳāre ḳıl

[*Diger*] : Didiler ṣaḳın seni ṭutar cefāsı ṭaşına
Geldi hep didükleri ben mübtelānuñ başına

[*Diger*] : ʿAḳlum alduñ ey perī diyü nice daʿvā ḳılam **W103b**
Şāhideynüm cān u dil anlar da senden cānibe

Meẕkūruñ biñ dāne muvaḥḥidāne rubāʿīsi vardur. Biñden birin ḳalem-i dü-zebāne tesvīd idüp beyān ider.

*Rubāʿī*: ينبوع وجود يعني سر جشمهء هو[346]
K'olmış bu nigūn ṭas anuñla memlū
Feyzinde anuñ naḫl bulunmaz ammā
Her kişi alur feyzini miḳdār-ı sebū

**FİGĀNĪ:** İsm-i şerīfi Ramażan ve mevlid-i laṭīfi Ṭrabzondur. Şāʿir-i metin ve sāḥir-i siḥr-āferin ve ẕihn-i selīmi naẓmda selāset ile merġūb ve ṭabʿ-ı mustaḳīm-i şiʿrde istikāmetle ḫūb. Nāgāh ḳażā-yı āsmānī ve belā-yı **B169a** nāgehāniye rāst gelüp ol ser-efrāze töhmet-i ġammāz uġrayup bir maṭlaʿ-ı

[346]- Yenbūʿ-ı vücūd yaʿnī ser-çeşme-i hū. : Varlık kaynağı, yani onun kaynağı

hicv-āmiz vezir olan İbrāhim Paşa ḥaḳḳında dimişler diyü şelbine emr olunmış. Dār-ı İstanbulda ber-dār olup ser-efrāz-ı **Ü99b** dünyā ve mümtāz-ı ʿuḳbā olmış. Ṭarz-ı ġazelde bī-naẓīr elfāẓa ḳādir ve üslūb-ı **BE110a** ḳaṣīdede ġāyetle şāʿir-i māhir. Bu ebyāt-ı ʿāşıḳāne ve kelimāt-ı rindāne anlaruñdur. Ḥasb-i **B96b** ḥāl-i ʿāşıḳān ve vird-i **F158b** zebān-ı ʿārifān-ı devrān ve meşhūr-ı cihān ve maḳbūl-i ehl-i zamāndur ki şebt olundı.

*Şiʿr*: Virdüm dehān-ı dilbere dil ġāyibāne ben
Miḳdār-ı ẕerre görmedüm andan nişāne ben

[*Diger*] : Ol gonce gül gibi taḳılur ḫāre muttaṣıl
Bülbül gerekse gönlüñi geñ ṭut gerek ṭarıl

[*Diger*] : Ḫālüñ ġamıyla tāzeledüm sīne dāġını
Yaḳdum dil ehlinüñ o söyünmüş çerāġını

[*Diger*] : Ruḫsārlaruñ zülfüñ içün itdi şehādet
Bir dini ḳaradur ki ider şemse ʿibādet

Bu ġazel-i ḫūb-ı dil-firīb ol şāʿir-i nīk-üslūbuñdur. **W104a**

*Gazel*: Gözümüñ ḳaṣrını idinse ḫayālüñ n'ola cāy **S169b**
Şeh-i ʿādildür idinse yiridür ṣırça sarāy

Şeb-i firḳatde gözüm ḫ ab ile ceng eylemege
Müjeden bağladı ey meh yine bir ḳara alay

Bām-ı çarḫ üstine nālem çıḳuben ṭıfl gibi
Aşaġa inmege ḳorḳar çıġurup dir ey vay

Bir nefes nāleme rām olmaġa ḳomaz diyü ben
Gösterür illere barmaḳla beni bezmde nāy

Ayaġı ellere taḳsīm idesin bezmüñde
Niçün ey sāḳī Fiġānī ḳuluña degmeye pāy

**FİRĀḲĪ**: Kütāhiyyeden zümre-i ʿulemā ve süleḥādan ʿömr-i dırāzın vaʿẓ u neṣāyiḥ-i müslimīne ve eḥādiṣ ü tefāsir-i Ḳur'an-ı mübīne ṣarf idüp **Maʿne-vī ve Meşnevī**den maḳṣūd ḥāṣıl ḳılup ehl-i faẓl-ı vücūd içre

kāmil ve maḳbūl-i erbāb u ehl-i dil kimesnedür. Zīrā ki şevḳ-ı cevānān ile **BE110b** mesrūr ve gāh firāḳ ile mehcūr. Bu ġazel-i ʿāşıḳāne ol firāḳ-keşīde-i **S170a** zamānenüñ eşʿār-ı abdārındandur ve güftār-ı **Ü110a** şeker-bārındandur ve ḥasb-i ḥāl-i ehl-i cünūn ve vaṣf-ı dilberān-ı zü-fünündur. **F159a**

*Ġazel*: ʿĀşıḳa nāz eylemez dilber egerçi az olur
A benüm çoḳ sevdigüm bu ne dükenmez nāz olur

Ṭāliʿümde āh kim ben sevdigüm meh-pāreler
Gün-be-gün her-cāyılıḳlar eyleyüp mümtāz olur

Veh ki bir şehbāza el virmez hevā-yı ʿışḳda
Pāyine düşdüklerüm ekşer hümā-pervāz olur

Yāre ḳarşu yāreler açsam ʿaceb mi sīnede **B97a**
Lāleler açılmaġa başlar ḳaçan kim yaz olur **V104b**

Ey Firāḳī şehrimüz şāhin yuvasıdur bizüm
Anuñ içün aneden ṭoġanımuz şehbāz olur

Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur ki şebt olundı.

*Beyt*: Gülşeninde ʿālemüñ bu sırra irmez hīç kes **S170b**
Zāġlar āzāde vü bülbül giriftār-ı ḳafes

[*Diġer*] : Ḳanlu yaşum dem-be-dem deryā gibi eyler ḫurūş
Bilmezem ḳandan gelür her dem baña yā Rab bu cūş

ʿIşḳ pul pul dāġ ile zeyn itdi ʿüryān sīnemi
Oldum ābrāhīm-i Edhemden Firāḳī ḫırḳa-pūş

**FAḪRĪ**: Bursevīdür. Ehl-i cihāt ḳısmından ve devrüñ ẓurafāsından ve bu ʿaṣ ruñ şuʿarā-yı nāmdārānından olduġından maʿadā ol rind-i cihān-peymā efşān bir zamān naḫl-i bend-i bī-miṣāl ve ḫuṭūṭ-ı muḳataʿāt kesmede ṣāḥib-kemāl ve hemīşe şifte-i cevānān-ı ṣāḥib-ḥāl olup ebyāt-ı pür-nikātı ser-āser ḥasb-i ḥāldür. Bu bir nice maṭlaʿ ʿarus-ı fikrinden şāhid-maḳāldür.

*Ebyāt*: Faḫriyā dil vireli bir dilber-i sengīn dile
Āsiyāb-ı miḥnete gendüm varup un olmışum

[*Diger*] : Ḥāl-i hindū bir dilinde sarıḳ u çālākdür
Dür uġurlamaġa geldi ḥoḳḳa-i yāḳūtdan

[*Diger*] : Yā Rab o serv-i semenber ide mi ʿahde vefā
Yoḳsa cānum ala mı ḥasret ile cevr ü cefā

Faḫriyā künc-i belāda yatur idüm bīmār
Şerbet-i laʿl ile yār baña virdi şifā

**FİRDEVSİ:** Zümre-i mülāzimīnden rūz u şeb fünūn-ı ʿulūma müdāvemet gösterüp beyne'l-aḳrān bī-miṣāl ve her fende ṣāḥib-kemāl ve zebān-ı Fārisīde żabṭ-ı durūb-ı emṣāl itmiş Seyyid ʿAlī oğlınuñ **Şerḥ-i Gülistānı**na nice nice cevāb ü su'āl ḳılmış ve ḳavāʿid-i ʿarūż u muʿammā bilmede zü-fünūn ve **Ḳānūn-ı Şifāyı Bū ʿAlī** yazmada ḥikmetle Eflāṭūn **BE111a** ṭabʿ-ı güher-rīzi envāʿ-ı naẓma sālik ve her birinüñ edāsına mālik zīrā ki Mesīḥīnüñ şehrengīzine naẓīre dimiş. Sāir şuʿarānuñ neẓāyirinden müstaḥ-sen ve pesend-i ẓurafā-yı ṣāḥib-suḫen olmışdur. Ḥadd-ı ẕātında emīrü'l-kelām ve tevārīḫ-i bī-naẓīr ile meşhūr-ı ḫāṣ u ʿam ve ser-ā-ser ebyāt-ı ḫayāl-engīzi muṣannaʿ ve kelimāt-ı miṣāl-āmīzi müsecceʿdur. Sene iḥdā ve sebʿīn ve tisʿami'ede Firdevs-i Berrīn ve ravża-i cinānda hem-dem-i ḥūr u ʿayn ārzūsıyla terk-i ʿālem-i fānī ve muḳīm-dār-ı cāvidānī oldı. **W105a** Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt ol bülbül-i gülşen-i **Ü100b** cān ve ṭūṭī-i şekeristān-ı cinānuñdur şebt olundı.

*Ebyāt*: Ḫaṭṭ-ı ruḫsārını ol nev-ḫaṭ güzel itse ṭırāş
ʿĀlem içre fitneler ḳopar kesilür nice baş

[*Diger*] : Görüp kemāl-i ḥüsn ile ey māh sende şemʿ
Barmaġla gösterür seni her encümende şemʿ

Gerçi ki şeb külāh giyüp ʿarż-ı ḥüsn ider
Likīn şebih olınmaz ol şeh levende şemʿ

[*Diger*] : Sürdüñ aġyārı ḳapudan işiden didi muḥal **S171b**
Yirine itüñ görüp ben de didüm ni'me'l-bedel

Bu ġazel daḫi ol şāʿir-i firdevs-āşiyānenüñdür. Cevān-ı ebrū-kemān ve terkān-ı bī-āmān vaṣfında vāḳıʿ olmışdur.

*Ġazel*: O çeşm ü ol müje-i bī-āmānı seyr eyle
Öñüne yaymış oḳun tīr kemānı seyr eyle

Dil almag ile ḳomaz cāna ḳaṣd ider zülfi
Neler ider bañā ol dil-sitānı seyr eyle

Derūn-ı sīnemi ġamz ile çāk ider ey dil
Gör ol perī bañā n'eyler nihānı seyr eyle

Libās-ı surḫ ile seyre revāne oldı yine
Ne ḳanlara girür ol yār-ı cānı seyr eyle

Ruḫunda gönlümi Firdevsīyā temāşā ḳıl
O bāġda olan āb-ı revānı seyr eyle **BE111b**

**FEVZĪ ÇELEBİ:** Mar'aşdandur. Zümre-i mülāzimīndendür. Dāvūd Paşa **S172a** ḥaşesi dimekle meşhūr ve taḳvā vü ṭahāretle maḳbūl-i cumhūrdur. Taḥṣīl-i 'ulūm itmek içün seyr-i memālik-i 'Arab u 'Acem ü Rūm ve hevā-yı her merzbūm idüp Mışrda tavaṭṭun itmiş. **W105b** Evḳāt-ı 'azīzin 'ilm-i dīne ve ders-i müslimīne ṣarf ḳılmış. Ebnā-yı zamān içre kemāl ile mevṣūf ve eṭvār-ı ḥuceste-ḫışāl ile ma'rūfdur. El-ḥaḳ fevz-i gülistānuñ bülbül-i destān-serāsı ve ol ezhār-ı ma'ānīnüñ eş'ār-ı dil-küşāsı gül gibi rengīn ve ġamz-edā yı dil-i ḥazīn vāḳı' olmışdur. **Ü101a**

*Şi'r*: Çü gördüm ḫāl-i müşkīni ruḫ-ı dil-dāre yapışmış
Didüm sünbül ṣaçuñ depret meges gülnāre yapışmış

O zülf ü ḫāl-i ruḫsārı görelden ḳalmadı şekküm
Ki Mūsā ṭıfl iken Fir'avn öñünde nāre yapışmış

Bu gün sevdā-yı zülfüñle perīşān ḥāldür Fevzī
Ki ders evrāḳını yile virüp eş'āra yapışmış **S172b**

**FEYZĪ ÇELEBİ:** Rūm ilinde Edirnedendür. 'İlm-i ẓāhire meşġūl iken terk idüp taṣfiye-i ḳalb içün diyār-ı Mışra vardukda sipāhi bölügüne geçüp erbāb-ı divāna dāḫil ü maḥsūb ve pesendīde-i aṣḥāb-ı ḳulūb olmış. Gülşen-i ma'ānīde ḫāṭır-ı 'āṭırı feyż-güster ve gülistān-ı naẓmda ṭab'-ı gülbīzi rūḥ-perver ve eş'ār-ı ḫayāl-āmizi pür-ziver ve Nevāyī **B98a** ve Fürs

taḳlīdinde maḳbūl-i cumhūrdur. Zīrā ki her birinden behremend ve geregi gibi anları bilmede hūşmend ü ercmenddür. Bu maṭla'-ı **BE112a** dil-sūz ol şā'ir-i dil-efrūzuñdur. Ġonce gibi nühüfte iken gül gibi şüküfte olup nümāyān u 'ayān oldı.

*Şi'r*: Şem'e pervāneleri şanma ki bīhūde yanar
Ceẕbe-i ḥüsn-i dil-efrūzuñ ile od da yanar **V106a**

[*Diger*] : Pāyini tomruḳda gördi ġonce-i nevrestenüñ
Beñzinüñ uçduġı budur bülbül-i dil-ḫastenüñ

**FÜRŪĠĪ:** Ḳayseriyyedendür. Dānişmend ṭāifesinden zümre-i sādāt-ı **S173a** 'alī-nesebden seyyid-i pākize-ḥaseb kimesnedür. Muḳaddemā ṭarīḳ-ı Naḳşibendiyeye sülūk itmek temennāsıyla fī zamānına İstanbulda olan 'uḳalā-yı cihānuñ hūşmendi ya'nī Ḥakīm **BE113a** Çelebi Efendinüñ ḫānḳāhını penāh idüp hem-nişīn-i erbāb-ı 'irfān ve peyrev-i sālikān-ı devrān geçinüp āḫir yine ba'zı yārānuñ ilḥāḥı ile dānişmend olmaġ ricāsı ile oḳıyup yazmaḳ semtine sālik ve kendü aḳrānı içre maḳbūl-i eḥālī olmış. Eş'ār-ı Fārisī ve Türkī tetebbu'ından bir an ḫālī olmamağın fürūġ-ı nażm-ı **Ü101b** pür-envārı żiyā-baḫş-ı her maḥfel ve raḥat-resān-ı 'āşıḳān-ı bī-dildür. Bir ġazel ile iki beyt şebt olundı.

*Ġazel*: Nihāl-i ḳadd-i dil-cüyuñ senüñ şāḫ-ı gül-i terdür
Dehānuñ tāze ġonce ruḫlaruñ gül-berg-i aḥmerdür

Görünce ḫālüñi rüyuñda ḳaldı merdüm-i dīde
Ḳarārı göñlümüñ zülfüñde ey meh-rū muḳarrerdür

Ġubār-ı ḫaṭṭı ẓāhir olalı rüyunda cānānuñ **S173b**
Dilā āyīne-i ehl-i ṣafā ḫaylī mükedderdür

Riyāżın cennetüñ zāhid saña alması ey vay
Ki sīb-i ġabġab-ı sīmīni yārüñ bāña bihterdür **F160a**

'Aceb mi mürlar cem' olsa la'li üzre dil-dāruñ
Leb-i şīrīn-i cān-baḫşı Fürūġī şehd ü şekkerdür

[*Diger*] : Seg-i dilber yatagında benüm zībā ṭuragum var
Sarāy-ı taḫt-ı dünyādan ferāġum var ferāġum var

Ḳolumda dāġ u şerḥümle şehā bir yādigārum var
Gedāyum bāġ-ı ʿālemde elümde berk ü bārum var

Ṭolaşma kūyum eṭrāfın diyü gel eyleme cevri
Begüm ẓann eyleme bu devr içinde iḫtiyārum var

**FERDĪ-İ ʿACEM**: Mevlidi Erdebildür. ʿĀlem-i keşretden geçüp vādī-i vaḥdet **B98b** özleyüp terk-i iḫvān-ı ṣafā ve yārān-ı vefādan ve efrād-ı anāsdan ferd ile muṣāḥabet itmeyüp tek ü tenhā temāşā iderek diyār-ı Rūma gelmiş. Ḥadd-ı ẕātında şūḫ-ṭabʿ **B174a** u şīrīn-ṣoḥbet ve ebyāt-ı feraḥ-efzāsı zebān-ı Fārisī ve Türkīde ġāyetde ḫūb ve eşnā-yı muṣāḥabetde kelimāt-ı dil-küşāsı leṭāyif-i reng-ā-renk ile merġūbdur. Bu bir ḳaç beyt anlarındur.

*Naẓm*: دل شوریده بند زلف تو دید
فکر و سوداي او در از کشید [346]

*Ve lehu*: Ol āfet gerçi şimdi şöhre-i şehr-i melāḥatdür
İgende añа maġrūr olma sen kim şöhret āfetdür

Yanuñca ol sehī ḳāmet ṣalınsa gerçi şöhretdür
İgende añа maġrūr olma ey dil şöhret āfetdür

*Ve lehu*: Nerm eylesem ʿaceb mi dilin āh u vāh ile
Kim bir ḥiṣār alınur iki güvāh ile

**FERĀĠĪ**: Edirnevīdür. Dergāh-ı ʿālem-penāh ve felek-bārgāhuñ yeñiçeri ṭāifesindendür ve ḳayd u bend-i dünyādan ferāġat idüp āsūde-ḥāl **Ü102a** ve fāriġü'l-bāl olmışdur. Rūz u şeb evḳāt-ı şerīfin ve saʿat-i laṭīfin ʿilm-i ẓāhir ü bāṭına ṣarf ḳılup dānişmend-i huşmend olmış ve ṣanāyiʿ-i şiʿrden behremend ve her vechile ṭabʿ-ı ṣāfi vādī-i naẓmda şu **BE112b** gibi revān ve ẕihn-i pāki ẕekā-yı dil-cū ile pesend-i pīr ü cevān **F160b** ve edā-yı Nevāyīde feraḥ-baḫş ve zebān-ı **W106b** Fārisīde güftārı **B174b** dil-keş ṭarz-ı inşāda ḳābil ve muʿammā fenninde peyrev-i merdūm-i efāżil ve ʿilm-i mūsiḳī bilmede fāyiḳ ve her sāzda uṣūli āvāzesine muvāfiḳ ʿale'l-ḫuṣūṣ derviş-meşreb ve iʿtiḳād-ı pāk ile bende-i ehl-i meẕheb kimesnedür.

---

346 Dil-i şūrīde bend-i zülf-i tū dīd
Fikr ū sevdā-yı ū dırāz keşīd
Perişan gönlüm senin zülfünün bağını gördü, onun ( zülfünün) fikri ve sevdası uzun sürdü).

Egerçi üslūb-ı ġazelde kāmildür lākin meṭāliʿ semtine ṭabʿı māyildür. Bu bir ḳaç maṭlaʿ ḥasb-i ḥāl ve şāhid-maḳāl vāḳıʿ olmışdur.

*Maṭlaʿ*: Mümkin olmaz senden ayrılmaḳ belī imkānı var
Cān virem ḥasretle zīrā her işüñ āsānı var

[*Diger*] : Bilüñ ḳoçmışlar öpmüşler ruḫ-ı zībāñı varmışlar
Nihāl-i gülşeni egmişler andan gül ḳoparmışlar **B99a**

[*Diger*] : Pāyine düşüp bir güzelüñ uydum ulaşdum
Geh kāküline gāh miyānına ṭolaşdum

[*Diger*] : Ḳaddüñ resīde naḫli çāġında cūy-bāruñ
Sen serv-i muʿtedilsin adı büyük çenāruñ

[*Diger*] : Muṭribüñ ḳavli ḳarārı sākinüñ peymānı var **S175a**
Kim sizüñle hem-demüz tā sağāruñ devrānı var

[*Diger*] : Geçdi gönlüm gitmedi ruḫsār-ı ālüñden gözüm
İmdi bildüm ben de sevmiş ḫāk-i pāyüñ yıldızum

**FAẒLĪ:** Mevlānā Fużūlīnüñ oğlıdur. Ṣafā-yı ẕihn-i selīm ve ẕekā-yı ṭabʿ-ı mustaḳīm ile ārāste ʿarūs-ı cümle-i ḫayāli ziver-i ḳavl-i ṭabʿ-ı kerīm ile pirīste ḥālā ʿilm-i ẓāhire meşġūl ve künc-i ʿuzletde ḳanāʿat ile ḫamūl ve üç zebān ile aḳsām-ı şiʿre mālik ve rūz u şeb her birine müdāvemet göstermege sālik bināen ʿalā-ẕālik fenn-i muʿammāda ẕihn-i ʿuḳde-küşā ve ṭuruḳ-ı tevārīḫde ṭabʿı iʿcāz-nümā ebyāt-ı ʿāşıḳānesi süznāk ve kelimāt-ı rindānesi rengīn ü pāk **BE113b** olmağın ḫūb u mergūbdur. Fārisī ve Türkī beyitler ve kıtʿa-i ʿArabī anuñdur. **W107a**

*Maṭlaʿ*: در چین عید مبارك خو این جکران
هست چون بیضهء رنکین خوش کران [347]

بقتلم تیغ زرین میکران سیمبر بسته

---

347 Der çunin ʿiyd-ı mübārek ḫūnin cigerān
Hest çun beyżā-i rengīn bekef-i ḫoş siyerān
Öyle mübarek bir bayramda ciğeri kan ağlayanlar, iyi tabiatlıların elindeki yumurta gibidir.

ﺭﺷﺎﺩﻱ ﭼﻮﻥ ﻏﻴﺮﻡ ﺑﻬﺮ ﻗﺘﻞ ﻣﻦ ﻛﻤﺮ ﺑﺴﺘﻪ[348]

ﻏﻢ ﺟﻮﺷﺪ ﺍﺳﺘﺨﻮﺍﻥ ﺑﺪﺭ ﻣﻜﺪﺭ ﺭﺍ ﺭﺩ ﻣﺮﺍ
ﺗﺎ ﺳﻚ ﻳﺎﺭ ﺍﻳﺪ ﺍﺯ ﺧﺎﻙ ﺑﺮ ﺩﻟﺪﺩ ﻣﺮﺍ [349]

**F161a** *Ve lehu Türkī*:

Künc-i ferāġatümdür meyḫāneler bucaġı
Başum kesilse kesmen ol küşeden ayaġı

Bu ʿArabī ḳıṭʿa daḫi anuñdur naʿtda vāḳıʿ olmışdur.

*Ḳıṭʿa ʿArabī:* نصلي على خير البرا يا محمد
نور مصباح المدا جماله [350]

حبيب له رب البريه واصف
لقد فاز من صلي عليه واله[351]

**S175b**

**FĀNĪ**: Rūm ilinde Alacaḥiṣārdandur. Derviş-nihād ve yār-ı nā-murād ve ber-muḳteżā-yı maḥlaṣ fānī-hey'et ü ḫaste-ṣıfāt kimesnedür. ʿĀlem-i bī-beḳāyı fānī görüp raḥt u baḫtın dükeli āteş-i ʿışḳa yaḳup ḳayd u bend-i cihāndan āzād olup rāh-nümā-yı erbāb-ı sünen yaʿnī Ḥażret-i Żarīfī Ḥasan Efendinüñ ḫanḳāh-ı şerīfine ve ḫıdmet-i ḫāk-i pāy-i laṭīfine yüz sürüp irādet-i ṣādıḳ **Ü102b** gösterüp ʿahd ü peymān bağlayup müddet-i medīd irşād-ı dilkeşlerinden ve ʿahd-i baʿīd kelimāt-ı murād-baḫşlarından murādat-ı uḫrevī ile ber-murād olup taṣfiye-i bāṭın ile maḳṣūdātın **B99b** ḥāṣıl itmiş. ʿİlm-i ẓāhirde cüzʾī ve küllī saʿy göstermiş zebān-ı Fārisīyi taḥṣīl ve ḍurūb-ı emṡālin tekmīl idüp ol bābda kāmil olmış. Zīrā ki ol seyyāḥ-ı baḥr ü sāḥil sene sebʿa ve ḫamsin ve tisʿami'ede seyāḥat ṭarīḳıyla ʿIraḳ-ı ʿArab ve vilāyet-i ʿAceme seyr ü sülūk ve meyl-i dīden-i diyār-ı her mülūk

---

348. Be-ḫatlem tīġ-i zerrīn ber kemer ān sīm-ber beste
Zi şādī çün nemīrem behr-i ḫatl-i men kemer beste
O gümüş göğüslü güzel katlim için beline altın kılıç kuşanmış, mutluluktan ölmek üzereyim, o beni öldürmeye azmetmiş.

349. Ġam çü moşt üstüḫān ber rehgüzer dāred
Tā seg-i yār öyed ez ḫāk ber dāred merā (?)
Gam beni, sevgilinin köpeği gelip alsın diye bir kemik gibi yola atar.

350. Nusalli ʿalā ḫayri'l-berāyā Muḥammedin
Nūr-ı miṣbāḥi'l-bedri'l-cemālihi

351 Ḥabībun lehu Rabbü'l-beriyyeti vāṣifun
Leḳad fāza men ṣalle ʿalayhi ve ālihi
İnsanların en hayırlısı, dolunay gibi parlak (nurlu) Muhammed'e salat ve selam ederiz. Yaratılmışların Rabbi onu sevgilisi olarak nitelemiştir; ona ve âline salat getiren de kazançlı çıkar.

ḳılmış. Ol **S176a** seferde çoḳ nesneler istifāde itmiş. Sābıḳan diyār-ı Bağdādda rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkīre ile ittiḥādı olmağın ḥālā ekṣer-i zamān bu ġarīb-i diyār olan derviş-i bī-yārı ve künc-i ġamda dil-riş-i **BE114a** nātüvān u zār olan dil-efkārı ḫākden refʿ itmege ḳadem-i **V107b** rencīde ḳılup **F161b** küşe-i bī-tüşesine gelüp enīs ü münis ve hem-celīs olmadan ḫālī degüldür. Ve ḥuḳūḳ-ı sābıḳa bir mertebede vāḳıʿ olmışdur ki taḥrīr ü taḳrīre imkān yoḳ. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi aḳsām-ı naẓmda ġāyetle ḫūb ve ṭarz-ı ġazel ü ḳaṣāyid ü meşnevīde mergūbdur. Kendü ḥasb-i ḥālin **Belā-zāde** nām bir kitāb-ı sürür-encām naẓm itmişdür ziyāde dervişāne vü muḥaḳḳıḳāne vāḳıʿ olmışdur belā-zādelere nāfiʿdür. Bu beytler anuñdur.

*Ebyāt*: Bezm-i ʿālemde olaldan āh kim ḳaḥt-ı şarāb
Suyı şolmış āsiyābe döndi bu deyr-i ḫarāb

[*Diger*] : Bir köhne ḳaṣr imiş görinen çarḫ-ı bī-ḳarār **S176b**
Meh ʿankebūtı hāle imiş añā perdedār

[*Diger*] : Sergeşteyüz felek gibi yoḳdur sükūnumuz
Mecnūna çıḳdı silsile ile cünūnumuz

[*Diger*] : Raḳīb kāfirūñ ile birligüz çün şāhımuz birdür
N'ola ger dinimüz ayrı ise Allahımuz birdür

[*Diger*]: Mecnūn başında ṭañ mı murġ itse āşiyāne
Laḳ laḳ yuvası ḳılmış velleylī sen zamāne

[*Diger*] : Bu dem-i ʿālem ʿeceb bilmezem bir dem olduġın
Bir nefeslik ʿömrüne ḥabs-i nefes eyler ḥabāb

[*Diger*] : Şeb-i firḳāt meger şām-ı eceldür ṣubḥı yoḳ hergīz
Ne meh anda ziyā-güster ne virür zīb ü fer kevkeb **Ü103a**

[*Diger*] : Dīde-i ḫūn-bārıdur her biri bir āvārenüñ
Anuñ içün Fānīyā meyde ḥabābı gözlerüz

**FĀNĪ:** Edirnevīdür. Devr-i rüzgār ile pīr-i fānī ve küşe-i ḳanāʿatüñ sulṭānı evḳātın şaḥḥāflıġa ṣarf itmek üzredür. Ḳuvvet-i şiʿriyyesi pür-ḥalāvet ve **V108a** ḥiddet-i ẕihn-i **BE114b** müdrīki neşāʾ-ı ʿışḳ ile pür-keyfiyyet vāḳıʿ olmışdur. **S177a** Bu rindāne vü mestāne ġazel ol pīr-i bī-bedelüñdür.

*Ġazel*: Devr-i laʿlüñde senüñ mey-ḫāre bir ben bir ḥabāb
Baş açıḳ yaluñ ayaḳ āvāre bir ben bir ḥabāb **B100a**

Sāde dil-i ṣāf derünuz eylerüz āyīne-vār
Pāk çeşm ile naẓar dīdāre bir ben bir ḥabāb **F162a**

Destüñe Cem gibi cām al cān ile başı senüñ
Gelmişüz ayaġına işāre bir ben bir ḥabāb

Raḥt u baḫtın ṣuya ṣalmış bāda virmiş varını
Bī-dil ü bī-ḫānümān bī-çāre bir ben bir ḥabāb

Kāināt hiçe ṣatmış dehri almaz ʿaynına
Var mıdur dirlerse Fānī-zāde bir ben bir ḥabāb

**FENĀYĪ:** Gerçi mevlidi Maġnisādur lākin İstanbulda neşv ü nemā bulmış şuʿarā-yı selefden ve ẓurafā-yı nīk-ḫalefden geçinür. Ẓāhiren faḳr u fenā semtine sālik ve her vechile ẕevḳ u ṣafā cānibine mālik ve ḥadd-ı ẕātında ʿāleme mustaġni **S177b** ve eşnā-yı muṣāḥabetde leṭāyifi pür-maʿnīdür. Ol şāʿir-i suḫen perver aḳrānı içre ser-firāz kimesnedür. Ẓurafā mābeyninde ẓarāfeti şiʿrine ġālib ve herkes ṣoḥbet-i ḫaṣṣına ṭālib. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur.

*Naẓm*: Tīr-i ġamzeñ mühri çıḳmaya derūn-ı sīneden
Pāre pāre rīze rīze çāk çāk olsa beden

[*Diger*]: Ḥasret-i laʿlüñle cānā dem-be-dem ḳan aġların **BE115a**
Gözlerüm yaşı ʿaḳīḳe dönse cānā ġam yimen

[*Diger*]: Gördi nihāl-i ḳāmetini sen semenberüñ **V108b**
Biñ pāre oldı ḳalbi ḥasedden ṣanavberüñ

[*Diger*]: Viresiye alup on almaḳdan **Ü103b**
Ṭoḳuz olsun Fenāyī naḳd olsun

**FEDĀYĪ:** Dergüzīndendür lākin çoḳ zamān olmış ki ārzū-yı ṭavāf-ı Beytü'l-ḥarām ve niyyet-i ziyāret-i ravża-i faḫrü'l-enām ile terk-i vaṭan-ı aṣlī ḳılup maḳṣad-ı maḳṣūdına müyesser olup memālik-i Rūm ve ʿArabı ticāret iderek geşt ü güẕār idüp āḫir şehr-i Ḥalebde ḳarār dutmış. Aslında nikū-

ḫılḳat ve ādemī-sīret **S178a** merdüm-zādedür. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi ziyāde küşāde olmağın hemīşe **F162b** tetebbu'-ı şu'arā-yı selef ve dem-be-dem cüst ü cüy-ı ẓurafā-yı pāk ḫalef idüp güft ü güy-ı naẓm-ı dürer-bār itmeden ḫālī degüldür. Yārān-ı suḫen-senc içre güftār-ı güher-bārı mānend-i genc vāḳı' olmışdur. Bu bir nice maṭla' anuñdur.

*Ebyāt*:

گهي از ديده باشم در بلا گاهي بدرد از دل
ندارم از دل و ديده بجز درد و بلا حاصل [352]

بس كه آمد در غمت خون جگر از چشم تر
بسته شد مژگانم از خون جگر بر يكدگر [353]

بهلا رو وقت گل از ان رو جنونم چيش مي اید
كه از باد بهارم بوي يار خيش مي اید [354]

نشته بر سرير نازو از هر سو اسيرانش
نهاده دست بر بالاي دست از بهر فرمانش [355]

ببين درون شفق شام عيد شكل هلال
مثال ساغر سيمين ز باده مالامال **S178b** [356]

زروي ناز دي ميگفت بامن ترك مست من
كه اي بيچاره اخر كشته خواهي شدبدست من [357]

---

352 Gehī ez dīde bāşem der belā gāhī be-derd ez dil
Nedārem ez dil ü dīde be-cuz derd ü belā ḥāṣıl
Bazen gözümden dolayı belaya, bazen de gönlümden dolayı derde düşerim. Gönlümden ve gözümden dert ve beladan başka bir kazancım yok.

353 Bes ki āmed der ġamet ḫūn-ı ciger ez çeşm-i ter
Beste şod müjgānem ez ḫūn-ı ciger her yekdiger
Senin gamınla, ıslak gözlerimden ciğerimin kanı öyle çok geldi ki kipriklerim ciğerimin kanından dolayı birbirine yapıştı.

354 Bahār u vaḳt-i gül zānrū cünūnem pīş mī āyed
Ki ez bād-ı bahārem būy-i yār ḫīş mī āyed
Baharda ve gül vaktinde bahar rüzgarı bana yarin kokusunu getirdiği için deli oluyorum.

355 Nişeste ber serīr-i nāz u ez her sū esīrāneş
Nihāde dest belā-yı dest ez behr-i fermāneş
Naz tahtına oturmuş ve esirleri her yandan fermanına uymak için ellerini elinin üstüne koymuşlar.

356 Bebīn derūn-ı şafaḳ-ı şām-ı 'ıyd şekl-i hilāl
Miṣāl-i sāġar-ı sīmīn zi bāde mālāmāl
Bayram gecesinin şafağındaki hilalin şekline bak; tıpkı şarapla dolu gümüş bir kadeh gibi.

357 Zi rūy-i nāz dey migoft bā men türk-i mest-i men
Ki ey bīzāre āḫir kuşte ḫāhī şod be-dest-i men
Dün gece benim mest sevgilim, nazlanarak bana şöyle diyordu: Ey biçare sonunda benim elimle öleceksin.

**FEDĀYĪ-İ Edirnevī:** ʿAlī Bālī dimekle meşhūr ve ḥüsn-i leṭāfetle pesend-i cumhūr idi. Sene tisʿa ve sittin ve tisʿami'ede terk-i ʿālem-i fānī ḳılup cānın fedā-yı yārān idüp ṭālib-i ravża-i cāvidānī oldı. Ḥāl-i ḥayātında ol cevān-ı māh-ruḫsār şāh-zāde-i cevān-baḫt-ı nāmdāruñ ḳapusında sipāhī-i kām-kār ve ḥāfiẓ-ı suḫen-güẕār idi ve naḳş u ṣavt oḳımada maḳbūl-i herkes zīrā ki ziyāde ṣāḥib-ḥüsn ü ḫūb-nefes kimesne idi. Bu bir ḳaç maṭlaʿ-ı ʿāşıḳāne ve ebyāt-ı rindāne ol şāʿir-i fānīden nişānedür bu evrāḳda şebt olundı. **Ü104a**

*Şiʿr*: Rind-i fānīler gibi dār-ı fenādan geçmişüz
Zāhidā ṣanma şarāb-ı dil-küşādan geçmişüz

Ṭālib-i dīdār olaldan cennet-i kūyuñda dil
Ey Fedāyī el yuyup her mācerādan geçmişüz **F163a S179a**

[*Diğer*] : Gerçi kim bağruma tīğ-ı ġam-ı firḳat geçdi
Ḫançer-i hicri dil ü cānuma ḳat ḳat geçdi

Dile göndermedi ʿahd itmiş iken oḳlarını
Bāña ol ḳaşı kemān ḫayli ẓarāfet geçdi

Rişte-i ʿömrümüz irişdi tamām āḫirine
Cāme-i ṣabrımuza sūzen-i ḥasret geçdi

**FÜNŪNĪ:** Ḳastamonīdür lākin ravża-i İstanbulda nihāl-i vücūdı neşv ü nemā bulmuş. Fünun-ı şiʿr ü inşāyı geregi gibi ḥıfẓ idüp edā ile ile meclis-be-meclis oḳıyup ṣoḥbet-ārā ve ol bābda hezārān **BE115b** fenle ḳıṣṣa-ḫvān-ı bī-hemtā idi. **W109a** Feemmā beyne'n-nās sirḳa ile müttehim ve ol kār u bārda bī-ḳıyās elem çekmededür. Meẕkūruñ eşʿārı bī-ḥadd ü çoḳdur ammā bu maṭlaʿından ṣüretlüsü yoḳdur şebt olundı.

*Maṭlaʿ*: Kaʿbeyi ṭurma ṣafā ile ararken ṣanemā
Gördi bozuldı ḳapuñ Kaʿbesi ḳible-nümā **S179b**

Ṣānī maḥlaṣ iden Cān Memī şeh-zāde Sulṭān Bāyezıd seferin zamān ile varup İstanbulda olan şuʿarā vü ẓurafāya hicv ṭarīḳıyla bir mektūb-ı nev-üslūb naẓm idüp irṣāl itmiş. Müşārünileyhe şöyle ẕikr ider söyler.

*Beyt*: Fünūnī fūṭa peydā itmege varır mı ḥammāme
Enīs-i Şirvān olan o düzd-i cāmeken n'eyler

Meẕkūr Fünūnī daḥi ol eşnāda bir ḳıṭ'a-i hezl-āmiz Şānī-i fitne-engīz ḥaḳḳında derc itmişdür. Nezāketden ḫālī degül küllī ẓarāfet ḥarc itmişdür beyān u 'ayān oldı.

*Ḳıṭ'a*: Seferdedür didiler Cān Memīyi
Sefer bir ḳıṭ'a-i āteş durur hem

Didiler geçdi ol Nemrūd-ı şānī
Didüm geçdi ise cān ber cehennem **F163b**

**Fī ḥarfi'l-ḳaf**

**ḲANDĪ:** Burūsevīdür. Ġāyetde şā'ir-i şīrīn-kelām **Ü104b** ve mülk-i suḫende emīr-i pür-nižām imiş. Ḥadd-ı ẕātında üstād-ı ḳannād devr-i rūzgār-ı telḫ-kām ve perverde-i çarḫ-ı bī-ārām ve nā-murād kimse imiş. Eş'ār-ı şeker-rīzi dil-peẕīr ve güftār-ı ṭarab-engīzi bī-naẓīr ve beyne'n-nas tevārīḫ-i muṣanna'ı bī-ḳıyās ve ṭarz-ı ġazel ü ḳaṣīdesi ḫūb u merġūbdur diyü meşhūr u meẕkūrdur. Lākin bu **BE116a** maṭla' u beytden ġayri ol ṭūṭī-i şekeristān-ı ma'ānīnüñ eş'ār-ı ḥalāvet-baḫşı ve naẓm-ı **S180a** dil-keşin görmedüm budur.

*Beyt* : Çün dolaşduñ zülfüne ey dil perīşān ol yüri
Ḳara baḫtuñ var imiş ney gibi nālān ol yüri

Pādişāh-ı 'ālem olursañ raḳībā ġam degül
Dāmen-i dildārı ḳo var Mışra sulṭān ol yüri

Daḥi ḥuceste-ṣıfātuñ Ẕātī fevtine bu tārīḫ daḥi anlaruñdur şebt olundı.

*Ḳıṭ'a*: Göçüp 'uḳbāya rıḥlet itdi Ẕātī
Añа raḥmetler ide Ḥayy-i dāver

Behişt içinde cām-ı selsebili
O merḥūma ṣuna sāḳī-i kevṯer

Çü gördi Ḳandī anuñ irtiḥālin
Didi tārīḫini göçdi suḫen-ver

**ḲUDSĪ:** İstanbullıdur. Sābıḳan şehr-i mezbūruñ emīni olan Bāyezid Çelebinüñ oğlıdur. Ehl-i 'ilm zümresinden ṭabi'at-ı pāki cānib-i şi're māyil ve ol fende ḫayl-i ḳābildür. Evṣāf-ı pākün işitdigümüz şā'ir-i siḥr-sāzuñ rūḥ-ı pāki şāhbāz-vār ravża-i ḳudse pervāz idüp anda ḳarār ḳılmış. Bu maṭla'-ı ābdār anlaruñdur.

*Maṭla'*: Benümçün kimse ġam yir yoḳ dil-i ġam-ḫ*ārdan ġayri
Döner yoḳ üstime bu çarḫ-ı keç-reftārdan ġayri

[*Diger*] : Başumsa kana boyandı şarābı n'eyleyin
Cigerse odlara yandı kebābı n'eyleyin **F164a**

**ū104› ḲUṬB-I KĀTİB:** Yezdendür lākin ʿamedd-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür ki taḥṣīl-i maʿārif-i İlāhī ve tekmīl-i kemāl-i nā-mütenāhī itmek içün ḳutb-ı felek-i dāir gibi sāyir olmadan berīdür. Pāy-i himmetin dāmen-i tevekküle çeküp şehr-i Bağdādda ṣābit-ḳadem olup mülāzemet-i ḫoş-nüvisān-ı zamān ve cüst ü cüy-ı üstādān-ı cihānuñ muḳaṭṭaʿātun cemʿ eyleyüp manẓūr-ı enẓār-ı dīde-i ḫoş feşān idüp her an meşk-i ḫaṭṭ-ı nesḫ-i taʿlīḳ itmege kemāl-i derecede cehd ḳılmışdur. Ḥālā ḳıṭʿa-nüvis- lıḳda Enīs-i zamān ve belki Mir ʿAlī-i devrān ve riḳʿa meşḳi Mīr Muẓaffer gibi ʿazīz-i erbāb-ı temyīz ḳalem-i ʿanber-bārından vücūda gelen her elifi ġayret-efzā-yı nihāl-i bāġ-ı naʿim mānend-i ḳadd-i dilberān-ı rāst u mustaḳīm ve her bir dāli reşk-i dāl-i ravża-i cinān miṣāl-i ʿanberīn dāl-i būtān-ı zamān ve her bir mimi ḫaclet-baḫş-ı çeşme-i āb-ı ḥayvān güyā ki feyż-resān-ı gonce-dehenān-ı cihāndur. Seyrinden ḫoş-nüvisān-ı eyyām devāt-ı ser-beste gibi dem-beste olmaları muḳarrer ve engüşt-i ḥayret-i der-dehān-ı erbāb-ı hünerdür. Āsmān-ı naẓmda kevkeb-i ṭabʿı raḫşān ve ẕihn-i laṭīfi nükte-şinās-ı maḳbūl-i yārāndur. Bu bir nice beyt-i Fārisī anuñdur.

*Ebyāt*

بر غم من چو آن مه سوي دشمن دمبدم بند
تغافل میکنم تا او بسوي غیر کم بند [358]

میشود آن بیوفا هر لحظه یار دیگری
مید هم برر غم او من هم قرار دیگري [359]

وعده دادي دوش و ما شمع طرب افروختیم
روی ننمودی بداغ نا امیدی سوختیم [360]

برامید وعدهء دیدار او
رفتم و نومید از آن کو آیدم [361]

---

358 Be raġm-ı mın ān meh sū-yı düşmen dem-be-dem bined
Tegāfül mikonum tā u be-sū-yı ġayr kem bined
Benim rağmıma o ay yüzlü her an düşman bakar, başkasına az baksın diye görmezden gelirim.

359 Mīşeved ān bī-vefā her laḥza yār-i digerī
Mīdeham ber raġm-ı u men ham ḳarār-ı digerī
O vefasız, her an başkasının yarı olur, ben de ona karşı başka bir karar veririm.

360 Vʿde dādī dūş u mā şemʿ-i ṭarab efrūḫtīm
Rūy nemūdī be-dāġ-ı nā-ümīdī sūḫtīm
Söz verdin dün gece neşe mumunu yaktık. Görünmedin, ümitsizlik ateşine yandık.

361 Ber ümīd-i vʿde-i dīdār-ı ū
Reftem ú nevmīd er ān kū āyedem
Onun görüşme vaadinin ümidiyle gittim, fakat onun geleceğinden ümitsizim.

دوش بی تابانه آمد بر سر کوی تو قطب
سوي اوبین یکنظر کو از سکان کوي ست [362]

**ḲURBÎ:** Aḳkirmāndan feemmā peder-i büzürg-vārı ve ecdād-ı nikū-şi'ārı memālik-i **F164b** 'Acemden ve merdmān-ı şāḥib-keremdendür. Kendü Rūmda neşv ü nemā bulup ḫıdmet-i 'ulemā idüp dānişmend-i bî-naẓîr ve 'ulūmuñ enva'ından ḫabîr ve muṣāḥabet-i temkîn ile yār-ı dil-peẕîr kimesnedür. Zebān-ı Fārisînüñ ḳava'id-i pür fevāidin bilmede bî-hemtā ve müşkilāt-ı ṭarz-ı Nevāyîde ḥall-i 'uḳde-küşā ve ḫaṭṭ-ı nesḫ-i ta'lîḳ yazmada peyrev-i **B101b** ḫoş-nüvisān-ı devrāndur. Ve fenn-i mühr-kenlikde nām-āver-i zamān ve pesend-i üstādān-ı cihāndur. Ebyāt-ı belāğat-dişārı ve eş'ār-ı feṣāḥat-āşārı dürr-i yetîm gibi şemîn ve der-güş-ı ehl-i yaḳîndür. Bu naẓm-ı pür-niẓām ol ferḫunde nāmuñdur bu evrāḳa taḥrîr oldı.

*Ebyāt*: Gözümüñ yaşını sil dime şehā nemdür bu
Kim belürse acıyasın iki gözüm demdür bu

[*Diğer*] : Mîzāb-ı şîşeden aḳıcaḳ cüy-veş şarāb
Döndi piyāle bezmde mānend-i āsiyāb

[*Diğer*] : Esās-ı meykede yıḳıldı gitdi olmadı ābād
Egerçi dirler idi muḥkem olur kāfirî bünyād

[*Diğer*] : Ḳahveyi teşbîh ḳılmaḳ bādeye heyhātdur
Bāde mağz-ı rūḥ-perver ḳahve ḳaşriyyātdur **V109b**

**MÎR ḲADRÎ-İ 'ACEM:** Diyār-ı Şirvāndandur. Seyyid-i pāk-neseb ü aṣl ile 'alî-ḥasebden idi. Evvelā siyāḥat özleyüp sene iḥdā ve sittin ve tis'ami'ede **B180b** Ka'be-i şerîfe ve Medîne-i Münevvere seyyidü'l-enām *'aleyhi's-ṣalātü ve's-selām* ile müşerref olmış āḫir temāşā-yı diyār-ı Rūm ve kesb-i safā-yı her merzbūm ile āstanbula gelmiş zümre-i fużalā ile müẕākere ve mübāḥaşe itmeden ḫālî degül idi ve ḥadd-ı ẕātında zübde-i 'alî-ensāb ve pākize-i ulü'l-elbāb ve maḳbūl-i A'cām u 'Arab olmışdur. Zirā ki ṭab'-ı güher-rîzi 'ulūm-ı ẓāhire ile ārāste ve ẕihn-i ḫayāl-engîzi mu'ammā ve hey'et ü hendese ile pirāste **BE116b** ṣoḥbet-i ṭarab-**F165a** efzāsı ḫūb ve

362. Dūş bî-tābāne āmed ber ser-i kūy-ı tu Kutb
Sū-yı u bîn yek nażar kū ez segān-ı kūy-ı tust
Dün gece Kutb, senin diyarına bitkin bir halde geldi. Ona bir kez olsun bak, çünkü o senin köyünün köpeklerindendir.

kelimāt-ı dil-küşāsı mergūbdur. Ḥayfā ki bu yirlerde ḳadr ü ḳıymeti bilinmeyüp diyār-ı Ḥalebde tavaṭṭun itmiş. Bu bir ḳaç maṭla'-ı Fārisī ve Türkī beyt ḥasb-i ḥāl ve şāhid-maḳāl **B102a** bu evrāḳda semt-i raḳam buldı.

*Nazm* : خدنك ان جفا جودر دل اغيار ننشيند
چنان شاخ كلي در پهلوى هر خار ننشيند[363]

در آمدن بخاك درت دير كرده ايم
شرمنده ايم از تو و تقصير كرده ايم[364]

**B181a Ü105b**

زاهد نكنم با تو سخن از مي كلكون
هست اين سخن از دايرهء عقل تو بيرون[365]

[*Diger*] : Geçüp ṣūfī riyādan ṣāf ol meyl-i şarāb ile
Dil-i pür-zengūñi yur mey ile āftāb ile

Oḳunmaz olmasa ger vaṣf-ı ḫaṭṭ-ı 'ārıż-ı cānān
Yazup ey ḫāce dünyāyı ser-ā-ser bir kitāb eyle

**ḲUDSĪ:** Burūsevīdür lākin ol perverde-i 'ulemā şehr-i āstanbulda neşv ü nemā bulup eyyām-ı ṭufūliyyetden ḫıdmet-i ehl idüp oḳıyup yazmaḳ semtine sa'y-i tamām gösterüp lisān-ı 'Arabīden ve zebān-ı 'Acemden geregi gibi ẕevḳ-i tām ḥāṣıl itmiş. Cān-ı pāk-i aḳdesi her 'ilmüñ vādīsinden ḫabīr ve ehl-i idrāk olan şā'irān-ı zamān içre bī-naẓīr olup zümre-i ehl-i ḳalem ve hem-nişīn-i ṣāḥibān-ı tāc u 'ālem ve kātib-i divān-ı paşayān-ı mu'aẓẓam olmış. Sābıḳan pādişāhımuz Dārā-yı kitī-sitān ve merḥūm Sulṭān Süleymān Ḫān 'azm-i sefer-i 'Irāḳ ḳılup diyār-ı Baġdādı feth itdükde Süleymān nām bir beglerbegi 'adālet-encāme virmiş. Meẕkūr Ḳudsī şehr-i meẕkürda anlarun cem'i-i mühimmāt-ı erkānına ve umūr-ı 'ālī-şānına kātib-i divān olmış. Ol arż-ı muḳaddeslerde tavaṭṭun itmişler.

---

363 Ḫadeng-i ān cefā-cū der dil-i aġyār nenişīned
Çunān şāḫ-ı gülī der pehlū-yı her ḫār nenişīned
O cefakarın oku, başkalarının kalbine saplanmaz; öyle bir gül dalı her dikenin ardına oturmaz.

364 Der āmeden be-ḫāk-i deret dīr kerdeīm
Şermendeīm ez tu vū taḳsīr kerdeīm
Kapının toprağına gelmekte geciktik, sana karşı mahçubuz, hata ettik

365 Zāhid ne konem bā tū suḫen ez mey-i gülgūn
Hest īn suḫen ez dāīre-i 'aḳl-ı tū bīrūn
Ey seninle gül renkli şarap hakkında konuşmam. Çünkü bu söz senin akıl dairenin dışındadır.

القناعة کنز لایفنی[366] mücibince künc-i ḳanaʿātde câme-i tevekküle dâmen-i himmetün çeküp dünyā-yı dün içün minnet-i dânân çekmeden **Ü105a** berī ve bunuñ gibi nesnelerden geridür. Ol pīr-i nükte-şināsuñ ebyāt-ı ḫuceste āyātı bī-ḳıyāsdur. Cümlesinden bir ġazel ki münāsib-i mihr ü maḥabbet ve **F165b** ḥasb-i ḥāl-i ehl-i **B102b** miḥnetdür bu evrāḳda yazıldı.

*Ġazel*: Her dem ey ḳanlu yaşum dīde-i terden gitme
Gönlüm eglencesisin bāri naẓardan gitme

Çünki ġam gicelerinde baña sen olduñ enīs
Beni tenhā ḳoyup ey māh seherden gitme

Yādigār itdi seni çün baña ol lāle-ʿıẕār
Ṣaḳın ey dāġ-ı belā ḳanlu cigerden gitme

Feth-i bāb eyleye çoḳ ḳanlu ḳapu aça gönül
Bekle meyḫāne ḳapusını bu derden gitme

ʿĀḳili ḫūbları nāz ile dīvāne ider
Ḳudsīyā ʿāḳil iseñ hīç bu yirden gitme

**Fī ḥurūfi'l-kāf**

**KĀTİBĪ EFENDİ:** Ġalaṭadandur. Seyyid ʿAlī Çelebi dimekle meşhūr ve cūd u seḫā ile ʿAlī-vār meẕkūrdur. Dergāh-ı muʿallā bendelerinden olup baḳıyye-i şuʿarā-yı selef **W110a** ve tetimme-i ẓurafā-yı nīk-ḫalef idi. Ve deryā seferinüñ bī-ḳuṣūr kerrāt ile fevāidin gemicilerüñ bi't-tamām gerek olan ḳavāʿidin bilmiş. Añа bināen sene sittin ve tisʿami'ede deryā-yı Basrada ḳapudan naṣb olundı. Meẕkūr bir ḳaç ḳadırga ile ve bir nice nefer levend-i hünerver ile Mıṣr yaḳasına çıḳmaḳ ārzūsıyla bī-vaḳt deryā-yı bī-pāyāne **B181b** girüp gerdiş-i devr-i rūzgār hevā-yı muḫālif ile deryā-yı ʿummāna cūş u ḫurūş bıraġup bunlaruñ keştīlerin ve māl ü menāllerin ve dilāver erlerin ve bī-mişāl yigitlerin ġarḳa-i baḥr-ı fenā ve ẕevrāḳ-ı vücūdların būd iken nā-būd ḳılmış. Āḫirü'l-emr **BE117a** seyyāh-ı deryā-yı Hind ve sergeşte-i vādī-i Sind ve ṣaḥrā-neverd ü Çīn ü Māçīn ve müsāfir-i rūy-i zemīn olup nice nice belā vü meşaḳḳetler ve dürlü dürlü cefā vü miḥnetler **F166a** görmişler ve envāʿ-ı ʿacāyibāt u ġarāyibāt seyr ḳılmışlar. Yine tevfīḳ-ı Yezdānī irişüp biñ dürlü felāketle üftān u ḫīzān ve temāşā-yı Türkistān u

[366] El-ḳanāʿatü kenzun lā yufnā: *Kanaat kaybolmaz bir hazinedir.*

ʿAcemistān idüp bu diyāre geldükde sergüzeştin ʿale't-tafṣīl tesvīd ü taḥrīr ḳılup bir kitāb itmiş ve pādişāh-ı Īrān u Turān aʿnī Sulṭān Süleymān Ḫānuñ ḫıdmetine ʿarż-ı ḥāl diyü sunmuş. Hezerān luṭf u iḥsān-ı Ü106a bī-girāndan soñra yüz elli aḳçe teḳāʿüd ṭarīḳı ile ʿulufe ṣadaḳa buyrulmuş. S182a Bu deñlü perişānlıḳdan ḳurtulup cemʿiyyet-i ḫāṭır ile pādişāhuñ B103b eyyām-ı saʿadetinde āsüde-ḥāl W110b ve müferriḥü'l-bāl iken fevt oldı. Eşʿār-ı ṭarab-nümāsı bī-ḥadd ve güftār-ı dil-küşāsı lā-yuʿaddur. Cümlesinden bu bir ḳaç beyt-i ābdār iḫtiṣār olınup ḳalem-i müşk-bār ile iḫtiṣār olındı.

*Naẓm*: Ḫadeng-i ġamze-i mestüñle sāḳī sīne-çāküm ben
Demidür ṣun lebüñ cāmın be-ġāyet derdnāküm ben

Yolında öldügüme yanmaz idüm dilberüñ ammā
Mezārum üzre bir gün uġramaz añā helāküm ben

[*Diger*]: Mihri gönülden ol ṣanemüñ çün berī degül
Çarḫ ile naḳd-i eşki alnımuñ deri degül

Bir Ḫusrev-i zamāneye Ferhaddur gönül
Şīrīn adın añmañ ol anuñ eri degül S182b

Ṭaʿn itdügini ʿāşıḳa mescidde vāʿiẓüñ BE117b
Meyḫāne içre añma müsāvī yeri degül

[*Diger*]: N'ola mücrīm isek yārın şefāʿat-ḫᵛāhımuz vardur
Ṭayansın zühdine zāhid bizüm Allahımuz vardur

Ü105b **KELĀMĪ:** Kerb-i belā-yı pür-belādandur. Ḳurretü'l-ʿayn-ı seyyidü's-şaḳaleyn aʿnī şāh-ı şehidān Ḥażret-i āmām Ḥüseyn *raḍiyallahu ʿanh* dergāh-ı felek-bārgāhında tekye-i ābdālān-ı F166b Rūm olan ḫanḳāh-ı dervişān-penāhuñ perverişīn-żamīri ve çerāġ-efrūz-ı bedr-i münīri ve feraḥ-baḫş-ı dil-hā-yı ġamzede olan Ḥüseyn Dede ḫıdmetlerine evān-ı cevānīde irādāt-ı ṣādıḳ gösterüp anlaruñ tertīb-i muvāfıḳlarıyla nāy-ı vücūdların çün şehd-i fāyıḳ itmek içün rāh-ı ṭarīḳate sālik olup envāʿ-ı ādāb ile çoḳ maʿrifete mālik olmış. Ve ber-muḳteżā-yı devr-i zamān temāşā-yı gül-i gülşen-i cihān ārzūsıyla mānend-i bād-ı sabā vezān ve mişāl-i āb-ı cārī revān olup riyāż-ı memālik-i ʿAceme yüz sürüp ṭālib-i gül-i gülzār-ı hüner olan nev-şüküfte gonce-femlerle bende-i pīrān-ı ḥaḳīḳatver geçinen ṣāḥib-keremlerle

mu'aşeret ü muṣāḥabet idüp cihān-dīde ve ṣoḥbet-ezmūde olmış. Bināen 'alā-ẕālik erbāb-ı ma'rifet olan ehl-i cihān içre Cihān Dede dimekle benām ve dervişān-ı zamān arasında emīr-i kelāmdur. Zīrā ki silk-i naẓmda dürr-i naẓmı intiẓam-ı **B104a** tām bulmışdur. Ve fenn-i mu'ammā ve şebistān-ı ḫayālde nāmdār ve bu dünyā-yı deyr-i sālde müverriḫ-i rūzgār ve nuṭḳ-ı pāki mantıḳ u kelāmda ṣāḥib-taḳrīr ve 'ibārāt-ı taṣavvuf-āmīzi bī-naẓīrdür. Ḥālā ol āsitāne-i şerīfde ve zāviye-i münīfde ṣāḥibān-ı sikke vü ṣūret olan dervişler mābeyninde ṣāḥib-pūset u kisvet bir iḫtiyār-ı ṭarīḳat-şi'ār kimesnedür. Bu ebyāt-ı 'āşıḳāne ol derviş-i yegānenüñdür.

*Şi'r*: Āb-gūn-ı gerdūn-ı dūndan kimse olmaz kām-yāb
Hiç bir leb teşne-i sīrāb kılmış mı serāb

[*Diger*] : Virdi tenüm ḫākini tā yile devrān-ı 'ışḳ
Oldı müsellem baña seyr-i beyābān-ı 'ışḳ **F167a**

[*Diger*] : Ṣanma kim sīnemde 'ışḳuñda dil-i ḫun-ḫ āredür
Küşe-i külḫanda yir ṭutmış bir āteş-pāredür

*Naẓīre li-mü'ellifihi*:
Āl ile gönlüm alan bir dilber-i mekkāredür
Yıḳmaga dil kişverini 'Aḥdī āteş-pāredür

**GÜNĀHĪ:** Vardar Yeñicesindendür. Ḥażret-i Mollā Ḫudāvendigāruñ āsitān-ı felek-medārına yüz sürüp ol silke taṣfiye-i bāṭın içün münselik olmış nefsinde derviş-nihād u pākize-nijād ve nikū-i'tiḳād kimesne iken kendü 'acz-i ṭarīḳıyla dergāh-ı İlāhī ve bargāh-ı nā-mütenāhīde me'āsī vü günāhkār ve melāmet-i ẕerre-i rūzgār 'add itmiş. Ekşer-i eş'ārı taṣavvuf-āmīz ü meşel-engīzdür. Bu beyt ü maṭla' anuñdur.

*Ebyāt*: Pīr-i Cibrili ḳoduñ deşt-i fenāda süst pey
Āferīn ey 'arşagāh-ı lā-mekānuñ yügrigi

[*Diger*] : 'Işḳ ehli ḫaṭṭ-ı 'ārż-ı zībādan ağlamaz
Pervāne dūd-ı şem'-i dil-ārādan ağlamaz

Cūş-ı sirişkden ten-i pür-dāğuma ne ġam **S183a** **W110b**
Māhi olan temevvüc-i deryādan ağlamaz

Ḳanlu yaş ile ocaġuma şu ḳoyar diyü
Dil dem mi var ki dīde-i pınardan ağlamaz **Ü106b V111b**

**GEDĀYĪ:** Antāliyedendür.Ehl-i ḳalem zümresinden derviş-meşreb ve peyrev-i ehl-i ṭarab olmaġın ol şā'ir-i sāḥir ḫānkāh-ı Ḥażret-i Mollā Ḫüdāvendigāra ilticā idüp ol dergāh-ı gerdūn-medārda nice müddet mücāvir olup taḥṣīl-i **Meşnevī** ve tekmīl-i **Ma'nevī** kılmış ve kitābet-i nesta'lıḳda kātibān-ı diyār-ı Rūm içre ḥālā bī-miṣl ü bī-mānend ve ebyāt-ı dervişāne ve kelimāt-ı **BE118a** muḥaḳḳıḳānesi pesend-i erbāb-ı dil ve ḥasb-i ḥāl-i cevānān-ı mihr-i kesel vāḳı' olmışdur. Bu ġazel anuñdur.

*Ġazel:* Çün cemālüñ mihrine ṣaldı saçuñ müşkīn niḳāb
Gün gibi girdi seḥāba māhtābum āftāb **F167b**

Āftāb alnuñ ḥabībüm ruḫlaruñ bedr-i tamām **S183b**
Hālesin zülfüñ durur ḫālüñ düşer aña şehāb

Ġurre-i ġarra cemālüñdür hilāl ebrūlaruñ
Beñlerüñ 'aḳd-i süreyyā 'ārıżuñdur māhtāb

Künc-i ġamda derd ile hemdem olup 'ayş itmege
Eşk-i çeşmüm mül yiter hem gül gibi bağrum kebāb

Ḥasbetenlillah aña bir būse iḥsān eyle kim
Āsitānuñdan umar çün kim Gedāyī feth-i bāb

**KEYFĪ:** Amasiyye yanında Çorum sancağından dānişmend ṭāifesindendür. Rūz u şeb taḥṣīl-i 'ulūm ve seyr-i her merzbūm idüp ṭālib-i ṣoḥbet-i ehl-i ma'rifet ve bende-i erbāb-ı faẓīlet geçinürken ṭarīḳden ḥüsn-i iḫtiyārıyla vaz gelüp ehl-i timār olmaḳ ārzūsıyla Rūm ili beglerbegisinüñ ḫıdmet-i şerīfinde mülāzemet üzredür. Ümmīddür ki 'an ḳarībü'z-zamān ol ma'ānī gülşenine 'andelib ber-murād u kāmrān ola zīrā ki ziyāde nā-murād **S184a** u nātüvān kimesnedür. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi keyfiyyetden ḫālī degül. Ber-muḳteżā-yı maḥlaṣ ol güzīde-i nīk ü bed ekşer-i eş'ārında beng ü şarāb beslemege muḳayyeddür. Gāhi bir tārīḫ dimekle müverriḫ-i eyyām geçinür **BE118b** ve fi'l-cümle pesendīde-i yārān olmaġla maḳbūl-i ḫāṣ u 'ām oldum ṣanur. Bu bir ḳaç maṭla' u beyt anuñdur keyfiyyet-baḫş-ı rindān-ı cihān ve ḥasb-i ḥāl-i 'uşşāḳ-ı zamāndur **Ü107a**

*Ebyāt*: O yārūñ ḥ.ābā varmış çeşm-i pür-ḫışmı çatup ḳaşın
Uyur şehbāz-ı vaḥşidür ḳanadına çeküp başın

[*Diğer*] : Yüz çevirür nāṣiḥ-i bed-lehce rūy-i ḫūbdan
Vechi yoḳ yüz söylesün ben geçmezem maḥbūbdan **B105a**

[*Diğer*] : Şöyle mest olmışuz ey Keyfī ḳıyāmet ḳopa ger
Ḥaşr olup gice bizüm geçmeye keyfiyetimüz

[*Diğer*] : Lebi cāmına Keyfī rūḥ-ı şānī diyü meyl itdüm
Begüm gözdür bilür evvel naẓarda yiyecek aşı

**ü106a Mevlânâ KĀTİB:** Vilāyet-i Anaṭolıda Ḳastamonı ḳurbünde Sinob nām ḳaṣabadandur. **F168a** Zamān-ı cevānīde ḫıdmet-i mevālī-i ʿıẓām ve umfuān-ı şebābda mülāzemet-i ʿulemā-yı fiḫām idüp zümre-i ehl-i ʿulūma mülḥaḳ ve hūşmendān-ı devrān içre vāridāt-ı ġaybiyye ile muvāfiḳ olmaḳ ile aḳsām-ı fünūndan behremend olup yārān-ı ṣafā ve ıḫvān-ı vefā mābeyninde meleke-i rāsiḫ peydā itmekle şems-i cihān-ārā gibi ʿilmle yektālıḳda ʿālemi aralayup emṣāl ü aḳrānından mümtāz ve mānend-i şāʿirān-ı sihr-sāz-ı nükte-perdāz olup zamān-ı evāilde ber-güzīde-i erbāb-ı divān ve ümmīd-i dil-i ümmīd-dārān aʿnī sene iḥdā ve tisʿin ve tisʿami'ede eyālet-i Laḥsadan münfaṣıl olan maḳbūl-i ṣüleḥā-yı devrān merḥūm ü maġfūrunleh Ṣāliḥ Paşa oġlı Meḥemmed Paşa ḥażretlerinüñ şeref-pāye-i muʿallimligi ile müşerref idi. Bināen ʿalā-ẓālik ekşer-i nikāt-ı ḫuceste-berekātı ve maʿlūmāt-ı bi-ġāyātı anlardan taḥṣīl ve cemʿ-i kemālatı anlaruñ vāsıtasıyla tekmīl itmişlerdür. Nezāket-i ṭabʿlarından āşār-ı hüner kemāl-i şems fi't-tamām peydā vü hüveydādur. Sābıḳü'z-ẓikr nāgehān ḥikmet-i İlāhī ile ʿāvārıż-ı cismānīden derleme ḥasteligine mübtelā ve teb-i muḥrīḳ içre zār u bī-devā ḳalup āḫirü'l-emr ol yegāne-i ʿaṣr biñ dürlü belā ile derleyüp zaḥmetden iḫtilāṣ bulup lākin ol merd-i perhīz-kār-ı ṣāḥib-iḫlāṣuñ lisān-ı faṣīḥü'l-beyānına ve zebān-ı suḫen-sencāmına bir miḳdār reḳaket müstevlī olup küşe-i vaḥdet iḫtiyār idüp ʿilmden ferāġat ḳılup çār u nā-çār vādī-i efkāra düşüp **F168b** derviş-ṣıfat ve pīr ü ehl-i ḥikmet olup ġāyetde ṣāliḥ ü ṣābir ve nefs-i bed-girdār ile ʿadāvete ḳādirdür. Tevsen-i serkeş-i hevesi licām-ı riyāẓet ile kendüye rām ve ġınāsın alup tamām-ı müştehāsından nā-kām itmişdür. Perhīz-kār u takvā-şiʿār idi. Teḳāʿüd idüp zühd ü taḳvā ile ārāste ve esbāb-ı ṣalāḥiyyet ile pirāste idi. El-ḥaḳ bir melek-ḫıṣāl ve firişte-fiʿāldür ki dehān-ı ġaybdān-ı pākinden ṭaʿn u ġıybet ü faḥş kendiden ṣādır

olmayup zebān-ı Fürse ḳādir ve lisān-ı şelāşede mişli nādir ve remz ü imā-ı mu'ammādan ḫabīr ve rümūz-ı naẓm ü inşāda bī-naẓīrdür. Zīrā ki te'lifātından inşāya müte'allıḳ-ı vaṣlü'l-ḫıṭāb nām esālib-i mekātib-i ferḫunde-sipāhı zebān-ı kilk-i müşk-fām ile erḳām ḳılup ve içinde münderic olan müşkilāt-ı lüġat-ı pür-nikāt cem' idüp aṣlü'l-cevāb diyü tesmiye itmişlerdür. Taraf-ı ḳaṣāyid-i pür-fevāid ü ṣanāyi'e sālik ve nüḳūd-ı **Meşnevī-i pür-Ma'nevī**ye mālik 'arūż bilmede pür-hüner ve ḳāfiye üzre **Ü106b** bir lüġat-ı mu'teber yazmışdur ki maḳbūl-i ṭab'-ı erbāb-ı 'irfān ve memdūḥ-ı ẕihn-i suḫen-verān-ı zamāndur. Eş'ār-ı dil-küşāsı selīs ü ḫūb ve ebyāt-ı ġamzedāsı nefīs ü merġūbdur. Bu ġazel-i pür-meşel-i bī-bedel ki vaṣf-ı gül-ruḫān-ı ḥüsn ve medḥ-i seh-i ḳaddān-ı zemendür gül gibi neşv ü nemā bulup ve lāle gibi çihre-küşā olup ḳalem-i dü-zebānla taḥrīr ve lisān-ı seriyü'l-beyānla taḳrīr olundı.

*Ġazel*: Ḳaddüñ añılsa gönlüme serv ü çemen gelür
Ḫaddüñ añılsa lāle degül yāsemen gelür **F169a**

Sa'yüñ eger ṣafāysa işigin ḳoyup
Billah ṣūfi Ka'beye gitmek neden gelür

Bir gün gelüp müşerref idem dimiş idi yār
Ben bī-sitāre bilmezem ol gün ḳaçan gelür

Ṣayd itdi didiler seni şehrüñ güzellerin
Her ne gelürse ummaduġuñ kişiden gelür

Ġam çekmeden ne fāide baḫt-ı siyāhdan
Kātib başına her kişinüñ yazılan gelür

Ve Ṣāliḥ Paşa-yı merḳūm raḥt-ı 'azīmeti ravża-i cennete çekdükde bu tārīḫ-i du'ā-āmīzi ḳalem-i gül-bīz-i müşk-rīz ile ẓuhūra getirüp şebt itmişler.

*Ḳıt'a Tārīḫ*: Paşa-yı Ṣāliḥ ol merd-i ġāzī
Ṭutmışdı nāmı mülk-i cihānı

İsterdi Ḥaḳdan dā'im şehādet
Buldı murādın rūḥ-ı revānī

Hātıf dilinden didi bu tārīḫ
Cennāt-ı Firdevs ola mekānı [992]

**KEVŞERĪ:** İstanbuldandur. Sipāhī-zādedür. W112a Cemāl-i bā-kemāl ile güzellik taḫt-gāhınuñ şāhı ve ḥüsn-i mihr-efrūz ile āsmān-ı hünerüñ māhıdur. Rūz u şeb erbāb-ı dil ü ʿuḳde-küşā-yı her müşkil olan yārān-ı nükte-dān ile hem-zebān olup mübāḥaşe-i B185a eşʿār-ı revān itmeden bir an ḫālī degüldür. Aña bināen hemdem-i fuḳarā-yı lāubālī olup āsitān-ı felek-āşiyān-ı Ḫudāvende varup ḳabāyı terk idüp külāh-ı temrīn ile ʿabā iḫtiyār ḳılup ṭuruḳ-ı müsāfiret birle geşt ü güẕār-ı her diyār iderek Kerbelā-yı pür-belāya gelüp dervişān-ı miḥnet-keşān ile bī-nām ü nişān olmaḳlığı kendüye iftiḫār bilüp gird-bād F169b gibi sergeşte-i rūzgār olup bir yirde ḳarār itmeyüp diyār-ı Rūma tekrār ʿavdet eyledi. El-ḥaḳ ol gülbīn-i gülistān-ı cevānī ve ol bülbül-i bostān-ı maʿānīnüñ eşʿār-ı BE119a ābdārı mānend-i āb-ı zülāl reşk-i āb-ı kevṯer ve güftār-ı ḫuceste-eṭvārı pesendīde-i şuʿarā-yı şīrīn-kār olmışdur.

*Maṭlaʿ*: Çıḳarmış başını baḳmaga gonce cāme-ḫābından B105b
Hemān dem-beste ḳılmış laʿlüñi görmiş ḥicābından Ü107b

*Ve leh*u: Bār-ı ʿışḳa ne sızar eşkümüñ ihrācından
Aglamaz ey gözümüñ merdümi yük bācından

**Fī ḥarfi'l-lām**

**LĀYIḤĪ:** Rūm ilinden Sirozdan dānişmend zümresinden ʿulūm-ı ẓāhire ve kütüb-i mütedāvilenüñ müṭālaʿasına iştiġāl gösterirken faḳr u fenā semtine sālik ve taṣfiye-i bāṭın itmege mālik olmaḳ temennāsıyla ṭabʿ-ı şerīfleri ve ḫāṭır-ı laṭīflerine bu lāyiḥ olur ki seyr-i ṣafā-yı Mıṣr u Şām ve ṭavāf-ı arż-ı beytü'l-ḥarām ve ravża-i münevvere-i seyyidü'l-enām *ʿaleyhi'ṣṣalātü ve's-selām* itmege gerek ʿörf ü izāfetden ve ḳayd-ı dünyā-yı B185b pür-miḥnetden geçüp ṣaḥrā-yı ẕevḳ u şevḳe yüz ṭutup Kaʿbe-i şerīfe ve ravża-i münīfe varmış. Nīce müddet ol ḥāb-ı nijādānda mücāvir olup ber-murād olmış. Āḫir diyār-ı Mıṣrda sene sebʿa ve ḫamsin ve tisʿami'ede beglerbegi iken vezīr-i aʿẓam ve āṣāf-ı Sulṭān Süleymān-ı Cem-ḥaşem W112b ve şehen-şāh-ı encūm-ḫadem aʿnī ʿAlī Paşa-yı divān-ārānuñ ḫāṣṣesi olmış. Ẕātı kemāl ü faẓl ile ārāste ve ṭabʿı fünūn-ı maʿārifle pirāstedür. Ṭarīḳ-ı şiʿr ü inşāda beyne'l-akrān ferīd-i cihān ve ʿarūż u ḳāfiye bilmede ḳavāʿid-güster-i şuʿarā-yı BE119b zamāndur. Ol yegāne-i ferzāne eşʿār-ı muvaḫḫidāne ve

muḥaḳḳıḳāne dimede bī-naẓīr ve faḳr u fenā ehli yanında dil-peẕīr geçinür. Cümlesinden bu maṭla‘ nümüne diyü erbāb-ı fününa arż olınur.

*Maṭla‘*: Başumda tāc-ı ġam elde ‘aṣā-yı faḳr u fenā
Benüm zamānede ṣāḥib-livā-yı faḳr u fenā

**LAṬĪFĪ** : Ḳastamonıdan ehl-i ḳalemden üslub-ı inşāda kendü re'yi ile bī-mişl ü bī-hemtā olduġıçün muḳeddemā **S186a** **Teẕkīre-i şu‘arā** yazmışdur lākin pesend-i ẓurafā ve maḳbūl-i fużalā olmamışdur zīrā ki çoḳ yirde ta‘aṣṣub itmişdür. Eṣnāf-ı naẓmda māhir **F170a** ve ‘arūż u ḳāfiye bilmede şā‘ir-i sāḥir ve zebān-ı Fārisīye ve ‘ilm-i ‘Arabīye bir miḳdār mümāreset göstermiş ve her birisine kemāl-i ḳudretin ve ‘uluvv-i himmetin ve ‘ömr-i laṭīfin ve eyyām-ı şerīfin ṣarf itmişdür. Bu eş‘ār anuñdur.

*Şi‘r*: Biz kim ġubār-ı pāy-i seg-i kūy-i dilberüz
Ulularuñ ayaġı tozı ḫāk-i kemterüz **Ü108a**

Naḳş-ı dü kevni āyīne-i cānda seyr ider
Faḳr u fenā serīrine mālik Sikenderüz

Cemden yeg itdi seb‘a-i seyyāre vaḳtimüz
Sāḳī bu devlet ile şeh-i heft-kişverüz

**LAṬĪFĪ-İ ḪANENDE:** Vālid-i büzürg-vārı diyār-ı ‘Acemden vilāyet-i ‘Araba gelüp şehr-i Ḥalebde tavaṭṭun idüp teehhül itmiş. **S186b** Meẕkūr Laṭīfī mezbūr şehrde vücūda gelüp bināen ‘alā-ẓālik şehr-i Ḥaleb mevlid-i şerīfi olmış. Ḥadd-ı ẕātında derviş-meşreb ve peyrev-i ehl-i ṭarab ve bende-i sāḥibān-ı meẕheb olmaġın diyār-ı Mısrda Ḥażret-i Şeyḫ İbrāhime *ḳuddise sirruhu* yüz sürüp cānişini olan ferzend-i ercmendine irādāt-ı ṣādıḳ gösterüp ol silsileye bend olup aḳrānı içre fāiḳ olmış ve bi't-ṭab‘ ‘āşıḳ-ı cevānān-ı bī-mişāl ve zülf-i perī-rūyān-ı ḫūb-cemāl gibi perīşān-ḥāl ve şūride aḥvāldür. Ẕihn-i laṭīfi ‘ilm-i edvāre üstüvār ve naḳş u ṣavt oḳımada pesendide-i üstādān-ı rūzgār ve türkī baġlamada maḳbūl-i merdüm-i ‘Irāḳ u Ḥicāz ve ṣafā-baḫş-ı ‘āşıḳān-ı nev-niyāz olmışdur ve ṭabi‘at-ı şi‘riyyesi ḫūb ve muṣāḥabet-i rūḥ-efzāsı merġūbdur. İki zebān ile **B106a** naẓma ḳādir ve her birinde yārān gibi māhir vāḳı‘ olmışdur. Bu bir iki Fārisī ve Türkī naẓm-ı dürer-bār ol yār-ı ḫūb-girdāruñdur **S187a** naḳş u nigār olundı. **F170b**

*Ebyāt*: تنم را سوخت داغ دلبران آهسته آهسته
زسید این اتش سوزان بدل اهسته اهسته [367]

[*Diğer*] : Deşt-i Ḫıtāda aldı ḫaṭuñ būyını ġazāl
Müşk oldı nāfesinde anuñ ḳatre ḳatre ḳan

[*Diğer*] : N'ola ʿüryān gelüben ʿāleme ʿüryān gitsem
El uzatmaya ʿalāyıḳ dikeni dāmenüme

**LĀḤIḲĪ:** İstanbuldandur lākin Edirnede tavaṭṭun itmişdür. Merḥūm Sulṭān Selīm zamānında zebān-ı Fārisīde **Ü108b** lūġat-ı ḳavāʿid-güsteri taʿayyuḳ iden Ḥalīmī Çelebi Efendinüñ ferzend-i ercmend-i hūşmendidür. Kendü daḥi bi't-ṭabʿ ḥalīmü'n-nefs ve ṣıfāt-ı **BE120a** ḥamīde ile ve aḫlāḳ-ı pesendīde ile maḳbūl-i herkesdür. Ol lāḥıḳ-ı erbāb-ı kerem olan yār-ı ferḫunde-dem zümre-i ehl-i ḳalemdendür ve ḫuṭūṭ-ı defterde erḳāmı dil-peẕīr cüzʿī lisān-ı ʿArabīden ḫaberdār ve zebān-ı Fārisīde nükte-güẕārdur. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi **B187b** esālib-i suḫende ḫūb u merġūbdur. Bu bir iki beyt anuñdur.

*Beyt*: Ele girmez mi sāḳī bize sunsañ bir ayaḳ bāde
Yire ayaġ mı başardum sevincümden ben üftāde

Elimüz bir çanaġa girse destüñden ḳadeḥ şunsañ **B106b**
Bu devlet baña yiterdi efendi işbu dünyāda

**LEMʿĪ:** Burusāvīdür. Lāmiʿī Çelebinüñ nūr-ı dīdesi ve ferzend-i ercmend-i pesendīdesi idügi rūşen-i ehl-i dil ve mübeyyen-i merdüm-i efāżıldur. Meẕkūruñ aḳrabalarından biri ṣüretā ḳadla ḳaṣīrü'l-kāme ve fünūn-ı fitne ile dehrde ʿulemā kimesne varmış. Ẓurafā-yı rūzgār ol ḳara rūzgārı Lāmiʿī nāmıyla nāmdār ḳılmışlar. Mezbūruñ maḥlaşları birbirinden müştaḳ hiç birinüñ ḥaḳḳına bir kimse barmaḳ basup daḳḳ dutamaz. Meẕkūr Lāmiʿī Efendinüñ ṭabʿ-ı laṭīf-engīzi ve ḫāṭır-ı leṭāyif-bīzi **F171a** küşāde olmaġın envāʿ-ı leṭāyif-i miskīn-āyāt sergeşt-i erbāb-ı ẕarāyif-i ḫuceste-sāʿāt nigārla raḳam ve ġamz-edā-yı dil-i pür-elem ḳılmış lākin itmām bulmamış. Mezbūr Lāmiʿīye bir gün işāret-i bā-beşāret ḳılur ki bu evrāḳ-ı perīşānı cemʿ idüp encāme irgüre. Bināen ʿalā-ẕālik bi-ḥasbi'l-emr vālid-i mācid-i

---

367 Tenem rā suḫt dāġ-ı dilberān āheste āheste
Resīd īn āteş-i sūzān be dil āheste āheste
Dilberlerin ateşi yavaş yavaş tenimi yaktı. Bu yakıcı ateş yavaş yavaş gönlüme ulaştı.

ḫāṭır-ı ġam-gīni teşrīḥ ḳılıcı leṭāyif ü dil-i ḥezīn teferrüc eyleyici ẓarāyifi cemʿ ḳılmış. Ü109a Bi't-tamām bilā-ḳuṣūr kitāb-ı pür-sürūr ki nām-ı şerīfi **Leṭāyif-nāmedür** elfāẓınuñ neşāt-ı feraḥ-efzāsından dil-i ġamgīn ve kelimāt-ı rūḥ-baḫşınuñ inbisāṭ-ı dil-küşāsından dil-i ġam-beste āzād ve inşā-yı müseccaʿından mülk-i ḫarāb ḫāṭır-ābād olması muḳarrer ve müṭālaʿası pesendīde-i ehl-i hüner ve meşhūr-ı merdüm-i baḥr ü berrdür ve sābıḳü'z-ẓikrüñ eşʿār-ı pür-envārı gün gibi lāmiʿ ve lemʿā-ı tīġ-ı zebān-ı ābdārını naṣṣ-ı ḳāṭiʿ gibi sāṭiʿ. Cümlesinden bir iki maṭlaʿ u beyt-i ābdār-ı pür-nikāt anlaruñdur şebt olundı.

*Ebyāt*: Cān virürsem n'ola bir tāze cevānuñ yolına
Kim durur varını ḫarc itmeye anuñ yolına

Tīr-i müjgānını bir kez n'ola gönderse eger
Cānı ḳurban idem ol ḳaşı kemānuñ yolına

[*Diger*] : Dirligünden el yudum gāyet zaʿīf oldı mizāc
Ey ṭabīb-i cān u dil ölmekden özge yoḳ ʿilāc

Ḫāk-i pāyine yüz urup ṭūṭiyā didüm didi
Hey naẓarsuz ḫāk-i pāyum ṭūṭiyādur gözüñ aç

*Naẓīre li-mü'ellifihi:*
Cān meṭāʿı buldı bāzār-ı hicrānda revāc
Gel ḫadeng-i ʿömrüñ ile añа lutf it ḳapı aç

Büy-i zülfüñ isteyü oldum tapum derdnāk
Ḳapuña geldüm o yārim ola bu derde ʿilāc

Alışupdur bāde-i laʿlüñle başı ḫoş durur
Görmedüm ʿālemde ʿAhdī gibi bir nāzük mizāc

Bu maṭlaʿ daḥi sābıḳü'z-ẓikrüñdür.

Ḫaṭ-ı cānānı gördükde gönül oldı ḳatī ġam-gīn
Didi dilber ḳara düşler mi gördüñ bolduñ miskīn

**LĀZIMĪ:** Edirnedendür. ʿİzz ü zeʿāmetle ṣāḥib-livā olan Ramażan oğlı Pīrī Paşa يسر الله ما يشا [368] nuñ kethüdāsı Derviş Begüñ oğludur. V113a Evvelā Pervāne maḥlaṣ idüp F171b āḫir Lāzımī taḫallüṣün kendüye lāzım

[368] Yessserallahu māyeşā : Allah umduğunu (istediğini) kolaylaştırsın.

görmiş. Lisān-ı ʿArabīden cüzʾī taḥṣīl-i maʿrifet ve zebān-ı Fārisīde **Ü109b** küllī müdāvemet gösterüp bir miḳdār tekellümine ḳādir ve vādī-i naẓmda nevres şāʿir idi. İstanbula gelüp ẓurafā-yı zamāne ve şuʿarā-yı ciḥāne ḳarışup ādāb-ı ṣoḥbet-i ṭarab-efzā ve lāzıme-i şiʿr ü inşā öğrenmek semtine sālik ve her birine cüzʾīce mālik olup pādişāh-ı **S188a** ʿālem-penāhuñ sene tisʿa ve sittin ve tisʿami'ede bir ġazel-i bī-bedel maṭlaʿı budur ki tesvīd olundı.

*Maṭlaʿ*: Dostlar mihmān idindüm dün gice cānāneyi
Şemʿ ile cemʿ eyleyüp bir araya pervāneyi

Ve meẕkūr Lāzimī bu maṭlaʿ-ı dil peẕīre naẓīre dimişdür maṭlaʿı budur ki taḥrīr oldı.

*Maṭlaʿ*: Cān revān itdüm görünce ʿārıż-ı cānāneyi
Vāṣıl-ı şemʿ-i cihān-sūz eyledüm pervāneyi

Bu şiʿri didüği günüñ ertesi fevt oldı انا لله و انا اليه راجعون [369] **BE120b** Ḥaḳḳā budur ki ziyāde nā-murād u derviş-nihād kimesne idi. Bu maṭlaʿ-ı muvaḥḥidāne ol yār-ı yegānenüñdür.

*Maṭlaʿ*: Keşretinden bir iki hemdem ile dünyānuñ
Seyr-i deşt-i ʿadem it ʿālemi var tenhānuñ

**LUṬFĪ-İ ʿACEM:** Dergüzīndendür. Maḥmūd-ı Ḫar dimekle meşhūr ve ẓarāfet-i nā-hem-vār ile efvāhda meẕkūrdur. Sābıḳan ārzū-yı Beytü'l-ḥarām ve meyl-i Medīne-i seyyidü'l-enām *ʿaleyhi ṣṣalātu ve ssellem* ve temāşā-yı Mıṣr u Şām itmekle ser-geşte-i eyyām olup hezārān meşaḳḳat ile menzil-i maḳṣūdına irişüp dünyā-yı dūnuñ būd-ı nā-būdına **S188b** māyil olmayup āḫirü'l-emr diyār-ı Rūma ve ḫıdmet-i erbāb-ı ʿulūma yüz sürmek ʿöẕr-leng itmeyüp geşt ü güẕār ve serd ü germ-i rūzgār çeküp şehr-i İstanbula geldi. Nefsinde meze-i rūzgār ve kendü re'yi ile laṭīfe-güẕār **F172a W113b** geçinüp ẓurafānuñ hūşmendi ve şuʿarānuñ ercmendi oldum şandı. Ḥālbuki cümlenüñ riş-ḫandı olmış idi. Āḫir yine şehr-i Şāma ʿazm idüp ol arż-ı muḳaddes cānibine irişdükde **Ü110a** emr-i Teʿalā ve teḳaddes ile murġ-ı rūḥ-ı pākin ravża-i ḳudse taʿzimle teslīm itmiş. Bu bir iki beyt laṭīfe yüzünden bir nigār-ı ẓarīfe dinmiş anuñdur.

---

369 İnnā lillahi ve innā ileyhi rāci'ūn: (O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman) Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz derler. Kur'an 2/156

*Naẓm* تا جهان باشد حیات من تویی ای نو جوان[370]
Gel benüm ḫatun-ı devrānum Zelihā-yı zamān

[*Diger*] : ʿĀşıḳ u bī-çāreñ oldum hem esīr ü nā-tüvān
Senden ötrü ey ḳamer-talʿat-ı dil-ārām-ı cān

Ve ol yār-ı sebük-bār bu bir nice beyt-i maʿḳūl naḳş u nigār itdirdi benümdür diyü güftār ḳılur.

*Şiʿr*: Görinür ʿālem-i bālādan ancaḳ āsmān ḳalmış
Saña ʿanḳā-yı ḳudretden nişān bir āşiyān ḳalmış

[*Diger*] : Kākülüñle gerdenüñ vaṣfını naẓm itmişdi dil
Büselikde ḫayli nāzük ḥāl imiş üstādını

[*Diger*] : Bezmimüzde nālemiz beñzer rebāb u nāye hem
Ehl-i meclis māline sāġar hilāle aya hem

**LAʿLĪ:** Ḳayṣariyedendür. Vücūd-ı feraḫnāk-i bī-pāki ḳuyūd-ı hestīden āzādedür. Sābıḳan meẕkūr şeḥrde Süleymān Beg-zāde Dānişī maḫlaṣ ile taʿdād olan Pīrī Çelebinüñ hemşire-zādesi olup Arṭādāyiye didikleri gibi ʿāşıḳ-ı dil-dāde nā-murād ve dil-rīş-i ṣādıḳ ġama muʿtād ʿālem-i cevānīde lisān-ı ʿAraba heves ve zebān-ı Fürse dest-res bulup ḫavaṣṣ-ı baḥr-ı maʿānī eşʿār-ı dürer-bār ve nāḳil-i ebyāt-ı cevherdār olup dürr-i hüneri ve güher-i dānişi rişte-i ʿaḳla çeküp yārān-ı ṣafāya **F172b** hemdem ʿale'l-ḫuṣūṣ maḳālī selīs-i edā ile maḥrem geçinüp ekṣer-i zamān tetebbu-ı dürer-i ābdār naẓmların ve ġazel-i ḳaṣīde-i medḥ-güẕārına maẓhar olup nice müddet āsitān-ı felek-āşiyān-ı Mevlānāda dervişāne ḫıdmet ve ehl-i ḥaḳīḳate mülāzemet itmişler. Siyāḥat ṭarīḳıyla gāh Mısr u Şām ve gāh Ḥaleb ü Bağdāda ve raviza-i muṭahhar-ı evliyā-yı kirāma üftān u ḫīzān gelüp ziyāret-i şāh-ı şehīdāne ve bārgāh-ı şāh-ı merdāne irüp *Men ʿaref* sırrından āgāh u ḫabīr olmaġa sezāvār faḳīrdür. Bu maṭlaʿ-ı dil-peẕīr benümdür diyü taḥrīr itdürdi.

*Naẓm*: Yanuñda düşmen-i bed-ḫāhı zem itmem benüm ḫānum
Kelām-ı nā-sezā eyler ṭururken dü tenüm cānum

---

[370] Tā cihān bāşed ḥayāt men tüyī ey nev-cihān : Ey genç, dünya durdukça benim hayatım sensin.

[*Diğer*] : Naʿme-i ʿuşşāḳdan mutrib ser-āğāz eylesün
Başlasun şehnāze ʿuşşāḳı nevā-sāz söylesün

Dā'imā suḥen-i erbāb-ı kemāle tetebbuʿ idüp eşʿār-ı ḥucesteye māyil olmağın Nişānīnüñ bu naẓm-ı pür-ḥayāline naẓīreye ḳābil olmış ki Ḥüseyn adına taḥrīr ḳılmışdur.

*Ḳıṭʿa*: Ḳuluñdur cümle ḫūbān-ı cihān bir pādişāsın sen
Zamānuñda begüm Sulṭān Ḥüseyn-i Bayḳarasın sen

Cemālüñ göster erbāb-ı ṣafā ʿālem yüzüñ görsün
Bu gün bu ḥüsn ile āyīne-i ʿālem-nümāsın sen

**Ü109b LİSĀNĪ:** Ehl-i ḳalem zümresinden zuʿemā ḳısmından mevlid-i laṭīfi Adana ve ism-i şerīfi Aḥmed Çelebi aṣl-ı pākizeleri Ramażāniyānuñ aʿyānından olup şehr-i mezbūrda eyālet ile ḥükümet iden Pīrī Paşa ḥażretleri meẕkūruñ ẕāt-ı ḥuceste-ṣıfātlarında ḳābiliyyet fehm idüp niçe müddet mumā-ileyh paşanuñ kātib-i sırrı F173a olup cüll-i himmetlerün taḥṣīle maṣrūf ve lüẕūẕ-ı tekmīle maʿṭūf ḳılmış. Bināen ʿalā-ẕālik kitābete liyāḳat-ı küllīsi olup bi'l-fiʿl vezīr-i ṣāliş ve ser-ʿasker-i ẓafer-rehber Muṣṭafā Paşa ادام الله جلاله [371] ferzend-i ercmendleri olan maḥmiye-i Ḥalebde beglerbegi iken meşiyyet-i taḳdīr-i Rabbānī birle murġ-ı revānları gülzār-ı cinānda āşiyān-gīr olan Meḥemmed Paşanuñ kātib-i dīvān-ı ʿālī-şānı olmışdı. الا مريد الله [372] ḥükmünce anlar fevt olduḳda ṣāḥib-saʿādetlere ḫıdmet itmege irtikāb itmeyüp ferāğat ṣüretin gösterüp rüzgār-ı zür-kārda küşe-i vaḥdet iḫtiyār itmek üzre iken maḥdūm-ı ümerā-yı vālā-güher aʿnī āskender Paşanuñ ferzend-i dil-bendi olan Aḥmed Paşanuñ ḫıdmet-i şerīfleriyle müşerref ve ʿizz ü iḳbālle imāret-i Laḥsāya mütevecciḥ olduḳlarında müşārünileyh Lisānī manṣıb-ı kātib-i dīvānı olmağı erzānī ḳılup nice nice riʿayet-i küllīsine maẓhar düşüp şükrān üzre olduḳları maʿlūm-ı erbāb-ı rüḳūmdur.

*Beyt*: Merdūd-ı ser-i kūyuñ olup mübtezel oldı
Aġyār-ı siyeh-rūya bu işler güzel oldı

*Ve lehu*: Geçdi Ferhād ile Mecnūn bāña hemdem ḳalmadı
Vādi-i ʿışḳuñ bu gün vardur ʿaceb tenhālığı

---

371- Edāmallahu celālühü: Allah onun azametini (büyüklüğünü) devam ettirsin.

372 El emru biyedillah: Bütün işler Allah'ın elindedir.

[*Diger*] : Tegāfül eylemek yegdür Lisānī ta'n-ı nā-ehle
Ḳulaḳ dutmaḳ bilürsün ḳavl-i a'dāya sefāhetdür

**Fī ḥarfi'l-mīm**

**MECDĪ:** Edirnevīdür. **BE121a** Zümre-i mülāzimīnden **S189a** ṭab'-ı güher-çīni sarraf-ı dürer-i ma'ānī ve elfāẓ-ı dil-keşinüñ beyānı ḥayāt-baḫş-ı mānend-i ruḥ-ı şānī ṣafā-yı ḫāṭır-ı 'āṭırı ẕekā-yı ẕihn ile **F173b** mevṣūf ve beyne'l-aḳrān cem'iyyet-i kemālat ve selāset-i muḥāverāt ve mülāyemet-i aḫlāḳ ve fünūn-ı ma'rifet ü faẓl ve ḫıdmet-i rıfḳ ile ma'rūf ve ṣanāyi'-i eş'ārdan ve eṣnāf-ı inşādan behremend ve geregi gibi her birinde dānişmend-i hūşmend ḥālā anda yārān içre bī-miṣl ü bī-mānenddür. Zīrā ki şeb ü rūz ol şā'ir-i ma'ānī-endūz tetebbu'-ı eş'ār-ı fużalā-yı 'Acem ve tecessüs-i güftār-ı fuṣaḥā-yı Rūmı raḳam itmeden ḥālī degüldür. Ol güzīde-i merdūm-i efāżıl bir mertebede naẓma māyildür ki ekşer-i şu'arā-yı Rūmuñ tedāvinin cem' idüp maṭla'ların **W114a** tertīb-i buḥūr ri'āyet idüp **Cāmi'ü'n-neẓāyir** yazmış maḳbūl-i aṣāġir ü ekābir ve pesendīde-i ẓurafā vü şu'arā olup meşhūr ve elsine-i efvāhda meẕkūrdur. El-ḥaḳ **S189b** maẓmūn-ı gün-ā-gün ve belāġat-meşhūn ile ḥālā **BE121b** bī-naẓīr ve zebān-ı Fārisī ve Nevāyiden bir derecede vāḳıf u ḫabīrdür ki taḳrīr ü taḥrīre sığmaz. Ve ḳaṣāyidde şu'arā-yı faṣīḥü'l-kelām içre ṭāḳ ve ṭarz-ı ġazelde büleġā-yı belāġat-niẓām mābeyninde ma'ānī-i ḫāṣ ile yegāne-i āfāḳ ol ṭūṭī-i şekeristān-ı ḫoş-edānuñ ve bülbül-i gülistān-ı bülend-edānuñ ebyāt-ı feraḥ-fezāsı ġāyetde şīrīn ü nefīs ve kelimāt-ı **Ü110b** dil-küşāsı **B107a** elfāẓ-ı reng-ā-renk ile rengīn ü selīs ve taḫayyülat ile muḫayyel ü pür-meşel vāḳı' olmışdur. Rāḳım-ı ḥurūf Edirnede bir yıl mikdārı sa'ādet-ḫānesinde mütemekkin olmışdur ve İstanbul ve Bursada defa'at ile mülāḳāt idüp ekşer-i zamān *ʿalā-naġmi zamānihi* yārāna hemdem ü hem-ḫāne olmışdur. Naẓm-ı dürer-bārın ve güftār-ı ābdārın oḳıyup vird-i zebān ve ḥasb-i ḥāl-i dil-i sūzān **S190a** idinmişdür. Cümlesinden iki dāne ġazel-i bī-bedel şebt olundı.

*Ġazel*: İstedüm kim ser-i kūyuñda idem geşt ü güẕār
Öñümi aldı benüm yoluma geldi seg-i yār

Saña 'āşıḳlıġumı ḫalḳa dirin didüm añа
Yediye n'olsa gerek didi o demde dildār

Bağrımuñ başları hicrūñle biñ oldı dimege **W114b**
Ey ṭabīb-i dil ü cān 'āşıḳuñ ḳaç başı var **F174a**

Ḫayli itiligi var bulduġun it gibi ṭalar
Hele ḫırlı ḳudur āciʿ degül ancaḳ aġyār

Bir ramaḳ ḳaldı yetiş Mecdī-i bī-çāre didüm
Azıcuḳ cānlu imiş didi o ʿİsī-güftār **BE122a**

*Ve lehu Eyżān*: Getüre jāle lebüñden diyü aġız ḫaberi
Gülşenüñ aġız açup bekler anı gonceleri **Ş190b**

Rīşte-i zülfüñ ile süzen-i müjgānuñdur
Dil-i mecrūḥumuñ ancaḳ ileri vü cigeri

Sen ne şīrsin ki ruḫuñ ile lebüñ devrinde
Ḳullanup āteşe şemʿi ṣuya ṣalduñ şekeri

Tīġ u ḫançer gibi ḫūnīleri ṭaḳup yanına
Belde ṭurur o şeh-i kişver-i ḫüsnüñ kemeri

Reh-nümā kim ola Mecdīye reh-i ġamda diyü
Aġlar iken düşe geldi öñüne eşk-i teri

Bu bir ḳaç maṭlaʿ-ı bī-miṣāl ol şāʿir-i şīrīn-maḳālüñdür. Māṣadaḳ-ı ḥāl ve şāhid-me'āldür. **Ü111a**

*Naẓm*: Seḥer bezm-i çemende jāle ile gonce-i ḫamrā
Mey ile ṣubḥa ḳalmış şīşedür aġzında bir elma

[*Diger*]: Ṭūṭī-i gūyā ne deñlü söylese andan yaña
Nisbet itmez rūyuñı āyīneye ehl-i ṣafā

[*Diger*]: Teşbīh ḳılmaz ehl-i ṣafā aña rūyuñı
Ṭūṭī ne deñlü söylese āyīneden yaña

[*Diger*]: Ḫāk-i rāh-ı yāri iltüp girdi servüñ göñlüne **Ş191a**
Beñzer ey Mecdī yolundan geldi gülzāre ṣabā

[*Diger*]: Sāḳiyā bir ḳaṣr-ı mīnā-fāmdur cām-ı şarāb
Kim çıḳup başı ḳabā kesb-i hevā eyler ḫabāb

*li-mü'ellifihi*: N'eylerin ʿālemde sāḳī eyleyüp meyl-i şarāb
Cāmdur destümde dāğum penbesi anuñ ḥabāb

[*Diğer*] : Olmasa encüm içre meh-i nev yeñi yaḳa **B107b**
Bağışlamazdı câme-i dürr āftāb aña

[*Diğer*] : Eyle merdūd tek raḳīb-i següñ
Olayın ben senüñ itüñ köpegüñ

[*Diğer*] : Ḳuşağı ile düğme çözilür birer birer **W115a**
Vuṣlat deminde câme-i yār aradan çıḳar **F174b**

[*Diğer*] : Şāhid-i şevḳe zeberced tācıdur câm-ı şarāb
Laʿldür aña ḳonulmuş sāḳiyā her bir ḥabāb

*li-mü'ellifihi*: Meclis-i şeh ṣaḥn-ı gülşen ḥavżıdur câm-ı şarāb
Nā-şüküfte goncedür ḳonmuş aña her bir ḥabāb

Bu daḥi anuñdur.

*Maṭlaʿ*: Baña göstermemek ruḥsār-ı zībāsını cānānuñ
Olupdur başı altından ser-i zülf-i perīşānuñ

**MÜSLİM ÇELEBİ:** Ḳużāt-ı ʿıżām zümresindendür. Ḳāḍī-i Şam olan Ḫınnalu-zāde ʿAlī Çelebi Efendinüñ birāder-i ercmend-i hüşmendidür. Maʿārif-i rengīn ile ārāste ve ʿizz ü temkīn ile **S191b** ẕātı pirāstedür ve rūz u şeb taḥṣīl-i ʿulūm idüp pesendīde-i merdüm-i Rūm olmış. Ve zebān-ı Fārisīyi tekmīl ḳılmış **BE122b** zīrā ki tetebbuʿ-ı eşʿār-ı şuʿarā-yı pīşīni ve ḳaṣāyid-i fuṣaḥā-yı müteaḫḫirīni bir bir görüp her birine naẓar-ı kimyā-eşer ile nāẓır olup naẓīre dimiş **Ü111b** ki maḳbūl-i şuʿarā-yı güzīn ve müsellem-i erbāb-ı ʿulūm ve meşhūr-ı her merzbūm olmışdur. El-ḥaḳ ṭarz-ı ḳaṣāyidde dil-peẕīr sözleri çoḳ olup ve üslūb-ı ġazel-i Fārisī ve Türkīde bī-naẓīr oldıḳlarına söz yoḳ. Her bir dilde maʿānī-i gün-ā-gün ile zü-fünūn-ı ʿālem ve maḳbūl-i ʿArab ü ʿAcem. Eşʿārından bir maṭlaʿ u beyt-i dil-peẕīr bu evrāḳa şebt olundı.

*Beyt* : Menzil olmaz ʿāşıḳa ḫāk-i der-i dilber ḳadar
Ey zihī devlet ki ḳadri ola ḫāk-i der ḳadar

Devlet-i dünyāyı n'eyler ʿāşıḳ-ı dīdār olan
Ḥazz ider bir kez nezāre ḳılsa dünyālar ḳadar
Bu ḳıṭʿa-i dil-peẕīr daḥi anlaruñ güftārındandur taḥrīr olınur. **F175a B192a**
*Ḳıṭʿa*: Her kişi kim cihānda ola nāmdār-ı ʿışḳ
Ḫalḳ arasında añā hezār iʿtibār olur

Görmez misin şu bülbül-i mesti ki ʿışḳ ile
Bir murġ-ı bī-nevā iken adı hezār olur

**MÜFREDĪ-İ ʿACEM:** Işfaḥandandur lākin müddet-i medīddür ki tecrīd ṭarīḳıyla tek ü tenhā eḥad-ı nāsdan ferd ile āşinā olmayup **B108a** kendü vādīsinde ferīd olup terk-i diyār ḳılup geşt ü güẕār iderek hevā-yı diyār-ı ʿArab aʿnī seyr-i bilād-ı Mışr u Şām u Ḥaleb ve arzū-yı kişver ve cüst ü cūy-ı her merzbūm temennāsıyla Rūma gelüp ḫıdmet-i erbāb-ı ṣafā ve mülāzemet-i şuʿarā itmeden bir an ḫālī degüldür ve biʾt-ṭabʿ şiʿre māyil ve ekşer sözi ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳān-ı bī-dil vāḳıʿ u lāmiʿ olmışdur. Bu maṭlaʿ u beyt anlaruñdur.

*Nazm*: آه مجنون گرزدرد عشق از گردون گذشت
آه یا رب چو نکنم گارمن از مجنون گذشت [373]

خواهم که شودخاك درش بسترم بمشب
گر ناز قدم رنجه کند بر سرم امشب [374]

خدامرازتو اي دلستان جدا نکند
جدا شدن ز تو کی میتوان خدا نکند [375]

**MUḤYĪ ÇELEBİ:** Şehr-i Nigdeden mülāzimīn **W115b** zümresindendür. Sābıḳan mevālī-i dīn içre kelimāt-ı bülend ile şems-i tabān ve eḥālī-i güzīn mābeyninde kemālāt-ı dil-pesend ile mihr-i dıraḫşān ve ḥaseb ü nesebi

---

373 Āh-ı mecnūn ger zi derd-i ʿışḳ ez gerdūn gozeşt
Āh yā Reb çū ne konem kār-ı men ez Mecnūn gozeşt
Mecnun'un ahı aşk derdinden dolayı feleği asmışsa, ya Rab ben nasıl ah çekmem. Çünkü benim işim Mecnun'u da geçti.

374 Ḫāhem ki şeved ḫāk-i dereş bester-em imşeb
K'ez nāz ḳadem-i renǰe kuned ber serem imşeb
Bu gece kapısının toprağı yatağım olsun isterim. Nazından başıma çile ayağını vursun bu gece.

375 Ḫudā meraā zi tu ez dil-sitān cūdā ne kuned
Cūdā şoden zi tu key mitevān Ḫudā ne kuned
Ey sevgili Allah beni senden ayırmasın. Allah korusun senden ayrı kalmaya nasıl tahammül edilebilir?

ʿālī-şān ve nūr-ı dīde-i müftī-i devrān olan vāriş-i aḫlāḳ-ı Nebī aʿnī Ḥażret-i Aḥmed Çelebinüñ vaṣfında dinilmiş.

*Ī-müʾellifihi Kifʿa*: توبی که از اثر علم حضرت احمد
بامتان محمّد ره خدا بخشد [376]

**BE123a**

توهادیء ره دیني که باب فاضل تو
بکمر هان طریقت ره هدی بخشد [377]

**F175b**

تو آن فصیح کلامي که از سلاست نطق
سخنوران زمان را فصیح ادا بخشد [378]

iʿādesinden mülāzım olmışdur. Kemāl-i maʿrifetle mevṣūf **S192b** ve ḥüsn-i ḫulḳ ile maʿrūf ʿulūm-ı ḥayāt-baḫş ile rūḥ-ı revānın iḥyā ve kelām-ı manṭıḳ ile zebānın güyā ḳılmış ve beyne'l-aḳrān ehliyyet ile meşhūr ve ʿinde'ş-şuʿarā feṣāḥatle meẕkūr ve inşā-yı bī-naẓīri ṣaḥāyif-i devrde mesṭūr ve aḳsām-ı naẓmda üç zebān ile şiʿre ḳādir ve her birinden edā-yı nāzük ile şāʿir ve maʿnā-yı bikr bulmada sāḥir-i māhir **Ü112a** ve meşnevī ṭarzında mānend-i **Maʿnevī Leylī vü Mecnūn** dimiş ki nice nice maʿānī-i ḫāṣ ile maẕmūn-ı pāk raḳam ḳılmış. Ve ḳaṣāyid ü ġazeliyyāt üslūbunda dürlü dürlü dürr-i meknūn gibi naẓm-ı belāġat-nümūnı der-güş-ı erbāb-ı kerem itmiş. Bu ġazel ile bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur şebt **B108b** olundı.

*Ġazel*: Reh-i ʿışḳ içre idersem n'ola daʿvā-yı ḳadem **V116a**
Nūḥ yaşından urur merdümek-i dīdem dem

Sen lebi āb-ı ḥayātı ḳoçan ölmez dirler
ʿAhdüm olsun seni cānā ḳoçayum ölmez isem

Yār ellerle yabanlarda el oyunın oynar **S193a**
Çekdirür ʿāşıḳ-ı pāmāl olana derd ü elem

---

376 Tūyī ki ez eşer-i ʿilm-i Ḥażret-i Aḥmed
Be ümmetān-ı Muḥammed reh-i Ḫudā beḫşed
Hazreti Ahmed'in ilminin eseriyle ( etkisiyle) Muhammed ümmetine Allah yolunu bahşeden sensin.

377 Tu Hādī-i reh-i dīni ki bāb-ı fāżıl-ı tu
Be gümrehān-ı ṭarīḳat reh-i hüdā beḫşed
Sen din yolunun kılavuzusun. Senin faziletli kapın tarikat yolunu şaşıranlara hidayet bağışlar.

378 Tū ān faṣīḥ-kelāmī ki ez selāset-i nuṭḳ
Subenverān-ı zamān-rā faṣīḥ-edā beḫşed
Sen akıcı konuşmasıyla zamanın şairlerine fesahat bağışlayan o fasih sözlüsün.

Tāb-ı meyden rūḥ-ı sāḳide olan ḳatre-i mey
Görinür gözüme berk-i gül-i terde şebnem **BE123b**

Her ġazel kim oḳudı Muḥyī ruḥuñ vaṣfında
Başladı şevḳ ile taḥrīre anı nāy-ı ḳalem

[*Diger*] : Gezerken yār ben bīmār ile āheste āheste
Didiler kim ölmelü oldı cānun gezdirür ḥaste

[*Diger*] : Seḥāb-ı zülfüñi refʿ eyleyüp nīḳābı gider
Efendi seyr idelüm gün yüzüñ hicābı gider

[*Diger*] : Yoġ ise elde eyā ḥīce ne var güherimüz
Devletüñde ṭoludur dāmen-i çeşm-i terimüz

[*Diger*] : Olma ey dide igen ter ṭolu ḫāk olsañ gerek
Sen de ey ten germe gögsüñ sīne-çāk olsañ gerek **F176a**

[*Diger*] : Hicrüm yoluna uġrasa nāgeh o gül beden
Eyler cefā yolun ṣapıdur bir ṭarīḳ ilen

[*Diger*] : Senden yanup yaḳılmaġa cānā meleklere **B193b**
Tütdi duḫān-ı āteş-i āhum feleklere

[*Diger*] : Nice bir seng-i melāmetle ṣuna kāse-i ser
Ḳurtuluş yoḳ mı ʿaceb serzeniş-i aʿdādan

[*Diger*] : Yūsufı elden çıḳardum bilmedüm ḳadrin diyü
Bağrına taşlar basupdur keffe-i mīzānı gör

[*Diger*] : Gice yazdum Muḥyīyā sūz u güdāzum şerhini
Suḫte em der-ḫıdmet-i şemʿe ḳodum pervāneyi

[*Diger*] : Künc-i firḳatde ḳoyup Muḥyī-i tenhā dil ü cān
Uydı ḥāl ü ḥaṭṭuña her biri bir sevdāda **Ü112b**

**MUḤYĪ-İ Ḳonevī:** Vālid-i emcedi mürşīd-i rāh-ı Rabbānī ve rāh-nümā-yı ṭarīḳ-ı Raḥmānī aʿnī Şeyḫ ʿAbdü'l-ḳādir Geylānīnüñ ḫulefāsından olan ʿumdetü's-ṣüleḥā yaʿnī Şeyḫ Yaḥyānuñ oğlıdur. Ḫātır-ı ʿāṭırı envaʿ-ı ʿulūma şāmil ve her birisinde geregi gibi kāmil ve hemīşe tevekkül ile dergāh-ı İlāhī-penāh ve **B194a** fünün-ı maʿārif ile ʿārif-i billah kimesnedür ve zebān-ı şelāşede eşʿār-ı taṣavvuf-āmīzi ve güftār-ı neṣāyiḥ-engīzi vāfir ve ṣanāyiʿ-i şiʿre ḳādir kimesnedür. Bu bir nice beyt anuñdur.

*Şiʿr*: Ḫızr-ı ḫaṭṭ-ı muṣḥaf-ı ḥüsnüñ eyā maʿşūḳ-ı Ḥaḳ **B109a**
Ṭavr-ı Ṭūr-ı ʿışḳda Mūsāya oldı hem sebaḳ

[*Diger*] : ʿĀşıḳ-ı dīdār olan maẓhar-ı envār olur
Ṣādıḳ-ı dildār olan maḥrem-i esrār olur

[*Diger*]: سواد دو دیده سوداي دل
نباشند[380] خالی ز سودای دل

**MAḤVĪ:** Ḳastamonıdan zümre-i mülāzimīndendür. Fehm ü firāsetle aḳrānı içre bī-naẓīr ve müṭālaʿa-i **Ü113a** ʿilmiyyesi geregi gibi dil-peẕīr ve tetebbuʿ-ı eşʿār-ı müteḳaddimīn ve güftār-ı mihr-āṣār-ı müteaḫḫirīn **F176a** itmede ṭabʿı ṣāf ü pāk ve zebān-ı Fürsüñ müşkilātın ve envaʿ-ı nīkātın añlamada ẕihni cüst ü çālāk el-ḥaḳ ṭabīʿat-ı **B194b** şiʿriyyesi pesend-i ẓurafā-yı zamān-ı pāk ve her beyti ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳān-ı nātüvāndur ve vird-i zebān-ı cevānān-ı cihāndur. Güftār-ı dürer-bārınuñ cümlesinden bu beyt şebt olundı.

*Maṭlaʿ*: Ḳo gamuñ n'ola bu cān mülkine sulṭān olsun
ʿAḳl u dil bende olup ḥükmine fermān olsun

**MEŞĀMĪ BEG:** Ḳonevīdür. Merḥūm Rüstem Paşanuñ ʿizz ü ferr ile kethüdāsı olan Muṣṭafā Çelebinüñ ferzend-i ercmendidür. Aṣl ü neseble ḫülāṣa-i rūzgār ve ber-güzīde-i āferīd-kārı yaʿnī Aḥmed-i Muḫtāruñ صلوة الله الملك العلام [381] evlād-ı ʿıẓāmundandur. Meẕkūruñ ẕāt-ı ferḫun de-āṣārı ṣavb-ı maʿārifle pirāste **BE124a** ve ḫātır-ı ʿāṭır-ı ḫuceste-eṭvārı evṣāf-ı ḥamīde ile ārāstedür. Maʿlūmāt-ı pāki zebān-ı Fārisīde pesendīde-i

---

380. Sevād-ı dü dīde süveydā-yı dil
Ne bāşend ḫālī zi sevdā-yı dil
Gönlün süveydası olan iki gözün karası, gönül sevdasından mahrum değildir.

381 Şalavatullahi'l-meliki'l- ʿallām: Melik ve allâm olan Allah'ın selamı onun üzerine olsun

yārān-ı nükte-dān ve şi'r ü inşāda maḳbūl-i merdüm-i cihāndur. Ḥālā meẕkūr sene seb'in ve tis'ami'e şeh-zāde-i kām-bīn ü kām-yābuñ B195a bāb-ı sa'ādet-me'ābında i'zāz-ı tām ile kām-yābende ve ol bābda devlet ü rıf'atle ḳarīn olan ṣāḥib-devletler ile hem-nişīn W119b ve geşt-i zār-ı 'ālemde ze'āmete mutaṣarrıf el-ḥāṣıl enva'-ı fünūna vāḳıf kimesnedür. Meẕkūruñ ḳalem-i 'anber-bārından işār olan eş'ār-ı müşk-āşā◡rınuñ sevādından meşām-ı cān mu'aṭṭar ve ṣaḥīfe-i naẓm-ı pür-envārınuñ beyāżından dīde-i dil münevverdür. Māṣadaḳ-ı güftār bir ġazel-i ābdār ve bir nice beyt-i müşk-bār-ı 'anber-bār ḳalem-i güher-nişār ile B109b naḳş u nigār oldı. Ta maẕmūn-ı şīrīn-girdāruñ maḥfī iken āşikār ola. F177a

*Ġazel*: Boşala kīse-i ḳan kāse-i 'ummān dükene
Ne ġam-ı dil ne nem-i dīde-i giryān dükene Ü113b

Şu ḳadar arayayın şāhid-i maḳṣūdumı kim
Cüst ü cūda ṭalebüm raḥşına meydān dükene

Çekmezem ġam çekerüm çeşmüme ḫāk-i ḳademüñ
Eger ey nūr-ı baṣar ḳuḥl-ı Ṣıfahān dükene

Dīdeden ḫūn-ı ciger olmaya bir dem ḫālī B195b
Baḥrler berr olsa deryā-yı firāvān dükene

Gide mi fikr-i leb-i yār Meşāmī dilden
K'andan hiç ola mı la'l-i bedehşān dükene

[*Diger*]: Şāh-ı mārān dirilür zülf-i 'abīr-efşānuñ
Ḳaç başı var ki aña öykine ejderhānuñ BE124b

[*Diger*]: Muḥīṭ-i eşküme nisbet didüm kim bir şimersin sen
İşidüp didi oldum baḥrisinden çoḳ şirīnsin sen

[*Diger*]: Devr içün bildük nice Cemler serencām eylemiş
Biz de cām alduḳ ele fikr-i serencām eyledük

[*Diger*]: Ciger ḫūn oldı ġamdan çıḳdı cān mümtehan gitdi
Gel e şimden girü raḥm it ölen öldi giden gitdi W120a

[*Diğer*] : Faḳr u felāket içre bulunmaz naẓīrimüz
Bir būriyāye münḥaṣırūz yoḳ ḥaṣīrimüz

**MEDḤĪ:** Gelibolıdandur. Dānişmend-i hüşmend ṭāifesindendür. Serāmed-i fużalā-yı cihān a'nī müftī-i zamānuñ ḫıdmetinde rūz u şeb taḥṣīl-i ma'ārif ve enva'-ı 'ulūma mānend-i aḳrān vāḳıf olmışdur. Yārān-ı ḫoş-ṭab' içre mūṭāla'ası ḫūb u merġūb diyü meşhūr ve pesendīde-i 'ulemā-yı nezdīk ü dūr olmışdur. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi bed degül nīk vāḳı' olmışdur medḥden mu'arrā ve ta'rifden müberrādur. Bu bir iki beyt-i ġarrā ol pāk-edānuñdur.

*Eş'ār*: Ḳıldı revāc-ı la'lüñi bu ḫaṭṭ-ı müşk-bār
Yāḳuta virdi ḥüsn-i ḫaṭṭın ḥüsnüñ iştihār

[*Diğer*] : Vaṣf-ı ruḫsārını vaṣf it o mehüñ maṭla'da **S196a**
Ser-i a'dāyı nihāyet añasın maḳṭa'da

[*Diğer*] : Dem-be-dem gonceye gülşende lebüñ vaṣf eyler
Ḥaḳ bu kim bülbül-i güyā ḳatī rengīn söyler **F177b Ü114a**

**MÜDĀMĪ BEG:** İstanbuldandur. Dergāh-ı mu'allāda sipāhi oğlanı bölüğündendür. Sīne Bülbüli Meḥemmed Çelebi dimekle efvāhda meşhūr ve elsīne-i yārānda ḥüsn-i ḫulḳla meẕkūr ḥadd-ı ẕātında derviş-nihād u pāk-i'tiḳād **S197a** ḫūb-ṣoḥbet ve muḥibb-i ehl-i ma'rifet kimesnedür. Zīrā ki zamān-ı evāilde ve 'unfüān-ı cevānīde rūz u şeb lisān-ı 'Arabiye müdāvemet ve zebān-ı Fürse mülāzemet gösterüp ve her birinden ḫabīr ve kendi emṣāli içre bī-naẓīr olmış ve bi't-ṭab' ẕihn-i laṭīfi şi're māyil olmaġın her an hem-nişīn-i merdüm-i efāżıl ve hemdem-i şu'arā-yı zamān ve maḥrem-i ẕurafā-yı cihān olup tetebbu'-ı eş'ār-ı şu'arā-yı müteḳaddimīn ve cüst ü cüy-ı güftār-ı fuṣaḥā-yı müteaḫḫirīn itmeden bir zamān ḫālī olmayup erbāb-ı ma'ārif içre çoḳ rumūz-ı 'ulūma vāḳıf olmışdur. Ḫāṭır-ı deryā meḳātırı vādī-i eş'ārda āb-ı revān gibi revān u pāk ve esālib-i inşāsı ġamz-edā-yı dil-i ġamnāk ve ṭarz-ı tārīḫde müverriḫān-ı zamān içre maḳbūl-i pīr ü cevān olmışdur. Ber-muḳteżā-yı **S197b** maḥlaṣ ser-ā-ser ebyāt-ı ṣafā-baḫşı rindāne ve keyfiyyet-i kelimāt-ı dil-keşi mestāne ve ḥasb-i ḥāl-i ehl-i fenā ve vaṣf-ı dilberān-ı zībādur. Cümlesinden bir ġazel-i 'āşıḳāne ile bir ḳaç beyt-i bī-baḫāne bir tārīḫ-i yegāne ḳalem-i leṭāyif-nigārla nakş u nigār oldı.

*Ġazel*: Cihānda bir dutar cām-ı ecel derviş ü sulṭānı
Dirīgā kimseye bāḳī degüldür ʿālem-i fānī

Düşürür cāhden cāhe seni çarḫ-ı felek āḫir
Eger Yūsuf gibi daḫi olursañ Mıṣr sulṭānı

Maḳarr olur muḳarrer sañā çünkim taḫte-i nā-būd
Ṭutalum kim senüñ olmış dilā taḫt-ı Süleymānī

Yedi iḳlīme şāh olsa üşürmez başına ḫalḳı
Ḳabūl itmez Ḫüdāya ḳul olan ʿünvān-ı dünyāyı Ü114b

Şanasın bir ʿimāretdür bu vīrān olacaḳ dünyā
Müdāmī bir iki günlük içinde ḫalḳ mihmānı

[*Diger*] : Ben ṭururken niçün aġyār ola ol yār ḳulı
Ne revādur ola her ecnebi hünkār ḳulı F178a S198a

[*Diger*] : Dil-i mecrūḥumı şanma yalıñuz ġamze deler
Bir yañadan anı ey ḳaşı kemān ġam zedeler

[*Diger*] : Leblerüñ emsem didüm ol dilbere em hā didi
Kimseye bu sırrı ifşā eyleme em hā didi

[*Diger*] : Şol ḳadar virdi ferāḫ ḳalbüme cānā ġam-ı ʿışḳ
Elem-i hicri unutdurdı bañā ʿālem-i ʿışḳ

Şöyle mest oldı Müdāmī ki özün fehm idemez
Şunalı bezm-i belā sāḳīsi cām-ı Cem-i ʿışḳ F110b

[*Diger*] : Ġam-ı dehri yimedi ġuṣṣa-i Leylāyı yidi
Yoḳ deyin ʿaḳl-ı maʿaşı delidür Mecnūnuñ

Sābıḳan sene ṭoḳuz yüz altmışda merḥūm Tuḳakin-zāde Meḥemmed Paşa Mıṣra paşa olduḳda ol şāʿiri-i dil-peẕīr ṭabʿ-ı nükte-gīrden bu tārīḫi ki bilā-naẓīr dimiş şebt olundı.

*Ḳıṭʿa Tārīḫ*: Vālī-i Mıṣr olan o sulṭānuñ
ʿAdli gün gibi ʿāleme ṭoldı

Bāġ-ı ʿālem sehāsı mihrinden
Gonceler gibi açılup güldi

İşidüp ʿadlini şeh-i ʿālem
Ḫāṭır-ı ʿāṭırı şafā buldı

Vālī-i Mıṣr idince aʿdānuñ
Yüzi berk-i hazān gibi ṣoldı

Bu Müdāmī didi añа tārīḫ
Devlet ile ʿazīz-i Mıṣr oldı

**MUʿİNİ ÇELEBİ:** Edirnevīdür. Zümre-i ḳużātdan beyneʾl-aḳrān ʿadl ü ʿadāletle muʿin-i fuḳarā ve din ü diyānetle bī-hemtā aṣl-ı nikū-zādı derviş-nihād **W119a** ve dil-i āzādı ḳayd-ı taʿālluḳdan geçüp silsile-i ʿışḳa düşüp perī-rū dilberlerüñ zülfine göñül bağlayup hemīşe ümmīd-i viṣāl ile ḫurrem ü şād ve şehristān-ı vücūdı ol hevā ile ābād ẕātı ʿulūmuñ fünūnında geregi gibi **Ü115a** ḳābil ve ʿaḳl-ı dūr-endīşi **F178b** ekṣer-i kütübüñ müṭālaʿasında kemāl ile kāmil ve eşʿār-ı ḫuceste-āṣārı ḫūb ve şehristān-ı ḫayāl ile güftārı merġūb zīrā ki kesb-i maʿrifeti ve ādāb-ı ṣoḥbeti taḥṣīl ve tetebbuʿ-ı naẓm-ı müteḳaddimīn idüp zebān-ı Fārisīyi sāyir yārān gibi yigrek **S196b** tekmīl ḳılmış. Ḥaḳḳā budur ki ol nāẓım-ı naẓm-āferīnüñ eşʿārı ʿanberīn-bū ve güftārı dil-cū vāḳıʿ olmışdur. Bu bir ḳaç maṭlaʿ-ı muraṣṣaʿ anuñdur.

*Şiʿr*: Zülfine degdigüm illerde ḳılup efsāne
Ṣaḳlayamadı bu sırrı ṭaracıḳdur şāne **BE125a**

Naḳş-ı aġyār degül yazmaga lāyıḳ likin
Kesseler ṣuratını ḳābil idi efşāne

[*Diger*] : Geç ey vāʿiẓ ṣırāṭuñ ḫavfin añma luṭf-ı Ḥaḳ çoḳdur
Geçenlerden işitdüm ben ki anda ḳorḳuluḳ yoḳdur

[*Diger*] : Çü girdi bir şikem-ḫāre yirinden ḳalkmaz tenbel
Boşandı duhter-i rez anuñ içün sāḳiyā ḫumdan

**MİREK ḤEKİM:** **S111a** İstanbula mülḥaḳ ḳaṣaba-i Eyyūb-ı Enṣārī *ʿaleyhi'r-raḥmetü'l-bārī* dendür. ʿAcem-zādelikle maʿrūf ve ḥaseb ü neseble seyyid-i pākize ve aḫlāḳ-ı ḥamīde ile **S198b** mevṣūf ve padişāhımızuñ bāb-ı hümāyūnunda mānend-i Eflāṭūn ḥekīm-i ḥāzıḳ ve güftārında nedīm-i ṣādıḳ ve ʿilm-i ḥikmetde Arisṭo-yı ṣānī vü fünūn-ı müciz ü ebdānda Behmenī-i Yunānī ve şiʿrüñ aḳsāmında māhir ve iki zebān ile naẓmı vāfir ve her bir dilüñ edāsında geregi gibi şāʿirdür. Tertīb-i dīvān itmişdür **V116b** ve ḳaṣāyidi daḫı maḳbūl-i yārāndur. Cümlesinden bir ḳaç maṭlaʿ-ı Fārisī ve bir nice Türkī beyt ü maḳṭaʿ şebt olundı.

*Şiʿr* : مالید برخ کاتب اشك از مژه نم را
جاریست بسی تجربه کردیم قلمرا [362]

خسته‌ء رویی شدم تدبیر می باید مرا
بسته‌ء مویی شدم زنجیر می باید مرا [363]

**F179a**

[*Diger*] : ʿĀşıḳ öldürmekdür ol şemşīr-i ʿüryāndan ümīd
Başa gün ṭoġmaġdur ol ḫurşīd-i cāndan ümīd **Ü115b**

[*Diger*] : Laʿl-i cān-baḫş-ı dehān-ı yārdan dil cān umar
Ḫastedür dārü'ş-şifā-yı ġaybden dermān umar **S199a**

[*Diger*] : Cān-ı derūn ḫālvet-i dilde seni tenhā sever
Māsivāyı n'eylesün şol bende kim Mevlā sever

[*Diger*] : Dehr bāġı içre kim bād-ı hazān ḫīzān olur
Çehre-i zerdüm gibi berk-i rezān rīzān olur

**Ü114b** **MUḤİṬĪ EFENDİ:** Zümre-i ḳużāt-ı ḫuceste-eṭvār ve ḥükkām-ı ʿadālet-şiʿārdandur. Mevlid-i vücūd-encüm-i saʿd-ı bī-nüẓīri cezīre-i Rodosdur. Taḥṣīl-i ʿulūm ile żāt-ı bī-ʿadlin tekmīl itmege güzīde-i mevālī-i ʿıżām ḳāḍī-zāde ve zübde-i fużalā-yı żevi'l-iḥtirām ve gül-i gülşen-i istifāde Bostān-zāde Meḥemmed Çelebinüñ tilmiz-i bī-naẓīrlerinden olup zīrā ki

---

362 Mālīd be ruḫ kātib-i eşk ez müje nızm rā
Cārist besī tecrübe kerdīm ḳalem rā
Göz yaşı kâtibi kirpiğinden yaşı yanağa sürdü. Kalemi çok denedik, çok câridir.

363 Ḫaste-i rüyī şodem tedbīr mī bāyed merā
Beste-i müyī şodem bencīr mi bāyed merā
Bir yüze hasta oldum ( vuruldum), bana tedbir gerek, bir saça (kıla) bağlandım, bana zincir gerek.

ol ḫıredmend-i dil-peẕīr Şām-ı şerīfde ve Edirne ile İstanbul-ı laṭīfde nice müddet niyābet idüp ḥükümet-i şerʿiyye icrāsında maḳbūl ve müṭālaʿa-i ʿulûmda rūz u şeb meşġūl iken baʿdehu meẕkūr efendileri Anaṭolı ḳāḍī ʿaskeri olduḳda Erẕuruma efendisi cānibinden ḳassām ʿaskeri olup varmışlar. Pādişāh-ı kişver-küşānuñ evāmiriyle Lala Muṣṭafā Paşa ʿasāḳir-i ẓafer-kirdāra serdār olup şehr-i mezbūra gelüp ḳarar ḳılduḳda paşa-yı müşārünileyh sābıḳü'z-ẕikri ḥ ace idinüp ol yār-ı deryā-dil içün müstaḳil āsitāne-i saʿādet-āşiyāne ʿarż-ı mülāzemet revāne idüp mülāzım olınup şāni yen seksān akçe ile ordu-yı hümāyūn ḳāḍīsı olup bi-ḥasebi't-ṭarīḳ bī-minnet-i ʿulemā-yı eşfāḳ F179b yigirmi ve otuz yıl muḳāṭıʿ olmayan menzilet-i faẕīlet-refīḳleri mābeyninde ḳaṭʿ idüp pāye-i ʿulemāya ḳadem başmışlar ve ḥadd-ı ẕātında ol ʿālī-himem aḳrān u emṣāl içre meşhūr u meẕkūrdur. Mezbūr paşa ile Şirvān seferin seferleyüp döndükde vezīr-i aʿẓām merḥūm vefāt eyledükde İstanbulda tekrār pādişāh-ı ʿālem-penāha bir bī-noḳṭa ḳaṣīde-i aʿlā ve bir riḳʿa fünūn-ı inşā idüp şunmışlar. Ol sulṭān-ı gerdūn-ġulām manṣıb-ı āḫer virilmesine ḫaṭṭ-ı hümāyūn peyām buyurmuşlar. Ḳaṣīde-i meẕkūruñ bir nice beyti taḥrīr oldı.

Ehl-i ʿālem devr-i ʿadlüñde olur āsūde-ḥāl
Ṭañ degül olmasa dilde dāverā eger hilāl

Ṭāliʿüñ hem-ser olursa mihrle her dem revā
K'ehli diller derdüñe olur müdāvim māh u sāl

Mā-ḥaẕār medḥüñ ehl-i dillere olur ḥarām
Ger kelām olur ise her dem sürūr encüm hilāl

Ṭāliʿüm ol ḥaddedür kim dūd-ı āhumla müdām
Gülmedüm ʿömrümde aṣla görmedüm resm-i viṣāl

Her kim olursa olur mesrūr-ı ʿālem kām ile
Kām ile vaṣl-ı murād olur müdām emr-i muḥāl

Baʿdehu gerdiş-i devr-i zamān ile ḥarmān-ı sulṭān-ı İrān u Turān ile vilāyet-i Bağdāda sene tisʿin ve tisʿami'ede defterdār-ı māl-ı yaḳīn olan gül-i gülzār-ı dāniş ü nev-nergis-i ehl-i bīniş ve aʿyān-ı cāh ü celālüñ naḫl-i serbülendi aʿnī Lāle-zār Efendinüñ nūr-ı ḥadīḳa-i behişt-i mānendi olan Aḥmed Efendi ile mezbūr Muḥiṭī gelüp erbāb-ı devlet Ü115a aṣḥāb-ı faẕīlet

ile ʿayş u ʿişret ve şuʿarā-yı ḫoş-ṭabiʿat ile muṣāḥābet-i ʿārifāne F180a ve mübāḥaşe-i dānişmendāne idüp ḫuṣūṣā sene ihdā ve tisʿin ve tisʿami'e Muḥarreminde āsitāne-i mülk-āşiyāne şāh-ı şehidāne revāne olup ziyāretleriyle müşerref olduḳda bu ġazel-i dil-peẕīri şebt itmişler. Yārān-ı zamān ve suḫen-sencān-ı cihān naẓīre dimişler.

*Ġazel*: Kemingāh-ı şafādan ẓāḫir olup luṭf-ı zebānı
Biḥamdillah ziyāret eyledüm şāh-ı şehidānı

Sen ol şāh-ı güzīnüñ ḳurretü'l-ʿaynısın ey server
Olur Yūsuf ile āsmaʿil anuñ ḳulı ḳurbānı

İki ʿaynum efendi ravżasına sen gül-i ālüñ
Birisi nehr-i şāhī birisi nehr-i Süleymānī

Sipihr üzre şafaḳla encüm-i tābendeler yir yir
Işıḳlardur ki seylāb eylemişdür el içün ḳanı

Muḥiṭī māteminde böyle ḳan dökmezdi çeşminden
Eger ʿayn-ı saʿādet bilmeyeydi kendüye anı

*li-mü'ellifihi*: Ḥarīmüñde yanar gönlüm olup ḳandil-i nūrānī
Dü-çeşm-i ḫūn-feşān añа iki yāḳut-ı remmānī

Bu daḫi meẕkūruñdur.

*Beyt*: Ḥākden refʿ eyler idüñ ẕerre-i nāçiz-vār
Āftābum ẕerre deñlü olsa bañа iʿtibār

*li-mü'ellifihi*: Gördi kim düşdüm bisāt-ı ḳurbe mānend-i ġubār
Ḫışm ile silküp beni atdı yabane rüzgār

Bu ḳıṭʿa daḫi ol baḥr-ı şiʿre muḥīṭ olan deryā-dilüñdür ḳanaʿat bābında dimişlerdür.

*Ḳıṭʿa*: Ey Muḥiṭī umarum dergāh-ı Ḥaḳdan rūz u şeb
Ḳullarını ġayre muḥtāc eyleyüp ac itmesün

Māh muḥtāc olduġıçün āftābe eksilür
Ḥaḳ Teʿālā sağ gözi sol göze muḥtāc itmesün

**MUḤYÎ ÇELEBİ:** Edirnevîdür. ʿAcem Feṯḥioğlı dimekle meşhûr ve fünûn-ı ġarâyib ü **BE125b** ʿacâyible efvâhda meẕkûr ʿilm-i maʿḳûle rüz u şeb mümâreset gösterûp dânişmend-i hûşmend ve her ʿilmden fâidemend **F180b** ve ol ṭarîḳden şûdmend-i ercmend olmaḳ üzre iken dünyâ vü mâfihâ ârzûsın bi'l-külliye gönülden çıḳarup ḥayât-ı ebedî ve devlet-i sermedî iştiyâḳı ile yârândan ve aḳrândan geçüp tecrîd vâdîsinde ṭâḳ olup Kaʿbe-i şerîfe ve ḥarem-i ravża-i laṭîfe revâne ve envâr-ı şemʿ-i İlâhîye cân atup pervâne olmış. Nice müddet ol ʿazîm mekânlarda âşiyân ṭutup âḫir murġ-ı rûḥ-ı hümâ-pervâzı âsitân-ı Ḥażret-i Şeyḫ İbrâhim *ḳuddise sırruhu* şehbâz-vâr **B199b** nüzûl ḳılmış. Ol vech ile ṣâḥib-jende ve derviş-i dil-i zinde olup taṣfiye-i bâṭın itmiş ḳayd-ı bedenden ḫalâṣ bulup ḫalâyıḳ içre maḳbûl olmış. Ve ḥadd-ı ẕâtında rind ü lâubâli ʿâşıḳ-ı şûrîde-ḥâl ve rehrev-i âşüfte-meʾâl **W117a** olmaġın yârân-ı bî-gam içre divânalıġla müttehem ve divâne-râ ḳalem-nist diyü raḳam itmişler. Ol merd-i zebân-âver ü suḫen perver ẕihn-i müdriki şiʿre mâyil ve ṭabʿ-ı nâzüki naẓmuñ aḳsâmında kâmil geçinür. Eşʿar-ı muvaḥḥidânesi bî-ḥadd ve güftâr-ı ṣâʿirânesi lâyuʿaddur. Naẓm u neşr ile teʾlifât-ı rindânesi çoḳ ve taṣnifâtınuñ hiç birinde baḫâne yoḳ. Cümle-i ebyâtından hemân bu **BE126a** maṭlaʿı ki bir mıṣraʿı taẕmînîdür **Ü116a** maḥlaṣına münâsib olmaġla şebt olundı.

*Beyt:* محییا ما شدیم زنده بمی
و من آلماء کل شی حی [384]

**MİŞÂLÎ:** Edirnevîdür. Ḥasan Çelebi dimekle meşhûr ve ḥüsn-i ḫulḳ ile maḳbûl-i ṭabâyiʿ-i şuʿarâ-yı nezdîk ü dûrdur. Ve sîret-i pâk ile cevân-ı nikû-ḫıṣâl ve ṣûret-i ḥüsn-i **B200a** ḫaṭṭı yaḳut-ı revân-baḫşla bî-mişâl ve güftâr-ı leẕîẕ ile ṭûṭî-i şîrîn-maḳâl ve maẕmûn-ı gün-â-gün ile mânend-i dürr-i meknûn ve kendü daḫi fi'l-ḥaḳîḳa şuʿarâ-yı suḫendân içre ḥüsn-i **F181a** edâ ile Rûmuñ Ḥasanı ümmîddür ki nihâl-i ʿömri bârver olan şâhid-i suḫeni gülşen-i ʿâlemde berk ü bâr-ı hüner ile ercmend ve şemere-i naẓmdan behremend ve mânend-i Kemâl-i Ḫucend-i ser-sebz ola. Zîrâ ki eşʿâr-ı dürer-bârı der-gûş-ı ṣâḥibân-ı hûş ve vird-i zebân-ı ʿâşıḳân-ı medhûşdur. Cümlesinden bir nîce maṭlaʿ u beyt-i sûznâk ki pesend-i ehl-i idrâkdür şebt oldı.

---

384 Muḥyiyâ mâ şod îm zinde be meẕ
Ve mine'l-mâi küllı şeyin ḥayy
Ey Muḥyi biz şarapla hayat bulduk. Her şey sudan hayat bulur (Kur'an 21/ 30)

*Ebyāt* : Ḳaçan kim gelse sāḳī bāde-i gül-reng meydāna
Ṣafā ile o dem raḳṣa girer meclisde peymāne

[*Diger*] : Ḫār u ḫas cemʿ olsa ey gül-ruḫ ser-i Ḳaysa ne var
Ādemüñ başına çoḳ nesne getirür rūzgār **B112a W117b**

[*Diger*] : Çıḳsa aġzumdan lebüñ didüm ki sağ olmaḳ baʿīd
Didi ol ʿİsī-nefes var çıḳmaduḳ cānda ümīd **S200b**

[*Diger*] : Dime sen pāy-i būse ʿāşıḳ-ı zārı muḫāldür bu
Öperler sāʿid-i simīnüñi eller güzeldür bu

Ḳoyup kūyuñda göñlüm rāh-ı ʿışḳuñ iḫtiyār itdüm
Göñül ḳalsun begüm yol ḳalmasun dirler meşeldür bu

**BE126b** *Naẓīre li-mü'ellifihi* :
Raḳīb-āsā dimezsin bezme ben zārı muḫāldür bu
Añā şādī baña ġam ḳısmet-i rūz-ı ezeldür bu

Didüm ḳatl eyledüñ ġayri anuñçün ölürin ġamdan
Ölen ardınca ölmiş yoḳ didi evvel meşeldür bu

Bu bir nice maṭlaʿ u beyt daḫi anuñdur
Dimezler kim gelen ol pādişāh-ı ʿālem-ārādur
Giderler seyr-i ḫūn-kār itmege ʿālem-i temāşādur **Ü116b**

[*Diger*] : Bāġ-ı ruḫuña geldügi dem ṭūṭī-i ḫaṭuñ
Uçdı çemenüñ revnaḳı ey naḫl-i leṭāfet

[*Diger*] : Ölse raḳīb-i rū-siyehi ol şehüñ n'ola
Bir ḳara yüzlü ölmek ile ne ziyān ider

[*Diger*] : Rūşen oldı bezmimüz meydāna geldükde şarāb
Ḳaṣr-ı şevḳüñ sāḳiyā ḫ.ş ṭutmadı cāmına

[*Diger*] : Ḫam-ı ebrū-yı yāre beñzeyelden ḥükm idüp bildüm
Miṣālī eger yilüñ var iken re'yinde ṭuġranuñ

**MUḤTĀRÎ:** İstanbullı Ḥaseb ü nesebi Āl-i Resūl ve eṭvār-ı ferḫunde-āṡārı ulu'l-ebṣār mābeyninde maḳbūl ẓāhiren Ayaṣofya kātibinüñ birāderi dimekle maʿrūf ve ḥāliyā evān-ı cevānîde rūz u şeb taḥṣîlde olmağın maʿārifle mevṣūf ve vādî-i naẓma tāze heves ve eşʿār-ı **S201a** dil-pesendi pesendîde-i herkes hemîşe şiʿr ile hemdem ü maḥrem olmağla maẓmūnı kendü gibi dilkeş ve elfāẓ-ı pāki bî-ġışdur ve kendü semtinde sözleri ḫayli ḫayāl ile muḫtār u muḫayyel ve naẓm-ı dürer-bārından bir nice maṭlaʿ-ı bî-bedel ki her biri bir dürlü meṣel ile merḳūm ve pesend-i vechi gibi **F181b** ṭabʿ-ı ẓurafā-yı Rūm olmışdur. Bu evrāḳ-ı ferḫundeye taḥrîr ü tasṭîr ider.

*Ebyāt*: Zülfün açup nesîm ide mi ḫaddin āşikār
Ol güni gösterür mi ʿaceb bañа rūzgār

[*Diger*] : Lebüñ sırrın n'ola keşf itse güftār
Söz ile açılur ʿālemde esrār

[*Diger*] : ʿAks-i mihr-i ʿārıżuñla rūşen eyle şāmımuz **W118a**
Sāḳiyā ṭoldur meh-i tābāne dönsün cāmımuz

[*Diger*] : Olmış āşüftesi ol kākül-i ʿanberbāruñ **BE127a**
Vechi-vār olsa perîşān güzelüm destāruñ

[*Diger*] : Ḳalup ḳıyāmete ḥasret yolunda sāye gibi
Ayaḳda ḳaldum o ḳaddi çenāra iremez el

Ġarîḳ-ı baḥr-ı firāḳum o yāre irmez el
Ümîd-i vaṣlı ḳo ey dil kenāra irmez el

[*Diger*] : Mestānele ağlarsa sañа ḥālini ʿāşıḳ **S201b**
Ḥışm eyleme söyleyeni ḳo söyledeni gör

[*Diger*] : Pend idüp ṭurma yanumda beni ġamnāk itme
Yüri zāhid bañа ṭurdukca ḳasāvetsin sen **B112b**

[*Diger*] : Libās-ı şāhid-i maʿnā degül mi Muḫtārî
ʿAceb mi şiʿre leṭāfet virürse ḥüsn-i edā **Ü117a**

**MAḲĀLİ:** Zümre-i mülāzimīndendür. Anaṭolı vilāyetinde Alaşehirdendür. Beyne'l-aḳrān bülend-himmet ve rūz u şeb ṭālib-i maʿrifet ve ẓurafā içre leṭāyif-i reng-ā-renk ile ṣāḥib-maḳāl ve şuʿarā mābeyninde şūḫ-ṭabʿ u şīrīn-edā ve ḥüsn-i kelām ile nikū-ḫıṣāl ve her an eşnā-yı muṣāḥabetde ḍurūb-ı emṣāl ile muḳayyed ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ḫūb u merġūbdur ve kūhsār-ı ʿālemde hemīşe Ferhād-veş ʿāşıḳ-pīşe ve zāviye-i dünyāda şīrīn-dehenler yādıyla ṣāḥib-endīşe olduġuna bu eşʿār-ı dil-keş mālikdür. Bu ṣaḥīfe ẓurafāya şebt olundı.

*Beyt*: Sīnemüñ dāġın gören atar melāmet sengini
Gel gör ey şīrīn-dehen ṭaġ ile ṭaşuñ cengini

[*Diger*] : Bu çarḫ-ı pīrezen ey dil degüldür māye-i devlet
Kişinüñ başı ṣaġ olmaḳ durur sermāye-i devlet **F182a**

[*Diger*] : Görüp ruḫsār-ı yāri bāġda açıldılar güller
Gözünden nergisüñ uyḳusını uçurdı bülbüller

**MAḲĀLİ:** Alaşehirden Anaṭolı sancaġında erbāb-ı timārdan ʿadd olınur. Ṭabīʿat-ı şiʿriyyesi pür-zīver olmaġın şuʿarā-yı nāmdārdan geçinür. Eşʿārı ḫayāl-āmiz ve güftārı emṣāl-engīz ve ṭarz-ı ḳaṣāyidle maḳbūl-i merdüm-i nīk ü bed olmış ve bu bir ġazel-i meşhūr kendinüñ icād-ı ḫāṣı olduġı efvāhda meẕkūr zīrā ki açar ḳaparı iltizām-ı mālāyelzem idüp pesend-i ṭabʿ-ı şuʿarā ve maḳbūl-i ḫāṭır-ı ẓurafā olsun diyü ḳalem-i müşgīn ile raḳam-ı rengīn ḳılmış ve ʿāşıḳān-ı naẓar-bāzuñ ḥasb-i ḥāli ve kendinüñ şāhid-maḳālidür şebt olundı. **S202a**

*Ġazel* : Dil ḫānesin ġam-ı ruḫ-ı cānān açar ḳapar
Ḫalvet-serā-yı ḫāṣını sulṭān açar ḳapar

Seyr itdürür iki dizi lülü-yi şehvār
Laʿl-i lebüñ ki ḥoḳḳa-i mercān açar ḳapar

Şehperlerini nāz ile şāhin-i zülf-i yār
Cān murġınuñ şikārına her an açar ḳapar **V118b**

Ben ʿandelibin ol yüzi gül görse nāz ile
Destinde bir kitāb-ı gülistān açar ḳapar

Derbānuñ olmış ey ṣanem aġyār-ı bed-liḳā
Ḫayfā ki bāb-ı cenneti şeyṭān açar ḳapar

Naẓmuñ Maḳālī ḳomadı raġbet cevāhire
Ṣarraf-ı dehr bir ḳurı dükkān açar ḳapar

*Maḳālī rast*: Ḫalḳ maḳtūl-i çeşm-i yār ey dil
Ol dir bilen sen de anlara ḳāil

Bulıcaḳ ol meh dü hefte kemāl
Didiler āya sen buradan yil

Nīce teşbīh idem ḳadd ü ruḫuña
Her biri anlara teşbīh degül

Gül ise bir palās-pūş çıḳar
Serv ise gedā-yı pā-der gil

Ġazeli şā'irāne söylemede
Kim degüldür Maḳālīye ḳāil

*Ve leh u*: Yārdan ḫorsend ü aʿdādan melāmet-dīdeyüz
Şākirüz gülden velīkin ḫārdan rencīdeyüz

Ḥāṣılı çekdük girībān-ı teʿālluḳdan eli
Serv gibi gülşen-i ʿuzletde dāmen çebdeyüz

Sıfle-i ṭabʿ onlar idrāk eylemezler ḳudretüm
İrtifāʿ-ı şānımuz var ʿālem-i ʿulvīdeyüz

Añа ḳaldı kim dehānuñ yādına ey māh-rū
Başımuz alup ʿadem iḳlīmine ʿazm ide yüz

Beẕle zeyn olduḳ Maḳālī ḫalḳa ḫalḳa dāġ ile
Rūy-i yāri görmege başdan ayaġa dīdeyüz

**ū115› MUḤYĪ ÇELEBİ:** Zümre-i ḳużāt-ı ʿālī-derecāt ve leṭāfet-i fehm ile mūhim-sāz-ı erbāb-ı ḥācātdandur. Nihāl-būdı şüküfe-i dānişle tāze vü ter ve ḥadīḳa-i ʿulūmda naḫl-i ḥayātı ile şemere-i faẓl u belāġatle bārverdür.

ʿAle'd-devām zamān-ı cevānīde ilā hażihi'l-eyyām bir an taʿtilde geçirüp fevt idüp zelīl olmamışdur. Ol merd-i müeddeb **F182b** rūz u şeb dimeyüp bir edīb-i ferḫunde-ḫıṣāl öñüne diz çöküp kesb-i kemāl ve taḥṣīl-i faẓīlet-i nīk-meʾāl idüp baʿdehu dürer-i deryā-yı hünerden mālik-i dürr-i şīmīn olmaġa ḫıdmet-i ʿulemā-yı mütecerrīn ve menāṣıb-ı ehl-i dünyādan manṣıba yaḳīn düşmege mülāzemet-i ümerā-yı ʿadālet-āyin ḳılup hemīşe ol daḳīḳ-endīşe kelimāt-ı pür-nīkāt-ı dil-küşāyla zīb-i encümīn aʿyān-ı suḫen-perverān ve faṣāḥat-ı pür-melāḥaṭ-ı rūḥ-efzā ile firīb-āmūz ġamze-i peydā vü girān olup meydān-ı eşʿārda kemiyyet-i kilk-i vāṣıṭī ḫarem-i cihān-nūredi ṭabʿ-ı revān gibi cüst ü çālāk ve āb-ı ṣāfī gibi ḥayāt-baḫş-ı cān-ı ġamnāk ve ʿarṣa-i güftārda zebān-ı ʿuzviyyet-i Maḳālī-i bī-mānend ẕihn-i pür-ḫayāli bād u zan gibi revāndur ve aʿyān mābeyninde ʿıyāndur ve rümūz-ı taʿmiye-i muʿammādan āgāh olduḳlarına gāh gāh ḥāllāl-ı müşkilāt-ı muʿammiyāt-ı erbāb-ı nīkāt olup ṭuruḳ-ı müşkil-i erkāmda ehl-i fehm ü ẕeḳā gibi benām olmışdur. Bu ġazel anlaruñdur.

*Ġazel*: Zümre-i ʿuşşāḳa olduñ ey dil-i ser-geşte baş
Unıdursun gel e bir gün ṣaḳın gāfil me baş

Kimseye baş egmez idi geçinürdi güle ser
Ḍarbı baş egdürdi ḳul itdi beni bir ser-tıraş

Birbiriyle başların n'içün egerler yā gibi
Çünki oḳ gibi yoluñda ṭoġrıdur ol iki ḳaş

Çıḳdı göñlümden gözümden nāle vü yaşum benüm
Rāz-ı ʿışḳı serverā itdikleriçün ḫalḳa baş

Şenligi yoḳ bir ḫarāb-ābād imiş dünyā-yı dün
Gelmeyeydüm Muḥyīyā ben bu ḫarāb-ābāde kāş

Bu maṭlaʿ daḫi anlaruñdur.

*Beyt*: Cefā sengiyle cismüñ gömgök itmiş ol perī-peyker
Urulmuşsun yine ey ʿāşıḳ-ı miḥnet-zede beñzer

**MEŞREBĪ:** İstanbulīdür. Erbāb-ı sāz u ṭarāb **BE127b** zümresinden idi. Şūḫ-ṭabʿ u ḫoş-ṣoḥbet ve eşnā-yı muṣāḥabetde **F183a** laṭīfe-i laṭīfi maḳbūl-i ṣāḥibān-ı ḫoş-meşreb olmaġın hemīşe hemdem-i aṣḥāb-ı ʿayş u ʿişret ve maḥrem-i erkān-ı devlet ve türkī dimede dilīr **S202b** ve ṣavt ü naḳşı bī-

naẓīr ve nağamāt-ı dil-keşi dil-peẕīr baʿż-ı yārāndan keyfiyyet-i ḥālin işitdüğimiz şuʿarā-yı ḫoş-edādandur. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ḫūb u merğūb vāḳıʿ olmışdur. ʿAlī nām bir cevān-ı nāzenīn ve bir māh-ı zühre-cebīnüñ ʿışḳıyla dest-i zībāsına dāğ-ı āteşīn yaḳmış **Ü117b** ol eşnāda ol şāʿir-i maḥabbet-endüz bir ğazel-i pür-süz dimiş bu evrāḳda bir iki beyti erḳām olundı.

*Şiʿr*: Dilā yazuḳsınırdı öpmege ʿālemde cān anı
Elinden yandum ol dāğuñ ki yaḳdı dest-i cānānı

Bozulmasun diyü yārüñ fitīl-i dāğ-ı cān-sāzı
Añа bend eyledüm bir nice yirden rişte-i cānı

ʿAlī ʿışḳına yüz biñ dāğ-ı şevḳ ur Meşrebī cānā
Erenler sikkesidür yan severseñ Şāh-ı Merdānı

**MUʿİDĪ** : Üsküb ḳurbünde Ḳalḳandelen dimekle **B203a** meşhūr ḳaṣabadan-dur. Evṣāf-ı ḥamīdesin güş itdüğümüz şuʿarādandur. Sābıḳan müftī ʿAlī Çelebi Efendinüñ muʿid-i ercmendi ve tilmiz-i hūşmendi **W121a** olmışlar. ʿUlūmı tertīb üzre görmege ḥüsn-i cemīl ile saʿy-i küllī idüp her bir fenni taḥṣīl itmişler. Aḳrān arasında ehliyyet-i mālā-nihāyetle mevṣūf ve ḳābiliyyet-i bī-ğāyetle maʿrūf ve ẕihn-i **BE128a** pāki eşnāf-ı şiʿre ḳādir ve envāʿ-ı ʿulūma geregi gibi ḳādir ü māhir ve ṭarz-ı muʿaşşer ü tesdīsde ḫūb ve üslūb-ı murabbaʿ u taḫmīsde merğūbdur. Cümlesinden bir ğazel-i ābdār ki ḥikāyāt-ı ḥasb-i ḥāl-i rüzgār ve şikāyet-i devr-i bed-girdārdur **B113b** şebt olundı.

*Ğazel*: Ṭāliʿüm naḥs olduğı çarḫ-ı sitemgerden midür
Başuma bunca belā dilden mi dilberden midür

Defter-i ʿuşşāḳa yazmışsun raḳībi ṭutalum **B203b**
Gel sen inṣāf eyle andan ol bu defterden midür **F183b**

ʿIşḳ mıdur ya gül midür bülbülleri nālān iden
Naʿrası bezm ehlinüñ meyden mi sağārdan mıdur

Düşmene uyma didügümçün beni düşmen ṣanur
Dostlar billāhi suç benden mi dilberden midür

Ey Muʿidī gice gündüz gülmeyüp ḳan ağlamaḳ
Kendü kendüñden midür yoḫsa güzellerden midür

**MEYLÎ:** Ḳayaṣıradandur. *Dānişmend* zümresinden ve bu devr hüşmendindendür. Fünūn-ı ʿulūma ṭabʿı māyil ve her bir fende ḳābil ü kāmil olmaḳ ümmīdiyle rūz u şeb taḥṣīl itmede ḥüsn-i cemīl **Ü118a** ve saʿy-i küllī gösterüp iltifāt-ı maʿrifet itmiş ve cüzʾī vü küllī semt-i şiʿre māyil olmağın Meylī maḫlaṣ **S204a** itmiş. Bu bir iki beyt-i ʿāşıḳāne ki vaṣf-ı ḥūbān-ı zamānedür anuñdur şebt oldı. **V121b**

*Beyt*: Kākülüñle çıḳamaz başa şehā sünbül-i ter
Olamaz ḳāmet-i bālāña berāber ʿarʿar

Ḳıl ḳadar dolaşacaḳ nesnesi yoḳdur ey dil
Ne revādur dolaşa yār miyānına kemer **V120b**

**MAḪFĪ:** Gilāndandur. Sābıḳan ve siyāseten Gilān pādişāhı olan Sulṭān Muẓaffer Şāhuñ **S205a** şāʿiri idüm diyü sene ṭoḳuz yüz altmış beşde diyār-ı Rūma gelüp erkān-ı devlete mülāzemet idüp aʿyānı kendüden rencīde-ḫāṭır ḳılduḳda divān-ı sulṭānīden sürülüp ol ḥarāretle ḳapucularuñ birisinüñ devātla urup başın yarmış keşān keşān vezir-i aʿẓāma iletürler. Pādişāh-ı ʿālem penāh aʿnī Sulṭān Süleymān-ı felek-bārgāh ḥażretlerine ʿarż-ı ḥāl ṣunup biñ dürlü belālarla beş on aḳçe ʿulūfeye mālik olmış. Aḳsām-ı şiʿr dimege sālik geçinüp müddet-i medīddür ki kendü reʾyi ile pādişāh-ı ʿālem-penāhuñ nāmına **Şāh-nāme** naẓm itmege evḳātın żāyiʿ itmeden ḥālī degüldür. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi bu beytlerden maʿlūm-ı erbāb-ı ʿulūm ola. **F184a**

*Naẓm*: Ṭoḳuz altmış beşinde tamām
Nebī hicretinde ʿaleyhi's-selām

Açıldı gül-i bāġ-ı bezm-i cihān
Feraḥ-baḫş oldı zemīn ü zamān

[*Diğer*]: ز گرد سپه شد جهان ناپدید [385]
ʿİnan sürdi Ḳonyaya Ḫān Bāyezīd

Gel imdi işit vaṣf-ı devr-i zamān
Ḳażā şerḥine ḥem idelüm beyān

---

385 Zi gerd-i sipeh şod cihān nā pedīd
Ordunun tozundan dünya görünmez oldu.

[*Diger*] : Felekden dönüp gerdiş-i rüzgār
Döner çarḫ-ı gerdün bulunmaz ḳarār

Ḳamu ṭağ u ṭaş oldı çün nev-bahār
Ḳızıl ḳan küffārdan lāle-zār

Mezkūr Maḫfī bu ebyātı oḳıdukda bir dürlü oḳur ki hiç rekaketi belürmez. Bir kerre mezbūra su'al itdüm ki *bu oḳıdugı̈ı̈ ne usūl ve ne ahenkdür.* Hemān ḥazır cevāb olup didi ki *bu reʾy-i Maḫfīdür* . El-ḥaḳ mezkūruñ laṭīfesi şiʿrinden iyü vāḳıʿ olmışdur. Bu beyitler daḫi benimdür dir.

*Fihi nazm* : شها گر نمایی تو آهنك حرب
**Ü118b** مطیع تو گردند از شرق و غرب [386]

اگر با تو خورشد گین آورد
شب او را فلك بر زمین آورد [387]

**V118b MERĀMĪ:** İstanbullıdur. Dergāh-ı aʿlāda divān-ı hümāyūn kātiblerindendür. Ḫoş-fehm ü ḫūb-ṭabʿ kimsedür. Bu bir iki beyt anuñdur.

*Beyt*: Şādmāndur ġayriler ẕevḳ ü viṣāl üstindedür
Ġuṣṣa vü ġamla göñül dāim melāl üstindedür

Mihr ü māhı nīce teşbīh idem ḫaddüñe kim
Birisi noḳsan birisi ḫod zevāl üstindedür

**MÜBĪNĪ:** Edirneden dānişmend ṭāifesindendür **BE128b** ve rūz u şeb taḥṣīl-i ʿulūma mümāreset gösterüp aḳrān u emṣāl içre pür-maʿrifet olmaḳ üzredür. Ümmīddür ki ol bābda mānend-i yārān-ı ṣāḥib-kemāl-i bahremend ü kāmrān u bī-zevāl ola. Üslūb-ı nestaʿlıḳ yazmada ḫūb ve küşişi ve kitābeti merġūbdur. Bu devr şuʿarāsındandur. Sözleri elfāẓ-ı pāk ve maʿānī-i ṣāf ile müzeyyen ve **S204b** ẓurafā mābeyninde mübeyyen cümle-i ebyātından bu bir nice maṭlaʿ-ı rindāne ḳalem-i dü-zebāne gelüp taḥrīr ü tesvīd olundı. Ziyāde ʿāşıḳāne vāḳıʿ olmışdur.

---

386 Şehā ger nümāyi tu āheng-i ḥarb
Muṭīʿ-i tu gerdend ez şarḳ u ġarb
Ey padişah savaşa yönelirsen doğudan ve batıdan sana herkes itaat eder.

387. Eger bā tu ḫurşīd kīn āvered
Şeb u rā felek ber-zemīn āvered
Eğer güneş seninle ..... sa, felek gece vakti onu yeryüzüne getirir.

*Şi'r*: Bakmadı yaşuma bakdum o meh-i tābāne
Ne sitārem bana yüz yudı vü ne cānāne **F184b**

[*Diger*] : Merdüm-i dīdeme her dem o perī-rū görinür
Gözüme gayri görünmez yine hep o görinür

[*Diger*] : Mağrūr olalı ol meh ḥaddine nice yıldur
Ey ḫaṭṭ-ı siyeh yetiş ḥaddini aña bildür

[*Diger*] : Giceden ṣubḥa dek bīdār idüm ol māh-ı tal'atsüz
Benüm göz yaşı gibi yıldızı düşkün sa'ādetsüz **S205b**

**MURĀDĪ-İ 'ACEM:** Vilāyet-i Bisṭāmdandur. Żāt-ı sürür-encāmı Bāyezīd-i Bisṭāmī *'aleyhi'r-raḥme* neslinden derviş-nihād ve gāyetde pīr-i nā-murād hemīşe taḳva vü ṭahāretle pāk-i'tiḳād olmağın arzū-yı ṭavāf-ı Beytü'l-ḥarām ve meyl-i ravża-i Nebi *'aleyhi's-selām* ve ziyāret-i **W122a** eimme-i kirām idüp sene 955 de āḫir diyār-ı Rūma gelmiş. 'Āḳıbetü'l-emr ḥükm-i İlahī ve taḳdīr-i nā-mütenāhi ile sene 968 de dārü'l-beḳāya varup hem-nīşīn-i **B114b** ḥūr ü 'ayn olmaḳ ricāsıyla meyl-i ḫuld-ı berrīn idüp sene şemān ve sittin ve tis'ami'ede vedā'-ı **BE129a** yār-ı cānı ve terk-i 'ālem-i fānī ḳıldı. انا لله و انا اليه رجعون [388]Aḳsam-ı şi'rde ḫūb 'ale'l-ḫuṣūṣ ḳaṣīde-i muṣanna' Ḥācce-i Selmānı tetebbu' idüp naẓmına naẓīre dimiş. Maḳbūl-i şu'arā-yı 'Acem ve ẓurafā-yı **Ü119a** Rūm ve pesend-i erbāb-ı rüḳūm ve ḫāṭır-nişān-ı ṣāḥibān-ı 'ulūm olmışdur. El-ḥaḳ ol perverīşīn-dil olan şā'irüñ eş'ārı vāfirdür. Bu bir nice maṭla' ki ḥasb-i ḥāl-i nā-murādān-ı dehr ü zamān ve vird-i zebān-ı mestmendān-ı cihāndur.

*Naẓm* : مرادی در جهان هر چند کردم ترك وادیها
ندیدم وادیء خوشترز کنج نامراد یها [389]
**S206a**
درکوی نامرادي از هیچ رهگذاری
نگرفته خاطر کس هرگز ز من غباری [390]

---

[388] İnnālillahi ve innā ileyhi rāci'un: (O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman) Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz derler. Kur'an 2/156

[389] Murādī der cihān her pend kerdem terk-i vādihā
Ne dīdem vādi-i ḫoş-ter zi künc-i nā-murādihā
Murādī dünyada her ne kadar vadileri terk etmişsen de muratsızlık köşesinden daha güzel bir vadi görmedim.

[390] Der kūy-i nā-murādī ez hīç reh-güzārī
Ne girifte ḫāṭır-ı kes hergiz zi men Ġubārī
Muratsızlık diyarında yolculardan hiçbiri benden incinmez

بکرد گوي تو از عشقان ز ار منم
بدام تو ز اسیران خاکسار منم [391]

F185a *Naẓīre li-mü'ellifihī*

هلاك شیوء آن شوخ عشوه کار منم
خراب دیدن ان چشم پرخمار منم [392]

**MURĀDĪ-İ Bağdādī** : Bu bende-i kemterūñ küçük birāderidür. ʿUlūm-ı ẓāhire mümāreset gösterüp her an mülāzemet-i ehl-i maʿrifet idüp taḥṣīl itmeden ḥālī degül ümmīddür ki ehl-i hünerden behremend ve noḳṣanın tekmīl ḳılup ermend ola. Zīrā ki ḥāfıẓ-ı kelām-ı mecīd ve ḳavāʿid-i tecvīd bilmede ferīd ve naḳş W122b u ʿamel ve ṣavt u ġazel oḳıması āvāz-ı ḥazīnle merġūbdur. Ve şiʿr icādında ṭabiʿātı ziyāde ḫūb vāḳıʿ olmışdur. Sābıḳan sebʿin ve tisʿami'ede bir mektūb-ı maḥabbet-efzūn bu diyār-ı ġurbetde cigeri pür-ḫūn BE129b ve küşe-i bī-tūşede ḥāli diger-gün olan bende-i maḥzūne irsāl ḳılmış içinde bir ġazel-i bī-bedel şebt itmiş. Ḥāliyā bu risāle-i müşgīn-sevāda bu bende-i dildāde ol şāʿir-i nā-murād olan nikū-nijāduñ ġazelin ketb itdi ta kim ṣaḥāyif-i rūzgārda mesṭūr u meẕkūr olup yādigār ola. S206b

*Ġazel*: Çü aldı egnine ol māh-ı cāme-i ābı
Seḥāb-ı ḥaclete girdi sipihr mehtābı

İṭaʿāt itmez idüm zühd birle ṣu-be-ṣu
Medār-ı secde-gehüm olsa ḳaşı mihrābı Ü119b

Belā vü derd-i nigārumla āşinā olalı
نیست کل رفاقي و کلّ اصحابي [393]

O serve sāyesi hem-rāh olmasun diyü dil
Ne gündüzin güni ister ne gice mehtābı

Murādī mülteci oldı o şāh-ı der-köhne
Umar açıla yüzine saʿādet ebvābı

---

391 Be gird-i köy-i tu ez ʿāşıḳān-ı zār menem
Be dām-ı tu zi esirān-ı ḫāk-sār menem
Senin diyarının etrafında inleyen âşıklardanım. Senin tuzağına düşmüş zavallı esirlerdenim.

392 Helāk-ı şīve-i ān şūḫ-ı ʿişvekār menem
Ḫarāb-ı dīdem-i ān çeşm-i pür-ḫumār menem
O işveli güzelin edâsından helâk olan benim, o mestane gözleri görmekten harap olan benim.

393 Nist küllī rifīḳī küllī aṣḥābī
Hiç bir dostum ve arkadaşım kalmadı

**MUṬİʿÎ:** Ḳonevîdür. Dânişmend zümresinden Ḥâfıẓ-ı Ḳonevînüñ birâderidür. **B207b** Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi revân lisân-ı ʿArabîde ve zebân-ı Fârisîde olan ebyât u **F185b** eşʿâruñ tetebbuʿında mânend-i aḳrân ve hemîşe muṭiʿ-i ehl-i hüner olmaḳdan maʿârif-i cüzʾî vü küllîden behredâr olmış. Bu bir iki beyt anuñdur.

*Şiʿr:* Her ḳaçan kim kâküli ruḫsâr-ı cânânı bürür
Gûyiyâ ebr-i siyeh ḫurşid-i raḫşânı bürür

Laʿlüne ḳaṣd itdügümce zülfini ḫâyil ḳılur
Ṣanasın ẓulmet durur kim âb-ı ḥayvânı bürür

**MİNNETÎ:** Zümre-i ḳużât-ı ḫûb-ṣıfâtdan olup mevlid-i şerîfi Kütâhiyye sancaġında Ḳula nâm ḳaṣabadandur. Evân-ı şebâbda cüst ü cûy-ı râh-ı ṣevâb ḳılup taḥṣîl-i ʿulûm içün geşt ü güẓâr-ı her merzbûm iderek temâşâġâh-ı erbâb-ı ʿuḳûl olan İstanbula varup nihâl-i vücûd-ı pür-cûdun âb u hevâsı sâz-kâr-ı maʿârifle gül gibi tâze vü ter ve lâle-ḫûrde mânendi zîb ü fer ve serv-i sehî miṣâli bâlâ çeküp merâtib-i ʿulyâ-yı kemâle gün günden irişüp neşv ü nemâ bulup emṣâl ü aḳrâna ġâlib olmaḳ ârzûsıyla kemâlât-ı ehl-i dile ṭâlib ve cân u dilden naẓm-ı Fârisî cânibine mâyil ü râġıb düşüp ebyât-ı ḥayât-efzâsı şuʿarâ-yı rüzgârı vird-i zebân ve münşeʾât-ı münşiyân-ı belâġat-dişârı ḥırz-ı cân ḳılup ṭabʿ-ı ḫudâdâna maʿânî-i ḫâṣṣ-ı dil-küşâ ile istiʿdâd irişüp meḥâbib-i eşʿâr-ı ʿâlem-ârâdan ber-murâd olduġına sene ṭoḳuz yüz ṭoḳsan beşde iltifât-ı pâdişâh-ı âsmân-serîr ve ʿinâyât-ı sulṭân-ı cihân-küşâ-yı lâ-naẓîrüñ yümn-i saʿâdetinde aṣl u neseble şâyeste-i imâret ve sezâ-vâr-ı eyâlet **F186a** olan Ḥüseyn Paşa-yı ʿâlî tebâr Laḥsâya beglerbegi kâm-kâr olduḳda sâbıḳü'z-ẕikr efkâr-ı bikr ile bir târiḫ-i âbdâr-ı dürr-i şehvâr ḫâk-i pây-i kimyâ-âṣârlarına duyurmuş der-güş-ı suḫen-güẓâr ve pesend-i ṭabʿ-ı merdüm-i ebrâr olmış.

*Fî't-târîḫ:* Bu gün sensin mürüvvet maʿdeni luṭf u kerem kânı
Revâdur olsa luṭf-ı pâdişâhî saña erzânî

Bu peyġâm-ı sürûr-encâmı güş idüp didüm târîḫ
Biḥamdillah bugün Laḥsânuñ olduñ mîr-i mîrânı

Paşa-yı ʿâlî-şânuñ mesmûʿ-ı şerîfleri ve maḳbûl-i ṭabʿ-ı laṭîfleri olup meẕkûrı vilâyet-i Laḥsâda bir ḳâḍîlıġ ile ber-murâd idüp ol pâk-nihâdı

dünyevī imdād ile ḳuyūd levāzımından āzād itmişler. Tārīḫ-i mezbūrda paşa-yı nikū-nijād müşārūnileyhi kendüye küllī riʿāyet iderek Laḥsaya bile müteveccih olduḳda diyār-ı Bağdād-ābāde gelüp ẓurafā-yı ḫūb-nihādlarla ṣadāḳat yüzinden iḫtilāt idüp muṣāḥabet-i ġarībesi bī-minnet-i pür-neşāt ve eşʿār-ı yār ile irtibāṭ yüzinden irişüp bu bir nice naẓm-ı nefīs-güftār ol şāʿir-i selīs kelāmuñdur.

*Ebyāt*: Dimişsin nāvek-i müjgānuma sīneñ nişān olsun
Umulmazdı bu senden olsun ey ḳaşı kemān olsun

[*Diğer*] : Güş dutmaz ʿandelībān-ı suḫen-perdāza gel
Var ise varmış durur gülşende ḫaṭb-ı nāza gel

[*Diğer*] : Cemālüñden niḳāb-ı zülfi ḳaldursañ ṣafā artar
Bu rūşendür güneşden ebr refʿ olsa ziyā artar

[*Diğer*] : Murġ-ı cānı ʿārızın ʿarż itse dilber söyledür
Bülbüli bāġ içre gūyā verd-i aḥmer söyledür

Her nefes āyīne-i ruḫsārıdur gūyā iden
Ṭūṭī-i ṭabʿı şaḳın şanmañ ki sükker söyledür F186b

**MEDḤĪ ÇELEBİ:** Burūsāyīdür. Mülāzimīn zümresindendür. Ẕekā-yı ṭabʿ ile beyne'l-aḳrān meşhūr aḳsām-ı şiʿrde ṭabiʿatı pür-zīver ve ṭarz-ı ḳasīdede maʿānī-perver ü medḥ-güsterdür. Her vechile şāʿir-i pākize-edā olduġına kimsenüñ aṣla sözi yoḳ zīrā ki ġazel-i bī-bedeli bī-ḥadd ü çoḳ cümlesinden bir iki maṭlaʿ u beyt şebt olundı.

*Ebyāt*: Beñzermiş ebrüsı bir kīne gözi bādāmına
Şāḥ-ı bādāma dönüpdür ḳıl naẓar endāmına W123a

Medḥiyā bulmaḳ dilerseñ yeter āfetden ḫalāṣ
Ḳonmasun murġ-ı revānuñ dār-ı dünyā bāmına

*Ve lehu*: Şanmañuz bād-ı çemenden varaḳ-ı gül götürür
Ḫār ile ḳana boyanmış pīr-i bülbül götürür S207a

**MEDḤĪ-İ İstanbūlī:** Ḥaydar-zāde dimekle meşhūr ve cemāl-i ʿālem-ārā ile maḳbūl-i **BE130a** merdüm-i nezdīk ü dūr ve ḥüsn-i aḫlāḳ-ı bī-hemtā ile dil-firīb-i ʿāşıḳān-ı şeydā ve memdūḥ-ı dil-i şuʿarā ve nūr-ı çeşm-i ẓurafā ve ser-āmed-i cevānān-ı māh-liḳā idi. Ḥayfā ki evān-ı cevānīde terk-i ʿālem-i fānī ve meyl-i **Ü120a** ravża-i cāvidānī ḳıldı. Ḥadd-ı ẕātında rūz u şeb ṣoḥbet-i erbāb-ı ʿirfāne cān u gönülden ṭālib ve muṣāḥabet-i şīrīn edāsı rengīn olmağın şiʿrine ġālib idi. Gülşen-i cihānda ḥāl-i ḥayātında ve bu dünyā-yı bī-sebātda nāgāh ḳażayla ol serv-i āzāde kendü mānendi bir lāle-ʿıẕāre dil-dāde yaʿnī ʿāşıḳ-ı rūy-i Maẓhar-zāde olup ve meẕkūr Maẓhar-zāde bu zamānenüñ ser-āmed-i ber-dilber-i bī-bahānesi ve ʿāşıḳān-ı bī-cānuñ cānānesiydi. Sābıḳü'z-ẕikr anlaruñ ḥaḳḳında bir ġazel-i ābdār mānend-i dürr-i şeh-vār şikāyet ṭarīḳıyla ḥasb-i ḥāl-i dil-i zār diyü şebt itmiş ketb olundı.

*Ġazel*: ʿAḳlı bend eyledi zülfüñ buluben āzāde
Dil-i bī-çāre saña geldi şehā feryāde

Virdi kāfirlere her bir ṣanem-i seng-dili
Ne ḳaża uġradı bu deyr-i ḫarāb-ābāde **F187a**

Ḥüccet ey şāh-ı cihān çünki zer efşān yaraşur
Rūy-i zerdüm süreyin ḥaṭṭuña ben üftāde

Ḳāḍī olduḳda Ḫüdā ḳılduġı cevr ü zecrüñ
Rūz-ı maḥşerde cevābın vire Maẓhar-zāde

Mey-i ʿışḳ içdi diyü maḥkeme-i kūyunda
Medḥiyā ḳaṣdı bu taġyīr idesin nā-şāde

**Fī ḥarfi'n-nūn**

**NEVʿĪ ÇELEBİ** : Zümre-i mülāzimīndendür. Rūm ilinde Edirne ḳurbünde Malgara nām ḳaṣabadandur. Gülbin-i būdı ve nihāl-i vücūdı mezbūr Edirne şehrinde bulmış neşv ü nemāyı. Meẕkūr şehre müteʿallıḳ olduḳları nevʿa aña **BE130b** dāl ve aṣl u neseble derviş-ḫilḳat ve ādemī-sīret nikū-ḫıṣāl ve ẕāt-ı şerīfi feżāyil-i ḳudsiyye ile ārāste ve ʿunṣur-ı laṭīfi fünūn-ı kemālāt-ı ünsiye ile pīrāstedür. Ve ẕihn ü ẕekāvet ile beyne'l-aḳrān yegāne-i zamāne ve fehm ü firāset ve dānişmendlikde bī-bahāne müsellem-i ehl-i ʿirfān ve pesend-i merdüm-i cihāndur. Ṭabʿ-ı mustaḳīmi envaʿ-ı ulūma şāmil ve her bir nevʿ-i ilmüñ müṭāleʿāsında kāmil ve ol ṭūṭī-i şīrīn-zebān ve ol

bülbül-i gülşen-i cān üslūb-ı ḳaṣāyidde **S208a** fuṣaḥā-yı müteḳaddimīn gibi kemāl ile mükemmel ve ṭarz-ı meşnevīde ḥikāyā-yı laṭīfle **Ü120b** yārāndan fāyıḳ ve reng-i ġazelde maʿānī-i naẓm edāsına mutābıḳdur. Rāḳım-ı ḥurūf bī-ḥadd ü lā-yuʿad Edirne ve İstanbulda ḫıdmetleriyle müşerref olmaḳ müyesser olmışdur. El-ḥaḳ ġāyetde ḫoş-ṣoḥbet ve nihāyetde pākize-ṭıynet ve kelimāt-ı muḥaḳḳıḳānesi ḥayāt-baḫş-ı ehl-i tecrīd ve edā-yı rindāne-sinden **F187b** kemāl-i mertebede müsemmaʿ olan erbāb-ı hüner müstefīd olması muḳarrerdür ve ġazeliyyāt-ı dil-keşi bī-ḥadd ü lā-yuʿaddur. Cümle-sinden iki dāne **W123b** ġazel-i pür meşel maʿānī-i bī-bedel ile ḳalem-i dü-zebāna gelüp şebt olundı.

*Ġazel*: Viṣāle vaʿde itmişdüñ ferāmūş eyledüñ gitdi
Meded rūḥ-ı revānum ölmedin gel vaʿdemüz yitdi

Eger güldür eger ḫār-ı cefā redd eylemez ʿāşıḳ
Hemān luṭf eyle ey gonce göñülden her ne kim bitdi **BE131a**

Bizümle ṣūretā olduñ mülāyim vaʿdede ammā
Dirīġā ey gül-i ter ḫār u ḫaṣlar ḳavli berkitdi

İrişmez vaṣla bār-ı ʿāşıḳ-ı bī-sīm olan bildük
Ḳapuñda aġlayu aġlayu cānā işimüz bitdi

Oḳıyup yanuña ṭutsañ el üzre yaraşur anı
Senüñçün kendüyi illerde Nevʿī dāsitān itdi

*Ve leh u Ġazel-i āḫır*:
ʿĀrif dilinde naḳş-ı ḫayāl-i ḥabībi gör
Gül goncesin göñülde bulan ʿandelībi gör **C206b**

Cānā ḥicāb imiş naẓar-ı māsivā-yı dost
Bezm-i viṣāle maʿnī olurmış raḳībi gör

Hicrüñde ben ġarībe ne naḳş itdi rūzgār
Kūyuñda ḫūn-ı eşk ile şekl-i ġarībi gör

Şemşīr-i firḳatüñ dili ṣad-pāre eylemek
Rūz-ı ezelde ḳısmet olunmış naṣībi gör

Baḥr-ı leṭāfet içre güher görmek isterseñ
Nev'î sözüni diñle kelām-ı edîbi gör

Bu bir ḳaç maṭla'-ı maṭbu' dahi ol āsmān-ı hünerüñ ufḳ-ı ṭab'ından gün gibi ṭulū' idüp āfāḳda **Ü121a** şuyū' bulmışdur. Kilk-i **B116b** bedāyi' şüretiyle taṣvîr ü taḥrîr olundı. **F188a**

*Ve lehu maṭla'*: Ḳızardı ağlamaḳdan gözlerüm cāy-i teraḥḥumdur
Naẓar ḳıl kim ḥicāb altında ḳalmış iki merdümdür

[*Diger*] : Bād-ı ṣabā ile diñüz oynamasun gonce-ter
Yürek oynamasına uğramasun bülbüller

[*Diger*] : Başı irişdi göge rıf'āt ile her dünuñ
Ḥaḳ budur kim ḳatî alçaḳlığı var gerdünuñ

[*Diger*] : Lebüñ cāmına beñzer yoḳ dehānuñ gibi nādirdür
Bunuñ keyfiyyeti ta'bir olunmaz ẕevḳe dā'irdür

[*Diger*] : Cigerde ṭurmaz aḳar ḫūn-ı zaḫm-ı tîr-i nigār
Örümcek ağı baṣar üstine bu cism-i nizār **BE131b**

Mariż olanlara dirler sefer mübārekdür
'Adem diyārına gitdüği bu ten-i bî-mār

[*Diger*]: Açıldı lāle vü gül bülbül oldı ḫūb nefes
Hevālanur ise 'aceb mi göñülde dāġ-ı heves

Ne ḳarakolluguñ olsa efendi baş üzre
Ḳalem miṣāli dilerseñ beni kitābete kes

[*Diger*] : Ḳaşuña ser-figende bende olsa māh-ı nev lāyıḳ
Olur şehrî güzel her ay idinse bir iki 'āşıḳ **S209a**

[*Diger*] : İdüp muḳābele n'eyler kitāb-ı siḥr-i helāl
Senüñ cemālüñe baḳsun eger dilerse kemāl

[*Diger*] : Yeter itdüñ şikāyeti gülden
Varaḳ-ı diger ey hezār-ı çemen

[*Diğer*] : Şikāf oldı tenüm tīġ-ı cefādan
Ḳoyup cānum beni çıḳdı aradan

[*Diğer*] : Miyān-ı sebzeden açıldı goncenin bedeni
Kenāre ʿazm idelüm ortaluḳ güzellendi

[*Diğer*] : Görmedüm mişlüñ meger endişe ile ḥābda
Yoḳ naẓīrüñ var ise āyīne ile ābda

Duḫter-i rez destine ḫātem taḳınmış şanurın
ʿAks-i laʿlüñ her ḳaçan görsem şarāb-ı nābda

[*Diğer*] : Ağarup göz merdümi bī-nūr olupdur giryeden
Ṣanasın bir mürdedür cismüne şarılmış kefen

[*Diğer*] : Gider hevā ile başlar o laʿl-i nāb üzre
Ḥabāblar gibi kim kef geçer şarāb üzre **F188b Ü121b**

Ol bülbül-i gülşen ve ṭūṭī-i şeker-şiken **Ṭūṭī vü Zağ** nām bir kitāb-ı sürūr-encām naẓm itmişdür tevḥidinden bu bir beyt şebt olundı.

Beyt : Ḳıldı şefḳāti o Ḥayy-i fi'āl
Gerdūn ḳafesinde ṭūṭī-i āl **BE132a**

**NĀMĪ ÇELEBİ** : Ḥamīdīdür. Mülāzimīn zümresinden efvāhda **B117a** Caʿfer Çelebi dimekle meşhūr ve kāffe-i enām içre ḥüsn-i iʿtiḳād ile meẕkūr ve ṣādıḳu'l-ḳavl olmağla maḳbūl-i ṭabāyiʿ-i nezdīk ü dūr ve beyne'l-aḳrān ʿulūmda müṭāleaʿāsı ḫūb ve zümre-i şuʿarā ve ẓurafā yanında sözleri merġūbdur. Bu bir ḳaç beyt netāyic-i **B209b** ṭabʿ-ı rāyicidür ẓuhūr bulup mesṭūr olundı.

*Beyt*: Ḳapuñda ʿāşıḳa zillet raḳībe ḫayli ʿizzet var
Bugün ẓulm itme dünyāda begüm yārın ḳıyāmet var

Murādum ölmedin ʿıyd-ı viṣāl-i yāre irmekdür
Anuñçün künc-i ġamda rūze-i hicrāna niyyet var

[*Diğer*] : Ne feryād itdi hicrüñde dil-i nālānı añmazsın
Ne ḳanlar aġladı hīç dīde-i giryānı añmazsın

[*Diger*] : Müheyyā oldı meclis sāḳiyā peymāneler dönsün
Bu bezm-i rūḥ-baḫşuñ şevḳine mestāneler dönsün

Dilā cām-ı şarāb-ı ʿışḳ-ı yārı şöyle nūş it kim
Felekler gümgüm itsün başuña ḫum-ḫāneler dönsün

**NİGĀRİ:** Ġalaṭavīdür. Cedd-i büzürg-vārı Mıṣr diyārındandur. Şaṭranc-bāz ʿAbdülḳādir dimekle meşhūr ve ol fende şöyle üstād-ı sāḥir imiş ki kemāl-i şöhreti ʿArab u ʿAcem ve Rūmda meẕkūr imiş. Aña bināen Sulṭān Meḥemmed Ḫān-ı Ġāzī ol ʿārif-i şanṭrac-bāzı bī-iḫtiyār İslambola getürmesine iḳdām idüp adam **F189a** göndermiş. Getürdükde her fününına biñ akçe inʿām eylemişler ve mezbūr ʿAbdülḳādir şaṭrancuñ ġāibāne oynamasında ziyāde māhir ve naṭʿ-ı zemīnde esb-i fikri ḫayli cevelāna ḳādir ve fi'l-ḥāl **BE132b** at şalup ḫaşmı māt itmede mişli nādir ve kendü **Ü122a** iḫtiraʿında üstād imiş. Ol sebebden geldükden şoñra ġāyetde riʿāyet-i küllīye maẕhar düşmişdür. Şaṭranc ʿilminde nice nice manşūbeler bulup **S210a** risāleler yazmışdur. Ve meẕkūr **B117b** Nigārī ẓurafā-yı rūzgār ve şuʿarā-yı nāmdār mābeyninde Naḳḳaş Ḥaydar dimekle maʿrūf ve fünūn-ı reng-ā-renk ile ẕātı mevṣūfdur. Ve naḳḳaşlıḳ ṣanʿātında āhūlar resminde ve taṣvīr yazmada mānend-i Mānī-i çihre-küşā ve müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿiddür ki pādişāh-ı deryā-dil Sulṭān Süleymān-ı ʿādil ḥażretlerinüñ re'islerindendür. Defaʿāt ile ʿaẓīm ġazālarda ceng-i azmā ve altun fener ile ḳapūdān-ı deryā ve ʿilm-i deryādan geregi gibi ḫabīr ü dānā ve cezāyir-i buhūra āşinā olduġı ecilden **Dürer-i Deryā** nām bir kitāb-ı ġarrā-yı sürūr-encām naẓm-ı ābdār ile naḳş u nigār itmiş ki seyrinden dīde-i remed-dīdeye ve dil-i ġam-dīdeye sürūr irmesi muḳarrer ve meşhūr-ı baḥr ü berr olmışdur. Leṭāyif-i şīrīn ve ẓerāfet-i rengīninden bi'l-küllīye ḥaẓẓ olınur. Şeh-zāde-i cihāniyān aʿnī Sulṭān Selīm Ḫānuñ **BE133a V126b** dergāh-ı āsmān-bārgāhında maḳbūl ve pesendīde-i erbāb-ı ʿuḳūl olmışdur. Bu ġazel ile bir nice maṭlaʿ u beyt anuñdur şebt olundı **S210b**

*Ġazel*: Ṣaḥn-ı gülzār-ı cihān bir ulu dergāh ancaḳ
Her ḳonan göçmede bir özge güẕergāh ancaḳ **F189b**

Şuʿle-i dürūd-ı leyle irişür kūyuña cān
Mürşid-i rāh aña meşʿale-i āh ancaḳ

Nā-murād itse beni çarḫ-ı sitem-kār n'ola
Rāh-ı maḳṣūd uzaḳ ʿömr ise gūtāh ancaḳ

Ṭa'n iderse n'ola erbāb-ı ḥarābāta gönül
Zühd ü taḳvāyı bilür zāhid-i gümrāh ancaḳ

Başuma gün mi ṭoġar bu ne sa'ādetdür kim
Ṭoġar ay gibi Nigārī gülen ol māh ancaḳ

*Ve lehu eyżān*: Leẕẕetine la'lünüñ beñzetdigiçün dādını
Başın ezdük şekkerüñ alduḳ lebüñ dādını **Ü122b**

[*Diger*]: Nigāruñ 'ārżı üzre görinen cā-be-cā ḫālī
Degüldür her biri bir küşede dil almadın ḫālī

[*Diger*]: Serviden bālā-ter olmış ḳāmet-i dilber bugün
Nāresīdem daḥi bir açılmaduḳ gonceydi dün

[*Diger*]: La'l-i lebüm ışırdı diyü girme ḳanuma
Hiç ola mı efendi ḳıyam kendü cānuma

Pādişāhımızuñ 'Alī Paşa vezir-i a'ẓāmı olduḳda bu tārīḫ beyti ḫūb vāḳı' olmışdur budur

*Tārīḫ*: Ol 'Alīnüñ ḳanberi Ḥaydar didi tārīḫ añа
Āṣaf-ı Sulṭān Süleymān geçdi ṣadr-ı 'ālīye [950]

**NİŞĀRĪ:** Sirozīdür. Ḳużāt zümresindendür. Ṭab'-ı dürer-nişārı naẓma māyil ü şāmil olmaġın kesb-i feżāyil idüp ser-āmed-i emāṣil olmış. Üç zebānla şi're ḳādir ve her birinde şi'ri vāfir. Cümlesinden biri bu ki Dīvān-ı Hāfiẓa naẓīre **BE133b** dimişdür ey kāşki hiç bir dilde şi'r dimeye merdüm-i süḫendān yanında ṭabi'at-ı şi'riyyesi gün gibi nice idügi 'ıyāndur. **F190a** Bu beyitler añа dāl ve şāhid-maḳāldür budur ki żikr olundı.

*Ebyāt*: بقصد قتل من بیچاره و دلخسته پر کینست
مسلمانان شفقت کافر زلفش چه بی دینست [394]

---

394 Be ḳaṣd-ı ḳatl-i men bīçāre vü dil-ḫaste pür-kīnest
Müslmānān şefḳat kāfir-i zülfeş çi bī-dīnest
Ben bîçare ve gönlü yaralının katli için kinle doludur; ey müslümanlar şefkat edin, onun kafir zülfü ne dinsizdir.

بلاي خط تو بيمار غم را بستر سنجاب
غم زلف سيه دلخسته را بالين مسكنست[395]

**Ü122› NĀDİRĪ:** Aṣl-ı pāk-nihādı aʿyān-ı şehr-i Bağdāddan taʿdād olınur ve kendüleri Muṣulda perveriş bulup yārān-ı ṣafā ile seyr ü sefer ḳılmağla maʿārif-i dervişāndan bā-ḫaber ve fünūn-ı şiʿrden behrever olmaḳdan ḫālī olmayup ekṣer-i şuʿarā-yı rūzgārīnüñ eşʿārına naẓīre dimede dilīr ve tevāriḫ bilmede māhir ve kendü vādīsinde bī-naẓīr kimsedür. Ve muṣāḥabeti pāk ve kelimāt-ı feraḥ-baḫş u feraḫnāk ve ṭarz-ı ḳıṣṣada mānend-i laʿlin-ḳabā ṣāḥib-edādur. Bu bir nīce beyt anlaruñdur şebt olundı.

*Şiʿr*: Sürmeyen āb-ṣıfāt yirlere kūyuñda yüzün
Kaʿbe ḥaḳḳı ṣanemā lāyıḳ-ı dīdār olmaz

[*Diğer*] : Ḫayāl-i mū-miyānuñla tenüm ḫod müya dönmişdür
Cemālin ol perī-rū bilsem ey dil kim neden ṣaḳlar

[*Diğer*] : Āteş bıraḳdı āhum nūh ṭāḳ-ı āsmāne
Ḳorḳum budur ki yana nāgeh bu kār-ḫāne

*Ve lehu eyżan* : Olaldan Ḥaḳ bilür ol serv-i gül-ruḫsārdan maḥrūm
Ağardı çeşmüm oldum dīde vü dīdārdan maḥrūm

*Ve lehu eyżan* : Lāle ṣanma ki ṣabā ḫaṭṭuña öyküdügiçün
Ḍarb-ı silleyle yüzün ḳana boyadı çemenüñ

**Ü121› NĀṬIḲĪ:** Muṣuldan egerçi erbāb-ı ṣanāyiʿdendür lākin evḳātın żāyi itmeyüp oḳıyup yazmadan merd-i kāyil ve zebān-ı Fürs ü ʿArabdan kām ḥāṣıl idüp tekye-gāh-ı cihānda hem-dem-i dervişān-ı dil-rīş ve ḫanḳāh-ı zamānda maḥrem-i ṣūfiyān-ı ṣāf-kīş olup peyrev-i meşāyiḫ-i ʿıẓām ve perverde-i fużalā-yı ferḫunde kelāmdur. Esrār-ı güftār-ı evliyā ile ʿārif-i billah ve maʿlūmāt-ı ḥaḳīḳat-nümūn ile faẓl-ı Yezdānīden āgāh olmaḳ ārzūsıyla rāh-ı şeriʿātde muʿin-i nefsīye refīḳ ve ṭuruḳ-ı ḥaḳīḳatde nuṭḳ-ı silsile-i ṣıddīḳdur. Ol dürr-i deryā-yı faẓla mālik olan tevfīḳ ile iletüp pesend-i aḥrār ve maḳbūl-i ebrār olmışdur. Ebyāt-ı ḥaḳīḳat-nümāsı

---

395 Belā-yı ḫaṭṭ-ı tu bīmār-ı ġam rā bestar-i sincāb
Ġam-ı zülf-i siyeh dil-ḫaste rā bālin-i meskenest
Senin ayva tüylerinin belası gam hastası için gece yatağıdır. Siyah saçının gamı gönlü kırıklar için meskendir.

yārān-ı mutaṣavvıf yanında mevṣūfdur ve kelimāt-ı ṣadaḳāt-fezāsı muṣaddıḳān-ı devrān öñünde maʿrūfdur. Kendü vādīsinde ġazeliyyāt-ı pürnikāt ile cihāngīr ve terciʿ u taḫmis ü müseddes ile lā-naẓīrdür. Bu ġazel anlaruñdur.

Sirişküñ naḳdin ey çeşmüm o sīm-endāme ter göster
Kef-i pāyine ʿarż it mācerāyı bir hüner göster

Hemīşe sīne sūzān ol dilā nār-ı maḥabbetden
Ḫayāl-i yāre ḳarşu çıḳ şeb-i ġamda fener göster

İrürse ḫançer-i müjgānı bī-bāk ol ḳaşı rānuñ
Er ol meydān-ı ʿışḳ içre siper ṭutma ciger göster

Kemend-i zülf-i yāri ṭut maḥabbet baḥrine ġavs it
Ne deñli ḫuşk-i leb olsañ ṣadef gibi güher göster

Erbāb-ı nāzdan sermestdür ol gözleri āhū
.....ür sīnede ey dil kebāb ol māḥażār göster

ʿAdem eyle vücūduñ Nāṭıḳī fikr-i dehān ile
Bu esrār-ı nihāndan ġayre ṣaḳın bir eşer göster **F190b**

**NĀMĪ:** İstanbuldandur. **B118b** Edirne ḳāḍīsı olan Kāmī Efendinüñ dāniş-mendidür. Maʿārif-i cüzʿī ve küllī ile ārāste vü pīrāste ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ḫūb ve ser-ā-ser eşʿārı merġūb ve şuʿarā-yı nām-āver gibi hünerver ve nām-ı nīk ile maḳbūl-i merdüm-i suḫen-güster kimsedür. Bu bir iki beyt anuñdur. **V127a**

*Maẓm*: Āyīne-veş cemālüñe ḳılsam n'ola naẓar
Gelmez efendi ʿāşıḳa dīdārdan ẓarar

[*Diger*]: Ṣanma kim şu içre ʿaks-i māh-ı nev ey āftāb
Ḥasret-i ebrūlaruñla ḫançere düşmişdür āb **Ü123a**

[*Diger*]: Geldi diyār-ı Rūma görem diyü zülfüñi
Aradı cümle şehri piristü soḳaḳ soḳaḳ

**NİHĀNĪ:** Edirnevīdür. ʿUbeydī **V125b** Efendinüñ tilmiz-i dil-pesendidür. Gülşen-i maʿārifüñ nihāl-i ser-bülendi ve bahāristān-ı ʿömrüñ tāze vü ter

naḫl-i **S211b** ercmendi ve gülbin-i gülistān-ı maʿānī ve şekeristān-ı edānuñ ṭūṭī-i şīrīn-zebānı ve sūz ü güdāz ile memālik-i eşʿāruñ Ḫusrev-i zamānıdur. Ve naẓm-ı dürer-bārı ve güftār-ı ābdārı ʿUbeydī Çelebi himmetiyle selīs ü hemvār ve bī-ḥadd ü bī-şümār olmağın vird-i zebān-ı ʿāşıḳān-ı zār ve ẕikr-i gül-ʿıẕārān-ı rūzgār olmışdur. Cümlesinden bu ġazel-i pür-meşel ki vaṣf-ı cemāl-i māh-rūyān-ı her-cāyi ve ḥasb-i ḥāl-i ʿāşıḳān-ı şeydāyīdür. El-ḥaḳ zamāne dilberlerinüñ eṭvār-ı nā-hemvārına muṭābıḳ u muvāfıḳdur budur. **BE134a F191a**

*Ġazel*: Sevme şehrī güzeli ger meh-i tābān ise de
Virme hercāyiye dil mihr-i dıraḫşān ise de

Saña serkeşlik idüp ġayrıye māyil olanuñ
Geç hevāsından eger serv-i ḫırāmān ise de

Ḫār ile hemdem olup beġruñı pür-ḫūn idenüñ
Gel e baḳma yüzine bir gül-i ḫandān ise de

Seni ḫaste idüp el derdine tīmār idene
Mübtelā olma şaḳın āfet-i devrān ise de

Ey Nihānī daḫi her cemʿi münevver ḳılanuñ
Olma pervānesi ger şemʿ-i gülistān ise de

Bu bir ḳaç beyt-i āteş-bār-ı ābdār ki erbāb-ı ʿışḳuñ sūz-ı nihānın āşikār ve rāz-ı derūnun oḳundukda tārūmār itmeden ḫālī degül ketb olundı.

*Maṭlaʿ*: Gördi ʿabīr dūd-ı āhum aġladı yārān baña
Seyr idüp sebīl-i sirişküm acıdı ʿummān baña **W124a**

[*Diger*] : ʿArṣa-i çeşmümi ḳılsun ḳo yaşum seyl-i pür-āb
Ta ḳarar idemeye anda begüm ʿasker-i ḫ̇ab

[*Diger*] : Ḫālüñ oldıysa ġuṣṣadan düşvār
Mey-i nābuñ ayaġına düş var

[*Diger*] : ʿĀşıḳuñ göñline ʿışḳuñ odı mihmān olmış
Anuñiçün güzelüm yüregi biryān olmış **B119a**

[*Diger*] : Eger aġyārı ṣatup ḳurtulur ise ol ṣāh
Varayın meclisüñe didi selāmet olsun **S212a**

[*Diger*] : Atılan ṣanma şehāb āh-ı derūnum ey māhi
Berk-i kāhini yile virdi felek ḥırmenināñ **Ü123b**

**NAẒMĪ BEG:** Edirnevī. Sipāhi oġlanı **V124b** ṭāifesinden idi. Fünūn-ı şi'rde üstād ve hemīşe aḳsām-ı naẓm dimege mu'tād naẓm-ı belāġat-meşhūn ile şākird-i Niẓāmī ve 'işret-gāh-ı faṣāḥatde bende-i Cāmī geçinür. Ve diyār-ı Rūmda ṣāḥib-**Cami'ü'n-neẓāyir** dimekle mülaḳḳāb zīrā ki şu'arā-yı müteḳaddimīn ü müteaḫḫirīnüñ bir birine naẓīre vāḳı' olan ġazellerin cem' idüp ve kendü daḥi her birine birer ve ikişer ġazel-i bī-naẓīr naẓīre **BE134b** dimişdür. El-ḥaḳ ol pīr-i deryā-dil enva'-ı naẓma māyil ve ġazeliyyāt-ı ābdārı ḥasb-i ḥāl-i dil-i zār diyü yigirmi dört 'adet dīvān raḳam itmişdür. Ve ḳaṣāyid ü tevārīḫi bī-ḥadd ü bī-şümār ve her birinüñ vücūdı mānend-i 'adem zīrā ki şütür-kürbe vāḳı' olmışdur. Ḥadd-ı ẕātında maḳbūl-i ḫāṣ u 'ām olup **F191b** şöhret-i tām bulmamışdur. Bu bir ḳaç maṭla' u beyt anuñ eş'ārınuñ ḫūb u merġūbıdur. Ebyāt bu evrāḳda ṣebt olundı.

Ṭutalum cām-ı dil añlar leb-i dilber yirine
Cānı kim añlaya ol rūḥ-ı muṣavver yirine **S212b**

Dilde seyr eyleyeyin diler iseñ ḫançerüñe
Dilemezseñ ṣanemā tīrüñi gönder yirine

[*Diger*] : Dehenüñden gelen saḫn-ı cānā
'Īsīden bir ḫıṭābdur güyā

**NEVĀLĪ-İ İstanbūlī :** Dānişmend ṭāifesindendür. Rūz u şeb taḥṣīl-i ma'ārif ve eṣnāf-ı şi're vāḳıf olmaḳ ārzūsı ile cidd ü cehd itmeden ḫālī degüldür. Ümmiddür ki yārān içre meşhūr ve ẕihn-i pākinüñ ẕekāsı pesend-i cumhūr ola. **V125a** Bu bir iki maṭla'-ı dil-sūz ol şā'ir-i ġam-endūzuñdur ṣebt olundı budur.

*Naẓm* : Vücūdum bir vefāsız dil-rübā yolunda ḫāk itdüm **B119b**
Dirīġā ḳadrüm idrāk itmedüm kendüm helāk itdüm **Ü124a**

[*Diğer*] : Baḥr-ı eşkümde benüm ey āftāb-ı dilberān
Dürr-i encümle ṭolu olmış ṣadefdür bu cihān

**NĀLİŞİ:** İstanbullı. Sābıḳan lisān-ı ʿAraba cüzʾī ve zebān-ı ʿAceme küllī mümāreset **BE135a** idüp bir miḳdār ḫaṭṭ-ı nesteʿlīḳ meşḳ ḳılup peyveste-i silsile-i erbāb-ı ʿışḳ olmağın ʿazm-i ḫanḳāh-ı Ḥażret-i Şeyḫ İbrāhim *ḳuddise sırruhu* itmiş. Müsāfirān-ı zamān gibi güşe-be-güşe derbeder düşüp āḫir ol āsitān-ı ḳuds-āşiyānede bir nice müddet mücāvir olmışdur. Ḥadd-ı ẕātında derviş-nihād ve devr-i rüzgārda nā-murād kimesnedür. Ber-muḳteżā-yı maḥlaṣ ol rind-i cihān ve bī-ḳayd-ı zamān ʿāşıḳ-pīşe dem-be-dem sitem-ger-i cevānān baḫr ile feryād u nālişe **B213a** hem-nefes ve eṭvār-ı ʿacībe ve evżāʿ-ı ġarībe ile maḳbūl-i herkes ve ḥālā her an erbāb-ı maʿārifetle ṣoḥbet itmededür. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi gerçi nīkdür feemmā muṣāḥabeti ġālib-i şiʿriyye ve erbāb-ı lehv ü laʿb ṣoḥbetine rāġıbdur. Bu bir iki **F192a** maṭlaʿ-ı āteş-bār anuñdur.

*Şiʿr*: Gör ne siḥr ile yaḳar cismimi ol sīm-tenüm
Geh ṭurur pirehenüm yandı ser-ā-ser bedenüm

*Ve ḥabu*: Serdār-ı dehr milket-i ʿışḳuñ esīriyüz
Öñüñde cān viren ḳuluñuñ biz de biriyüz

Meẕkūruñ bir gözi kör ve birisi nūr-ı baṣardan dūr ve birinde çendān ferʿ ile nūr olmamağın bir gün bir miḳdār çürük baḳlayı ṣatun alup dest-māle ḳoyup rast geldügi yārāne körāne teklif ḳılurken bu bende daḫi yolda iḥsās idüp teklif ḳılurken su'al itdüm ki *bu baḳlayı kim ṣatun aldı* didi *ben aldım* ʿale'l-fevr didüm *bī-ḫusūr dimişlerdür ki çürük baḳlanuñ kör alıcısı varıdır*: Bu laṭīfeden gedā-ṭabʿ olmağın rencīde olmışlardur.

**NĀZÜKĪ:** İstanbul ḳurbünde Yeñiḥiṣārdan **Ü124b** ʿİşretīnüñ birāderidür. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi pür-zīver **B120a** ve eşʿār-ı nāzüki pesend-i cumhūrdur. Ḥadd-ı ẕātında bu deyr-i köhn içre daʾimā muṣāḥabeti nāzük-edā ile ṣafā-baḫş ve kelimāt-ı mestānesi bāde-i nāb gibi bī-ġışş ü dilkeş düşmişdür. Cümlesinden bu ġazel şebt olundı. **BE135b**

*Ġazel*: Ḳanuma girmesün meded ol bī-amān ṭutuñ
Bağlañ yanında eylemesün tīġı ḳan ṭutuñ

İtse ḳıyām gitmege ḳopar ḳıyāmet āh
Hey gitmesün o fitne-i āḫir zamān ṭutuñ

Yārüñ ḥarīm-i kūyını gülzār-ı cān bilüñ
Dil bülbüline işigini āşiyān ṭutuñ **Ş213**

Bir cāme tāc ü ḫırḳaya çeker yine zāhid
Lāyıḳ görürse almaġa pīr-i muġan ṭutuñ **F192**

Oldı ġam-ı firāḳ ile bīmār Nāzükī
Ta ki düşer ölür meded ol nātüvān ṭutuñ

**Ü124 NUŞRETĪ:** ʿAcemdür. Müddet-i medīddür ki dārü's-selām-ı Bağdādda iḳāmet-bünyādın ṣalmışdur. Bu maṭlaʿ-ı şīrīn ṣāḥibi

مصوّر ار بکشد نقش آن بت چین را
توان صورت او داد جان شیرینر را [396]

Mevlānā Zārī-i Şirāzīnüñ hemşīre-zādesidür. Egerçi sā'ir şuʿarā gibi sevāddan behresi yoḳ lākin ḥāṭırında eşʿār-ı şuʿarā-yı zamāne çoḳdur. Zīrā ki rūz u şeb yārān-ı ṣafā ile iḫtilāṭ idüp ebyātına irtibāṭ virmeden değül ḥalī ve cümleten eşʿārı ḥasb-i ḥālidür. Müdām ol merd-i ʿāşıḳ-pīşe vü nīk-endīşe ʿışḳ-ı cevānān ile dil-rīş ve sevdā-yı perī-rūyān ile ḫūb-kīşdür. Bu bir iki maṭlaʿ u beyt anlaruñdur.

تا دل برشته زلف تو بسته ایم
تار تعلق از همه عالم گسسته ایم [397]

چنان درآسمان پیچیده دود آه من از غم
که دارد روز و شب در چرخ این فانوس گردونرا [398]

---

396 Muṣavvir er bekeşed nakş-ı ān büt-i çīn rā
Tevān-ı şüret-i u dād cān-ı şīrīn rā
O çinli putun ( güzelin) nakşını ressam çizerse, onun suretinin gücü ona tatlı can verdi.

397 Tā dil berişte-i rülf-i tu beste īm
Tār-ı taʿalluḳ er heme ʿālem guseste īm
Senin saçına gönlümüzü bağladığımızdan beri bütün âlemden alakayı kestik.

398 Çünān der āsmān pīçīde dūd-ı āh-ı men er ġam
Ki dāred rūz ü şeb der çarḫ-ı īn fānūs-ı gerdūn rā
Benim ahımın dumanı gamdan dolayı gökyüzüne öyle kıvrıldı ki gece ve gündüz feleğin fanusunun etrafında dönüp durmaktadır.

اگر بندم دهان چون نصرتي از ناله و افغان
چسازم چاره سوز درون و چشم پر خونرا [399]

**Fī ḥarfi'l-vav**

**VĀLİHĪ-İ Üskübī** : Zümre-i mülāzimīndendür. Aḥmed Çelebi dimekle meẕkūr ve kemāl-i maʿrifetle gün gibi ʿālemde meşhūr ve ḥadd-i ẕātında suḫen-dān-ı ʿārif ve mecmūʿ-ı maʿārif kimsedür ve ser-â-ser ġazeliyyātı pür-meşel ü ḫoş-āyende ve ḫūb ü rengīn ve manẓūmātı muḥayyel ü muṣannaʿ ve merġūb ü şīrīn ve maʿlūmāt-ı bī-naẓīr ile şāʿir-i metīn hemīşe ṭabʿ-ı şerīfi edā semtine sālik ve ol vādīde ḫayli nāzük elfāzla maʿānī-i ḫaṣṣa mālik rāḳım-ı ḥurūf Edirne ve İstanbulda müddet-i medīd ve ʿahd-i baʿīd ḫıdmetleriyle **W128a** müşerref olmuşlardır ve ebyāt-ı gün-â-gün mānend-i dürr-i meknūnların tetebbuʿ idüp der-güş-ı hūş itmişdür. El-ḥaḳ maẕmūn-ı belāġat-nümūnı mişāl-i hümāyūn ḫuceste vü meymūn vāḳıʿ olmışdur. Cümlesinden bir iki ġazel-i bī-bedel māṣadaḳ-ı ḥāl ve şāhid-maḳāl diyü ol vālih-i cevānān-ı ṣāḥib-cemālūñdür **Ü125a** şebt olundı.

*Ġazel*: Gözüm pür-nem dil-i ṣad-pāre miḥnet pāymālidür
Beni firḳat deminde â cemāli eğlamalıdur **BE136a**

Doḳunmaz dostum öz oñmaduḳ başına dermānı
Ne çāre zaḫm-ı dil bir aġzı açıḳ bağlamalıdur **B120b** **S214a**

Şerār-ı nār-ı āha sāḳ-ı ʿarşı yaḳdıran yir yir
O māhuñ gerden-i sīmīni üzre ṣaçma ḫālidür

Saña dil ḳıṣṣa-i Mecnūnı taḳrīr eyledi ṣanma
Nezāketle begüm ʿarż itdi kendü ḥasb-i ḥālidür

Dolaşursa eger kim Vālihī zencīr-i zülfüñle
Sen aña ḳılma bir dīvāne meşreb-i lāubālidür

*Ve lehu eyżan*: Dil-i ʿāşıḳ diyār-ı ġamda hicr-i derd ü fürḳatdür
Degüldür üstüḫ ān-ı sīne emvāc-ı maḥabbetdür **F193a**

---

399 Eger bendam dehān çun Nusretī ez nāle vü efġān
Çisāzem çāre-i sūz-ı derūn ü çeşm-i pür-ḫūn rā
Nusretî gibi ağlayıp figan etmeye ağzımı kapatırsam içimin yanışına ve kan dolu gözüme nasıl çâre bulurum.

Degül beyżā ser-i Mecnūnda yir yir āşiyān içre
Zamāne başına yaġdurduġı seng-i melāmetdür

Ġubār idüp tenüm rāh-ı melāmetde belā vü ġam
Anı ber-bād iderse rüzgār ol baña rifʿātdür

Çeküp ṣaḥbā-yı şebnem bāġda zerrīn ḳadehlerden
Gezer mestāne ḫürşid-i felek pür-şevḳ ü ḥāletdür

Ṭabībüm Vālihī çoḳdan sefer iderdi küyuñdan
Ṭutan ol ḥasteyi ammā teb-i mihr ü maḥabbetdür

*li-mü'ellifihi Eyżāni'l cevāb*

Ṣaḳın Mecnūnı ṣanmañ merd-i meydān-ı maḥabbetdür
O bir ʿavret zebūnı olmış erlik aña töhmetdür

Dehānuñ eylemiş bir ḥarf ile ʿuşşāḳuñı teshīr
Maḥabbet-nāmesinde var ise mīm-i meveddetdür

Bizümle ḥaşre rāżı olmayup gitdi yine ol büt
Gelür ṭurmaz ʿaẕāb eyler gören dir bu ḳıyāmetdür

Görüp göz merdümünde dāne-i eşküm ġam-ı ʿışḳuñ
Dil-i vīrānuma mihmān olan ṣanur ʿimāretdür

Kef-i pāyuñ ḳoyup ʿAhdī baş egmez tāc-ı Dārāya
Naʿlçeñ şekli sulṭānum başumda dāl-i devletdür ü125b ₩126b

Bu bir nice maṭlaʿ-ı rindāne ol şāʿir-i yegānenüñdür şebt olundı.

*Şi'r*: ʿĀlemin gördüm bu gün cām-ı şarābın sāḳiyā
Ger aña dirsem n'ola āyīne-i ʿālem-nümā

[*Diger*] : Virmeyelden tūtiyā-yı ḫāk-i pāyinden ḥabīb
Ağlayı ağlayı bir ḳalmış durur çeşm-i raḳīb

[*Diger*] : ʿArż iderken dile mir'āt-ı cemālin dilber
Ger ṣanursa leb-i cāmını ṣafā-yı diger

[*Diger*] : Ġarḳ-ı seyl-āb-ı belā bir ʿāşıḳ-ı ġam dīdedür
Semtden ḫāriç degül Mecnūn ḳūye vādīdedür

[*Diger*] : Vir nice **B121a** jāle-i peyāmın dehān-ı cānānuñ
Şu sepdi yüregine gonce-i gülsitānuñ **BE136b F193b S214b**

[*Diger*] : İşiginde yaturdum açdı pāyin çıḳdı ol meh-rū
Didi bir ferde açılmadı sañā açılan ḳapu

[*Diger*] : Ger bañā mektūb-ı dür-bāruñ gelirse ey nigār
Ġonce-i zanbaḳ gibi başumda anuñ yiri var
*Eyzan li-mü'ellifihi fi'l-cevāb:*
Ger bañā ġam ṭaşını yaġdursañ ey gül-i jāle
Gül gibi her birisinüñ başum üzre yiri var

Bu beyitler anuñdur
Nīce bulsun şafā mir'āt-ı dil kim
Ġubārı eksük olmaz rūzgāruñ

[*Diger*] : Nām-dār olsa ʿaceb midür muḫayyel sözlerüñ
Vālihī ancaḳ muʿammānuñ hemān bir adı var

[*Diger*] : Vālihīye āteş-i āh-ı ʿadū itmez żarār
Aḥmede teʾşir ider mi hiç nār-ı Bū Leheb

[*Diger*] : Olup şārī saḳar yanından eksük olmadı māruñ
ʿAcebdür Vālihī firça süzülmezse eger altun

[*Diger*] : Egerçi şāʿir-i nāzük çoḳ ammā Vālihīnüñ de
Leṭāfetden igen ḫāriç degüldür ṭarz-ı eşʿārı

**VĀLİHĪ-İ Edirnevī:** Ḳurd-zāde dimekle meşhūr ve pīşe-zār-ı maʿārifde şīr-i jiyān gibi dilīr meẕkūr ʿilm-i ẓāhire rūz u şeb iştiġāl gösterirken bende-i ṭālib-i vecd **W129a** ü ḥāl olup taṣfiye-i bāṭın-ı pür-meʾāl ārzūsıyla müsāfir-i baḥr ü berr ve mücāvir-i ḫanḳāh-ı meşāyiḫ-i mürīd-perver olup her birinüñ ḫıdmetinden fünūn-ı ʿulūmı taḥṣīl ve rümūz-ı meşnevīyi Mevlānā-yı Rūmīden tekmīl itmiş ve nice müddet şehr-i mezbūrda vāʿiẓ-i ḫuceste-kelām ve neşāyiḫ-i ḫavas u ʿavām itmekle mevʿizede benām **Ü126a**

olmışdur. Feemmā ḫoş-ṭabʿ u rind-i lāubālī ḫūb-rūyān-ı cihānuñ vālih-i cemālidür. Ḳuvvet-i şiʿriyyesi ḫūb ve taṣavvuf-ı eşʿārı çoḳ ve zebān-ı Fārisīde ebyāt-ı maḥabbet-engīzine hiç söz yoḳ. Ehli yanında merġūb vāḳıʿ olmışdur. Bu beyt ü maṭlaʿ anuñdur. **F194a**

*Ebyāt*: İncinür baña güzeller disem ol şeh yegdür
İncinürlerse daḥi ġam yemen Allah yegdür **BE137a**

[*Diğeri*] : Olmadan ḳālıb-ı cisme daḥi bu rūḥ-ı revān
Laʿl-i cān-baḫşuñı idinmiş idüm rūḥ-ı revān **B215a**

[*Diğeri*] : Ḳanlar saçılup penbesine dāġımuñ ey gül
Bu kāse-i ser ṭoptolıdur saçma ḳaranfül

[*Diğeri*] : Marīż-i ʿışḳuñam dermān baña sen şāha ḳalmışdur
Yetiş kim derd-i hicrūñle işüm Allaha ḳalmışdur

[*Diğeri*] : Merdān-ı ʿışḳ içinde olunmaz o kimse ʿadd **B121b**
كايده بكرّي اولا بالين نشين جويد[400]

**Ü125b VAḤDETĪ** : Bi'l-aṣl Bosna sancaġında Yeñibāzārdandur. Evān-ı ʿālem-i fānīde ve ʿunfuān-ı cevānīde ʿulemā-yı dehrüñ mütecerr-i ḫıredmendi olan merḥūm Fevrī Efendiye dānişmend-i dil-pesend ve Fārisīdānlar içinde bī-mānend ve ṭabʿ-ı dil-küşāsı naẓma māyil ve lisān-ı siḥr-nümāsı ḳābil olup semt-i kitābete kef-i deryā-müeşşiri cārī ve lisān-ı nükte-güẓārı selīs olmaġla ümerā-yı zamāna kātib-i divān ve erkān u aʿyān içre nümāyān olmışlar. Āḫir bir ṭarīḳ ile küşe-i vaḥdet ārzūsıyla terk-i ḫuẓūẓāt-ı dehr-i fānī idüp dervişlik yolundan rāh-ı faẓl-ı Yezdānīye sālik ve faṣl-ı dil-küşā-yı cāvidānīye mālikdür. Ehl-i daʿvet içre vāḥid ve kendü vādīsinde mezīd olmış sene sitte ve şemānin ve tisʿami'ede bürc-i evliyāya gelüp ziyāret-i eimme-i kirām ḳılup züvār-ı vālī-i ʿālī-maḳām içre benām olmışlar. Āḫir hevā-yı Ḥicāz ile Baṣraya varup maḳām ṭutmış ve şehr-i mezbūrda paşa olan **F194b** Meḥemmed Paşaya divān kātibi olmışlar ve meẕkūr paşa ile yine meyl-i diyār-ı Rūm idüp gitmişler. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi dervişān arasında rūşen ve ẕihn-i pāki şuʿarā-yı zamān yanında mübeyyendür. Bu ġazel ile bir nice beyt anlaruñdur.

---

400 Kāyide bikirrī ulā bālin-nişin cüyed:
Bakire kızs yanaşmak ve yastığa oturmak ister.

[*Ġazel*] : Bāġ-ı ʿālemde şehā sensüz olur mı ʿālem
Rūḥ olmasa ḳurı ḳalıb olurdı ādem

Hīç engüşt-i taḥayyür deheninden gitmez
Mihr-i laʿlüñ göreli ey sözi güher ḫātem

Ravża-i ḥüsnüñ ile çeşme-i laʿlüñ var iken
Yire geçsün kim ölüp āb-ı ḥadar bāġ-ı İrem

Serv-i mecnūn ideli ḳaddüñ eyā leylī ḫıram
Āşiyān idi anuñ başına murġān-ı ḥarem

Ehl-i faẓlıñ ayaġı toprağıyuz Vaḥdetiyā
Ṭarz-ı şiʿrü n'ola Bāḳīden olursa muḥkem

[*Diğer*] : Eşk-i çeşmüm sāña çoḳ dürr-i güher gösterdi
Mācerāsı hele biñ derd ile ter gösterdi

**VĀLİHĪ-İ Bağdādī:** Zümre-i erbāb-ı ḳalem ve hem-nişin-i aṣḥāb-ı kerem tāifesindendi. Rūz u şeb mülāzemet-i erbāb-ı maʿrifet itmekle taḥṣīl-i ʿulūmı nefsānī ve ṭūṭī-i şeker-sitān-ı maʿānī olmış. El-ḥaḳ **W129b** ol yār-ı maḥabbet-endūz ʿale'd-devām ʿışḳ-ı perī-rūyān-ı zamāneye şöhret-i tām bulup vālih ü ḥayrān ve suḫte-i dāġ-ı lāle-ʿıżārān idi. Ve inşā ile muʿammādan ḥabīr ve ādāb-ı muṣāḥabetde bī-naẓīr ve Türkī ve Fārisīde eşʿārı pāk ve her biri vaṣf-ı ḥāl-i ʿāşıḳān-ı **S215b** sūznāk vāḳıʿ olmışdur. Cümlesinden bu maṭlaʿ behredür diyü ve anuñdur dinilüp şebt olundı. **F195a**

*Şiʿr* : Leb-i cān-baḫşuñı şordum ki yarar eme seme
Nüktedānlar didiler çāre budur defʿ-i ġama

**VAḤDETĪ:** İstanbulīdür. Babası pādişāhuñ bende-i maḳbūllerinden ve kendü sipāhi oġlanı bölüginde iken ḥāliyā vilāyet-i Yemende bölük aġası olmaḳ ārzūsıyla ol diyāra ʿazm ve niyyet-i cezm itmiş. **Ü126b** Ümmīddür ki menzil-i maḳṣūdına yite. Meẕkūr sābıḳan yārān-ı ṣafādan ve ıḫvān-ı vefādan küşe-i **BE137b** vaḥdet ve künc-i ḳanaʿāt iḫtiyār idüp rūz u şeb oḳıyup yazmaḳ semtine heves ḳılup Ẓarīfī Ḥasan Efendinüñ ḫanḳāhında mücāvir olup her bir ḫıdmetini cān u dilden edāsına raġbet gösterüp ḥāżır bulunup ṭarīḳ-i Ḫalvetīye sālik ve mülāzemet-i **S216a** erbāb-ı sülūk itmekle

fünūna mālik olmış. Zebān-ı Fārisī ve ʿArabī ʿulūma ve ʿilm-i heyʾet ü nücūma vāḳıf ve pesend-i ehl-i maʿārif kimsedür. Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi revān ve eşʿārı ḥasb-i ḥāl-i dil-i nātüvān vāḳıʿ olmışdur.

*Şiʿr*: Ḥālūme nisbet ile cümleten erbāb-ı ḳubūr **V130a**
Arḳası üzre yatur her birisi ehl-i ḥużūr

[*Diğer*] : Desti yegdür dime şürāḥīden
Vaḥdetī şāyed incine şişe

**VEZNĪ:** İznīḳīdür. Her an aḳsām-ı naẓmuñ fünūnına müdāvemet ve taḳlīd-i maʿrifet ḳılup ẕü-fünūn olmaḳ üzredür. Aṣlında şūḫ-ṭabʿ u ḫoş-ṣoḥbet eşnā-yı muṣāḥabetde eṭvār-ı ʿacībe ve evżāʿ-ı ġarībesinden **Ü127a** bi'l-küllīye ḥaẓẓ olınur. Zīrā ki güftārı gün-ā-gün ile zümre-i rüzgār ve nedīm-i **F195b** şīrīn-kār ve vezn-i eşʿār-ı dürer-bārı temām ʿayār ve bī-ḥadd ü **S216b** bī-şümār ve maʿānī-i ġarībesi gerçi çoḳdur. Bu beyitden özge eyüsi yoḳdur. El-ḥaḳ bu maṭlaʿ-ı bī-naẓīr ġāyetde dil-peẕīrdür şöyle ki müṭālaʿasından dīde-i ġamgīn dürbīne nūr dil-i ġamgın-i ḥazīne sürūr irmesi muḳarrerdür.

*Beyt*: Cilā vir çeşm-i cāne ḫāk-i pāy-i dil-rübā ile
Ṣaḳın keḥḥāleler gözün boyarlar tūtīyā ile

**VECDĪ** : Tiredendür. Ḫāk-zāde dimekle maʿrūf dānişmend zümresinden mevṣūf olan yārāndur. Dem-ā-dem taḥṣīl-i kemāl idüp māyil-i aṣḥāb-ı **B122a** vecd-i ḥāl olup vādī-i naẓma cān u dilden ṭālib ü rāġıb olmaġın her an tetebbuʿ-ı tedāvin-i erbāb-ı ʿulūmı kütüb-i Fārisi ve Rūmı ol yār-ı nikū-ḫıṣāl cüst u cū itmeden ḫālī olmayup fikri aḳrān mābeyninde pesendīde-i pīr ü cevān ve eşʿār-ı dürer-bārı der-güş-ı ʿāşıḳān olmaġa sezā-vārdur ve gül gibi ābdār olur şiʿri budur. Bu ebyāt cümleden şebt olundı.

*Beyt* : Vaṣf-ı ruḫsāruñda gül mecmuʿa-ı zer-kārdur
Leblerüñ medḥinde her bir ġonce bir ṭomardur

[*Diğer*] : Seg-i kūyuña sifāli içün olaydı meʾmūr
Üstüḫ ān-ı serüñi kāse ideydi faġfūr

[*Diğer*] : Şöyle ġālibdür dilā żaʿfi bu cism-i lā-ġāruñ
Üstine düşseydi maḥv olmaz ḫayāl-i sağāruñ

[*Diger*] : Aldı gönlün gülşen-i ḥüsnüñ gül-i raʿnāları
Kime feryād eylesünler bülbül-i şeydāları

[*Diger*] : Ḳondı bir serv-i ser-efrāze gönül şehbāzı
Görüñüz nice bülend eyledi ol pervāzı

[*Diger*] : Cān çekişme eger ol ḫūnī seni ḳılsa helāk
Yāre bir cānā nedür çıḳ bu ḳadar ʿarbedeler

Meẕkūr Vecdī evāil-i ḥālinde Vecdī taḫallüṣ itmişler ṣoñra o maʿnādan **BE138a** şehbāz-ı ṭabʿı pervāz idüp ve nāmı daḫi ʿAbdülkerīm olmaḳ münāsebetiyle ve esmānuñ müsemmāsından tesir olup kirāmdan olmaḳ arzūsıyla ṣaḥīfe-i rūzgārda nāmum Nāmī olsun diyü Kirāme taḫalluṣ itmişdür. Ḥāliyā Kirāmī taḫalluṣı ile meẕkūr olur.

Vecdiyā ṣol deñlü ġālibdür tenümde żaʿf kim
Üstime bir pişe ḳonsa ṣanurum bil duman

**VAṢLĪ EFENDİ** : Ṣofyevī-i maʿārifdür. Rūz u şeb ʿilme müdāvemet gösterüp **F196a** taʿrifden müberrā ve tavṣīfden muʿarrādur. Zīrā ki kemāl ehlinüñ ḳademine yüz sürüp kesb-i **B122b** maʿrifet itmişdür. Ol yār-ı nīk-nām ʿale'd-devām sīm-endām dilberlerüñ ḫayāl-i ḫāmıyle serāy-ı viṣāllerine vüṣūl ve ḫıdmetlerine irmege yol bulmaḳ ārzūsında ümmīddür ki her birinden maḳṣūd olan maʿhūdına irişüp **V131a** vāṣilīnden ve maʿārifinden **S217a** ola. Ḳuvvet-i şiʿriyyesi **BE138b** Fārisī dilinde peẕir-i ḫūb ve Türkīde merġūbdur. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur şebt olundı.

*Şiʿr*: Nice teşbih ideyin kend'özüme māh-ı nevi
Żaʿfumuñ ḳuvveti var ḳuvvetimüñ żaʿfı ḳavī

[*Diger*] : Ruḫ-ı ālüñdeki ḥamret güneş üstinde şafaḳ
Ya meger āteş-i ruḫsāruñ olsa ʿulvī

[*Diger*] : Vaṣlī-i sūḫte-dil ʿizzüñi maḳṣūd idinür
Oḳıyup ruḫlarunuñ şevḳine mışbāḥ ṣanur

Bu ḳıṭʿa daḫi anuñdur.

*Ve lehu Ḳıṭ'a*: Telef ḳılma be-ġāyet ṣaḳla malı
Ki zīrā māli ġāyet ṣaḳlamalı

Kemāl ü faẓl olupdur gerçi maṭlūb
Kemālüñ daḥi māl oldı me'ālī

**VUṢLATĪ-İ Ṣofyevī:** Ṭālib-i ʿilm ve bende-i aṣḥāb-ı **Ü127b** ḥilm ve ol bülbül-i gülşen-i cān vuṣlat-ı ġonce-dehānān-ı zamān ile hemīşe ʿayş u ḥużūr ile şād ü ḫandān ve çāker-i kemīne-i erbāb-ı ʿirfān kimesnedür. Ṭabiʿat-ı naẓmiyyesi pür-ziver **S217b** ve eşʿār-ı dürer-bārı pesend-i güş-ı cumhūrdur. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt-i ābdār teskīn-baḫş-ı dil-i zār anuñ güftārındandur şebt olundı. **F196b**

*Şiʿr* : Gülzār nedür eyle ruḥ-ı yārı temāşā
Hem cāna ṣafālar vire hem yārı temāşā

*Naẓīre li-mü'ellifihi el-cevāb* **B123a**

Seyrümde dün andum gül ü gülzārı temāşā
Küyunda idem gibi bugün yārı temāşā

[*Diğer*] : Dilā peykān-ı hicrüñden yürek kim ġarḳ-ı ḫūn olmış
Dehān-ı ġoncesi fikrine varup ser-nikūn olmış

**VİṢĀLĪ ÇELEBİ**: İstanbullıdur. Çoḳ zamāndur ki şemere-i şecere-i cevānī ve şecere-i semere-i ʿunfūʿanī aʿnī dürr-i deryā-yı maʿānī ve lāyıḳ-ı güş-vāre-i taḫt-ı sulṭānīye sezā-vār ve erzānī olan şāh-zāde-i zamān Sulṭān Selīm Ḫān ḥażretlerinüñ dergāh-ı keyvān ve āsitān-ı āsmān-mekānlarında hem-nişin-i erbāb-ı maʿārif ve hemdem-i aṣḥāb-ı **BE139a** leṭāyifdür. Anuñçün **S218a** müşārünileyh şeh-zādenüñ naẓar-ı kimyā-eşerlerine maẓhar düşüp ol bābda aḳrān içre rū-şinās **W127b** ve pesendīde-i enās olmışdur. Ve bi't-ṭabʿ aḳsām-ı naẓma māyil ve tarz-ı ḳaṣīde vü ġazelde pesend-i ehl-i dil olmaġın zebān-ı Fürsüñ ḍurūb-ı emṡāl żabtına cidd ü cehd ḳılup geregin gibi edāsına ḳādir geçinür. Eşʿārı her dilde vāfir. Bes bu ġazel ve bir maṭlaʿ anuñdur.

*Ġazel*: Bir menzil alsa tīr-i murādum nişāneden
Olsam ḫalāṣ cevr-i kemān-ı zamāneden

Teḥsīn-i şāhbāz-ı hümā āşiyāne kim **S218b**
Rūḥānīdür ġıdası degül āb u dāneden

Ser-pā bürehne ʿāşıḳ-ı ābdāl olup sañā
ʿÜryān dāġ-ı ʿışḳuñ ile doġdum anadan **F197a Ü128a**

ʿAnḳā-yı çarḫ-ı beyżā-yı māh ile doġmadan
Murġ-ı dili uçurmuş idüm āşiyāneden

Tīr-i cefāyı bağrına mıżmar çeküp dimiş
Çekmek Viṣālī adımızı yār yāneden

[*Diğer*] : Şemşīr-i ʿışḳ-ı yāre sīneñ sīne-çākiyüm
Bir ḳāmeti ḳıyāmet efendi belā kim

Bu bir nice beyt anlaruñ bir Fārisī kasīdesindendür kendü iʿtiḳādıyla yazılmışdur ta maʿlūm ola.

*Ve lehu eyżan fī naẓmi'l-Fārisī:*

فکر شاعر گلشن و هر شعررنگین گلیست
بلبلان عشق ترا از هر گل او صد انین [401]

قصهء شق القمر پرسیدم احمد بخواب
گر داشارت سوي ابروي تو خير المرسلين [402]

شعر موزون سیه چرده نگارست خالدار
جلوه گاهش مجلسي محبوب رب العالمين [403]

---

401 Fikr-i şāʿir gülşen ü her şiʿr-i rengīn gulist
Bülbülān-ı ʿışḳ-ı turā ez her gül-i u ṣad enīn
Şāʿirin fikri gül bahçesi, her şiir renkli bir güldür. Senin aşkının bülbüllerinin onun her gülünden yüz inlemesi vardır.

402 Ḳıṣṣa-i şaḳḳu'l-ḳamer porsīdīm ez Aḥmed be-ḫāb
Kerd işāret sū-yı ebrū-yı tu ḫayru'l-murselīn
Rüyada Ahmed'den ayın ikiye bölünüş hikayesini sorduk. Peygamberlerin en hayırlısı senin kaşına doğru işaret etti.

403 Şiʿr-i mevzūn siyeh çerde nigārest ḫāldār
Cilvegāheş meclisī maḥbūb-ı rabbu'l-ʿālemīn
Vezinli şiir, benli esmer bir güzeldir; onun cilvegâhı, âlemlerin Rabbinin sevdiği bir meclistir.

B123b BE140a S219a

**VĀHĪ-İ İstanbūlī** : Cüzī ve küllī taḥṣīl-i maʿrifet ve tekmīl-i ḥayṣiyyet itmek üzre iken ʿışḳ-ı cevānān-ı āteşīn-ruḫsār ile āh u vāha hem-nefes ü hemdem ü maḥrem olup ʿışḳ ile perīşān-rūzgār W131a olmadın āḫir ʿavn-i İlāhī ve muʿavenet-i taḳdīr-i nā-mütenāhi irişüp ṣāḥib-saʿādetlerüñ naẓar-ı kimyā eşerlerine maẓhar düşüp evḳāf-ı müteferriḳa tevliyetine maḥall ü sezā-vār olmış. Ḥāliyā şehr-i mezbūrda cemʿiyyet-i ḫāṭır ile zindegāni ve ʿayş ü ʿişretle rūzgāruñ kāmrānıdur. Ḳuvvet-i şiʿriyyesi ḫūb u pür-zīver ve bu bir iki beyt ki vaṣf-ı dilberān-ı şehr-āşūbdur şebt olundı.

*Naẓm* : İtsem ʿaceb mi derd ile feryād muttasıl
Nālem ṣada o sīne ceres dil içinde dil F197b

[*Diger*] : ʿAceb mi ḫançerüñ çāki benüm gitmezse sīnemden S219b
Bilürsün ḫāke yir eyler aḳar ṣu mā-teḳaddümden

[*Diger*] : Neler ḳıldı baña bilmez miyüm zülfüñ ne sāḥirdür
Nice kez ḳanuma girmiş durur ġamzeñ saña ferdür

*Naẓīre li mü'ellifihi :*
Egerçi kim dil almaḳda gözüñ üstād-ı sāḥirdür
Beli ḳan dökmede ol ġamze-i ḫūn-ḫāre māhirdür

**VĀLĪ:** İstanbullıdur. Dergāh-ı muʿallā yeñiçerilerindendür. Cemāl-i bī-naẓīr ile reşk-i Yūsuf-ı ṣānī ve kemāl-i dil-peẕīr ile mıṣr-ı ḥüsnüñ ʿazīz-i cihānı ve kişver-i cānuñ vālī-i kāmrānıdur. Edā-yı pāk ile Ü128b ḥayāt-baḫş-ı ʿuşşāḳ ve rāḥat-resān-ı ġamz-hā-yı firāḳ ẓurafā-yı cihān ve hemīşe şuʿarā-yı BE140a zamān ile ʿahd-i vişāḳ üzre olup meẕkūrlaruñ ṭāḳatlerin ṭāḳ itmeden ḫālī degüldür. Bu ġazel-i ābdār ki vaṣf-ı eyyām-ı bahār vāḳıʿ olmışdur ol şāʿir-i lāle-ʿıẕāruñ güftār-ı dürer-bārındandur şebt olundı. Şiʿri bu ġazeldür maʿlūm-ı ʿuşşāḳ-ı çāpār ola.

*Naẓm* : Taḫt-ı zümürrüd üzre geçüp Ḫusrev-i bī-hār
İtdi şukūfe dirhemini ʿāleme nişār S220a

[*Diger*] : Sünbül benefşe rūy-i gülistānı ḳıldı zeyn W131b
Rūy-i nigārı nite ki bu zülf-i müşk-bār

Beñzer diyü çemende nihāl-i bülendüñe
Serv ayaġına geldi yüzün sürdi cūy-bār B124a

Bir goncenüñ ġamıyla çü ʿuşşāḳ-ı bī-nevā
Şāḥ-ı gül üzre nağmeler itmekdedür hezār

Ġark oldı baḥr-ı eşküme Vālī-i ḫaste dil
Ol serv-i mü-miyānı daḫi itmedi kenār

**Ü126a VAṢFĪ:** Ḥalebden ve zümre-i ehl-i ṭarabdan zamān-ı şebābda ve bu sarāy-ı ḫarābda maṭlūb-ı erbāb-ı ʿuḳūl olan İstanbula müteveccih olup yārān-ı ṣafā ile ve ḫılān-ı vefā ile buluşup ʿale'l-ḫuṣuṣ şuʿarā-yı siḥr-āferīn ve ümerā-yı ḫuceste-āyīn ile hem-nişīn ve muḳarreb-i meclis-i ʿulemā-yı dīn olup zebān-ı Fürsi tekmīl ve lisān-ı ʿArabı taḥṣīl itmiş. Ḫayfā ki ḫod-rāyi ve her zīḥ-i ḫotend olmağın ʿizz ü temkīnden behremend degül ġāyet ile ter-mizāc oldıġı bī-ʿilācdur. Degme kimse ile imtizāc idemez feemmā āvāz-ı pür-sūzı ḫalet-baḫş-ı ʿuşşāḳ-ı bā-nevā ve nağāmāt-ı dil-efrūzı sūz-endāz-ı dil-i ümerā ve muṣāḥabet-i laṭīfi maḳbūl-i suḫen-güzerān-ı cihān ve ebyāt-ı şerīfi pesend-i yārān-ı zamāndur. El-ḥaḳ evṣāf-ı mecālis-ārālığı ḳalem-i dü-zebān ile beyāne gelüp vaṣf olınmaz. Bu güftār-ı ʿāşıḳāne ol yār-ı yegānenüñdür.

Meded öldüm baña bir çāre didüm didi o yār
Mübtelā-yı marīż-i ʿışḳ olana çāre mi var

[*Diğer*] : Bāde-i gül-rengsiz ʿālemde bir dem degül
Bezm-i ʿālemden ḫaberdār olmayan ādem degül

[*Diğer*] : ʿUşşāḳa cefāyı o perī bī-sebeb eyler
Aġyāra velī mihr ü vefāyı ʿaceb eyler

Bu ġazel-i bī-bedel-i pür-meşel daḫi anlaruñdur.

Dil-i dīvānenüñ ıslāḥına tedbīr olmaz
Ser-i zülfüñ var iken boynına zencīr olmaz

Müddet-i ʿömrde dil yār ġamın çekdügini
Şerḥ itmek dilesem ḳābil-i taḥrīr olmaz

Ol ḳadar bezm-i ḫayālüñde bu şeb mest oldum
Ẕevḳe dā'irdür anı şorma ki taʿbīr olmaz

Ṭutalum eyleye taṣvīr muṣavver yārimi
Līk nāz ile ḫırām itmesi taṣvīr olmaz

Yār Vaṣfīyi helāk eylerin eñ ṣoñra dimiş
Söyleñ añа ne ṭurur ḫayr işe te'hīr olmaz **F198a**

**Fī ḥarfi'l-hā**

**HÜDĀYĪ ÇELEBİ:** İstanbullıdur. Muṣallī Çelebi dimekle meşhūr ve aḫlāḳ-ı ḥamīde ile efvāhda meẕkūr ve bir miḳdār ʿulūm-ı ʿArabiyye kavāʿidinden ḫabīr ve fenn-i pür fevāid-i Fārisīde bī-naẓīrdür. El-ḥaḳ ṭūṭī-i şeker-ḫā ve ol bülbül-i gülzār-ı vefā ʿilm-i mūsiḳīde usūl-bend-i zamān ve her bir türkīsi pesend-i ẓurafā-yı cihān nagāmāt-ı dil-keşi ġāyetde ḫoş ve terennümāt-ı **S220b** ḫoşı ziyāde dil-keş ve aḳsām-ı şiʿrīñ fünūnından behrever ʿale'l-ḫuṣuṣ ṭarz-ı ġazelde fuṣaḥā-yı ʿAcem gibi edā-yı bülend ile dil-pesend ve ḳaṣīde vü müseddesi rengīn ü selīs ve murabbaʿ u taḫmīsi leẕīẕ **BE140b** ü nefīs ṭarīḳında mübdiʿ ve ṭarzında muḫteriʿdür. Burc-ı rıfʿatinde tābān olan kevkeb-i naẓm-ı nūr-efşānı ve necm-i hādī-i mānend-i raḫşān olan maʿānī-i nāzük-beyānı pertev-endāz-ı her merzbūm olalı maḳbūl-i ṭabʿ-ı ẓurafā-yı Rūm olmışdur. Bu bir ġazel ve bir ḳaç beyt-i bī-mişl şebt olundı.

*Ġazel*: Ey ḳaşı yā ḫadeng ile sīnem nişāne dik
Nāzük miṣāl servdür ol bāġ-ı cāne dik **Ü129a W132a**

Tīrüñle sīnemi yeter itdüñ delik delik
Şimdengirü ʿaṣā-yı dil-i nātüvāne dik

Ey cān ṭabībi tīġ-ı ġamuñ sīnem itdi çāk
Gel süzen-i müjeñile yine nāzükāne dik

Gül dikme bāġa ʿārıż-ı dilber yiter diyü **S221a**
Serv ü çenār geldi yine bāġbāne dek

Niçün kebāb-ı bezm-i nigār olmaduñ diyü
Geldi ḫoroş cür'et idüp ḫāk-i pāyine dek

ʿUşşāḳ içinde eyle Hüdāyīyi ser-firāz
Ey Yūsuf-ı zamāne başın kes sināne dik **F198b**

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

[*Diger*] : Didüm yoluña nişār itdi sīm-i eşk gözüm
Didi ol şāh-ı cihān ḫayli terlemiş merdüm

[*Diger*] : Belālaruñ dil-i ʿuşşāḳ-ı dil-fikāre gerek
Belī ʿināyet-i raḥmet günehkāre gerek

Sipihri gör ki çeker sīnesine bir māhı
Hemān felekde begüm ṭāliʿ ü sitāre gerek

[*Diger*] : Ḳomadı şuda şafā ʿārıż-ı ʿālem-tābuñ
Çekilüp döndügi andan bu imiş dolabuñ **B124b**

Cüylarda degül ey Yūsuf-ı şānī girdāb
Reşk-i çāh-ı żekanın bağrını deldi anuñ **S221b**

[*Diger*] : Gitdi ʿaḳlum gibi ol rūḥ-ı revānum gelmez
Yine ḥaşr olmayacaḳ sīneye cānum gelmez

[*Diger*] : Tağıtsa şabā ṭurresin ol silsile-i münuñ
Ditrerdük sevdāsı ḳamu ehl-i cünūnuñ

Reyḥān ḫaṭı sünbül şaçı gül-ruḫları büyi
Elden ḳoma dirler baña destini sebūnuñ

Diş yāreleri var leb-i sāḳide şanasın
Ter-mīvedür ol kim ṭoḳınur zaḫmı ṭolunuñ

[*Diger*] : Bir māhı çeker sīneye şol kim gicelerde
Rūşen dil olur hāle gibi devr-i ḳamerde

[*Ġazel*] : Leylā elinde kāse-i Mecnūn ʿāmiri
Ṣūretde şındı maʿnāda yapıldı ḫāṭırı **BE141a W132b**

Ben şābitem ḳapuñda güneş şehri seyr ider
Bir görme bendeñ ile şehā anda sāiri

Şehlā gözüñ gözetmeyeli oldı dil ḫarāb
Vay ol ʿimāretüñ ki ʿalīl ola nāẓırı **Ü129b**

ʿArż itme yāre ḳaddüñi dīvār-ı bāġdan
Ey serv bir iş eyleme ḥaddüñden aşırı

Ṭoġruluk ile eyler elif ḳāmetine meyl
Anuñla bāṭını ile bir ola ẓāhiri

Dīdār-ı yāre baḳ heves-i bāġ-ı ḫuldı ḳo
Ḫoşdur Hüdāyī her kişi ḫoş görse ḥāżırı

**HĀTIFĪ:** Mevlid-i laṭīfi Anḳara ve nām-ı şerīfi ʿAbdurraḥmandur. **B125a** Ḳużāt zümresindendür. Ol yār-ı ḫuceste-ḫıṣāl rūz u şeb maḥrem-i erbāb-ı maʿārif olup taḥṣīl-i kemāl idüp ser-āmed-i aḳrān u emāṣil olmış. Zīrā ki ʿulūm-ı ʿArabiyyeyi geregi gibi bilmiş ve zebān-ı Fürsüñ müşkilātına esb-i ḥāl ḳılup ḍurūb-ı emṣāl ve lāzım olan me'ālin żabt idüp tekellümine müdāvemet gösterüp maḳbūl-i ehl-i maʿrifet kimesnedür. Ṭabʿ-ı nāzüki elsīne-i şelāşede naẓm-ı dil-küşāya ḳādir ve her birinüñ edāsına şāʿir-i sāḥir ʿilm-i edvārda māhir ve leṭāyif-i feraḥ-fezāsı vāfirdür. Bu bir nice maṭlaʿ ve bu bir nice beyt anlaruñ naẓm-ı dürer-bārlarındandur. **F199a S223a**

*Ebyāt* : Yaş ile gözlerüm müjemi pür dür itdiler
Bilsem ki bu ḳadar düri ḳandan düretdiler

Düşmüşdi ḫalḳ ayaḳdan iricek meh-i ṣıyām
ʿIyd oldı sāḳiler meyi yine türetdiler

Miskīn gazāl nice bıraḳmaya nāfesin
Gīsūlaruñ şehā ḳatı ḳanın ḳurutdılar

Ḳaddüñ görüp ṣanavber ü serv oldılar ḫacel
Gerçi ki görmeden anı ḫayli ṣorıtdılar

Nār-ı cahīmden yüri ḫavf itme Hātıfī
Ol küşeyi ulular içün hep ḳurutdılar

**HĀTIFĪ:** Nigdedendür. Dānişmend-i hüşmend ṭāifesinden **S222a** hemīşe muttaṣıl taḥṣīl-i ʿulūm itmege evḳāt-ı ʿazīzin ṣarf idüp hemdem-i erbāb-ı kemāl ve muṣāḥabet-i aṣḥāb-ı ʿizz ü iḳbālle maḥrem geçinüp ve ḥadd-ı ẕātında maʿārifle beyne'l-aḳrān ʿārif-i zamān ve kemāl ile yārān yanında

mükemmel-i devrān ve naẓm-ı dürer-bārı maʿānī-i laṭīf ile ārāste ve eşʿār-ı âbdārı maʾmūn-ı ḫāṣ ile pīrāste ve ol ṭūṭī-i şīrīn-maḳālūñ ve ʿandelīb-i ferḫunde-meʿālūñ egerçi ġazeliyyātı çoḳ degül ammā sözleri rengīn ü şīrīn ü bī-mişāl idügine söz yoḳdur. Bu ġazel-i pür-meşel ol yār-ı bī-bedelūñdür.

*Ġazel*: Meger ol laʿl-i şeker-ḫāya ṭūṭī dil uzatmışdur
Urup dest-i ḳażā aġzını burnını ḳanatmışdur

Görelden dāġlar ile sīnemūñ zeyn olduġun cānā
Uşup evrāḳ-ı gül ṣaḥn-ı gülistānı ṭonatmışdur **Ü130a**

Olaldan ʿāşıḳ-ı şeydāsı bed-ter sābice ṭufluñ **S222b**
Külāhın āhumuñ dūdı kebūdı göge atmışdur **F199b**

Leb-i laʿl-i ʿaraḳ-nākine öykünmiş diyü sāḳī
ʿAraḳla bāde-i nābı biri birine ḳatmışdur

Şeb-i tāryek-i ġamda öykünürmiş rişte-i eşke
Şehābuñ Hātıfī çarḫ-ı felek ipin uzatmışdur **BE141b W133a**

**HELĀKĪ ÇELEBİ:** Ḳaramanīdür. ʿİlm-i ẓāhire meşġūl ve ʿulemā içre maḳbūl olmaḳ üzre iken ferāġat eyleyüp ehl-i cihet ve muḳtedā-yı ehl-i sünnet-i cemaʿātdan olmışdur. Niḥāl-i **S223b** ṭabʿ-ı ser-bülendi şiʿre māyil ve zebān-ı Fārisī bilmede üstādān gibi ḳābil eşʿār-ı ḫoş-āyendesi efvāhda bī-ḳıyās ve meẕkūruñ ebyāt-ı bī-mişāli beyne'n-nās meşhūr bu eşʿār anuñdur şebt olundı.

*Beyt*: Egleyen gönlümi gerçi mey-i cām olsa gerek
Dostum baña lebüñsüz o ḥarām olsa gerek **B125b**

Pertev-i mihr-i ruḫuñ ẕerrece eylerse ṭulūʿ
Māh-ı bedrüñ işi ol günde tamām olsa gerek

[*Diğer*] : Eşk-i çeşmüm aḳsa ṭañ mı rūy-i zībādan yaña
Meyl ider insān olan elbet temāşādan yaña

Gerçi nāzükdür Helākī süz-i üslūb-ı ḥasen
Nāle-i ʿışḳ içre dem-sāz olan eyidür baña

[*Diger*] : Libāsın ol büt-i sīmīn-beden çün itdi sefīd
Ṣanasın ebr-i sefīd içre ṭoġdı bir ḫurşīd

**HİLĀLİ:** İstanbulīdür. Ẕihn-i selīmi pāk ve tevsen-i ṭabʿ-ı **S224a** mustaḳīmi cüst ü çālāk evṣāf-ı ḥamīdesin güş ḳıldıġumuz şuʿarādandur. Ḫayli nāzük ü bārik ve kendü de żaʿf ile miṣāl-i hilāl-i zār u bī-mecāl imiş lākin şāʿir-i metīn ve sāḥir-i siḥr-āferīndür. Şiʿr-i dil-süzı mānend-i naẓm-ı Ḫusrev ve maʿānī-i daḳīḳ ile **F200a** māh-ı nev gibi nā-peydā ve bī-hemtā vāḳıʿ olmışdur. Cümlesinden **BE142a** bir iki beyt şebt olundı naẓmı budur.

Ġurūr-ı ḥüsn ile dilber ki nāze yüz ṭutdı
Belā-yı ʿışḳ ile ʿāşıḳ niyāze yüz ṭutdı **Ü130b**

Ḥaẓer ḳıl ey gül-i raʿnā niyāz-ı bülbülden
Hezār dest ile ol bī-niyāze yüz ṭutdı

**HİLĀLİ** : Mevlidi İstanbūl ve ismi Ramażandur. Dergāh-ı muʿallānuñ silaḥdārī zümresindendür. **W133b** Ḳaşı Hilāl dimekle meşhūr-ı zamān ve maʿrūf-ı cihān ve **S224b** müşārūnileyh bālbenān kimesnedür. Ādāb-ı musāḥabeti şīrīn ü laṭīf ve leṭāyif-i nāzüki rengīn vāḳıʿ olmışdur. Sābıḳan ʿArabīden cüzʿī ḥabīr ve zebān-ı Fārisīden dil-peẕīr olan eşʿār-ı şuʿarā-yı ʿAcemi tetebbuʿ itmede bī-naẓīr ve ḳuvvet-i şiʿriyyesi maʿlūm-ı yārān ve maḳbūl-i pīr ü cevān olup bu bir nice beyt anuñdur.

*Şi'r*: Ḥalḳa-i cām-ı müselsel ne ʿaceb dām ancaḳ
Murġ-ı zīrekleri devrānuñ añа rām ancaḳ

[*Diger*] : Bu gün meyḫānelerde dūd-ı āhumdan ʿalem çekdüm
Göñül ġam-ḫānesin pāk itmege çārūb-ı ġam çekdüm

[*Diger*] : Beni ʿüryān u biryān itdi bir dellāk-i sīmīn-ber
Ki ḳuzgun müşterisidür anuñ mihr-i şabā-güster

**HİMMETİ**: **B126a** Ṣofyevīdür. Mülāzimīn zümresindendür. Himmet-i ʿālīyesin rūz u şeb kesb-i feżāyil itmege mebẕūl idüp geregi gibi ʿulūmı ve zebān-ı Fārisīyi ḥāsıl **S225a** ḳılmışdur. Bu bir nice beyt anuñdur ẓuhūra gelüp mesṭūr u meẕkūr olundı. **BE142b**

*Şi'r*: Çün ḫāke gün gibi ider ol mehlikā naẓar
Ḥikmet nedür ki ẕerrece itmez baña naẓar **F200b**

Manẓūr-ı ʿālem olmasa āyīne ruḫuñu
İtmezler idi ṣüretüñe dāimā naẓar

[*Diğer*] : Lutf itmese yār ʿāşıḳuñ işi başa varmaz
Allah oñarmaduğunı kimse oñarmaz

**HĀTIFĪ:** Gelibolı muḳābelesinde Labseki dimekle maʿrūf ḳaṣabadan zümre-i mülāzimīndendür. Rüz u şeb mülāzemet-i erbāb-ı devlet ve ḫıdmet-i ehl-i maʿrifet idüp aḳrān içre meşhūr ve maʿārif-i cüzʾī vü küllī ile maḳbūl-i cumhūr ve zebān-ı Fürsden behreverdür ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi tāze vü ter ve maḳbūl-i ehl-i hüner olmadan ḫālī **Ü131a** degüldür. Bu bir iki üç beyt anuñdur ẕikr olundı şiʿri budur .

*Şi'r*: Her ḳaçan ʿāşıḳ maḥabbet ʿāleminden ursa lāf
Aṣlı vardur anı sen ey müddeʿī ṣanma güzāf

Vaṣf idicek ḳāmet-i şimşāduñı gülşende bād
Lerze ṭutdı ʿar ʿarı vü serve geldi inḥirāf

Bağrına başar tekellüfsüz alup maʿşūḳını
Ḳangı ʿāşıḳ kim ola āyīne gibi ḳalbi ṣāf

**HEMDEMĪ-İ ʿACEM:** Tebrizdendür. Tālib-i erbāb-ı kemāl ve bende-i pīrān-ı vecd ü ḥāl ve ḫıdmet-i erbāb-ı hüner ārzūsıyla terk-i **V134a** diyār idüp siyāḥat ṭarīḳıyla üftān u ḫizān ziyāret-i āsitān-ı laṭīf Ḥażret-i İmam ʿAlī ve Ḥüseyn ve ṭavāf-ı Kaʿbe-i şerīf ve rauża-i seyyidü's-şaḳaleyn *ʿaleyhiṣṣalātü ve's-selām* ḳılup **S225b** müsāfir-i baḥr ü ber geçinüp her küşeden ṣāḥib-tüşe ve her vādiden ḫaberdār ve ḫaṭṭ-ı nestaʿlıḳ yazmada peyrev-i Mir ʿAlī ve pādişā vü efşān **B126b** kesmede bī-hemtā ve nefsinde rind ü lāubālī vü ʿāşıḳ-pīşe **F201a** ve fikr-i cevānān-ı suḫendān ile ṣāḥib-endīşe olmagın rüz u şeb şuʿarā-yı müteḳaddimīnüñ eşʿārın ve fuṣaḥā-yı müteaḫḫirīnüñ güftārın tetebbuʿ idüp ve her birinüñ ebyāt-ı güzīdesin ve kelimāt-ı pesendīdesin bir mertebede ezberlemiş ki erbāb-ı maʿānī olan ẕurafā-yı rüzgār ol yār-ı suḫendānı Ayaḳlu Cönk laḳābıyla ser-efrāz u nāmdār ḳılmışlar ve kendünüñ daḥi ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ḫūb u merġūbdur. Naẓm-ı ʿāşıḳānesi

çoḳdur bu üç dâne **S226a** maṭla‘-ı Fârisî ki naẓîri yoḳdur anlaruñdur şebt olundı. **BE143a**

*Maṭla‘* : من غمدیده را مجنون محنت دیده گریدی
نهادی پشت دست و بهتر از خویشم پسندیدی [404]

کنونکه که صاحب حسني زروي دلداری
چه کم شود ز تو گر خاطري بدست آری [405]

آنرا که طریق همدمی نیست
با او منشین که ادمي نیست [406]

**Ū131b Fî ḥarfi'l-yâ**

Efṣaḥü'l-fuṣaḥâ ve emlehü'ş-şu‘arâ a‘nî **W134b** Ḥażret-i **YAḤYÂ:** İstanbulda neşv ü nemâ bulmağla şehr-i mezbûrdan ta‘dâd olınur. Muḳeddemâ ol şâ‘ir-i nîk-nihâd pâdişâh-ı **S226b** dîn-ârâ ve sulṭân-ı kişver-küşâ ve ḫâḳân-ı keyvân-rıf‘at ve şâhenşâh-ı ḫürşid-menzilet ḥażretlerinüñ hemîşe himmet -i ‘âlîyeleri ile dergâh-ı murâd-baḫşlarında ‘âlî ze‘âmete mutaṣarrıf ve ṣâḥib-sa‘âdetlerüñ âdâb-ı ṣoḥbet-i ḫâṣlarına künhüyle vâḳıf ve meydân-ı belâğatde raḫş-ı ṭab‘ı **F201b** şi‘rüñ vâdîsine cüst ü çâlâk ve herkesden öñdül almada bî-naẓîr ve ‘arṣa-i faṣâḥatde şu‘arâ-yı zamân içre zebân-âver ü bî-bâk ve geregi gibi dilîr ve ṭarz-ı meşnevîde şâ‘ir-i muḫteri‘ ve sâḥir-i mübdi‘ olduġı gün gibi ‘ayân u rûşen ve edâ-yı ḫoş-âyende ve güftâr-ı pesendîde ile fuṣaḥâ-yı müteḳaddimîn ve şu‘arâ-yı müteaḫḫirîn gibi ṣâḥib-ḥamsedür. **S227a** El-ḳıṣṣa bu devrde ẓurafâ-yı Rûm ve erbâb-ı ‘ulûm içre eş‘âr-ı nâzük dimede şâ‘ir çoḳdur lâkin üslûb-ı **BE143b** meşnevîde añа mânend **B127a** yoḳdur zîrâ ki kitâbları ma‘ânî-i dil-firîb ile bî-naẓîr ve ser-â-ser ḥikâyât-ı ġarîb ile dil-peẕîr ‘ale'l-ḫuṣuṣ **Şâh u Gedâsı** maḳbûl-i şâh u derviş ḥasb-i ḥâl-i ‘uşşâḳ-ı dil-rîşdür. Ḥadd-ı ẕâtında ‘âşıḳ-pîşe ve nîk-endîşe olmaġın ġazel-i bî-bedelleri cümleten ‘âşıḳâne ve ser-â-pâ edâ-yı

---

404. Men-i ġam-dîde râ Mecnûn miḥnet-dîde ger dîdî
Nihâdî poşt-ı dest ü dilber bihter ez ḫişem pesendîdî
Ben gamlıyı, çile çekmiş Mecnun görseydi, beni tebrik edip kendinden daha iyi görürdü.

405 Kunûn geh ki şâḥib ḥusnî zi rûy-ı dil-dârî
Çi kem şeved zi tu ger ḫâṭırî be-dest ârî
Madem ki sen şu anda güzellik sahibisin, gönül almak için bir hatır sorsan neyin azalır?

406 Ân râ ki ṭarîḳ-ı Hemdemî nîst
Bâ u me nişîn ki Âdemî nîst
Hemdemlik yolundan uzak olanla birlikte olma, çünkü o insan değildir.

nāzük ile rindāne ve her biri meşhūr-ı zamāne olmışdur. Bir iki ġazel ile bir ḳaç beyt anuñdur şebt olundı. **V135a**

*Ġazel*: Ḥammām gibi odlara yaḳup bu çākeri
Ḳanuma girdi girmedi ḥammāme ol perī

Bir himmet eyleñ ola ki ḥammāme gire yār
Ey başı ḳaba yalın ayaḳ Rūm erenleri

Ḫalvetde nūr görmek ise ḳaṣdı zāhidüñ **S227b**
Ḥammām içinde görsün o māh-ı münevveri **Ü132a**

Ḥammām içini beñzedürin cāy-i maḥşere
Kim olur anda şāh gedānuñ berāberi

Yaḥyā ṣu dutmaġ içün ayaġına ol mehüñ
Güyā ki ṭaṣ idindi felek mihr-i enveri **F202a**

*Ġazel*: Derbān-ı pādişāh idüp ol serv-i ḳāmeti
Devrān yine ḳapuya getürdi ḳıyāmeti

Süzüni süzüni varayın āsitānına
Dergāhdan süre beni ḫışm ile ġāyeti

Çoḳ ẓulm idüp durur baña ben şöyle ṣanurum
Dīvāne varan anda ider hep şikāyeti

Çāk itdi ḳapusına beni şöyle hemān
Gün gibi çın seherde görünce ol āfeti

Yaḥyā baḳınca añā hemān kendüden geçer **BE144a**
Derdā ki hicr-i yār ile ṭāḳ oldı ṭāḳati **S228a**

[*Diger*] : Dār-ı dünyā delü gönlüm gibi vīrān olsa
Ne cihān olsa ne cān olsa ne hicrān olsa

Kāşki sevdigümi sevse ḳamu ḫalḳ-ı cihān
Sözümüz cümle hemān ḳıṣṣa-i cānān olsa

Bir demür ṭaġı delüp boynuna almaġ gibidür
Her kişi ʿāşıḳ olurdı eger āsān olsa

[*Diger*] : ʿAḳlum almaḳdan ise cānumı al didüm añа
Ol perī güldi didi ʿaḳluñ alan cānuñ ala

[*Diger*] : Dilbendüñi nāz ile ẓarīfāne şararsın
Meydān-ı maḥabbetde gezüp ʿāşıḳ ararsın

Sen ġonce gibi gāh yeşil gāh ḳızıl giy **B127b**
Üftādelerüñ berk-i ḫazān gibi şararsın

[*Diger*] : Ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ey ġāfil aġardı ṣaḳaluñ
Ḫaberüñ yoḳ seni ne ile boġazlar ecelüñ

[*Diger*] : Belli sevdüġü mi ṭaşa ṭutar yārini **B228b**
Añа şādum ki dirīġ itmez elinden geleni

Söyler ammā deheni cān gibi nā-peydādur
Hātıf-ı ġayb durur var ise yārüñ deheni

Yāre mey ṣunma raḳībā baña ḳan aġlatma
Cām gibi ṭutar āḫir gözümüñ yaşı seni

[*Diger*] : Ġamuñdan öldi bir ʿāşıḳ senüñ ʿömrüñ ziyād olsun
Mezārın gel ziyāret eyle bāri rūḥ[ı] şād olsun

Cihānda yaḫşi adıdur hemān bāḳī kalan ancaḳ
Gerek Ferhād-ı ʿışḳ olsun gerek Keyḳubād olsun

[*Diger*] : Aḫşamlayup o meh-rū ben nātüvānda yatmaz
Añа taʿaccüb itmek dilber yabanda yatmaz

[*Diger*] : Bir senüñ gibi efendinüñ ḳulı ḳurbanıyuz
ʿĀlemüñ sulṭānıyuz mülk-i cihānuñ ḫānıyuz

[*Diger*] : Şevḳümden ölürin yüzüñi kim görem senüñ
ʿArż-ı cemāl iderseñ efendi kerem senüñ **B229a**

[*Diger*] : Kimsenüñ gördügine rāżı degül cānum seni
Görmeyeydi kāşki ḳuluñ sulṭānum seni **V135b**

**YETİM ʿALİ ÇELEBİ:** İstanbullıdur. Babası dergāh-ı ʿālī bendelerinden yeñiçeri ṭāifesi içre Zaġarcı başı ve kendü de yeñiçeri bölügünde ʿulūfeye mutaṣarrıf iken raḥş-ı ṭabʿı ol semtden geçüp ferāġat ṭarīḳın **F202b** ṭutup dānişmend-i hūşmend olmaḳ temennāsıyla ʿilm-i ẓāhire müdāvemet gösterüp āḫir ḫāṭır-ı deryā-müeşşiri taṣavvufa māyil olup ḫıdmet-i meşāyiḫe irādet-i **BE144b** ṣādıḳ gösterüp taṣfiye-i bāṭın idüp seyr ü sülūka sālik ve eṭvāruñ rümūzundan çoḳ nesneye mālik olmış. Ḥadd-ı ẕātında derviş-ṣıfāt ve ādemī-ḫılḳat kimesne imiş. Ẕikr-i ḫayrın ve eşʿār-ı güzīdesin görüp işitdigümüz şuʿarādandur. Ol mālik-i hüner **S229b** ẓāhiren müsāfiret-i baḥr ü berr ḳılmaġla deryā-yı ʿilmden ġāyetde bā-ḫaber olmış. Ol cihetden yeñiçerilerüñ ıṣṭılaḥatın żabt idüp ol dil ile bir güzel ḳaṣīde-i bī-bedel pey dā ḳılmış ki ebyāt-ı dürer-bārı mānend-i dürr-i yetīm pesendīde-i güş-ı ṭabʿ-ı selīmdür ve ṭarz-ı ġazelde şāʿir-i muḫteriʿ-āyin ve cevāhir-i naẓmı reşk-i dürr-i şīmīn vāḳıʿ olmışdur. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur şebt oldı.

*Beyt*: Cünün vādilerin güşe-be-güşe cümle benden ṣor
Diyār-ı ʿaḳl-ı dūr-endīşi var kendin bilenden ṣor

[*Diger*] : Taşı taş üzre ḳoma bu dih-i vīrānda ṣaḳın
Yurd idinme bu hevelnāk-ı beyābānda ṣaḳın

[*Diger*] : Göz yaşı gibi ṣuyı ġam gibi āteşi var imiş
Ḳaysa Mecnūn dimeñüz ʿaḳl-ı maʿāşı var imiş

[*Diger*] : Post ḳaydın ḳuvvetini penbe-i dāġuñ bürüsün **S230a**
İki yapraġla yüri ʿāleme çal yuf borusun **B128a**

Post-ı pūşuñ ikisin ḳomadı şeh bir yirde
Kürk-i lā-büd ṭaġıdur görse ḳoyunuñ sürüsün **V136a**

**YŪSUF:** Vardar Yeñicesindendür. Ḥayretīnüñ birāderidür. Sīne-çāk dimekle **F203a** meşhūr ve eṭvār-ı rindāne ile meẕkūr ʿilm-i bāṭında maʿārif-i İlāhī ile ʿārif-i billāh **Ü133a** ve ṣūret-i ẓāhirde merdūd-ı ḫalḳ lākin maʿānīde maḳbūllullah ve hemīşe bāde-i **BE145a** tevḥīd ile mest ü lāubālī ve dem-be-dem neşā-ı tecrīd ile ḫarābāt ehlinüñ ṣāḥib-kemāli ve ʿarṣa-gāh-ı

mihr ü maḥabbetde vegā meydānınuñ ʿāşıḳ-ı bī-baḳı ve şemşīr-i şevḳüñ sīne-çāki kimse imiş. Eşʿārı muvaḥḥidāne ve güftārı rindāne vāḳıʿ olmışdur.

*Ġazel*: Biz tāc-ı ribā-yı ser-i şāhān-ı cihānuz
Biz ḫāk-i kefi pā-yi gedāyān-ı cihānuz **F230b**

Biz diñlemezüz ġulġulüni bülbül-i bāġuñ
Biz naġme-serāyān-ı gülistān-ı cinānuz

Āfāḳı bütün ṭutmış iken nāle-i ābdāl
Bu ṭurfe durur kim yine bī-nām u nişānuz

Bī-nām u nişānuz bu ʿaceb ḳavs ü ḳazādan
Her tīr-i belā kim atılur añа nişānuz

Ve maʿlūm-ı erbāb-ı hünerdür ki Yūsuf-ı sinān dirler böyle olsa bu maḳṭaʿ ki ehl-i maḥabbetle aṣḥāb-ı ḥased ḥaḳḳında dimiş ẓarāfetden ḫālī degül.

*Maḳṭaʿ*: Erbāb-ı maḥabbet bizi Yūsuf bilür ammā
Aṣḥāb-ı ḥased gözine ey dost sinānuz

Bu maṭlaʿ-ı derd-nāk daḫi ol yār-ı sīne-çāküñdür.

*Ve lehu eyżān*: Ehl-i derd olmayan añlar mı ṣafāsın elemüñ
Bañа ṣor lezzetini ben bilirüm derd ü ġamuñ

Dir mi mihr ü vefāya göñül ayrıḳ ey dil
Żerrece alabilen żevḳını cevr ü sītemüñ

**YAḲĪNĪ:** İstanbullıdur. Dānişmend-i hūşmend zümresinden evān-ı cevānīde **F203b** ʿulūm-ı ẓāhir ve ḥüsn-i cemīl ile saʿy-i küllī idüp ʿilmeʾl-yaḳīn ü ʿayneʾl-yaḳīni taḥṣīl ü tekmīl itmeden bir zamān ḫālī degül ve her an erbāb-ı faẓīlet ve aṣḥāb-ı maʿrifet olan suḫen-pervere yaḳīn olmagla **W136b** maʿārife maẓhar düşüp beyneʾl-aḳrān pesendīde-i pīr ü cevān ve maḳbūl-i ehl-i ʿirfān **B128b** olmışdur. Ṭabʿ-ı veḳḳādı **S231a** aḳsām-ı naẓma şāmil olduġına zebān-ı Fārisiyi **Ü133b** cüzʾī iltifatla ḥāṣıl ḳılmışdur. El-ḥaḳ **BE145b** ol bülbül-i gülzār ve ṭūṭī-i şeker-güftāruñ ġazeliyyātı bī-dil ü rengīn ve manẓūmatı güzel ve maʿlūm-ı şuʿarā-yı sihr-āferīn ola ki meẕkūruñ

kelimātı leẕīẕ ü şīrīn olmağın āḫirde ẕikr olundı. Zīrā ki hoş-ṭab'ān-ı zamān dimişlerdür ki حلوا از آخر خورند [407] Bu ġazel-i pür-meşel anuñdur.

*Ġazel*: Yine vird-i ruḥına bir leb-i cān-perverdüñ
Ṣad-hezār āh eyle bülbül-i dil-i cān derdüñ

Ber-murād eylemez insānı cihān-ı bī-minnet
Er iseñ çekme dilā minnetin ol nā-merdüñ

Ṭālib-i sīm ü zer olma ġam-ı dünyāyı çeküp
Tīre naḳd-i sirişküñ ile bu rūy-i zerdüñ

Maraż-ı 'ışḳ ile dir idüñ fiġān eylemeyim
Şimdi dehri iñiletdüñ nedür ey dil derdüñ

Bezm-i miḥnetde Yaḳīnī bes idi efġānum **B231b**
Bir yañа sīnede çü ney nāle ḳılup n'eylerdüñ

Bāġ-ı 'ālemde Yaḳīnī öñlük hicr ile
Dem-be-dem nāy-ṣıfāt nāle ḳılup n'eylerdüñ

[*Diğer*] : Az mıdur yoḫsa bahā-yı leb-i laʿlüñ çoḳ mı
Behey āfet biricük söyle ağızuñ yoḳ mı

Bu maṭla'ı Bāḳī ḥaḳḳında dimişler nezāketden ḫālī degüldür. **F204a**

*Maṭla'*: Nām-ı Bāḳīyle ġazel rengīn ü ḫoş-ter güster
Zaġlansa nitekim şimşīr-i cevher-güster

## ḪATĪME-İ KELĀM

شکر کاین نامهء فرخنده کلام
شد بکام دل احباب تمام [408]

---

[407] Helvā ez āḫir ḫorend : Helvayı sonradan yerler.

[408] Şükr kīn nāme-i ferḫunde kelām
Şod be-kām-ı dil-i aḥbāb temām
Şükürler olsun bu kutlu sözlü kitap ahbabın gönlünün istediğince tamamlandı.

Elḥamdülillah ki bu nāme-i kirāmı bu deñlü esāmi ile bir üslūb-ı ḫāṣ ile tamām oldı. Ve ẕikr-i esāmi-i Ravża-i Evvel*

**F206a** Müretteb-i **Gülşen-i Şu'arā** diyü mülaḳḳab olup ḫuṣūṣā ḥāmī-i İslām u peyrev-i şerī'at-ı Seyyidü'l-enām *'aleyhi's-salātü ve's-selām* olan şāh-zāde-i rūy-i zemīnüñ nām-ı ḫuceste-encām ve naẓm-ı belāġat-nizāmları ile iḫtirām bulup ve bu 'aṣrda vāriṣ-i 'ulūmü'l-enbiyā-yı ve'l-mürselīn olan 'ulemā-yı mütecerrīnüñ elḳāb-ı ferḫunde-fercām ve nefīs kelāmları ile iḫtimāme irişüp ve bu devrde ẓuhūr iden peyrev-i fuṣaḥā-yı müteḳaddimīn **BE146a** geçinen şu'arā-yı müteaḫḫirīnüñ selīs beyānları ile murāda irişüp ve ḥāliyā ḥayātda olan ẓurafā-yı suḫen-āferīnüñ serv-i ser-encāmlarıyla itmām buldı. El-ḥaḳ anlaruñ eş'ār-ı ābdārınuñ yüzi şuyına ḥürmetle şöhret-i tām ve maḳbūl-i ḫāṣ u 'ām ve pesendīde-i cevānān-ı gül-'ıẕār ve vird-i zebānān-ı bülbülān-ı zār ve ẕikr-i pīrān-ı nīk-şi'ār oldı. **Ü135b**

*Meşnevī*: لله الحمد كه اين نامهء من
شد پسند دل ارباب سخن[409]

يافت اقبال بنام شه دين
كربنازم نبود دور بدين [410]

چون نيابد همه جاعز و علا
شد مزين بكلام فصحا [411]

*Ḳıṭ'a*: Biḥamdillah kitābum oldı 'Ahdī
Cihānda mu'teber mānend-i dilber

Yaraşur ḫıl'at-i zer giyse aña
Olupdur iltifāt-ı şeh ser-ā-ser **F206b**

---

* - Bazı nüshalarda (F, S) Şairlerin ravzalara göre bir listesi veriliyor, fakat bu liste bütün nüshalarda olmadığı için biz burayı burada vermedik. Liste bittikten sonra gelen kısımdan itibaren yazdık. Ayrıca şairlerin nüshalara göre bir listesini de daha önce vermiştik.

409 Lillāhi'l-ḥamd ki īn nāme-i men
Şod pesend-i dil-i erbāb-ı suḫen
Allah'a hamd olsun, benim bu kitabım söz erbabının beğenisini kazandı.

410 Yāft iḳbāl be-nām-ı şeh-i dīn / Ger be-nāzem ne būved dūr bedīn
Din şahının adıyla ikbal buldu. Eğer övünürsem (bu) dine uzak olmaz.

411 Çūn ne yābet hemme cā 'izz ü 'alā
Şod müzeyyen be-kelām-ı fuṣaḥā
Her yeri yüceliğe nasıl erişmez; çünkü fasihlerin sözleriyle süslenmiştir.

Ümmîd-i ṣādıḳ ve recā-yı vāṣıḳ oldur ki bu ġavvāṣ-ı deryā-yı maʿrifetüñ ve bāb-ı şehr-i faẓîletinde derbeder olan kem biżāʿetüñ bu resme **Gülşen-i Şuʿarā** ve **Teẕkire-i Erbāb-ı Vefā** olan ḥazef-pāre-i bî-bahānuñ ser-geştān-ı vādî-i maʿrifet ve küşe-i nisyān şehr-i maḥabbet ve ṣarrafān-ı bāzār-ı güher ve cevheriyān-ı çarsū-yı ruḥ-perver naẓm-ı dürer-bārınuñ miʿyār-ı bî-miḳdārına ve neşr-i leâli-āṣārınuñ kelimāt-ı **B131a** müsecceʿ u muraṣṣaʿ ve terkibāt-ı perîşān- **BE146b** eṭvārına nāẓır olduḳda sehv olan elfāẓın iltifāt-ı bî-nihāyet ve eltāf-ı bî-gāyetlerinden **Ü136a** raḳam-ı muṣliḥ ile ıṣlaḥ idüp aṣḥāb-ı ḥalāṣdan bulup kerem-i vāfirlerinden ḳalem-i ʿafv çekeler.

*Ş'ŷ*: İltimāsum bu ki erbāb-ı ṣalāḥ
Ḳıla lutf ile ḫaṭāsın ıṣlaḥ

ʿAvn-i Ḥaḳḳ ile bu nāme oldı
Naẓm ü neşr ile çü dürr-i meknūn

Yaraşur güşına dürr itse anuñ
ʿAhdîyā her birin erbāb-ı fünūn

Ḫudāvendā be-ḥaḳḳ-ı Āl-i Aḥmed
Be-nūr-ı pāk-i aṣḥāb-ı Muḥammed

بدست هر كسي كاين روضه افتد [412]
ʿAziz ü muḥterem kon belki emced

[412] Be dest-i herkesî kîn ravża üftad: Bu ravza kimin eline düşerse.

## B - NÜSHA FARKLARI

215

8. menzil gele: menzilüñe B, BE, W 11. cezm: cezmî S 15. beyt: Mıṣraʿ BE, S /li-mü'ellifihi -BE, S, W 16. اوست ... شکل -BE, S, W 18. râh : reh BE, W /râh-nümâ: reh-nümâ B, BE, S, W 21. li-mü'ellifihi : Mıṣraʿ BE, S, Ü, W / raḥmet: ḳudret W 24. taḥmîd: dürûd B, BE, S, Ü,W 26. beyt: mıṣraʿ BE, S, W 27. Anuñ içün.... insân - BE, S, W / ḳamudan: ḳamuya Ü

216

5. Maṭlaʿ: Beyt B,Ü Mıṣraʿ BE, S,W 6. Ḥamdinüñ... beyân -BE, S, W / n'ola beyân: nûr ebyân F 9. tüvâna -S 11. mıṣraʿ -W Beyt BE / Farsça mıṣra BE'de yok. 12. ve sitâyiş-i ... او کشت ان - BE / bî-ḥad: bî-ʿadd B, S, Ü 13. tayyibe-i -S, W / ve... ḫoş-edâ-S, W 16. ve cevâhir... ve daḫi ṣad-hezârân -W 23. Maṭlaʿ: Beyt Ü li-mü'ellifihi B 28. ve basîṭ ... ḳılmışken Mıṣraʿ -B

217

15. mutaḥḥirîne: mutaḥḥarına B,Ü 19. nâme-i kelâmı: nâ-mütenâhî F

218

13. ve daḫi- BE, W / hezârân: hezâr BE, S, Ü,W 14. hedâyâ-yı: mihr-ârâ-yı F/ Rabbânî... Yezdânî -BE, S, W 15. kâ'inâte: kâ'inât F 16. ṣuffe: ḥalḳa F / muktedâ-yı... ʿaleyhi's-selâm -BE, S, W /etḳiyâ- B 19. Fî naʿt-ı Resûl ʿaleyhi's-selâm : Naʿt Meşnevî ez güftâr-ı Mevlânâ Şemsî-i Bagdâdî raḥmetullahi B Meşnevî ez güftâr-ı Mevlânâ Şemsî-i Bagdâdî raḥmetullahi Ü

219

1-5. -BE, S, W 15. الشر- BE, S, W 12. ḫusûsâ dürûd-ı... ʿaleyhim ecmaʿîn -BE, S, W 18. dîn-ârâ-yı -BE, F, W 19. Müşterî.... rıfʿat- BE, F, S, W /mülk-F

221

3. pâdişâhiye: şâhiye BE, Ü /şâhenşâhiye: şehenşâhi BE, S 4.vekâr-BE, S, W /âvân-BE, S, W 6. Edâmallahü... ve's-su'âl -BE, S, W 8. şeh-i -BE, W 13. evc-BE, S, W / ḳudret: ḳuvvet B, BE, F, S, W 20. me'vâ-yı ẓurafâ vü nüdemâ -B, BE, S, W 23. fî medḥ-i şehzâde B, BE, S, Ü, W

222

20. ümmîddür ki : ümmîd budur ki Ü/ serîr-i: ber-serîr-i W 21. üzre-W 22. âyîn-i ʿadâlet: âyîn ü ʿadâlet B / bir... güsterdür ki -W / riʿâyet: râʿiyyet B 24. merdüm-BE, S, W /Bâb-ı... degüldür ve -W 25. ʿazîmü'ş-şândan: ʿazîminden B, BE, Ü 21. gitmiş degüldür- BE /emṭâr-ı bî-şümâr: emṭâr-ı keremleriyle B iḥsân-ı keremleriyle W 22. gayret: ʿibret S /gülzâr-ı irem : gülzâr olmışdur F 24. Ḳıṭʿa : Ḳıṭʿa-i li-mü'ellifihi B, S, Ü, W

223

1. Ki devrinde: ki virende F 4. Ve lehu : Ve lehu eyżân S, Ü rubâʿî BE /zamânede: zamânda F 12. çâker... nîk-kîş- BE, S, W /dıl-rîş: derviş BE 16.

ki maḥlaş... serv bitmiş arasında mişālidür hemān- BE, S, W 18. ve kübk-i ḫıramān gibi cilve-ger- F 22. revāne: revān S 30. dil-keş: dil-küşā S 33. a'nī: ya'nī BE, W 34 beni- BE, F, S, W / ve miḥnet-i firḳatle rencūr- BE, F, S, W

224

1. ḥayret: ḥayrete B, Ü, W ḥasretde BE,/ ḥizān: ḫayrān BE 2. ve sālik-i -BE, S, W /olup: özleyüp BE, S 7. ḥaddede: ḥadde B, BE, S, W/ memlūdur: memlū F 9. şeydādur: şeydā vü ḫūb-rūyān-ı zībā vāḳı' olmışdur B, Ü 11. Bāḳī fermāyed: Min kelām-ı Bāḳī S maṭla'ül-Bāḳī B, Ü 14. vü şemme -BE, S, W 17. eger- F 22. siyāḳ: sābāḳ BE, Ü

223

1. ferah-fezā: rūḥ-fezā Ü, W rūḥ-efzā B, BE, S / ḫoş-nevā: ḫoş-edā F 6. ḥālā... vaṭan-ı aṣlī -B 7. fehvāsınca- F 8. olup-F / ve burc-ı evliyā... ولي -BE, S,Ü, W / ve burc-ı evliyā... Rūmuñ -B 10. şöyle ki vāḳı' olmışdur- B 12. maḳṭa': maḳṭa'-ı li-mü'ellifihi B 15. ṣāḥib-devletān-ı ḫūb-cemālüñ -B, BE, Ü, W 16. ḫūb-cemālüñ -S17. kimesnelerden: kimselerden F 20. ḳılup: idüp B/ cem' ḳılup-W 24.sulṭān-ı...ḫuceste ṣıfātlarındadur- B, BE, S, Ü-W 28. gerdūn-āṣār: felek-medār BE, S, W felek-āṣār B, Ü 29. ve sulṭān-ı... felek-dest-gāh- F /sulṭān Selīm Ḫān: Ḥażret-i Sulṭān Selīm Ḫan B, Ü, W 30. ḫurşid-āṣār... bī-naẓīr ü miṣālān- B, F, Ü 31. naḳş u nigār olmışdur- B. BE, S, Ü, W / dinmişdür Ü

226

1-14. -BE, S, W 5. 'izzet: rıf'at B, Ü 16. Ve daḥi meẓkūr -B ve daḥi meẓkūr şāhzāde-i rūzgāruñ BE, S, W / āsitānına be-resm-i : āsitāneye resm-i S 19. güftār-ı -F /Mevlānā- BE, W /Bağdādī -F, W

227

6. ve daḥi... hediyye ola -BE, W 8. daḥi- F, S, W 11. żamīr- S, Ü, W 14. Ḳıt'a : Şi'r B Beyt BE, 16. naẓmı: naẓma F 17. Ādet: Ḥadīş F 23. emr-i -Ü 25. imān: 'irfān BE 26. zār ü zebūn: bī-firūz-vār ü zebūn F bī-ḳarār u zār u zebūn B / kevkeb: şāh W

228

1. tāmı: nāmı B 2. mesṭur: maẓhar B, BE, W 4.Tārīḫ-i Gülşen-i Şu'arā : tārīḫ-i der tekmil-i Gülşen-i Şu'arā B, Ü Tārīḫ-i ra'nā-yı bī-hemtā der tekmil-i Gülşen-i Şu'arā W 6. yire: yirde F

229

3. Der evvel: der żikr-i eş'ar B, S, Ü, W der żikr-i eş'ar a'nī Süleyman W Sultān-ı kişveristān ve Dārā-yı din-ārā-yı cihān a'nī W / sulṭān: mālik-i taḫt-ı BE Ḫān-ı... ḫāḳān-ı cihān - BE, S, W / Şāhenşāh-ı ... haḳān-ı cihān :

Sulṭān-ı kişver-küşā-yı cihān ve Dārā-yı din-ārā-yı zamān ve hāḳan-ı āsmān ve āftāb-ı ehl-i imān ve māhtāb-ı mülk-i İrān u Turan ve ʿibadullah üzre ẓıll-ı Raḥmān ve ibni Bāyezid Hān bin Sulṭān Meḥemmed Hān B, BE, S, Ü 4. Ḥażret-i - B, BE, F 6. ḥāmi-i : cāy-i F cāmiʿ-i W 8. arasında: anasından F / bir - BE, S nāsından B 10. ḥurūf-ı teẕkirenüñ: ḥurūfuñ B, BE, S, Ü, W 16. emn: zeyn BE 19. ve: ol B, BE, S, W / celāle: celāl F 21. imārāt: imāret Ü / müderris ve ābid: tedris ü meʿābid F, BE, W / sālikdür: sālik F 22 ibādete: ibādāta BE, W / ve maʿlum-re'y-i ... El-ḥaḳ -W 24. yazmışdur: yazılmışdur BE 25. ol kān-ı... ʿadāletüñ -F 26. şerīfleri: şerīfi B, BE, S, Ü, W / laṭīfleri: laṭīfi B, BE, S, Ü, W 28. Türkī: Türk S / nihāye: gāye B, BE, Ü, W 29. merġūbdur: merġūb F 29. bī-bedel anlaruñdur: naẓm-ı pür-meşellerindendür B, Ü naẓm-ı ābdārlarındandur naḳş u nigār oldı W 30. كلام . . olundı BE, S, / olundı: oldı B, Ü

230

10-11. -B 12. Ve lehu eyżān -BE

231

7. Ve lehu ġazel-i Türkī - B, BE, S Ve lehu eyżān B, Ü, W Bu ġazel-i Türkī daḥi anuñdur BE 10. ʿışḳuñla: zülfüñle S 12. Ḳomazsam ṭañ mı bir dem ben ʿasā-yı elemi elden: Ḳomazsam ṭañ mıdur bir dem ʿasā-yı elemi ben elden B, BE, Ü, W 13. gam-ı ʿışḳı çekelden beni pīr itdi: ġam-ı ʿışḳuñla devrān böyle beni pīr itdi S24. Der ẓikr-i güftār-ı -B, BE, F, Ü, W / مدالله : خلدالله BE/ mizān: ḳıyām B 27. dāimā... ʿāleme irişmiş -B,F

232

1. rūz-ı heccāv: rūz ü hecā B /bebr-şiken: bir leşker-şiken B, BE, Ü, W 2. aʿdānuñ: aʿdā B, BE, S, Ü, W 3. şöyledür: şöyle S, W 4. fetānet: meḥābet BE, S, W 7. Beyt: Beyt-i li-mü'ellifihi Ü 10. oḳ atmada-W : farḳ itmede BE /ḥudūddadur: ḥaddedür ki B, BE, S, Ü, W 13. şebt olundı-F 15. Maṭlaʿ: beyt B, BE, S, Ü, W 16. tāv: tāb F 17. tāv : tāb F/ per-tāvı birbirinüñ: pertāvı pey-ā-pey birbirinüñ BE, W 19. Hilālī gūyed - B, BE, F, S, W 22. istiʿmālinde: istiʿcālinde S 27. yek-dāne... salṭanātında -F 28. pādişāh-ı cihānuñ... اركم-F

232

3. maḥlaṣ-ı ferḥundeleri... El-ḥaḳ-W / ferḥundeleri: ḥucesteleri B / idügi-BE 5. muvāfiḳ olmışdur: muvāfiḳ vāḳıʿ olmışdur B, BE, S, Ü maḥlaṣ-ı ḥucesteleri Selimī idügi maʿlūm-ı merdūm-i efāżil W 6. dinilmişdür: dinmişdür BE, W 8. li-mü'ellifihi - B, BE Şiʿr BE, Ḳıṭʿa S 9. ekşer: añа F, Ü / ser-suḥen: ser-saḥife B, S 17-18, 20-21, 26-27. -F 33. ʿālī-tebār: efāżıl-ı nāmdār BE, S, W 34. ve efvāhda... cevān olmışdur ve -F

234

2. seḥḥār-fisārla: şîrîn-güftārla B, BE, S ,Ü, W / şebt olundı: şebt olınup ketb olundı S, Ü 3. Ġazel: Ġazel-i pādişāh BE 4. mihr ü māhın: âftābın BE / niḳāb: sehāb Ü, W ḥicāb B, BE 7. Anı : Dili BE, W 19. Gönül: Gel B 22. hicrān ile: bürhān ile F, S 24. Leylî zülfüñ: Leylî zülfüñ ile BE, W / siḥr- BE 30. şevḳıne: şevḳında S, Ü şevḳıyle B, BE, W 36. dürrin: vaṣfın F, S

235

1. eyżān- BE 10. ḳaşuñı: ḳaşuña BE, S, W 16. SULṬĀN MURĀD ḤĀN- BE, S, W 18. Ḥaḳḳā ki -F,Ü 20. ecsām: ecsāh F 25. ʿālemde: ʿāleminde F 27. Ḥatem-F 28. bî-nevā-yı- F,Ü 29. Ferîdūn: ḥ.ce-i Ferîdūn B 30. efgendesi: bendesi B 31. kevākib: kevkeb B 33. nüktedān: nükte-güzār B / olmağın eşʿārı -B 34. şiʿrde: şāʿirde Ü 35. şebt olundı -F, Ü 36. Gazel-F, Ü

236

14. Bu bir iki... 20. cihānda saʿādeti -B 22. Ṭālib-i ... menāl : Pādişāh-ı Süleymān-ḥaşmetüñ oğlıdur W 23. ve beẕl-sāz-ı māl ü menāl- BE, S, W 24. ʿale'd-devām... nūş idüp- W / ʿām: müdām B, BE, S 26. anuñçün... devletden -S 27. Sene... vāḳiʿ olmışdur B, BE, S ,Ü, W 29. Ṭabiʿat-ı... olmamağın- BE, S, W 30. ḥālisleri: muḥlisleri S / beyt: maṭlaʿ W maṭlaʿ u beyt S / taḥrîr ü taḳrir: şebt BE 31. olınur: olundı BE, Ü, W

237

1. Beyt-F Şiʿr B,Ü Naẓm W 7. Sulṭān Meḥemmed: Sulṭān Meḥemmed tābe şerāhu B 8. lakin -B, BE, S, Ü, W / kemāl-i : hilāl-i B, BE, S, W / şekeristān-ı... makāli ve -W 9. ṭūṭî- B, F S, Ü, W / cemālüñ: cinānuñ B cihānuñ BE, S, W 11. Ol pertev-i ... serāmedi idi- W 12. ʿālem-i fānîden... şehriyār-ı nāmdāruñ -F 13. İstanbul içinde vāḳıʿ olmışdur: İstanbul içindedür F 14. ḥazîn -W / Ḥaylice... şebt olundı -B, Ü : vāḳıʿ olmışdur Ü maḳbūl-i ʿārifān-ı ferzāne olmışdur B ḥaylice ʿāşıḳāne edā olunmışdur BE ḥaylice ʿāşıḳāne olmışdur S 17. Beyt- B, F, S, W Şiʿr B, Ü 18. ṭaġında: dağında BE, W / mecnūnum: maḥzūnum B, W 23. Her ḳaçan... bülbül gibi -W 26. Sulṭān Bāyezid: Sulṭān Bāyezid tābe şerāhu Ü / iderdi: idüp W 27. ber-muḳtezā-yı maḥlaş -B, BE / ber-muḳtezâ-yı maḥlaş ol nikū-nijād emr-i -S, W emr-i şerîfe: pādişāhımızuñ emr-i şerîfine W 31. ve -F / ve mezārı Sivasdadur- BE, S, W 32. merḥūmdan... merḳūm olundı -W / ġazel merḳūm ... merzbūmdur: bir iki beyt meşhūrdur ki beyān olunur S ġazel merḳūm... merzbūmdur -BE, S, W 34. Ġazel-F Beyt BE Şiʿr S

238

1-8. -BE, S, W 10. Sulṭān Cihāngir: Sulṭān Cihāngir tābe şerāhu Ü / Süleymān-bārgāh ve Sulṭān-ı Cem-penāh- W / Cem: Cihān B, BE 11. ferzend-i dilbendi: ferzend ü bülendi F / Evān-ı cevānide devr-i zamāneden asīb irişüp- W 13. görmeyüp: ḳoḳulayup F/ şehr-i Ḥalepde- B, BE, S, Ü, W 14. revāne oldı... tis'ami'edür: ravża-i cāvidānı maḳarr ve ḥūr ü ġılmānla seyr-i gülzār-ı cinān ve geşt-i ḥavz-ı kevşer ḳılmış B, BE, S, Ü, W 15. İstanbul muḳābelesinde Ṭopḥanede: Ḳosṭantiniyyede S İstanbulda B, BE, Ü, W 16. Hey'et-i ... ehl-i ḥāl ve- B, BE, S, W 17. ber-kemāl: kemāl mertebede B, S, Ü / Aḥyānen... şebt olundı -F 19. Bu maṭla' ... şebt olundı: bu beytler anlaruñ şāhid-maḳālidür F 28. ŞEMSİ AḤMED PAŞA: ŞEMSİ PAŞA F AḤMED PAŞA B, BE, S, Ü, W / Ol āftāb-ı .... dide - B, BE, S, Ü, W 29. gevher-şi'ar BE, F, S, Ü, W 31. māh-ı tamām - B, BE, S, Ü, W 32. mihr-i dıraḫşān gibi -B, BE, S, Ü, W 33. Zīrā ki... ẕerre-B, BE, S, Ü, W

239

1. perver atdığı -B, BE, S, Ü, W ḥasebdür: ḥaseb olduġı BE, Ü, W

3. hep- B, BE, S, Ü, W 22. himāyet: himāye F / fevt oldı : vefāt idüp āhirete naḳl eyledi Be 24. zamān-ı ḥayātında - BE, S, W 25. ma'rifetde: ma'rifete B, F, Ü 26. olmışdı: olmışdur BE, S, W 27. şebt olundı- W, Ü 29. Ġazel- F, Ü

240

2. ser-rişte: ser-geşte S 5. ġayreti: himmeti BE 7. PİRİ PAŞA - BE, S, W 8. meẕkūr: meẕkūrdur F / aṣl... kāmyābdur- BE, F, S, W 11. eben 'an ceddin sürūr ibni sürūrdur-F 13. hemīşe... olmışdur -F 20. ve girūdār... pīr ü cevān -F 24. imārātuñ: imāretüñ F 25. töhmedisinden: te'addisinden B, Ü 26. olmış: olup F / hemān nūr-ı ... sancaġa ṭālib -F 27. 'atūfet: 'atānet B 34. ḥubūr: ḥużūr Ü 35. dü: dih F / ile-F

241

1. Nazm-F, Ü Kıt'a B 14-15. -F 16. Ḥaḳḳā budur ki... tevāna atmamışdur- B, F 19. Meẕkūruñ - Ü / Meẕkūruñ ... maḥlaṣ-ı pāki - B 20. pāki: şerīfi Ü 26. olundı: oldı B 28. Şi'r-F Nazm B

242

7. bī-bedel- B, Ü /anlaruñdur şebt olundı : ol mīr-i bī-bedelüñdür B, Ü 8. Ġazel- F 17. ḳoyardum: yaturdum B, Ü 23. TEMERRÜD 'ALİ PAŞA -B, BE, S, W 24. Sābıḳan... Ḥadd-ı ẕātında -F 29-30.- Ü 31. selāṭīn-i māzi- F 32. mü'ellif-i teẕkire... olmışdur -Ü 35. ve ḥadd-ı ẕātında emāret ü eyālet ile: ḥaḳḳā ki Ü 36. şāḥib-'adl ü dād kimes- nedür-F 37. ṭahārete: ṭahāretle F /'ibādete : salāte Ü / kendüye-Ü 243

1. Bu maṭla‘-ı Fārisi ol nikū-şi‘ār-ı ‘ālī- himmet-i-Ü: gūyā ki Ü 13. ḤASAN PAŞA - B, BE, S,W 20. bu-F 25. şebt olundı: bu evrāḳa şebt olundı Ü

244

10. MEḤEMMED PAŞA -B, BE, S, W 22. etrāfına: ārāfına Ü 34. taṣarrufından: taṣarruflarından Ü

245

24. n'ola: bula F 34. Ġazel-F

246

10. NİŞĀNĪ BEG: İstanbullıdur. Celāl-zāde dimekle meşhūrdur. El'an ḳayd-ı ḥayātda olup maḥmiye-i İstanbul ile Ḥażret-i Eyyūb-ı Enṣārī arasında vāḳi‘ olan maḥallātda sākindür. Fenn-i inşāda ve sāir ma‘ārifde māhir belki ekşer-i kütüb-i mütedāvilenüñ mütāla‘asına ḳādir kimesnedür. Tevāriḫ-i Āl-i ‘Oşmāniyyeyi kemāl ‘ıṭnāb ‘ibārāt-ı ‘acibe ve isti‘ārāt-ı ġaribe ile inşā idüp beyne'n-nās ṣāḥib-iḫtira‘ olmağla iştihārī olduğından ma‘āda mekārim-i aḫlāḳ ve merāsim-i eşfāḳla muttaṣıf olup kendüye müraca‘at iden zü‘efā-yı şu‘arāya ve sāir fuḳarāya in‘ām u iḥsān itmeden ḫālī degüllerdür. Bu maṭla‘lar anlaruñdur ki luṭf-ı ṭab‘larına delālet ider. Beyt

(Bu bilgiler sadece BE'de var).

10. BEG- B, BE, F, Ü, W / Meẕkūr Nişānī Beg: BE / ḫulḳ-ı -F 13. kāmil ve... bī-naẓīr-i zamān-F / ekşer-i ... bī-naẓīr-i zamān B 14. zamān-S 15. luṭf : laṭīf BE 20. felek-dest-gāh sābıḳan-F : ol felek-i destgāhuñ BE, W 21. şānlarında: şānlarından S / müddet-i medīd ve ‘ahd-i ba‘īd -F / nişān idüp: ṣudūr idüp B, BE, S, W 22. Dārā-yı Cem-sipāh-F : devrān-ı cem-sipāh B, S 24. ġāyāt: ġāye BE, S 27. ider: idüp B, BE, S, Ü, W 28. iḥsān u cūdı -B, BE, S, Ü, W : ināyātı bī-ġāyāt birle S : ve ināyāt-ı bī- ġāyātı B,Ü, W ināyātı BE 29. nihāyātı: nihāyesi BE, S, W / āsmān-F 30. bu ḳıṭ‘a vāḳı‘ olmış: dinilmiş li-mü'ellifihi S dinmiş li-mü'ellifihi Ü, W dinmiş ḳıṭ‘a li-mü'ellifihi B dinmiş BE 31. sīret: sīr B, BE, F, Ü, W

247

7. şebt olundı -B 9. Ġazel- F, S, Ü Beyt BE 10. şol sīmīn bedenler de: serv-i sīm-tenler de BE / şol: ol W 18. olduğına: olduñ ise B 19. şikenlerde: şekillerde F 28. bārān: yārān B 33. cebīni: ḥabībini F 36. Bu ġazel-i... şebt olundı-F

248

1-21.-F 15. Naẓīre li-mü'ellifihi: li rāḳımıhu Ü18. حضر ابده: حرابده B

249

7. bes-B 7-8.-W 10. EBU'L-FAẒL EFENDİ: ‘Acem-zādedür. Merḥūm ve maġfūrunleh faḫrü'l-‘ulemāi'l-‘alām Mevlānā İdrisüñ ṣulb oğlıdur. Elān

ḳayd-ı ḥayātda olup maḥrūse-i İstanbulda sākindür. Muḳadde_mā iki def'a dergāh-ı sa'adet-i dest-gāh-ı 'Oşmānīde deftedār olmışdur. وقد يثلث الشئ يثني الا nüktesi mūcibince henüz ol hevā dimāğından çıḳmamışdur. Ḥaḳḳā ki ḥilye-i feżāyil-i 'ilmiyye ile ārāste ve zīb ü zīver ü ma'ārif-i cüz'i ile pirāste neşr-i muḥāverāt u muḥāżarātı ma'mūr şi'r ü mu'ammāda māhir ve fenn-i inşāda sāḥir kimesnedür. Ekşer-i fünūnda teşānifi vardur ve tercemān-ı lisān-ı ġayb Ḫāce-i Şirāzīnūñ bi't-tamām divānına naẓīre dimiş. Gerçi bu maṭla'-ı Fārisī anlaruñdur mi'yār-ı ṭab'-ı laṭīfleri vāḳı' olmışdur (Bu bilgiler sadece BE'de var).

11. perverde olmış: neşv ü nemā bulmış B, BE, S, Ü, W 13. rūzgār olmış: rūzgārdur F / Āhir: āhirü'l-emr BE 14. me'men-i ... itmiş-BE 15. Ḥadd-ı ẕātında-F / ḥaseb-i -Ü 16. gülşen-i -B, Ü 18. evāilinde... Bāyezidüñ -S 20. Bāyezidüñ: Bāyezid Ḫānuñ B, BE, W 21. tevāb'ın: bevvāb'ın F 23. zār ü ḥayrān olması: zār ü ḥayrān engüşt-i ḥayret-i der-dehān W/ müşārünileyh: meẓkūr W 24. ve kütüb-i tefāsir ü eḥādiṣi-F 25. ve her birin... geçürmiş ve -F 27. aḳsām-ı: aḥkām-ı F / sāḥir-B, BE, S, Ü, W 28. Ḥāfıẓ-ı Şirāzīnūñ : Ḥāfıẓ-ı Şirāzī 'aleyhirraḥ_metehu B 29. belki ... itmişdür- B dimiş ẓurefā-yı siḥr-sāz yanında dil-pezīr ü mümtāz vāḳı' olmışdur ve üslūb-ı inşāda vālid-i erşedi- nūñ ṭarīḳında müsecca' u murassa' inşā-yı bī- bedelleri bī-ḥaddür ve B, BE, S, Ü, W 30. ṭarẓ-ı naẓmda: ve ṭarẓ-ı naẓm-ı Türkīde F

250

1. Fārisī- B, BE, S, Ü, W 2. 'anberīn: ḥazīn F 4. Naẓm -F Beyt BE Şi'r Ü Maṭla' S 10. Efendi: Çelebi F / Celāl: Celālüddin B 15. elṭāf: enver BE, S, Ü, W 16. ve ḥadd-ı ... bī-mānend-F / ḥaṭṭ: ḥuṭūṭ B, BE, Ü, W 20. lem-yezel-F 21. nigār: inkār B, F, S, Ü, W / 'aḳlı: ḥayāli F 'uḳābı S 23. Anuñ içün- BE, S, W 24. lisān-ı 'Arabīde... gibi māhir -F / ṭab'ı -F 26. Şi'ri Nesimī gibi vāfirdür-BE, S, W Şi'ri: mutaṣavvıfāne şi'ri B,Ü 29. olup: olmış B,F,Ü

251

8. müteḥayyir: müteḥattir F 10. ta'zīmi: teşrīfi B,E, W 12. Ḫān-ı -B,F, S, Ü, 14. 'arz B, BE, F, W 16. püsere: pīre B, BE, S, Ü, W 17. 'ākil ü dānā: 'ilm ü merd-i zekā B, BE, S, Ü, W 22. esed: beyān F / şīr: kurk B, BE, S, Ü, W 26. ḫıżr: gonce F 28. i'lām: i'lān F 31. zamānda: zamāndan Ü, S, W 33. olmaz: degüldür B, BE, S, Ü, W

252

6-12. -F 8. Ḥassān: Ḫusrev B, BE, Ü, W Ḫusrevī vü Murādī BE 11. manẓūr-ı 'ulu'l-ebṣār olmışlar-BE / düşüp : düşmüşlerdir B, BE, Ü, W 12. Netāyic-i ṭab'ından : netāyic-i derrāc-ı ṭab'ından S / ṭab'ından : ṭab'ında F / bir-F, S 14. güster: ketebe F 16. efzāsı: efzā-yı B / edāsı -F edāsı ile B, BE, S, Ü, W /

taḥrīr: taḥrīre F 21. rūşendür: rūşen Ü mübeyyendür B,Ü 22. Ġazel: Şi'r BE 26. Bezm-i ... dehen -BE / cemşid: cemşiddür Ü 37-38. -Ü 38. Küştesi içün: Küştelerçün S

253

1-2.-Ü 2. tamām: müdām BE,W 4-5. -Ü 10. bī-ḥadd -F 11. ġazel-i bī-bedelleri: maṭla' u beyt daḫi B, F, Ü 16-20. -F 19. bulunmazdı: bulaşmazdı S 20. ger: ki B 22-23 -Ü 25. Yazdı fetvāyı : Yazuyı fetvā B, BE, W 28. ider: iderüz B, BE, W 29. gire: girer S 28-38. -F, Ü 32. ḫilḳatüñ: ḫulḳın S

254

2. faṣāḥat iledür: fuṣaḥā ḳāyildür B, BE 4. Ve lehu Eyżān -BE,W / tenden: tende S oldı W 25. olduñ: oldı B, BE, W / baña : saña B,W / benden: senden W 7. benden: Ḥaḳdan BE, W 7-8. -B 10. ider: idüp B iden S 11. maḥzenden: maḥzenüñden W 13. 'aceb: bence S / ḳılmañ: ḳılma W 19-38. -F, Ü 28. -B, S 34. -B, S 38. ol- -B,BE

255

1-14. - B, F, Ü 1. efāżıl-ı 'ālemüñ: eḳāsinüñ W efāżiluñ B 4. meẓkūr ġazelüñ -S, W 5. mu'arrā -BE, W 6. ḳalem ola - ḳalem ve mefhūm-ı ṭab'-ı laṭīf ve aṣḥāb-ı kirām W / şehzāde-i 'ālem: şehzāde-i seyyid-i 'ālem W 7. aṣḥāb-ı himem: benī ādem W / vaṣfında : evṣāfında W / raḳam: vāḳi' BE 10. Ġazel: Şi'r BE 10-29. - B, F, Ü 25. deldi: yeldi S 26. deger: deler BE, W 31-38. - B, F, S, Ü 31. şu'arānuñdur ziyāde: şu'arānuñ iki dilber-i ra'nā ḥaḳḳında derc olmış ziyāde W

256

1-2-B, F, S, Ü 1. perīdür : perī BE 4- 13. -B, BE, F, S, Ü 15-22. -B, BE, F, S 24. Aḥmed Efendi (Ḥālī) -BE, S, Ü, W 27. erbāb-ı 'irfān mābeyninde -F 30. 'aṭūfet: 'aṭūfiyyet F

257

13. zīrā ki... 'ulūma vāḳıf -F 14. Fürs ve Nevāyīde : karīn ve fevāyide B 15. cehd idüp : cehd ile yedüp B / meşhūr-ı eyyām: ṣāḥib-taṣarruf B 16. Ḥuṣuṣā... ṣānī-i -F 17-21. -F 21. taḳrīr ve taḥrīr olundı -B 37. ve lehu -F

258

8. 'alevleri: usluları F 10. eylemedüm: eyledi F 22. berā-yı : benā-yı B 24. cefā-B

259

3.İbni Kemāl Aḥmed Efendi- B,Ü / ser-āmed : ser-āmed ü ārāste BE 6.-kān-ı : kemāl F 12. efāżıl: fāżıl S,W / olmış : olmışdur S 16. ve tasnifātını -BE / söz uzadur: tatvīl-i kelām olur BE 17. lā yu'add -F 18. mevtine: fevtine S 22. perver: perverdür B, BE, S, W 23. tevāmān-ı -B, W / tevāmān-ı hāce:

nice nice B, S, Ü, W / hem-zebān- B,BE,W /yanında -F 24. degüldür: mişālidür B 27. El-ḥāsıl... efāżıl - F /eşnāf-ı ... fużalā-yı -S 29. müftî-i devrān: müftî-i zamān u devrān S 30. itmegin: itmişken F 32. bir- B, BE, S, Ü, W / fāżıl-ı : fażl F ferzāne BE,W / nāmdār olmışdur: nāmdārdur F 34. zībā-BE 35. temeyyünen : temeyyünen ve teberrüken B, BE, S, Ü, W / pür-ifşā: perīşān Ü

260

7-8. - B, BE, F, Ü 10-11. -B, BE, F, S 13-17. -BE, S, W 19. ve- B, BE, S / taʿmir-ḫāne-yi ʿāriyet bābında- BE, S, W 20- anberīner den : ʿanberbīzden B bīzi BE 23. Ḳıṭʿa- F 29. Ḥāce Çelebi : Ḥāce Çelebi Efendi W 31. kerīme: keremiye F 32. devrān : İrān u Turan BE, S, W 33. reʾis: rüyūs F 34. ḥażret -B, F, S, Ü, W / zamān: cihān BE 35. Ḥażret-i- B, BE, F, Ü, W

261

5. ʿizz ü pür-cūdlarına : ʿizz-i ḥużūr-ı pür-cūdlarına BE, ḥużūr-ı pür-sūrūrlarına B, ʿizz-i ḥasūd-ı ḫubūrlarına S 6. pesend: pesendīde BE, S, Ü,W 8. ile- F, Ü / bu deñlü- B,F, S, Ü 12. ḳıṭʿ-a-i zībende-meʾāl- B, BE, S, Ü, W 13. ki- B, BE, S, Ü, W 15. Ḳıṭʿa - BE, F 27. sūznāk: sūznāk sözlerin-dendür S / ḫayli- B, BE, F, Ü, W 28. zīrā ki.... şebt oldı - BE, S, W 33. bediʿī: bedihen Ü, B 34. bu evrāḳda şebt oldı- B 35. maṭlaʿ: Beyt Ü, F

262

1. Fużalā-yı zamānuñ huşmendi aʿnī - F 4. evḳāfına: evḳātına F 5. müret-teb: mertebe F, S ,Ü / maġfūren: maġfūr-ı mebrūren S 6-Nişāncı: efşāncı B 9. olmışlar: olmışlardur B, S, W 12. ʿanberīne: ʿanberbārına BE, W / maʿānī āṣārı - B, BE, S, W 19. fercāmında: encāmında F 22. āmme: ġāiyye S 25. ʿulemā-yı.... bī-zebāndur - B, BE, S, Ü, W 29. seḫāvet: şeceʿat BE / mü'ellif-i teẕkireye... bī-ġāyet: rūz ü şeb dest-i cūd ile riʿāyet-i erbāb-ı maʿrifet ve taʿmir-i dil-i aṣḥāb-ı ʿizzet idüp elṭāf-ı bī-nihāyesi fuḳarāya ve merd-mān-ı bī-ser ü pāye beẕl-i dinār u dirhem BE, S, W 32. izhār: şebt B, S, Ü, W 34. ebyāt: Naẓm B, S Şiʿr Ü / ʿuşşāḳ: aḥbāb B, F, S, Ü

263

2. olur: kim olur B 7-11. -B, BE, S, Ü, W 14. olduḳda: olup B, F, S, Ü / laṭīfi: şerīfi B, S 17. Ḳıṭʿa -B, BE, F, S, W 23. Vāriṣ-i ʿulūm-ı Nebī - F, S, Ü / Çelebi: Efendi F, S / İstanbullıdur: İstanbulīdür F 26. āyinine: ferine BE, Ü, W 27. Ḥadd-ı ẕātında - F 35. maṭlaʿ- BE, F, W / Şiʿr B, Ü

264

1-2. -B, Ü 7. maʿrūf ü- B, BE, S, Ü, W 12. ve bu devrde... ehāli-i fihām-F 14. ḳāffe-i ... ʿadālet-şiʿārında -S 18. ve'l-avām ṣāḥib-maʿārif: ve'l-avām arasında

ṣāḥib maʿārif 23. Maṭlaʿ -F Şiʿr Ü Beyt BE 27. Dögerlerse: Ögerlerse B / efendi: efendüm S / ṭabʿ : ṭāp B, S, W 29. Didi: Rūy-i F

265

2. Şeyḫü'l-İslām Monlā Ḥażretlerinüñ : Şeyḫü'l-İslāmuñ F Şeyḫü'l-İslām Ḫāce Çelebi Efendinüñ S /Meḥemmed Çelebi: Müftī-zāde Meḥemmed Çelebi F 3. vaṣfında: : vaṣf-ı bediyü'l-beyānlarında S /vaṣfında dinilmişdür: bu beyt BE / dinilmişdür: dinmiş W 5. Ḳıṭʿa li- Bāḳī -F Ḳıṭʿa S 12. şürb-i meyden ḥālī olmayup -B, BE, S, Ü, W 13. kimesne: kimse B, BE, W 16. Zīrā ki -F / vāḳıʿ olmâşdur -F 17. nestaʿlıḳ: nasḫ ü taʿlıḳ S 19. gülistān-ı maʿānī: gülistān-ı maʿānī olan F 20. şehr-i B, BE, S, Ü, W 23. Fārisīde: fārisdür S ḫuṣuṣā Fārisīde B / mertebede: mertebe Ü 24. bi't-ṭabʿ: bi'z-żarūr F / sāḥir-B / ḥāṭır-ı şerīfi: fāṭırı F ḥāṭırı B, BE, Ü, W / maḫlaṣ: maḫlaṣın S 25. bir iki-S / Bu bir iki maṭlaʿ-ı Fārisī: maṭlaʿ-ı ḫaṣ B bu maṭlaʿlar BE bu maṭlaʿ W / Fārisī -S 27. Meṭāliʿ -F Maṭlaʿ W Şiʿr Ü Naẓm B/ باین: به این B,BE

266

3. içre: arasında F 5. olmagın- BE, S, Ü, W 7. mezbūr: meẓkūr BE, F, Ü 8. ve rindāne -S 10. Ebyāt: Şiʿr Ü Naẓm S,W 13. semen dir : suḫen dir W 19. Zühd ü ṣalahla ercmendi aʿnī -F / ercmendi: huşmendi B, Ü, W zühd ü taḳvānuñ ercmendi BE / Celāl-zāde -B, BE, S, W 9. ṣubḥ : ṣabāḥ W 22. fiʿl-i : fikr-i B, F, S, Ü 24. fezā: efzā F 25. iki-BE, W bir maṭlaʿ u beyt W 27. Maṭlaʿ BE, F, Ü Şiʿr B, S 30-31. -BE, W 31. el: eli Ü 33-34. -B, BE, F, S, Ü 36. Mevāli-i ʿıẓāmuñ huşmendi aʿnī -F huşmendi: ercmendi B, Ü, W ḥażret-i W / Meḥemmed -B, BE, S, W 38. şehvār: şāh W

267

3. müteʿālüñ : maḳālüñ S 6. menḳūl ü maʿḳūlde F / bir- BE, S 7. olmışdur -F 9. idinmezler: murādları degüldür S 10. peydā ider: peydā ḳılurlar B, BE, Ü, W peydā vü hüveydā ḳılurlar S 12. Beyt -F Maṭlaʿ W 13. ṭūğ: tīğ BE 15. Vāriş-i ʿilm-i Nebī aʿnī -F ʿilm: ʿulūm BE aʿnī -BE, W / Ḫınnalı-zāde B, BE, S, W / Efendi: Çelebi B, BE, S, W 16. ʿıẓām: kirām W / Pādişāh-ı: pādişāhuñ F pādişāhımızuñ W 18. celāl: iclāl F 20. kerīm : ʿazīmet BE, S ʿazīm W 21. pirāstedür: pirāste F / ve- B, BE, S, Ü, W / dürer-pāşı: dür-pāşı BE, W 23. ehl-i : aṣl-ı BE 24. ḳavāid-nümā: ḳavāid-nümādur B, BE, S, Ü 25. maḳbūl: pesendide W / cihān: devrān W 26. maʿnā-yı rengīn: bir reng W 27. gamdur Zirā ki: gam vāḳıʿ olmışdur W 29. ebyāt anlaruñdur: beyt şebt olundı BE, S maṭlaʿ u beyt şebt olundı Ü ebyāt-ı dürer-bār iḫtisār olınup ketb olundı W 30. Ebyāt -F Naẓm BE, S Şiʿr Ü Maṭlaʿ W

268

1-3.-F 5. Bu ... anlaruñdur -F 10. ṭınmaz: dinmez B, F, Ü 16. eskisi: ökseyı B, F 18-19. -W 30. ṭablarındandur: ṭabʿındandur BE, Ü, W / Bu dürc-i gence derc olundı -BE, S, W 31. olundı: oldı B / Muʿammā be ism-i Aḥmed -F / muʿammā -Ü

269

1. Be ism-i Pīr ʿAlī -F 8-9. - B, BE, S, Ü, W 11. Aḥmed Efendi -W / Efendi: Çelebi B, BE, Ü 17. olmışdur şebt olundı B, BE, Ü 18. el içinde meşhūr ve elsinede meẕkūrdur -BE 20. Beyt -F Şiʿr S / El : Ey Ü 23. Vāḳıf-ı esrār-ı kūnūz-ı Nebī aʿnī Ḥażret-i -F Nebī aʿnī Ḥażret-i -W aʿnī -B aʿnī ḥażret-i -Ü : ʿulemānuñ ercmendi BE / Efendi: Çelebi B, Ü W 28. içre: içinde BE, W 29. maʿlūmāt : feẕāyil B, BE, Ü, W / Āḥir ... olmışlardur -BE / olmışlardur: olmışdur F olmışdur: olup rubāʿī W

270

2. ʿibādet-i Ḥaḳ: ʿibādet-i ḥażret-i Ḥaḳ S 3. esrārına mālikdür: esrārına mutābıḳ-ı mālikdür S 4. āfāḳ: zamān F / ʿadl ü dād ol: ʿadl ü dād ve vüzerā-yı B, BE, S, Ü, W / nihādānlara: nihād ile ol aṣl u neseble nikū-nijāda B, BE, S, W / ḥāṭır-ı... ḥālī degüldür -F 9. bāṭıne ile: bāṭınede W / ferīd... bī-bedel ile -BE / muḥaḳḳıḳīn içre -F 11. ḳuṭbü'l : ḳuṭb B, W 15. ehl-i zāhirūñ.... ser-ā-ser ḥaḳāyıḳ -B 18. ḳaç... cemʿ olup bu -B 21. Şiʿr -F Naẓm W Beyt BE / tenhāneyem: tenhā ne āyem BE 22. cānāneyem: cānā ne āyem BE 30-34. - B, F, S, Ü, W

271

1-2- B, F, S, Ü, W 4-5. -W 7. Ḥayālī Efendi -BE, S, W 13. Muferr-i .... ṣanāyiʿü'l-beyānı olmışdur -F 19. li mişli hazā... ve taʿalluḳ-ı -B 21. şebt olundı -Ü 23. Ebyāt: Şiʿr Ü, B 27. mücelādan: tecellādan F 30. Muṣṭafā ḥażretlerinūñ : Muṣṭafānuñ B, F, S, Ü, W / olmış: olmuş idi F / ḥadd-ı ẕātında -B, BE, S, Ü, W 32. ferzāne-i cihān -B, BE, S, Ü, W 33. kelimāt-ı dür-pāşı yoḳdur : yazmışdur B, BE, S, Ü, W

272

1. erbāb-ı: ehl-i F 2. ẕāt-ı... ḳāfiye bilmede hünerver -F 4. hünerver: hüner-perver B, BE, Ü, W 7. ol pīr-i suḫen-güsterūñ -F / faẓl u kemāl : faẓīlet F 9. kılup -F / vaḥdānī: vaḥdet B, W 10. kitāb-ı naḥve: kitābete BE, S, W 12. eşerlerine: eşerine W / rāḳım-ı ḥurūf-ı teẕkire -BE, S, W / teẕkire-B 13. lā-yuʿaddur: lā-yuʿadd vāḳıʿ olmışdur B, BE, S, W / iḳtifā olınup-BE 14. şebt: ketb W 16. Naẓm -BE, F, Ü, W Şiʿr B 22-23. -B, BE, F, S, Ü 25-26. -S 26. sanemā: güzelüm BE 28. Vusūlī Efendi : Mollā Efendi B, Ü / Çelebi: Efendi B, Ü 31. feẕāyil: fünūn B, Ü / her merzbūm -BE, Ü 32. El-ḥaḳ... meẕkūrdur

B, F, S, Ü, W 33. müddet: amedd BE 34. kāmrānuñ: kāmrān ḥażretlerinüñ BE 35. ḫavaṣṣ u ʿavām... olmuşlardur -F 36. ṣubḥ u şām -BE, S

273

5. merām-baḫş ḥażretlerinüñ: merām-baḫşuñ B, F, S, Ü, W 6. güher-bār: dürer-bār B, BE, S, Ü 7. bī-bedel- B, BE, S, Ü / bir -B / bī-bedel ile bir ḳaç beyt -BE 9. Şiʿr -BE Ġazel B, S 9-19. -BE 21-22. -BE 24. didiler: ipler S eyler B, BE, Ü 25. ne biler: n'eyler F 36-37 -S

274

7. ẕāt-ı : vücūd-ı F 8. ʿiẓām -B, BE, S, Ü, W 9. ẓihni: ẓihn-i lebībi F 15. idinür: idinürler F 17. cümlesinden... bī-bedel -BE, S, W / ṣebt: merḳūm B 20. Ġazel -B, BE 29. gülzārdur: divārdur B 35-36. -F, W

275

9-10.- B 18-28. -BE, S 30-34. -S 33-34. -B 29. li-mü'ellifihi -F 30. cefā: belā F

276

1-14. -B, S 16. ḳaṣṣab-zāde - B, BE, S, Ü, W 17. ʿAbdülkerim: deli BE / Çelebi-BE / mevṣūf: meşhur ve ḥüsn-i edā ile meẕkūr W 18. Bursalıdur: Bursāyīdür Ü 20. Fi'l-ḥaḳīḳa... bu evrāḳa ṣebt olundı -W 21. ʿunṣūr: ʿanāṣır B 25. bir derecede-F 26. insāniyyet-B / olmadan geçmişdür: olmaz F 30. mestūr olup bu evrāḳa taḥrīr olundı: mestūr oldı BE meẕkūr olmışdur B, S, Ü 32. Ġazel-i li-mü'ellifihi -F li-mü'ellifihi B, BE, W 32-33.- W

277

1-11. -W 13. Meẕkūr Rıżāyī Efendinüñ: Meẕkūruñ W 14. kemāl-i faẕl... belāġatle erkān-F / kemāl-i faẕl: kemāl-i üstādān BE 15. ve fuṣaḥa ... belāġatle erkān - B, BE, F, S, Ü 16. merġūb -B 17. aḳrān: dostān B, S, Ü yārān W 18. ve belki ferīd-i cihān -F 21. Dimetoḳa... Bursada-F 22. şerīfleri ile: şerīflerine F 25. Selmān-ı sāḥir: Selmān-ı Ḥayālī-i sāḥir W / Fārisī -F üç maṭlaʿ-ı Fārisī W / Māsadak-ı... maḳāldür -BE 26. erbāb-ı... olınur - B, BE, F, S, W

278

10-11. - B, F, S, W 16. Türkī dilinde - B, BE, F, S, W 18. meşamm-BE, Ü, W / ʿāşıḳān-ı miskindür -W ʿāşıḳān S ʿāşıḳındür BE / ṣebt olundı - F S, Ü, W 20. Şiʿr -F Beyt BE, W 21. daḥi bağladı ḫaṭṭ-ı ʿıẓār-ı yār: bağladı ol şūḫ-ı şīvekār B, BE, S, Ü, W

279

1-2. - B, BE, F, S, Ü 4. ṣuffedür: safḥadur Ü 7-11.- B, BE, F, S, Ü 14. aġlamayayın: aġlamayayum BE 19. olaldan: olalı F, S / ḥayret: ḥasret B 28. ey

- B, BE, F, S, Ü 30. vārı: cānı BE 35. ḳılmagla: ḳalemüñle F, W / Bursada: Bursa F, S, W

280

1. fünün-S 3. dünya-BE 5. māil-B 10. Maṭlaᶜ-F Beyt BE Şiᶜr B 21. Naẓīre li-mü'ellifihi -BE, F, S, W 21-23. -BE, S 25. PİR MEḤEMMED EFENDİ : PİRİ ÇELEBİ B, BE, S, Ü 27. meşhūr: maᶜrūf S 28. içre: içinde B / şānla -B, S, Ü faźlla BE 29. maᶜānī ile - B, BE, S, Ü 31. güher: dürer BE, Ü 32. ḥasb-i ḥāl-i dil-i divānedür -F dil-S, Ü 33. Meṭāliᶜ-F Şiᶜr B, Ü 34. Kim: Ki S

281

8. küy-ı cānānı: māh-ı tābānı BE 13. Naẓīre li-mü'ellifihi - B, BE, F, S, W 14-15. - B, BE, F, S,W 17. ᶜİlmī Efendi: ᶜİlmī Çelebi BE, S, Ü ᶜAlī Çelebi B / İstanbulī -F, W İstanbullı BE / Ġalaṭa : Kalaṭa F, W 18. Burusalu: Burusāyī F, S, Ü / Remzī Efendinüñ: Remzinüñ BE 20. ᶜilm ile pirāste -W 21. ve ḫulḳ-ı laṭīfi hilm ile ārāste -S ṭabᶜ-ı şerīfi ᶜilm ile ārāste vü pirāste S ārāste ve zebān-ı: ārāste ve pirāste ve zebān-ı B, BE, Ü 23. bu evrāḳda şebt olundı - B, BE, S, W erḳām olundı Ü 25. Şiᶜr- BE, F, W Naẓm B / ḫam: ġam B 29. yüzün: gözün BE, F, W / gördügüm: gördüm Ü 34. Efendi: Çelebi B, BE, S, Ü 36. idüp-F, S, W 38. istiḫrāc - B, BE, S, Ü, W

282

1. ḳapup: ḳaçup B 12. lāzım: lāyıḳ BE 18. Ümmīddür ki nice nice merātıb-ı ᶜāliye şudūr ide: - B, BE, S, W 20. bī-bedel ile -BE / meṭāliᶜ : maṭlaᶜ B, BE, S, Ü / pür-meṣel-S 21. olundı: oldı F, W 35. küyuña: küyine BE, F, S, W

283

10. Ġazel-BE, F, Ü, W Ve lehu Eyżān B 11. bürrānuñ: fettānuñ S 13-14. -B 13. sīneme: cānuma BE 25. Ve lehu Eyżān - B, BE, F, Ü, W 37-38. -S 37. āvāzeyi: āvāreyi B, BE

284

1. Ve lehu Rubāᶜī - B, BE, F, Ü, W 3-4. -BE, Ü 12. Naẓīre li-mü'ellifihi -BE, F, W 13-14. -B 16-17. -S 17. Allah: İlahī F, W 19. Çelebi-F Efendi B 20. ṭabᶜ-ı laṭīfi -BE ṭabᶜı Ü 21. kendü zuᶜmı ile -BE, S 23. geçinür - B, BE, F, S, W 24. ġayr-i -BE, S /lākin -BE, S / muḫayyel-F, W 26 dil-firīb ve ḳarībü'l-fehm -F, S, Ü, W 27. dür-endīş: devrān-endiş F, S, Ü, W 28. aṣlā -BE / aṣlā teşvīş : aṣla ġayr-i teşvīş B, S, Ü / çekmez: bir nesne bulmaz B, S, Ü / li mişli hāzā-B / Şiᶜr -F Beyt BE, Naẓm B 33. خيالي: خيال Ü

285

1. erbāb-ı ḥased-zīrler - B, BE, S, Ü 2. Şirāzī -S 3. bir iki beytin -B, BE, S, Ü 4. ...uñ ebyātı -B, S, Ü meşhūruñ ebyātı -BE / ki - B, BE, F, S,W meşṭur olundı -F 6-13. - F, Ü, W 10. erbāb-ı maᶜrifet- B, Ü Hemān bu ġazelüñ BE

/itmişdür: itmişler BE, Ü itmişlerdür B şöyle ki F 21. Maṭlaʿ -F Beyt BE, Şiʿr B

286

1. El-ḳıssa... olmışdur -F, W 3. erbāb-ı... āzād ola -B, BE, S, Ü 4. maʿānī ḥisārın -S / böyle -F, W 5. Bu ġazel-i ... degüldür - B, BE, S, Ü 7-23. -B, BE, S, Ü

287

1-2. - B, BE, S, Ü 3. Aḥmed Paşa - B, BE, S,W

288

7. Efendi-BE / ʿAcemdür -S Acem BE, S / müderrisine hemdem: müderrisindendür B, BE, S, Ü, W 8. ḥamīde -S efvāhda -B, F, S, Ü 10. bir bir: birer birer W 12. kāmrān olmış gün gibi ehl-i ʿirfān içre ʿıyān olmışdur W 13. ẕāt-ı pāki: kemāl-i ẕāt ile W 14. ü pür-süz -S 15. üç zebān ile naẓmı-BE Üç... lā-yuʿaddur -W / bir Fārisī maṭlaʿ ile -BE 16. maṭlaʿ ile -W / ḳaç -W / Türkī -F / meṭāliʿ ve -BE, Ü / meṭāliʿ u beyt ... perīşāne -BE, W 18. Şiʿr -B, F, S, Beyt BE, W 21-22. - B, F, S, Ü, W 24. Geçdi: Gitdi BE 27-28. - B, F, S, Ü 30-31. - BE, W 33-34. -BE, S, Ü, W

289

1-8. - B, BE, S, Ü, W 10. Derviş Çelebi-W / Ṭāife: zümre B, BE, Ü 13. ʿUlūmı: ʿilmi BE ʿilmde B 15. ilā -BE, Ü 16. ẕāt-ı -F vücūd-ı Ü ẕzāt-ı ... zebān-ı Fārisīde -F, S 17. Fārisīde: Fürsde B, BE 18. bi'l-küllīye -BE 19. zurafā-yı -BE 20. ziyāde -BE / degül lakin ahyānen: igen ḥaris degüldür gāh gāh BE 22. lāyık -BE 23. beyt-F, S, Ü Şiʿr B 25. gör kim bu: bu eşk-i BE, S görüñ B 29. pādişāh : şāh F, Ü 30. taṣvīr: taḥrīr BE, S / hemān taṣvīr: hemān maṭlaʿ taṣvīr BE, S, Ü 31. Maṭlaʿ-F, Ü : Beyt B, BE

290

3. Aḥmed Beg -B, BE, S, W 8. paşaları : begleri Ü 9. kāmkār ve sāir aḳrān içinde ʿadāletle nāmdār ve : mīr-i bā-vaḳār ve layıḳ Ü 11. olduġları: oldukları Ü/ lāmī ve saʿādetmendlerinde -Ü 13. faẓīlet itmeden: faẓīlet ve ʿadl ü ʿadālet itmeden Ü 14. leylen ve nehāren-Ü 27. bir-F

291

1. Derviş Beg - B, BE, S, Ü, W

292

12. Efendi: Beg B, Ü / ʿADLĪ EFENDİ -BE, S, W 13. olup: olan B 17. ve mālik-i ḫulḳ ʿazīmdürler -Ü / mevlidleri: mevlid-i laṭīfleri B 18. ile-F 19. ʿadl -F 21. vü berāyāsı -F 23. iderler. Ṭarīḳında: iderler ve şeceʿāt ü firāsette elveledü sırru ebīhi mefhūmuna riʿāyet itmemiş. Ṭarīḳında B 24. maʿrifetde: maʿrifet ü faẓīletde B 25. ẓihni: ẓihn-i laṭīfi B / ḥadd-ı ẕātında ...

ve'l-ḥāṣıl -F, Ü 27. fününın ... evḳāt itmeyüp -F 29. ʿömr-i girān-māye-i mütāleʿa-i F / muʿteber -F 30. güy-i sebkati... rübūde ḳılmışlar -F 33. taʿmiye -F 34. ḳādir : ḳādir şāʿir-i māhirdürler B / meṭāliʿ : maṭlaʿ Ü 37. sevād -F

293

1. gördi : gördüm B 5. düd-ı : derd ü B 10. girme: gezme F, Ü 11. añma: umma B 22. it ki başḳa ʿālemüz: itse ʿālemüz F 31. eyleseñüz : itseñüz B, Ü / bu: bir B 32. naẓm : şiʿr B / tāmid : tābid B

294

7. yāri: bāri F 10. dökündi: dökdi F 13. ʿÖmer Beg -B, BE, S, W / Ḥayālī-zāde -F 15. beḳādur - Ü 16. pāk: pākize Ü 19. pāk: pākize F 30. dürr-i ṣadef-i bahr-ı ṣıdḳ u irādet ve gevher-kān-ı -Ü 31. süfūt ü cevher : süfūt u ṭūṭī-i cevher Ü

295

1. ḳabūle: ʿuḳūlde Ü / gerdūn: kerden Ü 13. Dārā-yı -F 14. gülbin-i būdı -F 15. İsm-i şerīfi... āl-i ābā -F 18. şuʿarā-yı... temennāsıyla -F 18. ʿAcem -W 19. idi: düşüp W /maʿrifete: ḥikmete W 20. rūgerdān ve: rūgerdān olup B 22. sene... 24. Hindustān temāşāsına -B, BE, S, W / Hemān kişver-i Hindūstān temāşāsına : Hemān hevā-yı kişver-i diyār-ı Hind ve temāşā-yı memālik-i Sind içün ol vilāyete B, BE, S, W 25. ġāyetde revān: bed degül nīkdür B, BE, S bed degül ḫūbdur W 26. zebān-āver-i devrān-F revān B, BE, S, W / Fārisī -F 27. bir-F / beyt: ebyāt S beyitler B, BE / anlaruñdur : anuñdur W anlaruñ netāyic-i ṭabʿlarından ẓuhūr ü būzūz itmişdür S netāyic-i ṭabʿındandur B 29. Naẓm -F, Ü Beyt W Şiʿr S

296

1. İstanbulīdür : İstanbullıdur B, BE, S / Durag : Durak BE 2. rāg u bāg : revża B / ʿālemde : ʿāleme B 3. ve şeh-zāde... hemīşe -BE, S 5. hemīşe -B / seḫāveti : sıyt u sadā B, BE, S 6. gün: an BE 7. degül imiş : degüldür BE 9. İstanbula ... 12. göndermiş - BE, S / bī-bedelüñdür : bī-bedelüñdür diyü meşhūr olmışdur B, BE ve beyne'l-aḥbāb meşhūr olmışdur. Ḥażret-i pādişāh-ı cihān-penāh İstanbula çaġırdığında bir iki gün ḳatl olmazdan evvelce mesṭūr u mübeyyen ḳılmışdur ki ṣebt olundı S, Ü 9. geldüginde : geldükde B 11. Ḫuṣūṣā -B 12. felek-dergāhlarına -B 14. Ġazel -F, S, Ü Beyt BE 17. Ḳatlüme : ḳanluma F 28-36 -BE, S

297

1-5. -BE, S 7. Tabʿi Efendi -B, BE, S, Ü, W

298

29. Ḫatmī Beg -Ü / Nām-ı şerīfi ... maʿrūf -B, BE, F, S 31. iḥtirāmı: iḥtirāmları S 33. vefāt iden : fevt olan S 36. müeşşiri: āṣārı F 38. beyt: ebyāt S

299

1. Naẓm- BE, F, W Şiʿr S 7. ḥāṣılı : ḥāṣıl F / dehr: deyr S 8. cevce : ḥ ǽce BE 13. Yümnī Beg -Ü 14. laṭīfleri : laṭīfi B, BE, W / şerīfleri : şerīfi BE, W 15. Ḥāliyā: Ḥālā F 23. kāmildür: kāmil ü bī-miṣl B, BE, S / şirin el-ḫāṣıl -B, BE, S, W 24. anlaruñdur : anuñdur B, BE, W / ṣebt olundı - B, BE, W 31. Ġazel - BE, F, S, Ü, W / 31-32. -BE, S 32. Ġam yime ey dil feraḥ yüz ṭutdı senden cānibe: Ġam yime yüz ṭutdı ol baḫt senden cānibe B 34-35. -B, BE, S

300

1. vāḳıʿ olan -B, BE, F, Ü, W 3. ketb itmiş: ketb itmiş derc olundı Tārīḫ B 8. ṭaḳdı ya: ṭaġıtdı BE, F, Ü, W 8-9. - S 2. yaḳdı ya: yaḳdı BE, F, Ü, W 14. *ʿĀlī Efendi'nin üç rivāyetindeki biyografisi şöyledir*: Gelibolıdan (dur BE) dānişmend ṭāifesinden idi. Sābıḳan manẓūr-ı erbāb-ı naẓar ve nūr-ı dīde-i aṣḥāb-ı hüner ve ʿuşşāḳ -dil-rīşüñ merhem-i olduġı cihetden Çeşmī maḫlaṣ (taḫallus BE) itmiş. Āḫir himmet-i ṭabʿ-ı bülend olmaġın ʿĀlī maḫlaṣ kendülere (kendülerine BE) erzānī görmişler. Ol vechile maḳbūl-i ehālī olmış. ʿUlūm-ı ʿArabiye ve zebān-ı Fürse çoḳ çoḳ cidd ü cehd kılup yārāndan mümtāz ve aḳrānından ( aḳrāndan BE, W) ser-efrāz ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi ʿālī ve nezāket-i ẕihni ḫayālden ḫālī degüldür. Bu bir ḳaç maṭlaʿ gün gibi ruḫsār gösterüp lemeʿān u rahşān oldı. Zīrā ki cümle-i eşʿārından iḫtiṣār olınup erbāb-ı ʿulūma mefhūm-ı maʿlūm ola diyü merḳūm olundı . *Beyt*

Gün yüzüñ görmiyeli dīdeleri görmedi ḫ ǽb
Ġāfil olma hele ʿĀlī ḳulınuñ ḥāli ḫarāb

Dār-ı cihānda ẕevḳ u ṣafānuñ beḳāsı (bināsı BE) yoḳ
Derd ü belā didüklerinüñ intihāsı yoḳ

Dün gice nār-ı āhum bu nüh kıbāba vardı
Sen bī-ḫaber yaturduñ (yatarsın BE) ʿalem ḫarāba vardı

Dest-mālin boynına deḳmış diler eksükligin
Hāle sanma ey kamer ṭalʿat kenār-ı māhda
(ruḫsār ṭaraf-ı B )
Cān u dil ey ḳāmeti servüm ḫayālüñ şāhına

İki iç oğlanıdur el bağlamış dergāhda

Añа şükr it (ki W) elin göñli cānānuñ imiş
Ḫūblar içre be ʿāşıḳ alan alanuñ imiş

303

28. Germī Beg -B, BE

304

23. Fikrī Beg: -BE, W /ravża-B 25. aʿnī Sulṭān Süleyman -B, F 28. müddet-i rüzgār... nāmdār olup -F

305

4. şerīfin: şerīfle F ʿazīzin B 8. ve tedāvini... maʿṭūf idüp -F, Ü 11. maʿānī... vādī-i eşʿāra -F, Ü 12. nazm-ı ṭarabnāk: cüst B 13. ṣāfi: sāf B / gibi pāk: gibi revān u pākdür B / ebyāt: beyt Ü maṭlaʿ u beyt B / anlaruñ: anlaruñdur Ü / zāde-i fikr-i bikridür şebt oldı :ṭabʿ-ı pākidür B 27-34. - F, Ü

306

1-11. -F, Ü 7-8 -B, Ü 10. Bu... taḥrīr olundı -B, Ü 12-18. -B, Ü 15-16. - B 4. helākisin : helālisin Ü 17. Naẓīre li-mü'ellifihi -B, F 18-22. -B 19. dil almağ: lām elif F 24. Feyżī: Meḥemmed Beg defterdār-ı timār-ı vilāyet-i Bağdāt Ü Feyżī - B, BE, S, W

307

23. Ḳanberīdür : Ḳazıdur F 32. Beg: Çelebi B / Ehl-i ḳalem zümresinden - B, BE, F / Yunus-zāde... kemāl ile - B, BE, F 33. erbāb-ı : cemāl-i bā BE / Evān-ı ṭarīḳına sālik ve -BE, Ü 36. her an: ḥālā Ü ḥāliyā BE / ẓāhirenüñ: zāhirüñ BE, Ü / rümūzın : rümūzı F 37. ve mütālaʿa.... 308/11 anlaruñdur : Ümmiddür ki dānişmend-i hūşmend olup aḳrān içre ercmend ola. Üslūb-ı ḫaṭṭ-ı nestaʿlıḳ yazmada bir miḳdār ḫūb ve ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi bed degül eşʿārı merġūbdur. Bu bir ḳaç beyt anuñdur BE

308

2. muḥāsibān-ı : muḥāsebiyān-ı Ü / sulṭān-ı zamān -Ü 3. benāmdur : nāmdār Ü 4. ve ṭabiʿat: ve eşʿār-ı suznāki merġūb ve ṭabiʿat-ı Ü 5. eşʿār-ı süznāk -Ü / süzān: ser-firāz -Ü 6. Sene şelāşe... sancaḳ -B 9. āḫirü'l-emr taḳdīr-i Rabbānī ile : ʿāḳıbet ilā ... bir rubāʿī ile Bağdāda ṭābi Ü 10. begi... siḥr-sāzdur -B 11. Bu bir nice maṭlaʿ u beyt anlaruñdur: Bu bir nice maṭlaʿ u beyt anlaruñdur bu nüsḫada merḳūm olundı B 13. Ebyāt -BE, Ü Şiʿr B / Mest... cānāne dāğ - B, BE , Ü / yaḳsañ : yaḳduñ BE 16. ḳaşını: ḳaşuñı B / deñlü : demde B 19. ki -Ü 22-23. -B 25-26. -B 28-29. -BE, Ü 31. Bu ... olmışdur - B, BE 33-34.- BE, Ü 33. ġam sen: ḫam ten F 34. degülsin: dilkeş-i F

*KEŞFÎ Bey'in biyografisinin B, BE W nüshalarındaki şekli şöyledir:*

KEŞFÎ-İ EDİRNEVÎ : Yunus-zâde muşlisi dimekle meşhûr ve cemâl-i bâ-kemâl ile efvâhda mezkûr idi. Hâliyâ rûz u şeb 'ilm-i zâhirûñ rümûzun keşf itmege ol nikû-ḫalef taḥşîlde mukayyed. Ümmiddür ki dânişmend-i hûşmend olup akrân içinde ercmend ola. Ḫatṭ-ı nesta'lıḳ yazmada bir mikdâr ḫûb ve ṭabi'at-ı şi'riyyesi üslûbı bed degül eş'ârı merġûbdur. Bu bir ḳaç beyt anuñdur Maṭla'

Gördükde oldı ḳaşuñı şol deñlü bî-mecâl
Bir aya dek yirine gelür mi görüñ hilâl

Mest olup meclisde yaḳduñ sîneme bir tâze dağ
Ḫaḳ bilür bir sikke ḳurduñ dünyede cânâne dağ

309

1. Râbi' : Şâliş B, BE, S, W 2. zikri şu'arâi fi ḳavâidi'l-ḥurûfi tehecci evvelihi'l elif: şu'arâ-yı nâmdâruñ zikrindedür fi ḥarfi'l elif B, BE, S, W 4. ya'nî -F, W 5. ṭab' ve ṣafâ-yı zihn ile : ṭab' ve zihn-i ṣafâ-yı ṣâf ile S ve ṣafâ-yı zihn ile Ü 6. birle -F, S, Ü 7. meşhûn: nümûn BE / Dehkî: Kendî F 8. Kendî -F, W 9. Rûma -F 11. 'aḳdinde - B, BE, F, Ü, W 12. muḫayyel vâḳı' olmışdur : muḫayyeldür F 14. mâlikdür : mâlik olmışdur B, S, Ü 16. şerîfleriyle: şerîflerine F, S 17. efzâ: fezâ B, BE, Ü, W 18. hâssı -S 20. nefsü'l-emr: ḥadd-ı zâtında BE, S, W 22. olayın : olmayın BE 23. nijâd: nihâd W 24. şebt olunmışdur: raḳam itmiş Ü dan ki anlaruñ kelâmından fehm olunur F / olunmuşdur: olundı B, BE 26. Beyt -Ü Nazm F Şi'r B, BE 33. hûş: heves B 34. olmışdur -F, W / rengîn - B, BE, Ü / icâdıdur: icâdındandur B, Ü icâd-ı dahîîdür S / şebt olundı: bu evrâḳa şebt olundı F şebt ü ketb olundı S Bu ġazel... icâdıdur: Cümle-i eş'ârından iki dâne ġazel şebt olundı W

310

2. Niçün el diye: Görüp dil didi BE /el : ol B 5. bilmen: bilmem BE bilme-yin B / yazmaḳ : barmaḳ F 7. birisinde: birinde B, BE, F, Ü 8. Benânın : Ben anuñ B, BE 10-11. -BE 11. disem: dirsem BE 13.-14. -BE 19. Ve lehu ey-żân -B, BE, S, W / aksun: atsun Ü, W 23. ḥabâb: şarâb BE 29. olsa: ise W 34. Müşârünileyh... zuhûr buldı -B, BE, S, Ü, W 38. Naẓîre li-mü'ellifihi-BE, S

311

8. noḳṭa: nükte W 10-11. -W 13-14. -BE 16-17. -B, BE, F, S, W 22. şi'r-i dil-küşâ: zâde-i ṭab'-ı nâzükü'l-beyân ve 'azbü'l-lisân olan S / nazm-ı belâġat nümâlarındandur -W / belâġat nümâlarındandur : râḥat-efzâlarındandur BE 23. olup: idüp F oldı B / şebt: ketb W 28. eşk: 'ışḳ BE

312
1-2 -B, BE, F, S, Ü 4-5. -B, BE, F, S, Ü 10-14. -B, BE, F, S, Ü 16. olduğunca : olduğı içün BE 19-20. - B, BE, F, S, Ü 25-29. -B, BE, F, S, Ü 31-32. -W 34-35. -B, BE, F, S, W
313
1-2.-B, BE, W 4-5.-B, BE, S 4. gider nice bār : gide mi diyince yār Ü

6-11. -B, BE, F, S, W 13-14. -B 16-17. -B, BE, F, S, Ü 19-20. -B 25-32. B, BE, S, Ü, W 33. Yārān-ı ... cümlesinden -F 34. dāne -W / ol şā'ir-i sāḥirūñdür - BE, W 36. Mu'ammā -BE, W 37. Gelüp : gelür BE / meh-i tābān : şeh-i ḫūbān BE
314
1. Ve lehu Eyżān -B, BE, F, S, W 7. ḳābiliyyet eşeri: ḳābiliyyetden eşer BE, S, W 8. ḫıdmetine: ḫıdmetlerine B, BE, S, Ü, W 10. geldüginde: geldükde W 13. müşārünileyhüñ : müşārünileyhe S 14. eyitmişler: itmişler B, BE, Ü, W 17. tevḥid-i lem-yezeldür bu evrāḳda- BE tevḥidde ḫayli muvaḥḥidāne ve muḥaḳḳıḳāne vāḳı' olmışdur W / bu evrāḳda şebt olundı: ve şanāyi'inde pür-meşeldür B ta'bir ve taḥrīr olundı B, Ü 19. Ġazel -BE, W 22-32. -BE 28. şekker: sükker B, Ü, W 37-38. -BE, F
315
1-2. B, BE, S, W 3-6. -B, BE, S, W 8. Mevlānā Aḥmed Ḥarīrī -B, BE, S, W 31. Bursalıdur: Burusāyidür F Bursevşdür S / Ḳużāt-ı 'iẓām ve vālī-i fiḫām zümresinden: ḳużāt-ı 'iẓām zümresinden ve vālī-i fiḫām fırḳasından BE 33. laṭīfe: şerīfi BE, S
316
1. mustaḳīmi : laṭīfi BE, S 8. ḳalem-i 'anber-bīzle naḳş u nigār oldı -BE / 'anber-bīzle: 'anber-bārla S 'anber-bār ve kilk-i nükte-zār ile B, Ü / nigār -S / oldı: olundı S 23. Bu beyt... olmışdur -BE / miyān vaşfında -S 25. Beyt -Ü, W Maṭla' F Şi'r B 28. Ḥamidīdür : Aḥmedīdür B / meşhūr ve Şam : meşhūrdur ve ḫālā Şam Ü meşhūr ve vālī-i Şam S 31. nefīs ve: nefīsdür B, BE, S 32. dāne-B 33. musanna' tesvīd olınup -BE, S / musanna' -B şebt olundı -F ketb olundı Ü 34. Naẓm : Meṭāli' Ü Beyt B Şi'r S
317
8. nā-muvāfiḳ: nā-muḫālif B, BE, Ü 9. Naẓīre li-mü'ellifihi -B, BE, F, S, W / maṭla' -B 10-11. -BE, S 13. 'Acem: 'Acemdür S / Sābıḳan -BE / Elḳas: Elḳāsī Ü 14. meẓkūr... geldüği -B, BE, S, Ü, W 16. maḫlaṣ ile iştihār bulan Fethullah -BE 20. Sulṭān Süleyman -B, BE, S, Ü, W 21. ü ḳahr -S 22. istemiş : ister imiş B / Āḫir -S 24. ü maḳrūn -BE, S 25. raḫt-ı 'aẓīmet

çeküp: bī-kār-ı rıḥlet ü ʿazīmet çeküp S / sarāy-ı : sūy-ı B, BE, F, S, W 26. biri... dimişdür -BE, S / ḳalmaġın: olmaġın BE, S 27. Nite ki dimişdür -BE, S 31. Beher ḥāl-BE / ki Sulṭān-ı : ki Şāhnāme-i Sulṭānī BE / zamānuñ: zamān BE 32. hünerlerin -BE 34. bilmekle BE

318

1. Ḥayfā ki ... meşhūrdur -B, BE, S, Ü 6. taṣvīr -F, W 7. Ebyāt: Naẓm B, S Beyt BE 17. Şād-ı : Cāna B, BE, S, Ü, W 19. vefā: beḳā B, F, S, Ü, W 25. muʿallāda : muʿallā BE 27. aʿlā naṣb olunmışdur : aʿlādur F 29. sözleri dil-pesend ü -BE 30. itmemiş: itmemişdür BE

319

2. dil-cū vāḳıʿ olmışdur : dil-cūdur F, W güftāruñdur : güftār ve şīrīn edānuñdur S güftāruñdur şebt olundı B 4. Naẓm -Ü,W Şiʿr BE, S 10. Ülfetī -B, BE, S, W 19. şuʿarādur Mukaddemā: evṣāfın gūş itdigümüz ehl-i hüşmenddür Bu ġazel-i bī-bedel anlaruñdur şebt olundı Muḳaddemā Ü / beliġ-ı : ṭabʿ-ı Ü 21. olmaġın : itmegin Ü / keyfiyyet-i Ü 24. şemşīr-i bedr anuñ: şemşīridür anuñ Ü 29. Ve lehu -F

320

13. Çelebi -BE, F, S, W / Ḳapudān olan: ḳapudānlıḳ manṣıbında iken S / Paşanuñ : Paşa yesserallahü māyeşānuñ B, BE, S, Ü 14. divānı ve: divānı oldı S / erkānıdur : erkānı ve maḳbūl-i kirāmı ḥuddāmı düşdi ve S / aġır zeʿāmete mutasarrıf : aġır zaʿim oldı. Çün ol maḳūle dirlige mutasarrıf S 16. pāk ile -B 21. Naẓm : Şiʿr S, Ü Beyt B, BE / ḥākümi : ḥālümi F, W 25. göñlüm : kām BE 34. ṭabʿ u ehl-i dāniş ve ehl-i B 37. yoḳdur: yoḳdur şebt olundı B / efvāh-ı ʿālemde -BE

321

1. Ebyāt -Ü, W Şiʿr B, S Beyt BE 10. Āgehī: Āgehī Çelebi BE / Ḳuẓātdan: ḳuẓāt zümresinden B, BE, S, Ü /şūḫ : hoş B 11. metīn -BE 13. fenne: fende BE 16. çeküp : çıḳup BE18. meẓkūrdandur : meẓkūredendür B meẓkūrdan intihāb olup iktisād iḫtiyār olundı S meẓkūrdan iḫtisār olundı BE, Ü 19. Ḳaṣīde - BE, F, W Naẓm S Şiʿr Ü 22-35. -BE 22. Barbariçeñ: Barbar çekseñ S 37-38. -BE, F, Ü, W

322

1. poca gitseñ: pūje varsañ S 4. nāṣiḥ : zāhid S 4-8. -BE 13. rindānesi : ferzānesi S 15. ü taḥrīr -BE, S / olundı : olunur B, F, Ü, W 17. Naẓm -BE, S Şiʿr Ü 23-24. -B, F, Ü, W 26. İstanbulī : İstanbullı BE / Ḥace : Ḥoca B 28. sābıḳan -S 30. olup -B, BE, F, Ü, W 33. Fārisīde : Fürsde BE

323

1. bir bir: birer S 6. li mişli hazā -BE / ġazel -Ü 13. irürdüñ : alurduñ S

22. aʿlāsı : şerîfi B, BE, S, Ü, W / Çelebi -BE / Çelebi ve : Çelebi dinilür ve S / zîbāsı: laṭîfi B, BE, S, Ü, W / İstanbuldur : şehr-i Ḳostantiniyyedür S 23. nāzüki : pāki BE, W 27. şebistânla: şebistānî ile BE 29. maṭlaʿ-ı pür: maṭlaʿ ve beyt-i pür -B / sürûr : zîver B, S, Ü, W 30. ol dilber-i perestize ʿanber-rîz-i ḳalemle raḳam ḳılmış şebt olundı - B, S, Ü meşṭûr ḳılmış B, BE, Ü, meşṭûr ḳılınmışdur S meşṭûr ḳılmışdur şebt olundı W 35. muḥayyel -W / bî-bedelüñdür : pür-tābuñdur S 36. degüldür: degül B, F, W 37. Naẓm -BE, W Şiʿr B, Ü Beyt S

324

1. döndi : beñzer B, F, S, Ü / müye: müma F, S, Ü, W 4. İstanbulî: İstanbullıdur İstanbuldan BE / dānişmend : dānişmend-i hüşmend S, W 6. ʿālî-maḳām : ʿālem-penāh BE ʿālî cenābuñ S / Süleyman Ḫan - B, BE, S Ü, W 9. silkinde aġır zeʿāmete mutasarrıfdur: müteferriḳa-yı dergâh-ı ʿâlî fırḳasına ilḥaḳ olınup taʿyin-i timār ile aġır zeʿāmet ṣadaḳa buyruldı ve meẓkûr daḥi S 11. merdüm -F 13. lisān-ı ʿArabîde ṣāḥib-maḳāl -B, BE, S, Ü, W 17. ve maḳṭaʿ -F 19. Ebyāt -BE, Ü Naẓm B Beyt W 25. انها كه : انا تك B, BE, F, S, Ü بان : به ان 28-29. - B

325

3. edâya : cevāba S 4. süznāk: tāk S 8. yazılup tahrîr ü tasṭîr olundı : yazıldı B, BE, Ü yazıldı anuñdur B berā-yı dostān eglence yazıldı S 9. Naẓm -BE, S, Ü Şiʿr B 15. Nuḳl-i : laʿli F,W 18-22. - B, BE, S, Ü 14-30. - B, BE, S, Ü 32. ser-sebz-i: ser-be-ser S 33. Başladı : Bağladı BE 35. gonceye : gonce B, F, S, W

326

1. minānuñ : girdāruñ BE 4. zümresinden: zümresindendür B, S 8. maḳṣad-ı -S 9. B maṭlaʿ - BE, F, W 14. mahfî ... daḥi anuñdur - BE, F, S, W 15. olduklarında: olduğunda B 29. Kākülüñ : Kāküli B, F, W 32-33. - B, BE, S 35. İstanbulîdür: İstanbullıdur BE, Ü 38. ḳılup: idüp BE

327

3. olundı : Oldı BE 5. Naẓm -BE, W Şiʿr B 11. Açamaz: Bilemez F Añlamaz B 14-18. - BE 23. Mevlānā Aḥmed Zarîf -B, BE, S, W / Mevlānā : Mollā Ü 24. ḫuceste nijādı : ḫuceste ḥasebi ve ferḫunde nijādı Ü 27. bî-miṣāl -F 30. Ḥaḳḳā ki -F / ḫılʿat-ı laṭîf : bir āyet F 32. Buña bināen... bî-ārāmdur -F 35. ve bu diyāra ... ḫālî degüldür -Ü

328

2. beyt anuñdur : beyt-i pür-meṣel netice-i ṭabʿ-ı âbdārıdur Ü 18-19. -Ü

329

5. Fārisīde : Fārisiden B 6. şāgirdlerindendür : şāgirlerinden idi BE / şürūṭ: meşrūṭ B 7. olmışdur : olmış idi BE / idüp: ḳılup BE 9. ḳalur. Bu : ḳalur imdi bu S / Bu bir iki maṭla'-ı dil-peẕīr ol yār-ı bī-naẓīrüñdür : Bu bir ḳaç beyt anuñdur BE, W Bu bir iki maṭla' anuñ eş'ārındandur ki şebt ü iş'ār olundı S, Ü 11. Beyt-BE, S, W Şi'r B, Ü / gül: gün BE 14. Gördi kim: gördü güm F, S, Ü, W 17. mu'ammālarından : mu'ammāsından BE 20. eyleyen : eyledüm S / eyledi : eyledüm S 27. aḳ u ḳara B, BE, F, Ü, W 28. āmidür -W yazmamış BE 30. peydā -S / düzmege: düzmekde W 31. ve yār-ı: faṣīḥ-i zebān-ı yār-ı S 32. budur -BE / yazıldı : şebt olundı B, BE, S, W

330

1. Maṭla' -B, BE, W beyt F 4. nūrundan: yüzinden Ü / āyīne -BE 6. u beyt: -B, BE, W / anuñdur -B anuñdur şebt olundı S 8. Ebyāt: Naẓm S, W Şi'r B Meṭāli' Ü / diyen -B 9. şalınmaġın : şalınmaġı BE, S, Ü, W 11. urdum: yardum BE, S 12. şeker-leb : sengīn-dil Be 14. dirsen : dirsem W 15. ḳara ḳan : Ḳaraman W 17. dir isem : dir iseñ B, BE 23. ḥarāba : ḥarāb B, BE, F, Ü, W 24. Enwā'-ı -B, BE, F, Ü, W /olduḳda -BE / hemān -B, BE, F, Ü, W 25. ḥalaṣ bulur meẕkūr : ḥalaṣa sebeb bulur egerçi meẕkūr S 26. Paşanuñ : paşa-yı Veliyüddin-zādenüñ S / ḳaṣīdesindendür : ḳaṣīde-i 'aṣīdesindendür illā S / taẕmin-i ḫaṣ : taẕmīn-i ma'nā-yı ḫāṣ S taẕmīn itmişdür BE ḫāṣ vāḳı' olmışduur -BE 29. Beyt - BE, Ü, W Naẓm S 32. ĀLĪ : ĀNĪ B 33. Rūz : Her rūz BE 34. nāzükāne -B, BE, S, W / eş'ār-ı -S 35. pür-meşelüñdür : pür-meşelindendür ki iş'ār u işāret olundı S 36. Naẓm -B, BE- Ü Şi'r S

331

10. Ārāmī -BE 11. olup : olınup Ü 19. olmışdur -F, W / anuñdur şebt olundı : ol şā'ir-i nikū ḥıṣāl-i pesendīde fiālüñdür B 21. Beyt : Şi'r B, Ü Naẓm S

332

7-8. -S 13. İlāhī -BE , W / Vardar Yeñicesindendür : Usturumcadandur B, Ü 14. meẕheb ve : meẕheb-i sünnet-i cemā'at S / pākize : pāk B, S, Ü 17. ṭab'ı : şūḫ-ṭab' B, S, Ü / pür hiddet ve ẕihni - B, S, Ü 19. anuñdur : anuñ eş'ār-ı bā-ḥalāvet-i şīr-güftārındandur taḥrīr olınur S eş'ārındandur taḥrīr ü taḳrīr olınur B, Ü 21. Naẓm : Ebyat B, Ü Şi'r S

333

1. Āteşī - B, BE, S, W 2. olup : olmış Ü 3. efkārın daḫi : efkārdan Ü 6. ma'ānī āşār ve : ma'ānī āşār ve efkār endüz ve Ü 7. zār : ciger-sūzdur Ü / Bu -F / Fārisī eş'ār : maṭla' F 20. ḥurūfi'l: ḥarfi'l BE 21. Efendi - BE, F Çelebi W / İstanbul : Ḳostantiniyye S 25. Ẕāt-ı şerīfi... pirāstedür -F 27. ma'lūmāt -Ü/ bilā: bī F, S

334

2. ʿadd -S 4. pişe -F/ nik-endişedür: nik-endişe kimesnedür BE 5. sīm: sīmīn S 6. revān : revāne S 7. pīr ü cevān olan cevānlarla : pīr ü cevānlarla F 9. aṣḥāb-ı ʿayş u ḥużūr arasında : gāyet BE 11. Maṭlaʿ -BE Beyt B, F, Ü W 14. pür-himmet -B, BE, S, Ü, W 18. vāḳıʿ olmışdur -F / envāʿ-ı ikdām -B, BE, F, Ü, W 19. ve ʿālī-himem ile -B, BE, F, Ü, W /behişt-āyinlerine : behçet-āṣārlarına S 20. muġtenim olmışdur : muġtenim ve mütenaʿim olmışdur S / görmüş: görmüşüm iki BE görmüşdüm S görmüşin B 21. olmağın... anuñdur : ve fehvā-yı şīrīn maḳāli şöhretinde geregi gibi tābdārdur. Anuñ içün herkesüñ zebān-ı faṣīḥü'l-beyānında lafẓ-ı pesend ile vaṣf-ı ʿāşıḳān-ı ḥubān nefesdür ve bu eşʿār-ı nüzhet-āṣār anuñ idüği müṣbetdür. S 22. Bu eşʿār anuñdur- BE, W Bu eşʿār-ı ābdār-ı dil-peẕir anuñdur şebt olundı B 23. Nazm: Şiʿr B, S, Ü 24. Rakīb: Rakıbi S / gel : gel e B 26-27. - BE 32-33. - B, F, S, Ü, W 35. şāʿir-i ferzāne kelimāt-ı rindānesindendür : yegāne-i zamānenüñdür S ferzāne anuñdur Ü ol ferzānenüñdür B, BE 37. Ġazel -BE, Ü, W

335

10. Ḳoñ ʿilāc eylemeñ Behiştīye: İstemezse Behiştī n'ola devā BE 12. Ġazel -BE, Ü / li-mü'ellifihi : ʿAhdī BE 19. dili: veli F, Ü beni BE 28. maʿānī: meveddet B, BE, S / endüzuñdur: endüzuñdur ki işʿār olınur S endüzuñdur şebt olundı B 30. Ebyāt -BE Şiʿr S Naẓm B 31. dek -B 33. Uzaldıġunca: Uzandıġınca Ü

336

4-8. -F 10-14. - B, F, S, W 16-17. -BE 19. geye : giyer S 28-29.- BE 31-32. -B, F, S, Ü, W

337

5. viṣāle: naṣībe BE 11. Mecnūnı : maḥbūbı B, BE, F, Ü, W 16. Cümlesinden : cümleden F 17. mezbūrede: meẕkūrede BE / zümre -S 18. bir gün -S 20. bedihe: fehvāyı S / nüdemāya maṭlubdur şebt olundı -B, BE, S mergūbdur Ü 23. Beyt -BE 8. ü ʿām -B 24. Beyānī -B, BE, S, W 26. meyānında : yanında Ü/ ʿuḳde -Ü /küşāde : küşā diyü Ü 33. ber-murād: kāmbīn ü kāmyāb Ü 34. olmayup: geçmeyüp Ü 35. maʿārif: maʿrifete Ü 37. kemā ḥaḳḳıha -F

338

3. cündluġ : ḥaydarlıġ Ü 5. saʿādetlerden : maʿrifetlerden F 7. Ṣāḥib-teẕkire : ṣāḥib-teẕkiretü'ş-şuʿarā Ü / dergāh çavuşlarından olduġlarına -Ü 23. Ve inşā... musaffādur -F 25. nazm-ı -F 28. Ġazel -Ü / şu : sü F

339

25. zümresindendür : zümresinden B, F, S, Ü, W 30. zârdur: zâr vâḳı‘ olmışdur S, Ü zâr olmışdur BE / Bu beyitler anuñdur: Bu bir nice beyitler anlaruñ zâde-i ṭab‘-ı sihr-âṣârıdur B Bu beyitler anuñdur şebt olundı S, Ü 31. Naẓm -BE / aç: dök BE 35. gibi -B 37. dildârda: dildârdan F

340

1. hicrinden : hicrândan BE 4. Ḥadd-ı -S 5. pesendîde: pesend BE, S, Ü 9. sâlik imiş: sâlikdür BE 13. maṭla‘ anlaruñdur: maṭla‘ taḥrîr olundı B, Ü maṭla‘ u beyt taḥrîr olundı BE maṭla‘lar taḥrîr ü taṣvîr olınur ki anuñdur S 15. Naẓm -BE, W Şi‘r B Meṭâli‘ S 30. Penâhî-i ‘Acem -F /elvân-ı renk-pâş -B, BE, Ü, W dinilmekle: dimekle B, Ü, W 31. yazmaḳda : yazmada B, BE, Ü, W 34. bu mâbeynde... nice -B, BE, Ü, W 35. zûr-kâr -B, BE, Ü, W

341

1. ol: olup B, BE, W 2. ṣanâyi‘ -B, BE, Ü, W 5. bûtân: benân Ü / kilîd: kiler B, BE, Ü, W 6. taḥrîrâtda : taḥrîrinde B, Ü taḥrîr ü taṣvîrinde BE ,W / teẕhibde: teẕibinde B, Ü 7. pâdişâhımız ḥażretlerinüñ : pâdişâhımızuñ B, BE, Ü, W / kâr-ḫânesinde: kâr-ḫâne-i mânend-i nigâristân-ı ‘acibü't-temşilinde S / envâ‘ işler işleyüp -B, BE, Ü, W 9. ġaddâr ve teẕhibkâr çarḫ-ı sitem-kâr -B, BE, Ü, W / bî-iḫtiyâd hemîn-dem -B, BE, Ü, W 11. ḫâṭır-figâr... gelüp -B, BE, Ü, W / ḳılmış : olmış B, BE, Ü, W 13. bu bir iki Fârisî -B, BE, Ü, W / şebt olundı -B, BE 15. Şi‘r -BE Beyt B 18-19. -B, Ü 21. Mevlânâ: Mollâ B,W 22. Ḥadd-ı ẕâtında -B. F, S, Ü 24. ve taṣavvufda ma‘lûmât-ı pâki -F taṣavvufta -BE 28. maḥâfil-i : eḳall-i F / pür- BE 30. bî-ḳarâr : zâr BE, W / dimiş: dimiş ol beyitler budur B 32. Beyt: Naẓm W Şi‘r Ü

342

3. maḳṣada : maḳṣûdı F 4. biñ dürlü i‘zâz ile -F, S 5. merḥûm ... nâmıyla -BE, S, W 8. Kâne sene iḥdâ ve seb‘în ve tis‘âmi'e : Fî sene 971 BE / maṭla‘ -B, F, S, Ü, W beyt W 9. anuñdur : anuñdur bu nüsḫada şebt olundı B 11. Naẓm -BE Şi‘r B 22. dest: deşt BE 24. zurafâyla : ẓurafâ-yı Rûm ile S, Ü / idüp -BE 25. fenn-i şi‘ri -B, BE, S, Ü, W /itmiş : ḳılmış S 27. tâm -S 30. ecel peyki: ḥ.ab-ı ecel B, BE, S, Ü, W 31. peyki -BE / añа : ol bî-kese B, BE, S, Ü, W / ḥasb-i ḥâl... fâlüñdür : anuñdur S 32. ol... fâlüñdür -BE olsun diyü yazıldı Ü olsun diyü yazıldı şebt olundı B 34. Naẓm -BE, Ü Şi‘r B, S

343

10. İstanbulîdür: İstanbullıdur BE, S 13. nefîs ve... yoḳ -S 14. li mişli hazâ ġazel - B, BE, S-W 24. Cânı : Cânum S 31. Zamân-ı -S / menâzilde : menzilde B, BE, S, Ü, W 33. ve eş‘ârda: ve ṭarz-ı ebyât u eş‘ârda B, BE, S, Ü, W 34. kimsedür: kimesne imiş S kimse imiş B, BE, Ü / bî-beḳâ : fânî BE 35. Bâḳinüñ : Ḳarġazâde Bâḳînüñ B, BE, S, Ü, W / hümâbâl olan -B, BE, S, Ü, W

36. pervāzdan: pür āvāzdan F / vaz gelmişdür : ḳalmışdur BE, S 37. ziyāde -BE / çoḳ dirler : çoḳdur B, BE, S, Ü, W /feemmā şöhreti yoḳdur -B, BE, S, Ü, W 38. dirler yazıldı -BE : bunda şebt olundı B ki iş'ār olınur S

344

1. Beyt : Şi'r S / 'anber-būnuñ : 'anber-bāruñ S 8. ṭarāvet-i 'ızārı : leṭāfetde BE / ḥur idi : ḥurşidī Ü 11. gonce-i nevreste: gonce-i gülistān-ı BE 14. var idi: ġāyetde ḥub ü merġūb idi B, BE, S, Ü, W 16. gelüp maḳbūl : gelüp meşhūr ü maḳbūl Ü / olurdı : olurdı mesṭūr olundı B, S 17. Beyt -BE, Ü, W Şi'r S / Beyānuñ : Babanuñ B, BE 21. Ḥālā -B, F, S, Ü, W 23. şöhret-i tām bulmışdur : ma'rūfdur ve anuñla meşhūr olmışdur S 24. kim bu beyt-i dil-firib anuñdur -B, BE, F, Ü, W bu maṭla' anuñdur BE 36. Beyt Naẓm B, Maṭla' BE 28. Göllikeşriye: Göklikeşriye F/ timārdandur: timār kısmın-dandur S 30. ḥāli : berī B, F dür BE, W 32. Beyne'n-nās... beñzer idi -BE, S, W 33. idi. Ekşer : idi lākin ekşer B / maḥlaşı: maḥlas F 34. gibi : mānendi / vāḳı' olmışdur -S vāḳı' olmışdur bu bir iki beyt anuñdur BE 36. Beyt : Şi'r S Naẓm B

345

5. kand-i : ḳande S 7. olup -B, BE, F, Ü, W / Ḳaraamiddendür : Ḳaraamid şehrindendür S 8. ferzend: mürīd BE 10. dāl : dāldür BE, S / ẕikr olınur -BE, S 12. Beyt: Naẓm B Şi'r S, Ü

346

2. İstanbulī -BE / ẓāhiren -S 3. ve ḥadd-ı ẕātında -B, F, S, Ü, W 5. bir miḳdār -S 6. maḳbūl -S 7. hezli -BE ġazeli B / Ṣānī maḥlaṣ iden -BE, S, W / ḳılmış : itmiş Ü 8. uyarmış ve hemīşe : yaḳarmış B, BE, F, Ü 9. ġarib: ġarāib BE, W 11. 'āşıḳāne -BE, Ü, W / anuñdur: anuñ ebyāt-ı rındāne-sindendür S ebyāt-ı rindāne ve levendānesindendür B 22. reftār : seyrān S 28. -B / Bu maṭla'lar : Bu iki maṭla' BE / anuñdur : anlaruñdur Ü/ taḳrīr ü taḥrīr olınur -BE, Ü, şebt olundı S 30. Ebyāt -B, BE, W Şi'r Ü Maṭla' S 33. eger : meger B, F, Ü 34. bilüñ : bilüñe S

346

1. oḳımada : eyitmekde S / aḳrānı içre -BE / muṣāḥabet-i ... hemdem-i yārān -BE, F 2. hem-dem: ser-āmed S / lā-yu'addur: lā-yu'addur ammā S 3. dinilmekle bilinür : dimekle ma'rūfdur B, BE, F, Ü, W 4. İstanbullı : İslambollı B İslambolda BE 4. dāima ... ḥālī degüllerdür -BE 5. Bu ḥāletde -B, BE , F, Ü, W 7. gelür: gelüp S / Mütāyebe: Ṭayibe Ü 8. laṭīfe -F 9. bu beyti -BE iş bu beyti S / raḳam olundı -S 11. Beyt: Şi'r, B, Ü 14. ṬĀBİ -BE, W 16. kūberā: kibār S 16. Mollā -B, F, Ü, 17. fuḳarā -F 19. Ḥadd-ı ẕātında -B, Ü / pāk-meşreb ve lāubāli meẕheb: rind-i lāubāli pāk-meşreb

B, S, Ü 20. olmegın... ḥālī degül -F 21. yār-ı: şā'ir-i F 'āşık ve yār-ı B,Ü / kendü ḥāline muvāfık -B, S, Ü 22. ḥūb ve güftār-ı muḥakkıkānesi mergübdur : çoḳ ve hemvār F / Pes ... raḳam olundı : -Ü Bu bir ḳaç beyt anuñdur F / Pes -B, Ü -ı zībā anlaruñdur semt-i rakam buldı B 25. üftādedür: āzādedür B, S, Ü 28. vaṣlına: vuṣlata Ü 34. ḳılmaḳ: itmek S

348

4. TÜRĀBĪ -B, BE, S, Ü, W

28. dergāh-ı mu'allā -BE 29. bu ki : bu oldı ki S /vālidi -S / cerrāḥlıḳda üstād: cerrāḥlıḳdan fenni olup S 32. kīne-dār: kīne-güzār B / olmış -F 35. degüldür: degüldi S / 'āşıḳāne... iş'ār olundı : eş'ār anuñdur BE / naẓm: güftār S / ki iş'ār olundı -B, BE, F, Ü, W 37. Şi'r : Beyt F

349

5. İstanbuldan : İstanbuldandur BE 7. Fārisīye : Fārisīde BE 9. ehl-i: erbāb-ı BE 10 olmış -BE / ekṣer-i -BE 11. vilāyātını : vilāyetini S 12. Ve meẓkūruñ ... bī-naẓīr geçer ve -F, Ü 13. edā ile ṣāf -BE 14. ve dāfi-i -B, BE /olduġiçün -BE 15. ekṣer -S 16. ṭarīḳ-ı hezlde ġāyetle bī-miṣl ü bī-mānend idi -B, BE, S, Ü, W/ ġāyetle: ḥod-nümāyla S 17. semtde : çemenzārda S /itmeden -B / olmışdur: oldum dir F / Ḥālā -F 18. dimekle: dimege Ü / rāġıbdur : şāyi' durur S 19. kendü zu'm-ı fāsidiyle -B, BE, F, S, W / vāḳı' olmışdur : ...dür ki ṣebt olundı S anuñdur BE 20. Bu ġazel anuñdur -B, BE, S, Ü, W 29. Dıraḥtistānı : Dıraḥtistān-ı B 35. itmedi: itmeye S

350

1. -BE / beyt-i rengīn : ebyāt S / rengīn-B / kem degüldür - S /nīkdür -B, S ṣebt olundı B 3. Ebyāt: -BE Şi'r B, S, Ü, W 6. kūyunuñ : kūyuñ BE / her gice mihmānıyuz : bende-i fermānıyuz S 18. içün : idüp BE / suḥen: güher S 20-22. -B, BE, S, Ü, W 24. Ḳaramandur: vilāyet-i Ḳaramandandur S / 'aleyhisselāmdur -B, F, Ü, W 25. İstanbulda : şehr-i İstanbulda S Bāzārında: Bāzārı nam çarşuda S 26. ferzāne aṭṭarlıġla : ferzānelıġla aṭṭar S 27. ṣarf: ḥarḳ S 31. beher-ḥāl -F ol yār-ı nikū-ḥalef -B, BE, S, Ü, W 33. Bir maṭla'-ı rindāne ve beyt ile vaż' olundı -S Bu maṭla'-ı rindāne yazıldı B, Ü Bu maṭla' anuñdur BE 34. Naẓm -BE, S, Ü, W Şi'r B

351

4. Balıkeşrevī: Balıkeşīrden BE, S /Gülşen-i ... nevresin vādī-i -S /. ḳılalar: ide S 6. Beyt-BE, Ü, W maṭla' B / gelicek : -ı hicrüñle S 6-7. - BE

352

2. Zümre-i -BE 3. itmek üzredür: idüp BE 5. mānend -BE 6. cevher-dārı : dürer-bārı B- BE, S, Ü, W 7. suḥeni: ḥançer S / sūḥen-i ... Ammā ki -BE 9.

iki : ḳaç BE 10. anuñdur: anlaruñdur BE / taḥrîr olundı -B, BE, S, Ü, W 12. Naẓm -B, BE, Ü, W Maṭlaʿ S 15. mey : ġam S 18. Bursevîdür : Burusâyîdür B, BE, F, Ü, W 20. olmış -F 21. ḫamse: Leylî vü Mecnûn ve Ḫusrev ü Şirin S 24. pîr-i rûşen dil: perverişîn F pür-rûşen B, BE / dilegine... eyledügi B, BE, F, Ü, W 25. fi'l-cümle -B, F, S, Ü, W / bu mâbeynde... sille yiyüp -B, BE, F, Ü, W 27. aʿrazla : eşnâda B, BE / dimâġına: dimâġına nevʿâ ʿalel ve ḳuvvet-i vahîmeden nefes-i nefislerine sehlece S 28.bir nice zaman -B, BE, F, Ü, W / terk-i şiʿr : terk-i güft ü güy-ı şiʿr S / muḥâsebet-i yârân : muḥâsebet-i muvâneset-i yârân S 29. mülâzemet: münâsebet-i mülâḳât-ı S / vefâ : vefâdan S / ve'l-ḥâṣıl... ferâġate ṣarup -B, BE, F, Ü, W 30. ʿuzlet: vaḥdet S / vaḥdet : ġurbet S / dâniş - B, BE, F, Ü, W 33. idüp : itmeyüp BE 34. Niteki : Zîrâ ki B, BE, S, Ü, W / cihân dimişlerdür : cihân ve ʿâḳilân-ı zamin dimişlerdür buyurmışlardur S 36. Mıṣraʿ - BE, Ü : Sünbülleri sâyebân-ı lâle / Ter goncesi perdedâr-ı jâle

Zülfün zenaḫa getürmiş o mâh/ Ṣan sâye-i Yûsuf u leb-i çâh

Ya ʿârıżıdur leṭâfet-i âbı/ Gûyâ żeḳânı anuñ ḥabâbı BE, S (Bu beyitlerden önce BE'de şu açıklama var: Egerçi ṣûretâ ḫalḳ yanında dîvâne eṭvâr idi ammi kâmilân ḳatında ferzâne eşʿârı var idi. Bu bir ḳaç beyt **Leylî vü Mecnûn**dan şebt olundı)

353

1. Âḫirü'l-emr ... şebt olundı -BE, S, W 3. beyt : beyti B, Ü / ol cümleden bu evrâḳ-ı dil küşâda ve ravża-i ıḫvân-ı ṣafâda : vardur miṣâl-i lü'lü'-i şehvâr B 5. Meşnevî -Ü 5-12. -BE, S, W 14. Tâbistân: Yâbustân S / daḫi hem : bu beyt BE 16. Beyt :Meşnevî S, Ü 17. -BE 19. bir ḳaç -S daḫi -BE / kitâb-ı: kitâbından S /Temuz : Kûh S Kûh vaṣfında BE / ḫûb vâḳıʿ olmışdur -S 22. Naẓm -BE, W Meşnevî B, Ü / Meger irişdi eyyâm-ı Temûzî : Meger var idi ol saḥrâda bir küh BE, S 23. Hümûm-ı germ ü tâb-ı nimrûzî : Dil-i ʿâşıḳda san kim dâġ-ı enbûh S 25-26. - -B, F, Ü, W 28-29. - BE, S, W 31-38. - BE, S, W

354

1-24- BE, S, W 2. ḫâlî : ḫâki B, Ü 7. gülbîzlerinden : gülbînlerinden B, Ü 9. anuñdur : şebt olundı Ü anlaruñdur şebt olundı B 11. Ebyât: Şiʿr Ü Naẓm B 25. -B, F, Ü, W 27-31. -B, F, Ü, W

355

1. CEVRÎ: CEVHERÎ BE / ÇELEBİ -F 2. tekmîl -F / Ḥadd-ı żâtında -B, F, Ü,W 4. bir gün -S 5. Mevlânâ - B, BE, S, Ü, W 6. söyleme: şoylama BE 7. fi'l-fevr : fi'l-ḥâl BE, W ʿale'l-fevr B, Ü 8. olduḳda la-farḳun beynehümâ dirler : maḳbûl-i nüdemâ vâḳıʿ olmışdur B, BE, S, Ü, W 9. Cevrî -B, BE, S,

Ü, W 11. erbāb-ı ʿirfāne arż olınur : şebt olundı BE li mişli haẓā S 12. olınur: olur Ü 13. Beyt -BE, Ü, W Şiʿr B, S 19. ʿālemiyān -B 26. el-mevlā... ve'd-dīni -F 24. Ḥadd-ı ẕātında netāyic-i-F 26. mebini: beyānı BE 28. rūzgār -B, BE, S, Ü, W 32. temkindür: temkin olmışdur B, BE, S, Ü, W / El-ḥaḳ keyfiyyet-i eşʿār ile ve çāşni-i -B, F, S, Ü, W 33. güftārla Rūmda Cāmī-i şāni olmaġa -B, F, S, Ü, W 34. zībā -F, S, Ü, W 35. ki şebt olundı -BE, F, Ü, W

356

1. Ġazel -BE, S, Ü, W Şiʿr B 11. Ol : O B, BE, S, W 13-14. - B 13. āzād beni: āzādlıġı S 22. CEMĀLĪ -B, BE, S, W / ʿālī : himmet Ü 25. dur. Aña bināen - F 27. dānişmendler: dānişmendān Ü 29. dür-feşān : lemeʿān Ü 30. dānişle -F / ḳılur -Ü 31. hüner -F 34. Ekşer-i : Ḥaḳḳā ki Ü 37. Ebyāt -Ü

357

20. zerd ü żaʿif : zerd ü zār u żaʿif S 21. bu : bir B, BE, S, Ü, W 22. efrūz: sūz B, BE, S, Ü, W 23. keşdür: keşdür şebt olundı BE 24. Maṭlaʿ -B, BE, Ü, W Beyt S 27. CELĪLĪ : CELĪLĪ ÇELEBİ BE / ẕikr : meẕkūr Ü 30. vādi-i : ve edā-yı BE, S, W / maḳbūl -B, BE, S, Ü, W 31. ḥikmetdür : maʿrifetdür BE / ḳaç: nice BE / anuñdur : anuñdur bu evrāḳda semt-i raḳam buldı B 33. Ebyāt -BE, W Şiʿr B, S, Ü

358

2. dürûpdür: ṭurupdur B 7. CAʿFER ÇELEBİ : CAʿFER B, BE, F, Ü, W 11. Fürsi : Fārisi B, F, S, Ü, W / nesiḫ : nesḫ-i taʿlıḳ S 15. mişāle: mişāl B, BE, Ü, W / ẕikr olınur: ẕikr olınur bed vāḳıʿ olmamış nīkdür ġāyetle S 24. bināen... imlā itmiş : ʿöẕr ile bir ḳıṭʿa dimişdür BE 25. terkīm ü imlā itmiş: erḳām itmiş Ü peydā vü hüveydā ḳılup erḳām itmişdür ki ol ḳıṭʿa budur S erḳām itmiş budur B

359

1. ʿACEM - BE, Ü, W 7. ḥuḳuḳ : çoḳ BE / pāk kelimāt şebt olundı : şebt itdüm BE / şebt olundı mānend-i āb-ı ḥayāt cereyān oldı Ü 9. Tārīḫ li-mü'ellifihi : Ḳıṭʿa B li-mü'ellifihi - BE, Ü, S, W 21. nāzük -S Fārisi BE 22. Maṭlaʿ -BE, F, W 26. idüp : ḳılup S

360

1. bu beyt -BE 2. yādigār -B 4. Beyt -BE 5. anuñla -BE

361

5. faẓl: faẓīlet BE / merdüm -B, BE, S, Ü, W /şiʿr añlamada : şiʿrde BE 6. muḥibb-i : maḥabbet-i F 7. ve maẕmūn-ı Emrīye ḳāyil -B, BE, S, Ü, W / her yirde -BE 10. bu evrāḳa şebt oldı -B, BE, S, Ü, W / öz: özdür B, BE, W 11. -B, BE, S, W /ebyāt -Ü Maṭlaʿ S Şiʿr B 14. buldıġın: oldıġın B, F, S, Ü, W 16. itmiş : ṭutmış B, BE, W 19. dūdı : devr-i B, S 23. her : durur S 26.

görem kim : ben ḫāksāri B, BE, S, Ü 28. ḤUBBÎ BEG -F, W / tcāretdendür : ticāretdür S / Dürr-i -BE 30. ḳavliyle -Ü 34. cüz'iden -S / behremend: behrever BE / Eş'ārı süznāk : Eş'ār-ı süznāki S 35. illā -B- BE, Ü /ġazel ve - B, BE, Ü / daḥi -B, BE, Ü / anlaruñdur : anuñdur B, BE, Ü

382

1. Ġazel -BE, Ü 4. budur odur BE 7-17. -BE 11. sulṭānlıḳ : insanlıḳ B 20. ḤĀYIRÎ -B, BE, S, W 27. mütevaṭṭın olmışlar : ṭavaṭṭun itmişler Ü 31. maṭla'-ı ābdār : maṭla' ve beyt-i Ü / anuñdur : anlaruñdur Ü 34. Ebyāt -Ü

383

1. ider: eyler Ü 2. ider : eyler Ü 10. zîbā daḥi ol şā'ir-i güyānuñdur : daḥi anlaruñdur Ü 12. Rubā'î -Ü 17. ḤARÎMÎ BEG -BE, S, W 19. ferzend-i dil-pesend: ferzend-i dilbend ve veled-i dil-pesend Ü 22. mābeyninde ebu'l-ma'ārif : mābeyninde elveledü sırru ebihi muḳtezāsınca ebu'l-ma'ārif B 28. tis'ami'enüñ : tis'ami'e tārīḫinüñ B / şehr-i -B /Recebinde : Recebde F / evliyaullah : evliyā B / gelüp mezārāt-ı : gelüp ġubār-ı mezār-ı evliyādan çeşm-i ḫaḳ beynine nūr ve ḳalb-i maḥzūnına sürūr ḥāṣıl oldukda bu hāle münāsib bir ġazel-i bî-bedel dimişlerdür ki maṭla'ı budur B 29. feyz-i enbiyā-yı ziyāretle -B, Ü 30. āşiyān-ı ḫuceste ünvānına : āşiyānına B

384

1. ḥaḳḳında : ilā yevmi'l-cezā B, Ü / buyurduklarınuñ maṭla'ı : buyurdukları B 2. ki ẕikr olınur -B 4. Maṭla' : Beyt B 7. bir nice maṭla'-ı ābdār -B 8. oldı : olundı B, Ü 10. Ebyāt -Ü Şi'r B 16-17. - Ü 19. Bî-raḥm : Pür-ḫam F 22. -B, Ü 23-25. -Ü 27. -B, Ü 29-34. -B, Ü

385

1. evṣāfın : evṣāf-ı ḥamidesin B, BE, Ü 3. ṣıfat-BE 7. yumup görmezden : göz yummazdan B, BE, F, Ü, W 8. çeşm-i i'tibār ile naẓar itmeden göz yumup -S 10. itmişdür : itmişdür niteki bu bende BE itmişdür bu evrāḳda şebt olundı B 11. Maṭla' -BE evde: eyüde B, Ü, W 12. yaşadı : dökdi S / aġardı -S 15. bir: bu BE, S ki maḥabbet : ki 'āşıḳāne ve maḥabbet S / şebt olundı -Ü Bu evrāḳda şebt olmışdur B 17. Ġazel -BE 20. ḫānede: ḫānda BE, S-W 29. olduñ diyü : olduġıçün BE 32-35. -B, BE, S, Ü, W

386

1. ḤĀLÎ BEG -BE, S, W 10. eyüliginde -Ü 11. bir-F/ anlaruñdur : anlaruñ zāde-i ṭab'-ı güher-bārlarındandur B

387

7. zedeyi : zede F 13. ÇELEBİ -F, S, Ü, W / Zümre-i ḳużātdan : ḳużāt zümresindendür S, Ü 14. ile -BE, S / ü tekmil-S 15. şi're: şi'rde S 16. iki beyt: iki maṭla' u beyt BE 17. 'āşıḳāne -BE, F, W / ki şebt olundı -B, BE, F,

Ü, W 19. İñlerin: İñlerüm BE 28. ḤĀFIẒ -BE , W 31. maʿārif ḳılmış : maʿārif itmiş B, Ü maʿrifet itmiş S 32. ẕikr olınur -F, S bu evrāḳda ẕikr olmur B 34. Beyt- Ü Naẓm B, Şiʿr S 35. şevḳıyle : şevḳında S / ḳabrüm ḳızıl : ḳabrümde S 37. bir: bu B, S, Ü

368

1. virse: virirse F 4. ḤAMDĪ-İ BURUSEVĪ -B, BE, S, W 15. nefes olmışdur : nefesdür Ü / ābdār- Ü 16. itmiş : olundı F 18. Ebyāt -Ü 35-38. -Ü

369

1-11-Ü 13. -B, BE, S, W 23. olmışdur : olunmışdur Ü 25. Ebyāt -Ü

370

7. zībānuñdur : bī-bahānenüñdür Ü / şebt olundı -Ü 14. ḤASIRĪ -BE, W / nesl: neseb Ü 16. veʾl: dil B / bī-meʾvā -B 18. idüp : eyleyüp B 23. görüldi... ṭālibdür : diyü yazıldı B 26. Naẓm -Ü Şiʿr B

371

4. vādiden : ṭarīḳden B, BE, S, Ü, W 5. zamān... kesb itmiş -F 6. şiʿrden : şiʿriyyeden B 7. ve ḥadd-ı ẕātında -F 9. zebān : zībā F 10. laṭīf ü... nahīf -B, BE, S, Ü, W 11. mābeyninde şöyle meşhūr -B, BE, S, Ü, W 12. olur- B, BE, S, Ü, W / zebān-ı yārānda -B, BE, S, Ü, W 13. meẓkūrdur: meşhūrdur -B, BE, S, Ü, W 14. ve vaṣf-ı ... itmişler -B, BE, S, Ü, W 17. Ġazel -BE 23. bay : pāy B 24. ne : nice pāyi BE / durur-S 35. ḤĀLĪ -BE, W 37. ṭāifesinden olup -B, Ü ṭāifesindendür S

372

1. sāḥir -F 2. nestaʿlıḳ : nesḫ ü taʿlıḳ S 3. mübdiʿ -F /maṭlaʿ - B, F, S / anlaruñdur : anuñdur B 6. Ebyāt : Beyt S Şiʿr B, Ü 9. anuñ : ayuñ B, Ü 12-13. -B, S, Ü 18-24. -B, S, Ü 27. zümresindendür -B, F, Ü, W / Rūz u şeb -S

373

2. selis-i zībā -B, BE, S, Ü, W / selis-i... oldı : anlaruñ zāde-i ṭabʿıdur B / taḥrir olundı : ki şebt olundı S 4. Beyt -BE, Ü, W Naẓm B Şiʿr S 8. zaḥmet : firḳat BE 16. maʿnā-yı... suftedür -S / beyt -B, BE, S, Ü, W 17. şebt olundı -B, BE, S, Ü, W 19. Naẓm -BE, Ü Şiʿr S 30. nām-āver ider : nām-āver olayın diyü bir servi boylı dilber-i sīmīn-ber isterin ider S / ider kimsedür -S / ider -B, Ü 33. Maṭlaʿ -S Beyt B, BE, Ü 34. dilber : efser B, BE, F, Ü, W

374

1. ḤAMDİ -BE, W 3. aṣlında : ḥadd-ı ẕātında S 4. nükte-[nigār]: nükte-inkār F, BE maʿānī-inkār B, S / anlaruñdur : anuñdur raḳam oldı B anuñdur şebt olundı S anuñdur Ü 6. Ebyāt -Ü Şiʿr B, S / ḳāyil: māyil B 7. cānı : eşki S 10. ḳad: ḳāmed S bulmadı : buldı Ü 18. İstanbuldandur: İstanbullıdur S / Pādişāh : Ḥażret-i pādişāh S 19. iken- B, F, Ü, S, W / şāʿir: şāʿirān S 20.

kısmındandur : aksāmındandur S 24. güzīn -B, F, S, Ü, W 26. ḥālidür: ḥāldür F, S, Ü 27. Tārīḫ -BE, Ü, W

375

1. ḤÜKMİ BEG -B, BE, S, W 13. şevkete: devlete F 15. Bağdādda: Bağdāda F 16. bābuñ: bābdā F 17. Ṭabʿ-ı derrāki ...ʿaḳl-ı evvel -F 28. şīşe-i mey : şişedür F

376

3. saʿādetlerüñ: maʿrifetlerüñ B, F 4. muʿāvin -S 9. mutassarrıf olmaga - B, F, Ü, S, W 11. ḫayāl -BE 12. şiʿre ḳādir : şiʿrde BE / bir-BE 14. dil-i : ḫāṭır-ı BE 16. ser-firāzı : ser-efrāzı B, BE, W 17. kemāl ile : kemālāt ile BE 19. kemāl-i -F, S, W / bir : kemāl F /vāḳıʿ olmışdur -BE 20. imkān-ı taḳrīr -S 22. pür-meşel -F baʿżı ebyāt şebt olundı : ve bir nice beyt şebt olundı B baʿżı ebyāt -S 25. ağladur : ağladı B, BE, F, Ü, W 27. maḥbūbsın : maḥbūbesin S 30. serv ḳadde: sidre ḳadeh B, F, Ü sidre ḳadd S ,W 33. nūr-ı : ṣunʿ-ı BE

377

1. miskin : müşgin BE 2. sergeştesi: sergeştesin F 10- 14. -BE 22-23. -B 23. urur: urra F 34. EFENDİ -B, BE, F / ṭabʿ-ı şerīfi : tabʿı F 35. naẓmla: naẓmda B, BE, S, Ü, W / ẕihn-i laṭifi : ẕihni F 36. ṭabʿdan : ṭabʿında BE

378

2. ġazeliyyāt-ı ... olundı -BE 3. meşṭūr : derc ü meşṭūr S 4 .Ġazel -BE 10. āh idüp : ḫāk olup S 16. bağlamayum kim : bağlama sen kim S 19-20. -B 20. Bilinür : Ṭanbūr F 22. çekelü : çekilür BE, S, Ü, W 25. ḤURREMİ-İ BAĞDĀDİ -B, BE, S, W 26. naẓm -Ü / ile -Ü 32. lemha lemha -F 34. raḥmetullahi ʿaleyh -Ü

379

10. kāmımuz : kāmuz Ü 11. müdāmımuz : müdāmız Ü 16-26. -Ü 28. BEG-F, S, Ü, W 29. urup : idüp S / siyāhat-i ṭarīḳ ile : siyāhat ṭarīḳı ile B, BE, S, Ü, W 30. ʿArab -B, F, S, Ü, W / Aceme seyr: ʿAceme çıḳup seyr S 31. der-viş ṣıfat ve ʿālī himmet olup -F 33. Meẕkūr -F / maḥlaşıyla : maḥlaşla B, S

380

1. ve nūr-ı ... Sulṭān -F 3. müreffehü'l-bāl : fārigu'l-bāl B, BE, S, Ü, W / Hemīşe ... iştigāl üzredür -F 4. yaʿnī : gibi B, Ü 5. Añа bināen -B, BE, S, Ü, W / ḫatm : żımm S 6. El-ḥaḳ: Ḥaḳḳā budur ki BE / kimesnedür : kimsedür S 7. geçinür : geçer BE, F, S,W 9. mütekāsir -BE / pesend-i : pesendīde-i B, S 10. Egerçi -B, BE, S, Ü, W 13. nesebdür : neseb kimesnedür B, BE, S, Ü, W / Ḫayfā ki...müttehimdür -BE 14. miṣāl: meşel BE 15. sūznāk ve ġamzedā-yı dil-i ġamnāk -BE / pāk gül... merḳūm olundı : u ġazel şebt

olundı BE 16. maṭlaʿ: meṭāliʿ B, S 17. naẓma geçdi maʿlūm: naẓm B geçdi Ammā F 18. ʿulūm -B /olundı : oldı B / merḳūm : şebt S 20. Ebyāt: Beyt BE Şiʿr B, S, Ü, W 23-24. -BE 26. giryeden : dīdeden S 31. çeküpdür : ile çekdüm BE 33-34. -BE

381

1. reʾy-i -BE, S, rāḥim F 2. ehl-i : erbāb-ı BE dildür : dildür şebt olundı S 4. Cismüme çeşmüñe: Cismüm cismüñe S 6. āhengü ki : āh ile BE 16. bir gedü : pür kim ü B / bir : pür BE 18. ḤIṢĀLĪ -B, BE, S, W / mezbūrda : mezbūr F 20. ẕihn-i pāk-i ... ẕāt-ı -F 22. simā-ı şerīfleri Arābīden : simā-ı vücūd-ı şerīfleri تنزل من صوب السما mucibince Arābīden Ü

22. Fārisīde: lisān-ı Fārisīde Ü / zamān içre : zāmān-ı ġaddār içre Ü 25. nısf-ı -Ü 27. bu müseddes -Ü 31. Müseddes -Ü

382

29. ÇELEBİ -F / İstanbulīdür : İstanbulī B, F, Ü ,W İstanbuldan BE 30. dimekle : dinilmekle S

383

1. ḤALİFE -BE, S Mevlānā Ḫālife B / Gerçi aṣl-ı pākizeleri -F, Ü, W / vālid-i ʿazizleri : Vālid-i azizleri Ü / ʿazizleri : ġaribeleri F 2. ṭufuliyyetde... diz çöküp -F, Ü, W / tufuliyyet : şebāb F / ʿĀlem-i -Ü 4. behremend : behrever B 5. ṣāḥib-hüner : saʿādet-mend Ü / olmış : olup F, Ü, W / ve anuñla... ṣarf itmiş -F, Ü, W 7. taḥsil-i kemāl... arzū-yı -B 10. ve mülāzemet-i selāṭīn-i ṣāḥib-iḥtişām -F, Ü, W 11. nāmdār ve : nāmdār olmış ve B 13 maʿānīdür: maʿānī olup B / ṭuruḳ-ı : ṭarīḳ-i Ü 15. ve üslūb-ı... idüğine -F, Ü, W 20. bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anlaruñdur şebt olundı : ġazel ile bir ḳaç maṭlaʿ-ı ābdār-ı rengīn anuñdur B / şebt olundı -Ü, W 22. Naẓm - Ü, W Maṭlaʿ B 34. feṭḥ: nesḫ B, Ü, W

384

6. meḥābib-i -B / mihr-āmiz : mihr-engiz Ü 7. dilberine : dilbere B 8. nüh revāḳ-ı āsmāne -B 10. Naẓm -Ü, W Meşnevī B 19. BEG : ÇELEBİ BE / muʿallānuñ yayabaşlarından : muʿallā yeñiçeri aḳsāmınuñ yayabeşlarından S 20. Āḫir -F / yazıcıları ... meẕkūrı -B, BE, F, Ü, W 22. aṣlī : aṣliye S gelmiş : gelmişdi S 25. ḫubların... olan -S 26. Cümlesinden -Ü bir nice : bu bir nice B, S, Ü, W bu bir ḳaç BE / beyt-i ... olundı -BE / rengīn - B, S, Ü, W / anlaruñdur : anuñdur B, S, Ü 27. taḥrir olundı -Ü ḫūbdur B şebt olundı S 28. Ebyāt : Beyt BE, W Şiʿr B, S 31. rāh-ı yārda : rūzgārda BE 37. ʿanber: ʿabīr B

385

7. Ḫüsrevî : Ḫüsrev BE Ḫüsrevî Çelebi B, S, Ü, W/ mülāziminden : mülāzimindendür B, BE, Ü, W 8. ṣıfat ādemî : sîret ü gedâ BE 9. mütâla'a -BE 10. kimsedür : kimesnedür BE / güher : ferah BE / Ḳuvvet-i güher-fezâsı : Ḳavl-i ṭarab-efzâsı B, S, Ü, W / Ḳuvvet-i : ṭab'-ı B 11. rûşendür: rûşen ola BE ruşendür şebt olundı Ü 12. Naẓm: Şi'r S Beyt BE 13. -B 21-22. - B, BE, S, Ü, W 24. Meẓkûr Ḫıżrî : Meẓkûr F 26. bölügüne: bölügünde B 32. olmış : olmağın BE / İstanbulda -BE 34. bozaḫâne : buzḫâne B 35. Sâbıḳu'z-ẕikr -BE sâbıḳu'z-ẕikr Monlâ Ḫıżrî S / itmişdür : itmiş F 36. mezeden ḥâlî degüldür -BE mezeden ḥâlî degüldür şebt olundı B 37. Oldı -BE, F, S, Ü, W 38. dânesi : dâne F ṭânesi BE, S, W

386

4. vâkı' olmışdur -B Bu maḳṭa'ı daḫi ḥayli âbdâr vâkı' olmışdur : ḳıṭ'a-i âbdâr meşhûr-ı ẓurefâ-yı rûzgârdur F ḳıṭ'a daḫi ḥayli âbdâr ve meşhûr-ı ẓurafâ-yı rûzgârdur S, Ü, W 9. ḪALİL-İ 'ACEM -BE, W / ticâret : necât F 16. muḳarrer: muḳarrerdür F, Ü / ve pesend-i erbâb-ı hünerdür. Bu : söz muṭavvel olmasun diyü söz muḫtaṣar olup erbâb-ı hüner B, S, Ü 18. mu'am ma fenninde : nüktedânlıḳda F mu'ammâ-yı S 19. ve bu mu'ammâlar anuñdur ki şebt olundı - F Bu mu'mmâlar anuñdur B / şebt olundı -Ü 20. Be ism-i Âdem 20. Ve lehu mu'ammâ -F mu'ammâ -B 28. Ve lehu mu'ammâ -F mu'ammâ -B

387

6. Yâr-ı -B / ḫoş ṭab' u nîk-ṣoḫbet -F 8. bedihe: bedihe-güy BE / dimege ḥâzırdur egerçi -BE / 'âmî kimesnedür : 'âmîdür BE 9. yıldur : yıl S 11. 'Acem : A'câm F / eş'ârlarından : eş'ârından F / güftâr-ı dürer-bârlarından : güftârlarından BE 13. ḳomışdur . El-ḳıṣṣa herkesi : ḳomış ve her birin BE 16. ser-güzeştleriyle : ser-güzeştlerin ve S 18. bir mertebede -F taḥrîr ... degüldür -F 21. Naẓm -BE, W Şi'r B, S 27. ḪULÛSÎ-B, BE, S, W 35. Şi'r -Ü

388

25. Baṣra Beglerbegisi -F 28. Naẓm -Ü 34. Bu ḳıṭ'a daḫi- Ü / yazıldı -Ü 36. Naẓm -Ü

389

4. ḪÂDİMÎ -B, BE, S, W 23. ḪUMÂRÎ -B, BE, S, W 27. bî-ḥadd el-ḳıṣṣa : bî-ḥaddür F 28. suḫen-cebini beddür : suḫen cebin olup F / zîrâ ki -F / bî-miṣl-i tâkdür: bî-miṣl-i merd-i tâkdür Ü

390

5. Naẓm -Ü 20. ḪANDÂN -B, BE, S, W 23. Resûlullâha : Resûlullâh ile Ü 24. ve temâşâ-yı her merzbûm -Ü / cüst ü cûy ile -Ü 25. ṭarafa : ṭaraf F 26. dervişân ile kâmrân : dervişânuñ kâmrânı Ü 27. olmagı : olmaga F 28.

pāke yüzler : pāke ṣoñ yüzler Ü 29. ve hemîşe : Müddet-i medîddür ki Ü 30. şu'arā-yı ... bulmışdur -F 31. cevāb -Ü 32. ḥāżırdur : ḥāżır F

392

2. EFENDİ -F/ Süleymānegî-zāde : Süleyman Beg-zāde F 4. ārāste: ārāstedür S / ẕātı -S 5. pirāstedür .... şi'r ile -F / Ḥadd-ı ẕātında : el-ḥaḳ B, Ü 7. Fürs : Fürse B, Ü / ḥaṭṭ-ı -F / nesḫ-ta'lîḳe : nesḫ-ta'lîḳ B nesḫ-ta'lîḳ semtine Ü 8. seḥāvet : iḫrācāt F 9. seksen akçe - B, BE, S, Ü, W 11. ile : olan BE / bahār dur : yenārdur S yenār B, BE, Ü / pāyāne : girāne BE 13. oldı : olup yādigār ḳaldı B, S, Ü, W 15. Naẓm : Beyt BE Şi'r B, S, Ü, W 18. Bu : bir S / āteşînle : āteşin ala S 21-22. -BE 21. viṣāli ele : viṣāli B, S, Ü 24. Meşhūrdur ki ... didükleri gibi olup -B, BE, S, Ü, W 32. ol seferde -F 33. İnnā lillāhi ve innā ileyhi raci'ūn -BE

393

1. nice : ḳaç BE / şāhāne ... anuñdur -BE 2. anuñdur : bu evrāḳda ṣebt olundı B ṣebt olundı S, Ü 4. Ebyāt: Şi'r B, S, Ü,W 23. ider ser-menzil : idermiş menzil BE 26. nijād -BE 29. medreseye : medrese B, F 34. ġaraż -BE / olunmaḳdur ki... giryāndur : olundı BE olınur andan ḥazz alınur S / ḥāl -B 35. dîde-i giryān -F

394

1. Gazel-BE, W Ebyāt Ü / ḥūnābum: ḥūnāb B, BE, Ü 7-11. - BE 13. DU'ÂYÎ - B, BE, S, W 16. ṭutup : idüp Ü / ḳılup : ṭutup Ü 20. olup : olupdur Ü/ ḥāẓā : ḥāẓihi Ü 23. bir nice -F 25. Naẓm -Ü 37. Maġnisādandur : Maġnisevîdür S

395

1. kimsedür : kimesnedür B, BE, S, Ü, W 6. a'nî Sulṭān Selîm Ḫān-ı dilāverüñ evṣāf-ı pākinde -S a'nî Sulṭān Selim Ḫan-ı dilāverüñ -BE 7. ṣāf : pāk BE 8. meşhūr ... olmışdur -BE 9. ḳaṣîde-i meẕkūrdan naḳş u nigār oldı : ol ḳaṣîdedendür BE / meẕkūrdan meẕkūreden Ü / oldı : olundı B 11. Naẓm -BE, Ü Şi'r B 12. āhum durur : āhumdur BE / ḳulle : kal'a BE 20. Ḳatına : Ḳādına BE, S / cūlar : güller BE 21. gibi : gimi S, Ü, W 24. bahāra : cihāna BE 27. Daḳdı : Ṭaḳdı BE / yanına : yayına B, F, S, Ü / diken : çemen BE 35. çignetdiye: Ṣālentiye BE

396

1. yeñiçerilerinden idi: yeñiçerilerindendür BE 3. Egerçi -F 4. ol zamānda... Fużūlî -BE, S, Ü ,W 5. ve Mevlānā... olmaz idi - BE, S, Ü ,W 7. Feemmā -BE ,F, S, W / Fārisî : Fürs BE 10. Cümlesinden -BE / bir : bu BE / ṣebt olundı : anuñdur BE 12. Matla'-BE Şi'r B, S Naẓm Ü Beyt W 17. kimesnedür : kimsedür BE / bî-bāk -BE, Ü 18. Ḥālā : Ḥāliyā BE / Fürs bilmede : zebān-ı Fürsde S bilmede -B 19. Ṭabi'at-ı... degül -BE 20. nice :

ḳaç BE / beyt : beyt-i dil-ḫoş S / anuñdur: anuñdur ki şebt olundı S 22. Naẓm -BE, Ü, W Şiʿr S / ḳıymetin : ḳıymetini S 31. Meẕkūr-S / Meẕkūr ... beyt -BE 32. dilberine- S 33. bedihe -S / ol aġyār-ı ... gurlığına : -dür körlığına ḫūb u merġūbdur Ü -dür körlığına ḫūb u merġūbdur bu evrāḳda yazıldı B ki ḫūb u merġūbdur S 36. Beyt -BE , Ü, W Şiʿr B

397

2. ẒĀTĪ : ẒĀTĪ BEG B ẒĀTĪ ÇELEBİ Ü ẒĀTĪ Raḥmetullāhi BE / Balıkeşrevīdür : Balıkeşirīdendür BE 7. ġurer: dürer BE 8. maʿānīdür : maʿānī B, BE, F, Ü, W 9. Ṣırfī : Ḥaḳīrī BE 11. sīr-āb : ḥayret BE / ḥayātında : ḥayātda B, F, S, W 12. olmaduġı : olduġı BE, F, S, Ü, W 13. hüveʾl-vāḳıʿ diyü naṣṣ-ı ḳatıʿ gibi -BE, S / diyü -Ü / buyurmuşlardur : buyurmuşdur B, BE, S, Ü, W 19. cihān -F 22. idinüp : idüp BE / meṭāliʿ : maṭlaʿ B, BE, Ü, W / ābdār : meşhūr B, BE, S / ol şāʿir-i ... olundı : anuñdur BE 23. mesṭūr olundı : mesṭūr olundı ve taḥrīr ḳılındı S 25. Ebyāt : -BE, Ü Naẓm B, W Ebyāt-ı eşʿār S 28-29. -BE 31. server-i ḫūbān : ḫüsrev-i ḫūbān BE / serv-i ḫırāmān F 32. Ey : Hey B, BE , W / anı : igen BE 34. devlet : fırṣat BE

398

5. dütüp : ṭutup B, S, Ü 17. -BE 22-29. - BE, W 25. hicr : bahr F 31. eşʿār-ı ābdārı : eşʿārı ve naẓm-ı ābdārı Ü / bī-bedel BE 31-38. -W 34. Gazel -BE 35. ider: iden B, F, S 37. bād : fasl S 38. Yoḫsa : Yoḳsa BE

399

1-8. -W 2. Ḫār ile hem-sāye olmış : El gezer yüze güler B 10. ẒİHNĪ -BE, S, W ẒİHNĪ ÇELEBİ B / ẒİHNĪ-İ BAĠDĀDĪ Ü / şerīfī -Ü / cemīl : bendeġān-ı Rabb-i Celīledür B birāder Ü 12. maʿrifete : maʿrifetine B 14. gülistān -F, Ü 15. dil-pesend : dil-pezīr B 16. türki -B 18. her ḳıldan çalar sāzende ḳısmından - B, F 19. naġamāt ... ḫazīn -Ü 20. ṭabʿı: ṭabʿ-ı şerīfi B / laṭīfe : laṭīfeye F, Ü 21. münşi- Ü 23. şāhid-i ... suḫeni -F, Ü 24. Ḥaḳḳā ki... kimesnedür -F, Ü 25. Bir kaç beyt anlaruñdur yazıldı -B, Ü 28. Naẓm -Ü Maṭlaʿ B 31-38. - B 32. ol : ola Ü

400

3. yaʿnī ... Ḫanuñ -S 4. Amedd-i : Müddet-i S 5. Süleymān : Selīm BE, S 7. meẕkūr : meẕkūrdur BE 9. Fürsden : Fārisīden BE, S 11. maṭlaʿ -B, BE, F, S, W / anuñdur : anuñdur şebt olundı B, Ü 13. Naẓm -BE Ebyāt Ü Şiʿr B, S / beñzedüp : beñzedür BE 14. yiridür : yaraşur BE 16. şūfī : sāḳi BE, S 16-20. -W 17. didüñ içdükce bize geldi bu : didigüñ geldi bize acıdıḳca S 20. besleme: beslemeye F 31-32. -F 34. ẒÜNNŪN -BE, W / ʿulūm : ʿulūma S, Ü 36. ḫazīni merġūb u ṭarz-ı ḫūb -BE laṭīfi ḫūb u merġūb B, S, Ü 38. edvāre : musıḳīden B, S, Ü

401

3. Mevlānā : Molla BE / fuḳara ... mālik -F 4. esrārına : irābına S / behişt : felek B, S, Ü 5. anuñdur : ābdār-ı rengīn anlaruñdur B / beyān olınur -S 8. Ebyāt : Şi'r B Nażm S 14. Ḳıṭ'a -B, F, Ü 20. ẒİHNİ -W / Burūsevīdür : Bursalı BE / Çelebi -B / dimekle : dinilmekle S 21. ḳużāt : aḳrān BE / 'adl ile : ẕihn-i pāk ile BE / ẕihn-i pāki : ḳalb-i ṣāfi BE 24. Beher ḥāl -BE/ rindāne... eş'ārındandur : ġarrā anuñdur BE /eş'ārındandur : eş'ārındandur bu evrāḳda merḳūm olundı ḥālī degüldür B 26. Maṭla' -BE Beyt Ü Şi'r S 29. Fī -F, S, Ü 30. Bursalıdur: Bursāyīdür F / zümresinden: zümresindendür B, BE, F, S, Ü / zümresinden... zebāndandur -B, BE, F, S, Ü

402

1. şi're : şi'rde BE, S, Ü / şi're ...ṭarz-ı ġazelde -W 2. 'urafā : ẓurafā B, BE, S, Ü 5. ḳādir : ḳādirdür Ü ḳādir şā'irdür BE

6. tevāmān-ı... 38. külāhını - W 8. şānī olup : şānīdür F / olup ... ḳılmış -F 11. Cümlesi : Cümlesinden BE 12. ġazel : ġazel-i meşhūr BE / anuñdur : anuñdur şebt olundı B, S 14. Gazel : Beyt BE Şi'r B, S 24. hep : bir BE 35-36. -BE 35. maṭla' : maṭla'-ı zībā F / anuñ ... bu evrāḳda : ol ṣāḥib-edānuñdur F anuñdur S , Ü 36. şebt olundı -S, Ü 37.Ebyāt -BE, S, Ü Şi'r B

403

1-17- W 1. Tīġ-ı miḥnetden: Tīġi miḥnetde S / zaḫm-nāk : çāk çāk S 5. merdümi : merdümde BE 19. RIŻĀYĪ : RAMAŻĀN B / Filibevīdür : Filibevī B, BE, F, Ü / Filibevīdür ... 'ālīyesine -W 20. diyü şöhret-i tām olup ḫūb nām olmış : nām bulmışdur BE 26. olup ḫūb nām olmış : bulmışdur B, S, Ü, W 27. nīk : nikū W / beyt ... encāmuñdur : maṭla' anuñdur BE / encāmuñdur : encāmuñdur şebt olundı B, Ü encāmuñdur şebt olınup iḫtiṣār iḫtiyār olundı S 29. Beyt -BE, Ü Şi'r B, S 35. ma'ārife : ma'ārifle S 37. himmetüñ : mikdāruñ BE

404

2. a'nī... güzīnüñ -BE, S, W 4. vādī-i : 'arṣa-i W 5. himmeti : ṭab-ı F 6. bī-bedeldür - bī-bedel W 7. ebyāt : eş'ār BE, W maḳbūl: pesend F 8. mihr-engīz : ġarra BE / ḳalem-i müşk-rīzle -BE / olundı : oldı F/ şebt : dere S 10. Naẓm -BE, W Şi'r B, S / 10-11. -W 11. ra'nā : zībā B, BE, S, Ü 20. bulanur : ṭolanur B, BE,F, S dolanur Ü 31. aldı : buldı BE / meş'al : meş'ale B 32. meş'al : meş'ale B 34-38. -F, W 34. Eş'ār-ı ... görmişlerdür -S 35. ol şā'ir-i bī-bedelüñdür : ü bī-bedel ol şā'ir-i nīk-iḫtiyāruñ güftārındandur S ġāyet maḳbūl ü merġūbdur şebt olundı B 37. bend ider : bendleridür B / uġrılar : uġrılayın B, BE, Ü

405

1-2.-F 1. ḥüsne: ḥüsnüñe S, W / meḥâsine: duḥâsına 5. Gönlüm ile : Gönlüme B, BE, S / mâhın : mâbeyn B, BE 11. yüzüni: yüz beni B, BE, F, S/ yavuzun eyin: yavrak ayın F, S, /yavrak : yazuk Ü 19-20. -W 24. şâdân : şâdmân B 27. ẓarâyifi : ẓarâfeti S 28. cümle : cemᶜ W 29. budur : bu B, BE, S, Ü / ki -W / Dirler : Dirlerdi W 31. alup : aldum S 32. Bu: Bir S / tâm -B, BE, W 33. Müşârünileyh -B, BE, S, Ü, W 34. Rümuñ : Rümda BE, W / ẓât-ı ... laṭîfi -F 35. nâm: ᶜunṣur B, BE, S, Ü 37. ili -BE / Çivi: Cevân BE 38. ᶜalâ : ᶜale'l Ü

406

2. Bu laṭîfe -B, BE, S, Ü, W 3. sebebiyle ḳâḍî olur -B, BE, S, Ü, W / Beherhâl -BE, F / bi-miṣâl -BE 4. meâlüñdür : ḥâlüñdür F / şebt oldı -BE, S, Ü, W 6. Naẓm-BE, W Şiᶜr B, S, Ü / belâ -BE 7. me'men : rehzen BE 12-13. - B, F, S, Ü, W 15-16-BE, S 18-22. -W

407

1. RÛḤÎ - B, BE, S, W / Bağdâdîdür -Bağdâdî Ü /Ammâ -Ü 2. merḥûm ... zamânında -Ü 3. Bağdâda... olup -Ü 5. Bağdâdda : Bağdâda F 7. nihâli ve : nihâli vücûd-ı eşref-i pâk ve Ü / rûy-i : rûḥ-ı Ü 11. yârân... müsellem -Ü 13. nâzûgi merğûbdur : hem-vârdur Ü 16. taḥrîr oldı -Ü 18. Gazel -Ü 21. N'ideyin: Bend ile Ü

408

16. ÇELEBİ -F, Ü, W / Tırḥala yanından : Tırḥaladan BE, W / aṣl ile -B, BE, F, S, Ü / seyyid-i ercmend -B, F,Ü 19. meẓkûrdur : meẓkûr BE, W 21. El-ḥaḳ... nükte-güzâr -F, W 22. ᶜilmiyyede: ᶜilmîde BE, W / cihân -B, BE, S, Ü, W 24. emâṣil... pâkdür -BE, F, Ü, W 25. ğışdan pâkdür : ğışdan âb-ı revân gibi pâkdür S, Ü 25. egerçi... feemmâ -B, BE, S, W / dil peziri : dilpe sendi daḥi B, Ü, W dil-pesendîdesi daḥi BE 27. Bu bir: bu ğazel ile bir W / maṭlaᶜ -BE, W /anuñdur -BE / anuñdur : anlaruñdur beyân olınur Ü anuñdur şebt olundı S 29. Naẓm -BE, W Şiᶜr B, Ü 36. manẓar : dil S 38. - B, BE, F, S, Ü

409

1-10- B, BE, F, S, Ü 18. RÛḤÎ ÇELEBİ - B, BE, S, W / zümresindendür : zümresinden Ü 26. ḳaç... irişüp -Ü 27. Baᶜdehu : Âḫir Ü 29. olup : olınup Ü 32. raḥmetullahı ᶜaleyh -Ü 33. güster olmağın : gösterüp Ü 35. iden: eyleyen Ü / Şeyh Maḥmûd -F

410

3. ᶜadâlet-nüma ḳâḍîlığla -F 6. bâde-i ... dil-keş -F 8. bu evrâḳda : ol yegâneden Ü 10. Naẓm -Ü 16-20. -Ü 24. Zîrâ ki... kimesnedür -W / nâm-ı

şerîfi : nâmına muvâfık Ü 25. fukara -B / Âḫirü'l-emr : Âḫir B, BE, S, Ü, W 26. Ḥaḳḳā : Ḥaḳḳ BE 27. ʿArabîden : ʿArabîde F / Fârisîye : Fârisî B, BE, S, Ü, W / mümâresetinde : mümâresetine S 28. ʿAcemân: ʿAcemiyân BE / müṭâlaʿası dil-pezîrdür -F 30. baḥş -BE / esrâr -BE, F 33. tavṣîfden muʿarrâdur : tavṣîfe aṣla iḫtiyâç yoḳdur B, S, W muʿarrâ olup medḥe aṣla iḫtiyâcı yoḳ zîrâ ki BE 34. istiḫrâcına : istiḫrâca B / olmasa : olmaya B 35. ʿâṭırına -BE / idüp : olup W / edâ-yı dil-firîb : edâyü'l-ġarîb B 36. mütesemmiʿ : mesâmil S sâmiʿ B, BE, W 37. olmaz : degüldür B, BE, S, Ü, W 38. ismde: resmde B / itmege -B / ġayr-ı : ġayrı BE

411

1. naẓm-ı : naẓmı Be 3. dâne : zebâne B 4. ketb : şebt W 5. Muʿammâ -BE 9. ḫayli -B / Muʿammâ - B, BE, Ü, W 14. sifâl-i : sifâli B 17. ġâyetde : ḫayli S / mestâne: mestânedür BE, W fenâya nişânedür - BE, W 19. Muʿammâ-B, Ü, W / Muʿammâ be ism-i Bayrâm -BE 23. beytle: beyt S 25. Naẓm -BE, Ü Ve lehu Naẓm S Beyt B 26. râ-B 28. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W / ġam -B 29. ne ḫâb özler -B 32. olan : elan BE 33. irişen : irişmiş F, Ü / dânişmend : dânişmend-i huşmend S

412

3. mânend : mânenddür B, BE, S, Ü, W / Ḥadd-ı ẕâtında... faḳîr ile -F / mâbeynimizde... uḫuvvet -B 7. görmişüz : görmişin Ü, W görmüşüm BE görmüş B / el-ḥaḳ : ḥaḳḳā budur ki B, BE, S, Ü, W 8. vâḳıʿ olmışdur : vâḳıʿdur F / olınup şebt -B, BE, F, Ü, W 11. Naẓm : Şiʿr S, W Beyt BE 14. Duymadan : Ṭuymadan BE / doḳınmuş : ṭoḳunmuş S 21. ölçer yapar: açar ḳapar Ü 23. küşâdur ser : dirsem B 24. rûy-i : biri B 29-30.-W 29. Ṭutsaḳ : Ṭutsun BE 35-36. -W

413

4-8. -B, W 10-11 -W 12. Naẓîre -BE Naẓîre li-mü'ellifihi B 16. İstanbullı : İstanbulî B, S, Ü, W İstanbullıdur BE 17. ẕâtı -BE mevṣûf ve : mevṣûf ve müzeyyen B, BE, S, Ü, W 18. feraḥ-nâk: müferriḥ gibi feraḥ-nâk Ü 19. fünûn-ı şiʿre ḳâdir -F / sâḥirdür : sâḥir BE, W 20. Ẓurafâ vü şuʿarâ yanında -BE, W / olmış -W 21. fuṣaḥâ : şuʿarâ BE, W / büleġa ḳatında -BE ẕurafâ yanında W 22. Derzi-zâde ... birâderidür - B, BE, S, Ü, W / Bir ḳaç : Bu bir ḳaç B, BE, Ü, W / anuñdur : anuñdur merḳûm olundı B anuñdur şebt olundı S 25. fiġân : hemân S 34. ẕâtı -F 37. vâḳıfdur ve : vâḳıf BE

414

1. meẓkûrdur : meẓkûr B, F, S, Ü, 2. nice: ḳaç BE, S / netâyic-i ṭabʿındandur : anuñdur BE, W netâyic-i ṭabʿındandur bu evrâḳda şebt olundı B 3. Ebyât -BE, W Şiʿr B, S, Ü / ten -B 6. bâb-ı -B 9. vefâ: cefâ BE, S,

W 18. fikr-i -F / zuʿm -B, BE, S, Ü, W / zîbâdur : zîbâ B / Bu beytler -BE/ anlaruñdur : anuñdur BE, F, S, Ü, W 20. Beyt -BE, Ü, W Şiʿr B, S 23. dutdı : ṭutdı B, BE, Ü, W 29. zümresindendür : zümresinden BE 30. maʿrifetle ... laṭîf ü rûḥ -B 31. çendân -B, BE, S, Ü, W 32. maḳṭaʿ : maṭla B, F, S 33. ʿâlemdür : ʿâlemdür şebt olundı W

415

1. Beyt -BE Şiʿr S Naẓm W/ fem : ḥum B, F, S, Ü 4. RÛḤÎ : RÛḤÎ ÇELEBİ BE / aʿnî Ebu's-suʿûd Efendinüñ -B, BE, S, Ü, W 5. oğlıdur : oğlı idi F/ İstanbuldur : İstanbul idi F 6. rûzgârda : rûzgâra BE, W 9. başardı -S 10. Kenʿan: Kenʿanî B, BE, S, Ü, W / ḥayâtuñ : cihânuñ BE 16. dimege : dimekle S 17. şiʿriyyesi : beşeriyyesi F / âbdâr -B, BE, S, Ü, W 18. taḥrîr olundı -B, BE, Ü, W taḥrîr : şebt S 20. Naẓm -BE Şiʿr B, S Gazel Ü 24. olur : ḳalur B, S, Ü, W olur çün : ḳalurmış BE 29-30. - W 29. söze : sözde F 30. Diñlenilmez : Diñlemezler S / hiç : hep BE, Ü 32. zümresinden : zümresinden idi B, BE, Ü, W 33. ki -B, BE, Ü, W 34. ammâ-BE / İttifâḳen... Beherḥâl -B, BE, S, Ü, W

416

1. ʿâlem-i fâniyi terk : terk-i ʿâlem-i fânî W 2. eşʿâr-ı âbdâr : beyt B, S, Ü, W maṭlaʿ BE / taḳrîr ü taḥrîr itdi -B, BE, Ü, W şebt olundı S 4. Naẓm -B, BE, Ü, W Şiʿr S / pervâzuñ üstinden : pervâz üstinde BE 8. pertevin : pertevi F 10. RIZÂYÎ : RIZÂYÎ Bağdâdî BE, W / şenâḥ ân : şenâḥ ânuñ B, BE, S, Ü, W müellif-i teẕkirenüñ-B, BE, S, Ü, W 12. idüp : itdi B, BE, S, Ü, W /gâh -B, BE, S, Ü, W 13. ḳıldı : ḳılmış F/ şelâşe : tisʿa S, W / ravża -B 16. meyl-i zîr-i zemîn : terk-i rûy-i zemîn BE, S, W terk-i mülk-i rûy-i zemîn B, Ü / Ḥadd-ı ẕâtında : Ḥaḳḳâ budur ki Ü 15. ṭıynet ve pâk - B, BE, S, Ü, W 16. ve pesendîde-i şuʿarâ-yı ṣâḥib edâdur : idi B, BE, S, Ü, W 17. beyt -BE, W / anuñdur : anuñdur şebt olundı W 19. Ebyât -B, Ü Şiʿr S Naẓm B, W 26. Bu : Tâ B 28-32. -BE, S, Ü, W

417

1. Bağdâdîdür : Bağdâdî B, BE, S, Ü, W / teẕkirenüñ : ḥurûfuñ B, BE, S, Ü, W / Ṭabiʿat-ı ... mergûbdur -BE, S, Ü, W / ġâyetde -B 2. belâġat-nümâsı -B 3. bülbül : cân F, Ü 5. Ḥaḳḳâ budur ki ... firevândur -B, BE, S, Ü, W 9. Bu maṭla-ı rindâne ki taʿrif -i bâde vü peymâne : Nice maṭlaʿ u ġazel beyt ü rubâʿî-yi rindâne ki B 10. vâḳıʿ olmış -BE / anlaruñdur : anuñdur BE, S, W / bu evrâḳa şebt olundı -BE, S, W ziyâde mestânedür Ü 12. Maṭlaʿ -BE Beyt Ü Şiʿr S Naẓm B 13. meʾvâdur :mâvidür BE, ḥâvidür S mâvi idindi câm W 14-17. - B, BE, S, Ü, W 19-20. -B, BE, S, Ü, W 22-38. -BE, S, Ü, W 23. miẕâb: ḫoş-âb B 25. var : dar F

418

4. Bu rubāʿī ... geldi -B 16-20. -B 19-20. -B, BE, S, Ü, W 22. RAḤĪMĪ -BE, W 24. bāzār-ı girū-dār : bāz-girdār S 25. Bu : Bu bir iki Ü / Bu beyt cümle-i eşʿārındandur : Bu bir kaç beyt anundur B, S, Ü 27. Beyt: Şiʿr S 30. RAʿDĪ -BE, W / ṭāifesinden idi lākin : ṭāifesindendür B S, Ü 31. pādişāhī -S 32. Yārān ... bırakmışdur -B, S, Ü 36. Beyt -S

419

3. naẓmda -S 4. pāk : tāb-nāk F /nakş : nefes B, BE, F, Ü, W 5. beyt... iktifā olundı : anuñdur B, BE, W anuñdur şebt olundı S, Ü 11-12. -W 15. ṭas : ṭasın S 18. Küyuña : Ḳapuña BE 20. ZĀRĪ -B, BE, S, W 21. Ṭalebeden : Ṭalebe Ü 28. ḫıdmetine -F

420

2. ʿAlī... zamāndur -Ü 3. bir nice beyt : beytler Ü 5. Naẓm -Ü 14. ZÜHDĪ - B, BE, S, W 26. Fürsle mütekellim : ʿAcemle tekellüm Ü 28. bir -Ü 29. pesend-i ehl-i idrākden -Ü

421

7. Ve lehu eyżān -Ü 16-17. - Ü 16-29.-Ü 31. ZĪNETĪ : ZEYNĪ W / Dānişmend ṭāifesindendür -W 32. gülbin : gülşen B / nevresdür : nevres B, BE, S, Ü / ile fer -B, F, S, Ü, W 35. Maṭlaʿ -BE, Ü Şiʿr S Beyt B / öykünmeseydi : öyküne miydi B, F, S, Ü, W 36. Nālemle : ʿĀleme B 38. Naẓīre li-mü'ellifihi -B, BE, S, Ü, W

422

1-2.- B, BE, S, Ü, W 4. ZĪREKĪ : ZÜLĀLĪ BE 5. meẓkūr şehrde olan - W 6. yaʿnī -W 7. yegāne-i zamān : yegāne-i zamān ve ferzāne-i cihān B, BE, W / Pīrī Paşa Ḥażretlerinüñ: Pīrī Paşanuñ W 10. ʿarsa: vādī BE, S, W / ve zebān-ı ...ferah-nāk -S 15. Naẓm -BE Şiʿr B, S Maṭlaʿ W 21. Bu ḳıtʿa-i zībā daḫi anlaruñ -B, BE, W / zībā-S, Ü zāde-i efkārıdur meşṭūr oldı - B, BE, S, W 23-27.-B, BE, W

1. Fī-B, F, S, W 2. ÇELEBĪ -BE 3. ve her fende hūşmend idi - W 4. bī-miṣl ü bī-mānend : bī-miṣl ü bī-bedel ü bī-mānend BE 5. maḳbūl : ḳabūl B, F, S, Ü 6. ḥadd-ı ẕātında -F bi't-ṭabʿ W / ṣāḥib: pür S / cemʿi-i -S 7. diyü -W/ töhmetle : töhmet BE, S / cevr -BE, W / devrden : vefā S 8. idi : olmış idi BE, W /aḳsā : fezā Ü / aḳsā-yı maḳṣūda irmeden -BE / maġfūr : maḳṣūd B 9. tīz: ser-tīz Ü 10. Merḥūmuñ ... yuʿaddur -B, F, S, Ü, W 11. Māṣadaḳ-ı ... fen -Ü / u beyt -W /anlardan şebt olundı : anuñdur W anlaruñdur BE beyt ki erbāb-ı ʿirfān lisānında cereyāndadur beyān olınup anlardan şebt olundı B, Ü 13. Ebyāt : Beyt BE, S Şiʿr B, W 16-20. -W 16. gülzārıdur : gülzārına B, Ü 23. görinen : görinür BE / mismārı : sūfārī F 25-26. -W 31-33. -BE, S,

W 31. -Naẓîre -B 35. ʿACEM Şehr-i -BE, W / Dergüzînden: Dergüzîndendür B, Ü 36. bulup: bulmış W 37. rûz ü şeb -BE 38. ve zümre-i zevi'l-ʿulûm ile -BE

424

1. şiʿr : şiʿrde kâmil kimesnedür W / eyleyüp : ḳılup B, F Ü, W 2. baḫşlarına maẓhar düşüp : baḫşları ile BE / maẓhar : naẓar S / elyâḳ: ve belki elyâḳ BE 3. aḳrânı içre -B, F, S, Ü, W 8. dil-sûz ve ... şebt oldı: dil-sûzdur anuñdur BE / meẓheb-i zâhid-i siyeh-rûz-hâ ile âmûz -S / bu evrâḳda -B, S, Ü 11. Naẓm : Beyt BE Şiʿr B, Ü, S 14. بو كه : به كه BE 17. Naẓîre li-mü'ellifihi -B, BE 21. Ḫayfâ -B, BE, S, Ü 22. Türkî -BE / daḫi -B, BE, Ü / anlaruñdur : anuñdur BE, S 24. Beyt Şiʿr B, W Maṭlaʿ S

425

1. SİYÂHÎ : SİPÂHÎ S 3. idüp : ḳılup S 4. zenk: jenk S 5. efzâ: baḫş S 16. ḤAMİDÎ -BE, S, Ü, W / zümresinden imiş: zümresindendür B zümresinden S / Ḳużâtdan -BE, S, Ü, W 17. pâk -Ü / sözleri -BE 18. ve her... güftârı -W / birinde kâmil: birinde zebânı kâmil BE 19. bir : bu BE, W iki Ü / bir nice... geldi : anuñdur BE / bir nice beyt -B, S, Ü W / çün -B 22. Naẓm -BE, Ü, W Şiʿr B, S 25-26. -BE, W 28-32.- BE, S, Ü, W

426

1. Yeñicesindendür : Yeñicesinden B, BE, Ü, W 3. fenn: fünûn Ü / târiḫ : tevârîḫ W / gösterüp -B 4. inşâ ile : inşâda Ü 5. ḳaṣîde ile : ḳaṣîdede S / kişver-i Rûmda -S / kişver -BE, W / kendü -B, BE, F, S, W 6. tisʿami'ede -S 7. nice: ḳaç BE / beyt -BE 9. Ebyât -BE, Ü, W Şiʿr B, S 24-25. -W 24. ʿabîr: ʿanber B, S, W 27. hûşmend -BE, S 29. vâḳıʿ olmışdur -B, Ü 31. olmış dur : bulmışdur B, W 32. daḫi -BE, S, Ü, W / ġamzedâ-yı ehl-i niyâzdur : vâḳıʿ olmışdur BE, S, Ü, W / bu evrâḳa ketb oldı-S Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt ve ġazel anuñdur BE mestûr oldı W 34. Beyt : Şiʿr B, S 37-38- W

427

3. Bu ġazel daḫi anuñdur- B, BE, F, S Bu ġazel-i âbdâr vaṣf-ı çeşmân-ı rûzgârdur Ü 8. eylemege : eylemekle BE, W/ ḫırâm : ḫurde B 11. şalmadı : gelmedi BE 20-24. -B, BE, S, Ü, W 26. MEVLÂNÂ -BE, F, Ü MOLLÂ W / melek-ḫılḳat -BE, S, W 27. meşâyiḫ : şeyḫ BE 28. muvaḥḥidînüñ : muvaḥḥid-i ṣâḥib-maḳâmâtın Ü / ketb : kesb B, W 30. geçinüp : geçüp F / olmış: olmışdur W 32. rağıb : rağıb olup S 34. lisân-ı Nevâyiye : lisân-ı ʿArab u Nevâyiye Ü 35.ʿâm olmış : ʿâmdur B, BE, F, S, Ü 37. vâḳıʿ -BE 38. Cümlesinden -W / bir : bu bir BE, W / rindâne ḳalem-i müşk-efşâne gelüp : maṭlaʿ u ġazel anuñdur BE / rindâne : rindâne beyt B, Ü / ḳalem-i müşk-efşâne gelüp şebt oldı -W / oldı : olundı S, Ü

428

1. Naẓm -BE, W Şiʿr S 1-2. -W 4. tāb : bān S / olmaḳdadur : üstindedür BE 5. olmaḳdadur : üstindedür BE 7-8. -BE 11. olmaḳdadur : üstindedür BE 13. dem: ġam W 16-17. -W 17. virmegi : virmege BE 19. ʿārifler : ʿāşıḳlar S 25. SERHENGİ -BE, S, W 26. zamān : zamān ve sulṭān-ı keyvān-ḥaşem ve ḥāḳān-ı feridūn ʿalem B 27. Bināen ʿalā ẓālik -F, Ü 29. ve ḥadd-ı ẓātında... kimesnedür -F, Ü 32. dürer-i-BE, F, S, W 34. beyt anlaruñdur : beyt-i ʿāşıḳāne cemʿ olup bu evrāḳ-ı perīşāne Ü beyt-i ʿāşıḳāne cemʿ olup bu defter-i perīşāne şebt olundı B 36. Ebyāt -Ü

429

16-20. -BE, F, S, Ü, W 25-30.-BE, F, S, Ü, W 32. ẓurafādandur : şuʿarādandur BE 23. Kemāl-i... geçinüp -F / kitābetde : kitābete S 35. olmış -F, S / ʿazizin : ʿazizini BE 36. maḥkeme kitābetine : maḥkeme-i kitābete F, S, Ü

430

1. şübūt : ṣūret BE, S, W 2. mābeyninde : ḳatında B / bī-hüccet BE, S, W 3. olmamış. Bu beyt anuñdur : olmamışdur. Beher ḥāl bu beyt-i pür-meāl bāde-i āl vaṣfında ḫūb vāḳıʿ olmışdur anuñdur W / anuñdur : anuñdur dirler BE 5. Beyt- BE, Ü Şiʿr S 8. Zümre-i bülegānuñ bilā-istiḳlal ṣāḥib-nāmı Rüstem-i şuʿarā Mevlānā SĀMĪ -B, BE, S, Ü, W

434

22. SIḤRĪ : SIḤRĪ ÇELEBİ W 23. muḳārin : mālik S / düşüp : olup W 24. sebeble : sebebden Ü vechile BE 26. şevḳ : ʿāşıḳ W 27. Ve -B, BE, S, Ü, W 29. āsitān : āsitāne BE / ʿālīşān ve ravżā-i ḳuds : felek -B, BE, F, S, Ü 30. ḳuddise sirruhu -BE ḳuddise sirruhu'l ʿaziz Ü 31. itmegi arżū -W /itmegi : itmege BE 32. gelüp her : rūz u şeb ẓevḳ u ṣafā ṣūretin eksük ḳomaz ve BE rūz u şeb her W / her an luṭf ile -BE 33. cevānān-ı : cevānı Ü / Anuñ içün ... luṭf ile -S, W 36. mevṣūfdur -B, BE, S, Ü, W 37. kimesnedür... Eşʿār-ı -B / tevārīḫde : ġazel ü tārīḫde BE, W ġazel ü tevārīḫde S 38. pesend: pesendīde B

435

2. zamān vāḳıʿ olmışdur : zamāndur BE, F, W / nice: ḳaç BE, S, W / anuñdur : bunlar anlaruñdur W anuñdur şebt olundı S 4. Naẓm -BE Şiʿr B, W 16-17 -BE 17. cismūme ṣanuram : cisme ṣanur Ü 18. ḳapudan : vezir W / Rüstem Paşanuñ birāderi olan -B, BE, S, Ü, W 19. iḫtisār olınup -BE / olınup : olup B, S, W / olundı : oldı B, F, Ü, W 21. Ḳıṭʿa -B, BE S, Ü, W 27-28. -BE 33-34. B, F, S, Ü, W 36. SĀʿĪ-İ NAKḲĀŞ -B, BE, S, W

436
5. nüdemā-yı zamānuñ hemdemidür -Ü10. Gazel-Ü 25. SIRRÎ -B, F, S, Ü, W
437
16. savt : sūret S Ḥayfā ki -BE, W 17. hemîşe -F 18. lā-yaʿḳıl-ı bed -B, BE, F, S, W / meâl : aḥvāl BE / bi'z-żarūr -F 19. mülk-i beḳāyı özleyüp -B, BE, S, Ü, W 20. Ümmiddür ki... ola ve -F / ol cānibde arḳası üzre yatup : anda W 22. ḫ ānendeligi : ḫ ānendeligi B, F, S, Ü / Feemmā ... berī degüldi -BE, F, S, W / ile şiʿr: ile baḥş-i şiʿr B / yārān-ı -Ü 24. Beher-ḥāl -W / iki maṭlaʿ : ḳaç beyt BE, W / pür -B / pür-ġarāib -BE / 25. anuñdur -Ü / bu defter-i ʿacāîbe şebt olundı -B, BE, S, W 27. Naẓm -BE, S Şiʿr B, W 30. Kaʿbe: ḳıble BE (Ü nüshası 72b de Sālikī'nin şiirleri verilirken şu beyit derkenar olarak verilmiştir : .... ben dönse yüzine ol şeh-i ʿālī-cenāb /İki mehrü adın şalāhī ḳarşular bir âftāb) 33. SEBZÎ: Mevlānā SEBZÎ W / selefdendür : selefden W 35. cihet : cihāt BE, W 38. ve aḳrānı içre ṭāḳ -BE, W olup : olmış Ü/ el'an- BE, W 36. peyrev : meşhūr BE maḳbūl W / mümtāz olmış : mümtāzdur Ü 37. ġāyetde -B, BE, F, S, Ü / erbāb-ı : ehl W / Ve'l-ḥāsıl : ve BE, W 38. cev : şāʿir F/ ve bu : ve egerçi bu W
438
2. meşhūr... şebt olundı : anuñdur BE / maṭlaʿ-ı meşhūr ve bu beytler : meşhūr beyt W bu beytler anlaruñdur şebt olundı : iki beyt-i pür-sürūr mesṭūr oldı B maṭlaʿ ve beyt-i meşhūr ṣaḥife-i pür-sürūra mesṭūr oldı Ü 3. anlaruñdur : anuñdur BE, S, W / şebt : mesṭūr B, S, Ü 4. Naẓm -BE Ebyāt Ü Şiʿr B, S 7-11.- BE S, W 7. otura: geçine otura B 13. Rūz u şeb ... nāgāh -B, BE, F, S, Ü 19. gün gibi... mestūr olundı : u beyt anuñdur BE gün gib lā-yuʿad F/ meşhūr... mesṭūr olundı -B, F 20. mesṭūr olundı: ḫaylice rindāne ve muḥaḳḳıḳāne vāḳıʿ olmışdur W 21. Şiʿr -B BE, W Naẓm Ü Şiʿr S 37. merd-i -B, Ü, W 38. iki: ḳaç BE, W / maṭlaʿ: beyt ü maṭlaʿ BE maṭlaʿ-ı rindāne ol yār-ı yegānedendür B / şebt olundı -BE, F, Ü, W
439
2. Başmasun : Şımasın B/ ʿişretüne rindāne luṭf it : luṭf eyle ʿişret-gāh-ı rinde BE, W luṭf eyle ʿişretüñe S 4. pīr-i Kenʿanı : pīr iken anı B, BE, F, S, Ü 7. SEMĀʿÎ -B, BE, S, W 11. müveccehlerinde: müveccehlerinden Ü 22. ābdār... anuñdur : ḳalem-i müşk-rīz ile bu ġazel ü beyt taḥrīr olundı Ü 28. vefā dehānuma : fenā dimāġa Ü
440
3. itdi : itmiş BE, W / ḳalmagın : olmagın BE / meẓkūr -F / Seḥāyi : Seḥāyāyi sulṭāna düşüp F 4. Ḥālā : Ḥāliyā BE, W / mezbūrda: mezbūrei BE / evḳātın ṣarf itmek : ḫıdmet itmek B, F, S, Ü 5. Eyülükle... meẓkūr ve -F /

meẕkūr : meẕkūrdur BE, Ü, W 6. her an : el'an B, F / ʿışḳ -S 7. ve cūd... aḳrāndur -F / iḥsānla : iḥsān-ı bī-maḥāl B, Ü 8. nīk olmaḳdan ḫālī degül -B, BE, F, S, W / bed degül : ḫūb ü merġūb W / bir : bir ḳaç BE, W 9. anlaruñdur : anuñdur B, BE, S, Ü, W / Bu evrāḳa şebt olundı -B, BE, S, Ü, W 11. Beyt -BE, Ü, W Şiʿr B, S 12. Ḳaşlarınuñ : Ḳaşlaruñ B 15. let var : letdür BE 17. SIRRĪ ÇELEBİ -B, BE, S, W 19. ehl-i : erbāb-ı Ü 20. māyil-Ü 21. olup -F 24. pür -Ü 27. mecāldür : maḥāldür F 28. ḫāli degüldür : ẕerrece degüldür ḫālī Ü / ki ser-be-ser... taḥrīr oldı -Ü 31-38. -Ü

441

1-5. -Ü 7-23.- F

442

3. babasıdur : vālid-i erşedi BE, S, Ü, W vālid-i erşedi idi B 4. ehl-i rüzgārdan ... pādişāhiye -S 6. göstermişdi : gösterüp W 8. olmış : olmışdur Ü 10. Fārisīde : Fürsde BE, W / nice nice ḳasīdeler -BE 11. naʿt: sulṭān W 12. divān... mesṭūr oldı -BE /divān tertīb ... bī-bahāne : ʿāşıḳāne bī bahāne idi. Bu bir nice maṭlaʿ ile bir ġazel Ü 13. ʿāşıḳāne : ʿāşıḳāne ki meşhūr-ı zamāne W 14. oldı: olundı yārān içre ḫayli meşhūrdur Ü / olundı ḫayli meşhūrdur B, S

443

11-12. - W 19. ile çarḫ : ile bir çarḫ F 24-25. - BE, S, W

444

1. ŞEVḲĪ ÇELEBİ - BE, W 4. büleġa-yı ... olmaġın -F 5. cihān : zamān B 7. maʿrūf olmışdur : maʿrūfdur F 9. Ve bi't-ṭabʿ: Ḥadd-ı ẕātında S/ iştiġal : işġal B, F, Ü 11. āyāt-ı ʿulūma : şiʿre F 12. olup... Muḳarrer -F 14. El-ḥaḳ ... Muḳarrer-B / itmişdür : üzredür B 19. henüz -S 21. anuñdur -B , Ü / taḥrīr oldı : şebt olundı B, S yazıldı Ü bir ġazel-i rindāne ile ḳalem-i ʿanber-efşāne gelüp Ü 29. zerd: zer B, F, S 32. Naẓīre li-mü'ellifihi -B, Ü 36-37.- B, Ü, S

445

1-5. -B, Ü, S 14. Sīneñ : Sīnemüñ Ü 17. MEVLĀNĀ - Ü ŞUHŪDĪ : ŞUHŪDĪ EFENDİ B / Ḳaraamid: Ḳaraman F 19. ḳılup : idüp S 24. ve ẕāt-ı ... pirāste : kimesnedür F / ẕāt-ı : vücūd-ı B, Ü 26. Fürs : Fāris F, Ü 28. Fārisī ... olundı : anuñdur BE / şuhūd-ı maḳāl diyü - B / Fārisī : Fārisī ve Türkī B 30. Ebyāt -BE Şiʿr B, S, Ü, W

446

4. cihān : zamān Ü 16. ŞERḤĪ -B, BE, S, W 22. gözler aʿlā merātibi: mir'at-ı aʿlāyı Ü 24. eşʿārda : eşʿāra Ü 25. ṭālib ü rāġıb : ṭālib ve nihāyetde rāġıb ve

Ü 26. ekşer -F 31. ḳılmadan : itmeden Ü / Bu ebyāt-ı pür-nikāt : Ve eş'ār-ı Ü 32. ḥasb-i ḥālidür : ḥasb-i ḥāli çün müldür Ü

447

15. Rūmuñ: Rūmīnūñ BE 18. olmışdur : olmış ve BE, W / ḫūb: ḫūb-nefes W 21. garrā : 'alā vü garrā W 22. meāl : ḥāl W bāl BE / Bu şi'r anuñdur -BE, W 24. Naẓm -BE, W Şi'r S 33. ŞEVḲĪ : Şürī B / 'Abdullah oğlıdur : İbni 'Abdullahdur S 36. 'işrete : 'işret itmege S/ ehl-i : erbāb-ı Ü, W 37. a'dāda -B, F, S / süst : sünnet B mest F, S

448

12. kāmrān -W / kāmrān ... isnād idügi -B 2. Töhmet-i ilḥādla -B, BE, S, W / ḥaḳḳında... mine'ş-şemsdür -W 3. isnād : üstād S / idügi: itdügi F 5. maṭla' : meṭāli' F / anuñdur : anuñdur şebt olundı B 6. Ebyāt-BE, W Şi'r B, S / pervānedür : divānedür BE 7. igen : 'aceb S 10. ol daḫi : olduğı BE, F, S 16. ṭāifesindendür: ṭāifesinden Ü, W 17. rāğıb : gālib S 18. nühüftedür : nühüfte iken BE 19. lakin ... olur -BE / olur -S 21. kendü -BE, Ü / anlaruñdur Bu evrāḳa şebt olundı : anuñdur BE, S, W anuñdur kilk-i 'anber-rīz ile nakş-ı maḥabbet-engīz oldı Ü anuñdur kilk-i 'anber-rīz ile nakş-ı maḥabbet engīz olup şebt olundı B 24. Ebyāt -BE Beyt BE Maṭla' W Naẓm B Şi'r S 27. şīvekār : şīveger BE, S, W 28. eyler : ider BE, W 36. Ṭarama : Ṭurfe-i BE 36-37. -S

449

6. dilbend: pesend B, BE / huşmend: huş F / iki : ḳaç BE 7. ḫūb -B, BE, S, Ü, W / şebt olundı -BE, W 9. Naẓm -BE, W Şi'r B, S 12. bu : ol S 15. ŞEMSĪ-İ DİVĀNE -B, BE, S, Ü, W

453

1. meşhūr : ma'rūf BE 2. ḫuṭūṭ yazmağla : ḫuṭūṭ ile BE, W 3. dilberlerüñ... olmaḳ arzusına : iken ol āfete bir şürīde ḥāl ve şeydā dil-i ālūfte olur. El-ḳıssa ol 'āşıḳ-ı şeydā ile cevānib-i 'ālemi bī-ser ü pā ābdāl-i ser bürehne-vār ve temāşā iderken 'ışḳ oyunınuñ şaḳalı bitdi. Hāleti ẓuhūr idicek ferāğat idüp oḳımaḳ yazmaḳ hevāsıyla BE 4. iderek : iderken B, Ü, W / ẕevḳ almamağın ol rindīnüñ nām-ı -B, S, Ü, W 5. düşer... vāsıṭ -B, F, S, Ü, W 10. ile ... şeydā olur: ol ṭarīḳa münselik olmışdur B, F, S, Ü, W 12. Beyt -BE Şi'r F, S, Ü 15. ŞİNĀSİ -W / Kilidendür : Kili ve Aḳkirmandandur BE, S, Ü Kilmandandur B / zümresinden -F, W 18. rengīn -B, BE, S, Ü 21. Maṭla' -BE, S, Ü Beyt B 32. itmededür : itmede F / Ümmiddür ki.. murād ola -F / be-ḳasd-ı : maḳṣad-ı B, BE, W 33. Haḳḳā : Ḥaḳ W / zebān-ı -W / Fārisīye : Fāriside F,S 38. mu'ammā : ma'nā ma'nī BE

454

2. küşāyişinden : küşāyişinde F, S 5. ile tevāmān -B, BE, F, S, Ü 6. bir fende : birinde BE 7. ebyāt-ı -W / kelimāt-ı -W 11. ve fuḳarāya -B, BE, F, S, Ü 12. fuḳarā -W 13. Ġāyetde -B, BE, F, S, Ü / Fārisī -BE 14. ābdār ... iḫtisār üzre -BE / ki ḥasb-i ḥāl-i efkārdur -B, BE, F, S, Ü / şebt olundı : Bu evrāḳ-ı perīşāne şebt olundı B 17. Ebyāt -BE, S, W Şiʿr B, Ü 26-27. -W

455

2. dil-küşā... ṭabʿındandur -BE / netāyic-i ṭabʿındandur şebt olundı: ṭabʿ-ı ṣafā-baḫşlarındandur W / daḥi -B, BE, F, S, W 3. Muʿammā -W 10. Muʿammā -B, BE, W 14. Muʿammā Ve lehu Muʿammā -B, Ü 17. Ve lehu muʿammā -BE, Ü/ Muʿammā -B 19-20. -W 22. -W / anlaruñdur: anuñdur BE 23. Muʿammā -B, BE, Ü / ʿAlī : Seyyid BE 26. Muʿammā be ism-i -BE Muʿammā -B Ve lehu S

456

1. yumamaz : bi mīmsiz göz F, S,Ü 4. Hilālīnüñ bir : Selmānuñ bu BE / ismin -BE 6. Maṭlaʿ : ʿĀrif B, S, Ü, BE ism-i ʿĀrif BE 6-10. -W 10. Mīr : Mīrek BE / ḳılmış : itmiş BE / Maṭlaʿ -B, Ü, W Şiʿr S / Be ism-i Mīrek -F, S, Ü, W 16. muʿammā -BE / olmış : olmamış BE, Ü, W 20. Ḥażret-i ... ḥürmet idüp -B 23. şebt : şerḥ B, BE, F, S, Ü 24. beyitlerinden : beyitlerden B, F, S, W / merdiyān : merdmān B, BE 25. Bu türkī rubāʿī daḥi anlaruñdur : Bu türkī rubāʿī bir iki beytle anlaruñ netāyic-i ṭabʿındandur S Bu türkī rubāʿī daḥi iki maṭlaʿ ile anuñ netāyic-i ṭabʿındandur ketb olundı W Bu türkī rubāʿī bir iki beytle anlaruñ netāyic-i ṭabʿındandur şebt olundı B / anlaruñdur : anuñdur Ü 27. Şiʿr : Rubāʿī S, Ü, W / şarāb-ı nāb : cām-ı şarāb BE 32-33. -B, BE, F, S, Ü

457

1-2. - B, BE, F, S 4. İstanbullıdur -W / zümresinden : zümresindendür F / seyyid-F 5. ḳażā : emr-i ḳażā W / rāżı -B, BE, F, S, Ü 9. ḫavaṣṣ : ḫāṣ W / ʿavām : ʿām S, W 12. ḫaṣ maʿānī : maʿānī ḫāṣ BE 13. rengīn-i zībā : ile B, BE, S, Ü, W 14. pür-meşel : miṣl-i raʿnā F / pür-meşel... şebt olundı -B, BE/ bu evrāḳda şebt olundı -S bu evrāḳda -W 16. Ġazel : Beyt BE, Şiʿr S 22. pür -B, F, S, Ü pür-mestüñ: pür-ḫışmuñ BE 28. Ṣābirīyi : Ṣābirīyā BE 34. açdı çü : açdıḳça B 35. Dil : El B 37. bünuñ : büyuñ B

458

1. dil : ol B 4. ḫaṭ-ı -S 5. revzen : revzenüñ BE / içindeki : içinde BE 8. dil : ol B, S 19. ṢAFĀYĪ BEG -BE, W / Çelebi -F / Ḳonya : Ḳandiye S 25. maʿrifet : maʿrifet ü saḫāvet B, S, Ü / devr-i rūzgār ... ġaffār -F 26. ol: evlād S / ol ṭālib-i erbāb-ı maʿārif -F 29. zebān-ı Fürsüñ fünunın -F 30. bilmede ...

iştihār bulmamışdur -F 31. aʿyār : miʿyār Ü 32. ġālib: ṭālib B, Ü 33. budur ki -F 37. şebt olundı -BE, S Bu evāḳda şebt olundı B

459

2. külāhı : kelāmı B, F, S, Ü 8. sipāhı : senāyı B 17. bulmaz idi : bulunmazdı B 28. ṢABRĪ -BE, W 30. bī-ṣabr - B, S, Ü 31. şebt olundı -S 33. Şiʿr-S Naẓm Ü 34. dilde -B

460

4. hūşmend - F 6. ẕekā-yı - F / bülendi mīve-i şiʿre māyil -B, BE, S, Ü / mīve-i -W / emāṣildür : emāṣil B, BE, S, Ü, W 7. ṣuffe : ṣadr BE / maʿārife ʿizzetle : maʿārifle BE 11. ṣudūra : ṣudūrda B / bulup mesṭūr olundı : buldı S / olundı : oldı W 12. Ebyāt -BE, W Naẓm B Şiʿr S 19. gelsün : evvel BE 21. her gāh : nāgāh BE 22. işte : işide B, F, Ü, W 24. helvāsın : hevāsın S 28. Belī : Bil S 30-34. - BE, S, Ü, W 31. duʿā-yı : vü ʿalī F 36. ÇELEBİ -Ü 37. Çelebi Efendinüñ : Çelebinüñ S, W / ercmend : dilbend W

461

1. ile müşterī tenvīr ola -B, BE, S, Ü, W / āḫirīnle : āḫirīne Ü 2. ola: vāḳıʿ ola BE 3. ol cevān-ı yegānenüñdür : anuñdur BE ol cevān-ı yegāne-i ferzānenüñdür W 5. Maṭlaʿ -BE Şiʿr B, S Beyt Ü 6. bedenden : benden F, S, Ü 8. DİGER -B, F, S, Ü ÇELEBİ W/ İstanbullıdur : İstanbulīdür BE, S, W / aʿlā -BE 9. yaya-S / yayabaşlarındandur : yayabaşlarından idi BE 12. Ḥażret-i -F 14. fikār : efkār B S, Ü, W / pesendīde bu evrāḳa naḳş u nigār oldı : pesendīdesidür BE, S, Ü pesendīdesidür şebt olundı B, W 16. Ġazel -BE, W Şiʿr B 19-20. -BE 22. -BE 32. şiʿrde : şiʿre F, S/ naẓmda : naẓma F, S 33. bī-hemtā : ġarrā W / meclis-ārā: ṣoḥbet-ārā BE, W 34. olup ... hūşmend -F / üslūb -S / ḫuṭūṭdan : ḫaṭdan BE 35. Muḳaddemā : sābıḳan W 36. āteş gibi girift ile herkese zebāne -B, BE, S, Ü, W / çekmiş : olmuş B, BE, S, Ü 37. Ḥālā : Ḥāliyā BE, W / ḫāk-veş -B, BE, S, Ü, W 38. elinden : elden BE, W / maṣrūf: maʿrūf S

462

1. maṭlaʿ... ferzānenüñdür : ebyāt anuñdur BE / ol yegāne-i ferzānenüñdür : anlaruñdur B ol yegāne-i ferzānenüñdür şebt olundı S, W 3. Ebyāt : Şiʿr B, S Naẓm Ü / gelüp : yaña BE / hīç -B 4. ucından : oḳından BE, W 7. Bitdüm : Yatdum BE 9. Ṣabāyī : Ḥayālī BE 12. ṢĀNĪʿĪ : ṢUNʿĪ B / İstanbulīdür : İstanbulīB, BE, S, Ü İstanbullı W 13. aḳrānı içre -B, BE, F, S, Ü 14. pezīrdür : pezīr B, BE, F, S, Ü 15. ve bu ... gösterüp -BE 18. Şiʿr -W Beyt BE 24. SĀFĪ -B, BE, S, W 25. dil-pesendi -F 34. bu-F / nazīre dimişdür : ki maṭlaʿ F

463
18. buyurmuşlar: buyurmuş Ü 20. Ṣāfi : Meẕkūr Ṣāfi Ü 21. ṭaġ : bāġ Ü 23. ṢĀFĪ : Ṣānīʿī B, W Ṣānīʿī diger BE, S, Ü/ Edirnevīdür : Edirnevī S 24. cumhūrdur : cumhūr F, S, Ü, W/ ʿUlūm-ı : ʿilm-i S / cüzʾī F 25. ṭabīb-i ḥāẕıḳdur : ḥekīm-i ḥāẕık W 27. bī-mānend-i : hem çü B, F 28. zamān : aḳrān W 29. yārān : yārāndur B 30. erbāb-ı : ehl-i B, BE, S / maʿrifet kimesnedür : maʿrifetdür F / beyt : beyt-i zībā B 31. anuñdur : anlaruñdur B anuñdur raḳam oldı Ü anuñdur ṣebt oldı W 33. Şiʿr -BE Naẓm Ü
464
1. bezmine: bezmüñe BE, W / iledür : iledüp BE 4. duyar : ṭuyur BE devir F 7. başı : başın W / ṣūfī -B 10. itmişdür : itmiş Ü 11. ādemī ḫılḳat -B, BE, F, S, Ü 12. ḫoş-āvā: ḫoş-āvāz BE, W / şeker-ḫā: şeker-şiken B, Ü, W şeker-suḫen BE 14. ḳānūna uyup -B, F, S, Ü 15. olması muḳarrer ve muʿammā ve aruż ü : olurdı BE / muʿammā -S 18. ki bir...idemez : ḫalḳla taʿbir olunmaz BE 20. ṣebt olundı -BE Ü 21. Şiʿr-BE, Ü 26. naẓmda : naẓma W 27. ġubār-ı -BE, S 28. ḫūb: ḫūb-edā BE / ehli yanında -BE, S, Ü, W 29. nev-lisān-ı : nüvisān-ı B, Ü nevāyān-ı BE, W / ʿAceme : ʿAcemle S / degüldür : degül BE, S, Ü 31. mānend-i gül-i ter -BE 32. ṣebt olundı -B, F, S
465
1. Ebyāt : Beyt BE Şiʿr B, S / çemenler : çemende BE, W 8. okımadan geçüp -F 10. hūşmend -F 12. bulup -BE bulmuşlar B bulmuş W / teẕkire -B, BE, S, Ü, W 12. Ḥayfā: Ḥaḳḳā W / ki -BE, S, W 15. ṣādınuñ : ṣādın S / ide : idüp B, BE, S, Ü, W / ṣūretine ḳoyup -B, BE, S, Ü, W 16. rā şekline yazup -B, BE, S, Ü, W/ ṣūretine ḳoyup : idüp BE 17. merdüm- BE, W / olmaḳdan : olmadan BE 18. beyt -BE, W / anlaruñdur : anuñdur B, BE, W / ṣebt olundı-B, BE, Ü 21. Şiʿr -Ü 30. ṢALĀḤĪ -BE, S, W 32. ḥaseb : neseb Ü 34. mülaḳḳab ve maʿārif-i küllīye ile -F 35. meşhūr: meşhūr ve ʿilm ehādiṣ ü tefāsirde maḳbūl-i cumhūr ve musāḥebet-i cān-baḫş ile hem-dem ü maḥrem ṣāḥib-devletān-ı rūzgār ve dest-gīr-i üftādegān-ı ḫāksārdür. Ġāyet sāz-ı erbāb-ı kemāl idinüp bī-ihmāl tedāvin-i şuʿarā-yı selefi ve teveriḫ-i ... şāhān-ı.. nikū-ḫalefi tetebbuʿ idüp her bābla nükte-şinās ve ekābir mābeyninde rū-şinās ve müṭālaʿa-i kütüb-i muʿtebere itmede maḳbūl-i mevālī-i ʿiẓām ve maʿlūmāt-ı pākize ile aḳrān içre benām ve ṣalāḥiyyet B / evlād-ı ʿArab -B / ṣalāḥ ile -B ṣalāḥiyyetle Ü / ārāste olup : fevḳa'l-ḥad olmaġın B olduġına Ü 36. yanında -B, Ü 37. kendülerine musāḥib idinüp -B, F 38. ġazel ... suḫen-güzārdurlar ve -B, F

466
2. Nevāyī diline : ṭarz-ı Nevāyīye Ü / ziyāde -F 3. birinde : fende B 4. kimesnedür : kimsedür B, Ü / ḫaylī rengīn-i vaḳār maʿānī ile temkīn olmışdur -F / vaḳār maʿānī ile -B 7. Ġazel -Ü 11. cehl ile : vechile B 23. kāmkār : ḫoşnūt B 24. dimiş şebt olundı -B şebt itmiş Ü 29. Ġalaṭadandur : İstanbullıdur BE, W / Ḥadd-ı ẕātında ... birisi iken -B, BE. F, S, Ü 30. mertebede: mertebe Ü iʿtiḳād -BE / itmekde : itmede W 7. keyfiyyet-i ḥālinden... ḳılup -F 33. cennet : ḫuccet W / ḳılup ḫānkāh : ḳılup zīrā ki ḫānkāh F 35. ve müridān... bıraḳmış -F 37. Meẕkūr -B, F, S, Ü 38. meşhūr : maʿrūf S
467
1. geçinüp : geçinür S / günde - BE, S, W / dinār : dünyā BE, S 3. revān şāʿirdür : revāndur B, BE, F, S, Ü 5. degüldür : degül B, F, S, Ü / Aḥyānen : Aṣla S 6. vü şāibe -BE 7. şemīn : şemen F, S / dimişdür : dimiş W olmışdur BE dimişdür bu evrāḳda şebt olundı B 9. Ḳıṭʿa -BE, Ü / alursun biregü : alur ḫüsn-i W 10. naḳḳālügüñ : dellāllıguñ BE 15. İstanbulda : mezbūrda B, BE, S, Ü, W 17. fiʿl-i mühmeli :fiʿli BE 18. vāḳıʿ -Ü 19. düşmişdür : olmışdur W / meẕkūr: Sıyāmī BE mezbūr Ü/ olup : ḳılup W 21. olmamışdur : olmamış B, F, S, Ü, W / Bu -BE, S 22. pesendīdesi: pesendīdesidür F 23. olmaġın şebt olundı -F / şebt olundı : yazıldı Ü 24. Şiʿr -S, Ü Beyt BE 31. Aḥmed durur : Aḥmeddür B, BE, F, S, W fülānın : fülānı Ü
468
2. ŻĀYİʿĪ : ŻĀYİʿĪ ÇELEBİ BE / Baġdādīdür -BE Baġdādī S / idi-F, S / şerīfin : şerīf-i bi't-tayfin BE 4. cemʿ idüp ... añlamada -F 6. ve her zebāna ḳādir -BE, W kimesne idi B, S, Ü / lisān-ı : zebān-ı B, BE, S, Ü, W 10. ketb olundı -B, BE, F şebt olundı S, W 12. Ḳıṭʿa -BE, W Şiʿr B, S 18. beyżā ... taḥrīr olur : daḥi anuñ cümle-i eşʿārındandur B, BE, S, Ü, W 20. Maṭlaʿ B, BE, W Şiʿr S, Ü / dil-rübālarla : mübtelālarla BE 21. -B 23-36. - B, BE, S, Ü, W
469
1. ŻAʿFĪ -W ŻAʿİFĪ BE, F, S, Ü 4. ehl-i : erbāb-ı BE, S 6. cümle-i : cümleten BE / muvaḥḥidāne -BE / ṣāḥib-sülūka nāfidür -F, S Bu ġazel anuñdur BE ṣāḥib-sülūka nāfidür şebt olundı B 9. Ġazel : Naẓm F 18. olup : aldı S 21. bulduñ: buldum BE 24. ŻAMİRĪ -BE, W 26. Baġdāda: Baġdādda B 29. cidd ü -B 30. ṭurūḳ -B, F, S 31. idüp -F / ʿulūm-ı ẓāhire vü bāṭıne -F, Ü /ʿulūm-B 32. her nesneye -B, S, Ü / vākıf olup -B, Ü / olup : olmış S / küşe... vefā içre her -F 38. müşkil... El-ḥaḳ -F

470

1. nefis ki -B, S, Ü 2. âşüfte ve -F 4. meâb ki : bâbuñB, S, Ü 5. itdügindendür -Ü itdügindendür şebt olundı B 7. Meşnevî -Ü Naẓm S 15. ayağa : ayna S 22. ŻİYĀYİ -B, BE, S, Ü, W

471

2. ṬABʿİ : ṬABʿİ ÇELEBİ BE, Ü, W / nam ḳaṣabadandur. Meẕkūr efvāhda İştib -Ü 5. baḥş-ı : baḥşı B, BE, S, W / baḥş u Ü 6. iki : ḳaç B, BE, S, Ü, W / maṭlaʿ : maṭla ʿ u beyt B, BE, S, Ü, W/ şebt olundı -F 8. Şiʿr -B, W Beyt BE 12. neberd: nerd BE, W 14. ṬUFEYLİ - B, BE, S, Ü, W

472

7.İslamboldandur : İstanbullı B -BE İstanbullıdur W İstanbuldandur S İstanbulî Ü / hüşmend -B, F S, Ü / ṭāifesiden : ṭāifesidendür B, BE, W 8. şehr-i mezkūruñ: şehrüñ BE / āmizi : āmiz BE, S, Ü 9. dimiş ki ... olmışdur -F / ʿArabiyyede : ʿArabîde W / içre : içinde W 10. Fārisîde : Fürsde BE, F, Ü, W 12. oldı : olundı B, BE / taḥrîr olundı -B, BE, S, Ü, W 15. Naẓm-BE, S, W Şiʿr Ü 18. ola : oldı BE 19. leb-i : bārî B, BE, Ü / ölmek -F / ola : oldı BE 21. ṬARZİ -BE, S, W 22. Vücūd-ı ... mehcūr düşüp -F, Ü 27. maḳāle: maḳāma B, Ü 29. dilden : her kitābdan F 31. kesb-i ʿulūm-ı ẓāhir itmege -F, Ü 32. ḳılup nice zamāndur ki mezbūr şehirde : idüp müddet-i medîddür ki bu yirde B 33. ferîd olup -B, F 34. bu diyāruñ ekşer-i -F, Ü / endūzları : endūz F

473

1. maʿāda : ḥalî degül F degül ḥālî Ü 2. denîden : denîden alup Ü /maʿnîdür : maʿnî kimesnedür B / ol merd-i ... ol vādide -F, Ü 5. güzār ve... yārān-ı suḥen -F 7. pür-şeğāfdur : Ol vechile ṣāḥib-şevḳ ü şigāf kimesnedür. Bu bir nice maṭlaʿ [u] beyt-i Fārisî anlaruñdur B / Rāḳım-ı ... eşʿārındandur -B 9. eşʿārındandur : eşʿārından naḳş u nigār oldı Ü 11. Ġazel -Ü 11-27. -B 25. Cevāb : Nazîre Ü

474

7-11. -B 11-22. -Ü 21-22. -F, Ü

475

1-17. -B 2. bî-iştibāh -Ü 4. Ġazel -Ü 19. ṬARZİ-İ DİGER -B, BE, S, W /Diger -F 20. Mevlânâ -F 21. lisān-ı -Ü 23. güzār : şiʿār Ü 27. Ḳıṭʿa -Ü

476

1. eyzān -Ü 10. ṬARİḲİ -B, BE, S, W 11. vālidleri : vālid-i erşedlerinüñ ẕāt-ı ferah-fezāsınuñ asl-ı vücūd-ı bî-cūdı Ü 15. nasb olmağın ... ġayri ṭālib-i -F 23. Çıḳale-zāde : Çıḳale-zāde dirler Ü 26. cündhālıḳda : cündilıḳda F 27. Ḥālā.. feyż-yābdur -F 29. fezāsına : fezāsı ile F 32. naẓmda -F / Bu bir nice

maṭlaᶜ anuñdur : Bu ebyāt-ı yegāne ol ferzānenüñdür Ü / taḥrīr : taḥrīr ü tasṭīr Ü / olundı : oldı Ü 35. Şiᶜr -Ü / nihālümdür : nihāldür Ü

477

1. cem ᶜ itdi cānā ᶜāşıḳuñ : yıgdı Ṭarīḳī dostum Ü 29. ḥayālidür : ḥayāldür Ü 35. görmedi : göreydüm Ü

478

1. -B, BE, S, W 2. ẒUHŪRĪ -B, BE, S, W 6. aᶜnī -F 7. ḥayāli : ḥayāl F 9. Maṭlaᶜ -Ü 16. Ġazel -Ü 22. ḥ ān bulmasun : ḫūn olmasun Ü 32. ᶜĀRİF ÇELEBİ : ᶜĀRİFĪ BE / ᶜAcem-zāde : ᶜAcem-zādedür B, Ü / lākin -F 34. maᶜrifetle maᶜrūf : maᶜrifetle ṣāḥib-maᶜārif diyü maᶜrūf B, BE, S, Ü, W 35. hemtā: mānend B / ᶜārif-i müşkil-küşā : ḥallāl-ı müşkilāt BE 36. ve ẕāt-ı ... merġūb ve -F 37. dikḳat-i ṭabᶜ-ı ... merġūb ve -B / dikḳat -BE / pāki -S / merġūb -W / ḳudret : hiddet BE, Ü, W 38. aḳrān içre ... bilüp severmiş -B / maᶜḳūleyi: maḳbūli BE maᶜḳūli W

479

1. bilüp severmiş : bilmiş BE, S, Ü, W 3. ve ṭabᶜ-ı mustaḳīmi -B / her birinüñ fenninde -F / naẓma -B, BE, S, Ü, W 4. muṣannaᶜ : maṣnuᶜ F 5. naẓīreler : naẓīre B, BE 7. lüġazde : lüġaze B, F şiᶜre S / ser-ā-ser ebyātınuñ -F 9. Ḥażret-i Cāmī -B, BE, F, S, Ü, W / sūz: Ḥażret-i Ü/ pādişāhımızuñ : pādişāh-ı cihānuñ F / Ḳeysere : Ḳıyāṣara B, BE, Ü, W / zamānı : zamāndan F 11. Ḥaḳḳā budur ki -F 12. mertebededür : mertebede B, BE, S, Ü, W / beş yüz : biñ B, S, Ü, W on biñ BE / ḳādirdür lākin : ḳādir iken BE ḳādir lākin B / olmadıġı ecilden : olmamaġla BE / iki : beş B, BE, S, Ü, W 13. itmişler idi : olundı BE / ḥaḳḳında -F / vāḳıᶜ olmış -F 14. idi-F 15. Bu ġazel ... taḥrīr olundı -BE, / Bu ġazel -Ü / Türkī ... taḥrīr olundı : anuñdur W anuñdur ki ... olundı : cümle-i eşᶜārındandur B, S, Ü 21. Ġazel -BE, W/ ḥüsnüñ : ḥaṭṭuñ BE 36. Di : Daḥi Ü / reyḥānımı : reyḥānene / yāḳūta : yāḳūtı BE 24. segi : saña BE sākī B / rakīb : ṭabīb B, BE, F, S,Ü 32. Naẓīre-B Ġazel Ü 37. ṣabā : gider BE

480

4. şehā : emīn B 7. ṣaffında : vaṣfında BE 10-22. -B, BE, S, Ü, W 24. ALĀYĪ -BE, W / ᶜAcem-zādedür -B ᶜAcemdür S 25. Muḥyī-i : Muḥibbī-i Ü 29. bārgāhların : bārgāhdan B / müddet-i medīd ve ᶜahd-i baᶜīd -F

481

1. ve bi't-ṭabᶜ ... fevāid güsterleri bī-ḥad -F 2. şāmil : mişāli S 5. meẓkūr : meẓkūrmış S 6. elfāz-ı : ṭarz-ı F 7. fenn-i muᶜammā... dilīr -F, S 9. mīr : Emir B / iki... ᶜallāmenüñdür : ġazel anuñdur Ü ġazel anuñdur şebt olundı B

482

1. ki- F, Ü 2. gül -B, F 5. bir dānedür : pervānedür F 10. ÇELEBİ - F 12. merġūbdur : merġūb BE, W 113. kütüb-i ʿulūmı tertīb üzre görmişdür -F / bir -F, S, Ü, W / mişli nādir : māhir ve mişli nādirdür BE 15. Pehlevī : Dihlevī B, BE, Ü, W 16. şevḳ : feraḥ B, BE, Ü, W 18. pesend: bend F, S 20. Ḥadd-ı -BE, W 21. evliyā: aḳṭāb BE 23. kerāmātın : kerāmāti B, F, S, Ü, W 27. sīret : sīr W 25. ʿarşa-i -F, S 30. çün : ḫūn-ı BE, F, S / ve muʿammāda... Cümlesinden - F / ve bir ... ḳala : şebt olundı BE / bir : bu W 31. rindāne: rindān B, W 34. Ġazel -BE /pür ḫūn : baḥr-ḫūn Ü 38. itsün : itmesün F, S , Ü / ayı : anı B, BE, S ābı Ü, W

483

5. yazusında : yazusından B 13. feryāddan : efġāndan BE 20. yatmışdur : yaḳmışdur S 25. ḳattālüñ: ḳınaluñ F, S, Ü 28. Meẓkūruñ -BE, W 29. Cümlesi-BE, W/ taḥrīr ü tesvīd lāzım degüldür -F 30. iki : nice B, BE, S, Ü, W / ġarīb -F / anlaruñdur : ol şāʿir-i dilīrüñdür (firībüñdür B, W) maḳbūl ʿArab ü ʿAcem olmışdur raḳam olundı B, BE, S, Ü, W 33. ḳadd-i : çeşm-i BE 36. anuñdur -B,BE, F, S /Muʿammā -BE, Ü

484

1.-BE / anlaruñdur : anuñdur B, Ü / daḥi anlaruñdur : ol şāʿir-i nāmdāruñdur W 2. Muʿammā -B, BE, Ü, W 6-16. -B, BE, S, Ü, W 18. Bursevīdür : Bursevī BE, S, Ü, W / emīr -BE 20. şiʿrden : naẓmdan Ü 22. ve ḥadd-ı ẕātında -B, F, Ü 23. cihāndur : cihān BE, W 25. meyḫāne : der-i meyḫāne Ü / ḥāl : ḥāl ve şāhid-maḳāl BE / ol şirin... olundı : anuñdur BE 26. şebt : ki bu nüsḫāya semt-i raḳam B / şebt olundı -S 28. Maṭlaʿ : Şiʿr B, S, W 29. çākin : ḥālin BE

485

6-8.- B, BE, S, Ü, W 10. üstine : üzre B, W / Meger : Nöker B 10-14. -BE, W 17. ḥużūruñ... şeb ʿayş ü -BE 21. cümle-i eşʿārı : cümle eşʿār-ı BE, W / ʿāşıḳāne : ʿāşıḳānesi B, BE, S, W 22. bī- bedel -Ü / bī-bedel... nāfidür -BE anuñdur B / ki ḥasb-i ḥāl-i ehl-i dil ve erbāb-ı ʿışḳa nāfidür S,W / 23. dil ve erbāb-ı -Ü / şebt olundı -B yazıldı Ü 25. Ġazel -BE, F, Ü, W Şiʿr B / firāz : efrūz B 35. zede : zāde Ü

486

1. ÇELEBİ -BE, Ü / Edirnevīdür : Edirnevī B, BE, F, W / ṭāifesindendür : zümresindendür W 2. selīm -B / şāʿir-i - B, BE, F, S, Ü 3. taḥsīl-i ... yārān olup -F 5. emṣāli : emṣāl B, S / teshīrinde : taṣarrufunda F / merd-i - B, BE, S, Ü, W / küşāya : küşā ile BE 7. Ḫayfā ki ... ẕātında ol -F 11. idüp : olup BE / anda -BE, W / itmişdür : itmiş BE 11. ile : çoḳ BE / ḥuḳūḳ-ı -B, BE, F, S, Ü

/ sābıḳası : sābıḳası vardur BE 13. şeker: şeker şikenüñ BE 15. zārdur: zārdur añа bināen cümle-i hemvār ü pāk B, S, Ü, W /Bu bir... ṭarab-nāklerindendür : şebt olundı BE 25. pāk eşʿār-ı ṭarab-nāklerindendür : ābdār anuñdur B / pāk -S, W / ṭarab-nāklerindendür : tarab-nāklerindendür şebt olundı W 18. Şiʿr -B, BE Ġazel F, Ü / bālā-yı : ṭubāyı BE 22. nālānuñ : şeydānuñ BE 27. Çeşm-i : Cism-i : BE, F, Ü, W 32. -B, BE, S, Ü, W 33-34. -BE, S, W 34. Ḳande : Ḫande B, Ü/ efşānumuñ : efşānuñ B 36. -B, BE, S, W / pākize -Ü 37. Ebyāt -B, BE, S, W / besleyeyin : besleyeyüm S 37-38.-BE

487

1-2. -BE 6. Naẓīre -B 7. Dil : Dili W 10. Bu ġazel-i ... şehvār -BE / daḥi -S, W / anlaruñdur : anlaruñ zāde-i ṭabʿ-ı siḥr-engīzindendür B anuñdur Ü, W anuñdur şebt olundı S 18. çehremden : çeşmümden BE 21. öykünür: önkünür F 27. aʿnī ... cenāb -B, BE, S, Ü, W 29. bir : bu F / şebt olundı -F 31. Maṭlaʿ -BE, S, Ü, W Naẓm B 32. Devşür : Götür B, F, S 34. ʿİLMİ- İ BAĠDĀDİ -B,BE, S, Ü W

490

4. ʿĀRİF ÇELEBİ -B, BE, S,W 5. olup: olup baʿdehu Ü 6. olmışdur -Ü 12. sulṭān-ı cihān meṭāʿ-ı Sulṭān Murād ile : Sulṭān Murād cihān meṭāʿı ile Ü 14. Bu bende ... gördi -F 19-20. -Ü 28. ider şey'ün : yāre F / lillāh -F 29. vaṣluñdan : luṭfuñdan Ü / luṭfuña : vaṣluña Ü

491

7-11. -Ü 13. İstanbūlī : İstanbullı B, BE, W 15. Ḥadd-ı... ṣoḥbet -F / şūḫ-ṭabʿ -S 16. maʿrifet -F / ʿālī meşreb ve pāk-meẕheb -BE, F Ü / ve şiʿr ... firāsetle -BE 17. geçinür -BE, S, W 18. merdüm -B, BE, S, Ü, W 19. olmaḳ üzredür : olmaḳdadur B, BE, S, Ü / ile... güftārındandur : anuñdur F / güftārındandur : güftārındandur bu sāḥife-i dil firībe şebt olundı B 25. ʿāşıḳları döndürmeye : döndürme ʿāşıḳları BE 31. Āsidür : Assīdür B, BE, W / ḫūbān : cihān B 36-37. - BE

492

1-2. -BE 2. ḳoşma : ḳoşa F, S 4. İstanbūlī : İstanbullı BE, W 5. ḥaḳḳā budur ki -F 8. geçinürse : geçinür BE, S, W / yiridür -BE, S, W / Zīrā ki : ḥadd-ı ẕātında B, BE, S,Ü, W 9. ḥılʿa -BE 10. serānuñ : serā Ü 12. himmetin : himmeti S 16. muḥayyel-i bī-bedelindendür ... maʿlūm ola: muḥayyelindendür BE 18. diyü -B, BE, F, S, Ü / bu evrāḳ-ı... şebt olmış -B, BE, S, Ü, W 20. Ġazel -BE, Ü, W mecnūnede : maḥbūbede BE, S, Ü 21. yir çün : yār hem BE 26. mıṣr-ı : sāḥib Ü 29. yemezüm : yimezin BE 30. olman : olmam BE 35. bitmez: yitmez W

493
7. Fütāde : Üftāde B 22- 23. -F, S 28-35. -BE 29. men: -cān B
494
4. MEVLĀNĀ ʿABDÜ'L-VĀḤİD - B, BE, S, Ü, W
496
1. şerîfi -F, S 2. ḫulḳ-ı ʿazîm ile -F 3. maḳbûldür : maḳbûl BE, W / ẓāhire -BE 5. meşreb kimesnedür : meşrebdür BE, W 6. Ḥālā... ʿale'l-ḫuṣûṣ -F 8. fenn-B, BE, S, Ü, W 9. pesend: pezîr B / Muḳaddemā... Süleyman -BE 11. pādişāh-ı zamān : pādişāhımızuñ W / zamān... Süleyman -B, BE, S, Ü, W / cānibinden -BE, W 12. İmam- BE, S Ḥażret-i Ü/ ʿaleyhim: ʿaleyhim ecmaʿin -BE, Ü 15. Ol ... budur ki -BE, S, W / ki bu evrāḳda -B, BE, S, Ü, W 17. Ḳıṭʿa fi't - S, Ü, W Ḳıṭʿa fi't-tārîḫ -W fi't-tārîḫ -BE 21. kime olursa : her gice olsa BE / olursa : olsa W 29. ehl-i ʿilm : dānişmend-i hūşmend B, BE, S, Ü, W / arasında : içre S 31. nice -B, BE, S, Ü, W / ṭabʿ-ı -B, BE, S, Ü, W
497
1. sitan : sitān-serā W 5. vāḳıʿ olmışdur -F 6. bu -F / mevtine : mevtine tārîḫ BE / ziyāde : el-ḥaḳ BE 8. degüldür : degül şebt olundı BE, W li mişli haẓā S 10. Ḳıṭʿa-i tārîḫ -B, W/ Ḳıṭʿa-S 21. ḥaḳîḳatdür : meẓelletdür BE ṭarîḳatdür W / naḳş -F / ber- B, BE, S, Ü, W 28. Maṭlaʿ-BE, W Beyt Ü, Şiʿr S 31. ʿADNÎ BEG -B, BE, S, W 32. itmişlerdür : itmişler Ü 35. kāmbîn -F 36. bi't-ṭabʿ envāʿ-ı naẓma māyil olup ..... derrehu ḳāyil dimege ḳābil ḳılmışdur ... Meẓkūr -F
498
3. benām ... ẓarîfdür -F 6. Muḥarreminüñ : Muḥarremü'l ḥaramuñ Ü 10. Naẓm -Ü 16. Ġazel -Ü 32. Mū : Ḫoş Ü 35. ʿİlm : ve ḥadd-ı ẓātında ʿilm BE, W / şuleḥā -BE / kimesnedür : kimesne B, F, Ü 36. olan : olan Ḥażret-i W
499
2. ʿazîzlerden : yirlerden B / ve āyin-i dîn -B, BE, S, Ü, W / taḥsîl -BE / Añа binâen : Ḥaḳḳā budur ki B, BE, S, Ü, W 3. kemālātı -BE 4. ḫeyli -BE, S 5. cehd : cidd ü cehd Ü 6. maḥabbet-endūz : dil-efrūz B, BE, S, Ü, W / Bu bir... taḥrîr oldı : Bunlar anlaruñdur Ü 7. nice : ḳaç B, BE, S, W / meṭāliʿ u beyt : maṭlaʿ B, BE, S, W / taḥrîr oldı -BE şebt olundı B, S, W 9. Ebyāt-S Beyt BE Maṭlaʿ W Şiʿr B 13. Ḳuşlamazduñ : Ḳuşlamazdı BE 11. Olmasa : Almasa B, BE, Ü, W 21. -BE / anlaruñdur : anuñdur W / be ism-i Kemāl -W 23-24. -BE 26. vāḳıʿ -BE 28. nāgāh -BE / ṭoḳuz yüz altmış üçde -B, BE, S, Ü, W 29. bir -BE 31. ḥakan-ı Süleyman bārgāha -B, BE, S, W / bārgāh ḥażretlerine Ü / şunmuş maṭlaʿı budur : şunup maṭlaʿı ketb olundı BE şebt

olundı S / budur : ketb olundı B, Ü, W 33. Naẓm: Beyt BE, S Maṭlaʿ Ü, W 33-34. -B, BE, S, Ü

500

4. cihān : cihāna BE, W / aʿnī Sulṭān Süleyman-ı zamāna -BE, S, W 5. Ḥālā : Ḥāliyā BE, W / felek-āṣiyānuñ : zamānuñ F felek-āṣiyān ḥażretlerinüñ Ü 6. ve ḥadd-ı ẕātında -B, F, S, Ü 8. bir ḳaç : maṭlaʿ BE / şebt olundı -F raḳam olundı W 10. Şiʿr -BE, Ü, W 16. ʿAcem : ʿAcemdür W 17. rūz ü şeb -F 18. dānişmend olan yārān : dānişmendān BE 20. terk-i vaṭan-ı aṣlī ḳılmış -F / diyārlarda : diyārda S 22. şerīf -F 23. rāh -BE, S 25. olunduḳdan : olduḳdan F, S ḳılunduḳdan W 27. Ḥadd-ı ẕātında -F 28. vücūdı -B, BE, S, Ü, W 28. ve kütüb-i ... olmaġın -F 31. maḳbūl-i ... olmışdur -F 32. fenn-i : ṭarīḳ-ı F S / ṭarīḳ-ı -F / ḳāfiye bilmede : ḳāfiyede BE 33. edā-yı : ol F 34. bāde-i nāb gibi bī-ġışş -B, BE, S, Ü, W / bir iki-BE / maṭlaʿ-ı dil-firīb : beyt-i Fārisī B/ dil-firīb -BE Fārisī S, Ü, W / anuñdur : anlaruñdur BE

501

1. Şiʿr -BE Maṭlaʿ B, W 4. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W 7. ʿIẒĀRĪ -B, BE, S, W/ Ereglisindendür : Ereglisinden Ü 13. ḥafiye : maḥfi Ü 17. Hemīşe... faẕīlet idüp -F 23. olup : ḫıdmetinde olup Ü 27. seyyāre : sebʿa Ü 28. sedāduñ : peydāñ Ü

502

10- 38. -Ü

503

1-5. -Ü 7. ʿAṬĀ : ʿAṬĀ ÇELEBİ BE, W / ẓāhire : ẓāhirde B / edā : ādāb Ü 8. Egerçi : gerçi F, Ü 10. yoḳdur : yoḳ B, F, S, Ü, W 11. bī-kār : peykāne S 12. nizār : zār BE, Ü, W 14. Evṣāf : Evṣāf-ı ʿazīzin W / ʿacībe : mehīb F 15. hezzāl -Ü / heccāv -BE 19. beytle şebt olundı : maṭlaʿ u beyt anuñdur BE beyt ü maṭlaʿ ketb olundı W / bir ḳaç beytle şebt olundı -S 21. Ġazel -S Şiʿr B, F Beyt BE 24. iñledügi : egledi B, Ü, W 30. aġlamayın : aġlamayum BE 34. āḫir : ol ḫār B, F, Ü

504

1- 11.-BE, S, W 4. Meẕkūruñ... olmadı -F 6. ḳahve fincānı ḫuṣūṣunda -F 7. dimişdür -B, Ü 14. Meẕkūr ... olmışdur -B, BE, S, Ü, W 17. Ḳaramānda : Ḳaramānī BE 19. meẕkūrede : meẕkūrda BE, S, W 20. sene selāṣe ve sittin ve tisʿami'ede -B, BE, S, Ü, W / gelüp : geldükde BE, W 21. penāha : penāh ve şāhenşāh-ı Cem-bārgāha B, BE, S, Ü, W / esbāb : ebyāt S 22. iḥsān-ı bī-ḥıyās -B, F, Ü, S, W / Añа bināen ... olnur -F 23. Ḥālā: Ḥāliyā BE, W 24. eşʿārı : güftārı F / Bu bir ḳaç beyt anuñdur : yazıldı Ü 26. ebyāt : maṭlaʿ BE / anuñdur : anuñdur şebt olundı BE, S 27. Ebyāt : Beyt BE Şiʿr S, W /yaḳasın

: libāsın BE /cevrūñ: şîveñ B, F, S, Ü, W 30. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W 33. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W 36. İSTANBULİ -B, BE, S, Ü, W 37. ve ḥadd-ı ẕātında -B, F, Ü 38. eyleyüp : idüp S

505

1. ṭarîḳ-ı taṣavvufa heves idüp -S 4. yoḳ : yoḳdur BE / ābdār bu evrāḳa -B, BE, S, Ü, W 7. Beyt -BE, S, Ü, W Şi'r B 13. iken : olup dānişmend-i ercmend zümresinden maḳbūl iken B, BE, S, W 14. zamān : cihān BE / yanında maḳbūl -B, BE, S, Ü, W 15. cihān : zamān BE 18. olmış : olmışdur F / Ol sefer-i ... Ol vechile -F 20. ehl-i -S 22. ḥurūf- F / teẕkire - B, BE, S, Ü, W 23. ve her nesneden āgāh u 'ārif-i billah -BE, S, W 24. muvaḥḥidāne : muvaḥḥidāne eş'ārı BE / eş'ārı : güftārı BE 25. Ḥayālî Bege naẓîre diyü -B, BE, S, Ü / Ḥayālî Bege naẓîre diyü anuñdur şebt olundı -W / şebt olundı -B, BE, S, Ü 27. Şi'r -W Beyt BE, S Maṭla' B / ḳudsîdür : ḳudsîden BE / pākimüz : bākimüz BE, F, S, Ü 28. Yine : yeniye F, S, Ü 30-31.- B, BE, S, Ü, W 34. ṭāifesindendür: ṭāifesinden Ü 38. Bināen 'alā-ẕālik -F / pāk -W

506

1. idrāk : dil BE / muḥayyel-i bî- bedel -B 2. pür-meṣel -B / ol nāẓım-ı naẓm ebyātıdur. Bu evrāḳa -B, BE, S, Ü, W / şebt olundı : anlaruñdur B 4. Ġazel -BE, S, Ü 7. olalum : olalı F, S, Ü 11. bahānedür : bî-bahānedür S, Ü 13. metā'-ı : dehān-ı W 14. bî- S 19. Bu ḳıṭ'a daḥi anuñdur -B, F, Ü 20. sadpāre : mecrūḥ BE 26. Ḳıṭ'a ve lehu eyżān : Bu ḳıṭ'a daḥi anuñdur S, Ü 33. Bu ḳıṭ'a-i sūd-mend daḥi anuñdur BE Ve lehu ḳıṭ'a B Ḳıṭ'a ve lehu eyżān W / sūd-mend-S, Ü 34. Ḳıṭ'a -B, BE, S, Ü, W

507

1. 'IYĀNÎ : 'Uyūnî BE / ferḥundesi : ferḥunde simāsı BE 7. feşāndan : feşānından W 8. olmış : olmışdur ki iş'ār olınur S 9. Ġazel -Ü, W Beyt BE 15. maḥabbetde : maḥabbetden B 18. pāk-i : pāki S 24. 'ATIḲÎ -B, BE, S, W / Şemāḥî : Şemāfî Ü 25. kılup : kılup esbāb-ı Ü 26. olmagın : olmagla bîḳayd diyü mülaḳḳab ve müdām Ü / müdām -Ü 27. ḥayāl : ḳalem gibi ḥayāl-i ḫaṭṭ-ı Ü / ḫaṭṭ-ı -Ü / ḫūbān : cevān Ü / dürd-āşām -Ü / ḫayrān ve bāde : derviş Ü 28. kimesnedür : kimsedür Ü / nice: iki üç Ü / Türkî vü Fārisî -Ü 30. Naẓm -Ü

508

1. 'IYDÎ -B, F, S, Ü, W

509

14. Çelebi : Efendi BE, W / Akşehirdendür : Lārende nām kaṣabadandur BE, W 15. 'ilm-S 16. mütenāhiye : mütenāhi BE, S, Ü, W 17. içün -F / 'örf ü izāfeti ḳoyup -B, F, S, Ü, W / şerîf... muḳîm -B, F, S, Ü 19. müddet-i medîd

ve ʿahd-i baʿid -F 19. āşiyānlarda : āşiyānda BE āşiyānlarında S, Ü / vaḥdeti : vaḥdet B, F, S, Ü, W 20. Āḫir -S / mihr-i -BE 22. ʿavdet ḳılmış geldükten ṣoñra : gelüp F 23. devr-i -S 24. ḥayli -S 25. bī-nihāyesi muḳārin ve ʿināyāt-ı - S / muḳārin ve ʿināyāt-ı bī-ġāyesi -BE 27. Ḥadd-ı ẕātında -F 28. eşʿār-ı maḥabbet-işʿārı : eşʿārı B, BE, F, Ü, W 30. maḥbūb- B, F, S, Ü, W 32. mesṭūr oldı : ṣebt oldı S ṣebt olundı B, BE, W 33. Ġazel -BE, Ü / bāb : āb B, S, Ü

510

5-6. -BE 11. ʿaḳsüñ : ʿaynuñ BE, S, Ü, W 22. ĠĀFŪRĪ ÇELEBİ -B, BE, S, Ü 23. meẕkūrdur : meẕkūr ve maḳbūl kimsedür Ü 26. medīd -Ü 28. pür: ber F 35. ḳadimesin : ḳadimesini Ü

511

1. Efendiden : Efendi Ü 2. idüp -Ü 5. şeriʿatdan : şerīfden Ü / ferāġat ... ʿulūmuñ -F 6. aʿzim : ʿazīm Ü / himmeti olup ḫālī olmazlar imiş -F 11. Ḥaḳḳā budur ki ... ṣebt olundı : vālidleri gibi kelām ile suḫen-güzār ve muṣāḥabet-i dil-küşā ile ġāyet nāmdār bu ġazel-i dil-pezīr ile F 17. Şuʿā : Şiʿār F 33. ḫoş -W / ile : ile ḫūb W / miṣāl-i -BE 35. taḫmis-i: taḫmisi S, Ü tecnisi BE, W 36. Mānend-i naṣṣ-ı ḳātīʿdür -BE, S, W / ṣebt olundı -BE 37. Ġazel -BE, Ü Şiʿr B

512

1. murād : ḫaṭā BE 5. gelesin : gele men BE, F, S, Ü, W 7. yarasına : üstine BE, S, Ü, W 13. ĠAMMĪ BEG -W / ʿAntabīdür : ʿAyntābīdür S ʿAntābdandur BE 14. Ber-ḫilāf-ı ... üzredür -BE, S / bir güler ... ḫandān -BE, F, S 15. Ḥadd-ı ẕātında -B, F, Ü, W / kimesne olup : kimesnedür B 17. bī-naẓīr : bī-naẓīrdür S 19. ve eşʿārı -BE / ki... kimesne gerek -BE 23. itmeñ -S 24. senüñ gibi -S 25. ṭabʿındandur : ṭabʿından S 27. Şiʿr Beyt BE Ebyāt Ü 30-31. -BE 31. Ḳara ḳulluḳ : Ḳaraḳol B, F, S, W 33-38. -B, BE, S, Ü, W

513

1. ĠINĀYĪ : ĠINĀYĪ ÇELEBİ W / İstanbulı : İstanbulıdur S İstanbūlī B 2. bī-hemtā : mümtāz B 5. iki : ḳaç BE 7. Beyt- BE, Ü Şiʿr B, S, W 10. el -BE 13. ruḥ -BE 16-25. -B, BE, S, Ü, W 27-28.-B, BE, S, Ü, W 30. ĠINĀʿĪ : ĠIYĀŞĪ B, BE, Ü, W / maʾiyyet : heyʾet B ṣıfat BE, W 32. ile : idüp BE / gösterüp : göstermiş BE 33. tedāvinin : divānın F 34. arasında : içre BE, S, W / evḳāt-ı mübārekin : evḳātı B, BE, F, S, W 35. ṣaḥḥāflıġa : ṣaḥḥāfa BE 37. mülemmaʿ ve ġazel-i -B, BE, S, Ü, W 38. ve bu ... ṣebt olundı : mihr-i münīr gibi lāmiʿ oldı F/ rindāne -S, Ü, W / ṣebt olundı -BE, Ü

514

1. Şiʿr BE, Ü Ebyāt F Maṭla W / Beni : Bugün BE 4. ḳāmetin : ḳāmetüñ B, BE 15. didi : imdi S 13-14-B, BE, S, Ü, W 16. dānişmend : ṭalebe F 17. maḥabbet- S 18. ṭabiʿat-ı... eşʿār-ı -S / dürr-i -BE, W 20. eşʿār-ı ... taḥrīr olundı : ol şāʿir-i suḫenverüñdür BE / gūş-ı ... dürdur -B, S, Ü, W 21. taḥrīr olundı : bu kitābda meṣṭūr olundı anlaruñdur B meṣṭūr olundı S, Ü, W 23. Eşʿār -BE, W Şiʿr S, Ü Naẓm B 26. Maʿcūnī : Maʿcuncı S 27. olur : olup BE, W 35-38. -BE, S, W 36. dīv-sīret raḳīb : div-sīret ve ḫor ṭıynet raḳīb Ü div-sīret ve ḫor ṭabiʿat raḳīb B / ḫayli -B, F / düşüp : olup B, F

515

1. Ḳıṭʿa Tārīḫ -BE, S, W 4-5. -BE, W

516

2. Mevlānā - BE / ʿaleyhirraḥme -B, BE, S, Ü, W 3. kāmil : ārāste vü kāmil BE / hendese -F, S, Ü 4. ebdān-dān -B, BE, S, Ü, W / eḥādiş... nikū-ḫışāl -F 5. ḥadd-ı ẕātında -B, Ü 6. idi -F 8. pür-fevāidi -S / pür -W 11. ve nice nice... derc ḳılmış-BE, S 12. Mevlānā : Mir Ü / Vāʿizi : Vāʿizi ʿaleyhirraḥmeti B 13. ki ... ʿāmdur -F / sergüzeşt -Ü 14. ḳılmışdur : eylemişdür B 16. mübtediʿ : mübdiʿ BE, S,Ü, W 17. mübeyyen : muʿayyen S / lisān-ı ... şuʿarā-yı -BE 20. Cümlesinden : Ġazellerinde F 21. ʿāşıḳāne... şebt -BE 22. oldı -F olundı S / sene... olmışdur -B, BE, S, Ü, W 28-29. -B, BE, F, S, W 31.-B, F, S, Ü

517

1. -B, F, S, Ü 2-4. -B, BE, S, W 8-9. -B, F, Ü, 12. Bu ebyāt-ı ... kelāmuñdur -B, BE, S, W Bu bir nice maṭlaʿ-ı Türkī daḫi anuñdur Ü 20-21. - F, Ü 30. Diri : Didi F Deyr Ü 11. ḳoşmañ : ḳoymañ BE

518

13-14. -BE, F, S, Ü, W 16. Ġazel -F, Ü 19. gözden : körden F, S 22-23.- BE 28. miḥnet : muḥtesīb BE, F, S, Ü, W 31-32. - BE 34-35. BE 34. Göresin : Görünmez F, S, Ü, W 38. hem-vār ola : hem-vārdur B, BE, F, S, Ü / ṭurur mı : turmaz bu B, BE, F, S, Ü

519

1. İstanbuldan ve ḳużāt zümresinden -BE 2. dimekle meşhūr: dirler. Ḳużāt zümresindendür BE / dimekle meşhūr: dinilmekle meşhūrdurlar S / ʿazizi : ʿazīzleri S / olmışdur : oldı BE olmışlardur S 3. kendü : kendüler BE, S / şūḫ : ḫoş S, W 4. ḫūb: ḫoş S / kimsedür ve -BE, S, W 5. mişli -BE, F, W mişilleri S 6. meşnevīlerinden : meşnevīlerin B, BE, Ü, W 7. kitābların: kitāblarını BE /itmişdür : itmişlerdür S 8. itmişdür : ḳılmışdur S 9. beyt : ebyāt-ı latīf S maṭlaʿ u beyt BE, W / anuñdur : anuñdur ketb olundı W 11. üstinde : üstine BE, S, Ü, W / med : bir S 20. seglerüñle : segler ile BE / pādişāh : pādişā BE, Ü, W āşinā S 23. ÇELEBİ -Ü / İstanbullıdur :

İstanbuldan BE 25. Ẓarîfî: ṭarîḳî F / Ḥüseyin : Ḥasan B, BE, Ü, W 26. ḫulūṣîde : Ḫalvetîde B, BE, S, Ü, W 27. itmege : itmekle B, BE, W / behre : bende W 29. El'an: Ḥadd-ı ẕātında BE, S, W / beyne'l-fuḍ'alâ -B 31. ḫamseye mālik -B 32. fevāyidi: fevāyidin F 35. bir -S bir ḳaç BE 30. mezāḳ-dur : mezāḳdur şebt olundı W 37. Ġazel -Ü / nesin : sen S 38. nesin : sen S

520

2. Bilsem : bilmem B, BE, F, S, Ü/gözümdesin : gözümdeki BE / nesin : sen 7-8. -B 10-11. -S 13. -B, BE, F, S, W 21. Geldi : Didi B 26. dāne -B / birin : birini S 27. zebāne : zebāne getirüp S / idüp -S /ider : olınur S 30. ṭas -S kāse BE 31. ammā : aṣla BE 32. mikdār-ı : mānend-i S 34. şerîfi : şerîfleri BE / laṭîfi : laṭîfleri BE / 35. selāset ile : sırr-ı selāset ile BE 36. ḳażā-yı -S 37. rāst gelüp -S / ol ser-efrāze ... emr olunmış -B, BE, S, Ü, W

521

2. İstanbulda : İstanbula BE, F, S, W / olup : olur F / dünyā -F 3. elfāza ḳādir -F 4. anlaruñdur : anuñdur B, Ü, W 5. ḥāl-i -Ü, W/ ʿāşıḳān: ʿāşıḳānedür B / devrān -B, BE, S, Ü, W 6. meşhūr -BE / cihān.... şebt olundı : cihāndur BE / ki -B, F, Ü, W / şebt olundı -F 12. ṭarıl : ṭar B dar S 14-15. -S 20. firîb -BE, Ü pezîr B / üslūbuñdur : üslūbuñdur yazıldı B / Bu ġazel-i ḫūb-ı dil-firîb ol şāʿir-i nîk-üslūbuñdur : Ol şāʿirüñ bu ġazeli ḫūb ü merġūb āşārıdur S 22. idinse : eylese BE 23. ʿādildür : ʿālemdür B, BE, S, Ü, W / yiridür : yaraşur BE 29. çıġırup : çıġırur BE, W çıḳarup F 36. FİRĀḲÎ : FİRĀḲÎ EFENDİ B, BE, W 37. müslîmine : müslîminde S 38. Meşnevîden: Meşnevîden ḫabîr S / maḳṣūd: maḳṣūdın BE

522

1. erbāb -B, BE, S, Ü, W 4. cünūn : fünūn B, F, S / zü-fünündur : zü-fünün-dur şebt olundı işāret ü işʿār olınur S 6. Ġazel -BE 9. Ṭāliʿümde : Ṭāliʿüm-dür BE 10. Gün-be-gün : gün gibi BE, F, S, Ü, W 12. Veh ki : Degme W 15. açsam : itsem B 21. Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur ki şebt olundı -F Ḫayfā kim bu ġazelüñ āḫir mısrāʿı rekāketden ḫālî degüldür. Bu maṭlaʿ daḫi anuñdur Ü / ki şebt olundı -B, BE, W 22. Beyt -BE, W Şiʿr B / Gülşeninde : Gülşende S 25-29. - F, S, Ü 26. her dem baña yā Rab bu cūş : yā Rab baña bu ḳanlu ḫurūş BE 31. FAḪRÎ -B, BE, S, Ü, W

523

10. FİRDEVSÎ : FİRDEVSÎ ÇELEBİ B, BE, S, W / ʿulūma : ʿilme BE 12. żabṭ-ı... 38. satırın sonuna kadar -F 15. birinüñ : bir ṭarzuñ B 16. sāir -S 22. ṭūṭî-i cān ve şekeristān -BE 23. şebt olundı : şiʿrinden şelāşetle ḫālî degüldür yazıldı B 24. Ebyāt : Şiʿr B, W 27. sende : igende BE 30-31. -BE

36-37.- F 37. terkān-ı bī-amān -BE, W / vaṣfında : vaṣfındadur Ü /vaṣfında vāḳıʿ olmışdur BE

524

1. Ġazel -S, Ü 14. bāġda : cāġda Ü 16. FEVZĪ : FERDĪ S MEVLĀNĀ FEVZĪ W 19. Mışrda : İstanbulda BE 20. ḳılmış : itmiş BE, W 21. El-ḥaḳ -BE, W / fevż-i : ḳuvvet-i S 22. gül gibi -B 23. dil-i -W 25. Şiʿr -BE, Ü, W 28. O : Bu BE / ruḥsārı : ruḥsār S, Ü 34. ÇELEBİ -B, BE, Ü 35. varduḳda : varup BE 36. erbāb-ı ... pür-zīver -F 38. Nevāyī -BE

525

3. Ġonce... ʿayān oldı -BE 4. ʿayān oldı : ʿayāndur F 5. Şiʿr -BE, Ü Beyt F Maṭlaʿ W / yanar : yiler BE 6. dil-efrūzuñ: dil-firūzuñ S / ile : içün BE 9. uçduġı : uçurduġı S 13. Naḳşibendiyeye : Naḳşibendiye B 14. Çelebi -BE 16. āḫır yine -S 18. olmamağın : olunmağın F 20. Bir ġazel ile iki beyt şebt olundı -BE / iki beyt : bir iki beyt B / şebt olundı : anuñdur S 22. Ġazel-Ü Şiʿr B 25. dīde : dīdem S 29. Dilā: Dil Ü 31. Riyāżın : Riyāż-ı B / ey vay : ey vāsı BE 37-38. -B, Ü 37. Seg-i : Senüñ S

526

2. elümde -B 4-5. -BE 7. ʿACEM -BE / Mevlidi : Mevlid-i şerīfi B 8. özleyüp : arzulayup BE / anāsdan : nāsdan S 10. Ḥadd-ı ẕātında -F 11. ġāyetde -BE 12. merġūbdur : merġūb BE, W 12. anlaruñdur : anuñdur BE, Ü, W 14. Naẓm -BE, Ü Şiʿr B, S, W 17. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W 17-18. - B. BE, F, S, W 21. şöhret āfetdür : şöhretdür BE 23. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W 26. Edirnevīdür : اولولویدرB اولونویدر W / felek bārgāhuñ -BE / felek iştibāh-ı ʿālem-i bārgāhuñ S 27. ṭāifesindendür : ṭāifesinden BE, W 32. ṭarz-ı ... efāżıl -F 33. efāżıl: efāżıldur Ü 34. ʿale'l-ḫuṣūṣ : ḥadd-ı ẕātında BE, S, W 35. kimesnedür : kimsedür W

527

1. meṭāliʿ : müṭāla'a BE. S, W ṭabʿ B / māyildür : māyil B, BE, F, Ü 2. ḥāl -W / maṭlaʿ : beyt B, BE, F/ vāḳıʿ olmışdur : şebt olundı BE vāḳıʿ olmışdur şebt olundı B, W 4. Maṭlaʿ -BE, Ü Şiʿr B, S Ebyāt F / belī : bāña S 7. zībāñ : zībāña BE 10. Pāyine : Yanına B, F, Ü, W 11. kāküline gāh : gāh kemer gibi B / ṭolaşdum: dolaşdum S , W 22. Ṣafā-yı ... ḥālā -BE, W 23. ārāste : pirāste ve ḥīle-i ḫulḳ-ı ʿaẓīm S / cümle : ḥacle S / ṭabʿ-ı -S 24. ḳanaʿat ile -BE, W / ḥamūl ve : ḥamūl iken BE / üç : iki BE, S, W 25. aḳsām-ı -BE, W 26. bināen ʿalā-ẕālik ... iʿcāz-nümā -BE, W 27. ṭuruḳ : ṭaraf S / ṭabʿı : ṭabʿı merġūbdur B 28. Fārisī ve Türkī beytler ve ḳıṭʿa -i ʿArabī : ve bu maṭlaʿlar B, BE, S 31. Maṭlaʿ : Şiʿr S 31-32. -B, F, Ü, W 34. - BE, W

528
1-BE, W 5. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W /Türkī -B, BE, W 7. küşeden : küncden Ü 9. Bu ḳıṭʿa-i ʿArabī daḥi anuñdur naʿtda vāḳıʿ olmışdur -BE, F, S, W 11. Ḳıṭʿa-i ʿArabī -B, BE, F, S, W 11-15. -BE, S, W 20. Ḥażret-i -BE 21. şerīfine : şerīfinde S / laṭīfine : laṭīf ü pākinde S 22. peymān : muvāfiḳ B, BE, S, Ü, W 25. Fārisīyi : Fārisī B, BE, F, Ü / ol ... tisʿami'ede Muḳaddemā B, BE, S, Ü, W 27. ʿIraḳ -W / ʿAraba : ʿArab BE / dīden -B, BE, S, Ü, W
529
2. teẕkire -B, BE, S, Ü, W / ḥālā : ḥāliyā BE, W / zamān : zamānda S 3. diyār -S 5. münis -S 7. naẓmda : şiʿre BE, S, W 8. meşnevīde -F 9. encām : encāmdur BE / naẓm itmişdür -BE 10. belā-zādelere nāfiʿdür -B, BE, F, S, W / Bu beytler anuñdur : -Ü Bu bir ḳaç maṭlaʿ u beyt anuñdur BE, W Bu beytler anuñdur ki şebt olundı S 11. Ebyāt -BE, W Şiʿr B, S 20-21. -B, BE, F, S, Ü 24. yuvası ḳılmış : yuvasın itmiş BE 33. ḥabābı : żiyāyı BE 35. Edirnevīdür -BE Edirnevī W 36. ṣarf : mānend-i şirāze ḳayd ü bend Ü 38. bedelüñdür : bedelüñ netāyic-i ṭabʿından şebt olundı BE, W bedelüñdür lāmiʿ oldı Ü
530
1. Ġazel -Ü Şiʿr BE, F/ mey-ḥāre : āvāre BE 5. dīdāre : bīçāre BE 7. başı : başla BE 16. lākin: velīk BE 18. ḥadd-i ẕātında : dārāt F 20. kimesnedür : kimsedür W / ẓurafā : ẓurafā-yı zamān S 21. ṣoḥbet-i ḫaṣṣına : ṣoḥbetine BE 23. Naẓm -BE, Ü Şiʿr B, S Maṭlaʿ W / Tīr : Tīg W 32-33. B 32. almaḳdan : olmaḳdan Ü, W 35. FEDĀYĪ -BE ,W 36. ziyāret-i -S /aṣlī -B, F, Ü 37. maḳṣad-ı maḳṣūdına müyesser olup : ziyāret-i Nebī ʿaleyhi's-selām itdükden ṣoñra S / olup olduḳdan ṣoñra B, Ü 38. Aṣlında : Ḥadd-ı ẕātında S
531
3. pāk : nikū B, S, Ü / naẓm : eşʿār B, S, Ü 4. güftār : naẓm B, S, Ü 5. nice : ḳaç S / maṭlaʿ : metālīʿ Ü anuñdur : anuñdur ziyāde mergūb vāḳıʿ olmışdur B 7. Ebyāt : Şiʿr B, S, Ü / كلاهي : كاهي B 13-14. B, F, Ü
532
1. Edirnevī : Edirnevīdür BE 2. tisʿa -S / tisʿa ve sittin ve tisʿami'e -BE 4. cevān-baḫt-ı nāmdāruñ : cevān-baḫtuñ B, BE, S, Ü, W / ḳapusında -BE 5. kām-kār : nāmdār B, BE, S, Ü, W 6. ṣāḥib-ḥüsn -B, BE, S, Ü, W / kimesne idi : kimse idi W kimsedür BE 7. şāʿir-i ... evrāḳda : anuñdur BE, S, Ü, W yār-ı ferzānenüñdür B 8. şebt olundı -BE, Ü 9. Şiʿr -BE, Ü, W 16. dil ü : velī W 24. Ḳastamonīdür : Ḳastamonıdandur B, S, Ü, W / lākin -BE, W / İstanbulda : İstanbuldan W 25. edā ile : ādābıyla F edā-yı ḫūb ile W 27. Feemmā : lākin S, W likin BE 28. elem : derd BE / bī-ḥadd ü -BE / çoḳdur

: çoḳ BE 29. maṭlaʿından : maṭlaʿdan BE 32. ḳapuñ : ḳalbüñ S / Kaʿbesi : Kaʿbesini B, W 33. Şānī ...533/9. ber cehennem -W 33. şeh-zāde Sultan Bāyezıd seferin -B, BE, S, Ü 35. Müşārünileyhe şöyle ẕikr ider söyler -S / şöyle ẕikr ider söyler -BE / ider söyler : olınur B 37-38. -BE, S

533

1. Meẕkūr -F, S 2. Nezāketden ... oldı -W yazıldı Ü / küllī ... oldı -B, BE, S, Ü 5. Ḳıṭʿa -Ü

534

2. ḲANDĪ : MOLLA ḲANDĪ S / Ġāyetde : Ġāyetle BE / kelām -BE 3. Ḥadd-ı ẕātında -F / devr-i : ve S, Ü, W 4. kām -BE ziverde W / ve perverde-i -W / çarḫ-ı bī-ārām -B, BE, S, Ü, W / kimse imiş : kimsedür F 6. muṣannaʿı : musaffāyı B / diyü ve bu B / diyü .... lākin -W 7. bu maṭlaʿ : bu bir maṭlaʿ W bu bir ḳaç maṭlaʿ BE 7. den ġayri... budur: anuñdur W 8. baḫşı : baḫşın Ü/ budur: bu maṭlaʿ u beyt anuñdur BE beher ḥāl şebt olundı B, Ü şebt olundı S 10. Beyt Şiʿr B, S, Ü 14. var -B 16-25. -B, BE, S, Ü, W 27. ḲUDSĪ : ḲUDSĪ ÇELEBİ B, S, W / İstanbullıdur : İstanbulīdür W 28. Çelebinüñ : Çelebi B, BE, Ü, W 29. ḥayli ḳābildür -B ḳıyl ü ḳāldür F ḥayli ḳābil kimesne imiş. Ḥayfā ki evān-ı cevānīde ol W / Evṣāf-ı pākin : evṣāfın F 29. işitdigümüz şāʿir-i : işitdigümüz maḥẓūmlardandur ol şāʿir-i BE, S şuʿarā-yı süznāk-dendür. Dirler ki ol B, Ü 31. ābdār anlaruñdur : anuñdur BE anuñdur merḳūm olundı W anuñdur S anuñdur şebt olundı B 33. Maṭlaʿ - BE, S, Ü, W Şiʿr B 33-34. - BE 36-37. -B, F, S, Ü, W

535

1. ḲUṬB-I KĀTİB -BE, S, W Ḳuṭbi'd-din Meḥemmed B / lakin amedd-i medīd ve ʿahd-i baʿīddür -F 2. kemāl-i : kemālāt-ı B 3. berīdür : bir derece B 5. zamān : cihān ḳılup B / cüst -F, Ü / cūy-ı : cūy-ı muḳaṭṭaʿat-ı B / üstādān : üstād B üstādān ile Ü / cihānuñ : devrānı B / muḳaṭṭaʿātın cemʿ eyleyüp -B 6. ḫoş feşānı : ḫūn-feşānı B / ḥatt -B 7. ḳılmışdur : ḳılmış F, Ü 8. devrān: devrāndur B / ve rikʿa.... temyīz -B 12. gonce : olduğınca B / dehānān : dehān B / cihāndur .... der-dehān -F 16. yārāndur : yārān olmagın envār-ı eşʿār dimege ḳādir ve zebān u ḳavāidde şāʿir-i sāḥirdür. Ziyāde yār-ı ṣādıḳ ve dost u muvāfıḳ B / Fārisī anuñdur : Fārisī beyt anlaruñdur Ü 18. Ebyāt -B Şiʿr Ü

536

4. ḲURBĪ -BE, S, W/Aḳkirmandan :Aḳkirmandan ʿAcem-zādedür Ü/ feem-mā... ʿulemā idüp -Ü 6. Rūmda : anda B 7. kimesne -Ü / Fārīsīnüñ : Fārisī-de Ü / ḳavāid-i pür-fevāidin bilmede -Ü 9. ṭarz: lügat Ü 13. Bu naẓm-ı ... taḥrīr oldı -B, Ü 15. Ebyāt : Şiʿr B 21-25. -Ü 27. MİR-Ü / ʿAcem: ʿAcemdür

W / diyār-ı : diyārından BE / Seyyid-i ...Evvelā -W / aṣl ıle : aṣl u neseble BE 28. sene iḥdā ve sittīn ve tis'āmi'ede -B, BE, S, Ü, W 30. diyār-ı -B, F, S / ḳesb-i -B, S, Ü, W / kesb-i ṣafāyı : temāṣā-yı BE 32. degül idi ve ...Zīrā ki: olmayup F / ve ḥadd-ı ẓātında -B, Ü / zübde-i : zübde-i sādāt-ı W 35. ṭarab -BE

537

1. ki -F, S, Ü / yirlerde : yirde BE, S, Ü W 3. Türkī beyt -B, S, Ü/ Türkī .... buldı BE / şāhid-maḳāl: şāhid-maḳāldür F, Ü / bu evrāḳda semt-i raḳam buldı -F anuñdur S, Ü anuñdur şebt olundı W 5. Naẓm Şi'r B, S Maṭla ' W Meṭāli' Ü 5-6 -BE 14. ṣāfi: ṣāfī W 15. pür-zengüñi : pür-jengli nūr-ı W 17. Oḳunmaz olmasa : Oḳutmaz olmıya F 17-18. -W 20. ḲUDSĪ -BE, S, W / ol perverde-i 'ulemā -F / şehr-i -F, Ü 21. eyyām-ı .... ḥāṣıl itmiş : maḳbūl-i ẓurafā olmış F 23. pāk -Ü / aḳdesi -F / her -Ü /'ilmüñ -F vādisinden : vādiden F 24. ehl-i idrāk olan -Ü 25. kātib-i ... kītī-sitān -Ü 26. Sābıḳan : Ḫuṣūṣā F 27. merḥūm : ḥażret-i B, Ü / Ḫan -B / 'azm-i sefer-i 'Irāḳ ḳılup -Ü / 'Irāḳ : Ḳaraḳan F 28. feth itdükde -Ü / begler begi : paşayı B pāy-i Ü / encāme : fercāme B, Ü / virmiş : virdükde Ü / Meẓkūr ... ṭavattun itmişler : anlaruñla ol diyāra gelüp kātib-i divān ve mühim-sāzı cem'i-i erkānı olmış ve mezbūr şehrde nice nice menāṣıb-ı 'āliyelerle kāmrān ve çārt-gīr-i pīr ü cevān olup āḫiriü'l-emr B, Ü 30. olmış . Ol : olmış . Ḥālā müddet-i medīd ve 'ahd-i ba'īddür kı ol B

538

1. cāme-i tevekküle dāmen-i himmetin : pāy-i himmetin dāmān B semt-i dāmānın Ü 3. bunuñ: nāmı F / geridür : geri ṭab'-ı deryā-eşeri aṣlında teslīm olmaġın ekşer-i eş'ār-ı dürer-bārı mānend-i dürr-i yetīm B/ Ol pīr-i ... bī-ḳıyāsdur -F 4. cümlesinden -F, Ü / bu ġazel ... yazıldı -Ü 5. bu evrāḳda -B / yazıldı : yazıldı nezāketden ol ḳadar ḥālī degül B 7. Ġazel -Ü 8. bārī nazardan : dīde-i terden Ü 13-20. -Ü 19-20. -B 22. Hurūfī'l: Ḥarfī'l W 23. Efendi : Çelebi BE / Seyyid : Seydī BE 24. meẓkūrdur : meẓkūr F, S / mu'allā : mu'allānuñ W 27. Baṣrada : Baṣraya BE, F, S, Ü, W 28. nefer -BE, S 31. dilāver erlerin : dilāverlerin B, BE, W

539

2. a'nī Sulṭān Süleyman Ḫan -BE, W 8. beyt-i ābdār -Ü maṭla' u beyt BE / ābdār -S / ābdār.... olundı : iḳtifā olınup B / ḳalem-i ... iḫtiṣār : şebt olundı BE, S / olınup ... olundı : olundı Ü, W 10. Naẓm -Ü Şi'r B, S, W Ġazel BE 13-14.-W 13. yanmaz idüm : aġlamazdum B, BE 14. gün ıkez S 17. alnımuñ: alnuñ B, BE / deri : teri BE 20. Şīrīn : Şīrīnüñ W 28. KELĀMĪ -BE, S, W / -yı pür -B

540
2. olan ehl-i -B / cihān : cihāt Ü 3. Zīrā ki .... ṭarīḳat-şi'ār kimesnedür -Ü 4. ve fenn-i ... ṣāḥib-taḳrīr -F 7.münīf: laṭīf B 9. yegānenüñdür : yegānenüñdür bu evrāḳda şebt olundı B 11. Şi'r -Ü 18. ṭutmış : itmiş Ü 19. Naẓīre -B, F / li-mü'ellifihi -B 23. Yeñicesindendür : Yeñicesinden B, BE, F, Ü 24. olmış : ḳılmış B, F, Ü 25. nefsinde : ḥadd-ı ẕātında BE, S, W / nijād ve nikū -BE / kendü -F 28. engīzdür : engīz maḳbūl-i ṭab'-ı nīk ü bed olmışdur W 30. Ebyāt - BE, Ü Şi'r B, S
541
1-2. -W 2. dem mi : demi F, S, Ü/ pınardan : giryāndan B, S, Ü bīnādan BE 4. GEDĀYĪ :Kirāmī BE/Antāliyedendür :Anṭākiyedendür BE, F Evveliyyedendür W / zümresinden : zümresindendür S zümresinden ḥadd-ı ẕātında BE, W 5. peyrev-i ehl-i ṭarab -W / ḫānḳāh-ı : ḥażret-i F 6. gerdūn : felek S 8. nesta'lıḳda : ḥaṭṭ-ı nesta'lıḳda B nesta'lıḳ ile F / ḥālā : ḥāliyā BE, W 10. Bu ġazel anuñdur -B, F, S, Ü 12. Ġazel -F Beyt W Naẓm Ü Şi'r S 15-16. -Ü 15. bedr: nedür W 18-19. - W 21-22. - Ü, W 21. itmege : itmek F, S 22. mül : bil S 24-25. -W 24. iḥsān : ilgām F 25. Gedāyī : Kirāmī BE 27. ṭāifesindendür : ṭāifesinden idi B, F, S, Ü 28. idüp : idüp her an W 29. ḥüsn-i -BE 31. Ümmiddür ki.. kimesnedür -F / zamān -BE, S, Ü, W 32. 'andelib : andelib olan W / ber-murād -B 35. beslemege : renge BE / muḳayyeddür : muḳayyed ve fi'l-cümle pesendīde-i yārān olmaġla maḳbūl-i ḫavaṣṣ u 'avām BE, Ü muḳayyed ve fi'l-cümle pesendīde-i yārān olmaġla ḳalem-i seri'ü'l-beyānla tesvīd ü taḥrīr oldı W 36. maḳbūl-i ḫāṣ u 'ām oldum ṣanur -BE, Ü, W 37. keyfiyyet-baḫş-ı ... zamāndur -BE 38. 'uşşāḳ-ı zamāndur : mestāndur W
542
1. Ebyāt -BE Şi'r B, Ü, W / ḳaşın : başın BE 4. çevirür : çevirür çü B 8. olup : ola B, BE, Ü, W / ġice : giçe B, BE, W 10-11.-BE 13. MEVLĀNĀ KĀTİB -B, BE, S, W MOLLĀ KĀTİB Ü 21. iḥdā-Ü 36. Perhīz-kār ... ṣādır olmayup -Ü
543
10. mergūbdur : mergūb Ü 15. Ġazel -Ü 21. yār -Ü 25. ummaduġuñ : o ummaduġuñ F 30. Ve : merḥūm ve mebrūr Ü 34. Ḳıṭ'a Tārīḫ -Ü
544
1. didi : dindi Ü 5. şāhı : pādişāhı F, S / mihr-efrūz : mihr-dil-efrūz BE / āsmān -BE, W 6. māhidur : māhı ve BE, W 7. nükte-dān -B, BE, Ü, W / revān -S / revān ... eş'ār-ı -Ü / bir an -B, BE, S, W 8. Añа bināen ... 'avdet eyledi -B, BE, S, W 13. El-ḥaḳ -B, F, S 16. -kār olmışdur: -maḳāl ya'ni ki maḳbūl-i erbāb-ı hüner olmışdur. Bu bir maṭla'( bir ḳaç ebyāt BE)

anuñdur BE, S , Ü -maḳāl ya'ni ki maḳbūl-i erbāb-ı hüner olmışdur. Bu bir maṭla' anuñdur şebt olundı W 18. Maṭla' Beyt B Naẓm BE, Ü Şi'r S 21-22- B, BE, S, Ü, W 23. LĀYİḤĪ : LĀYİḤĪ EFENDİ B, Ü, W LĀYİḤĪ ÇELEBİ BE / ilinden : ilinde BE, S, Ü, W / Sirozdan : Sirozdandur W 25. kütüb-i mütedāvilenüñ müṭāla'asına -B, F , Ü / faḳr u fenā... temennāsıyla -B, F 27. ḫāṭır-ı laṭīflerine -F / seyr-i ... gerek -B, F 31. münīfe : laṭīfe BE, S, Ü, W / Nice... ber-murād olmış -B, F, Ü/ ḫūb : ḫūb BE 32. Mışrda : Mışra S / sene ... iken -B, BE, S, Ü, W 33. Cem -F / şehenşāh-ı encüm ḫadem -B, BE, S, Ü, W 34. 'Ali Paşa-yı divān-ārānuñ : 'Alī Paşanuñ B, BE, Ü, W 'Alī Paşa S / Ẕātı.... zamāndur -F, Ü / Ẕātı : Ẕāt-ı şerīfi W 36. beyne'l: mānend-i B, BE, S / ferīd-i cihān -B, BE, S

545

2. geçinür : -B, BE,F, S, Ü / nümüne diyü erbāb-ı fününa 'arż olınur : teber rüken ketb olundı BE, W / 'arż: 'arż u derc S 4. Maṭla' -BE, Ü Şi'r S 5. zamānede : zamānda B, F, Ü 7. ḳalemden : ḳalem zümresinden BE / kendü re'yi ile -BE, W 8. bī-hemtā -B / yazmışdur lakin : yazmış W 9. zīrā ki çoḳ yirde ta'aṣṣub itmişdür -BE, W 13. eş'ār anuñdur :ebyāt anuñ eş'ārındandur BE eş'ār şebt olundı S 15. Şi'r : Beyt BE Maṭla' W 19. mālik : meşel B, F, S, Ü, W 21. itdi -S itdi bizi B / seyyāre : seyyāle BE, S, Ü, W 24. LAṬĪFĪ-İ ḤĀNENDE -BE, W 25. meẕkūr : mezbūr B, S, Ü 26. ṭarab: meẕheb S / ve bende-ā ṣāḥıbān-ı meẕheb -F 28. İbrāhime : İbrāhim Efendiye S 29. cānişini olan -S 30. gösterüp : getirüp B, S,Ü / ol : o S 32. ẕihn-i laṭīfi -S / ve nāḳş u ṣavt oḳımada -B 34. 'āşıḳān-ı -F / ve ṭabi'āt-ı ... mergūbdur -F 36. vāḳı' olmışdur -B, F 37. yār -F, S, Ü

546

1. Ebyāt -Ü Şi'r B, S / نم : نتم B 8. dāmenüme: ṣanma F, S ẕātına Ü 10. LĀHIḲĪ - W Lem'ī BE / lakin -BE / Merhūm Sulṭān Selīm zamānında -B ve ḥadd-ı ẕātında Ü 27. ve ḥadd-ı ẕātında maḳbūl-i ehl-i 'irfān ve meşhūr-ı zamān BE 11. taẓayyuḳ iden : bī-mānend olan B, BE, Ü 12. hüşmendidür : hüşmendi BE, Ü 17. mergūbdur : mergūb B, F, S / beyt : beyt-i rengin B 18. anuñdur : anuñdur şebt olundı BE 19. Beyt -BE Şi'r B, S 25. LEM'Ī -BE, S, W / nūr: yüz F 28. ḳara : zümre-i Ü 29. Mezbūruñ : Meẕkūrlaruñ B, Ü 33. lākin : likin B / ıtmām : bi't-tamām Ü 35. Bināen 'alā-ẕālik -F / mācid : emced B

547

1. teferrüc : tefrīc F, Ü 2. ki nām-ı ... Naẓīre li-mü'ellifihi -B 5. ḫarāb -Ü 8. ve beyt-i ... şebt olundı: yazıldı Ü 11. Ebyāt -Ü 22. Naẓīre li-mü'ellifihi -F

22-23. -B, F 35. LĀZIMĪ -B / Edirnedendür. ʿİzz ü zeʿāmetle ṣāḥib-livā olan -W Anaṭolıdan BE / zeʿāmetle rıfʿatle Ü /oğlı: zāde S 36. بسر الله ما يشا -BE, W / Derviş Begüñ -BE,W 37. Evvelā : Evvel BE, W / idüp : idinüp B, F, Ü / taḫallüṣün : maḫlaṣ W

548

1. Lisān-ı ... ḳādir ve -F 5. sene tisʿa ve sittin ve tisʿāmi'ede -BE, S, Ü- W 6. bī-bedel : bī-bedeline naẓīre-i dil-pezīr dimiş Ü bī-bedeline ki yirinde ṣebt olunmışdur naẓīre dimiş W / tesvīd: taḥrīr Ü 8. Maṭlaʿ -Ü, W Beyt BE, S 8-12 -BE, S, Ü, W 14. Maṭlaʿ - BE, S, Ü, W 15. cihān-sūz : şebistān BE, S, Ü, W 17. Bu: Hemān bu BE, Ü, W / oldı : olmış BE, W 18. Bu maṭlaʿ-ı muvaḥḥidāne ol yār-ı yegānenüñdür -BE, W / muvaḥḥidāne ol yār-ı yegāne-nüñdür : dürer-bār daḥi anlaruñ ḳalem-i güher-nisārlarındandur kilk-i ʿanber ile bu evrāḳa beyān u ʿıyān oldı Ü 21-23. -BE, W 24. LUṬFĪ-İ ʿACEM -B Laṭīfī-i ʿAcem BE, S, Ü, W / Dergüzindendür : Dergüzinden BE, W 25. efvāhda -F / sābıḳan -F 27. menzil-i -BE 28. būd-ı nā-būdına : būdına F 30. ıtmeyüp -BE, W 33. şehr-i : diyār-ı BE, S, Ü, W 34. teḳaddes : taḳdis Ü, W 35. taʿẓimle teslīm : taʿlim F / taʿẓimle -BE, F, S, Ü 36. bir nigār-ı ẓarīfe -BE, S, Ü, W / dinmiş : dimiş W dimişdür BE/ anuñdur : anuñdur merḳūm olundı W

549

2. Naẓm -W Beyt BE 18-18. -BE, S, Ü, W 20. LAʿLĪ -B, BE, S, Ü, W 13. LİSĀNĪ - B, BE, S, W 16. meẕkūruñ -F 25. iḫtiyār itmek -F 29. olmağı -F 32. Beyt -Ü 35. Ve lehu -Ü

551

4. -B 5. MECDĪ....fuṣaḥā-yı -B / Mecdī : Mecdī Çelebi BE, W / Edirnevīdür : Edirnevī BE, W 9. ve ḫıdmet-i rıfḳ -BE, F, S, Ü 10. dānişmend -F, S / ḫālā... bī-miṣl ü -F 13. ḫālī degüldür : olmayup F 16. maḳbūl-i ... taḥrīre sığmaz -F 19. ve ḳaṣāyidde : üslūb-ı ḳaṣīdede S üslūb-ı ḳaṣāyidde B üslūb-ı muʿammā ve ḳaṣīdede BE, Ü, W 20. belāğat- S 21. edānuñ : āvānuñ B, BE 24. muḥayyel -W 25. Edirnede : Edirnede ve İstanbulda ve Bursada BE, S, Ü, W / bir yıl ... olmışdur -F 27. yārāne: ṣoḥbet-i dervişāne vāḳıʿ olmışdur W / hem-dem ü hem-ḫāne : ve dervişāne S ve dervişāne ḫaylice B, Ü 28. güftār: şıʿr W 29. idinmişdür : itmişdür W / Cümlesinden : Cümleden F / bī-bedel -B, BE, F ʿāşıḳāne ki meşhūr -ı merdüm-i zamānedür W 31. Ġazel -F, W / kim -B 34. dirin : dirim BE 35. Yediye : bediye B, BE, W bene diye Ü

552

2.-S ḫırlı : ḫaberli Ü / ācīᶜ : ıssı W / ancaḳ -B degül : degül imiş BE / aġyār : dildār B 7. Ve lehu : Ġazel S 7-8. -B, BE 8. açup : açılup Ü 10-20. -BE 11. mecrūḥumuñ : mecrūḥuñ S 13. şīrsin : şehsin Ü, W 20. eşk-i : çeşm-i S 23. me'āldür : me'āldür şebt olundı li mişli haẕā S me'āldür şebt olundı B,BE 25. Naẓm -BE Şiᶜr B, S, W / ġonce-i : bāde-i S 29. āyīneye : āyīne-i B, BE, F, S 34. göñlüne : ḳoynına S 34-35. -W

553

1. li-mü'ellifihi -B 1-2. -BE, S, W 4-5. -W 5. dürr: zer BE 10. düğme : tüğme B, BE 13-14.- W 13. tācıdur : cāmıdur BE 14. laᶜldür : laᶜl durur BE / ḳonmuş : ḳonulmış S 16-17. -BE, S, W 16. li-mü'ellifihi : Naẓīre li-mü'ellifihi Ü 19. Bu : Bu maṭlaᶜ B 23. ÇELEBİ : ÇELEBİ EFENDİ S / zümresindendür : zümresinden B, BE, F, S, Ü 25. Maᶜārif-i : Maᶜānī-i BE / pirāstedür ve : pirāste BE, Ü 27. eşᶜār-ı -B / pişīni : pişīn BE, S, W 29. naẓīre dimiş ki -W / ki -BE 30. erbāb-ı : ehl-i W / El-ḥaḳ -S 31. olup -BE. S, Ü, W 32. bir -BE bu Ü, W 35. dil-peẕīr bu evrāḳa şebt olundı -Ü anuñdur S bī-bedel raḳam olundı W / dil-peẕīr bu evrāḳa -B, BE 34. dil-peẕīr -B, BE, S, Ü, W / anlaruñ : anuñ S / anlaruñ güftārındandur : anuñdur W / taḥrīr olınur -B, BE, S, Ü, W 36. Beyt -BE, S, Ü , W Şiᶜr B Rubāᶜī S

554

4. Kıṭᶜa -BE. Ü Naẓm F 10. MÜFREDİ-İ ᶜACEM -BE, S, W 13. seyr-i bilād-ı -F, Ü / Mıṣr u Şām u Ḥaleb -F 15. degüldür : olmayup Ü 16. ve lāmiᶜ olmışdur -F / Bu maṭlaᶜ u beyt anlaruñdur -Ü / Bu : Bu iki B 17. beyt anlaruñdur : anuñdur B 19. Naẓm -Ü Şiᶜr B / ﻮﻟ: ﻦﻟ B 25-26. -B 28. ÇELEBİ -Ü 29. şems-i ...kemālāt-ı -B 30. kemālāt-ı : kelimāt-ı BE / pesend: peẕīr B / mihr-i dıraḫşān : raḫşān B, BE

555

1. Ḥażret-ı -BE. W 2. dinilmiş : dinilmişdür B, S, Ü dinmişdür W 4. li mü'ellifihi -BE, F / Kıṭᶜa -BE, S, Ü 10-11. -Ü 14. rūḥ-ı -B, BE, F, S, Ü 15. ile - B, BE, F / ḳılmış: ḳılmışdur W 16. devrde: devrinde S / mestūr: mestūṭ S 17. şiᶜre -S, Ü, W şāᶜir-i BE 18. şāᶜir -B, BE, F, S, Ü / bulmada : bilmede S 20. ḳılmış -B, BE, S / ġazeliyyāt -B, F, Ü 21. naẓm -S / erbāb-ı kerem itmiş : ᶜArab ü ᶜAcem olmışdur BE, S hūş olmışdur W 22. Bu ġazel : Bu bir ġazel W Bir ġazel Ü / u beyt -S, W / anuñdur -BE / şebt olundı -W bu evrākda şebt olundı B 24. Ġazel : Şiᶜr S / idersem : ḳılursam W

556

1. mey: ḫūbı S 4. kim -B 13-14. -B, Ü, W 16-17. -F 19. o: ol F, S, Ü 23. Tütdi : Döndi F 25-26. - W 32. Suḫte em : Suḫtemden S / ḫıdmet-i : ḫıdmetine S ḫıdmete B/ şem'e -B, BE, S / ḳodum : ḳodum yine B, BE, S, Ü 35. Uydı : Didi B

557

1. MUḤYİ ḲONEVİ -BE, W / Ḳonevi : Ḳonevîdür B / emcedi : mecidi F, S, Ü 2. ṭarîḳ-ı : ṭuruḳ-ı F, Ü 3. ya'nî -F, S, Ü 7. anuñdur : anuñdur şebt olundı S 9. Şi'r -Ü 12. olan : olanlar S 18. MAḤVİ -BE, W 20. müteḳaddimîn : pür-envârı S 22. el-ḥaḳ -B, F, S 23. zamân-ı pâk -Ü / pâk - B, S, Ü / vird-i zebân-ı cevânân-ı cihândur -B, S, Ü 26. Maṭla' : Şi'r B, S 27. ḥükmine : umurına Ü 29. Ḳonevîdür : Ḳonevîdür aṣl u neseble seyyid-i 'âlî ḥasebdür W / 'izz ü ferr ile : 'izz-i rıf'atıyla S 30. ferzend-i ... 'ızâmundandur oğludur W 34. ârâstedür : ârâste ve W

558

1. merdüm-i cihân : münşiyân-ı zamân W / Ḥâlâ meẓkûr sene seb'în ve tis'ami'e : Müddet-i(amedd-i BE, Ü) medîd ve 'ahd-i ba'îddür ki B, BE, S, Ü ,W 2. kâm-bîn ü kâm-yâbuñ : kâm-yâb-ı kâmbînüñ S cevân-baḫtuñ W 3 bâbda : ide F 4. devletler ile : devletlere W / geşt-i zâr-ı 'âlemde -W / zâr-ı -B 5. el-ḥâṣıl enva'-ı fünuna : ve enva'ı ma'ârife W / vâḳıf : vâḳıfdur W / kimesnedür. Meẓkûruñ -W 6. âṣârınuñ-B semâhınuñ F 8. bir ġazel-i âbdâr -B, BE, F, S, Ü 9. müşk-bâr-BE, Ü mânend-i dürr-i şehvâr kilk-i W / beyt-i müşk-bâr -S / 'anber-bâr -B / güher : gevher B / oldı : olundı BE, S, Ü, W / Te mażmûn ... ola -BE, S, Ü, W 10. maḫfi iken -B / âşikâr : ma'lûm B 12. Ġazel -BE 27-28. -S 27. dirilür : depredür Ü 30-31. - B, F, S, Ü 33-34. -B, S 36-37. -S

559

1-2. -S 4. MEDḤİ -BE, W / ṭâifesindendür : ṭâifesinden S 8. olmışdur -F 9. medḥden mu'arrâ ve ta'rîfden müberrâdur -F / ta'rîfden -S / Bu... pâk-edânuñdur -B, S, Ü 11. Eş'âr : Şi'r B, Ü 11-12. -B14. Vaṣf-ı: Mihr-i B, BE,F, S 17. gonceye : ġonce-i F, S, Ü 20. MÜDÂMİ BEG -BE, W / bölüğündendür : geçinür Ü 21. Bülbüli -B, F, S / dimekle : dinilmekle S 22. ḥadd-ı ẕâtında ... bî-neẓîr olmış ve -F, Ü 25. mülâzemet : mümâreset B 26. laṭîfi : şerîfi B 27. şu'arâ-yı : şâ'irân-ı B, S, Ü 30. içre : virüp F 33. cevân olmışdur : cevândur Ü 34. kelimât : kemâlât F, S, Ü 35. ve ḥasb-i... 'âşıḳâne -S 36. beyt-i : maṭla' -ı B, S, Ü / bir târiḫ-i yegâne -F / yegâne : yegâne birle B / kalem-i letâyif nigârla nakş u nigâr oldı : şebt oldı B / oldı : oldı şâirân-ı rüzgâra dergârdur(?) Ü

560
5. Eger : Ki B 10. başına ḥalḳı : başa divānı S 16. ol: o F 22. em hā : ammā S 23. em hā : ammā S 31-32. -S 34. sene ṭoḳuz yüz altmışda - B, S, Ü / Meḥemmed Paşa -B, S, Ü 35. nükte-gīrden : küşādeden B, S, Ü / ki bilā-naẓīr dimiş şebt olundı: bī-naẓīri şebt itmiş B, S, Ü 37.Ḳıṭ'a -S, Ü /Tārīḫ -B
561
13. ÇELEBİ -Ü 16. viṣāl ile : viṣāl-i cemāl ile B, BE, Ü, W 17. şehristān-ı vücūdı ol hevā ile ābād -B, BE, S, Ü, W / ẕatı : ḥadd-ı ẕātında BE, S, W 19. müṭāla'asında : müṭāla'asına F, S, Ü 20. güftārı -W 21. tetebbu'-ı -S / yārān gibi : yārāndan B, BE, S, Ü, W 22. Ḥaḳḳā budur ki -BE, F 23. vāḳı' olmış -B /Bu ... anuñdur -Ü 24. muraṣṣa' -B, BE, S, Ü, W / anuñdur : anuñdur şebt olundı S şebt olundı W 26. Şi'r -BE, Ü / ḳılup : idüp BE 29. līkin : ammā BE 30. efşāne : efsāne F 32. Geç : Gel BE 36. Boşandı : Boşana B / rez -F
562
1. mülḥaḳ : mülḥaḳ olan W / ḳaṣaba-i -B, BE, F, Ü, W 3. aḫlāḳ-ı ḥamīde ile : diyü W / mevṣūf ve : mevṣūfdur W 5. mūciz ü: mūcizde BE ebdānda : ebdānı BE / Behmenī-i : Ḥassan-ı BE 7. şā'irdür : şā'ir F 8. yārāndur : yārān B, BE, F, Ü / maṭla'-ı -B, F, S, Ü 9. bir nice -B, BE, F, S, Ü / beyt ü maḳṭa' -BE 11. Şi'r -BE, F, Ü 14-15. - W 17. şemşīr : şems S, Ü 18. ṭoġmaġdur : toġmaḳdan Ü / ḫurşid-i cāndān : ḫurşidden F ḫurşid-ruḫsārdan S ḫurşid-i raḫşāndan B, BE, Ü 20. dil cān -BE 23-24. -BE 26-27 -BE, W 26. kim -F, S, Ü 29. MUḤİṬÎ EFENDİ -B, BE, S, W / ḫuceste-eṭvār -Ü
563
1. nice müddet -F 35. niyābet : 'inābet F 2. Erẓūruma : Erẓūrumda Ü 12. ve ḥadd-ı ẕātında -F 17. taḥrīr oldı : şebt olundı Ü 20. dāverā : dāver F / eger : gerd Ü 25-32. -Ü
564
4. Yārān-ı ... dimişler -Ü 7.-F 11.-F 16. tābendeler : tābende Ü 20. bilme-yeydi : bilmeseydi Ü 22-23. -Ü 24. Bu ḍaḫi meẕkūruñdur : Meẕkūruñ ġazeliyyāt-ı pür-nikātı hem-vār ve muḳaṭṭa'āt-ı ḫoş-ṣıfātı bī-ḥadd ü bī-şümārdur Ü 31. ḳıṭ'a -F / baḥr-ı : buḥūr-ı Ü 32.- dimişlerdür : ḳāyildür Ü 33. Ḳıṭ'a -Ü
565
1. MUḤYÎ : MEḤEMMED B / ÇELEBİ -BE, F, Ü 3. hūşmend- B, F, S, Ü / fāidemend : behremend W 4. ol ṭarīḳden sūdmend-i ercmend -F, Ü, W 5. bi'l-külliye -B, BE, F, S, Ü 7. harem: harīm W / ravża-i - F, S 8. olmış : düşüp F / Nice... ṭutup -F / āşiyān ṭutup -S 10. jende : irşād BE / derviş -B, BE, S, Ü, W 11. olup : olmış W / bedenden : benden Ü dünyevīden BE /

içre -F, W 12. reh-rev-i : derviş-i B, BE, Ü, W der-i derviş S 13. me'âl : ḥâl BE 14. Ol merd-i zebân : Ḥaḳḳâ budur ki B, BE, S, Ü, W 15. müdriki: pâki BE 16. geçinür -B, BE, S, W / bî-ḥadd... rindânesi -S 17. lâ-yu'addur : lâ-yu'add vâḳı' olmışdur B, BE, Ü, W / hiç birinde bahâne : aṣla ḥaṭṭî F 18. Cümle-i ebyâtından hemân : Cümlesinden Ü / maṭla'ı : maṭla' B, BE, F, S, Ü 19. olmagla: vâḳı' olmışdur B, BE, S, W / şebt olundı -BE, Ü, W 24. Edirnevîdür : Edirneli B, Ü Edirneyî F 25. şu'arâ-yı -B- BE, S, Ü, W 28. ve kendü ... suḥeni -W / fi'l-ḥaḳîḳa : bi't-ṭab' B, BE, S, Ü 29. Ḥasanı : Ḥüseyni S / 'ömri bârver olan -B, BE, S, Ü 30. bâr : hâr B, F, Ü / ercmend: mânend F / ercmend ve semere-i naẓmdan behremend ola. W 31. ser sebz -B, Ü ser sebz ola -BE, S, W / Zîrâ ki : Ser-â-ser B, BE, S ,W 33. Cümlesinden: Bu W / nice: kaç W / beyt -W 34. şebt oldı : anuñdur Ü / oldı : olundı B, BE, S 35. Ebyât -BE, Ü Şi'r B, S

566

1. getirür : getürdi BE 7. olmaḳ : olsun F 10. zârı : zârum S 11. eller : âlle S 16-22. - B, BE, F, S, W 24. -B, BE, F, S, W 23-24. -S 23. pâdişâh : âftâb Ü 23-24. -B, BE, W 26. ruḥuña : ruḥuñda S 29-30. - F, S 32-36.- F 33. ṭutmadı : ṭogdı B ṭoğmadı BE 36. var iken : vardıgın BE

567

1. İstanbullı : İstanbulî B, F, S, Ü, W 2. mâbeyninde : ḳatında S 3. hâliyâ -F 4. ma'ârifile : 'ilm ile ẕâtı W eyülükle B, BE, S, Ü / dil-pesendi: pesendîdesi W 5. pesendîde: maḳbûl W / hemîşe.... olmagla -W ḥaḳḳâ budur ki B, BE, S, Ü / maẓmûnı : maẓmûn-ı laṭîfi B, BE, S, Ü, W 6. kendü gibi -B, BE, S, Ü, W / elfâz : mefhûm B, BE, S, Ü, W / ve kendü ... muḥayyel -B, BE, F, S, Ü 7. bir -W 8. bî-bedel : âbdâr-ı bî, bedel B, BE, S, Ü, W / pesend-i ... ider : anuñdur B / vechi gibi -BE, S, Ü, W 9. ṭab'-ı -S / Bu evrâḳ-ı ... ider : şebt olundı BE, S, Ü, W 11. Ebyât -BE Naẓm S Şi'r B, Ü Maṭla' W 14. güftâr : esrâr B, F, S, Ü, W 15. esrâr : güftâr B, F, S, Ü, W 17. şâmımuz: câmımuz S 23-24.- BE, F, W 26-30. -B, BE, F, S, Ü 29. mestânla : mestâne le B, W

568

1. MAḲÂLÎ -BE, S, Ü, W 4. edâ: maḳâl B / kelâm: edâ-yı pâk B 7. Bu ṣaḥîfe-i zurefâya -B 13. dil -B 20. şi'riyyesi : şi'riyyesi kem degül W / nâmdârdan : zamân S 21. merdüm -B, BE, W 22. olmış -B, BE, F, S, Ü 23. zîrâ ki -B, BE, F, S, Ü 24. ḳalem-i müşgîn ile raḳam : ḳalem-i müşgîn- raḳam ile W 25. ḳılmış : ḳılmışdur B, BE, S, Ü, W /ve 'âşıḳân-ı ... kendinüñ - BE 26. makâlidür : makâli W 27. Gazel -BE Şi'r B 33. şâhin : ṭâvus BE 34. her an : hezârân S 36. 'andelibin : 'andelibini BE, S

569

1-2. -BE 4-34. - B, BE, F, S, W 36. MUḤYÎ ÇELEBİ -B, BE, S, W / Zümre-i -Ü 37. -sāz -Ü / ḥācātdandur : ḥācāt Ü

570

10. āb-ı ṣāfī gibi ... revāndur ve -F 13. ḥallāl-ı : ḥall-i Ü 15. Bu ġazel anlaruñdur -Ü 17. Ġazel -Ü / Zümre-i : Baḥr-ı zümre-i Ü 31. Bu maṭlaʿ daḥi anlaruñdur -Ü 32. Beyt -Ü 35. İstanbulîdür : İstanbullı BE, W / Erbāb-ı sāz u ṭarab : erbāb-ı ṭarab ve aṣḥāb-ı sāz S 36. laṭîfe-i laṭîfi : laṭîfeleri W 37. ḫoş -B, F, S, Ü, W ḫoş-meşreb : ṣāḥib-meşreb S / ʿişret -W 38. maḥrem : hemdem S / erkān erbāb BE, S, W /nakşı : nakşda BE

571

1. dil-keşi -BE / baʿż-ı : yaʿnî F 2. şuʿarā-yı ḫoş -edādandur : şuʿarādandur BE / Ṭabiʿat-ı ... olmışdur -F / mergūb : mergūbdur BE /vāḳıʿ olmışdur -BE 3. cevān-ı nāzenîn ve bir māh-ı zühre cebînüñ : bir cevānuñ W 4. maḥabbet : āteş BE 5. dimiş : şebt itmiş Zirā ki S / bu evrāḳda -B, BE, S, Ü, W / beyti erḳām olundı : beyt ketb olundı BE beytle ketb olundı Ü beyti ketb olınup inşi ve iş'ār olundı S / erḳām : raḳam B 6. Şiʿr -Ü Beyt W 9-10. : Hep el āteş-perest oldı yaḳduñ ol ṣanem destin

Maḥbûbesi ḳıldı bir kāfir ḳavmüñ her ehl-i imānı W 12. ʿışḳına : ʿışḳıyla S 15. dimekle : dinilmekle S 16. Evṣāf-ı ḥamîdesin : Evṣāfın S / güş itdigümüz : işitdigümüz S 17. Efendi -BE, W 19. mālā : bî W 20. esnāf-ı ... māhir ve -F, Ü 23. ḥikāyāt-ı ḥasb-i ḥāl-i rūzgār ve -B, BE, F, Ü, W / devr: rūzgār W 24. şebt olundı -Ü anuñdur B 25. Ġazel -BE, Ü 31. ʿIşḳ mıdur : ʿIşḳ mı W

572

2. ḫuşmendindendür : pür cevr-i hūşmendindendür S hūşmendinden BE, W / fende: fenden B 3. saʿy-i küllî... itmiş -B, BE, F, Ü, W 6. şebt oldı -BE, Ü şebt olundı yaman degül B 8. Beyt-BE, Ü, W Şiʿr B 9. Olamaz : Olunmaz BE Olmaz B, F, S, Ü 14. Sābıḳan ...altmış beşde-W /Sābıḳan... iletürler -B, BE, S, Ü 15. diyār-ı -F 16. erkān-ı devlete....arż-ı ḥāl şunup -W 18. ʿālem-penāh -F / aʿnî ... ḥazretlerine -B, F, S, W 21. müddet-i medîddür ki - Ü 23. maʿlūm-ı maʿlūb-ı F 25. Naẓm : Meşnevî B, Ü Beyt W 28-29. -B, BE, F, S, Ü 31-36. -W

573

1-2. -W 4-5. -W 6. Meẓkūr Maḥfî : Meẓkūruñ B, BE, F, S, W / oḳudukda : oḳumaḳda B, BE, F, S, Ü 7. ne usūl -W / āhenkdür : āhenkdür diyü W 8. El-ḥak : Ancak Ü 9. Bu beytler daḥi benimdür dir -W / dir: dirler Ü 11-15.-W 11. Fihi naẓm -S / Naẓm-B Meşnevî Ü 17. MERĀMÎ -B, BE, F, S, Ü 26. ṭāifesindendür : yār-ı ḫorsenddür Ü ṭaifesinden olup BE 27. ʿulūma :

ʿulūmda F /u emṣāl -BE, W 28. ṣāḥib-kemāl -BE, W ṣāḥibü'd-dāvet S 29. u bī-zevāl -BE, S, W / nestaʿlıḳ : nesḫ ü taʿlıḳ BE, S / kūşişi -B, BE, F, Ü, W 30. Sözleri -W 32. ḳalem-i dü zebāna gelüp taḥrīr ü -BE 33. tesvīd -B / ziyāde ʿāşıḳāne vāḳıʿ olmışdur -F/ vāḳıʿ olmışdur-Ü Çvāḳıʿ olmışdur ekşer-i evlād-ı ezkār-ı ḥabāb-ı ṣādıḳāne düşmiş dür S, W vāḳıʿ olmışdur nezāketden ḫālī degül B

574

2. yudı : virdi S 4. dīdeme : dīde B 7. ḥaddine : ḥüsnine B, BE, Ü 11. göz yaşı gibi : bir gözi yaşlu BE 13. ʿACEM -Ü, W 14. ʿaleyhirraḥme -B, BE, S, Ü, W 17. sene 955 de -B, BE, S, Ü, W / sene 955 de āḫir diyār-ı Rūma gelmiş -W 18. sene 968 de -B, BE, S, Ü, W / dārü'l-beḳāya varup -W / varup -B, BE, S, Ü 21. şiʿrde : nazmda W / ʿale'l-ḫuṣūṣ -W 22. naẓmına -F,W naẓmda BE naẓmında S 25. devr ü -B, BE, F, Ü, W 26. virdi-i zebān - F, S 26. cihāndur : cihāndur iḫtişār olınup şebt olundı S cihāndur iḫtişār olınup ḳalemle kār olundı B cihāndur iḫtişār olınup ḳalemle nigār olundı Ü 28. Naẓm -B, BE, Ü Li mişli haẓā şiʿr S / قطع: ترك B

575

3. Naẓīre -BE/ li-mü'ellifihi -B, S, Ü 4-5. -BE 8. mümāreset ... idüp -W / maʿrifet ... ehl-i -B 10. kılup : idüp W / Zīrā ki -F / Zīrā ki ... ferīd ve -B, F, Ü 12. şiʿr : şuʿarā S 13. sebʿin ve tisʿami'e de -B, BE, S, Ü, W 15. maḥzūne : maḥrūma S / ḳılmış: ḳılmışdı Ü / içinde bir : bu W / bedel : bedeli W / Ḥāliyā ... rūzgārda -BE 17. gazelin ketb itdi : gazel-i bī-bedelin şebt ḳıldı W / ta kim -S / ta kim ... yādigār ola -W 19. Gazel-BE, Ü, W / ābı : anı B, BE, F, S, Ü 20. ḥaclet ile : ḥaclete B, BE, Ü, W ḥacletden S 23. Medār-ı : Dār-ı B Ne var BE 26. كل: كلي BE

576

1. MUṬĪʿĪ -BE, W / Ḥāfız-ı Konevīnüñ birāderidür : fünūnuñ pertevidür S 7. Şiʿr -Ü / kim : ki F 13. MİNNETĪ -B, BE, S, Ü, W 13. Burūsāyī : Burūsāvī BE / zümresindendür :B, BE, F, Ü / ṭabʿ : ẓihn S 25. güsterdür : güster : B, BE, F, S, Ü 26. çoḳ : çün F 27. u beyt -S / şebt -BE anuñdur Ü 29. Ebyāt -BE, S, Ü Maṭlaʿ W Şiʿr B / bir - BE 30. Şāh-ı : Şāhı S 32-33. -W 35. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W 36. pīr-i : bir B, S bu Ü

578

1. İstanbulī :İstanbulı BE 2. merdüm-i -B, BE, Ü / dür : dür idi W dürdur zīrā ki Ü 3. dil-i -B, BE, Ü, W 4. ʿālem-i ... ḳıldı -F, S /ḳıldı -BE / Ḥadd-ı ẕātında ... Gülşen-i cihānda - F, Ü 5. ḥāl-i ḥayātında ve bu dünyā-yı bī-şebātda -B, BE, W 9. ve meẓkūr ... ḥaḳḳında -BE, W / Maẓhar-zāde bu F , S 12. itmiş : olundı B, BE / ketb olundı -B, BE yazıldı Ü 14. Ġazel -Ü 23.

zecrūñ: zehr BE 31. Malğara : Malḳara B, Ü, W 32. bulmış neşv ü nemây : neşv ü nemâ bulmış B, BE, S, Ü, W 33. dâl : ḥâl S / derviş ḥılḳat ve âdemî-sîret -B, F, Ü 35. ünsiye -S 36. müsellem : maḳbûl W 37. cihândur : cihân B, BE, F, S, Ü 38. ve ol bülbül-i gülşen-i cân -F

579

1. bülbül -B 3. mutâbıḳdur : mutâbıḳ B, BE, F, S, Ü 4. bî-ḥadd ü lâ-yu'ad -B, F, Ü / olmaḳ müyesser -Ü / olmaḳ -B 7. kemâl-i : kemâlî S 8. ve -B, BE 9. ma'ânî -W benân BE / iki : bir W / ḳalem-i dü- zebâne gelüp -B 11. Viṣâle : Viṣâl B 14. redd : dürr BE 15. bitdi : yitdi B 21. ağlayu ağlayu : ağlayan ağlayan F 26. Ve lehu Ġazel-i âḫir -W / eyżân B, Ü / âḫir -S 27-37. -W 34. şekl-i : müşeḳḳel B, Ü 37. Rûz-ı : Rûzı S

580

1-2. -W 4. âsmân : ân BE 5. âfâḳdâ : âfâḳa B, F, S 7. Ve lehu Maṭla' -S Beyt Be, Şi'r B Ebyât Ü Maṭla ' W 17. ta'bir : taġyir F 19. ḫûn-ı : ḳanı BE / tîr -s 26. göñülde : gökde BE 32. şehrî : şöhret BE / güzel : gözüñ F 34-35. -B, F, Ü 35. Senüñ cemâlüñe baḳsun eger dilerse kemâl : Cemâlüñe naẓar itsün dilerse bula kemâl BE 37. itdüñ : itmedüği B

581

1. oldı -F 4. sebzeden : sebzede B, Ü 7-23. -W 10. şanurın : şanurum BE 19. Tûtî -BE, S 20. itmişdür : itmiş B / şebt olundı : anuñdur S 22. Beyt -BE, S, Ü 23. ḳafesinde : ḳafesde B 25. ÇELEBİ -Ü / Ḥamîdîdür : Ḥamîdî B, F, S, Ü 27. maḳbûl -BE / ṭabâyi'-i : ṭabâyi'-i merdüm-i B, Ü 28. 'ulûmda : 'ulûma F, S / mütâla'ası ḫûb : şâmil F / ve zümre-i ... merğûbdur : şi'r içre sözi fâżıl F 29. Bu -F / tab'-ı râyicidür : ṭab'ından B, BE, Ü, W 30. olundı : oldı B, BE, S 31. Beyt-W Şi'r B, S, Ü / ḫeyli -BE 31-35. -W

582

1. sâḳiyâ : sâḳî B, F, S, Ü 2. şevḳıne : şevḳıyle BE 4. şarâb-ı 'ışḳ-ı yârı : şarâb-ı nâb-ı yârı Ü şarâb-ı yârı B, F, S / it : eyle B 5. itsün : ötsün BE 7. Galaṭavîdür : Galaṭadandur S / büzürg-vârı : büzürg-vârları B 8. şöyle üstâd-ı sâḥir imiş ki -W 9. Rûmda -W / Añа binâen ... ziyâde mâhir -W 10. Ḫan -B / bî-iḫtiyâr -B, F, Ü, W 11. Getürdükde -S / her fünûnına biñ akçe -B, F, Ü, W ḳonağına BE / biñ akçe : çoḳ B, F 14. at şalup -B, BE, S, Ü, W / kendü ... düşmişdür -F, W 15. üstâd : mâhir BE 16. Şaṭranç 'ilminde -F 17. ve meẕkûr Nigârî -F 18. Ḥaydar : Memî BE 19. âhûlar resminde -B, F, S, Ü, W / taṣvîr yazmada : ve şekl-i ḫalâvet gibi âhûlar BE / yazmada: bâbında F, S 22. Defa'at ile : Defa'at ile zevceleri olan hâvineye binüp kerîmeleri olan ḳâlitelere forsa küregin çeküp BE / ve altun fener ile ḳapudan-ı deryâ-W / fener : fötr B çenber BE 23. geregi gibi -W 24. ecilden BE / garrâ-yı

sürür-encām naẓm âbdâr ile : zürkâr W 25. dîdeye : dîde F, S, Ü /dil-i : nûr ü dil-i B, BE, W 26. ve meşhûr-ı : pesend-i levendân-ı W / baḥr ü ber : taḥrîr BE 27. rengîninden : rengînden BE, F, S, Ü/ olınur : olınup muẓḥık-ı rûzgâr olmağın lâyık-ı salṭanat-ı âl-i ʿOṣmân BE 28. Ḥânuñ : Ḥân ḥażretlerinüñ BE 29. maṭlaʿ : maṭlaʿ-ı rengîn BE maṭlaʿ u metâliʿ F 30. anuñdur: ṣafâ-baḫş-ı dil-i ġamgîndür anlaruñdur B / şebt olundı -BE, F, Ü 31. Ġazel -BE, F 34. dürûd : dûd-ı dil BE, Ü 38. Râh-ı : reh-i BE

583

7. Ve lehu eyżân -B, BE, S, Ü, W 8. ezdük: alduḳ BE / lebüñ : laʿlüñ BE, F, S, Ü, W 16. Laʿl-i : Aṣl-ı S 19-23. -W / Pâdişâhımızuñ -BE târiḫ -BE / beyti : beytini F / ḫûb vâḳıʿ olmışdur: didi BE 20. olmışdur : olupdur F / budur -BE, S anuñdur Ü 22. Târiḫ -BE 25. zümresindendür : ṭâifesindendür BE / dürer nişâr -W nişârı : nişâr B, F, Ü 27. şiʿre : naẓma W 28. ey kâşki hiç bir dilde şiʿr dimeye -BE, S, W 28. merdüm-i : Zîrâ ki merdüm-i B, Ü 29. nice idügi -BE, F, S, W 30. budur ki żikr olundı-B, BE, S, Ü merḳûm olundı W 32. Ebyât: Beyt S, Ü Şiʿr B Naẓm W

584

4. NÂDİRÎ -BE, S, W / taʿdâd -F, Ü 7. rûzgârînüñ : rûzgâruñ B, Ü 8. ve kendü vâdisinde bî-naẓîr kimsedür : bî-naẓîrdür Ü / naẓîr -F 10. edâdur : edâ F / Bu -F / şebt olundı-Ü ebyâtı budur F 12. Şiʿr -F, Ü 15. mû miyânuñla : mû miyânla B, F 16. bilsem : bilmem F 21-22. -B, Ü 24-25. -B 27. NÂṬIḲÎ -B, BE, F, S, W

585

1-21.-B, BE, F, S, W 24. ve ṭabiʿat-ı .. hünerver ve -BE 26. güster kimesnedür : güsterdür B, W / iki : iki üç W / anuñdur : anuñdur şebt olundı Ü 28. Naẓm -BE Şiʿr B, S, Ü 28-29. -B 32. ebrûlaruñla : ebrûlaruña F, S Ü / âb: şarâb S 35. Aradı : Arada F Arayı S / piristü: bir seni S / pür şoḳaḳ şoḳaḳ : pür sokti şokti F 37. Edirnevîdür : Edirnevî BE / dil -BE /pesendidür : pesendi W

586

1. naḫl-i : naḫli Ü 3. ʿUbeydî Çelebi himmetiyle -F, S, W 4. olmağın virdi -F 6. şeydâyîdür : şeydâyîdür yazıldı Ü şeydâyîdür bu bir nice beyt şebt olundı F şeydâyîdür bu bir nice beyt ile anuñdur B şeydâyîdür bir nice beyt ile şebt olundı S / El-ḥaḳ ... muvâfıḳdur -F 7.budur -B, BE, S, Ü, W 10. Ġazel - B, BE, S, Ü, W / ise de : olsa F 11. ise de : olsa F 14. ise de : olsa F 17. Gel e: Gülme F, S / ise de : olsa F 19. el derdine : ol deyr-i dine F ol deyr-i dûna S / timâr : bîmâr F, S / idene : idenüñ BE iden Ü 20. ise de : olsa F 22. her -F 23. ger : ol B, Ü / ise de : olsa F 25. Bu bir ... ketb olundı

-B, BE, F, S, Ü 28-29. -B, BE, F, S, Ü 31. çeşmümi : çeşmi F çeşmüñi BE / ḳo : mu F / pür-āb : ḥarāb BE 37-38. -F 37. gönline : gönlin F / ʿışḳuñ : ʿışḳ S, Ü / odı : oldı Ü yüregi: yüzüñi S

587

1-2. -BE,F, W / ise: isem B, Ü 4-5. - F, S, W 4. Atılan : Elin Ü Añа S / āh-ı: āl-i Ü 5. Berk-i :Terk-i Ü / ḥırmeninüñ : ḥayretinüñ BE 8. dimege : dimekle S 9. geçinür -BE, S, W / ve : ve daḥi Ü 10. ṣāḥib -BE, F, S, W 11. bir : her F, S, Ü 12. bī-naẓīr -B, BE, W / naẓīre : F, S 14. divān : divān : divān tertib idüp W 15. tevārīḫi : tārīḫi BE / bī-ḥadd -W bī- ḥaṣr B, F / bī-şümār -BE 16. Ḥadd-ı ẕātında -Ü 17. bulmamışdur : bulmışdur F / maṭlaʿ -BE 18. anuñ: anuñdur F /eşʿārınuñ ḫūb u merġūbıdur -F , W / anuñ: anuñ eşʿārındandur Ü / Ebyāt -BE, S, W / bu evrāḳda -BE, F, S, Ü, W / olundı : oldı F 20. cām-ı: cāy-i F, S, Ü, W / añlar : eyler BE 29. NEVĀLĪ : NEVĀYĪ B / İstanbūlī : İstanbullı BE, W / ṭāifesinden -F Buña bināen erbāb-ı rāz kimesnedür Ü pür-niyāz ve maḥrem-i erbāb-ı rāz kimesnedür B 30. ārzūsu ile : ārzūsunda B, F, Ü, W / itmeden ḥālī degüldür : idüp BE 31. Ümmīddür ki... pesend-i -F, Ü, W 33. ṣebt olundı budur -W / budur -B, BE, S, Ü 35. Naẓm -BE Şiʿr B, S Maṭlaʿ W

588

1. eşkümde : eşkümden BE, W 2. bu cihān : āsmān F 4. İstanbullı : İstanbulī B, F, S, Ü İstanbullıdur W/ lisān-ı ʿAraba ve cüz'i ve -W ʿAraba : ʿArabiyyeye BE / küllī -W 5. meşḳ ḳılup : yazup BE /ḳılup : idüp S 6. ʿazm-i ... olmışdur -W 7. Müsāfirān-ı ... düşüp -F 8. olmışdur -S 9. Ḥadd-ı ẕātında... kimesnedür -B, F, Ü, W / nā-murād -S 10. ol -B, W / pīşe : pişrev F, S 11. cevānān : ḫūbān BE 12. her an : rūz ü şeb BE, S 13. ṣoḥbet itmededür : muṣāḥabet itmeden ḥālī degül BE, S / ṣoḥbet : muṣāḥabet ü ṣoḥbet Ü / Ṭabiʿat-ı şiʿriyyesi gerçi nīkdür feemā -F / nīkdür : yegdür Ü ḫūb u merġūbdur BE, S 14. ġālib-i -W / şiʿriyye ve erbāb-ı lehv ü laʿb-W ve herkes B, BE, S, Ü / şiʿriyye ... anuñdur -W / Bu bir ... anuñdur -Ü 15. āteş-bār: āteş-bār ol yār-ı nīk-girdāruñdur. Meşhūr-ı ehl-i hüner ve manẓūr-ı erbāb-ı naẓar olmışdur B, S, Ü / anuñdur: anuñdur ṣebt olundı B, S, Ü 17. Şiʿr -BE, W / tenüm : tenümüñ Ü 20. Ve lehu -BE, F, S, Ü, W 21-22. -Ü, W 23-28. -BE, S, W 23. ve birinde çendān fer ile nūr olmamağın bir gün -F / birinde : birinde daḥi B 24. çürük baḳlaya : baḳlalı çürük F 25. köräne -B / bu bende daḥi : rāḳım-ı ḥurūf B, Ü 26. itdüm : ider Ü / didi : diyü sābıḳu'z -ẕikr dir ki Ü 27. didüm : rākım-ı ḥurūf dir ki B, Ü / bī-ḳuṣūr: bī-ḳuṣūr ü rāst B, Ü 28. olmışlardur : olmışdur B, Ü 30. birāderidür : birāderi idi F 31. şiʿriyyesi : naẓmiyyesi B, Ü / cumhūrdur : cumhūr B, BE, F, W 32.

Ḥadd-ı ẕātında -B, F, Ü, W / bu deyr içre dāimā : her W / muṣāḥabet : faṣāḥat S / edā ile - F/ nāb -F, Ü 33. düşmişdür : vāḳı' olmışdur BE, W, S 34. Cümlesinden bu ġazel şebt olundı : Bu bir iki beyt anuñdur W / ġazel: ġazel güzel olmaġın B, Ü 36. Ġazel -BE, Ü, W

589

1-2- W 2. o : ol BE, W 4-11. -W 4. bilüñ: melek F 7. ḫırḳaya : ḫırḳañı B, F, S, Ü / çeker yine : çoḳ diyene W ki çek rehne B 10. Oldı : Oldum BE 11. Tā ki : Yazuḳ BE 13. NUṢRETĪ -B, BE, F, S, W

590

5. VĀLİHĪ : VĀLİHĪ ÇELEBİ F / mülāzimīndendür : mülāzimīnden BE 7. mecmu'-ı ma'ārif -BE 10. elfāzla : elfāza S /elfāzla ma'ānī-i ḫaṣṣa -W / ma'ānī-i ḫassa -BE, S 12. müşerref : müstefid W / olmuşlardur : olmışdur B. BE. S. Ü. W 13. meknūnların : meknūn F 15. bir iki : bu BE / iki -W bi-bedel ... diyü -BE 16. ol vālih-i cevānān-ı şāḥib-cemālüñdür -B, BE, F, S, W 18. Ġazel -B, F 18-31. -W 18. pāymālidür : pāymālümdür S 21. öz oñmaduḳ : ben öz olmadan F / öz oñmadan B öz öñümden S / öz : ur Ü 22. aġzı : aġzı mı F 24. sāḳ-ı : sāḳī Ü 28. Nezāketle : Ẓarāfetle BE 30. Dolaşursa : Ṭolaşursa B, BE, S, Ü 31. lāubālidür : bağlamalıdur BE 33. Ve lehu eyżān -W Ġazel BE / fürḳatdür : miḥnetdür BE, W

591

1. Mecnūnda : Mecnūnlara F, S 5. iderse : ıder bu BE / rif'atdür : minnet-dür Ü 10. çoḳdan : çoḳ B 11. ammā teb-i : emānet-i B 12. Li-mü'ellifihi Eyżāni'l-cevāb : -BE, S Naẓire Ü Naẓīre li-mü'ellifihi B, W 13-26. -BE, S 19. olmayup : olmadı W 28. maṭla'-ı : maṭla' u beyt-i W / şā'ir : 'āşıḳ W / yegānenüñdür : yegāne-i ferzānenüñdür ḳalem-i dü zebān ile Ü yegāne-i ferzānenüñdür bu evrāḳda B / şebt olundı-W merḳūm olundı B 30. Şi'r -BE, Ü Naẓm S, W Ebyāt B 34. Aġlayı aġlayı : Aġlayu aġlayu BE 36. dilber : dilbere F 37. leb-i : lebi B

592

4.jāle : lāle F 7. pāyin : bābın B / çıḳdı : ḳaḳdı S depdi BE 8. Didi : daḥi BE 12. Eyżān li-mü'ellifihi fi'l-cevāb -BE, S, W Naẓīre li-mü'ellifihi Ü li-mü'elli-fihi B 13-16. -BE, S W 13. jāle: jāle-vār B, Ü 16. Bu beytler anuñdur -B / beytler : bir iki beyt daḥı Ü 17-18. -S 23-30. -B, BE, F, S, Ü 32. Edirnevī: Edirnevīdür BE 33. dilīr -S / meẓkūr -B, F, Ü / gösterirken : gösterüp S 34. pür-me'āl -S pür-ḥāl BE 37. Rūmīden -F Rūmī B, BE, Ü, W

593

1. Feemmā : Ḥadd-ı ẕātında B, BE, S, Ü Nefsinde W / cihānuñ : cihān F 2. taṣavvuf-ı : taṣavvuf-āmiz B, BE, S, Ü, W 6. Ebyāt : -BE Naẓm S Şi'r B, W

12-13. -BE 15. ʿışḳunam : ʿışḳum ü BE, F, W 21. VAḤDETİ -B, BE, S, W / Evān-ı... cevānîde -Ü 24. ṭabʿ-ı ... ḳābil olup -Ü 27. semt-i : kütüb-i Ü 27. olmışlar : ve sözi yāfidür Ü 28. dervişlik yolından -Ü 30. mezîd : ferîd Ü 31. ziyāret -F 32. varup : varup anda Ü 36. Bu ġazel ile bir nice beyt : Bu nazm-ı pür-nizām Ü

594

14. muḥkem : ʿālem F 16. güher gösterdi : güherli sürüyi F 17. ter gösterdi : türlü sürüyi F 19. erbāb-ı : ehl-i BE, W 20. taḥsil-F 22. zamāneye : zamāne ile B, BE, S, Ü, W 24. bî-naẓîr : bî-naẓîr ü çālāk W / Türkî : lisān-ı Türk BE 25. süznāk : süznākdür BE, Ü / vāḳıʿ olmışdur -BE, Ü 26. bu : bir F behredür ... şebt olundı -F anuñdur B, BE, Ü, W 28. Şiʿr - BE , W Maṭlaʿ F 29. Nüktedānlar : Suḫte-dānlar F 31. İstanbulîdür : İstanbulhidur BE 34. yıte : vāṣıl ola B, BE, S, Ü, W 35. vaḥdet : ʿuzlet S/ rūz u ... ḳılup - F/ semtine heves kılup: semtinden olmaḳ hevesiyle BE 36. ḳılup : ḳılup Ḥażret-i W 37. ḫıdmetini : ḫıdmete S, W ḫıdmetüñ B / dilden : dilde F dil ile māil BE / edāsına -W / edāsına ... vāḳıʿ olmışdur -BE / raġbet gösterüp -B, BE, F, Ü, W 38. bulunup : bulup F / Ḫalvetiye : Ḫalvetî F

595

1. Zebān-ı -W / ʿArabî ʿulūma -B, F, S, Ü 2. ehl-i: maḫbūl-i ehl-i W 3. olmışdur : olmışdur şebt olundı S 5. Şiʿr -W 5-6. -BE 11. Her an : El'ān BE / fünūnına : fünuna F 12. Aşlında : Ḥadd-ı ẕātında BE, S, W 15.vezn-ı -F 16. gerçi : ziyāde B, BE, S, Ü ,W / özge -B, BE, S, Ü, W / El-ḥaḳ ... şöyle ki -BE, F, Ü 17. müṭāleʿasından .. muḳarrerdür -BE 20. Beyt -S Maṭlaʿ B, Ü, W 23. VECDİ- S, W / Ḫāk-zāde : Çāk-zāde B, BE, Ü / maʿrūf : maʿrūfdur BE / dānişmend : dānişmend-i hūşmend BE / zümresinden: zümresindendür BE 24. mevṣūf olan yārāndandur -BE / Dem-ā-dem : Rūz u şeb BE 25. vādî-i .. ḫālî olmayup -B, F, Ü 27. fikri -BE, F, Ü 28. sezā-vārdur : olmışdur BE 29. gül gibi ābdārdur şiʿri budur -BE / şiʿri budur : yazıldı Ü / Bu ebyāt cümleden şebt olundı -BE, Ü Bu bir nice maṭlaʿ u beyt anuñdur BE / Bu bir nice beyt-i ābdār-ı ḫuşk-ārā ol yār-ı vefādāruñdur şebt olundı B 31. Beyt- Ü Şiʿr B 32. medḥinde : medḥine B vaṣfında BE 35. serüñi: sırrını B 37-38. -F, S, Ü

596

2. Kime : Gice B 4-5.-Ü 4. gönül F, S, Ü, W 7-8. -BE, Ü 10-14. -B, F, S, Ü, W 16-17. -BE 19. EFENDİ -B, BE, S, W / 21. ḳademine : ḫıdmetine S / itmişdür : itmek üzeredür W 22. sîm-endām -BE / dilberlerüñ : dilberüñ F 23. ārzūsında : ārzūsındadur ārzūsı ile BE 24. maʿhūdına : maḳṣūdına BE 25. peẕîr -BE, S 26. maṭlaʿ -F / şebt olundı -BE, S, Ü, W 28. Şiʿr : -F, W

Naẓm Ü Beyt BE 29. var : dâr F 32. olsa: oldur B, BE, S, Ü, W 35. -BE 37. ḳıṭ'a : ḳıṭ'a -i dil-peẕîr-i pür-fâide-mend S

597

1. Ve lehu -B, BE, S 4. maṭlûb : maksûd BE 7. VUSLATÎ : Vaslî BE / ve bende-i aṣḥâb-ı ḥilm : zümresindendür BE 8. vuṣlat -BE / 'ayş: 'ayş u 'işret BE 9. ḥuẓûr ile : nûş idüp F / ḥandân : ḫandân olup F / kimesnedür -F kimsedür B 11. beyt -B, BE, F, Ü, W / âbdâr ... dil-i zâr - S/ baḫş-ı : baḫş-ı ḥarâret B, Ü, W / anuñ: anuñdur BE, S 12. güftârındandur -BE, S / şebt olundı -BE, W şebt olundı ta bu nüsḫada yâdigâr ola B 14. Şi'r-BE, Ü, W 15. vire : vir F, S 17. Naẓîre -B Naẓîre li-müellifihi el-cevâb -BE, S, Ü, W / el-cevâb -B 19-20. - BE, S, W 22-23.-W 22. hicrûñden : hicrinden BE / olmış : olmak F 23. Dehân-ı : Dehânı S / olmış : olmak F 25. İstanbullıdur : İstanbûlîdür S, Ü / Çoḳ... erzânî olan -BE 26. dürr-i ... güş-vâre-i B, BE, F, Ü, W 27. sulṭânîye : Süleymânî S / sezâ-vâr u erzânî -S / olan : olan ma'zû'd-devletü ve'd-dîn S / zamân -BE 28. Ḫân -BE / dergâh-ı keyvân ve -B, BE, F, Ü, W / mekânlarında : mekânlarında basîṭ-ı ḫâkde rûy-i mâlîde derviş ve ... birle câr u küşîde S 29. leṭâyifdür : leṭâyif olup ṣâḥib-sâ'adet-i dergâhında olanların ve S /Anuñçün -BE, S, W 30. şeh-zâdenüñ : şeh-zâde-i cevân-baḫt ve bülend-i taht ḥażretlerinüñ S/ naẓar-ı kimyâ eşerlerine: iḥsân-ı bî-diriğlarına W / eşerlerine : ġubâr ve iksîr-i S 31. bâbda : bâb-ı sa'âdet-me'âbda ve devlet-i nişâbda S / aḳrân içre -W emâṣil ü aḳrân içre S 32. pesend: pesend ve maḳbûl-i aḥsendîşe S / olmağın : olup ḥattâ S 33. zebân-ı -BE / emṣâl : emṣâli BE, W / ḳılup : idüp S / geregin : yerân-ı A'acim S / gibi: gibi selîs ü devât-ı fesîḥ ü belîġ taḥsîl ü tekmîl itmiş ve geregı gibi S / geregın gibi edâsına ḳâdir geçinür : yerân-ı 'Acem gibi taḥsîl ü tekmîl itmiş ve geregi gibi tekellümine ḳâdir ve BE, W 34. her : Türkî S / Bes -B, BE, F, Ü, W / bir : bir iki beyt S 35. anuñdur: anuñdur şebt olundı S

598

2. gıdası : garâsı F 7. doğmadan : oğmadan F 10. cefâyı : cefâmı BE, W / mıżmar : başmaz B, BE, S, Ü, W 11. adımızı : irmezi F 13. çâkiyüm : çâkem F 14. belâ kim : helâküm B, BE, W 16-19. BE, S, W 16. i'tikâdıyla : i'tikâd-ı ḳâṣıdıyla Ü 17. ta ma'lûm ola -B, Ü 20-27. -W

599

2. VÂHÎ : VÂHÎ ÇELEBİ S / hayşiyyet: meşiyyet 3. itmek -S 5. mu'âvenet : ma'rifet S sa'âdet F 6. mazhar düşüp -B, BE, S, Ü, W 7. olmış : görülüp 'ınâyât olundı S / hâṭır ile -B, BE, F, S, Ü 9. bu -F pes bu S / şebt : mestûr W şebt ü iş'âr S 11. Naẓm -W Şi'r B, S, Ü Beyt BE 17. sâḥirdür : kâfirdür Ü

18. saña ferdür : ne kāfirdür B, BE, S, Ü, W 19-21. -B, BE, S, Ü, W 23. Cemāl-i : Cemālī-i S bī-naẓīr ile : bī-naẓīrleri BE 26. ġamz-hā-yı : ġamzedā-ı Ü 27. üzre olup üzredür BE 28. ābdār : leẕīẕ güftār S 29. güftār-ı dürer-bārındandur : kelimāt-ı rūh-perver ve lafẓ-ı dürer-bārındandur S / ṣebt olundı : ketb olundı tā bu ṣaḥīfede ẏādigār ola B / Şi'ri ... ola -B, BE, S, Ü, W 31. Naẓm -B, S, Ü, W Beyt BE 34. rūy-i : ṣaḥn-ı B, BE, S, Ü, W

600

4. oldı bahr-ı :bahr oldı F 7. VAṢFĪ -B, BE, F, S, W

601

8. İstanbulludur : İstanbūlīdür B, F, Ü / dimekle : dinilmekle S 11. şeker-ḫā: şeker F, S 15. murabba' u -S 16. ve ṭarzında -BE / muḫteri'dür : muḫteri' BE, S, W 17. rif'atinde : rif'atde B, BE, W / kevkeb-i ... raḫşān olan -B, BE, F, S, Ü 18. endāz-ı her merzbūm -BE 20. miṣl : pür-meṣel anuñdur B bī-bedel anuñdur Ü / ṣebt olundı -B, Ü 22. Ġazel -Ü / ḫadeng ile : ḫadengüñe B, W 23. miṣāl: nihāl B, BE, S, Ü, W 28. çāk : ḫāk F, S 29. ẏine : anı BE 31-32. -B 37. ser-firāz : ser-ḳarār S

602

1. eşk : eşki B, W 2. ol : o B, W / terlemiş : terledi BE / merdüm : derdüm F, S, Ü 4-8. -BE 10. tābuñ: nābuñ F, S 11. bu imiş : bu durur BE 14. çāh-ı : gāh-ı BE / anuñ : abuñ BE, Ü, W 17. sīneye : sīneme BE, S 19. mūnuñ : mūẏuñ BE 20. ḳamu : ẏine BE 23. ḳoma dirler : ḳomadılar B, F, S 28-29. -BE 34. dil : dili W 37. seyr : ẏir F, S 37-38. -F 37. gözetmeyeli : görünmeyeli S 38. 'imāretüñ : gamnāk S

603

1-8. -B, F, S, Ü, W 10. HĀTIFĪ -BE, W HĀTIFĪ ÇELEBİ S 12. kemāl-F / emāṣil : emṣāl B, F, S / Zīrā ki ... tekellümine -B, F, Ü 15. müdāvemet ... kimesnedür -B, F, Ü 16. edāsına : edāsında B, S, Ü 17. sāḥir -Ü/ ve leṭāyif-i ferāḥ-fezāsı vāfirdür -F, S 18. bu bir nice -S, Ü / beyt: beyt-i Türkī vü Fārisī B/ anlaruñ : anlaruñdur Ü anlaruñ lafẓ-ı B, S /naẓm-ı dürer-bārların-dandur -Ü naẓm-ı dürer-bārlarındandur ṣebt olınup işāret ü iş'ār olundı S naẓm-ı dürer-bārlarındandur ṣebt olundı B 20. Ebyāt-Ü Ġazel B Şi'r S 24. türetdiler : yüritdiler B, Ü 32-33.-S 35. hemīşe -F, S 36. muttaṣıl -B, BE, S, W / evḳāt-ı 'azīzin : evḳātın S 37. maḥrem geçinüp : muḫterem BE / geçinüp -W / ve ḥadd-ı ẕātında - B, F, Ü 38. yanında : mābeyninde BE

604

4. yār-ı -W / bī-bedelüñdür: bī-bedelüñdür ṣebt olundı S 6. Ġazel : Beyt BE Şi'r B / ṣeker-ḫāya : ṣeker-ḫāña B, F, S, Ü, W 9-10. -BE 12. bed-ter : ber ter B, BE, W 13. āhımuñ: āhınuñ F, anuñ B dūd-ı āhımuñ Ü 21. HELĀKĪ :

HİLĀLİ B / ʿulemā : yārān B, BE, S, Ü, W 22. olmaḳ: olmış S / üzre : içre F 23. olmışdur -Ü olmış B, BE, S 24. üstādān gibi : üstād-ı B, F, S, Ü, W / ḳābil : ḳādir ü ḳābildür S 25. meẕkūruñ : meẕkūr B, F, S, Ü, W / bu eşʿār anuñdur şebt olundı -F / şebt olundı -B, BE, Ü, W 28. Beyt: Ebyāt F Şiʿr B, S 34-38.-W 34. çeşmüm : çeşm BE, S /yaña : baña BE, F, S 38. eyidür : eydür F āhidür B, BE, Ü, W

605

4. Istanbulīdür : İstanbullıdur BE, S, W 5. ḳıldıġumuz : ḳıldıġum B, F, S, Ü, W 6. imiş : iken F, S, Ü, W / lākin-F, S, Ü 8. daḳīḳ ile: daḳīḳ gibi Ü / māh-ı nev gibi -F, S, Ü / nā-peydā : peydā Ü 9. beyt : beyt maḳbūl ü merdümi añlanup S / beyt nāfiʿdür Ü / şebt olundı -S / naẓmı budur -B, BE, S, Ü, W 17. HİLĀLİ : HİLĀLİ ÇELEBİ S / İstanbul : şehr-i Kostanṭiniyyedür S/ Ramażandur : Ramażan Çelebidür S Ramażan ve B, Ü / muʿallānuñ : muʿallā ve bārgāh-ı aʿlā lāẕāl-i ʿālīyā ilā inḳıraż-ı Rıḍvān S 18. silāhdārī : silahdarları S / dimekle : dinilmekle S 19. maʿrūf-ı cihān ve -B, BE, F, Ü, W 20. ü laṭīf -B, BE, Ü, W / leṭāyif : ṭabʿ-ı BE / rengīn vāḳıʿ olmışdur : rengīndür B, F, Ü 21. cüzʾī -BE, S / ḥabīr : ḥabīr olup Ü / dil-peẕīr olan - BE 23. olup -B, BE, F, Ü, W / beyt : beyt-i revān Ü beyt-i dil-peẕīr ebyāt-ı bürhān içün B / anuñdur merḳūm olundı B 25. Şiʿr : Beyt BE Ebyāt Ü Naẓm W 32. ṣabā : ziyā B, W 34. Mülāzimīn zümresindendür : Mülāzimīndendür Ü 35. u şeb -F / mebẕūl : mebẕūl ü maṣrūf B, BE, S, Ü, W 36. beyt : beyt ü maṭlaʿ B, BE, S, Ü, W / ẓuhūra... olundı -BE 37. meẕkūr-S

606

1. Şiʿr -BE, F, Ü 2.nedür : budur BE / ẕerrece : zerreyem F 10. HĀTIFĪ -BE, S, W / ḳaṣabadan : ḳaṣabadandur Ü 11. mülāzimīndendür : mülāzimīnden Ü / Rūz u şeb : ekṣer-i evḳāt Ü 13. behreverdür : behrever Ü 14. hüner : naẓar B, F /iki üç : nice Ü 15. ẕikr olundı şiʿri budur -B, Ü 26. ʿACEM -S / Tebrizdendür : Vilāyet-i ʿAcemden şehr-i Herīdendür S Herīdendür BE, W Heratdandur B 27. erbāb-ı : aṣḥāb-ı W 28. İmām : Emīri'l-mü'minīn B 29. Hüseyn : Hüseyn mazlūmü'ş-şehideyn rıḍvanullahi ʿaleyh B / ʿaleyhisselātü ve's-selām -BE, F, Ü, W ʿaleyhisselām B 30. kılup : ʿazm kılup BE, Ü, W / geçinüp :-B, F, Ü geçüp W 31. ḫatt-ı -B / nestaʿlıḳ : nesḫ ü taʿlıḳ S / yazmada : bābındaF / Mīr ʿAlī -B, BE, W pādişāh-ı Afġan ve... bī-hemtā aʿnī S, Ü 32. pādişā : pādişāh B / bī-hemtā -Ü māhir S / nefsinde : -Ü ḥadd-ı ġātında BE, S, W 33. suḫendān ile -F / ṣāḥib-endīşe -BE 34. eşʿārın -S 38. mergūbdur : mergūb vāḳıʿ olmışdurBE, S, W / Naẓm-ı ... şebt olundı : Bu bır ḳaç maṭlaʿ anuñdur BE

607

1. çoḳdur : çoḳdur ve lākin S /anlaruñdur -B, S, Ü, W 4. Maṭla‘ -BE, S 14. Efṣaḥü'l: Güzīde-i ẓurefā ve efṣaḥü'l Ü / ẓu‘arā : ẓu‘arā Fārisü'z-zamān.... -i'd-devrān bende-i derd-i dergāh-ı Sulṭān Süleyman Ḫān bin Selīm Ḫān S /a‘nī : a‘nī vālī-i mülk-i iḳlīm-i belāgat ü fasāhat S / Ḥażret-i -BE, W / YAḤYĀ : Yaḥyā-yı pür-ma‘rifet ki te'lifātında ṣāḥib-ḫamsedür S / İstanbulda : şehr-i Ḳosṭanṭiniyyede 16. Muḳaddemā ol şā‘ir : Pes ol şā‘ir-i māhir bundan evvel S 16. nīk-nihād -W / pādişāh: pādişāh-ı ‘ālī nijād S / din : ‘ālem W / ḫaḳan-ı ... menzilet : ṣāḥib-livā S 17. hemīşe -W 18. murād-baḫş-larında : murād-baḫşlarından eyvān-ı keyvān menziletlerinden ā‘lī menāṣı-ba yetişüp ol divān-ı ḫaḳan-rıf‘atinde nice def‘a büyük selāṭin tevliyetlerine irişüp āḫir büyük S 19. ṣoḥbet-i ḫāṣlarına : ṣoḥbetine ḫāṣ F ṣoḥbet-i ḫāssına B, BE, W sohbetine Ü 20. herkesden öñdül almada bī-nażīr -F 21. āver -Ü 23. rūşen : rūşen herkese B, S, Ü, W / āyende : āyine S 25. El-ḳıṣṣa : el-ḥaḳ B, BE, S, Ü, W 26. üslūb -F 28. ġarīb ile -BE / Gedāsı : Gedā-yı F, S 29. ‘uṣṣāḳ : ‘āṣıḳān W / Ḥadd-ı ẕātında ... olmağın -F

608

1. ġazel ile : ġazel-i muraṣṣa‘ ve bu W 2. beyt : beyt ü maṭla‘ şāhid-maḳāl ve ṣadaḳ-ı me'āl diyü W / anuñdur -W / ṣebt olundı -BE, S, Ü 4. Ġazel -F 13. beñzedürin : beñzedürüm BE / maḥşere : maḥşerde F, S 19. Ġazel -F, S, W Ve lehu Eyżān B / pādişāh : sür şāh BE 22-32. -W 25. Çoḳ: Çün F / idüp durur : idüpdür B, BE, F, S 28. şöyle : şevḳ ile B, BE, Ü şevḳ ü żevḳ ile S 31. hemān -S 34. delü : deli S, W del Ü 38. Sözümüz : Sözümi F / hemān : ḳamu S

609

1. almag : almaḳ BE, S 2. eger : eger ne Ü 7. Dılbendüñi : Ṭūlbendüñi B 10-11. -BE 14.ne : penbe Ü 16-20. -F 22-23. -F, W 25-38.- B, BE, F, Ü, W

610

4. İstanbullıdur : Istanbūlīdür B, F / Babası : peder-i ‘azīzi S 5. bölügünde : bölügüne.... ol ṭarīḳde S 9. taṣfiye-i bāṭın idüp -BE / eṭvāruñ : esrār Ü / rümūzundan : esrār ü rümūzundan S / çoḳ nesneye -B, BE, F, Ü, W / mā-lik : vāḳıf F / Ḥadd-ı ẕātında ... kimesne ımış -F 11. ḫeyrın : ḫazīn F- S 12. işitdigümüz : işitdıgüm B, BE, F, Ü, W 13. kılmagla : kılmada F 14. yeñiçe-rinüñ : gemicilerüñ BE / bır-B, F, S / güzel -S 16. ṭarz-ı : ṭarz-ı ‘arz-ı S / ve cevāhir-i : ü bevā S 17. sīmīn: sīmīndür Ü / vāḳı‘ ... ṣebt oldı -Ü / bir ḳaç -W / ṣebt oldı -B, BE, W /oldı : olundı S 19. Beyt -F, Ü, W Şi‘r B, S 22. Taşı : Taş W / dih : dehr S 25. āteşi: eşi Ü 28-29. -W 28. kuvvetini : kuvveti-nüñ BE 29. yapragla : yapraḳla BE S 31-32. -BE, W 34. birāderidür: birā-

deri idi F 35. dimekle : dinilmekle S 36. lākin-F iken W neşā'ı : neşve-i W
611
2. rindāne : rindānesi ḫūb u mergūb W / olmışdur : olmışdur cümlesinden bu ġazel şebt olundı BE, S olmışdur cümlesinden bir ġazel mihr gibi lāmiʿ olup yazıldı Ü olmışdur cümlesinden bir ġazel mihr gibi lāmiʿ olup şebt oldı B Ġazel -W 4-14. -W 4. cihānuz : zamānuz B, BE 8. cinānuz: cihānuz F, S, Ü 10. bütün -B, F, S, Ü / nāle-i ābdāl : nāmımuz ey dil S nālemüz ey dil B, BE, Ü 16. Ve maʿlūm: Bu mefhūm S / hünerdür : hünere maʿlūmdur ki S / Yūsuf-ı Yusūfa BE, S, Ü / maḳṭaʿ / maṭlaʿ F bu ġazelüñ maḳṭaʿı S, Ü 17. dimiş : fehvāsı S dimişdür ve maʿlūm-ı erbāb-ı hünerdür ki Yūsufa Sinan dirler W / Ẓarāfetden ḫālī degül -W 19. Maḳṭaʿ: Beyt BE Maṭlaʿ W 20. Aṣḥāb-ı : Erbāb-ı F 21. Bu ... sīne-çāküñdür -BE, S Bu maṭlaʿ u beyt daḫi anuñdur W 23. Ve lehu eyżān -B, Ü, W 23-24. -BE, S 26-27. -B, BE, F, S, Ü 29. İstanbullıdur -B, BE, F, S, Ü / zümresinden : ṭāifesinden B, BE, S, Ü, W 31. ʿayne'l-yaḳīni-S/ ʿayne'l-yaḳīni... degül : ḥāṣıl itmiş BE 32. olan: olan yārān-ı/ pervere: perverlere B perverde S W 33. düşüp : düşmüş BE / beyne'l-aḫrān... Ṭabʿ-ı veḫḳādı -BE 34. olmışdur -B 35. şāmil : māyil BE / olduġına : olduġu içün W / El-ḥaḳ...güzel -W 36. bī-dil : bī-bedel B, BE, S, Ü 37. ve manżūmātı... żikr olundı -BE / maʿlūm ... leżīẕ -B, F, S, Ü
612
1. kı ḫoş... dimişlerdür : meşel meşhūrdur W 2. ġazel-i : bir iki beyt-i W /anuñdur : anuñdur şebt olundı B 4. Ġazel -W / perverdüñ : derdüñ F, W verdüñ B, BE, Ü 10-11. -W 11. Tire: Geh tire BE 16-17. -W 17. Bir : Her S / sīnede : sende B , S 18-19 -B, F, S, Ü, W 27-28. -B, BE, S, Ü, W 30. Ḫatīme-i Kelām -BE Der ḫatīme-i kitāb-ı li-mü'ellifihi W / Kelām : kitāb B
613
1. Elḥamdülillah : Lillāhilḥamd W / esāmi : hümāyūn-ı esāmi W / bir üslūb-ı ḫās ile tamām oldı -B, BE, S, Ü, W 2. Müretteb-i : tetimme-i müretteb-i B tetimme-i müretteb-i suḫen zeyn ü müretteb-i fevāidü's-sefer W / olup: oldı B, BE, W / ḫāmī-i : cāy-i BE ḫāmī-i ehl-i B, W 4. selām : selāmuñ BE /olan ... zemīnüñ -BE 5. zemīnüñ : zemīnüñ aʿnī Sulṭān Selīm Ḫān-ı sāḥib-tāc u nīgīn ve ḫarac-sitān-ı müşrikānuñ B / encām : fercām B, BE, W / nizāmları . nızām F, S, Ü 6. bu ʿaṣrda -W 7. fercām : encām B, BE, W 9. geçinen: olan W / beyānları ile murāda irişüp : peyāmları ile merāma yitişüp BE, W 10. ḫāliyā : ḫāl-i W / suḫen: sihr W / suḫen-āferīnüñ : suḫen-āferīnüñ ve sihr-sāzān-ı mütekel- limīnüñ B / serv-i : sürūr BE, F, S, Ü, W / encāmlarıyla : serencām nāmlarıyla BE / itmām : iḫtimām BE, F, S, Ü, W

11. eşʿār-ı : gül gibi eşʿār-ı B 12. pesendide : pesend B, W 13. zār : suḫen-güzār B / oldı : idi BE 15. Meşnevī : Ḳıṭʿa BE Naẓm B li-mü'ellifihi naẓm W 24-28 -F, S, Ü, W

614

2. faẕīletinde : faẕīletde B, W / resme: resme sebz ü ḫurrem ve reşk-i bāġ-ı İrem yaʿnī B / Gülşen-i Şuʿarā ve : fevāidü's-sefer olan W 3. Vefā olan : hüner W / bī-bahānuñ : bī-eḫḳāruñ W bī-nihānuñ B 6. miʿyār : miʿyār-ı tamām ʿıyar B / müsecceʿ u murassaʿ ve terkibāt-ı -BE, F, S, Ü, W 8. elfāẓın : elfāẓın ve rekīk olan ebyātın ve tertīb-i inşā-ı bī-irtibātın B / nihāyet : nihāyet lerin W / ġāyetlerinden : ġāyetlerinden maṭlaʿ-ı ṣāḥibān-ı ʿaḳl u huş gibi ve dide-i ulu'l-ebsār gibi ġayb-pūş olan B / muṣliḥ : ḳalem-i muslih B 9. ḫalasdan : felahdan B, BE 10. çekeler : çekeler egerçi eşʿārınuñ buḥūrında ḳuṣūr ve inşāsınuñ selāsetinde bī-şuʿūr nesne yoḳdur ve her birisi der-gūş-ı ehl-i sürūr B 21-25. -BE

# V. BÖLÜM

# DİZİN

# I- ŞAHIS İSİMLERİ

-A-

Abdî: 192
Abdullah Çelebi : 26, 362
Abdullah Hâtifi: 522
Abdullah-ı Mervârid: 92, 398,
Abdurrahman: 25, 455, 606
Abdurrahman-ı Câmî : 144, 270
Abdurrahman Efendi : 420
Abdü'd-delil: 24, 400
Abdülgani Efendi: XXI, 30, 47, 132, 185, 196, 281, 359, 465
Abdülhâdi: 180
Abdül-Hüseyn: 25, 448
Abdülkâdir: 43, 584
Abdülkerim: 82, 599
Abdülkerim Çelebi :264
Abdülkerim Erdoğan: XV
Abdülkerim-zâde: 26, 192 359
Abdülvâhid: 26, 33, 45, 53, 55, 78, 81, 83,116, 159, 167, 168, 192, 497
Abdürrahim Çelebi: 318
Acem Fethioğlu: 27, 567
Acem-zâde Şeyh Ibrahım: 491
Âdem : 387, 496
Adlî : 24, 31, 38, 53, 68, 89, 76, 84, 95, 104, 196 284, 295, 295
Adnan Ötüken : 180
Adnî: 18, 26, 31, 35, 43, 53, 55, 67, 70, 95, 121, 192, 187, 195, 501, 502
Âftâbî: 25, 31, 55, 57, 63, 163 , 325
Agâh Sırrı Levendî: 178, 181, 187, 192, 194
Âgehî : 34, 76, 84, 107, 109, 323, 324
Ahmed: XX, 390
Ahmed Beg: 41, 53, 57, 64, 77, 187, 195, 292
Ahmed Çavuş: 26, 501
Ahmed Çelebi: 25, 27, 31, 39, 41, 81, 83, 88, 91, 100, 193, 196,321, 326, 461, 552, 557, 593
Ahmed Efendi: 24, 31, 32, 35, 44, 45, 57, 62, 64, 65, 69, 81, 91, 96, 187, 196, 257, 270, 393, 566

Ahmed Hariri: 14, 27, 30, 60, 63, 67, 150, 187, 194, 195, 196, 317
Ahmed Kabûlî: 179
Ahmed-i Muhtar : 42, 402, 560
Ahmed Paşa: 21, 31, 37, 42, 47, 63, 67, 81, 85, 91, 95, 104, 178, 187, 195, 288, 333, 389, 504, 552
Ahmed Reşad: 185
Ahmed Zarîf: 30, 43, 55, 68, 84, 126, 129, 168, 187, 194, 195, 196, 330
Alâyî: 32, 41, 53, 59, 83, 107, 129, 130, 196, 483
Âlî: XIX, 25, 26, 31, 32, 41, 49, 57, 71, 75, 77, 80, 84, 95,105, 112, 113,120, 137, 144, 154, 161, 165, 168, 187, 194, 195, 196, 243, 302, 333, 387, 435, 458, 499,573
Ali Bâlî: 26, 534
Ali Çelebi: 33, 318, 573
Ali Efendi: 25, 26, 27, 38, 40, 46, 60, 62, 67, 68,69, 183, 268
Ali Emirî: VIII, 178, 185
Alî Fakih: 26, 421
Ali Paşa:38, 42, 305, 546, 586
Âlihî: 192
Ali Şir Nevâyî: XIII, 2, 3, 4
Ali yedül-fakir el-hac Ahmed bin Osman : 179
Allah Beg: 26, 382
Amânî: 349
Amrî: 373
Ânî: 15, 26, 30, 62, 67, 69, 84, 85, 87, 88, 109, 113, 160, 318
Arab-zâde: 393
Ârâmî: 34, 59,70 , 333, 334
Ârif : XXI, 20, 26, 29, 32, 35, 41, 48, 51, 60, 62, 67, 71, 77, 91, 92, 96, 132, 157 , 167, 193, 195, 319, 458, 481, 493
Ârıf-zâde: 493
Ârifî: 18, 26, 32, 34, 48, 55, 57, 58, 63, 107, 151, 157, 196, 482, 508
Aristo: 92, 564
Arşî: 34, 47, 55, 82, 91, 125, 127, 188
Âşık Ahmed : 470
Âşık Çelebi: XIX, XXI, 6, 26, 30, 42, 45, 70, 83, 84, 95, 109, 141, 156, 165, 455, 487
Aşkî: 32, 38, 39, 43, 50, 77, 187, 503
Atâ: 31, 52, 91, 120, 170, 196, 304, 506, 507
Âteşî: 30, 52, 80, 187, 194, 195, 196

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Âtıkî:33, 195, 511
Attar: 131, 441
Attar-zâde: 26, 466
Ayaklu Cönk: 25, 158, 609
Ayas Paşa: 41, 301
Ayaspaşa-zâde Yümnî: 474
Aynî: 430
Azmî: 31, 51, 63, 79, 132, 140, 160, 166, 167, 281, 509
Azra : 507

-B-

Baba Çelebi: 26, 404
Baba Alî Kazvinî: 60, 347
Baba Alî Mest: 60, 377
Baba Kuşeyrî: 339
Bağdatlı Vehbî Efendi: 189
Bahrî: 79
Bahşı-zâde: 26, 513
Bâkî: XVII, XXI, 26, 31, 33, 43, 46, 53, 61, 62, 73, 87, 88, 90, 92, 115, 122, 125, 129, 134, 136, 149, 160, 168, 186, 196, 224, 266,283, 346, 348, 358, 615
Bâlî: 25, 31, 51, 347, 401
Basîrî: 21, 29, 55, 69, 84, 85, 91, 96, 116, 342
Bâyezid-i Bistamî: 42, 577
Bâyezid Çelebi: 41, 536, 575
Bâyezıd Han: 229
Bayram: 25, 412, 511
Bedi'î: 181, 192
Bedrî: 33, 45, 67, 85, 96, 196, 342
Bedrüddin: 470
Beg-zâde: 499
Behiştî: XXI, 10, 18, 30, 49, 54, 55, 57, 74, 76, 84, 85, 89, 113, 117, 168, 336, 337
Behmenî-i Yunânî: 92, 564
Behrâm: 20, 457
Behrâm-gûr:
Bekâyî: 26, 32, 39, 46, 72, 79, 129, 193, 347
Bekr: 270,
Bektaş: 316

Belâ-zâde: 532
Beligî: 15, 32, 50, 58, 84, 345, 346
Beyânî: XIX, 25, 30, 43, 55, 76, 79, 92, 95, 128, 168, 187, 195, 196, 340, 341, 398
Beyânî-zâde: 43, 79, 340
Beşiktaşlı Yahyâ : 27
Bi'atî : 32, 60, 65, 347
Bidârî: 30, 34, 42, 55, 85, 345
Bihzâd: 92, 129, 320, 343, 382
Bilâl: 457
Bilal Çakıcı: XV
Bostan-zâde: 389, 565
Böke Beg: 491
Bû Leheb : 596
Büyük Tâbî: 349

-C-

Ca'fer : 26, 27, 32, 46, 70, 126, 359, 584
Ca'fer Paşa: 41, 300
Câmî : 4, 32, 48, 50, 63, 90, 91, 121, 135, 136, 257, 356, 357, 403, 482
Cân Memi: 26, 92, 142, 348, 351, 437, 535
Celâl: 32, 44, 51, 55, 60, 62, 67, 68, 69,74, 76, 84, 95,118, 119, 120, 122, 123,125, 138, 141, 152, 167, 187, 232,250, 304, 441
Celâli: 30, 70, 254, 256
Celâl-zâde Nişancı Beg: 267
Celîlî: 30, 35, 42, 47, 53, 61, 76, 84, 89, 90, 131, 353, 359
Cem: 123, 154, 253
Cemâlî: 26, 32, 62, 63, 68, 76, 84, 88, 92, 149, 187, 195, 357
Cemşîd: 123, 253, 300
Cenâbî Paşa: 35, 50, 53, 239, 240
Cevherî: 30, 35, 42, 47, 53, 63, 67, 76, 104, 118, , 196353, 358
Cevrî : 10, 30, 39, 45, 53, 85, 356
Cihan Dede: 26, 542
Cimri Çinganoglı: 26, 347
Cînânî: 33, 35, 69, 196, 361,
Cüdâyî: 18, 29, 30, 54, 69, 71, 83, 155, 157, 360

-Ç-

Çıkala-zade Sinan Paşa: 376

-D-

Dâdî: 192
Dâ'î : 26, 29, 56, 60, 115, 129, 191, 196, 289
Dânişî: 26, 32, 45, 54, 56, 62, 70, 71, 100, 107, 118, 166, 393, 551
Dârâ: 257, 329
Davud Paşa: 527
Davud Paşa Hamesı : 26
Dâvud Reis: 43, 410
Dellâk-zâde: 20, 26, 346
Defterdâr-zâde: 26
Derûnî: 30, 32, 34, 35, 39, 44, 48, 50, 51, 52, 53, 57, 68, 72, 74, 87, 100, 107, 132, 192, 193, 196,395, 397
Derviş: 394
Derviş Beg: 56, 70, 80, 84, 163, 164, 195, 196, 550
Derviş Çelebi: 31, 32, 47, 50, 68, 69, 70, 71, 84, 91, 132, 146, 191
Derviş-i Dehkî: 14, 91, 311
Derviş Efendi: 420
Derzi oglı: 26, 495
Derzı-zâde: 26, 414
Devletşah : XIII, 4
Deylemî: 269
Du'âyî: 31, 50, 72, 80, 187, 195, 196, 385, 501
Durag Çelebi: 26, 238

-E-

Ebâ Abdullahü'l- Hüseyn : 363
Ebu Ali: 330
Ebu-Bekr-zâde: 26, 497
Ebu Hanife: 262
Ebu'l-Fazl : 29, 41, 60, 61, 62, 79, 84, 89, 163, 191, 250
Ebu'l-fezâyil: 26
Ebu's-su'ûd: 41, 49, 56, 171, 261, 416
Edâyî: 26, 29, 31, 53, 57, 74, 86, 92, 95, 100, 131, 192, 322, 331
Eflâtun: 25, 34, 51, 67, 81, 92, 319, 320, 526
Efrâsiyab : 244

Ehlî: 31, 41, 83, 116, 329
El fakir Seyyid Muhammed : 186
Elkas Mirza: 51, 319
Emânî: 18, 33, 69, 83, 92, 132, 192 328
Emir Çelebi: 31, 57, 140, 143, 193, 323
Emrî: XIX, XXI, 14, 16, 18, 24, 27, 30, 51, 62, 68, 71, 76, 84, 85, 91, 92, 130, 131, 132, 133, 149, 163, 311, 312, 315, 331, 358, 362, 373, 388, 459
Emîr-i Husrev: 91, 257
Enverî: 10, 20, 21, 31, 50, 74, 84, 91, 104, 127, 159, 186, 257, 332, 376
Erdibli Şeyh Sinân Efendi: 60, 514
Ersin Özaslan : XV
Erzurumî Seyyid Muhammed Salih Rahmî: 183
Esirî: 25, 81, 320

-F-

Fahir İz: 8
Fahrî: 30, 31, 35, 49, 52, 60, 65, 71, 73, 85, 89, 113, 161, 195, 525, 526
Fâikî: 187, 194
Fânî: 18, 531, 532
Fânî-zâde: 533
Fâtih : 5
Fazlî: 26, 32, 35, 40, 48, 53, 60, 61, 62, 67, 79, 85, 109, 159, 160, 167, 196, 250, 522, 523, 530
Fedâyî: 26, 30, 31, 35, 49, 51, 58, 71, 73, 113, 132, 137, 193, 196, 533, 534, 535
Fenâyî: 32, 55, 56, 85, 533
Ferâgî: 31, 46, 57, 67, 82, 85, 89, 91, 129, 529
Ferec: 454
Ferdî: 55, 70, 130, 133, 196, 529
Ferhad: 103, 127, 128, 130, 264, 309, 313, 314, 350, 366, 376, 486,541, 553, 570, 612
Ferhad Ağa: 279
Ferhad Paşa: 20, 321
Feridüddin Attar : 2
Feryâbî: 90
Fethullah Çelebi: 26, 319, 481
Fevrî: 22, 44, 46, 75, 124, 126, 159, 275, 276, 277, 356, 596
Fevzî : 26, 33, 47, 56, 60, 62, 66, 130, 194, 196, 527

Feyzî: 27, 30, 31, 51, 68, 69, 80, 92, 115, 140, 165, 185, 194, 195, 196, 308, 309, 527
Figânî: 25, 34, 76, 84, 92, 113,142, 143, 328, 523, 524
Fikrî: XXI, 26, 30, 32, 39, 43, 45, 50, 53,56, 63,70, 75, 80, 95, 122, 131, 157, 187, 193, 196, 306, 307, 308, 522
Filiz Kılıç : 6
Firâkî: 22, 32, 47, 85,107, 110, 167, 524, 525
Firdevsî: 35, 47, 62, 67, 83, 85, 86, 88, 92, 140, 185, 526, 527
Fuzûlî: XIV, XXI, 30, 35, 55, 60, 68, 70, 74, 84, 90, 92, 108, 113, 157, 161, 179, 379, 397, 519, 521, 530
Fünûnî: 32, 55, 142, 535, 536
Fürûgî: 32, 60, 159, 196, 528

-G-

Gafûrî : 20, 26, 32, 35, 55, 60, 70, 76, 187, 195, 196, 513
Gammî : 29, 50, 72, 83, 84, 196, 515
Ganî: 332
Garibî: 34, 41, 71, 72, 75, 132, 193, 450, 517, 518
Gedâyî : 30, 48, 57, 59, 76, 127, 150, 543
Germî Beg: XXI 25, 30, 42, 60, 84, 195, 305
Gınâ'î: XXI 32,65, 67, 71, 113, 140, 152, 153, 517
Gınâyî: 32, 48, 56, 74, 85, 96, 196, 516
Gıyasî: 196
Gubârî: 29, 31, 47, 55, 58, 67, 70, 73,83, 90, 126, 149, 156, 196, 512, 515
Gülâbî Mehemmed Paşa: 504
Gülşenî: 19, 436, 440
Gül-zâde Mehemmed Çelebi: 420
Günâhî: 34, 59, 70, 169, 542
Günay Kut: 4

-H-

Habıb-zâde Ahmed Çelebi: 26, 446
Hâce: 60
Hâce-i Cihân: 246, 260, 262, 268, 376, 519
Hâce Çelebi:38, 44, 49, 62, 119, 171 , 261
Hâce Hâfız : 287
Hâce-i Selmân: 92, 519, 577

Hâce Ubeydullah : 325
Hâdimî: 26, 30, 43, 55, 84, 96, 118, 119, 187, 195, 196, 390
Hâfız: 20, 32, 46, 66, 87, 95
Hâfız-ı Konevî: 41, 130, 196
Hâfız-ı şah nazar: 26
Hâfız-ı Şirâzî: 88, 92
Hâk-zâde: 27, 598
Hâkî: 181, 192
Hakkî Beg: 24, 30, 35, 41, 56, 63, 72, 196
Hakîm (Çelebi) Efendi: 60,
Hâlet Efendi: 180, 193
Hâletî: 26, 31, 45, 55, 62, 69, 92, 132, 139, 181
Hâlî: 30, 34, 39, 43, 46, 76, 84, 91, 137, 161, 187, 196
Hâlî Ahmed Efendi: 193
Hâlî Beg: 60, 63, 187
Hâlid bin Velid: 42
Halîfe: 187, 193, 196, 390, 384
Halîlî: 32, 39, 51, 69, 76, 84, 91, 196, 387
Halimî : 41, 191, 192
Hallac: 34, 43, 56, 62, 89, 92, 96, 147, 148
Hallâk-ı Ma'ânî: 311
Hamdî: 5, 18, 19, 30, 34, 55, 59, 70, 76,85, 107, 113, 187, 192, 195, 196
Hamîdî: 32, 50, 52, 69, 85, 181, 196
Hammer: 190
Handân: 29, 30, 56, 58, 84, 132, 187, 195, 196, 391, 392
Harîmî : XXI : 25, 32, 35, 41, 50, 51, 55, 63, 83, 86, 107, 187, 193, 196
Harun Tolasa: 29, 46, 72, 78, 93
Hasan: 92, 137
Hasan Çelebi: XIX, 25, 27, 117
Hasan-ı Dehlevî (Pehlevî): 14, 91
Hasan Paşa: 31, 48, 56, 126, 187, 195
Hasîbe Mazıoğlu: XVI, XX, XXI, XXII, 190
Hasîrî: 34, 54, 85, 161, 187, 193
Hâtemî : 18 , 30, 51, 53, 55, 57, 60, 70, 74, 82, 84,109, 132,140, 149, 157, 380, 382
Hâtıfî: 25, 29, 32, 33, 46, 47, 56, 62, 63, 68, 72, 87, 88, 100, 130, 132, 160, 192, 196, 606, 607, 609

Hatmî : 30, 41, 50, 71, 185, 196, 300, 301
Hâverî: 32, 33,45, 55, 68, 75, 84,86, 122, 126, 129, 131,148, 196, 378, 379, 388
Hayâlî : 29, 33, 34, 41, 55, 60, 62, 66, 67, 84, 89, 92, 95 , 126, 151, 160, 272, 362, 377. 403, 435, 495, 500
Hayâlî-zâde: 26, 195, 296, 362
Haydar: 34, 45, 63, 69, 70, 113, 148, 196,
Haydar-zâde: 27
Haydarî: 32, 52, 66, 71, 119
Hâyırî: 26, 38, 43, 81, 87, 91, 107, 170, 187, 195
Hayretî: 20, 34, 42, 51, 58, 60, 61, 71, 84, 90, 136, 169, 170, 171
Hazânî: 25, 81, 320
Helâkî : 32, 68, 87, 89, 126, 142, 607
Hemdemî-i Acem: 25, 34, 58, 72, 91, 92, 113, 138, 158, 196, 609
Hıfzî: 32, 44, 46, 53, 60, 63, 83, 84, 146, 147
Hınnalu-zâde Âlî Efendi : 12,26, 27, 41, 67, 90, 268, 463, 555
Hısâlî: 20, 26, 31, 53, 57, 63, 69, 73, 80, 187, 195, 196, 382, 383
Hızır Paşa: 19, 35, 432, 474
Hızrî: 34, 50, 386
Hicabi Kırlangıç: XV
Hilâlî: 20 ,25, 27, 50, 53, 76, 86, 88, 92, 114, 194, 196, 232, 283, 403, 408, 608
Himmetî: 33, 47, 64, 608
Hubbî : 26, 51, 54, 55, 63, 118, 194
Hulûsî: 34, 65, 95, 118, 187, 195, 196, 389
Humârî: 32, 67, 84, 187, 195, 390
Hurremî: XVI: 30, 43, 83, 187, 194, 195, 196, 379, 380,
Husrev: 196, 223, 421, 482, 485
Husrevî: 47. 383, 386
Hüdâyî : 27, 32, 39, 50, 56, 70, 73, 74, 82, 87, 89, 96, 126, 129, 194, 385, 604
Hükmî: 31, 46, 48, 63, 67, 85, 127, 165, 187, 195
Hüsam Beg: 20, 25, 32, 48, 74, 143, 181, 192, 196
Hüseyn:137
Hüseyin Baykara: 3, 98, 458, 552
Hüseyin Avnî Aktunç: 188
Hüseyn Çelebi: 26, 41
Hüseyn Dede: 60

Hüseyin Paşa: 37, 107
Hüseynî: XVI: 32, 35, 43, 60, 146,148, 187, 194, 195, 196
Hüsrev: XVI, 314
Hüsrevî: 26, 30, 47, 54, 65, 71, 83, 163, 167
Hüsrevî-i Kendi: 14, 311

-I-

Iyânî: 32, 67, 85, 89, 196, 155, 510
Iydî: 25, 32, 55, 61, 96, 118, 181, 192, 511, 512
Izârî: XXI : 31, 48 , 56, 58, 59, 63, 68, 69, 70, 75, 76, 84, 85, 88, 95, 101, 107,115, 130, 132, 138, 141,143, 14 6, 148, 157, 166, 187, 195, 196. 489, 490,504, 506

-İ-

İbn-i Kemal Ahmed Efendi: 44, 49, 84
İbn-i Kesir: 517
İbnü'l-Emin: 179
İbrahim: 24, 25, 805
İbrahim Edhem: 22, 351, 525
İbrâhım Halîl: 294
İbrâhim Paşa: 263, 524
İdris Efendi: 41, 250
Ilâhî: 26, 34, 57, 62, 68, 87, 108, 110, 334
İlhâmî: 81,89, 97. 140. 144. 167, 325
Ilmî: 26, 30, 31, 41, 47, 55, 69, 91, 92, 100, 121, 126, 132, 195, 196, 282, 491, 492, 507
Imam Hasaneyn: 499
İmam Hüseyn: 541
İsa: 120, 123
İskender:390
Iskender Çelebi:403
İskender Paşa: 41, 292, 293, 389, 504, 552
İsmail Isfahanî: 92, 403, 566
İşretî : 34, 40, 41, 45, 56, 57, 62, 109, 122, 126, 488, 489, 591
İştib-zâde: 26
İvaz Paşa:452

-K-

Kâbil : 254
Kâbilî: 192
Kadı Beyzâvî : 262
Kadı-zâde Efendi: 46, 359
Kaf-zâde Fâizî : XIX
Kahraman: 244
Kâmî : 30,38,45,46, 86, 112, 267, 410, 588
Kanber Alî: 390
Kandî: 52, 58, 83, 89,139, 167, 168, 536
Kanûnî: 4, 5, 79, 126, 119
Kapudan Salih Paşa: 42, 244
Kara Çelebi: 26, 63, 76, 79, 192, 265
Kara Fazlı : 26, 522
Kara Hâce: 25, 35, 431
Karun: 486, 496
Kasım: 412, 441
Kasım Paşa: 31
Kassab-zâde: 277
Kaşı Hilal: 27
Kâtıb: 33. 37, 51, 53, 56, 60. 63. 82, 84. 85. 132. 544, 545
Kâtib Mahmud Efendi: 288
Kâtibî : 26, 31, 36, 50, 53, 102, 130, 168, 540
Kays: 438, 486, 488, 569
Kazzaz Bekır Çelebı: 26, 331
Kelâmî: XXI, 26, 32, 56, 60, 83, 113,187, 193, 196, 541
Kemâl: 403, 502
Kemâl Edip : 189
Kemâl Efendi : 41. 290
Kemâl Hucendî:
Kemâlî-i Isfahan: 260
Kemâlpaşa-zâde: 44, 70, 71, 81, 155, 170, 187, 260, 263
Kevserî: 26, 32, 57, 62, 107. 165. 546
Keşfî : XXI, 26, 30, 50, 72, 76, 91, 118, 186, 194, 195, 309
Keyfî: 30, 46, 56, 58, 73, 79, 543, 544
Keykubad : 612
Kirâmî: 82, 599
Koca Nişâncı: 420

Konevî Ahmed Efendı: 149
Konevî Mustafa Çelebi: 41
Kudsî: 20, 28, 30, 32, 41, 47, 48, 73, 83, 84, 107, 192, 196, 536, 539, 540
Kurbî: 29, 55, 71, 83, 84, 89, 91, 121, 162,196, 538
Kurd: 326
Kurd-zâde: 27, 595
Kutb-ı Kâtib: 34, 63, 68, 92, 160, 537
Kuşeyrî: 74
Kınalı-zâde: 126, 144
Küçük Tâbî: 507

-L-

Lâhıkî : 41, 48, 56, 72, 87, 90, 548
Lâle-zâr Efendi: 566
La'lî: 32, 41, 58, 59, 96, 131, 132, 141,195, 196, 551
Lâmî : 41, 88
Lâmi'î: 548
Latîfî: XIII, 5, 21, 31, 32, 48, 52, 53, 55, 57, 59, 72, 76, 84, 85, 125, 132, 193, 196, 547
Lâynhî: 33, 37, 58, 60, 62, 151, 546
Lâzımî: 31, 35, 41, 56, 58, 63, 70, 81, 85, 87, 91, 126, 151, 159, 184, 196, 550
Lem'î: XXI, 30, 41, 53, 107, 184, 548
Leylâ: 339, 473, 488, 563, 605
Lisânî: 29, 48, 65, 75, 76, 187, 195, 196, 286, 552
Lutfî: 18, 26, 30, 58, 145, 184, 196, 550

-M-

Mahfî : 18, 32, 36, 73, 574, 575
Mahmûd : 103, 390, 410
Mahmud Paşa (Adnî Bey) : 7
Mahmûd-ı Hâr : 26, 550
Mahremî: 181, 192
Mahvî: 32, 47, 83, 132, 192, 193, 196, 559
Makâlî: 29, 47, 51, 54, 55, 56, 70, 72, 74, 88, 96, 130, 133, 140, 192, 516, 570, 571, 572

Mânî: 74, 92, 129, 320, 343, 382, 437, 535
Mansur: 147, 254, 255, 372, 378
Mâşî-zâde: 26, 522
Mâtemî: 82, 381
Mazhar-zâde: 101, 580
Mecdî: XIV, XIX, XXI, 18, 19, 22, 31, 47, 53, 63, 87, 100, 122, 126, 130, 132, 133,184, 193, 553, 554
Mecnûn: 264, 339, 473, 553, 563, 593, 594, 605
Medhî: 27, 30, 31, 32, 47, 55, 56, 63, 68, 72, 89, 101, 126, 135, 136,192, 193, 196, 561, 580
Mehdî: XX
Mehemmed : 63, 181,
Mehemmed Assar: 522
Mehemmed Beg: 25,187, 195, 301, 474
Mehemmed Çavuş: 20, 35, 514
Mehemmed Çelebi: 26, 31, 32, 33, 35, 39, 41, 44, 45, 57, 62, 67, 68, 69, 76, 80, 84, 107, 132, 264, 266
Mehemmed Efendi: 63, 71, 79, 113, 265
Mehemmed Han : 220
Mehemmed Paşa: 20, 30, 42, 80, 145, 165,187, 195, 196, 243, 244, 265, 321, 505, 552, 596
Mehemmed Şâh Efendi: 27, 33, 38, 42, 44, 45, 57, 67, 268
Mehmet Değirmenci: XV
Me'mun Beg: 491
Merâmî: 32, 48, 70,184, 193, 194, 576
Meryem: 123, 253
Mesih: 155, 303, 460,
Mesihî : 526
Meşâmî: 32, 35, 41, 42, 51, 53, 63, 102, 154, 159, 560
Meşrebî: 20, 32, 52, 55, 57, 70, 72, 83, 95, 118, 573
Mevlânâ ( Mollâ Hudâvendigâr ) : 25, 42, 52, 59, 127, 288, 325, 333, 340, 344, 349 , 402, 461, 484, 542, 543, 551, 595
Mevlânâ Abdî: 181
Mevlânâ Efdâl-i Isfâhânî: 60, 317
Mevlânâ Hüsrev oglı: 26, 383
Mevlânâ Kâtib: 195
Mevlânâ Muhammed Şirâzî : 27, 43, 330
Mevlânâ Sâmi: 27

Meylî: 32, 80, 110,192, 193, 266, 574
Minnetî: 32, 37, 46, 55, 71, 107, 141, 156,195, 196, 579
Mir Ali: 92, 294, 537, 609
Mir Hüseyn: 14, 39, 92, 311, 387
Mir Kadrî: 34, 35, 42, 53, 55, 58, 130, 196, 538
Mir Muhyî-i Şirâzî: 41, 483
Mir Muzaffer: 92, 537
Mirek Hekim: 32, 56, 85, 87, 92,181, 192, 458, 564
Mirzâ-yı Mahdum: 35, 491
Misâlî: XXI, 27, 31, 57, 71, 92, 118, 119, 132, 150, 568, 569
Mollâ Ali: 26, 474
Mollâ Çelebi: 274
Mollâ Hüseyn Ferahşad: 26, 491
Mollâ İmad: 33, 46, 58, 62, 63,91, 95, 129, 141, 503
Mollâ Kâtib: 187,
Mollâ Şemsüddin: 26, 289
Muhammed: 125, 277
Muhibbî: 67, 79, 122, 126,192, 231
Muhitî: XXI, 33, 35, 46, 56, 57, 131,187, 195, 465, 466, 478, 479, 565, 566
Mu'idî: 20, 32, 85, 90, 106, 193, 573, 574
Mu'inî : 31, 46, 56, 68, 71, 85, 107, 129, 152, 563
Muhlisî: 72, 79, 237
Muhtârî: 32, 40, 41, 63, 126, 131, 132, 569, 570
Muhyî: 27,28, 31, 32, 33, 41, 46, 47, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 67, 73, 76, 83, 84, 92, 95, 96, 121, 150, 155, 167, 169,187, 192, 195, 196, 557, 558, 567, 572, 573
Mumcu-zâde Bâlî Çelebi: 26, 402
Murâd: 236
Murâdî: XVI, XXI, 21, 29, 30,35, 37, 42, 43, 58,71, 72, 74, 82, 126,193, 196, 577, 578
Mûsâ: 135, 155, 303, 357, 559
Musallî Çelebi: 27, 604
Muslihiddin Lârî : 81, 139,
Mustafa: 24, 302, 416
Mustafa Beg: 300
Mustafa Çavuş: 20, 35, 493
Mustafa Çelebi: 25, 26, 42, 246, 333, 344, 461, 499, 560

Mustafa İsen: XV, 4, 46
Muştafa Ruhî: 188,
Mustafa Paşa: , 294, 420, 454, 552, 565
Muti'î: 32, 41, 72, 83, 192, 193, 578
Mübînî: 31, 63, 113,192, 193, 576
Müdâmî : 26, 32, 36, 51, 55, 57, 68, 69, 71, 87, 113, 126, 129, 561, 563
Müderrisî: 80, 270
Müfredî: 31, 68, 196, 556
Müftî-zâde : 45, 76
Müslim Çelebi: 33, 41, 46, 63, 83, 131,182, 192, 555
Müslimî: 192,

-N-

Nâdirî:30, 55, 71, 84, 91, 96, 187,193, 196, 586
Na'imî: 192
Nakkaş Haydar: 27, 585
Nakşî: 192,
Nâlişî: 32, 54, 55, 57, 58, 59, 64, 71, 72, 75, 114,192, 196, 590
Nâmî:27, 31, 32, 46, 47, 63, 72, 81, 91,192, 196, 497, 584, 585, 599
Nâsır-ı Neccârî: 458
Nâsûh: 24, 70, 285
Na'tî: 103, 178, 195, 288, 289
Nâtıkî:33, 52, 60, 61, 85, 138, 161, 187, 194, 195, 196, 587, 588
Nazmî :31, 51, 83, 89, 100, 121, 122, 590
Nâzûkî: 34,41, 55, 72, 146, 148, 155,196, 591, 592
Nebî Efendi: 41, 485
Necâtî: 4, 92, 495, 497
Nemrûd: 142, 536
Nesımî: 67, 251
Nevâlî: 11, 24, 32, 33, 47,53, 62, 63, 65, 70, 75, 76, 84, 91, 115, 193, 285, 590
Nevâyî: 4, 67, 84, 91, 98, 157,192, 251, 459, 471
Nevfel: 473
Nevî: 18, 32, 47, 53, 55, 56, 64, 71, 89, 150, 160,182, 581
Nigârî: 27, 31, 43, 50, 51, 76, 84, 89, 100, 584, 585
Nihânî: XXI, 26, 31, 51, 92, 100, 107, 132, 160, 298, 588
Nikâbî: 192,
Nimetullah Hâfız : 177, 184,

Nisârî: 33, 46, 63, 64, 67, 73, 84, 192, 586
Nişancı Beg: 41, 263
Nişancı-zâde Ahmed Efendi: 410
Nişânî: XXI, 7, 13, 15, 26, 31, 44, 56, 57, 60, 85, 86, 90, 113, 132, 191, 246, 248, 463, 552
Nişarî: 192
Nizâmî: 90, 92, 121, 590
Nûh: 315, 436
Nusretî : 187,194, 195, 196, 592

-O-

Osman: 182, 407
Osman Paşa: 297
Osman Şah: 291

-Ö-

Ömer Faruk Akün : XV

-P-

Pehlevan Mehemmed: 98, 458
Penâhî: 25, 26, 29, 32, 34, 49, 51, 59, 71, 74, 84, 87, 89, 92, 150, 181, 192, 196, 343, 344
Pervâne: 81, 550
Perviz Efendi: XVIII, 18, 27, 29, 38, 44, 46, 52, 60, 62, 68, 68, 113, 144, 196, 263, 412, 478, 479
Pîr Ali : 270
Pîr-i Gence: 92
Pîr Mehemmed : XXI, 31, 47, 67, 79, 85, 113, 137,196, 281
Pîrî Çelebi: 41, 393, 423, 551
Piri Paşa: XVII, 18, 26, 29, 41, 50, 55, 67, 81, 90, 126, 159, 167,186, 240, 241, 423, 550, 552
Pîr-zâde Hasan: 26, 390
Pîrî-zâde Mehemmed Çelebi: 41, 481
Piyâle Paşa: 74, 322, 517

-R-

Ra'dî: 51, 72, 196, 419
Rağıbpaşa-zâde Nûri: 183
Rahmî : 30, 47, 67, 76, 84, 85, 89, 92, 160, 170, 403

Rahîmî: 10, 30, 32, 41, 48, 50, 55, 67, 82, 84, 85, 91, 95, 131,132, 148, 170, 192, 196, 364, 405, 406, 419
Ramazan: 523, 608
Ramazan-zâde: 26, 240
Receb : 134, 486
Refî : XXI, 1830, 46, 55, 67, 70, 106, 122, 131, 412
Remzî : 41, 282, 329
Resmî Ahmed Efendi: 191
Revânî: 92, 328
Reyî: 26, 32, 41, 46, 54, 55, 71, 76, 84, 86, 414, 415
Rıdvan Paşa: 35, 420
Rıf'atî: 30, 67, 71, 127,196, 415
Rızâyî: XVI. 18, 26. 28. 30. 31, 35. 43. 47, 51. 53. 55. 56. 60. 61. 62. 67,69, 71, 76, 85, 90, 122, 132, 163, 167, 192, 196, 277, 278, 281, 404, 417
Rindî: XVI, 30, 35, 43, 54, 58, 71, 113, 163, 192, 196, 417, 418, 419
Riyâzî: XIX, 20, 34, 47, 55, 57, 58, 81, 126,196, 242, 406, 407
Rûhî: XX, 18, 25, 27,28, 30, 31. 32, 41, 43, 45, 47, 55, 57, 60, 63. 67, 70, 71,107, 113, 121, 132, 153, 155 ,187, 194, 195, 196, 407, 408, 410, 415, 416
Rumûzi: 26. 32. 34. 46. 48. 51. 55,67, 72, 77, 84, 85, 87, 91. 113. 126. 132, 151,196, 409, 411
Rüsûhî: 31, 54, 55, 196, 416
Rüstem Paşa : 41, 42, 107, 404, 456, 461, 560

-S-

Sa'd Vakkas Gâzi: 282
Sabâyî: 32, 40, 50, 63, 96,196, 464
Sâburi : 32, 45. 53. 56. 57. 63. 92. 122. 125. 140. 160. 459 480
Sabri: 25, 30, 32, 51, 53, 55, 63, 70. 84. 85, 89. 90, 91, 96, 98, 113. 129, 130, 192. 196, 455, 462
Saçlı Emir : 514
Sadrî: 11. 32, 54, 55. 63. 67. 95. 163. 462
Sâdık: 10, 31, 48, 68, 467
Sâdık Tural : XIV
Safâyî: 25, 30, 32, 39, 42, 51, 53. 62, 69, 71, 77, 78,192, 196, 461, 462, 467
Sâfî: 20, 26. 31, 32. 47, 51, 53, 56, 67, 86,187, ¡93, 196, 434, 465, 466,

Sahbân: 262
Sâ'î: 31, 53, 58, 69, 86, 89, 170,187,195, 437
Sa'idî: 192
Salâhî: 25, 34, 45, 53, 65, 79, 85, 132,187, 193, 196, 468, 469
Sâlih Efendi: 27, 39, 41, 45, 60, 61, 267
Sâlih Paşa: 132, 505, 545
Sâlih Paşaoğlu Mehemmed Paşa: 37, 146, 290, 453, 544
Sâlihî: 54
Sâlikî: 31, 55, 57, 58, 67, 87, 96, 134, 438
Sâmî: XXI, 18, 25, 35, 47, 51, 53, 55, 67, 75, 81, 84,195, 196, 431, 433, 434, 435
Sânî : XXI, 26, 32, 39, 51, 83, 91, 92, 96, 109, 142, 348, 351, 535
Sâni'î: 32, 83, 84, 109, 129, 146, 192, 464,
Sarfî: 20, 29, 70, 71, 85, 130,196, 466
Sarı Reyî: 26, 414
Sa'yî : XXI, 33, 45, 57, 116, 129, 424
Sebzî: 32, 49, 89, 439
Sefer : 412
Sehâbî: XXI, 30, 35, 42, 83, 345, 424
Sehâyî: 32, 38, 48, 51, 57, 72,196, 441
Sehî : XIII, 4, 5
Selikî :31, 47,66, 85, 116, 426
Selim : 17, 152, 234
Selîmî: 79, 132, 233, 235
Selmân: 34, 47, 80, 90, 127, 246, 251, 279, 350, 376, 403, 427
Semâ'î: 26, 27, 32, 59, 67, 76, 96, 131, 169,187, 195, 440, 441
Senâyî: 30, 46, 73, 77, 353
Serhengî: 32, 50, 53, 127,187, 196, 429
Seydî Çelebi: 25, 340
Seyfî: 31, 63, 73, 88,196, 283, 439
Seyyid : 458
Seyyid Ahmed Tebrizî:179
Seyyid Alî: 26, 59, 369, 525, 540
Seyyid Çavuş: 340
Seyyid Cemaleddin Mücerred: 347
Sıdkî : 32, 33, 41, 47, 50, 53, 66, 96, 113, 168,192, 196, 463, 464
Sihrî: 19, 20, 32, 34, 47, 51, 59, 76, 86, 91, 107,192, 431, 435, 437
Sırfî: 92, 398

Sırrî: 26, 34, 49, 53, 55, 56,61, 62, 63,67, 76, 85, 87, 109, 113, 156,187, 427, 428, 437, 441, 442
Sıyâmî: 11, 31, 52, 59, 69, 70, 72, 92, 469
Sikender: 257, 405
Sinan Paşa: 7, 163, 436, 454
Sine Bülbüli Mehemmed Çelebi : 26, 561
Sîne-çâk: 27, 54, 60 114, 150, 397, 449, 613
Sipâhî: 32, 50, 440
Sipâhî-zâde: 546
Siyâhî: 34, 63, 71, 126, 165, 196, 425, 426
Solag Hasan: 26, 440
Subhî: 192,
Sûfi-zâde: 26, 348
Sultân Ali Meşhedî : 491
Sultân Bâyezid: 28,33, 79, 220, 237, 242, 250, 251, 265, 421, 535
Sultân Cihângir: 29,31, 34, 65, 79,238, 251,
Sultân Mehemmed: 28, 31, 43, 142, 153, 229,237, 250, 251, 263, 344, 346, 585
Sultân Murâd: 20, 35, 70,187, 195, 235, 296, 340, 481, 493, 514
Sultân Mustafâ: 28, 34, 57, 62, 72, 79,237, 251, 273, 420
Sultân Muzaffer Şah : 574
Sultân Selîm: XVIII, 41, 49, 55, 57, 62, 63, 67, 69, 79, 82, 85, 107, 159, 160, 182,189, 220, 226, 229, 231, 242, 251, 288, 300, 302, 304, 306, 381, 396, 401, 405, 420, 438, 441, 479, 548, 585, 600
Sultân Süleymân: 41, 42, 182, 189, 220, 229, 244, 251, 288, 294, 300, 302, 306, 319, 377, 407, 461, 479, 491, 503, 504, 539, 541, 546, 575, 585
Sun'î: 192,
Sübûtî : 32, 40, 42, 52, 83, 84, 113, 163, 352
Sührab: 244
Süleymân: 487, 566
Süleyman Han: 39, 49 , 401
Süleymanegi-zâde Pîrî Çelebi: 26
Sümmî: 24, 257
Sünnî: 33, 55, 60, 66, 71, 77, 132, 428, 429
Sürûrî : 18, 31, 51, 57, 60, 61, 62, 63, 84, 169, 186, 273

Şâdî: 516
Şâfi: 262
Şâh-ı Merdan: 573
Şâhî : 79
Şânî: 24. 34. 41, 78, 450
Şefi'î: 87, 143,196, 451
Şemsî: XVI, 26, 28, 30. 31, 36, 43, 45, 47,68, 81, 83, 85, 94, 113, 126, 148, 152, 163, 195, 196, 220, 226, 397, 444, 451
Şemsî Ahmed Paşa: 56, 113, 132, 139
Şemsî-zâde: XX
Şerhî: 25, 30, 48, 50. 83, 161,187, 195, 448,
Şerifî: 182, 189,
Şevkî: XXI, 24. 26, 31, 33, 44, 51, 55, 56, 57, 63, 71, 78, 83, 113, 132, 150, 196, 446,447, 449
Şeydâ: 26, 33, 455,
Şeyh Abdülkâdir: 41, 60, 410, 559
Şeyh Abdüllatif Efendi: 60, 502
Şeyh Develi : 369
Şeyh Emir Neccarî: 502
Şeyh Galib :
Şeyh İbrahım ( Gülşenî ) : 14, 29. 33, 41, 59, 272, 316, 368, 393, 469, 508, 547, 567, 590
Şeyh İlâhî: 351
Şeyh Kemal : 14, 91, 311, 459
Şeyh Mahmud Efendi: 410
ŞeyhMehemmed ... Çelebi: 181
Şeyh Nizamî: 325, 482
Şeyh Yahyâ: 41, 559
Şeyh-zade: 26, 334
Şinâsî: 32, 48, 183, 196, 455
Şûhî:196
Şuhûdî: 32, 48, 55, 60, 63, 70, 84, 95,196, 447, 448
Şûrî : 31. 58, 59, 149, 169, 449

-T-

Tâbî: 10, 12, 32, 34, 57, 59, 74, 75, 76, 82, 83, 85, 89, 90, 92, 95, 111, 118, 151. 196
Tâbî-i büzürg: 55

Tâbî-i kûçek: 26, 46, 58, 63
Tab'î: XIV, 26, 30, 32, 47, 51, 62, 63, 68, 71, 73, 80, 83, 126, 149, 150, 192, 195, 474, 475,
Tâc-zâde: 504
Tâli'î: 515
Tarîkî: XXI, 18, 20, 33, 39, 50, 55, 56, 132, 165,187, 195, 196, 479
Tarzî: XXI, 33, 34, 47, 58, 61, 71, 77, 83, 116, 132, 163,187, 193, 194, 195, 196, 299, 475, 478
Taşköprîzâde: 3, 22
Tavil Sinan: 306
Temerrûd Alî Paşa: XVI, XVII, 18, 33, 44, 50, 60, 70, 91, 187, 195, 196
Terâşî: 31, 50, 77, 80, 89, 113
Tolasa: 66,
Tufeylî: 18, 19, 26, 30, 35, 53, 55, 74, 89, 195, 196, 474, 475
Tukakin-zâde Mehemmed Paşa: 36, 563
Türâbî: 31, 48, 54, 55, 70, 128, 138, 158, 166, 192, 195,

-U-

Ubeydî : 31, 41, 45, 53, 70, 83, 84, 92, 96, 100, 107, 109, 113, 115, 130, 133, 134, 140, 146, 485, 486, 487, 588
Ubeydullah Efendi: 60
Ulûmî: 32, 50, 56, 60, 61, 83, 91, 122, 131, 502
Ulvî: 28, 32, 41, 48, 55, 62, 70, 78, 88, 92, 96, 116, 129, 132, 140, 160, 414, 494, 495, 496, 497
Urhı Şemsüddin: 26, 451
Usûlî: 10, 14, 20, 24, 29, 34, 59, 65, 71, 122, 134, 157, 169

-Ü-

Ümıdî: XXI, 29, 31, 41, 54, 55, 57, 67, 74, 80, 83, 84, 88, 95, 113, 121, 153, 165, 185, 187, 196
Ülfetî: 20, 187, 195, 196

-V-

Vahdetî: 32, 34, 36, 46, 60, 61, 68, 72, 73, 76, 91, 139, 140,187, 195, 196, 596, 597
Vâhî: XXI, 32, 40, 63, 65, 196, 601
Vâlî: 32, 50, 62, 95, 107, 132, 194, 602

Vâlihî: XXI, 18, 27, 30, 31, 34, 47, 48, 55, 58, 60, 62, 65,68, 83, 84, 85, 113, 121, 126, 149, 157, 159,196, 593, 595, 597
Vâmık: 507
Vâridâtî Mustafâ Çelebi: 26, 411
Vasfî: 52, 55, 113, 126, 167,187, 194, 195, 196, 603
Vaslî: 33, 63, 65,196, 599
Vecdî: 25, 27, 34, 56, 63, 82, 132,196, 598, 599
Veliyyü'd-din-zâde Ahmed : 42, 461
Veznî: 32, 55, 63, 126, 132, 598
Visâlî: 18, 32, 67, 68, 85, 88, 89, 600, 601
Vuslatî: 33, 57, 72, 100, 132, 194, 600
Vusûlî: 31, 44, 48, 70, 81, 85, 124, 137, 163, 165, 167

-Y-

Yahyâ: 31, 32, 47, 51, 54, 56, 60, 61, 69, 71, 76, 80, 83, 85, 86, 96,122, 144, 155, 610
Yahyâ Kemal Beyatlı: 108
Yakînî: 68, 76, 85, 160,194, 196, 614, 615
Yazıcıoglı: 43, 410
Yenişehirli Avnî Bey: 168
Yetım Alî Çelebı: 20, 32, 50, 53, 60, 71, 74, 85, 89, 122, 132, 138, 179, 613
Yezdî: 92
Yunus Emre: 134
Yunus Nadi: 199
Yunus-zade mushısı: 26
Yûsuf: 27, 34, 42, 57, 61,194, 437, 559, 562, 566, 605, 613
Yûsuf Beg: 465
Yümnî : 25, 31, 36, 39, 41, 50,57, 67, 85, 168, 185, 196,

-Z-

Zâhir-i Feryâbî:
Za'fî: 13, 20, 150, 196, 472
Za'îfî: 79, 192, 195, 238, 300
Za'îm Alî Çelebi: 26, 132, 494
Zamîrî: XIV, 31, 42, 60, 67, 70, 75, 83, 89,196, 472
Zârî: 26, 28, 32, 35, 39, 47, 55, 67, 187,195, 196, 420
Zârî-i Şirâzî: 592

Zarîfî Hasan Efendi: 60, 531, 597
Zarîfî Hüseyn Efendi: 60, 522
Zâtî: 30, 52, 76, 84, 89, 92, 100, 107, 114, 126, 129, 133, 398, 400, 459, 495, 536
Zâtî-zâde: 26, 359
Zâyi'î: 30, 47, 57, 76, 84, 85, 121, 136,192, 196, 471
Zeliha : 551
Zeynî: 192, 196,
Zihnî: 187, 400, 401, 402
Zînetî: XXI,192, 420, 422
Zîrekî: 192, 428
Zîrek-zâde: 15
Ziyâni: 192
Ziyâyî: 194, 195, 196, 473
Zuhûrî: 187, 195, 481
Zühdî: XVI,187, 195, 196, 419, 421, 422
Zünnün: 192, 196, 401

## II- YER İSİMLERİ

-A-

Acem : 33, 34, 35, 272, 366,391, 474, 475, 527, 531, 585
Acemistan :31, 33, 421, 541
Adana: XVII, 18, 25, 29, 31, 50,240,423, 552
Akkirman : 538
Akşehir : 29, 31, 149, 512
Alacahisar : 29, 39, 531
Alaşehir : 570
Almanya: 177
Amasiye: 29, 543
Amid : 29, 148, 321, 385
Anatoli(Anadolu): VIII, XIII, XVIII, XIX, 3, 5, 17, 28, 29, 32, 38, 39, 43, 46, 50, 87, 96, 182, 239. 242, 252, 263, 264, , 420, 447, 452, 544, 565, 570
Ankara :25, 29, 192, 606
Ankara Genel Ktb. : 178, 180
Antab : 29. 515. 527. 533
Antaliye: 30, 543
Arab (Arabistan): 30, 31, 33, 34, 35, 547, 585
Artadayiye: 551
Avusturya:177.
Ayasofya: 569
Aydın : 30, 50, 300
Azerbaycan: XIV

-B-

Bağdad: VIII, XVI, XVIII, XX, 13, 18, 20, 21, 24, 25, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 48, 50, 51, 55, 83, 103, 129, 182, 189, 195. 227, 242, 288, 289, 290, 296, 297. 299, 305, 306. 307. 308, 310, 317, 321, 330, 340, 350, 358, 364, 365, 366, 369, 371, 376,379, 382, 389. 390, 397, 400, 407. 410, 417, 433, 440, 448, 455, 471, 472, 474, 476, 501, 614, 519, 531, 537, 539, 551, 566, 578. 579. 586. 592. 597
Balıkesir : 30, 353, 398, 415

Balkan: 33,
Basra: 30, 31, 34, 35, 36, 310, 376, 398, 420, 540, 596
Bâyezid Camii: 189,
Bâyezid Devlet Kitaplığı: 178, 183, 188
Bedehşan : 102
Berlin : 183, 191,
Berlin Staatsbibliotek: 178, 183
Beşiktaş : 271
Beytül-haram: 533, 550, 577
Bistam : 29, 30, 577
Bolu: 30, 281, 359
Bosna:31, 291, 366, 531, 596
Budin : 32, 50, 385
Buhara: XIV, 29, 30, 360, 391
Bursa: XIX, 15, 28, 30, 41,196, 237, 277, 279, 318, 353, 386, 402, 403,419, 449,467, 487, 539, 553, 590

-C-

Ceyhun: 346, 485, 496
Cezâyir : 30

-Ç-

Çorlu: 336

-D-

Demirhisar : 30, 462
Dergüzin : 30, 137, 196, 345, 424, 533, 550
Dimetoka: XIX, 18, 28, 30, 277
Divan Edebiyatı Müzesi : 178, 188, 194,
Diyarbakır : 30, 474
Dürri Necef: 435

-E-

Edirne: XIX, 4, 14, 18, 19, 28, 30, 32, 34, 38, 45, 52, 55, 91, 138, 167, 168, 196, 267, 277, 309, 311, 312, 336, 347, 356, 380, 381, 412, 437, 438, 466, 467, 485, 489, 506, 527, 529, 532, 534, 548, 550, 553, 563, 565, 567, 568, 576, 581, 588, 590, 593, 595
Erdebil : 31, 529

Eregli: 28, 143, 196, 350, 451, 504
Erivan : 432
Ermenak : 31, 41, 196, 507
Erzurum: 30, 31, 33, 466, 473, 565
Eskişehir : 31, 449
Eyyûb-ı Ensarî: 31, 32, 323, 375, 564
Ezüne: 410

-F-

Fatih Millet Kütüphenesi: VIII, 177, 178, 185
Filibe: 31, 404
Fransa: 177

-G-

Galata: 25, 31, 41, 282, 329,401, 469, 540, 584
Gedüs (Gediz) : 31, 509
Gelibolu: 25, 31, 72, 75, 80, 144,196, 273, 300, 302, 350, 373, 393, 410, 439, 561, 609
Gerek: 28, 420
Gilan : 574
Gölhisariye: 31, 347

-H-

Haleb: 19, 30, 31, 32, 45
Halis Efendi Kütüphanesi: 186,
Hamid : 31
Hasköy: 31, 467
Hemedan : 31, 423
Herat : 3
Hersek : 31, 376
Hitâ: 409, 548
Hicaz (Hac) : 33, 34, 59, 321, 400, 475, 547
Hind:33 , 405, 540
Horpeşte: 31, 33, 155, 196, 515

-I-

Ilıca: 31, 362
Irak : XIV, 34, 35, 233, 321, 400, 475, 491, 531, 539, 547
Isfahan: 30, 31, 391, 408, 556, 560

-İ-

İmadiye: 478, 479

İnebahtı: 382
İngiltere: XIII, 177, 194
İngiltere British Museum: 178
İran : XVII, 4, 29, 49, 219, 224, 250, 401, 501, 541, 566
İsiambol : 31. 389, 440, 475. 501
İstanbul : XVII, XIX, 5, 18,24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 39, 41, 55, 157, 182, 189, 238, 264, 271, 274, 281, 283, 288, 289, 294, 296, 298, 301, 302, 311, 319, 321, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 336. 345, 346, 348. 349, 351, 356, 357, 359, 374, 375, 383, 385, 386, 394, 410, 411, 412, 412, 414, 416, 419, 429, 435, 439, 440, 441, 455, 459, 463, 464. 465, 466, 470, 479, 488, 493, 494, 495, 499, 502, 503, 504, 513, 516, 517, 522, 533, 535, 536, 538, 539, 546. 548. 553. 561, 564. 565, 569, 573, 576, 579, 580. 581, 588, 590, 593, 597, 600, 602, 604, 608, 610, 613, 614
İ. Ü, Kütüphanesi: 177, 178
İştib : 32, 462, 474
İznik : 32, 129. 347. 598
İzmir : 181. 191, 193,

-K-

Ka'be: 30 35,59, 123, 134, 375, 378, 391, 415, 449, 502, 503, 508, 512. 535538, 545. 567. 609
Kahire : XX, 190,
Kalkandelen: 32, 573
Kareamid : 32, 34, 41, 347, 384, 390, 447
Karahısar: 32. 55, 66. 414
Karaman : 28, 32, 43, 115, 141, 240, 265, 352, 420,451, 504, 507, 512, 607
Karaman Bezarı : 455
Kars: 25. 32. 35. 431
Kastamonu: 5, 21, 32, 76. 535. 544, 547, 553
Katif: 31, 452, 454
Kayseri (Kayasıre) : 32, 196, 265,393, 482, 528, 551, 574
Kazvın : 32. 387
Kerbelâ: 30, 32, 33, 34, 36, 131, 137, 364, 391, 499
Kestel : 28, 32, 420
Kilan : 32
Kilis: 32. 455
Konya:25, 29, 31, 32, 58,196, 461, 575

Konya Koyunoğlu Müzesi:177, 178, 194.
Kostantiniyye: XVII, 31, 36 224, 243, 344
Kula: 32, 579
Kütahiyye (Kütahya)): XVIII, 10, 32, 34, 41, 405, 438, 501, 511, 524579

-L-

Labseki: 32,196, 609
Lahsa: 146, 244, 290, 544, 552, 579
Larende: 31, 507
Leningrad: 178
Londra: 177, 189

-M-

Maçin : 405, 540
Malkara (Malgara) : 32, 581
Manastır : 32, 250, 378, 431, 464
Manisa ( Magnisa) : 4, 28, 32,196, 395, 583
Maraş: 33. 504. 527
Mardin : 33, 497
Mendilcebin : 30, 366
Medine: 30, 32, 51, 270, 309, 503, 512, 538, 550
Mekke: 129. 347
Meşhedin-i Şerif: 32, 35, 51
Mısr (Mısır) : XIII, XIV, XX, 5, 14, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 43, 59, 65, 139,177, 178, 190, 243, 267, 268, 272, 316, 368, 536, 540, 546, 547, 550. 551, 555. 562, 563, 584
Midilli: 31, 130, 487
Murad Paşa Medresesi: 283
Musul : 30, 33, 586

-N-

Nahçıvan : 432
Nigeboli: 33. 328
Niğde: 33, 100, 557, 606
Nişabur : 30, 391

-O-

Orta Asya : 4

-P-

Paris: 178, 182, 193,

-R-

Ramazaniyân: 552
Remâhiyye: 30, 50, 310
Rodos : 5, 33, 565
Rum : XVII, 14, 16, 18, 19, 29, 30, 31, 33, 36, 47, 92, 95, 127, 244, 251, 289, 311, 316, 319, 342, 345, 357, 360, 366, 372,377, 386, 387, 388, 403, 424, 427, 436, 438, 456, 459, 469, 474, 481, 482, 485, 491, 504, 512, 527, 529, 533, 538, 541, 543, 546, 550, 553, 555, 568, 569, 577, 585, 588, 590, 596
Rum eli : 20, 27, 28, 32, 33, 196, 239, 250, 347, 349, 362, 371, 376, 409, 421, 428, 438, 447, 455, 462, 474, 478, 479, 486, 494, 500, 508, 515, 517, 527, 531, 546, 581
Rusya: 177, 178

-S-

Saray : 31, 291
Saruhan : 33, 285, 424
Selânik: 33, 73, 168, 196, 346
Semâniye: 43, 522
Semendire: 33, 479
Semerkand: 33, 46, 503
Seydişehri: 420
Silivri: 283
Sind: 33, 540
Sinop : 33, 544
Sirez: 479
Siroz : 342, 420, 422, 479, 546, 596
Sivas : XVI, 18, 29, 33, 238, 242
Sofya: 27,33, 72, 196, 391, 421, 539, 608
Sultaniye: 33
Sultan Mehemmed Camii: 49
Suriye: XIV, 375
Südlüce: 32
Süleymaniye Kütüphanesi: 178, 180, 189, 193

-Ş-

Şam :30, 32, 33, 36, 41, 45, 50, 286, 384, 386, 401, 405, 420, 453,491 546, 550, 551, 555, 556, 565

Şemahiye: 33
Şiraz: 27
Şirvan : 28, 29, 32, 33, 34, 465, 535, 538, 565

-T-

Tarabefzun (Trabzon ): 25, 34, 348, 368, 437, 441, 523
Tavuk Bazarı : 479
TDK Kütüphanesi: 181, 187
Tebriz : 34, 43. 384, 465, 609
Tirhsla: 34, 409, 468
Tire : 34, 425, 598
Tokat : 466
Tophâne: 29. 31, 238. 439
Topkapı Müzesi: 178, 180
Trakya: 33
Tur : 559
Turan : XVII. 49, 401, 501, 541, 566
Türkistan : 31, 541

-Ü-

Üsküdar:32, 503
Üsküp: XXI. 34. 47. 76. 91, 159. 389. 431, 455

-V-

Vardar Yenicesi: 14, 29, 34, 48, 74, 156. 377, 397, 427, 450, 542, 613
Vezgol : 34, 183
Viyana: 178, 184

-Y-

Yemen : 5, 32, 597
Yenibazar : 34, 389. 500. 596
Yenice : 34, 517
Yenihisar : 34, 386, 488, 591
Yenişehir :34, 420, 508
Yezdi: 92
Yez(i ): 34, 537
Yugoslovya: 177, 178, 184, 193

-Z-

Zanine: 28, 451

## III- ESER İSİMLERİ

Ali Şir Nevâyî C. I Hayatı, sanatı ve kişiliği CII, Divanlar C. III, Hamseler IV, Divanlarla Hamseler Dışındaki Eserler C. V
Bahâristan : 4
Bahâriyye: 396
Benâtü'n-nâş: 144
Câmi'u'n-nezâyir : 456, 553, 590
Catalogue des Manuscrits Turcs : 182
Dürer-i Deryâ: 100, 585
Edebiyata Dâir: 108
Enisü'l-kulûb : 303
Fihrisü'l-Mahtutâtu't-Türkiyye El- Osmâniyye : XX, 190
Flügel: 184, 190
Gül-i Sad-berk: 355
Heft Meclıs : 120, 304
Heşt Behişt: 4, 5
Hidâye: 303
Hümâyun-nâme:303
Hüsrev ü Şırın : 354
İstanbul Şehrengizi: XIV
Kamus-ı Türki : 47, 49
Kânûn-ı (Şifâ-yı) Bû Alî: 92, 352, 526
Keşfü'z-zünûn: XX, 190
Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiresi: 181, 183
Kimyâ-yı Sa'adet : 267, 425
Künhü'l-Ahbar : XIX 194
Letâyif-name: 549
Leylâ vü Mecnûn : XIV, 90, 303, 354, 479, 519, 558
Lisânü't-tayr : 4
Mahbûbü'l-kulûb: 3
Mahzenü'l-Esrâr : 304, 411
Ma'kûl : 269
Ma'nevi: 92, 272, 470, 548, 558
Matla'ü'l-Envâr : 304
Mecâlisü'n-nefâis: XIII, 3
Mecmu'atü'n-nezâyir : XIV

Mesnevî : 272, 273, 325, 524
Mihr ü Mâh : 423
Mihr ü Müşteri: 522
Mihr ü Vefâ: 303
Mizânü'l-evzân : 3
Muhâkemetü'l-lügateyn: 3
Muhammediye: 410
Münâzara-i Mihr ü Mâh : 303
Münşeat: 3
Nâdirü'l-muharib : 144, 304
Nazmü'l-cevâhir : 4
Nesâimü'l-mahabbe: 3
Orijentalistı ki İnstitus Kitaplığı 185
Pen Genc : 384
Revzatü'ş-şühedâ: 519
Rieu Katalogu: 177, 189
Rıyazü's-sâlihın: 75, 304
Sa'd u Sa'id : 252
Sefinetü'r-rüesâ: 191
Sehî, Latîfî ve Aşık elebi Tezkirelerine Göre 16. yy. da Edebiyat Araştırma ve Eleştırısı I : 29
Sirâcü'l-müslimin: 4
Şah-nâme: 575
Târih-i Enbiyâ ve Hükemâ: 4
Tevârıh-ı Al-ı Osmân: 28
Tezkire-i Erbâb-ı Vefâ : 9, 16
Tezkire-i Erbâb-ı Safâ: 5
Tezkire-i Şu'arâ: 21, 547
Tezkiretü'l-evliyâ: 2
Tezkiretü'ş-şu'arâ: XIII
Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tebsıratü'n-nüzemâ. 5
Tuhfetü'l- Uşşâk: 410
Tüti ve Zâg: 584
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: 7
Türk Edebiyatı Tarihi I : 181
Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: XVI
Vakfiyye: 4
Vienna Catalogue: 190